

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:

družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž buďtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu, buďtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

I. Vincenc z Beauvais.¹⁾

Píše Fr. Pohunek.

Probíráme-li se v příručních knihách, jež si vytkly za úkol podati nám dějiny vychovatelství — buď již stručněji či obsírněji, nemůžeme se ubrániti jakémus trapnému pocitu, vidouce, kterak i velice zasloužilí paedagogové katoličtí jednak skoro úplně pomíjejí se mlčením, jako by jich bylo nikdy ani na světě nebylo, anebo kterak se mluví o nich kuse neb docela nesprávně.

Tak-li tomu jest, není ovšem divu, že velmi mnozí, kteříž se po dějinách vychovatelství samostatně šířeji nerozhlédli, bona fide mají za to, že katolíci pro zdokonalení výchovy a vyučování vykonali pramálo, a oni mužové, kteří ve století šestnáctém a sedmnáctém v oboru tomto jali se pracovati, že byli jako meteorové, kteří z čista jasna spadli s nebe a žádných neměli předchůdců, o jejichž výzkumy a zkušenosti by se ve svých pracích opírali. A přece jak bludný je tento náhled!

V době nejnovější stala se ovšem i v příčině této jakás náprava. Velikých zásluh získal si tu vedle Dra Alberta Stöckla obzvláště Dr. Václav Kellner, jenž v trojdílném spise svém: „Erziehungsgeschichte in Skizzen und Bildern“, jakož i ve svém díle menším: „Kurze Geschichte der Erziehung und des Unterrichts“ jméno tak mnohého paedagoga katolického jednak přivedl ku většímu světu, jednak z úplného vytrhl zapomnění. A ještě i tu byl mnohý paedagog velikého plivu úplně přehlédnut, jako na př. Španěl Ludvík Vives, jenž spisy svými mocně působil i na našeho Amosa Komenského.

I na straně protestantské nastal v této příčině obrat trochu příznivější, jen že dosud skoro výhradně jen v dílech obsáhlých a drahých, jež se nedostanou do tak mnoha rukou, jako zvlášť ve velmi obsáhlém a také velmi drahém díle Dra K. A. Schmida: „Geschichte der Erziehung von Anfang an bis auf unsere Zeit“. Původci díla tohoto jakož i jeho spolupracovníkům budiž za to čest, že nešli cestou u protestantů obvyklou a že se zachovali, pokud z částí dosud vyšlých možno souditi, dost spravedlivě a objektivně i ku paedagogům katolickým, ač svému stanovisku protestantskému v ničem nezadali.

¹⁾ Vyslov: z Bové.

U nás však bohužel ve věci té dosud vykonáno málo, ba zapomínáno skoro až nápadně i na katolické paedagogy *domací*, tak že i jména jejich vešla u mladších skoro v zapomnění, o tom, co vykonali pro zlepšení výchovy a vyučování, ani nemluvě. I doufáme tudíž, že se laskavým našim čtenářům jen zavděčíme, promluvíme-li v listě tomto věcně a objektivně aspoň o některých v oboru výchovy a vyučování vynikajících mužích katolických a to na základě vlastních jejich spisů, přihlížejíce ne tak k zevnější stránce jejich života, jako spíše k zásadám vychovatelským a vyučovatelským, jež uložili a nám zanechali ve svých spisech. Počátek pak chceme učiniti s **Vincencem z Beauvais**, ne jako by před ním bylo nebývalo dovedných paedagogů, nýbrž proto jen, že on byl první, jenž nám zanechal dosti objemný a hlubokou moudrostí proniknutý spis paedagogický, který jest nám důkazem, že scholastika již záhy také o to pečovala, by položila první základy ku theorii výchovy a vyučování. Již před ním ovšem a to hned od dob, kdy křesťané mohli trochu jen volněji oddychovati, byla věnována církví katolickou velická péče výchově a vyučování a školy křesťanské předčily záhy i nejlepší školy pohanské; ve spisech sv. Otců, najmě sv. Jeronyma, sv. Augustina, sv. Jana Zlatoústého, sv. Cyrilla Jerusalemského, sv. Řehoře Nazianského, sv. Řehoře Nyssenského, Origena a jiných, nemluvě ani o Písmě sv., uloženy jsou mnohé výborné a stále platné vychovatelské zásady a pokyny, z nichž poznáváme, jak si křesťané dovedli zevrubně všecko osvojit, co ve příčině výchovy a vyučování pohané měli dobrého, a jak to všechno dovedli krásně prodchnout duchem křesťanským.

Z těchto pravidel a pokynů vyvinula se působením škol katechetických i v jiných školách křesťanských již dosti záhy určitá prakce, již si pak mladší osvojovali od učitelů starších a prakce tato stala se v době, kdy nebylo tisku a kdy všecko musilo pracně býti psáno, jakýmsi vždy rostoucím posvátným dědictvím, jež přecházelo z pokolení na pokolení, asi podobně jako se ještě za dnů našich děje v řeholích, jež se zabývají výchovou a vyučováním, kde členové mladší do školní prakce bývají uváděni ne tak pomocí knih, jako spíše tím, že starší členy při jejich práci vychovatelské a vyučovatelské poslouchají a pozorují a s nimi o věcech těchto rozmlouvají. Jen tímto způsobem můžeme si vysvětliti, jak bylo možno, že hned v prvním spise paedagogickém, třebaž v něm nebylo zcela soustavného uspořádání, „probrán jest téměř veškerý obor výchovy a učby“ a „vysloveny mnohé myšlenky, které i za naší doby ve vychovatelství plnou mají platnost“ (viz Ottův Slov. nauč. IV. str. 561.).

Aktorem spisu tohoto jest pak kněz z řehole sv. Dominika Vincenc z Beauvais.

O životě tohoto nejproslulejšího encyklopaedisty a paedagoga XIII. století zachovalo se nám bohužel zpráv málo, neboť nevíme, ani kdy a kde se narodil, ani kdy a kde umřel. Pouze tolik jisto jest, že se narodil hned na počátku třináctého století a že nezemřel před rokem 1260., — jelikož právě z tohoto roku pochází traktát, jež složil za příčinou náhlého úmrtí korunního prince, aby krále potěšil ¹⁾, — že však také nepřežil r. 1264.

Někteří měli ovšem za to, že se náš Vincenc narodil v Burgundu; ale to jest planá domněnka, jež vznikla asi tím, že Vincenc v Burgundu žil a studoval, tamtéž vstoupil do řádu sv. Dominika a pak poslán byl do města Beauvais, kdež byl buď r. 1228. nebo 1229. zřízen nový klášter dominikánský. Biskupem v Beau-

¹⁾ „Tractatus valde consolatorius pro morte filii sui“, jenž obsahuje 16 kapitol.

vais nebyl, jak se domýšleli někteří jeho životopisci; za to však si získal jako učitel a kazatel takové slávy, že byl zván čestným přívlastkem „z Beauvais“ (Bellovacensis) a že král francouzský Ludvík IX. (svatý) povolal jej do svého oblíbeného zámku Royaumontu, severně od Paříže, kdež byl na blízku založil klášter cisterciácký. Zde se stal Vincenc záhy přítelem královské rodiny pod jménem „lector qualiscunque“ ¹⁾ a zde si zároveň osvojil onu velkou sečtělost, pro kterouž se stal tak slavným, neboť nám zanechal výpisky z více než 450 pohanských, arabských a křesťanských spisovatelů a z více nežli ze 2000 knih, z nichž mnohé tak zanikly, že je známe pouze z těchto výpisků.

Hlavním spísem Vincenciovým jest tak nazvané „Zrcadlo větší“ — Speculum majus —; jest to jakýsi druh velkého slovníku konversačního oné doby. Sestává ze tří dílů (speculum naturale, doctrinale a historiale) a pojednává o všech možných věcech z oboru náboženství, filosofie, dějin, fysiky, lučby, a to v rozsahu takovém, že by celý spis při nynějším způsobu tisku podle výpočtů Dra Vogla vyplnil aspoň 50 svazkův velké osmerky! Ve spise tomto viděti jest jako v obraze stupeň tehdejšího lidského vědění.²⁾

V jiném spise pojednává Vincenc ve 142 kapitolách o chválách Panny Marie — „de Laudibus Mariae“ — a ještě v jiném o sv. Janu Evangelistovi. Nás však zde hlavně zajímá jeho spis „de institutione filiorum regalium“ — o výchově synů královských, jež sepsal asi v době mezi r. 1245—1248. na podnět královny Markéty, která ho žádala, jak vykládá sám v předmluvě k dílu jmenovanému, by vybral z Písma sv. vhodná místa a z těch aby sestavil pro vyučování královských dětí vhodnou knížku.

Spis měl tudíž býti bezpečným vodítkem při výchově a vyučování dětí královských a to nikoli Vincenciovi samému, jak tvrdili někteří zcela nesprávně, nýbrž učitelům dětí královských; neboť se v předmluvě ku spisu tomu mluví o *více učitelích* královských dětí a dí se tam o nich výslovně, že prý mohou dětem podle jejich chápavosti z knihy té dát něco číst nebo opisovat, aby si zvykaly dobře se učit a ctnostně žítí, učitelem pak králova syna Filipa jmenuje se výslovně klerik Šimon, o němž se tam mimo to ještě podotýká, že o rychlé sepsání jmenované knihy největší měl péči.

¹⁾ „Lector qualiscunque“ zdá se nám být více nežli pouhý „předčítač“, jak tvrdí Dr. Stöckl, poněvadž se Vincenc v předmluvě ku traktátu o výchově dětí královských nazývá: Frater Vincentius Belvacensis de ordine praedicatorum et qualiscunque lector in monasterio suo de regali monte, což poukazuje, jak se nám zdá, k tomu, že byl asi v Royaumontu zřízen též klášter dominikánský a tam že byl Vincenc „lector qualiscunque“ scilicet disciplinae čili že přednášel v klášteře svém o rozličných předmětech, což bylo při jeho velkých vědomostech a podivuhodné sečtělosti velmi snadno možno.

²⁾ Vzhledem k dílu tomuto napsal o Vincenci Schlosser: „Man wird nicht ohne Erstaunen bemerken, wie vielseitig die Gelehrsamkeit des Vincentius ist und nicht ohne Bewunderung lesen, wie bescheiden er dabei seine eigene Arbeit gering anschlügt und durch die hinzugefügten Namen der Schriftsteller . . . jedem seine Ehre lässt und manchen der Vergessenheit entrissen hat, den wir ohne ihn nicht einmal dem Namen nach kennen würden. Nur allein aus Vincentius und durchaus aus keinem andern Schriftsteller kann man sich einen richtigen Begriff von dem Umfang der Studien machen, die in manchem Kloster des 13. Jahrhunderts in der Stille betrieben wurden und es ist daher sehr zu verwundern, dass die Encyklopaedien dieses Mönches in den letztverflossenen Jahrhunderten so ganz vernachlässigt wurden.“

Kniha skládá se z 51 kapitoly a podává mnohem víc, než slibuje titul, neboť jedná nejen o výchově dětí královských, nýbrž o vychování a vyučování vůbec; ano co zvlášť dlužno poznamenati, i o výchově a vyučování děvčat. V každém pak ohledu obsahuje mnohé vzácné pokyny a jest vůbec psána, jak dí právem Dr. K. A. Schmid (l. c. sv. II. díl 1. str. 290.) s umírněností a pravým taktem paedagogickým.

(Dokončení.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

II. Jednostrannost učebné soustavy.

Druhá nepopíratelná vada nynějšího obecného školství jest jednostrannost učebné soustavy.

Ze stavovské samolibosti, která se zmocnila většiny učitelstva, plyne přirozeným způsobem záliba v lesklých frásích, sentencích a teoriích. Ale jako každému chlubnému vůbec, tak se stává i domýšlivému učitelstvu zvlášť: aliter in theoria, aliter in praxi. Co se již nadělalo dithyrambických řečí o harmonickém pěstování duševních mohutností mládeže! Jak často klade se důraz na to, že se mají vzdělávati netoliko mohutnosti poznávací, nýbrž i srdce a vůle! Ale děje-li se tak vskutku? Odpovídáme rozhodně, že nikoliv. Učitelé přiznávají se k tomu sami. Uvedeme zde vlastní slova některých.

Profesor Masaryk, známý mluvčí učitelstva, pravil na říšské radě ve Vídni dne 4. února 1893.: „Pro přeplnění škol nemůže se vyučování individualisovati, vyučování a vychování není dosti účinné; i vzniká ona polovičatosť a povrchnost, kterou zastanci konfesionální školy neprávem jen bezkonfesionálnosti připisují, kdežto ve skutečnosti vady tyto pramen svůj mají v tom, že učitel-vychovatel nemůže se žákům věnovati.“ A opět: „Bude to výrok velmi banální, jež učiním, řeknu-li, že škola především přece jest ústavem vzdělávacím; avšak musí se to připomenouti. Připouštím, že vzdělávání samo má působiti na výchovu; avšak při tom rozsahu rostoucího vědění nemůže škola naše ničím jiným býti, než ústavem vzdělávacím. Ve škole jedná se hlavně o vzdělání.“¹⁾ — Těmito slovy nevyvrací profesor Masaryk, co my o škole tvrdíme, že totiž škola pěstuje pouze mohutnosti poznávací (paměť, um, obraznost, rozum), srdce pak a vůli mládeže že zanedbává, nýbrž Masaryk tuto vadu novověké školy, tuto polovičatosť a povrchnost, pouze omlouvá přeplněním škol a nedostatkem času. — Náрек na přeplnění škol v nynější školské éře jest zajisté směšný. Správcové škol pečují úzkostlivě o to, aby, jakmile počet žáků příliš vzrostl, zřízena byla nová třída, dílem aby se učitelům polehčilo, dílem správci neb řediteli školy přilepšilo. Pakli přece sem tam některá třída jest přeplněna, nebývá proto v náboženském a mravním ohledu za třídami ostatními. — To však pravda, že pro vyučování nezbyvá času na vychovávání. Proč tedy nepoužije se času vyměřeného škole tak, aby všechny duchovní mohutnosti mládeže harmonicky se pěstovaly, aby se nevzdělávala jedna na újmu druhé?

¹⁾ Dle „Národních Listů“ ze dne 7. února 1893. str. 2.

Proč se neodejme něco času učení, aby ho zbylo také na mravní vedení? — Není tedy rovnováhy u vedení školní mládeže. To přiznává první zastance novověké školy.

K němu se druží jeho kolega z říšské rady, učitel Sokol. Na valném sjezdu učitelstva v Praze dne 6. srpna 1891. odpověděl k otázce: „Vychovává-li se na nynějších školách nábožensky-mravně.“ Trest řeči jeho měla se obíratí otázkou, zda se vzdělává v nynější škole netoliko rozum, nýbrž i srdce a vůle; ale řečník chodil kolem trestí jako jisté zvíře kolem horké kaše, až se jí konečně (jako pravý sofista) ani nedotekl, jak s dostatek ukázáno v těchto listech.¹⁾

Učitel Štech rozumuje „O výchově morální“ dle Sullyho a Spenzera takto: „Škola má proti domovu ve mravní vývoj jednotlivcův účinek omezený. Vliv její ve směru tom jest pouze příležitostný. Meze vedení mravnému ve škole položené jsou patrný. Škola nynějším zřízením svým jest jevištěm práce příliš speciální — vyučování, vychování pak mravní není bezprostředním jejím úkolem. U nás pak není doposud pro obor mravní vyměřen zvláštní čas. — Vyučování mravné jest tu pouhou popelkou na pouhou příležitost odkázanou. Může ovšem a má také učitel užiti svých příležitostí ku pěstění vůle a vytvoření pevné povahy žáků svých, ale to nemůže se míti za zcela postačitelné. Jest tudíž třeba vyučování mravnému vyměřiti čas, vytknouti cíl, zdělati jasnou a přiměřenou osnovu a určiti methodu.“ Tak učitel Štech.²⁾ — Stručný smysl této stati jest: dle nynějšího zákona má se pěstovati také srdce a vůle školní mládeže, ale není k tomu času. My pravíme naproti tomu toto: Uznáváme, že vina v této věci nespadá tak na učitelstvo, jako spíše na učebnou soustavu;³⁾ ale uznávají-li učitelé, jak kusá a jednostranná jest jejich činnost ve škole, proč se nedomáhají nápravy, jako se domáhají nápravy v jiných věcech, na př. ve svých platech?

V podobném smyslu mluvil učitel Klika v jedné přednášce.⁴⁾ Z hlavních myšlének jeho jen některé: „Mravní vyučování na školách našich posud se zanedbává. Nemáme dosti prostředků, bychom činili chovance ctnostnými. Učení naše obrací se více k rozumu a paměti, nežli ku snaze a citu. Mravní vyučování má býti povinné a v osnově vytčeno. Komenský dbá více na mravnost než na učenost a vychází ze zásady, že se člověk má podobati Bohu.“ K těmto vlastním slovům Klikovým připojuje zpráva: „Pan přednášející vřele se zastává toho, že by mravní vyučování mělo vzato býti do osnovy.“ Jsme opravdu vděční tomuto přiznání, ale nemůžeme se ubrániti obavě, že jest toto přiznání neupřímné, ježto s jinými řečmi přednášejícího nikterak se neshoduje.⁵⁾

Když tedy učitelstvo samo vyznává, že v nynějším školství panuje jednostrannost a polovičatost, že se nevzdělává mravní stránka mládeže měrou, jaká jí přísluší, pak nechť se přestane honositi, že by provádělo vychovatelské zásady Komenského do posledních důsledků, neboť neprovedlo ještě jeho zásad základních, z nichž jedna zní, že více sluší dbáti na mravnost než na učenost.

Vizme nyní následky oné jednostrannosti, jak je líčí citovaný již německý paedagog⁶⁾: „Všecky děti, praví Komenský, musí se ve škole cvičiti, ve všech musí

¹⁾ R. 1891. str. 291., 351. nn. 401. nn.

²⁾ „Učit. Noviny“ r. 1892. str. 323.

³⁾ Srvn. „Vychovatel“ r. 1891. str. 378.

⁴⁾ „Učit. Noviny“ r. 1892. str. 150.

⁵⁾ Viz jeho řeč na ostrově Střeleckém v Praze dle zprávy „Národních Listů“ ze dne 9. března 1888.

⁶⁾ „Volkschulreform“ str. 4.

býti obnovován obraz Boží, všechny musí býti uzpůsobeny pro své budoucí povolání. Podobně vyjádřili se Diesterweg a Pestalozzi. Ale jim bylo dosti na tom, že z této theoretické zásady vyvozovali důsledky, které se hodily pro jejich dobu. Pro budoucnost zůstavili svým nástupcům na vůli, jaký směr chtějí dáti výchově lidu. Avšak právě této své úloze neporozumělo školství novověké, jelikož slovu povolání dalo smysl výhradně průmyslový a obrací svůj zřetel nejvíce k vypěstování schopnosti ku hmotnému výdělku a k ukojení potřeb tělesných. Nynější školství zapomíná na „Sursum corda“, zrovna jakoby oddělením duše od schránky tělesné přestával život člověka. Kdyby se k nám navrátili Overberg, Pestalozzi a jiní paedagogové starší doby, byli by zajisté první, kteří by zvolali: Nešťastníci, co jste učinili? Z obou polovic našich nauk jednu (vyučování) jste pěstovali, druhou (vychování) však zanedbali, a proto jste vypěstovali lidi polovičaté, z toho pak pošla ona smutná poblouzení, ježto se objevují ve snahách socialní demokracie.“ — Jak pravdivá to slova! Který nepředpojatý učitel necítil by ostrého hrotu jejich v hlubinách duše? Který vychovatel, roznícený skutečnou láskou k dětem jakožto budoucím členům společnosti občanské, nehrozil by se té myšlenky: Tedy také já přispívám k šíření a mohutnění socialismu?

Nuže, můžeš-li kdo, vyvrať náš výrok; dokaž, že nynější škola svou jednostranností k socialismu nevede! To bude nemožno. Duch nynějšího školství jest ve své podstatě duch socialistický: zde i tam jen hmota, jen tělo, jen hrouda země, jen materialismus. Tenť společný bod, v němž se setkávají novověká škola a novověký socialismus. K tomu dlužno ještě připojiti, že jak liberální učitelstvo, tak i vůdcové socialismu z jednoho pramene pijí: z nauk protikřesťanských, jak jasně dokázáno v těchto listech.¹⁾

(Pokračování.)

Výklady náboženské.

Píše František Libor.

(Pokračování.)

1. O Bohu. *)

Víte-li, dítky, kdo zhotovil tuto lavici? — Tuto tabuli? — Z čeho pak je zhotovil? — Z čeho byla udělána ta prkna? — A kdo pak udělal stromy? *Vyrostly.*

Poznámání. Podobných otázek může učitel užiti i o jiných věcech, n. p.: Kdo vystavěl tento dům? Až dospěje k odpovědi: Písek a hlínu vykopali z země. — Nebo o chlébě; poslední odpověď: Obilí vyrostlo na poli. — Odpovědi těch užije pak učitel k výkladu.

Víte tedy, dítky, že lavici a tabuli zhotovil *truhlář*. Prkna ze stromů *lidé* udělali. Víte, že dům vystavěli *zedníci*; cihly udělali cihláři; (podobně dále.) Ale neřekly jste, *kdo* udělal stromy, které rostou v lesích, *kdo* udělal písek a hlínu, která je v zemi, *kdo* udělal obilí, jež roste na poli. Ale vy toho nevíte mnohem

¹⁾ R. 1891. str. 325. nn.

*) Pro úsporu místa podáváme výklady pokud možná stručně, kladouce místo odpovědi znaménko —. Jinak odpovědi klademe písmem význačným.

více. Kdo pak asi udělal vodu ve studni? Kdo květiny na louce? Kdo na nebi měsíc, hvězdy a slunce? To vše nevíte. Snad jste již viděly truhláře, když dělal lavici, zedníka když stavěl (pod. dále), ale nikdy jste neviděly a neuvidíte, že by byl někdo udělal skutečný strom, květinu, hlínu, písek, hvězdy, měsíc. To nedovede udělati žádný člověk. Povím vám, kdo ty věci učinil.

(Kde jsou s malými žáčky i větší — na školách o méně třídách — budou se zajisté hlásiti k odpovědi a povědi to menším sami.)

Ano, to všechno učinil Pán Bůh. Zdali pak již někdo z vás Pána Boha viděl?

(Snad nám tu řekne některé dítě, že vidělo Pána Boha v kostele; vysvětlíme mu, že to nebyl skutečný, živý Pán Bůh, ale pouhý jeho obraz.)

Pána Boha nikdo z vás neviděl. Ani vaši rodičové Ho neviděli, ani já jsem Ho neviděl. Kterak tedy přece víme, že Pán Bůh jest?

Povězte mi, zdali by zde stál ten dům, kdyby ho zedníci nebyli vystavěli? Zdali by zde byla tabule, kdyby jí byl truhlář nezhotovil? Zdali kamna, kdyby jich sem byl hrnčíř nepostavil? Vidíte, tak by také nebylo stromů, obilí, květin, hlíny, písku, vody, kvězd, měsíce, kdyby toho byl někdo neučinil. *Nic neučinilo se samo, někdo to učinil.* Již jsme řekli, že to učinil Pán Bůh. Ale pamatujte si, nebudeme říkati, že to Pán Bůh učinil, neb udělal, budeme říkati, že Pán Bůh ty věci *stvořil*. Tedy: Pán Bůh *stvořil* slunce, *stvořil* stromy. Povězte mi, co Pán Bůh ještě stvořil?

Protože Pán Bůh strom stvořil, tedy je strom věc *stvořená*; květinu také stvořil, — i květina je věc *stvořená*. Povězte, jaká věc jest voda? Jaká věc jest slunce, měsíc, hvězda, obilí? A nyní si pamatujte: *Že Pán Bůh jest, poznáváme z věcí stvořených, které samy ze sebe povstati nemohly.*

(Věty, k nimž katecheta takto výkladem dospěl, nechť děti do slovně opakuji, až se jim naučí. Uvádějice je, přihlížíme tu všude, — pokud jen věk dítek toho dopouští — ku „Pražskému“ katechismu, jehož se na našich školách nejvíce užívá.)

Z čeho tedy poznáváme, že jest Pán Bůh? Pamatujte si ještě, že jest jenom *jeden Pán Bůh*. Kolik tedy jest Pánů Bohů?

2. Kdo jest Bůh?

(Opakujice, co jsme posledně byli vyložili, shledáme, že některé děti budou odpovídati jenom kuse, jiné pak, že snad úplně zapomněli, čemu se byly naučily v minulé hodině. Nebudeme však plýtvati výtkami a domluvami; spíše zavoláme k odpovědi žáky nadanější a vyslovíme spokojenost, že si to pamatovali. Po nich dáme správné odpovědi opakovati slabším s napomenutím, aby si to již pamatovali pro vždycky jako ti ostatní.)

Dnes naučíme se zase něco nového o Pánu Bohu. Řekly jste, že nikdo z nás Pána Boha neviděl — a Pán Bůh jest přece i zde u nás, vidí nás, slyší nás, že se o něm učíme. A přece Ho nevidíme.

Zdali pak vidíš svého spolužáka N.? Ano, vidíš jej: vidíš mu zde hlavu, zde ruce (atd.) Snad již víte, že hlava ruce (atd.) jmenujeme dohromady *tělo*. Co má tedy každý tvůj spolužák? Co máš ty? Co mají i velcí lidé?

Každý člověk má tělo, a to *tělo* u každého člověka vidíme. Ale Pán Bůh nemá žádného těla, a proto Ho nevidíme. Čeho tedy nemá Pán Bůh? Proč nevidíme Pána Boha?

Protože Pán Bůh nemá žádného těla, pravíme: *Pán Bůh jest pouhý duch*. Kdo tedy jest Pán Bůh? A proč jest pouhý duch?

Snad má některý z vás malého bratříčka nebo sestřičku, kteří ještě nechodí a nemluví. Ale když jim něco ukážete, vztahují po tom ručky, chtějí si to vzít. Kdybyste postavily před ně hořící svíčku nebo lampu, také by po ní sáhali. A co pak by si udělali? Vy však byste již nevzaly ohně do ruky, proč ne? Vy tedy již víte, že byste se spálily, ale malé děti toho nevědí. Vy máte již *rozum*, malé děti však rozumu nemají.

Vy jste také bývaly tak nerozumnými. Nyní již něčemu rozumíte. Čím budete větší, tím větší bude také váš rozum. A kdo pak více rozumí — vy anebo vaši rodičové? Ano, velcí lidé rozumějí více, ale přece nerozumějí všemu. Vy již víte, jak se obilí seká, váže, odváží do stodoly a mlátí; tomu již rozumíte. Také víte, že se obilí zase zasévá; ale jak se to stává, že z toho maličkého zrnka vyroste opět stéblo a na něm klas plný zrní, tomu vy nerozumíte, ale ani velcí lidé tomu nerozumějí. Člověk tedy všemu nerozumí, ale Pán Bůh *všecko ví, všemu rozumí, Pán Bůh má rozum nejdokonalejší*. Jaký má rozum Pán Bůh? Proč má rozum nejdokonalejší? Mají také lidé rozum nejdokonalejší? Proč nemají? O lidech pravíme tedy pouze, že mají rozum, ale Pán Bůh má rozum nejdokonalejší.

Kdyby tobě, N., někdo nabídnul, abys si vzal buď pomazaný list papíru nebo pěkný obrázek, co pak bys si vybral? Ty bys si tedy *zvolil* obrázek. Kdyby tobě dával někdo čítanku starou a novou — kterou bys si *zvolil*? Vy si tedy umíte *voliti* věci. Také dospělí lidé si *volí* věci, když je kupují, také si *volí*, práci kterou chtějí konati. Můžeme si proto voliti, že máme od Pána Boha *vůli*. Co nám dal Pán Bůh?

Ale někdy si člověk volí něco zlého, co se Pánu Bohu nelíbí. Nepozorný ch'apec někdy ve škole místo aby si *volil* učení, hraje si, *zvolí* si hru. Vidíte, ten činí něco zlého. Člověk si někdy volí něco zlého. Co že si někdy volí člověk?

Pán Bůh má také *vůli*, — ale On si nikdy nevolí nic zlého, volí si vždycky to *nejlepší*; co si tedy volí Pán Bůh vždy? Proto pravíme, že Pán Bůh má také *nejdokonalejší vůli*. Jakou *vůli* má Pán Bůh? A jaký má rozum? Pamatujte si: *Pán Bůh má nejdokonalejší rozum a vůli*.

(Pojmy „rozum“ a „vůle“ jsou pro děti prvního stupně velice nesnadné; nelze jich tedy již zde jasně vyložit, avšak nemůžeme se bez nich obejít, a proto objasníme je výkladem zde uvedeným aspoň poněkud; lepší to zajisté bude, než aby děti slova: „rozum“ a „vůle“ vyslovovaly, nemajíce o významu jejich ponětí žádného. Dobře též učiníme, když při výkladech pozdějších, kde se nám příležitost naskytne, k této věci se vrátíme, užívající opět výkladu jiného.)

Naučili jsme se tedy: *Pán Bůh jest pouhý duch: má nejdokonalejší rozum a vůli, ale nemá žádného těla*.

Zdali pak jste byly vždycky tak velcí jako jste nyní? Máte také menší bratříčky a sestřičky. Snad také se pamatujete, že jste jich vždycky neměly; oni se narodili. Vy jste zde také vždycky nebyly: také jste se narodily. Všichni lidé se narodili. Ale o Pánu Bohu si pamatujte, že se nikdy nenarodil. Také nikdo Pána Boha nestvořil. Co tedy víme o Pánu Bohu? — Protože Pána Boha nikdo nestvořil, pravíme: *Pán Bůh jest sám od sebe*. (Opak.)

Nejprve si zopakujeme, co již o Pánu Bohu víme: Z čeho poznáváme, že Pán Bůh jest? Můžeme Pána Boha vidět? Proč ho nemůžeme vidět? Poněvadž

nemá žádného těla, co o něm pravíme? Co to znamená, že Pán Bůh jest pouhý duch? Co pravíme o Pánu Bohu, poněvadž Ho nikdo nestvořil?

Dobře jste pravili, že Pán Bůh jest sám od sebe. Ještě si pamatujte, že Pán Bůh nikdy nezačal býti. Vy jste začaly býti, když jste se narodily. Ale *Pán Bůh byl vždycky*, On nemá žádného počátku. Kdy že byl Pán Bůh?

My nebudeme vždycky živi; žádný člověk vždycky nebo stále nebude živ. Lidé stárnou a pak umírají. Ale Pán Bůh nikdy nezemře, On nikdy nepřestane býti, On nemá žádného konce. Přestane tedy Pán Bůh býti? *Pán Bůh bude vždycky*. Kdy byl Pán Bůh a jak dlouho bude? Poněvadž Pán Bůh vždycky byl a vždycky bude, pravíme, že jest *věčný*. Jaký jest Pán Bůh? Budeme říkati takto: (1) *Pán Bůh jest věčný, On vždy byl, jest a bude až na věky*. (Opak). Pravily jste, že jste bývaly menší; vyrostly jste. Když vás Pán Bůh ponechá na živě, porostete ještě; nebudete stejní, budete větší, budete se měniti. I vaši rodiče bývali malí, také rostli, jsou již velcí, změnili se. Vaši dědečkové bývali také mladí; nyní jsou staří, mají vlasy šedivé, chodí volněji, než když byli mladí. Vidíte, tak člověk se mění a stárne. Ale *Pán Bůh ani nestárne, ani se nemění*. Kdo to tak dovede říci? Poněvadž Pán Bůh se nikdy nemění, pravíme, že jest *nezměnitelný*. Jaký jest Pán Bůh? Nyní budeme říkati: *Pán Bůh jest nezměnitelný, je tentýž od věčnosti až do věčnosti* (Opak.)

Nyní znáte již *dvě Boží vlastnosti*. První Boží vlastnost jest: Pán Bůh jest věčný (atd.) Druhá Boží vlastnost jest: Pán Bůh jest nezměnitelný (atd.) Kdo umí říci první Boží vlastnost? Kdo druhou? Kdo obě? Co již tedy umíte? Lidé také mají vlastnosti: vy také máte vlastnosti: některý žák jest pilný, poslušný, tichý, pořádný — to jsou jeho vlastnosti. Ale Pán Bůh má *nejlepší* vlastnosti. Jaké vlastnosti má Pán Bůh? Kolik jsme jich už poznali? Která jest první, která druhá?

Pán Bůh má ještě více vlastností, poznáte je později. Zatím si pamatujte tyto dvě.

(Dělíme tyto výklady v jednotlivé stati dle jejich obsahu; není tím tedy značeno, že by snad měly býti probrány v jednotlivých hodinách. Toho vůbec nelze určit, neboť závisí to jak na snadnosti nebo nesnadnosti učiva, tak i na různých okolnostech. Při věcech nesnadnějších nutno ovšem déle se pozdržeti. Pravidlem budiž, abychom dále nevykládali, pokud vše, co již vyloženo bylo, není naučeno aspoň u valné většiny žáků. Nestavme dále na základě nejistém. A jako vyučování více oddělení zároveň (na školách o málo třídách) celkem obtížnější jest než tam, kde jest ve třídě pouze jeden školní rok, tak má zase naopak to dobré do sebe, že jsou tam děti, a těch bývá většina, které totéž již po druhé nebo i po třetí slyší a hbitě odpovídají, a pak že dítek nejmenších jest málo. Ve třídě, kde jest mezi 80 dětmi pouze 30 „nováčků“ můžeme snad rychleji pokračovati než ve třídě, kde jsou mezi 80 malíčkými dva nebo tři „repetenti“. Katecheta v takovéto škole zajisté z výkladu to nejnesnadnější vypustí, ve škole pak s dětmi věku různého spokojí se u malíčkových odpověďmi na otázky snadné, nesnadnějších žádaje od dětí větších.)

(Pokračování.)

Vážná otázka.

„Děvínská jednota mužů na ochranu veřejné mravnosti“ vydala tiskem přednášku svého člena, konanou 17. list. 1892. *) z níž některé pozoruhodné ukázky zde uvedeny buďtež.

Když byl spisovatel podal ukázky veřejné znemravnělosti, přikročuje k vyhledávání příčin smutného toho výjevu; a jakožto první příčinu uvádí sobectví.

„Kamkoli pohlédneme a kdekoli neřest a nemravnost se naskytá, všude tam zeje náklonnost člověka k bezohlednému ukojování svých náruživostí a přání, nevázanost v uskutečnění sobeckosti, v každém člověku bez výjimky sídlící. Sobectví jest zvíře v člověku, jemuž není nic svatého, nic nedotknutelného, na jehož skročení u všech vzdělaných národů a ve všech dobách třeba bylo nemalého nákladu přerozličných zákonů, — jest to zvíře, jež přece vždy zase dovede z klece zákona, na pohled co nejpevněji zdělané, uklouznutí a pak volně, nejsouc zákonem vázáno, své řádění a své spousty prováděti.“

Jinou příčinu vidí spisovatel v nedostatku náboženství. „Pravda-li, jakož se tvrdí, o čemž ani já nepochybuji, že během posledních desetiletí jest si nám stěžovati na poklesnutí mravnosti, na vzrůstající zkázu na mravech našeho lidu: tu jest kromě toho, co shora uvedeno, poslední příčinu pro ten zjev hledati ve vzrůstající vlačnosti náboženské uvědomělosti našeho lidu. Vám všem jest známo, kterak za mohutného rozkvětu přírodních věd v posledních desetiletích na místě zdravého a uzdravujícího idealismu, kterýž by především jakožto jádro učení Kristova jeho církví měl býti pěstován, a jehož přerozkošné ztělesnění zříme v historické osobě Ježíše Krista, — kterak na místě tohoto idealismu domýšlivá realistická moudrost professorská, materialismus a naturalismus, od roku k roku vždy více se roztahuje.“

Jakožto nejpodstatnější dary nové, chorobou materialismu načichlé doby zákono-

dárské jmenuji pouze „svobodu v živnostech a v usazování se“.

„Svoboda může jenom tehdy vésti ku blahu, dostane-li se jí lidu, který je mravně zralý a dosti statný, že v užívání svobody sám si dovede klásti uzdu křesťanské lásky k bližnímu.“

„Na důkaz, jaké květy tento materialismus a toto zákonodárství u mocných v ohledu hospodářském zplodily, budiž zde vzpomenu to rozmluvy, jižto jsem měl r. 1877. s jistým ředitelem továrny. Tento pán prohlásil se zkrátka a dobře, že dělník prý jest zboží, a stane-li se neschopným, by konal, čeho se na něm vyžaduje, tedy se zkrátka odbude, byť závodu byl sloužil sebe déle. Odpověděl jsem mu, jestli jednou sociální demokracie přijde na vrch, pak že zaslouží on při takových zásadách, by mezi nejprřednějšími od dělníků na šibenici byl pověšen.“

„Následky sobectvím rozpoutaného materialismu vidíme všickni. Příkře stojí proti sobě mocní a slabí v ohledu hospodářském. Kapitál stal se mocí neslýchanou, množství proletariatu se množí. Jakožto nezbytná odpověď na řádění kapitalismu ve mnohém ohledu necitelné kupí se hospodářsky slabí v počtu stále četnějším kolem červeného praporu sociální demokracie. Ona není leč volání o pomoc lidu materialismem svedeného, jenž v nejhlubším vnitru svého srdce po štěstí touží, a sveden jsa, štěstí na nepravých cestách hledá. — Ani zvýšení mzdy, ani pojištění pro stáří a úraz, aniž jaká podobná opatření mohou opětně našemu lidu zjednati ztracený ráj, štěstí a mír; — k tomu je třeba mnohem více. Jen hluboké a vroucí pochopení náboženských pravd křesťanských může k cíli přivést a přivede takové znovuzrození našeho lidu, a naučí konečně složití odpornou zbraň sobectví, jižto posud na obou stranách, u kapitalismu i u sociální demokracie, se chápou.“

„Tážeme-li se po prostředcích, jež v boji proti nemravnosti máme po ruce, tu odpověď sama sebou se podává. Jde o to: 1. našemu svedenému lidu znova dobýti křesťanský idealismus. Toť způsob léčení nejúčinnější,

*) Welche Mittel stehen uns zu Gebote im Kampfe gegen die öffentliche Sittenlosigkeit? — Vortrag von Dr. Brennecke, prakt. Arzt in Magdeburg. Magdeburg 1893. Albert Rathke. — Spisovatel je protestant.

na aetiologickém poznání založený, zlo v kořenu samém hubící. Jde o to: 2. proti zlu v každém jednotlivém případě, nechť by se jevilo kdekoli a v jakékoli podobě, zakročiti rozhodně, avšak s prostředky velice rozdílnými. Toť způsob léčení méně účinný, nicméně přece nezbytný, symptomatický.“

Buď tomu jakkoli, jest nám počítati se skutečností, že evangelická církev od drahé doby přestala velikému množství lidu býti mocí účinnou a přitažlivou, jest nám počítati se skutečností, že valná část lidu tou měrou naplněna jest nepřátelstvím proti církvi, že jí pohrdá a každé schůzi, byť byla sebe méně rázu církevního, ze zásady se vyhýbá*). A přece touží nešťastné ty davy lidu z té duše po štěstí a míru, a přece není jiné cesty k štěstí a míru nežli té, na kterou i církev ukazuje. Jak dostati se z tohoto dilematu? Nuže, jestliže církev právě slabou se jeví, jestliže zvony do kostela marně pozývají, jestliže místa pod kazatelnou zůstávají prázdná: jest třeba, opět jednou na místě starého hesla „církvi ku křesťanství“ položit heslo „křesťanstvím k církvi“. — My všickni, kdož třebas jenom jiskrou pravého křesťanství v sobě doutnati cítíme, ať již církvi stojíme blíže nebo méně blízko, my všickni jsme povoláni vstoupiti do boje, jde-li o to, bychom svého nejsvětějšího přesvědčení se zastali. A čím mrazivěji bouře materialismu doráží, tím živěji rozdmýchá se ona jiskra a bude posléze jasným, zářivým plamenem. V těch dobách boje nebude způsobem malicherným dotazováno se po průkazu spolubojovníků, nikoli; každý ví a cítí to živě, do kterého tábora náleží, a v udivení sejdou se často spolubojovníci, kteří až posud za odpůrce se považovali.“

„Než, jak by bylo boj proti materialismu vésti, jak můžeme davy lidu, vlivu církve se stranící, křesťanství znova získati?“

„Především jest to věc jednotlivce. Každý jednotlivý dokonalý křesťan nevědomky vykonává v povolání svém a ve všedním svém okolí vliv zajisté nepatrný. V obcování rodinném, ve styku se služebníky, vůbec všude osvědčí se každý jako křesťan, — ale pokud možná ne takový,

který chodí s hlavou svěřenou, nýbrž jako jeden z těch, kteří čile a radostivě věci chopiti se dovedou.“

„Totéž bych chtěl našemu spolku na srdce vložiti. Je to sice velice pěkné, když my, jsouce více méně stejného smýšlení, zde jednou za měsíc se scházíme a vespolek přednášky konáme, které mají ovšem to dobré, že zostřují naši pozornost pro škodu, kterou náš lid strádá. Co však tím našemu lidu se prospěje? Chceme-li svůj úkol jak náleží vyplniti, jest nám hledati prostředky a cesty, bychom lid poučovali a jeho pochybnosti vyslechli.“

„Především mohou duchovní jednotlivých osad mnoho k tomu přispěti založením pravidelných shromáždění otců“

„Další ne dosti oceněný prostředek pro způsobení zdravého a pozdravujícího obcování mezi různými stavy a vrstvami lidu naskytá se nám v „národním domě“ (Volksheim), jaký před nedávnem v místě „Buckau“ byl otevřen. — Křesťanství jest sůl světa, která rozpustivši se, do všech jen možných lidských poměrů vnikla a je pronikla. Nuže, pokusme se v národním domě, onu sůl ve stavu rozpuštěném, křesťanství v tisícerych jeho jiných způsobách předložit. Ukažme lidu, jak působně zrcadlí se život v rozmanitých tvarech svých, je-li s ideálné výše křesťanského názoru světového osvětlen.“

„Velmi mnoho mladších i starších lidí vedeno bývá na cestu hříchu jediné tím, že se jim nedostává pravého a vhodného koníčka. Převelikému množství lidí nedostává se schopnosti a možnosti, volný čas vyplniti způsobem důstojným, jenž by celou mysl člověka poutal. Tito nešťastníci, jakmile byli unikli práci svého povolání, která ducha lidského často tak pramálo uspokojuje, ihned upadají v zoufalý boj s dlouhou chvílí. A dlouhá chvíle jest nejhorší nepřítel člověka. Pak se sáhne k novinám. A takový nešťastný, dlouhou chvílí bičovaný člověk, který ve svém „já“ nenalezá víc, leč dusivou duchovní prázdnotu a veliké množství smyslných choutek a žádostí, připadne snadno na seznam v každém časopise dobře známý, nadepsaný: „Kam půjdeme dnes?“ Tam nabízí se namnoze hojnost všech nejnudnějších a nejžalostnějších vyrazení, jež u veliké většině namířeno mají na pouhou smyslnost člověka, a jakož každodenní zkušenost uka-

*) Laskavý čtenář již sám se dovtípil, že spisovatel mluví jménem spolku evangelického.

zuje, daří se jim v tom. Čas se ubíje, a lepší částka ošáleného člověka stala se zase jednou o něco prázdnější a planější, nežli byla již dříve.“

„Měli bychom naproti tomu nabídnouti jim něco řádnějšího, na místo oněch prostředků k vyražení a k roztržitosti předměty, aby se mysl soustředila, sebrala. Každý člověk, který mimo své povolání má svého koníčka, který ho zajímá a vážně zaměstnává, získal tím již znamenitou ochranu před nebezpečím, sejíti na srázné cesty neřestí. — Lid měl by theoreticky i prakticky nabýti o tom přesvědčení, že nejlepší zotavení záleží ve vystřídání práce. — Nejen smysl našeho lidu pro vážné libůstky všeho druhu musí býti probouzen, ale i možnost, vzbuzenou libůstkou ve volném čase provozovati, musí poskytovat se u mnohem větší míře, nežli bývalo posud. Čím hojnější bude nabídka, tím větší bude poptávka.“

Za všech dob bývala trojí šlechta, rodová, duchová a peněžní. Blaze tomu lidu, u něhož všechny ty tři pojmy úplně se kryjí! Šlechta rodová, která jen odtud svou sílu a vnitřní oprávněnost čerpala,

že zároveň spojovala v sobě podstatu šlechty duchové a peněžní, — jest vždy víc a více strhována se svého trůnu. Jako drzý vrabec ve hnízdě vlaštovčím uvelebují se za vlivu materialistického proudu časového na její místě šlechta peněžní, které znaku šlechtictví, pravého vzdělání srdce a ducha, až příliš často nadobro se nedostává. Peníze sedí na trůně a tak zvaná lepší společnost tančí ochotně kolem zlatého telete. — Lid, který se měsíci klaní, kráčí krokem obrovským vstříc své mravní zkáze, jest prodajným pro všelikou neřest. Chceme to považovati za jeden z nejdůležitějších našich úkolů, se vši rozhodností čeliti proti takovému mamonismu, nechť kdekoli a v jakékoli podobě bychom s ním se setkali. Držme hlavu přímou, prohlašujeme všude hlasitě a přímo, že ceníme člověka ne dle velikosti jeho měšce, nýbrž výhradně jenom dle dobroty jeho srdce.“ Š.

*) Položili jsme zde úryvky ze spisu, jež psal praktický lékař, protestant a cizinec. Laskavý čtenáři, ohlédni se kolem sebe, a posuď, zdali a pokud jeho slova hodí se na poměry naše!

FEUILLETON.

Psal jsem posledně, pane redaktore, že Vám snad budu moci napsati brzy něco veselého a hle, — už je to tu! Potěšil mne velice úvodní článek v jistém učitelském listě.

Ráčíte dobře věděti, co teď hýbá celou veřejností: otázka všeobecného volebního práva; proto není divu, že i zmíněný učitelský časopis věnoval otázce té úvodní článek, v němž praví, že by v „representaci naší národní ubylo několik advokátů, kněží a profesorů a dostavilo by se za ně několik dělnických vůdců“ — kdyby totiž to všeobecné hlasovací právo se stalo skutkem — ale „ti na říšské radě ani svým počtem, ani svojí váhou nezpůsobí převratů v otázce školské, a kdyby k nim došlo, nebudou jistě státi na straně těch, kdož přáli by si školské reakce“ ...

Račte odpustit, péro mi vypadlo z ruky — já totiž, kdykoli slyším slovo „reakce“, dostanu náramný strach, protože

vlastně nevím, co některé listy tím slovem myslí. Snad ne tu obávanou náboženskou školu?

Nu, jen když se toho tedy při všeobecném volebním právu nemusíme báti. A tu si myslím, že, kdo není pro tu „reakci“, je přece pro pokrok. Ó, kde jsi, ty žádoucí všeobecné právo hlasovací!

Nedávno jsem mluvil s učitelem z krajského města, kde se socialismus v posledních letech hodně rozšířil. Ten mi povídal: Člověče, tady máme soužení; tuhle jsem vyvolal kluka, aby se postavil za trest před lavice: když se k tomu neměl, jdu k němu, abych ho donutil. A víte, co mi řekl? — „Co mne nenecháte — já jsem socialista! Však on si na vás tatínek přijde!“

Tuhle přišel do školy pan inspektor; jde po chodbě, potká ho klouček a ani si ho nevšímne. — „Synáčku, ty jsi na něco zapomněl,“ povídá pan inspektor — myslil totiž na pozdravení. Kluk se na něj po-

dívá, smekne čepici a prohodí s posměchem: „Á — servus!“ — a jde dál.

Když mi to ten učitel jako svatou pravdu vypravoval, trnul jsem, jakým zpátečníkem může být také učitel. Takový pokrok u mládeže, že srdce pravého demokrata musí zaplesati — a on si ještě naříká! A není-li to radost, když takový socialista tatík přijde na učitele a hájí tam občanská práva svého kluka, který přece podle hesla „rovnost a bratrství“ jest učiteli úplně roven! A pak ať někdo řekne, že nebude mít učitelstvo zlaté časy, až budou v parlamentě zasedati dělničtí vůdcové!

Ale proč má býti cesta k pokroku tak zdoluhavá! Kdyby šlo po mém, hned by musil býti některý z těch vůdců ministrem osvěty. Pak bychom teprve mohli mluvit o pokroku, až bychom měli na rozvrhu hodin:

Dopoledne 1. hodina: Náboženství a biblická dějprava dle Ch. Darwina.

2 hodina: Čtení: (Zář, Červánky, Rašple, atd.)

3. hodina: Dějepis. (Jaký užitek přinesla veliká revoluce francouzská všemu lidstvu.)

Odpoledne: 1 hodina: Hospodářství (O rovnosti majetku.)

2 hodina: Zeměpis (O státě socialistickém) atd.

Než, abych se vrátil k onomu článku. Něco mne v něm překvapilo, totiž slova: „Tolik se přece u nás vykonati dalo, aby mladší dělnický náš dorost nevrhal se v náruč internacionály ale . . . zachován byl i při svých protikapitalistických snahách národu, v němž se zrodil, jehož řeči mluví, a všem tradicím jeho bývalé velikosti, moci i slávy. Tolik se vykonati dalo a přece nevykonalo!“

To je tak zajímavé doznání, že k němu nemusíme přičiniti ani slova. Ještě dobře, že něco takového nenapsal o výsledku moderního vychování „Vychovatel“ — bylo by zle! Než, prosím, račte také poslechnouti, proč se to nevykonalo: „školy naše obtěžkány spoustou učiva, jež v theorii představuje vysoký stupeň nerceme vzdělanosti, než jen učenosti, při níž národní moment byl a jest chudou popelkou, učitel pak, představitel té učené školy, jest otrokem osnov jejich, které nutí jej stále jen učit, nikoli vychovávat, a nejméně vychovávat ve směru národním.“

Snad mi ráčíte uvěřiti, pane redaktore, že máme o jeden „klerikální“ časopis vychovatelský více, neboť „svobodomyslný“ list by přece takto nepsal. Toť přece víte, že v těch „svobodomyslných“ listech se píše asi takto: „Klerikálové, chtěje školu dostati zase do své moci, praví, že nynější škola učí, ale nevychovává. Toť haněbná lež, toť utrhaní! Oni tvrdí, že se učí v nynější škole věcem zbytečným — neboť oni nepřejí lidu vzdělání. Tak přece se psalo a píše stále a teď najednou tvrdí učitelský „svobodomyslný“ časopis totéž, co se u „klerikálů“ jmenuje lží a utrhaním! Inu, si duo faciunt idem, non est idem, to se už dávno říká.

Než, slyšme dále: „On pak nejen že národně vychovávati nesmí, on ani nemůže, protože při svém bídném postavení hmotném, jsa otrokem vedlejšího výdělků hmotného, musil vzdáti se všech téměř nadějí, že by i vedle školy s dostatek čelit mohl proudu, jenž rozvoji myšlenky národní až do nejposlednějších vrstev lidu je na překážku. — Postavte školu na základy národnější a osvobodte učitelstvo z ponižujícího postavení, aby mohlo cele věnovati se nehluché sic, ale vydatné a pronikavé práci národní. Pak netřeba se vám obávati budoucnosti.“

Těmto slovům se asi mnohý podiví: učitel tedy národně vychovávati nesmí? kdo pak mu brání? Vždyť přece dle osnovy jest účelem dějepisného učení vstěpovati dětem lásku k vlasti a k domu panovníckému. Jak tomu tedy rozuměti? Nemáme v čítankách články o starých Čechách, o Krokovi a Libuši, o sv. Václavu, o Oldřichovi, Svytlahněvu, Karlu IV? Či snad slovem „národní vychování“ mysliti se má pouze velebení Husa a Žižky?

Co jsme se už načetli, že nové školní zákony vytrhly učitelstvo z poroby — a teď na jednou se dovídáme, že jest učitel vlastně dvojím otrokem, totiž učebných osnov a vedlejšího výdělků hmotného! Škoda, že se pan pisatel o tom „vedleším hmotném výdělků“ nevyslovil zřetelněji.

Za starších dob mívali učitelé skutečně vedlejší zaměstnání. Téměř při každé škole bylo kus pole, učitel měl tedy také malé hospodářství. Po vydání nových školních zákonů bylo pole skoro všude škole odňato, a jen kde je kostel, užívá učitel kus zádušního pole za řízení kůru. A hle starí učitelé, jimž bylo se starati o to hospodářství, nikdy si nestěžovali, že by nemohli národně vychovávat, a nikdo

jim nevytýkal, že by tak nečinili a školy se nazývaly „národními“. Mnozí znamenití mužové s vděčností vzpomínali svých prvních učitelů ve škole národní.

Pořád slyšíme, že se učitelstvu dostalo svobody, a tu se najednou volá: „Osvoďte učitelstvo z ponižujícího postavení!“ To se zas divně rýmuje. A nelze upříti, že učitelstvo skutečně v ponižujícím postavení jest — ale přisvědčující k tomu, víme, že se páni liberálové asi v tom s námi neshodnou. Skutečně ve stavu svého povolání nedůstojném jest učitelstvo v s n i c k é, které se stalo závislým od obecních starostů a tak zv. místních školních rad, složených mnohdy z lidí všelijakých — a

toho nebylo ani za těch kaceřovaných dob školy náboženské. Ale ta věc pány v Praze netlačí, oni ve svých listech vyhláší samosprávu vůbec — i tu vesnickou za spasitelnou.

Než, dosti o tom; málem bych byl zapomněl, že jsem chtěl psáti něco veselého. Lépe již učitelstvu nebude, dokud nebudou zasedati v parlamentě socialističtí vůdcové. Do té doby račte se, pane redaktore, těšiti se mnou blahou nadějí.

Váš oddaný

Zpěváček,

od této doby socialní demokrat.

DROBNOSTI.

První sv. zpověď. Kdy ji mají děti vykonávati? O thematě tomto přináší linecká „Theoretisch praktische Quartalschrift“ (seš. 1. r. 1894.) delší článek z pera faráře Vavřince Löfflera, v němž spisovatel mnohé a závažné uvádí pro to důvody, aby již děti třetího roku školního — tedy děti devítileté — připravovány a voděny byly ponejprv ku sv. zpovědi. Mezi důvody těmito není zajisté nejposlednějším ten, že sv. zpověď mocným jest prostředkem vychovávacím a že dítě věku toho, když onemocní, má býti schopno přijmouti s užitek svátostní rozhřešení, čehož by bylo těžko dosíci, kdyby dítě takové o sv. zpovědi ničeho dříve bylo neslyšelo.

Vilímkův „Malý čtenář“ a „Hlasy ze Siona“. „Hlasy ze Siona“, list reformovaných evangelíků, píše v čís. 22. následovně: „Vilímkův „Malý čtenář“, jak jsme v několika číslech viděli, brousí do Španěl. Měl-li by v tom setrvati, nemohli bychom ho doporučiti ani našincům, kteří v četbě pro děti pracují, ani našim dětem, k jejichž vzdělání čertů se svěcenou vodou a pod. báchor v národě českém netřeba, leda by kdo budoucí pokolení v zotročilosti a zbědovanosti pobělohorské zakládati chtěl. Ale nadějeme se lepších věcí, a proto doufáme, že toto postačí.“ — „Čertů se svěcenou vodou“ ani nám třeba není; vypravování podobných pověstí, najmě způsobem takovým, jako se to stalo před delší dobou v témž časopise, se pro děti nehodí. Že

by však Vilímkův „Malý čtenář“ brousil do Španěl, t. j. že by se stával katolickým, horlivě katolickým, to jest pro nás něco z brusu nového. „Hlasům“ by snad vyhověl jedině tenkrát, kdyby se bral směrem zeltického protestantismu, a to přece nejde, již vzhledem na stránku finanční ne.

„**Hlasy ze Siona**“ píše v čísle 21. str. 215. chválí úsilí a péči protestantského sboru Valteřického o zachování protestantské školy konfesionální: „Tak je to dobře, raději usilovati o obě nežli jednoho se sřici. Budouť asi brzy nejen naše diaspory, ale i naše sbory důležitost evangelických škol ještě u větší míře pocítovati, nežli dosavad, a co na ně vynakládají, spíše každý věrný vynaloží, čím mu bude jasnější, že jich jest nevyhnutelná potřeba. Ale nechtějme zlým časům srozmívati teprv pak, až bychom sami osobně škodu brali. Kdo evangelické školy máte, držte je a važte si jich, tak abyste nepřestávali k rozkvětu jejich působiti. Budou-li jako růže mezi trnami — a to jsou, zakládající učení na evangelium — jest lépe než aby byly naopak. Leč by se někomu samo trní líbilo? Pak své školy pouštějte. Ale toho Bůh dá nebude!“ — To je zvláštní! Proti škole konfesionální vzpíraly se a vzpírají vedle našich listů liberálních a liberálního učitelstva, nejvíce listy protestantské. Svoje pak školy konfesionální snaží se protestanté všemožně udržet a zovou je růžemi mezi trnami, dávajíce nám tak na srozuměnou, pro nás že je dosti dobré to

„trní“ školy bezkonfessijní. A ještě něco: Škola protestantská „zakládající učení na evangelium“, to je něco pěkného, to je — vonná růže! škola však katolická „zakládající učení na evangeliu Ježíše Krista“, to je — snad taky krásná, vonná růže? — Ó nikoli, nýbrž „tmářství, zpátečnictví, zotročování ducha“ atd.! Ó logiko! logiko!

Odměna za cesty do školy. „Correspondenz-Blatt“ (čís. 24.) přináší některá desideria učitelů náboženství ve příčině odměn za cesty do školy (kilometry), kdež se mimo jiné praví, že již způsob, jakým se stalo prohlášení o těchto skrovných odměnách, byl pro katechetu velice ponižujícím, jelikož s p r á v y š k o l dostaly rozkaz, by o tom katechetu uvědomily, jako by se bylo úřady školními nemohlo dopsat direktně úřadům farním. Neméně ponižujícím že pak je dále pro katechetu, že výkaz o vykonaných jeho cestách do školy musí podávat správa školy a pak že se mu zasloužená odměna ještě nevyplatí, dokud o ni výslovně sám nezažádá u c. k. okresní školní rady, jak aspoň v normale pro Dolní Rakousy výslovně jest stanoveno.

Londýn. (Špatná návštěva obecných škol). Deputace londýnských učitelů přednesla ministru vyučování Asynithovi stížnost

na špatnou návštěvu škol. Na každý den jest v Londýně přes 100.000 absencí a nejsou prý to právě dítky rodičů chudých, jež špatně navštěvují školy.

Nový směr spisů pro mládež. Ve Vídni se zřizuje družstvo paedagogů-spisovatelů, kteříž se mají zasaditi o to, aby z rukou mládeže byly vzaty knihy obsahu bezbarvého, všeliké povídačky a rýmovačky, a pečovatí o to, aby ve mladé dětské duše byly vnášeny ve působivé, přístupné formě národní a politické myšlenky, jež ovládají smýšlení a cítění lidu německého.

L + 95.

Rekurs proti školnímu vysvědčení. Na novém gymnasiu v Řezně propadli letos dva žáci, kteří se podrobili maturitní zkoušce, všemi hlasy zkušební komise. Jeden z propadlých nespokojil se s tímto rozhodnutím a odvolal se ku bavorskému ministeriu vyučování. Stížnost jeho měla za následek, že zkušební komisi uloženo, aby stěžovateli známky jeho zlepšilo a bez další dodatečné zkoušky vydala mu dodatečně vysvědčení zralosti. Tímto ministerským rozhodnutím, jež se stalo na základě důkladného dobrého zdání nejvyšší školní rady, zvrácen názor, že jest rozhodnutí zkušební komise neodvolatelné. (Komenský č. 49.)

L + 95.

Spisy redakci zaslané:

Dělnických Novin vyšlo právě č. 8. ročník III. Na prvním místě nalezá se článek dra. Alexia: Papež a Rothschild. Dále následuje dokončení feuilletonu: Malé sestry chudých. Na místě památné desky věnuje František Vaněček; pak článek: Volné slovo k prvnímu sjezdu katolického dělnictva česko-slovanského; zprávy z celého světa; různé a spolkové zprávy; dopisy; literatura. — „Dělnické Noviny“ vycházejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrtletně 45 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma.

Obzor. Red. VI. Šťastný v Brně. Ročník XVI. čís. 23.

Z vesnic a samot. Obrázky z českého jihu. Napsal Bohumil Brodský. Část I. (Zábav večerních čís. 4.) Tiskem a ná-

kladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Stran 204. Cena 60 kr.

Národní písně pro školní mládež. Seš. I. (pro I.—IV. šk. rok), se 16 obrázky od K. Thumy. Seš. II. (pro V.—VII. šk. rok) se 17 obrázky. Cena každého sešitu 6 kr. Na 10 sešitů 2 nádavkem. Nákl. A. Holuba, učitele v Lysé n. L. Třetí vydání.

Knihy maličkých. Uspořádal a nakreslil Alois Thuma, učitel. Nákladem litografického ústavu Stanislava Pospíšila, zetě v Chrudimi. Seš. 2. Cena 50 kr. Vydání druhé. Doporučujeme tuto čítanku pro malé čtenáře psanou písmem strmým, jsouce přesvědčení, že se bude líbiti. Maličkým způsobí obzvláštní radost četné obrázky,

Růže dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového. Red. a vyd. Fr.

Filip Konečný Ord. Praed. Roč. VII.
 čís. 9. se zdařilým obsahem.
Hrvatski učitelj. Časopis za srednje i pučke
 škole. Red. dr. Ivan Gjuranec. Roč.
 XVIII. čís. 1.
Náš Domov. Obrázkový časopis zábavný

a poučný pro lid. Red. a vyd. Josef
 Vévoda. v Olomouci. Roč. II. čís. 24.
 a roč. III. čís. 1. V tomto novém čísle
 jeví „Náš Domov“ veliký pokrok v ohledu
 každém; i objem jest větší. Přejeme mu
 tudíž na nové jeho pouti všeho zdaru.

Listárna redakce.

Dp. V. Š. Bude uveřejněno brzy
 Ostatní listem. Dp. Th. C. J. J. ve V.
 Přijde na řadu co nejdřív. Dp. V. L.
 Rovněž. Dp. F. N. V příčině té podáme
 již příště delší článek a později více. Bylo
 by se tak stalo již dříve, ale bylo nám
 řečeno, že se z toho oboru chystá důkladná
 práce delší. Dosud však nikde nic a věc

se stává přímo naléhavou. N. B. Kdo by
 byl ochoten buď odprodati nebo aspoň na
 čas zapůjčiti spisy Aleše Pařízka: „Výklad
 na nedělní evangelia, Výklad na ne-
 dělní epištoly, O pravém způsobu cvičení
 mládeže, Obraz dokonalého učitele,“ nechť
 sdělí laskavě podmínky redakci tohoto
 listu. Spisy mohou býti české neb německé.

Konkursy.

V Jindřichohradeckém českém školním okrese obsadí se definitivně:

1. Místo učitele a správce jednotřídní obecné školy v Malém Bednárci se služným dle IV. třídy platů učitelských, funkčním přídavkem 50 zl. a s právem na byt, po případě na příbytečné. Žadatelé musí se prokázati způsobilostí k výpomocnému vyučování katolického náboženství.

2. Místo podučitele při obecné škole ve Strmilově, dvě místa podučitelů při obecné škole v Kumžaku a jedno místo podučitele při obecné škole ve Stráži s roč. služným 400 zl.

3. Místa podučitelů při obecné škole v Jarošově, Lazenicích, Mísku, Plavsku, Příbrazi, Kost. Radouni, Strážovicích a Vydří s ročním služným 350 zl.

Žádosti všemi předepsanými úředními doklady opatřené zaslány buďtež ve lhůtě šesti neděl ode dne prvního uveřejnění tohoto konkursu v „Pražském Denníku“ (21./12.) počínaje c. k. okresní školní radě v Jindř. Hradci.

Ve školním okrese Budějovickém obsadí se definitivně: 1. Místo učitele a správce školy na 1třídní obecné škole v Třebotovicích se služným dle IV. třídy platů učitelských.

Žadatelé musí prokázati způsobilost k vyučování náboženství katolickému.

2. Místa podučitelská se služným r. č. 350 zl. na obec. školách v Chotýčanech, Sv. Janě, Olešnici, v Todni, Ostrolov Újezdě a ve Zborově.

3. Místo podučitelky v Líšově se služným r. č. 400 zl.

Žádosti všemi služebnými doklady opatřené, buďtež cestou předepsanou ve lhůtě 6 neděl ode dne prvního uveřejnění tohoto konkursu v „Pražském Denníku“ u podepsané c. k. okresní školní rady podány.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. I. Vincenc z Beauvaisu. Píše Fr. Pohunek. — Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování). — Výklady náboženské. Píše František Libor. (Pokračování.) — Vážná otázka. — Feuilleton. — Drobnosti. — Spisy redakci zasláné. — Listárna redakce. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jím dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilské ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž buďtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (farní dům u sv. Štěpána.)

Co jest příčinou, že mládež nynější neváží si učitelů svých tak, jak jest žádoucno?

Uvažuje Václav Procházka, učitel.

Ve škole zastupuje místo rodičů učitel. Povinnosti, které vízí dítko k rodičům, má plniti též ku svým učitelům. Však podívejme se, kterou měrou dítě povinností tím činí zadost.

Dítě vstupující do školy pohlíží k učiteli již po několika málo hodinách jako k něčemu vyššímu. Vychovatelská působnost matky jest založena na lásce, méně na vážnosti a důstojnosti; vážnost otcova jest sice více méně chráněna, nicméně podléhá i ona zlehčení; přichází tedy na pomoc vážnost (autorita) učitelova, která vystupuje výše než vážnost matčina i než vážnost otcova.

Jak jsem již pravil, pohlíží dítě ku svému učiteli jako k něčemu vyššímu. Však dítěti přibývá let, přibývá mu s nimi i zásoba rozličných poznatků a dojmů. Těmi nebývá obyčejně připoutáváno ku škole a k učiteli, spíše jim bývá od-cizováno.

Aby se dítě škole neodcizovalo, to budiž prvou prací učitelovou. Kterak má k tomu učitel pracovati? Hleď si především získati *pravé vážnosti* u svých žáků.

Mravní vážnost nevzniká ze hmotného prospěchu. Ta vzniká ze seznání a ocenění činův a snah šlechetných, nebo jiných výtečných výkonů v kterémkoli jednání nebo vědění lidském. Podobnou vážnost *musí* si učitel hleděti získati u žáků, by vychování dobře před se šlo. Však věci snadnou to není. Učitel musí rozeznávati *chvilkové lásky* dětí od *pravé vážnosti*. Chováme-li se k dětem přívětivě, pohladíme-li je, mazlíme-li se s nimi, promijíme-li jim vše, tu získáváme *lásky* u dětí. Vážnosti skoro nic. Žáci budou nás sice chváliti, ale té *pravé vážnosti*, která vzniká z pohnutek, již shora vytčených, té u žáků takových si nezískáme.

Vážnosti získá si učitel svým opravdovým vystupováním ve všem. Svým opravdovým „já“ získá si učitel u žáků svých vážnosti opravdové, ne chvilkové.

K tomu hledí zejména se strany učitele:

a) *Učitel budiž v pravdě nábožným.* — Co platno nařizovati dětem, by navštěvovaly chrám Páně, když učitel sám svým příkladem k tomu nepůsobí? Dítě ve všem jedná a řídí se svým učitelem a nejde-li ten do kostela, zanedbává-li ten služeb Božích, který je toho výsledek? Dítě zanedbává služeb Božích jako učitel.

b) *Učitel budiž vzdělaným, vlídným.* Větší žáci poznají záhy, že učitel jejich zajisté asi sám mnoho učití se musel, aby jim tolik pěkných věcí podávatí mohl. Starší žáci v rozhovorech svých s menšími častokráte chlubití se budou tím, co jim ve škole podáváno bylo; ano i všelikdy jindy na dotvrzení slov svých uvedou výrok: „Vždyť to řekl pan učitel.“ Tím vážnost i u maličkých jaksi nepřímo poroste.

c) *Učitel budiž spravedlivým.* Odměny, tresty, klassifikace nedějtež se nikdy dle kabátu nebo dle tobolky. Při tom však dlužno, aby učitel vždy rozeznával úmyslnou nedbalost od nedostatku přirozeného vtipu.

d) *Učitel budiž vždy vážným.* Chování jeho budiž prosté vši zbrklosti a ukvapenosti. Nikdy neužívejž učitel sprostých výrazů, nadávek a poznámek. Chování a počinání jeho žákům imponuj.

e) *Učitel buď trpělivým.* Učitel musí míti proto k dětem pravou, přirozenou a nezištnou lásku. Ať jest otec dítěte čímkoli, nedělejme v tom ohledu rozdílu. U dětí chudiny, které tolik málo lásky poznaly, spíše pořídíme vlídností, než chladnou přísností. Sobectví a zištnost nechť zůstanou učitele daleky. *Písmo svaté praví, že pravá láska vše trpí, vše snáší.*

f) *Vlastnost, která vyplývá z lásky k dětem, jest láska ku povolání učitelskému.* Když té není, pak všechny metody, formy a zásady nesvedou ničeho. Takový učitel bude stále roztržitý; myslí svou bude všude jinde jen ve škole ne. *Učitel budiž svědomitým a pracovitým.*

g) *Učitel buď moudře přísným, ale blahovlnným.* Kde vinník uznává svého provinění, tam netrestejme, nýbrž trest odpouštějme.

h) *Učitelé dbejte vždy taktuplného chování* jak naproti svým představeným a svým kolegům, tak i naproti svým žákům. — Dbejte vždycky cti svého stavu. — *Buďte hrdými,* ale ne snad v tom špatném smyslu hrdými, buďte hrdými na své povolání. Nesnižujte je sami. Nežádejte od nikoho něco způsobem, který by škodil celému stavu učitelskému.

i) *Zevněšek učitelův* buď vždy podle toho, aby u dítek představa o slově „učitel“ vždy připomínala muže přísné soudnosti, čistoty a pořádku milovného, zkrátka „vzor a zrcadlo“, v němž by se mládež shlížeti mohla. Jaký pán, takový krám. Jaká matka, taková Katka. Jaký učitel, takový žák. — Šat učitelův budiž vždy slušný, nikdy přepjatý nebo nápadný. Každé nedbalosti ve svém zevnějšku učitel se vystříhej a hled' u žáků toho docílití, aby třeba v šatě prostém a chudobném, avšak celém a čistém do školy přicházeli.

j) *Učitel buď ve všem bezúhonný.* Příklad jest nejmocnější pákou všeho šlechetného v srdci dětí. Nejpěknější napomenutí a nejdůtklivější slova učitelova vyznívají na prázdno, nesouhlasí-li chování učitelovo s jeho slovy. Děti činí to, co velcí. — Účinek příkladu závisí opět na skutečné povaze, nikoli však na líčené, kterou děti zhusta prohlédají. — Bude-li učitel ve všem bezúhonný, zajisté bude požívati vážnosti v obci. Rodiče často v domácnosti u přítomnosti dítek pronášejí úsudky své o učiteli. Nejsou-li tyto učiteli na prospěch, klesá i tím vážnost jeho v očích žákův.

Jest sice nemožno, aby vychovatel byl prost vši slabosti lidské, aby byl takorčka andělem, ale mužem dobrých mravův a přísné svědomitosti může povždy býti, jehož život dětem i odrostlým jasný poskytuje příklad.

Nedoděláme se ovšem i při nejúsilovnějším namáhání výsledku při všech zácích příznivého; ale většina žáků bude dojista nás i školu chovati stále v paměti a tím i vážnost učitele stále poroste.

II.

Podmínky, jež jsem uvedl závisí na učiteli. Kdyby však učitel všechny tyto podmínky měl a jimi již — již vážnost sobě zjednával, již tu přistupují jiné věci, jež velmi na vážnosti jeho hlodají a zákeřnický ji ničí. Jsou to *dům a jeho okolí a částečně i nynější škola*.

Především jest to tedy dům, ve kterém zajisté dítě více času prožije než ve škole. Budou-li se stále škola i dům vespolečně podporovati, tu teprve povedou dítě k onomu vychovatelskému ideálu, k onomu ideálu, jež zahrnouti lze v tato dvě slova: zbožnost, mravnost.

Domácí výchova dítěte bývá špatná. Kdo nedostatkům nynějším prohlédne dobře ku kořenům, přisvědčí, že společenské zlo koření v *rodině*. Ten pravý, rodinný život se ztrácí; kázeň a pořádek, strídmost, jednoduchost a prostota mravů mizí, jsouce podkopány touhou po požitcích a rozkoších života. Domácnosti přestávají již takřka býti domácnostmi, rodinný život jest v úpadku; tovární práce odvádí muže, odvádí i matku; děti vyrůstají bez kázně otcovské, bez jemné péče mateřské.

A co když takový otec přijde domů! Děti slyší slova, která dýší nenávistí proti kostelu, škole, proti knězi i učiteli. Tím připraven bývá i kněz i učitel o velkou část vážnosti. Děti častokráte vidí věci, které by měly navždy zůstatí vzdáleny jejich zrakům, které fantasii jejich otravují.

Děti obklíčeny jsou nevědomostí, sprostotou, sobectvím a jaký div, že bezděčně přijímají tutéž povahu na sebe, což ani jinak býti nemůže, poněvadž dítě napodobí, co ve svém okolí vidí. Potom nedivme se, když vážnost učitelů jest stále a stále menší, když dítě na místě vážnosti k učiteli, spíše nenávisť a zlobu k němu chová.

Stojí-li škola v dobrém a nepřetržitém spojení s domem otcovským, musí ho škola užiti k tomu, aby obrátila zřetel rodičů k četbě mládeže.

Naše denní a románová literatura bují podivuhodnými květy. Za několik krejcarů koupiti lze nejhoršího jedu. V panorámách ukazují se nejohavnější obrázky; humoristické časopisy oblibují si obrázky odporných scén z polosvěta a některá část denního tisku přináší zprávy o zločinech a líčení při ze soudní síně takovou řečí, jaká každého slušného člověka zahanbuje; čeho žádný otec před svými dorůstajícími syny a dcerami doteknouti by se neodvážil, toho podává jim časopisy a knihami na stole vyloženými. A jak častokráte psáno bývá v takových „listech“ o kostelu a škole, o knězi a učiteli, jež první po rodičích povolání jsou k výchově mládeže! Tím nevzbuzuje se v dítěti vážnost ku jeho vychovatelům.

Další příčina, proč vážnost dětí k vychovatelům klesá, jsou divadla a taneční zábavy. *) Dítě nežije již více v tomto světě, ono žije ve světě vybájeném a když vychovatelé jej z onoho světa vytrhují: což potom divu, že nenávidí takého učitele, že žádné vážnosti k němu nechová?

Podotkl jsem již, že nynější škola a celé její zřízení a postavení, jest též příčinou, že děti vážnosti ku svým učitelům ztrácejí. Vidím již, že mnohý čtenář nedůvěřivě asi kývá hlavou: „Jak by tohle mohlo býti? Zajisté, že chce zase jenom nynější školu zlehčovati.“ — Posloužím jen důkazy.

*) Viz o tom mé pojednání v čís. 29. a 30. m. r. „Vychovatele“.

Vzpomeňme jen oněch starých dob, kdy učitel byl „králem na své hroudě“ t. j. ve škole. Jak trefná jest ona anekdota, ve které se vypravuje, že učitel neposmekl svou čepičku ani před králem, ač žáci přítomni byli. Byv potom v soukromí otázan, proč před králem neposmekl, odpověděl: „Kdyby žáci věděli, že jest ještě někdo vyšší nade mnou, pozbyli by vážnosti ke mně.“ Však dnes — — —

Dítě vidí, že učitel úzkostlivě hledí na dvěře, nejde-li již obávaný dozorce s notesem, do něhož horlivě zapisuje. Jaké asi myšlenky probíhají dětskými oněmi hlavami, dovtípí se zajisté i méně vtipní. — Způsobilo mnoho hluku mezi učiteli jednoho školního okresu, že nově jmenovaný dozorce, aniž dal dětem nebo učiteli „s Bohem“, stále a stále umenšoval vzdálenost svoji ke dveřím, až najednou — dvěře se otevřely, a jimi pan dozorce vyklouzl ven. Pan učitel cele zabraný do vyučování ani nepozoroval, že pan dozorce není již přítomen. Teprve, když opět se chtěl otázati, co má dále probírat, shledal, že není komu by otázku položil. — Po konferenci, již okr. dozorce odbývá, přijde učitel *obyčejně* zasmušilý; děti to vidí a co si asi pomyslejí? A vážnost dětí k učiteli? Ta začíná již tak pomalu takovouhle inspekci a ještě věcmi jinými odcházeti.

Jak dříve odbývaly se takové inspekce? Tu děti viděly laskavé tváře, slyšely pochvalu sebe i učitele; nejpilnější dostávaly dárky, jimiž zajisté i druhé pobádány byly k soutěži — k pilnějšímu učení, k pilnější docházce do školy. Vše bralo na se slavnostní ráz, sváteční takoruka náladu. Děti pamatovaly na den „zkoušky“.

Po okresní inspekci přijde místní. Cože? zvolá mnohý z pp. čtenářů. Vždyť praví se docela zřejmě v § 17. zákonu daného 24. února l. 1873, že — ani místní dozorce školní ani jiný člen místní školní rady nemá práva mezi vyučováním nebo před žáky poznámky činiti o tom, jak se se žáky nakládá, neb jak se vyučuje. — Vím případ, že místní dozorce školní přišel do školy a *sotva že* blahosklonně podal učiteli ruku, zasedl ku stolku a prohlížel výkaz. Mezi prohlížením uviděl, že jistý žák má z jednoho předmětu „čtyřku“, ovšem že zaslouženou. Zavolal si tedy ihned pana učitele a ptal se ho, proč onen žák má takovou špatnou známku. Poručil mu také, aby ji opravil. Toho ovšem dotýčný pan učitel neučinil, ale myslíte, že odkázal místního dozorce školního do pravých mezí? Nemohl; otec pana dozorce měl mocné přátely. Zajisté, že mnohý z učitelů vypravovati by mohl jiných ještě historek, jež mu bylo přestáti s místním panem dozorcem.

Ale míra inspekci není ještě dovršena. Každých 14 dní, po případě i každý týden jest mírnější jakási inspekce — „hospitace“ Co vzbuzuje říd. učitel, byť i sebe mírněji a přátelštěji vytykal chyby a závadná místa ve vyučování svých kolegů? Kyselost, mrzutost

Těmhle inspekci, jak vidno, dochází učitel pramálo vážnosti u svých žákův.

Řekl jsem, že příčina nevážnosti dětí k učiteli vězí také v některých zařízeních nynější školy jako na př. poměr učitele k místní školní radě. V zákonu ze dne 24. února 1873 v § 11. praví se, že místní školní rada je také k tomu: „aby dávala dovolenou až do tří dnů“. Však místní školní rada se neschází k vůli dovolené. Kdo ji v tom případě reprezentuje? Starosta. Běda potom učiteli, kde starosta je člověk neuvědomělý, nadutý. Učitel „dostav dovolenou“ odejde. Tu začne takový pan předseda místní šk. rady asi takto, samo sebou se rozumí, že před svými dětmi: „Je to kříž s těmi učiteli. Stále něco chtějí a stále. Podruhé mu již dovolené nedám.“ — Vtipný František, slyše to, řekne potom mezi svými druhy: „Hoši, zítra nebo pozítří budeme mítí prázdko. Tatínek dal panu učiteli

dovolenou, ale povídal, že už jí vícekrát nedostane.“ — Obrázek k neuvěření, ale pravdivý.

Inspekcemi, hospitacemi, zvláštním poměrem k místní školní radě — tím vším, učitel vážnosti u svých žáků, a také i u spoluobčanů nenabude.

A nemohu vhodněji ukončiti než slovy Kašpara hr. ze Šternberku: „Není to účel národních škol, aby děti venkovské mudrci a právníky byly; alebrž, aby dobrými křesťany, dokonale vycvičenými hospodáři, hodnými rozšafnými otci se staly, kteříž by opět děti své o jeden stupeň výše vzdělávati se vynasnažili, tak aby mravnost lidstva již z domu otcova vycházela, a co ve škole v slovích a ponětích se učí, to v domě otcově vždy výkonně neb prakticky skrze příklady se potvrdilo; totě cesta k národní vzdělanosti.“

Výklady náboženské.

Píše František Libor.

(Pokračování.)

3. Stvoření světa.

Kdo si pamatoval obě Boží vlastnosti? Která jest první? Která druhá? Ano, Pán Bůh jest věčný, on byl vždycky. Ještě nebyly stromy, nebyly pole a luka, nebylo slunce, ani měsíc, ani hvězdy, — a Pán Bůh již byl. Ano, nebylo ani nebe, ani země, po které chodíme, nebyla — a Pán Bůh již byl. *On byl, když nebylo ještě ničeho.* Kdy byl Pán Bůh? Pamatujte si tedy: *Na počátku nebylo ničeho, kromě Pána Boha.* (Opak.)

Na počátku tedy nebylo ničeho. Nyní vidíme mnoho věcí kolem sebe; na zemi vidíme pole, luka, zahrady, lesy, vrchy, údolí, potoky, řeky. A co vidíme na nebi? Co ve dne, co v noci?

Všecko, co vidíme na nebi a na zemi, jmenuje se svět. Jak se jmenuje vše, co vidíme na nebi a na zemi? Co je tedy svět?

Již jsem vám řekl, že toho světa na počátku zde nebylo. Kdo jenom byl? A Pánu Bohu se zlíbilo, aby stvořil svět. Již víte, že neříkáme: Pán Bůh „udělal“ — nýbrž *stvořil*. A nyní si pamatujte: *Na počátku Pán Bůh stvořil nebe a zemi.* (Opak.)

Ale ta země, na počátku od Pána Boha stvořená, nebyla taková, jako jest nyní. Nebylo na ní ani stromů, ani polí, ani luk, ani vrchů, ani údolí, ani potoků, ani řek. Ta země byla *pustá a prázdná*, byla plná vody a *Duch Boží vznášel se nad vodami*. Jaká tedy byla země? Kdo se nad ní vznášel? Co stvořil Pán Bůh na počátku?

Ale na té zemi nebylo ani světla, byla na ní čirá tma. Kdy pak je tma? Když někdo v noci musí někam jíti, tedy přece nalezne cestu, vidí stromy, domy a j. Vidí tedy přece poněkud, tma v noci není čirá, úplná. — Ale na té zemi byla tma úplná. A tu řekl Pán Bůh: „*Buď světlo!*“ Kterak řekl Pán Bůh?

A hle, jakmile to Pán Bůh řekl, hned bylo světlo. — Řekli jste, že tma bývá v noci. Kdy pak je světlo? Zdali pak byl již před tím někdy den, dokud Pán Bůh světlo nestvořil? Teprve když Pán Bůh stvořil světlo, byl *první den*.

Pravíme tedy: *Prvního dne stvořil Pán Bůh světlo.* Co stvořil Pán Bůh prvního dne? Co stvořil na počátku?

Když večer nastane tma, také si dělááme ve světnici světlo. Jak to uděláme? Potřebujeme k tomu tedy rozličných věcí. Zdali pak také Pán Bůh něčeho potřeboval? Poněvadž ničeho nepotřeboval, pravíme, že učinil světlo *z něčeho.* Z čeho učinil Pán Bůh celý svět? Pamatujte si: *Z něčeho něco učiniti jmenuje se stvořiti.* Co je tedy stvořiti?

Pán Bůh všechny věci stvořil. Co stvořil na počátku? Co prvního dne? Co jest stvořiti?

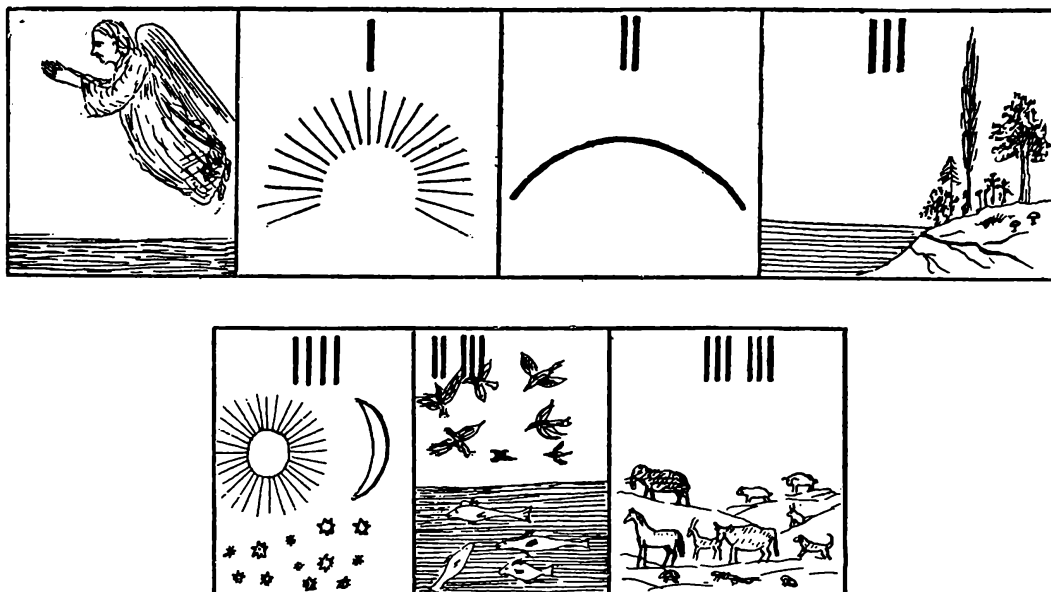
Co bylo již tedy stvořeno? Jaká však byla ještě země?

Druhého dne řekl Pán Bůh: „Buď obloha!“ — A jak to řekl, hned se kle-nula nad zemí modrá a jasná obloha, a Pán Bůh ji nazval nebem. Co tedy stvořil Pán Bůh druhého dne? Potřeboval k tomu něčeho? Z čeho tedy také učinil oblohu? Jak tomu říkáme, že ji učinil z něčeho? Co stvořil Pán Bůh na počátku? Atd.

(Podobným způsobem vedeme si dále, upozorňující při každém dni, že Pán Bůh stvořil veškeré věci pouhým slovem, a dávající vždy vše probrané opakovati. U malých dítek spokojujeme se — jak jest již obyčejem, odpověďmi krátkými.)

Prvního dne stvořil Pán Bůh světlo. — Druhého dne stvořil oblohu. — Třetího dne shromáždil všechnu vodu do jednoho místa a to místo nazval mořem. — Na suché zemi pak stvořil stromy, keře, květiny a všechny ostatní rostliny. — Čtvrtého dne stvořil slunce, měsíc a hvězdy. — Pátého dne ryby ve vodách a ptactvo v povětří. — Šestého dne všechna ostatní zvířata a naposledy člověka.

(Nelze upřít, že vstípiti dětem stvoření světa v šesti dnech vyžaduje značné námahy. Dobrou pomůckou jest při tom kreslení věcí v jednotlivých dnech stvořených, což učiniti lze pouhými čarami a obrysy, na školní tabuli. Takovým kreslením nejen že napomáháme paměti dítek, ale budíme v nich i zájem a pozornost — mnohdy více než obrazy barvotiskovými, jimiž bývá nynější mládež nezřídka přesycena. Takový ná-kres učiníme vždy při každém výkladě. Mluvíce na př. že na počátku stvořil Pán Bůh nebe a zemi, nakreslíme „anděla“, jenž dítky na n e b e upamatuje, pod ním pak vodo-

rovnými čarami zemi vodou naplněnou, pustou a prázdnou. Ostatně na obrazci tom ne-značíme ničeho, žádající, by si dítky při tom pamatovaly slova „na počátku“. Na čtvrtci

vedlejšími naznačíme čarami paprsky od světla vycházející jako „světlo“, nad tím pak napíšeme jednu čárku, jež značí první den. Při druhém dni napíšeme čárky dvě atd. Číslic malé děti v té době obvykle ještě neznají, aspoň ne dalších. Při dni pátém jest počet pěti čárek již nesnadno pro děti přehledný, učiníme z nich tedy dvě skupiny, 3 + 2, a podobně při šesti. Na obrazci šestém naznačíme pouze „ostatní zvířata“, ježto stvoření člověka obvykle jako zvláštní stať probíráme, a také z jiných příčin „člověka“ kreslit se nedoporučuje.

Dítka naučí se brzy z těchto obrazců stvoření světa po jednotlivých dnech říkat. Když toho docíleno, smažeme náčrt první, značící „počátek“ tvoření a seznáme, že dětem dobře utkvěl v paměti. Pak smažeme „první den“, dejme opakovati, čemu se naučily z obrazců již smazaných a podobně postupujeme dále — ale zvolna. Tímto způsobem si děti stvoření světa nejsnáze zapamatují. Trvalejší jsou ovšem náčrty na papíře, kde možno jednotlivé obrazy přeložiti tak, aby dle potřeby složily se navrch nebo do spodu.)

4. Bůh jest všemohoucí. Jest nejdokonalejší bytost.

Kdo stvořil celý svět? V kolika dnech stvořil jej Pán Bůh? Zopakujeme si, co stvořil kterého dne.

Pravili jste, že lidé také, když je tma, dělají si ve příbytku světlo, ale že k tomu potřebují svíčky nebo lampy, kterou rozsvěcují. Zdali Pán Bůh také něčeho potřeboval? Kterak světlo stvořil? Povězte mi, zdali by se stalo světlo, kdyby člověk třeba stále říkal: Buď světlo! A kdyby i všichni lidé tak říkali? Kdo tedy může učiniti světlo z ničeho?

Zdali by někdo dovedl učiniti zemi? Slunce, měsíc, hvězdy? Kdo jenom to může učiniti?

Pán Bůh stvořil celý svět, ale on dosud tvoří, a my to vidíme. V zimě vidíte stromy holé, bez listí i bez květu; na jaře však stromy pučí, dostávají listí a květ. Kdo pak je těm stromům dává, kdo je tvoří? Dovedl by to také některý člověk učiniti?

Rolník zaseje do pole obilné zrní. Z těch zrnek malých vyroste stéblo a na něm klas plný zrní — kdo to tvoří? Kdo rozkazuje slunci, aby zahřívalo zemi, kdo posílá déšť na zemi?

Pán Bůh tedy nám dává obilí, které roste na poli, stromům dává květ, z něhož tvoří pak chutné ovoce. Ale povězte mi, když vidíte to krásné obilí na polích, zdali už víme jistě, že také uzraje, a že je sklídíme? Když vidíme stromy obsypané ovocem, můžeme říci, že je také jistě zralé ořezáme?

Jako nám Pán Bůh ty věci může zachovati, tak nám je také může vzíti. Když nedá deště, obilí uschne, ovoce nezralé spadá se stromů; někdy pošle krupobití, které obilí již dozrávající zničí; může poslati prudký vítr, který ovoce sklátí a stromy poláme. Kdo to vše může učiniti? A zdali může někdo Pánu Bohu zabrániti, aby tak neučinil? Pamatujte si tedy: *Pán Bůh může učiniti, cokoli chce.* (Opak.)

Protože Pán Bůh může učiniti všechno, cokoli chce, jest *všemohoucí*. Jaký jest Pán Bůh? Proč jest všemohoucí?

Nyní jste poznali již třetí vlastnost Boží: *Pán Bůh jest všemohoucí: může učiniti všechno, cokoli chce.* Kdo to dovede říci? Kdo si pamatoval první dvě vlastnosti Boží? Kdo umí říci všechny tři?

Zdali jste si pamatovali, jaké má Pán Bůh vlastnosti? Jaký má rozum? Jakou vůli? Poněvadž má Pán Bůh nejdokonalejší rozum a vůli a nejlepší vlastnosti, jest *nejdokonalejší*. — Jaký jest Pán Bůh? Proč jest nejdokonalejší?

Je také některý člověk nejdokonalejší? Nikoli, žádný člověk není ani dokonalý. Povězte mi ještě jednou, kolik známe Božích vlastností, a které?

(Pokračování.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

I. Vincenc z Beauvais.

Píše Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Přistupujíc již k vytčení krátkého obsahu paedagogického spisu Vincencova, podotýkáme, že se nebudem řídit postupem jednotlivých kapitol, nýbrž spíše souvislostí látky. Jelikož pak spis Vincencův (hlavně v posledních 15 kapitolách) na zřeteli má i jinochy a dívky škoie odrostlé a jim pro jejich život dospělejší vážná dává naučení a napomenutí, promluvíme napřed o tom, jak si představoval vyučování a vychovávání a vůbec veškeré vedení školní, k čemuž pak na konec připojíme krátký obsah toho, čeho se dožadoval jak po stránce rozumové tak po stránce mravní u těch, kdož již škoie odrostli a jaké jim dával pokyny i pro život jejich dospělý.

Vychování jest, tak učí Vincenc, nezbytně třeba a musí býti tím pečlivější, čím výše má jedinou chovanec státi. Jelikož však lidská přirozenost hříchem prvotním porušena jest hlavně ve směru dvojím (rozum zatemněn, vůle seslabena), třeba jest též člověku dvojí výchovy: osvícení rozumu poučováním a vedení vůle kázní (kap. 1.).

Dvojí toto vychovávání není však věcí snadnou, neboť vyžaduje mnohých vědomostí a zkušeností. Má-li se tudíž díti s prospěchem, jest třeba svěřiti je dobrému učiteli. Aby však byl kdo učitelem dobrým, musíme od něho požadovati patero věcí: dobré vychovatelské a učitelské nadání, bezúhonný život, při vědomostech pokoru, jednoduchost v řeči a cvik ve vyučování. Dobré nadání, aby uměl z mnohého, čemu by se mohlo vyučovati, vybrati, co jest užitečnější. Bezúhonným pak životem musí vynikat učitel proto, jelikož by to bylo hanebné, kdyby se život jeho nesrovnával s tím, k čemu vede žáky, a jelikož by se bez této ctnosti nemohl dodělat ve vychování kýženého úspěchu; proto prý pravil již Boëtius: Každý učitel, jenž chce něco dokázat, musí vésti způsobný, bezúhonný život. Musí před žáky jeviti vždy tutéž tvář, musí ve svých přáních býti spravedlivým, musí být výborných ctností a dobrého srdce. Je-li takovým, zjednáva mu to vážnost a úctu u lidí, na žáky pak to působí mocně a činí je to lepšími, jelikož se rádi jak ve zlém tak v dobrém, řídí příkladem svého učitele, jej takřka nevědomky napodobující. Třetí věc již Vincenc po učiteli žádá, jest: při vědomostech pokora, proto že věda skromná jest a pokorná, nikoli však nadutá, jelikož by nebyla žádnou pravou vědou. Jelikož však moudrost bez výmluvnosti mnoho neprospívá, žádá Vincenc za čtvrté, aby učitele zdobila prostá, nešperkovaná výmluvnost. O této pak samé praví opět, že jest k ní třeba věcí patero: nadání,

dobré svědomí, cvik, přednos (řádná výslovnost, náležitý přízvuk a vhodné pohyby těla) a veselá mysl, jakáž vyplývá z dobrého svědomí (kap. 2.).

Mimo to musíme od učitele žádati zkušenost a cvik ve vyučování čili jistou metodu. Co se týče způsobu vyučování samého, tu jest podle Vincence třeba: jasnosti, krátkosti (úsečnosti), užitečnosti, příjemnosti či zajímavosti a zralého rozumu. Jasně musí býti vyučování, by je mohl každý, i nejméně nadaný, bez obtíží chápati. Z čehož následuje, jak podotýká Vincenc s důrazem, *že jest třeba mládež vyučovati řečí jí známou a obvyklou* a že se má užívat známých jí příkladů, aby učení snáze chápala. Aby pak vyučování bylo krátké čili úsečné, musí učitel vyučovat tak, aby neproněsl ani slova zbytečného; proto se musí na vyučování náležitě připravit, aby nebyl krátkým z nedostatku přípravy nebo z nedostatku určitého plánu. Nemusí prý také povídat žákům všechno, co ví, *aby nezůstalo u nich bez užitku, co jim pověděno býti musí*. Mimo to jest třeba, by vyučování bylo příjemné, kterážto příjemnost či zajímavost má svou příčinu buď v dobrotě neb užitečnosti nebo konečně v příjemnosti toho, čemu se učí; také jí možno dosíci změnou v učivu. Konečně jest třeba, aby učitel při vyučování počínal si vážně, aby nemluvil ani příliš rychle ani zdlouhavě a aby šetřil pravé metody nejenom v slovech nýbrž i v skutcích, jak dí Boëtius: Třeba jest, aby učitel byl vzdělaný, mírný a přísný, ne však lhostejný a osobivý. Vzdělaný musí být, protože jest třeba dříve se učit, nežli jest možno vyučovati; mírný musí být, aby v čas potřeby dovedl snést rozpustilost žáků, přísný pak proto, aby omyly a chyby napravoval, vzdorovité krotil, převrácené držel na úzdě, drzé pak káral. Také lhostejný nemá býti, nýbrž v konání povinností svých svědomitý a horlivý. Osobivým však nemá býti proto, že lidé osobiví nevyučují žáků svědomitě, nýbrž slabými opovrhují a vůbec nesdělují vědomosti své žákům s pravou pokorou, nedbají dárce moudrosti a hledí jenom na sebe (kap. 3.).

Zde má Vincenc ovšem na zřeteli vyučování žáků již větších; jak však si představoval vyučování žáků malých, můžem souditi z kapitoly 43., kdež uvádí slova z listu sv. Jeronyma, v němž tento světec dává radu Aletě (Aletha), jak by měla být vyučována malá její dceruška a v němž mezi jiným následovně píše: dejte jí písmeny ze slonové kosti nebo zimostrázu, by si jimi hrála a tato hra aby byla zároveň vyučováním. Též má při učení míti několik přítelkyň, aby s nimi závodila. Jde-li to u ní s učením poněkud zdlouhavěji, nesmíš ji kárati, nýbrž spíše chválou povzbuzovati, aby měla radost, dovedla-li něco lépe nežli druhé, a se rmoutila, pakli od nich byla předstižena.

Ne tedy teprv Komenský a naši moderní paedagogové, nýbrž již Vincenc příjmím z Beauvais ve století třináctém, tak jako před ním sv. Jeronym a Quintilian žádají, aby vyučování žáků malých bylo více hrou, by žáčky bavilo, a žáček těchto by se učilo vždycky více společně, by jeden druhým povzbuzován byl k větší pilnosti a pozornosti. ¹⁾

¹⁾ Quintilian na př. píše v této příčině: „Nec sum adeo aetatum imprudens, ut instandum protinus teneris acerbe putem exigendamque plane operam. Nam id in primis cavere oportebit, ne studia, qui amare nondum potest, oderit et amaritudinem semel perceptam etiam ultra rudes annos reformidet. L u s u s h i c s i t: et rogetur et laudetur et nunquam non fecisse se gaudeat, aliquando ipso nolente doceatur alius, cui invideat; contendat interim et saepius vincere se putet et praemiis etiam, quae capit illa aetas, evocetur . . . Non excludo . . ., id quod est notum, irritandae ad discendum infantiae gratia eburneas etiam litterarum formas in lusum offerre; vel si quid aliud, quo magis illa aetas gaudeat, inveniri potest, quod tractare, intueri, nominare iucundum sit. (M. Fab. Quint. Inst. Orat. I., 1.)

Ale ani žáci větší, jak dí Vincenc výslovně, nemají být učením přetěžováni, aby přílišné namáhání duševní neškodilo jejich tělu, aneb je i duševně neotupilo (kap. 17.). Jestliže pak mnoho na tom záleží, jaké jest tělo, v kterém duše přebývá, protože z těla vyplývá mnoho, co ducha buď ostří nebo též otupuje (kap. 9.), musí se i tělu věnovati péče, proto žádá Vincenc, by si žáci zvykli zachovávat pořádek a jistou míru v přijímání pokrmu, v studiu i spaní a vůbec odpočinku (kap. 17.). Ne také jenom z knih mají se žáci učit, nýbrž mají být k tomu vedeni, by o tom, co četli nebo od svého učitele slyšeli, dále přemýšleli a tak si zvykali samočinnosti, ve kteréžto příčině odkazuje Vincenc velice pěkně ne tak ku knihám jako mnohem víc *ku pozorování věcí samých*, dovolávaje se ve příčině této pěkných slov Varrových, Aristotelových a slov sv. Bernarda (ibid.).

Ne však jenom *rozum* žáků má učitel vzdělávat, nýbrž i *vůli*, tak aby vědění a veškeré smýšlení a jednání chovancovo v plné byly shodě, jelikož vědění bez dobrých mravů nic neprospívá, nýbrž spíše škodí a jelikož pouze věda spojená s ctností činí člověka opravdu moudrým. S tímto vzděláváním vůle, čili s mravním vychováváním musí pak učitel začít záhy, při čemž má býti pamětliv toho, že nesvede ničeho, nebude-li žáku předcházeti dobrým příkladem a nebudou-li všechna slova jeho souhlasiti s veškerým jeho jednáním (kap. 23.). Jelikož však přirozenost lidská porušena jest a člověk proto více náchylný ku zlému než k dobrému, musejí chovanci, mají-li prospívat v dobrých mravech, držáni býti v přísné kázni, ano i trestem musejí býti doháněni k dobrému, jež mají konat, nejen na oko a z přinucení, nýbrž srdcem ochotným a vůlí upřímnou. Nežli se však učitel odhodlá k trestu, má trestem dříve jenom pohrozit, kteréžto pohrožení prospívá často více než skutečný trest, jistě však méně škodí (kap. 25.). Musí li však učitel užít trestu tělesného, má si při trestání počínati: vážně, mírně a opatrně čili skromně. Mírně si má vésti, poněvadž prudkost a hana jak lidem vůbec tak zvláště hochům protivna jest a odporna a více zkazí nežli napraví. S mírností pak má spojovat opatrnost, aby když kárá nebo trestá, měl vždycky jenom čistý úmysl, chránil se vsí zlosti, nebyl příliš přísným a trestal jen z lásky a milosrdenství k chybujícímu, s nímž má míti útrpnost podle slov sv. Augustina: „proto že je hříšník, napomeň ho; *protože je člověk, měj s ním útrpnost.*“

(Dokončení budoucně.)

Mravouka beznáboženská.

Podává František Pohunek.

Kdo nezavírá oči a uši před tím, co se děje ve světě, nemůže neviděti a neslyšet, že čím dál tím více pozvedá se hlasů pro tak zvanou *nezávislou morálku*, *nezávislou totiž na Bohu a náboženství* čili zřejměji pro morálku *bezbožeckou a beznáboženskou*.

Úsilovná snaha zbudovati jakous takous morálku bez Boha a bez náboženství není v podstatě své ovšem ničím jiným nežli atheismem čili naprostou náboženskou nevěrou, kteráž chce zachovat — přes to

že ůd Boha a všeho náboženství úplně abstrahuje — jakési zevnější dekorum, která však právě proto že proti Bohu a náboženství přímo nebrojí, ba o náboženství zvláště křesťanském někdy i docela pochvalně se zmiňuje, mnohem a mnohem jest nebezpečnější nežli ona hrubá a posměšná nevěra, jakouž stavěli mnozí na odiv ve století minulém.

Přidáme-li k tomu ještě, že strůjci a vůdci hnutí tohoto vlastní svoje záměry pečlivě zakrývají, že mluví z pravidla jedině

o tom, že chtějí morálku vymanit z různých mínění náboženských a postavit ji na nohy vlastní, na základy pevné, nebudem se tomu diviti, že i lidé jinak dobromyslní novým tímto druhem atheismu, dávají se uchvacovat a že si ještě při tom lichotí, že zůstávají dobrými křesťany.

Dokud si přívrženci nezávislé této morálky zachovali v nitru svém jistý fond náboženský a dokud žijí jednotlivě ve společnosti křesťanské, není ovšem tak snadno viděti pravé ovoce této morálky, ba jest tu i možný klam, že to, co působí vlastně víra a z ní plynoucí morálka náboženská, přičítá se za zásluhu morálce nezávislé. Ale jaké ovoce přinášela by nezávislá tato mravouka, kdyby sama pole opanovala?

Její zastanci řeknou nám ovšem, že prý velmi dobré, o mnoho prý lepší než kterákoli morálka náboženská ani katolické nevyjímaje. Nám se to zdá ovšem býti velice pravdě nepodobným, ba přímo nemožným, aby kdo postrádá pohnutek náboženských a veškeré náboženské posily, mravněji smýšlel, mluvil a jednal, nežli člověk živé víry; aby se však neřeklo, že posuzující morálku nezávislou a její smutné ovoce, vedeme si stranicky, dáme v této příčině slovo muži, jenž nepatřil nikdy k „ultramontanům“, a jenž si jako profesor národního hospodářství čestného dobyl jména. Mužem tímto jest Emil de Lavelaye, jenž o tak zvané nezávislé morálce mezi jiným následovně píše: „Musíme si dáti otázku velice důležitou, kteráž vyžaduje jasné a určité odpovědi: Může vzdělaná společnost obstáti na dlouho bez náboženství? Jest mravnost bez víry v Boha a nesmrtelnost lidské duše pravou mravností, když se přece opírá o neurčitý jenom a kolísavý cit dobra a zla, nemajíc ničeho prakticky účinného, co by v nás mohlo vyvolati vědomí naší vlastní slabosti, a postrádajíc veškeré snahy po ideálu pravdy a spravedlnosti? zkrátka a dobře: bude lidská přirozenost ještě schopna udržeti se v mezích pravých a vyplnit vznešený cíl svého povolání, bude-li bez pomoci zůstavena sobě samé a všem pozemským nízkým pudům svým? . A co bylo by z naší moderní společnosti, kteráž přece spočívá na účtě před právem, kdyby vymizelo vědomí povinnosti a všeliký pojem spravedlnosti? Kdyby se ateismus stal všeobecným, kdyby mu bylo všude učeno a kdyby všude přijat byl, nemusil by nás nutně uvrhnout zpět v barba-

rismus, jakýž vládl v době předhistorické? . . .

Ještě však vážnější jest druhá stránka této otázky: že totiž s náboženstvím nezřídka mizí i taky m r a v n o s t. Nemá totiž více žádného základu, žádné pevné opory v duchu lidském. Věda, snižená ku pouhému vnímání událostí a zjevů hmotných, může nám toliko pověděti, co jest, ne však co být má. Není-li mimo tento hmotný a smyslný svět žádného ideálu práva a spravedlnosti, jak pak se mohu podle něho řídit a vzdělávati? Není-li člověk více ničím nežli zvláštním způsobem složenou hmotou, jak pak jest možno od této masy sestávající z atomů uhlíku, kyslíku a dusíku žádati plnění nějakých povinností? Jaké pak povinnosti mají konati: lev, měkkýš, mořské rostliny, padající kámen nebo sníh a bouře? Materialismus nebude nikdy s to, by dal mravním zákonům pevný základ. Já si mohu sice mysliti mravnost bez určité formy boboslužebné (bez určitého náboženského vyznání), nikdy však beze vší víry v Boha a nesmrtelnost lidské duše. Nenznám-li obou těchto pravd, pak není víc ničeho, co by mi mohlo — rozumně souzeno — zabráňovati vyhledávat rozkoše a prospěchu vlastního ku škodě blaha bližních. Zajisté že bych se nerozpakoval obětovat jiné prospěchu svému vlastnímu, obětovati však sebe sama za jiné? to bych jistě nechtěl; proč také a nač?

Činí-li opravdu smrt všemu konec a není-li žádného života budoucího, proč pak bych měl potom vydávati v nebezpečí vlastní svůj život ve službách vlasti a ve službě bližních svých? Jakou pak bych mohl očekávat odměnu za oběť tak velikou? — Snad úctu, čest a vděčnost potomstva? — čím však bude toto vše moci býti pro mne, když m n e s a m é h o více nebude a když o tom nebudu pranic věděti? Takovéto idey mohou pak mít ještě moc jenom nad lidmi, kteří vyrostli v jisté víře náboženské neb alespoň pod vlivem názorů duchovních a kteří si tudíž i přes názory atheistické zachovali ještě jakous náklonnost pro idey duchovní. Mluv ale o cti, účtě a vděčnosti pozdního potomstva praktickému a důslednému materialistovi a přesvědčíš se, že k tomu pokrčí jenom rameny, — se svého stanoviska ovšem plným právem.

V knize Písem svatých zvané „Kazatel“ (kapitola 9.) mluví nevěrec: „Lepší jest pes živý nežli lev mrtvý. Nebo živí

vědí, že zemrou, mrtví pak ničehož více nevědí, aniž mají čeho k očekávání; nebo v zapomenutí dána jest památka jejich.“ — „Protož chválil jsem veselost, proto že by nic neměl člověk dobrého pod sluncem, jediné aby jedl a pil a radoval se“ (kap. 8.). Podobně dí Horac, žák Epikurův: užívejme života a vyprazdňujme kalich rozkoše, nežli nás zastihne stáří a smrt.

Bezbožec, chce-li jednat důsledně, nevydá svůj život v žádné nebezpečí na obranu vlasti nebo bližních svých. Nebo béře-li s tímto životem všecko všudy konec, proč pak by měl právě to obětovat, co mu skýtá možnost užívatí všeho ostatního? Takové veliké sebezapření bylo by u něho

čirou zpozdilostí, oběť pak, již by přinesl, byla by hotovým sebeklamem. Popírá-li se duchovost a nesmrtelnost duše, ničí se tím všechny rozumné pohnutky ku konání toho, co dobré a spravedlivé jest. Mohu-li se obohatit a při tom uniknout trestnímu zákonníku, proč pak bych tak ne učinil?

Pro lesk peněz zapomene člověk brzy na skvrnu ve své mravní povaze. Není-li Boha a nesmrtelnosti lidské duše, neznám žádného rozumného důvodu, proč bych se měl zdržovati jakéhos jednání nepřístlušného, věrolomnosti, ba i krádeže, zůstanou-li jenom věci tyto bez trestu a budu-li z nich mítí užitek.

(Ostatek příště.)

FEUILLETON.

Smutně-veselá komedie.

Slíbil jsem nedávno, pane redaktore, napsati něco veselého. Málem bych byl nemohl slibu dostáti, neboť v nynějších smutných časech jest o nějakou tu veselost nesmírně zle. Na štěstí mne však vytrhla z nouze jistá firma nakladatelská, která u nás především proslula reklamou: „Už ho mají! Kožich za 60 krejcarů nedostanete!“ atd.

Prosím tedy, račte se mnou — na komedii! Člověk má přece zapotřebí, aby se někdy taky trochu povyrazil. Komedie bude znamenitá. V prvním jednání vyslechneme monolog nově zvoleného rychtáře, jehož „kmotráčkové a sousedé do té vážnosti přivedli“, a jehož „žena se mohla sfanfrnit“ (!) Potom vykládá tento rychtář svému čeledínu, Vaškovi, že „má také kus té vážnosti na sobě“, neboť přijde-li do hospody — totiž ten Vašek — „poperou se o něj tanečnice, a každá bude chtít s panem čeledínem pana rychtáře z Kozlovic tancovat“. A aby přestátný Vašek hned poznal, že slouží u rychtáře, dostane k tomu výkladu nádavkem půl žejdlíka kořalky.

Toť se rozumí, že to Vaška nesmírně potěší, a hned počne vylévati své city překrásnými verši:

Hejsa jum, hejsa jum,
já jsem chlapík tydlidum!
Pivka slíznou sklenku lehce,
do práce však se mi nechce atd.

Ve svém krásném zpěvu jest přestátný Vašek vyrušen panem Francem ze zámku. Tento pan Franc posílá Vaška k rychtáři, aby mu od něho něco vyřídil stranu jeho dcery Dorotky — ale běda! Vašek si sám na Dorotku myslí, či jak se v samomluvě přiznává, „i ji namlouvá“. Jde tedy k rychtáři, ne ovšem, aby mu od pana France něco vyřídil, ale aby mu vyznal, že „zdědil po rodičích celou živnost i s chlívem, a že mu do toho chliva něco chybí.“ Rychtář hádá, že snad kráva — a ona zatím schází Vaškovi do toho chlěva — Dorotka! — (Jak vidíte, není naše komedie bez duchaplných vtipů!) Rychtář však nechce ani slyšet, poněvadž by se jeho dcera zahodila, kdyby si vzala čeledína. Vašek ovšem vykládá, že by ho mohl rychtář udělat nějakým pánem, na př. ponocným — ale rychtář povídá, že ponocný musí aspoň padesát škol proštudýrovat — a Vašek že ještě neumí ani násobilku.

Už vidím, pane redaktore, jak srdečně se těm „vtipům“ smějete. A zajisté dychtíte zvěděti, zdali přece Vašek Dorotku dostal? I nedostal, byl na to tuze hloupý. Ale s panem Francem to na námluvách také lépe nedopadlo; rychtář nechce dáti dceru ani jemu!

Ale toť se ví, že komedie se přece bez veselky neskončí. Pan Franc tvrdí rychtáři do očí, že mu sám Dorotku dá, a sází na to celou svoji službu; rychtář zase že ne, a sází celý svůj statek. A teď

následuje „rozuzlení“ děje. Rychtář udělá Vaška ponocným, aby dobře hlídal, aby pan Franc nemohl jíti v noci k Dorotce. Ale pan Franc se taky udělá ponocným, Vašek ho nepozná, dá se od něho opít kořalkou, odejde vrávoravým krokem do vinopalny, a pan Franc zůstane venku sám. Jako ponocný si zpívá:

Chval každý otec svého syna (!)
odbila desátá hodina.

Rychtář se však přece bojí, že by mohl pan Franc Dorotku nějak ze stavení mu odvést, i přivede ji k ponocnému, nepoznává, že je to pan Franc, a domnívaje se, že je to Vašek, svěří mu ji, aby ji odvedl k tetě. A tak si pan Franc Dorotku odvedl — vyhrál, a byla svatba. Komédie se skončí opět překrásnou písní.

Pobavili jsme se, pane redaktore, či ne? Jen se zasmějme — vždyť je to tak veselé! A nyní pojďme hezky domů.

Když jsem se tak hodně nasmál, a o celé té komedii uvažuji, je mi skoro do pláče. Prosím, pane redaktore, ta komedie je psána — — — pro mládež!

Račte jen vzít do rukou šestý sešit „Vilímkovy knihovny Malého čtenáře“ — a naleznete v ní „Kopeckého komedie a hry“; první z nich jest „Pan Franc ze zámku“, z níž jsem zde podal úryvky.

Daleko to již naše literatura pro mládež přivedla, není-li pravda? A na učitelstvu se žádá, aby takového čtení mezi dětmi rozšiřovalo!

Ale my zpátečníci snad tomu nerozumíme: možná, že to patří k modernímu vychování, psátí dětem o namlouvání, představovati jim na loutkovém divadle opilce, krmiti mladé duše sprostotou, kalem a bahnem.

Dočkali jsme se již, že spis „Sv. apoštolové slovanští Cyrill a Method“ vyloučen byl z knihoven škol obecných, spis „Svatí patronové čeští“ z knihoven škol středních; snad se také dočkáme, že „Kopeckého komedie a hry“ budou knihovnám — zvláště doporučeny.

Srdečně Vás pozdravuje na všechno již připravený

Zpěváček.

DROBNOSTI.

Nestejná kritika. O katechesích pro malé žáky (Elementarkatechesen) od Dr. Theod. Drehera, o nichž jsme se loni zmínili s pochvalou, přinesl brzy po té jistý valně rozšířený německý list katol., vycházející v Rakousku, kritiku velice nepříznivou. Oproti tomu čteme však v 50. čísle velmi obezřetně redigovaného a také velmi rozšířeného časopisu paedagogického, jakým jest bez odporu „Kathol. Schulkunde“, o zmíněných katechesích kritiku velmi pochvalnou, v níž se mezi jiným doslovně praví: „Spisek tento bychom vřadili mezi spisy nejlepší, jež jsou nám z toho oboru známy. Was die Klarheit der Darstellung und Bündigkeit im Ausdruck anbelangt, so wissen wir kein besseres . . . Můžeme jej tudíž všem katechetům jen co nejvřeleji doporučiti.“

Učitelstvo a sociální demokracie. Jessenovy „Freie paed. Blätter“, mluvily již nejednou o přátelských stycích a některých zájmech společných mezi učitelstvem a sociální demokracií. Nejnověji

činí tak v čís. 49. (ze dne 9. prosince m. r.), kdež mezi jiným praví. „K nejrozhodnějším přátelům einer auf freihellen Grundlagen ruhenden, echten, wahren Volksschule patří ale (vedle demokratů) ještě velmi četná strana, kteráž jest dosud z parlamentu vyloučena, . . . strana sociálních demokratů. Ale tak to již nemůže dlouho zůstat. Strana tato se do parlamentu dostane . . . Strana tato jest přítelkyní vzdělání v nejlepším slova smyslu. Proto mohou učitelé na školách obecných z jejího vstoupení do parlamentu jenom se radovati“ (str. 777). Je k tomu třeba poznámky?

Školy v Čechách. Dle zprávy zemského výboru bylo r. 1893. v Čechách 5034 škol s 909.388 dětmi a 14.992 učiteli; veškerý náklad na školství páčil se na 10,638.622 zl., k jehož uhrazení poslouží školní plat úhrnem 1,633.446 zl., okr. přírážky školní v obnosu 2,442.660 zl. a zemský fond doplatí nedostávajících se 6,454.847 zl.

Pokračovacích škol učednických bylo 270 a sice 229 živnostenských, 30 kuceckých, 3 loďařské a 8 dívčích i chodilo do nich 28.411 žáků. Vydržování těchto škol vyžadovalo 403.016 zl. (v čemž je zahrnuta zemská podpora 60.000 a příspěvek státní 83.410 zl.).

Soukromých škol (kromě evangelických) bylo 34 českých a 43 německých. Z českých bylo 8 klášterních a 25 maticích. Z německých bylo 16 klášterních, 9 židovských a 16 německé školské jednoty ve Vídni. Zemské podpory jim bylo uděleno 24.700 zl.

Střední školy v Rakousku. Dle právě uveřejněného úředního seznamu jest v Rakousku ve školním roce 1893—94 gymnasií s právem veřejnosti 179; z těch jest 55 v Čechách, 29 v Haliči, 26 v Dolních Rakousích, 21 na Moravě. Z gymnasií těchto vydržuje stát 136, jednotlivé země 9, města a řády po 13, biskupové 3, fondy 2. soukromníci 3. Vyučovací řeč byla na 98 gymnasiích německá, na 41 česká, na 24 polská, na 8 smíšená, na 4 italská, na 3 srbsko-chorvátská a na jednom rusínská. Reálných škol jest 79, z nichž v Čechách 21, v Dolních Rakousích 16, na Moravě 15. v Haliči 4. Z těch vydržuje stát 54, jednotlivé země 16, města 4, veřejný fond 1 a soukromníci 4. Dle vyučovací řeči bylo 57 reálných škol německých, 14 českých, 4 polské, 3 italské, jedna srbsko-chorvátská. Školy tyto pak navštěvuje 81.388 žáků, a sice školy reálné 24.077 a gymnasijní 57.306 žáků.

Služné venkovských učitelů ve Francii. Mladší učitelé (a učitelky) mají 900 fr. Učitelé V. třídy: 1000 fr.; IV třídy: 1200 fr.; III. třídy: 1500 fr.; II. třídy 1800 fr. (učitelky 1500 fr.); I. třídy 2000 fr. k tomu svobodný byt a poloviční slevu na dráhách. (Chr. paed. Bl.) + 73.

Bezkonfesiční škola a mravnost. Nedávno stál v Římě sotva 11letý hoch před soudem, že svého o 3 leta staršího kamaráda v hádce nožem zavraždil. — Nejen státní návladní, ale i žalobce žádali, aby chlapec byl uznán za přičetného a dle toho odsouzen. Soud však přistoupil k náhledu obhájce obžalovaného, že si nebyl vinník vědom velikosti svého činu a osvobodil vražedníka, ale určil ho do káznice. Ústavy toho druhu jsou přeplněny. Většina nekáranců je na svobodě. Avšak i ti, kteří se tam dostanou, nepolepší se, nýbrž spíše zatvrzují, jak dokazuje statistika, protože náboženství je všeliký vliv na výchování

odepřen. — Ostatně v celé Itálii mezi mládeží nízké třídy vzrůstá se úžasná bezbožnost a nemravnost, neboť většina učitelů vynáší se veřejně svou nevěrou a tisíce chudých dětí bloudí místo školy po ulicích, dokud se prací živit nezačnou. Je sice zákon, že od 6 do 12 let děti musí do školy chodit, ale ve větších městech je o školní místnosti a síly učitelské nouze Řím má díky péči papežové a školních sester mnoho soukromých katolických škol pro chudinu, kde se děti její v bázni Boží cvičí — ale beznáboženských je bohužel dosud více. (Chr. paed. Bl.) + 73.

Zatčení žáci. Z Pětikostelů došla dne 8. ledna zpráva, že tam byli zatčeni tři žáci nižší reálky, kteříž chtěli zavraždit kaplana Goetze, by se mohli zmocnit jeho peněz, s nimiž se chtěli vydati na cestu do Ameriky. Jeden z mladých zlosynů měl u sebe zbraně a zásobu dynamitu.

Školní děti jako svědci. Okresní školní rada ve sv. Hippolytě vydala již r. 1877. toto nařízení. Následkem zběhších se případů upozorňují se místní školní rady, školní správy jakož i učitelstvo, že je to z pedagogického stanoviska zcela zavržení hodné a tedy nepřístojné žáky naproti učitelům bráti za svědky, ježto se tím vážnost nejen dotyčné osoby, nýbrž i celé školy poškozují, nehledě k tomu, že jsou děti za všech okolností nespolehlivými svědky, zejména pak ve výpovědích proti svým učitelům. (Chr. paed. Bl.)

+ 73.

Francie. Statistika. Ze zaslané zprávy ministerstva vyučování na chicagskou výstavu vyjímáme následující: V r. 1878—92 bylo ve Francii vystavěno 27.000 budov školních a 10.000 zvětšeno. Náklad na to obnášel 600 mill. franků. R. 1872 bylo všech učících sil na školách veřejných, tak soukromých 110.238 v roce 1892 bylo jich však 142.660. R. 1872. bylo žáků 4,722.751, v roce 1892: 5,623.401. Náklad na školy v roce 1872. obnášel 68 mill. fr., v r. 1892: 186 mill. fr. (Ch. paed. Bl.)

+ 73.

Vrah a náboženství. Pavel Pallas, který v Barceloně pumou dynamitu Gen. Martinezu Camposa a jiné chtěl usmrtit, což se mu částečně podařilo, pravil ku své matce, když se ho ptala, zdali věří v Boha: Boha není, matko, to nám dokazuje astronomie a jiné vědy. — Patrný důkaz, kam vede „věda“ bezbožecká.

+ 73.

LITERATURA.

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Roč. V. Číslo 9. Pořádá Josef Soukal. Nákladem J. F. Šaška ve Velkém Meziříčí. *N o v é k v í t k y z b e s í d k y.* Napsal E. Musil-Daňkovský. Illustroval Karel L. Thuma. Str. 48.

Za poslední doby objevily se na trhu dvě knihy básní pro mládež, jedna od B. Patery, nákladem p. F. Šimáčkovým, druhá od V. Kuttana v Besedách mladeže. K této dvojici důstojně se řadí sbírka nadepsaná. P. Musil-Daňkovský na poli literárním není nováčkem, napsal nám toho již dosti a mnohé práce jeho (jsou to ponejvíce causerie z cest) jsou velmi cenné, ale jako básník jest méně znám. Proto však přece ve přítomné knížce nezračí se nějaká literární nedospělost. Každá báseň přizpůsobena jest šťastně myslí dětské a poutavý motiv vyznívaje tu veselým onde rozmar-

ným tonem oděn jest verši plynými, které jsou vyzdobeny zvuknými rýmy. Některá zvláště jest tak lehká, svěží, že nelze upříti, že pan spisovatel jest dobrým žákem spisovatele „Večerních písní“. Všechny básně sneseno tu 33. Básně, které úzce dotýkají se přírody, jsou nejlepší. Tak se nám velice zamlouvá: „Jarní dílo“ a „V nadšení“; pěkně se čte: „Veveřice“ a „Lesní idylla“; dokonalými jsou: „Píseň žneček“ a „Na dvorečku“; dojemné: „V ochraně“ a „Ve snu“, jakož i „Jeseň“ a „U krbu“. Sloku 4. a 5. v básni „Bedřich Falcký“ měl by zapamatovati si každý, jenž velebí příchod tohoto krále do Čech. Mezi těmito zdařilými básněmi jsou dvě, jež se mohly zcela vynechat. Pro ně nelze však knihy odsuzovati.

Celkem náleží mezi lepší spisy a hodí se mládeži za dobrou četbu.

(Dokončení.)

Spisy redakci zaslané:

Szkola. Tygodnik paedagogiczny. Organ Towarzystwa pedagogicznego we Lwowie. Roč. XXVII. čís. 1.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. a vyd. Dr. František Lampe, profesor v Lublani. Roč. VII. čís. 1. Časopis tento, jenž vychází letos ve formátě zvětšeném a ještě lepší úpravě

nežli roku lonského, doporučujeme opětně vřele. Zaslужuje toho plnou měrou.

Rozhledy po lidumilství. Nákladem a ve prospěch spolku „Družina bl. Anežky České“ Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 12. Doporučujeme.

Rajská zahrádka. Vyd. V. Špaček. R. III. č. 3. s pěkným obsahem a zdařilými obrázky.

Konkursy.

Ve školním okrese **C h r u d i m s k é m** obsadí se definitivně: **1.** Na měšťanské chlapecké škole v Chrudimi tři místa učitelů, a to z každého odboru po místě. S jedním z nich spojeno jest místo ředitelské s povinností říditi 1. pětiletou obecnou školu chlapeckou. S místy učitelskými spojeno jest roční služné 800 zl. s místem ředitelským mimo uvedené služné funkční přídavek 300 zl. Žádosti jest podati cestou předepsanou do šesti neděl ode dne prvního uveřejnění v Pražském Denníku. V žádosti výslovně jest podotknouti, zdali žadatel i o místo ředitelské se uchází. Ředitel musí se prokázati způsobilostí výpomocně vyučovati náboženství katolickému. **2.** Místo učitele při obecné škole v Chrastí (5tříd. škola II. tř. pl.) a místo podučitelky tamtéž. **3.** Místo učitelky při obecné dívčí škole v Heřmanově Městci (6tř. škola, II. tř. platu) a místo podučitelky tamtéž. — Od 22. prosince 1893.

Ve školním okrese **N o v o m ě s t s k é m n. M e t.** obsadí se definitivně: **1.** Místo učitelky odboru přírodovědeckého při měšťanské škole dívčí v Náchodě se služným 800 zl.

2. Místo řídícího učitele v Nahořanech se služným dle IV. třídy, funkčním platem 100 zl., osob. přídavkem 100 zl. a bytem. Žadatelům jest se také prokázati vysvědčením způsobilosti k subsid. vyučování náboženství katolickému. 3. Místo učitelské ve Velkém Poříčí se služným 500 zl. 4. Místo podučitelské v Horní Radechovi se služným 400 zl. 5. Místa podučitelská v Mezilesí, Provodově, Rokytniku, Slavonově a Vysokově se služným po 350 zl. Žádosti podány buďtež u c. k. okres. školní rady v Novém Městě n. M. ve lhůtě šestinedělní ode dne uveřejnění konkursu v Pražském Denníku. (Konkurs vypsán dne 4. ledna.)

V Roudnickém školním okrese obsadí se: 1. Místo řídícího učitele při obecné škole v Brozanech s ročním služným 500 zl. s funkčním přídavkem roč. 100 zl. 2. Místo učitele pro odbor mathematicko-technický při měšťanské škole chlapecké v Libochovicích s roč. služ. 800 zl. 3. Místo učitele při obecné škole v Libochovicích s ročním služným 600 zl. 4. Místo učitele při obecné škole v Solanech s ročním služným 400 zl. 5. Místo podučitele při obecné škole v Chotěšově s ročním služným 350 zl. Žádosti všemi doklady opatřené, podány buďtež předepsanou cestou ve lhůtě šesti neděl, od prvního uveřejnění tohoto konkursu v Pražském Denníku c. k. okresní školní radě v Roudnici. (Konkurs vypsán od 3. ledna).

Místo skutečného učitele pro katolické náboženství obsadí se počátkem školního roku 1894—95 na c. k. českém reálném a vyšším gymnasiu v Praze na Spálené ulici. Žádosti přijímají se do konce února u c. k. zemské školní rady v Praze.

Dovolujeme si co nejzdvořileji dlužníky »Vlasti«, »Vychovatele«, »Dělnických Novin«, různých brožur družstva, členů Vlasti a fondu pro katolické spisovatele upozorniti, že roku 1894. rozešleme jim dlužní upomínky. Upomínky začneme rozesílati na konci ledna t. r. I prosíme všechny z nich, aby dle možnosti již v lednu t. r. buď celý dluh neb aspoň část splatili a tak nám práci naši a vydání s tím spojené zmenšili. Zároveň dovolujeme si prositi, aby při zásylce předplatného na »Vlast« a »Vychovatele« bylo i na snímce poukázky, kterou si odřízneme a uschováme, poznamenáno, za který list jest předplatné zasíláno. Platit zakládající členové družstva za »Vlast« 3 zl., a předplatné za »Vychovatele« obnáší rovněž 3 zl., i mohly by povstati v účtech zmatky, není-li při 3 zl. naznačeno, na který časopis jest tím předplaceno.

Do 4. čísla X. ročníku »Vlasti« vložili jsme členům družstva výroční zprávu. Těm, kdo »Vlast« neodebírají, zasíláme ji zvlášť. Kdo by z přispívajících, činných a zakládajících členů této zprávy do 20. ledna t. r. neobdržel, račiž ji co nejdříve reklamovati. (Praha č. 234-I.)

Přijaté obnosy peněžní stvrzujeme jen těm, kdož si při zásylce přiloží 2 nebo 5 kr. na odpověď.

Reklamace každého čísla vyřizuje se zdarma tak dlouho, dokud nevyjde číslo následující. Pozdější reklamace každému se zúčtují.

Kdo si ponechá aspoň tři čísla »Vlasti«, »Vychovatele« nebo »Dělnických Novin« na ukázkou zaslaná a teprve číslo čtvrté nebo další třeba až desáté vrátí a přestává býti odběratelem, obnosy za předešlá čísla přirazí se mu k účtu.

Knihařům a vůbec všem, kdož našich časopisů neodebírají, doplňují se čísla starších ročníků pouze za hotové: číslo »Vlasti« za 40 kr., »Vychovatele« za 10 kr. a »Dělnických Novin« za 6 kr.

V PRAZE, dne 10. ledna 1894.

Tomáš Škrdle,
administrator družstva »Vlast«.

OBSAH: Co jest příčinou, že mládež nynější neváží si učitelů svých tak, jak jest žádoucí? Uvažuje Václav Procházka, učitel. — Výklady náboženské. Píše František Libor. (Pokračování.) — Obrazy z dějin vychovatelství. I. Vincenc z Beauvaisu. Píše František Pohunek. (Pokračování.) — Mravouka beznáboženská. Podává František Pohunek. — Feuilleton. — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Vyhláška.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu, budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (far i dům u sv. Štěpána.)

Dětské radosti.

Napsal V. Šimáček.

Jistý spisovatel*), nevšední to přítel dítek, píše: „Když se mi na tomto strastiplném světě někdy znelíbí a pro nějaký nemilý případ jsem mrzut a ve špatné náladě, tu vstanu a jdu — kam myslíš? Do hospody? — Nikoliv, tu by se mi hlava teprv točila. Do koncertu? Nikoliv; když jsem smuten, roztrudí mne hudba a zpěv ještě víc. Do domu sousedova? Nikoliv; ze společnosti lidské přichází člověk málokdy opravdově potěšen. Do chrámu? To by bylo ovšem nejmoudřejší a mohu to každému pro podobné případy jen vřele doporučiti, navštívit tam Utěšitele zarmoucených. Činívám to také, když je zle. Ale jako každý člověk má nějakou zvláštní zálibu, tak i já; chodím totiž, jsem-li ve špatné náladě, nejdříve a nejraději — do školy.“

Tu mne přijmou malí, kteří dobře vědí, že je mám rád, s tak radostnými, tvářemi, že již při vkročení do školy počínají se mi vrásky z čela ztráceti. A což teprve, podívám-li se nevinnému náručku do jasných očí, odkud vyzírá beze-lstnost a prostota jejich bezstarostných srdcí; pozoruju-li jejich nezkalenou veselou mysl, kterou projevují při veselých hrách, pak zapomínám na trochu strasti, kteráž jest mi v tomto slzavém údolí určena, jest mi zase volno na tomto bydlišti potomků Adamových, a když přijdu domů, pak si hvíždám nebo zpívám písničku, jako bych byl tak šťasten a bez starostí, jako jsou ptáci v povětrí a andělé v nebi.“

„No, mládí je mládí a stvořeno, jak myslím, jen ku radosti“ praví Neruda v „Prostých motivech“. Byla by to nerozumná a škodlivá výchova, když by někdo chtěl děti na pošmurné mrzouty přetvořiti. Tiší peciválkové mívají „za ušima“ a nezřídka jsou to úskoční slidiči, tajní hříšníci a pokrytci. I když dívky od nej-útlejšího mládí chovají se skromněji a musí býti tišší, přec nedůvěřuji dceruškám, které zamhouřenýma očima pod sebe hledí a tváří se, jako by byly na celý svět rozmrzeny. Jest to v přirozenosti dětí, že se vesele a bezstarostně na svět dívají a veselou mysl jeví; kde této není, nejsou buď zdraví těla nebo nevinnost duše v pořádku. Krásně praví písmo sv. (Přísl. 17, 22.): „Veselá mysl činí věk kvetoucí, ale duch smutný vysušuje kosti“. Proto souhlasím s řeckým filosofem Demokritem,

*) Fr. Clerikus: 10 Gebote kath. Kindererziehung.

jenž praví: „Kdyby srdce malých mělo sto bran jako Theby, tedy vpustí radost do něho všemi sto branami, aby ze zahrady mládí hodně mnoho dobrého s sebou vzaly na pole mužné činnosti a aby s temnějším vlasem též veselá mysl se nezatemnila“. A tím spíše můžeme jednati dle této zásady vychovatelské, ježto písmo sv. v podobný smysl se vyjadřuje: „Vesel se za dnů mladosti své a v dobrém budiž srdce tvé za dnů mládí tvého, neboť „radost v Pánu jest silou naší“ a „veselost srdce jest poklad svatý bez nedostatku“. (Kaz. 11, 9. 2. Esdr. 8, 10. Sir. 30, 23).

Potud bychom se snad s každým shodovali. Ale jistě nebudou souhlasiti s námi všichni rodičové, tvrdíme-li, že zábavy dětské dlužno rozumným způsobem omeziti.

Zmíněný spisovatel uvádí tento příklad: „Dejme tomu, že bys měl každý den nějakou lepší snídani: jaké by to mělo následky? Za několik týdnů bys tomu tak uvykl, se by ti taková snídaně připadala něčím zcela obyčejným, a neusmíval bys se, kdyby ti ji manželka neb matka předložila; a kdyby přiblížil se jeden z oněch slavnostních dní, k jichž počtě musí se něco zvláštního připraviti, tu bys myslil, že každodenní ona snídaně k tomu nepostačí, ale že musí to být něco dražšího, lepšího; a hle! již při počítání výloh přelétlo by čelo tvé temné mračno, poněvadž bys musil učiniti si násilí, a s posledním srkem snad by z tvých rtů vyšel povzdech: „Dobré, ale drahé“. Proto bude jistě rozumnější, když zůstaneš při své obyčejné snídani, a pak ti v neděli neb ve svátek lepší snídaně způsobí radost a budeš si mysliti, jako bys seděl u královské tabule.“

A tak jest tomu se všemi požitky: čím jsme skromnějšími ve svých požadavcích, tím snáze můžeme si jich zjednat, a čím řídčeji si jich dovolíme, tím více nás těší. Podobně vyjadřuje se Shakespeare ve svém dramatu Jindřich IV. (1, 2.): „By svátek byl v den každý, do roka hra by se zhnusila, jak robota; že však se zřídka udá, vítán jest, neb vzácná jenom rozkoš lahodí“. Kdo se honí za rozkošemi a nikdy se nemůže nasytiti, otupí se; tomu těžko způsobiti radost, a pro samou rozkoš nepocituje žádné radosti. „Jest nápadným, píše důmyslný jeden muž, oč prázdnějším a bídějším se stal svět od té doby, co se stal tak veselým“. Nejradostněji plynou dni člověka, jemuž lze s maličkostmi učiniti radost, a proto jest to moudré zábavy dětí zvláště dle druhu omeziti a je též v této příčině navykati spokojenosti. Ba pro spásu duší jejich jest to zcela nutno. Neboť nic na světě nedráždí tak smyslnost a nepodrobuje ducha tělu, jako nemírné požívání radostí. Ti, kteří se jen veselí, zřídka bývají dobrými křesťany, a když někomu „hrozně“ dobře se daří, chová se často jako divoch a žije jako pohan. Velmi moudře proto církev zakázala v jisté doby účastniti se veřejných radováněk a napomíná své věřící, aby „svá srdce nestřídmostí neobtěžovali a odříkali se světských žádostí“ (Luk. 21, 34; Tit. 2, 11.) V tomto duchu odříkání musí též děti býti vychovány, aby se nestaly otroky své smyslnosti, nýbrž aby nabyly oné síly, kterou sv. Pavel na Mojžíšovi vychvaluje, praví-li o něm, že raději volil protivensství trpěti s lidem Božím, nežli v domě Faraonově utěšení s hříchem míti“ (Hebr. 11, 24—25.) Na nás pak jest, abychom v tomto směru působili na mládež, pokud nám možno.

Přecházejí k praktickému užití řečeného, uvádím nejprve jakožto nejvyšší zásadu: Děti nesmí se účastniti radováněk, jež přísluší jen dospělým. O výročních trzích, o svatbách, národních slavnostech atd. mají pravidelně zůstat doma.

Již jest chyba, když v podobných případech jen s pláčem a přes moc doma zůstanou. Nedoporučoval bych, aby děti chodily do divadla pro dospělé. Nepřihlí-

žeje k jiným příčinám poukazují jen k tomu, že autor sepisuje divadelní kus, nepomýšlí na děti, ale na dospělé. Hráti na divadle považují za zhoubné pro děti; vidí a slyší tu věc, na které mají času dost; a byť toho nebylo, nabývají smělosti ba drzosti, jak jsem sám měl příležitost pozorovati. Dětské plesy jsou velikým zlem, proto právem zákon školní je zapovídá; samo učení se tanci školou povinných dětí nedá se ospravedlniti, ani když by se to dalo za tím účelem, „aby zvykly krásné chůzi a způsobnosti“; neméně neslušné jest maličké na rukou nositi k muzice a dle taktu je hýčkati. Jen pošetilí rodičové mohou bráti s sebou dívky do hospody. Tu se obyčejně mluví volně, na řeč se nedává pozor, pronášejí se vtipy a žerty, které dětem nijak nesvědčí a které chápavé děti dobře si zapamatují. Na jedné škole upozorňovala mne slč. učitelka, jak velké množství dětí z její třídy chodí s rodiči do hostinců, což se dověděla, když mluvíc o zábavách dětských, vyptávala se dětí, jakých zábav se zúčastňují.

Zmíněný spisovatel píše: „Viděl jsem kloučka čtyřletého v hospodě, an seděl na stole plnou sklenici piva drže v třesoucích se ručkách; kolem napilí muži, kteří jej povzbuzující volali: „Pij kluku!“ „Hodně!“ „Ještě jednou“; a kolikrát se maličký ukázal ucelivým, zazněl hlasitý smích; rozumný člověk však by při tom zaplakal.“ A vyslovují-li se proti kouření dětí, nemám na mysli jen rozpustilé a drzé kluky 13—14leté, nýbrž i mladší. Neboť stalo se před několika roky v Raabu v Úhrách, že byl do opatrovny přiveden malý 5letý hoch, jenž již kouřil z fajfky; matka a babička dávaly mu do úst takovýto „cumel“, aby utišily nezřízený pláč a křik jeho.

Druhé pravidlo sem náležející, kteréhož třeba velice dbáti, zní; Dětem nemá se dávat peněz, aby jich libovolně použily. Co si přejí míti pro svou potřebu nebo zábavu, mají si vždy vyprositi od svých rodičů, a nikdy ani o poutích a výročních trzích ať nevydají ani krejcaru, aniž dříve řekly, co za to zamýšlejí koupiti, a aniž k tomu dovolení dostaly. Chceš-li dětem s penězi udělati radost, založ jim spořitelničku, kamž by si ukládaly peníze darované při vhodných příležitostech. Avšak nemají takto uspořené částky použiti jen k vlastnímu prospěchu a zábavě, ale mají se časem povzbuditi, aby k dobrým účelům nějakou částku věnovaly. Takové dětské almužny nejen potlačují lakotnost a lakomství, nejen podporují lásku k bližnímu, nýbrž jsou i výborným cvičením v dobrovolném odříkání a mohou býti, jsou-li spojeny s příslušným poučením, i pramenem nejčistších a nejsvětějších radostí. Či to není pro nevinnou a zbožnou duši radost mysliti si: „Šatíčkami, jimiž jsem přioděl údy tohoto ubohého dítěte, učinil jsem radost i Ježíškovi, a on mne bude míti za to tak rád, jako bych to byl dal jemu samému?“

Nemusím ani připomínati, že peníze, jichž dítě libovolně smí použiti, svádějí je k mlsnotě, hře o peníze atd.

Zmíním se nyní o radostech, které by měly zaujímati nejen u malých ale i u velkých neposledního místa, míním totiž náboženské radosti. Kdyby nevěra nebyla ani zvláště proto hrozná, že duše ničí, byla by již proto krutá, že člověka olupuje o nejnevinnější radosti.

Či nepovznáší srdce čisté a nepředpojaté radost o štědrém večeru, jitru velikonočním, Božím Těle? Nekal dětem radosti, jež se prýští z živé víry a vnukej jim od nejútlejšího mládí smysl pro posvátnou radost! Příliš osvětlená doba naše odstranila bohužel mnohé krásné obyčeje národní, jež souvisí s církevními svátky. Zachovejme aspoň to, co se zachovati dá, již pro radost dítek. Vystroj jim vá-

noční stromek, vystav jesle, nech je stavěti oltáříček a jesličky, dej jim dárky na sv. Mikuláše, poděl je červenými vejci; vyšli je na kočičky pro květnou neděli, na květiny pro Boží Tělo, na květiny pro oltář Matky Boží v máji a na okrašlující věnce. A když na den dušiček uložíš jim upravit hrob otcův, matčin neb jiného příbuzného, a dáš jim umělé květiny neb věnec, aby tím ozdobily kříž na hrobě, bude se v jejich zármutek mísiti radostná vzpomínka na budoucí z mrtvých vstání a shledání.

(Dokončení.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

III. Nedostatek organické jednoty v učivu.

Největší právě osudnou vadou nynějšího obecného školství jest nedostatek organické jednoty v učivu, kterážto jednotu podmíněna jest náboženstvím. Organické jednoty v učivu vyžaduje § 62 rakouského řádu školního a vyučovacího ze dne 20. srpna 1870. těmito slovy: „Jednotlivé učební předměty nesmí bez vzájemného spojení zůstat, ale považovati se mají všechny co jedna vzdělací látka¹⁾, a následovně budiž jim v tomto vzájemném spojení vyučováno.“ — Toto vládní nařízení spočívá na výrocih nejslavnějších paedagogův. Jelikož české svobodomyšlné učitelstvo tak rádo se dovolává ve školských otázkách svého „duchového vůdce a tvůrce novověké školy“ Komenského, nemůžeme my jinak. Nuže co píše Komenský vzhledem k naší otázce? Nahlédneme ve hlavní spis jeho, Didaktiku²⁾. Na stránce 19—21. čteme tato slova: „Člověku na světě poručeno: 1. Pohledati skutky boží a rozdíly jich znamenajíc, jména jim rozdávat, to jest: učiti se znáti i vypovídání všeho. 2. Užiti pohodlí těch, kteráž jemu zřídil Bůh ze všech tvorů, a věděti čas, způsob i míru toho. 3. Býti obrazem božím, to jest: obracet se k Bohu všudy a vždycky a všemi snažnostmi podobnost jeho vyobrazuje. To troje poručeno člověku, ten trůj jeho na zemi bytu cíl; nic odtud vypouštěti netřeba; spolu to jíti má a musí, protože na tom trém všecka podstata přítomného života, všecka příprava budoucího záleží.“ — S Komenským souhlasí také Lepař rka: „Rozumný vychovatel vši obezřetností hledí všeliké živly vychovávací, pokudkoli možná, uvést v ladnou shodu.“³⁾

Nastává otázka: co činiti, aby panovala v učivu školním organická jednotu? Ti, kdož působí ve škole, musí míti před očima jeden nezvratný cíl, a k tomuto cíli musí směřovati všecka jejich práce. Nemůže pak býti tento cíl jiný, než který uložil Bůh všem lidem vůbec a každému člověku zvlášť. Nuže, který jest konečný cíl člověka? Různí národové a různí učenci dávali na tuto otázku různé odpovědi. Avšak jasnou a spolehlivou odpověď dává pouze křesťanské náboženství, jak ukázal Komenský svým překrásným spisem: „Labyrint světa a ráj srdce“. Touha po blaže-

¹⁾ Uvádíme dle úředního překladu v „Ordin. listě“ pražském r. 1870. str. 79. Německy zní toto místo: „ein einheitlicher Bildungsstoff“.

²⁾ II. vydání, u Kobra v Praze r. 1872.

³⁾ Obecná paedagogika, str. 101.

nosti, kteráž jest vštípena do srdce každého člověka samým Tvůrcem, nemůže býti ukojena leč věčným spojením s Bohem. Jakým pak způsobem tohoto spojení lze docílit, ukazuje Ježíš Kristus skrze svou Církev. Jako tedy člověk vůbec nemůže dojíti bezpečně cíle od Boha uloženého leč náboženstvím křesťanským: tak ani ti, kdož pracují o vzdělání mládeže, jinak cíle dosíci nemohou. Nebudou-li míti tohoto cíle před očima, nebude mezi jednotlivými předměty jejich žádné shody, žádného souhlasu, žádného vzájemného spojení; budou pracovati, aniž by věděli kam směřují.¹⁾

Tak tomu skutečně jest. Liberální učitelstvo české prohlásilo se veřejně proti zásadě Komenského, ba i samého Lindnera²⁾, že náboženství má býti základem všeho vyučování a vychování školního. Vyučování a vychování náboženské má býti ponecháno výhradně společnostem náboženským, vyučování pak ostatním předmětům učebním a vychovávání jimi má býti vědecky správné³⁾, t. j. neodvislé od náboženství.

Jestliž vůbec známo, že zásady tyto na vlas se provádějí ve skutečnosti. „Školství naše neobralo si z Komenského — bohužel — ani jeho důslednou soustavu školskou ani jeho jasné cíle vychovavací, ale za to přisvojilo si jeho zásady učebné.“⁴⁾ Tak učitelstvo samo se přiznává, že následuje Komenského jen kuse a jednostranně, že jádrem jeho vychovatelství pohrdlo a bere za vděk pouhou skořápkou, kterouž drobí a rozemílá do nekonečna. Jméno Komenského bere se tudíž nadarmo, jest pouhým heslem učitelstva zaujatého proti křesťanskému náboženství. Vyučování a vychovávání náboženské jest obmezeno na dvě hodiny týdně; ostatní učivo jest tak zařízeno, že mládež o svém věčném určení celý rok slova nezaslechne, anobrž spíše od něho bývá odvracena, jak ukázáno v těchto listech.⁵⁾

Tímto výrokem neodsuzujeme ovšem všeho učitelstva českého vůbec. Naše řeč týče se pouze liberálního učitelstva českého v Čechách. O českém učitelstvu na Moravě a v Slezsku netroufáme si pronésti úsudek rozhodný, neznajíce ho ze skutečnosti. Hlavní časopis jeho ujišťuje nás sice na mnoha stránkách⁶⁾, že české učitelstvo na Moravě a v Slezsku vždy působilo a působiti chce v duchu křesťanském; ale pražský učitel Sokol mluvil na známém sjezdu také tak, a my jsme přesvědčeni, že slova jeho byla neupřímná. Bojíme se tedy, aby nebyla taková i řeč českého učitelstva na Moravě a v Slezsku. Lépe, kdybychom se mýlili a věřiti mohli, že jest upřímně míněno to osvědčení: „Vésti mládež na základě učení křesťanského jest naší povinností, kteréž bychom neměli zanedbávati ani tehdy, když by Církev neměla na školy vlivu žádného.“⁷⁾

Tak jsme dospěli v dosavadních úvahách k otázce stěžejné i prosíme snažně, aby všickni, jimž přijdou tyto řádky na oči, uvažovali o ní nepředpojatě, totiž

¹⁾ Srvn. „Vychovatel“ z r. 1891. str. 402. V této věci souhlasí s námi „Česká Škola“ z r. 1892, str. 455., „Paedagogické Rozhledy“ z r. 1892. str. 252., řed. Jan Lepař ve své knížce „O methodách dějepisného učení na školách obecných“ str. 33.

²⁾ Srvn. „Vychovatel“ z r. 1891. str. 311.

³⁾ Viz „resoluci českého učitelstva“ shromážděného ve valném sjezdu v Praze 6—8. srpna 1891. A. 2.

⁴⁾ „Paedagogické Rozhledy“ z r. 1892. str. 222.

⁵⁾ R. 1891. str. 403.

⁶⁾ „Komenský“ z r. 1887. str. 8. r. 1888. str. 3, 139, 140, r. 1889. str. 2.

⁷⁾ „Komenský“ 1889. str. 2.

o té otázce: jaké pokolení může vyjít ze školy, kteráž neuznává náboženství křesťanské za základ a pojídlo všeho snažení učitelova? V takové škole nevychová se ani jedna řádná povaha, t. j. ani jeden člověk, jenž by krácel tímto životem pozemským jistě a bezpečně k cíli od Boha uloženému; jenž by měl před očima jakýs ideál a v srdci touhu po jeho uskutečnění; jenž by měl dosti rozhledu a síly, by odolal všelikým překážkám stavícím se jemu na cestě jeho pozemského putování. Ve škole, kde se snižuje náboženství na pouhý učebný předmět, vychovají se dle slov Čelakovského¹⁾ „staré děti nevědoucí, proč zde jsou, ani proč se světa jdou.“ Lidé vychovaní bez náboženství chodívají jako pitomé ovce za beranem; kam skočí beran, tam i ovce, t. j. kam vedou takové lidi nemající vlastního úsudku a přesvědčení lstiví a drzí křiklouni, tam je také dostanou. Nejnesmyslnější a nejodpornější hesla hlásaná nevěřícími demagogy mají množství posluchačů a následovníků. A ta jest přímá a zřejmá cesta k socialismu.

Praví-li kys učitel (dojista jménem mnohých), že „nová doba udělala z myslícího učitele vyučovací mlýnek“²⁾, označuje tím dosti upřímně směr nynějšího školství i jeho výsledek: pro samé učení nenaučí se děti řádně mysliti, t. j. dobré od zlého, pravé od nepravého, krásné od šeredného, užitečné od záhubného, opravdové od zdánlivého atd. rozeznati, a tyto děti, přicházejíce v proud novověkých neblahých náuk, bývají tím proudem strženy a zaneseny na úskalí časné i věčné zkázy.

Myslíme, že jsme dokázali s dostatek, nehledíce si žádných logických skoků ani úskoků, že novověká škola velikou má vinu v nynějším hnutí socialistickém, a že, má-li se přítrž učiniti socialismu, škola musí býti opět náboženská. Neníť tedy naše tvrzení, jak pravil profesor Masaryk, velmi neurčité, nýbrž velmi jasné a důvodné, jež lze sice umlčeti neb upříti, ale nikoli vyvrátiti. Jestli však pravda, že novověká škola velikou má vinu v hnutí socialistickém, pak chápeme, proč otázka školy konfessionální s větší neb menší intenzivností dere se v popředí veřejného života. Nebezpečí, které hrozí nynější občanské společnosti, nezažehná se leč školou zřízenou na základě křesťanském. Kdo jinak smýšlí, marně se honosí láskou k vlasti a národu, poněvadž nehledí odvrátiti dle své síly, co národu českému strojí pohromu větší nad pohromu bělohorskou; zde zahynul květ národa, onde hyne jeho kořen a peň.

Pravým přátelům lidu vůbec a milé mládeže zvlášť přijde zajisté vhod další otázka našeho pojednání, jak totiž poopraviti školy, aby čelila proti zhoubným náukám společenským.

(Pokračování)

Obrazy z dějin vychovatelství.

I. Vincenc z Beauvais.

Píše Fr. Pohunek.

(Dokončení.)

Aby však výchova rozumu i vůle u žáka se dařila, nestačí k tomu učitel sám, nýbrž třeba jest, aby také žák všemožně se přičiňoval a se svědomitě vystríhal všeho, co by jeho prospěchu v učení i chování mohlo překážet. Jelikož

¹⁾ „Růže stolistá“ č. 41.

²⁾ „Posel z Budče“ z r. 1891. str. 102.

pak mládí k učení jest dobou nejprůhodnější, napomíná Vincenc, by se s obojí touto výchovou začalo záhy a uvádí pro to mnohé důvody, též i příklady o mladém koni, stromku, ptáku a měkkém vosku (kap. 24.).

Mluvě pak zvláště o prospívání žákově v učení vykládá obšírně, odvolává se na mnohá a mnohá svědectví cizí, co jest tomuto prospěchu na závalu a co jej podporuje. Překážky prospěchu shledává pak Vincenc jednak v učivu, když toto jest těžké, jednak v malé chápavosti žáků, jednak v přirozené některých žáků tékavosti a nestálosti, jednak v lenosti a pohodlnosti a především pak v nedostatecích mravních, v hříšném totiž životě, najmě v sedmeru hlavních hříších (kap. 4.).

Jako hlavní podmínky dobrého prospěchu uvádí pak Vincenc: vlohy čili nadání, cvik a kázeň, podotýká, že při vlohách třeba k tomu hleděti, aby žák, co slyší, snadno chápal a pevně a věrně v paměti podržel, při cviku pak, aby prací a pilností vlohy svoje vzdělával, při kázni pak konečně, aby chvalitebným životem mravy své i vědomosti uvedl v soulad (kap. 5.). Vedle těchto hlavních podmínek podporují pak žáka v učení: pokorná mysl, horlivost v hledání pravdy, klidný život a mlčenlivé bádání, chudoba a pobyt v zemi cizí. Pokorná mysl, aby se nestyděl učiti se od každého, od koho se vůbec něčemu kloudnému může naučit, a když se něčemu naučil, by se nedomyšlel, že ví už všecko. Klidný život a to život vnitřní, aby duch nebyl nedovolenými žádostmi rozptýlován a jemu dosti zůstalo času k užitečným studiím a ku přemýšlení. Chudoba pak a návštěva zemí cizích podporují prý učení značně, proto že mnohé překážky odstraňují. Zvláště bohatství bývá prý spojeno s velmi mnohými nepřístojnostmi, jež se učení protíví, s pýchou, žádostivostí, nestřídmostí a jinými chybami, pročez prý se stává, že málokterý vznešený neb bohatý ve vědách prospívá, proto že nedovedou dobrými a pilnými býti žáky (kap. 6.).

Při všem nadání a při vši pilnosti by však žák mnoho neprospěl, kdyby neměl učitele, jaký se pro něj hodí t. j. učitele, kterýž přihlíží k dosavadním jeho vědomostem a jeho chápavosti a podle toho k němu mluví, čili jak my bychom nyní pověděli, kdyby neměl učitele, jenž bedlivě přihlíží k jeho individualitě (kap. 7.). Tomuto učiteli musí se pak cele podříditi, ku kteréžto podřízenosti náleží věci tři: pozornost při poslouchání, účelivost ku porozumění a konečně ochotnost slyšené podržet věrně v paměti. Ku pozornosti pak vyžadují se podle Vincence opět věci tři: mlčelivost, skromnost a rozlišování; poslední proto, aby žák hned nevěřil každé domněnce, již slyšel od svého učitele, nýbrž rozlišoval, porovnával, zkoumal (kap. 8.). Nejen však „pozorným“, nýbrž i účelivým musí žák býti, k čemuž se vyžaduje, *a)* aby s tichostí a mírností poslouchal, *b)* aby přihlížel více k obsahu toho, co slyší, nežli ku formě, *c)* aby, když něčemu dobře nerozumí, žádal učitele za vysvětlení (kap. 9.). Konečně pak se musí snažiti, aby, co slyšel, podržel také věrně v paměti, což se mu podaří: *a)* když bude rád a ochotně t. j. s pravou láskou naslouchati slovům svého učitele, *b)* když to, co slyšel, v krátkosti si častěji uvede v paměť, čili, když si učiní krátký toho obsah a ten si bude opakovati, *c)* když nebude nikdy zanedbávat přednášek (kap. 10.).

Dále pak vykládá Vincenc velmi pěkně, kterak jest žáku při učení se: *a)* třeba šetřiti určitého pořádku, *b)* býti horlivým a *c)* míti dobrý úmysl nebo-li cíl. K pořádku počítá, aby se žák učil nejdříve tomu, co jest potřebné, zvláště pak tomu, co jest potřebné pro život věčný a pak teprv tomu, co věděti jest prospěšné a užitečné, — k horlivosti pak, aby se učil nejdůkladněji, k čemu v sobě

cítí největší náklonnost, --- k cíli konečně či k dobrému úmyslu, aby se učil ne pro chloubu světskou, ne ze ziskuchtivosti, ne ze zvědavosti aneb z jakékoliv jiné marné příčiny, nýbrž pouze ku svému a bližního vzdělání (kap. 11—13.).

Promlouvaje pak o dalším se vzdělávání čtením, napomíná Vincenc, že jest třeba čísti s rozvahou, zvolna, ne mnoho najednou, o čteném pak že se musí přemýšlet a jelikož čas nám vyměřený velmi jest krátký, že jest se třeba při čtení obmezit na to, co jest člověku potřebné a užitečné, a raději čísti málo a dobře, než mnoho a zběžně, jelikož ze čtení hltavého člověk žádného nemá užitku (kap. 14.). Vzhledem ku čtení spisů, pocházejících od autorů pohanských, učí Vincenc zcela korektně, že se musí rozeznávat, kdo je čte, za jakým účelem a v jakém duchu a odporuje těm, kdož by čtení jich chtěli zapovídat, řka, že by to bylo jen ku škodě rozumu; vůbec pak se shoduje ve příčině této se staršími humanisty a jest dalek oné „úzkoprsosti“, jaká se mu přičítá v Ottově Slovníku Naučném a jakou v této příčině jevil na př. Amos Komenský, o čemž se každý snadno přesvědčí, přečte-li si pozorně v Komenského Didaktice kapitolu XXV. („že mají-li pravé křesťanské školy býti, pohanské knihy odbyty býti musejí“) a u Vincence kapitolu XVI.

Neméně pěkně nežli o čtení píše náš Vincenc také o tom, jak by se měl žák cvičit ve slohu, radí totiž, by se žák cvičil nejprve v napodobování vzorů cizích, v překládání spisů klasických a ze knih dobrých by si dělal výpisky, jichž by svým časem mohl použít (kap. 18.); když pak takto nabyl jisté zručnosti, aby snažil se „psáti o svých vlastních myšlénkách“. Tu však prý jest třeba ve všech dopisech a vůbec ve všech pracích literárních dbáti věcí sedmi a to: „zralé rozvahy, pravdy, krátkosti, pokory, ohledu na čas a místo, přímosti a rozlišování“ (kap. 19.).

Ani tak zvaná výchova aesthetická neušla pozornosti našeho Vincence, neboť pojednává ve zvláštní kapitole o způsobném a slušném se chování (kap. 31.) v jiné opětně o životě pospolitém a o volbě soudruhů (kap. 32.), ne méně i o tom, jak jest se třeba chovati *a)* k soudruhům těmto (kap. 33.), *b)* a k jiným lidem (kap. 34.).

Co se týče prvního, vykládá Vincenc, že prý má každý býti charakterem; k tomu prý třeba jest určitého pořádku, jímž by se člověk v životě řídil, by žil bezúhonně před Bohem i lidmi. Tento pořádek jest však prý ovocem kázně dvojí, *kázně totiž vnitřní*, kteráž vztahuje se na člověka samého a ku které patří pokora a blahovolnost, láska a trpělivost s ostatními ctnostmi křesťanskými, a *kázně zevnější*, jež se týká bližního a záležitosti ve slušném držení těla. Této kázně zevnější jest prý třeba šetřiti hlavně *a)* v oděvu, *b)* v posuňcích, *c)* v řeči a *d)* v jídle, což všechno dosti obšírně vykládá, udáváje, jak se ve všech těchto věcech třeba chovati. — Přátel si má jinoch voliti málo, a než si je zvolí, má je pozorovat, by je dobře poznal, by si zvolil jenom takové, kteří by byli jeho přátelství hodni, těmto pak aby zůstal věrným i v životě pozdějším. Co se týče chování k lidem jiným, tu prý jest třeba rozeznávat, jsou-li to představení, neb lidé nás nižší nebo nám rovní. Představeným prý jsme povinni poslušnost a uctivost, kteréž mají vycházeti z ochotného srdce. Se sobě rovnými máme prý žíti v pokoji a svornosti a k nim býti úslužnými. K níže postaveným máme prý se vždycky chovati blahovolně a jim v jejich potřebách rádi pomáhati, nikdy jich prudce nekárati a nezahanbovati.

V dalších kapitolách poučuje Vincenc, jak by měli ti, kdož již odrostli letům chlapeckým, ve svém věku jinošským šetřiti ve všem kázně a se podrobiti mou-

drému vedení (kap. 35.), zvlášť pak jak by měli býti pilni mravnosti a počestnosti (kap. 36.), jakož i jak by ve věku svém dospělejším měli odkládati všechno dětinské (kap. 39.) a se starati o svou budoucnost (kap. 41.).

Závěrečné kapitoly spisu Vincencova jsou věnovány výchově dívek a jsou nám tím vzácnější, čím řidší jest to úkaz, že se o tomto odvětví výchovy ve starším středověku zvláště psalo. Nemáme totiž, pokud nám známo, kromě listu sv. Jeronyma k Aletě, v němž jí dává radu, jak by měla vychovávat, opatrovat a v čem cvičit malou svoji dcerušku, až do dob našeho Vincence z Beauvaisu vůbec žádných literárních prací, kteréž by jednaly o vyučování a výchově dívek, a i v době pozdější jsou pokyny literární sem spadající velice sporé.

Vincenc radí především, aby děvče bylo se vši možnou pečlivostí opatrováno a chráněno společností, kdež by mohlo něco viděti neb slyšet, co by se pro ně nehodilo. Promlouvaje pak (v kap. 43.) o literárním a mravním vzdělání děvčat čili o výchově ducha a srdce jejich, dí mezi jiným, že jest děvče nejen třeba opatrovat, by srdce jeho nevzalo porušení, nýbrž i také literárně vzdělávat a dobrým učit způsobům. Počátečné vyučování má prý se dít hravě, by se dítěti nezoškivilo, též prý je lépe učit jich více společně, by bylo jakési zápolení. Zvláště pak prý mají hned malé dívky „z dobrých rodin“ k tomu býti vedeny, by sobě více oblibovaly ve svatých knihách nežli v šperkách a hedvábných šatech. Se čtením Písem svatých mají však spojovat *modlitbu a práci*, jelikož práce člověka ctí a šlechtí, zahálka však jest pramenem mnohých hříchů. Proto prý má dívka vedle čtení a modlitby a zpěvu žalmů neb nábožných písní učit se především přísti a šíti, ale šaty, jež si zhotovuje, mají prý být takové, aby tělo slušně kryly, by bylo vidět, že jsou pro potřebu a ne pro parádu. O navykání dívek slušnosti a způsobilosti ve všem jednání platí prý totéž, co bylo již dříve ve příčině této pověděno u hochů, v míře ovšem ještě větší. Proti přepychu v šatstvu a špercích, proti líčení a šminkování se mluví Vincenc obšírně slovy důtklivými, z čehož tuším třeba nutně souditi, že to již tenkrát byla u větších děvčat a žen vada velmi rozšířená (kap. 44.).

Výborné rady podává též Vincenc ve svém spise o tom, jak by měla dívka dlíti ráda doma a žíti více v ústraní, jak by si měla volit přítelkyně a vybírat služebné (kap. 45.), jak by měla dbáti pokory, mlčelivosti a vážnosti ve všem mluvení a jednání (kap. 46.). Závěrečné kapitoly obsahují pak rady hlavně rodičům, především matkám, jak by měly starší svoje dcery vzhledem ku zvláštnímu povolání ženy poučovati. Pojednáním pak o stavu vdovském a o stavu panenském končí celá kniha, jejíž obsah v krátkosti podati velice jest těžké, proto že je v ní nahromaděno veliké množství citátů, jež tu Vincenc často uvádí místo náhledu vlastního; čerpalť při sepsání tohoto svého pojednání neméně nežli z 72 spisovatelů. Z druhé strany ovšem má hromadění těchto citátů opět to dobré, že se učíme znáti náhledy paedagogické mnohých a mnohých mužů, jež by jinak bylo velmi ztěžka shledati. V této příčině jest kniha Vincencova pravou pokladnicí, třebaš citáty v ní uvedené nebyly vždycky doslovně věrné, — psalť totiž často z paměti. —

Již z toho zajisté, co jsme zde v krátkosti o Vincenci z Beauvais-u pověděli, pozná soudný čtenář, že to byl muž znamenitý, na svou dobu paedagog vynikající a že tudíž hoden jest, aby mu v dějinách paedagogiky katolické velmi čestné bylo vykázano místo.

Mravouka beznáboženská.

Podává František Pohunek.

(Dokončení.)

Co jest mimo náboženství, co by schopno bylo, dobré náklonnosti posilovati, zlým pak odpírati? Ovšem, říká se nám, že prý jsou to věci dvě, česť totiž a s v ě d o m í. Ale česť jest cit, jenž má svůj vznik ve společnosti, kteráž směřuje ku věcem duchovním, ideálním, a jenž by v jiném ovzduší žádného neměl trvání. V zemi propadlé materialismu jest cit tento stěží k nalezení, anebo musí, kdyby se tam náhodou přece vyskytl, záhy vymizet, proto že tam nenalezne půdy, v níž by mohl zapustit svoje kořeny. Polož na vážky na jednu stranu rozkoše života, na druhou česť t. j. touhu po účtě svých bližních a přesvědčíš se, že většina lidí vyvolí si prvnější. Zadostučinění neb uspokojení, jakéž nám skytá účta našich bližních, existuje pouze v obrazotvornosti; rozkoš bohatství, třebaš bylo původu sebe víc pochybného a podezřelého, působí na smysly a nachází silnou oporu v tělesné části člověkově. Jednám-li špatně a řekneš-li mi, že jsem se připravil o česť, pocituji ovšem, že jest toto obvinění pro mne břemenem, jakéž se sebe nemohu setrástí. Odejdu-li však ze země pryč, setřesu s prachem nohou svých zároveň i hanbu a najdu jinde novou zábavu a novou rozkoš, ano i účty se mi dostane, mám-li jenom dosti peněz, abych si ji zakoupil. Člověku, kterýž se honí a pachtí za vyražením, záleží mimo to velmi málo na tom, zjedná-li si u jiných účtu nebo nikoli, postačí mu úplně, nachází-li ve všem rozkoš svou a pohodlí. Můžeť žíti v rozkoších a při tom zapomínat, že jest u lidí v opo-
vržení.

Ale s v ě d o m í, namítá se nám, to není ničím? Pravda, svědomí jest mocí velikou, ale jsouc odloučeno od pojmu Bůh, jak slabé jest a nestálé! Neexistuje-li nic jiného než jen hmota, pak jsou dobro a zlo, právo a bezprávi pojmy čistě relativní, nebo ještě určitěji: pozbývají vůbec všeho významu a pro člověka zbývá jako pro zvíře jediné požitky okamžiku. Svědomí pak bývá mimo to ještě velmi snadno převráceno a udušeno, jestli ho žádné vědomí náboženské neoživuje a nepodporuje. Či snad máš za to, že tam ten padouch, jenž se obohatil loupeží spáchanou na

svých obětech a jenž užívá v hojné míře všeho, čeho si jen vůbec za naší doby člověk za peníze může zjednat, pocituje příliš výčitky svého svědomí? Mluvit o vý-
čitkách svědomí u toho, jenž nevěří v Boha spravedlivého, jest planá fráze, řečnický obraz beze všeho obsahu. V zaměstknáních a rozkoších, jež vyplňují celý jeho život, nemá ani času, aby výčitky svědomí cítil. U člověka takového nemá svědomí co dělat; nemá ani času, by je vyslechl...

Studium skutečnosti učí nás znáti pravdy, jež nikdy nemohou býti popírány. Jako všechny organické nebo mnohem spíše živé bytosti, nevyjímaje ani rostlinstva, tak vyhledává i taký člověk vlastního blaha. Láska k sobě samému jest základním principem udržování rodu; bez tohoto pudu, kterýž ovládá všechny ostatní, musil by rod vyhynout. Proto jest to pozitivní klam, očekává-li se od člověka, že bude obětovat malý jen drobek rozkoše vlastní, aby činil to, co zovem povinností, v tom případě totiž, nemůže-li od toho, oč tu právě jde, očekávat žádného dalšího prospěchu osobního, tím méně pak tenkrát, když je to proti zájmu jeho vlastnímu. V člověku žije stále, více nebo méně ukrytý, živel zvířecí se svými smyslnými náklonnostmi a žádostmi. Aby tyto přemohl a náležitě na uzdě držel, musí nutně míti buď náboženství nebo jakousi duchovní filosofii, by jej pobádaly, aby bral účast na věcech duchovních a zároveň řídily jeho život a jednání. Člověk touží po štěstí dle téhož zákona nutnosti jako padající kámen po zemi. Proto jest to marné pobádati člověka, (kterýž nemá víry v život budoucí), ku nezištnému konání povinnosti, nebo mu chtít vštěpovati „kvietistickou“ lásku k spravedlnosti. Avšak možno jest vzbuditi v člověku naději štěstí věčného, kterážto naděje učí pak člověka pohrdati losem pozemským, ba činí jej schopným obětovati v době potřeby s radostí svůj život!

Jsou mnozí atheisté, již se počítají k nejlepším a největším mužům své doby: Helvetius na př. tak lidumilný a tak bohatý na dobré činy, a James Mill vzor mravnosti, stoický, chladný a čistý jako antická mramorová socha. Ale takovíto

výmíneční lidé byli takřka už rozenými filozofy, obyčejná smyslná pokušení na ně tak příliš nedorážela, mimo to pak byli vychováni po křesťanskou uprostřed křesťanské společnosti. Na veškeré naše jednání osobní mají větší vliv domněnky a náhledy našich bližních nežli vlastní naše osobnost. Ale představme si celý národ, z jehož středu by bylo náboženství zcela vymýtěno! Mravnost, ano i pouhý pojem oběti a povinnosti vymizely by z národa takového zároveň s náboženstvím...

Tedy krátce řečeno: „Bez víry v Boha a nesmrtelnost duše musí každý mravní zákon postrádati základů, proto musí pak i řád společenský, jenž přece spočívá na principech práva a spravedlnosti, na podkopaném státě základě. Kdyby z naší společnosti vymizelo veškeré přesvědčení náboženské, musila by nutně upadnouti

zpět v přemožené barbarství. Jeť nepopíratelnou dějinnou pravdou, že náboženství všude bylo vůdkyní ve vývoji civilizace. Nemáli tudíž civilizace úplnou vzít zkázu, musí náboženství v nějaké formě i nadále skytat pravidla pro naše mravní chování a musí nutně též pobádat k plnění povinnosti.“

Tak Emil de Laveleye; a slova jeho, jež potvrzují události přítomné, ukazují jasně, kam a k čemu vede tak zvaná morálka nezávislá, beznáboženská; ale přes to přese vše namáhají se mnozí a mnozí paedagogové, aby z výchovy školní mládeže vymýtili všechnu morálku náboženskou a místo ní aby do výchovy zavedli morálku nezávislou, morálku bez Boha, a kteří každý literární pokus druhu tohoto s velikou vítají radostí. Může výchova na základě takovém mládeži i společnosti býti ku prospěchu?

DROBNOSTI.

Zaměstnávání mládeže školní při hospodářských strojích. Zemská rada školní poslala všem okresním radám školním následující oběžník: „C. k. zemská rada školní nabyła vědomosti, že v některých hospodářských podnicích, při nichž potřebí jest strojů (parních mláticích strojů, žentourů atd.), užívá se k posluze strojů těch mládeže školou povinné. Za tou příčinou ukládá se c. k. okresní radě školní, by, pokud jde o takové užívání dětí školou povinných v době vyučování, vždy se vši přísností zakročila dle zákonných ustanovení platných o návštěvě školy. Kdyby se však shledalo, že školních dětí ku dotčené práci užívá se v době mimo vyučování, budiž učitelům nařízeno, by dávali dětem ve škole příslušná připomenutí, jakož i aby v obcování s rodiči obecenstvo přiměřeně poučovali. Po případě budiž v úředním listě uveřejněna výstraha, kterou by k tomu se působilo, by mládež nezkušená, nerozvážná a nebezpečné obsluhy strojů neznalá nebyla vydávána v nebezpečenství zdraví a života.“

Biskup Dupanloup a Ottův „Slovník naučný“. Již nejednou bylo

upozorněno, jak neobjektivně si v některé příčině vede Ottův „Slovník naučný“. Nový toho doklad nacházíme v sešitu 156. (Dílu VIII. seš. 5. str. 197), kdež se o jmenovaném proslulém biskupu a paedagoga píše následovně: „R. 1841 jmenován professorem Sorbonny, jen že záhy zase pro svůj antivoltairismus o svůj úřad... přišel a zůstal jen kanovníkem při chrámě notre-damském, až r. 1849. povýšen za biskupa orleanského. Odtud rozvíjel neunavnou činnost veřejnou ve směru klerikálním, tak že byl charakterisován jako „žurnalista zabloudilý na stolicí biskupskou“. Nicméně nebyl prost jisté liberálnosti, vystupoval proti krajnímu ultramontanismu... Ve sněmovně (od r. 1871.) a v senátě (od r. 1875.) opíral se zejména proti všem liberálním snahám k nápravě vyučování, brojil proti vyučování povinnému, bezplatnému a laickému. Týmž duchem nesou se jeho vychovatelské spisy, mezi nimiž přední místo zaujímají: *La Femme studieuse* (1863.); *La Femme chretienne et française* a hlavně *Lettres sur l'éducation des filles* (1879); jeví se v nich jako následovník Fénélonův. jedná

jen o ženách středních tříd, žádá opravdové rozumové vzdělání, ale emancipaci zamítá. V dílech *Education* (1851), *La haute éducation intellectuelle* (1853.) a *Les conseils aux jeunes gens sur l'étude de l'histoire* (1872) mluví z něho nepřítel demokratického vychování a moderního ducha. Jeho brožury a pamflety jsou ostatně nesčetny.“ Tak *Ottův Slovník naučný*. — O muži, jakým byl bez odporu Dupanloup, by se mělo v knize, jakou je *Ottův Slovník naučný*, psáti trochu jinak a to ku prospěchu knihy samé. Skutečným opravám ve vyučování se biskup Dupanloup nikde a nikdy neopíral, vždyť právě zlepšení výchovy a vyučování věnoval svoje nejlepší síly. Že „brojil proti vyučování laickému“ čili správněji beznáboženskému, tím konal jen svou povinnost jako biskup a vlastenec, jelikož věděl, že výchova taková vede jenom k neštěstí mládeže i země, jak doznávají nyní ve Francii i časopisy a organové vládní; neboť ovoce beznáboženské laické výchovy a „moderního ducha“, jež tam počíná rychle dozrávat, jest velmi trpké a šíří hrůzu.

Nemají ustláno právě na růžích.

Ve sjednocené Itálii, jeví se mezi lidem čím dál tím větší bída, již jsou stíženi i učitelé, neboť podle zprávy úřední dluhuje tam pouze 1383 obcí učitelům služné.

Následky znechrštění školy ve Francii. V úředním listě francouzského ministerstva vyučování shledáváme neocenitelný doklad o zhoubnosti „neutrální“ t. j. beznáboženské školy. V listu tom („*Instruction primaire*“ ze dne 19. listopadu 1893.) uveřejňuje totiž učitel Maret z Balbigny v departementu loireském list, v němž těžce si nařiká, na zpusť a zchátralost mládeže a připojuje k tomu, tyto závěrky: 1. *Úroveň mravnosti v národě klesá a počet mladistvých zločinců jest již sociálním nebezpečím.* 2. *Příčiny přibývajících mravního sesurování třeba hledati jinde nežli ve škole.* 3. *Přece však nečiní škola ještě všecko, co by činiti měla, aby nebezpečí tomu zabránila.* 4. *Zvláště nese se snaha učitelů jednostranně za tím, aby docílili dobrých výsledků u zkoušek, čímž vychování trpí.* 5. *Učitelé nejsou vždy pamětlivi oné umírněnosti a neuzívají vždy oné vážné mluvy, která se hodí lidem, jimž svěřeny jsou duše dětské.* 6. *Chceme-li nebezpečí tomu zabrániti, tedy musí se od nejvyššího stupně vyučování až k nejnižší třídě obecných škol čeliti proti hnutí, jež celou sociální*

budovu hrozí rozvrátiti.“ Tento list republikána jest tak významný, že by zasluhoval, aby byl ve všech obcích Francie veřejně vyvěšen. Nedávno vytýkal republikánský časopis „*Temps*“ vládě francouzské, že svými přehnanými reformami školskými nedocílila ničeho a zvláště třídu dělnickou že neučinila ani zručnější, ani pilnější, a poslušnější teprv ne. Naproti tomu, že prý se denně jeví a stále víc rostou následky školy moderní: demoralisace mládeže dorostu a každým dnem větší počet přečinů ba i zločinů spáchaných lidmi mladými.

Ovoce beznáboženského vyučování ve Francii.

Nejnovějšími daty statistickými je nezvratně dokázáno, že ve Francii polovice všech ve známost vzešlých a soudně stíhaných zločinů a přečinů spáchaná byla lidmi ještě neploletými. Tato proporce pokulháva však ještě daleko za skutečností, protože provinilců ve věku od 15 až 20 let dvakrát jest více nežli provinilců ve věku od 30. do 40 let. Patrný to důkaz, kam vede výchova beznáboženská. — V jediném roce bylo totiž ve Francii spáchano lidmi neploletými, ano i dětmi skoro úplných 17.000 zločinů a přečinů, mezi nimiž: **30** úkladných vražd, **40** vražd prostých, **2** otrávení, **3** otco-vraždy, **44** zabítí dětí, **153** krádeží, **80** útoků na cudnost, **458** krádeží kvalifikovaných, 4.212 těžkých a lehčích poranění, 11.862 přečinů. Všechno toto za jediný rok! K tomu pak ještě sluší připočísti zločiny a přečiny, jejichž původci nemohli být vypátráni a jež tudíž soudně stíhány nebyly. (*Ecole catholique*).

Také spolek. Nedávno byl založen v Lipsku ženský vzdělávací spolek, ku kterému se 150 dívek a paní přihlásilo. Účel toho spolku charakterisovala jedna řečnice těmito slovy: nový spolek má jmenovitě ženy v politickém ohledu vypěstovat, aby svým dětem mohly tak zvaný náboženský cit ze srdce vytrhnouti“. K tomu věru není třeba poznámky. + 73

Aforismy. — Výchovy mravní a náboženské jest v zemích svobodných ještě víc potřeba než kdekoli jinde. Výchova tato spočívá pak přede vším v zásadách a kázni vštípených dušem hned v době dětství. K vykonání pak díla takového jesti třeba nevyhnutelně přítomnosti a vlivu náboženství; jeť ono co nejúže spojeno s mravností, protože ono pouze mravností dává sankci a jí vykazuje cíl nad tento a z a tento život pozemský. (Guizot).

LITERATURA.

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Roč. V. Číslo 10. Porádá Josef Soukal. Nákladem J. F. Šaška ve Velkém Meziříčí. Čís. 10. Mezi cizími. Povídka pro mládež. Napsal J. Kopřiva. Illustroval Karel L. Thuma. Str. 57.

(Dokonč.) Spisovatel této knížky jest horlivý učitel a pilný. Jeho jméno vyskytuje se skoro ve všech časopisech pro mládež a příspěvek jeho jest vždy velmi cenný. Dosud však podával jen práce kratší. Delší povídka jest snad teprve tato. Kterak se mu zdařila? — Lze říci, že dobře. Zamlouvá se formou i obsahem, jenž ovšem není sečtělému čtenářstvu zcela neznám. Je to děj „Cikáni“ a „dítě“ již několikráte spracovaný, ale spisovatel dovedl ho oživit jiným konfliktem a vhodnou pointou. Též sloh jest hladký a svěží, toliko nelíbí se nám na str. 7. stesk chlapcův: „Strýček je zlý, on by na mne huboval a bil, maminka ho neměla také ráda;“ na str. 9.: Ne, tys, kluku, čím dál, tím hloupější!“ na str. 11.: „Ten kluk stojí nás dosti!“

Celkem jest to povídka zajímavá a venkoncem jasná, i doufáme, že se bude líbiti. Obsah její jest následující: Karlovi umřela matka. Otec jeho byl mrtev už dávno. Byl sirotou, ale měl pěkný statek. Karla se chtěla ujeti matčina sestra, ale že statku jeho využítovati toužil poručník, vzal si Karla k sobě sám. Zde vedlo se mu zle. Toliko Havlová se k němu vlídněji chovala. Útisky Karla dojímaly. Vzpomínal na matku a rozhodl se že prohne. Úmysl svůj provedl. Za bouřlivé noci utekl. V lese jej našla cikánka, matka vůdce tlupy cikánské. Na její přimluvu vyučil Istvan Karla hře na housle. Jednou kdes na Moravě hráli si v lese a zaslechl je hrabě Potocký. I pozval je na druhý den do zámku. Zde byl hře jejich přítomen slavný houslista Lipnický. Ten seznal v Karlovi hudební vlohy, dal jej vzdělati. Z Karla stal se také věhlasný hudebník. Zatím cikánka, která si Karla oblíbila jako matka své vlastní dítě a která nerada se s ním loučila, sestárla. Blížil se konec jejího života. I povolala k sobě Karla a sdělila mu, že tehdy, když jej našla, ohlásila nález svůj poručníkovi Havlovi, ale ten že jim dal mnoho peněz, aby ho zavezli a původ jeho mu nesdělou-

vali. Karel se nad tímto vyznáním sice zděsil, ale zajel do svého rodiště, poručníkovi odpustil, a že tento zatím schudl, statek svůj mu ponechal. — Pěkný to příklad naší mládeži! Vzor to dobrého srdce! Kéž se jí této knížky dostane! Nabudou jasného přesvědčení, že Bůh neopouští těch, kteří se k němu s důvěrou utíkají a že lepší jest činiti dobré než zlé!

Čís. 11. Oříšky. Nová sbírka hádanek. Napsal Josef Soukal. Illustroval Karel L. Thuma. Str. 56.

Již jednou zmínil jsem se o pilnosti neunavného říd. učitele Josefa Soukala a dnes mi jest slova ta opakovati. Pracuje ve všech oborech, co ducha dětského vzdělává a soudnost budí. Paedagogická důležitost hádanek jest uznána všemi vynikajícími paedagogy i vítáme knížku, již si má mládež bystřiti vtip, s povděkem a přejeme jí hojného odbytu.

Čís. 12. Z východu. Arabské pohádky a povídky. Mládeži upravil Václav Svoboda. Illustroval Karel L. Thuma. Str. 57. Cena 14 kr.

Dosud živě tkví mi v hlavě vzpomínka na dobu zlatého mládí. Za dlouhých zimních večerů sedávali jsme všichni domáci a mnohdy i známí z blízkého sousedství kol objemného otcova pracovního stolku. Nejstarší bratr čítával. Čítal všechno, co si kde vypůjčil. A že sám byl horlivým milovníkem „čtení“, vypůjčil toho dosti. Vlastních knih jsme neměli. Nebylo na ně. Byl otec rád, sehnal-li na živobytí. A snad proto, že nebylo vlastních knih, cizí jsme tolik opatrovali. Hned, jak ji bratr přinesl, zaobalil ji do papíru, aby se neodřela, a nečetl-li, uložil ji do prádelníku ku matčiným knihám modlitebním. Nadešel-li večer a otec-li rozžehl, vytáhl bratr opět knihu, rozevřel a jal se čísti. Byly to blahé chvíle. Všichni jsme poslouchávali takoruka ani nedutajíce. Bylo čtení naší jedinou zábavou. Ze všech knih snad nejvíce — totiž nás milé posluchače — poutala knížka „Tisíc a jedna noc“. V ní bylo kouzlo, jež nás upoutalo mnohdy dlouho do noci. Nebyli bychom šli ani spat. A když bratr řečenou knížku přečetl, prosili jsme, aby ji četl ještě jednou. Ten zvláštní svět, jenž v „Tisíc a jedné noci“ jest vybájen, nás dráždil. O pokladech, drahokamech a zlatě tam jsme slyšeli a to dětskou mysl rozněcovalo. Z obdivu a úžasu ani jsme

tak řka nevycházeli. Máť každé čtení o zemích východních v sobě cosi lákavého a dráždivého. Mladistvý čtenář skoro jen do těch krajů zanáší děj pohádkový, tam jen tuší onu nádheru, jaká vysněna jest v pohádkách. Také se domnívá, tam že jiný lid — lid, jenž jest toliko uschnopněn kouzla a čary provozovati.

Pan Svoboda dobře asi znaje tuto představitosť a tužbu mládeže, zajisté jen proto upravil několik těch pohádek a nazval je lákavými slovy „Z východu“. Čtenáři již při pouhém vyslovení názvu rozevře se v myslí jiný svět a zadychtí po čtení neveliké knížky a pak ji již neodloží, dokud jí nepřečte. A není divu, že knížka obsahem svým upoutá. Jest to snůška 21 obrázků, jež p. pořadatel uznal za nejlepší. Všecky čtou se lehce, neboť jsou vypravovány mluvou výraznou a slohem lahodným. Vytýkati obsah jednotlivých povídek a pohádek netřeba; postačí poukázat-li na rozmanitosť knížky: Moudrý vezír, Pavouk a vítr, Potrestaná všetečnost, Slepý a chromý, Štědrost po smrti, Divoký osel a liška, Ryby v rybníce, Kocour a myš, Chycený krkavec, Vrány a sokol, Koroptev a želvy, Drahé okurky, Pohádka o marnotratném kupci, Měděné město, Zlato a olovo, Almužna (jež zajisté náleží k nejkrásnějším), Neobyčejná příhoda kalifa Arašida, Rybář a duch, Věrní přátelé, Bitva pro kapku medu a Rady mudrce Šimasa synovi jeho. Tenť obsah knížky a jest mi doznati, že některá pohádka neb povídka jest velezdařilá.

P. Svoboda při sestavování měl na zřeteli zajisté účel knížky. Věděl, že vychovávání bez náboženství se nedaří a že povaha bez víry a důvěry v Boha není povahou. A že pak čtení jest také faktorem vychovatelským, hleděl, aby jeho knížka

důvěru v Boha v srdečkách mladistvých čtenářů budila a vzbuzenou utvrzovala. Poukáží na některá místa. Na str. 6. čteme: „Kdo v Boha důvěruje, tomu Bůh pomáhá; kdo je trpěliv, dojde cíle!“ Na str. 10.: „Dobře se mi děje, nemá nikdo více žádati, než mu Bůh udělí“ — a na str. následující dokládá: „Kdo jest útrpný, útrpnosti dojde, a kdo neprávě činí, trestu neujde!“ Krásné zajisté jsou věty v pohádce „Měděné město“. „Smrt mi vzala všecko bohatství, jež jsem chránil jako udatný lev. Což mi pomohla vojska, sousedé, přátelé! Život můj byl pouhý klam! Přiblížil se den soudu a obtížen hříchy vstupuji před Boha sám a sám! Ó, cizínče, nedej se klamati marností světskou — —“ „a byl jsem živ tisíc let, nahromadiv bohatství, že takového neměl ještě žádný král na světě. Myslil jsem, že to bude věčně trvati; ale smrt, rušitelka všech radostí, jež se nebojí králů ni císařů, zastihla mne, a co jsem teď?“ Jak významná to slova, abychom se varovali vši marnosti světské a na ničem si nezakládali, neboť „není pomoci a ochrany leč u Boha všemohoucího!“ Aby mládež varovala se zlého a činila jen dobré, k tomu nabádají ji slova na str. 32.: Ó, styď se před tím, jenž všecko vidí a neposlouchej ďábla! Jak můžeš zapomenouti na Boha, jenž byl k tobě, vždy milostiv!“ — Že přátele poznáme nejlépe v neštěstí, o tom velmi krásně vypravuje pohádka o marnotratném kupci. „Jaká jest cena této knížky? Nepatrná a přec veliká. Stojí jen 14 kr., ale kdo ji přečte a každé slovo uváží a sobě zapamatuje, pro toho jest ceny nesmírné. I nelitujeme a zakupujeme knížku tuto naší mládeži, přinese jí užitek více než stonásobný. Hodí se pro II. a III. stupeň.

Karel Zákoucký.

Spisy redakci zaslané:

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Red. Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník X. č. 4. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Suggesce a hypnotism ve světle vědy a víry. Sděluje prof. Frant. Horáček. (Pokračování.) Za svůj národ prosím . . . Báseň od Jar. Tichého. Ve vsi a v zámku. Povídka. Napsal V.

Špaček. (Pokračování). Učení katolické a učení Petra Chelčického o societě občanské. Napsal Dr. Ant. Lenz. (Dokončení.) Abbé Roussel a jeho ústavy. Píše Johanna Kuffnerova. (Dokončení.) Ohlasy z Danta. Napsal Antonín Kosina. Poslední oběť na Velíze. Dějepisná povídka. Napsal Alois Dostál. (Pokračování.) Slovanské studie. K 25. jubileu slovanského dobročinného spolku. Píše

Fr. Žák. Stoleté památce Řehoře Volného. Napsal Fr. J. Rypáček. Uprímné slovo o lásce k vlasti. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování.) Charakteristika Husových Listů. Napsal Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. (Pokračování). Listy z Asie. Píše —x. (Pokračování) Z Národního divadla. Umění. Literatura. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. — Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Dělnické Noviny. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Red. T. J. Jiroušek. Roč. III. čís. 10. s následujícím bohatým obsahem: „Poměry dělníků cvokařských na Zbirovsku a Hořovicku (T. J. Jiroušek.) O cechu řemeslném. Přednesl v Jednotě sv. Josefa v Neveklově Fr. Vaněček. Sjezd sociálních demokratů v Budějovicích. Zdravotní hlídka. Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. Literatura. Na „Dělnické Noviny“ předplácí se ročně 1 zl. 60 kr. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět exemplářů dává se šestý zdarma.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vydavatel Václav Špaček. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba) v Praze. Roč. III. sešit 4. s bohatým obsahem a četnými obrázky.

Obrana (Obrana víry). Red. Frant. Žák. Vydává tiskárna Cyrillo-Methodějská. Ročník X. čís. 1. Přejeme tomuto časopisu jenž vychází v nové úpravě za tutéž cenu jako dříve (2 zl. ročně), rozšíření co nejhojnějšího.

Český Kneipp. Red. J. Ježek. Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. Roč. I. seš. 6 a 7.

Kde jest reformace? Ku předložené otázce na základu studií historických všem povážlivým lidem odpovídá Dr. Karel Lev Řehák, člen sboru doktorů v bohosloví na vysokých školách pražských, rytíř Božího Hrobu v Jerusalemě, farář u sv. Ducha na Starém městě v Praze. Seš. 2. Spis tento, jenž jest psán obratně a populárně na základě spolehlivých pramenů historických doporučujeme co nejlépe.

Miesięcznik pedagogiczny. Redaktor Hilary Filasiewicz w Cieszynie. Roczn. II. Nro. 12.

Konkursy.

Ve školním okrese Pardubickém obsadí se: 1. Místo řídícího učitele při obecné škole ve Vysoké nad Labem s ročním služným 500 zl. a funkčním přídavkem 100 zl. 2. Místo řídícího učitele při obecné škole v Jankovicích s roč. služn. 400 zl. a funkčním přídavkem 100 zl. Žadatelé za obě tato místa musí prokázati, že jsou způsobilí vyučovati katolickému náboženství. 3. Místo učitele pro odbor přírodovědecký při měšťanské škole chlapecké v Holicích s ročním služným 800 zl. 4. Místo učitele při obecné škole ve Svinčanech s ročním služným 400 zl. 5. Místa podučitelů pro odbor mathematicko-technický při měšťanských školách chlapeckých v Holicích a Pardubicích se služným 450 zl. 6. Místa podučitelů pro odbor mathematicko-technický při měšťanských školách dívčích v Holicích a Přelouči se služným 450 zl. 7. Místa podučitelů s ročním služným 400 zl. a to: při obecné škole chlapecké v Nových Holicích (2 místa,) pak při obec. školách v Bohdanči, Cholticích, Ředvicích a Ostřetině. 8. Dvě místa podučitelů při obecné škole dívčí v Nových Holicích se služným 400 zl. 9. Místa podučitelů s ročním služným 350 zl. při obecných školách v Albrechticích, Barchově, Bělečku, Černé za Bory, Hostovicích, Choči, Chvojenci, Chvojně, Jankovicích, Jezbořicích, Kladrubech, Klenovce, Křičení, Lánech na Důlku, Lhotě pod Přeloučí, Libišanech, Ohrazenicích, Rosicích, Srchu, Svinčanech, Velinách, Vosicích a Živanicích. Žádosti za místa tato buďtež s náležitými doklady podány c. k. okresní školní radě v Pardubicích cestou úřední ve lhůtě 6 neděl počítaných ode dne, kdy tento konkurs v „Pražském Denníku“ poprvé byl vyhlášen. Od. 11. ledna 1894.

Ve školním okrese Smíchovském obsadí se definitivně: 1. Místo katechety při měšť. škole chlapecké na Smíchově s ročním služným 900 zl. 2. Místo katechety při obecných školách v Košířích s ročním služným 700 zl. s přídavkem 100 zl. 3. Místo katechety při obecných školách v Dejvicích s ročním služným 600 zl. s přídavkem 200 zl. 4. Místo říd. učitele při III obecné škole chlapecké na Smíchově s ročním služným 800 zl., funkčním přídavkem 200 zl. a zákonitým příbytečným.

5. Místo říd. učitele při I. obecné škole dívčí na Smíchově s ročním služným 800 zl., funkčním přídavkem 200 zl. a zákonitým příbytečným. 6. Místo říd. učitele při obecných školách v Lipanech a Mokropsích s ročním služným dle IV. třídy platů učitelských, funkčním přídavkem 100 zl. a svobodným bytem. Žadatelům za místa říd. učitelů jest se vykázati, že jsou způsobilí učiti náboženství katolickému. 7. Místo učitele při I. obecné škole chlapecké na Smíchově s ročním služným 800 zl. 8. Místo učitele při obecné škole chlapecké v Košířích s ročním služným 700 zl. 9. Místo učitele při obecné škole na Zbraslavi s ročním služným 600 zl. 10. Místo učitele při obecné škole v Davli s ročním služným 500 zl. 11. Místo učitele při obecné škole v Butovicích s ročním služným dle IV. třídy platů učitelských. 12. Místo podučitele při II. obecné škole chlapecké na Smíchově s ročním služným 500 zl. 13. Místo podučitelky při obecné škole dívčí s měšťanskou dívčí spojené na Smíchově s ročním služným 500 zl. 14. Místa podučitelů při obecných školách v Břevnově, v Bubenči, v Dejvicích u Brusky, Dejvicích v Šárce, Liboci, Modřanech, Noutonicích, Radotíně, Štěchovicích, na Vraném a při obecné škole chlapecké v Košířích s ročním služným 400 zl. 15. Místo podučitelky při obecné škole v Břevnově s ročním služným 400 zl. 16. Místa podučitelů při obecných školách v Butovicích, Kosoři, Lipanech, Řeporyjích, Trnové a Třebotově s ročním služným 350 zl. Žádosti za každé místo zvlášť opatřené řádnými doklady (vysvěd. dospělosti, způsobilosti a všemi dekrety) předloženy buďtež c. k. okresní školní radě na Smíchově do konce měsíce února 1894.

V českém školním okrese Krumlovském obsadí se: 1. Místo řídícího učitele na dvoutřídní obecné škole v Netřebicích se služným dle IV. třídy služného učitelstva. Žadatelé musí prokázati způsobilost k vyučování katolickému náboženství. 2. Místa podučitelská v Netřebicích, Radosticích, Rozpoutí a Zlaté Koruně, každé se služným ročně 350 zl. a svobodným bytem ve školní budově. Žádosti všemi služebními doklady doložené buďtež podány cestou předepsanou ve lhůtě 6 neděl ode dne prvního uveřejnění tohoto konkursu v „Pražském Denníku“ u c. k. okresní školní rady v Krumlově. (Od 9. ledna.)

Ve školním okrese Hradec Králové pro venkov obsadí se: 1. Místo řídícího učitele při obecné škole v Hrádku se služným dle IV. třídy, funkčním příplatkem 100 zl. a bytem v domě školním. Žadatelům vykázati se jest způsobilostí k vyučování náboženství katolickému. 2. Místa učitelská při obecných 3třídních školách v Dobřenicích a ve Slatíně s ročním služným po 500 zl. 3. Místa podučitelů při obecných školách v Dolní Dobré Vodě, na Hrádku, ve Lhotě Šárové, v Lukavci, Suché, Trotině a Vřešťově se služným 350 zl. 4. Místo podučitelky při obecné dívčí škole v Hořicích se služným 400 zl. Žádosti náležitě doložené přijímá c. k. okresní školní rada (pro venkov) v Hradci Králové ve lhůtě šesti neděl od prvního uveřejnění konkursu tohoto v „Pražském Denníku“. (Od 2. ledna 1894.)

Ve školním okrese Čáslavském obsadí se: 1. Místo katechety při měšťanské chlapecké škole v Čáslavi se služným 800 zl. 2. Dvě místa učitelů při obecné chlapecké škole v Čáslavi se služným 700 zl. 3. Místo řídícího učitele na obecné škole v Dobrovítově se služným 400 zl. a 100 zl. funkčního přídavku. 4. Dvě místa učitelů při jednotřídních školách v Kameně a Litošicích se služným 400 zl. a 50 zl. funkčního přídavku. Žadatelé za tři posledně jmenovaná místa prokažtež se způsobilostí vyučovati katolickému náboženství. 5. Místo učitele ve Vrdech-Bučicích se služným 500 zl. 6. Místo podučitele na škole ve Vrdech-Bučicích se služným 400 zl. 7. Místa podučitelů na obecných školách v Hraběšíně, Schořově, Vinařích, Zavratici a ve Zboží se služným 350 zl. Žádosti všemi služebními doklady a vysvědčením způsobilosti učitelské doložené buďtež podány ve lhůtě 6 neděl od prvního uveřejnění tohoto konkursu v „Pražském Denníku“ k c. k. okresní školní radě v Čáslavi. (Od 8. ledna.)

OBSAH: Dětské radosti. Napsal V. Šimáček. — Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování). — Obrazy z dějin vychovatelství. I. Vincenc z Beauvais. Píše František Pohunek. (Dokončení). — Mravouka beznáboženská. Podává František Pohunek. (Dokončení). — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajtn německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jím dává toliko za hotové. Alumním, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu, budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (řarní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

ČTVRTÝ ČLÁNEK.

Má-li co zmoci škola proti socialismu, musí býti opět náboženská.

Dosavadní úvahy utvrdily nás v přesvědčení, že hroživé úkazy novověkého socialismu dlužno přičítati různým příčinám, že však neposlední příčinou jejich jest i škola bezkonfessionální. Sluší se tedy, by k vyhojení nebezpečného neduhu společenského svorně působili všickni, kdož jakkoliv zasahují v ústrojí života společenského, tedy netoliko Církve a stát, netoliko boháči a zaměstnavatelé, netoliko vzdělanci a dělníci, nýbrž i škola. Doufámeť pevně s naším učencem ¹⁾, že, „spojí-li se s Církví vlády, zaměstnavatelé a dělníci a lidstvo vůbec ²⁾, jemuž záleží na řádu obecném, že otázka socialní šťastně bude rozřešena“. Jest nám tedy nyní ukázati, jakým způsobem mohla by čeliti škola proti socialismu, kdyby spočívala na základě křesťanském.

Proti každému zlu tělesnému i duchovnímu lze bojovati dvojím způsobem: nepřímým a přímým. Tak jest i se socialismem. Proti socialismu musí se vésti *boj* se strany školy: I. *nepřímý* a II. *přímý*. Při tom pak se musí obracet stálý zřetel k tomu, že socialismus ve své podstatě jest ateismus a z něho plynoucí materialismus.

I. Nepřímý boj školy proti socialismu.

Škola má působiti proti socialismu nejprve nepřímým, t. j. má brániti, by v žácích smýšlení socialistické vzniknouti nemohlo. To pak se jí podaří, když *odstraní trojí úhlavní vadu*, kterou jsme jí vytkli, totiž 1. *samolibost z hlav učitelstva*, 2. *jednostrannost ze soustavy učebné*, a 3. *nedostatek organické jednoty z učiva*.

1. Nic na světě nezaslepuje člověka tak, jako *samolibost*, kteráž se jeví v tom, že člověk výsledky své činnosti přeceňuje a k jiným lidem se chová, jakoby

¹⁾ Lenz, I. c. str. 386.

²⁾ Že tímto slovem zahrnuta i škola, vysvítá ze zřejmých výroků této knihy na str. 236., 242., 370.

oni praničeho nebyli dokázali. Není možno, aby se zřekl kdo samolibosti z vlastního vnitřního popudu. Kořen samolibosti tkví přepevně v nejhlubším nitru člověka. Má-li býti vyvrácen tento kořen, musí přijíti nějaký popud zevnitřní a to popud mocný. Obvyčejně dopouští Bůh na člověka samolibého, že dílo, jímž se chlubil, se rozpadává, že snaha jeho jeví se býti marnou, práce jeho bezúspěšnou. Teprv když sedí člověk na troskách vlastního přičinění svého, přichází k poznání, jak pošetilé bylo jeho dřevní nadýmání. Nemíníme připomínati nescíslné příklady z dějin; dostačí připomenouti jména Nabuchodonosor a Napoleon

Tento zákon psychologický musí se osvědčiti i na nynějším učitelstvu. Z vlastního vnitřního popudu nezanechají učitelé domněnky o veliké dokonalosti nynějšího školství, do kteréžto domněnky se vžili během posledního dvacetiletí jako do své druhé přirozenosti. K lepšímu obrátí se myšlení jejich, až přijde jakás veliká úhona na to, co oni s chloubou silí a sázeli, až totiž ve školách samých počne se jeviti socialismus.

Doba tato vlastně již nastala; socialismus jakožto atheismus a materialismus ve školách skutečně již straší. Kdo toho nevidí, jest slepý. Důkazy jsou na snadě. Žák V. třídy v Železném Brodě V. H. rozšiřoval v době vyučování mezi svými spolužáky tyto zásady: „Já se modliti nebudu a nebudu — není Boha — vše jest jen příroda — já jsem socialista.“¹⁾ — Žák V. třídy v L. u Slaného spálil veřejně ve škole jednu z Brynychových brožurek „Slova pravdy“, aby potupil katechetu, který mu tu brožurku dal. — Jiný žák téže školy veřejně prohlásil, že nebude choditi k zpovědi než jednou za rok, že ho k častější zpovědi nikdo nepřinutí. — Že mládež svou svévolí a nevázaností učitelům život ztrpčuje více než jindy bývalo, nelze zapřít. Že všeka mysl dětí obrací se k jídlu, výdělku a jiným hmotným věcem, poznáš z jejich řeči. Tu si vzpomínáme, co se vypravuje v jednom časopise učitelském.²⁾ Učitel zahřívá nad kahanem vzduch v měchýři; měchýř praskne. Učitel: Kdo má tatínka rezníkem, mohl by nám přinést jiný. Jeden žák pozdvihna ruku obdrží dovolení promluvit, promluví tedy: Stojí 12 krejcarů.

Máme snad tyto ukázky ještě rozmnožiti, aby pochopili nevěřící Tomášové, že se nynější školní mládež nalezá ve skutečném a zjevném nebezpečí socialismu? Podobá se, že bude den po dni hůře, a že blízka jest doba, kdy žáci učitele své budou trýzniti a mučiti, jako umučili ve vlašském městě Imole sv. Kasiana, o němž se vyprávuje,³⁾ že vlastní žáci tabulkami ho tloukli do tváře a kovovými pisadly (jimiž tenkrát psávali na tabulkách voskem potažených) ho bodali, až kůže s těla litala a krev proudem tekla. Nechť nikdo nenamítá, že, co se stalo v III. století křesťanském, nemůže se opakovati ve věku XIX., a že ono umučení stalo se vlastně z návodu a z rozkazu pohanského vladaře, jenž nenáviděl Kasiana jako horlivého šířitele nové víry, t. j. víry křesťanské. Četné příznaky svědčí, že k podobným koncům schyluje se v nynějších školách⁴⁾, tyto pak konce musí přijíti, aby učitelé ze svého sebeklamu prohlédli a sami doléhali na opravu školství, jako doléhali před dvaceti lety na „vymanění z jařma kněžského“. Arciť jako Kasian umučen byl od dětí z návodu vladařova, tak dějí se nynější útoky na vážnost učitelovu

¹⁾ „Čech“ v nedělní dělnické příloze ze dne 2. dubna 1892. č. 14.

²⁾ „Posel z Budče“ r. 1891. str. 96.

³⁾ Viz Kuldův „Církevní rok“ díl V. str. 112. Bílého „Legenda“ str. 802. Stabellovy „Lebensbilder der Heiligen“ díl II. str. 214.

⁴⁾ Zrovna jako v Americe. Viz zprávu „Americká školní mládež“ ve „Vychovatel“ r. 1893. str. 303.

od dětí také z přímého neb nepřímého návodu jiných, zvláště vlastních rodičů. To jest sice učitelům jakous omluvou, že nemohou zabrániti, aby se již školáci neseznamovali s učením socialistickým, ale spolu mocnou pobídkou, aby neodvraceli svých očí od velikého nebezpečí, které hrozí mládeži a všemu národu.

Bylo by zajisté nespravedливо, kdybychom vytýkali novověké škole, že nepřihlíží stále k potřebám časovým a že s duchem času nepokračuje. Ano pokračuje, ale pouze v jednom směru, totiž didaktickém, nikoli však v paedagogickém. Jakmile se vyskytne ve vědě, umění, průmyslu a pod. cos nového, již se toho chopí učitelstvo a vřadí to do učebné soustavy u př. nové míry, váhy a peníze, telefon, elektrické světlo; ale k mravním potřebám lidu přihlížeti a dle těchto potřeb školství zreformovati, to jakoby nenáleželo ku pokroku, to jako by bylo znamením zpátečnictví! V pravdě tu bychom měli zvolati s Piem IX. „Vraťte slovům význam jejich!“

2. Uzná-li učitelstvo časem svým potřebu reorganisace národního školství v duchu časovém, pak se musí domáhati všemi silami, by se odstranila *jednostrannost z osnovy učebné*. Učitelstvo obecných škol musí se vzdáti předsudku, že jest škola po výtce ústavem vyučovacím, z něhož by vycházeli „důmyslní hospodáři, vtipní řemeslníci, chytrí obchodníci, vynalezaví průmyslníci, rozumní a duchaplní lidé vůbec“ ¹⁾, anobrž učitelstvo musí se sprátně s myšlénkou, že hlavním cílem všeho působení učitelského jest vychování mládeže, vyučování pak že jest pouze jedním (arciž hlavním) prostředkem vychovacím aneb, jinak řečeno, že „všecko vědění má býti protkáno mravními představami“ ²⁾. Učivo musí býti upraveno tak, aby měl učitel dosti času i volnosti pěstovati srdce a vůli mládeže. Obecná škola nesmí pěstovati odborné vědomosti, nýbrž má podávati ze všech oborů lidského vědění jen tolik, co by se hodilo k zušlechtnění mravní stránky mládeže.

Takovým způsobem docílí se ve vychování mládeže všestrannosti a rovnováhy; paměť, um, obraznost a rozum nebudou se vzdělávati na ujmu citu a vůle; z dětí nebudou vyrůstati lidé smyslní neznající žádné jiné touhy nad ukojení pudů zvířecích; ze škol obecných bude vycházeti pokolení tužeb ideálních; náklonnost k socialismu bude takovým způsobem v zárodku potlačena.

3. Pak nabude zase náboženství své ceny a svého významu ve škole obecné. Povahu člověka lze vytvořiti jen náboženstvím ³⁾. Škola musí položiti k tomu základ. Proto se musí státi *náboženství středem a pojítkem všeho učení*. Napsal tak Komenský, uznal tak Lindner a dosvědčuje tak jasně i nynější školní zákon, stavě za cíl obecné školy nábožensko-mravní vychování mládeže. ⁴⁾ Neučinili tedy biskupové naši žádného nového požadavku, prohlásivše ve svém pastýřském listu ve Vídni dne 15. února 1891., že trvají na tom, aby ve školách zřízených pro katolickou mládež všecko učení proniknuto bylo duchem křesťansko-katolického náboženství. — Proto, myslíme, nesnáší se ani s vážností věci ani se ctí stavu učitelského, jestliže někteří vychovatelé mládeže ono organické sjednocení všeho učiva na základě náboženském činí směšným, prohlašujíce je za zřízení středověké, dle něhož mládeži bývalo vykládáno, „jak dobrotiv jest Bůh, když řekám

¹⁾ „Učitelské Noviny“ r. 1891. str. 254.

²⁾ Tak dí „Učit. Noviny“ r. 1891. str. 241. Srvn. „Vychovatel“ r. 1891. str. 298.

³⁾ Viz dra Kadeřávka „O charakteru“ v „Komenském“ z r. 1880. str. 421., kterážto stať se opírá o krásná slova Göthe-ova.

⁴⁾ Srvn. „Vychovatel“ r. 1891. str. 307—311.

vyměřil cestu právě onady, kde leží veliká města," nebo „jak moudře to zřídil Bůh, že kočky mají důlky právě tam kde sedí oči ¹⁾).

Přijme-li se časem svým tento rozumný a oprávněný požadavek, aby jednotlivé učební předměty ve škole obecné od sebe se netrhaly, nýbrž všechny se pěstovaly vzhledem ku konečnému cíli člověka, jak ho stanoví náboženství křesťanské: pak můžeme doufat, že ze školy budou vycházeti lidé určitých zásad, pevného přesvědčení, řádného charakteru. Nejmenovaný jeden učitel z říše německé, horle pro opravu školství na základě náboženském, dokládá, že sám vždy v duchu náboženském mládež vychovával, ačkoliv zkusil proto mnoho příkoří. Potom vypravuje, jakých se dodělal výsledků, řka: „Z nesčetných žáků, jež jsem vychoval, náleží největší část stavu dělnickému a jest zaměstnána v rozličných oborech polního hospodářství a průmyslu. Já sleduji jejich snahy a skutky od té doby, kdy vyšli ze školy. Oni jsou mi dostiučiněním, že téměř všickni krácejí cestami, jež jsem jim naznačil pro život. Vynikajíť mravným chováním a dostatečnými vědomostmi. Ti nebudou nikdy sociálními demokraty. Tento výsledek svědčí dojista více než cokoli jiného, že výchovaci metoda, již jsem si osvojil, jest jediné pravá, a poskytuje mi nejkrásnější odplatu a v pravdě oblažující náhrady za kruté ústrky, které mne potkávaly po čas mé učitelské činnosti.“ ²⁾ Tak praví na základě mnoholeté zkušenosti učitel. — Jeden horlivý kněz, jenž ztrávil mnoho let mezi dělnictvem, líče obraz učitele duchem sv. náboženství proniknutého, zvolal: „Dejte mi všudy takové učitele s Církví svorně pracující a ručím vám za to, že za tři leta nebude přibývati sociálních demokratů, a za pětadvacet let bude snadno sečísti, kolik jich ještě bude“ ³⁾. Tak praví na základě mnoholeté zkušenosti kněz. — Byť i ve výrocích těch dvou mužů vliv školy poněkud se upřilisoval, přece nelze upříti, že škola proniknutá duchem křesťanským jest nejpevnější tvrzí a hrází proti přívalům socialismu. To uznávají socialisté sami. „Křesťan,“ napsal jeden list socialistický, „nebude nikdy sociálním demokratem, a sociální demokrat nebude nikdy křesťanem“ ⁴⁾.

Ukázali jsme, jak by měla brániti škola, by símě socialismu v mladém pokolení ani vyklíčiti nemohlo. Avšak tento nepřímý způsob boje nepostačí. Nedomnívej se nikdo, že není ničeho více zapotřebí leč křesťanského vychování mládeže. Stane-li se křesťanské náboženství opět základem všeho cvičení a vedení školního, odstraní se tím ovšem dosavadní jednotvárnost, a bude se soustřeďovati všecko učivo v jednom ohnisku, tím pak se vychová pokolení moudré a statečné které se nedá nikdy na bezcestí za nějakou bludičkou klamně nauky. Avšak k tomu jest zapotřebí netoliko záchranného vedení mládeže, nýbrž i vedení otužujícího, t. j. dlužno opatřiti mládež vědomostmi a zásadami, které nikdy se neshodnou se socialismem. V tom záleží přímý boj školy proti socialismu.

(Pokračování.)

¹⁾ „Christlich-paedag. Blätter“ z r. 1891. č. 8. (citát z „Niederösterr. Lehrerzeitung“.)

²⁾ „Volksschulreform“ str. 10.

³⁾ „Socialdemokratie und Volksschule“, von dr. J. Habrich, Paderborn, 1891. str. 15.

⁴⁾ Protzen, 1. c., str. 9.

Dětské radosti.

Napsal V. Šimáček.

S náboženskými radostmi úzce souvisí radosti přírodní. Již David o nich psal: „Potěšil jsi mne, Hospodine, skutky svými, a nad děly rukou tvých plesati budu“. (Žal. 91, 5.) S radostným srdcem vítá dítě jaro a každá změna v přírodě působí mu radosti. Raduje se nejen z veselých, ale i ze smutných dnů. Otec jeden bral děti své často do polí a lesů, ale jen proto, aby měl někoho s sebou a aby mu pomáhaly při práci. Když však malí vyběhli na blízkou výšinu a pozorovali rajskou krajinu, anebo natrhali kytku květin a radostně hopkující otcí přinesli, anebo zvědavě se dívali, jak veverka skáče neb ještěrka se rychle pohybuje, anebo naslouchali zpěvu ptáků a jich let sledovali, anebo radost měli z hrčení lesního potůčku a shlíželi se v jeho jasné hladině — tu je káral bezmyšlenkový otec a hrozil jim, že je podruhé nechá doma, nebudou-li se rozuměji chovati. A tak se staly tyto ubohé děti bezcitnými k čistým radostem přírodním a uvykly si oproti tomu hrubému křiku a chování, a v pozdějších letech mysly, že nemůže být člověk veselým, „nemá-li v hlavě“ a nekřičí-li a netluče-li rukama a nohama na způsob zvířete.

Prostředek takovým surovostem předejítí záleží konečně v časném navykání dětí domácím radostem. Když se v mládí vedou k tomu, aby se bavily s bratry, sestrami a některými hodnými soudruhy, kteří je navštěvují, v domě neb ve dvoře před zrakoma rodičů svých, pak se v nich v pozdějších letech neprobudí tak snadno a tak silně touha, aby se jinde bez dohledu oddávaly hlučným a nebezpečným radostem, nýbrž zachovají si i v pozdějším životě smysl pro radosti rodinné. Chybují tedy rodiče, ztrpčují-li svým dětem pobytu v domě, když buď žijí ve stálém sváru a hádce a nikdy veselé tváře neukáží a nepromluví na sebe přívětivého slova, anebo své starosti dětem příliš dávají na jevo a nářky svými je zamlklými činí, aneb když považují děti téměř za pouhá zvířata, jež pracemi a zaměstnáním snad i ku škodě zdraví a rozvoje tělesného přepínají, aneb je celý den mrzutě z kouta do kouta strkají, bez dostatečné příčiny se s nimi vadí a je tlukou; když svým dětem nutné životní a školní potřeby; o něž je prosí, jen zlostně klejíce a nadávající zaopatřují, nikdy však jim něco příjemného a radostného nepopřejí. Mají-li se děti cítiti doma šťastnými, musí jim rodiče též lásku prokazovati a jim a v rodině radosti připravovati, kteréž by je k domovu poutaly a chránily před hrubými požitky a rozkošemi nemírnými. Vhodnou příležitostí k tomu jsou mimo jiné jmeniny; nikdy nemají minouti, aniž by děti v tyto dny překvapili nějakým dárkem, byť i nepatrným.

Na konec ještě promluvíme o hrách dětských. Dr. Volkmer praví ve své paedagogice: „V nynější době klade škola právem zvláštní důraz na pěstování her dětských a sice speciálně společných her, při nichž se celé tělo pohybuje.

a) Hra jest účinným prostředkem k zachování tělesného zdraví; činnost školní většinou duševní vyžaduje nutně rozmnožení cvičení tělesného. Potřebují-li občerstvení dospělí, čím více děti! Již jejich přirozenost toho žádá. Jejich mladý věk, jejich tělo slabé nedopouští toho, aby zůstaly dlouho při témž zaměstnání.

Jsou těkavé a živé a proto milují nade vše pohyb; jest jim velmi obtížno déle býti klidnými. Pohyb jest jim velice prospěšným; vyvinuje se a podporuje se jím přirozené teplo.

b) Hra působí oproti převládajícímu vzdělání rozumu na vzdělání vůle jakož i citu a budí přítomnost ducha. Děti uvykají hrou příkazu a pořádku. Hra zachovává dětem mladistvou čilost a vychovává je, aby zvykaly ctnostem pro společenský život potřebným.

c) Povaha hrajících dětí ukazuje se učiteli a vychovateli vůbec jasněji než kdekoli jinde. „Jak dítě hraje, takovým též jednou bude, tak bude žítí a pracovat. Čas hry je elementární třídou životní školy“ (Schreiber).

„Willst du des Kindes Sinn verstehn,
musst du es mit andern spielen seh'n.“

„Hoher Sinn liegt oft im Kind'schen Spiel“ (Schiller.)

A Stöckl ve své paedagogice podotýká: „Zahálka jest počátkem vši nepravosti. Myšlenky dítěte stále těkají, a protože jest v člověku náklonnost ku zlému, i myšlenky spíše se kloní ku zlému než k dobrému. Proto má býti dítě stále zaměstnáno pracemi a odpočinkem; ale odpočinek a občerstvení má býti takové, aby duch nebyl zcela bez zaměstnání; proto hra hodí se velice k občerstvení. Nikdy netrp u dítky nečinností!“

Tělocvik, jak se nyní provozuje, má mnohé odpůrce i mezi samými odborníky. Nejlepším tělocvikem, zvláště pro dívky, jsou přiměřené hry, kteréž mají tu výhodu před tělocvikem, že se fantazie dětská při nich živě účastní, mysl dětská se obveselí, tělocvik však v pedantské článkování zabíhá.

Většina dětí má přirozené vlohy k srdečným zábavám. Prostý zlý vůle, závisti a lsti vyhledávají při hře jen veselí, aby sebe a jiné pobavily. Proto nezapovídej dětem proháněti se na zdravém vzduchu, nech hochy honiti se za motýly, hráti si na vojáky, zápasiti, sněhové muže dělati, na saňkách a bruslích jezdit; dívkám dovol hráti si na shovávačku, slepou bábu, házeti míčem, jezdit na bruslích. Tak má se rozuměti přísloví, jehož se tak často zneužívá: „Mládež má se vybouřiti.“

Slavný jeden vychovatel středověku, Viktorin z Felter, zvláště k těm chovancům přihlížel, kteří se do takových zábav pomalu a neradi pouštěli, protože neprávem se obával, že květ jejich ducha vadne a že by později též nejevili přiměřenou horlivost k duševním námahám. S ním souhlasí Jean Paul, praví-li: „Z divoké anglické mládeže stanou se rozumní členové parlamentu, jako z původních Římanů loupežníků stal se ctnostný celku se obětující senát.“

Věnuj dětem k těmto hrám potřebný čas, ale vždy teprv po vykonané práci; ustanov jim hodinu, kdy mají přestati a dbej toho, aby zapírajíce se nepřekročily té hodiny. Jsou rodiče, kteří dovolují dívkám na večer ven vycházeti. Říká se, že večerní vzduch je nezdravý — to platí v takovém případě. Takoví rodičové ani nevědí, jakým nebezpečím v šanc vydávají dítky své. Učitel nechť někdy jde na večer na procházku, aby se přesvědčil, není-li mládež jemu svěřená na večer marně venku. Ve škole učí se děti hrám různým v příhodných hodinách; na některých školách používá se k tomu přestávky mezi vyučováním. V této příčině praví učitelka Marchand ve svém pěkném díle „Die Mädchenerziehung“: „Učitel má se sám též zúčastniti her. Tu třeba veliké opatrnosti, aby se totiž nedal hrou tak uchvátiti, že by ztratil mnoho na své vážnosti u dětí. Sám hráti s dětmi jest pro učitele těžké a namahavé — ne tělesně, ale duševně; neboť má býti dětem vzorem a přec si nezadat.“

Také jest při hrách důležité, kde si mají děti hráti. Bylo by žádoucí, aby se zřizovala zvláštní místa k takovým hrám.

Děti mají si zvykat, aby na veřejných místech, jež bývají čteněji navštívena, dávaly na jevo zdrženlivost. Při hrách se obyčejně hlučí, hřmotí a lecos se děje, co sice meze počestnosti nepřekročuje, přec však na veřejná místa se nehodí, a ponenáhlu vede k drzosti a rozpustilosti. K tomu se hodí zvláštní světnice, dvůr, zahrada, některé místo volné, pole, louka, les. O tom všem dítky poučujme ve škole při vhodných příležitostech.

Při volbě hraček jednej rozumně a opatrně; rozumně, dáváje přednost poučným a užitečným před pouze zábavnými; nemnohé a ne mnoho najednou; opatrně, vzdaluje od nich vše, co by uráželo víru a mravnost, na což zvláště u knih zábavných třeba zřetel míti. V zámožnějších rodinách bývají dítky hojně obdařeny hračkami; nebývají spokojeny s jedním míčem, mají řadu loutek a jiných hraček a přec nemají dosti. Nemoudří rodičové vždy ještě nakupují a netuší, k jak záhubným nectnostem svádí děti.

Mluvím-li o hrách, nesmím opomenouti dětských divadelních her. Mají své příznivce i odpůrce. Příznivci poukazují k tomu, že se jimi cvičí v řeči, dobrých způsobech; odpůrci tvrdí, že se jimi pobuřuje mysl, děti učí se marnivosti, domýšlivosti, smělosti ba i drzosti. V této otázce bude as pravou střední cesta. „Hry ty mohou býti mocnou pomůckou vychovatelskou, provozují-li se pro zábavu a poučení, ušlechtění dítek samých a nikoliv pro parádu nebo ze zisknosti, nepřekážejí-li ostatnímu učení a dobrému dítek vedení, jsou-li věku a schopností mládeže zcela přiměřeny, bezúhonný, pořádají-li se jen zřídka, jaksi slavnostně, a řídí li je zkušený, obezřelý paedagog.

Ku hrám těm druží se divadlo s loutkami, kteréž též, dobře jsouc řízeno, může mládež pobaviti, poučiti, ušlechtiti, vyberou-li se hry dobré, vábné; neboť dítěti nevidí se tu loutka býti loutkou, nýbrž tvorem živým, který sám chodí, rukama pohybuje, mluví a jehož každé hnutí, každé slovo dítě bedlivě sleduje a v paměti dlouho podržuje.“ (Ott. sl.)

V Lacedaemonsku bylo zvykem, že starci obcovali hrám mládeže a jejich chování s největší pozorností sledovali. S nemenší péčí dohlíželi staří k bojovným cvičením a hrám jinochů; činili to s takovou láskou, jako by byli jejich vlastní otcové. Kéž by i za našich dnů podobná péče o mládež se jevila. Ku hrám dětským měl by vždy někdo dohlížeti; alespoň mají děti každý okamžik býti připraveny, že dohlížitel některý se u nich objeví. Nikdy nesmí si mysliti, že hráti si znamená as tolik, jako nerušeně prováděti, cokoliv libo. Při tom nechť se zabraňuje hřmot přílišný, hrubost, neústupnost, hádka; objeví-li se však nenávisť, závisť, nepřátelství, podvod a nestoudnost, konec budiž hře! Napomínejme často děti, aby při svých hrách pamětlivly byly všudypřítomnosti Boží, neboť „bázeň Páně obveseluje srdce a dává (pravou) radost a veselí.“ (Sir. 1, 12, 18.)

Výklady náboženské.

Píše František Libor.

(Pokračování.)

5. O andělech.

Již jsme se naučili, co Pán Bůh stvořil na zemi. Ale víte, že Pán Bůh stvořil na počátku nejenom zemi, ale také nebe. A na nebi také Pán Bůh někoho stvořil, totiž *andělu*. Koho stvořil Pán Bůh na nebi?

Pravili jste, že Pána Boha nemůžeme viděti; proč ne? Kdo jest Pán Bůh, poněvadž nemá žádného těla?

Andělé také nemají žádného těla; můžeme je tedy viděti? Pán Bůh jest pouhý duch, poněvadž nemá žádného těla; anděl také nemá žádného těla — co tedy je také anděl? *Andělé jsou pouzí duchové.* Kde jsou andělé?

Pán Bůh dal andělům dokonalý rozum a dokonalou vůli. Jaký rozum a jakou vůli dal Pán Bůh andělům? A nyní vám povím, proč Pán Bůh anděly *stvořil*. Andělé jsou stále v nebi u Pána Boha. My Pána Boha nevidíme, ale oni Jej vidí; oni se Pánu Bohu klanějí, Jej chválí a Jemu prozpěvují. Oni také Pánu Bohu slouží. Za to je Pán Bůh miluje a dává jim v nebi tolik radostí, že my si to ani pomyslit nemůžeme. Poněvadž andělé stále na Pána Boha patří a s ním se v nebi radují, pravíme, že jsou *blaženi*. Jací že jsou andělé? Proč jsou blaženi?

Pamatujte si: *Bůh anděly stvořil, aby se mu klaněli, jeho milovali, jemu sloužili a věčně blaženi byli.* Proč stvořil Pán Bůh anděly?

(V katechismech nalézáme často: Pán Bůh stvořil anděly, aby ho *ctili*, jemu se *klaněli* atd. Než, rozumíme-li slovu „klaněti“ tak, že značí úctu vzdávati, jaká jen samému Bohu přísluší, jest pojem „ctíti“ již v pojmu „klaněti“ obsažen, a netřeba tudíž slova „ctíti“ také uváděti. Svaté *ctíme*, Pánu Bohu se *klaníme*.)

Pravili jsme, že Pán Bůh jest nejdokonalejší. A kdo chce, aby Pán Bůh jej miloval a měl jej u sebe v nebi, musí býti také dokonalým; on nikdy nesmí ani učiniti ani si pomyslit nic zlého, nic takového, co by se Pánu Bohu nelíbilo. Proto učinil Pán Bůh anděly také dokonalé.

Ale všichni ti andělé nezůstali dokonalými a dobrými; někteří z nich stali se zlými. Jakými se stali někteří andělé?

Pán Bůh svět stvořil; proto jest pánem světa; anděly také stvořil; je tedy také jejich pánem. Ale ti zlí andělé nechtěli, aby byl jejich pánem, oni *chtěli býti jako Bůh* nebo jinak: oni *chtěli býti rovni Bohu*. Jakými chtěli býti ti zlí andělé?

Kdo chce býti více, než Pán Bůh jej učinil, ten jest *pyšný*. Ti andělé také chtěli býti více, než jakými je Pán Bůh učinil, jací tedy byli?

Tím však Pána Boha velice rozhněvali a urazili. — Každé dítě musí poslouchati otce a matky. Kdyby však některé dítě řeklo, že chce býti pánem doma jako otec a matka, bylo by to dítě zlé, pyšné, a velice by otce a matku rozhněvalo a urazilo. Mohli by rodiče takové dítě milovati? Tak také Pán Bůh nemohl ty zlé anděly již milovati, nemohl je déle nechat v nebi, neboť nikdo zlý nemůže býti u Pána Boha v nebi.

Andělé, kteří zůstali dobrými, bojovali s anděly zlými, přemohli je a Pán Bůh ty zlé anděly zavrhl na věky do pekla. Co učinil Pán Bůh zlým andělům?

Co učinili ti zlí andělé Pánu Bohu? Kdo Pána Boha rozhněvá, ten *hřeší*. Co učinili ti zlí andělé? Ano, hřešili, jinak také říkáme, že *spáchali hřích*. A ten jejich hřích se jmenuje *pycha*. Jak se jmenuje ten hřích, který spáchali zlí andělé?

Jací byli ti andělé, dokud nehřešili? Byli dobří; a dokud byli dobří, byli v nebi u Pána Boha blaženi. Ale jakmile se dopustili hříchu, hned přestali býti blaženými; Pán Bůh je zavrhl do pekla, a tím se stali *na věky nešťastnými*. Jakými se stali ti zlí andělé? A proč se stali nešťastnými? Pamatujte si: *hřích učinil zlé anděly nešťastnými*. Pán Bůh je za ten hřích *trestal*. Kdyby někdo z vás stal se pyšným, Pán Bůh by jej také potrestal. Jakými tedy nesmíme býti?

Ti zlí andělé se ve své pyše vyvíšovali nad ostatní anděly, a za to je Pán Bůh potrestal a ponížil. A snad jest i některé dítě mezi vámi, které se někdy

nad jiné povýšovalo. Některé snad proto, že má pěknější oděv, jiné snad, že více umí než jiné, jiné zase, že jeho rodiče jsou bohatší. Takové dítě by bylo také pyšné. Zdali pak by je Pán Bůh miloval? Ono by Pána Boha hněvalo, a Pán Bůh by je za ten hřích také potrestal. Zajisté tedy nikdo z vás pyšným nebude. Podobal by se zlým andělům. Ty zlé anděly jmenujeme také zlými duchy nebo ďábly. Jak jmenujeme ty zlé anděly? — Nyní si povíme ještě něco o andělech dobrých. Povězte ještě proč Pán Bůh anděly stvořil? Avšak Pán Bůh stvořil ty dobré anděly také pro nás. Každému z nás dal Pán Bůh dobrého anděla, a říkáme mu anděl Strážný. Koho má tedy každý z nás? Ten anděl Strážný *chrání nás od zlého*. Co činí anděl Strážný?

Proto máme také každodenně k andělu Strážnému se modlit. Kdo z vás se umí modlit k andělu Strážnému? Kterou modlitbičku umíš ty? Říkej ji. Kdo ji ještě umí? Kdo snad umí jinou? Kdo jí ještě neumí, nechť poprosí maminku, aby ho naučila. Nyní si ještě zopakujeme vše, čemu jsme se o andělech naučili.

(Pokračování)

Obrazy z dějin vychovatelství.

II. Viktorin z Felter.

Píše Fr. Pohunek.

(Předběžné poznámky.) — Itálie byla šťastnou onou zemí, kde nejen nikdy nevešlo v zapomnění, co v oboru výchovy a vyučování dobrého zůstavil dřívější věk pohanský, nýbrž kde hned záhy, sotva že ustálo kruté křesťanů pronásledování, vyskytli se mužové, kteří v oboru výchovy a vyučování dále pracovali přihlížejíce nejen k řádnému vycvičení rozumu, nýbrž i ku vzdělání a zušlechtnění vůle a citu.

Již hned *sv. Jeronym* (331—420) ukazuje jasně, jak vidno z obou jeho listů zaslaných Laetě a Gaudentiovi, nejen že zná dobře vyučovatelské zásady starých, především ovšem *M. Fabia Quintiliana*¹⁾, nýbrž zároveň, že mu všechno toto nepostačuje a že třeba jest vedle cvičení rozumu vzdělávat a zušlechťovat i vůli a srdce v duchu *sv. evangelia*. — *Sv. Augustin* (354—430), jenž si proslulým spisem svým „*De catechizandis rudibus*“ — vedle velmi četných spisů jiných — postavil pomník mnohem trvalejší, nežli by mohl býti pomník z kovu, stal se tvůrcem křesťanské paedagogiky. Po něm spatřujeme *Cassiodora*, kterýž podobně jako *sv. Augustin* za první základ vyučování (větších) položil svaté dějiny, pak Písmo *sv.* a spisy svatých Otců, aniž by ovšem úplně vyloučil klassických spisů pohanských, jak o tom svědčí jeho traktát „*De institutione divinarum litterarum*“ a pak ještě knihy dvě: o ortografii a o tak zvaných svobodných uměních, jež sepsal krátce před svou smrtí. Avšak významu ještě většího jsou pro dějiny paedagogiky spisy jeho současníků *Anicia Boethia* (475—524) a *sv. Ennodia* (473—521), z nichž první napsal spis velice důležitý jak v ohledu paedagogickém tak didaktickém, jehož nápis jest „*De disciplina scholarum*“, poslední pak nejen pojednal v sedmi různých řečech o věcech, jež spadají do oboru výchovy a vyučování, nýbrž napsal mimo to ještě zvláštní spisek, jehož název jest „*Parenesis didasca-*

¹⁾ *M. Fabii Quintiliani Institutionis oratoriae libri duodecim.*

lica“, ve kterémž dává vřelými slovy naučení jinochům a je nabádá ku konání ctnosti, obzvláště ctnosti čistoty a víry, a pak zakončuje krátkou úvahou o studiu grammatiky a retoriky.

Po mužích těchto nastala však bohužel v oboru písemnictví paedagogického velká mezera, nebo po celých dlouhých šest století nevyskytlo se, pokud ovšem možno souditi z památek zachovalých, v oboru tomto nic takového, co by zasloužilo zvláštní zmínky, až teprv opět sv. Tomáš Akvinský († 1264) vedle mnohých jiných obdivu hodných prací svých tolik ještě našel volné chvíle, aby napsal knihu paedagogickou „De regimine principum“, v níž nemluví pouze, jak by se mohlo soudit podle titulu, o výchově dětí královských a knížecích, nýbrž o zásadách paedagogických, jež se hodí na každého žáka, mimo to pak udává, za jakých podmínek jak se strany žáků tak učitelů, by bylo lze dosíci ve výchově a vyučování kýženého cíle.

Ve čtrnáctém století obnovil a rozšířil jmenované dílo sv. Tomáše Akvinského jeden z jeho žáků, Augustián Jiljí Collona († 1316), jehož traktát „De regimine principum“, rozvržený na tři knihy. možno nazvati úplnou paedagogikou pro syny knížat a králů. Rozděluje život lidský na tři periody: a) od narození do ukončeného roku sedmého, b) od sedmého roku do čtrnáctého, c) od čtrnáctého dále — a pojednává obšírně o tom, jaké výchovy fysické, intelektuelní a mravní má se dostat chovanci v každém tomto období. Že chce, aby mravní výchova spočívala úplně na náboženství, netřeba ani připomínati, toho však jest třeba vzpomenouti s pochvalou, že učený tento Augustián v posledních kapitolách svého traktátu důkladně a případně, moudře a obezřetně pojednává též o výchově dívčí; mluví ovšem pouze o dcerách rodičů urozených, ale již jen to, že se o předmětu tak důležitém rozepsal v době, kdy lidé učení ve svých traktátech jenom zřídka kdy oň zavádili, jest hodno chvály.

Čilé závodění v oboru písemnictví paedagogického nastalo však v době italské renaissance — na sklonku století čtrnáctého a ve století patnáctém. Všechny spisů sem spadajících ovšem nemáme; nebo jak dí právem Dr. K. A. Schmied¹⁾, nasvědčují tomu četné okolnosti, že spisů těchto bylo značně více, že však pro mnohé z nich umění knihtiskařské příliš pozdě bylo vynalezeno, tak že zanikly beze stopy. Ale již z toho, co se nám z této doby zachovalo, dlužno souditi na velikou činnost v tomto oboru.

Žiliť v době této a působili spisovatelé paedagogičtí: *Petr Pavel Vergerius* starší (Pier Paolo Vergerio nar. 1349, † ?), jenž sepsal velmi oblíbený traktát „De ingenuis moribus et liberalibus studiis“, který byl od r. 1490 několikrát tištěn a ve školách vykládán; *Leonardo Bruni* příjímím Aretinský († 1443 nebo 1444); *Francesco Filelfo* z Tolentina (1398—1481); *Battista Guarino* mladší, od něhož máme traktát „De ordine docendi et studendi“, jenž vyšel tiskem r. 1514; *Enea Silvio de' Piccolomini* (pozdější papež Pius II.), jehož traktát o výchově dětí — „De educatione liberorum“ — vyniká hloubkou myšlének a dbá stejnou měrou jak výchovy duševní tak i tělesné; *Maffeo Vegio* (1416—1458), od něhož máme obšírný traktát „De educatione liberorum et claris eorum moribus“; *Battista Guarino* z Verony (1370—1460), od něhož se zachovaly: *Grammaticales regulae*, *Carmina differentialia*, *Liber de diphthongis*, *Breviloquus vocabularius*; *Leon Battista Alberti* (1404—1472), kterýž sepsal čistou italštinou a v dialogu „traktát

¹⁾ Geschichte der Erziehung sv. II. oddíl 2. str. 15

o rodině“ (trattato della famiglia). Spis jest rozvržen na čtyři knihy a v knize první pojednává se: o povinnostech starých k mladým, o povinnostech mladých ku starším a o výchově dětí; nade všechny však vynikl a proslul jako paedagog, ač ničeho nenapsal *Vittorino Ramboldoni*, zvaný obyčejně podle svého rodiště: *Viktorin z Feltr¹⁾* (Vittorino da Feltre), kterýž všechno to, co bylo až dosud v oboru výchovy a vyučování dobrého napsáno i co bylo známo ze starých tradic vychovatelských, ujedl v praxi. I hodláme tudíž o výtečném tomto křesťanu i paedagogu promluvit zde trochu obsírněji a to tím spíše, když z našeho pojednání bude patrné, že již v první polovici patnáctého století prováděl v praxi tak mnohé věci, o kterých se mluvívá a psává, jako by byly vymožeností doby nové a teprve zásluhou paedagogiky moderní.

(Pokračování.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

§ novým rokem podává se nám zase nová příležitost, abychom se obírali svými intimními přáteli. Asi na dvě leta zašlý feuilleton „České školy“ zase šťastnou náhodou k novému vzkříšen jest životu a těše se životu vlastnímu, oživil také barvotisk Neubertův Brožíkova Husa. Poněvadž feuilleton vůbec ponejvíce slouží vtipům, pokládáme také celý ten vtip o Husovi za zbytek nálady Sylvestrovské a budeme se jím také obírat více ze stránky humo-ristické. Obsah feuilletonu asi tento: Jest zimní pochmurný den. Učitel J. M., který takto, jak sám podotýká, si dobře stojí, má školní prázdninu, sedí před kupami knih na stole, do ničeho se mu nechce, nevrle a už i netrpělivě stále k oknu hledí, ani pro ženu vlídného slova nemá, která se už na něho proto durdí, on však toho všeho nedbá. Pojednou se otevrou dvěře a modrý posel železničný objeví se v prostřed. Nesete Husa, radostí téměř bez sebe vzkřikne učitel, jedním skokem je u dveří, objímá bednu, objímá ženu, objímá posla. Už tedy Husa má. První ve velkém městě 17 tisíc obyvatelů čítajícím, ať už to je Slané, nebo Kladno, neb kterékoliv jiné město na tom nesejde, pověsí si Husa na stěnu nad stůl prohýbající se pod kupami knih, sedne si před něj, zadívá se naň a nechá citům svým volný průchod. Kdyby se ty city daly povídati. Zdá se mu, že sní. Nepřátelé Husovi táhnou před jeho očima všichni až do dnešního dne, táhne celý národ, čeští bratři, celý náš život, síla přesvědčení,

vznešenost mravní povahy, jezoviti, naposledy zavírají řadu národní karty, a to vše v přirozené velikosti. Snivé oko znovu se otvírá, na obraz pohlíží, ty myšlenkové scény si znovu opakuje a pak zas se oddá libému citu. Osladil si život, život to učitelský plný trpkosti, na jehož oslazení je prý potřeba celé balvany sacharinu. Musí tedy Hus být ještě sladší než sacharin. Na to se prochází po pokoji a dívá se zase po stěnách. Světnice jeho zdá se mu býti svatyní, z jedné strany nad kupami knih nad stolem obraz Upáleného, nad druhým stolem, nad čimborasem knih obraz Vyhnaného, a nad postelí obraz Ukřižovaného. Nechce se rouhati ale říká si: Dům můj je má svatyně, dívá se na Upáleného a Vyhnaného a dokládá: Nevcházejte do mého příbytku, kdo byste se nechtěli pokloniti těmto svatým ikonám. Tentž obsah feuilletonu „České školy“ str. 8—10. No tak je dobře, řekne mnohý; když ty duchaplné řádky „Č. šk.“ přečte, já to řeknu také a půjdu ve svých recensích o krok dále. Mohu se přiznati, že mne velice interessovala valná hromada delegátů v Praze 8. prosince 1893. V „Národních Listech“ se odbyla ta schůze tak hladounce, jak jen si každý může přát, ale v sále zase prý delegati moc křičeli. Dva sokové prý se totiž dostali do sebe a co při tom je nejlepší, oba mladočeši, Král a Mrazík. Král, tou dobou vůdce učitelstva a Mrazík asi aspirant. Král nechce ještě ustoupit z veřejného jeviště, Mrazík zase cítí, že už taky stárne a rád by se

¹⁾ Feltre nebo Feltri město v kraji Bellunském v Lombardsku.

přece za živa dočkal po čem touží, proto také na str. 13. nazývá zprávu „Nár. L.“ o schůzi oné tendenční a nepravdivou. Dále nás zajímal p. učitel Kruliš z Orlice, který to také zkoušel na řečnickém kolbišti a při tom také se pochlubil, že koho prý má v žaludku, toho prý má také v ústech. Koho? snadno uhodnout. Volal totiž s pathosem: V Čechách není žádných výpomocných kaplanů, ale výpomocných učitelů letos dosazeno 498. Ten pán kouká patrně ještě na svět, jak lidé říkají, jak zelený zajíc, sic by se na věc zeptal a dověděl by se, že každý kaplan je dosazen pod úředním titulem „výpomocný kněz“, a že latinské slovo cooperator znamená na česko „pomocník“, — mohl si ušetřit blamáž a aspoň jedna schůze učitelů by se byla mohla obejít bez šilhání na kněze. Tedy schůze ta byla velmi bouřlivá, mladočeští poslanci byli traktováni tituly ne příliš lichotivými, nad čímž „Nár. Listy“ panenskou svou tvář závojem mlčení zahalily; voláno ku př.: To jsou pěkní poslanci, jedině naší zásluhou byli zvoleni, počkejte, až zas přijdou volby a p. Výsledníci této schůze je úvaha „Č. školy“ ze dne 23. pros. Zde nepokrytě přiznáno, že učitelstvo vyagitovalo mladočechům mandáty, a že to nebylo přesvědčení mladočeské, nýbrž že jim mladočeši měli vymoci lepší platy. A teď prý žijí v trpkém sklamaní. Že si také na nás vyjíždí, a že klerus jsou ti v článku tom naznačení nepřátelé osvěty lidové, kteří všemožné vymýšleli, aby činnost učitelstva obmezili, kdo by se toho nedovtipil? Sem by se hodil passus řeči Grégrovy, kde podezřívá stranu katolicko konservativní, že za čochovici zřiká se práva národního. Právě učitelé sami se přiznávají, že za čochovici lepších platů vybojovali místa pro stranu mladočeskou. Co se nám liberální učitelstvo navyčítalo a naspílalo, když jsme dle zásluhy jejich stavu nepřislušné agitace odsuzovali a teď se k tomu přiznávají. Bude pro naše čtenáře zajímavý obsah toho článku jim uvést: „K sněmovnímu zasedání. Byl jednou čas, kdy každý učitel vlastenec s nadšením idealisty pohlížel k sněmovně království českého, v zástupci lidu spatřoval šlechtinou povahu a oddaným přívržencem jeho byl Horlivost učitele v službách národa líbila se vůdcům kruhům poslaneckým, skvělé výsledky učitelstva v tom ohledu budily obdiv k národu a závist u nepřátel. Učitel jásal a skromně stál opodál, když národ

veřejně se manifestoval, když vůdcové brali hold a odměnu, jemu nenapadlo hlásiti se o podíl. Však ten čas minul. Idealismus učitelstva dostal se do křížového ohně se skutečnými poměry, ukázalo se, že učitel byl nepraktický. Okolnosti změnily se pro učitelstvo k horšímu. Nepřátelé osvěty lidové (kněží? Red.) a nepřátelé našeho národa vidouce spěšné to působení učitelstva mezi lidem, vymýšleli vše možné, aby činnost jeho omezili. Učitelstvu předpisována maršruta, házeny na krk přílišné disciplinárky. Učitelstvo sténalo a žalovalo na veřejné oklešťování práv, ohlíželo se, jestli se poslanci práv jeho ujmu, vidouce, že celé třídy berou se práva zaručená, ale mnozí sdíleli názor, že učitelé mají býti ve veřejném životě mrtvými dušemi. Vidouce, že vůdcové tehdejší většiny národa skutečně jsou nepřátely učitelstva, hledali pomoc u strany druhé, která proklamovala, že je přítelkyní škol a učitelstva. Ubohé učitelstvo v důvěřivosti své nejen že sympathisovalo s touto stranou, nýbrž šlo i pro ni do boje, ač vědělo, že proto mrskáno bude škorpióny. Na neštěstí nedbalo pravdy, že jen jasné smlouvy dělají dobré přátele. Ke straně přistoupilo se bez výhrad a teď můžeme čekat, až se strana sama na své povinnosti k učitelstvu rozpomene. To je část historie o působnosti učitelstva s pravdou staré bájky: Tak odplácí svět. Páni poslanci mají především cit jen pro sebe, učitelstvu jen slibují, ba kdesi kterýsi poslanec pronesl, že otázka úpravy platů našich musí teprv uzrát. Leč učitelstvo míní a zemský výbor mění. Úžas a zmatek zavládl mezi námi. Deputace stíhala deputaci, že nám Kvíčalovým návrhem pomoheno nebude. Nyní předstupuje učitelstvo naposled se svou žádostí, se svými skromňoučkými požadavky. Je skoro nám stydno, že máme za své bráti tyto požadavky, tuto mzdu žebráckou. Váženým pánům poslancům otevřeně vyznáváme, že nebude-li nám vyhověno ani nyní, zaujmeme jiné stanovisko proti tomu nepřátelskému jednání a zúmyslnému vyzývání učitelstva. Pak totiž bychom takové praktické důsledky z takového jednání odvoditi museli. Ať o tom uvažují poslanci sami, jsme-li vážné nějaké akce schopni. Nevyhrožujeme, ale předem setřásáme možné následky nepřátelského postupu proti učitelstvu se sebe. Zvláště poslancům strany svobodomyšlné připomínáme, co vše učinilo učitelstvo pro stranu. Nebyla to jen práce, byly to těžké oběti za její úspěch. Nadě-

jeme se od poslanců svobodomyšlných, že vše učiní, aby si zachovali aspoň obyčejnou důvěru učitelstva, neradi bychom se zřekli spojenství s touto stranou. Když by to však páni poslanci až tam přivedli, padla by vina na ně. Nebyl by to čin moudrý ani vlastenecký, kdyby dali učitelstvu na vědomí: My o tebe nestojíme. Na poslední valné hromadě ústředního sdružení učitelského bylo slyšet ostré hlasy nespokojenosti a rozhořčenosti proti způsobu, jakým se postupuje o úpravě našich platů. Ozývaly se hlasy a touha po lepší organizaci učitelstva, která diktována jsouc bezohled-

ností a bezcitností stala by se mocným činitelem na stav učitelský.“ Tak asi stojí stručně psáno v prvním čísle „Č. šk.“ na první hned straně. Budeme mít častěji příležitost k tomuto vyznání víry našeho učitelstva se vraceti. Nám se zdá, že bývalá staročeská většina českých poslanců více by byla učinila pro učitelstvo, a byli by také o několik kroků dále se svými požadavky, než jsou teď. Vina tedy padá na mladočeské učitelské agitatory, když se zde bez mučení přiznávají, proč se stali mladočechy. Také zas nová zkušenost.

+ 24.

DROBNOSTI.

C. k. česká zkušební kommise pro školy obecní a měštanské v Praze přijímá pro květnové období 1894 opovědi ku zkouškám učitelské spůsobivosti, doložené po rozumu čl. II. odst. 1. nařízení c. k. ministeria kultu a vyučování ode dne 31. července 1886, čís. 6033, nejdéle do 1. dubna, žádosti pak za udělení dispense nejdéle do 15. února.

Ve příčině vydávání propouštěcích vysvědčení pro děti některé státem neuznané konfesse nařídilo ministerstvo vyučování, že jako ve případech, kde na školách obecných a měštanských není postaráno o vyučování určité, státem neuznané konfesse, má se místo známky z náboženství tato okolnost na vysvědčení propouštěcím vyznačiti, dít se to má i při dětech, jež náleží některé státem neuznané konfessi.

Lid se o školu málo zajímá a nemá k ní lásky — tenť ukaz všeobecný nejenom u nás, nýbrž i jinde. V nejnovějším čísle lvovské „Szkoly“ touží do tohoto smutného úkazu v článku úvodním Grzegorz Klimkowski a mezi jiným praví: „Čtvrt století přešlo od oné doby, kdy byla v zemi naší národní škola zreformována a kdy se počala místa učitelská obsazovat učiteli k tomu vzdělanými. Leč k jakým jsme došli v době té výsledkům? Máme stále ještě 74% analfabetův... Osvěta lidu vyžaduje velkých vydání a lid jest hmotně tak vyssátý, že již větších břemen snést nemůže. Odkládá se tudíž se zřizováním a stavěním škol ad calendas graecas... Na dovršení svého neštěstí

jest lid nepřitelem školy a místo aby učitele v těžké jeho práci podporoval, překáží mu v každém kroku a znechucuje mu jeho práci... Kdyby nebylo této nechuti lidu ku škole, byli bychom přes všechny četné nedostatky a nepřístojnosti s osvětou lidu o hodně dále a ona armáda analfabetů byla by se byla značně ztenčila.

Ostré světlo vrhají na nynější poměry „Listy pro sociální praxi“. Minna Wettstein ze Scharlottenburku uveřejňuje v nich článek, jehož nápis jest: „Im Rettungshause für gefallene und gefährdete Kinder unter 14 Jahren.“ Tento ochranný dům pro mladé padlé má název „Siloah“ a jest vzdálen půl hodiny cesty od Berlína v předměstí zvaném Pankow. V době přítomné se v něm nachází 55 děvčat ve věku od 8 do 14 let; vesměs to obětí hříchů tělesných a mezi nimi 3 třináctileté matky. Děvčata tato byla prý většinou od bohatých pánů ku hříšným činům zakoupěna; částečně prý dělaly kuplířky jejich vlastní matky atd. — Na jedné straně bída a nouze a při tom nejednou štítění se práce, na druhé straně nezpracovaná vilnost a bezohlednost — nejsou to poměry nejvyšší nebezpečné? (Viz „Freie paed. Bl.“ čís. 2. str. 20.)

Aforismy. — Důvěra v Boha jest pramen veškeré síly a statečnosti. (Garcia Moreno.)

— Neznám nic vznešenějšího nad vychovávání mládeže. (Plato.)

— Nevím, je-li něco většího a Bohu milejšího nežli pěstovati útlé květiny za-

hrady Kristovy a je zavlažovat spásitelnou rosou nauky nebeské. (Gerson.)

— Matky a učitelé, toť jsou dva činitelé, kteří ve světě zasévají skoro veškeré símě dobrého i zlého. (Rendu.)

Ze života roztržitých. Prof: Teď jsem přišel z konceptu, nesmíte mne z toho vytrhovat. —

Však už musí býti v okamžiku čtyři hodiny, protože byly před půl hodinou tři čtvrti.

Už tu zase někoho vidím, co tu není. —
Učitel jest vždycky v právu, i když není v právu. —

Kdo chce v té věci dále se poučiti, tomu doporučuji, knihu, jejíž nápis ovšem jsem zapomněl, je to ale ve 42. kapitole tamtéž. —

Pořádný žák nikdy neopomene přijíti do školy se zablácenýma nohama. —

Kolikrát jsem vám už poručil, abyste otírali péra vždycky jenom o vlasy! —

Spisy redakci zaslané:

Rádce duchovní Red. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Roč. I. číslo 3. s následujícím bohatým obsahem. Listy homiletické obsahují řeči na slavnost Očišťování Panny Marie, na neděli II. po Devítníku (2), na Popeleční středu, na neděli I. II. a III. postní. Dále přináší „Rádce duchovní“ první dvě řeči, výtečné formou i obsahem, z cyklu kázání „Řeči socialní“, které pro svatopostní čas napsal Dr. Rudolf Horský; pak první dvě řeči z jiného cyklu, jenž nese název: Šestero postních řečí o námitkách proti zpovědi. Napsal Josef Lhotský, farář v Jirčanech. Obsah listů katechetických jest pak tento. Katechese o milosti Boží napomáhající (Dr. Jan Sýkora); Katechese biblické (Fr. Vobnout). Je-li vždy prospěšno předčítati zákům celou epistolu a evangelium (E. Cívka). Promluvy k mládeži. Neděle I. postní (E. Cívka.) V listech vědeckých jsou pak články: Stopy zjevení v staro-jonické filosofii (Dr. Rud. Horský). Východní liturgie mešní (Dr. Jar. Sedláček). Z mého denníku. Z oboru právního. Dotazy a odpovědi. Romanarum congregationum Responsa plurimae ac novissima ad praxim maxime spectantia. Posudky literární. — Doporučujeme vřele.

Sursum corda! Básně Františka Skalíka. Tiskem J. Otty v Praze. — Nákladem vlastním. 1893. Věnováno Jeho Knížecí Milosti Theodoru, knížeti-arcibiskupu Olomúckému atd. — Zdařilé tyto básně mladého pěvce doporučujeme vřele všem přátelům krásné literatury.

Theologie katolická předmětem učení universitního. Napsal ph. Dr. Eug. Kadeřávek. S dovolením duchovní vrchnosti.

V Praze 1894. Tiskem a nákladem Cyrillo-Method. knihtiskárny. Stran 27. Cena 10 kr.

Náš Domov. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 2.

Poučení o předražené oběti mše svaté. Našemu lidu podává Karel Janský, kaplan v Morašicích. Schváleno Nejdůst. Bisk. konsistoří v Hradci Králové. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodéjské knihtiskárny (V. Kotrba) v Praze 1894. — Doporučujeme

Okresní výstava školská v Plzni ve dnech 29. července—2 srpna 1893. Dle zpráv odborných předsedů i časopisů sestavil a doplnil Bohdan L. Tišler, učitel na měšťanské škole v Plzni. V Plzni. Náklad. slov. knihkupectví Kočí a Finke. — Dobře a přehledně sestavenou tuto brožuru doporučujem všem přátelům školství.

Moravské národní pohádky a pověsti. Svaz. IV. Vydal B. M. Kulda. V Praze. Nákladem a tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodéjské (V. Kotrba) Cena 90 kr.

Legendy. Životy svatých a světic Božích na každý den celého roku... Veršem národním sepsal Beneš Method Kulda, sídelní kanovník vyšehradský. Svaz. II. a III. à 40 kr. Nákladem vlastním.

Kříž. Krejcarový časopis pro katolický lid. Red. a vyd. Petr Kopal.

Obrana (Obrana víry). Red. Frant. Žák. Ročník X. čís. 2. s následujícím obsahem: Neodvislý klerus (Fr. Žák.). Civilní sňatek uherský a naši socialisté (Fr. Žák.). O zázraku. (Podává ph. Dr. Eug. Kadeřávek) Na strážnické samotě. Obrázek z bojů pruského Bedřicha o Slezsko a Čechy. (Napsal Fr. Jiří Košťál.) Drobnosti. Časové zprávy.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVII. čís. 1. a 2.

Faráře Kneippa O výchově dítek a nemoci dětské. Autorisovaný překlad; pořídil J. Ježek. Cena 90 kr.

Dom in svet. Red. Dr. Fr. Lampe, v Lublani. Roč. VI. čís. 2. s hojnými a zdařilými ilustracemi.

Konkursy.

Ve školním okrese Čáslavském obsadí se: **1.** Místo katechety při měšťanské chlapecké škole v Čáslavi se služným 800 zl. **2.** Dvě místa učitelů při obecné chlapecké škole v Čáslavi se služným 700 zl. **3.** Místo řídícího učitele na obecné škole v Dobrovitově se služným 400 zl. a 100 zl. funkčního přídavku. **4.** Dvě místa učitelů při jednotřídních školách v Kameně a Litošicích se služným 400 zl. a 50 zl. funkč. přídavku. Žadatelé za tři posledně jmenovaná místa prokažtež se způsobilostí vyučovati katolickému náboženství. **5.** Místo učitele ve Vrdech-Bučicích se služným 500 zl. **6.** Místo podučitele na škole ve Vrdech-Bučicích se služným 400 zl. **7.** Místa podučitelů na obecných školách v Hraběšíně, Schořové, Vinařích, Zavratici a ve Zboží se služným 350 zl. Žádosti všemi služebnými doklady a vysvědčením způsobilosti učitelské doložené buďtež podány ve lhůtě 6 neděl od prvního uveřejnění tohoto konkursu v „Pražském Denníku“ k c. k. okresní školní radě v Čáslavi. (Od 20. ledna.)

V českém školním okrese Sušickém obsadí se definitivně: **1.** Místo správce školy a učitele při jednotřídní škole obecné v Bilenicích s požitky dle IV. třídy a bytem ve školní budově; k místu tomu třeba prokázati způsobilost vyučovati náboženství katolickému. **2.** Místo učitele při obecné škole v Strašeni s ročním služným 500 zl. **3.** Pět míst podučitelů, a to při obecných školách v Nezamyslicích, Soběšicích, Strašeni a ve Staších (dvě) s ročním služným 400 zl. **4.** Jedenáct míst podučitelských a to při obecných školách v Bukovníku, Cimicích, Hlavnovicích, Horách Matky Boží, Kadešicích, Ostružně, Podmokách, Svojšicích, Zbunicích a Žihobcích (dvě) s ročním služným 350 zl. Žádosti za tato místa buďtež s náležitými doklady podány podepsané c. k. okresní školní radě cestou úřední ve lhůtě 6 neděl, počítaných ode dne, kdy tento konkurs v „Pražském Denníku“ byl vyhlášen. (Od 23. ledna.)

V Česko-brodském školním okrese obsadí se definitivně: **1.** Místo katechety při obou měšťanských školách v Českém Brodě s ročním služným 800 zl. a s povinností vyučovati katol. náboženství také na obou obec. školách v Českém Brodě až do nejvyššího, stanoveného počtu týdenních hodin. **2.** Místo říd. učitele dle IV. třídy učit. platu v Babicích; k místu tomu třeba poukázati způsobilost vyučovati náboženství katolickému. **3.** Místo učitele při obecné trojtřídní škole v Přistoupímí a v Doubravčicích s ročním služným podle IV. třídy platu. **4.** Místa podučitelů na chlapecké škole obecné v Českém Brodě, na obecné chlapecké škole v Černém Kostelci a na obecné škole v Říčanech a v Úvalech s ročním služným 400 zl. Žádosti, za každé místo zvlášť, opatřené všemi služebnými doklady, buďtež cestou předepsanou ve lhůtě 6 neděl ode dne prvního uveřejnění tohoto konkursu v „Pražském Denníku“ u podepsané c. k. okresní školní rady podány. (Od 23. ledna.)

V Hořovickém okrese školním obsadí se definitivně: **1.** Místo podučitelské pro odbor přírodovědecký při měšťanské škole dívčí v Hořovicích v první řadě s kompetencí ženskou a teprve ve druhé řadě s kompetencí mužskou. Služné 450 zl. **2.** Místo podučitelky při obecné škole dívčí v Hořovicích. Služné 400 zl. Žádosti náležitě doklady opatřené buďtež podány c. k. okresní školní radě v Hořovicích ve lhůtě šesti neděl ode dne, kdy konkurs tento poprvé byl vyhlášen v „Pražském „Denníku“. (Od 24. led.)

V školním okrese Příbramském obsadí se: **1.** Místo katechety při školách obecných v Příbrami se služným ročních 700 zl. a osobním přídavkem 100 zl. **2.** Místa učitelská v Dolních Hbitech a v Novém Kníně se služným 500 zl. **3.** Místa podučitelská na Slivici a v Oborách se služným 350 zl. Žádosti náležitými doklady opatřené dodány buďtež do šesti týdnů od prvního uveřejnění v „Pražském Denníku“ c. k. okresní školní radě podepsané. (Od 26. ledna.)

V Ledčském okrese školním obsadí se: **1.** Místo ředitele chlapecké školy, spojené s obecnou školou v Ledči s roč. služ. 800 zl. a funkčním přídavkem 300 zl.

2. Místo řídícího učitele na 2třídní obecné škole v Číhošti se služným dle IV. třídy služného učitelstva s funkčním přídavkem 100 zl. **3.** Místo řídícího učitele na 3třídní obecné škole v Košetících s roč. služn. 500 zl. a funkčním přídavkem 100 zl. **4.** Místa učitelská na 1třídních školách v Řečici a ve Vlkanově s ročn. služ. 400 zl. a funkčním přídavkem 50 zl. Žadatelé na výše uvedená místa musí se prokázati způsobilostí k vyučování náboženství katolickému. **5.** Místo podučitele na obecné škole v Dolním Městě se služným roč. 400 zl. **6.** Místa podučitelů v Buřenicích, Hněvkovicích, Koutech, Křenovicích, Pavlově a Vrbce se služným roč. 350 zl. Žádosti všemi služebnými doklady opatřené, podány buďtež cestou předepsanou ve lhůtě 6 neděl, od prvního uveřejnění tohoto konkursu v „Pražském Denníku“ počítaje, c. k. okresní školní radě v Ledči. (Od 26. ledna.)

Ve Slaném okresu školním obsadí se: **1.** Místo řídícího učitele při obecné škole v Řeňčově se služným 500 zl., funkčním přídavkem 100 zl. a bytem ve školní budově. Žadatelům jest se prokázati, že jsou způsobilými vyučovati katol. náboženství. **2.** Místo učitele odboru III. (přírodovědeckého) na měšťanské škole chlapecké ve Velvarech se služným 800 zl. **3.** Místa učitelů na obecných školách v Kmetňovsi, Volšanech a Zlonicích se služným 500 zl. **4.** Místo učitelky na obecné škole dívčí ve Slaném se služným 700 zl. a na obecné škole v Zlonicích se služným 500 zl. **5.** Místo podučitele na obecné škole v Kralupech a Tuchlovicích se služným 400 zl. a pak v Budenicích, Jedomělicích, Nouměřicích, Malém Palči a Stochově se služným 350 zl. **6.** Dvě místa podučitelek na obecné škole dívčí ve Velvarech se služným 400 zl. (Od 27. ledna.)

Na obecné škole chlapecké v Hradci Králové obsadí se dvě místa podučitelská se služným dle I. třídy. — (Žádosti od 30. ledna do šesti neděl.)

Při českých obecných a měšťanských školách Pražských obsadí se: **1.** Místo katechety při obecné a měšťanské škole pro chlapce v Holešovicích: **2.** čtyry místa učitelek při školách obecných pro dívky, totiž: u sv. Haštala, u Maltezů, u sv. Tomáše a v Bubnech; **3.** místo podučitelky při obecné škole dívčí v Bubnech. S místem katechety školy měšťanské spojeno jest služné 900 zl. ročně a povinnost vyučovati náboženství katolickému až do zákonného počtu týdenních hodin vyučovacích a to po případě i na jiných školách Pražského okresu školního, s místem učitelek škol obecných pak spojeno služné ročních 800 zl. a konečně s místem podučitelky služné 500 zl. ročně. Žádosti c. k. okresní školní radě v Praze nejdéle do 15. března 1894.

V novobydžovském školním okresu obsadí se definitivně: **1.** Místo katechety při měšťanské škole chlapecké v Novém Bydžově s ročním služným 800 zl. a povinností vyučovati náboženství katolickému i na obecné škole v Novém Bydžově až do nejvyššího zákonem ustanoveného počtu týdenních hodin. **2.** Místo učitele při obecné škole ve Vápně s ročním služným 400 zl. **3.** Místa podučitelů: při obecné a měšťanské škole chlapecké v Chlumci, při obecných školách v Smidarech, v Lovčicích a v Prasku s ročním služným 400 zl. **4.** Místa podučitelů: při obecných školách v Chotělicích, ve Vel. Kosicích, v Liskovicích, v Měníku, v Novém Městě, v Starých Ohništaněch, v Radovesnicích, v Rasochách, v Újezdě a ve Vysočanech s roč. služným 350 zl. (Žádosti od 1. února do 6 neděl.)

Listárna redakce.

Všem pl. t dpp., kteří mi tak ochotně zapůjčili spisy Aleše Pařízka, vzdávám srdečné díky, obzvláště našemu vysoce dů-	stojnému a slovnému Vojtěchu Hlinkovi (Fr. Pravdovi) za dar tak vzácný a mně zvlášť milý. R e d
--	--

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování). — Dětské radosti. Napsal V. Šimáček (Dokončení). — Výklady náboženské. Píše František Libor. — Obrazy z dějin vychovatelství: II. Viktorin z Felter. Píše František Pohunek. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu, budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (far i dům u sv. Štěpána.)

Ze školy života.

Uvažuje Th. C. Jan. Nep. Jindra.

Katolický denník „Čech“ uveřejnil dne 2. prosince 1893 úvodník, jenž nadepsán byl: „České studentstvo před soudem veřejnosti“. Upozorněno tu na významné „Zasláno“ z „Časop. č. st.“ Mezi jiným praví se v „Zaslánu“ toto: „Veřejnost vidí jen, že 90% studentstva podporuje prostituci a hýření, čímž národ daleko více ztrácí, než získá sbírkami na Matici a adressami do Francie“. „Čech“ pronesl svůj soud. Tím věc odbyta. Než máme za to, že i paedagogice přináležejí povšímnouti si onoho soudu, jenž pronesen o dorostu našem. Jestliť vážným činitelem v dějinách vychovatelství, jasný podáváje obraz o tom, jakých výsledků domohla se paedagogika v naší době, a nad to paedagog každý pátrá po příčinách, jež uvádějí studentstvo na cestu špatnou, a snaží se ukázati na prostředky, jimiž by zachoval mládež ku prospěchu církve i vlasti.

Jisto jest, že označený výsledek všech snah paedagogických nemožno nazvati výsledkem šťastným. Nelze jinak souditi nikomu. Facta loquuntur. Růžna však bude odpověď k otázce: „Co příčinou toho, že výsledek výchovy jest tak smutný a žaluplný.“ Jeden bude více viniti okolí, v němž jeho chovanci žijí. Jiný nalezne více viny na vychovateli. Třetí ještě jinak bude souditi. Růžníť se odpověď dle činitelův, již jsou činní při výchově. Co soudí paedagogika, jež založena na zásadách katolických?

Dle prvního listu sv. Pavla ku Korintským třeba na mysli míti při výchově činitele čtyry. Napsalť veliký lidstva učitel toto: „Já jsem sázel, Apollo zaléval ale Bůh dal vzrůst“. (3, 6.) Po nauce této nutno pozorovati 1. chovance, 2. vychovatele, 3. okolí chovancovo a 4. milost Boží.

Chovanec jest jakoby polem, do něhož vkládá svědomitý vychovatel sazenice dobré. Ujaté sazenice opatruje jako oko v hlavě, chrání od vlivu zhoubného, škůdce zahání, ano i celé okolí vybízí, by činností dobrou podporovalo vzrůst ujatých sazenic. Takto-li svorně k dobrým cílům směřuje chovanec i vychovatel i okolí, není možno by práci nežehnilo nebe. Ký div potom, že výsledek práce jest šťastný. Dokladem jest nám tu požehnaná činnost sv. Pavla.

Běda však, když harmonie ta se poruší. Nahlédněme do školy života.

Křtem svatým stalo se dítě dítkem Božím. Tím položen základ, na němž stavěno býti má. Činili tak rodičové a vychovávali dítě, by následovalo ve všem

Ježíše Krista. Než nyní vstoupilo do školy. Odvážili se vychovatel vybírat i sazenice špatné, ujímají se i tyto. Špatné okolí podporuje vzrůst. Dítě také jest vychováváno, ne však pro Ježíše Krista, nýbrž aby jednou vřaděno bylo mezi „nepřátely kříže Kristova, jichžto konec jest zahynutí, jichžto Bůh břicho jest, a sláva v zahanbení jejich, kteříž o zemské věci pečují.“ (Filip. 3, 18. 19.)

Takovým výsledkem označena i výchova nynější mládeže dle soudu, jenž uveřejněn v „Zaslánu“ „Časop. č. st.“ Velikou vinu na tom má jistě *okolí* mládeže, ale pamatujme, že vliv okolí jest pouze relativný. Jest tomu tak jako ve přírodě. Vichřice vyvrátí mnoho stromův, ale všech nevyvrátí přece. Rozbouřená řeka břehy i mosty odnáší, než zde i onde narazí na odpor a jest malomocna. I možno směle tvrditi, že *vina hlavní jest na vychovatelích*. Nedovede-li vychovatel chovancům dáti tolik síly, by svědci odolati *mohli*, nepodá-li jim prostředků, jež by z nich učinily reky v boji proti hříchu, pak jistě vychovával velmi chatrně

A nyní skromná otázka. Proč nepodávají vhodných prostředků? Proč síly nepodají dosti? — Nemají! Nemo dat, quod non habet. (Nikdo nedá, čeho nemá!) — Chtí vychovávat bez Boha, i *nevšímají**) si prostředků, jež *sám Bůh uložil v církvi katolické*. A tak i zde se osvědčuje věky posvěcená pravda: „Bez Božího požehnání, marno lidské namáhání.“ Výchova bez Boha uvádí vždy na paměť slova Ježíše Krista: „Každý, kdo slyší slova má a *nečiní jich*, podobný bude muži bláznů, kterýž vystavěl dům svůj na písku: i spadl příval a přišly řeky a váli větrové a obořili se na ten dům: i padl, a pád jeho byl veliký. (Mat. 7, 26. 27.) Proč padl? — Proto, že byl zbudován na písku, neměl pevných základů. Není tomu jinak ani při budově, již vychovatel staví, jsa podporován snahou chovancovou i okolí jeho. Kdyby stavěl z látky i nejlepšší, kdyby užíval nejvhodnějších prostředků, jichž domohl se *rozum lidský*, a tak zbudoval budovu, jež *na první pohled* okouzlí každého: učinil-li však základem zemi písčitou t. j. spoléhá-li jen na *auktoritě a pomoc lidskou*, božskou zamítnuv, dříve nebo později nalezne ssutiny a zříceniny práce své. Naopak, kdo na skále buduje, staví pevně. Spadne snad příval, přijdou i řeky a větry zadují i oboří se na ten dům, ale nepadne; neboť jest založen na skále. (Mat. 7, 25. 26.)

Co znamená tato skála? Auktoritu a pomoc božskou. — Náuku Kristovu a milost Boží. Jsou to svaté zásady, jež sama Pravda věčná člověku oznámila, *by dle nich*, jsa podporován milostí Boží, *zařídil život veškerý*. Tu mimochodem vzpomene každý na učení sv. Pavla: „Žádný nemůže jiného *základu* položit mimo ten, kterýž položen jest, jenž jest *Kristus Ježíš*. Staví-li pak kdo na ten základ zlato, stříbro, drahé kamení, aneb dříví, seno, strniště, zjeveno bude na díle jednohokaždého: den Páně zajisté okáže; nebo v ohni se to zjeví a jednohokaždého dílo, jaké by bylo, oheň zkusí. (1 Kor. 3, 11—13). Jak významná jsou to slova. Kéž by jich více bylo dbáno, kéž by se stala heslem vychovatelským! Mluví tu svatý učitel *o látce*, jaké kdo při výchově užívá, a o *zkušebném kamenu* díla celého.

O látce promlouvá, udává látky druh dvojí:

1. Zlato, stříbro, drahé kameny a
2. dříví, seno, strniště. Na první pohled viděti, že tu řeč obrazná, již rozmanitě možno vysvětliti. K účelu našemu velmi se zamlouvá výklad, že zlato a dříví znamená působení vychovatelovo *na rozum*, stříbro a seno značí působení

*) Pravíme „nevšímají si“, ač jsme přesvědčeni, že mnozí jimi i pohrdají.

na srdce, drahé kameny a strniště označuje působení vychovatelovo *na vůli* chovancovu. Zlato, stříbro a drahé kameny jsou odznakem činnosti dobré, dříví, seno a strniště znamením činnosti špatné.

Zkušebním kamenem jest oheň. Tím míní se protivenství, utrpení, každé pokušení, příležitost ke hříchu a p.

Zařídí-li vychovatel působení *na rozum* chovancův tak, že mu navždy utkví v mysli rozdíl čtnosti od hříchu, rozdíl mezi blažeností věčnou a štěstím pozemským, jako různě jest zlato od dřeva; dovede-li *srdce* chovancovo naplnit *svatými* city, kteréž jako stříbropěnné vlny obmývají jeho nevinné srdce; posilní-li konečně dobrým příkladem svým i celého okolí *vůli* svého svěřence a k tomu-li jej stálým navykáním přivede, *by užíval* ochotně a rád *prostředků*, *jichž mu poskytuje náboženství*, pak svěřenec jeho v boji proti hříchu jistě nepodlehne. Zástupy svatých a světic mluví tu nade vše nejlépe. — Je-li však náuka, již vychovatel předkládá obsahem i formou ceny nepatrné, budí-li city jen chvilkové a k tomu méně dobré, vůle-li jen nepatrně posilována, nebo snad úplně sobě bez podpory ponechána není divu, že každé pokušení, každá příležitost ke hříchu vítězí, a že milý svěřenec klesá čím dále tím hloub.

O jednotlivém působení *na rozum*, *na srdce* a *vůli* a jednotlivých prostředcích, jichž užívati vychovateli, není třeba zde šíře se zmiňovati. Kdo se chce poučiti, nalezne o tom v každé katolické paedagogice dosti a dosti vzácných pokynů. V té příčině velmi se zamlouvá „Lehrbuch der Pädagogik“ od Kriega. Mladšímu katechetovi může býti vůdcem „Praktická rukověť pro katechety“ od J. Ježka. Bylo by ovšem připojiti „modlitby pro dům“ k udaným „modlitbám ve škole“ (Rukověť, str. 20.). — *Ranní modlitbu* s návodem, jak obětovati veškeré myšlenky, řeči i skutky Bohu hned na úsvitě, *večerní modlitbu*, k níž připojeno zpytování svědomí, *modlitbu před i po jídle* a vhodné poučení, jak konati *modlitbu rozjímavou*, mohl by každý svěřenec znáti, opouštěje školu. Kdyby tomu tak bylo, není pochybnosti, že podporu mocnou dal vychovatel svému svěřenci, by setrval na cestě dobré. Co konečně říci o tom, jak mocně působí něžná úcta k blahoslavené Matce Boží, jak tajemně sílí chovance naše pobyt před svatostánkem? Tvrdí-li zbožný spisovatel, že změni tvářnost země, když se mu podaří lidstvo veškeré k Ježíši Svátostnému přivést, pak neupře nikdo, jak podivuhodné účinky znamenati bude vychovatel, přiváděti-li si umíní svěřence před trůn lásky a dobrotý neskonale.

Řeč-li o návštěvě Svátosti nejsvětější, není nutno *vždy* mysliti na to, by vychovatel celou třídu vedl, ač pro jednotlivé případy mělo by to býti pravidlem. Podáno-li jasné poučení, pěkný návod, možno dopřáti samostatnosti svěřencům i co do času i co do místa, kde pobožnost vykonati chtějí. — Příkladem uvádíme Skalku u Dobrušky. Jsi-li okolo třetí hodiny v zámecké kapli, vždy poznáš, že děti jdou ze školy. Jdou kolem kaple. Ale žádné nejde kolem, aby nepozdravilo Pána Ježíše ve Svátosti nejsvětější. Vkročí do vnitř, poklekne si, položí učením na zemi, sepne ruce a, majíc oči významně ke svatostánku upřené, koná modlitbu. Za pět minut jest hotovo a spěchá domů, jsouc plno radosti, že vykonalo návštěvu u Ježíše Krista. Takové pěkné zvyky zachová dítě i když dospěje.

Denní zkušenost to dosvědčuje. Než denní zkušenost dosvědčuje také, že naše kostely bývají skoro celý den zavřené. Osvědčený feuilletonista již na to v „Čechu“ upozorňoval, ale málo kde si všimli slov jeho.

Tolik by mohl konati katecheta pro blaho mládeže. Ostatní pak učitelé, již na škole působí, vidouce ono hrozné procento svěřencův úpadati ve propašť záhuby, měli by pamatovati, že účelem jejich jest nejen učiti ale i vychovávat. Již pouhá láska ke vlasti, abychom o jiném pomlčeli, vybízí k tomu, by se učitel chopil všech vhodných prostředků, jimiž by vychoval vlasti muže celé, občany bezúhonné, neohrožené hajitele ctnosti, práva a spravedlnosti. Kéž podá k této svorné činnosti kněz ruku učiteli a učitel knězi — dokud nebude pozdě!

O cestě ze školy.

Ve starých čítankách hned u předu byl pěkný článek o cestě ze školy, jak z pěti chalup co den chodily děti do školy a jak na zpátek nejmladší nesly, by nezahynulo ve sněhu. Nutno také na tyto cesty poněkud se poohlédnouti a v úvahu je vzíti. Co řečeno o cestě ze školy, platí také o cestě do školy a na opak.

Ráno i odpoledne vidáme na ulicích a po cestách davy dětí, do školy a ze školy spěchajících. Hned na prvý pohled dle jejich knih poznáme školáky. Někteří mají domů daleko, jiní bydlí blízko. Často slýcháme náрек rodičů, kteří musí děti své až půl hodiny přes pole do školy posýlati. Ale obtíž ta se dětek mnoho nedotýká. Musí-li několik hodin seděti v lavicích mnohdy těsných a nepohodlných, které budou ve školách strašiti tak dlouho, až se rozpadnou, jak rády si cestou proskočí, údy narovnají a v čerstvém vzduchu vydechnou! Taková procházka za příznivého počasí jest mila a příjemna; cesty ony otužují tělo tak, že snadno poznáme přespolní děti od domácích městských. Oněch líc má zdravou červenou barvu, těchto tvář bývá bleďa a jako chorobna.

Jinak bývá v zimě a za nepohody. Tu třeba děti na mnohou věc často upozorňovati. Nejříve nutno, by žáci ti měli teplé, dobré šaty, nepromokavou obuv, ale ne snad aby příliš do vlny a kožíšků byli zabalováni. Mnohá matka dá dítěti na krk notný šál nebo loktušku, o tělo ostatní pramálo se starajíc. Dítě samo šál odkládá, jakoby tušilo z něho hrozící krční nebo jinou nemoc.

Zvláště jest nutno, by ve škole děti odkládaly všechny teplé šátky, šály a loktušky, svrchní kabáty, rukavice i nátepničky; neboť jinak by pro cestu ze školy tyto věci zůstaly bez prospěchu ano byly by i na škodu.

Jako rodiče tak i učitel připomene často dětem, aby se braly ze školy do vzdálených vesnic rázným krokem, ne příliš pomalu a loudavě a aby se nikde nezastavovaly, jak bývá obyčejem dítek, že při nepatrných věcech půlhodiny vy stojí, na sebe čekají, ptáky pozorují a podobně. Také dlužno dětem připomenouti, by nikdy a zvláště ne v zimě ústy nedýchaly a studený vzduch tak nepohlcovaly. Nejlépe naučiti se dýchati nosem a za tou příčinou nos čistý míti. Na venkově zvláště děti při chůzi ústa otevřená nechávají, což bývá příčinou rozličných nemocí. Varujme děti také před přílišným za větru a zimy mluvením, křikem a zpěvem.

Jakmile přespolní žáci přišli, ať jest jim dovolen přístup do školy a teplé světnice (třeba nebyly $\frac{3}{4}$ na osm). Jejich místo však nebudiž u kamen, aby rychlé střídání teploty neškodilo jejich zdraví.

Zle bývá takovým dětem za stálého deště nebo velkého sněhu při osadách a samotách, od školy příliš vzdálených. Městským dětem podobné svízele nejsou

ani známy. Tu pak bývá nemožno co den do školy choditi při veškeré v tom ohledu horlivosti. Jaká to jest pro děti škoda, že jsou nuceny postup učení přetrhnouti! Ale jinak není možno.

V tom ohledu bylo mnoho usnadněno školami jednotřídními po vesnicích a což mnohem výhodnějším jest, exponovanými paralelkami pro tři až čtyři ročníky. Doma jde mládež nejmenší do školy, do čtvrté a páté třídy pak chodí dospělejší do školy „mateřské“ jako dříve do škol hlavních. Těmto žákům 10 až 14letým cesta, třeba o něco delší, neuškodí.

Ačkoliv nepohodlná cesta žáka neosvobozuje od návštěvy školní, přece bude nucen učitel mnohdy k žákům přesporním shovívavějším se ukazovati než k domácím, když na př. později o něco do školy přijdou, když dříve než o čtvrté hodině pro blížící se noc budou museti opustiti školu nebo v poledne v teplé třídě zůstanou. Také musí přesporní mnohdy osušiti si šaty a zvláště obuv. Jíti v promočených botách není tak nepříjemné a škodlivé jako v nich seděti několik hodin.

Velice se zavděčují rodiče dětem školním, když pro ně v nepohodě přijedou, což by se mohlo státi dle pořadu čísel zvláště v zimě, kdy koně nemají ničeho na práci. Učitel nebo katecheta pobídne zámožnější sousedy k těmto skutkům lásky křesťanské. Však nutno poznamenati, by všechny děti na vůz byly vzaty a ne snad jenom domácí a z přízně, jak se mnohdy stává, čímž cit chudších bývá urážen a prohlubeň mezi bohatstvím a chudobou se hned z mládí rozšiřuje. K takovým cestám musí býti děti dobře zaopatřeny a do vozu nutno nandati hodně slámy a nějakou deku.

Nemůže-li škola přesporním dětem všechno poskytnouti, buďtež rodiče napomínáni, by děti své ku známým posílali, by se zde osušily nebo převlékly. Také by zde mohly nějaký čas bydleti a několik dní by jim sem měla býti dodávána strava, by ani v nejhorších úpadech nebyly nuceny školu vynechávati nebo život nebezpečí vysazovati.

Někde nosívají dřevěnky (trepy) na botách kožených nebo tlustých punčochách, aby se obuv nepromočila, což jest rovněž rodičům a jich dětem k doporučení.

Přesporním, denně domů docházejícím žákům do sousedních obcí učitel přísně zakáže veškeré hlučení, křiky, hádky a snad i pračky mezi sebou, jakož i škody na osení, stromech, plotech, pramenech atd. Co tu bývá mnohdy žalob rolníků, sadařů, jakož i cestářů, že mládež rozhazuje hromádky kamene, zastavuje vodu v příkopech a podobně! Jindy si stížnost vedou lidé, rozpustilou mládež potkávající. Dítka na ulici a cestě ukazují, jaká jest škola a mnohdy zcela správně. Mládež se často zbytečně zastavuje na cestě, velice pomalu se běře k domovu, by jí darebnosti hodně dlouho trvaly. Také bývají sváděny boje žáků, do dvou vesnic se beroucích nebo mezi dětmi domácími a přesporními.

Ty a podobné věci nebudtež nikterak mládeži na cestě ze školy trpěny. Prospívá, když vedle zákazu také učitel po vyučování školním na procházku jde v tu stranu, kam děti jdou ke svým domovům. Také katecheta se připojí k dětem, navraceje se ze školy přesporní. A tu jde vychovatel mládeže někdy cestou hlavní, jindy cestou vedlejší. Dítka pak nejsou nikdy jisty a bojí se darebnosti prováděti. Taková dohlídka zabrání mnohému zlu, nutí žáky pravidelně se bráti k domovu a učiteli podává příležitost, aby děti zkoumal, s nimi řeč zapřádal a je pozoroval v řeči a způsobech.

Než dlužno dáti pozor, aby mládež neviděla v těch procházkách učitelových stopování a proto na jiné cesty se uchýlovala a darebnosti si neponechávala až

bude, jak říkáme, za větrem. Procházky ty a obcování ono měžž na sobě spíše ráz přátelství.

Jest také dobře, když jde mládež ze školy a do školy oddělené dle pohlaví, zvláště při dětech dospělejších, což se však beztoho děje, poněvadž se děvčata vyhýbají chlapcům, zvláště když od nich málo dobrého zažijí. Než netřeba při tom příliš úzkostlivě si počínati; veliké rozdělování bylo by na závađu.

Učitel také připomene přespólním žákům, aby cizím lidem mnoho nedůvěřovali. k nim se nepřipojovali a od nich svést se nedali. V tom ohledu máme smutné zkušenosti, jak byly děti od pobudů okradeny o šaty, náušnice, ano i chléb, který si nesly na oběd atd. Proto ať jsou žáci opatrní, své cesty si hledí a s neznámými v žádný nevcházejí spolek! Také nutno napomenouti dítky ty, by se nechytaly na vozy, nevěřily neznámým vozkům a nikde zvláště v zimě do noci se nezdržovaly, by uhráté neskákaly do vody a podobně.

Dítky mohou i mnoho dobrého na cestách těch učiniti, k čemuž třeba je pobídnouti a povzbuditi. Jdou kolem kříže, svatých obrazů, kapličky, a tu nutno, by Boha a svaté ctily krátkou modlitbou, by se poznamenaly svatým křížem a chlapci posmekli. Potkají kněze, beroucího se s tělem Páně k nemocnému, tu pokleknou a bijí se v prsa.

Zvláště nutno připomenouti dětem, jak se mají chovati, když jdou k svaté zpovědi a k sv. přijímání, by zřejmo bylo, že tato cesta se děje za účelem zvláště posvátným. Nejlépe by bylo, kdyby cestou tou vykonávaly nějakou modlitbu jako Růženec.

Děti na cestě ať dávají křesťanské pozdravení dospělým lidem, ať cizincům ukáží cestu, a kdyby se stalo, že by našly nemocného nebo mrtvého nešťastníka, ať to oznámí v nejbližší vesnici, by se v čas přispělo na pomoc. Dospělejší mohou svým mladším spolužákům nésti školní věci a jiné služby lásky křesťanské jim prokazovati. Jak mnohdy zachrání spolužáka před větší a menší pohromou často i před jistou smrtí, a není to zaznamenáno ve všech denních listech. Těmi a podobnými věcmi se utužuje vespólná láska a příchýlnost.

Alojs Dostál.

Obrazy z dějin vychovatelství.

II. Viktorin z Feltri.¹⁾

Píše Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Viktorin byl synem rodičů chudých, kteří bydleli ve městě zvaném Feltri, kdež byl otec jeho písařem. Slul vlastně Ramboldoni;²⁾ byl však podle zvyku

¹⁾ Co tuto vypravujem, čerpali jsme ze spisů následujících: Francesco Cerruti: *Storia della pedagogia in Italia*. Torino 1883.; Georg Voigt: *Die Wiederbelebung des classischen Alterthums oder das erste Jahrhundert des Humanismus*. Erster Bd. 2. Aufl. str. 537. etc.; Karl Raumer: *Geschichte der Paedagogik vom Wiederaufblühen classischer Studien bis auf unsere Zeit*. I. díl, str. 30—33. L. Geiger: *Renaissance und Humanismus in Italien und Deutschland* str. 171—173.; J. Burckhardt. *Geschichte der Renaissance in Italien* I. 255 etc.; Dr Ludwig Pastor: *Geschichte der Päpste im Zeitalter der Renaissance bis zur Wahl Pius' II* Díl I. str. 39. etc.; Dr K. A. Schmid: *Geschichte der Erziehung vom Anfang an bis auf unsere Zeit*. Díl II. Část 2. str. 36 etc. Dr L. Kellner *Erziehungsgeschichte in Skizzen und Bildern*. Díl I. str. 199. etc.

²⁾ Někteří píší: Ramboldini, což ovšem není správné.

tehdejšího nazýván Viktorin z Felter, podle rodiště, on sám pak se zval nejráději „mantuanským“, podle hlavního svého působiště. Narodil se r. 1378., ale ačkoli byl hochem nadaným a po vzdělání a vědění jen tak řka hořel, nedostalo se mu pro chudobu rodičů až do jeho roku dvacátého přece žádného vyššího vzdělání. Ale v tomto věku přiměla jej touha po vědách k tomu, že opustil náhle rodičovský dům a že se odebral do Padovy, kdež poslouchal výklady učených mistrů o předmětech propaedeutických, živě se nuzně vyučováním dětí některých měšťanů ve čtení a psaní. Z mistrů těchto získal si úctu a lásku Viktorinovu obzvláště Giovanni Malphaghino, jenž jest známější pod jménem Jan z Ravenny, u něhož slavný Francesco Petrarca velice chválí živost ducha, výbornou paměť, filosofickou zdrženlivost, zbožnost a střizlivost. Od toho se naučil Viktorin retorice a philologii, zároveň pak též oné zbožnosti a čistotě mravů, pro kteréž byl později všem svým chovancům tak krásným a ušlechtilým vzorem. Zároveň pak navštěvoval Viktorin i školu Kašpárka z Barzizy (Gasparino da Barzizza), kterýž byl výborným latinářem a v jehož přednáškách Viktorin pojal onu velkou lásku obzvláště ke spisům Ciceronovým, již zůstal věren po celý svůj život.

Ve všech těchto vědách činil Viktorin při výborných vlohách svých a úsilovné pilnosti a snaze pokroky tak rychlé, že již v krátké době několika let dosáhl nejvyšších stupňů akademických; odznaků však těchto hodností nenosil veřejně nikdy; když pak býval tázan po příčině, proč že se také ve veřejnosti neukáže s odznaky mistrovství či doktorství, odpovídal, že největší muze ozdobou jsou ctnost a moudrost, ostatní že jest pouhé pozlátko.

Při těchto vážných a pilných studiích dbal však Viktorin, pokud jen možno i zotavení a utužení těla a rád se zúčastnil se svými přátely všeho, při čem se zračí a osvědčuje zmužilost a pak veselá mysl věku mladého. Cvičival se se soudruhy v běhání, skákání a házení kopím a skládal básně na milé svoje přátele v řeči buď latinské nebo italské.

Zde v Padově se vyvinul i jeho talent mathematický a Viktorin si umínil, že vedle studií theologických, philologických a filosofických vycvičí se ještě v mathematice. Ale Biagio Pelacani, ¹⁾ jenž byl tenkrát ve městě jediným professorem mathematicy, byl nejen velikým mathematickem, nýbrž i velkým lakomcem.

Viktorin, jenž se živil dost nuzně vyučováním, neměl tolik hmotných prostředků, aby zaplatil lakotnému professorovi za vyučování značný honorář, a ubohému, pravíme z úmysla: ubohému Pelacanimu nepřišlo ani na mysl, aby snaživému mladému učenici honorář ten prominul. Viktorin se však dlouho nerozmýšlel a ve své veliké touze a dychtivosti po vzdělání mathematickém ponížil se tak, že vstoupil do služeb tohoto lakomce v té pevné naději, že mu jakožto studentovi sloužícímu, při těch mnohých nízkých pracích, jež mu u lakomce bude konati, přece tu a tam naskytne příležitost, aby získal něco pro svou vědu: ale zklamal se. Pelacani sdílel totiž svoje vědomosti jen za peníze, a proto přednášel a mluvil o věcech mathematických jenom před studenty, kteří platili, ne však před chudými, kteří si honorář odsluhovali.

Když Viktorin seznal, že se nadarmo tak velice ponížil, opustil po trapných šesti měsících bezcitného učence, aniž by se ovšem vzdal tím zároveň i svého cíle. Podařilo se mu právě v této době opatřit si spisy Euklidovy a jak tyto měl, jal se je studovat s takovou pílí a horoucností, že zkrátil i spánek svůj a si

¹⁾ Dr L. Kellner píše: Palakane, což jest jistě nesprávné.

nedopřál tak řka ani oddechu a v studiu činil takové pokroky, že již po šesti měsících ku podivu všech celých deset knih řeckého tohoto matematika úplně si osvojil, — věc ta za dnů našich neslýchaná, praví Francesco Castiglione.

Další jeho pokroky v mathematice byly právě tak netušeně skvělé jako tento začátek a za nedlouho obrátil na sebe pozornost i největších učenců v tomto oboru, tak že naň hleděli s udivením. A nyní teprve uznal i Biagio Pelacani, jak velice chybil, když pro svou lakotu odpudil od sebe tak nadaného a snaživého mladého muže, a litoval toho, že se tak samochtě připravil o slávu, jaká by mu byla jistě vzešla z toho, kdyby byl odchoval tak výtečného a slavného žáka.

To však by byl muž, jakým byl Biagio Pelacani, snadno ještě snesl, ale k pozdní této lítosti, kteráž měla kořen svůj jenom v samolásce, přistoupil i trest, Mluvil-li se totiž ve městě už dříve o tom, jak jest lakomý, mluvilo se o tom tím více, když vešlo v známost, jak tvrdě a nešlechtně zachoval se k Viktorinovi, a brzy klesl v očích měšťanstva i studentstva tak, že neměl skoro žádných posluchačů a že byl přinucen z Padovy pryč odejít. — Když se o něm později mluvilo někdy před Viktorinem, říkával tento žertem, že prý jest přece Pelacanimu velkými povinen díky, proto že prý ho donutil, aby se stal matematikem bez velkých výloh, čímž prý dokázal, že v této jediné věci jest štedrým.

Nedlouho po té, když byl Viktorin dokončil v Padově svoje studia, vrátil se slavný italský učenec Battista Guarino ¹⁾, rodilý z Verony, jenž žil za příčinou philologických studií řeckých dlouho v Cařihradě, zpět do Benátek. Jakmile o tom zvěděl Viktorin, pospíšil k němu, by se od něho naučil ještě jazyku řeckému. Prostředky k výživě musil si ovšem jako v Padově i zde opatřovat vyučováním po všechn ten čas, který zde strávil (t. j. asi od r. 1414—1418), a přec jej vidíme, jak shromažďuje kolem sebe nadané žáky chudé a je vyučuje za „Zaplať Pán Bůh“, čemu zámožné učil za plat. Při tom pak byl sám velice pilným žákem Guarinovým a prospíval výtečně v jazyku řeckém; Guarino zas navzájem učil se od svého výtečného žáka klasické latině a stal se mu přítelem věrným až do smrti.

Pobyv takto v Benátkách asi čtyři roky a rozmnoživ značně dosavadní svoje vědomosti vědomostmi novými, vrátil se Viktorin zpět do Padovy, kdež byl přijat s velikou láskou a úctou. Vědy chtivá mládež hrnula se k němu jako k učiteli v každém ohledu dokonalému; měšťané jej ctili a utíkali se ve svých nesnázích k němu o radu, kterouž jim Viktorin ochotně vždy udílel. Jak zde byl ctěn a milován, jest mimo jiné patrné i z toho, že mu měšťané o své ujmě nabídli učitelskou stolicí filosofie a retoriky, kterouž po delším otálení přijal. Zároveň pak zřídil paedagogium, kdež vyučoval a vychovával úplně zdarma (per l'amore di Dio — za zaplať Pán Bůh) nadané a mravné žáky bez ohledu na stav jejich rodičů.

Jelikož však tenkrát v Padově vládla velká nemravnost a nevázanost, což mělo ovšem vliv i na mládež, — a jelikož snahy Viktorinovy zlo toto odstranit nejen neměly žádného skoro úspěchu, ba spíše ještě byly zneuznány, složil Viktorin po roce svůj úřad a odebral se znovu do Benátek, kdež byl s otevřenou náručí přijat a kdež opět zřídil ústav vyučovací, kterýž pod jeho moudrým řízením velmi utěšeně prospíval a zkvétal. Ale i tato velice záslužná jeho činnost měla býti opět brzy přerušena a všecko další jeho působení mělo se bráti směrem značně jiným.

¹⁾ Někteří píší Guerino, což jest nesprávné.

Markrabě mantuanský Giovanni Francesco I. z rodu Gonzagů (1407—1448), jenž byl nejen knížetem nádhery milovným, nýbrž i velikým příznivcem věd, hledal právě tenkrát pro svoje děti — 4 syny a 2 dcery — vhodného učitele t. j. takového, jemuž by mohl s dobrým svědomím úplně svěřit výchovu svých dětí, jelikož pro svoje podniky válečné jenom zřídka kdy býval doma a k výchově dětí svých tudíž jen málo mohl přihlížet. Za učitele pak takového byl mu z mnoha stran doporučen Viktorin. Markrabě s ním tudíž počal vyjednávat prostřednictvím jistého benátského patricia. Viktorin však se z počátku zdráhal nabízený sobě úřad přijati, jelikož byl uvyklý žítí na půdě republikánské a přepych dvorů knížecích byl mu proti mysli. Když však byl uvážil, že bude moci skrze knížecí svoje chovance působit požehnaně v kruzích nejširších a na dobu dlouhou, přijal po delším zdráhání se a otálení nabízený sobě úřad a přibyl r. 1425 do Mantovy, jsa pevně odhodlán opětně jej složit, kdyby jeho plány výchovatecké a působení jeho učitelské měly narazit na veliké překážky. To také řekl zcela upřímně a otevřeně markraběti samému hned v první rozmluvě, kterou s ním měl. Pravil bez obalu mezi jiným takto: „Jest ovšem pravda, že jsem si umínil vyhýbati se trnům a lesku dvorů knížecích, proto že rozmařilost a prostopášnost a marná pýcha, kteréž jsou tam často domovem, nehodí se k mému klidnému životu; ale myslím, že mohu doufati, vznešený můj pane, že tvoje šlechtaná a tak výtečně vzdělaná mysl nikterak se nebude stavět nepřátelsky proti mému smýšlení; přicházím k tvému vyzvání, abych u tebe pobyl tak dlouho, pokud vznešená tvoje ctnost zůstane tatáž a ty ode mně nebudeš žádat ničeho, co by nás obou bylo nehodno.“

Odpověď, již dal po těchto slovech markrabě našemu Viktorinovi, byla opravdu velikomyslná a jest nám důkazem nejen šlechtěného jeho mysli, nýbrž i veliké úcty a důvěry, jež choval k muži tak učenému a šlechtnému. „Tvoje všeobecně uznaná čistota mravů a veliké tvoje vědomosti,“ pravil markrabě, „pohnuly mne k tomu, abych ti svěřil vychování a vyučování dětí svých; odevzdávám ti je s plnou důvěrou a bez obmezení, vyhrazuje si jedině lásku a jméno otce.“

Povzbuzen slovy tak šlechtnými, započal Viktorin s láskou a nadějí v úplný zdar výchovatecké dílo své. Musil však hned z počátku kousnout do oříšku dosti trpkého a tvrdého, jež rozloupnouti by se byl asi ztěžka odvážil, kdyby byl neměl jistoty, že markrabě skládá plnou důvěru v umění jeho výchovatecké a že tudíž nebude na odpor tomu, co se z ohledů výchovateckých jeví být nutným.

Dům, v němž měl Viktorin vyučovati svoje chovance a jejich soudruhy z přednějších rodin šlechtických, stál nedaleko vévodského paláce, ale v ústraní od hluku města blíže jezera mantuanského uprostřed louky, již protínala rozkošná stromořadí. Ale již název, jaký lid dával domu tomuto (zvalť jej „casa giocosa“), nasvědčoval tomu, že se v něm pěstují více veselé hry a zábavy nežli učení; a což teprv vnitřní zařízení domu! Tu byly nádherně upravené pokoje, síně i chodby zdobené drahými obrazy, stříbrné a zlaté stolní náčiní, četné služebnictvo atd.

Když to všechno spatřil Viktorin, podivil se a zarazil. Ačkoli však poznal na první pohled, že za těchto okolností učení a výchova nemohly by zdárně prospívati, přec si umínil s reformami vyčkati, až by vše důkladně prohlédl a poznal. Pak ale jednal rázně a odhodlaně. Zbytečné služebnictvo bylo propuštěno, ostatnímu dány přísné předpisy, co by v budoucnosti mělo činiti a jak se chovati, u vchodu do domu postaven vrátný, muž to spolehlivý, jenž měl přísný rozkaz, že nesmí nikoho pustit ani z domu ani do domu bez dovolení ředitelova. Ze soudruhů dětí knížecích ponecháni v ústavě toliko ti, kteří byli mravů bezúhonných;

se stolu a ode všad zmizelo stříbrné a zlaté náčiní, strava i oděv zjednodušený a všecko vůbec zařízeno tak, by to prospívalo lépe než dříve jak zdraví duše tak i těla.

Tato odvaha Viktorinova vzbudila jednak hněv, jednak podivení, jež vzrostlo tím víc, když vešlo v známost, že Viktorin všechny tyto reformy provedl úplně na svou vlastní pěst, aniž by se o tom dříve markraběti byl jen slovem zmínil. Když se tento dozvěděl, jaké reformy a jakou kázeň zavedl Viktorin v domě, jenž slul dříve „casa giocosa“, nejen všechno schválil, ale byl tomu konečně i rád, že to Viktorin provedl všechno na svou vlastní pěst, jelikož by jinak — zvláště z ohledů osobních — ztěžka asi bylo mohlo dojít ku reformám tak důkladným.

(Pokračování.)

Jsou-li potřebny a jak mají se uspořádati internáty, aby se v nich dosáhlo dobrého vychování?

Přednesl Dr. Ladislav Jambreković na druhém sjezdu katechetů chorvatských.

V dějinách nalézáme často doby plné převratů, doby, v nichž se i nejsilnější povahy děsí a téměř zoufají o dobru a štěstí lidského pokolení. Avšak v takových dobách nikdy neopustí národy naděje v časy lepší. Tak také třeba. Nikdy nesmíme zoufatí o štěstí a budoucnosti pokolení lidského. Každého dne může nastati zlepšení. Byť byl národ sebe nešťastnější, sebe více bloudil — má vždy prostředek, který ho může přivést na pravou cestu.

A který je ten prostředek? Dobré vychování, a zvláště dobré vychování mládeže. Je třeba mužů nábožných, dobře vychovaných, rozumných, charakterních: ti ať pokolení vychovávají a na lepší cestu uvádějí. A takové muže Bůh dá, a vychování je vzdělává a ušlechťuje. Co je talentů, které by mohly národu velmi prospěti, jež by mu mohly býti muži-spasiteli, a jdou ve zlém, protože v mládí nebyli dobře vychováni. Takové muže Bůh posílá, ale vychování je kazí.

Tyto myšlenky upomínají nás, jak je důležitá otázka vychování a jak je nám úsilovně uchopiti se každého prostředku, jímž se tento vznešený účel, dobré vychování uskutečňuje.

Je nám tedy rozebrati stať: „jsou-li potřebny a jak mají se uspořádati internáty, aby se v nich dosáhlo dobrého vychování“.

I. Nežli se rozhovoříme o potřebě vychovávacích internátů, třeba krátce říci, co jsou vychovávací internáty. Vychovávací internáty jsou ústavy, v nichž se jinoši pod ustano-

veným vůdcem sdružují v trvalý pospolitý život zatím účelem, aby se v této pospolitosti odchováli pro budoucí život.*)

Aby se ještě jasněji vytknul pojem internátu, porovnejme jej se školou a domácím životem. Internát je roven škole v tom, že je jako škola ústavem, kde se mládež vychovává pro budoucí život, různí pak se od školy tím, že v internátě mládež celý den je pospolu, zároveň vstává, zároveň se učí, zároveň se prochází, zároveň jde spat. Rozumí se samo sebou, že tím nepravíme, že škola a internát jsou něco sobě odporujícího. Právě naopak: škola a internát se doplňují a si pomáhají.

Porovnejme nyní internát s domácím vychováním. Internát má za úlohu nahraditi domácí vychování, aneb je-li třeba, je doplniti. Nahraňuje pak a doplňuje internát domácí vychování tím, že v něm představení na místě rodičů pečlivě dohlíží na svěřené sobě chovance a že chovanci jako bratři jedním duchem dýchají, sobě vespolek pomáhají, aby dosáhli jednoho cíle — dobrého vychování pro život.

Nyní již přikročíme k otázce své.

Dle známého: qui bene distinguit, bene docet, třeba hořejší otázku rozložití a na každou pak odpověditi.

Jde-li o potřebu internátů, tedy můžeme se tázati: 1. jsou-li internáty absolutně potřebny; posito, že nejsou, 2. jsou-li potřebny relativně t. j. dle nynějších společenských zařízení, a 3. jsou-li potřebny

*) Stöckl: Lehrbuch der Paedagogik.

jen jako nějaké *malum necessarium* t. j. aby odvrátily mládež od větších poklesků, aby jí daly byt i obsluhu, čili jsou-li potřebny v tom smyslu, aby se v nich mládež dobře vychovala.

Tážeme se tedy nejprve, jsou-li internáty absolutně potřebny. Odpověď je jasná: nejsou. Příčina toho je: kdyby internáty byly absolutně potřebny, nemohla by se bez nich mládež náležitě vychovávat. Kdo by se to odvážil tvrdit? Vždyť domácí krb v první řadě je povolán, aby dítě vychovával, ústav mu v tom má jen pomoci, kde on sám nestačí.

Tážeme se dále: jsou-li internáty relativně, t. j. dle nynějších společenských zařízení potřebny? Na tuto otázku odpovídáme: ano. Tato potřeba se pozoruje, hledíme-li na okolnosti (poměry) rodičů i dětí. — Zkoumáme-li poměry rodičů, vidíme především, že mnozí rodiče nepřebývají v městě, v němž je některý vyučovací ústav, do něhož posílají své děti. Musí je tedy v onom městě, zaopatřiti. První a svatou záležitostí tu jim je, aby dítě své dali do takového zaopatření (rodiny), kdež by prospívalo jak v učení tak v chování. Komu je tedy svěřit? Dáti je chtějí počestné rodině. Jsme přesvědčeni, že v každém městě jsou ctnostné počestné rodiny. Ale z druhé strany jistě neupřílišíme, pravíme-li, že jsou v městech i takové domy — a ne málo — do nichž není radno svěřiti dítě, poněvadž se v těch domech špatně plní příkazání Boží, že vidí v nich děti, čeho by viděti neměly. Mnozí rodiče by rádi dali dítě své do dobré a spořádané rodiny, ale takové rodiny činí nároky, byť spravedlivé, s jakéž rodiče nejsou. Tyto všechny obtíže a nesnáze odpadnou, je-li ve městě internát. Tam dají rodiče své dítě, tam je mohou zaopatřiti za mírný poplatek, tam najde dítě mnoho, čeho v privatních domech nenajde. — Ano i ti rodiče, kteří bydlí v městě, kde je vyučovací ústav, jak zkušenost učí, rádi dávají dítě své do internátu. A ne bez příčiny. Někteří rodiče jsou denní prací zaujati, že nemohou sami dohlédati na dítě. Druzí opět vidí, že povaha jejich dítěte vyžaduje, aby se učilo od druhých, neboť vidí, že společnost a příklad jiných způsobí, aby více prospělo. Takové případy nejsou řídky, ukazují, že i při domácím výborném krbu je dobrý internát potřeben.

Zkoumáme-li nyní poměry mládeže, vidíme, že i ty svědčí potřebě internátů.

Mnohý jinoch dobře prospívá, má-li vedle sebe někoho, kdož by ho poučil, má-li dobrých příkladů, které ho vybízejí k práci. Nemá-li toho, zpustne, zajde po zlém. Takových však poučení, takových dobrých příkladů je v každém internátě. Nejhlavnější však je, co nyní povíme. Mnozí se chtějí věnovati povolání, jež vyžaduje zvláštní přípravy, zvláštního sebezapření, zvláštního cvičení, na př. stav učitelský. Takové jinochy mohou domácí krby jen s tíží náležitě vychováti. Pro ně je internát nezbytně potřeben.

Kdo přednesené uváží, máme za to, že rád nám přisvědčí, jak to prakticky dosvědčují i mnozí rodiče, že jsou internáty za nynějších poměrů velmi potřebny.

Nyní se tážme: jsou-li internáty potřebny jen proto, aby se mládež v nich zaopatřila, aby se uchránila od poklesků, čili jsou potřebny proto, aby se v nich dobře vychovala pro život.

Tu však nám mnohý učiní námitku, popře i sám základ naší otázky a řekne: „Marně se tážete, jsou-li potřebny internáty, aby se v nich dosáhlo dobrého vychování, kdyžť již svou úpravou a svým složením internáty nejsou způsobilý k vychování mládeže. Vždyť v každém internátě žije jich mnoho pospolu, co tu může býti škodlivých vlivů, jež dobré pro celý život zničí. Mnozí a mnozí vždy naříkali, že šli do internátu, neboť se v něm naučili mnohým věcem, jichž dříve ani dle jména neznali. V internátě mají dále chovanci příležitost poznati chyby svých představených, poněvadž se s nimi často stýkají. V internátu se odchovávají jinoši neohrabaní, jednostranní, domácností odcizení atd.“ To jsou důvody, jež mnozí uvádějí a dle toho myslí, že internáty již svým uspořádáním nejsou způsobilý dobře vychovávat mládež.

Přese všechny tyto výtky tvrdíme, že internáty svým uspořádáním a svou povahou jsou způsobilý dobře mládež vychovávat. Nebo co je výchova? Působnost, již dospělý člověk převádí na rozvoj tělesných i duševních sil dítěte, by je uspůsobil k dosažení jeho cíle. Je tedy otázka: může-li internát rozvinouti takovou působnost? Může-li internát z dítěte učiniti člověka? Prozkoumáme-li jen povahu a uspořádání internátu, uvěříme, že může. V dobrém internátu jsou vychovateli osoby zkušené, pro vychování zrozené, jež znají po-

vahy mládeže, osoby, jež se neobírají ničím jiným jen výchováním. Jejich jedinou péčí je, aby především odstranily všechno, co by mohlo tělesnému nebo duševnímu rozvoji mládeže škoditi, a aby zavedly všechno, co může dobré vychování uspišiti. Nejsou takové osoby způsobily vychovávatí děti? V internátě dobře uspořádaném, je stálý pořádek, jedna mysl, jeden duch, a to mnoho přispívá k dobré výchově a k utvrzení charakteru. V internátě není jinoch sám, ale je ve společnosti. Tu vidí dobré příklady, je povzbuzen, aby se již záhy přiučil snášeti obtíže, které ho čekají v životě. To je vše vhodné, aby jinocha dobře odchovalo a uvedlo do života jako celého člověka. Co odpovíme na námitky odpůrců? Tolik, že se naší otázky netýkají. Ony námitky platí o internátech, v nichž není dobrá disciplína, v nichž nevládne nábožný duch, v nichž není náležitý dozor, v nichž představení nejsou na místě. Je-li však dobrá kázeň v internátě, dobrý dozor, jsou-li představení na svém místě, tvrdíme, že ty námitky neplatí. Jsou-li představení ctihodní, na svém místě, nemohou chovanci poznati jejich poklesků. Byl jsem v ústavu, v němž představení s námi jednali jako se sebou rovnými, my jsme však nikdy nepoznali jejich chyb: neměli jich. A tak bude v každém internátu, kde jsou představenými lidé ctnostní. Nejen že mládež jejich chyb nepozná, nýbrž ještě více si je zamiluje. Dále: vládne-li nábožný duch v ústavě, zachovávali se dobře denní pořádek, dohlíželi-li se na mládež vždy a všude, tvrdíme, že nemohou působiti příklady zlé. Oko před-

staveného uvidí takové zlé jinochy a napraví je nebo odstraní. K námitce pak, že internáty odcizují krbu domácímu, odpovídám, že neplatí. Dovolte, abych i v této příčině uvedl příklad ze svého života. Byl jsem vychován v internátě v Římě. První promluva našeho rektora byla: Pánové, přišli jste sem zdaleka, opustili jste otce i matku: věřte, že já budu nyní vaším otcem a matkou. Všechny starosti, všechny obtíže sdělte se mnou a buďte ubezpečeni, že vám vždy pomohu. A my jsme tak jednali. Přicházeli jsme se vši důvěrou k představeným a já po šestiletém pobytu v Itálii ani dost málo neodcizil jsem se rodnému domu. Jsem pevně přesvědčen, že v dobře vedeném internátě neplatí ony námitky.

Prozkoumavše otázku, jsou-li internáty způsobily, aby dobře vychovávaly mládež, vraťme se k otázce: jsou-li potřebny k dobrému vychování? I na tuto otázku odpovídáme: ano. A že jsme dobře odpověděli, potvrzují slovem i skutkem mnozí vážení a paedagogiky znalí rodiče. Známe mnohé příklady, kde rodiče bohatí a vážení přebývající v městě, kde jsou ústavy, dali děti své do internátu. A tážeš-li se jich, proč tak činí, odpovědí ti: protože si přeju, aby se tam naučily pořádku; že tam lépe prospívají, krátce, protože si přeju, aby se tam vychovály. Rodiče znající, co je výchova, cítí potřebu internátu ne proto, aby tam děti byly zaopatřeny, to jim mohou dáti doma nebo jiným způsobem, nýbrž proto, aby se tam dobře odchovaly pro život.

(Dokončení příště.)

DROBNOSTI.

Valná hromada družstva „Vlast“. Ve středu dne 31. ledna r. t. konalo družstvo „Vlast“ výroční valnou hromadu, kteráž začala v 10 hodin dopoledne a trvala s krátkou přestávkou až do 5 hodin odpoledne. Slavnému výboru „Katolické besedy“, jenž za tímto účelem propůjčil družstvu oba své sály zcela bezplatně, buďtež tuto vysloveny díky. — Valné hromady účastnilo se 68 členů. Starosta družstva Dr. Rudolf Horský zahájil schůzi křesťanským pozdravem, představil přítomným policejního komisaře p. Výbor-

ného, přivítal přítomné vřelou řečí, v níž kladl důraz na lásku a svornost všech účastníků. Na to věnoval vroucí vzpomínku zemřelým členům, za něž obětoval téhož dne mši svatou. — Jednatel Fr. Filip Konečný Ord. Praed. četl protokol minulé schůze. Dále podával p. jednatel zprávu za IX. správní rok. Probíraje dějiny družstva za rok 1892—93, zmínil se o poličních demonstracích a útocích proti „Vlasti“. Útok se nezdaril, což dokazuje nových 261 členů. Ku konci připomenul p. jednatel s povděkem, že dva nové časo-

pisy: „Rádce duchovní“ a „Obrana“ stojí v důvěrném poměru k „Vlasti“. — Po řeči jednatele ujal se slova starosta Dr. Rud. Horský, aby odsoudil rozhodnými slovy jednání a řeči oněch pánů, kteří již po dlouhou dobu anonymními dopisy napadají místopředsedu družstva, v čemž mu celé shromáždění ostrými slovy přizvukovalo. — P. Sig. Bouška, O. S. B., vykládal svůj poměr k „Vlasti“ a k českým literátům a na konec prohlásil, že přistupuje k „Vlasti“ po mnohých úvahách a modlitbách, přišel k tomu přesvědčení, že jen ve „Vlasti“ možno uskutečnit, oč se zasazuje a zač pracuje. Osvědčení p. Bouškovo vzalo celé shromáždění s povděkem na vědomí. — K účetní zprávě za minulý rok učinil Fr. Beránek dotaz, v jakém poměru stojí družstvo k Hospodářské záložně. — Předseda vykládal všechny kroky, jež výbor k záchraně peněz učinil a požádal právního přítele družstva Dra J. Buchala, aby poměr k Hospodářské záložně objasnil. Tento vykládal, že má družstvo za záložnou 5000 zl., na ty že však má za 6000 zl. pevných zabavených zástav, že tudíž družstvu nehrozí nebezpečí, že by o co přišlo. Starosta družstva i kníž. arcib. vik. sekretář Blažko upozornili na to, že valná hromada předloni odepřela peníze z Hospodářské záložny vyzvednout, ač byl v tom směru návrh podán a že tudíž na výbor nepadá žádná vina ani na pokladníka. Po té valná hromada účty schválila a udělila pokladníkovi absolutorium. — Superior Tov. Jež. P. Jos. Svoboda podával zprávu o historickém kroužku a o jeho sbornících minulých i budoucích. Důkladnou jeho zprávu o velmi utěšeném působení kroužku přijalo shromáždění s nadšením a povstalo k hlučné ovaci pro vld. P. Jos. Svobodu S. J. — Zprávu o odboru sociálním přednášel red. „Děl. Nov.“ Tom. Jiroušek. Mluvil hlavně o svých cestách a o čem na různých místech přednášel. Dr. Rud. Horský podal pak zprávu o své cestě po Německu, kdež se účastnil kongresu v Bamberku a Würzburgu. — Na konec předčítána zpráva knihovní komise. — Na to věnovala valná hromada a) historickému kroužku 300 zl. b) knihovní komisi 200 zl. c) knihovnímu fondu 200 zl. a konečně d) spolku sv. Methoděje ve Vídni 50 zl. — Též byl přijat návrh výboru, aby byl výbor rozmnožen o dva členy. Podobně přijat i návrh výboru na koupi domu spolkového a stanoveny podmínky, za jakých má býti zakoupen. —

Volba předsedy i výboru vykonána akla-
mací a zvolení jednohlasně: za předsedu Dr. Rud. Horský; do výboru: Fr. Filip Konečný Ord. Praed., K. Ulrich, Fr. Pohunek, Václ. Špaček, Fr. Žák a do rozmnoženého výboru mimo to ještě: pp. Václ. Krupička, děkan v Lysé, a Jos. Syrový, farář z Dolního Slivna. Náhradníky byli jmenováni: P. Sig. Bouška, O. S. B., Tom. Jiroušek, prof. Dr. M. Kovář a Vilém Koleč. — Když byly podány a probrány ještě některé volné návrhy, obzvláště návrh na zřízení kroužku literárního při družstvu „Vlast“, skončena schůze hlučným provoláním slávy sv. Otcí, císaři pánu a nejdpp. biskupům.

Spolek pro vzdělání katolických učitelů (Dílo blah. Jana Křt. de la Salle) stojící pod protektorátem Jeho král. Výsosti pana arcivévody Ferdinanda konal dne 26. měsíce ledna za velmi hojného účastenství členů a příznivců v sále Gumpendorfském valnou hromadu. V nepřítomnosti pana praesidenta prince Roberta z Windischgraetzu zahájil schůzi vicepraesident J. Janauschek. Jako první řečník mluvil ingénieur J. Meixner, jenž slovy vzletnými a nadšenými oslavoval církev katolickou jako pěstitelku vědy, zakladatelkyni a ochranitelkyni obecné školy, a chválil řády církve katolické, které se věnovaly vyučování. Přesed pak k vyličení činnosti školních bratří, poukázal hlavně na jejich působení ve Vídni a v Rakousku a vyzýval vzhledem k jejich křesťanské a v pravdě vlastenecké působnosti učitelské a vychovatelské ku štědrému jich podporování. Zprávu jednatelskou přednesl na místo vicepraesidenta Dra Matisse, jenž onemocněl, bratr Eucherius. Že zprávy této vyjímáme, že má spolek na 3000 členů a že měl příjmů 18.000 zl., kterážto značná částka mohla skoro celá věnována býti na vydržování kandidátů učitelství, jichž je v různých kursech a v noviciátě ve Strebersdorfu na půl druhého sta. Kongregace čítá nyní ve Vídni a v Rakousku vůbec ve svých sedmi učitelských a vychovávacích ústavech skoro plných 2000 chovanců. Zvláštní zmínky dostalo se učitelskému semináři v Tisisu (ve Vorarlberku), z něhož vyšli již v posledních dvou letech státně zkoušení učitelové. Po vykonaných nových volbách, při nichž zvoleni do správní rady i do výpomocného komitétu dámského jednomyslně opět všichni staří funkcionáři vystoupil na řečníště Msgr. Schöpfleuthner a povzbuzoval slovy důtklivými k vytrva-

losti při díle blah. Jana Křt. de la Salle, poukazuje jednak k následkům výchovy dobré, jednak opět k následkům výchovy převrácené. — Zvláštní díky vysloveny Jeho Eminencí nejdp. kardinálovi Gruschovi za velikou přízeň spolku prokázanou a za značné dary ve prospěch spolku; rovněž vysloveny díky vídeňským farářům, kteří dali ve prospěch spolkové pokladny ve svých kostelích pořádati sbírky. Schůze skončila v náladě nejlepší provoláním slávy sv. Otci a císaři.

Reditelství c. kr. č. ústavu učitelského v Praze v Panské ul. č. 3 přijímá žádosti privatistů ku zkouškám dospělosti učitelské do 31. března t. r. Žádosti buďtež doloženy křestním listem, lékařským vysvědčením, posledním vysvědčením školním, po případě vysvědčením o mravní zachovalosti a vyličením posavadního způsobu vzdělání a působení žadatele.

Katolický učitelský spolek v Kolíně nad Rýnem rozeslal svým členům následující oběžník: „Od nějaké doby vedou se v listech veřejných vždy častěji nářky na zmáhající se rozpustilost a zdivočení mládeže, hlavně ve větších městech. Ale i jinde, ba i na vesnicích, bývají o mládeži pronášeny úsudky neprávě příznivé a lidé jeví velkou náklonnost, z těchto jednotlivých smutných ukazů, jež se objevují u dětí školou povinných neb již škole odrostlých, a jimž se pomocí listů denních velkého dostává rozšíření, utvořiti si soud všeobecný o našem nynějším vychování, svoje pak mládí vychvalovati jakožto dobu, kdy prý byla mládež o mnoho lepší. Již jenom výraz „sesurovení mládeže“, jehož se zhusta užívá, musí zarmoutit každého přítele mládeže a jej pobádat, aby o těchto nárcích přemýšlel, sám pozoroval a zkoumal, jsou-li oprávněny čili nikoli, a jestli shledal, že se buď cele nebo částečně zakládají na pravdě, by pátral po hlubších zdrojích a příčinách smutného zjevu tohoto a přemýšlel o prostředcích k jeho odstranění. I bylo z různých stran ukázáno k tomu,

že by důkladné prozkoumání této otázky velice bylo žádoucí a vhodné. Zdejší katolický spolek učitelský hodlá sebrati, co o věci této soudí rozvážní a osvícení přátelé mládeže, by na základě shromážděného materialu mohl se dopracovat spolehlivého výsledku a na příštím sjezdu provincialním, jenž se bude konat v Kolíně, mohl vystoupit s praktickými návrhy. Žádáme Vás tudíž přátelsky a snažně, abyste sdělil podepsanému, třebas jenom v krátkosti aforistické, svoje o tom zkušenosti, zvlášť pak abyste se projádl o nedostatech domácí a školní výchovy, o náboženském vyučování a náboženském životě, o bytí a domácnosti, o bažení po zábavách, o četbě (novin a různých tiskopisů jiných), o dozoru mimo školu, o věcech podobných a praktické podal návrhy. Výměna náhledů v této příčině jest bez odporu nejlepším prostředkem, abychom mohli pro zpracování této otázky spolehlivého nabýt podkladu a obrátit k ní všeobecnou pozornost.

O přetěžování žactva přednášel nedávno v jistém učitelském spolku v Basi-leji ředitel L a r g i a d e r a v přednášce své dokázal, že se přetížení žactva učivem popírati nedá, ale toto přetížení že nikterak není zaviněno ukládáním velkých úkolů, nýbrž hlavně tím, že se do školy zavádí stále víc učebných předmětů. Dále pak pravil, že prý se zpěv a tělocvik obyčejně považují za zotavení, že však to není pravda. — Tělocvik, jak se nyní ve školách na mnoze pěstuje — a pěstovat musí, chce-li učitel při inspekci se ctí obstatí, namáhá prý velice pozornost i paměť, a že by nahražoval síly vyčerpané vyučováním, o tom prý nemůže býti ani řeči; ba spíše naopak způsobuje prý, tvrdil Largiader souhlasně s Drem Kollmanem, hodina zpěvu 1¹/₂krát, hodina pak tělocvik 2krát tak velkou únavu jako obyčejná hodina vyučovací. Zevrubný návod pro každý školní rok žádá prý toho příliš mnoho, tak že tím trpí žák i učitel. (Kath. Schulkunde čís. 1. str. 10—11.).

LITERATURA.

Zlatá kniha čili Dědictví sv. Ludmily. Oddělení I. Zlaté listky. Dárek věnovaný útlověkým dítkám do Zlaté knihy čili Dědictví sv. Ludmily zapsaným.

Spořádali František Pech a Edvard Mérgl. Čís. 30—Odd. II. Zlaté klasy. Dárek věnovaný dospělejším dívkám. Spořádal Jan Vačlena, profesor v Písku.

Čís. 30. Nákladem „Zlaté knihy“ čili Dědictví sv. Lidmily v Písku.

Rozvoj literatury za našich dnů jest veletušený. Pro mládež počínají psáti již i spisovatelé, již stojí na vrcholi českého Parnasu. Ona čínská zeď, již oddělovala spisovatele pro mládež od spisovatelů „prvního stupně“, počíná povolovati. Spisy určené mladistvým čtenářům z téhož stanoviska se oceňují jako spisy určené ku četbě lidu dospělého; rozdíl spočívá toliko v tom, že honoráře za spisy pro mládež, ač psáti pro děti mnohem jest nesnadnější, jsou — hubenější. Leč přece řady pilných pracovníků na národa roli dědičné denně se množí. Poměrně žádný národ nemůže se vykázati takovým počtem spisovatelů jako náš národ. Ano, množství to vzbudilo i úšklebek u „povyšenějších stavů“, že prý tolik spisovatelů, kolik učitelů. Nechtě se však vysmívají. K necti nám to není, spíše patrným to důkazem, že široké vrstvy českého učitelstva veškeré své síly zasvětily službám vlasti a národu a toho nalezneme toliko ještě u stavu kněžského. Tyto dva stavy o zmohutnění národa a jeho rozkvětu veliké mají zásluhy a každý, kdo pilně sleduje vývoj českého písemnictví a naše znovuzrození, toho upříti nemůže. A ku podivu, kde tito dva pracovníci pracují, svorně společně pracují, tam vyrůstá generace pevně odhodlaná pracovati a zápasiti za práva národní. Ku vlasteneckému združení napomáhají Raj. Zahrádka, Anděl Strážný, Dědictví Maličkých a Dědictví sv. Ludmily.

Dědictví sv. Ludmily vykonalo již veliký úkol. Vzniklo v dobách, kdy české děti ku svému čtení neměly mimo Dědictví Maličkých, Včelku a Štěpnici nic jiného. Vzniklo v dobách, kdy jen skrovný byl hlouček spisovatelů pro mládež, ba tehdy nebylo ani odběratelů. Chudí neodbírali a zámožní ještě tehdy hleděli na českou knihu většinou s pohrdlivým úsměvem: Však proto přece dopracovalo se dědictví skvělé budoucnosti. A proč? — Obě knížky, jež již po 30 let objevují se na trhu literárním, řaditi se musí ku knihám nejlepším. Mám je před sebou a hledím na ně se zalíbením. Vynikají jak skvostnou úpravou, tak bohatým obsahem. Papír jest tuhý a sytý, tisk výrazný, zraku dětskému přiměřený. Obě knížky budou každé knihovně, do níž zařaděny budou, ozdobou. I kéž by byly zakoupeny všem školám i všem českým dítkám!

Rozeberme obsah „Zlatých lístků“. Úpravná knížka čítá 136 str. a vyzdobena jest sedmi pěknými obrázky. Vybraný, věku dětskému přiměřený obsah zahájen jest velezdařilou básní „Víra“ od Jana Miloty. K ní se druží vysoce cenná a poutavá povídka „Za mořem“ od A. B. Šťastného. Povídkou touto prozradil spisovatel již dobře známý a oblíbený bohatost své fantasie a svůj dobrý vychovatelský tón. Báseň „Jak ty mně, tak já tobě“, k níž připojeny jsou dva humoristické obrázky, rozveselí každého. Však i o poučení jest postaráno pěkně vypravovaným čl. „Zábava o prázdninách“ od c. k. gymn. prof. Ed. Rodra. Cituplná jest povídka „Žena rybářova“ (s obrázkem) od J. Miloty. Neméně zamlouvá se „Havranní soud“ od Aloisa Dostála, jenž znám již jest jako velmi dobrý stylista. Povídky, k níž ku každé připojen jest obrázek: „Lepší málo, než nic“, „Vytrvalost vítězí“ a „Veselá jízda“ vesměs od J. Miloty, jsou sice obsahu jednoduchého, motivu nehledaného, ale jsou působivé. Do knihy jsou přiřaděny dvě velmi krásné pohádky ze sbírky Frt. Rutha. Povídka dvanáctá „Potrestaná neposlušnost“ jest od A. B. Šťastného a vyniká jak plyným slohem, tak řečí správnou. Knížka dokončena jest třemi bajkami; „Sysel a zajíc“, „Papírek a kámen“ „Myš a ropucha“ od Ig. H. Prokše.

Druhým oddělením „Zlaté knihy“ jsou „Zlaté Klasy“, jež důstojně se řadí ku knize předešlé. Nemalou ozdobou jsou jí čtyři zdařilé obrázky. Prvním příspěvkem jest „Jubileum Sv. Otce Lva XIII.“, jenž vyznačuje se pěknou mluvou. K němu se řadí popis „Hradu Zvíkova“ od X. Y. Popis psán jest prostě, ale poutavě; nikde nezabředá do suchopárností, jimiž se takovéto popisy obyčejně vyznačují. Nejdelší prací jest prospěšnost práce, jež z ní vyznívá heslem: „Prostě, skromně žíti, práci v úctě míti“. Že pak tato knížka určena jest mládeži dívčí, případný jest článek „O pepři a novém koření“ od Karla Wognara. Také kulturní studie o „Vějíři“ vhodně jest zařaděna. Závěrkem jsou knížce zdařilé básně od J. Miloty (Malý vězeň, Skřivánek, Starý obrázek, Obláčky) a od Al. Potěhuška (Anna Jagelovna, Eliška Přemyslovna.) Celkem čítá knížka 111. str.

Obě hodí se jak mládeži útlé, tak dospívající a proto je doporučujeme vřele.

Veritas.

Spisy redakci zaslané:

Náš Domov. Časopis obrázkový a zábavně poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 3. s příspěvky od Fr. Svobody, Václava Kosmáka, A. Chlumeckého, Dra Slámy, G. Preisové, V. Praska.

Časopis učitelů. Čtrnáctidenník pro učitelky, vychovatelky vůbec. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. (X.) čís. 1. a 2. Na časopis tento, jenž vychází nyní dvakrát za měsíc, předplácí se ročně poštou 2 zl. a předplatné přijímá Berta Mellanová, učitelka v Praze, Týnská ulice č. 630-I.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. a vyd. Dr. Fr. Lampe, professor bohosloví v Lublani. Roč. VII. čís. 3.

Obrana. Redig. Frant. Žák. Ročník X. čís. 3. s následujícím obsahem: Obrat k zásadám křesťanským (Frant. Žák). O zázraku (Dr. Eug. Kadeřávek). Tři listy dívky savojské (F. K., farář v Krásném). Protestantská snášlivost (Frant. Pohunek). Drobnosti. Časové zprávy. — Příloha: Petra Kopřivy Kalendář pro živé a mrtvé duše. Roč. X. č. 1.

Legendy. Životy svatých a světic Božích na každý den celého roku etc. Veršem

národním sepsal Beneš Method Kulda, sídelní kanovník vyšehradský. Svaz. IV. a V. (měsíc duben a květen). Cena à 40 kr. S přívolením kníž. arcib. konsistoře Pražské. Nákladem vlastním. — Rychlý postup těchto veršovaných legend jest nám zárukou, že budou pp. odběratelé značně dříve nežli mine běžící právě rok, v rukou svých mítí sbírku úplnou.

Kde jest reformace? Ku předložené otázce na základu studií historických všem povážlivým lidem odpovídá Dr. Karel Lev Řehák, člen sboru doktorů v bohosloví na vysokých školách pražských, rytíř řádu Božího hrobu v Jerusalemě, farář u sv. Ducha na Starém městě v Praze. — Velmi časového a poučného díla tohoto vyšel právě nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské seš. 3. a 4. — Doporučujem co nejlépe.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVII. čís. 3. s obsahem jako vždy pečlivě vybraným.

Rozhledy po lidumilství. Roč. II. číslo 1. Red. Marie Zelená. Předplatné 1 zl. 50 kr. přijímá pí. Anna Zvědínková, v Praze čp. 20.—III.

Konkursy.

Místo skutečného učitele pro kreslení obsadí se počátkem školního roku 1894—95 při c. k. státní střední škole na Malé straně v Praze. Žádosti přijímají se u c. k. zemské školní rady v Praze do 10. března.

V lounském školním okrese obsadí se: Místa podučitelská v Opočně a Panenském Týnci se služným 400 zl. r. č.; místa podučitelská v Dobroměřicích, Lištanech, Netlukách, Radonicích, Slavětíně, Strádonicích, Toužetíně, Telcích a ve Vrbně se služným 350 zl. r. č. Žádosti s příslušnými doklady od 10. února do šesti neděl.

Dodatkem ke konkursu, vypsánému dne 21. ledna 1894. c. k. okresní školní radou ve Slaném se připomíná, že místo učitele na měšťanské škole chlapecké ve Velvarech jest odboru přírodovědeckého (se značkou II. a nikoli III.)

C. k. okresní školní rada v Slaném, dne 31. ledna 1894.

OBSAH: Ze školy života. Uvažuje Th. C. Jan Nep. Jindra. — O cestě ze školy. — Obrazy z dějin vychovatelství: II. Viktorin z Felter. Píše František Pohunek. (Pokračování.) — Jsou-li potřebny a jak mají se uspořádati internáty, aby se v nich dosáhlo dobrého vychování? Přednesl Dr. Ladislav Jambrekovič na druhém sjezdu katechetů chorvatských. — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, kléríkům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu, budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

II. Přímý boj školy proti socialismu.

V této stati, která jest jako jádrem celého pojednání, vynasnažíme se vyliciti zbraň příhodnou k potření socialismu. K tomu cíli a konci ukážeme, *jak by mělo býti upraveno 1. učivo náboženské, 2. ostatní učivo.*

1. Upravení učiva náboženského.

Jak by mělo býti upraveno učivo ve škole obecné, aby napomáhalo k dosažení cíle nábožensko-mravního vychování mládeže dle potřeb nynějšího času? V této otázce dlužno pozorovati dvojí věc: a) *nábožensko-mravní vychování mládeže*, b) *dle potřeb nynějšího času*.

a) Učebním předmětem, jemuž se říká po školsku stručně náboženství, má se docílit *nábožensko-mravní vychování mládeže*.

Na vychování kladen dosud malý důraz. Jak lze mládež ve víře vychovati, ukázali jsme jinde.¹⁾ Zde opakujeme toliko hlavní myšlenky. Víra, která skrze lásku působí, t. j. víra účinná neb živá, osvědčovaná ctnostným životem, jest výslednicí dvou činitelů, milosti Boží a svobodné vůle aneb samočinnosti lidské. Mají-li tedy žáci vychováni býti tak, by dle zákona Božího smýšleli, mluvili a jednali, musí učitel: jednotlivé články víry žákům vykládati, t. j. je vysvětlovati, odůvodňovati, v paměť ukládati a opakovati; dále musí při každém stěžejném článku víru s nimi vzbuzovati, t. j. vésti je k tomu, by osvědčovali před Bohem, čemu a proč věří; potom jim musí víru na srdce klásti, t. j. vzbuzovati v nich přiměřené city a vésti je k tomu, by vyspěly city tyto v určitá předsevzetí pro život; posléze musí ukazovati žákům, jak se mají za víru modliti a musí také sám za víru jejich se modliti. Tak se jim stane víra živým, nikdy nevysychajícím zdrojem, z něhož poplynou svaté myšlenky, úmysly, boje a skutky.

Arciť takovéto vzdělávání ve víře jest možno jen pod jednou podmínkou: musí býti ve všem učivu náboženském organická jednota. Náuka křesťansko-

¹⁾ „Vychovatel“ r. 1892. str. 353. nn. 388. nn.

katolická jest nejdokonalejší soustava, poněvadž vykládá náboženství, které jest nejdokonalejší organismus.²⁾ Chybuje se tedy velice až dosud, že učivo náboženské v obecné škole drobí se na biblický dějepis, katechismus a liturgiku. Arciť nastalo toto drobení z ohledů praktických. Ale vždycky se mají pěstovati předměty tyto ve vzájemném spojení. — Biblický dějepis líčí, jak naše sv. náboženství bylo připravováno (starý zákon) a založeno (nový zákon). Mát se tedy vykládati dětem hlavně z této stránky. Jednotlivé děje mají tvořiti dojemné obrázky, v nichž se zrcadlí láska Boží k lidem a příklad, jak se má chovati člověk. Tenť jest nábožensko-mravní moment spočívající v biblických dějinách. Z kterých příběhů tento moment nevysvítá, těch raději pominouti mlčením, u př. o rozličných válkách a obřadních předpisech starého zákona. Bude-li se vykládati biblický dějepis z této stránky, t. j. tak, aby plynuly z něho věroučné a mravoučné důsledky, bude souviseti úzce s katechismem a žáky k němu připravovati. — Katechismus vykládá vlastní jádro náboženství. Výklad sám může míti rozmanité formy. Ačkoliv i na těchto formách záleží, jak ukážeme níže, přece vždycky se budou jeviti všechny pravdy Bohem zjevené s dvojí stránky: objektivné a subjektivné. Pokud se líčí se stránky objektivné, jsou články věroučné; pokud se stránky subjektivné, jsou články mravoučné. Musí se tedy pěstovati věrouka a mravouka vždy v tomto vzájemném spojení: z každého článku víry nechať se vyvodí přiměřené články mravů, a každý článek mravů nechať se vyvodí z příslušných článků víry. Jen takovým způsobem bude se pěstovati víra, která skrze lásku působí. — Liturgika popisuje obřady, které zavedla Církev při službách Božích a při udělování svatých svátostí. Význam obřadů, toť patrně, působil by více na ducha mládeže, kdyby se vykládaly při výkladu svátostí. Pak by odpadla tato náuka jako samostatný předmět učebný a získalo by se více času ku vzdělávání víry a mravů. Nechceme tedy liturgiku úplně odstraniti, nýbrž pouze k náuce o svátostech připojiti, ovšem v největší stručnosti. Jaký medle užitek pro budoucnost z toho, jak se jmenují jednotlivé částky mešního roucha nebo jednotlivá nižší svěcení?

Výborným návodem k pěstování náuk náboženských, a to pěstování organickému, jest „Podrobná osnova katolického učení náboženského“ vydaná kn. arc. konsistoří pražskou r. 1888. Základní myšlénkou této osnovy jest: podati mládeži jedné každé třídy všeho, seč jest dle svého věku a duševního vývoje. Ovšem se strany katechetovy vyžaduje provádění této osnovy velké pílě; musíť u př. dobře pamatovati, co pro III. třídu pětitřídní školy obecné má z katechismu vybrati a co vynechati. Ale mnohým pílě se nedostává. Proto na pětitřídní škole raději dělí učivo takto: v III. třídě první díl, Věřím v Boha; ve IV. třídě druhý díl, o svátostech, v V. třídě třetí a čtvrtý díl, přikázání, hřích, ctnost, modlitba. Nehledíce ani k tomu, že tímto rozvrhem učiva dává se na jevo nevážnost k vrchnímu úřadu církevnímu, musíme litovati svévolného počínání některých katechetů a visitorů v zájmu věci samé. Zdali pak možná, aby pochopili žáci III. třídy, tedy děti 9—10leté, důkazy jsoucnosti Boží, náuku o Boží moudrosti a prozřetelnosti, důvody nesmrtelnosti duše, povahu hříchu prvotného, význam starého zákona jakožto přípravy k vykoupení člověčenstva, důkazy božství Kristova, podstatu vykoupení, pojem a rozdíly milosti Boží a mnohé jiné důležité články? Myslí-li kdo, že jest to možné, dává si sám svědectví o veliké neznalosti psychologie a paedagogiky. Chce-li se však poučiti, nechť přečte sobě, co psáno v těchto listech

²⁾ To jsme dokázali svým „Křesťansko-katolickým katechismem pro lid“.

na jiném místě ¹⁾ nebo u Komenského a Pestalozziho ²⁾. Dle zásady posloupnosti, jak líčena na těchto místech, má se dávat katechumenům nejprve mléko a potom teprv silný pokrm ³⁾, t. j. musí se jim vykládati a na srdce klásti jednotlivé články víry a mravů zvolna a znenáhla, tak že u př. některý článek v III. třídě pouze se vysvětlí, ve IV. pak částečně a v V. všestranně odůvodní. Bylo by zajisté znamením veliké povrchnosti a nesvědomitosti, kdyby největší žáci, kteří mají vystoupiti ze školy do života, nic důkladného neslyšeli o jsoucnosti Boží nebo o nesmrtelnosti duše. Tyto a některé jiné články mají nesmírnou důležitost pro budoucí život mládeže.

Tím jsme se octli u druhé polovice výše položené otázky:

b) Všecko učivo náboženské má býti upraveno *dle potřeb nynějšího času*. Které jsou tyto potřeby? Potřebí jest v nynějším všeobecném rozvoji atheismu a materialismu, již ve škole obecné náležitě odůvodniti a na srdce klásti následující články.

α) *Z věrouky:*

αx) *Důvody o jsoucnosti osobního Boha*. Atheismus praví: Není žádného Boha, vše jest jen příroda. V starém katechismu nebylo o jsoucnosti Boží vůbec ani slova. V nových katechismech nalézáme více u př. v pražském důkaz kosmologický (ze zákona příčinnosti), v Skočdopolově důkaz fysiko-teleologický (ze zákona účelnosti v přírodě), v Markrabově obojí pospolu. Avšak naše doba stotožňující Boha s přírodou potřebuje všestranného odůvodnění jsoucnosti Boží. Vímeť sice a vyznáváme s velikým apoštolem, že víra naše nezakládá se na moudrosti lidské, nýbrž na moci Boží ⁴⁾. Ale my nehledáme opory pro víru zjevenou Bohem, nýbrž pro základ této víry. Ti, jimž kázal apoštol, věřili v Boha, jak židé tak i pohané. Ti však, k nimž mluví kněz neb učitel v nynější škole, přicházejí neb budou přicházeti mezi atheisty horší dřevních židův a pohanův. Potřebují tedy žáci nynější školy všestranného poučení o jsoucnosti Boží. Musí se jim podati všecky obyčejné důkazy, totiž: kosmologický, fysiko-teleologický, ethiko-teleologický (z mravního zákona, svědomí), a historický. Jediný ontologický (z pojmu nejvyšší bytosti) byl by mládeži obecných škol nepřístupný. Všecky ostatní snadno se vstípi žákům obecné školy, v rouše prostonárodním. Nechť se nikdo nebojí, že snaha jeho bude marna. Naopak marné bude všecko ostatní úsilí jeho ve škole, nestojí-li první článek soustavy náboženské „Jest Bůh“ na pevném základě. Nynější protivníci Církve nebrotí ani proti nejsv. Trojici, ani proti božství Kristovu, ani proti přítomnosti jeho v nejsv. Svátosti oltářní, ani proti jiným článkům víry, nýbrž proti základu víry. Jakmile zavrhnou víru osobního Boha, zřítíla se v srdci jejich všecka budova náboženství křesťanského. Kdo tedy chce vzdělati budovu křesťanského náboženství v srdcích školní mládeže, a to budovu takovou, aby odolala přístím útokům činěným na ni v pospolitém životě: položiz k tomu pevný základ obšírným rozvedením důkazů jsoucnosti Boží.

ββ) Stejnou důležitost pro nynější dobu má *návka o duši lidské vůbec a o nesmrtelnosti její zvlášť*. Ano zdá se, že tato návka měla by předcházeti důvody jsoucnosti Boží. Nynější atheisté říkají, že člověk není nic více nežli zvíře, že mezi člověkem a zvířetem jest pouze kvantitativní (nikoliv kvalitativní) rozdíl, že

¹⁾ r. 1891. str. 362. e.

²⁾ „Česká Škola“ r. 1892. str. 439.

³⁾ I. Kor. 3, 2.

⁴⁾ I. Kor. 2, 5.

není rozdílu mezi duší a tělem, že vše jest jen hmota, že smrtí vezme konec tělo i duše, že víra v trvání duše po smrti jest klam a útěcha lidí slabomyslných, kteří neumějí a nechtějí užívatí života vezdejšího. Kdyby byla pravdiva tato náuka, co by prospěla člověku věřiti v Boha? Není-li duše lidská nesmrtelná, jest marné všecko náboženství, neboť zvíře náboženství nepotřebuje. — Nepostačí tedy obýti tuto stěžejnou náuku několika slovy, ale jest zapotřebí důkladné rozpravy: o kvalitativním rozdílu mezi člověkem a zvířetem; o duchovních mohutnostech, jimiž člověk nad zvíře vyniká; o nesmrtelnosti duše, jak ji dokazuje sám pojem duše, pak všeobecná touha po blaženosti, souhlas všech národův a víra v spravedlnost Boží. Jako pevné přesvědčení o jsoucnosti Boží tvoří pevný základ věrouky: tak jest opět pevné přesvědčení o vznešenosti a nesmrtelnosti duše lidské pevným základem mravouky. Mravouka křesťanská vytkla člověku za cíl věčné spojení s Bohem. Jest tedy zapotřebí stále ukazovati křesťanské mládeži, že není člověk jen pro hroudu země a pro píd' života pozemského, ale že jest na zemi proto, aby se hotovil k životu věčnému a ku spojení s Bohem na onom světě.

β) *Náuka o křesťanském životě* aneb *mravouka* byla dosud nejslabší stránkou náboženského vyučování ve škole. Nynější školské katechismy pocházejí svou podstatou (soustavou, spořádáním, rozvrhem) z dob, kdy byla mezi národy živá víra. Vlastní školou živé víry byla jindy křesťanská rodina. Z rodiny přinášelo si dítě do školy křesťanské smýšlení a mravy. Nyní jest jinak. Nyní jest úkolem školy pěstovati živou víru v srdcích mládeže a posvěcovati tak rodiny. — Avšak způsob, jakým se vzdělávala dosud mravouka, naprosto se k tomu nehodí. Suchopárnými výčty rozličných povinností a hříchů docílí se toliko mravní vědění, nikoli mravní vychování. Zde tedy musí nastati radikální obrat, a pokud se nestane, musí duchovenstvo strpěti výčitku, že potřebám nynějšího věku nerozumí a že nečiní, co by mělo činiti proti stále rostoucí nemravnosti v lidu křesťanském. — Říká se mnohdy, že čeští katoličtí kněží jsou zpátečníci a myslí se, že jsou zpátečníci ve věcech občanských. Nám se zdá, že tomu tak není, že čeští katoličtí kněží statečně pokračují s duchem času ve věcech občanských, ale že jsou zpátečníci ve svém vlastním oboru. Pěstovati ve škole mravouku, jak se pěstovala před 300 lety, nezasluguje zajisté jiného názvu. Píšeme svobodně, jsouce přesvědčeni, že neslušno stavěti svíci pod kbelec, že neslušno mlčeti, když dobrá věc, — nábožensko-mravné vedení mládeže — tak velikou trpí ujmu pro pouhé pohodlí mnohých, aby nemusili opustiti pěšinku dávno ušlapanou a raziti sobě cestu novou. Písmě zabijí, duch oživuje. Církev katolická nebránila nikdy, by hlasatelé její užívali způsobů časovým potřebám přiměřených. Proč tedy měl by býti odpor proti novému nynějším potřebám lidu přiměřenému způsobu mravouky, jak ho již po delší dobu navrhuje a doporučujeme? Jest snad věc, o níž se jedná, tak malicherná, aby nebyla hodna vážné rozpravy? Či snad není hodna vážné rozpravy z ohledů osobních? Bůh suď! Budiž jakkoliv; my budeme žehrati na nedostatek spořádané mravouky ve školních katechismech, dokud nebude náš hlas slyšán. Neboť píšeme z pouhé lásky k duším nesmrtelným, jež vidíme hynouti nedostatkem dostatečné potrawy.

(Pokračování.)

Výklady náboženské.

Píše František Libor.

(Pokračování.)

Stvoření člověka.

Chceme-li vstřípiti v srdce dítek pravou zbožnost, mějme stále na mysli, že základem jejím jest *nejvyšší úcta* k Bohu a *láska* k Němu; z obojího pak teprve se vyvinouti může u člověka *vděčnost* k Tvůrci, kterou jeviti bude životem ctnostným a bohumilým.

A tu skutečně pokládati můžeme výklad o stvoření světa za velmi šťastný počátek vyučování náboženského, neboť tu líčíme podivuhodná díla všemohoucnosti Boží, jež nemohou se minouti u dítek hlubokým dojmem. Upozornění, že ani nejmocnější z lidí ničeho podobného by vykonati nedovedl, upozornění na krásu kvítí polního za letní doby, na bohatost úrody polní, na krásu hvězdnatého nebe, což vše vyšlo z rukou Božích, naplní dítky podivem a úctou ku Tvůrci.

Nepospíchejme, zvláště v této první době, aby dítky mnoho *uměly*; to dostaví se později snadno, když v těchto počátcích docílíme u dítek úcty a lásky k Bohu; neboť tato úcta a láska jest i nejmocnější pohnutkou dítkám, aby se o Bohu také *rády* učily, a co o Něm slyší, si pamatovaly. Katecheta užije při těchto výkladech o moci Boží řeči dětské a bude si vésti vážně a úctyplně.

Jako stvoření světa mimo člověka způsobilé jest, abychom v dítkách vzbudili nejvyšší úctu k Bohu, tak ku vstřípení lásky nejvíc nám přispěje vypravování o stvoření člověka. Začněme tedy takto:

Již víte, co stvořil Pán Bůh na zemi: zopakujeme si to, abych věděl, zdali si všichni pamatovali, co Pán Bůh stvořil prvního dne, druhého dne atd. (Opakuje se.) A pravili jsme, že Pán Bůh stvořil šestého dne ostatní zvířata a *na-posledy* člověka.

Snad některý z vás si myslí, proč Pán Bůh nestvořil člověka dříve? Vysvětlím vám to: mohl-li pak býti na zemi člověk, dokud zde byla tma, dokud na zemi byla voda? A když by Pán Bůh byl stvořil člověka před rybami a ptáky - jak by zde člověku bylo bývalo smutno! Vždyť víte, jak se nám líbí pěkný zpěv ptáčků! A všechna zvířata také měla býti člověku pro radost, měla ho poslouchati a jemu sloužiti. Vidíte, Pán Bůh zde na světě člověku nejprve *všecko připravil*, aby se mu zde líbilo, a potom teprve jej stvořil, když pro něj všecko připraveno bylo. Dobře si tedy pamatujte: *Pán Bůh se o člověka staral čili pečoval ještě dříve, nežli jej stvořil*. Kdo to dovede tak říci a bude si to pamatovati?

Nyní tedy, když pro člověka všecko bylo připraveno, řekl Pán Bůh: *Učiňme člověka k obrazu a podobnosti Svému*. Kterak že to Pán Bůh řekl?

A nyní si vzpomeňme: zdali pak Pán Bůh, když stvořiti chtěl slunce, také řekl: *Učiňme slunce*? Nebo když ptáky stvořiti chtěl, zdali řekl: *Učiňme ptáky*? Nebo zvířátka? — Vidíte, *nikdy* toho neřekl, jenom když člověka stvořiti chtěl, řekl: *Učiňme člověka k obrazu a podobnosti Svému*. — Považte jen: Pán Bůh, když člověka chtěl stvořiti, sám s Sebou se radil, prohlásil, že člověka učiní, a ten člověk, že bude *Jemu podoben*. O *ničem jiném* Pán Bůh sám s Sebou se neradil, *nic jiného* Sobě podobným neučinil, *jenom člověka*.

A řekl dále Pán Bůh: *A ať panuje nade všemi zvířaty i nade vší zemí*. Kterak že řekl? Kdo dovede tato slova opakovati s předešlými?

(Trvejme na tom, aby i malé dítky slova význačným písmem tištěná — zvláště pokud jsou to slova z biblické dějepavy, vstúpily si v paměť. Delší citáty probírejme po částech pro usnadnění. Nedopusťme jich měniti. Zkušenost učí, že takoveto citáty jsou velice dobrým a bezpečným podkladem učivu i stupňů vyšších!)

Nad čím že měl člověk panovati? *Panovati* měl; měl býti nade vším *pánem*. Zdali pak také některý jiný tvor měl nad něčím panovati? Nikoli, *jenom člověk*.

A nyní pozorně slyšte, jak Pán Bůh člověka stvořil: *Bůh učinil z hlíny země tělo člověka a vdechl v tvář jeho nesmrtelnou duši*. To zase každý si pamatuj. (Opak.)

Již tedy všichni víte, jak Pán Bůh člověka stvořil. Pamatujete, kterak stvořil světlo? Řekl jen: Budiž světlo! — a světlo bylo. A podobně i když stvořil slunce, měsíc, hvězdy, ptáky atd. — vždy jen *poručil*, a již ty věci byly stvořeny. Avšak když člověka stvořil, tu *neporučil jenom slovem*, ale Sám učinil tělo člověka z hlíny země a vdechl v tvář jeho nesmrtelnou duši. Proč pak asi neřekl také pouze: Buď člověk!?

Kdo z vás mi odpoví na otázku: Zdali pak by byl Pán Bůh stvořil člověka také pouhým slovem, kdyby byl řekl: Buď člověk!?

(Nepovažujme otázky podobné za zbytečné: užíváme-li jich zřídka a opatrně, budíme jimi v dětech značnou měrou zájem pro učení. Ano, bývají nezřídka mezi dětmi „mudrci“, kteří sami se odvažují k otázce, proč to neb ono stalo se tak a jinak. Dost zhuště se stává, že některé dítě odpoví: Pán Bůh byl by člověka takto stvořiti nedovedl, ale zajisté se hned hlásí mnoho jiných, jež tvrdí, myslíce na Boží všemohoucnost, že by i pouhým slovem Bůh člověka byl stvořil. Pokračujme tudíž.)

Ano, máte pravdu: Pán Bůh může *všecko* učiniti již tím, že tomu chce, pouhým slovem. Tak stvořil nebe i zemi, a všecko, co jest na světě. Byl by tedy mohl i člověka tak stvořiti, — a přece tak neučinil! Povím vám, proč učinil jinak.

Už jste slyšely, že Pán Bůh mnoho učinil, když člověka chtěl stvořiti, čehož neučinil při žádném jiném stvoření. On také učinil člověka pánem nade vsí zemí. A nyní slyšíte, že sám učinil z hlíny jeho tělo a vdechl do něho nesmrtelnou duši. Vidíte tedy, že Pán Bůh *věnoval člověku velikou péči a práci*.

A proč? Pán Bůh tím chtěl ukázati, že *jest mu člověk ze všech tvorů nejmilejší a na zemi nejprřednější*.

(Následuje opakování této věty a pak opakování celkové.)

Tak stvořil Pán Bůh prvního člověka, a dal mu také jméno: nazval jej Adam, t. j. muž ze země. Jak že nazval Pán Bůh prvního člověka? A jméno Adam znamená tolik jako muž z čeho?

(Pokračování.)

○ temné stránce při výchování.

Sebral a uvil Karel J. Zákoucký.

Kdykoliv loučíme se s přítelem, jenž od nás odchází na jiné působiště, vždy při „večírku“ „na oslavu jeho pořádáném“ pronášíme zdravici, v níž nikdy neschází nezbytné přívlastky: „byl to muž dobrého srdce, tužeb ušlechtilých, charakter ryzí“ A vezmete-li do ruky kterýkoli list, když se rozepisuje o úmrtí toho kterého muže, vždy v řádcích nekrologu naleznete: „ztratili jsme odchodem

jeho mnoho. Bylť zesnulý mužem vynikajících vlastností, velkodušného srdce, charakteru ryzího . . .“

Pravda, o mrtvých sluší jen dobré psáti, a proto ani já nikomu nebudu ubírat, čím ho přátelé obmyslili. Zajisté za živa mu toho nepřisoudili, i nechť tedy rozpomenou se na jeho vlastnosti dobré po smrti jeho. My smrtelníci jsme již takoví. Trochu sobectví vězí v každém z nás, v někom více, v někom méně. A že tomuto sobectví chceme hověti, vyvolávají se v duši momenty, jež té „ryzosti“ jsou nepěknou přísadou.

Charakter ryzí znám jest dosud toliko jeden; my všickni snažíme se jen, abychom se k tomuto charakteru alespoň částečně přiblížili. A tento nade vše zářící charakter, chtěje i nás míti dokonalejšími a dokonalejšími, zanechal nám zde mnohé pěkné zásady, jimiž se v životě máme řídit. Ale rcete, kdo za celý život bez poklesnutí skuteční vše, co skryto jen na př. v přikázání: „Miluj svého bližního jako sebe samého?“ — Kdo rozpomeně se: „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí“, aby neřekl: „Oko za oko, zub za zub?“

Nikdo! A proto také není charakterů ryzích, jak by vlastně mělo být. Na každém skoro objevuje se nějaká vlastnost, jež jest skvrnou na ryzosti jeho.

Tím ovšem nechci tvrditi, že by nebylo poctivců, že by snad svět kol a kol oživen byl jen lidmi špatnými. Nikoliv! Více než tušiti můžeme, žije a zuírá lidí, již honosí se krásnými vlastnostmi, že zasluhují epitheta „krásná povaha“, ale dosti jasný a světlý charakter jejich přece ještě není. Jen sledujte jednotlivce v jejich jednání a dosvědčíte, že v nestřeženém okamžiku, dá se i on ovládnouti náruživostí, že i při něm probleskne vlastnost, jež nikterak nesvědčí o dokonalosti mravní.

Ale to jest omluvitelno a odpustitelno. Nejsme dokonalými, ale máme se učiti a snažiti takovými býti. Kdo lépe dovede ovládnouti své chťče, ten spíše cíle dosáhne.

Ovšem jsou také náruživosti a vášně, jež krásu charakteru zvyšují, ale kéž by jich při každém bylo více!

To však záleží na výchově. Ti, jimž svěřeno vyučování a vychovávání na školách obecných i měšťanských, těžký mají úkol. Z tvora, jenž sotva dovede mluvit, nerci-li chápati, mají vychovati bytost, jež má jednou býti „řádným občanem“, dobrým „charakterem“. K tomu třeba veliké síly k sebezapírání a schopností. Ten, jemuž se dílo daří, velikým jest umělcem.

Ale bez zvláštních posil nedovede toho ani nejlepší vychovatel.

A které jsou to posily? — Předem vychovatel sám má býti charakterem a za druhé má požívatí vážnosti jak u svého chovance, tak zejména u jeho rodičů. Pohrdlivě-li mluví rodiče o vychovateli, pak jest srdce chovancovo tvrdým úskalím, o něž se rozbíjí všecka dobrá vůle učitelova. Nad to má vychovatel své povolání milovati, má býti trpělivým a stále spokojeným. Věřte, že trpělivost a spokojenost zlatými jsou při vychování klíči ku srdcím dětským. Je-li vychovatel spokojen, s chutí všeho se chápe a hračkou vše provede. Proto neříkejte, že znáte všechny poučky vychovatelské, ale řekněte, že jste trpělivými a spokojenými a každý pozná, že schopni jste vychovávat.

Kázeň při výchově jest nutná, ale má býti oživena přátelským duchem a vzájemnou láskou, jinak jest dressurou a dressura více škodí, než prospívá.

Ale tento přátelský duch a tato vzájemná láska jen tehdy osvěží pospolitě

obcování vychovatelovo s chovanci, bude-li vyplývati ze spokojenosti a splývati s trpělivostí.

Vychovatel nespokojený snadno dá se ovládnouti ironií a sarkasmem, jako každý člověk vůbec. Tyto bolestně se dotýkající šlehy plynou ponejvíce z nespokojenosti a nevrlosti a budí *trpkost, ostýchavost, stydlivost, odpor, vzdor, popudlivost, mstivost, zlomyslnost a j.* A tyto vlastnosti ohyzdou jsou na člověku.

I varujme se jich a nedejme, by vznikaly při jiných!

Toho docílíme jen tehdy, budeme-li vždy před mládež přicházeti jen s myslí povznesenou a pokojnou. Blaze daří se kvítku na výsluní, blaze vede se dítka v láskyplném usmívání. — Jen žádné škarohlídství před žáky! Pozorujte tvář chovancovu, kterak se změnila, když dotekli jste se ho šípem svého sarkasmu nebo ironie! Ó, kéž by v té chvíli bylo lze zkoumati i srdce jeho! — Ale nechť nemožno, přece viditelné — alespoň částečně — co se uvnitř děje — oko „do srdce okno a tvář tabulí, na níž srdce píše písmem sice tajemným, ale přece čitelným.

Kterak se sarkasmus ve škole jeví, jest mnoho případů a vypsati je všechny — a byla by to práce vděčná — byla by z toho dost objemná kniha; postačí, uvedu-li okamžiky nejobyčejnější.

Jest před vyučováním. Škola ponenáhlu počíná se plniti. Učitel prochází mezi lavicemi a tu a tam prohlíží si zevnějšek jednotlivců. — „Aj, jak jsi krásně dnes učešán!“ zastaví se náhle u jednoho žáka. „Zajisté budeš tak dobrý a zapůjčíš svůj hřeben spolužákům, aby se mohli také tak učešat!“ — U jiného: „Ty jsi dnes krásně umyt!“ — „Kolikrát za den se myješ?“ Nebo: „Jakou to máte vodu?“ — Ostatní děti se ohlédnou, propuknou v smích a zrnko urputnosti jest vrženo. Oslovený se zastydí a pohoršení jest vyvoláno. — Neprospěl by více tichý, nepozorovaný pokyn?

Započne vyučování. Mezi modlitbou upozoruje učitel, že žák R. modlil se bez povznesení mysli k Bohu. — „Jak nábožně jsi se modlil!“ osloví jej po modlitbě. „Tvou modlitbu zajisté Bůh vyslyší a dá ti dar Ducha sv.“ — Takováto pozámka utlumuje cit pravé zbožnosti a zakořeňuje odpor ku zbožnosti i k modlitbě. Učitel buď sám při modlitbě nadšen a zajisté příkladem svým povzbudí i ty, již z domova ku zbožnosti nejsou vedeni. Příklad zajisté mocně působí na mysl dětskou a při důslednosti nezůstane bez vlivu.

Vyučování započalo. Náhle otevrou se dvěře a v nich objeví se žák. — „I vítáme tě, panáčku, vítáme! — Odkud pak račte přicházet, mladý pane? Byli snad k snídání raci?“ — Jindy opět jinak se vítává: „I hledme ranného ptáčka! Ten přichází brzy! Věř, opravdu se divím, že jsi nepřišel ještě dříve!“ — Žák pln nesnází pohlédne na spolužáky, již se mu smějí, pak na učitele, ale pohled ten jest plachý. Pak se osmělí, poklekne a modlí se. Ale mnohdy dotkne se vychovatel i po modlitbě jeho srdce: „Sedni si, sedni, a přijď zítra zase tak brzy, budu mít radost!“

Jsou počty, opakuje se násobilka. Žák V. neumí. Učitel se trpce usměje a prohodí: „Ta násobilka ti jde, jako když bičem šlehá! To jsi mě zase jednou potěšil!“

Výsměšků bohužel! užije se tu i tam při čtení: „Prosím tě, přečti mi to ještě jednou! Čteš tak pěkně, že tě rád poslouchám!“ — „Tak si myslím, že tě tatínek rád poslouchá, když mu večer předčítáš! Chválí-li pak tě?“

I odpověď žákova může přispěti k tomu, aby se srdce jeho rozbolnilo. Nejednou zapomene se vychovatel a chtěje opravit chybnou odpověď, zapomene se

a dosti citelně dotekne se jemného srdce dětského: „Aj, aj, ty pěkně mluvíš! Poslyšte, jak pěkně se to poslouchá, když Čech svou mluvu pěkně vyslovuje: Dobrej, pěknej, vážou, bijou, pláčou . . .!“ a při tom zúmyslně poslední slabiku protahuje.

Mnohdy zapomene se vychovatel i tak, že nepocítí radosti, hlásí-li se mu k odpovědi žák jinak netečný, ale oživení jeho slouží mu za terč nemístného vtipu: „Div divoucí, M. se také hlásí! To si to musíme poznamenati!“

Přistihne-li někdy učitel žáka při nepozornosti, nepokárá jej zaslouženě, ale výsměchem dotkne se jeho srdce: „Ale ty dáváš pozor! Ty jsi pozorlivý žáček!“ a přízvuk hlasu jest jedem.

Však i písmo jest příčinou, jež sarkasmem jako ostrou zbraní dotekne se útlého srdce a je poraní. Žák je u tabule a píše příliš slabě. To jest podnětem k úšklebku: „Jen tak, prosím tě, netlač! Promáčkneš tabuli!“

Hladinu klidného krystalení povahy rozčeřiti může i písmo knížky: „Pěkné písmo má S. — Zasloužilo by, aby se knížka vyvěsila, aby si písmo každý mohl prohlédnout!“ — „Čistou knížku má T. Bylo viděti, že si pamatoval, co jsem řekl! Hleďte!“ a před žáky rozevře se knížka nečistá. — „Také žák M. dal si záležeti na úpravě! Řekl jsem, aby se započalo psáti na 3. řádku a od kraje na 4 cm., ale jemu se zdálo, že by to nebylo hezké, vymyslí si něco lepšího! Hleďte!“ a zase tak udělá se sešitem, jenž nemůže býti vzorem. — „Žák N. také má vzornou knížku!“ a p.

I při tělocviku nelibě doteknouti se může učitel jemnocitu žákova. „To je čelná řada! To je pohlednutí! Jako když vás někdo podél tyče seřadí!“ — „Což nevidíš, Jirásku, jak se máš seřadit?“

A chválí-li někdy učitel nedbalce, pak zajisté ubližuje srdci dětskému.

A tím vším nepřispějeme ku vytvoření se povahy krásné, ryzí, spíše vytvořenou již ryzost porušíme! I odvykneme této falešné methodě a lid zajisté bude nám ku vděčnosti zavázán. Jen přímým obcováním s dětmi a upřímným působením na jejich srdce utvoří se povaha, jež s úctou bude o nás mluvit, nám blahorečiti a i žehnati a přát. Tím vzroste úcta ku škole i k učiteli a toho jest nám za našich dnů třeba.

Připravujeme děti k sv. svátostem, učíme je příslušným modlitbám.

Jest právě čas velikonoční, a v něm nastává katechetovi důležitá úloha, připravovati děti ku sv. svátostem. Jakkoliv tato příprava, podle různých katechetik po celý rok již dítí se má, přece jest v praxi spokojiti se knězi pouhou přípravou bezprostřední v několika hodinách vyučovacích, a to zvláště na školách přespolních, kam pravidelně docházeti nemůže a kde vyučují sv. náboženství učitelé světští. A tu velikou mu bude pomůckou a dětem velikým prospěchem, naučí-li je vroucně modliti se dotyčné modlitby, jak jsou obsaženy v „přídavku“ katechismu. Především jest to „vzbuzení lítosti“. Nepostačí vyložiti dětem, co jest lítost a jaké jsou její vlastnosti, nevložíme-li jim do úst a do srdce, kterak tu lítost a s ní spojený pravý úmysl, nikdy více nehřešiti, mají vzbuzovati. A k tomu výborně se hodí, naučíme-li je vroucně se modliti formulí v katechismu obsaženou:

„Bože můj, všech svých spáchaných hříchů srdečně lituji“ atd. Zároveň se nám zde naskytuje krásná příležitost, vložit dětem na srdce, aby každodenně u večer svědomí kratince zpytovaly a tímto způsobem lítost vzbudily. A můžeme směle říci, že kdo této aneb podobné modlitbě děti naučil, více vykonal, nežli ten, kdo výměr a vlastnosti lítosti jim sebe horlivěji vykládal. V té příčině platí výrok bl. Tomáše Kempenského: „Raději chci lítost cítiti, než věděti, co by byla.“

To samé platí o „vzbuzení víry, naděje a lásky“ před sv. přijímáním. V katechismu vzadu jsou obsaženy tři překrásné modlitby, počínající slovy: „Pane Ježíši Kriste, pevně věřím, že jsi v této nejsvětější svátosti skutku a v pravdě přítomen s tělem i s duší, jakožto Bůh i člověk“ atd. A přece jak mnohý katecheta spokojí se tím, naučí-li děti: „Před sv. přijímáním sluší: „1. víru, naději a lásku vzbuzovati“ atd. — na to hlavní však, kterak ty tři Božské ctnosti vzbuditi, zapomíná!

Něco podobného platí o „křestním slibu“. Zmiňuji se o něm proto, poněvadž učíme děti, že slib křestní sluší obnovovati, kdykoliv nějakou svátost přijímáme. A přece jak málo dětí zná z paměti tu modlitbu: „Přijmiž, ó Bože, mé nejvřelejší díky, za všechny dary a milosti, kteréž jsi mi na křtu svatém uděliti ráčil“ atd. Této modlitbě jest třeba naučiti děti hned při výkladu o svátosti křtu a pak, kdy třeba, s nimi se jí modliti. Podobně mnohem více učiníme, naučíme-li děti některým modlitbám po sv. přijímání, hlavně modlitbě sv. Ignacia: „Duše Kristova, posvěť mne, tělo Kristovo, nakrm mne, krev Kristova, napoj mne“ atd. — nežli když je naučíme, co všechno „po sv. přijímání sluší“. V té příčině bylo by si přáti, aby počet modliteb v „přídavku“ katechismu ještě více rozmnožen byl.

Ovšem jest žádoucí, aby katecheta neukládal dětem učení se těmito modlitbám jako domácí úlohu, nýbrž aby dětem tyto modlitby ve škole nejen vložil, nýbrž jim také hned ve škole děti naučil. Děti pak, říkající tyto modlitby, mějtež při tom již ve škole ruce sepjaté, tak aby již toto učení ve škole bylo modlitbou. Rovněž se nesmí katecheta spokojiti, aby děti modlitbám naučil a pak jim ponechal, aby se je v příslušný čas samy modlily. Aspoň pokud společně k sv. svátostem přistupují, bude dobře, když ony modlitby společně a nahlas vroucně se pomodlí.

B. Čenský.

Jsou-li potřebny a jak mají se uspořádati internáty, aby se v nich dosáhlo dobrého vychování?

Přednesl Dr. Ladislav Jambreković na druhém sjezdu katechetů chorvatských.

(Dokončení.)

II. Nyní se ptáme: jak se mají uspořádati internáty, aby se v nich dosáhlo dobrého vychování?

Internát je spolek. A každý spolek je dobře spořádán: 1. jde-li za dobrým cílem; 2. má-li dobrá pravidla a představené, již bdí, aby se ta pravidla plnila; 3. má-li dosti prostředků, aby dosáhl cíle vytknutého.

To majíce na paměti, pravíme:

1. Aby byl internát dobře spořádán, třeba především, aby dobře postihnul vychovávací cíl člověka. V té příčině však, jak známo, jsou různé náhledy mezi paedagogy.

Nuže, za kterým z těchto náhledů má jíti internát? Za oním, jenž zní: „vše-
stranným a souměrným rozvojem tělesných i duševních sil chovanců, užitím přirozených

i nadpřirozených prostředků, uzpůsobiti je, aby jednou ve svém povolání byly platnými členy lidské společnosti, aby z přesvědčení plnili povinnosti k Bohu, k bližnímu i k sobě, a jednou dosáhli nebe. *)

Aby byl internát dobře spořádán, třeba:

2. aby měla dobrá pravidla, jež by s úspěchem vedla celý ústav k vytknutému cíli. Mají-li však tato pravidla býti opravdu dobrá, třeba, aby byla proniknuta křesťanským duchem. **) Co to ale znamená? Znamená-li to tolik, že třeba, aby všichni, na př. kandidáti učitelství, gymnasista nebo realisté byli tak vychováni, jako seminaristé? Nikoli. To chtíti, bylo by chtíti něco více, než potřebí, aby se dosáhlo účelu výchovy. Nejlépe odpovíme na tuto otázku slovy orléanského biskupa Dupanloup: „Kdyby náboženství bylo jen nějaké zvláštní cvičení bez výsledku, nějaký částečný prostředek bez všeobecného vlivu, pak by nevyplnilo celého svého poslání, pak by nevyvodilo celé činnosti, již může vyvoditi. Je-li náboženství při výchově tím, čím býti musí, pak se neomezí jenom na to, že kárá hříchy, nýbrž k tomu bude směřovati, aby napravilo všechny zlé vlastnosti v člověku; ono obnovuje přirozenost tím, že čistě svědomí, bystří rozum tím, že dává víru, tvoří a šlechtí charakter tím, že působí v srdce. Náboženství při výchově je prostředkem, jenž všechny jiné v sobě obsahuje, proniká i uzpůsobuje, ono osvětluje, oživuje. Bez něho jde všechno na bezcestí, všechno ztrácí svou cenu. ***) A Stöckel praví: „náboženství dává vychovatelům pravou lásku k povolání, nadchne obětovnost k němu a v chovancích vzbuzuje onu čilost, jež je potřebna k postizení cíle.“ †)

Pravíme-li, že v internátě musí vládnout nábožný duch, nemyslíme tím kdo ví jaké náboženství, nýbrž myslíme, že musí vládnouti duch křesťanský, duch konfessiijní. Internát, v němž by se vychovávala mládež bez rozdílu vyznání, není internátem založeným na náboženském podkladě, poněvadž není založen na základě konfessiijním. V takovém internátě mohlo by se přihoditi všelico, co by mohlo uraziti vyznavače

jiné víry a při tom by trpělo přirozené náboženství vůbec. V takových internátech pomalu bude se prodírat duch lhostejnosti náboženské, vymizí duch křesťanský a kde tomu tak, tam je tíha disciplíny nesnesitelná, chovanci, kde mohou, hledí se jí vyhnouti. Tam pospolitý život více uškodí než prospěje, neboť chovanci více škodlivě než užitečně budou na sebe působiti.

Jací mají býti představení ústavu, aby byl tento dobře uspořádán? Stöckel o tom praví: „Na dobrých představených vše záleží. Představení ústavu výchovavacího musí míti u veliké míře všechny vlastnosti, jichž potřebuje vychovatel. Těžko je jednoho člověka vychovati, oč je ale těžší, jde-li o společné vychování mnohých velice různých chovanců. K tomu jest potřebí veliké vrozené obratnosti či způsobivosti k výchově obdařené všemi dobrými vlastnostmi. Proto je volba takového člověka velice důležitá.“ *)

Naskytá se otázka, komu je lépe svěřiti správu internátů, osobám světským či duchovním? Při řešení této otázky daleky jsou nás strannické ohledy. Zde musí rozhodovati střízlivý rozum, vážící důvody. Držíce se opět vážných auktorit řešíme onu otázku takto: nepravíme ani zdaleka, že by světští vychovatelé nebyli způsobiví vychovávat mládež v internátě, nicméně myslíme, že nebudeme nespravedlivými, pravíme-li, že se duchovní správě, alespoň v zásadě, má dáti přednost. Důvodem uvádíme nejdříve to, že je při duchovní správě mnohem více zajištěn náboženský duch nežli při správě světské. Světští, jsou-li ženati, v prvé řadě jsou vázáni na svou rodinu a mnohé starosti, jež jsou s rodinným životem spojeny. Přirozenou proto věcí, že se nemohou tak výlučně zasvětit výchově mládeže jako duchovní, již mají býti těch starostí prosti. I to faktum, že ústavy, jež vedou na př. Jezuité, dobře prospívají, kdežto ústavy sekularisované takovým úspěchem se vykázati nemohou — i to faktum je nám důvodem. Ostatně, tážeme-li se rodičů, kam by dali dítě své, zdali tam, kde mají správu laikové, čili tam, kde duchovní, velkou většinou odpovědí, že by je dali pod správu duchovní. I největší liberálové, svobodní zednáři, svobodomyšlní posílají své děti na výchovu namnoze k Jezuitům, proti nimž třeba na sněmě mluvili a knihy psali.

*) M. Stiglic, Paedag. str. 3.

**) Dupanloup 31, 32.

***) sv. I. str. 119.

†) Stöckl 192.

*) 1. c. ad c)

Tim však že pravíme, že třeba dáti přednost duchovním před světskými při správě ústavů, ještě netvrdíme, že se každý duchovní hodí za vychovatele. Myslíme, že tu platí slova Stöcklova: „Někdo může míti všechny vlastnosti a v jiném ohledu býti přímo vzorem, postaví-li se však v čelo ústavu, možno, že nevyhoví svému úkolu. Takový není k tomu, aby spravoval ústav. Tak může ústav pod člověkem, jenž je jinak výborný, klesati a rozpadnouti se. Proto je to pro každého věci svědomí, aby se nevtíral do takové služby, ví-li, že nemá pro ni způsobilosti a dosti vědomostí. Při nejlepši vůli hodně uškodí, málo prospěje.“ *)

Ostatně chceme-li se blíže rozhlédnouti o tom, jaké vlastnosti má míti představený ústavu, najdem dobré poučení u Dupanloup. V proslavené své knize „O vychování“ mluví o vychovateli a žádá od něho: 1. aby byl vzdělán, by dostatečně mohl poznati povahu a přirozenost mládeže, již chce vzdělávati. Toto poznání je toho způsobu, že vyžaduje celý život a po 20, 30 letech otvírají se vychovateli nové dráhy, že pozná, že mu život nestačí, by je náležitě prozkoumal. 2. Dupanloup žádá dále po vychovateli pevný charakter spojený s vlídností. Požaduje od něho, by uměl v každém případě svou autoritu zachovati. Požaduje, by byl u něho rigor sed non exasperans, amor sed non emolliens. Konečně požaduje po něm osobní ctnost, dovednost a lásku k mládeži. Představený musí být v každé příčině bezúhonného, čistého života. Mluvě o tom velmi dobře Dupanloup připomíná slova Platonova: „Je-li váš švec špatný mistr, špatné vám dělá boty, ačkoli přece se považuje za dobrého ševce, z toho však právě veliká škoda vám nevzejde, jedině ta, že budou Athenští neforemnou obuv nositi, jsou-li však vychovatelé mládeže jimi jen dle jména, budou z toho zlé následky, zlé dílo, jež z rukou jejich vyjde, jsou převrácené generace, které budoucnost své vlasti uvedou do záhuby.“ **)

Aby se jistě dosáhlo dobrého vychování v ústavě, musí představený držeti dobrou kázeň a pořádný dozor. V internátě, kde tak není, jde nutně všechno špatně, tam platí ony námitky, jež činí protivníci internátu.

Jak mají býti uspořádány kázeň a dozor v internátu? K této otázce nechci odpovědět sám, nýbrž použiji opět poučení Dupanloupova. Učí biskup orleánský, že dobrý dozor a kázeň dávají život i povzbuzení ústavu. Aby však kázeň byla dobrá, musí míti tento cíl: 1. aby se plnil denní pořádek, 2. aby se předešlo přestupkům proti dennímu pořádku, 3. aby se rozvážně trestaly přestupky, ukáží-li se.

3. Na konec vzpomeňme jedné věci, na niž se nikterak nesmí zapomínati. Dobrý internát musí býti materiálně opatřen vším, co podporuje dobré vychování. Především třeba, aby chovanci měli dosti a výdatné stravy. Není potřeba, aby strava byla něco obzvláštního, ale musí býti záživná a musí jí býti dosti. Člověk sestává z duše i těla, jedno je úzce spojeno s druhým, jedno pomáhá druhému, trpí-li jedno, trpí i druhé. Je-li tělo nedostatkem zeslabeno, nemůže ani duch pracovati. Ani na to se nesmí zapomenouti, že mládež má míti místo ke hře, aby si v čas oddechu mohla hrati. Hry a zábavy, jak známo jsou prospěšné paedagogické prostředky. Tak se děje v ústavech, jež spravují Jezuité. (Vzpomínám, že když jsem byl v jednom Jezuitském ústavě, přikazovalo se nám, abychom se ve chvíli oddechu zabývali hrami, jež obveselují. Kdysi nám přišlo na mysl, zdali se to shoduje s vážností a hodnotí klerika a chovance jednoho z prvních ústavů na zemi. Pověděli jsme to též představeným. I pravil nám rektor: pánové! nebojte se. Ubezpečuji vás, že když chovanci ve chvíli oddechu se vesele baví, nejvíce kvete bratrská láska a pobožnost v ústavě a nejlépe dopadají zkoušky. A tak tomu bylo. Bavili jsme se po čas oddechu, ale jakmile cinkl zvonek, přestali jsme, jak by uťal a každý šel ku své práci čilý a konal ji tím raději.)

Dále třeba, aby bylo v internátu postaráno o to, by chovanci netrpěli zimou, a v nemocech aby měli dobrou obsluhu. Dobrý příklad dává tu sv. Ignác, jenž předepsal svému řádu, že má přijmouti jen tolik členů, kolik může slušně užívati, zvláště pak, aby je mohli ošetřovati v nemoci. Raději jich přijmouti méně o dva, tři, než aby přijatí trpěli nedostatek.

Konečně se rozumí samo sebou, že má internát býti na čerstvém vzduchu, že má v něm býti čistota a pořádek, aby každý, kdo přestoupí práh ústavu, viděl, že to je dům pořádku a práce.“

*) l. c. 192.

**) f. fo. 2. pag. 352.

DROBNOSTI.

Čestné členství. J. J. paní Gabriela, kněžna Windisch-Graetzová, choť Jeho Excellence p. předsedy ministerstva, přijala čestné členství ve správním výboru Zlaté knihy v Písku a na podporu dobrého a chvalitebného účelu zaslala předsedovi spolku děkanu Františku Pechovi 30 zl., připojivši prosbu, aby v modlitbách svých byl pamětliv Její rodiny zvláště pak zodpovědnosti plného úřadu Jejího chotě. — Zakládající údy Zl. Knihy stali se v poslední době nejdůst. pán P. J. Bakula, inful. prelát král. česk. v Krumlově a dp. Dr. Th. Kasper, praefekt studií v bisk. semináři studujících v Česk. Budějovicích.

Oučele vyučovací a vzdělávací v království českém vymáhají letos nákladu 7,278.148 zl, v čemž jest zahrnut zemský příspěvek k rozpočtu národních škol v sumě 6,964.386 zl. — Uvážíme-li že vedle země platí na školy i okresy, nebudem se divit slovům Dr. Zátky proneseným na sněmu při rozpočtu školském, že prý břímě školské počíná být pro zem nesnesitelné. — K účelům průmyslovým věnuje země 147.550 zl., k vědeckým 86.976 zl., na školy soukromé 42.000 zl.

Služné učitelů na Moravě bylo letos nově upraveno resp. zvýšeno; zvýšení toto bude ročně vyžadovat o 430.000 zl. většího nákladu nežli až dosud.

„Růže a trní“. Přinesli jste nedávno zprávu o tom, že evang. školy nazývají se růžemi mezi trním. Ale neuvedli jste jeden důvod, kterýž pronesl jistý učitel, jemuž to porovnání bylo sděleno. Pravitel totiž: „Ano, pravda jest to, neboť na školách evangelických s v o b o d n ě j i v y u č u j í d ě j e p i s u, nežli my na obecné škole můžeme.“ Podotýkám, že učitel ten jest ctitelem Husa a horlivým rozšiřovatelem „Dějin českých“ od Dolenského. Jaké ovoce nese to „svobodnější“ vyučování dějepisu, ukazuje následující popěvek, kterýž děti evangelické před katolickými s ousměškem zpívají: — Svatý Jene Nepomucký, ty stojíš na mostě, — tvá hlavička kudrnatá ta stojí za dvě stě; — lidé k tobě chodějí a k tobě se modlejí, — a ty jim nic nepomáháš, protože jsi kamenný. — Nemám ještě určité zprávy o původci. Jak nabudu, další kroky učiním. + 55.

Moderní mládež. Ze Lvova oznamují: V Samboru napadl kterýsi žák tamnější 7. gymnasiální třídy, jenž byl pro

spustlé chování relegován, všeobecně oblíbeného a vysoce váženého profesora matematiky za přednášky ve třídě a ševcovským knějem povážlivě ho pobodal. Mladý zločinec byl přivolanými policisty zatčen a odevzdán trestnímu soudu. — V Opavě zase byla předešlé noci vytlučena čtyřem profesorům z učitelského ústavu okna. Dva kandidáti učitelství, kteří byli dostali špatná vysvědčení, byli zatčeni. — Ve Fuldě přepaden byl kněz, ubíraje se dne 5. t. m. večer s velebnou svátostí k nemocnému, dvěma výrostky (asi 15 a 18 let) zakuklenými. Starší namířil šavlí ránu proti velebné svátosti, kdežto z blízkého, nárožního domu volána na kněze rouhavá slova. — Na nádraží čejtickém číhají chlapečci, aby z vagonů uhlím naložených vzítí mohli uhlí. Mnohdy nečiní tak z nouze, ale ze zlého zvyku. Dne 13. t. m. večer lezlo podobně několik hochů na vagony, při čemž 11letý chlapec K. Tichý spadl, zlomil si nohu a silně se potloukl.

Z pravoslavného Ruska. Vrchní prokuratura tak zvaného sv. synodu vydala zprávu o stavu pravoslaví v Rusku v roce 1890/91. Účastenství pravoslavné církve v nižším národním vzdělání ukazují tyto číslice: „Církevně farních škol bylo roku 1889 celkem 19.135 a navštěvovalo je 530.000 žákův. Roku 1891 počet těchto škol vzrostl na 21.626 a počet žáků na 621.000. Kromě toho bylo 11.774 škol církevně elementárních s 251.693 žáky. Dohromady 33.401 škol a 872.600 žákův. K pravoslaví se prý v minulém roce přidalo 40.000 osob, mezi nimiž prý 16.000 rozkolníkův.

Pumové atentáty ve Francii působí, jak se zdá, nakažlivě i na mládež. V obecné škole ve Vienne přišla policie na stopu úplné zbrojnice. Nalezla totiž ve sklepě dynamit, glycerin, prach, různé „recepty“, schránky na „pekelné stroje“. Celý ten arsenal náležel 10 žákům, kteří v tajných schůzkách spikli se proti svému „neoblíbenému“ učiteli. — Jiný obrázek: V p r a v i d e l n ě m s o u b o j i pistolemi a se sekundanty setkali se dva 12letí žáci na sýpce radnice v Gentu: v souboji tom padl jeden z nich ranou dobře mířenou. — A třetí obrázek: M r a v n ě s p u s t l é dítky v L u b l a n i. Na pođnět okresní učitelské konference nařídila c. k. městská školní rada v Lublani soupis všech školou

povinných mravně spustlých dětí ve stáří 12—14 let. A tu vyšel na jevo výsledek přesmutný. Spočítáno totiž neméně než 52 hochů a 17 děvčat, celkem tedy 69 mravně pokleslých dětí školních. Vina tohoto žalostného úkazu spočívá (prý) v úplném nedostatku domácího dozoru a je tudíž nejvýše na čase zříditi v Lublani útulnu pro spustlou školní mládež.

Všední příběh. V Rixdorfě skončilo jakés patnáctileté děvče sebevraždou následkem četby krvavých románů. Nemohla totiž přenést přes srdce, že jí otec pro četbu takovou důtklivě pokáral. Slovo otce nedbala, následovala za to „příklad“ „nešťastných hrdinek“ v literatuře krvavé. („Fr. paed. Bl.“ č. 5.) —1.

Za koupelny školní horlivě přimlouvá se p. J. v 6. čísle „Fr. paed. Bl.“ Ve větších městech Německa prý se dobře osvědčují a to pro mnohé příčiny, z nichž neposlední je „čistota půl zdraví“. Stydlivost prý při tom netrpí (?) zvláště pod dozorem učitelů. Všude — jako na př. ve vesnicích nebo na venkově vůbec — nedá se myšlénka ta v skutek uvést, v městech však, kde jsou vodovody, stačí prý pouze několik zlatých a pak „otočit kohoutkem“ a „je to“. —1.

Proč ho trestal? Nedávno zemřelý biskup a kardinal Haynald z Kaloče v Uhrách byl neobyčejně dobrotivý ku všem, kdo v mládí byli mu blízkými. Při jeho dvoře žil také učitel, který ho v mládí v obecné škole vyučoval. Jednou byl papežský nuntius návštěvou u biskupa, a před tabulí představil mu biskup malého mužika, řka: „To je můj bývalý učitel, který mne často rákoskou vzdělával.“ „Jak že,“ pravil nuntius, „vy jste se opovážil, biskupa bít?“ — „Ovšem,“ odpověděl učitel, nedada nikterak uvést se do rozpaků, „aby se z něho stal biskup.“

Kde jest nesnášenlivost? „Hrvatski Učitelj“ uveřejňuje v čísle 3. ze dne 1. února následující úryvek z listu soukromého zaslaného z Bosny redaktorovi:

„Srbin-učitelj“ (pravoslavný) utiskuje velmi katolickou mládež. Já se sice do těch věcí nepletu; spíše se dělám, jako bych ničeho neviděl a neslyšel, ale přece mne bolí srdce, vidím-li, jak učitel o největších našich svátcích nutí naše děti, by chodily do školy a nepřijdou-li, kterak je trestá po osm dní postem a zavřením ve škole do 5 až 6 hodin odpoledne, nic nedbaje toho, že mnohé z těchto ubohých dětí, mají domů ze školy dvě hodiny cesty.“ — Dále se dí v listu, že farář katolický, v jehož farním obvodu nachází se tato škola, již před delší dobou v smutné této věci podal stížnost k vyšším úřadům, že však se mu dosud nedostalo ani odpovědi.

Přebytek sil učitelských. Jenom v Paříži jest přes 6000 děvčat, kteréž odbyly přípravné kursy a dosáhly vysvědčení, že jsou způsobilé k vyučování ve školách, kteréž však nemohou obdržet místa, proto — že jich není. Všechny totiž těchto 6000 zkoušených učitelek může se hlásiti pouze o 60 míst, nebo jen tolik jest jich uprázdněno! V celém pak Francouzsku jest na 13.000 kandidátů a kandidátek učitelství, kteří čekají na službu i místo, a kteří budou — dlouho čekat.

Špatný kompliment. Známá „Kreuzzeitung“ žádá, by učitelé byli podrobeni delší službě vojenské nežli až dosud a mezi jiným praví toto: „Krátký čas důkladné sebekázně v organismu tak sporádaném, jakým jest prusko-německá armáda, vstípní většině učitelů nejen účtu k sobě samým, nýbrž i účtu před zákonem a pořádkem, a za nedlouho budou takové schůze (učitelské), na jejichž průběh každý vlastnil rok co rok hleděl s politováním, pod vlivem mužů rozvázných a charakterů prozíravých, samy sebou obmezeny, ne-li odstraněny a účta der Bessern im Volke, die diesen disziplinlosen Lehrer-Zusammenkünsten und deren sonderbaren Resolationem gegenüber stále klesá, obrátí se zase k tomuto druhdy ctěnému stavu.“ („Freie paed. Bl.“ čís. 2. str. 22—23.).

LITERATURA.

Besedy mládeže. Pořádá Václav Špaček. Čís. 303. Zbraslavský pasáček. Dějepisná povídka z dob Jindřicha Korutanského. Napsal K. Černý, řídící

učitel. Se 2 obrázky. Pro vlast. Dějepisná povídka. Napsal Otakar Svoboda. Nákl. M. Knapp v Karlíně. Str. 83. Cena 30 kr.

„Besedy mládeže“ zaujímají mezi knižnicemi místo vynikající. Řada spisů, jež až dosud v posloupnosti jejich vyšly, jest řada velice cenná, ano mnohá povídka jest spiskem kabinetním. Zakládají-li se knihovny nebo rozmnožují-li se — a toho zajisté jest žakovským knihovnám mnohde velice zapotřebí — žádná c. k. okr. šk. rada nebo místní školní rada nepochybí, zakoupí-li „Besedy mládeže“ všechny, jak až dosud vyšly. Výběr spisů v ní jest dokonalý a zejména se zdokonalil, co redigování jejich vede osvědčený spisovatel a pedagog, p. V. Špaček. Sv. 303. nikterak nevybočuje z rámce povídek, jež ve sbírce té až dosud byly vyšly. Svazkem tímto obohatila se četba historická, jež již mezi lidem naším vykonala velikou úlohu a dosud vykonávati má mezi mládeží. Historickou povídku nejsnadněji rozžehuje se mocný ten plamen, jež nazýváme láskou k vlasti a jež záštitou jest skvělé budoucnosti národa.

Přítomný sv. obsahuje povídky dvě: První nadepsaná jest „Zbraslavský pasáček“ a původcem jejím jest známý již spisovatel p. K. Černý. Jest to povídka roztomilá. Kus české oddanosti k starobylému rodu královskému. Vyniká pěknou formou, nehledaností a plností citu. Stylisace její jest výborná, motivy ducha dětskému přiměřené a srozumitelné. Všecken děj tak jest vylíčen, že zdá se, jakoby se nám před zrakoma rozvíjel. A to jest předností povídky. Prostinký motiv, ale šťastně zachycen a zpracován. Celá povídka rozvrhnutá jest na sedm částí. V částce první „Pasáček Jiřík“ zrcadlí se příkladná otecká a synovská vzájemná důvěra, z níž vyplývá ona vřelá nezištná láska rodičů k dětem. V prvotínských slovech se jeví na str. 5: . . . „Kdybys nebýval byl u mne, strachy bych snad byl zahynul“, vzpomíná Jiřík a pak vypravují si o obětech, jež si vyžadují vlny Vltavské z té řady lidí, již po ní pltě plaví. Dojemný tento výjev odehrává se na pastvinách, blíže kláštera Zbraslavského, ale jest zakalen zprávou, že král Rudolf I. u Horažďovic ochuravěl. Částka „Rybárna u Berounky“ obrázek nejinaký. Rybář Olšovec se synem a synovcem Jiříkem lovili ryby a lov se vydařil. A když těšili se z bohatosti lovu, radost jejich rázem zamění se v žal. Na břehu objeví

se Jiříkův otec Brázda a vážným hlasem zvěstuje, že král Rudolf I. zemřel a dokládá: „Čím jsme na světě? Pouhým stínem. Přejde nenadále smrt a všemu učiní rázem konec. Proto máme se milovati a nikdy si neubližovati.“ Částka „Domáci bouře“ jest rozdělena. V prvním oddílu vypráví se o štěstí, jež potkalo Jiříka. Zbraslavský mnich známý kronikář Petr, oblíbil si Jiříka a vyučoval jej všemu, co tehdejší doby bylo potřebí. Oddílem druhým přenesen děj do Prahy, kdež před městem tábořili Bavoráci, přivedeni sem k obraně Jindřicha Korutanského. Z částky „Na cestě do Prahy“ dovídáme se o útrapách a strastech, jichž bylo Čechům za těch dob zažiti. Rybář Olšovec, jenž chtěl se synkem svým za noci do Prahy něco ryb dopravit, byl žoldněrem lapen a před hejtmana předveden. Ale hejtman neshledav při něm nic podezřelého, propustil ho. Návrat jeho byl radostný. Za tím Jiřík Brázdův dostal se do Prahy na učení k mečíři Skálovi. (Částka V. Útěk). Zde vedlo se mu dobře a podobalo se, že řemeslu svému vyučí se dokonale. Byl mistr Skála mečířem hledaným. Ale nemělo tak býti. Jednoho dne přišel k němu hejtman Korutanských žoldnéřů a žádal za zhotovení mečů. Když však mu mistr odřekl, umínil si hejtman vymstíti se mu. A úmysl svůj provedl. Přišel se svými žoldáky a ti řádili hůře než divá zvěř. Mistr Skála musel před nimi prchnouti. Utekl se se vši rodinou i s Jiříkem k sousedovi Jarošovi. Ten byl znám s panem Janem ze Stráže, jenž byl opuštěné Alžběty ochráncem jediným. Pomohl jí utéci do Nymburka, kdež Jiřík měl strýce rybářem. Mezitím žoldáci přepadli klášter zbraslavský několikráte a vždy jej zdrancovali. (Č. VI.) Život v Čechách byl těžký a podobalo se, že snad ani lépe nebude. Leč Bůh dopustí, ale neopustí (č. VII.). V brzkou vše zase k lepšímu se obrátilo. Kéž by tak bylo potrvало!

Doplňkem tohoto svazku jest povídka „Pro vlast“. Uměleckým provedením v ničem nezadá si oproti povídce první. Vyniká právě tak mistrnou tvorbou slohovou jako líčením povahopisným. Se zjevnou láskou k vlasti vypravuje se v ní o skvělém a památném vítězství Čechů nad Lotharem. Doporučujeme vřele. Karel J. Zdkoucký.

Spisy redakci zaslané:

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Red. Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník X. č. 5. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: † Jan Nep. Soukop. Nástin životopisný. Podává Jan Halouzka. (S podobiznou) Z básní Ant. Bulanta: V poušti. Legenda. V katedrále. Legenda. Doma. Ve vsi a v zámku. Povídka. Napsal V. Špaček. (Pokračování). Suggeste a hypnotism ve světle vědy a víry. Sděluje prof. Frant. Horáček. (Pokračování.) Slovanské studie. K 25. jubileu slovanského dobročinného spolku. Píše Fr. Žák. Poslední oběť na Velíze. Dějepisná povídka. Napsal Alois Dostál. (Pokračování.) Zda pochází veškeré pokolení lidské z jedné prarodičů? Napsal Ph. Dr. Eug. Kadeřávek. Charakteristika Husových Listů. Napsal Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. (Pokračování). Z cesty po Korsice. Podává Dr. Fr. Maleček. Listy z Asie. Píše —x. (Pokračování) Valná hromada družstva „Vlast“. Umění. Literatura. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletné 2 zl. a čtvrtletné 1 zl. — Kněží deficienti, alumnové,

klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Dělnické Noviny. Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „Vlast“. Red. T. J. Jiroušek. Roč. III. čís. 11. s následujícím obsahem: August Vaillant. Sociální studie. Uvažuje Dr. Rud. Horský. (Tuto studii doporučuji ku rozšíření co nejhojnějším.) O cechu řemeslném. Napsal Fr. Vaněček. Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. Literatura. Na „Dělnické Noviny“ předplácí se ročně 1 zl. 60 kr. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět exemplářů dává se šestý zdarma.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. a vyd. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 4.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva českoslovanského. Red. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Roč. I. seš. IV. Máme časopis tento doporučit? Myslíme, že toho není ani třeba; doporučit se velmi dobře sám. Zvláště pak případné pro dobu rozruchu sociálního jsou výborné řeči sociální Dra Rudolfa Horského: Modlitba a práce.

Konkursy.

V Teplickém školním okrese obsadí se na českých veřejných školách: Místo řídícího učitele na české veřejné škole v Oseku se služným 600 zl. r. č. s příslušným funkčním přídavkem a naturálním bytem v školní budově. Žadatelé jest se vykázati způsobilostí k vyučování náboženství katolickému. — Místo podučitelské při české veřejné škole v Hrobech, dvě místa podučitelská při české veřejné škole v Oseku a dvě místa podučitelská při české veřejné škole v Duchcově, každé se služným 400 zl. rak. čís. Žádosti s příslušnými doklady od 13. února do šesti neděl.

V školním okrese Přestickém obsadí se definitivně místo učitele při pětileté obecné škole v Žinkovech s ročním služným 500 zl. Žádosti se všemi doklady cestou předepsanou od 20. února do šesti neděl.

Listárna redakce.

Reklamace čísel nedošlých a zprávy o změně bydliště zasílány buďtež výhradně jenom administraci, jak v čele listu po-

znamenáno. — P. t. pp. B. B., A. D., B. Č—ý, J. M—ý, K. Z., B. K., J. —l., Fr. K. — obdrželi jsme. Díky!

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Výklady náboženské. Píše František Libor. (Pokračování.) — O temné stránce při vychovávání. Sebral a uvil Karel J. Zákoucký. — Připravujeme děti k sv. svátostem, učme je příslušným modlitbám. — Jsou-li potřebny a jak mají se uspořádati internáty, aby se v nich dosáhlo dobrého vychování? Přednesl Dr. Ladislav Jambreko na druhém sjezdu katechetů chorvatských. — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Listárna redakce.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevu jeně 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumínům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:

družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu, budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

V soustavě křesťanské mravouky měly by se vytknouti se vším možným důrazem následující články čelící proti nynějším společenským chorobám.

α) *O pořádku občanském*, t. j. obci, národu, vlasti, vrchnosti a zákonech, as tak, jak jest to zpracováno v našem katechismu. ¹⁾ — Atheisté vůbec a socialisté zvlášť, upírajíce auktoritu Boží, upírají důsledně i všelikou auktoritu lidskou. Pokud se snaží veřejnou moc strhnouti na sebe, jakoby byla všecka moc z lidu, slují demokraté. Naproti této zvrhlé zásadě jest zapotřebí budit v mládeži úctu ku světským vrchnostem jakožto náměstkům Pána nejvyššího a budit v ní ošklivost nad padouchy, kteří se kdy opovážili vztáhnouti ruku na Pomazaného Páně. K tomu konci poslouží dobře příklad, jak se choval David ke králi Saulovi ²⁾ a Pán Ježíš k Pilátovi ³⁾ jakož i náuka sv. apoštolův ⁴⁾. — Naproti socialistům internacionálním, neuznávajícím žádné jiné společenské moci nad své světové sdružení, jest zapotřebí budit v mládeži lásku k vlasti, k domovině, k domácímu krbu, k domácím dějinám a obyčejům. Jestliť žalostno patřiti na mladé pokolení, ať studované, ať nestudované, jak převrácené má náhledy o vlastenectví, nazývajíce vlastenectvím politické dryáčnictví, frásovitě křiklounství, pouličné srocování a noční toulání. — O daních není v nynějších náboženských učebnicích téměř zmínky. A přece jak důležitá to náuka v nynější době, kdy mnozí vymahání daní prohlašují za bezpráví a násilí! K náležitému vštípení této nauky hodilo by se, co se vypravuje o právech královských v starém i novém zákoně. ⁵⁾

β) *O poměru mistrů a učňů, zaměstnavatelů a dělníků* nebývá při vyučování náboženském téměř žádné řeči. A jak palčivá to otázka v našich dnech! Není-li svrchovaná potřeba tento poměr se stanoviska náboženského důkladně objasniti a všemi možnými důvody podepřiti? Nuže, které články víry směřují k tomuto cíli? Snad by tu dobře posloužilo podobenství Páně o dělnících na vinici a podo-

¹⁾ Str. 145—147.

²⁾ I. Král. 26. II. Král. 1.

³⁾ Jan 19, 11.

⁴⁾ Řím. 13, 1—4. I. Petr 2, 17.

⁵⁾ I. Král. 8. III. Král. 12. Mat. 22, 15—22. Řím. 13, 6—7.

benství sv. apoštola Pavla o vzájemné podřízenosti a vespolečné užitečnosti rozličných údů jednoho těla? ¹⁾ Tak by se naučil jeden druhého si vážiti, mistr a zaměstnavatel svého učně a dělníka, učeň pak a dělník svého mistra a zaměstnavatele.

γγ) Těsně s touto naukou souvisí *nauka o práci*. Výměr, povinnost a rozdíl práce není v dosavadních katechismech nikde náležitě vyložen. Třeba vytknouti: práce jest každé počestné zaměstnání ukládané zvláštním povoláním; všickni lidé nemohou konati stejnou práci; zaměstnání duševní jest také práce, mnohdy těžší než tělesná i vyšší stavy musí vynaložiti mnoho času, píle a peněz prve, nežli se domohou společenského postavení a chleba, kdežto dělníci žádné přípravy nepotřebují a hned mzdu za svou práci berou; jest to spravedливо, když ten, kdo jest dovednějším pracovníkem, větší dostává mzdu; zaměstnavatelé musí míti mnoho peněz k založení i udržení svých závodů a mnoho mívají starostí o odbyť svých výrobků; nenadálé a hromadné zastavení práce jest zrovna tak nespravedlivé, jako nenadálé zamčení továren a propuštění dělníků; konečně práce jest povinnost uložená všem lidem jakožto podmínka odplaty věčné v nebesích. Tuto nauku o práci lze doře objasnit a odůvodnit vypravováním o ráji, podobenstvím o dělnících na vinici a o hřivnách, ²⁾ jakož i příkladem Spasitele světa a jeho následovníků, kteří trávili svůj život na zemi v práci tělesné i duševní.

δδ) S předcházející naukou souvisí opět co nejtěsněji *nauka o oprávněnosti a svatosti soukromého majetku*. K vyplnění této veliké a citelné mezery v dosavadním učivu náboženském mohlo by se použiti jadrné stati „Každý má právo na vlastní majetek“ od dra K. L. Řeháka ³⁾ a mohly by se vytknouti tyto dogmatické články; vrchním a vlastním majetníkem statků pozemských jest Bůh; Bůh učinil člověka dočasným a jemu podrobeným správcem statků vezdejších; po pádu hříšném jest pospolitost majetku nemožna a nebezpečna; potřebí, aby měl každý vlastní majetek, kterýžby náležel v obor jeho vůle svobodné; nauka o společném majetku jest nesplnitelným preludem; soukromý majetek jest svatý a nedotknutelný; cizí majetek neprávě přivlastněný nepřináší člověku požehnání, ale zbavuje ho milosti Boží a života věčného; rozdíl mezi bohatým a chudým jest z vůle Nejvyššího, jenž chce tím způsobem vespolečnou lásku utvrditi. Mimo to by se měly vyložiti právní důvody, jimiž lze nabýti vlastního majetku. K zevrubnému doličení všech těchto věcí jest hojnost látky jak v písmech svatých tak i v církevním dějepise, zvlášť: rozkaz Boží o podmanění země ⁴⁾, podobenství Páně o nevěrném vladaři a o desíti hřivnách ⁵⁾; spor pastýřů Abrahamových a Lotových, jakož i společnost majetku prvních křesťanů a žehrání některých na nestejné rozdělování almužny ⁶⁾; příklad služebníka Elizeova a příklad krále Achaba a souseda Nábotha, příklad arcioťce Jakoba, podobenství Páně o boháči a chudásovi ⁷⁾; posléze zřetelné výroky písma sv., zejména 7. a 10. přikázání Boží, pak výrok Páně o ceně duše ⁸⁾ jakož i různá případná pořekadla, u př.: Kdo stojí

¹⁾ Mat. 20, 1—16. Řím. kap. 12. I. Kor. kap. 12.

²⁾ Genes. 2, 15; 3, 17—19. Mat. 20, 1—16., 25, 14—30.

³⁾ „Katolická mravouka“. Nákladem Dědictví sv. Jana Nep. v Praze, r. 1893. str. 671. nn.

⁴⁾ I. Mojž. 1, 26. 28., 9, 1—7. Ž. 8, 7. 8.

⁵⁾ Luk. 16, 1—10. Luk. 19, 11—27.

⁶⁾ I. Mojž. 13, 5—11. Sk. ap. 2. 44. 45; 6, 1.

⁷⁾ IV. Král. 5, 20—27. III. Král. 21. I. Mojž. 31, 36—42. Luk. 16, 19—31.

⁸⁾ Mat. 16, 26.

o cizí, přichází o své; jeden nespravedlivý groš sto spravedlivých z kapsy vyhání; co zle nashromážděno, toho neužije třetí koleno.

Bude-li tato křesťanská nauka o majetku žákům náležitě vštípena, jak by bylo možno, aby nerozpoznali sami převrácenou a nesmyslnou nauku socialistův, dle níž soukromý majetek jest bezprávím a krádež právem?

εε) K náuce o pracovitosti přilehá přirozeným způsobem *vedení k šetrnosti a střídmosti*, jakož i *výstraha od marnotratnosti a hýření*.

Hýření jest přímým následkem socialistických snů o budoucím ráji na zemi, jak jsme ukázali hned v prvním článku tohoto pojednání. Aby mládež, až opustí školu, do této prohlubně mravní zkázy neupadla, musí se jí stavěti živě na oči netoliko cena vezdejších statků vzhledem k životu časnému i věčnému, nýbrž musí se jí klásti na srdce též cena střídmosti i ohavnost a zlé následky nestřídmosti. Sem by se hodila dobře stať dra Řeháka ¹⁾ i pokynutí v našem katechismu. ²⁾ Mládež budiž náležitě poučena o účelu pokrmu, nápoje, oděvu, odpočinku a vyrazení. Živými barvami budiž jí líčeno obžerství a opilství, jakožto nepravost, která se rovná modlářství, člověka pod hovado snižuje, ku všelikým nepravostem (zvláště nečistotě) zavádí a z království Božího vylučuje ³⁾ Jen takovým způsobem bude se buditi v mládeži ošklivost nade vší nestřídmostí, a jen takovým způsobem může býti zachráněno dospívající pokolení od nepravosti, která jest ve zjevném odporu s křesťanstvím. Všecko pozdější úsilí, zejména varování s kazatelný, bývá více méně marné. Kdo se octl v prohlubni obžerství, tak snadno z ní nevyvázne.

Namítne snad někdo, bude-li se mluvit proti obžerství ve škole, že snadno se může dáti pohoršení žákům, jichžto otcové neb bratři otročí oné nepravosti. Kdybys se měl obávati takového pohoršení, pak bys nesměl mluvit též o klení, zlehčování dne svátečního, různicích a pod. věcech, neboť žáci také tyto hříchy doma pozorují.

ζζ) Také by se měla vetknouti v osnovu mravoučnou zvláštní *stať o tanci* ⁴⁾ a o poměru k druhému pohlaví.

Taneční zábavy nebyly snad nikdy tak rozřířeny, jako v tomto věku socialistickém. Školní mládeži zapovídá se sice zřejmým zákonem účastenství v nich. Ale co prospěje zápověď, nedá li se z prvu kladné a to důkladné poučení? Myslíme, že s této stránky, se strany tanečních zábav, veliké hrozí nebezpečí mravnosti mládeže a lidu. I bude tudíž pravým dobrodiním také o tanci mluvit a všecku váhu klásti na to, že veřejné taneční zábavy, byť se i děly pod dozorem rodičů (mnohdy více bažících, než dětí), pravidelně vedou ke zlému. — Proti této rakovině, vždy více se rozežírající v novověké společnosti, pomůže nejvydatněji pěstování dětinné radosti z Boha, při níž není možno libovati si v hrubých smyslných zábavách. Radosť z Boha jest přirozeným výlevem nadpřirozené lásky k Bohu, tato pak se uděluje ve sv. svátostech a zachovává se v srdci pobožným uvažováním Božích vlastností a dobrodiní, jevících se v každodenním životě člověka i v přírodě vůkol něho. K tomu cíli nehodí se ovšem prastručné a prasuchopárné vyčítání vlastností Božích v obyčejných katechismech, ale musilo by býti mnohem obsírnější, o čemž

¹⁾ L. c. str. 598.

²⁾ Str. 148.

³⁾ Fil. 3, 18. Jak. 5, 5. Král Balthasar Dan. 5. Boháč Luk. 16, 19—31. I. Kor. 6, 10.

⁴⁾ Dle našeho katechismu náležela by tato stať do článku o vyrazení str. 148.

jsme pojednali jinde. ¹⁾ — Vzhledem k tanci samému mohlo by se připomenouti, že mírné poskakování při hudbě samo sebou hříchem není, jak ukazuje příklad krále Davida. ²⁾ že však obyčejně vede ke zlému, jak ukazuje příklad Salomy. ³⁾

O poměru k druhému pohlaví musí se mluvit ve škole velmi stručně a opatrně, ale naprosto poměru toho pomíjetí mlčením, jak se dosud děje, vede tím více ke zlému. Myslíme, že jsme dodali stať spracovanou dle tohoto požadavku ve svém katechismu. ⁴⁾ Jelikož však zkušenost učí, že pohlavní neřesti více méně se vzímají již mezi školní mládeží, tedy nepostačí ono působení na záchranu čisté mysli, ale potřebí jednati radikálněji, líčiti živými barvami, jak hrozně trestá Bůh smilstvo časné i věčné, na těle i na duši. ⁵⁾

Přehledneme-li všechny své návrhy na časové upravení náboženského učiva ve škole obecné, tážeme se bezděky samých sebe: čeho jest zapotřebí, aby se vzdělaly děti v náboženství, jak toho vyžaduje nová doba tak nebezpečná víře a mravům? Tuť patrno, že musí býti náboženství jakožto učebný předmět každý den v každé třídě, že o ten předmět musí se dělit s knězem třídní učitel, a že musí býti nové praktické učebnice, o čemž ještě níže.

Ale to všecko nestačí ještě k docílení nábožensko-mravního vychování mládeže. Také ostatní učebné předměty, a to všechny, musí přihlížeti k tomuto cíli. Ukážemeť tedy ještě v následující rozpravě, jak upravit ostatní školní učivo, aby čelilo proti nebezpečím socialismu.

(Pokračování.)

Co jest příčinou, že mládež nynější neváží si učitelů svých tak, jak jest žádoucno?*)

Uvažuje V. Zálabský.

II.

Pan spisovatel článku takto nadepsaného v čísle 2. t. l. rozhovořil se o stránce velmi bolestné. Tolik jest jisto, že snad za všech dob náleželo povolání učitelské k nejobtížnějším, ne pouze pro obtížnost vyučování samého, ale pro různé překážky, s nimiž bylo učiteli zápasiti, a mezi těmi zaujímal asi vždy přední místo nesvědomitost mnohých rodičů. Vždy se našli lidé, kterým byla škola i s učitelem solí v očích jen proto, že tam své děti museli posýlati. Ale to je také pravda, že nejevila se tato neláska ku škole a nevážnost k učiteli měrou tak hojnou, jako v dobách nynějších.

A přece jest pravdou dávno a obecně uznanou, že učiteli, má-li platně působiti ve svém povolání, jest vážnosti nevyhnutelně potřebí. Nutí tedy tento nemilý

¹⁾ „Pastýř duchovní“ r. 1881. str. 426.

²⁾ II. Král. 6, 14.

³⁾ Mar. 6, 21 28.

⁴⁾ Str. 150, 151.

⁵⁾ Srvn. spisek „Výchova vůle ve škole národní“, od Františka Pinkavy, v Brně, 1893., str. 45.

*) Ku thematu tomuto vracíme se ještě jedenkrát, jelikož se o něm vážně pojednává i v paedagogických listech zahraničných, z čehož viděti, že se všude jeví stejné úkazy. R.

zjev nejen učitele samého, ale každého, komu leží na srdci zdar vychování, ano, řekněme, každého lidumila, aby o věci té přemýšlel a hledal odpovědi na otázku: které jsou ty příčiny, a je-li možná je odstraniti?

Vzpomeňme na svá dětská leta, kdy jsme chodili do té „staré“ školy.

Je svátek Sv. tří králů. Po požehnání vyšel pan učitel ze školy se třemi nebo čtyřmi dospělejšími školními dětmi, zpěváky; všichni jdou do přiškolené obce, kde vejdou hned do prvního stavení. Pan učitel i s dětmi pozdraví křesťanským pozdravením, začne zpívatí tříkrálovou píseň a za zpěvu píše na dveřích letopočet a značky C † M † B † Domkářovy děti, uvítavše svého učitele políbením ruky, odstoupí a je viděti, že je v nich malá dušička.

Po zpěvu rodiče učitele uvítají, a otec nebo matka vysloví dávno chystanou otázku: „Tak jak se drží ten náš kluk, pane učiteli?“ A pan učitel odpovídá: „Je hodný, dobře se učí, mám ho rád.“ — Malý Frantík se zadívá radostí a tátněk dodává: „To by ovšem bylo hezké, ale mně se zdá, že taky někdy zlobí, a pan učitel to na něj nechce povědít.“

Pan učitel se podívá na Frantíka, usměje se a Frantík mu dobře rozumí. Zlobí málo kdy, ale přece má strach.

Jinde odpovídá pan učitel: „I je hodný, jen ty zpropadené počty kdyby šly trochu lépe.“ — A jinde konečně: „Dobře se učí, jenom že bývá někdy trochu neposedný. Nu, však on už bude hodnější.“ — Tak to jde dále celou vesnicí.

Někde pana učitele zvou, aby se posadil, pohostili by ho, ale on nemůže se zdržeti, chvátá, aby za světla obešel vesnici. V domku se otec omlouvá: „Musíte nám odpustit, pane učiteli, jsme chudí“; — dá panu učiteli šestáček. On vezme, poděkuje a jde dále.

Již za šera odchází pan učitel ze vsi. A jaký zůstavil dojem? Celkem příznivý. Děti se chlubí, že byl u nich pan učitel, a rodiče jsou potěšeni, že pochválil jejich děti.

Slyšeli jste však snad také, že ta koleda je vlastně — žebrota. Ano, slyšeli, ale teprve *ted*, v nové době, *tenkrát* se to neříkalo. Musil by už býti člověk velikým lakotou, aby žehral na učitele pro malý dárek, jehož mu měl poskytnouti jednou za rok, a to za výkon, jemuž nebylo lze upříti ráz posvátnosti.

Ty doby minuly; učitel nechodí koledou, „nežebrá“, nesrovnává se to s vážností jeho stavu; dle toho měla tedy jeho vážnost o slušné procento stoupnouti — a ejhle!

Aha — slyším již volati zastance moderní školy, — tomu zpátečníkovi stýská se po egyptských hrncích, rád by viděl učitelstvo zase v ponížujícím postavení, aby chodilo koledou.

Nikoliv, ani nám nepřipadá hájiti koledy; chceme tím jen ukázati, že stará škola při těch svých nedostatecích, o nichž stále a stále se dočítáme, měla mnohé stránky dobré, ano, že i vzhledem k učitelstvu měla těch dobrých stránek mnohem více nežli škola nynější, a že i ta kaceřovaná koleda měla to dobré do sebe, že napomáhala *styku školy s lidem*.

Přestala však nejen koleda, ale přestaly i výroční zkoušky, o nichž v prvním článku se stala zmínka. Místo zkoušek máme inspekce, ano, není ani dovoleno dáti prázdnou při zkoušce náboženské, která prý se má díti v hodinách náboženství vykázaných. Připomeňme si dále, že druhdy školní mládež účastnila se společně s lidem dospělým různých pobožností, na př. o křížových dnech, v pátek v postní době atd., což vše se nyní neděje anebo děje se zřídka kde, dále že se

mládež sčastňovala pohřbů v obci, když učitel na pohřbu zpíval, což nyní úplně přestalo — připomeňme si to vše a můžeme tvrditi, že přestalo všecko, co udržovalo spojení školy s lidem. Stalo se tak buď přímo, buď nepřímo vlivem nového školního zákona.

Dotkneme se tu i posvícení Každý, kdo zná naše vesnice, ví dobře, čím jest u lidu posvícení. Nepracuje se, jde se do kostela, kde bývá slouženo requiem za zemřelé osadníky, sejdou se příbuzní, kteří mnohdy kolik let se neviděli. Ano, tak to vyhlíží v domácnostech — ale škola, ta o tom nesmí vědět — učitel musí učit. Učí tedy, maje lavice prázdné, neboť přijdou dojísta děti jen z těch vesnic, kde posvícení není. Ovšem na mnohých místech až dosud bývá prázdné, neboť, poněvadž zákon dává místní školní radě právo, že smí v mimořádných případech tři dny v roce povolit prázdné, užije ona tohoto svého práva o posvícení; ale mnohé okresní školní rady prázdné o posvícení naprosto zakázaly, dovozující, že posvícení není žádný „mimořádný případ“, pro nějž by místní školní rada mohla dáti prázdné.

Jestliže tedy škola dávných zvyků lidu vůbec nerespektuje, s lidem vůbec necítí — jaký je div, že se mu víc a více odcizuje*), jaký div, že škola a s ní ovšem i učitel upadá u lidu v nelásku a nevážnost?

Namítne-li někdo, že by se snad tímto způsobem mnoho času ve škole ztratilo, můžeme pouze odpověditi, že ve staré škole tak se dalo, aniž se čas mařil. Svědomitý učitel nějakou tu hodinu, kdy šel s dětmi na pohřeb, příležitostně nahradil a bylo-li prázdné o posvícení, zajisté se učilo ve čtvrtek, který byl dnem feriálním, a tak škola ničeho neztratila.

Pátrajíce tedy po příčinách, jež zavinily stále se vzmahající nevážnost k učitelstvu, nalazáme příčinu první:

Škola se odcizila lidu a příčina tato přivodila ještě příčiny jiné.

Volá se ovšem stále: Učitel má se stýkati s lidem, pak jenom může ve svém povolání prospěšně působiti. — To je pravda, ale ať jenom někdo poví, kterak se má s tím lidem stýkati? Má snad vykonati v každém stavení návštěvu? Nevíme, jak by pochodil. To jest aspoň známo, že se učitel, který tak činil, obyčejně nezachoval.

Někdo ovšem vykládá si zmíněné pravidlo po svém způsobu a domnívá se, že se učitel stýká s lidem, bývá-li častým hostem v hospodě. Nechceme toho úplně zavrhovati, pokud je takový hostinec slušnou místností, v níž se také scházejí slušní lidé. Ale vždycky je pochybné, že by hostinec byl vhodným místem, kde by mohl učitel hovořiti o důležitosti školy a vychování. Vždyť je známo, že *za tím účelem* lidé do hospod nechodí. A naprosto nelze se domnívati, že by se takto stýkal s lidem. Bude se stýkati pouze s těmi, kteří tam chodí. Po většině však vyhlíží to v našich venkovských hospodách, kde se obyčejně vedle piva prodává i kořalka, všelijak, a učitel by vážnosti své nijak neprospěl, kdyby tam chodil. Právě naopak.

Bohužel však, na mnohých místech již skutečně „styk s lidmi“ vykládá se jako styk s hospodou, a mnohý učitel, který raději čas užitečné práci věnuje, než aby jej v hospodě trávil, znepřátelí si každodenní hospodské hosty, mezi

*) Na Moravě jest zákonitě ustanoveno prázdné také ve dvou dnech o „hodech“, t. j. o posvícení. Podle toho jsou na Moravě s „moderností“ školy ještě pozadu. Také tam není místních školních dozorců, a předseda místní školní rady jest volen.

nimiž bývají nezřídka páni členové místních školních rad. Tu jest učitel brzy lakomec, který si ani sklenice piva nepřeje, brzy samotář, který se lidí štítí, brzy hrdopýšek atd.

Otázka proč *dříve* se učiteli ve zlé nevykládalo, když do hospody nechodil, a proč se toho nyní na něm žádá, vynutila by odpověď, jež by divně illustrovala ty nynější poměry.

Všecko tedy, co dříve spojení školy s lidem udržovalo, bylo odstraněno, a v náhradu za to zřízeny místní školní rady; zvláště místní školní dozorce má býti prostředníkem mezi školou a obcí. Bohužel, velice chatrná to náhrada.

Druhou příčinou nevážnosti a nelásky ku škole jsou *veliké výdaje na školu*. Budme sebe ideálnějšími, uznávejme důležitost vzdělání — k tomu přisvědčiti musíme, že nynější škola mnoho stojí, a že stále rostoucí výlohy omrzí konečně každého. A při těch velikých výdajích máme 350zlatové podučitele a čtyřstové učitele se 35zlatovými a 40zlatovými kvinkvenálkami po každých pěti letech definitivní služby. Čtyřstový učitel má tedy po 10 letech definitivního učitelování (před tím mohl býti tři roky prozatímním a 4 roky definitivním podučitelem, kterýžto čas se mu do učitelských kvinkvenálek nepočítá) tedy třeba po službě 17leté — 480 zlatých ročně. Kterak se to srovnává s těmi ohromnými výdaji na školství?

Nešetří se tam, kde by se šetřiti mohlo a mělo. Samo učitelstvo doznává, že okresní konference nestojí za ty výlohy, s nimiž jsou spojeny. Pomůcky učebné opatřují se stále a z těch bývají nejhojnější pomůcky k pokusům fyzikálním, proto snad, že jsou nejdražší, a že se jich nejméně potřebuje. Máme také okresní knihovny, jež se stále rozmnožují, ačkoli z nich mají prospěch obyčejně jen ti učitelé, kteří bydlí buď v okresním městě samém nebo na blízku. Učitel z obce vzdálené, než by do místa jel a snad tolik utratil, co kniha stojí, raději si ji koupí.

Neradi se dotýkáme této choulostivé stránky, vědouce, jaká potupa obyčejně stíhá toho, kdo se jen slovem zmíní, že by se mělo šetřiti. Toť prý nepřítel nejen pokroku, ale i učitelstva. Mohli bychom uvést ještě jiná zařízení ve školství, kde by se šetřiti mohlo, aniž by bylo školství se škodou — ale přestáváme zúmyně na tom, co samo učitelstvo prohlašuje a čím ani ve svých listech se netají.

Zřizování a vydržování škol uloženo obcím, což nebylo ani správné, ani praktické. Po několik let náleželo zřizovati a vydržovati školy celým okresům. *) Ty obce tedy, které vystavěly školy v l. 1870—1873, stavěly je za pomoci celého školního okresu, k němuž náležely; které však stavěly až po r. 1873., ty si je musily postavit samy a jakkoli samy dříve na stavbu jiných škol v okrese platily, jim nedostalo se podpory žádné. Bylo-li to správné, každý dovede posouditi.

Ovšem se nyní na sněmu a na říšské radě hezky deklamuje: Náš lid nelituje nákladu na školy, naše obce vystavěly si školní paláce — ale ptejme se v těch obcích co bylo reptání a nářku, nežli ku stavbě došlo, kolik let bylo odkládáno, kolikrát bylo od vyšších úřadů hrozeno pokutou — a není divu. Když obec, která po čtyři roky na stavbu jiných škol v okrese připlácela, nyní si musila za 300 až 400procentní školní přírážku svou školu vystavěti sama, — kdo se tu bude diviti, že se toho každý bál, a že obce stavěti nechtěly?

*) Tak ustanovoval zákon zemský ze dne 19. února r. 1870., který však zákonem ze dne 24. února r. 1873. byl zrušen.

A jak se vedlo při tom učitelstvu? Řídící učitel v takové obci byl jako mezi dvěma ohni. Páni okresní školní inspektoři při každé příležitosti mívají obyčej připomínati: Páni správcové škol, působte na místní školní rady. — To nalezneme snad v každé zprávě o okresní poradě. Podivno! Kde místní školní rada ani vyššího nařízení nedbá, ani výhrůžky, že bude pokutována, se neleká, tam na ni má působiti řídící učitel. A přece páni inspektoři dobře vědí, jak samy mnohdy považují toho řídícího učitele mezi členy místní školní rady za člena — posledního.

Na řídící učitele činěn tedy nátlak, aby hleděli místní školní rady přiměti ku stavbě. A jaký byl toho následek? Jsou případy, že i tam, kde řídící učitel tak nečinil, obávaje se právem roztrpčenosti lidu proti sobě — když konečně ku stavbě přece došlo, z obce vystěhovati se musil, neboť byla přece jemu vina přičítána, že již nechtěl ve staré škole vyučovati nebo bydleti, a všecko rozhořčení obrátilo se proti němu. Možno se tedy diviti, že za takových poměrů vážnost učitelstva velmi trpěla?

(Dokončení.)

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof. František Horáček.

O tom jeden jde hlas, že úřad katechetický jest jedním z nejdůležitějších odvětví veškeré správy duchovní. Také o tom nemůže býti ni nejmenší pochybnosti, že činnost katechety horlivého, jak jest před Bohem a uznalými lidmi na nejvyšší záslužná, tak jest zároveň ve svrchované míře namáhavá a obětovná. Vzpomeňme sobě jen, co to znamená, týdně 20—25 hodin katechizovati a kromě toho na katechesi a na exhorty se připravovati — potom snadno pochopíme, proč tak veliký počet katechetů v nejlepším věku se odebírá na věčnost! . . . A proto s vděkem dlužno uvítati každou snahu, která má za účel ulevení břemene, jež na bedrách katechetů spočívá s jedné a rozhojnění známosti pravdy křesťansko-katolické s druhé strany! Na první pohled mohlo by se zdáti, že oba tyto požadavky ve spolek sobě odporují než, jediné slovo *methoda* vysvětlí odborníkovi vše!

Methodickým vodítkem při vyučování náboženství jest učitel *katechismus* a kde střevíc katechetu sebe svědomitějšího nejvíc hněte — kdož by toho nevěděl? Nedostatek katechismu potřebám časovým vyhovujícího, ale více ještě politování hodná různost katechismů v jednotlivých dioecesiích zavedených jsou okolnosti, které od drahých časů zavdaly příčinu k mnohým steskům a tužbám! Postačí pouze jména: Bellarmin, Canisius, Fleury, Gruber, Leonhard, Felbiger, Schuster, Schüller, Deharbe, Fellöcker, katechismus Malínský a j., — pokud se děl jinojazyčných týká — Tomek, Hejbal, Doležel, Skočdopole, Markrab a j., — pokud máme zření ke katechetické literatuře domácí — přijdeme k poznání, že výše zmíněné stesky a tužby jsou vskutku odůvodněné! Snaha o zavedení žádoucí jednoty byla již v letech šedesátých příčinou konferencí, na nichž nejdůst pp. biskupové rokovali o sestavení nového katechismu. Zasloužilý kanovník Bernard předložil za porad oněch svůj elaborát, načež nejdůst. episkopát český jmenoval zvláštní komisi, které předsedal nejd. pan světící biskup Prucha. Na základě nástinu p. kanovníka Bernarda sestaven „Pražský katechismus“, o jehož redakci také nemalých zásluh sobě získali kanovníci Bradáč a Schwarz.¹⁾

¹⁾ Ježek „Zásluhy katol. duchovenstva“ str. 164.

Brzo na to sepsal prof. Dr. Skočdopole své katechismy, které kromě dioecese Budějovické, pro kterou v první řadě byly určeny, také v dioecesi Kralohradecké rozšíření došly. Oba tyto katechismy držely se metody scholastické, majíce za vzor nejrozšířenější učebnice katolického náboženství, kterými jsou bez odporu katechismy Bellarminův a Canisiův!

Stezku ne sice novou, ale u nás neobvyklou nastoupil Doležel svým katechismem historickým, zbudovaným dle katechismu slavného církevního dějepisce Fleury-ho. (Catéchisme historique, Vienne 1773.)

Vzpomenouti dlužno posléze katechismu Markrabova, jenž prozrazuje velikou zkušenost paedagogickou svého původce neméně než osobitou rázovitost a samostatnou soudnost!

Ale všechny tyto pokusy nevedly doposud k žádoucímu cíli — ani u nás, ani za hranicemi, kdekoli katolíci žijí! Zajímavá jest okolnost, že ani sněm vatikánský otázky katechistické nerozřešil, ač v komisích o tom pilně bylo pracováno, o čemž ostatně později obsírnější zmínka se stane. Avšak přesvědčení všeobecné, že na nejmní v jednotlivých provinciích církevních dosavadní rozháranosti třeba stavěti příslušné meze, vedlo ke konferencím, které roku minulého konali nejd. pp. biskupové rakouští ve Vídni. Z pramene hodnověrného čerpáme zprávu, že za základ rokování přijat elaborát jistého kněze spirituála ze Solnohradské dioecese, kterýž elaborát je vypracován ve slohu scholastickém jako katechismy Canisiův a Bellarminův, s tím toliko rozdílem, že těžší definice vůbec byly vynechány a také v jiném ohledu o to pečováno, aby katechismus přístupnějším se stal také žákům schopností slabých! — Získá-li sobě tento nový katechismus — jehož uveřejnění v německém textu ostatně tak hned sotva lze očekávati, načež by eventuálně nastala práce překladu — obliby všeobecné, to ukáže budoucnost! Neboť vedle možné výtečnosti katechismu nového také mnoho bude záviseti od úlohy, kterou přisoudí instrukce biblické dějepřavě!

Přemítáme-li na mysli výše uvedená jména spisovatelů přerůzných učebnic katolického náboženství, tu pozorujeme dva hlavní proudy sobě odporujících náhledů *o metodě*, dle které by se náboženství mělo vyučovati a *o soustavě*, dle které by zmíněné učebnice měly býti sestaveny. Jedni zastávají metodu dogmaticko-analytickou při katechesi a soustavu scholastickou v katechismu. Nejříznějším zástupcem této theorie je děkan Schöberl, jenž ve svém sensačním díle ¹⁾ rozvinuje tyto základní myšlenky:

Katechetika jest mu především vědou pozitivní, t. j. *forma i obsah* katechetické činnosti nemohou býti odvozeny a priori ze zásad rozumových (Vernunft-principien), jelikož *katechumenát* byl založen od samého Ježíše Krista a staletým obyčejem Církve, Duchem svatým řízené, tak byl ustálen, že v dějinách zříme nárys jeho. *Katechetika* není snad pouhé navedení praktické, jak by jednotlivec katechisovati měl, nébrž historicko-ideální známost katechetické činnosti Církve za různých dob vývoje jejího. Pod záhlavím „Kristus a Jeho katechetická metoda“ píše Schöberl: Kristus učí a) s božskou autoritou, b) považuje písmo sv. St. Z. za své vlastnictví, c) farizeje poráží argumentis ad hominem, d) učí prakticky, e) používá metody akroamatické. — *O formě* přednášek Ježíšových se Schöberl nezmiňuje ani slůvkem! A přece čteme v žalmu 77. v. 2. „Otevru v podobenstvích ústa svá . . .“ a na přemnohých stránkách sv. písma dovídáme se, že se ono pro-

¹⁾ Lehrbuch der katholischen Katechetik, Kempten, Kösel'sche Buchhandlung 1890.

roctví messianské na Kristu Pánu do slova vyplnilo „sine parabolis non locutus est eis — bez podobenství nemluvil jim“ Mat. 13, 34, sqq. (Srov.: Mat. 24, 31; 24, 34; Mar. 3, 23; Luk. 8, 9; 12, 41; 14, 7; 15, 3; 18, 1; a j.)

Pokud se metody sv. apoštolů týká, poukazuje zmíněný autor k dějinám, o nichž Skutk. apoštolští vpravují, na př. Obrácení Šavlovo, přijetí římského setníka Kornelia i s rodinou do Církve, pokřtění komorníka mouřenínské královny Kandace, z čehož vysvítá, že prvním článkem katechisace byla *víra v Krista Ježíše*. Přecházejí k praxi Církve prvotní dokazovati se snaží rozvlácným postupem, jako by mezi katechesí proselytů (Missionspredigt), neokatechumenů a kompetentů (ἐπίτιζομενοι) panoval *methodický rozdíl* a to za žádným jiným účelem, než aby se vyhnul důsledkům fundamentálního katechetického díla sv. Augustina „De catechizandis rudibus“. Základní pak kameny pro jeho ideální katechismus skytají mu následující místa sv. písem: „Kdo *uvěří* a pokřtěn bude, spasen bude“ (Mar. 16, 5.). „Nejmilejší, poněvadž Bůh tak *miloval* nás, i myť máme jedni druhé milovati — kdo nemiluje, nezná Boha; nebo Bůh jest *láska*. (I. Jan 4, 8, 11.)

„Nejmilejší, ne nové přikázání píši vám, *ale přikázání staré*, které jste měli od počátku“ (dekalog) I. Jan 2, 7.

Než kromě poučení veřejných byly také katechese *mystagogické* pro katechumeny pokročilejší; (pravidelně trval katechumenat 3 roky) v těchto byla sdělena katechumenům „Disciplina arcani“, jejíž obsah tvořily *sv. svátosti, oběť mše sv. a modlitba Páně*. (Cyrill. Cat. myst. I.)¹⁾

Z toho dovozuje Schöberl oprávněnost rozvržení katechismu **na 4 díly**, které jednají a) o víře, b) o přikázáních, c) o svátostech, d) o modlitbě²⁾. Nepřisluší nám rozsuzovati, zdali tento **výčet** je nejvhodnější; jsouť katechetové, kteří si přejí kapitolu o modlitbě míti na místě prvním a mnohé katechismy (Deharbe-ův, Malínský) jsou také tak sestaveny. Než to se momentu methodického tak dalece nedotýká. Jinak ale se to má s následujícím apodiktickým výrokem zmíněného autora: „Norma i *forma* katechetického vyučování přešla ze staré Církve dědictvím na *středověk* — neboť *od pravidla apoštolského* nemůže a nesmí katolická Církev se odchýliti.“³⁾

Z těchto premis odvozuje pak následující důsledky: Pouze ten katechismus, který je od papeže schválen a pro *celou Církev* předepsán, může v pravdě „katolickým“ nazván býti. Takový katechismus patří ke *knihám posvátným* rovněž jako Missale romanum a rituál a jest oficiální učebnicí náboženství katolického. Kromě toho ovšem připouští, že každý biskup má také právo schváliti katechismus pro svou *dioecesi*. Výměr katechismu podává Schöberl, jak následuje: Katechismus školní jest pomůcka učebná (Lehrmittel) pro vyučování náboženství od církevních úřadů předepsaná, které má býti použito od žáků i katechetů dle toho, jak toho stávající poměry školské připouštějí (str. 258.). *Methoda*, kterou Schöberl při katechisaci doporučuje, je aprioristická, deduktivní, analytická a rceme přímo — *mechanická*. „Die Kirche betet die 12 Glaubensartikel vor, lässt sie nachbeten und den Sinn auf Grund der heil. Schrift und der Tradition erklären. So auch bei Geboten, Sacramenten und Gebeten“ (op. c. str. 261.). Především prý třeba katechismus

¹⁾ Srov. II. Kor. 3, 5; I. Cor. 11.

²⁾ Schöberl l. c. pag. 129.

³⁾ l. c. 140.

vštípiti v paměť žáků — „vorsagen und memorieren lassen“ ¹⁾). *Didaktika* jeho je ku podivu jednoduchá! „Cíle vyučovacího dosaženo bude již tím, bude-li učitel náboženství *otázky a odpovědi* z katechismu zvolna a s důrazem žákům *předčítati* (!). Jinak musí rozebírat *slovesně*, aby žák vědom si byl logického vztahu jednotlivých částí vět. *Porozumění* se už dostaví.“ ²⁾ Na vlas dle Lützenského školního řádu!

Zbývá ještě promluvit několik slov o úloze, kterou při katechisaci přiděluje biblické dějepřavě! Úloha ta je dle něho *velice podřízená*! S nepochopitelnou vášnivostí polemizuje totiž Schöberl proti spisovatelům a katechetům, o jichž ryze katolickém smýšlení a nejlepší vůli pochybovati bylo by — ať nejmírnějšího výrazu upotřebíme — nejapnou odvážlivostí! Tak brojí proti vynikajícím katechetům francouzským, jako byli Bossuet, Fénelon, Fleury a proti mužům slavné paměti jako byli Gruber, Leonhard, Hirscher a posléze Mey!

Stavěliť mužové tito biblickou dějepřavu v popředí katechisace více, než se Schöberlovi za dobré býti zdálo a proto odsuzuje učebné osnovy zmíněných spisovatelů zde onde až i slovy velmi nešetrnými a u všech spisovatelů, kteří povždy vědomi sobě jsou zlatého Augustinova hesla: „in dubiis libertas, in omnibus charitas“ — neobvyklými. Jestliť Schöberlovi biblická dějepřava učebnou **pomůckou** pouze, obsahující „Geschichten, Reden, Gleichnisse und Parabeln“, z nichž katecheta čerpá bez ladu a skladu, bez všeho ohledu na pragmatičnost dějinnou a příčinnou ony příběhy, jichž k bližšímu znázornění jednotlivých vět katechismu má zapotřebí. Tedy jakýsi druh „naučného slovníku“ — ovšem, bez abecedního pořádku!

(Pokračování.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

1. *Dívčí útluky*. Není tomu ještě tak příliš dávno, kdy se skoro ve všech listech liberálních pely celé hymny na blahé výsledky moderní školy a kdy bylo skoro nebezpečno, jen dost malou zmínku učinit o tom, jak hrozně stoupá procento lidí mladých, kteří svým jednáním přišli do konfliktu s trestním zákoníkem. Od nějaké doby jest však valně jinak. Frase zplozené samolibostí musily ustoupit před skutečností, která jest vzhledem ku mládeži taková, že pro budoucnost vzbuzuje obavy velice vážné, čehož dokladem jsou i četné projevy liberálních listů paedagogických, jakož i porady učitelů — nejen katolických nýbrž i liberálních hlavně v Německu, — jejichž předmětem jest bedlivé o tom uvažování, co že by se mělo činit pro mládež — hlavně pro mládež škole

odrostlou; — by v tak velkém počtu mravně neklesala.

Že se pro mládež, nemá-li v počtu velkém mravně hynouti, hlavně po stránce vychovatelské musí dítí více, než se děje dosud, přiznávají v době nejnovější i samy „Freie paed. Blätter“, jež v čísle 2. přinášejí článek z pera samého redaktora Jessena, jenž nese nápis „Mädchenhorte“, k jehož sepsání zavdaly podnět spolehlivé zprávy o hrozné mravní skleslosti četných mladých dívek.

Článek zní v podstatě následovně: V celku možno uznat za pravdu, že jsou hoši v době mimoškolní většímu vydání nebezpečí mravně spustnouti nežli děvčata, Proto možno též souhlasiti s náhledem, že by se mělo pomýšleti nejdříve na zřizování útluků pro hochy. Kdo však

¹⁾ Něco podobného možno čísti ve školním řádu města Lützeny z roku 1578: „In der 3. und 4. Classe wird der Katechismus eingepaukt“.

²⁾ „Der Lehrzweck wird beim Katechismus schon dadurch erreicht, dass der Lehrer die Fragen und Antworten langsam und ausdrucksvoll vorliest. Sonst muss er sprachlich zerlegen und die logische Beziehung der Satztheile zu einander zum Bewusstsein bringen. Das Verständniss findet sich schon.“ (Viz: P. Bernh. Otter „Zur Geschichte der Katechetik“.)

zná poměry, jaké panují zvláště ve městech větších, bude vědět, že i ženské mládeži velmi mnohá hrozí nebezpečí a přecetná se kladou osidla. Smutným toho dokladem jest zpráva o četných „padlých“ dívkách, jež nedospěly ještě ani roku čtrnáctého, z čehož vysvítá, že děvčeti hrozí v jistém ohledu nebezpečí větší nežli hochovi, proto že se na ně lepší svůdníci . . . , kteří jsou tak mnohemu ubohému děvčeti příčinou tělesné a ještě více morální škázy.

Lidumil na to nemůže nikterak hledět nečinně. Stane-li se mladé děvče nestoudným a oddá-li se prostopášnosti, jest to nejen smutné mravní poblouzení, nýbrž má to smutné následky i pro kruh onen, v němž má děvče to později žítí a působiti. Stane-li se takové děvče manželkou, jak bude vychovávat svoje děti? Či může matka, kteráž opustila již ve věku mladistvém cestu cudnosti, jejíž stydlivost hříšným životem otupena jest, vychovávat svoje dcery k cudnosti a stydlivosti? Dovede vždycky jazyk svůj tak ovládat, by ústa její neproněsla nikdy otravného slova? Bude dítěti předcházeti vždycky dobrým příkladem? Udělá jako manželka šťastným svého manžela? Bude jí muž moci svěřit s důvěrou správu domácnosti, když ho bude volat povinnost ku práci v dílně? Žena již v mládí propadlá nepravosti stane se metlou všem, kdož s ní přijdou později do trvalého styku. Proto je to vážnou, ba skoro bychom řekli, svatou povinností, pro mravní zachování ženské mládeže učiniti vše, co jen vůbec učiniti možno.

Děvčata, pro něž by podle stávajících poměrů a okolností, měl zřízen býti útulek, vstoupí většinou později do služby a tvoří dorost ženské třídy služebné. Mimo dělnice v továrnách není tak snadno nějakého zaměstnání, v němž by člověk vydán byl většímu mravnímu nebezpečí, než jakému jsou vydány služby hlavně ve městech větších se strany mužských členů rodiny . . . (ostatní tu pomíjíme mlčením.) — Jak jest tudíž nutno, by mládež ženská v cudnosti a mravnosti byla pevná a jak jest za tou příčinou třeba, by již od dítěte všecko úzkostlivě bylo vzdáleno, co by mohlo porušiti čistotu jeho srdce a je přivést ku pádu! Vychování budiž, pokud jen možno, vychováním pro život a dívčí útulky nechť zachovají a rozvinou u děvčat onen dobrý smysl pro slušnost a mravnost, jehož jim později tak bude třeba.

Dívčí útulek jest dále též místem, kdež si má dítě zvykatí svědomité práci

a v tomto smyslu jest socialní nutností; nebo kdo se ujme chudého dítěte, když jest po škole a když mu pro další denní hodiny škola více není ochranným útlukem? Matka šla snad za otcem do továrny vydělávat chleba, neb šla někam prát nebo posluhovat. V opuštěném příbytku nemá děvče stání a bytřebas doma zůstalo, nedostává se mu rozumného mateřského návodu k užitečné práci. Učí se tedy lenošit a lenošť zavléká sebou i do školy. K čemu to může vést? — Ku všem nástrahám a nebezpečím, jež děvčeti hrozí, druží se tu ještě znenáhla nechť ku každé vážné práci. Děvče takové zvykne si z nenáhla pranic nedělat nebo aspoň nedělat nic dobrého a kloudného, a zvyk ten u něho přejde tak řka v druhou přirozenost. Když pak uplyne doba školní a děvče má začít řádně pracovat, schází mu k tomu vedle zručnosti ještě také chuť a jeho práce jeví se býti nedostatečnou. Zde musí tudíž útulek přispěti ku pomoci a musí navykat pravidelné a poctivé práci. Tak poroste u dítěte, proto že práce, pakli se daří, člověka těší, i chuť ku práci a děvčeti se dostane návodu, by si mohlo zajistiti poctivou budoucnost.

Poměry společenské ukládají za povinnost všem ústavům vůbec, jež se zřizují na ochranu mládeže, tedy též útulkům chlapčím a dívčím, pečovati o tělesné dobro chovanců . . .

Ku zařizování a k řádnému vedení těchto útulků jest ovšem třeba peněz; to však nesmí býti příčinou, by se odkládalo s provedením věci tak naléhavě.

Tenť jest podstatný obsah článku, jež uveřejnil list, jenž se svého času velice vřele za to přimlouval, aby nejenom vyučování vědám přírodním, nýbrž veškeré vychovávání již ve škole obecné bylo budováno na — darwinismu!

2. Kaple ve školách vídeňských přeje si míti — jak sdělují „Freie paed. Bl.“ č. 5. — kn. arcibiskupská konsistoř a okresní školní rada vídeňská právě „se radí“ o té otázce. Vydavatel zmíněného listu, protestant Jessen, připouští milostivě, že z mnoha důvodů by nebyl proti kaplím ve školních budovách, ale — jaký on už je — má proti tomu své nejedno „ale“. „Nepůjde to“ prý proto, že nikdo nemůže jinověrců nutiti, aby na pořízení takových kaplí školních pro katolickou mládež přispívali. A kdyby prý i této překážky nebylo, je tu jiná, totiž: otázka rovnoprávnosti všech vyznání, ku kterým,

školní mládež vídeňská náleží. Pak prý nebude lze brániti protestantům a židům v čem by se povolilo katolíkům. (Jako by jim někdo bránil!) A dále: Jak prý se bude moci adaptovati katolická kaple — neřku protestantské, ale — židovské modlitebně? Patrně, že pana J. bolí cizí hlava. — A konečně kam s těmi kaplemi? V budovách školních samých prý skoro nikde není pro ně místa. Či chtějí snad „architekti arcib. konsistoře vídeňské“ sbourati všecky školy a stavěti nové s kaplemi? Takový špás by stál 30 až 40 milionů zl. — A proto, i když se to po té nejobjektivnější stránce vezme — nu, a p. J. je až hrůza objektivní — s těmi školními kaplemi ve Vídni to zkrátka „nejde“. Tohle prý ostatně ti páni z konsistoře také vědí, vždyť prý nejsou ranění slepotou. Ale v celém tom „manevru“ vězí prý jiný chlup. totiž — světe zasně — „wiederholt zu erinnern, dass die Schule für die Kirche zurückgefordert wird“ t. j. dostati školu znovu do podruží církve. A pan J. už vidí ná-

sledky takového „ustavičného útočení na domněle (?) beznáboženskou školu.“ Následky ty jsou nebo budou, že obecný lid — die autoritätsgläubige Menge — nevybaví se z rozčilení, učitelstvo i škola trpí a utrpí tím ve vážnosti a mládež — ta školní i ta dorůstající pokolení — utrpí na mravnosti (rozuměj: zřízením kaplí pro návštěvu služeb Božích)!!

Článek končí obligatní výtkou, že „ti, kdož mají hlásati mír, tasí meč“ a že, místo, aby, jak jim (totiž katolickým kněžím) povinnost káže, velebili lidu vy-
moženosti „einer tüchtigen, Kopf und Herz gleichmässig befruchtenden Jugenderziehung,“ chtějí vsí mocí zase tu starou, dávno přežilou, samými dějinami odsouzenou a odpravenou školu.

Fráse a jenom fráse, na které dnes žádný žid ani haléře by nepůjčil, kdyby — neovládaly jazyky i péra. Jak si dle p. J. nynější mládež bere výchovu školní do hlavy a k srdci, o tom nacvrlikali se i ti vrabci na střeše až do ochraptění.

DROBNOSTI.

Nariadení c. k. okr. šk. rady v Dačicích ohledně návštěvy služeb Božích. Důstojnému farnímu úřadu v N. K žádosti souhlasně s důstojným farním úřadem dne 3. prosince r. 1893. sem podané vidí se cís. k. okresní školní radě ustanoviti následující: Dle výnosu vysokého c. k. minist. kultu a vyuč. ze dne 31. května 1880 čís. 3.741, jsou všichni katoličtí žáci z farní osady N. povinni po všechny neděle a svátky celého roku školního společně celé služby Boží navštěvovati. K tomu cíli jest se dotýčným žákům před službami Božími v čas v budově školní shromážditi, odkud svými učiteli vedeni buďtež do chrámu Páně, kde jest jim nad žáky dozor míti. — Na žáky z obcí přiškolených budiž povinnost ta potahována jen tak dalece, že žáci dospělí po celý rok školní, žáci menší druhým školním rokem počínaje toliko v době od 1. května až do 4. listop. ke společným službám Božím přidržování býti mohou. — Zameškání služeb Božích budiž zaznamenáno do třídních knih a zůstane-li neomluveno, budiž s ním naloženo jako se zameškáním návštěvy školní. — Místní školní rada se vyzývá, aby správu

školy o výnosu tom uvědomila a potřebné zařídila. — C. k. okresní školní rada v Dačicích dne 21. pros. 1893. čís. 2.122. Büngener m. p.

Zapovězená školní kniha. Protojerej Petr Smirnov vydal před třemi roky náboženskou učebnici: „Izloženje hrišćanske pravoslavne vjere“ (Výklad křesťanské pravoslavné víry), kterouž na jazyk chorvatský převedl Jovan Petrović, (pravoslav.) katecheta a prof. na král. gymnasii, realce a učít. ústavu v Záhřebě. Autor knihy té dotýká se však na místě nejednom nešetřně církve katolické. Katechetové chorvatští shromáždění na sjezdu r. 1892 podali v té příčině stížnost k ministerstvu vyučování, kteréž uváživši uvedené důvody nyní rozhodlo, že se knihy té jako učebnice, — ač byla dříve do škol připuštěna — užívati nesmí, jelikož prý je pro školu nevhodna a pro mládež nebezpečna. (Hrv. Uč. 15./2. 1894.)

Italie šetří na školách. Před nedávnem se mluvilo mnoho o tom, že mají některé vojenské ústavy — tak zvané vojenské koleje, jichž má Itálie pět — býti zrušeny. Zrušiti všechny, to přece nešlo;

zrušiti pak ty, jež mají návštěvu nejčetnější, nešlo též. Zrušit tedy ty, jež mají návštěvu nejslabší? Ano, ale tomu brání zas národní hrdost a česť, jelikož ústav ze všech nejslaběji navštěvovaný je právě — v Římě, tedy právě ve městě, jež má býti hlavou sjednocené Italie a kde prý mají klerikálové — tito „zakuklení nepřátelé vlasti“ — tolik vyšších ústavů oproti pouze dvěma státním — koleji totiž vojenské a národní. Chytré hlavy si však dovedou pomoci. Dle zpráv nejnovějších nebude zrušena žádná kolej vojenská, za to prý však budou na ústavech těchto zavedeny místo dřívějších 5 pouze 3 kursy a o přijetí do kursu nejnižšího budou prý se smět hlásit pouze hoši, kteří odbyli s dobrým prospěchem nižší gymnasium nebo nižší reálku. — Školní plat na středních školách latinských, jenž prý nyní vynáší 2 milliony lir, má být zdvojnásoben, tak že by žáci místo dosavadních 60 lir platili napříště ve dvou lhůtách pololetních 120 lir! — Podobně má býti zdvojnásobená taxa za vysvědčení způsobilosti k vyučování na středních školách latinských. — Při státních výdajích na školy hospodářské, obchodní a řemeslnické bude ušetřeno půl millionu lir a to způsobem tím, že se školám řemeslným nedostane více žádné státní podpory a že vyšší školy hospodářské v Miláně a v Portici budou zrušeny. — Také nadace poskytované učitelům za příčinou dalšího jejich vzdělání mají být značně zredukovány, tak že se i zde ušetří celých 50.000 lir. — Úspory poměrně nejmenší jsou navrženy při ústavech učitelských, ale za to vysloveno přání, aby nižší ústavy druhu tohoto čili tak zvané „scuole normali inferiori“ zcela byly zrušeny! (Il nuovo educatore.)

Nacvičení písní kostelních. Podle nařízení ministerského ze dne 24. dubna 1869 mají se ve škole obecné nacvičiti melodie v té které krajině obvyklých písní kostelních. Podle nařízení vrchní školní rady ze dne 7. prosince 1891. má se tomuto cvičení ve školách jednoduchých věnovati půl, ve školách pak rozšířených dvě půlhodiny v témdni. K návrhu arcibiskupského ordinariatu ve Frýburce zdělán k nacvičení písní kostelních podle zpěvníku dioecesanního podrobný plán, jehož se třeba přidržovati. Dozorci vyučování náboženského ustanovení od duchovní vrchnosti mají právo přesvědčiti se o prospěchu žáků ve zpěvu církevním. — Tak nařídilo

ministerstvo bádenské výnosem ze dne 25. dubna 1893.

Školy pokračovací. Předsednictvo „sdružení katolických učitelů“ ve Westfalsku doporučilo všem spolkům odbočným ku pojednání otázku o škole pokračovací se zřetelem k těmto otázkám: 1. má býti škola pokračovací konfessionelní? 2. Má se ve škole pokračovací (i když je simultanní) vyučovati náboženství? Dosud jsou ve škole pokračovací zavedeny předměty: němčina, počty, měřictví a kreslení. V dřívějších letech vyučovalo se v jednotlivých „školách nedělních“, z nichž vznikly naše řemeslnické školy pokračovací, též náboženství, což se velmi dobře osvědčovalo. Že jest vyučování náboženské i pro pokračovací školy nynější potřebno, můžem poznati z denního života, jenž dokazuje, jak mladí lidé málo dbají povinností k Bohu a bližnímu, jak si pravdy, jimž se naučili, málo běrou k srdci a jak velmi snadno zapomínají, čemu se byli naučili z katechismu. Podle sdělení „Deutsche Schulztgu“ děje se právě vyjednávání mezi ministerstvem vyučování a evang. vrchní radou církevní o zavedení vyučování náboženského do škol pokračovacích. Je-li tomu tak, můžeme doufati, že i naši nejdůstojnější páni biskupové ve věci té budou s vládou vyjednávat, aby se i žákům katolickým na školách pokračovacích dostalo vyučování náboženského. U mládeže poodrostlé, kteráž dospěla „let klackovitých“, nebude ovšem vyučování náboženství věcí snadnou a dotýčný učitel bude mít úlohu velice těžkou, aby u všech žáků vzbudil nadšení pro věc krásnou a šlechetnou. Když však bylo dříve možno dodělati se pěkných a velkých úspěchů, proč pak by to bylo nemožno nyní? (Kathol. Schulkunde 15./2. 1894.)

Počet učitelů v Prusku. Na pruských školách obecných bylo r. 1891. 71.731 míst pro úplně zaměstnané učitele a učitelky a to 70.094 místa pro řádné síly učitelské, a 1637 pro síly výpomocné. Ze všech těchto míst bylo jich buď neobsazeno nebo nedostatečně obsazeno 1020. Vedle úplně zaměstnaných působilo však r. 1891 ještě 4376 neúplně zaměstnaných výpomocných sil učitelských, mezi nimi 2407 katechetů nábož. menšin. Učitelek prací ručních bylo 37.129, z těch pak bylo zkoušených učitelek pouze 7078, ostatní byly manželky a dcery učitelů.

Zasloužený dík. Vězeňský duchovní vypravuje, kterak známý spisovatel románů

vstoupil do vězení a prohlížel si tam pro své skladby zařízení žaláře atd. Dva uvězněni mladíci jej poznali a volali naň: „Vy zasloužíte těchto pout více než my. My jsme zde jenom proto, že jsme vašich nauk následovali a dvě nebo tři osoby k tomu svedli. Vy však jste svedl tisíce lidí a nákaža, kterou jste rozšířil, vymáhá denně nových obětí.“ Z toho poznáváme, jaké opatrnosti je třeba při výběru četby pro mládež dospělejší. (Národ a Škola.)

Porada okresních školních inspektorů. Z nařízení vlády sejdou se všichni král. okresní inspektoři horvatští dne 1. března do Záhřebu ku společné poradě o některých školských otázkách, kteréž jim vládou byly už sděleny. — To jest opravdu šťastná myšlenka; neboť společná porada okresních školních dozorců nebude jistě pro školu bez užitku. Podobné rady neškodily by i také jinde. A kdyby se jimi nedocílilo zpočátku nic jiného nežli trochu větší jednoty v inspekční praxi, již to bylo by značným úspěchem.

O škole a pokroku. Častokráte slyšíme stesky, že je mládež rozpustilá, nepořádná, vzdorovitá, vůbec že její chování není takové, jaké by mohlo a mělo býti. Každého, kdo se zajímá o štěstí a pokrok naší mládeže, nemile se dotýká tento zjev, i hledí vypátrati příčiny jeho. — Především máme za to, že kořen všeho zla je jednostranné poučování, které směřuje jen k tomu, aby mládež se vzdělávala rozumem a výchovu opomíjí. Člověk se opravdu hrozí, vidí-li, jak dům a škola o překot se snaží dáti dítěti co nejvíce vědění a slabě jen hledí k tomu, jak je srdce dětské připraveno, aby bylo semeništěm všeho dobrého a ctnostného. Pravá vzdělanost je pouze tam, kde se vědění reguluje svědomím, kde je posvěceno a povznešeno náboženským vychováním. Trebas noví paedagogové opovrhli stokrátě touto pravdou, nové zkušenosti dosvědčují, že se notně mýlí. V listech německých čítáme často, jak ten neb onen žák spáchal samovraždu, jak chtěl zabít učitele; koncem školního roku bylo více příkladů i v Uhrách. Podobně i v Chorvatsku. To jsou výsledky vědění, které vzdělává jen rozum a opomíjí srdce a nábožnost. Proto třeba působiti na srdce mládeže: 1. příkladem, 2. poučováním 3. návykem. Co do příkladu jen zkrátka připomínáme, co platí dobrý příklad u dítěte. Exempla trahunt. Již starí pohanští národové měli příklad za nejlepší vychovatelský prostředek. Proto 1. učitel

budiž dobrým příkladem žákům 2. ukažte se žákům z dřívějších dob takové příklady, které na mladé srdce blahodárně působí. Bohužel, že se tak neděje. Co do čtení — druhý druh příkladů — nehledí se mnoho k tomu, aby se ve školních knihách podávaly dětem příklady, na nichž by ušlechtily své srdce, nýbrž směřuje se k tomu, aby se děti naučily fysice, přírodopisu atd. — Co do návyku, již Plutarch řekl, že ctnost je druhý návyk. Člověk není od přirozenosti ctnostným, nýbrž návykem. Škola dostává dítko z domu s mnohými návyky, proto jest její hlavním úkolem, aby dobré návyky dále vzdělávala, zlé odstranila. Vlivem zlých příkladů, jež vždy více se množí ve společnosti, vychovává se mládež. Každý den vidí a slyší, jak vše honí se za rozkoší, požitkem, zábavou, bohatstvím, slávou, často cestami ne právě nejlepšími, ale o ctnosti ani slechu. Mládež roste ve světě plném podvodů a všemožně se vyhýbá kázni, pozoruje, jak se často ctí lidé nemravní, jak víra vždy klesá a p. Jaká bude mládež v takových okolnostech? O naší mládeži možno říci s Pliniem „nunc pueri statim omnia sciunt, neminem vrentur, neminem imitantur et sibi ipsi sunt exempla.“ Aby se odstranilo toto zlo, aby mohla škola a církev s prospěchem působiti, třeba především podpory rodičů a domácích. Než většina rodičů tak nečiní. Mimo nevědomost paedagogickou je toho příčinou: převrácená láska k dětem, náboženská lhostejnost a p. Pohanští národové lépe si v té příčině vedli. U pohanů se říkalo: ctnost činí člověka svobodným, ale dnes se říká: vědění činí svobodným. — Dům i škola musí se k napravení stávajících poměrů sjednotiti. To jim ukládá víra, vlast i lidstvo. (Hrv. Uč.)

Obrázky ze školy. „Buď ticha a nemluv ustavičně, nebo tím vytrhneš.“ napomíná učitel dcerušku p. ředitelovu. „Proto mám ústa, abych mluvila!“ — odsekla tato. — Obdržel jsem novou třídu. Vyučování prvního půldne ještě jakž takž ušlo, ač vzbuzovalo málo nadějí. Odpoledne sedím u stolku, dělám si poznámky a pozoruji žákyně vcházející do školy. Najednou jich vrazí do dveří několik a všechny volají: „Pane učitel, hoří!“ I obrátím se rychle od stolku a táži se: Kde? „V kamnech!“ zněla odpověď posměšná a hluchá. Nemohu vypsati, co se tenkrát dalo v mém srdci. Při vyšetřování bylo mi praveno: „To my jsme si v loni vždycky z pana učitele takové bláznoviny dělaly.“ — Dobré zažití. L 14.

Spisy redakci zaslané:

Časopis učitelek. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. (X.) čís. 3. a 4. Časopis tento vychází nyní dvakrát za měsíc, předplatné — roč. 2 zl., polol. 1 zl. — přijímá Berta Mellanová, učit. v Praze, Týnská ulice č. 630.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVII. čís. 4.

Náš Domov. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 4.

Prodromus českých obratlovců. Soustavný přehled se stručnými diagnosami. Sepsal Dr. František Bayer, professor cis. kr. akademického gymnasia v Praze. S 58 obrázky. Stran XII a 261, 8°. Cena brož. 3 koruny (zl. 1.50 r. č.). V Praze 1894. Nákladem Aloisa Wiesnera. Spis tento jemůž podobného, o všech obratlovcích českých pojednávajícího díla v naší bohaté literatuře přírodopisné posud nemáme, vřele doporučujeme knihovnám professorským a žákovským na školách středních, paedagogií, škol hospodářských a lesnických, pro knihovny škol měšťanských a obecních i pro okresní knihovny učitelské. Obsahuje soustavný přehled všech našich obratlovců se stručnými, ale přesnými diagnosami jednotlivých

skupin soustavných, popisy rodů i druhů především tak zařízenými, aby bylo možno podle nich kteréhokoli ssavce a ptáka, kterýkoli druh plazů, obojživelníků a ryb bez obtíží určit. U výběru druhů, jež spisovatel v dílo své pojal a popsal, řídil se týmiž zásadami, podle nichž sdělán přehled jich v „Archivu pro přírodovědecké prozkoumání Čech“ (II. díl, VI. od.); počet jich vedle novějších zpráv ovšem doplněn a zrevidován. Poněvadž má přítomný spis především býti dávno u nás pohřešovanou pomůckou k určování obratlovců, užil autor praktického rozvrhu písmeny A), a) atd. označovaného, jímž se vyhledání příslušného druhu nemálo usnadní. V poznámkách drobnějším písmem tištěných, jež k popisům druhů připojeny, dopráno místa důležitějším údajům týkajícím se obydlí, způsobu života toho neb onoho druhu, potravy, užitečnosti, škodlivosti a j. Do textu vloženo 58 obrázků z části schématických, aby čtenář znakům a popisům snáze porozuměl. Úprava knihy jest slušná, cena mírná.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. č. 4. s vybraným obsahem.

Konkursy.

V Píseckém školním okrese obsadí se: 1. Místo řídícího učitele při obecné chlapecké škole v Písku s ročním služným 700 zl. a funkčním přídavkem 200 zl. 2. Místo řídícího učitele při obecné škole ve Varvažově s ročním služným 500 zl. a funkčním přídavkem 100 zl. Žadatelé za místo 1. a 2. musí se prokázati způsobilostí k vyučování katolickému náboženství. 3. Místo učitele v Protivíně s ročním služným 600 zl. 4. Místo učitele v Strunkovicích s ročním služným 500 zl. 5. Místo učitele v Pohorí s ročním služným 400 zl. 6. Místo učitelské při obecné dívčí škole ve Vodňanech s ročním služným 600 zl. 7. Místo podučitele v Čimelicích a Chrašticích s roč. služným 400 zl. 8. Místa podučitelek při obecné škole v Mirovicích a při obecné dívčí škole v Písku (dvě) s ročním služným 400 zl. 9. Místa podučitelů v Kozárovicích, Oslavi, Ostrovci Dolním, Pasekách, Slabšicích, Těchnici a Malém Záblatí s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 1. března do 6 neděl.

Při českém c. k. ústavě ku vzdělání učitelů v Plzni obsadí se počátkem školního roku 1894–95 místo hlavního učitele pro češtinu a němčinu, místo cvičného učitele hudby. Žadatelé se upozorňují, aby v žádostech uvedli, zdali ve příčině započítání doby služebné, v úřadě učitelském na veřejných školách obecných ztrávené, za vyměřením pětiletých přídaveků nějaké nároky činí. Žádosti přijímá c. k. zemská školní rada v Praze do 8. dubna.

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Co jest příčinou, že mládež nynější neváží si učitelů svých tak, jak jest žádoucí? Uvažuje V. Zálabský. — Metoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. František Horáček. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu, budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

2. Upravení ostatního učiva.

Mnozí buď ze skutečné nevědomosti buď z licoměrnosti říkají, že si nemohou nikterak představit, jak by mělo pronikati náboženství všecky ostatní učebné předměty, aneb jak věc nastrojiti, aby všecko učivo školské mělo nádech náboženský. Při některých předmětech lze prý si to představit. Líčí-li se žákům některý děj, tu prý se může poukázati k prozřetelnosti Boží, kteráž nedopouští, aby kdo proti vůli jeho zahynul, u př. nedopustila, aby zahynul národ český uprostřed příboje německého. Anebo popisuje-li se žákům ústrojí těla lidského, tu prý se může obrátiti zřetel žáků k tomu, jak moudře tu neb onu částku těla lidského zřídil — Pán Bůh. ¹⁾ Ale kterak prý pěstovati s tendencí náboženskou počtářství nebo dokonce tělocvik?

Co se týče tělocviku, o tom máme my svůj zvláštní náhled, s nímž snad souhlasí i mnozí učitelé. Tělocvik není vlastně žádným předmětem učebným, a měl by se pěstovati pouze ve školách velkoměstských, protože mládež na venkově sama od sebe dosti nadělá pohybů k utužení síly tělesné: Ale počtářství na oko suchopárné dá se dobře spojití s náboženstvím.

Tu však dlužno objasniti, jak si představujeme my onen přídech náboženský ve všem učivu školském. Učiníme paralelu mezi Komenským ²⁾ a jedním paedagogem novověkým. ³⁾ Dle Komenského má se učiti počtům, měřictví a fysice tak, aby to sloužilo ku cti a chvále Boží, jenž dle slov písma učinil všecko dle určité míry, počtu a váhy. Dle novověkého paedagoga měl by působiti učitel proti moru kořalečnickému as takto: při tělovědě nechť ukáže žákům, jak se kazí pitím líhovin žaludek; při slohu nechť uloží dětem malé pojednání o následcích pití kořalky;

¹⁾ V tělovědě má vlastně učitel nejvíce podnětu a příležitosti mluvit k dětem o Bohu, as jako činí sv. Jan Zlatoústý v homilii XI. nadepsané: „I při křehkosti lidské prozřetelnost božská se objevuje“ (Viz vydání Stárkovo z r. 1850., str. 258—261.) Třeba jen říkati po křesťansku: „Hle, děti, jak moudře zřídil toto Pán Bůh!“ a nikoliv po pohansku: „Jak moudře zřídila tato příroda!“

²⁾ „Vychovatel“ r. 1891. str. 309.

³⁾ Habrich, l. c. str. 26.

při počtech nechť dá spočítati, co mnozí do roka propijí, a jak mnoho by ušetřili ročně, kdyby se zdrželi jen jedné skleničky čertoviny denně; v čítance nechť dá čísti příslušný článek o ohavnosti a zlých následcích opilství. K těmto myšlénkám německého paedagoga přidáváme my: při zpěvu nechť učitel častěji zpívá píseň o kořalce, jak jsme slyšeli kdes při veřejné zkoušce, kde učitel se žáky takovou píseň zpíval s častým refrénem vyjadřujícím nelibost nad kořalkou a s hlubokým dojmem na přítomné četné obecenstvo. — Co vysvítá z paralely mezi Komenským a novověkým paedagogem? Onen požadoval křesťanského rázu a podkladu ve všem učivu školském v přísnějším smyslu, nežli tento. Tento paedagog novověký a mnozí jiní stejně smýšlející, jakož i my zastanci školy náboženské, nežádáme nikterak na učiteli obecné školy, aby při všech předmětech vyslovovalo se jméno Boží a ukazovalo se, jak to neb ono ke cti a chvále Boží slouží; my chceme pouze; aby se obracelo všecko k mravní stránce mládeže a působilo netoliko na vytříbení poznávacosti, nýbrž i na zušlechtnění srdce a výchovu vůle. K tomu cíli ukázali jsme v předcházejících úvahách, které články víry a mravů měly by se pěstovati ve škole obecné se zvláštním důrazem. by se tím odvrátilo nebezpečí socialismu. Učinit tedy dosti učitel pracující v duchu křesťanském, bude-li přihlížeti k vytknutým článkům asi takto. — Víra v jednoho osobního Boha: Příležitosti k utvrzení této víry poskytne mu: dějepis, učící, že všickni národové od počátku v Boha věřili, u př. i naši předkové, dokud byli pohané; přírodopis, líčící, jak veliký jest tento svět jak veliké množství těles nebeských, atd., a že není možno, aby to vše bylo povstalo náhodou, aneb aby to bylo od věčnosti (k tomu by se mohlo připojit, že nejslavnější hvězdáři, jako Newton, byli nejzbožnější, poznávající Boha z předivných skutků jeho); přírodopis, ukazující, že vše, načkoliv popatříš, na nebi, neb na zemi, tak jest spořádáno, by došlo cíle od Boha uloženého; čítanka, obsahující různé básně, obrazy a příběhy ze života, z nichž vysvítá, že v každém člověku ozývá se svědomí, jež váže vůli jeho na vůli vyšší. — O duši lidské. Učitel utvrzuj v žácích živé vědomí, že jsou lidé, kteří mají duši rozumnou, svobodnou a nesmrtelnou, a že jsou stvořeni pro život věčný, k němuž se mají připravovati v tomto životě pozemském. K výkladům tohoto směru budou mu podnětem netoliko zřejmé články z čítanky, nýbrž i jiné předměty. Popisuje se u př. v přírodopise rod opic. Učitel ukazuje, jak dokonale jest vyvinuto všecko ústrojí jejich, jak veliká podobnost s člověkem. Ale jak veliký také rozdíl! Tělo člověka dokonalejší. Ještě více. Člověk má dary, jichž nemá žádné zvíře, zvlášť řeč, rozum, svobodnou vůli, nesmrtelnou duši. Jak bláhový, kdo se domnívá, že člověk původně byl opem! A mnoho jiných myšlének namane se věřícímu učiteli při tomto porovnání. Nechť tady klade žákům na srdce: jak sladké a povznášející jest vědomí: Já jsem člověk, já znám Boha, já vím, že jsem stvořen k vyšším věcem nežli zvíře! Při dějepisu mohlo by se poukazovati k tomu, že víra ve smrtelnost duše byla u všech národů, a že jich pobádala k velkolepým dílům, jimiž se chtěli zvěčniti a jimž podnes každý se obdivuje.

Pozorně uvažujícím není zajisté zapotřebí více ukázek. ¹⁾ Podané ukázky dostačí k přesvědčení, že jest netoliko nutno v nynější společensky rozechvělé době stále a při všech předmětech přihlížeti k jistým článkům víry a mravů dle zásad křesťansko-katolického náboženství, ale že jest to také možno a snadno,

¹⁾ Jak by se mělo přihlížeti k čelným článkům mravů, které jsme prve vytkli, bude patrné z pozdějšího článku o časovém upravení učebnic.

že k tomu zapotřebí jen dobré vůle. Litujeme upřímně, že v českém učitelstvu dosud velmi málo dobré vůle nalezáme. Zdá se, že přání vzdělávati mládež v duchu křesťanském projeveno sem tam jen mimovolně. ¹⁾

Proti požadavku, aby náboženství ve škole obecné bylo středem a ohniskem všeho vyučování a vychování, namítají ti, kdož nejsou dosud dobré vůle, ale soudí strannicky, t. j. se stanoviska politického a prospěchářského: bude-li se přihlížeti ve všem učivu k stránce nábožensko-mravní, „musí se stlačiti vzdělání mládeže na míru nejnižší“ ²⁾, čímž se sníží i míra obecného vzdělání v lidu. To jest sice pravda, protože jedno bez druhého býti nemůže. Ale otázka: bude-li to chyba? Dojista nebude.

Připomínáme jen výrok Komenského, že ve škole obecné více se má dbáti na mravnost nežli na učenost. Mimo to připomínáme, co napsal jiný vynikající liberální paedagog, Klika: „Nauky mají býti voleny se zřetelem ke skutečným budoucím potřebám učňovým. V obmezování jeví se mistr!“ ³⁾ Avšak co jest potřebnější pro budoucí život školní mládeže, nežli mravnost plynoucí z náboženství, jakožto nejvydatnější zbraň proti nebezpečím socialismu?

(Pokračování.)

Služné učitelů.

Dlouhá leta dovolávali se učitelové úpravy, vlastně zvýšení a spravedlivého rozměření svého služného. Jednotlivci, spolky učitelské okresní, ústřední spolek učitelský v posledním desetiletí o jiném nerokovaly tak obšírně, jako o svém služném; pronášena jsou přání různá učiteli venkovskými i městskými; venkovští jinak si stěžovali, jinak městští: venkovští tvrdili, že služné jejich jest nespravedlivě upraveno proti služnému městských učitelů — městští toužili zase na drahotu ve větších městech se zmáhající. Nuže, vyslechněme tyto nářky hlavně učitelů venkovských:

Venkovští učitelé žehrali: Máme všickni stejná studia, stejné povinnosti a přec mnohem nižší služné, nežli mají kolegové v městech; *vyučování* na venkovských školách jest mnohem obtížnější, najmě na školách jedno- dvou- až trojtřídních, jelikož jest ve třídách velká různost stáří dětí, protož v každé třídě více oddělení, která se zároveň zaměstnávají musí při vyučování; děti venkovské méně z domu připravené a obyčejně skrovněji nadané nesnadněji naučiti něčemu, dá to víc práce, namáhání a trpělivosti, nežli v městech, kde ve třídě jsou děti jednoho stáří, jsou rozumem i chápavostí bystřejší, čipernější. — *Na venkově žijou učitelové mnohem draže*, nežli ve městě: chtějí-li žíti poněkud svému stavu a namáhání přiměřeně, jest jim pro všecky životní potřeby posýlati do města, posla platiti a požívat to, co poslovi ve městě dají, kdyby to — jak obyčejně bývá — za drahé peníze i špatné bylo; neboť na mnohé vesnici nedostane ani skývu chleba, natož masa neb jiného zboží, není tu řezníka, kupce, pekaře. — *Potřebuje-li učitel nějakou opravu* v domácnosti na šatě, nábytku, obuvi, aby zase poslal do města a řemeslníku zaplatil nejen správkou, ale i cestné, tak že často na vesnici stojí správka tolik zlatých, co stojí ve městě krejcarů; není na vesnici namnoze

¹⁾ „Česká Škola“ z r. 1892. str. 59.

²⁾ „Česká Škola“ z r. 1891. str. 380.

³⁾ „Škola a Život“ z r. 1885. str. 114, 115. Poslední výrok učinil původně Göthe.

ani jediného kloudného řemeslníka, čím menší obec, tím hůře, řemeslníci se tam neudrží, stěhují se do měst, jelikož své existence na venkově nenalézají. — Leckde učitel, *nemá-li být ve škole* — a takových škol jest velmi poskrovnu a to jen nově vystavených, kde školní obec postarala se při stavbě nových budov též o byty pro učitele (ovšem mimo řídícího) — nedostane v obci ani dost skrovného bytu, neřku-li přiměřeného, jest mu bydleti s rodinou na mnoze v lečjaké mizerné, vlhké, nezdravé chajdě, čímž trpí i rodina jeho na zdraví; a běda mu, *ochuraví-li* on neb někdo z rodiny jeho, co tu starosti, aby povolal z města dosti vzdáleného lékaře, jenž třeba nepříjde hned, druhý třetí den, co zatím nemoc se zhorší, pro nedbá, je-li akutní — a co to stojí?! Jedna návštěva lékařova 4—5 zl. mimo léky! — Dále jaký život pro intelligentního člověka, učitele na malé chudé vesnici, vždyť nemá s kým promluvit: *kde tu jaká zábava, kde jaké povyražení, čímž by své duševní síly osvěžil?* Nechce-li zůstatí státi — a kdo zůstane státi, jde již zpět — ve svém *vzdělání* povšechném i odborném, jest mu kupovati knihy, odbírat časopisy odborné i politické, pravím i politické, aby mohl občany, kteří ničeho nechtou, poučovati, kteří přicházejí k učiteli jako ku svému jedinému rádci ve všech případech a potřebách rodinných, obecních a životních. Učitel jest namnoze v obci jediný vzdělanec a má působiti i na vzdělání svých spoluobčanů, jest mu tedy vzdělávati především sebe sama — ale to vše stojí peníze! — S těmito všemi potřebami jest ale venkovský učitel odkázán jediné na své služné, jiných *vedlejších příjmů* na př. privátní vyučování literní neb hudební nemá leč tu a tam nepatrných. — A což teprv *má-li venkovský učitel děti*, jaká to starost o výchování v pozdějších letech, když domácí školu vychodí! Již ta myšlenka ho leká, dá-li dítě z domu, aby se mu nepokazilo na mravech, na zdraví; a co to stojí, vyhledá-li pro dítě své v městě rodinu spořádanou, aby mu dítě přijala, ošetřovala, vychovávala způsobem žádoucím? Jaká to výhoda pro učitele městského, jenž dítě své podrží doma pod dozorem vlastním na školách vyšších, je jako zřítelnici oka svého opatrovati a všeho zlého chrániti může a to s výlohami nepatrnými.

Naproti tomu jak mnohem šťastnější jest náš kolega ve městě: Vyučuje snadněji ve třídách, kde děti jsou stejného stáří, vloh větších a z domu více připraveny; utěšenějších výsledků mohou se dodělati při menším namáhání svém. — Že by ve městech potraviny a všeliké potřeby životní dražší byly, jest jen přelud toho, kdo venkova nezná: vždyť venkované přinášejí na trh do měst své domácí výrobky, drůbež, máslo, vejce, mléko a p., a myslíte, že to učitel doma koupí od těchto lidí laciněji? Nikoli, doma cení to lidé draž, ba ani to učiteli nechtějí prodati, bojíce se, aby mu to nemuseli dáti zdarma neb laciněji. Proto raději posílá pro potraviny do měst: od řezníků, pekařů, kupců kupuje venkovský učitel tak draho, jako městský, jen toho posla má na víc, kterého platiti musí; některé potřeby na př. palivo přijde mu draže o dovoz delší, který též platiti musí. A jaká výhoda pro měšťáka, když veškeré zboží má ve městě na výběr, lze mu to koupiti dle potřeby každého dne čerstvé, nemusí chovati doma žádných zásob, jako venkovan, jemuž v zásobě chované zboží se snadno zkazí a tím citelnou ztrátu mu způsobí. Že jest pro městské učitele výhodou nemalou, má-li veškeré řemeslníky na snadě, netřeba dokazovati, když každou správkou může zařídití hned, aniž by tatáž prodlení času se zvětšila a tím značnějších výloh způsobila. Měštští učitelové vyčítají venkovským, že tito mají byty po většině zdarma v budovách školních, kdežto oni musí ve městě byty draho platiti. K tomu odpovídají ven-

kovští učitelové, že budov školních novější stavby s byty pro učitele jest po skrovnu, a kde jest na venkově učitelu bydliti mimo školní budovu, že bydlí na mnoze pra-
bídne ale i draze, a že ještě k tomu vydává své zdraví v šanc; kdežto ve městě
si učitel vyhledá byt dle své chuti, ale vždy zdravý, a to — za mnoho stojí: co
ušetří snad venkovský učitel na ceně bytu, ztrácí zase na zdraví a výlohách lé-
kařských. — V příčině zdraví však jest městský učitel ve výhodě nepopíratelné,
že má lékaře a lékárnu doma, v případě onemocnění téměř okamžitou a lacinou
pomoc, lze mu tedy snadněji při zdraví se zachovati. A což teprv ty zábavy ve
městech, ty společnosti a spolky, v nichž městský učitel zdarma neb za nepatrný
peníz nalezá vyrazení a osvěžení ducha svého, rozšiřuje povšechné své vzdělání,
má po ruce různých knihoven, z kterých i odborně vzdělávati se může; a kdyby
jiných výhod neměl v příčině odborného vzdělání, zařizuje se to obyčejně ve větším
sboru učitelském tak, že každý jeho člen odebírá jeden list odborný a výměnou
s kolegy čítati může i ostatní. Konečně mají na většině učitelové ve městech
příjmy vedlejší, privátní vyučování po domech literní i hudební, tu a tam nějaké
to kontrolorství, revisorství, jednatelství neb podobné vedlejší zaměstnání, které
mu mravné i hmotné skýtá výhody.

Takové a podobné jsme slyšeli soudy od venkovských učitelů, kterým jest
nám na většině přisvědčiti; neboť ze zkušenosti víme, že jakmile dostane se učitel,
třeba jen za prozatímního učitele, do města, že tam rád zůstává a vyčkává svého
postupu, a kdyby se mu i později nabízelo místo pro tu dobu výhodnější, s platem
vyšším, ale na venkově, nejde, nežádá na venkov, raději čeká, až se dočká —
vysedí vyššího postavení ve městě, kdyby to sebe delší dobu trvalo; proč se mu
nechce na venkov? Protože zná výhody materiální i mravní, které mu poskytuje
město pro budoucnost.

Pod dojmem takovýchto úvah dychtivě čekalo učitelstvo na zákonné upra-
vení svého služného; nedivíme se, když ze sněmu království Českého rozhlásila se
zpráva, že osnova zákona o služném učitelstva bude dána na denní pořádek, že
uchvátila veškeré učitelstvo za nejvniternější útroby, že obecné nastalo rozechvění
všech, zvláště učitelů venkovských, kteří petic na sta — snad do tisíců zasýlali
na sněm, jimiž žádali spravedlivé rozměření služného, totiž jednotné služné, které
po zdání a přesvědčení učitelů venkovských by vyhovovalo nejlépe spravedlnosti
a zabezpečilo rovnost učitelů dle zásady: stejná studia, stejné povinnosti, protož
stejné základní služné všech. A pravíme opět, nedivíme se, když osnova o služném
učitelů byla odhlasována a platným zákonem učiněna, kterým opětně rozdělují se
školní obce dle počtu obyvatelů a dle toho též služné roztríděno jest: nedivíme
se, že veškerí venkovští učitelé doznali sklamaní ohromného, z něhož se stěžkem
tak brzo vzpamatují a které činí je nespokojenými v míře největší. Nevíme ale
také, jsou-li spokojeni učitelé městští najmě na školách měšťanských s obyvatel-
stvem do 10.000 duší, kde stanoveno základné služné o 100 zl. nižší, totiž na
700 zl.

Nechceme posuzovati, z jakých příčin na sněmu nevyhověno těm tisícům
petic učitelstva za jednotné služné a jaké důvody měl zemský výbor pro roztrí-
dění škol dle počtu obyvatelstva; jen tolik podotýkáme, že před několika lety
vedli jsme o tomto předmětu s profesorem Kvíčalou vážný rozhovor, poukazující
na nářky venkovského učitelstva, jak asi shora vypsány jsou, a dospěli jsme
k úsudku, že roztrídění škol dle počtu obyvatelstva jest skutečně nevhodné, ba

nespravedlivé, což pan professor tehďáž uznával; proč své mínění od té doby změnil, nevíme pověditi.

Ostatně máme za to, že nynější úprava služného poskytuje i venkovským učitelům mnohé výhody hmotné a doufáme, že rokem příštím, až nové služné upravené zavedeno bude, též venkovští učitelé uznají, že za nynějších poměrů poplatnictva nebylo lze většího břemene na ně uvrhnouti, že učitelstvu je v mnohém pomoheno hlavně tím, že v letech, kdy nejvíce mají výloh na výchovu dítek svých, nejvíce příplatků obdrží; potom nespokojenost se zmírní, ač pochybujeme, že učitelstvo veškeré bude kdy se služným svým spokojeno úplně, jak jeden starý již učitel sám se vyslovil: „Co jsem učitelem, přes 40 roků, vždy jen dovolávalo se učitelstvo zvýšení svého služného a spokojeno snad nebude nikdy, kdyby se i národ zakrvácel.“

Přejíce z toho srdce učitelstvu zlepšení služného, jen tu jedinou obavu vyslovujeme, když takto zemský rozpočet školní bude ročně o milion stoupati; vydržíme-li my poplatníci toto břímě, ač pro vzdělání národa nutné a nevyhnutelné; nevyskytnou-li se jiné prameny zemských příjmů, nepomůže-li najmě vláda, aby českému království aspoň část těch daní do Vídně plynoucích se navracela, obáváme se o naše obecné školství, aby neudělalo konečně kotrmelec pro nemožnost poplatnictva dále na školství tak velkých obětí přinášeti, čehož Bůh zachraň!

St.

Obrazy z dějin vychovatelství.

II. Viktorin z Felter.

Píše Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Dříve než budem pokračovati v líčení života Viktorinova, podívejme se k němu do školy, bychom seznali, pokud možno zevrubně, jak a čemu učil a jak vychovával četné svoje žáky. Bude to pro nás tím poučnější, čím jistěji poznáme, že ona pravidla paedagogická, kteráž mají právo na trvání stálé a kterýmž bude v paedagogice vždycky náležet místo nejprvnější, nejsou teprve vymožeností doby moderní, nýbrž že byla velmi dobře známa již před mnoha stoletími.

Vycházeje od zásady, že jest člověk bytostí sestávající z těla a duše, kteréž vzájemně na sebe působí buď ku prospěchu nebo ku škodě, pečoval Viktorin u svých chovanců o rozvoj a utužení jak mohutností a sil duševních tak i tělesných, tak že se celá jeho výchova přirozeně rozpadá na výchovu těla, rozumu a vůle čili na výchovu fysickou, intellektuální a mravní.

Výchova tělesná čili fysická. V zdravém těle, zdravý duch a jenom zdravé, otužilé tělo může býti poslušným nástrojem duše a věrným její pomocníkem při všem, čeho se domoci snaží, myslil asi Viktorin a proto dbal toho, by jeho chovanci hned záhy cvičili síly svoje tělesné a se všemožně otužovali. Za tou příčinou střídalo se u něho vyučování se zotavením a tělesným cvičením na volném vzduchu. Chovanci se musili učit jezdit na koni, zápasit, šermovat, z luky střílet, musili hrávat míč, běhat o závod a jiné různé hry provozovat. Pro zvýšení zájmu rozdělával Viktorin — a to zvláště při hrách vojenských — svoje chovance ve dva tábory, jež pak musily stavět malé hrady, obsazovat návrší a pak v řadách spolu

zápasit, až se nad nimi zdvihaly často kotouče prachu. Při hrách těchto dával Viktorin pozor zvlášť na hochy takové, kteří se jen s nechutí nebo bez zájmu účastnili hry, proto že se obával, a to nikoli neprávem, že buď duše jejich porušena jest, anebo že nejsou tělesně zdraví, ve věku pak pozdějším, že by jenom neradi podnikali práce a namáhání a své povinnosti že by plnili jenom liknavě. Dále vyjížděl s chovanci svými pro zotavenou a podnikal s nimi delší vycházky až do Verony, ku gardskému jezeru a do Alp a neznal žádné větší radosti, než když s nimi mohl konati delší cestu pěšky. Avšak tělesná tato cvičení Viktorinovi nestačovala, spíše žádal po svých chovancích, by se i jinak otužovali a se učili sebezapírání, neboť měl za to, že nejvíc nemocí vzniká ze života pohodlného a změkčilého. Maje tudíž stále na zřeteli zdraví chovanců jak v přítomnosti tak budoucnosti, naváděl je k tomu, aby sobě zvykali nosit jednoduchý, pohodlný oděv a též v době zimní by na sebe nebrali oděvu buď mnoho nebo oděvu příliš teplého. Nedovolil jim zhřívat se u ohně, spíše po nich žádal, by se hleděli zahřát pohybem a se učili bez reptání snášeti zimu i horko, vítr i déšť a vůbec všechny obtíže a nepohodlí, jakéž s sebou přinášejí jak život lidský tak povětrnost, proto že prý nemohou, jak jim často říkával, nikdy věděti, do jakých poměrů a okolností v budoucnosti přijdou a co budou musit snášeti.

Z téže příčiny odstranil též Viktorin se stolu svých chovanců všechny vybrané, vzácné pokrmy a poručil, by se předkládala všem bez rozdílu strava jednoduchá ale výživná. Víno píti jim nedovoloval leč smíšené s vodou a to ještě jen v míře velmi skrovné. Z počátku se to šlechtickým jeho chovancům, kteří byli zvyklí na hojnost pokrmů vybraných a vzácných a na všecko možné pohodlí, nechtělo ovšem valně líbiti, ale vidouce horlivého svého učitele, jak je ve všem předchází s myslí veselou vlastním příkladem, podrobili se bez reptání a nevěle všemu, co byl nařídil.

Kdysi stalo se, že ho prosili, aby aspoň sobě, když pracuje tolik namáhavě, poručil dávat pokrmy lepší a v míře hojnější; Viktorin však se této jejich prosbě dobrácky usmál a pak k nim pravil: „Jak se rozcházíme ve svých náhledech! Vy si přejete, by na mém stole nescházelo nic, já pak zas hledím, aby na vašem nebylo nic zbytečného! — Nikdo nekřivdí tomu, vzhledem k němuž zachovává učiněnou s ním úmluvu. Já jsem s tělem svým učinil smlouvu, že mu budu poskytovat odměřenou míru pokrmu a co jsem mu slíbil, to mu dávám; neporušuji tudíž jeho práv. Věřte mi, že člověku k zachování života, postačí málo; všecko ostatní slouží jenom k ukájení chuti a pak jest člověku naplňovat žaludek, jemuž i mnoho jest ještě málo!“

Přílišnou tělnatost považoval Viktorin podle výroku Pythagorova za jakýsi oblak, jenž zastírá duši, a viděl ji nerad zvlášť u mládeže. Proto musili jeho chovanci vstávat časně, neboť měl za to, že nepřirozené tloustnutí u mládeže nic tak nepodporuje, jako dlouhé spaní, kteréž mimo to dělá lenivým. — Stejnou pak měrou přihlížel Viktorin také k tomu, aby veškeré držení těla jeho chovanců, ať byli chudí nebo bohatí, bylo vždy slušné a jejich chování uhlazené. Takové pak, kteří jevíli buď nedbalost a pohodlnost v chůzi, neb křivili obličej, očima kroutili, do pysků se kousali, hlavou potrásali, nosem škubali atd., všechny takové kárával Viktorin a domlouval jim ostře, jelikož měl za to, že s tím bývají spojeny i zlé náklonnosti

Velikou píli a mnoho práce věnoval Viktorin žákům svým také za tím účelem, by opravoval chybnou jejich výslovnost a je učil ovládati hlas, aby zněl

u všech jasně a příjemně bez všeliké drsnosti a všichni aby dovedli podle potřeby a okolností mluvit buď silněji nebo slaběji, něžněji nebo přísněji a vážněji. Za nejlepší prostředek ku cvičení hlasu doporučoval jim hlasité čtení a deklamování toho, co dokonale uměli, pak cvičení se ve zpěvu a hudbě.

Že se Viktorin při výborné této methodě dodělal výsledků znamenitých, že i tělesně slabí chovanci pod jeho vedením sesílili, že mnohé vyléčil z tělesných jejich vad, z neforemných pak a nemotorných že vychoval lidi obratné a hbité, jest, tušíme, zcela přirozeno. Nejkrásnějším pak důkazem o výbornosti metody, již se řídil Viktorin při výchově tělesné, byla velká změna, jakáž se stala s oběma staršími syny markraběte Jana Františka Gonzagy, Ludvíkem a Karlem. Oba byli zevnějšku nepříjemného. Ludvík, nejstarší syn, byl velký jedlík, těla neohrabaného a při tom tak tlustý, že nebylo rozeznati, jak vypravuje Platina (*Della vita di Vittorino da Feltre*), „kde u něho končí prsa a začíná břich;“ Karel pak byl veliký, kostnatý, ale při tom hubený jako kostlivec a velmi nemotorný. Viktorin se však záhy vynasnažil, aby pokud možno napravil tyto tělesné jejich vady. Ludvík si musil znenáhla zvykat méně jíst a méně pít, boky své musil stahovat pasem a též kvalita jeho pokrmů musila být jiná nežli u Karla; oba pak musili podle návodu Viktorinova konati různá cvičení tělesná a šetriti přísně daných jim předpisů diaetetických. Výsledek byl velmi příznivý, nebo již po čase poměrně krátkém vynikali oba dosti značnou zručností a obratností a příjemným zevnějškem a vyspěli v muže tak pěkně rostlé, že je šťastný jejich učitel velmi rád nazýval — a to nikoli neprávem — svým Achillem a Hektorem.

Výchova intelektuální. Věnoval-li Viktorin již výchově tělesné tak velikou péči, můžeme se snadno domyslit, že dbal ještě mnohem víc o řádnou výchovu rozumovou. Ve příčině této hleděl především dokonale poznati vlohy, schopnosti a náklonnosti každého svého chovance a to zajisté plným právem. Bez tohoto poznání bylo by totiž vyučování zvláště na stupních vyšších namnoze marným a bezúspěšným, ba mohlo by snadno i škodlivé míti následky. Bůh totiž rozdává dary svoje rozmanitě; *všecko* nedá nikomu, *mnoho* pouze nemnohým, každému však tolik, aby mohl prospívati v tom nebo onom zvláštním předmětu. Hlavní věcí tudíž je, aby žák buď sám nebo za pomoci učitelů svých náležitě poznal, k čemu má nejlepší vlohy a schopnosti a největší náklonnost. Že pak Viktorin dobře uměl rozpoznávat, k jakému studiu ten neb onen chovanec nejlépe se hodí, a že podle toho zařizoval své vyučování, dosáhl toho, že odchoval nejen Italii nýbrž i jiným krajům Evropy značný počet mužů vynikajících ve vědách a umění, sobě pak že pojistil jméno největšího paedagoga italského a přítele mládeže, jenž se stejnou láskou a horlivostí vyučoval maličké jako odrostlé.

Jak Viktorin vyučoval, o tom máme zprávu dosti obsáhlou od jeho žáka Sassola da Prato, kterýž v listu zaslaném Leonardovi Dati-mu dost obsírně vy-psal, nejenom čemu Viktorin učil, nýbrž i také, jaké metody při tom užíval. Z listu tohoto a z některých jiných zpráv víme určitě, že prvním počátkům vyučoval Viktorin hravě a zábavně a že se všemožně vynasnažoval, aby se učení nestalo dítěti nemilým a odporným. Čtení na př. vyučoval tak, že maloval jednotlivé písmeny na malé tabulky ze silného papíru, tyto dětem ukazoval, aby se je naučily znáti, a pak že jim je dával skládati, — tedy podobně, jak radil už Quintilian a jak v době novější způsobem o málo dokonalejším činili a radili Dolz a Basedow. Když se byli žáci naučili počátkům, počal Viktorin s vyučováním soustavným a vážným, v němž postupoval tak, že se jeho žáci s dobrým prospěchem

mohli oddati nejprísnejším studiím universitním. Při vyučování řečem klassickým dával žákům svým nejdříve do rukou Virgila, Homera, Cicerona a Demosthena, by se jim naučili. Když pak se do nich rádně vžili a je učinili duševním svým majetkem, dával jim do rukou klassické spisy historické a těžší básnické, maje ovšem bedlivé zření k tomu, aby obsahem byly bezvadné. V prvních čtyřech letech vyložil všecka pravidla grammatická, pak učil dialektice a retorice, po těchto pak arithmetice, astronomii, hudbě, mathematice a na konec filosofii podle Platona a Aristotela. Učilo se tudíž v paedagogiu Viktorinově všem vědám vůbec jenom ne právníctví, theologii a medicině.

(Dokončení.)

Jak opatříme co nejzdravější a nejlepší četbu chorvatské mládeži, zvláště odrostlé?

Přednesl na druhém sjezdu katechetském v Záhřebě Dr. Homotarić.

Žiž nápis ukazuje, že chci mluvit o věci velmi důležité. Opatřiti co možná nejlepší a nejzdravější četbu chorvatské mládeži je tolik jako uchrániti chorvatskou mládež, tu naději vlasti naší, přemnohých nepravostí, uchrániti ji mnohých výstředností a uvést ji na pravou cestu ctnosti a počestnosti.

Těmito slovy jsem nijak nepřestřelil. Rád připouštím, že to není jenom špatná četba, co nám mládež kazí, jako jsem zase opáčně hluboce přesvědčen, že rázem sebe lepší četba neučiní z naší mládeže andělů. Slova má jsou pravdiva a každý mi rád přisvědčí, že je špatná četba zlem, jež nám tělesně i duševně ničí mládež a naopak zase, že je dobrá četba jedním z hlavních prostředků, aby se mládež stala co nejušlechtlejší a nejctnostnější. Vám, milí bratři, netřeba toho dlouze a široce vykládati. Jste o tom jasně přesvědčeni. A proto řeknu jen něco málo.

Především třeba sjednotiti se o to, kterou četbu my katolíci jmenujeme špatnou a kterou dobrou. Proto nejdříve krátce označím dobrou četbu.

Dobrou je četba, obzvláště zábavná, jež

a) nejen že nijakým způsobem nepoškozuje katolickou víru a mravy, nejen že příliš živými obrazy nevzbuzuje nad míru obrazotvornost a náruživost mladistvé, nýbrž naopak

b) vzbuzuje a sílí v mladistvých srdcích katolické a chorvatské vědomí, budí a podporuje pravou křesťanskou ctnost.

Dle toho je pak velmi snadno poznati, co je četbou špatnou.

Zdali vás častěji, milí bratři, nezabolelo srdce, když jste viděli mnohého jinocha nebo dívku ve škole. Kdežto by mu tváře měly kvést jako růže, kdežto by měl býti pln života, hbitý, veselý jako ptáče v letu nevědoucí, na kterou větev usedne, je hotovým umrlcem, starcem, nemotorou. To je hrozné. Viděli jste, co čte? Povídky a romány, které neměly nikdy spatřiti světlo světa. A čte nejednou, ale desetkrát právě to, co je nejhorší, co i čeládka skrývá. Někteří spisovatelé myslí, že jim je volno takové věci psáti, ba že je to právě jejich hlavní úlohou, takovými ošklivostmi plniti své povídky. Obrazotvornost naplněná takovými obrazy, podrážděna takovým způsobem, musí nevyhnutelně poskvřiti celého člověka, musí nevyhnutelně ubíti duši i tělo takového jinocha nebo dívky.

Znám i rád připouštím, že je sta jiných příčin a nepoměrů v nynějším světě, které působí na mládež právě tak zhoubně, jako špatná, převrácená četba.

A co je příčinou, že v jinochovi, bohužel někdy i v dívce, chladne a chřadne vždy více světlo božské víry, chřadne právě tehdy, když by mělo nejjasněji svítiti!?

Velikou, velikou toho příčinou je špatná četba. Nemluvím o tak zvaných vědeckých knihách, které přímo napaďají naši víru a výtky jí činí, nebo o oněch, které tak mimochodem urazí nějakou větou, což je pravým jedem pro mladistvé srdce, v němž dosud ještě tak hojně žila sv. víra. Mám tu na zřeteli jen zábavnou četbu.

Jak se chovají ty povídky k víře?

Víte sami. Někdy nezmiňují se ani slovem o víře a náboženském životě, jako by jinochové a panny v těch povídkách nepřiznávali se k nějaké pozitivní víře, ač ani já nežádám, aby byly povídky dlouhá morální kázání.

Jindy, a to obyčejně, mluví se o víře, ale jen proto, aby se s kořenem vyvrátila ze srdcí mladistvých. Jsou ovšem v tom ohledu i dobré knihy.

Sama sebou jeví se vám, m. bratří, jako katechetům v té příčině povinnost. Pozorným okem máme hleděti, aby se nedostala do rukou naší mládeže taková četba, jež by jako mráz zničila sv. víru a ctnost křesťanskou. Proto právě je nám co nejvíce pátrati po tom, co mládež čte. V dobrých ústavech je to vždy snadnější, poněvadž máte žáky vždy na očích, a proto můžete dobře stopovati jejich činnost. Otcovská péče, jež vás nutí starati se o mládež, naučí vás tolika způsobům, že budete moci pomáhati i těm, kteří nejsou v ústavech, a kterých nemáte stále na očích. Hodí se k tomu i vyučování, jak já činívám v exhortách, zvláště pak v rozhovoru.

Nyní můžeme krátce odpověděti k otázce své. Myslím, že by se to dalo takto zařídit: Zvolme zvláštní výbor za tím účelem, aby se staral o dobrou četbu naší mládeži obzvláště dorostlé. Výbor ten by prozkoumal naši literaturu a naznačil vše, co možno dáti mládeži do rukou, co jí nemůže nikterak škoditi, nýbrž naopak prospěti. Není to lehká práce, ale vznešenému našemu stavu zvláště důležitá. Jak by každý z nás obdržel seznam zábavných děl naší literatury, jež by mohl s dobrým svědomím dáti do rukou naší mládeže.

To však nedostačí. Kdokoli se otázkou tou obíral, ví, že jiní národové mají pro

každý věk své mládeže zvláštní knihovnu. Tak budiž i u nás. A právě my katecheté jsme povoláni, abychom vykonali toto vznešené dílo, jež jistě přinese mnoho dobrého. Proto je mým míněním, abychom právě my katecheté začali vydávati knihovnu pro dospělou mládež. Ta knihovna buď taková, aby i nejopatrnější otec i nejpečlivější matka, nejhorlivější představený mužského nebo ženského ústavu mohli dáti ji do rukou své mládeže. Proto nechť má výlučný náboženský směr. Forma pak budiž zábavná. V zajímavé povídce jako mimochodem a nechtě možno naučiti mnohemu, co by jinak nešlo. Nic by tedy nebylo divného, kdybychom měli řadu povídek z chorvatských dějin od nejstarších dob až podnes — povídek, jež by jasně ukazovaly, že jsou chorvatské dějiny zvláštní obranou svaté víry Kristovy! Jak by působilo na mládež — a nikdy by toho nezapomněla — kdyby viděla, jak její praotci rádi a rázem přijali sv. víru Kristovu — není tu nijakého donucování, naopak právě pro víru trpí národ chorvatský po staletí tolik, že jen zvláštní pomocí Boží udržel se v tolika bídách a válkách.

Aby náboženský duch převládal v povídkách je užitečno i proto, že právě taková četba je mládeži nejmilejší, mnohem raději ji čte, než tu, která je indiferentní. Myslím ovšem mládež ještě nepokaženou. Rozumí se, že takového druhu knihovnu nemůže vydávati jednotlivec, byť byl sebe pilnější a horlivější. Třeba tu mnoho spolupracovníků. Tak myslím, a doufám, že se k mému mínění přidáte.

Vzpomenutý výbor nechť učiní vše, bychom do roka mohli začít knihovnu vydávati. Nechť upraví několik povídek buď původních nebo přeložených. (Po té přijata přiměřená resoluce.)

DROBNOSTI.

Služby Boží. Na základě svého usnesení ze dne 15. ledna 1894 ukládáme správě školy, aby se s příslušnou duchovní správou dohodla, kterých cvičení náboženských tamní mládež školní se má účastniti. O tomto dohodnutí buď nám během čtyř neděl podán návrh ku konečnému schválení. Při tom jest se řídit tím, co následuje: 1. Všickni žáci a žákyně osady,

ve které jest farní chrám, jakož i jiných míst, kde se nalézá kostel, v němž se pravidelně služby Boží konají, jsou povinni, počínajíc třetím rokem školní návštěvy účastniti se společně o všech nedělích a svátcích celého roku, pokud tyto do zákonných prázdnin nepadají, dopoledních služeb Božích. — V místech, kde se konají toliko jedny služby Boží, jsou tyto

zároveň školními, kde však bývají služby Boží kolikeré, určí správce duchovní, kterým by mládež školní měla obcovati. Dispense v odůvodněných případech udílí jednotlivým i všem žákům správa školy ve srozumění s učitelem náboženství. 2. Táž ustanovení platí pro ty školy, které jsou farnímu chrámu anebo místu s veřejným kostelem tak na blízku, že mohou žáci bez obtíží služby Boží navštěvovati. — 3. Žáci míst vzdálenějších buďtež každého roku častěji na povinnost, obcovati službám Božím ve dny nedělní a sváteční upozornění a k jejich návštěvě pobádání; škola pak si zjednává přesvědčení, jak dítky tuto povinnost plní. Jest si zvláště přáti, aby i žáci těchto škol v teplých měsících, za příznivého počasí několikráte do chrámu Páně na nedělní a sváteční služby Boží společně byli vedeni. 4. Rozhodovati o tom, mají-li dítky, které ještě třetího roku školního nedosáhly ve dny nedělní a sváteční mši sv. obcovati ponechává se rodičům. 5. Jak často by měla školní mládež i ve všední dny mši sv. obcovati, o tom dle místních poměrů se dohodnou farní úřad a správa školy, přičemž budiž hodina mše svaté tak stanovena, aby obecný řád školní nikterak nebyl porušen. 6. Ku přijímání Svátosti pokání a ku stolu Páně vedena buď mládež třikráte do roka, a sice: na počátku roku školního, nebo v adventě, v čase velikonočním a před počátkem prázdnin. 7. O tom, kterých církevních průvodů se má žactvo účastniti dohodne se správa školy dle místních poměrů a dosavadních zvyklostí s duchovním správcem. 8. Neomluvená obmeškání předepsaných cvičení náboženských buďtež tak uvažována jako neomluvená obmeškání školy. 9. K disciplinární dohlídce ku školní mládeži při veškerých těchto výkonech náboženských zavázání jsou učitelé se správou školy. 10. Nastala-li by vykonáváním předepsaných cvičení nějaká nepravdivost, anebo překážka v zákonném vyučování, buď o tom bez prodlení c. k. okr. šk. r. podána zpráva. — Dle těchto navedení budiž pořádek náboženských cvičení pro mládež s duchovní správou ustanoven a nám prostřednictvím místní školní rady ke konečnému schválení ve dvou exemplářích předložen. Duchovní správce buď požádán, aby ujednaný pořádek spolu podepsati si nebtěžoval. Od učitelstva očekáváme, že ve shodě s duchovenstvem bude naznačeným směrem působiti, jakož i o zvelebení zpěvu chrá-

mového pečovati. Ředitelstva a správy školy činíme odpovědny za správné zachování těchto ustanovení. C. k. okres. šk. rada v Kolíně, dne 15. ledna 1894. Čís. 151. o. š. r. — Hnilička, m. p.

O hlášení se katechetů v případě nemoci uveřejňuje ordinariátní list pražské arcidiecése toto: Stalo se častěji, že katecheti ustanovení na školách obecných a měšťanských v případě onemocnění oznámili to c. k. okresní školní radě. Následek toho byl, že často vyučování náboženství na takových školách po delší dobu nebylo, poněvadž knížecí arcibiskupské konsistoři nebylo lze postarati se v čas o náhradu. Páni katecheti se tedy důrazně žádají, aby ve všech případech, kdy jim vyučovati nelze, oznámili to knížecí arcib. konsistoři.

Výbor družstva „Vlast“ konal ve čtvrtek, dne 8. března t. r., druhou schůzi. Výbor sešel se v plném počtu Starosta Dr. Rudolf Horský zahájil ve 2 hod. odpoledne modlitbou rokování a sdělil, že veliký příznivec družstva, bisk. vikář Boh. Hakl, byl vyznamenán Jeho Veličenstvem císařem pánem zlatým záslužným křížem. Výbor se usnesl, aby starosta zaslal oslavenci blahopřání. Podobné blahopřání zašle starosta J. M. ndp. Eduardu Janu N. Brynychovi, biskupu v Hradci Králové k Jeho svátku, jenž připadá na 18. březen. Na to se zmínil starosta o pohanění, jež se stalo místopředsedovi družstva, c. k. kontrolorovi v Emausích a ujistil jej, že tím naše láska k p. kontrolorovi jenom vzrostla. Na důkaz úcty a vážnosti shromáždění povstali a místopředsedovi ruce tiskli. Pan kontrolor pak vypravoval výboru celou událost, jak se 4. března v Emausích shéhlá. Na to se obrátil starosta k redaktoru „Vlasti“ a blahopřál mu k vyznamenání, jehož se mu od jeho Eminencí dostalo. Konečně děkoval starosta odstupujícímu jednateli, Fr. Filipu Konečnému, Ord. Praed., za jeho dlouholeté práce jednatele a žádal jej, aby, když ne jako jednatel aspoň jako výbor i dále ve družstvu pracoval a působil. Starosta otázal se nového jednatele, koop. Frant. Žáka, zdaž volbu přijímá. Týž odpověděl, že byv důvěrou tou poctěn, úřad jednatele na se bere. Na to probíral výbor návrhy, jež mu valná hromada k vyřízení odkázala. Čteny a probírány byly dopisy faráře Vojtěcha Kameše a koop. Václ. Kotrcha a mimo to učinil výbor potřebné kroky ke koupi spolkového domu. K určitému dotazu, zdaž mohou dostávat členské podíly i takoví členové

družstva, kteří časopis „Vlast“ neodebírají, odpovídá výbor záporně. Výbor se usnáší, že od toho výjimek neučiní. Kdo z nových zakládajících členů (t. j. těch členů, kteří se od 8. března t. r. za členy přihlásí), splatí hned aspoň 10 zl. vkladu, obdrží zdarma k i dosavadním členským podílům i VII. a VIII. ročník „Vychovatele“, pokud zásoba stačí. V tomto případě by nový člen dostal podílů v ceně 11 zl. 60 kr. (Jak píše prof. Masaryk o kat. vědě a víře 1 zl. 50 kr.; Z duševního bojiště 60 kr.; oba Historické Sborníky 1 zl. 50 kr.; VI., VII. a VIII. roč. „Vychovatele“ 8 zl.) Tato výhoda by se hodila hlavně pro mladé kněze, kteří v semináři „Vychovatele“ neodebírali, i doufáme, že jí bude v hojné míře užito. Pokladník družstva, Tom. Škrdle, sdělil, že bude potřebí proti některým dlužníkům vystoupiti důrazněji. I usnesl se výbor, aby pokladník tyto dlužníky sepsal a výboru k dalšímu řízení předložil. Při tom budiž připomenuto, že četní členové i abonenti řádně a členové i nad svou povinností platí, aby družstvu koupi domu usnadnili. Výbor se usnesl, aby se družstvo Vlast stalo členem Katolické besedy s ročním příspěvkem 10 zl. Katolická beseda propůjčuje zcela bezplatně družstvu Vlast své místnosti a záložna sv.-Václavská rovněž bezplatně svůj veliký sál k přednáškám, i vyžaduje toho spravedlnost, aby navzájem družstvo zájmy hlavního spolku, jenž ve sv.-Václavské záložně sídlí, podporovalo. Budoucí schůze koná se za tři neděle.

Nadějná mládež. V posledních dnech byla v Horním Litvíně vypátrána četnictvem a také již zatčena společnost mladých zlodějů ve stáří 14—16 let, kteří kradli společně, kde co našli k snědku nebo ke své potřebě. Rovněž i několik kusů zbraně pocházejících z krádeže bylo jim odňato (Nár. Pol. 4./3. 94.)

Desinfekce listů, knížek a sešitů. „The Brit. Trade Journ.“ přináší zprávu, že všesky listy, jež v nemocnicích píší choří stížená nějakou nemocí nakažlivou, bývají, než se z nemocnice odešlou podrobeny důkladné desinfekci parou. R. 1884 bylo prý v londýnských nemocnicích 1000 osob stížených neštovicemi a správy nejbližších úřadů poštovních vedly prý si stížnost, že jejich úředníci příliš často bývají zachvázeni neštovicemi. Avšak od té doby, co byla zavedena desinfekce parou, prý se stesky podobné už nikdy více neopakovaly. Touto desinfekcí prý se nepo-

škodí ani inkoust, ani guma, ani pečeť. Proto prý by se tato metoda hodila dobře na desinfekci knížek, jež měly v rukou děti stížené nějakou nemocí nakažlivou a nebylo prý by potřeba knížek těchto páliť.

Jen slovo! Při vychování dětí osvědčuje se často velmi dobře, jedno jediné důrazné slovo nebo průpověď častěji dětem opakovati. Když sv. Ignac Loyolský chtěl získati pro Boha kolegu svého, častěji mu říkával: Xavere! co platno, kdybys celý svět získal?! Konečně se tím Xaver rozhodl, šel za sv. Ignacem a stal se proslaveným věrozvěstcem. — Před několika lety říkával jistý gymnasijsní profesor žákům častěji: ne zbabělce, nýbrž muže chci vychovati. A žáci jeho byli vskutku charakteru. — Jistá vychovatelka říkala dětem: „dítě, raději trp, než abys lhalo.“ A vychovala upřímné duše, které nikdy nelhaly. — „Dítě mé, měj ve vážnosti kněze,“ říkala jedna pobožná matka synovi. Ten stal se časem vzorným knězem. (Hrv. Uč.)

Odvod v r. 1893. v říši rakousko-uherské. Výsledek jeho je následující. Veškeré tři třídy vydaly 764.330 vojnou povinných, kteří se podrobili lékařské prohlídce. Z těchto bylo za schopné uznáno 171.310; z nich bylo 25.882 bez školního vzdělání, 80.880 navštěvovalo obecnou a měšťanskou školu, 442 bylo vyššího vzdělání; 1742 bylo hudebně vzděláno. Dle stavu bylo 4277 obuvníků, 2459 zedníků, 2101 řezníků. Procento neschopnosti kleslo na 12.

+ 73.

Návštěva žactva na gymnasiích a realkách. Na počátku školního roku 1893—4 mělo 179 gymnasií v celku 57.306 žáků. Z těchto: 26 gymnasií v Dol. Rakousích mělo 8037 žáků, 6 gymnasií v Hor. Rakousích a Solnohradsku 1795 ž.; 10 g. v Tyrolsku a Vorarlbersku 2625 ž.; 8 gymn. ve Štýrsku 2437 ž.; 3 g. v Korutansku 819 ž.; 4 g. v Krajině 1399 ž.; 5 g. v Gorici, Terstu a Istrii 1615 ž.; 4 g. v Dalmacii 1013 ž.; 55 g. v Čechách 15.779 ž. (23 gymnasií něm. 5795 ž. a 32 g. čes. 9984 ž.); 21 g. na Moravě 5931 ž. (13 g. něm. 3052 ž. 8 čes. 2849 ž.); 5 g. ve Slezsku 1428 ž.; 29 g. v Haliči 12.707 ž.; 3 g. v Bukovině 1751 ž. — 79 škol realních čítalo 24.077 žáků. Z těchto 16 reálků v Dol. Rakousích mělo 5276 ž.; 3 reálky v Hor. Rakousích a Solnohradsku 649 ž.; 4 r. v Tyrolsku a Vorarlberku 676 ž.;

3 r. v Štýrsku 843 ž.; 2 r. v Krajině a Korutansku 644 ž.; 4 r. v Gorici, Terstu a Istrii 1263 ž.; 2 r. v Dalmacii 288 ž.; 19 r. v Čechách 7369 ž. (10 r. č. 4247 ž., 9 n. 3122 ž.); 15 r. na Moravě 3959 ž. (12 r. něm. 2978 ž., 3 r. č. 981 ž.); 4 r. ve Slezsku 1233 ž.; 4 r. v Haliči 1360 ž.; 1 r. v Bukovině 517 ž. — Odečetem-li od realných gymnasií žáky realní, tu obnáší počet gymnasistů 56.969 ž., realistů 24.414 ž. V celku: 81 383 žáků.
+ 73.

Pochvalným uznáním J. M. E. J. Schöbla, biskupa Litoměřického vyznamenán byl zasloužilý a horlivý řídící učitel v Dolním Slivně, pan František Šimůnek, za vzorné vychovávání mládeže, pěstování zpěvu chrámového a za příkladný křesťanský život. Pan řídící Šimůnek, který zvláště při sv. missii v Dolním Slivně nedávno konané, své katolické smýšlení osvědčil, jest již druhý řídící učitel na téže farní osadě, který byl od J. bisk. Milosti pochvalou vyznamenán.

Spisy redakci zaslané:

Rozmarné kapitoly. Napsala Ludmila Grossmannová-Brodská. Svazek 1. (č. 7. a 8. Havránkovy Moravské bibliotéky rodinné.)

Hrvatski učitelj. Red. dr. Ivan Gjuranec v Záhřebě. Roč. XVIII. čís. 4.

Szkoła. Red. Mieczysław Baranowski ve Lvově. Roč. XXVII. čís. 8.

Národní učitel. Čtrnáctidenník pro učitelstvo a přátele škol. Vydává a za redakci odpovídá Jan Hruška v Písku. Majitelé a hlavní spolupracovníci Jan Šrámek, ředitel měšťanské školy v Březnici a Jaroslav Vágner, řídící učitel v Kadově. Roč. IV. čís. 4. a 5.

Naš Domov. Časopis obrázkový a zábavně-poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 5.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. III. čís. 13. s tímto obsahem: Náš spolkový život od T. J. J. Sociální nauky církve katolické a nynější stav oekonomický. Přel. Ant. Freer. Probuzení. Napsal Boh. Brodský. Zdravotní hlídka. Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. Dopisy. Literatura.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. č. 5.

Český Kneipp. Roč. I. čís. 8. a 9.

Růže dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového. Red. a vyd. Fr. Filip Konečný Ord. Praed. Roč. VII. čís. 11. (březen) s vybraným obsahem.

Časopis učitelek. Čtrnáctidenník pro učitelky, pěstounky a vychovatelky vůbec. Redaktorka Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. (X.) čís. 5.

„Spojenými silami.“

Provolání.

Z nynějších rozháraných poměrů v naší drahé vlasti má škodu celý český národ i každý jeho jednatel — každý stav zvláště však naše studentstvo.

Český student nikdy neoplýval velkým blahobytem — mnohý z těch, již nyní přední místa v naší společnosti zaujímají, dosud vzpomíná svých studentských let; v rodině své leckdy vypravuje, jak jako student, neměl peněz, neměl chleba, neměl ani přítele, který by mu v největší bídě jeho aspoň poněkud byl pomohl; a bohužel právě tak neutěšené a z příčiny svrchu uvedené ještě mnohem horší poměry jsou v našem studentstvu v době nynější.

1. Na naše vysoké školy přicházejí mnozí velmi nadaní, avšak velice chudí absolventi škol středních. Na středních školách se ještě udrželi; vždyť mnohý z nich měl tyto školy doma, mnohý zase měl v místě, kde střední školy navštěvoval, své příbuzné, přátele, příznivce, dobrodince, ale když přijde na vysoké školy, jest poukázán jen na sebe sama; chce pracovat, hledá si zaměstnání, které by mu poskytovalo výživu, aby mohl ve studiích se udržet, ale zřídka podaří se mu, zaměstnání si najít a najde-li je, neposkytuje mu za nynější doby, kdy o jednu práci sebe namáhavější tolik se jich uchází, dostatečné výživu.

Za takovýchto poměrů jest těžko chudému, sebe více nadanému jinochu ve studiích na vysokých školách se udržet a podaří-li se to některému, zřídka podaří se mu zdravým z nich vyváznouti.

2. Na naše vysoké školy přicházejí mnozí jinochové velmi nadaní, nadějní, avšak velmi mladí, poměrů nynější doby a poměrů velkého města, zvláště všech jeho nebezpečných úskalí neznalí; na středních školách byli vedeni svými rodiči, nebo lidmi, již svědomitě o ně se starali, ale na vysokých školách jsou zůstavěni jediné sobě samým; a jen tehdy, jsou-li v nitru svém dosti pevní a opatrní, a dovedou-li sebe úplně překonávat a ovládati a příležitostí ku zlému, ve velkých městech dosti četným se vyhnouti, jen tehdy jsou s to, aby cíle svého došli; jinak scházejí s pravé cesty více a více, až přijdou úplně na bezcestí, na němž pak morálně i fyzicky hynou.

Aby vlasti i národu českému synové jeho v plném počtu a v plné síle své byli zachováni, a jemu v muže zdatné, statečné, obětavé a v pravé pěstitele vědy byli odchováni, jest založen v Praze spolek pod jménem „Kollej Arnošta z Pardubic“, jehož účelem dle stanov jest:

1. „Pečovati o vzdělání a vychování nadaných a bezúhonných katolických posluchačů vysokých škol pražských dle zásad křesťansko-katolických v řádné muže, katolíky-vlastence.

2. Starati se o jich potřeby životní a vzdělávací.

3. Napomáhati chudým, nadaným jinochům katolickým, aby bez újmy zdraví studia svá konati mohli.

Aby se účelu toho došlo:

1. „Bydlí chovanci „Kolleje Arnošta z Pardubic“ ve zvláštní budově, zvané „Kollej Arnošta z Pardubic“, v níž jsou společně stravováni, buď úplně bezplatně, neb za ujednaný mírný poplatek, při němž jest každý zisk úplně vyloučen.

2. Povzbuzují se k životu nábožensko-mravnému a ke konání náboženských povinností.

3. Přidrží se k pilnému studiu na základě přednášek škol, jež navštěvují a pomůcek v ohledu náboženském nezávadných.

4. Poskytují se studujícím, mimo kolleje bydlícím, buď bezplatně, nebo za plat, při němž jakýkoliv užitek jest vyloučen, obědy, večere atd. (mensa academica).

K dosažení těchto účelů, jak každý z uvedeného programu nahlédne, jest třeba značných prostředků hmotných; proto utíkáme se o pomoc ke všem přátelům českého studentstva, ke všem vlastencům katolíkům a ku všem korporacím: obecním a okresním zastupitelstvům, správám spořitelen, záložen a jiných peněžních ústavů, aby přispěli k tomuto podniku nejvýš potřebnému, časovému, důležitému.

„Členové „Kolleje Arnošta z Pardubic“ jsou: zakladatelé a spoluzakladatelé, členové zakládající, skuteční, činní a přispívající a příznivci kolleje.

1. Zakladatelem kolleje jest, kdo zřídí nadační místo pro jednoho chovance v kolleji pro věčné časy.

2. Spoluzakladatelem kolleje jest, kdo věnuje 1000 zl. r. č. buď najednou, neb ve lhůtách, se správním radou smluvených.

3. Zakládajícím členem kolleje jest, kdo jest zakládajícím členem „Družstva Arnošta z Pardubic“ (kterému splácí se 100 zl. v 10 letech) a mimo to složí 100 zl. buď najednou, nebo ve 4 letech po 25 zl. nebo v 10 letech po 10 zl. ve prospěch kolleje (tedy celkem 200 zl.).

4. Skutečným členem kolleje jest, kdo složí 100 zl. buď najednou, nebo ve 4 letech po 25 zl., nebo v 10 letech po 10 zl.

5. Činným členem kolleje jest, kdo jest již buď zakládajícím, nebo přispívajícím členem „Družstva Arnošta z Pardubic“ s příspěvkem 5 zl. r. č. a kolleji 5 zl. ročně přispívati se uvolí.

6. Přispívajícím členem kolleje jest, kdo 3 zl. ročně kolleji přispívati se uvolí.

7. Příznivcem kolleje jest, kdo 1—2 zl. ročně kolleji přispívati se uvolí.“

Příspěvky zasílají se pod adrese „Kollej Arnošta z Pardubic“ v Praze č. 539—I., nebo Dr. Karel Vondruška, kooperator u sv. Havla, jednatel „Kolleje Arnošta z Pardubic“ v Praze.

V PRAZE, dne 4. března 1894.

Protektor spolku:

František de Paula, kardinál Schoenborn,
kníže-arcibiskup pražský.

S p r á v n í r a d a :

Th. Dr. **František Hrádek**, prelát arcijáhen, pražský generální vikář, čestný předseda družstva. **Vojtěch hrab. Schoenborn**, přisedící zemského výboru král. Českého, zemský poslanec, t. č. starosta. JUDr. **Emil Ott**, c. k. dvorní rada, professor české fakulty právnické, t. č. starostův náměstek. JUDr. **Albín Bráf**, c. k. professor a t. č. děkan české fakulty právnické, zemský poslanec. JUDr. **Bedřich kníže Schwarzenberg**, zemský poslanec. **Josef Kuchynka**, sídelní kanovník královské koll. kapitoly na Vyšehradě. MUDr. **Bohdan Neureutter**, c. k. prof. české fakulty lékařské. JUDr. **Václav Popel**, zemský advokát, t. č. pokladník. **Rudolf Brechler rytíř z Troskovic**, inženýr rady zemědělské. Ph. Dr. **Václav Mourek**, c. k. professor české fakulty filosofické. Th. Dr. **Jan Sýkora**, c. k. professor české fakulty bohoslovecké. **Josef Šauer z Augenburgu**, c. k. professor. JUDr. **Josef Trakal**, c. k. docent fakulty právnické, zemský poslanec. Th. Dr. **Karel Vondruška**, kooperator u sv. Havla, t. č. jednatel.

Konkursy.

Ve školním okrese **Vltavotýnském** obsadí se definitivně: **1.** Místo katechety na měšťanské škole chlapecké v Týně nad Vltavou. S místem tímto spojeno jest služné ročních 800 zl. a povinnost, vyučovati katolickému náboženství na řečené škole dle potřeby pak i na jiných obecných školách v Týně n. Vlt. bezplatně až do nejvyššího zákonitého počtu týdenních hodin vyučovacích, exhorty v to počítaje. **2.** Místo řídícího učitele na obecné škole ve Velké Doubravě se služným dle IV. třídy platu učitelského. **3.** Místa podučitelská na obecných školách ve Velké Doubravě, v Modré Hůrce, Chraštanech, v Křtěnově, Velkém Temelíně a Zimuticích, každé se služným ročních 350 zl. Žádosti od 2. března do 6 neděl.

V českém školním okrese **Prachatickém** obsadí se: **1.** Po jednom místě podučitelském a na obecných školách v Čichčicích, Lažicích, Lomci, Lštění, Sv. Máři, Račově, Selci, Vitějicích a Vonšovicích, každé se služným ročních 350 zl. **2.** Místo podučitelky na dívčí obecné škole v Netolicích, se služným roč. 400 zl. Žádosti od 2. března do 6 neděl.

Ve školním okrese **Čáslavském** obsadí se čtyři místa podučitelská v Hostoulicích, Chrtňicích, Starkoči a Skuhrově se služným 350 zl. Žádosti od 6. března do 6 neděl.

V **Jičínském** školním okrese obsadí se: **1.** Místo řídícího učitele při obecné 5třídní škole chlapecké v Jičíně s požitky dle I. třídy služn. a s příbytečným. **2.** Místo řídícího učitele při obecné 2třídní škole v Psinicích s požitky dle IV. třídy služným a bytem ve školní budově. **3.** Místo učitele při obec. 5tř. škole chlapecké v Sobotce s požitky dle II. třídy služného. **4.** Místo podučitele při obecné škole šestitř. v Rožďalovicích, pětitř. v Železnici a pětitřídní chlapecké v Sobotce s požitky dle II. třídy služného. **5.** Místo podučitelky při obecné škole dívčí v Nové Pace s požitky dle II. třídy služného. **6.** Místo podučitele při čtvrtitřídní škole obecné v Radimi a při 3třídní v Markvarticích dle IV. třídy služného. Žadatelům za místo říd. učitele v Jičíně a Psinicích jest se prokázati, že způsobilí jsou katolického náboženství vyučovati. Žádosti od 7. března do 6. neděl.

V **Karlínském** školním okrese obsadí se definitivně tato místa: **1.** Místo řídícího učitele při II. obecné škole chlapecké v Libni se služným 700 zl. + 200 zl. a svob. bytem neb zákonitým příbytečným. **2.** Po případě obsadí se též místo řídícího učitele při I. obecné škole chlapecké v Libni se služným 700 zl. + 200 zl. a svobodným bytem neb zákonitým příbytečným. **3.** Místo řídící učitelky neb řídícího učitele při I. samostatné obecné škole dívčí v Libni se služným 700 zl. + 200 zl. a svob. bytem neb zákon. příbytečným. **4.** Místo řídící učitelky neb řídícího učitele při II. samostatné obecné škole dívčí v Libni se služ. 700 zl. + 200 zl. a svob. bytem neb zákon. příbytečným. **5.** Dvě místa řídících učitelů při dvoutř. obec. školách ve Velkém Brázdímě a ve Velké Vsi, každé se služným ročn. 400 zl., + 100 zl., svobodným bytem a přídavkem osob. 100 zl. do pense nevpočitatelným. (Žadatelé za místa řídících učitelů neb řídících učitelek sub 1, 2, 3, 4 a 5 uvedená, musí prokázati se též způsobilostí k subsidiárnímu vyučování náboženství katolickému). **6.** Tři místa pro katechety s ročním služným 800 zl. a to po jednom při měšť. škole chlapecké a při měšť. škole dívčí

v Libni, pak při měšť. škole chlapecké v Brandýse nad L. 7. Místo pro katechetu s ročním služným 700 zl. a osob. do pense nevpočitatelným přídavkem 100 zl. při I. obecné škole chlapecké v Libni. Každý ze čtyř katechetů těch jest povinen vyučovati náboženství katol. na škole, při které ustanoven jest, a kromě toho i na jiných školách téže školní obce až do 25ti hodin týdně (exhorta počítá se však za 2 hodiny týdně.) 8. Místo katechety s ročn. služn. 600 zl. a osob. do pense nevpočitatelným přídavkem 200 zl. při pětileté obecné škole ve Vysočanech (se 4 pobočkami). S místem tímto spojena jest povinnost vyučovati náboženství katol. na obecných školách Vysočanských ve vyšších i nižších třídách až do nejvyššího zákon. počtu týdenních hodin, exhorty v to počítaje. 9. Místo učitele odboru gramaticko-historického při měšť. škole chlapecké v Libni se služným 800 zl. ročně. 10. Místo učitele při obecné škole chlapecké spojené se školou měšť. v Karlíně se služným 800 zl. ročně. Po případě obsadí se při téže škole také místo podučitele se služným 500 zl. ročně. 11. Místo učitele při II. obecné škole chlapecké v Libni se služným 700 zl. ročně. 12. Místo učitelky při II. samostatné obecné škole dívčí v Libni se služným 700 zl. ročně. 13. Tři místa pro učitele s ročním služným 500 zl. a to po jednom při pětileté obecné škole ve Sluhách, při trojleté obecné škole v Toušeni a při šestileté škole obecné na Vodolce. 14. Dvě místa pro učitele s ročním služným 400 zl. a osobním do pense nevpočitatelným přídavkem 100 zl. při trojletých obecných školách ve Velkých Nehvizdech a v Lobkovicích. 15. Místo podučitele při I. obecné škole chlap. v Libni a to na exposituře školy této v Malých Holešovicích se služn. 400 zl. ročně. 16. Devět míst pro podučitele s ročn. služným 400 zl. a to po dvou při šestileté obecné škole ve Vodolce, při pětileté obecné škole ve Velk. Čakovcích a při čtyřleté obecné škole v Kejích, po jednom při pětilet. obecných školách v Hloubětíně a ve Víně, pak při dvojlet. obecné škole ve Všetatech. 17. Čtyři místa podučitelů se služn. ročn. 400 zl. a to po dvou při obecné škole dívčí spojené se školou měšť. v Libni a při I. samostatné obecné škole dívčí v Libni. 18. Jedenáct míst pro podučitele se služným 350 zl. ročně a to po jednom při těchto obecných školách dvouletých: ve Velkém Brázdímě, Nedomicích, Dolních Počernicích, na Proseku, ve Skorkově, ve Velké Vsi a v Zárybech, pak při trojletých v Hlavně Kostelním, Kozlích, Lebkovicích a Třeboraticích. Kdokoliv o některé z míst těchto ucházeti se míní, nechť podá žádost opatřenou vysvědčením dospělosti a učitelské způsobilosti a průkazy o dosavadní službě školní předepsanou cestou ve lhůtě 6 neděl, ode dne 7./3. c. k. okresní školní radě v Karlíně.

Místo podučitele cvičné školy při c. k. českém ústavě ku vzdělání učitelů v Hradci Králové obsadí se počátkem školního roku 1894—95. Žádosti přijímá do 15. dubna c. k. zemská školní rada v Praze.

Listárna administrace.

Družstvo „Vlast“ chce si koupiti dům, i prosíme všech dlužníků „Vychovatele“, „Vlasti“, „Děl. Novin“ všech členů „Vlasti“	i fondu pro kat. spisovatele, aby dluhy a úpisy své zvláště letos v hojně míře spláceli.
---	--

ALMANAH

na oslavu biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII.

Za redakci odpovědní Dr. Rud. Horský a Tomáš Škrdle. Cena 1 zl. 50 kr., pro všechny členy družstva, pp. alumny, podučitele a podučitelky 1 zl. Nákladem družstva „Vlast“. Dosud jest prodej slabý, i žádáme o nové a hojné objednávky, aby výloha 2000 zl. za tento almanah aspoň za rok, za dva roky byla kryta. Objednávky vyřizuje administrace družstva „Vlasti“ v Praze čís. 234—I. (Jilská ul.)

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Služné učitelů. — Obrazy z dějin vychovatelství. II. Viktorin z Felter. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování.) — Jak opatříme co nejzdravější a nejlepší četbu chorvatské mládeži, zvláště odrostlé? Přednesl na druhém sjezdu katechetském v Záhřebě Dr. Homotarić. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Provolání. — Konkursy. — Listárna administrace.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Kp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu, budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 563—II. (far. i dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

PÁTÝ ČLÁNEK.

Má-li býti škola opět náboženská, musí se vyplniti jisté podmínky.

Tyto podmínky jsou: *I. nová učebná soustava, II. nové učebnice, III. vzdělání učitelstva v duchu křesťanském.*

I. Nová učebná soustava.

Kterak povstala nynější učebná soustava? Kdo ji zplodil? Ani učitelstvo ji nezplodilo ani školní úřady ani vládnoucí státní soustava, nýbrž duch času, panující u nás od r. 1860. aneb od počátku druhé ústavy. „Pokrok!“ jest heslem nynějšího věku. Dle tohoto hesla vzalo na sebe novou tvářnost všeliké zřízení společenské. Novověkému požadavku tomu nemohla se ubrániti ani škola. Zavznělo válečné heslo „Pokrok“ na nivách školských, i počaly se zřizovati školy, kde dříve žádných nebylo; dosavadní se přestavovaly a rozšiřovaly; přibývalo všude tříd i poboček; zaváděly se učebné předměty, jimž se učilo jindy toliko na středních školách; vše mělo býti názorné a vyžadovalo různých pomůcek, jež se sháněly se všech stran, až se vytvořily tak zvané kabinety podobné museím nebo výstavám. A co pošlo z tohoto zimničního rozmnožování škol i školního učiva? Počet hodin vyučovacích vzrostl skoro o třetinu; neboť v bývalé normálce vyučovávalo se ve všech třídách 5 dní po 4 hodinách, dohromady 20 hodin, v nynější normální t. j. pětitřídní škole vyučuje se týdně až 28 hodin. Z těchto pak 28 hodin věnuje se předmětům ideálním (náboženství, vyučovací řeči a zpěvu) v nejvyšších třídách 9, předmětům pak reálným (počtům, měřictví, zeměpisu, dějepisu, přírodopysu, přírodopisu, psaní, kreslení, tělocviku a ručním pracím ženským) 19 hodin.

Nepřihlížeje ani k tomu, že předměty ideální pěstují se obyčejně jako předměty reálné, musíme vyznati, že učebné předměty reálné mají velikou převahu nad předměty ideálními a že takovým způsobem pěstuje se v obecné škole materialismus, jenž jest vlastním otcem socialismu.

Druhá neméně škodlivá stránka nynější učebné soustavy jest, že odnímá učitelům žádoucí volnosti, by učivo předepsané řádně probral a ku přítomným i bu-

doucím potřebám žactva aplikoval. To uznává učitelstvo samo a při nejudné příležitosti žehrá na duchamornost učebné soustavy. „Naše plány a osnovy jsou vypočítány na úmorné sedění v lavicích, na trpné vnímání rozličných poučení a rad, na prosté memorování a reprodukování přijatých nevlastních myšlének bez tvoření samostatného.¹⁾ „Máme až příliš mnoho a přes příliš do podrobností zasahujících nařízení, která učitelé odnímají všecku potřebnou volnost při vykonávání povolání. Detailování učebných osnov, stanovení úloh domácích i školních, ano i všelijakých cvičení, jak co do počtu tak i co do látky, na celý rok napřed, jsou zařízení pro nováčky v úřadě učitelském a pro lenochy (Zde sotva co pomohou. Pozn. red.) zcela na místě, avšak za těmito hranicemi působí víc škodlivě než prospěšně. Pilný a svědomitý učitel vypracuje si též podrobný plán, ale týž každoročně dle okolností se mění a stále musí býti opravován. Každoročně však jezdit po téže koleji, to musí každého myslícího člověka učiniti malomyslným. To není cesta vedoucí nahoru, na výši povolání, nýbrž tlačící dolů do bařin bezmyšlenkovitosti a posléze tuposti.“²⁾ „Nová doba udělala z myslícího učitele vyučovací mlýnek.“³⁾ „Úspěch vyučování ve školách obecných jest stále ohrožován nesmírnou spoustou učiva v logických osnovách učebných. Tyto nešťastné osnovy skýtají našim nepřátelům zbraň proti moderní škole obecné.“⁴⁾ „To stále rostoucí množství drobotin, na nichž pracuje se neúnavně, bude též, dospěvši (recte dospějíc) svého vrcholu, hlavní vadou moderní školy, ježto ve snaze po zdokonalování zabíhá se vždy více do titěrek, a touha, učiniti žákům učivo nejnázornější, přivádí mnohé do směšných extrémů. Mnohá bezvýznamná pomůcka vyžadovala zajisté dosti obětí, byvši začasté na úkor ostatnímu učivu.“⁵⁾

Jsmé vděční učitelům za toto upřímné vyznání. Toto vyznání povede jich snad k tomu, by společně s kněžstvem usilovali o školu křesťanskou, v níž by vanul duch volnosti, jako panoval ve staré škole dle vyznání výtečného paedagoga, jenž znal starou i novou školu z vlastního bezprostředního názoru: „Vůbec žili a působili jsme my učitelé volně, bez úzkoprsého na maličkosti hledícího dozoru. Neznali jsme zevrubného vymezování učiva pro každou třídu ani rozdělování úloh ani denníků ani jiných jakýchkoliv šablon. Jak bychom měli si počínati do podrobnosti, v užším kruhu školském, zůstaveno bylo naší pili, našemu svědomí, našemu uznání a školy nebyly proto špatné. Důvěra budí opět důvěru a povzbuzuje k úsilí, činnosti a sebevážnosti, což rozhodně více podporuje opravdovou a věrnou práci nežli úzkostlivý přímo donucující dozor. Tento statečným chut odnímá, slabé pak zavádí snadno k činům nečestným.“⁶⁾

Nelze také neviděti, že následek nynější učebné soustavy na školách obecných jest rozmrzelost mládeže. Vzpomeň si jen, laskavý čtenář, jenž studoval vyšší gymnasium, jak mu bývalo, když někdy, vlastně jen jednou za týden v osmé třídě, seděti musil ve škole od 8. do 12. hodiny. Ať řekne, nemrzeli ho poslední

¹⁾ „Česká Škola“ z r. 1892. str. 59.

²⁾ „Česká Škola“ z r. 1891. str. 431.

³⁾ „Posel z Budče“ z r. 1891. str. 102.

⁴⁾ „Učit. Noviny“ z r. 1891. str. 241.

⁵⁾ Ibid. str. 266. Takovou bezvýznamnou pomůckou jest u př. vycpaný vrabec. Vrabce zná snad i velkoměstské dítě ze skutečnosti; k čemu ho stavěti na stůl vycpaného? Není toto — směšné přepínání?

⁶⁾ „Lebensblätter. Erinnerungen aus der Schulwelt“. Von Dr. L. Kellner. Druhé vydání, ve Freiburgu v Breisgavě 1892. u Herdera, str. 57. Srvn. „Vychovatel“ r. 1893, str. 19. Kellner jest první katolický paedagog nové doby.

předmět, byť i nejzajímavější? A co se zdálo přílišným býti jinochům 18—20letým, nemá býti břemenem dětem 12—14letým? Dostíť na tom, že dle vlastního přiznání učitelstva ¹⁾ slovní lékaři hledají původ epidemické moderní nervosity ve škole, rozuměj: v nepřirozeném ujařmení mládeže ku školské lavici, kterážto nervosita snad zase jest smutnou odpovědí na otázku předloženou jedním učitelem ²⁾: „Proč mládež škole sotva odrostlá vykazuje rok od roku větší řady sebevrahů“ jak dokázáno v těchto listech ³⁾. Zde bychom se mohli tázati známého paedagoga vševědy: Co jest proti rozumu?

Vytknuté vady odstraní se z učebné soustavy: když se obmezí povinné učení v nejvyšší třídě na 22 hodin, totiž ve středu a v sobotu po 3, v ostatní dny po 4 hodinách ⁴⁾; když se vykáže předmětům ideálním dvakrát tolik času, jako reálným, totiž oněm 13, těmto pak 9 hodin; když se vytkne v učebné soustavě stručně a jasně cíl všeho vyučování i vychování; když se dá tato osnova učitelstvu do rukou a řekne se: K tomuto cíli musíte dojít všickni; cestu může si raziti každý sám dle svého vzdělání a dle okolností času, místa a osob, hlavně však dle časových potřeb lidu.

My nevidíme jiné nápravy v boji proti socialismu. Nechceme, by reálné vyučování šmahem se odstranilo, nýbrž pouze, by se obmezilo na míru nejpotřebnější. Představujeme si učebnou osnovu přiměřenou časovým potřebám takto:

katechismus	2 hodiny
biblický dějepis	2
čtení mravoučné	2
přírodopisné	2
děje- a zeměpisné	2
vyučovací jazyk	6
počty	3
psaní	1
kreslení	1
zpěv	1
vesměs	22 hodin.

Tělocvik a ženské ruční práce buďtež nezávazné. Uznají-li rodiče tyto věci za potřebné pro své děti, nechť se jim děti učí. Nelze přece tvrditi, že by bylo vůbec všem dětem zapotřebí tělesného tužení dle jakýchsi pravidel ⁵⁾, a zručnosti v pracích, jimž snadno se naučí doma. Pak by měli učitelé také sami více času k oddechu a ku školní přípravě i k odborným studiím

¹⁾ „Učit. Noviny“ z r. 1891. str. 241. „Paedagogické Rozhledy“ z r. 1892. str. 7, 28. — Srvn. přednášku dra B. Boučka ve schůzi „Ústřední jednoty lékařů českých“, v Praze dne 15. prosince 1892., rozšířenou pod názvem „Úvaha o zdravotnictví školském“ v „Časopise lékařů českých“ z r. 1893. č. 3—5., kdež dovoláváno se auktorit cizozemských zejména Rusa Erismanna, Švéda Key-e, Němce Baginski-ho a Dána Hertlat.

²⁾ „Česká Škola“ z r. 1891. str. 22.

³⁾ R. 1893. str. 55.

⁴⁾ Toto „obmezení učebných hodin, které jediné za sebou přivede omezení učiva na míru opravdu potřebnou“, doporučejí „Paedag. Rozhledy“ z r. 1892. str. 298. Též „Škola a Život“ z r. 1880. str. 40. na základě slov Dittesových. Srvn. „Časopis lékařů českých“ l. c.

⁵⁾ Tak soudí sám Komenský. Viz „Paedag. Rozhledy“ r. 1892. str. 187, 299 r. 1893. str. 152. Tak i zkušení lékaři. Viz „Časopis lékařů českých“ l. c.

Jako nesměřujeme svým návrhem k odstranění realií, nýbrž pouze k rozumnému obmezení: tak nestavíme se také na odpor nynějšímu roztržení škol. Kde jest dostatečný počet žactva, ať zůstanou školy pětitřídní i měšťanské. Avšak to-muto zřízení nebude nikterak na závalu, když povinná docházka do školy obecné, třeba i pětitřídní, obmezí se na dobu 6 let; pro ty pak žáky, kteří po 12. roku ani na měšťanskou ani na střední školu nejdou, nechť se zřídí závazná škola nedělní, kteráž by trvala až do ukončení 16. roku stáří, a jsouc pokračováním školy obecné, vydatně by napomáhala k utvrzení křesťanského ducha v dospívajícím pokolení. Výtky zpátečnictví se nebojíme. Kdybychom usilovali o bývalé zřízení jen proto, aby se opět vzkřísilo, byť i bylo špatné, mohla by nás taková výtku rmoutiti; ale co chceme aby se vrátilo, neslo pro nábožensko-mravní život lidu velmi blahé ovoce. A proto se ozývají s mnoha stran hlasy žádající obnovení bývalého křesťanského cvičení a školního opakování v neděli ¹⁾. Ostatně chodí mládež i v jiných státech také jen 6 let do školy a školství v těchto státech stojí prý na výši časové. Tak se tvrdí zejména o Holandsku a Švýcarsku. ²⁾

Prosíme každého nepředpojatého, by rozsoudil, zda jest proti rozumu náš návrh či spíše dosavadní učebná soustava vedoucí k tomu, že se naučí lidé o všech možných věcech mudrovati, ale nenaučí se řádně mysliti a správně jednati? Hic Rhodus, hic salta!

(Pokračování)

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof. František Horáček.

(Pokračování.)

V řádcích předchozích snažili jsme se sděliti s laskavým čtenářem trest metody katechetické, jak ji hlásá vynikající zástupce metody „analytické“. (Držíme se zde názvosloví autora, neboť v jiných oborech didaktiky slula by metoda Schöberlova vlastně „synthetickou“.) Thesím Schöberlovým nelze upříti jakési originálnosti, ač. jak učený jesuita P. Willenbrink svědčí, při budování systému vyličeného nemalou úlohu hrála — duchaplnost! ³⁾ Avšak leží na bílé dni, že u řešení otázek paedagogických, jakou je bez odporu otázka metody katechetické alespoň z veliké části, spíše k cíli vede objektivní nepředpojatost, než subjektivní theorie, a byť byla sebe duchaplnější! — Schöberl také později mnohé ze svých názorů přizpůsobil náhledům školy, jak později uvidíme. Zatím obraťme se k této druhé škole, jejíž nejčelnějším reprezentantem je církevní dějepisec Fleury, autor katechetického díla: „Catéchisme historique“ ⁴⁾. Zmíniv se na po-

¹⁾ „Vychovatel“ r. 1893. str. 137.

²⁾ „Komenský“ r. 1887. str. 28. r. 1888. str. 667. Srvn. Fr. Hellwalda „Země a obyvatelé její“ dílu I. str. 390. a 432.

³⁾ Stimmen aus Maria Laach 1890, 10. Heft: „Der Verfasser (Schöberl) behält bei Aufstellung seiner Grundsätze in Betreff des Inhaltes und der Einrichtung eines Katechismus die allgiltige, kirchliche Katechismus-Tradition im Auge. Diese ist in den Deharbe'schen Katechismen am besten zum Ausdruck gekommen. Aber, — bisweilen erscheinen die Gedanken des Verfassers Schöberl mehr geistreich als objektiv begründet.“

⁴⁾ Catéchisme historique, contenant en abrégé l'Histoire Sainte et la Doctrine Chrétienne. Par M. Fleury, prieur d'Argenteuil et confesseur du Roy. A Vienne, Jean-Thomas de Trattner 1773.

čátku předmluvy o katechismech doby tehdejší, dí zmíněný autor do slova: „Katechismy tyto přinesly až dosud hojné ovoce a ačkoliv mezi křesťany panuje dosaváde veliká nevědomost náboženská, nelze tutěž nikterak porovnat s onou nevědomostí, která panovala před dvěma sty lety, dříve než sv. Ignác a jeho učenníci obnovili obyčej katechisovati nedospělé. Přes to nelze popíráti, že sloh těchto katechismů je obyčejně velmi suchopárný a že dětem působí nemalé obtíže. Jelikož pak nade vši pochybnost dokázáno jest, že první dojmy za věku mládí jsou nejsilnější, vysvětlíme sobě snadno onen tajný odpor, který mnozí dospělí chovají proti cvičením náboženským, tak že veškerý hovor o náboženství zdá se jim býti ponurým a nudným. Ať poslouchají kázání aneb čtou náboženskou knihu kteroukoliv, činí to s přemáháním asi tak, jako užíváme léků zdraví prospěšných sice, ale — trpkých! Zákon Boží zdá se jim tvrdým býti a plní-li týž. děje se tak z bázně, však nikoli z lásky.¹⁾ Nuže, která je příčina suchopárnosti zmíněných katechismů? Ač-li se nemýlím (dí Fleury), leží příčina v tom, že první skladatelé katechismů byli bohoslovci odborní (théologiens nourris dans l'école), kteří z traktátů theologických učinili jednoduše výtah definic a rozdělení, které se jim zdály býti přiměřenými a které napotom přeložili do jazyka živoucího — heze všeliké změny slohu! Sledující při tom methodu scholastickou, nebyli s to, aby měli zření k duševním schopnostem žáků, což jest zcela přirozené, ano za těžko přichází mužům, kteří drahý čas byli věnovali subtilnostem vědy, vmysliti se do stavu osob nevzdělaných a učinili sobě představu o jejich nevědomosti. Člověku takovému za těžko přichází chápáti pojmy, skrývající se za výrazy, jako jsou na př. bytost, přirozenost, cíl, prostředek a j.

Není nejlepší právě ona methoda vyučovací, která se nám zdá býti přirozenou, pokud máme na zřeteli pojmy odtazité — alebrž ta, kterou nám doporučuje *zkušenost*. A my — tak se mně zdá — můžeme sobě něco zakládati na zkušenosti všech věků.²⁾ Přeskočíme-li v dějinách as 7—8 set let nazpět — věkové tito značí dobu, kdy v lidu křesťanském panovala veliká nevědomost náboženská — a jdeme-li přes tyto politování hodné časy až k prvním počátkům Církve, tu shledáme, že při vyučování náboženství všude téměř dle *této metody* pokračováno, ano všude hlavně panovalo *vypravování* o skutcích Božích, k čemuž se pojila *dogmata* a *příkázání* o mravech (str. 16.). Vzorem metody této byla „narratio“ sv. Augustina, o níž dí Fleury, že je stručným výtahem zjevení Božího, protkaným přerůzným rozjímáním (mêlé de divers réflex). K statí naší znamenitě se hodí následující poznámka Fleuryho o methodě velikého církevního učitele: Sv. Augustin ovšem zde (De catechizandis rudibus) mluví k dospělým pohanům o dětech pokřtěných žádné zmínky nečině; a tak se stalo, že ani u tohoto Otce ani u druhých nenacházíme žádného katechismu pro dítky. To pochodí odtud, že rodiče dítek pokřtěných byli křesťané, kteří o to všemožnou měli péči, aby jejich dítky byly seznámeny se základními články sv. víry. Fleury nepochybuje také o tom, že katechisace dítek pokřtěných byla jiná než u proselytů dospělých. Neboť chovajíce v duši své následkem sv. křestu „fidei infusam“ měly také dar učelivosti (docilitas) a potřebnou úctu před autoritou Boží a Církve! (pag. 22.) A proto se jim stala bez předchozí katechisace „Traditio Symboli“, jak se děje až podnes:

¹⁾ Op. c. str. 12.

²⁾ „Or il me semble que nous devons faire grand cas de l'expérience de tous les siècles.“ Op. c. pag. 15

při tom však bylo o to pečováno (a více než dnes se děje, dí Fleury), aby Symbolum bylo vyloženo a aby dítky ve víře byly utvrzovány cvičeními náboženskými, která se konají nejen v kostele ale také v rodině!

V jednom shoduje se Fleury se Schöberlem úplně, souhlasí, že katechisace *pokřtěných* (i dítek) byla jiná než „catechisatio rudium“, kterouž Schöberl ve svém znamenitém díle po bok staví t. z. „Missionskatechesen“, o nichž dříve obšírnější zmínka byla se stala. V čem tedy záležela ona *katechisace věřících*? V rozhojnění známosti pravdy zjevené k vůli utvrzení u víře a křesťanském životě¹⁾. Které metody při tom užíváno? Na to nesnadno odpověditi. Neboť, kdežto Fleury zastává mínění, že také při katechesi věřících za základ sloužila „narratio“ svatého Augustina (Srov. „De vera relig.“ „epist. ad Volus.“) a oporu svého náhledu hledá v okolnosti, že ani sv. Augustin, ani kterýkoliv jiný z Otců církevních nezanechali žádného zvláštního katechismu pro *dítky pokřtěné*²⁾, dovolává se Schöberl naproti tomu katechesí sv. Cyrilla Jerusál. v nichž vidí vzor katechese naší vůbec pro jich logické roztržení: Propositio, Explicatio, Applicatio. Však mýlí se Schöberl, má-li při tom na mysli *všechny* katechese zmíněného učitele církevního! Převážná většina katechesí sv. Cyrilla byla zajisté určena pro *katechumeny* vyššího stupně t. j. *kompetenty*³⁾ a pouze 5 katechesí⁴⁾ o sv. tajemstvích jednajících bylo určeno z pravidla pro *pokřtěné* — díme z pravidla, ani výmínečně také kompetenti na těchže účast brali. Avšak také katechesím sv. Cyrilla předcházela vždy „*Lectio*“, jejíž obsahem byla některá perikopa sv. písma, jak Schöberl sám uznává⁵⁾ a proto nelze se diviti, že Fleury vzor katechesí zří v „*narratio*“ sv. Augustina, dokládaje, že stopy téže zřízení lze v katechesích všech věků až do stol. 16.

Tak kázal dle metody sv. Augustina sv. Gallus ve Švýcařích a Bavorsku (r. 620) a Anglosasům žáci sv. Vilfrida okolo r. 680. Když pak křest dospělých pomalu přestal, tu veřejné katechese sklesly na úroveň formality! Následkem pak béd tehdejších věků zavládla nejen u laiků, ale i mezi duchovenstvem taková nevědomost náboženská, že synoda Mohučská (r. 813) v 45. canonu přísně nařídila biskupům a kněžím, aby věřící naučili aspoň Symbolu a modlitbě Páně⁶⁾

Než kdybychom i postrádali svědectví sv. písma a příkladu tolika století, dí Fleury dále, za lehko by nám přicházelo vésti důkaz, že vypravování dějin zjevení Božího (narratio) a z něho odvozené nauky (la déduction des faits) jsou, všeobecně mluveno, nejlepším způsobem vyučovati náboženství.

Z rozumu ovšem možno vésti důkazy o mnohých pravdách náboženských, jako jsou na př. jsoucnost Boží, nesmrtelnost duše a j. v. avšak děti nemají tolik trpělivosti, aby s upjatou pozorností sledovali vývody rozumové — kromě toho obsahuje náboženství mnoho tajemství, které rozum lidský přesahují. A proto Bůh, jenž výborně zná slabost naši, postavil učení Své na důkazech, které od všech lidí mohou pochopeny býti: a to jsou dějiny, události zřejmé, velikolepé, každému do očí bijící jako na př. stvoření světa, hřích prvních lidí, potopa světa, povolání Abrahama atd.

1) „Lehrbuch der kathol. Katechetik“ pag. 132.

2) „Catéchisme historique“ pag. 21.

3) Cyrill. Hierosol. „Catecheses 18 ad competentes.

4) Catecheses mystagogicae 5.

5) Op. c. pag. 132.

6) Fleury „Catéch. historique“ pag. 22.

Již výše poukázal jsem — dí Fleury — na nepřístojnost scholastického slohu v katechismu a na následky z toho plynoucí, které jsou mnohem větší, než jak se obyčejně myslí. (str. 44.) Nemáť víra v ústech sídlo své, nýbrž v srdci! Nelze-liž lidu věřícímu předložit nauku zjevenou pod rouchem jiným, o mnoho osvědčenějším, jak bylo obyčejem u Otců prvních století křesťanských, kteří užívali pouze oněch výrazů, které nacházeli v sv. písmě a ústním podání? Mluva sv. Otců je jednoduchá, průzračná a při tom veliká a vznešená. Nuže držme se těch výrazů, jichž Církev posvětila svými modlitbami, symboly a jinými usnešeními, jimiž hájila zjevené učení proti kacířům!

Výrazy učené i nadále najdou ve školách bohosloveckých svůj útulek, ale k čemu jimi unavovati duše prosté, které dychtí po poučení a nikoli po disputaci? ¹⁾

Hlavní užitek metody historické spočívá v tom, že vede k poznání vlastního základu Pravdy zjevené, aniž by bylo třeba činiti zacházky přes slova. Postup katechetický myslí sobě Fleury jak následuje: V křesťanských rodinách naučí se dítě záhy odříkávati apoštolské vyznání víry, modlitbu Páně a desatero přikázání Božích jakož i některé z hlavních příběhu zjevení Božího, na př. stvoření světa a prvních lidí, přestoupení prvního přikázání v ráji, potopa světa a t. p. Zachová-li dítě z toho všeho alespoň nějaký pojem o Bohu všemohoucím, všudypřítomným, na nejvyšším dobrotivém a spravedlivém — pak snadno pochopí učebnou látku prvního oddílu a tím zároveň důkladně se připraví na díl druhý. K lepšímu porozumění podáváme zde plán obou katechismů Fleury-ho. „Petit catéchisme historique“ (malý k.) i „Catéchisme historique“ (veliký kat.) — oba rozpadají se ve dva díly, z nichž první je obsahu biblického, druhý pak záleží z nauk věro- a mravoučných. První díl malého katechismu podává stručně v 29 článcích hlavní příběhy starého a nového Zákona; ke konci každého článku nachází se otázky a odpovědi k vůli rekapitulaci předchozího biblického příběhu. V díle druhém nacházíme systematický výklad nauky věro- i mravoučné opět o 29 článcích, jdoucích po sobě beze všeho zevnějšího dělidla. Přihlédneme-li blíže, tu shledáme ovšem, že články tyto nepostrádají dělidla vnitřního, jsouce seřaděny v tomto logickém postupu: Apoštolské vyznání víry, (čl. 1.—10.) modlitba Páně a jiné modlitby (čl. 11.—13.) přikázání Boží a církevní (čl. 14.—19.) sv. svátosti (čl. 20—29.) Tedy — hotový katechismus, až na tu okolnost, že tu není žádných otázek a odpovědí!

Velký katechismus srovnává se, pokud se roztrídění látky a ostatních didaktických vlastností týká, úplně s předešlým, jenom že je mnohem obsírnější; (má 1 díl 52 článků, 2 díl 50) kromě toho postrádáme v I. díle otázek a odpovědí, které v malém katechismu k vůli rekapitulaci se nacházejí. Jinak je sloh všude jednoduchý, přirozený a pokud možno stručný.

Uvedeme-li sobě na paměť základní myšlenky, na nichž zbudoval Schöberl svou theorii a porovnáme-li ji s kostrou katechismů Fleury-ho, tu seznáme s přesnou určitostí, že nám jest zde co činiti s dvěma systémy protichůdnými! Známo jest také, že stoupenci obou zde onde utkali se bojem, v němž s jistě strany užíváno zbraní nevalně rytířských, tak že občan mírumilovný jen s váháním otázku tu palčivou z nova uvádí na denní pořádek! Avšak, pokud otázka zmíněná není definitivně vyřízena, nadějeme se, že úvaha věcná o předmětu tom dobře

¹⁾ A quoi bon en fatiguer les simples qui ne demandent qu'à s'instruire sans disputer“ Op. c. pag. 49.

věci nemůže býti na škodu! Naopak máme doufání, že podobné diskusse poslouží, nanejvýš u mladších pp. kolegů, k rozšíření obzoru a k vytříbení názorů na poli katechetiky, k důkladnějšímu ocenění některých činitelů methodických, jimž ten neb onen snad malé váhy přikládal. . . a kdyby toho všeho nebylo, na nejmenší k bratrské snášenlivosti k náhledům odchylným. Neboť sluší svědectví dáti pravdě, že rozluštění otázky katechistické je úkol veleobtížný, na který nestačí síla jednotlivce sebe učenějšího a sebe zkušenějšího! Jeden z největších dogmatiků současných učinil zajímavé přiznání: „Dogmatiku psáti dovedu, ale na katechismus se neodvážím.“

Pisateli také ani na mysl nepřipadá, aby snad formuloval nějaké subjektivní návrhy aneb doporučel nějakou osobní theorii — byla by to opovázlivost, které se u vědomí nedostatečnosti své nedopustí, kromě toho dobře věda, že hlavní slovo v té příčině přísluší úřadům církevním. Ostatně jsme účel této úvahy vyložili o několik řádků výše. Stať následující není žádná studie spekulativní, nýbrž práce kritická, mající za předmět látku, čerpanou z dějin a ze základů katolické paedagogiky!

(Pokračování.)

Co jest příčinou, že mládež nynější neváží si učitelů svých tak, jak jest žádoucno?

Uvažuje V. Zálabský.

(Dokončení.)

Další příčinou jest *osmiletá školní docházka, spojená s úlevami*. — Každý, kdo zná život na venkově, ví, jak nesnadno jest přiměti mnohé rodiče, aby aspoň menší děti pilně do školy posílali — což teprve děti 13leté a 14leté! Řekne se, že tyto děti mají úlevy. Ovšem, ale za jistých podmínek. Dítě musí dříve choditi po celých šest let pilně do školy. Počiná-li si okresní školní rada v té věci přísně, zůstane většina takových dětí neosvobozena, poněvadž rubrika „počet zameškaných půldnů neomluvených“ na školní zprávě, k žádosti za úlevu přiložené, vykazuje slušné číslo. Dítě takové má tedy choditi do školy i v době úlevy, a tím utrpí opět jen učitel, poněvadž je musí k tomu nutiti a rodiče udávati.

A dostane-li se i všem dětem žádané úlevy, nechť nikdo nemyslí, že tím škola získá. Učíte vyučování sebe zajímavějším, hleďte všemožnými způsoby pobyt ve škole dětem zpříjemniti, — jakmile okusí zlaté svobody na poli a při pastvě dobytka, ničeho s nimi nesvedete. Pracující mezi dospělou chasou na poli, slyší stokrát za tu dobu posměšné řeči o škole a o učiteli. „Ty se snad již učitele nebojíš? — A ty už tam ani nechodíš, už bys se mohla vdávat! Vždyť jsi větší než učitel.“ — Takové a podobné věci se vedou s dětmi při okopávání řepy. A pak obyčejně celé shromáždění začne mluviti, jaký to nerozum, nutiti děti, aby chodily do 14 roku do školy.

S jakou chutí pospíchá potom takové dítě na zimu do školy, nemusíme ovšem podotýkati, ani jak jeho přítomnost působí na mládež ostatní. Ono se ostatním dětem záhy pochlubí, co slyšelo na pastvě nebo při práci na poli.

A nyní se opět otažme: Je to div, že učitelstvo upadá v nevážnost?

Posléze učiněna ve předešlém článku zmínka o „zvláštním poměru učitele k místní školní radě“. Bohužel, je ten poměr prazvláštní, a opět bohužel, že se o něm raději mlčí, než aby se pověděla veřejně pravda.

Dle zákona jest předsedou místní školní rady starosta obce, v níž jest škola, členové jsou zvoleni od obecního zastupitelstva. Mimo ty jsou členy s virilním hlasem farář a řídící učitel. Členem obecního zastupitelstva a starostou může být zvolen každý, kdo požívá občanských práv. Není-li třeba mravně bezúhonný, je-li třeba odpůrcem školy, na to se nehledí. Leč dosti o tom.

Jak místní školní rada „dohlédá k docházce školní a ji všemi zákonnými prostředky zvelebují“ o tom bylo již psáno v „Poslu z Budče“ i v těchto listech. Udávání nedbalců a výslec jejich u místní školní rady způsobuje učitelů mnohou trapnou chvíli a mnoho mrzutostí, zvláště museli-li mezi nedbalci vykážati samého pana předsedu nebo aspoň člena místní školní rady.

Místní školní rada má dále vyrovnávati rozepře učitelů mezi sebou nebo s údy obecními. Běda učitelům tam, kde spolu se hašteří a místní školní radu volají, aby ve sporu jejich rozhodovala! Různic bývá sice dosti, ale na štěstí jest málo učitelů tak neprozřetelných, aby místní školní radu volali na pomoc.

Hůře se to má se spory mezi učiteli a obecními. Je známo, že učitel má vychovávat — ale trestati nesmí; neboť tresty, jež vypočítává řád školní u některých dětí naprosto žádnými tresty nejsou. Co si tu má učitel počítati? Obyčejně se dlouho zdržuje, až mu přece žluč překypí a vezme rákosku. A to mívá mnohdy vážné následky. Nerozumný tatík nebo matka běží k starostovi, žádá, aby učitele předvolal, po případě udal vyššímu úřadu. Uvedeme tu příběh, jež před několika lety uveřejnila mezi zprávami „Beseda učitelská“.

Starý učitel zapomněl se a potrestal nezbednou žákyni metlou na ruce. Matka hned pospíšila k starostovi, žádajíc, aby učitel byl potrestán. Starosta hned svolal místní školní radu. *jejímiž členy byli většinou žáci zmíněného učitele. Do schůze se dostavili všichni členové mimo pana faráře a jednohlasně odsoudili starého učitele k pokutě 5 zlatých, jež musil učitel potrestané žákyni dáti do ruky.*

„Posel z Budče“ přinesl nedávno zprávu tohoto obsahu: V jistém městečku zaslal předseda místní školní rady řídícímu učiteli následující přípis: „Pane řídící! Včera o 10. hodině jsem Vás viděl na pohřbu. Zameškal jste tedy vyučování, což Vám na příště zakazuji.“ — Týž pán prý také posýlal ku škole policajta, aby dával pozor, zdali učitelé začínají v čas vyučovati. Konečně přijel okresní školní inspektor, který poukázal pana předsedu do příslušných mezí. Na to pravíme, že to byl velice hodný pan inspektor. Jenom že pan předseda mohl mu říci: Já užívám jen práva, které mi dává zákon, neboť místní školní rada má dohlédati k tomu, zdali vyučování dle času řádně se vykonává.

Místní školní rada jest dále oprávněna dávat učitelům dovolenou do tří dnů. O tom již bylo promluveno. Připojujeme k tomu pouze tolik: jako jest učitel svědomitému a své vážnosti dbalému vždycky krušno, musí-li starosta za dovolenou žádati, tak má učitel, který vyučování rád zameškává, zlaté časy. Pan předseda dovolí všecko, jen když mu dá učitel pokoj s nedbalci.

Konečně spolupůsobí místní školní rada při obsazování míst učitelských. Zvolí totiž ze žadatelů tři, z nichž jednoho má okresní školní rada na místo presentovati. Každé žádosti jest přiloženo dobrozdání c. k. okresního školního inspektora o působení žadatelově. Toto dobrozdání je tajné — ale místní školní rada ovšem si je přečte. Že potom také některý František ve škole dětem vypravuje, jak pan inspektor učitele A. na žádosti pochválil a učitele B. nepochválil, rozumí se samo sebou.

Ostatně bylo o těch rozmanitých zlořádech při obsazování míst v učitelských listech tolik napsáno, že by se z toho daly sestaviti celé kroniky a my to odбудeme krátce.

Při každém stavu rozhoduje o přijetí ucházeče zajisté především jeho horlivost a způsobilost; tak bývalo druhdy též při učitelstvu, ale nyní rozhodují tu jiné věci.

Má-li starosta nebo některý člen místní školní rady dospělou dceru, má přednost žadatel svobodný. Rovněž má přednost ten, kdo je s nimi spřízněn. Nemá-li žádný ze žadatelů těchto vlastností, rozhodují věci jiné, na př. je-li dobrým společníkem, a pak, není-li tuze přísným na nedbalce.

Snad konečně někdo ze členů si povšimne, že školní inspektor jednoho ze žadatelů zvláště doporučuje, a upozorní na to ostatní. — „Nu, toho přece voliti nebudeme,“ prohlásil pan předseda, „vždyť ke mně ani nepřišel!“ — Ukáže se, že nepřišel ani ostatní poprosit a proto se do terna nedostane.

Vzpomínáme tu na slova jistého školního inspektora. Toho otázal se kdysi starý, vážený pán, skutečný přítel školy: „Povězte mi, pane inspektore, odkud ten rozdíl. Když já jsem chodil do školy, náš učitel chodil v chatrném kabátě, mnohdy míval nouzi — i na svém poli pracoval, a my jsme si ho vážili jako nějaké vyšší bytosti — a dnes ta mládež si svých učitelů pranic neváží.“ — A co odpověděl inspektor? „To nemůže ani jinak býti. Nyní rozhoduje o učiteli několik lidí ve vsi, u nichž on o přízeň dožebrať se musí. Tu nelze mluvit o nějaké vážnosti.“

Čteme sice neustále v učitelských listech, že jest nedůstojno učitelského stavu, doprošovati se u členů místních školních rad přízně, ale myslíme, že takové horlení jest marné. To bylo, jest a bude, že ten, kdo za něco žádá, přichází k tomu, od koho může splnění své žádosti očekávat. Chovejte se svého stavu důstojně, nežádejte nikoho — a můžete na podučitelském místě se 350 zlatými sešedivěti. Okresní školní rady aspoň velice nerady volí žadatele mimo terno.

Tímto jsme zajisté nevyčetli ještě všechny příčiny, pro něž učitelský stav v nevážnost vic a více upadá. Ovšem mnozí učitelé také nemálo k tomu přispívají, nejsouce spolu svorní a mnohdy vzájemně se zlehčující; avšak pomlčíme o tom, neboť i tu jeví se vliv zákonných ustanovení, jež učitelstvo dělí na mnohé kasty. Mimo to jest ze všeho, co jsme uvedli, patrné, že za nynějších poměrů i učitelé horlivému a svědomitému těžko jest vážnost si udržeti.

Na otázku, kdy dočkáme se změny, kdy stav učitelský bude opět požívat vážnosti, jaké vždycky požíval — jest odpověď věru nesnadná. Jisto však jest, že musí hlasu svého pozvednouti nejprve učitelstvo samo. Mohlo-li tak dlouho dožadovati se zvýšení služného, až jeho volání bylo uslyšeno, proč by nemohlo pozvednouti hlasu proti podřízenosti stavu jeho nehodné? Ale to je zajisté zvláštní, že v listech učitelských stížností na vše možné se dočítáme — jenom právě na to ne, co můžeme nazvati kořenem všeho zla. O místních školních radách nedočkáme se ani slova; jediný list učitelský, který vychází na venkově, ob čas o ně zavadí — a ten jest u jistého listu Pražského u veliké nemilosti.

Věc tu si vysvětlíme snadno. Listy učitelské, ne všechny, ale většinou, píší v tónině „Národních Listů“ a snaží se učitelstvo udržeti pod praporem liberalismu. Jako tento liberalismus, vlastně lžiliberalismus, jen klamem se udržuje, tak snaží se klamem obelhati veškeré učitelstvo. A takovým klamem je stále rozšiřované tvrzení, že školství může prospívati a se zvelebovati jen a jen za dozoru samo-

správného. Místní školní rada je však také orgánem samosprávným — a proto nesmí se o ní promluvit pravdivé slovo. Došlo to, bohužel, již tak daleko, že ten, kdo by o nezpůsobivosti takových lidí k dozoru školnímu promluvil, prohlášen jest za nevlastence a zpátečníka.

Přese všecko přátelství liberálů k učitelstvu tvrdíme však směle a po zralé úvaze: Přátelství liberálů k učitelstvu jest *lícené a falešné*. Oni pod rouškou péče o školství neusilují o nic jiného, než *aby učitelstvo uvedli v úplnou nevolnost a je zbavili veškeré samostatnosti a zavlékli v postavení takové, v jakém nikdy před tím nebylo*.

Na doklad svého tvrzení uvedeme pouze, co „Nár. Listy“ před nedávnem vykládaly v listárně někomu ze svých čtenářů. Poněvadž prý zřízení a udržování školy vůbec náleží v obor působnosti místní školní rady, nemá prý ani katecheta ani řídící učitel práva vyvěšovati na stěny ve školní světnici obrazy, které by chtěli, nýbrž může prý to činiti jen místní školní rada. — Tedy, páni katechetové, kteří jste zmocnění k svému úřadu církevní vrchností, neopovažte se dáti na stěnu biblický obraz. a vy, páni řídící učitelé, kteří jste byli dvakráte zkoušeni před přísnými komisaři a při svém ustanovení složili jste přísahu, že budete svědomitě plniti své povinnosti, neopovažte se rovněž dáti na stěnu jakýkoliv obrázek — ale jděte nejprve poprosit pana starostu, smíte-li tak učiniti!

Tážeme se všech zastanců nové školy, zacházelo-li se kdy takto s učitelstvem? Jest opravdu s podivením, že veliká část učitelstva to „přátelství“ liberálů ještě neprohlédla.

Právo posíláti dítky do školy, právo žádati, aby dítky byly ve mravnosti a zbožnosti vychovány a potřebným věcem naučeny — toť svaté právo všech rodičů, a toho jim věru nikdo upíráti nebude; to může a má každý žádati za své hmotné oběti, jimiž školství jest udržováno.

Ku konci ještě malé připomenutí. Kdykoli se v katolickém listě ukáže na některou vadu nynějšího školství, tu odpůrci naši honem vyvracejí, co prý zase ten neb onen klerikál a zpátečník na moderní škole zlého shledal. Ale kdykoliv se zmíní katolický list o tom místním dozoru ku škole, pro učitelstvo tak ponižujícím — tu jsou naši liberálové úplně zticha, poněvadž pravdy nelze umlčeti ani ukřičeti. Tentokráte vyslovili jsme se zřetelně a otevřeně i jsme žádostivi, zdali některý list naše tvrzení vyvrátí.

Dr. František Rački.

(Narozen 25./11. 1828 † 13./2 1894.)

Nihil est enim illo gravius, sanctius, doctius, ut mihi non unus homo sed litterae ipsae omnesque bonae artes in uno homine summum periculum adire videntur. Plinius, Epistolae I, 22, 1.

Uvedená slova Pliniova položil „Hrv. Učitelj“ za motto k delší vzpomínce, již věnoval památce † Dr. Františka Rački-ho, jenž byl svému národu učitelem v nejlepším smyslu slova, učitelem, jakých se dostává zvláště národům malým jenom zřídka kdy. A my doufáme, že se laskavým čtenářům

jen zavděčíme, když zde podle listu nám přátelského podáme poněkud obsírnější zprávu o životě a působení tohoto „učitele“, jehož plody „posiloval se celý celičský národ chorvatský a bude se posilovati i ve věku budoucím“.

Rački narodil se z rodičů selských v čistě chorvatském kraji Fužinách, v gorském okrese, 25. listopadu 1828. Základ k svému pozdějšímu neobyčejnému vědění obdržel v obecné škole v rodném místě.

Dvě první gymnasijsní třídy odbyl v Rjece v r. 1839—1842., ostatní ve Varadině s výborným prospěchem. V bouřlivém roce 1848. odebral se do Seni, aby se zde v semináři vzdělával za sluhu Hospodinova. Roku 1849. byl poslán jakožto nadaný klerik do Vídeňského Pazmanea, kdež mimo vědy theologické a filosofické, zabýval se i slovanskými a cizími jazyky. Roku 1852. vrátil se do Seni, kdež byl 15. srpna posvěcen na kněze. Od té doby, od roku 1852., až do své smrti sloužil obětovně a nezištně v chrámě Božím i v chrámě vědy.

Právě tehdy uprázdnilo se při gymnasiu místo učitele fysiky, i stal se Rački učitelem toho předmětu. Dlouho však neučitoval. Roku 1853. poslal jej blahé paměti biskup Ožegović do vyššího kněžského ústavu sv. Augustina ve Vídni, kdež dosáhl r. 1855. doktorátu theologie. Mladý doktor vrátil se do Seni, kdež hned pověřen byl čestnou úlohou přednášeti církevní dějiny a kanonické právo; mimo to byl dohlížitelem v semináři a brzy na to přísedícím konsistoře a biskupským fiskusem. Koncem roku 1857. stal se kanovníkem ilyrské kapitoly v Římě. Tento národní ústav v Římě byl takřka již na kraji propasti, když biskupové Strossmayer a Ožegović vyvolili mladého Račkiho, aby onen ústav přivedl do stavu, jenž by se srovnával s národní ctí. Pro slovanské a chorvátské zájmy je pobyt Račkiho v Římě velice pozoruhodný. Roku 1860. vrátil se z Říma navštívit rodiště a přátel. Po krátkém čase hodlal vrátiti se do Říma, ale jinak bylo souzeno. Živý zájem pro veřejné záležitosti po listopadovém diplomu císařském strhnul s sebou i Račkiho a upoutal jej k biskupu Strossmayerovi.

V čas banské konference koncem 1860. a počátkem 1861. byl všude s biskupem Strossmayerem, pomáhaje mu prováděti myšlenky o duchovním obrození národa chorvatského. „Cokoli jsem pro Boha a víru, pro vlast a národ si předsevzal a provedl, v jeho šlechetné duši, v jeho šlechetném srdci a v jeho vůli povstalo a provedeno bylo. Dobrá polovice všeho toho jeho je myšlenka, jeho zásluha i jeho sláva.“ Tak vyznává sám biskup v psaní, jež poslal svému kněžstvu, když ho dostihla truchlivá zvěst o smrti nejvytrvalejšího a nejmilejšího přítele. Vlast potřebovala zdatného syna rázu Račkiho, a to mu zabránilo vrátiti se do Říma, kdež naň čekaly dříve či později veliké církevní hodnosti. I to je krásnou črtou ve zvláštním charak-

teru našeho velikána. Rodná půda měla pro něj vždy neobyčejnou přitažlivost, již se neodvážil odporovati jakýmkoli důvody. To ukázal celým svým vzorným životem a korunoval zamítnutím čestného a vábívého úřadu hlavy katolické hierarchie ruské. Svými vědeckými pracemi, jež by v každé literatuře evropské zaujímaly prvé místo, okrášlil rodnou literaturu nepomíjející ozdobou, a nikterak se nemohl odhodlati, jako někteří jiní znamenití učenci slovanští činí, aby okrašloval cizí sady. Mnohý důvod může ospravedlniti tento krok, ale Račkimu nade všechny důvody nejpádnějším důvodem bylo: vlast a čest domácí literatury. I na to nesmíme zapomenouti, dokud bude jednoho Chorváta.

Od roku 1861—1875. byl Rački vynikajícím členem našeho sněmu, kdykoli zasedal. Není úlohou tohoto listu, aby oceňoval jeho politické práce. Vzpomínáme jen, že není strany v zemi, jež by mu chtěla upírati čistý chorvátský patriotismus a to něco znamená. Byl uznanou autoritou ve všech otázkách, jež se týkají chorvátské vědy a osvěty. Neocenitelné zásluhy jeho v tomto směru nejsou ani zdaleka tak známy, jak by bylo třeba. Nestranný dějepis pronese i tu svůj soud, a Rački nemusí se ho báti.

Rački nebyl dobrým řečníkem, nebyl ani zvláštním stilistou. Proto také mnoho nemluvil ve sněmě, ale mnoho pracoval. Jeho slova a rada mnoho platily a to proto, že všichni věděli, že je hlubokého rozumu, střízlivého soudu a duše čisté jako křišťál. Ačkoli nerad mluvil, přece nemohl mlčeti, když se jednalo o osvětových, kulturních otázkách. Mlčeti při některých příležitostech bylo by hříchem proti vlasti a Račkimu mimo víru první byla vlast. V sezení se dne 27. dubna byl volen do výboru, jenž měl za úkol vypracovati základ a pravidla pro akademii a universitu, a později vidíme ho všude, kde přišlo jednati o akademii, universitě nebo kterékoli jiné školní otázce. Tak 15. prosince 1865. uvedl na přetřes, jak třeba zaříditi nové museum, v sezení 24. listopadu toho roku zvolen do stálých výborů: vědecko-naučného, pro jihoslovanskou akademii, universitu museum a zemský archiv. V sezení 4. července 1872. přednesl resoluci, kterou se vyzývá vláda, aby co nejdříve předložila k sněmovnímu jednání osnovu o universitě. Při rozpravě o rozpočtu zemském za rok 1872. mluvil v sezení 17. srpna 1872. o potřebě, aby archivář a pomocník jeho byli odborně

vzdělání a doporučil vládě, aby p. Torbera dosadila na místo, s něhož byl bez jakéhokoli provinění odstraněn. Jako předseda výboru pro školské záležitosti vyzval 22. srpna 1872. vládu, aby předložila sněmu devět zákonitých osnov o zařízení a přeměně university a doplnění vyučovacího řádu. Když se mluvilo o zákonitě osnově záhřebské university, byl zpravodajem, a zvláště doporučil, aby se zřídila úplná universita. V sezení 15. října 1873. při osnově zákona o upravení služného profesorům středních škol mluvil o příplatku pro professory záhřebského gymnasia a v sezení 16. října 1873. vyhlídl vládu, aby předložila školské osnovy, jak by se školství chorvatské soustavně rozvilo. V sezení 10. ledna 1874. navrhl, aby se pro museum zakoupila Gajova sbírka. V sezení 3. září 1874. při speciální debatě o osnově zařízení obecných škol mluvil pro poměrný vliv duchovních vrchností ve školské záležitosti. V sezení 31. prosince 1874. mluvil pro zlepšení platu duchovenstva v biskupství modruško-seňském. V sezení 5. ledna 1875. byl zpravodajem při předložení zákona o spolupůsobení úřadů a sněmu pro zemskou statistiku.

To je jen stručný náčrtek jeho práce ve sněmě pro národní školství.

Ještě úžeji připoután byl Rački k chorvatské škole, když roku 1863. byl jmenován školním radou a inspektorem při kr. dalmatsko-hrvat.-slav. místodržitelství. I jako inspektor měl Rački plné ruce práce, zvláště při sestavování školních knih.

26. června 1866. zvolila jej mladá akademie za prvního svého předsedu, a nejvyšším rozhodnutím od 10. dubna 1867. byl potvrzen od Jeho Veličenstva, zároveň byl sprostěn služby školního inspektora.

Akademii počíná nový význačný oddíl v životě Račkiho, neboť do své smrti pracoval pro akademii, žil v akademii. Korunou jeho požehnané práce je v pravdě práce v akademii, již byl srdcem i duší, otcem i matkou. Každý den přišel v tento dům — pravil krásně dr. Marković — aby mu přinesl světlo i lásku, poučení i dohled, ducha i život, a odešel z něho, aby mu zítra opět přinesl novou duchovní potravu a posilu. Každý den přinášel v tento dům zářné zraky své Bohem nadané bytosti, aby byl tento dům, tato jihoslovanská akademie jitřenkou vědy a umění, bratrské a lidské lásky Chorvatů a Srbů, Slovinců i Bulharů.

Již záhy vážně připravoval se Rački k náučnému a literárnímu povolání, jež tak krásně korunoval svými pracemi v akademii.

Zesnulý byl dějepiscem a to jedním z největších dějepisců Slovanstva. Po dobrém dějepisci, zvláště po dějepisci, jenž teprve razí cestu, požaduje se neobyčejných schopností a dovedností, aby dílo jeho mělo význam ve vědě. Všechny veliké schopnosti jež mají zdobiti velikého dějepisce vědce, spojily se v Račkim, s nímž jako by se bylo posestřilo všech devět Apollových muz. Strízlivosť a objektivnosť při hledání pravdy, důvtip a pronikavost, neobyčejný dar spojování roztroušených črt a momentů, a konečně vroucí a nezištná láska k vlasti jsou základy a podmínky, bez nichž nemůžeme si představití dovedného, vědeckého zkoumatele národních dějin. Všeho toho byl u Račkiho nadbytek jak dokazují nepočtená jeho díla a dozrává jednomyslně celý učený svět, jenž jediný má právo posuzovati práci takového muže, jako byl Rački.

(Ostatek p. 1875.)

DROBNOSTI.

Vyplácení remunerace za ženské ruční práce. Zemská školní rada, dorozuměvši se se zemským výborem, nařídila výnosem ze 3. dne m. února 1894., aby odměny za vyučování ženským pracím ručním vyplácely se počínajíc letošním školním rokem ve 12 lhůtách na před splatných.

Dopisování správ škol s farními úřady. Ku dotazu, ve zvláštním případě učiněnému, oznámilo c. k. ředitelství pošt a telegrafů v Praze c. k. zemské radě

školní, že jsou zproštěny poštovního také dopisy správ a ředitelství škol v záležitostech vyučování nebo jiných záležitostí k duchovním úřadům všech státem uznaných vyznání a všech hierarchických stupňů ve styku vzájemném. Dopisy ty musí však na vnější straně náležitě býti adjustovány.

Jak se mají zaměstnávatí dívky, když vystoupí ze školy. Není dívky pohodlnější, dívky, kteráž by se více práci vyhýbala, nežli dívka, když opustí školu.

Tu jí každé sebe lehčí zaměstnání je břemenem. Vše odbývá ledabylo — za to miluje toulky, čtení zamilovaných povídek a p. v. — U dívek doba učení se a učení je kratší, někde až příliš brzy vyjde do života, do starosti. Matky v tom ohledu mnoho chybují a často musí cizí lidé napravovati, co rodiče pokazili. Odtud mnoho nářků v rodinách. Manželkám schází potřebné hospodářské cnosti, smysl pro pořádek, čistotu, sporiťovost a p. Jednu část viny na tom nese organizace školství, která jak chlapcům tak dívkám dává jednotné vychování, ač přece cíle obou tak se různí. Chlapci ve školách učí se pro příští život, dívky však nikoliv. Dívky spíše instinktivně nastávající úkol svůj chápou. A kde rodiče tento nedostatek vychování — domácím vychováním nenahrazují, tam je osud nastávající manželky a matky rozhodnut. Ovšem nikoli k jejímu prospěchu. — V prvních dobách po vyjití ze školy mají dívky buď v cizím domě, hospodářství, pracovati a poslouchati se učiti, anebo doma matka má je ku práci upřímně přidržovati. — O této důležité kapitole vyslovuje se krátce a jádrně řiditel dívčí školy Goerth v Insterburku takto: Po vyjití ze školy platí zákon: Milé dítě, ráno vstaneš o šesté hodině a pomůžeš služebným v úklidu. Jen poklekni a vytrhni prach ze všech koutů, odstraňuj pavučiny, očišť květiny, pohovku, vyklepej koberce, otrhni prach z nábytku. Nespadne ti žádná perla z koruny, třebaš bylas dcera radova, nebo kupcova. Ty jako budoucí paní máš věděti, na jaké věci se musí pozor dáti, aby světnice vyhlížela jako kaplička, aby každý v ní volným a blaženým se cítil. — V kuchyni uč se zemáky loupati, po jídle nádoby mýti, před ním prostírat a dbáti na největší čistotu nádobí. Viz, tu zapomněla kuchařka lžici dole obmýti. Tam nám hrnek čistý ubrus pokálel. Vystříhej se toho. — Uč se připravovati krmě před pečením a vařením. Uč se maso práti, vezmi tolik soli, tolik pepře, tolik koření, hleď si při pečení na ty a na ty věci. Dnes máme ryby. Jsou ještě živé. Uč se je zabíjeti; cvič se šupiny z nich odstraňo-

vati, je kuchati. Ty si to ošklivíš? Že nemůžeš potom tři dny ani rybu ani maso jísti? I to nic nedělá. Čtvrtého dne bude ti dobře chutnati, a potom máš na vždy pokoj. Pamatuj si, že nesmíš s prací otálet, že musíš se vedení domácnosti dobře naučiti. Musíš umět zatopiti pro pečení masa i pro pečení koláčů. Uč se tomu, jen se trap, hněvej se, jestli se ti pečení nepodaří; žádný učený mistr s nebe nespádl; ty se po nějakém namáhání staneš mistrovou. — Jen na tento způsob — dí dále — je možno dceru vychovati za statnou hospodyňku; dítě má se tak učiti, jakoby od cizího pro své povolání bylo vychováno. Leta učení nejsou panská leta a nemají ani býti.“ + 73.

Školní poměry ve Francii. Otěchtu podává zprávu jistý učitel, který se nějaký čas ve Francii zdržoval. Píše totiž takto: Bydlím na faře v dosti zastrčené vesnici. Vedle fary je škola, kde učitel chlapce a učitelka dívky vyučují. Oba jsou dosti smýšlení křesťanského a chodí do kostela, což je hodno uznání, jelikož se tím vydávají v nebezpečí býti u vládních orgánů denuncirovanu jako papeženci a přesazenu. Učitel ač osobně s farářem přátelsky vychází, musel by mu dvěře ukázati, kdyby vstoupil do školy. Neboť přijati jeho návštěvy stálo by místo jeho. Jelikož se jako učitel všude zajímám o školské poměry, chtěl jsem navštívit zdejší školu. Můj hostitel, farář, soudil, že to snad půjde, když si k tomu učitel vymůže dovolení. Ale konečně mne z toho zradil, protože by návštěva hostě farářova ve škole, třebaš byl učitelem, způsobila učiteli obtíže a nepříjemnosti. Že by učitel nebo učitelka na děti v kostele dozor měli, o tom není řeči. — Takové jsou poměry v zalehlé, ryze katolické vesnici! Při vyučování musí se učitel přísně všeho vystříhat, co by jen poněkud mělo nátěr náboženský. Bez trestu může učitel věci posvátných se dotýkati, aby je tupil. Když to tak vyhlíží na vsi, jak je to as ve městech, kde musí učitelé již předem býti atheisty nebo zednáři, aby dostali místo. (Chr. paed. Bl.) + 73.

Spisy redakci zaslané:

Vlasť. Red. Tomáš Škrdle. Roč. X. č. 6. s následujícím obsahem: † Jan Nep. Soukop. Nástin životopisný. Podává Jan

Halouzka. (Pokračování.) Pelikán. Báseň od Sigismunda barona Uttenrodta. Z básní P. Jos. Bergmanna O. Cr. Překládá P.

Jan Dvořák O. Cr. Ve vsi a v zámku. Povídka. Napsal V. Špaček. (Pokračování.) Suggesce a hypnotism ve světle vědy a víry. Sděluje prof. Frant. Horáček. (Pokračování.) Zda pochází veškeré pokolení lidské z jedné prarodičů? Napsal Ph. Dr. Eug. Kadeřávek. (Pokračování.) Troje námluvy. Episoda z básně Frederiho Mistrala „Mirèio“. Z provençalštiny přeložil P. Sigismund Bouška O. S. B. Dítě. Legenda souvěká od Ant. Bulanta. Poslední oběť na Velíze. Dějepisná povídka. Napsal Alois Dostál. (Pokrač. a dokonč.) Z cesty po Korsice. Podává Dr. Fr. Maleček. (Pokračování.) Charakteristika Husových Listů. Napsal Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. (Pokračování.) Julian Apostata. Napsal Václav Lefler. Česká literatura folkloristická za rok 1893. Napsal Ferd. Pátek. Z národního divadla. Píše J. Flekáček. Literatura.

Dělnické Noviny. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. III. čís. 14. s následujícím obsahem: Sociální nauky církve katolické a nynější stav oekonomický. (Z francouzského přel. Ant. Fresr. (Pokrač.) Různé zprávy. Zprávy spolkové. Dopisy. Literatura.

Zábavy Večerní. Sbírka zábavného a poučného čtení pro lid. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba.) Red. Fr. Pohunek. Sbírky této vyšlo poslední číslo na r. 1893., jež nese název: K vítí z luhů jihoslovanských. Sebral a přeložil J. K. Kačer, a čís. 1. na rok 1894 (s ilustracemi), jež přináší povídku: K něž voják od M. Aiguepersa. Přeložila J. Kuffnerová.

Slova pravdy. Vydává Dr. Josef Burian, předseda Jednoty katolických Tovaryšů. Čís. 7. a 8. s tím obsahem: „U stolu moudrosti“. Časová úvaha. Napsal Fr. Žák. „Zakládejte jednoty!“ Na uvážení napsal Dr. Josef Burian. Čistý

výtěžek věnován jest Jednotě katolických Tovaryšů v Praze.

Szkola. Tygodnik pedagogiczny. Organ Towarzystwa pedagogicznego we Lwowie. Red. Mieczysław Baranowski. Roč. XXVII. čís. 10. a 11.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVII. čís. 5. a 6.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Vydává a red. Prof. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 5. a 6. s velmi pěkným obsahem a zdařilými ilustracemi.

Rozhledy po lidumilství. Red. Marie Zelená. Čís. 2. Úprava listu slušná, obsah pěkný; jen báseň „Mučedníci“ od Růženy Jessenské se nám nelíbí; neboť mučedník, jehož duše nevzletí, nepovznáší se k nebesům vzhůru ani před smrtí, nýbrž právě „před smrtí ještě do hlubin klesá“ . . . , jest při nejmenším prapodivný mučedník! Obrací-li k těmto mučedníkům básnička oči své „slzami plné“, není nám ovšem nic do toho, že by však právě těmto mučedníkům patřila „koruna první“, jak dí Jessenská, tomu věř, kdo můžeš, my nemůžeme.

Dom a škola. Vychovatel'ský časopis pre rodičov a učitel'ov. Red. Karol Salva. Roč. X. čís. 2. Doporučujeme. Roční předplatné 2 zl. 50 kr. přijímá knihtiskárna Karla Salvy v Ružomberku (Rózsahegy).

Časopis učitelek. Čtrnáctidenník pro učitelky, pěstounky a vychovatelky vůbec. Redaktorka Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 6.

Náš Domov. Vyd. a red. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 6.

Listárna redakce.

Dp. L. Vaše znepokojení je zbytečné. Kdyby se měl zákon vztahovat i na vás, musil by se přece o vás také zmiňovat, čehož však nečiní, ač jinak rozeznává vždy velmi přísně.

Konkursy.

Ve Třeboňském školním okrese obsadí se definitivně: **1.** Místo řídícího učitele dvoutřídní obecné školy ve Stříbrci s ročním služným dle IV. třídy platů učitelských, funkčním přídavkem 100 zl. a s právem na svobodný byt, po případě příbytečné. **2.** Místo učitele a správce jednotřídní obecné školy v Hrachovišti s ročním služným dle IV. třídy platů učitelských, funkčním přídavkem 50 zl. a právem na svobodný byt, po případě na příbytečné. Žadatelé za tato obě místa (č. 1. a 2.) musí prokázati způsobilost k vyučování katol. náboženství. **3.** Místo podučitele při obecné škole v Suchole, Lomnici a Bukovsku s ročním služným 400 zl. **4.** Místo podučitelské při obecné škole v Bošilci, Cepu, Doňově, Drahově, Drahotešicích, Drachově, Jilovicích, Neplachově, Staňkově,

Svínech, Šalmanovicích, Stříbrci a Zablatí s ročním služným 350 zl. (Žádosti od 14./3. do šesti neděl.)

V Poděbradském školním okrese obsadí se definitivně: **1.** Místo podučitele při měšťanské chlapecké škole v Poděbradech pro odbor gramaticko-historický s ročním služným 450 zl. Přednost dá se uchazečům, kteří prokáží způsobilost vyučovati jazyku německému neb francouzskému. **2.** Místo podučitelky při měšťanské škole pro dívky v Poděbradech pro odbor mathematicko-technický s ročním služným 450 zl. **3.** Místa podučitelek při obecných dívčích školách v Nymburce, Poděbradech, Pečkách a Sadské s ročním služným 400 zl. **4.** Místa podučitelů s ročním služným 400 zl. při obecných školách v Dymokurech, Jeseníku, Kněžicích a Kostomlatech (2 místa). **5.** Místa podučitelů při obecných školách v Bošíně, Kovanicích, Libici, Opolanech a na exponované stanici obecné školy Pátecké v Okřinku se služným ročních 350 zl. (Žádosti od 13./3. do šesti neděl.).

Knihy a brožury družstvem „VLAST“ vydané :

Jak píše profesor dr. Masaryk o katolické vědě a víře.

Podává Fr. Filip Konečný Ord. Praed. Tato důležitá a důkladná kniha stojí 1 zl. 50 kr., pro činné a přispívající členy družstva 1 zl.

Z Duševního bojiště. Literární statistické črty. — Napsal Fr. Vaněček. — Cena 60 kr.

Almanah na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. Cena 1 zl. 50., pro členy družstva, kleriky a alumny, podučitele a podučitelky, dělníky a řemeslníky 1 zl. Dosud jest prodej slabý, i žádáme o nové a hojné objednávky.

Sborník Historického kroužku. I. 136 stran 80 kr. — II. 112 stran 70 kr. **P. J. Svoboda: Rozbor Bílkovy reformace katol.** 10 kr.

Náboženské a mravní výchování a vyučování na školách obecných a sjezd učitelstva a přátel školství, konaný v Praze, dne 6. srpna 1891. (Resoluce a řeči). Kriticky probírá Fr. Pohunek, red. »Vychovatele«. (Otisk z »Vychovatele«.) Cena 30 kr., hotově v administraci »Vlasti« objednaná stojí pouze 10 kr. Prosíme, aby tento důkladný spis co nejvíce byl rozšířen.

„Neopravujte Otčenáš“, článek z »Vychovatele« vydalo družstvo »Vlast« ve zvláštním vydání a prodává jednotlivý otisk po jednom krejcaru.

Májisté. Sociální obraz z nové doby. Napsali Tom. Jos. Jiroušek a liga + 7. Tato brožura odhaluje mnohá tajemství a neznámé zvyky a obyčeje sociální demokracie a jest vůbec velice poučná a zajímavá. Stojí 4 kr.

Sociální otázka a církev katolická. Příspěvky k Encyklice sv. Otce Lva XII. o dělnické otázce od Fr. Vaněčka. Tato brožura o třech arších byla vydána na oslavu bisk. jubilea sv. Otce Lva XIII. a prodává se po 5 kr.

Všecky objednávky těchto časopisů, knih a brožur vyřizuje administrace Vlasti v Praze číslo 234-I.

Historické sborníky má v komisi knihkupectví Cyrillo-Meth. (Gustav Franci) v paláci pražské spořitelny.

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Methoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. František Horáček. (Pokračování.) — Co jest příčinou, že mládež nynější neváží si učitelů svých tak, jak jest žádoucí? Uvažuje V. Zálabský. (Dokonč.) — Dr. František Rački. (Nar. 25./11 1828 † 13./2. 1894.) — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Listárna redakce. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15 a 25 každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlročně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:

družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a ne frankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (farní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

II. Nové učebnice.

Z předcházející úvahy vysvítá, že by byly v budoucí náboženské škole tyto učebnice: 1. *katechismus*, 2. *biblický dějepis*, 3. *zpěvník*, 4. *čítanka*, 5. *mluvnice*.

Naznačíme stručně, jak si představujeme úpravu těchto učebnic, aby byla jednak dokonalým výrazem soustavy učebné jednak času přiměřeným podkladem školního vyučování. Podotýkáme, že k počtům, měřictví a kreslení netřeba žádných knih.

1. *Katechismus* jest nejpřednější školní učebnicí. Z této knihy má čerpati žák základní pravdy ku svému nábožensko-mravnímu vzdělání; odtud též má bráti nejvydatnější podporu pro svůj budoucí život ve společnosti. Nastává otázka: zda jest upraven katechismus tak, aby byl milou knihou maličkým i dospělým? Musíme vyznati, že nikoliv. Každá jiná kniha více se zamlouvá dětem i dospělým, nežli katechismus. V čem to vězí? Povíme přímo, ať jest komu vhod nebo nevhod.

Předně jest katechismus dosud ve školách užívaný kusý. Nepostačí položit jednotlivé věroučné a mravoučné věty bez důvodů a důsledků. Jak může se působiti na přesvědčení a vzbuzení citu pouhým výkladem? Tak líčí katechismus Skočdopolův dosti obsírně i přehledně čtvrté přikázání Boží, ale o pohnutkách té neb oné povinnosti ani slůvka, a přece by bylo zapotřebí v nynější době vytknouti, netoliko pohnutky náboženské, nýbrž i z rozumu a z dějin. V této části jest mnohem lepší katechismus Pražský; máť aspoň při 4. přikázání Božím všudy a vesměs citáty i příklady biblické.

Zdá-li se komu, že připojením důvodů a důsledků vzrostl by katechismus ve velkou a drahou knihu, pomni, že s druhé strany zase mnoho místa by se nabylo. Ukážeme ihned, jak si to myslíme.

Za druhé jest katechismus svým obsahem příliš rozdrobený. Každá téměř věta tvoří pro sebe odstavec. Tisk jest mnohdy až trojí: obyčejný, tučný a drobný. Tím nemůže nabýti žák žádného jasného přehledu, stěžejné pravdy sv. náboženství nemohou mu vniknouti do hlavy ani do srdce, v hlavě povstává chaos a v srdci chlad.

Má-li se státi obsah katechismu záživným, musí se konečně upustiti od dosavadní rozdrobenosti a od dosavadního vykládání na základě církevních formulí

(Věřím v Boha, přikázání Boží a církevní)) a scholastických distinkcí (rozdíly hříchů a ctností). Všecko učivo musí se shrnouti v články podobné článkům v čítankách, a musí se bráti za sebou tak, aby byla patrna jejich organická souvislost. Další vývody sem příslušící nalezne takový čtenář v jiných člancích našich ¹⁾, na jejichž váhu upozorňovati pouhá láska k věci nám velí, nikoliv ohled osobní.

2. *Biblický dějepis* jest základem všeho vyučování náboženského. V nižších třídách obecné školy, dokud žáci nejsou zběhlí ve čtení, musí ho katecheta vykládati a učitel opakovati. Ve vyšších třídách vykládá katecheta katechismus na základě biblickém, jež byl položil v nižších třídách; musí tedy biblické příběhy po různu připomínati. Ale jest zapotřebí, aby žáci znali biblické děje po řadě a zevrubně. A to se může státi jen tím, že bude učitel biblický dějepis se žáky čítati, u př. v IV. třídě starý a v V. nový zákon. Dostačít tedy pro obecné škol, jeden biblický dějepis; ve vyšších třídách budou žáci z něho čísti, v nižších bude katecheta i učitel z něho vybírat, co by se hodilo pro žáky těchto tříd.

K tomu cíli hodí se sice celkem učebnice nyní schválená, ale z ohledu na nynější časové potřeby mělo by se sem tam něco poopravit.

a) Dobré jest podávati biblické příběhy biblickou mluvou, nad niž není krásnější. Ale dětem není vždy srozumitelná; pouštěti se pak do výkladu slov bylo by maření času. Radíme tedy, by v budoucím vydání učebnice pro biblický dějepis nelpělo se tak úzkostlivě na mluvě, nýbrž aby se přizpůsobila tato způsobům věku našeho a chápavosti mládeže. Sem náleží tak zvané protoevangelium plné hebraismů (nepřátelství položím m. způsobím, potře m. zmaří, rozšlápne, semenem m. potomstvem, pokolením); znamení Kainovo; slova Hospodinova k Abrahamovi: „v tobě požehnána budou“ m. skrze tebe šťastna budou; „nalezl-li jsem milost před očima tvýma,“ m. jsem-li ti milý, máš-li mne rád; „učíníte-li milosrdenství a pravdu s pánem mým,“ m. vyslyšíte-li prosbu pána mého; rozmluva mezi Hospodinem a ďáblem o Jobovi; „v těchto třech stech mužů vysvobodím vás“ m. skrze tato tři sta; peníze nebo odplatu vzíti, m. dostat; žernov oslíčí, m. mlýnský kámen, a j. v.

b) Biblický dějepis souvisí co nejtěsněji jak s věroukou tak i s mravoukou. Jest tedy zapotřebí připojiti ku každému příběhu důsledky věroučné i mravoučné. Máť sice učebnice schválená pro obecné školy jakési věroučné a mravoučné poznámky, ale tyto poznámky jsou jenom při některých příbězích, pak nevyčerpávají vší látky, a jsouce tištěny drobným tiskem a v závorkách, vzbuzují domněnku, že jsou věci vedlejší. Každá učebnice má býti tak složena, aby bylo v ni všecko, co vede k cíli nábožensko-mravního vzdělání, a nemusilo se doplňovati odjinud.

Přejeme si tedy, aby ku každému příběhu biblickému připojeno bylo, co lze vůbec z něho vyvoditi pro utvrzení víry a mravu, a sice aby to bylo připojeno stejně velkým tiskem beze všeho formálního označování, tedy bez závorek, beze slov „naučení víry, naučení mravů“, atd. Dostačí oddělit jednotlivé naučné věty pomlčkou. Dáme příklad. Článek: „Zřízení království. Saul.“ Panovník jest náměstkem Božím na zemi. — Panovník má právo zákony dávat aneb navrhovati a potvrzovati, daně ukládati a vybírat, schopných mužů k vojsku povolávati (v učebnici měla by býti naznačena zevrubně tato práva královská). — Poddaní mají panovníka a úřadů jím zřízených poslouchati, daně platiti, ve vojště věrně sloužiti, všeliké vzpoury se chrániti. — Věrnému panovníku Bůh žehná a pomáhá

¹⁾ „Vychovatel“ r. 1892. str. 392.

ve všech podnicích; nevěrného opouští a zavrhuje. — Poslušnost jest oběť Bohu milejší, než všechny jiné oběti.

Proti tomuto způsobu vykládání dějin biblických mohlo by se namítati, žeby se učivo příliš rozšířilo, a pak žeby mnohé poučky o víře a mravech často se opakovaly. — Na tuto námitku odpovídáme. Připojením věroučných a mravoučných důsledků ku každému ději rozmnoží se učivo jen zdánlivě, poněvadž příběhy buď suchopárné buď k mravoučnému využitkování nezpůsobivé¹⁾ z biblického dějepisu by se vypustily. Tedy na jedné straně látky by přibýlo, ale na druhé straně látky by opět ubylo, a tak by se dosavadní učebnice co do objemu nezměnila. — Že některé věroučné a mravoučné důsledky často by se opakovaly, jest jistá věc, ale v tom nespatřujeme my žádné vady, naopak čím častěji to neb ono důležité pro život naučení bude se připomínati, tím hlouběji a vytrvaleji utkví v mysli mládeže.

3. *Zpěvník*. Ve škole obecné pěstuje se zpěv dvojím směrem: zpívají se písně jednak světské jednak církevní. První jsou sem tam v čítankách, pro druhé musí býti zvláštní zpěvník.

Potřeba kostelního zpěvníku pro školní mládež uznána již dávno ode všech stran. Jelikož o věci této pojednáno již s dostatek v tomto časopise²⁾, obmezuje se zde na úhrnečný úsudek, jenž zní: kostelní zpěvník pro obecné školy mějž v dodatku nejpotřebnější modlitby, jež by se srovnávaly smyslem i slohem s katechismem; tento zpěvník budiž sestaven na základě kancionálu vzdělaného znalci povolányi od duchovní vrchnosti; budiž jednotný pro celou diecési nebo církevní provincii, mluvnicky správný a laciný.

4. *Čítanka*. Jelikož zeměpis ani na gymnasiích nepokládá se za zvláštní předmět (krom první třídy), nýbrž připojuje se k dějepisu jakožto jeho průprava, není zapotřebí ani v obecné škole zvláštního oddělování dle hodin, nýbrž pouze dle látky³⁾. Měla by tedy čítanka pouze tři díly: a) *čtení mravoučné*, b) *čtení o přírodních věcech*, c) *čtení ze zeměpisu a dějepisu*.

a) *Čtení mravoučné*. V mravoučné částce katechismu, byť i byla lépe zpracována nežli v nynějších katechismech (u př. jako naše sedmá část „O životě křesťanském“, již nikdo ani logické ani praktické přesnosti neupře), nelze pojednati o všech povinnostech s náležitou důkladností a to hlavně pro věc samu, jelikož v katechismu různé pohnutky musí se uváděti úhrnečně. Příklad. Mluvíce o čistotě, uvádíme za pohnutky: přirozený stud, lásku k Pánu Ježíši, paměť na všudybytnost Boží, vážnost u lidí. Nesnadno rozhodnouti, která z těchto pohnutek k vypěstování čistoty více napomáhá. Katecheta, vykládaje katechismus, nemá tolik času, aby všechny tyto pohnutky důkladně rozebral a žákům na srdce vložil. Budeť tedy úlohou učitelovou, co katecheta stručně nastínil, rozšířiti a prohloubiti. K tomu cíli a konci nechť pojednávají jednotlivé články v mravoučném čtení čítanky o ctnostech křesťanských brzy dle té brzy dle oné pohnutky, a to způsobem poutavým a zajímavým. Aby nebylo jednotvárnosti, může se voliti způsob povídky, pojednání, básně, písně, deklamovánky, rozmluvy, povahopisu, životopisu, dopisu.

¹⁾ U př. ze starého zákona čl. 72., 73., 75., 78., 82., 84., 87., z nového zákona čl. 17. a 18. (vyjma 2. odstavce) 24., 27., 31. (krom jmen 12 apoštolů) 34., 35., 41., 49., 50., 53., 54., 89., 92., 94., 95.

²⁾ r. 1892. str. 257., 273., 487. r. 1893. str. 102. 233.

³⁾ Viz Jana Lepaře „O methodách dějepisného učení na školách obecných“. str. 15.

V této formální stránce souhlasíme s čítankami nyní ve školách zavedenými; ale nesouhlasíme s oním mravoučným aneb vzdělávacím čtením v jeho podstatě. Toto čtení má ráz všeobecný, neuvádějíc důvodů aneb pohnutek dogmatických, plynoucích z náboženství křesťansko-katolického. Hodí se stejně dobře mládeži evangelické a židovské jako katolické. Zde se jeví nejpatrněji ráz školy bezkonfesní.

Domnívali jsme se, že „epochální“ dílo učitele Sokola ¹⁾, jímž on sám veřejně se honosí, nahradí učitelstvu, čeho čítanky samy nepodávají; ale sklamali jsme se. Čtení mravoučné z čítanek jest tu pouze methodicky vyloženo a až k omrzení podobnými neb opačnými příběhy rozhojnéno. Základ věroučný jeví se jen tu a tam, jako proti vůli spisovatelově. Pročež nelze tvrditi, že „spisovatel ve mnohých případech spojuje mravoučný směr článků s etikou plynoucí z dogmat“ ²⁾.

Kdyby mravoučné čtení v čítankách mělo se podržeti, mnsily by se připojiti ku každému článku, zrovna jako v biblickém dějepise, pohnutky dogmatické. Vězmeme za vzor několik článků z V. dílu čítanky.

Čl. 3. „Kámen broušený a nebroušený“ jest krásné podobenství. Má-li působiti na mravní cit s hlediště náboženského, musí se toto podobenství stručně vyložiti. Asi takto. Broušený granát jest člověk vzdělaný, neúhledný oblázek člověk sprostný. Nesluší se na člověka vzdělaného, by pohrdal sprostným; neboť že jest vzdělaným, není jeho zásluha, nýbrž zásluha nejvyšší dobrotivého Boha, který dává člověku ku vzdělání schopnost a příležitost, a pak také zásluha pečlivých pěstounů, kteří vychovávají člověka na místě Božím.

Čl. 6. „Jak jsme bohatí“ mohl by dobře působiti na mravní cit žáků, kdyby byly připojeny ku konci příslušné výroky z písmá sv. u př. Mat. 6, 20. Luk. 16, 9.

Čl. 42. „Starý vozka“ jest vyňat ze spisu Boženy Němcové „Dobrý člověk“ a tvoří zrovna jeho první odstavec. Tak, jak ho máme v čítance, nehodí se k vyvození jakéhos kloudného mravoučení. Kdyby nám šlo o toto a ne pouze o popis starého českého vozky dle těla, (v tom se jeví také ten nynější školský materialismus), šli bychom s Boženou Němcovou jen o krok dále a řekli bychom: „Přáno mu, je to dobrý člověk,“ říkávalo se ale vždy, když byla řeč, „jaké má v povoznictví štěstí.“ Raději se mohl zkrátiti popis tělesné postavy Hájkovy, a mohla se podati celá povídka v stručnosti, z čehož by se učili žáci, jak rádi mají pomáhati jiným lidem, zvláště krajanům v cizině. Ovšem nesmělo by scházeti pozadí náboženské, totiž, že jest to zřejmé přikázání Boží milovati bližního.

(Pokračování.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

III. Jan Ignác z Felbigerů.

Nástin jeho života a působení v oboru školském.

Podává Josef Zelenka.

U valné většiny nynějších českých paedagogů platí Jan Amos Komenský za nejslavnějšího paedagoga, za nejzasloužilejšího reformátora na roli školské. Nechceme a také šetříce historické pravdy ani nemůžeme upříti muži tomuto velkých zásluh, jakých si o školství vydobyl

¹⁾ „Průvodce četby mravoučné k čítankám pro školy obecné“, na Smíchově, II. vyd., 2 díly.

²⁾ „Vychovatel“ r. 1891. str. 80.

A kdybychom i chtěli a mohli mu v této příčině něco vytýkati, neučinili bychom toho zajisté snad jen proto, že Amos Komenský byl jinověrec, že k Církvi katolické ve svých spisech některých příliš šetrně se nezachoval; vždyť i jiní spisovatelé kátoličtí, ač jim tato slabá stránka Komenského byla známa, přece o působení jeho ve školství a vychovatelství mluví s patrným uznáním. Uvádíme na doklad Dra Stöckla, jak on mluví o Komenském a jeho působení v oboru školském ve své knize: „Lehrbuch der Geschichte der Paedagogik“ na stránce 267. a dalších.

Avšak projevující Komenskému a jeho zásluhám na roli školské své nestranné uznání, nesmíme a nemůžeme bez spravedlivé výčitky ponechati některé jeho nynější chvalořečníky a velebitelé, kteří hledí jaksi dokázati, jako by všecko dobré, co se v nynějším školství, zvláště v školství národním, naskytá, bylo hlavně ovocem snah a působení Komenského, jakoby po Komenském nebylo žádných mužů, kteří o školství v Rakousku a u nás v Čechách ne-li větších aspoň podobných zásluh si vydobyli.

Když za dob Marie Terezie školství národní k novému probouzelo se životu, když se k nynějšímu školství počaly klásti základy, tehdaž Komenský byl již téměř zapomenut; byli to noví mužové, kteří dle přání Marie Terezie a její nástupců reformy školské v Rakousku a v Čechách se ujali a tím k nynějšímu rozvoji ve školství platně přispěli a zároveň platné zásluhy, prospěšné zásady Komenského z hrobu zapomenutí opět vyvolali. A hle! jaký osud hrozil tehdaž Komenskému, tentýž osud zdají se připravovati zvláště velebitelé Komenského oněm mužům, kteří sto let po Komenském pracovali pro zvelebení škol s podobným nadšením, jako tento miláček jejich. A proč mají upadnouti v zapomenutí tito zasloužilí paedagogové? Máme silné podezření, ač si přejeme, aby bylo bezpodstatné, že hlavní příčina, proč se na tyto muže o školství zasloužilé zapomíná, proč se zásluhy jejich u valné části nynějších paedagogů podceňují, jest asi ta, že to byli kněží katoličtí. Ovšem tato příčina nám katolickým paedagogům nijak nepostačí, abychom i my na tyto oslavence museli zapomínati: naopak nás to tím více povzbuzuje, abychom jejich památku, jejich zásluhy oslavili, což učiníme v krátkých nástiněch jejich života a působení.

První z těchto mužů, jemuž písemný památník chceme věnovati, jest zasloužilý kněz, jehož jméno nese nápis tohoto článku, totiž Jan Ignác z Felbigerů, kterýž za dob Marie Terezie ve věcech školství platil v Rakousku za první autoritu. Z krátkého nástinu jeho života a působení v oboru školském, kterýž chceme podati dle nejspolehlivějších pramenů¹⁾, seznají čtenáři naši, že tohoto uznání nehodným nebyl. K jasnějšímu přehledu chceme nástin tento vyličiti v 6 odstavcích s tímto obsahem: 1. Život Felbigerův až do doby, kdy začal svou reformu ve školství. 2. Oprava jeho ve školství v Zahani. 3. Stav školství v Rakousku před Felbigrem, jeho povolání do Rakouska a opravy jím ve školství zde zavedené. 4. Literární činnost Felbigerova. 5. Methoda ve vyučování jím zavedená jakého došla posudku u přátel i nepřátel? 6. Felbigerova smrt a závěrečná úvaha o něm.

I. Jan Ignác z Felbigerů narodil se dne 6. ledna 1724. ve Velkém Hlohově, v nynějším pruském Slezsku, kteréž tehdaž patřilo ještě k dědičným zemím ra-

¹⁾ Prameny tyto jsou: J. J. v. Felbigers Methodenbuch von Johann Pannholzer. Freiburg 1892.; Helfert: Die österreichische Volksschule, I. Band. Prag 1860.; Stöckl: Lehrbuch der Geschichte Pädagogik, Mainz 1876.; Šimek: Dějiny vychovatelství, v Praze 1875.; Vorbes: Obrazy z dějin vychovatelství bez udání místa a roku, kdy vytištěno.

kouským a spolu ku koruně české. Dne 8. ledna téhož roku došel novorozenec křtu sv. v tamějším katolickém farním chrámu Páně, jak dotvrzuje tamější matrika křestní co nejspolehlivější pramen. Jest tedy nepravé udání Helferta a jiných, kteří za rodiště Felbigerovo udávají Vratislav. Rodičové jeho byli: Ignác Antonín z Felbigerů, císařský poštovník ve Velkém Hlohově, od císaře Karla VI. do stavu šlechtického povýšený, a manželka jeho Anna Kateřina roz. Šaková ze Schönfeldtu.

Synáček jejich jevil hned v útlém mládí velké schopnosti a náklonnost k vědám; na radu prvních svých učitelů dán byl od rodičů na gymnasium, kdež skvělými úspěchy ve svých studiích potvrdil naději svých příznivců. Po ukončených studiích gymnasiálních odebral se na universitu Vratislavskou a sice na theologickou fakultu, jejíž učitelské stolice byly vesměs obsazeny jezuity. Dokončiv r. 1844 studia theologická byl Felbiger teprve 20 roků stár, k svěcení kněžskému tudíž příliš mlád; musel ještě čekati. Ježto rodičové jeho mezi tím zemřeli, nezanechavše žádného jmění, uchýlil se mladý bohoslovec Felbiger ku svému příbuznému Langenicklovi, jenž byl správcem biskupského statku v Příchově. U něho strávil Felbiger 2 roky, zaměstnávaje se vyučováním tří synů svého dobrodince a při tom si bedlivě všimal též polního hospodářství.

Roku 1746 vstoupil Felbiger jako mladík dvaadvacetiletý do kláštera řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Zahani (Sagan), kdež vedle přípravy na kněžství zabýval se studiem sv. Otců a novější filosofie. Se zvláštní zálibou četl též staré klassiky římské, hleděl poznati tehdejší literaturu německou i francouzskou, všimal si pokroků ve vědách přírodních, pěstoval rád matematiku. O velkonocích r. 1748 byl na kněze posvěcen.

Pro svou ušlechtilou povahu, velké schopnosti a vědomosti požíval Felbiger velké přízně u svých řeholních představených, velké úcty a vážnosti u ostatních řeholních spolubratří, z nichž nejdůvěrnějším přítelem byl mu Benedikt Strauch, poněvadž se ve vědeckých snahách zcela shodovali.

Opatové zaháňští Leist a Kanur dle podání ve všech důležitějších záležitostech dovolávali se prý rady Felbigerovy. Po smrti opata Kanura dne 7. května 1758. byl Felbiger souhlasem řeholních spolubratří zvolen za opata a volba jeho došla potvrzení královského. Knížectví totiž Hlohovské spolu s jinými částmi Slezska připadlo roku 1742 pod vládu krále Pruského. V listopadu 1758 byl Felbiger jako opat benedikován a slavně nastolen.

Počátek jeho opatování nebyl příliš utěšený; zuřila v onu dobu válka sedmiletá; kanonie zahaňská vedle obyčejných daní musela platiti velké dávky a poplatky válečné. Mimo to řádové kostely vyžadovaly mnohé opravy, mnohá nová kostelní roucha a nádoby. Felbiger, aby zvýšil příjmy řádové, hleděl zvelebiti polní hospodářství na řádových statcích a zvýšiti jejich výnos, což poskytlo příležitost i poddanému lidu, aby v této věci mnohemu dobrému a novému se přiučil. Z oboru hospodářského vydal Felbiger v onu dobu některé spisy a pro své zásluhy v tomto oboru byl zvolen za prvního ředitele aneb předsedu vlastenecko-hospodářské společnosti ve Vratislavi.

Ale všechny tyto snahy Felbigrovy byly zastíněny jeho zásluhami, jichž si vydobyl o vzdělání lidu a povznešení ducha náboženského svou reformou ve školství, kterou započal v Zahani samé.

II. Až do oné doby, kdy stal se opatem, nevěnoval Felbiger školství pražádné téměř pozornosti; když však na jeho přání přítel jeho Benedikt Strauch převzal duchovní správu při klášterním farním chrámu Páně v Zahani, upozornil

svého opata, na jak nízkém stupni stojí výsledky vyučování na klášterní farní škole v Zahani, kde tři učitelé působili. Mnozí katoličtí rodičové dali své děti raději do tamnější školy protestantské, kteráž lepší pověsti požívala. Opat Felbiger tomuto úpadku katolického školství hleděl hned odpomoci; na radu a dle návrhu přítele svého P. Straucha vydal dne 30. listopadu 1761 zvláštní nařízení učitelům zahaňským na tamější farní škole katolické, v kterémž udal způsob a prostředky některé, jimiž by škola tato povznésti se mohla. Byly to prostředky, kteréž na mnoze i v nynějším školství mají svou platnost. Nicméně ač katoličtí učitelé v Zahani dle nařízení opatova hleděli se svědomitě řídit, neukázalo jejich vyučování přece žádného velkého úspěchu; scházela jim potřebná zručnost a metoda ve vyučování.

Katoličtí rodičové posílali své děti do školy protestantské jako dříve. Na radu Benedikta Straucha dal si opat dva přední katolické osadníky zavolati, kteří posílali děti do školy protestantské; domluvil jim proto, ale oni se omluvili, že chtějí-li, aby děti jejich něčemu se naučily, musejí je tam posílati, poněvadž se tam důkladněji vyučuje. Ano i když jim opat Felbiger slíbil, že pro povznesení katolické školy všecko učiní, tito katolíci tomu nedůvěřovali, od úmyslů opatových si mnoho neslibovali. Z tohoto chování katolických osadníků seznal Felbiger, že nedobře zařízenou školou katolickou ve styku s protestanty ohroženo jest i náboženství katolické, což jej tak dojalo, že s veškerým zápalem svého nadšeného ducha vrhl se na studium spisů paedagogických, aby mohl provésti žádoucí reformu školství katolického.

Mezi těmito spisy zalíbily se Felbigrovi nejvíce články a pokyny, jichž se dočetl v 3 dílu čítanky pro reálku berlínskou, s níž spojen byl seminář učitelský. Výsledek toho byl, že v průvodu řeholního kněze P. Josefa Suchera r. 1762 zajel do Berlína, navštívil reálku a ústav učitelský, jehož ředitelem byl protestantský konsistorní rada Hecker a učitelem jakýsi Hähn, vynálezce tak zvané tabulkové metody. Po úmluvě s Heckrem poslal Felbiger na dotčený ústav učitelský v Berlíně dva mladé muže, Antonína Vendu a Jindřicha Kokcia, aby se tam řádné metodě ve vyučování přiučili. Když po jedenáctiměsíční přípravě se navrátili, dal Felbiger dva starší dosavadní učitele na katolické škole zahaňské do výslužby, Vendu pak a Kokcia ustanovil na jejich místo a nejmladšímu dosavadnímu učiteli na katolické škole v Zahani nařídil, že se tak dlouho musí zdržeti vyučování, dokud se nové metodě zcela nepřiučí.

Chtěje předejiti všem klamným výkladům u svých katolických osadníků a poddaných, proč dle vzoru protestantského zavedl opravy ve školství katolickém, vydal dne 17. června 1763 předběžné oznámení o lepším zařízení triviálních čili obecných škol v Zahani, v kterémž mezi jiným poukázal na pravidlo sv. Augustina, co u jinověrců nalezáme dobrého, že to máme schváliti, co však učení našeho sv. náboženství odpírá, že máme opravit.

(Ostatek budoucně.)

Výklady náboženské.

Píše František Libor.

(Pokračování.)

O člověku.

Pořekadlo „variatio delectat“ platí o maličkých nejvíce. Proto dbejme u nich, pokud možná, střídání. Nedobře by bylo hromaditi mnoho dějů biblických a pak zase vyvozovati z nich najednou mnoho pouček a pravd náboženských. Pokud

lze z jednotlivého děje poučení vyvoditi, učiníme tak. Proto zopakovavše o stvoření prvního člověka, pojednáme o člověku vůbec.

Co učinil Pán Bůh z hlíny prvnímu člověku? A co vdechl do jeho těla? Co měl tedy Adam od Pána Boha? Adam byl první člověk a měl, jak dobře pravíte, tělo a nesmrtelnou duši. I každý z nás je člověk, jako byl Adam. Co tedy má každý z nás? Pamatujte si tedy: *Každý člověk má tělo a nesmrtelnou duši.*

Vy nevíte ještě, proč nazýváme duši *nesmrtelnou*. Proto jest nesmrtelná, že *smrt* nikdy na ni nepřijde, nebo že *nikdy neumře*. Proč nazýváme tedy duši lidskou nesmrtelnou?

Viděli jste snad již někdy zemřelého člověka; do čeho jej uložili? Když tak ležel v rakvi, příbuzní se zaň modlili, pro něj plakali. Zdali pak je *slyšel*? Zdali viděl, kdo stojí kolem něho? Dobře pravíte: člověk zemřelý nevidí, ani neslyší, ani sebou nehýbá, o ničem neví, a to proto, že v rakvi jest *jenom jeho tělo*. A kde jest duše? Když člověk zemřel, odešla duše jeho k Pánu Bohu, a jenom tělo zůstalo zde na zemi. A to tělo, protože v něm již duše není, jest zemřelé nebo *mrtvé*.

Co se tedy stává s duší, když člověk zemře? Umírá tedy duše? Kam pak odchází? Jaká je tedy duše? A co jenom umírá? Tedy si pamatujte: *duše lidská jest nesmrtelná, ale tělo je smrtelné.*

Umírají jenom staří lidé? Víte, že umírají i mladí lidé, i děti, jako jste vy. Každý člověk musí umřít, i každý z nás musí umřít. Tak Pán Bůh ustanovil Kam pak půjde potom naše duše?

Ano, naše duše půjde k Pánu Bohu. A když činil člověk zde na zemi, co se Pánu Bohu líbí, vezme Pán Bůh jeho duši do nebe, kde se s ním bude radovati. Činil-li však člověk něco, co se Pánu Bohu nelíbí, tedy Pán Bůh jeho duši *potrestá*. Co pak vy tedy budete činiti? Ano, jen co se Pánu Bohu líbí. Proto si vždy na Pána Boha vzpomínejte, abyste ničeho nedělali, co se mu nelíbí. Proto vám dal také Anděla Strážného, aby vás napomínal k dobrému; toho vždy poslouchajte, a pak se vaše duše dostane do nebe.

Zdali jste si pamatovali, proč Pán Bůh člověku při stvoření takovou péči a práci věnoval? A Pán Bůh ještě jinak ukázal, že jest mu člověk tvor nejmilejší a na zemi *nejpřednější*: On totiž *dal lidskému tělu i lidské duši veliké dary, jakých nedal žádnému jinému tvorů*. Opakujte, co dal Pán Bůh lidskému tělu i lidské duši. My chodíme rovně nebo zpřímá, kamkoli chceme, můžeme se podívat. Můžeme pohleděti k nebi, kde přebývá Pán Bůh. Zdali i zvířátka mohou hleděti vzhůru k nebi? Nikoliv, ona chodí s hlavou k zemi skloněnou. Pán Bůh dal našemu tělu *přímou postavu*. Vypravuji vám ve škole o Pánu Bohu; až přijdete domů, rodiče vaši se vás budou ptáti, o čem jste se učili; vy jim to povíte, neboť můžete *mluviti*; může-li pak také kuň, kráva, pes nebo jiné zvířátko něco povídati? Nemohou, protože neumějí *mluviti*, nemají *řeči*. Člověku však Pán Bůh dal *řeč*. Již tedy znáte druhý dar, který dal Pán Bůh našemu tělu: *přímou postavu, řeč*.

Když se vás táží, tu se obvykle hlásíte, když chcete odpovídati. Kterak pak se hlásíte? Ve škole se také učíte psáti; do čeho berete křídlo nebo písátko? Až vyrostete, budete konati všelijaké práce jako konají vaši rodičové; a čím budete ty práce konati? Zdali pak také některé zvířátko má ruce?

Pamatujte si tedy, že Pán Bůh dal lidskému tělu tyto dary: *přímou postavu, řeč a ruce ku práci*. Těchto darů *žádnému* z ostatních tvorů nedal. (Opakov.) Když znáte již dary, kterými Pán Bůh naše tělo obdařil, povíme si, které dary

dal naší duši. Jeden z těch velikých darů již znáte, neboť víte, jaká jest naše duše. Ano, jest nesmrtelná, Pán Bůh jí dal *nesmrtelnost*, a té nedal také žádnému jinému tvorů. Který je tedy první dar duše lidské?

Podívejte se, přinesl jsem vám krásný obrázek. Jest na něm malý Ježíšek a kolem něho andálkové. Líbí se vám? Vidím, že se vám líbí, máte z něho radost. Kdyby vám koupili rodiče pěknou knížku, také by se vám líbila, měly byste z ní radost. Když vám koupí nový oděv, máte radost. Když jste byli malí a rodiče vám koupili pěknou hračku, chlapcům koníčka, děvčátkům panenku — co jste také měli?

Ale což kdybyste takový pěkný obrázek, pěknou knihu, pěknou hračku ukázali koni nebo psíkovi, zdali pak by z toho také měli radost? Proč pak by neměli? Říkáme, že tomu *nerozumějí* — ale vy tomu *rozumíte*; a že rozumíte, pravíme, že máte *rozum*. Mají zvířátka také rozum?

Vidíte, *rozum* jest druhý veliký dar, který dal Pán Bůh duši naší. Znáte již tedy dva dary, jimiž Pán Bůh duši naší obdaril: které jsou to?

Když přijdete ze školy a rodiče nebudou míti pro vás žádné práce, dovolí vám, abyste si pohráli. Vy si zvolíte hru, která se vám líbí, někdy tu, jindy onu. Chcete-li se doma učit, buď si píšete, nebo čtete, nebo počítáte, — *zvolíte* si, co se vám právě líbí. Rolník si sám zvolí pole, na kterém chce sít žito, na jiném seje pšenici, na jiné dá řepu. Nikdo mu neporoučí, sám si ta pole zvolí. Člověk si *volí* práci. Zdali pak i kůň může si práci voliti? Nikoli; on musí konati tu, kterou mu hospodář vykáže. Někdy jej zapřáhne do vozu, jindy do pluhu. Člověk si práci může *voliti* zvíře nikoli. Člověk má *svobodnou vůli*, tu dal Pán Bůh jeho duši.

Nyní znáte všechny dary, jež dal Pán Bůh duši naší; které jsou to? (Nesmrtelnost, rozum, svobodná vůle.) Dal Pán Bůh také jiným tvorům tyto dary? (Celkové opak.)

(Pokračování.)

Dr. František Rački.

(Dokončení.)

Již před svou prací v akademii osvědčil se Rački jako zdatný pracovník na roli slovanského dějepisu.

Již v Seně zpracoval dílo o sv. Cyrillu a Methoději, a úvod s napsal: *Náčrt jihoslovanských dějin do IX. věku* uveřejnil v archivě pro dějiny jihoslovanské do IX. věku (IV. p. 235—281.).

Celý životopis sv. Cyrilla a Methoděje vyšel v Záhřebě r. 1859. s napsal: „Věk a činnost sv. Cyrilla a Methoděje, slovanských apoštolů“. Když se slavistika mnoho zabývala otázkou o slovanském písmu, napsal Rački r. 1861. knihu o tom předmětu. Třebas myšlenky tam pronesené dnes již zastaraly, jest přece tato kniha krásným o tom svědectvím, jak všestranně byl Rački vzdělán a jakou lásku měl ku slovanské řeči.

I o literární práci sv. bratří psal Rački v Tisícileté památce roku 1863. str. 1—26. Mimo tyto knihy jsou krásným svědectvím jeho neúmorné píce výtečné články v Katolickém listě a v Nevenu (Pomněnkách). Před jeho akademickou činností zasluhuje zvláštní vzpomínky vydání Asemanova evangelistáře, jenž je jedním z nejstarších památníků slovenského jazyka. (Záhřeb 1865.)

Roku 1864. počal s Jagićem a Torbarem vydávati vědecký časopis „Književnik“, jehož tři ročníky jsou důstojným předchůdcem „Radu“ jihoslovanské akademie. I v onom časopise — jak se samo rozumí — najdeme krásné důkazy odborného péra Račkiho.

27. července 1867. rozvinul Rački jako první předseda mladičké akademie stkvělým proslovem programu budoucí vě-

decké a literární práce, a tomu programu zůstal věren do posledního dechu svého života, střeže a prováděje jej železnou vůlí a neobyčejnou vytrvalostí. Veliké to bylo dílo, „plenum periculosae aleae“, jež provedli zakladatelé jihoslovanské akademie. Snadno je akademii založiti, ale těžko učiniti ji vědeckými pracemi důstojnou družkou ostatních akademií v učeném světě. Jihoslovanská akademie zjednala si brzy uznání a o to velikou zásluhu má Rački svými monumentálními díly, jimiž okrašloval sborníky akademie. Prohlížeje „Rad“, „Starinu“, „Ljetopis“ všude najdeš stopy práce Račkioho, krásné jeho promluvy, kterými jako předseda nebo místopředseda zahajoval sezení, plny jsou hlubokých myšlének. Každý vzdělaný Chorvát měl by je čísti a jim se učit, neboť jsou v nich uloženy myšlenky velikého a hlubokého myslitele. Poslední dobou nejmilejší prací mu bylo zkoumati o vnitřních poměrech Chorvátska za národních panovníků. Zesnulý mluvil o této práci velice rád, říká, že je mu ze všech jeho prací nejmilejší. Radoval se, že tyto své rozpravy vydá ve zvláštní knize, až vše ukončí; nebylo mu však souzeno, aby viděl vytištěno šesté pokračování, kde rozmlouvá o umění a uměleckém zaměstnání. Tato rozprava se dotiskuje a vyjde v CXVI „Radu“. Nemůžeme tu mluviti o všech pracích zesnulého, neboť není k tomu místa. Vždyť již uvádění pouhých nápisů jeho děl zaujalo by mnoho místa. Dostačí říci, že Rački tolik toho napsal, že se zdá, jako by stvořoval a ne pracoval. Mohl to proto, že každé chvíle užil ku práci, oddechem mu bylo jíti do akademie nebo k přátelům na vážné rozhovory.

Mnoho drahocenného času věnoval řízení akademie a pracím v ní podnikaným. Každého dne bylo jej lze viděti, jak v ustanovenou dobu spěchá do akademie, a nebylo sezení, aby s největší pozorností neposlouchal čtení, třebaš předmět jeho byl daleko od jeho historie a pomocných k ní věd. Tak vypravuje očitý svědek: „Nikdy nezapomenu jednoho čtení o gnomickém aoristu v řeckém a chorvátském jazyku. Na prstech jedné ruky spočítal bys posluchače, ale Rački bez pohnutí s největší bedlivostí sledoval rozpravu, jako by to byl předmět, jímž se sám zabývá.“

Právě tak horlivým, dovedným a pilným byl Rački jakožto kněz. Jako kanovník záhřebský byl svým vzorným, čistým životem kněžským okrasou a chloubou

starobylé kapitole, neúmornou prací, neobyčejným věděním a obzvláštní pilností silnou podporou a nejzdatnějším pracovníkem.

Za tyto všechny veliké zásluhy bude mu Bůh milostivým odplatitelem, národ pak chorvatský, jenž smrtí jeho tak bolestně byl dojat, nezapomene zajisté nikdy, čím mu byl Rački. Nebo že národ chorvatský dobře zná zásluhy zesnulého a že je dovede oceniti, toho důkazem jest již velkolepý pohřeb, jenž Račkimu byl vystrojen, a to je velikou útěchou, neboť národ, jenž své mrtvé slaví, na minulosti budoucnost si staví. Celý Záhřeb, úřední i neúřední, zdvihl se, aby vzdal poslední poctu svému velikánu. Průvod nešel z jeho domu, nýbrž z akademie a tím krásně symbolicky ukázáno, že mu akademie byla pravým domovem. Ze všech tříd společenských přicházeli v zástupech, aby ještě jednou rozloučili se s drahým zesnulým, jenž ležel v oné dvoraně, kde tolikráte čítal své práce a poslouchal práce svých druhů.

Professor dr. František Marković, proslavený básník chorvátký, soudruh zesnulého v akademii, pronesl tuto krásnou řeč, jež mnohé k slzám pohnula: „Jako sirotkové za otcem svým hledíme za Tebou na poslední cestě z tohoto domu, jemuž jsi Ty s velkým biskupem, jeho zakladatelem, byl srdcem i duší, otcem i matkou.“

Každý den přišel jsi v tento dům, abys mu přinesl světlo a lásku, poučení a dozor, ducha i život, a odešel jsi z něho, abys mu zítra opět přinesl novou duchovní potravu a posilu. Každý den přinášel jsi v tento dům zářné zraky své Bohem nadané bytosti, aby byl tento dům, tato jihoslovanská akademie, jitřenkou vědy a umění, bratrské a lidské lásky Chorvátů a Srbů, Slovenců i Bulharů.

A nyní má Tě zde mrtvého, chvěje se a jako s výše kloní — buď jí přimluvicím u Boha milostivého, aby jas a žár její nezhylnul, aby nesklesla.

Včera jsme Té mrtvého přenesli v tento dům, jehož jsi Ty domácím pánem, aby duch Tvůj spravedlivý a oslavený, jehož schránka tělesná prodlévá poslední den s rukama křížem složenými v příbytku lidském, požehnal tento Tvůj duchovní dům, Tvůj milovaný dům, jako jsi ve ctném příbytku svém v posledních okamžicích svého života zmírající rukou žehnal spoluobyvatele své.

Ve jménu tohoto domu, i ve jménu Tvého rodného Fužinského domu, ve jménu celé vlasti, s tohoto prahu, jako máme na srdci 3 zármutky, tak 3 slova rozloučení s pláčem vzkazujeme Tobě.

Naše díky Tobě, Františku Rački, za vše nezměrné dobro, jež jsi prokázal tomuto domu, domovu, vlasti.

Naše vroucí prosba k Tobě, Františku Rački; budiž u Boha nebeského přímlycem tohoto domu, nechť milostivě chrání jej, nechť chrání život zakladatele a projektora jeho.

Naše zvolání k Tobě, Františku Rački, zvolání, jež se bude ozývat v srdcích chorvatských, dokud bude jediného Chorváta: Sláva Tobě! —

Nad hrobem promluvil prof. Smičiklas; mimo to mluvili professor Dr. Š. Bresztjenszky, Antonín Koblar, zemský archivář ve jménu „Slovenské Matice“, dr. Josef Kušar ve jménu slovenského Sokolstva, prof. Lundell z Upsaly ve Švédsku „ve jménu evropské vědy“ a prof. varšavské university p. Kulakovskij ve jménu ruské vědy.

Prof. Smičiklas mluvil takto:

Zarmoucené shromáždění!

Brzy se otvírají chladné hroby, aby přijaly světlo národa chorvatského. Přinesli jsme sem i prvního pěstitele vědy a literatury chorvatské, abychom jeho smrtelné pozůstatky předali matce zemi chorvatské. Bože milostivý, bojíme se, že nás příliš zkoušíš.

Dal Jsi nám Františka Račkiho, aby jako pravý junák již v prvé mužské síle zabral místo v řadách vědců chorvatských a slovanských, aby jako předseda prodchnul celou práci jihoslovanské akademie oním vážným duchem vědy, jenž přinesl chorvatské akademii důstojné místo mezi družkami evropskými a národu chorvatskému čest, aby mohl býti důstojným druhem národů vzdělaných. Velicí národové, soudcové našich snah, tázali se po naší minulosti, a náš František postavil za tím účelem fundamentální, nehybné úhelné kameny chorvatských dějin. Věda slovanská a evropská uznala, že jsou pevné a nerozborné. Bože, Tvá milost dala mu sílu, že velikým množstvím rozprav zaplašil, odstranil tmu s nejdůležitějších událostí národa chorvatského a srbského, slovinského i bulharského, a modlil se vroucně k Tobě, aby byli jedno, jak jsi je učinil, otče nebeský, když Jsi jim dal, aby stejnozvukým hlasem mohli vzývat jméno Tvé. Chorváté

i Srbové, Slovinci i Bulhaři poznali v jeho dílech Tvůj hlas i Tvou vůli, Pane! Prosíme Tě, sjednoť nás, abychom společně vyplnili vůli Tvou.

Tys dal jej rozdvojenému národu a vlasti chorvatské. Jen Ty samojediný víš, co prolil tento národ krve za svaté jméno Tvé a za jméno Syna Tvého ukřižovaného. Našemu Františkovi požehnal Jsi, Otče, že s Tvoji pomocí ukončoval dílo za dílem, aby se tento národ co nejdříve povznesl jako náhradou, že tolik krve prolil za svaté jméno Tvé.

Nedej, Hospodine, aby se protivníci Tvého věrného národa chorvatského radovali, že jsme uprostřed bitvy ztratili junáckého vojvodu, aby se nám nevedlo dle slov Tvého evangelia: bítí budu pastýře a rozprchnou se ovce. Nedej tak, Hospodine, sjednoť nás, rozežeň nepřátele věrného národa, slituj se nad námi.

Tvá milost dala nám, Hospodine, našeho biskupa Strossmayera. Tys mu posvětil myšlenky, aby každá jeho myšlenka byla národním dílem. Jemu Jsi dal našeho Františka, aby byla skutkem každá biskupova myšlenka. Nyní Tvá prozřetelnost nevyzkoumatelná mu jej odňala. Jak my potěšíme, ubozí hříšníci, onoho podivuhodného starce, jestliže Ty sám ho nepotěšíš, Hospodine! František náš nyní před trůnem Tvým spíná ruce a prosí: ochraňuj starce a zachovej ho ještě mému národu chorvatskému, aby vyplnil vůli Tvou, Hospodine. Celý národ chorvatský spíná ruce a prosí Tě jako otce svého: Hospodine, ochraň starce k slávě Své a smiluj se nad námi.

Pohleď, Hospodine, i na přátelstvo Františkovo, jež zdrceno nesmírnou bolestí obkličuje pozemský jeho hrob. Pohleď i na všechny nás, jenž dnes smutní voláme a do posledního dechu života volati budeme, a s námi volati bude celý chorvatský a slovanský svět, dokud bude: Sláva nesmrtelnému Chorvátu Františku Račkimu! Sláva!

Pan Antonín Koblar promluvil takto (slovinsky):

Drazí, zarmoucení bratři!

„Rački umřel“ — ta dvě slova přinesl předevedírem telegrafický drát v bílou Lublaň a zachvěla se srdce Slovinců, zaplakala země slovinská se zemí chorvatskou. Hořce nařikáte sesterské země a v pravdě, ztráta, jež potkala úmrtím Dra Františka Račkiho Chorváty, nás Slovince a ostatní Slovany, je veliká. V Pánu ze-

snulý, jehož mrtvolu jsme právě položili v chladný hrob, nebyl jěn, jak se příslušelo na jeho stav, pravý, horlivý kněz, nejen dokonalý vlastenec, nýbrž i proslavený učenec. Zasloužil si na literární roli jako dějepisec prvního stupně slavné jméno. Jeho přísně kritická díla budou vždy drahocenným pramenem pro dějiny Chorvátska. Vyhledával a odkrýval svým důvtipem a železnou pílí nejstarší a nejdůležitější dějiny všech jižních Slovanů. To je zvláště nám Slovincům milé, poněvadž z jeho dějepisných děl zřejmá je naše kulturní vzájemnost s Chorváty v minulých dobách. Pro nevadnoucí vědecké zásluhy jmenovala proto „Maticе Slovincká“ dějepisce Račkého svým čestným členem a ve jménu jejím mám tu čest vysloviti vám nejhlubší soustrast nad trpkou ztrátou.

Než, netruchlete příliš, drazí bratři! Rački neumřel celý a navždy. Jeho mrtvolu položili jsme v chladný hrob, jeho čistá duše vznesla se požívat odměny nad oblaka. Příklad Račkého bude žítí mezi vámi. To je velikou útěchou v této hodině trpkosti, když se vám zdá, že nikdo nezaujme jeho místa v literatuře chorvátské. Rolník seje símě v zemi, tam zpráchniví, ale nezůstane mrtvým. Teplé paprsky sluneční mu vzbudí živící sílu, že vyhání stéblo, jež vzroste a vydá zrněk bez počtu, spráchnivělému zrnku podobných. Mám naději, že bude takovým zrnkem Rački, jehož mrtvolu jsme s pláčem spustili do ochrany země. Zvýšený pohled na jeho neúporné práce ve prospěch vědy je živící síla, ze které vzbudí a vyvede slunce milosti Boží opuštěné chorvátské a slovinské vlasti mnoho pěkných sazenic totiž mnoho mladých, nadše-

ných pracovníků, pokračujících v literárním díle nebožtíkově. S tou útěchou/ v srdci volám: Sláva přemilé památce vašeho i našeho Račkého!

Professor Lundell pronesl tato slova (německy):

Ve jménu evropské vzdělanosti přináším Ti, Františku Rački, z dálného severu poslední pozdrav. Myslel jsem, když jsem jel do Záhřeby, že Ti ještě stisknu ruku, že uslyším Tvou vážnou, ale přitom tak příjemnou řeč, než — nebylo mi přáno. Čím František Rački byl svému národu, co Chorváté v něm ztratili, tomu dobře rozumím. Avšak Rački nebyl jen této své vlasti, jen této říše veliké pravou zdobou. I cizí hlas smí zde mluvit, aby svědčil o veliké úctě, již ve všeobecné republice věd, daleko za hranicemi vlasti, požívá jméno Františka Račkého, a požívati bude. Svým vznešeným charakterem, svým hlubokým a obsáhlým věděním, svou střizlivou kritikou, svou neúpornou pracovitostí byl nám vzorem. Mnohá díla, jimiž Rački dějiny Jihoslovanů nám osvětlil, budou vždy míti cenu, budou vždy tu státi jako „monumentum aere perennius“, jemu i jeho národu ke cti. Sláva Tobě, Františku Rački! Veliký Ti dík i sláva!

Tolik alespoň chtěli jsme dle povinnosti podati našim čtenářům o zvěčnělém slavném Chorvátu Františku Račkim, aby příklad tohoto vzorného kněze a učitele svého národa, obětavého a nadšeného vlastence, neúporného pracovníka a hlubokého učenice i nás všechny povzbuzoval ku věrnosti v povolání, k upřímné a obětavé lásce k rodné zemi a k neúporné vytrvalé práci na národně dědičné.

FEUILLETON.

Moderní škola „na prknech“.

§ úzkostí se dívám, pane redaktore, zdali jsem v nadpise neudělal chybu a nenapsal: „Moderní škola na prkně“. U nás totiž a leckdes jinde rozumí se frásí „už je na prkně“, že někdo zemřel. A tohle aby potkalo naši moderní — ne, Pán Bůh chraň, to by bylo neštěstí! — Jen když jsem se tedy nezmátl! „Na prknech“ znamená ovšem něco docela jiného než „na prkně“. Jinak jsem mohl napsati také: Moderní škola na divadelním jevišti.

Ano, pane redaktore, máme divadelní hru, z brusu novou, v níž mimo několik učitelův a učitelek se ředitelem a školníkem vystupuje na jeviště také učitelská sborovna a školní světnice. Ta hra se nazývá „V žití proudech“ a její spisovatelkou jest sl. Růž. Jesenská, učitelka a spisovatelka v Praze.

Zajisté jest Vám známo, že mezi učiteli a učitelkami máme mnoho spisovatelův a spisovatelek, ale snad nikdo nedostoupil na řebříku slávy tak vysoko, jako sl. Jesenská. Řeknete, že je to zvláštní štěstí?

Jen to ne, sice bych musil oponovat. Je to zásluha. Když před několika lety se objevila podobizna té slečny v jistém kalendáři, mnozí nad tím vrtěli hlavou a ptali se, kdo vlastně ta slečna jest, a jaké jsou její zásluhy. Dověděli se, že slečna J. přispívá do časopisů básničkami, a že byla velice pochválena v „Nár. Listech“. — Ovšem to bylo něco jiného; závistníci — neboť jiného z nich nemluvílo nežli závist — umlkli hned.

Mně sice tenkrát připadlo, kolik let psal asi verše František Doucha, než jeho podobizna se dostala do veřejnosti, a našemu pilnému, tichému Pakostovi, že se dostalo té cti až po smrti, ale byl jsem hezky zticha. S námi zpátečníky beztoho není žádná řeč. — Náhodou vydala brzy potom táž tiskárna, kde vyšel onen kalendář, jakési pohádky veršem od slečny J., a poněvadž ona firma vyniká jak činností nakladatelskou, tak i nad-americkou reklamou, naplnila hlučná fanfára o těch pohádkách celý český svět. Mnohým ta sláva pořád ještě nechtěla nijak do hlavy — až teď teprv jim svítá v hlavách, teď chápou, že slečna J. byla slavena za něco, co chtěla vykonati až po několika letech — svou divadelní hrou „V žití proudech“ překonala slečna samu sebe a dostoupila vrcholu slávy. Dobře, že se toho nedočkal Shakespeare; ten se dojistá nenadál, že nad něj vynikne někdo z Prahy! Mně se ze všech osob nejvíce líbí školník Bernard; roztomilý človíček! Rád si ovšem přihne kořalky a bývá často hodně stříknutý — zrovna jako ten Vašek v komedii Kopeckého — ale to nic nedělá; za to slyšíte z jeho úst hlubokou pravdu, u př. kam ta ženská dala v oči, učitelka, že se zadívala do toho učitele, že to „starej“, t. j. ředitel ještě nevyčuchal, že štěká jako pes atd.

Prosím, nedivte se, ten ředitel je skutečně protiva člověk; pořád přerovnáva pomůcky s učitelkami, nepřije jim oddechu a hledá všude prach, i na půdě, jen aby mohl sekýrovat ubohého školníka.

Velice rád bych doslovně uvedl 6. výstup II. jednání, bojím se však, že bych všecky laskavé čtenáře rozplakal. Líčí se tu totiž přípravy k večeri v rodině učitelky Záhorské. Jeden člen rodiny za druhým odříkává: Čtyři loty sádla — za 8 buček. — Mně a mamince buřta. — Mně za 3 špekbuřt. — Nám sulc. — A za dva škvarky. A k tomu, prosím, je na jevišti — všeobecná pozornost!!!

Jak pak ne! něco tak dojemného se na divadle přece hned neodehrá! Opravdu bych rád viděl toho čtenáře, který by neplakal, když uváží, že špekvuřtová večere za 3 krejcary čili 6 haléřů nové měny má stačiti ne snad pro malého klučinu, ale pro medika Jana, který beze všech potíží „probije tři klády“! — Avšak mám pro laskavé čtenáře ještě útěchu: ten medik Jan totiž (o nějakou stránku dříve) vylízal hrnec s povídly, a proto snad neměl před večerí velký hlad.

Tohle jest asi z celé hry nejvíce k pláči a nyní, poněvadž „variatio delectat“ následuje něco veselého. Učitel Skála má milostný poměr se Zdeňkou Záhorskou a učitel Dlouhý s Boženou Mráčkovou — a toť se rozumí, že se jim ke schůzkám nejlépe hodí školní světnice, místnost posvěcená; tam se vyptává Mráčková svého nápadníka, kolik budou mít — dětí, a navrhuje mu, aby jich bylo asi osm, víc prý je krásnější. Tak vida, manželské štěstí před svatbou! Ale hůře to dopadá s druhým párkem: mezi ten se vplichtí učitel Pavlík a haní Skálu, aby mu tím spíše Zdeňku přebral. Konečně Skála se dopálí, že Zdeňka nechce si ho hned vzít, pohrozí jí, že půjde k jiné — Zdeňka klesne před krucifixem, — neboť i toto udá se ve školní světnici — a je konec.

Prosím, samý charakter, čistší nad křišťál. Jestli se snad auktorce stal s jejím duševním plodem nějaký malér, nedivme se, člověk se snadno zmýlí; mně u př. se teď zdá, že jsem si zde tu smutnost a veselost nějak popletl.

Ale hra slečny J. stojí opravdu za přemýšlení. Přece je pravidlem, že v povídkách, románech i hrách divadelních má býti líčen život tak, aby se to srovnávalo se skutečností — a jestli to, co slečna J. zde napsala, opravdu se skutečností se srovnává — nu, pak ta moderní škola krásně vyhlíží! My tu upozorňujeme pány velebitelé nové školy, že tohle nepsal žádný „klerikál“ ani „zpátečník“, ale že to napsala česká učitelka.

Což, ono se stane všelicos. Tak prý u př. nedávno, a nebylo prý to daleko od Prahy, jistá slečna byvši stížena jistou nemocí, učinila sebevražedný pokus a byla suspendována. Je to smutné, ba, děsné. Ale napíše na tom základě někdo z „nepřátel školy a učitelstva“ povídku nebo román? Dozajista ne, poněvadž — Bohu díky, —

je to případ ne-li ojedinělý, přec aspoň řídký, a předvedením takové osoby v povídce byl by snížen celý stav. Ne, takto my „nepřátelé učitelstva“ o učitelstvu psát neumíme; my přece jsme takovou školu, jak ji líčí slečna J., ještě nepoznali, a proto, zajisté, kdo čte divadelní hru slečny Jessenské, pomyslí si: Stafraporte, ta slečna má zkušenosti!

Rozumí se, že toto „dílo“ oslavované slečny učitelstvo nemálo pobouřilo. „Posel z Budče“ věnuje tomu zvláštní článek, v němž čteme ku konci toto: „Autorka první ze spisovatelů českých dovolila si, co si nikdo před ní nebyl dovolil: zlehčovala nejfrivolnějším způsobem stav učitelský

v samé svatyni jeho povolání. Autorka, sama učitelka, otevírá dvěře školní třídy a volá: „Vizte, co jest tato svatyně! Zášeřím dostaveníček, útlukem těch, již jinde libati se nesmějí. Nechceme tuto souditi o dramatickém nadání slečnině...“ atd. Ku konci vyzývá slečnu J., „aby se hleděla nějakým způsobem zbýti toho úřadu učitelského, jemuž svým nešikovným pérem udělala takovou ostudu.“ Tak „Posel z Budče“. A my? My díme jen tolik, že se touto hrou „moderní“ škola „na prkna“ as nedostane a slečně autorce, že těch vavřínů, jichž si jako učitelka hrou svou získala, ani dost málo nezávidíme.

Zpěvák.

DROBNOSTI.

Přiznal barvu. „Fr. paedag. Bl.“ č. 10. vypravují o sporu mezi učitelem katolíkem a učitelem protestantem na škole simultanní kdesi v L(emnici). Učitel protestant pověsil ve své třídě obraz Lutrův, učitel katolík zase ve své třídě kříž. Protestant-učitel kázal učiteli katolíku, aby kříž odstranil, poněvadž prý tím „se uráží cit protestantských dětí“; učitel katolík byl ochoten k tomu, až prý kollega odstraní obraz Lutrův. Na to obžaloval učitel protestant kollegu katolíka a konec konců byl ten, že učitel katolík musel z vyššího rozkazu u přítomnosti dvou kazatelů před očima celé třídy kříž odstranit, načež byl přesazen na školu polskou do Jonceva. — Mimo to prý učitel protestant nutí — ovšem marně — katolické dívky, aby se modlily Otčenáš s přídavkem protestantským. — K této historce dodávají „Fr. paed. Bl.“: „Da sieht man wieder, wozu die Konfession in der Schule gut ist! Wo solch' konfessioneller Unfug sich abspielen kann, da hat's mit der Volksbildung gute Wege. Deshalb muss stets erneut die Forderung erhoben werden, die Religion überhaupt aus der Schule zu verweisen.“¹⁾ — Podle

Jessenova listu nespadá vina na protestantského učitele ani na úřady školní, nýbrž na náboženství jakožto předmět učební a proto — pryč s náboženstvím ze škol vůbec. Této zednářské choutce se nedivíme tolik, znajíce J. s dostatek, jenom se divíme té neomalenosti, s jakou veřejně se kasá tu na novellu školní, tu na konsistoř vídeňskou, projevivší přání ohledně školních kaplí a zde dokonce na náboženskou výchovu vůbec. Pryč s náboženstvím ze škol v Rakousku! Zlaicizujte školy i u nás, jako ve Francii a výsledek? — Pumy, dynamit, vraždění! Na štěstí zůstane tohle přání J. „die Religion überhaupt aus der Schule zu verweisen“ jen zbožným — vlastně bezbožným — přáním. Leč dost na tom, že „paedagogický“ list, vydávaný v samém sídle ministra vyučování tolik si smí trou-

mrzutosť, jejichž příčinou byla by různost mateřské řeči, musil by zcela důsledně říci: Da sieht man wieder, wozu die Nationalität in der Schule gut ist! Wo solch' ein nationaler Unfug sich abspielen kann, da hat's mit der Bildung gute Wege. Deshalb muss stets erneut die Forderung erhoben werden, die Sprache überhaupt aus der Schule zu verweisen! — Tu je zase vidět, kam vede ve škole národnost! Kde může ve škole býti takový národnostní nešvar, tam to vypadá se vzděláním bledě. Proto musíme vždy znova a znova opakovati požadavek svůj, aby řeč vůbec ze škol byla odstraněna! — Ó ty ubohá liberální logiko! (Red.)

¹⁾ Ne tak; z toho plyne zcela přirozeně požadavek jiný, přísně logický: Dejte katolíkům školu katolickou, evangelíkům evangelickou a spory takové se nevyškytnou. Pan J. však má logiku docela jinou a to tak krásnou, že kdyby n. př. někde ve škole buď mezi žáky nebo učiteli vypuklo nějaké nedorozumění neb nějaká

fati ve chvíli, kdy pumy, ta nejnovější vy-
moženost bezbožecké školy, hrozí pobořiti
i oltáře i trůny. —1.

Kuráž či co? V č. 7. „Fr. paed
Bl.“ pojednává jakýs R— o upravení platů
učitelských v Čechách. Má na zřeteli hlavně
učitelstvo německé a předpovídá, že toto
učitelstvo následkem onoho „skvělého upra-
vení“, o němž se dlouze a široce rozepisuje,
houfně povandruje z Čech do zemí něme-
ckých, hlavně do Dolních Rakous, kde nej-
menší služné vyrovná prý se skoro nej-
většímu služnému v Čechách. Když byl
tentýž R— důkladně „si vypůjčil“ celou
kommisi školskou, zvláště vdp. pana před-
sedu a pány kanovníky, jakož i staročeské
členy komise, velkostatkáře ba i samého
učitele Leglera (s kterým si, mimochodem
řečeno, vjel upřímně do vlasů); dodal si
kuráže a pozvedá hlasu varovného takto:

„Vy pánové, kteří dosud jediní zákony
děláte, vy žádáte, aby učitel byl oporou
řádu společenského. Pamatujte si tolik:
Podpěry stojící na vrátké půdě nevydají
mnoho, ba spíše usnadní a urychlí, že se
dům na nich opřený sboří. Vy odsuzujete
tisíce učitelů ku hladovění! Směli byste se
diviti, kdyby tito sáhli jednou po chlebě
na vaších stolech; kdyby jsouce bídou
k zoufalství dohnáni, spojili se s tou stranou,
která chce stávající řád společenský zvrátiti?
Kdo seje vítr, musí býti připraven, že bude
klidit bouři!“ — Tohle je přece dosti
jasné řečeno! Mluví-li R— za německé
své kollegy v Čechách, nebo jen sám za sebe,
nevíme, ale tak to stojí černé na bílém
v Jessenově „paedagogickém“ listu v č. 7.
na stránce 105. Uveřejňujeme zatím bez
poznámky. Kdo máš uši k slyšení, slyš!

— 1.

Spisy redakci zaslané:

Legendy. Životy svatých a světic Božích
na každý den celého roku. Knihárnám
osobním, farním, školním, obecním, spol-
kovým a rodinným veršem sepsal Beneš
Method Kulda, sídelní kanovník vyše-
hradský. Svaz. VI. a VII. Měsíc červen
a červenec. Nákladem vlastním. à 40 kr.
Pěknou a zdařilou tuto sbírku legend,
jež pokračuje velice rychle, doporučujem
opětně co nejlépe.

Kde jest reformace? Objemné této práce,
jež sepsal Dr. Karel Lev Řehák, vyšel
tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-
Methodějské seš. 5. Cena à 30 kr.

Deutsches Lesebuch für die fünfte und
sechste Classe der Mittelschulen mit böh-
mischer Unterrichtssprache. Herausge-
geben von Anton Trnka, k. k. Pro-
fessor. Prag. Druck und Verlag von Alois
Wiesner. 1894. — Kniha jest opatřena
pěknou vazbou, články v ní umístěné
svědčí o velké pili a svědomitosti u vý-
běru, tisk jest jasný a zřetelný, jak se
na školní knihu sluší, slovníček německo-
český k čítance přidaný sestaven jest
velmi pečlivě, tak že i žáku slabšímu
ku školní přípravě úplně stačí. Cena
2 zl. poměrně mírná.

„**Rádce duchovní**“ sešit V. přináší řadu
příspěvků nových spolupracovníků. Utě-
šeně vzrůstá se jak počet čtenářstva, tak
i liter. přispívatelů. Obsah sešitu V.:

Listy homiletické. Hod Boží
Velikonoční. (K. Král.) Pondělí veliko-
noční. (Josef Kousal.) Neděle I. po
Velikonoci. (Vojtěch Kameš.) Neděle I.
po Velikonoci. (Vincenc Drbohlav.) Ne-
děle II. po Velikonoci. (Alois Dostál.)
Neděle II. po Velikonoci. (Th. dr. Fer-
dinand Beneš.) Neděle III. po Veliko-
noci. (Dr. Ferdinand Beneš.) Neděle III.
po Velikonoci. (Josef Baar.) — M o-
d lit b a a p r á c e. Řeči sociální, které
pro svatopostní čas napsal dr. Rudolf
Horský. — VI. Křesťanství ideu práce
obrodilo a opět obrodí. — Šestero post-
ních řečí o námitkách proti zpovědi. Na-
psal Josef Lhotský, farář v Jirčanech.
Řeč VI. — Řeči příležitostné. Promluva
o slavnosti „Ochrany sv. Josefa.“ Dr.
František Kolísek. — Listy kateche-
tické. Katechese o prvním přikázání
Božím. (Dr. Jan Sýkora.) Co jest hřích?
(Ladislav Fiala.) Katechese biblické.
(Frant. Vohnout.) — Promluvy ku mlá-
deži. Neděle IV. postní. (E. Cífká.) Ne-
děle V. postní. (E. Cífká.) — Listy
vědecké. O pádu prvních rodičů. (Ph.
dr. Eug. Kadeřávek.) Východní liturgie
mešní. (Dr. Jar. Sedláček.) Z oboru
právního. Účinek legitimace nemanželsky
zrozeného dítěte na dosažení domovské
příslušnosti nezávisí neboli není pod-
míněn opravou matriky narozených. Ná-

lez správního soudu z 8. června 1893 č. 1654. — Při stanovení počtu žactva za příčinou zřízení veřejné obecné školy spolu spočítati jest i ty děti školou povinné, jimž povolena byla úleva docházky školní. — Při určování vzdálenosti za účelem zřízení školy rozhoduje

jedině, jak vzdáleno jest bydliště školou povinných dětí od školy. Nález správního soudu z 30. června 1893 č. 2323. Posudky literární. — „R á d c e d u c h o v n í“ je zásoben dobrými pracemi, jak zřejmo, pro všechny oddíly duchovní správy.

Listárna redakce.

Pt. J. L. v B. K žádosti Vaší ohledně zákona o úpravě platů učitelských můžem prohlásiti jedině tolik, že se v něm výslovně praví, že veškeré osoby učitelské požívati budou platů tímto zá-

konem ustanovených od 1. ledna 1895. Že přijetí zákona velmi mnohé neuspokojilo, jelikož v něm nevidí pro sebe žádného zlepšení, jest pravda. Ostatně myslíme, že jest celý tento zákon pouze jakýmsi provisoriem.

Konkursy.

V Domažlickém školním okrese obsadí se 1. místo učitelské při pětileté obecné škole v Kolovči se služným dle třídy III. 2. Místo správce jednotřídní obecné školy v Úsilově s požitky dle IV. třídy platů učitelských, správce školy musí se vykázati způsobilostí k vyučování katolickému náboženství. 3. Místa podučitelská při smíšené trojtřídní obecné škole v Domažlicích s požitky dle I. třídy platů učitelských, při čtyřtřídní obecné škole v Koutech s požitky dle III. třídy platů učitelských, při dvoutřídní obecné škole v Staněticích s požitky dle IV. třídy platů učitelských. (Žádosti od 29./3. do 6 neděl.)

V Žamberském českém školním okrese obsadí se definitivně: 1. Místo učitelky při měšťanské dívčí škole v Žamberku pro odbor grammatiko-historický s roč. služným 800 zl. r. č. 2. Místo podučitelské při měšťanské chlapecké škole pro odbor grammatiko-historický s ročním služným 450 zl. r. č. 3. Místo podučitelky při obecné škole v Žamberku s ročním služným 400 zl. r. č. 4. Místa podučitelská při obecné škole v Klášterci a Lukavici s ročním služným 400 zl. r. č. 5. Místa podučitelská při obecné škole v Kunčicích a Orlici s ročním služným 350 zl. r. č. (Žádosti od 16./3. do 6 neděl.)

Ve školním okrese Vltavotýnském obsadí se od počátku školního roku 1894-95 místo podučitele pro odbor grammatiko-historický na měšťanské škole chlapecké v Týně nad Vltavou se služným roč. 450 zl. Žádosti doložené vysvědčeními dospělosti a způsobilosti učitelské, jakož i všemi dekrety dosazovacími, podány buďtež cestou předepsanou c. k. okresní školní radě v Týně nad Vltavou ve lhůtě 6 neděl ode dne 20./3.

Ve školním okrese Jilemnickém obsadí se místo řídícího učitele při čtyřtřídní obecné škole ve Branné se služným dle třetí třídy, funkčním přídavkem 100 zl. a bytem. Žádosti ode dne 22./3. do šesti neděl. Žadatelé mají také prokázati, že jsou způsobili k subsidiárnímu vyučování katolickému náboženství.

Ve školním okrese Královédvorském obsadí se: 1. Místo učitele odboru mathematiko-technického při měšťanské škole chlapecké v Smřicích se služným 800 zl. od 1. září 1894. 2. Místo učitele při jednotřídní obecné škole v Máslovědech se služným ročních 400 zl. a funkč. přídavkem 50 zl. 3. Místo učitele při trojtřídní obecné škole ve Zvoli se služným ročních 400 zl. 4. Místo podučitele při obecné škole v Černožicích se služným ročních 350 zl. 5. Místo podučitele při obecné škole ve II. obvodu ve Dvoře Kralové se služným ročních 400 zl. Žadatelům za místo učitele v Máslovědech jest se prokázati, že způsobili jsou katolickému náboženství vyučovati. (Žádosti ode dne 28./3. do 6 neděl.)

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Obrazy z dějin vychovatelství: III. Jan Iguác z Felbigerů. Nástin jeho života a působení v oboru školském. Podává Josef Zelenka. — Výklady náboženské. Píše František Libor. (Pokračování.) — Dr. František Rački. (Dokončení.) — Feuilleton. — Drobnosti. —

Spisy redakci zasláné. — Listárna redakce. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:

družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. »nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

III. Jan Ignác z Felbigerů.

Nástin jeho života a působení v oboru školském.

Podává Josef Zelenka.

(Dokončení.)

Opravy Felbigrem zavedené byly tyto:

1. Vyučování jednotlivých dětí muselo ustoupiti společnému vyučování všech dětí školních rozdělených ve třídy a oddělení.

2. Při vyučování náboženství, čtení, psaní, počítání, pravopisu atd. muselo se dle jistého pořádku postupovati, aby se došlo žádaného cíle, aby všechny schopnosti dětí stejně se vyvíjely, žádná nebyla zanedbána.

3. S vyučováním spojeno bylo úzce vychovávání dětí pro život časný a věčný; ono bylo jaksi středem veškerého působení školního.

Aby tyto opravy rychleji šířiti se mohly, vyžádal si Felbiger královské povolení na zařízení tiskárny v Zahani, v kteréž se tiskly školní knihy od něho a jeho přátel vydané. Návrh svých oprav ve školství předložil k úvaze též vládě královské, kteráž vynesemím ze dne 20. listopadu 1764 nařídila, aby se zřídil dostatečný počet učitelských seminářů katolických, kdež se řádné methodě ve vyučování měli přiučiti nejen učitelé světští, ale i bohoslovci co nastávající katecheté.

Počátkem r. 1766 vydáno bylo královské nařízení, dle něhož nesměl nikdo býti ustanoven za učitele na školách katolických v Slezsku a v Kladsku, kdož si neosvojil potřebné známosti a zručnosti v methodě na těchto školách oblíbené. Byla to methoda Felbigrem zavedená; nebo Felbiger k onomu královskému rozkazu sám dal nástin. Methoda tato jest šířeji vyložena v jeho spise nazvaném „Methodenbuch“.

Aby se nastávající učitelé této methodě pod dozorem samého Felbigra mohli přiučiti, založil v Zahani samé učitelský seminář podporován jsa v tom světicím biskupem Vratislavským, Mořicem ze Strachviců, a Karmerem, ministrem pro Slezsko. Na tento ústav přicházeli i starší učitelé, aby tam doplnili své vědomosti a nabyli zručnosti ve vyučování; tam přicházeli vůbec četní přátelé a příznivci školství, aby opravy Felbigrovy seznali a jich použili. Jednak tímto působením, jednak i jeho spisy šířila se chvalná pověst opata Zahaňského, Felbigra, nejen po Německu, ale vnikla i do sousedního Rakouska. Nelze se tudíž diviti, že

císařovna Marie Terezie, domáhajíc se oprav školství ve svých zemích dědičných hleděla opata Felbigra získati pro svou říši, což se jí též podařilo.

III. Bylo to dne 22. ledna roku 1774, kdy císařovna Marie Terezie projevila přání ku svému státnímu kancléři Kounicovi, kdyby opat Felbiger ze Zahaně chtěl na nějaký čas do Vídně zavítati, aby se s ním o školních záležitostech mohla poraditi. A co zavdalo k tomu příčinu?

Nescházelo sice již před Felbigrem v Rakousku mužů i celých společností, kteréž se o povznesení školství obecného v této říši zasazovali, ale pro mnohé překážky k žádoucímu konci to nepřivedli. To platí na př. o řádu jezuitském, kterýž ku zvelebení školství mnoho činil, ale hlavně škol středních a vysokých si všímal; školám obecným napomáhal jen tím, že pro ně učitele odchovával. Avšak ani síly ani prostředky tohoto řádu nestačily, aby veškerému školství obecnému na nohy pomohl, ač jinak ve školství dosti blahodárně působil. Této zásluhy mu sice upírají někteří předpojatí posuzovatelé, jako to činí na př. Šimek ve svých dějinách vychovatelství na stránce 201. § 35., kde velmi strannicky mluví o působení jezuitů ve školách; mírněji odsuzuje jejich působení Helfert ve své „Volksschule“ na stránce 280.; ale za to jiní nestranní posuzovatelé o jejich školním působení s uznáním se zmiňují na př. Vorbes ve svých obrazech vychovatelství na stránce 74. § 21., kde podotýká, že i protestanté rádi své děti do jejich škol posílali; nebylo to tedy v jejich školách tak hrozné.

Větší péči školám obecným věnoval řád piaristický, jenž záhy po svém založení v Rakousku a v Čechách se rozšířil; ale proto ani tento řád veškerému školství obecnému pomoci nemohl, aby se mohl všech škol obecných ujati.

Se strany Církve katolické na povznesení školství národního se v oné době činilo všecko možné; ale prostředky Církve samotné k tomu nestačily, aby provedla se v tomto školství všeobecná náprava, bylo potřebí, aby se toho ujal též stát, aby k tomu přispěli všickni poplatníci ve státě.

To nahlédla též císařovna Marie Terezie. Povzbuzena pamětním spisem knížete biskupa Pasovského, Leopolda Arnošta hraběte z Firmianů, vyzvala všechny k tomu oprávněné a způsobilé úřady, korporace i jednotlivce, aby prostřednictvím české dvorní kanceláře jí své náhledy a dobrozdání vzhledem k opravě školství národního podali. První rozsáhlejší opravný návrh podal Josef Messmer, rektor školy u sv. Štěpána ve Vídni; v tomto svém návrhu žádal za zřízení školy normální, kdež by se vzdělávali budoucí učitelé a katecheté, a za ustavení zvláštní dvorní školské komise, v níž by i ředitel školy normální zasedal. Obojí tento požadavek stal se skutkem.

Škola normální byla zřízena ve Vídni u sv. Štěpána a Messmer stal se jejím prvním ředitelem. Jakkoliv škola tato z počátku velké slibovala výsledky, nedostatečnou odhodlaností ředitele samého, nesvorností učitelů na této škole byly žádoucí výsledky zničeny, tak že dvorní školní komise sama musela o tom císařovně stížnost podati. Mezitím podal také hrabě Perger svůj návrh na opravu školství, ale návrh tento nedošel schválení. Podobně stalo se s návrhem rytíře Hessa.

Po těchto nepříjemných zkušenostech rozhodla se panovnice, že povolá si Felbigra do Vídně, aby dle jeho rady opravu školství v dědičných zemích zavedla a to tím více, ježto i sami mužové do oné doby o školství velice zasloužili na Felbigra stále se odvolávali co uznanou v této věci autoritu. Hrabě Kounic předložil prostřednictvím poslance rakouského v Berlíně žádost císařovny Be-

dřichu II., králi pruskému, aby s jeho přivolením směl se Felbiger do Rakouska odebratí. Povolení toto bylo uděleno a dne 1. května 1774 zavítal opat Zahaňský do Vídně a byl od císařovny velmi blahosklonně přijat. Se vši odhodlaností ujal se na přání císařovny opravy školství a byl ve všech svých snahách od panovnice co nejvíce podporován. Ku pomoci zavolal si ze Zahaně řeholního spolubratra kněze, Josefa Suchra a učitele Josefa Kautschke.

Hlavním činem opravným Felbigra ve školství Rakouském byl všeobecný řád školní pro všechny c. k. dědičné země, jenž v 79 paragrafech nařizoval se schválením císařovny toto: „V každé provincii ustaví se zvláštní školní komise; ve Vídni bude vrchní ředitelství nade všemi normálními školami. Ve všech městech, vsích a dědinách zřízeny buďtež školy obecné, triviální; na nich bude se vyučovati náboženství, čtení, psaní, počítání a sice ve čtyřech způsobech početních vedle jednoduché trojčlenky. Ve venkovských školách podá se návod k tomu, co potřebí jest věděti pro hospodářství; v městských školách, čeho jest potřebí pro umění a řemeslo. Děvčata mimo to se budou učití šití a pletení. Kde jest možno, buďtež hoši i děvčata vyučováni ve zvláštních školách aneb aspoň třídách; dívky buďtež vyučovány od učitelek. Zřizování a vydržování škol obecných budou obstarávati obec a vrchnosti.

V každém kraji budiž zřízena jedna hlavní škola, kde vedle ředitele budou vyučovati zvláštní katecheta, pak tři neb čtyři učitelé. Na těchto školách mimo předměty školy obecné bude se vyučovati počátkům řeči latinské, zeměpisu, dějepisu, písemností, kreslení, měřictví, základům domácího a polního hospodářství. Tyto školy budou vydržovány z fondu školního, kterýž byl založen nejvíce ze jmění bývalých Jesuitů.

V každé provincii se zřídí jedna škola normální, kdež se podrobněji bude učití předmětům škol hlavních a kdež vzdělávati se budou kandidaté učitelství.

Vyučování náboženství na všech školách budou obstarávati duchovní; světští učitelé budou náboženství jen opakovati.

Učitelstvu musí se zabezpečiti dostatečné služné; vedlejší zaměstnání jest učitelům dovoleno, netrpí-li tím jejich služba a postavení; naprosto se zapovídá šumaření po svadbách a hospodách. Návštěva školy počíná 6. rokem a přestává ukončeným rokem 12., vyučovati se bude týdně 26 hodin. Vystoupivším ze školy obecné nastane návštěva školy opakovací až do 20. roku týdně 2 hodiny. Proti rodičům a pěstounům, kteří nedbale posílají dítky do školy, budiž přísně zakročeno. Učitelé musejí se přísně držeti předepsaných školních knih. — Při vyučování nesmí se cvičiti jen paměť, ale také rozum a srdce, a vše musí býti dětem jasně vyloženo. — Co se týče školní kázně, budiž použito přísnosti, kde laskavost neprospívá; všeliké nadávky, všeliký hrubý trest tělesný se zapovídá. — Na konci každého půlletí odbývejtež se veřejné zkoušky. — Přímý dohled na školy má místní farář; hospodářské a administrativní záležitosti školní obstarávejž zvláštní světský dozorce. Na všechny hlavní a obecné školy v okrese dohlížeti bude zvláštní okresní školdozorce, jímž bude vikář aneb jíný duchovní. Faráři, vikáři, katecheté, učitelé, kteří zvláštní horlivostí ve školství vynikají, mají býti vyznamenáváni.“

Tento školní řád byl ode všech přátel školství mile uvítán a rychle prováděn. V provinciích byly zřizovány nové školy hlavní a normální; ve všech obcích, kde toho bylo potřebí, byly zřízeny školy obecné.

Hlavní zásluhou Felbigra bylo, že zjednal školství v Rakousku pevnou půdu, na níž mohlo dále býti budováno. To uznávala i císařovna Marie Terezie; proto

mu v této věci úplnou věnovala důvěru, jej chránila proti útokům všelikých závistníků, jichž ani Felbiger nepostrádal, ač žádné neměl velké ziskuchtivosti a ctižádostivosti.

Vždyť až do roku 1777 nebyl Felbiger ani rakouským státním občanem, větší část svých vydání kryl svými příjmy jako opat zahaňský. Za tuto nezištnost odměnila se mu císařovna tím, že vymohla jeho propuštění ze svazku státního občanství pruského, že stal se občanem rakouským; byly mu nabídnuty dva stolce biskupské, jichž však nepřijal, a poněvadž se vzdal opatství Zahaňského r. 1778., určila mu císařovna roční služné 6000 zl. s hodností vrchního ředitele všeho školství v Rakousku. Téhož roku byl jmenován infulovaným proboštem v Prešpurku v Uhrách.

IV. Vedle skutečného vyučování a dozoru prospěl Felbiger školství též svými spisy. Nechtějíc nástin tento příliš zvětšiti, naznačíme jen krátce literární činnost Felbigrovy. Pannholzer rozvrhuje spisy Felbigrovy ve 3 druhy a sice: 1. Spisy k vyučování náboženskému mládeže a lidu, jichž se udává 19, a mezi nimiž první místo zaujímá malý a velký katechismus, kterýž se dočkal četných vydání na rozličných místech. 2. Spisy různého obsahu, jichž udává Pannholzer 11; mezi nimi též anonymní spis Felbigerův, kterýž vydal na obranu svých oprav ve školství Rakouském roku 1784. 3. Spisy didakticko-paedagogické a školní knihy, jichž uvádí Pannholzer 47; mezi nimi jest nejpamátelnější dílo Felbigrovo, kteréž i v řeči české bylo vydáno a nese název původní „Methodenbuch für Lehrer der deutschen Schulen in den kaiserlich-königlichen Erbländern“. Poprvé bylo vydáno roku 1775. V bibliotéce katolických spisů paedagogických pod čís. V. vydal je roku 1892 znovu Jan Pannholzer, duchovní správce u sv. Petra ve Vídni s životopisem Felbigra a s potřebnými vysvětlivkami, kteréhožto životopisu jsme k našemu nástinu nejvíce použili. Metodní kniha pojednává ve 3 dílech nejprve o způsobu vyučování vůbec a zvláště, pak o osobách, kteréž se ve školách tomuto způsobu učují, které mu vyučují a dozor mají, a konečně se podávají rozličné předpisy, jak by se měly školy zařizovati a udržovati.

V. V metodní knize vykládá a hájí vůbec Felbiger své opravy a způsob vyučování čili metodu, kterouž do škol zavedl. Uznal za potřebí tak učiniti, poněvadž metoda tato jak za jeho živobytí, tak i po jeho smrti našla své příznivce i své odpůrce. Chceme jejich úsudek krátce uvést.

Chvalořečníci metody Felbigrovy poukazovali hlavně na značné úspěchy, jakých se touto methodou ve školách docílilo. Skvělý byl úspěch této metody v Zahani samé; když Felbiger začal se tam školství ujímati, stálo tam školství katolické na velmi nízkém stupni. Katolíci posílali ditky své raději do škol protestantských. Ale když reformy Felbigrovy byly úplně provedeny, neostýchali se zase protestanté ditky své posílati do normální školy katolické.

Podobně způsobil Felbiger v krátké době velký obrat k lepšímu i ve školství Rakouském. Rok od roku stoupal počet škol v Rakousku zřízených dle osnovy Felbigrovy. Roku 1780 počítalo se takovýchto škol v rakouských zemích dědičných mimo Uhry 3933 a sice: 15 škol normálních, 83 školy hlavní, 47 škol dívčích, 3848 škol trivialních s 208580 žáky. Školy normální navštěvovány byly i od mladých šlechticů. Velká chvála reform Felbigrových ozývala se z Krajiny, z Gorice, pochvalné zprávy přicházely o nich též ze Slavonska, z Banátu, z jižních krajů uherských, kteréž po delší dobu trpěly nájezdy tureckými a v ohledu kulturním byly velice zanedbány. Velmi lichotivé bylo pro metodu Felbigrovy, že i sama

carevna ruská, Kateřina II., vyžádala si z Rakouska všechny knihy a spisy od Felbigra na opravu školství vydané, aby dle jeho návodu školství i v Rusku opravila. Školní opravy Felbigrovy ujaly se i ve vojsku rakouském.

Ale vedle těchto pochvalných svědectví nescházelo též odpůrců metody Felbigrovy, kteří hlavně poukazovali na tak zvanou metodu tabulkovou, literní, kterouž Felbiger přijal od Hähna, učitele na reálce Berlínské.

Methoda tato záležela v tom, že se žákům o všem, čemu se měli naučiti, zhotovovaly a podávaly přehledné tabulky; žáci je museli opisovati, jim z paměti se učit. Při vyučování napisovaly se na tabuli a sice jen začátečními písmenami; později se k písmenám přidávaly též závorky.

Methoda tato byla a měla zůstatí pouhým mnemotechnickým prostředkem k cvičení paměti. Jestliže původce této metody, učitel Hähn, a po něm i opat Felbiger jí velkou prospěšnost a důležitost přičítali, pak mohli ovšem odpůrcové jeho na klamnost tohoto náhledu poukázati, ježto methoda tato mnohé učitele, kteří nebyli dosti svědomití, sváděla k pouhému mechanismu; domnívali se, že když dítkám tabulky podali a dítky se jim naučily, tím že jest vše odbyto. Ale Felbigrovi samému se mechanismus ve vyučování co nejvíce protivil, jeho zásadou bylo, aby škola vyučovala pro život praktický. Proto si také v listu svém k Rochovi (r. 1775) stěžoval na toto zneužívání tabulkové metody, že mnozí učitelé nechávají žáky tabulkám se učit, aniž by jim byli dříve obsah jejich náležitě vysvětlili. Dle Felbigra mělo důkladné vysvětlení předcházeti a k snazšímu zapamatování měl se obsah jeho tabulkami přehlednými v paměti zachytiti.

Než nechceme déle bráti v ochranu tuto přežilou metodu, kteráž jest snad nejslabší stránkou ve školních opravách Felbigrových, kterouž i sám přední zastupce školství katolického z doby novější † Dr. Kellner ve svých dějinách vychovatelství co nevhodnou odsoudil.

VI. Ale pro tuto méně chvalnou stránku své metody nezasluhuje zajisté Felbiger, aby veškeré jeho působení ve školství bylo odsouzeno a zapomenuto, jak si to přáli odpůrcové již za jeho živobytí, tak že musel ve zvláštní brožurce: „Anekdoten zur Geschichte des Angriffes und der Vertheidigung der Normalschulen in den k. k. Staaten“, opravy své hájiti.

Ovšem Felbiger ani tímto obranným spisem nedovedl si u císaře Josefa II. získati onu přízeň, kterouž mu věnovala r. 1780 zemřelá císařovna Marie Terezie. Po úmrtí této panovnice nastala v Rakousku doba Josefinská a v této době ovšem ani Felbiger co upřímný kněz katolický nemohl nalézt zvláštní přízně. R. 1782 bylo mu na rozkaz císařův odňato vrchní ředitelství škol normálních i s vyměřeným platem 6000 zl.; při tom bylo mu uloženo, aby odebral se na své proboštví do Prešpurku a aby se ujal opravy školské v Uhrách.

Felbiger do změněných poměrů klidně se vpravil, pracoval ve školství uherském ještě skorem 5 roků, ovšem že ne již s takovou nadšeností jako za dřívějších let; scházelo mu síly a také vydatné podpory vlády.

V pozimku roku 1787 roznemohl se vodnatelností; v nemoci své nejraději čítal ve spise svého přítele a nástupce v opatství, Benedikta Straucha, vydaném před 20 lety pod názvem: „Betrachtungen für die Kranken“.

Zaopatřen svátostmi umírajících skončil Felbiger dne 17. května 1788 v Prešpurku a byl 19. května téhož roku v hrobce proboštského chrámu Prešpurského pochován.

Dle udání Pannholzerova nezdobí místo posledního jeho odpočinku žádný pomník; nuže! nechť tato krátká naše vzpomínka mu zasloužený pomník aspoň poněkud nahradí; nebo nedá se upříti, že přes všechny někdy přehnané posudky svých odpůrců byl Felbiger za své doby nejproslulejším paedagogem v Rakousku a v celé střední Evropě.

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof František Horáček.

(Pokračování.)

Jak z předešlých řádků seznati lze, odvolávají se hlavní zástupci obou sporných method katechetických na svědectví dějin! „Vraťme se k methodě Otců církevních“ — volá Fleury v předmluvě ke svému historickému katechismu, — Schöberl pak k uhájení své theorie dovolává se příkladu Božského Mistra samého! Kterak to možno, že oba z těchto premis vyvozují důsledky zásadně se rozcházející? To nelze jinak vysvětliti, než že buď ten aneb onen nebyl při zkoumání dějinného substrátu dosti objektivním, kteráž vada svádí k různým ne přístojnostem hermeneutickým, o kterých zde obšírněji se rozepsati bylo by nemístným! Pro nestranného pozorovatele nechová pochopení metody, dle které Ježíš Kristus vyučoval, pražádných obtíží! Protož v odstavci následujícím dovolíme sobě podati stručný obrázek katechetické metody Božského Mistra, sv. apoštolů a Otců církevních. V odstavcích dalších budeme sledovati vývoj katechetiky za různých věků až do našich dob, při tom zjevům a činitelům, kteří na utváření katechese provozovali vliv rozhodný, obzvláštní pozornost věnujíce. Co tedy se metody Krista Ježíše týká, byla tato:

1.º **názorná.** Chtěje v duši posluchačů svých vštípit tu kterou pravdu věro- neb mravoučnou, nespokojuje se Božský Mistr nikde s holým výměrem neb suchým přikázáním, pouze pro *mohutnost poznávací* určeným, než snaží se především získati jejich *srdce* a jejich *vůli* přiměřeným způsobem! Nejdříve obraz, vypravování, příklad — a potom teprve odvození naučného pojmu a mravní aplikace! Všimněme sobě na př. blíže vzácného příkladu o milosrdném Samaritanu!

Zákonník jeden, chtěje pokoušeti Božského Učitele, dí: „A kdo jest můj bližní?“ — Na tuto otázku neodpovídá Pán Ježíš snad větou, abstraktní pojem obsahující, alebrž postupuje u Svém vyučování takto: „Člověk jeden sestupoval z Jerusaléma do Jericha atd.,“ načež, když byl živým líčením, při němž působení na obraznost posluchačů nebyla přikázána úloha poslední, pohnul srdcem zákonníka tak, že tento samočinně přišel k poznání pravdy mravoučné, že *i nepřítelé milovati sluší*, — končí Pán Ježíš mravní dolohou: „Jdi i ty, a čin podobně!“ (Luk. 10, 29. sqq.)

Podobný nepřekonatelný příklad metody názorné nacházíme u sv. Matouše (18, 1. sqq.): „V tu hodinu přistoupili učenníci k Ježíšovi, řkouce: Kdo pak jest větší v království nebeském? — I zavolav Ježíš maličkého pachole, postavil je uprostřed nich a řekl: Amen pravím vám, neobráte-li se a nebudete-li jako maličká pacholata, nevejdete do království nebeského.“

Kromě toho byl celý život Bohočlověka jediným názorným vyučováním, jak o tom svědčí sv. Jan (10, 38.): „Nechcete-li věřiti mně, skutkům věřte, abyste poznali a věřili, že Otec ve mně jest, a já v Otci.“

2.º **Přiměřená** byla katechetická metoda Krista Ježíše, jenž se paedagogicky přizpůsobil schopnostem a potřebám učňů Svých !

Mluvě k rybářům, používá podobenství o rybách a síti — s rolníky rozmlouvá o přerůzných osudech, kterým podléhá símě rozséváče — před přítomnými vinaři dí allegoricky: Já jsem vinný kmen a vy jste ratolesti, Farizeje a Herodiany poučuje poukázáním na nápis na římském denáru stojící, zákonníkům pak uvádí na paměť „proroka řkoucího“. Při vši té jednoduchosti metody byla ale mluva Ježíšova vždy **velebná!** Ať mluví o „lilích polních“, aneb o „ptactvu nebeském“, aneb o „zrnu horčičném“ — při vši prostotě jest sloh Kristův velebným, důstojným! Kdyby nevzpomněl při tom na trefný výrok sv. Jeronyma: „Písmo svaté jest jako řeka, v níž jehňata kráčejí a slonové plovou!“

O přiměřenosti metody J. K. svědčí obzvláště tato Jeho slova: „Ještě mnoho mám mluvit vám, **ale nemůžete snést nyní.**“ (Jan 16, 12.)

3.º **Praktická** byla metoda ona dále, neboť učení Ježíšovo není pouze spekulativním systémem, který pouze *na rozum* je namířen, nébrž slova Božského Učitele působí zároveň na *srdce* a na *vůli!* Všude platí výstražka: „Ne každý, kdož mi říká: Pane, Pane, vejde do království nebeského, ale kdo činí vůli Otce mého, kterýž v nebesích jest, ten vejde do království nebeského“ (Mat. 7, 21.).

4.º Kristus učí dále s **Božskou autoritou!** Sv. písmo S. Z. jest **Jeho vlastnictví!** Na proroky se odvolává jako na Své hlasatele, kteří Mu připravovali cestu — Svě odpůrce pak poráží důvody, čerpanými z „Mojžíše a proroků“! (Jan 5, 46.)

5.º Následkem toho všeho byla metoda J. K. na nejvýše **účinná!** Tisícové následovali Božského Učitele, kamkoli šel s takovým nadšením, že i na pokrm zapomenuvše, zlačněli! „Lito mi zástupu; nebo již tři dni trvají se mnou, a nemají; co by jedli: a rozpustiti jich lačných nechci, aby nezhylnuli na cestě.“ (Jan 15, 32.)

Sv. Matouš pak svědčí na jiném místě: „I stalo se, když dokonal Ježíš řeči tyto, divili se zástupové učení jeho. Nebo učil je jako maje moc a ne jako zákoníci jejich a Farizeové.“ (Mat. 7, 28.)

A můžeme-li sobě představit srdečnější a elementárnější ovaci, než kterou učinila Božskému mistru ona žena ze zástupu, která za panujícího slavného ticha pozvedla náhle hlasu svého k blahořečení: „Blahoslavený život, kterýž tebe nosil a prsy, kterýchž jsi požíval“! (Luk. 11, 27.)

To uznává také Schöberl, jenž, ač ve svém posudku o metodě J. K. o hlavních jejích vlastnostech se ani nezmiňuje (!) přece na jiném místě své katechetiky doznává: „Der Unterricht Christi ist niemals bloss speculativ und auf den *Verstand* allein gerichtet, sondern immer praktisch auf *Herz* und *Willen* wirkend. Immer war seine Lehrweise *einfach*, kurz und durch *Gleichnisse*, *Parabeln* und Sprichwörter, welche aus dem Volksleben entnommen waren, *anschaulich* gemacht.“¹⁾

Dle téže metody vyučovali také sv. apoštolové, neboť „není učenník nad mistra.“ (Mat. 10, 24.) Tak dokazuje sv. Petr o Letnicích v Jerusalemě před shromážděnými tisíci Božství a Mesiánské poslání Ježíše Krista na základě dějinném (Skut. ap. 2, 16, sqq.), sv. Lukáš píše pro výborného přítele a učenníka svého Theofila své evangelium a Skutky apoštolské, „aby (s) poznal pravdu těch slov, jimž (jsi) byl vyučen“ (Luk. 1, 4.) sv. apoštol Filip otevírá komorníku mouřenského královny Kandace smysl zjevení Božího na základě pragmatického (Skutk.

¹⁾ Schöberl „Lehrbuch der katholischen Katechetik“ Kempten 1090.

ap. 8, 26 sqq.) a téže metody drží se také sv. Pavel najmě v epištole k Židům. (Žid 11, 4 sqq.) Uvedeme-li pak sobě dále obsah jiných epištol téhož apoštola, (na př. ke Galatům) tu přijdeme k poznání, že věřící, na které sv. Pavel se obrací, nepochybně museli býti *důkladně* obeznámeni se Zákonem starým, ať již to byli „věřící z obřízky neb pohanstva“! Nad okolností touto pozastavuje se sám Schöberl, jenž ve své katechetice dí: Es fragt sich, woher die ersten Christen, an welche jene Briefe gerichtet sind, eine solche Gesetzeskenntnis, wie sie vorausgesetzt wird, empfangen haben? Offenbar aus dem katechetischen Unterrichte, der ihnen bei der Aufnahme in die Kirche erteilt worden war“ ¹⁾.

Za krvavých dob pronásledování křesťanů nemohlo býti ovšem o veřejném, systematickém katechizování ani řeči! Za to nástupcové sv. apoštolů písmem obraceli židy i pohany na víru Kristovu a utvrzovali v téže věřící! Ke spisům těmto náleží a) „Psaní na Diogneta“, jenž byl pohan po pravdě a ctnosti prahnoucí, za kterou příčinou se obrátil na jednoho ze žáků apoštolských, jehož jméno není známo. b) „Pastýř Hermův“ (Pastor Hermae sepsaný mezi r. 142–157 ²⁾) Schöberl ve svém díle Herma čítá mezi vrstevníky Klimenta papeže (92—101), což chybné jest.) c) První jistou zprávu o katechezi v prvotní Církvi podává nám mučedník sv. Justin. († 167.) Ne sice o metodě tehdejších panujících, jako spíše o orgánech, jimž katecheze byla svěřena. (Ovšem asi v mezidobí jednotlivých pronásledování.) Ze spisů sv. Justina (Apologia, Adversus Marcionem, Dialogik) a hlavně z jeho dialogu s židem Tryfonem vysvítá, že tehdejších nejen osoby duchovní, ale také světské zastávaly úřad katechetický a netoliko muži, než i jednotlivé ženy. Přes to ale jisto jest, že již v 2. století po Kristu z pravidla pouze osoby duchovní, které byly přijaly vyšší svěcení, za katechety ustanoveny bývaly. Katecheta slul tehda významně „*nautologa*“ — „plavec“ — dle přirovnání za oněch času obyčejného, v němž Církev líčí se jako loď nějaká, jejíž kormidelníkem je Kristus, biskupové veliteli, kněží veslaři a kde nautologové (katecheti) zastávají úřad poručníků, kteří cestující na palubě přijímají, jim místa vykazují a o ně po celou dobu plavby otcovskou péči mají. (Damroth, Katechetik, Danzig 3. Auflage 1891.) d) Tertullianovi máme co děkovati, že se nám zachovala zpráva o podmínkách přijetí do Církve. „Nováčkové křesťanství“, jak Tertullian katechumeny zove, bývali podrobeni přísné zkoušce, kterou konal z pravidla biskup a při které se jednálo o seznání pohnutek, kterými kandidát křesťanství se nechal vésti neméně, než o pátrání po jeho dřívějším životě a smýšlení; mnohdy bylo přijetí ve svazek katechumenů pouze podmínečně. Přijetí samo dělo se vždy slavnostně, an biskup sám vložil ruce své na hlavy kandidátů a činil znamení sv. kříže na čelech jejich, čímž dosáhli práva zúčastniti se na katechetickém vyučování! Katechumenát trval 1—2 roky ³⁾ a sluší v témže rozeznávati na nejmiň 2 stupně! Na prvním stali začátečníci — catechumeni „sans phrase“ — kteří brali účast na oběti mše sv. až do offertoria, následkem čehož také tento díl jméno „missa catechumenorum“ přijal. Na stupni druhém nacházeli se ti, kdož za hodny a s důstatek vycvičeny uznáni byli, aby o křest svatý prositi mohli, odtud také „competentes“ zvaní jsou; pro vyšší poznání pravdy zjevené sluli také řecky „photizomenoi“ — „osvěcení“ (Srov. Schöberl ut supra.).

(Pokračování.)

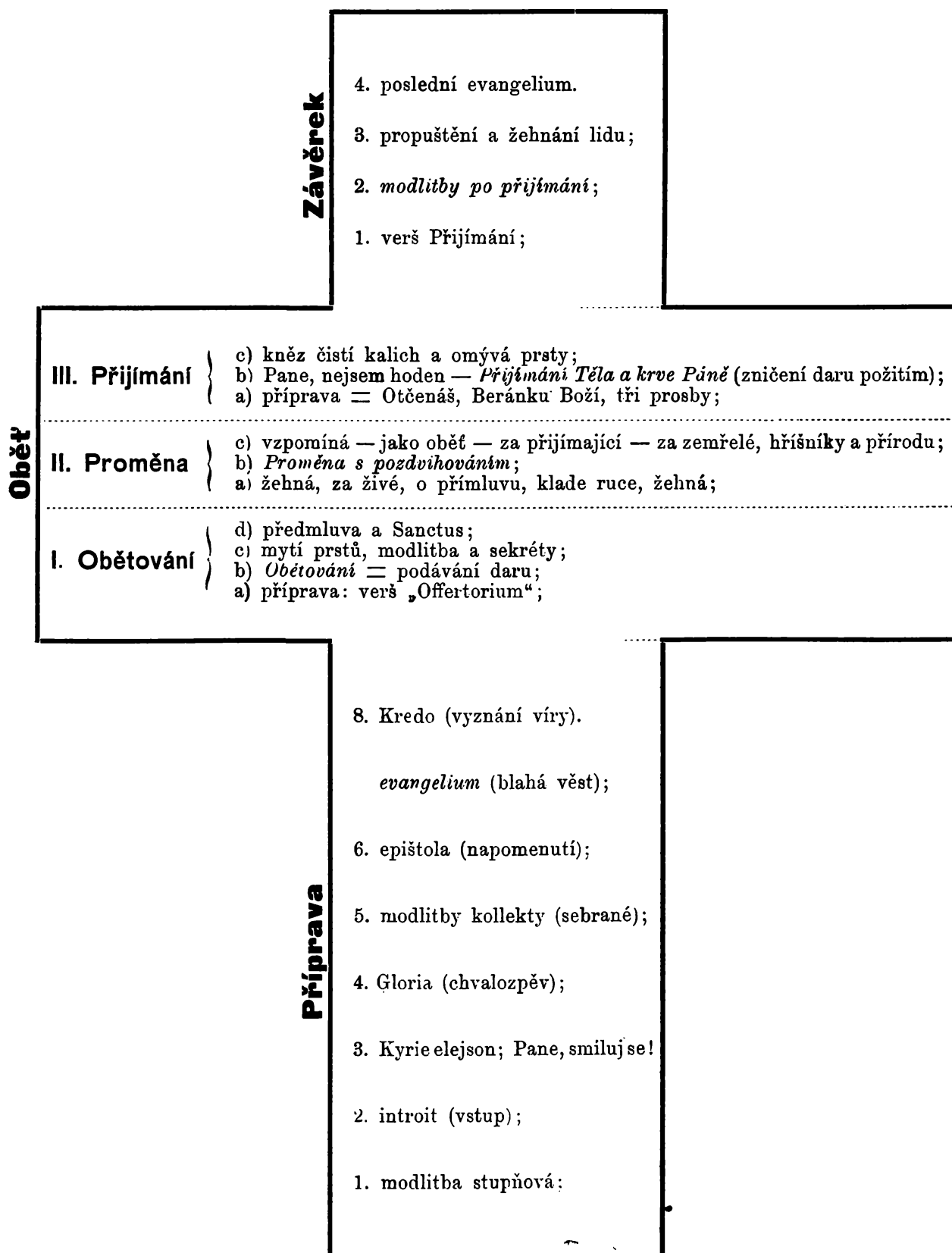
¹⁾ Schöberl op. c. pag. 62.

²⁾ Güntner „Introductio in sacros novi Testamenti libros“ Tom. II. Pragae 1863, kde čteme: Pastorem Herma conscripsit sedente (in) cathedra nobis Romae ecclesiae Pio episcopo, fratre ejus“ (ab anno 142—157.).

³⁾ Damroth op. c. pag. 3.

Jak znázorniti lze obsah učiva o svaté oběti kříže.

Po návrhu pana faráře Bl Krunerta ukazuje Fr. Halbich, katecheta, hledě k liturgice Špachtově.

Katechismus a výchování.

Ohlédneme-li se kolem, nevidíme než zkázu: zkázu vnitřního řádu rodinného, zkázu veřejné mravnosti, zkázu řádů společenských. Vrcholky společnosti padají a základy její se bortí. — Spása naše leží ve výchově: této se musíme uchopiti anebo zahynouti; onať jest zajisté jediným účinným prostředkem proti zhoubě doby přítomné i budoucí, ona jest jedinou kotvou spásy. Tak volají dva slavní paedagogové našeho věku Uttini a Mons. Dupanloup.

Avšak jaké výchovy se uchopiti, aby napravena byla nynější společnost? Mnoho jest těch, kteří mluví o výchování. Dle jedněch zakládá se ve znalosti běžného mravu, dle druhých ve zdvořilosti, ušlechtilosti řeči a osobní uhlazenosti; dle jiných jenom ten je vychován, kdo zná ze všeho něco, všechny, alespoň u přítomnosti, respektuje a nikoho neuráží. Jsou to ovšem věci krásné a dobré, ale v žádném z nich nespočívá výchování, o kterém chceme mluvit, ono výchování, které jediné může položit hráze velkému proudu zkázy, již všichni vidíme. Nikterak nechceme zde mluvit o výchově fysické, která čelí k vývinu tělesných sil dítěte; ani o výchově občanské, jejíž cíl jest znalost zvyků, pravidel a zákonů, kteréž dítě poučují a řídí v poměru jeho k rodině a společnosti: ani o výchově rozumové, poněvadž hledí si vědomostí světských, věd a umění. Ačkoli různé tyto druhy výchovy za našich dnů povznesly se k velikému stupni dokonalosti, přece ve světě zkáza pokračuje a čím dále tím více se rozmáhá, tak že vyhlídky naše do budoucnosti jsou velmi, velmi smutné. Chceme promluvit o výchově mravně-náboženské, která jediná může učiniti člověka v pravdě moudrým a ctnostným, která jediná může nám dati naději na lepší budoucnost nynější společnosti.

Tato, která přísně vzato, jest výchova v pravém slova smyslu, záleží ve vzdělání mysli a vůle dítěte, jest to výchova, která osvětluje rozum dítěte, aby poznalo dobro, a nabádá vůli jeho, aby poznané dobro milovalo a vykonávalo; jinými slovy: rozvinuje a vzdělává zárodky pravdy, které jsou vrozeny srdci dítěte, napravuje špatné náklonnosti a vzdělává je tak, aby vždy dobře myslelo a dobře jednalo. Dobrá výchova musí tedy hleděti ke dvěma hlavním duševním silám dítěte: k rozumu a k vůli;

k rozumu, aby znalo nejdůležitější pravdy nadsmyslné a praktické, k vůli, aby dobré jednání jeho usnadněno bylo, a aby zmařeny neb odstraněny byly překážky v cestu se mu stavící. Dobrá výchova jest pro dítě jako dobrá orba pro zemi, která ničí býlí, které v ní již zapadlo aneb zapadnouti má, a nejlépe podporuje símě, jež přirozeně tam již se nachází aneb rukou se vsévá, aby klíčilo, rostlo a zrálo. Hledíce k vlastní síle slova, výchova, výchování pochází od slova vychovati, jakoby vypěstovati, vyzdvihnouti, vyvýšiti; odkudž vychovávatí v morálním smyslu značí pozdvihnouti mysl a srdce dítěte k ideji a a lásce krásna, dobra, spravedlnosti, síly a svatosti; vyvýšiti dítě a podporovati ho, aby došlo spojení s Bohem, své to dokonalosti a posledního cíle.

Vychovávatí děti toliko pro život přirozený — to činí i nerozumná zvíř; vychovávatí toliko pro život sociální — to činí i pohané, k nimž nevniklo světlo Evangelia; vychovávatí je ale pro život duchovní — toť úloha a poslední cíl pravé výchovy, ejhle, toť prostředek, jenž učiní přítrž nynějšímu zlu.

Které jsou to však pravdy nadsmyslné a praktické, jež svým světlem osvětlují, vzdělávají mysl dětskou? Jsou to ony, kterým učil již Ježíš Kristus, které tvoří jeho náboženství. Ať z jakékoli příčiny chceme dáti dítěti dobré rozumové výchování, jest třeba zakládati je především na pravdách Evangelia, které osvětlilo a spasil svět. Pokud pak se týče vůle, pravdy, které nejvíce ji nabádají, aby konala dobro a chránila se zla, které ji povzbuzují, aby zvykem si učinila dobře jednati, aby krotila a přemáhala špatné náklonnosti, jakož i aby ničila zvyky špatné již nabyté, jsou toliko ony, které dal a zvěstoval Bůh-člověk; jest to příslibení věčné odměny dobrým, a strastí věčných trestů, které očekávají zlé; jest to podivuhodný příklad života, utrpení a smrti našeho božského Spasitele; jsou to modlitba a svátosti, ve kterých udílí svou milost. To tedy mají býti pohnutky výchovy mládeže k dobrému, aby byla moudra a ctnostna, hodna a schopna založiti blaho rodiny a společnosti.

Z toho co jsme dosud řekli, jde na jevo, jak velice jest potřebno pro výchování dítěte učení se katechismu, oné knížky, která od tak mnohých bývá zane-

dbávána, jde též na jevo, jak nechvalitebného, ano nespravedlivého skutku na výchově dopouštějí se ti, kdož tuto knížečku vymítiti chtějí.

Katechismus je pravou perlou seslanou s nebe, a kdyby Platonovci, Sokratovci, Aristotelovci, Ciceronovci, Quintilianovci a nejvzdělanější mudrcové světa byli se spojili a dlouho studovali a přemýšleli, nemohli by sepsati knížečky takové. Diderot, filosof a jeden z náčelníků nevěry, myslil, že se nikterak nesnižuje když sám svou dceru katechismu vyučoval a vyslovil se, že jest to nejjistější spis vychovatelský. Jouffroy, nevěrec z mody, vychvaluje velice tuto knížečku, která v podstatě obsahuje nejvyšší pravdy. Původ člověka a světa, cíl člověka v tomto a v onom životě, poměr jeho k Bohu, povinnosti k bližnímu — ejhle, jak velikým a důležitým věcem lze naučiti z katechismu! A jestliže nepřátelé náboženství a filosofové tak velice si ho vážili, proč pak my, synové sv. víry a žáci Kristovi, měli bychom si ho nevšímati? Máme se snad stydět za zákon božský, za slovo věčné, za pravdu nebeskou, za vznešenou školu Evangelia, my, kteří jsme ssáli s mlékem mateřským nejčistší náuku církve? My, kteří jsme byli tak šťastni, že jsme se zrodili v lůně vznešené nauky evangelické, měli bychom zanedbávati tuto nejsvětější povinnost a chovati se zcela lhostejně k věci tak důležité? Byli bychom hodni hany, jako onen muž, jenž ztrativ perlu a moha ji snadno zdvihnouti založil pohodlně ruce a nad ní zíval. Důležitost katechismu uznal též italský ministr Bosselli, jenž pravil, že vyučování náboženské je mocným prostředkem výchování, zárukou míru a štěstí společenského. A přece katechismus vymíten tam ze škol, a rodiče jen soukromě mohou dáti dítky své v náboženství vyučovati

Jisto jest, že dítě bez základů náboženských je jako loď bez kompasu, bez

kormidla, vydána jsouc na pospas větrům. Jest jako ten, jenž nezná ni zákona, ni pravidla, ni řádu, ni vlády a bude velmi nesnadno přimět je, aby poslouchalo svých rodičů, neřku li jiné autority. Z katechismu naučí se dítě býti střízlivým a bdělým, raději umřít nežli těžce hřešiti, vyhýbat se zlu a konati dobro, poslouchati až do posledního vzdechu svatého zákona povinnosti, neklesati ve smutných dobách neštěstí, zápasiti proti každé malátnosti ducha a proti těm, již zaplavují svět tmou; zapustí hluboké kořeny ve víře a bude neunavným v konání dobra. Přejde pak čas, kdy setrvávajíc pevně, hojně bude sklízeti ovoce. — Dítě takto vychované bude dobrým synem, milujícím manželem, příkladným otcem, poctivým přítelem, věrným poddaným, dobrým občanem a pravým vlastencem.

A tak zjevna bude pravda slov Montesquieuových: Podivná věc! Náboženství křesťanské, které zdá se míti za předmět jen blaženost v životě onom, působí blaženost i v životě tomto.

Starejme se tedy o dobrou výchovu našich dětí, poněvadž člověk tolik platí, kolik ví; avšak předcházejž vždy dobrá výchova náboženská. Ona vypěstuje nám učence — nábytek přepychu, tato počestné lidi — náradí nepostradatelné. Společnost lidí neučených, ale počestných, potrvá vždy; naproti tomu společnost učenců špatných, otevře nám hroznou vyhlídku zkázy. Buď vychování náboženské a s ním pořádek, štěstí a život společnosti, aneb vychování bez Boha a s ním chaos, bezpočetná neštěstí a smrt obecnou. Ano, toliko vychování náboženské zušlechťuje opravdu srdce a pobádá ho k velkým a a čestným činům, toliko toto tvoří vznešené povahy a udržuje vědomí vlastní hodnoty, toliko toto ukazuje cestu povinnosti, — toliko toto vychování může změnit tvářnost nynější společnosti.

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Věděli jsme napřed, že až otázka upravení učitelských platů bude odbyta. učitelské časopisy zase větší péči věnovati budou otázce náboženské, klerikálům vůbec. Kolik pak těch klerikálních poslanců je na sněmu, že „Č. Šk.“ na str. 49. a 50.

vyčítá, že „klerikální poslanci poukazují na zemské finance (mladočeští ne? ot. red.), aby prý urození duchovní preláti duchovní žili aspoň měsíc jako podučitel, že by pak jinou zpívali.“ Nám se však zdá naopak, kdyby většina učitelů měla žítí a praco-

vati tak, jako horší kaplani, že by také jinou zpívali. V horách každý podučitel kouká na kaplana přes rameno, aby dal na jevo že on jinak postaven a jiný význam má, než ta kaplanů misera plebs. To stalo se mně samotnému v horách. Proč to porovnání s preláty a ne s horskými kaplany? Diví-li se Č. Šk. dále, že se dotíruje pro katechety měšť. škol 800, tážeme se, moc-li má definitivní učitel na té měšťanské a moc-li řídítel, a očekáváme dojista, že s rozhořčením „Č. Šk.“ zavrhne jednání p. uč. Sokola na městské radnici, který pro katechety dotíroval menší přírůstek od obce než pro učitele. Dnes ale nás zajímá zpráva „Č. Šk.“ na str. 60. Stojí tam doslovně dle jiných listů. „Počátek školy náboženské. Před nedávnem nařízeno bylo okr. školní radou správám škol, aby společně s duchovní správou sestavily pořádek cvičení náboženských pro mládež. Mnozí duchovní správci neústupností svou docílili toho, aby obecným školám našim vtištěn byl ráz náboženské školy. Mládeži školní nařizuje se povinná návštěva kostela za dohledu učitelů každého dne, v létě i v zimě, ze škol filiálních budou dívky povinny každou neděli a svátek putovati po celý rok, tedy i v zimní době, do farních kostelů bez ohledu na vzdálenost jejich. To nedálo se ani za dob školy náboženské, bude jen scházeti, aby jako v době pobělohorské i lid dospělý hnán byl zřízení do kostela. Že tak mnohý správce školy nepostavil se na odpor krutým těm nařízením. není divu, neboť na kom lpí jen skvrna neochoty vůči požadavkům duchovním, jest se svou kariérou hotov. Pořádky cvičení náboženských byly aneb budou předloženy všem místním školním radám, jež důtklivě vybízíme, aby všude, kde přehmaty se staly, důrazně protestovaly a náležitě ocenily útlocit některých důstojných pánů, kteří sice v kočárech zaobaleni v kožichy, dávají se do kostela voziti, ale při tom klidně nařizují těm drobným, většinou nuzně oděným dětem, aby za mrazu i hodinu cesty do kostela přicházely.“ Tím otištěním přijala „Česká Šk.“ tyto řádky za svůj úsudek a my tedy jí pár slov na to odpovíme. Většina „důstojných pánů“ mladých a hodně starých chodí do venkovských škol i přes hodinu cesty pěkně pěšky, poněvadž ani na povoz, ani na kožich jim služba nestačí, není to tudíž s těmi kněžskými kožichy tak hrozné. Ostatně poukazujeme počestnou redakci na jízdy každého skoro cestujícího šmoka, jak

ten je pěkně opatřen, a koupí-li si kněz kožich, musí na něj šetřit celý život. – Teď ta útlá péče o ty drobné, nuzně oděné děti, které za mrazu mají na hodinu cesty třeba chodit do kostela. Můžeme ujistit ctěnou redakci „Č. Šk.“, že to nuzně oděné dítě za mrazu, když nepřijde dobrovolně, do kostela nikdo nedostane, rodiče ho zkrátka nepustí, ať si dělá, kdo chce, co chce, ale odpoledne a třeba i už ráno to drobné, nuzně oděné dítě vydrží na návsi na louži se klouzat od poledne do večera, a rodiče je doma neudrží, kdyby je třeba uvázali. A p. učitel jde třeba okolo a útlocit jeho se nepobouří ani nad tím nuzně oděným drobným dítětem, že za mrazu na louži nastydne, ani nejde na to upozornit rodičů, poněvadž jednak by ho neposlechlo ani dítě, ani jeho rodiče, a pak si myslí, co mi je po tom. Ale tohle drobné, nuzně oděné dítě také chodí ze sousední vesnice do školy, třeba někde na hodinu cesty, a když přijde o minutu pozdě, zůstane dle kázeňského řádu celou hodinu u dveří stát, aby nevyrušovalo druhé a nepřekáželo jim v práci, ruce má přemrzlé, nohy zkrchlé a chatrné, boty rozmočené, a to už je všecko v pořádku, zde se nehne útlocit „Č. Školy“, co to ubohé dítě vystojí? A když nepřijde do školy z té příčiny, že by ozáblo, ta omluva se nepřijme, kdežto když přijde s omluvou, že pro chatrnou obuv nemohlo do kostela, je u duchovního správce omluveno. Takhle vypadají ta krutá nynější nařízení ve příčině návštěvy chrámů školními dětmi. Pánové z „Č. Školy“ by rádi vlka zahalili do beráncí kůže, jen že ta beráncí kůže při oblekání se potrhá a vlk je vidět celý v negližé. Při té příležitosti vzpomínáme si, že v příčině návštěvy kostela všedního dne bylo nám vyčítáno, že obtěžujeme a prodlužujeme dobu denní návštěvy školy, která je určena od 8 hodin ráno; když ale mají děti jít na mši sv., že trvá návštěva školy denně tím pro dítě od 7 1/2 ráno. K tomu připomínáme, že každé přesporní dítě má o tu cestu do školy a zpět prodlouženou návštěvu školy, a nezbyvalo by tudíž nic jiného, než aby každému dítěti se vystavěla škola před obydlím, aby ani o minutu nebylo vůči druhému zkráceno. Co se ještě toho mrazu týče, můžeme uvést příklady, kde p. řídící, aby ani on, ani jeho paní nebyli vyrušováni, přesně teprve o 7 3/4 hod. školu otevírají, třeba při třeskutém mrazu, tak že můžeme posloužit jmény, kde děti

přišedší dříve, poněvadž, vůbec na venkově tak přesně minutu nedodrží, musely státi venku před školou a omrzly jim nohy tak, že kolik měsíců do školy přijíti nemohly a rodiče pak žádali za přiškolení

k jiné obci. Proto pánové při vyčítání krutosti pozor; vždyť jest beztoho až příliš patrné, co se za vaší péčí o ty drobné děti vlastně skrývá.

+ 24.

DROBNOSTI.

Spolek přátel katolických českých škol bratrských konal dne 4./4. o 5 hod. ustavující valnou hromadu. Schůzi, jíž přítomen byl vrchní komisař p. Jos. Svoboda, zahájil J. Magn. rektor university pražské vsdp. Dr. Fr. Kryštůfek. Shromáždění členové podnikli revisi stanov, jež po vyměnění náhledů opraveny, načež přikročeno k volbě výboru, jenž se ihned ustavil, a sice zvolen za předsedu Dr. Frant. Kryštůfek, rector magnificus za místopředsedu prof. Dr. M. Kovář, za tajemníka dp. Frant. Pohunek, red. „Vychovatele“, za pokladníka dp. Ed. Šittler, provisor. Do výboru zvoleni vsdpp.: Dr. Jos. Burian, síd. kan. vyšehradský, Dr. Jos. Doubrava, řiditel kníž. arcib. semináře, univ. prof. Dr. Jan Sýkora, dpp. T. Škrdle, redaktor, Fr. Halbich katecheta, pp Vilém Engel, účetní revident, prof. Jos. Vávra a Ant. Cikánek, c. k. pošt. úředník. — Tím vstoupil i u nás v život spolek nikoli zbytečný, nýbrž spolek, jehož potřeba je samozřejmá. Zveme tudíž všechny přátele a příznivce katolického školství, by se za členy nového spolku v hojném počtu hlásili a dle sil svých přispívali ku dosažení účelu stanovami vytknutého. Jakmile budou změněné stanovy potvrzeny, budou hned tištěny a rozeslány. — Za člena se možno přihlásiti u redaktora l. t., členské pak příspěvky přijímá pokladník, dp. Eduard Šittler, provisor v kníž. arcib. semináři.

S díky kvitujeme, a při příležitosti se odvoláváme. „Posel z Budče“ v čís. 15. ve článku „Duch školy“ mezi jiným píše: „Za tak zvané staré doby bývaly školy tu a onde na vysokém stupni pokroku a vycházeli z nich žáci ku podivu dobře vychovaní a vycvičení a pro další vzdělání snaživí. A to dělo se při tak skrovných, mnohdy až stísněných poměrech, při tak chudičkých prostředcích, z nichž učitel poučení a vzdělání čerpati mohl! K užasnutí jest vzpomínka na některé staré školy, jaký duch z nich vanul.

Připadají mi jako bašty hrdé do okolí zírající a vždy hotové boj s nepřítelem přijati. Vidím z nich vycházeti mládež s jasným čelem a široce otevřenýma očima uctivě, ale sebevědomě na cizince pohlížejícíma, mládež výborné kázně a otevřené mysli. A na prahu spatřuji za mládeží hledícího učitele, tu vážnou a přece lásky plnou postavu, muže skrovných prostředků hmotných, ale za to bohatého vlastnostmi ducha, muže bez velkých nároků na časnou odměnu a přece poctivě a na nejvyšší svědomitě konajícího úkol života. Takový býval v každém kraji nejeden učitel, tak povznesena byla nejedna škola a skrze ni všecka obec. A dlouho, dlouho zůstala blahá posmrtná vzpomínka u vděčném občanstvu na „starého“ učitele.“ — Tak vida; stará škola přece jenom nepřinášela samou tmou a zpátečnictví. V. P.

„Česká Škola“ v 10. čísle t. r. píše: „V. Beneš Třebízský vyhozen byl z knihovny — královéhradeckých bohoslovců!“ Této ušlechtilé větě odpovědi jest ono faktum, že v knihovně bohoslovců královéhradeckých jest Třebízský celý, ano, že od bohoslovců tamních odebrán v 35 exemplářích. „Česká Škola“ neštítí se však opakovati nepravdy o nejdůstojnějším panu biskupovi ve venkovských radikálních plátkách roztroušené, jako by za jeho biskupování a jeho původem byly spisy Třebízského a s nimi prý celá řada knih z knihovny hradeckých bohoslovců vyloučeny. Proto ve strachu o četbu bohoslovců těchto ptá se „Česká Škola“, co prý v té knihovně zůstalo a dokládá „patrně jen „Vlast“, „Čech“, „Český Východ“, „Kalendář pro živé a mrtvé duše“ a „Slova pravdy“. Tu možno s „Českou Školou“ sdělit, že kromě od ní laskavě vypočtených a pro knihovnu hradeckých bohoslovců uznaných časopisův a brožur až na 2 totiž na „Čecha“ a „Český Východ“ (v Hradci Kr. jako zpátečníci politických časopisů do knihovny nedávají) veškerá díla, jež hodna četby a místa v knihovně, v knihovně hradeckých boho-

slovců se nalezají a tak může „Česká škola“ býti klidná a bez starosti o četbu bohoslovců v Hradci Králové. —cký.

Obecné školství v Uhrách. Ze zprávy ministra vyučování, hr. Czaky-ho za školní rok 1892—93 vyjímáme tato data: Školou povinných dětí bylo 2,670.095 (o 78.719 více než roku předchozího); z těch navštěvovalo školu 2,169.629 (+52.110). Školních budov bylo 16.917 (+47) a učitelů 25.505 (+378). Z dětí školou povinných požívalo jich vyučování průměrem 81.26‰; vzhledem k jednotlivým vyznáním jeví se poměr návštěvy školní takto: římsko-katol. 87.76‰; evang. augs. vyz. 87.42‰; reform. 83.91‰; sjednoc 83.08‰; židů 82.31‰; řecko-katol. 61.61‰. Učitelů 21.918 čili 85.94‰, učitelek 3.587 čili 14.06‰. 214 obcí nemají vůbec žádné školy, 1757 jsou odkázány na obce sousední, na půl milionu dětí nepožívá žádného vyučování školního vůbec. Leč tomuto zlu doufá ministr odpomoci aspoň během 10 let — bude-li peněz. (Fr. paed. Bl. č. 10.) —l.

„Úřední osobou“ není učitel na chodbě školní budovy. Tak rozhodl soudce

v Ottakringu u Vídně. Matka jakés žáčky dala si totiž vyvolati třídní učitelku ze síně učební na chodbu a tam jí vynadala. Učitelka žalovala pro urážku na cti, ale obžalovaná byla uznána za nevinou a to na základě — prý — § 312. tr. z., jednajícího o „urážce osob úředních.“ (Fr. paed. Bl. č. 10.) —l.

Sicilie a škola. Vynikající listy italské vidí ne poslední příčinu smutného stavu na Sicilii v zanedbávání školy. — Ze statistiky v aktech agrárního vyšetřování, které r. 1884. ukončeno bylo, patrno, že na 2,927.901 obyvatelů v roce 1881. přišlo 2,459.477 analfabetů. — Ve mnohých obcích, ba skoro v celých provinciích je zákon o povinné návštěvě nejméně směšným, protože tam se školy neotvírají, kde by býti měly, a rodiče se nepřidrží, aby děti posílali do školy. Obce jsou spokojeny, neboť tím nejsou donucovány, zřizovati nová místa učitelská a tím ušetří si vydání. V Riesi obci o 12000 obyv. dal nedávno městský úřad dovolenou učitelům na elementárce — ze spóřivosti.

+ 73.

Vynesení ministra záležitostí duchovních a vyučování ze dne 18. února 1894, č. 2994. +),

kterým se vyhláší vynesení c. k. ministerstva financí ze dne 8. února 1894, č. 45251. z r. 1893., týkající se kolku, jemuž podléhají frekventační vysvědčení, vydávaná účastníkům kursů pro učitele škol měšťanských.

C. k. ministerstvo financí vyslovilo k dotazu, který k němu učiněn byl, že frekventační vysvědčení, vydávaná účastníkům kursů pro učitele škol měšťanských, podléhají kolkovému poplatku dle položky tarifu 116. lit. c) zákona poplatkového ze dne 9. února 1850, říšsk. zák. č. 50., ku kteréžto položce poukazuje se v poplatkovém tarifu při slově „frekventační vysvědčení“, a to kolkovému poplatku 15 kr. za každý arch.

Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 14. března 1894, č. 80.81,

svědčící všem c. k. okresním školním radám, v příčině vyměřování náhrad cestovních duchovním správcům za příčinou vyučování náboženství.

Dle normálních zásad k sestavení okr. školních rozpočtův, uveřejněných v části IX. Věstníku vládního u věcech škol obecných v království Českém na r. 1893., str. 157., mají se do rubriky potřeby XII. 3. vložiti pro duchovní správce toliko ony odměny za cesty konané za příčinou vyučování náboženství, které od c. k. zemské školní rady vyměřeny a povoleny byly, naproti tomu mají položky cestného, vložené do rozpočtu na základě zdejšího nařízení ze dne 21. dubna 1889, č. 11455 (Věstn. vl. str. 50.), na základě tamního výpočtu docela odpadnouti.

*) Věstník ministerstva záležitostí duchovních a vyučování z r. 1894 č. 15.

Při zkoušení a upravování rozpočtů na rok 1894. vyšlo na jevo, že cestné pro jednotlivé duchovní správce ve mnohých okresích školních c. k. zemskou školní radou ještě vyměřeno není.

Následkem toho vyzýváme c. k. okresní školní radu, by ve případech takových, potřebné šetření ku vyměření dotýčného cestného ve smyslu zdejších výnosů ze dne 23. prosince 1888, č. 47.751. (Věstn. vl. z r. 1888., str. 157.) a ze dne 19. dubna 1889, č. 11.351. (Věstn. vl. z r. 1889., str. 36.), s urychlením konala a potom odůvodněné návrhy nejdéle však do 10. dubna sem podala.

Zvláště jest uvést, zdali nestává zvláštních fondů, nadací nebo závazků jednotlivých osob nebo korporací k opatření povozu nebo placení cestného, jaké povahy jsou cesty spojovací vůbec a v různých počasech ročních zvláště, zdali jsou to silnice erární, okresní, obecní nebo polní cesty, po případě stezky. Ku každému spisu připojiti jest dále výkaz zhotovený od příslušného c. k. okresního hejtmanství o vzdálenosti obydlí duchovní správy, po případě toho kterého učitele náboženství od dotýčné školní budovy (nikoli o vzdálenosti farního místa od místa školního).

Spisy redakci zaslané:

Legendy. Životy svatých a světic Božích na každý den celého roku. Knihárnám osobním, farním, školním, obecním, spolkovým a rodinným veršem národním sepsal Beneš Method Kulda, sídelní kanovník vyšehradský. Svaz. VIII. a IX. Měsíc (srpen a září) à 40 kr. Doporučujem co nejlépe.

Obor číselný od 10 do 100. Methodicky pracoval Alois Lhotský. V Telči 1894. Nákladem českého knihkupectví Emila Šolce. Cena 1 k. 40 h.

Rozhledy po lidumilství. Red. Marie Zelená. Roč. II. Čís. 3. Pro šlechetný cíl, jaký sobě vytkly tyto rozhledy měla by se jim věnovati mnohem větší pozornost nežli až dosud. Zvláště v okresních a místních školních knihovnách neměly by scházeti.

Časopis učitelů. Čtrnáctidenník pro učitelky, pěstounky a vychovatelky vůbec. Redaktorka Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 7. s vybraným obsahem.

Náš Domov. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 7.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe v Lub-

lani. Roč. VII. seš. 7. s vybraným obsahem velmi zdařilými ilustracemi.

Průvodce katolika do Ameriky. Napsal Fr. Novodvorský. Cena 80 kr. — Hlasů katolického spolku tiskového na r. 1894. číslo 1. Nákladem spolku. V komisi Cyriilo-Methodějského knihkupectví. (G. Franc.)

Víra, naděje a láska. Modlitební kniha pro zbožné dívky katolické. Upravil Josef Al. Svoboda, kněz arcidiecése pražské. Schválena nejdůstojnější konsistorií Pražskou dekretem ze dne 3. ledna 1894 čís. 11662. 1893. — Sklad a majetek A. J. Cellerina a syna na Král. Vinohradech. Tiskem M. Knappa v Karlíně. — Nová tato modlitební kniha ve formě nové bude se jistě zamlouvati všem dospělejším a vzdělanějším dívkám. Najdouť v ní hojnost modliteb psaných z části prosou, z části veršem pro všechny duchovní i tělesné potřeby, nejobvyklejší kostelní písně, litanie a čtverou pobožnost ku mši svaté. Papír i tisk pěkný a vůbec celá zevnější úprava velmi vkusná. Modlitby ty hodí se zvlášť za dárek k svatému biřmování.

DOTAZ.

1. Evangelický učitel, jenž působí při škole, kde jsou až na tři děti jeho všechny ostatní děti katolické, škrtá v knížkách žákovské knihovny vše, neb opravuje dle svého vyznání, co pojednává o kat. obřadech, o bohoslužbě, o modlitbě atd.; mám takovou knížku v ruce a, jak děti řekly, dělá prý tak v knížkách všech.

2. Mám též jako důkaz čítanku, ve které ve článku o sv. Václavu v 3. odstavci osm řádek vyškrtáno — jedná se tam o ctnostech, životě nábožném a jak připravoval víno ku mši sv.

3. Týž učitel zavedl i modlitbu bezkonfessionelní.

Nechtě uškoditi učiteli tomu, a doufaje ve zlepšení — dovoluji se starších a zkušenějších pánů otáze se, jak se zachovati a co činiti.

Konkursy.

Ve školním okresu Turnovském obsazena budou následující místa: 1. Místo učitele na třítrídni škole obecné ve Všeni se služným ročních 500 zl. 2. Místo podučitelky pro odbor gramaticko-historický při měšťanské škole dívčí v Turnově se služným ročních 450 zl. 3. Místo podučitele při pětistrídni škole obecné v Malém Dubě se služným ročních 400 zl. 4. Místo podučitele při čtyřtrídni škole obecné v Jenšovicích se služným ročních 400 zl. 5. Místo podučitelské při obecné dvoutřídni škole ve Vesci se služným ročních 350 zl. 6. Místo podučitelské při obecné škole třítrídni ve Vlastibořicích se služným ročních 350 zl. 7. Místo podučitelské při obecné škole dvoutřídni se služným ročních 350 zl. — Žádosti, opatřené náležitými doklady od 4. dubna do 6. neděl.

V okresu Kutnohorském obsadí se: 1. Místo učitelky na obecné dívčí škole spojené se školou měšťanskou v Hoře Kutné se služným 700 zl. 2. Místo podučitelky na měšť. dívčí škole v Hoře Kutné pro obor mathematicko-technický se služným 450 zl. 3. Místo podučitele v Hlízově se služným 400 zl. 4. Místa podučitelů se služným roč. 350 zl. ve Votrybech, v Kršovicích, v Suchdole, v Jindicích, v Bahně a v Čestíně. Žádosti od 7. dubna do 6. neděl.

(Zasláno.)

Přeložil jsem dra Knechta „Der ehrwürdige Johann Baptist de Lassalle und das Institut der Brüder der christl. Schulen“. Ku překladu svolili vdp. spisovatel i nakladatelská firma Herderova ve Freiburce. Jméno Knechtovo ručí za práci dokonalou. Teď jde o vytištění českého překladu, aby instituce blah. de Lassala byla u nás poznána zevrubně zatím v theorii, nežli strom, vstípený blahoslavencem, rozloží větve v zemích českoslovanských.

Proto osměluji se předstoupiti před veledůstojné kněžstvo zvláště, ale i před veškerou katolickou veřejnost českoslovanskou vůbec, s prosbou nejuctivější, aby pomocí hmotnou i mravní přispěli k vydání překladu. A tu dovoluji si naznačiti dvojí cestu:

1. Měl-li bych zaručený případný počet kupců, postaral bych se sám o vytištění díla, čehož bych se nemohl odvážiti jen tak na nejisto. Soudím, že by kniha nebyla dražší 1 zlat.

2. Kdyby se uvolil jednotlivec, katolický spolek, družstvo neb j. vydati onu knihu svým nákladem (nebo vydávati třeba po arších jako přílohu některého časopisu) — tu přenechám překlad milerád z d a r m a pouze s několika snadnými podmínkami.

Zmíněný spis působil by zajisté blaze ve vrstvách vychovatelův a učitelův; skutek lásky a milosrdenství k malíčkým nenechal by Přítel malíčkých bez odměny.

Adresu oznámí redakce t. l.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství: III. Jan Ignác z Felbigerů. Nástin jeho života a působení v oboru školském. Podává Josef Zelenka. (Dokončení.) — Methoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. Frant. Horáček. (Pokračování.) — Jak znázorniti lze obsah učiva o svaté oběti kříže. Po návrhu pana faráře Bl. Krunerta ukazuje Fr. Halbich, katecheta, hledě k liturgice Špachtově. — Katechismus a výchování. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Vynesení ministra záležitostí duchovních a vyučování ze dne 18. února 1894, č. 2994., kterým se vyhlašuje vynesení c. k. ministerstva financí ze dne 8. února 1894, č. 45251. z r. 1893., týkající se kolku, jemuž podléhají frekvenční vysvědčení vydávaná účastníkům kursů pro učitele škol měšťanských. — Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 14. března 1894, č. 8081, svědčící všem c. k. okresním školním radám v příčině vyměřování náhrad cestovních duchovním správcům za příčinou vyučování náboženství. — Spisy redakci zaslané. — Dotaz. — Konkursy. — Zasláno.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:

družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budiž zasílati předplatné; tamtéž budtež addressovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (farní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

b) *Čtení o věcech přírodních.* Články v druhém dílu čítanky poučují mládež o živočiších, rostlinách, nerostech, o polním hospodářství, o některých silách a úkazech přírodních, o člověku vůbec a těle jeho zvlášť. Nám se nezdá býti tento postup přirozeným; lépe by bylo vypravovati nejprve o nerostech, pak o rostlinách, dále o živočišstvu a konečně o člověku jakožto koruně a vladaři tvorstva pozemského, a připojit k tomu některé věci ze silozpytu a z polního i domácího hospodářství, ježto v oborech těchto nejpatrněji se jeví součinnost svrchovaného Boha jakožto původce a ředitele přírody a člověka vládnoucího přírodou ze zvláštní milosti Boží. Nuže v jakém směru mělo by býti zpracováno všecko toto učivo, aby působilo na mravní cit mládeže? To nám ukáže nejlépe porovnání nynějších čítanek s čítankami staršími, které panovaly ve školách až do ustálení nynější učebné soustavy.

a) *O nerostech.* V staré čítance pro III. třídu obecných škol máme čl. 95. nadepsaný „Sůl“. V tomto článku klade se největší důraz na to, jak nutnou potřebou v domácnosti jest tento nerost. I praví se výslovně: „Dobrotivý Otec nebeský postaral se, aby po celé zemi byla rozšířena.“ Na to se líčí, kde všude sůl se nalezá a kolikerym způsobem se dobývá. — Budou-li se popisovati takovým a podobným způsobem i jiné nerosty, budou se budit v srdcích žáků velmi ušlechtilé city: vděčnost k Bohu, důvěra v jeho prozřetelnost, vážnost k darům Božím, šetrnost. Proč by se nemohlo jednati se strany užitečnosti pro člověka též o zlatě, stříbře, železe, kamenném uhlí, rašelině? — S tímto článkem má jakous podobnost čl. 101. ve IV. čítance nynější, nadepsaný „O křemeně“. Tam čteme: „Křišťály jsou dílo krále všech umělců, Boha Stvořitele.“ Proč by se nemohlo vypravovati dětem též o jiných nerostech jakožto dílech všemocného Boha? — V čl. 104. „Měď, stříbro a zlato“ v též čítance poukazuje se k tomu, jakou cenu má zlato ve společenském životě, a konec zní: „Ale k tomu nebylo lidem dáno (zde schází: od dobrotivého Tvůrce), aby srdce své naprosto k němu přiložili a zapomněli pro ně na vyšší úkoly a povinnosti své. Nad zlato cennější jest mysl zbožná, rozumná a šlechetná.“ Hle, jak krásná tendence mravoučná, a jak přirozeně plyne z článku! — Článek „Teplo“ nalézá se v nové čítance dílu III. čl. 54. a dílu IV. čl. 108. Kde jest směr mravoučný? Jak mocně dojíhá

srdce tentýž článek v III. čítance staré čl. 105. se svým zakončením: „Jak mocně teplo působí, vidíme času jarního. Travička se zelená, holé stromy dostávají nové roucho a veškeré živočišstvo raduje se, že jim Otec nebeský připravuje slavné hody.“

β) Když již nerosty, pozorně-li na ně patříš, myslí tvé k Bohu pozdvihují, čím více *byliny!* Jak příhodná naučení mravná dává v II. čítance staré čl. 59. „Planá a štěpná jabloň“ (proti pýše), v III. čítance staré čl. 87. „Uschlá růže“ a v nové čítance III. čl. 89. „Růže stolistá“ (krása pomíjí, ctnost setrvá), v III. čítance staré čl. 90. „Skromná fialka“ (skromnost), čl. 89. „Chudobka“ (Bůh pečuje o kvítí polní, čím více o vás. kteříž máte duši nesmrtelnou!), v nové čítance IV. čl. 87. „Lilije“ (příklad čistoty), čl. 90. „Obilí“ (Bůh živí všechno lidstvo každodenně chlebem divotvorně připravovaným), čl. 100. „Muchomůrka“ (nevěř lico-měrným). Proč by se nemohly zpracovati v tomto směru i ostatní články o bylinách, zejména o zemáku, cukrovce, rýži, kávovníku, čajovníku?

γ) Ještě více látky mravoučné poskytují *živočichové*, jsouce člověku podobní dle tělesných i duševních vlastností. Zde postačí několik málo příkladů. — V III. čítance staré jest čl. 81. „Hlemýžď zahradní“. V něm se ukazuje, že hlemýžď má tělo velmi měkké, a jakým způsobem postaral se Bůh o jeho ochranu. — Čl. 64. v III. čítance staré ukazuje, jak „pěkně Stvořitel v slavíkovi lahodu spojil s užitečností;“ jak zlý jest člověk, jenž tohoto ptáka pronásleduje; že nás slavík obveseluje a ku chvále Boží vyzývá, a pod. Čl. 82. ve IV. čítance nové má skoro totéž znění, ale nižádné mravné poučky. — Za to má patrně mravoučný směr čl. 40. v III. čítance nové „Pyšný páv“ Schází jen ku konci zřetelné označení mravného naučení, jež jinak v duši dětské neutkví. — Jaké množství mravních pouček mohlo by se vyvoditi z článku „Kukačka“ v staré čítance III. 66. a v nové V. 81., jak trefný to obraz hltavosti, sobectví, neposednosti a jiných nectností. — Článek „Osel v květnici“ mají obě čítanky, stará III. 54., nová III. 43. se stejným téměř zakončením, jež by se dalo snadno spojití s naučením sv. Pavla: „Člověk tělesný nechápe těch věcí, které jsou ducha Božího“¹⁾. — O velbloudu a sobu pojednává nová čítanka V. 78., ale schází krásné zakončení staré čítanky III. 56., z něhož poznává člověk, že jest miláčkem Božím.

V pravdě nosili bychom dříví do lesa, kdybychom chtěli ještě dále ukazovati, jak četných mravních pouček poskytuje četba o živočíchách. Již staří národové zakládali své mudro- a mravosloví na báchkách o lišce, vlku, beránku, psu, kočce, myši, zajíci, krtku, kohoutu, veverce, strace, vráně, hadu, žábě, mravenci, mouše a m. j. Tím více sluší se, by používal živočichů jakožto obrazů rozličných ctností a nectností učitel, jemuž jde o mravné vzdělání mládeže na základě náboženském.

δ) Stať o *člověku* v nové čítance V. čl. 113—118. velice se nám líbí zvlášť čl. 113. a 116., jež mají patrný nádech náboženský. Jen s jednou věcí nesouhlasíme. Proč učení o duši odbývá se několika slovy, náuce pak o těle věnuje se pět dlouhých článků? Jest snad duševěda méně důležitá, než tělověda? Nepodporuje se tím valně materialistické smýšlení mládeže, když se jí líčí, jen co padá do smyslů; co však tělo oživuje a tělem vládne, takoruka mlčením se pomíjí? Připouštíme sice, že o jednotlivých mohutnostech duchovních, zvláště o rozumu, svědomí a svobodné vůli, jedná vlastně katechismus. Ale přece musíme žádati,

¹⁾ I. Kor. 2, 14.

aby se mluvilo o těchto věcech také při čtení o člověku, a aby přestalo nebezpečné dělení duševědy a tělovědy.¹⁾

ε) *Náuka o rozličných silách a výjevech přírodních* (fysika, silozpyt, přírodozpyt), zvlášť o světle a tělesech nebeských, o magnetismu a elektrině, jest bohužel i ve starých čítankách jen kuse zpracována. Z příslušných článků dovidáme se zevrubně, k jak znamenitým a dalekosáhlým vynálezům použili lidé tajemných sil přírody, jako jsou: telegraf, hromosvod, kompas, fotografie (k čemuž dlužno přičísti nejnovější vynálezy: telefon a elektrické světlo). Ale tototo líčení nepostačí k probuzení zbožných citů v mládeži. Jest zapotřebí připojiti mravné poučky, u př. jak řídí Bůh cesty člověka i na moři i v hlubinách země (kompasem); jak usnadňuje člověku opanování země; jak velice povznesl člověka nad zvíře obdařiv ho duchem bádavým; jak patrně ukazuje Bůh, že člověk proti Bohu nic není — sám sebou, ale mnoho zmůže od něho osvícen a podporován, a pod. Jak velice zušlechťovalo by mládež učení přírodozpytné, kdyby se jí podávalo se stálým poukazováním k všemocnému, všemoudrému a nejdobrotivějšímu Tvůrci všehomíra!²⁾

c) *Čtení zeměpisné a dějepisné.*

a) *Čtení zeměpisné.* Skladatelé čítanek nepřihlíželi všudy k náboženské a tudíž i mravoučné stránce tohoto předmětu. Výjimku tu činí v čítance staré II. čl. 91., 101. a 102., pak III. čl. 133., 157., 148., 156., v nové pak čítance III. čl. 102., 106., 111., 113., 114., 116., IV. čl. 123. (V. ani jeden.) A přece jak mnoho podnětu při četbě zeměpisné má učitel, by obracel mysl mládeže k velebným dílům Božím a povzbuzoval tak ku chvále všemocného Tvůrce! Popis moře, jezer a řek, pevniny, horstva a nížin, rozmanitých darů a krás přírodních měl by býti tak zřízen, aby žáci s posvátnou úctou a pokorou vzhlíželi k Tomu, jenž všecky ty věci stvořil, zachovává a řídí

Jen jeden příklad. V nové čítance V. čl. 119. praví se: „Nebeská tělesa vznášejí se volně v prostoru světovém, nejsou na ničem ani zavěšena ani podepřena.“ Souhlasný článek v staré čítance III. č. 139. má takto: „Všecky hvězdy pohybují se v prostoru nebeské drahami, ježto od Stvořitele jsou jim vykázaný.“ Nepochopitelně, jak skladatel prvního článku, vyličiv patrný div Boží, mohl se zamlčeti, — jak se mohl zamlčeti tu právě, kde mysl čtoucí mládeže v největší napjetí přijde, tázajíc se bezděky: „Jak to možno? Kdož to tak řídí, že jedna hvězda tudy, jiná jinady se pohybuje, aniž by jedna druhé překážela?“ Článek v staré čítance má sice podobné zakončení, ale nám se zdá býti příliš stručným. Kde se jedná o probuzení posvátných citů, tam se nemá skrbliti slovy.

Máme-li na zřeteli nábožensko-mravní cit četby zeměpisné, musíme látku velmi zjednodušiti. Tvrdí-li zastanci novověké školy sami³⁾, že v nynější učebné soustavě jest nesmírná spousta učiva, platí to zvláštní měrou o čtení zeměpisném. Kdyby se byli tázali skladatelé nynějších čítanek: „K čemu toto? Jaký užitek pro život bude mítí žák z tohoto článku?“ nebyli by nahromadili popisů, jež se nehodí ani pro žáky středních škol, nýbrž jedině pro odborníky. K čemu u př. ty rozvláčné popisy velkých měst? Co utkví z tohoto v hlavách mládeže, jestliže měst těchto nikdy neuvidí? Pakli je časem svým uvidí, zda nepozná potom teprv

¹⁾ S tím souhlasí „Methodické výklady z oboru přírodopisného a přírodozpytného“ od Dolenského a Patery, III. díl, str. 10., poznámka 1.

²⁾ Dolenský a Patera, l. c. str. 194.

³⁾ „Učit. Noviny“ r. 1891. str. 241. nn.

jejich památnosti? Anebo co záleží na tom, jak Praha vzrůstala (téměř 7 stránek v V. čítance!)? Jak záhy vykourí se z hlavy to množství cizozemských hor, řek, ostrovů, poloostrovů! Zdá se v pravdě, že skladatelům zeměpisné četby v nynějších čítankách běželo o to, aby postavili na odiv svou zběhlost v literatuře. Ale tím právě chybili proti zásadě: „Vykládej dětem, ne co sám umíš, ale jen to, čeho děti potřebují. V omezování jeví se mistr!“ Nebude tedy jiné pomoci při reformě čítanek, leč většinu zeměpisného čtení prostě vymýtiti, co pak zůstane, připojiti ku čtení dějepisnému. Odborníci neschvalují příležitostně pěstování zeměpisu ani na školách obecných.¹⁾ My s tím souhlasíme, ale chceme, aby zeměpis spolu s dějepisem jeden díl čítanky tvořil a jedny hodiny v rozvrhu učiva zaujímal — toliko pro nepatrný svůj objem aneb pro nepatrný výbor svých článkův podmíněný cílem nábožensko-mravného vychování mládeže.

(Pokračování.)

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof. František Horáček.

(Pokračování.)

Na tomto stupni¹⁾ ale setrvali pouze na krátko — asi 40 dní, aneb o něco více, za kteréž doby museli se modlitbou a jinými asketickými cvičeními připravovati na sv. křest, jenž obyčejně dvakrát ročně — na Bílou sobotu a o vigilii Svatodušní — přistupen byl.

Methoda katechetická za této doby byla z převážné části akroamatická²⁾, ale zároveň individuálním vlastnostem a okolnostem katechumenů přizpůsobená. Za obsah katechetického vyučování sloužilo hlavně sv. písmo starého i nového Zákona, z něhož nejprve odvozeny bývaly nauky mravoučné (srov. Schöberl „*μὲτανοία*“), k nimž později přistoupily nauky věroučné! V příčině učení se na zpaměť postrádáme sice zpráv obšírnějších. Avšak tolik jisto jest, že katechumeni druhého stupně museli znáti symbolum, desatero přikázání Božích a modlitbu Páně! e) „*Constitutiones apostolicae*“ líčí učivo katechese ještě podrobněji: „Kdo chce ve škole zbožnosti vzdělán býti — tak čteme v knize VII., 39 — ten nechať před sv. křtem dá se poučiti o náuce o Nezrozeném, o Jednorozeném a o Duchu svatém! Kromě toho musí znáti mnohotvárný pořad stvoření, nepřetržené pásmo Prozřetelnosti, neoblomnou stolicí soudní zákonodárství Božího. Ať sezná, kterak Bůh bezbožníky tresce, zbožné naproti tomu slávou a ctí korunuje! Představte mu **za vzory** zbožné osoby všech věků: Séta, Henocha, Noe, Abrahama, Melchisedecha, Joba, Mojžíše atd.³⁾

Vedle těchto *katechesí veřejných* které se děly slavnostně obzvláště v času adventním a svatopostním, vyučování byli nejen *katechumeni*, než i *novokřtěnci* od osob světských v domech soukromých. Obzvláště kmotrové byli svých povinností vezdy pamětlivi, které vůči klientům svým byli převzali. A ne pouze muži, ale také vdovy a panny mnohé zastávaly úřad katechetický, jak tomu porozuměti

¹⁾ Jana Lepaře „O methodách dějepisného učení na školách obecných“, str. 15.

²⁾ Sv. Cyrill udělil horlivému katechetu Optatovi titul „*Doctor audientium*“ Schöberl. op. c. pag. 84.

³⁾ Damroth l. c. pag. 6.

lze ze slov sv. Pavla: „Poroučím pak vám Fébu, sestru naši, kteráž jest *v službě u církve*, jenž jest v Cenchreách (Řím. 16, 1.). — Pozdravte Tryfény a Trifósy, kteréž *pracují v Pánu*. Pozdravujte Perfidy nejmilejší, kteráž mnoho pracovala v Pánu“ (Řím. 16, 12.). Tato místa epištoly k Římanům docházejí náležitého objasnění následujícím nařízením 14. sněmu karthaginského: „Vdovy neb panny Bohu zasvěcené, které zvoleny bývají, aby službu konaly při křestu osob ženského pohlaví, mají se řádně připravit k úřadu svému, tak aby byly s to, vyučovati sv. náboženství nevědomé osoby ženské v té míře, aby tyto dovedly odpovídati na otázky; které se na ně při sv. křtu klásti budou, ale také aby je poučily o životě, jaký po dosaženém křtu svatém vésti mají.“

Že pak toto vyučování bylo soukromé, o tom svědčí sv. Pavel, jenž s rozhodností, která žádné výjimky nepřipouští, nakazuje: „Ženy ať v shromážděních mlčí, nebo nedopouští se jim mluvit. nebo mrzká věc jest ženě mluvit v shromáždění“ (1. Kor. 14, 34.). Výbornými katechety svých vlastních dítek byly jmenovitě: sv. Nonna, matka sv. Řehoře nazianského, sv. Anthusa, máteř sv. Jana Zlatoústého, sv. Monika, matka velikého učitele církevního sv. Augustina a zbožná Emmelia, jíž děkuje Církev Basilia velikého, Řehoře nyssenského, Petra ze Sebaste — vesměs světce a pokud se prvních dvou týká, slavné Otce církevní. ¹⁾ Obzvláštní zmínku v dějinách katechetiky zasluhuje slavná škola Alexandrinská, jejíž původ sahá až do dob apoštolských, neboť o ní Klemens Alex. dí, že existovala „ἐκ ἀρχαίου χρόνου“ — od starověku!

Ovšem sluší poznamenati, že „katechetická“ tato škola nebyla snad nějakým semeništem pro katechety, asi v tom smyslu, jako naše paedagogia vzdělávají učitele pro výchovu *dítek*, nébrž na škole v Alexandrii, středisku to tehdejšího hellenistického vědění a umění, poslouchali talentovaní muži učence hlubokého vzdělání filosofického, aby filosofií křesťanskou se obrnili proti útokům pohanských mudrců dle přísloví: „Paribus armis dimicandum est“.

Schöberl buduje dotyčný názor svůj na té okolnosti, že Origenes, jenž po Pantaenovi se uvázal v řízení školy Alexandrinské, všechny učně přijímal a vyučoval, ať byli věku dospělého čili nic.

Avšak Schöberl zapomněl doložiti, že Origenes později od tohoto způsobu upustil, přenechávaje vyučování dítek svému pomocníku Heraklovi, sám pak konal přednášky o filosofii, básnictví, rhetorice a t. p., k čemuž Damroth dokládá: „So kam es, dass sich zumal die Alexandrinische Katechetenschule allmählich zu einer wirklich christlichen Hochschule ausbildete, in welcher nicht nur die christliche Theologie gelehrt, sondern *alle* damals blühenden Wissenschaften und Künste in ihren Dienst gezogen und betrieben wurden. Zu den gefeiertsten Lehrern an derselben gehören ihr Gründer (?) Athenagoras, Pantänus, Clemens, Leonidas und dessen Sohn, der gelehrte Origenes.“

Pokud se Origena jako katechety týká, tu možno v jeho katechesi sledovati tento postup: „Biblická dějprava (jak již dříve bylo vzpomenuto), z níž odvozeny bývaly články nejdřív mravoučné — „institutio moralis“ a vedle těchto učení o Boží spravedlnosti, o věčné odplatě a trestu buď za naše dobré neb zlé skutky. Po nějakém čase zasvěcení byli katechumeni do jednotlivých článků víry, hlavně pokud se týče učení o nejsv. Trojici, o vtělení Syna Božího, o Jeho narození z Panny, Jeho utrpení, smrti a vzkříšení. Po udělení sv. křtu následovala „evange-

¹⁾ Damroth op. c. pag. 8.

lica institutio“, jejíž obsahem byla „disciplina arcani“, t. j. učení „O oběti mše sv., o sv. svátostech a o modlitbě, o čemž jednaly také slavné katechese mystagogické sv. Cyrilla Jerusalemského! Avšak rovnoběžně s tímto učním dogmatickým běželo také vyučování o dějinách zjevení Božího! A tak se stávalo, že osoby již pokřtěné účast měly na biblických přednáškách katechumenů, jak sám Schöberl nucen jest připustiti, o čemž později se zmíníme.

Nejpamátnejším spisem katechetickým z doby poapoštolské je bez odporu sv. Augustina dílo „*De catechizandis rudibus*“, katechetická to rukověť, kterou slavný Otec církevní sepsal pro jáhna Deogratia v Karthagině. Ze spisu tohoto čerpáme nejen výčet požadavků, které sv. Augustin na katechetu klade, ačli s prospěchem působiti má, než také *methodickou soustavu*, která byla věkům pozdějším nepřekonatelným vzorem a jest jím do jisté míry až podnes! Rukověť sv. Augustina obsahuje toto učivo:

1. „Vypravování o skutcích Božích“ — „Narratio ab eo, quod scriptum est: In principio fecit (creavit) Deus coelum et terram usque ad praesentia tempora Ecclesiae.“

Účelem „narrationis“ byla především obměna vnitřního člověka, jenž ze tmy nevěry přistupoval k světlu sv. víry. Spasitelná bázeň Boží měla býti vzbuzena v srdcích posluchačů líčením příběhů, v nichž se jeví Jeho spravedlnost; popis dobrodiní, kterým zahrnul Hospodin národ vyvolený a celé lidstvo padlé sesláním Syna Svého na svět, měl z tvrdého srdce vykresati jiskru lásky k Bohu a v um katechumena vštípití ponětí o všemohoucnosti Boží líčením divů a zázraků, které Bůh konal z neskonalého milosrdenství k nám! „Jako zlatá nit táhne se v „narratio“ velikolepá, důmyslná idea, že všeliké zjevení Boží směřovalo a směřuje k Bohočlověku, určenému ku vykoupení padlého lidstva, ku vtělenému Synu Božímu. **Ježíš středem** jest všeho tvorstva a všeho mravného vychovávání lidstva se strany Boha; On hlavou jest celého těla bohumilého člověčenstva. Co spaseno a oblaženo po pádu Adamově, spaseno věrou ve Vykupitele: před příchodem Jeho věrou ve Vykupitele příštího; po příchodě Jeho ve Vykupitele již příšlého“¹⁾.

Soustava která v „narratio“ vládne, jest historicko-pragmatická, výklad často allegorický, forma stručná, mluva jednoduchá, ale srdečná, plynoucí z přesvědčení, že láska Boží v Kristu rozněcuje k lásce vzájemné, která na víře spoléhajíc, skutky, dle vůle Boží konanými se jeví, neboť „fides ex auditu, e fide spes, e spe charitas!“ Důkaz o lásce Boží k lidem vede sv. Augustin na základě dějin zjevení Božího, které rozpadají se v 6 period, a sice:

1. Stvoření světa a pád prvních lidí. Dobří a zlí lidé ve světě a v království nebeském.

2. Potopa světa. Noe zachráněn v arše.

3. Abraham, praotec věřícího Israele — typus Krista a Církve.

4. Poroba vyvoleného národa v Egyptě. Vysvobození skrze Mojžíše. Beránek velikonoční, rudé moře — předobrazení Beránka novozákonního a svátosti křtu. Vchod do zaslíbené země. Vystavění města Jerusalema a chrámu. David, typus Krista Ježíše.

5. Zajetí babylonské a návrat. Znovu zbudování města a chrámu. Panství Římanů.

6. Příchod Vykupitele. Jeho život, utrpení a smrt; vzkříšení a nanebe-

¹⁾ Pastýř duch. 1882. pag. 493.

vstoupení. Seslání ducha sv., Církev, jedna říše Boží obsahující židy i pohany jest vinný kmen, jenž neustále nové ratolesti pučí a od židů i pohanů je pronásledován.

Jak z tohoto prospektu seznati lze, není narratio sv. Augustina snad *sníškou biblických příběhů*, které katecheta vypravuje příležitostně k vůli ilustraci toho kterého článku víry neb mravů, alébrž *organický celek*, při němž hleděno hlavně *pragmaticčnosti*, momentu příčinného dle Augustinova krásného hesla: „Novum Testamentum in veteri latet, vetus e novo patet“ (cap. 4.) „Finita narratione“ — abychom užili slov Augustinových, přichází v prvním díle ještě náuka o z mrtvých vstání těl, o posledním soudu a o říši spravedlivých ve městě Božím!

2. Jelikož pak zjevení Boží má za účel posvěcování celého člověka a jelikož poznané pravdy mají v nás budití posvátné city, z nichž pučí zbožné úmysly, které dozráti mají v ovoce dobrých skutků, tu po sdělení hlavních dat zjevení Božího a některých základních pravd věroučných v témže obsažených podává sv. Augustin některé pokyny v příčině mravouky dle dekalogu upravených. Tak čísti lze v rukověti: „Dobrych lidí příkladu následuj, zlé snášej v trpělivosti, láskou ale všechny bližní objímej. Neboť povinnost naše jest, abychom nejen Boha, ale také bližního milovali: dvě to přikázání, od nichž celý zákon závisí i proroci. K plnění zákona ale pouze ten je přizpůsoben, jenž přijal darem Ducha sv., který Otcí i Synu ve všem jest roven. Trojice tato jest Bůh, a na tohoto Boha musíme složití veškeru naději naši.“¹⁾ Že také dekalogu v katechesi katechumenů všude věnována patřičná pozornost, o tom máme četně svědectví sv. Augustina samého. „Legis autem cor in decem praeceptis agnoscitur“²⁾.

Možno-li sobě mysliti, že by katechese katechumenů, již prvním účelem byla „μεταβολα“ — „proměna“ a prostředkem „institutio moralis“ — postrádala nauky o dekalogu, který sv. Augustin výslovně „*srdcem zákona*“ zove? A také jen *častým opakováním* katechese o desateru přikázání Božích dá se vysvětliti ten úkaz, že také třídy nejnížší dobře znaly *dekalog* tak, že žebráci u dveří odříkávali jej, aby almužnu obdrželi³⁾.

Jelikož katechumeni byli připravováni na sv. křest netoliko poučením, ale také postem, modlitbou a obzvláštními obřady, nacházíme v katechesi Augustinově také návody liturgické. Mezi nejprřednější obřady sluší klásti znamenání sv. křížem na čele, uších, očích, chřípích, ústech, prsou, plecích a posléze na celém těle katechumenově;⁴⁾ skládání rukou na hlavě, podávání soli v ústa kandidátova dle svědectví sv. Augustina: „Již jako chlapec *býval* jsem znamenán znamením kříže Tvého Syna a kořeněn solí Jeho.“ (signabar, condiebar.)

Schöberl, jenž libovolně rukověť sv. Augustina na tři díly rozčleňuje, mezi kterými není žádného organického pojítka, obrací se proti oněm katechistům, kteří chtějíce, aby katechismus zbudován byl na historické basi, dovolávajíce se při tom závažného příkladu sv. Augustina: „Vor allem ist unrichtig, dass die Missionskatechese Augustins eine Narratio sei. Diese bildet nur *den ersten* Theil der Katechese, aber der zweite und dritte Theil derselben ist nichts weniger als „eine Erzählung“.

¹⁾ S. August. De catechiz. rud. cap. 27.

²⁾ Aug. c. Faustum 12, 17.

³⁾ „Plerumque mendicus unum nummum petens ad ostium tibi praecepta Dei cantat.“

⁴⁾ Schöberl op. c. pag. 137. Srov. Ritus baptizandi adultos.

Zdali se toto tvrzení s pravdou srovnává, to nechať rozsoudí laskavý čtenář dle následujícího: Znamenání katechumena sv. křížem nedělo se snad mechanicky, neboť katecheta konal při tom tuto promluvu k žáku svému: „Znamením utrpení a kříže Ježíše Krista budeš dnes na čele svém znamenán. Dřevo, z něhož koráb učiněn byl, zachránilo spravedlivé za času potopy; dřevo hole Mojžíšovy rozdělilo vody moře rudého, aby prošli synové israelští; dřevo, z něhož zdělán byl kříž, na němž umřel Kristus ku spáse lidstva, nástrojem jest našeho vykoupení; beránek, jež zabíjeli Israelité, byl obrazem Beránka Božího umírajícího na kříži; anděl smrti ušetřil domů israelských, jichžto veřeje krví onoho beránka pokropeny byly: tak vysvobozuje i nás krev Beránka Božího! Znamením kříže budeš na čele poznamenán, jako druhdy veřeje domů israelských krví beránka atd.“ ¹⁾

Místa tohoto pomíjí Schöberl, jenž jinak sebe menšího námětu používá k obhájení své theorie, úplným mlčením! Za to s tím větším důrazem klade v popředí katechesi t. zv. *mystagogickou*, která byla určena jednak pro *kompetenty*, o kterých již výše byla řeč a pro věřící pokřtěné. Dříve ale přijali kompetenti v době svatopostní „*Symbolum*“ (traditio Symboli — redditio Symboli) za obzvláštní slavné bohoslužby, při níž akolyta předvedl kompetenty před kněze, jenž se otázal: „V kterém jazyku vyznávají tito víru v Krista Ježíše?“ Akolita odpověděl u př.: „V řeckém“ — načež kněz: „Zvěstuj jim víru kterou vyznávají.“ Na to akolyta, drže ruku nad hlavou katechumena, velebným hlasem předříkával *symbolum* v jazyk řeckém. Takováto „*missa graeca*“ byla sloužena v katedrále bavorského města Bamberka ještě r. 1631. ²⁾ Na to následovala „*Traditio Orationis Dominicae*“ — „Sdělení modlitby Páně“ — ale modlití se „*Orationem Dominicam*“ měli právo pouze pokřtění, jelikož dle slov sv. Jana Zlatoústého nekřesťan by sotva Boha „Otcem naším“ zváti mohl.

Za vzor katechesí *mystagogických* slouží ony, které máme co děkovati svatému Cyrillu Jerusalemskému († 386.) Z 29 katechesí tohoto světce zachovalo se 23, z nichž 18 prvních je určeno pro kompetenty, any jednají o sv. křtu a pokání jelikož katechumenům dospělým bylo dříve pokání činiti, než přistoupili „ad fontem baptismalem“ ³⁾. Kompetentům vysvětleny účinky sv. křtu a nahrazení křtu vodou skrze „*baptisma sanguinis*“ a „*baptisma flaminis*“; na to následuje 12 článků apoštolského vyznání víry. Ostatních katechesí patero, které byly konány v oktávě velikonoční, obsahují vlastní jádro disciplíny „*arcani*“ any mají za předmět učení o nejsv. svátosti oltářní, o bířmování, o mši svaté a jiných druzích bohoslužby.

Než i při katechesích *mystagogických* nebylo „*narrationis*“ sv. Augustina zapomenuto! Vzorné katechese sv. Cyrilla jsou vždy zbudovány na tomto logickém základě: „*Propositio, Explicatio, Applicatio.*“ *Propositio* byla ale čerpána z perikopy

¹⁾ Pastýř duch. 1882 pag. 491.

²⁾ Schöberl l. c. pag. 115.

³⁾ „*Ingressuros baptismum orationibus crebris, jejuniis et geniculationibus et per-vigiliis orare oportet et cum confessione omnium retro delictorum*“ Tertull. de bapt. cap. 20. „*Gratia Dei in baptismo non quaerit gemitum aut planctum aut opus aliud, nisi solam ex corde professionem.*“ S. Ambrosius. Sv. Augustin dí o kompetentech: „*Catechizantur, exorcizantur, scrutantur,*“ — pod kterým posledním výrazem sv. Zeno Veronský míní zpověď. Srov. Schöberl op. c. 123. — Na-proti tomu Katechismus římský vyžaduje od katechumenů pouze lítost „*compuncti-onem cordis*“ an dí: „*Deinde ut quemlibet admissorum scelerum et malae vitae poeniteat . . . opus est*“. P. II. Q. XXXIX. Proto Ritual říms. dí o křtu dospělých: „*Admonendus est catechumenus, ut peccatorum suorum poeniteat.*“

sv. písma, jejíž čtení (Lectio) tvořilo „Exordium“ celé katechese. K vůli vysvětlení a odůvodnění své proposice sahal katecheta k důvodům ze sv. písma čerpaným, ano k vůli mocnějšímu působení na obraznost, cit a vůli posluchačů také sv. Cyrill často používal výkladu allegorického, — kterak by byli mohli *věřící pokřtění*, kteří katechese sv. Cyrilla a podobně sestavené, hluboký smysl v sobě uzavírající homilie jiných Otců církevních poslouchati, jim rozuměti bez *všestranné a důkladné* známosti písem sv. starého i nového Zákona? Kdo by si troufal tvrditi, že 1—2 roky neokatechumenátu postačily, aby nevěřící z pohanstva — „Rudes“ sobě onu známost osvojili? — To lze vysvětliti pouze tou okolností, že „*narratio*“ sv. Augustina neustále se *opakovala* a že katechesi začátečníků hlavně v čase svatopostním také kompetenti a věřící pokřtění, rceme krátce: celé shromáždění věřících byli přítomni. Tak přikazuje papež Lev, aby s kompetenty byly *opakovány* přednášky katechetické, Origenes chce, aby katechumeni na stanicích pouště *denně* se učili *zákonu Božímu* a dle Augustina byly přednášky ty „vezdejším chlebem“ katechumenů! K tomu podotýká Schöberl: „Nun aber fanden die speciellen Vorträge für die Kompetenten nicht alle Tage in der Fastenzeit statt, wie denn Cyrillus während der 40 Tage nur 18 Katechesen an die Kompetenten über den Glauben gehalten hat: also müssen wir schliessen, dass ausserdem noch andere, für die *Katechumenen* und für die *Gläubigen* gemeinsam Vorträge während der Fastenzeit gehalten worden seien“ (l. c. 118.). Ovšem tomu bylo tak, jak sv. Augustin svědčí: „Quod dico competentibus, audiant fideles“ (Sermo 392.). „Co dím zde ke kompetentům, nechať poslouchají věřící.“

Jak vůči těmto důkazům a oproti vlastnímu částečnému přiznání Schöberl může se odvážiti tvrzení: „Augustins Musterkatechese ist *nur eine Vorbereitung* und *Einladung* in die christliche Kirche“ — toho by s těží dovedl pochopiti, kdoby nevěděl že s otázkou Augustinovy „*narratio*“ stojí neb padá libovolná hypotese Schöberlova.

(Pokračování.)

V říši malých.

Methodické pojednání.

Od Č. Kalandry.

Uvádíme Vás do říše malých, do opatroven, školek mateřských, dětských zahrádek a jaké ještě názvy přikládány téhož druhu nebo podobným ústavům pro mládež nejútlejší.

Jak rozmanitě zaměstnána zde ta malá i milá drobotina! A kterak vše koná hravě, jako na drátkách! Není účelem těchto řádků rozepisovati se a pojednávat *o zaměstnání, o hrách a zábavách* v opatrovnách vůbec; než toliko na zřeteli mám jednu z poslednějších, těsně sloučenou s lehouchým cvičením jazykovým, jakousi přípravou ke čtení, s bystřením nevyvinutého ještě rozoumku, sesilováním paměti, soustřeďováním pozornosti, obohacováním představivosti a obraznosti dětské, s uhlazeností i obratností v pohybech. Míním výcvik ve přednášení všechlíkých říkánek a básniček, k němuž druží se zpěv.

Prve nežli pěstoun či pěstounka přikročí ku cvičením těmto, předeslati musí jako přípravu cvičení ve správném mluvení. Nemyslím snad správné mluvení po stránce mluvnické, leč toliko správné vyslovování, prosté mazlivého šišlání, prosté zatrhování a slov přerývání.

Ovšem nutno mít na zřeteli také zde, že veškeré cvičení a učení mládeže tak útlé děti se musí způsobem takovým, aby hrou bylo a zábavou.

Štěbetavost je vlastnost všem dětem společná. Málo dětí normálně vyvinutých a zdravých vydrží delší chvíli mlčeti, ba ve věku pod šest let snad žádné. Nuže, na nás jest, abychom ze štěbetavosti té těžili, abychom dítkám poskytlí příležitosti k mluvení co nejhojnějším.

Proto také veškero téměř cvičení v opatrovárnách děje se methodou dotazovací.

Jakým způsobem se vůbec doptávati, kterak dívky vésti ke správnému odpovídání, nenáleží do rámce mého pojednání. Obratl jsem si za úkol pouze *ukázati na několika příkladech, jak* cvičiti v deklamování říkánek a básniček i jak vštípití je v paměť nedospělých analfabetův.

Samy sebou naskytují se dvě otázky: první objektivní týkající se říkánek a básniček, druhá subjektivní, týkající se útlých deklamátorův. Co přednáseti? a jak přednáseti?

Co přednáseti, tedy volba deklamací a říkánek závisla je na věku dítek, na jich schopnostech a na pokročilosti či vyspělosti jejich rozumové.

Pro mladší dívky a pro méně schopné dostačí na počátku říkanky kratičké o dvou verších, obsahu pokud možná zábavně poučného, jenž ovšem prve náležitě budiž vyložen.

Dětem větším přidělíme v poměru k jich schopnostem znenáhla básničky rozsáhlejší, o sloze několika veršové, později o slohách dvou i více.

K tomu cituji doslovně, co praví Štěpán a Josef Bačkora ve svém dílku „Malý vyprávěč“: „Však třeba na mysli mít, že nesmí mnoho najednou žádáno býti od dítek, že nejvýše škodlivě jest, rozum i paměť jejich příliš namáhati, ji přecpávati, aby rozum i paměť se tím otupují.“

A *jak* přednáseti?

K otázce této mám odpověď věru krátkou: Zřetelně. — Ku zřetelnosti patří správná výslovnost a náležitá modulace hlasu. Nemožno ovšem na drobotině 4 až 6leté žádati úplné ovládnání mluvidel, ani naprostou dokonalost přednesu, přece však přiměřenou výraznost a srozumitelnost.

Přistupuji ku vlastnímu jádru tohoto pojednání, methodickému návodu na cvičení vhodných těch říkánek a básniček, jakož i písní.

Velmi důležité jesti vzbuditi v mysli dítek především zájem pro to, co přednášeno býti má. A zájem vzbuditi možno teprve, když dítě náležitě porozumělo obsahu. Čeho nepochopilo, toho si nevšímá, to nedovede je upoutati a baviti.

Učitel, (učitelka či pěstounka) chtěje nacvičiti říkanku, předešle vypravování povídky, z níž by říkanka sama sebou jaksí splynula a se vyvínovala.

Příklad:

(*Pěstounka vypravuje.*) Malý Ctislávek chodil jako vy do školky. Přicházel každého dne. Sedal v lavici blíže okna. (*Doptává se.*) Kam chodil Ctislávek? Přicházel-li do školky každého dne? Kde sedával? (*Vypravuje dále.*) Ctislávek v lavici neustále sebou vrtěl a každé chvíle se ohlížel do okna. Zřídka věděl, čemu se dívky učily. Byl nepozorný. Rukama hned šoupal po lavici, hned jimi znepokojoval sousedy. V kapsách nosíval fazole a knoflíky. Ty vytahoval a hrál s nimi. Byl hravý. (*Dotazuje se.*) Co činil Ctislávek v lavici? kam se ohlížel? Věděl-li, čemu se dívky učily? Jaký byl? Co dělal rukama? Co nosíval v kapsách?

Co činil s fazolemi a knoflíky? Jaký byl proto? (*Vypravuje.*) Byl-li Ctislávek volán, nedovedl odpovídati. Také si ze školy nic nepamatoval a ničemu se ne-naučil. Slečna pěstounka říkala o něm, že má prázdnou hlavičku. (*Doptává se.*) Dovedl-li Ctislávek odpovídati, byl-li volán? Pamatoval-li si něco? a naučil-li se čemu? Co říkala o něm slečna pěstounka?

Z povídky této vyvodí pěstounka říkání:

„Hravé nepozorné dětičky,
mívají prázdné hlavičky.“

Veršíky tyto dá říkati a vícekrátě opakovati celému oddělení, po té jednotlivým svěřencům, dbajíc pokud možná správného přízvuku, tedy důrazu na všechny tři přívlastky.

Nebude-li snad někomu nápadno, že a proč vložil jsem do povídky jméno, jež tak zřídka slycháme? Nestalo se náhodou.

Chovanci slyšíce jméno známější, takové, jež některý z nich nosí, zajisté spojili by jméno s osobou, a byl-li by v opatrovně „Ctislávek“, snad ohlédli by se po něm, nehraje-li také s fazolemi a knoflíky. A Ctislávek? Styděl by se za tam toho s tou prázdnou hlavičkou a snad vznikla by v něm myšlénka, ač ne-určitá, nepokládají-li ho soudruzi za nepozoru, o němž slečna pěstounka vypravovala.

Radno tudíž k povídkám s příklady nepěknými, špatnými a odpuzujícími voliti jména, ve školce se nevyskytující.

Naopak bude povzbuzením, vypravuje-li slečna pěstounka povídku či příběh o dítkách mravných a hodných a pojmenuje-li je třeba Jeníčkem, Františkem, Aninkou, Mařenkou anebo jiným jménem ve školce hustějším. Každý ten Jeník atd. rád uvidí v tom hodném Jeníkovi aspoň částku svého „já“, i vznikne v něm touha, jemu se podobati. Ovšem střídá slečna pěstounka jména, aby pokud možno, časem na všechny ty mravné Aninky, Růženky a j. došlo.

(Pokračování.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Paedagogické naše časopisy uvedly na program otázku řiditelů kůru. Již po několik měsíců vede se tuhý papírový boj mezi řídícím učitelem v Nekoři, který funkci jakousi, snad při pohřbu, vykonal v sousedním filiálním kostele, kde kůr obstarával nově dosazený tam řídící učitel snad za souhlasu místního zastupitelstva, ale dle všeho bez určitého souhlasu farářova. Oba páni řídící chtějí míti pravdu a sice Nekořský z toho důvodu, že dříve funkce na kůru zastával a úřadu toho posud zbaven nebyl, řídící osady filiální z toho důvodu, že mu obecní zastupitelstvo řeklo, aby na kůru hrál. Toto poslední stanovisko není správné, poněvadž úřad řiditele kůru nepřiděluje místní zastupitelstvo, i kdyby snad z obecního důchodu něco připlácelo, nýbrž duchovní správce. Že však řídícího

filiálního kostela nechali samostatně na kůru účinkovati, tím mu mlčky souhlas a aprobaci duchovní správa dala. Zde však se bude jednati o třetí osobu, která pohřeb obstarávala a nejsou dle všeho s řídícím místní osady na dobré noze, objednala-li si řídícího z Nekoře. Zde ovšem se mělo mezi oběma pány řídícími státí dohodnutí napřed. Hraje zde patrně úlohu justament, kde větší neb menší, na tom nezáleží. Téměř současně dočítáme se o petici, kterou učitelské jednoty v diecesi královéhradecké zaslati se chystají k nejd. p. biskupovi, aby plat řiditelů kůrů byl upraven a urovnán. Byly bychom si toho ani tak dalece nevšimli, kdyby „Učitelské Noviny“ toho nezaznamenávaly s jakousi hrůzou, podotýkající na konec své zprávy na str. 125.: Stalo se v měsíci únoru léta

Páně 1894!“ Je to hrůzostrašná událost pro „Učitelské Noviny“, že učitelé tak se snížili, že petici zdvořilou podali svému biskupovi pro svůj hmotný prospěch. Pánové „Národními Listy“ odchovaní a jimi také poručníkovani musejí si už zvykat, že se jejich komanda nyní všude nedbá. My si zde několik slov o řiditelství kůru promluvíme. Na venkově a v menších městech je pravidelně řídící učitel zároveň řiditelem kůru. Že řiditelství kůru něco přece musí vynášeti, je viděti z toho, že učitelé náramně rádi žádají tam, kde je farní kostel, třeba škola měla méně tříd než jinde bez kostela. Místní školní rada při návrhu do terna také vždycky varhaníkovi dává přednost a i okresní školní rada při jmenování ohlíží se na to, je-li jmenovaný pro školu, kde je farní kostel, hudebníkem. Je to jednak stará tradice, jednak ale ta okolnost, že občané považují učitele i kněze jako nerozlučnou dvojici, která patří i do kostela i do školy. Chtějí, aby při bohoslužbě účinkoval v kostele pro ně učitel, který ve škole učí jejich děti. Takovému učiteli pak také zámožní rádi ledacos dají, ne snad jako almužnu, ale jako čestný dar či present. Toto jednání je všeobecně známo a nepotřebuje se také za ně nikdo stydět. Avšak řiditelství kůru také přímo něco vynáší pánům učitelům a sice při pohřbech a leckde také při svatbách. Namnoze to činí polovinu a více učitelova platu, a přemnoží zámožnější, vědouce, že učitel při bohoslužbě na kůru se vynasnažuje, rád mu za funkce jeho při pohřbech a svatbách zaplatí. Za tyto hmotné výhody má zase učitel v neděli a ve svátcích obstarávati hudbu a zpěv při bohoslužbách. Hraní na varhany odpadlo všedního dne téměř všude, čímž bohužel klesla také návštěva služeb Božích dne všedního, poněvadž lid, obzvláště mužští rádi si v kostele zazpívali, když tam je nyní hrobové ticho a církevní předpis neváže, nic je všedního dne do chrámu netáhne. Výminka je v letních měsících kde dítky chodí do chrámu a učitel provází jejich zpěv hrou na varhany. Je viděti, že o ztrátě času není ani řeči, poněvadž učitel každý v neděli a ve svátcích

ve chrámě býti má, jednak jako katolický křesťan, jednak aby dohled vedl na nepokojnou mládež. Nanejvýše se oceniti může námaha učitelova při hraní a při nastudování zpěvu a hudby pro bohoslužbu. Avšak i to bývá namnoze odškodněno. Má učitel leckde za řízení kůru jako odměnu užívání nějakého pole buď obecního neb zádušního, zdarma neb za nepatrný poplatek jen tak pro jméno, mívá paušál buď beze všeho titulu aneb pod titulem na opotřebených hudebních nástrojů a pořízení potřebných zpěvníků, papíru pro noty atd. Paušál ten ovšem je již ze starší doby, leckde nestojí ani za řeč, někde zase podle poměrů je výnosnější. A na tuto stránku asi bije v každém ohledu oprávněná petice jednot učitelských k nejd. biskupovi královéhradeckému. Při změnách a různosti politického a náboženského smýšlení úřadů místních, školních, okresních, patronátních, musí se leckde ještě učitel o svůj nepatrný, perně zasloužený groš za varhanictví dohlašovati, souditi, leckde se ta položka škrtne nadobro, povstává nedorozumění mezi učitelem, úřady a duchovní správou, často děkování se z řiditelství kůru a jiné nepříjemnosti. I jsme toho náhledu, aby učitel jako řiditel kůru nikde od milosti toho kterého úřadu nemusel záviseti, aby měl určitý plat a určitě vyměřené povinnosti, právo na stolu, když je o účinkování požádán, aby záduš i jednotlivé přífařené obce určitým dohodnutím byly zavázány, čím každoročně učiteli za řízení kůru přispěti musí, beze všeho doprošování, aby každý učitel věděl na jaké povinnosti a závazky, na jaká práva a výhody přistupuje při přejímání řízení kůru, a pak zajisté přestanou mrzutosti, nepříjemnosti, stesky a žaloby v této otázce. Víťame tudíž onu petici, přejeme jí zdárného rozluštění ve prospěch učitelů jako řiditelů kůru, nesdílíme náhled „Učitelských Novin“, že by byla učitelského stavu nedůstojná. Šťastné vyřízení této otázky bude míti dobrý vliv jak pro návštěvu chrámu dorostlých i dítek, tak pro vzájemnou shodu mezi učitelstvem a kněžstvem, čemuž přejeme „Zdař Bůh!“

+ 24.

DROBNOSTI.

Co to? Na některých školách děje prý se měření a vážení dětí — kdesi prý samými učiteli. Proti měření, kdyby se

dálo lidmi k tomu povolány, bychom ničeho nenamítali. Ale vážení dětí školních a jich podle váhy roztřídování se nám ni-

kterak nechce líbiti, proto že jsme zvyklí dívati se na děti jinýma očima než očima obchodníka se živým zbožím, u něhož jest ovšem váha věcí nejhlavnější. To však by ještě samo o sobě nebylo věci nejhorší, ale celou věc činí velmi povážlivou ta okolnost, že tu dítě snadno může býti uvedeno co velikých rozpaků, zvláště když se mu, jako prý se to stalo na jisté škole v Čechách, učitelem poroučí, by za příčinou spolehlivějšího zjištění váhy odložilo oděv svůj až na košili a podvlékačky, kterých mnohé ani vůbec nemá. Nemůže tu snadno utrpěti stydlivost? nemůže tu dítě velice snadno vzíti pohoršení? A tu se ptáme: Je to dovoleno děti nutiti, by se daly vážit? Je zvlášť dovoleno nutiti děti, by se za příčinou vážení svlékaly až na šat nejspodnější?

Školní pravidla pro obecné české školy v c. k. dědičných zemích r. 1814. — pro chování v kostele.

1. Kterí se vedou před školou k službě Boží, mají svých školních věcí zatím v stolicích nechat; mají pak s sebou vzít, když jdou po učení domů. 2. Mají po dvou, a kde jsou pacholíci a děvčata, nejprv pacholíci, potom děvčata do kostela tiše, pokojně, slušně jít; tam mají na vykázaná místa jít; při službě Boží stát neb klečet, jak se jim to řekne, pobožně a uctivě se modlit, neb zpívat, potom pak zas v minulém pořádku a způsobu odcházet. 3. Sejděte se v neděli a ve svátek v pravý čas v kostele na vykázaných místech a buďte při cvičení pozorní, při službě Boží pobožní a uctiví. 4. Při společných zpěvích a modlitbách nekřičte; při veřejných processích zachovejte pořádek a modlete se, neb zpívejte, jak duchovní pastýř, neb katecheta toho místa velí. 5. Tak číňte také při jiné veřejné processii a při pohřbech, jdete-li s nimi. 6. Kterí mají v neděli být před polednem na křesťanském cvičení, mají se pokud možné, v školním pokoji sjít po dvou tiše a slušně do kostela jít a na svých místech cvičení pozorně poslouchat. 7. Rovně tak se mají ti, kteří jdou v určité dny k zpovědi a svatému přijímání, kde to může být, ve škole sjít, odkud mají po dvou do kostela jít, tam se slušně chovat a potom mají tiše a pokojně domů jít. 8. Chovejte se v kostelích, modlitebnicích a na všech službě Boží oddaných místech slušně a pobožně. Neohlížejte se lehkovážně, nechodte s místa na místo, neberte s sebou kytěk, neb kvítí. Vezměte s sebou modlicí neb zpěvací knížku. Varujte se vši tlačenice a odcházejte pokud

možné po skončené službě Boží před dospělými; nejprv pacholíci, potom děvčata.

L. 14.

Vhodný úkol! Na proreálném gymnasiu v L. bylo dáno podle výkazu za rok 1893/94 žákům v sedmé třídě toto krásné téma ku spracování: „První a druhý ženich Dorothein. Porovnání.“ (!) — Das muss recht interessant gewesen sein für die jungen Burschen! — poznamenávají k tomu samy „Freie paed. Blätter“. — Že se takových „vhodných“ temat vyskytuje ve školách nyní více, toho jest dokladem i thema toto: „Pocity mladé matky u kolébky prvorozenčovy.“ — Úkolem tímto obmyslila svoje žákyně na jisté vyšší dívčí škole italské vzorná jejich učitelka.

Výchova učňů. Na čtvrtém krajin-ském sjezdu katolických učitelů vestfalských konaném v Bochumu, přijata mezi jinými i tato resoluce: Jelikož uředníci stojí k mistrům svým více v poměru vychovávacím nežli služebním — a jelikož proto i škola pokračovací nemá býti pouze ústavem vyučovacím nýbrž stejnou měrou i vychovávacím, — jelikož dále hoši, kteří odrostli škole obecné, nejsou ještě v pravdě úplně vychováni, nýbrž potřebují dalšího vedení, — jelikož nebezpečí pro víru a mravy nezkušených mladých lidí, kteří se tak snadno nechávají svést, za dnů našich stále větším se stává — a jelikož náboženství ve výchově jest činitelem nejdůležitějším a tudíž také nejjistější hrází proti veškerým zkázonosným vlivům: prohlašuje čtvrtý vestfalský krajský sjezd „katolického spolku učitelského“, že jest potřeba, aby: 1. kde to možno jest, zřízeny byly konfessionální školy pokračovací a to na základě náboženském, 2. aby i v bezkonfessionálních školách pokračovacích udíleno bylo konfessionální vyučování náboženské.

Odkaz služby. Služka Františka Zimmerová odkázala ze svých úspor spolku pro vydržování sirotčince „sv. Norberta“, řízeného školními bratřími 300 zl. ve státních úpisech a „domu milosrdenství“ pro nezhojitelné nemocné ve Währingu 100 zl.

Ke školství ve sjednocené Italii: Spolek učitelek ve Florenci vydal provolání, jímž varuje učitelky, aby nepřijímaly míst v Italii, ježto jsou tam učitelské poměry velice žalostné.

Všeobecný sjezd německých učitelů konati, se bude o svátcích Svato-dušních ve Stuttgartě s následujícím programem: 1. Kterých opatření je potřebí,

by mládeži ze školy vystupující výsledky vyučování školního byly zajištěny. 2. Dozor školní. 3. Vojenská povinnost učitelů škol obecných. 4. Stát a škola v Německu na

sklonku 19. století. 5. Proč jest konečné upravení německého pravopisu nutno? 6. Postavení učitele v boji proti dryáčnické literatuře.

LITERATURA.

Besedy mládeže. Pořádá Václav Špaček. Nákladem M. Knappa v Karlíně. Sv. 304. S n y. Pohádky a pověsti. Napsal Ladislav Benýšek. (Se 2 obrázky). Str. 80. Cena 30 kr.

Ve 3. čísle „Nové Doby“ čteme: „Chudák je, koho (rozuměj „Ježíšek“, neboť vyšlo toto číslo při vánocích) zavede k našim knihkupcům a rozkáže mu, tu hledej! Přebírám se ve spoustě vánočních knih pro děti, listuju, čtu, dívám se na obrázky, ale je mi z toho, co vidím a čtu, teskno. Naše dětská literatura jest hrozná — jest nejtěžší obžalobou naší bezstarostnosti a mělkosti Jednu dvě čestější knihy pro dospělejší mládež snad si vyhledáš, nějaké kulturní a dějepisné obrázky, ale poesie a dokonce verše, to raději ani nehledej! Nic než nabubřelé kázání na místě vřelé sugesce, mazlení na místě upřímné lásky, lhaní na místě dětské obrazivosti!“

Příkrý to zajisté vyneseno soud nad naší literaturou, ale toliko částečně oprávněná výtku nad knihami veršů vydaných pro mládež, nikoliv však nad knihami povídek, pohádek, pověstí a bájí. Pisatel zajisté měl na zřeteli jen knihy po různu vydané u jednotlivých knihkupců, jež v cizině za levný peníz na koupí cliché, dají je někomu, jenž jim napíše k nim „slova“ a kniha je hotova; jde na odbyt, protože jest vychvalována americkou reklamou, ačkoliv skutečné ceny umělecké postrádá. Spisovatel, jehož svět před tím neznal, o něm nevěděl, vyrostl přes noc v „geniálního“, „nehledanějšího“, „nejpopulárnějšího“ atd. ale to jest také vše, co za svou knihu dostal. Honorář jest tak bídný, že stačí sotva na papír, péra, inkoust a poštovné; čas, práce zaplacený nejsou — chudák básník je na tom hůře než lektérský diurnista. Za našich dnů povstala nová živnost a výnosná. Šťasten, kdo nepatrné věci dovede vynášeti způsobem bombastickým. To se vyplácí. Vedle takovýchto publikací zůstanou publikace opravdu cenné popelkami.

Mám tu před sebou poslední svazky „Besed mládeže“. Krásné knížky. Již na první pohled se zamlouvají. Úprava jejich tak vkusná, že se mohou přiřaditi ku každé jiné publikaci a při tom obsah všech vybraný. Pisatel výše uvedených slov zajisté „Bes. ml.“ neznal a nezná, neboť jinak sotva osmělil by se napsati o dětské literatuře to, co napsal.

Prohlédněme si knížku p. Benýškovu. Práce tato není jeho první. Důstojné již místo vydobyl si mezi spisovateli mládeže vskutku hledanými a plodnými. I lze se nadíti, že i „Sny“ jsou prací dokonalou a nepřeháhlím se v soudě svém, vřadím-li je mezi spisy toho druhu první. Jest to snůška pohádek a pověstí celkem šesti (Polepšil se, Na Sázavě, Zachráněn, Kohoutkův svár a smír, Doubravín a Trpaslíci) a všechny jsou zdařilé a cenné. Obsah i forma jest původní i správná po stránce umělecké tvořivosti. Zamlouvají i doporučují se po stránce paedagogické, ačkoliv morálka nikde není vystavena na odiv. Paedagogická příčina, již měl p. spisovatel na mysli, sama vytryskuje a samochťic krystaluje se v duši čtenářově jako krásný, rudý granát český; taková knížka neunavuje, ale líbí se, doporučuje ji čtenáři a to jest nejlepší posudek, spisovateli nejlepší odměna. Mimo to jest knížka veskrze psána slohem květnatým, užito výrazných rčení, prosta všech kazimluvů a konflikty dějů nejsou ničím hledaným, nýbrž přímo vzaty ze života dětského. Celek krásné knížky zvyšují dva pěkné obrázky. Doporučuji vřele.

Svaz. 306. Národní báje a pohádky. České mládeži vypravuje Fr. Šilhavý, učitel. Se 2 obrázky. Str. 83. Cena 30 kr.

Pan spisovatel znám jest čtenářstvu paedagogických listů dobře. Přispívá do nich různými pracemi. Práce tohoto druhu jest jeho prací první a lze říci že záslužná. Snesl do knížky 35 bájí a pověstí a také nehledaně je nazval. Jsou to skutečně báje a pověsti národní — perly našeho lidu

a dobře jest, že jsou sebrány. Mízí tento poklad našeho lidu denně. Cizí zvyky a obyčeje, jež se k nám derou, ubijí poesii národní a tím olupují nás o nejdražší skvosty. Musíme si jich vážit a je sbírat. Projevíme tím i vděčnost, již jsme jim povinni. Jimi zachována nám i libozvučná mluva naše, v nich také jeví a obráží se náš duch národní. Dnes sběratelská činnost ve sbírání těchto pokladů jeví se na všech stranách.

P. Šilhavý svoji povinnost národní vykonal svědomitě. Knížka tato vydává svědectví o pílí, s jakouž se úkolu podjal.

Jest psána populárně, slohem venkoncem lahodným, mluvou správnou, nehledanou, prostou však všech kazimluvů, jež v mladistvých čtenářích roznítí jen dychtivost. I výběr pohádek jest pečlivý, tak že nemohu než doporučiti ji slovy p. Fr. Poláška:

„Tvá mysl jen ať k také knize hne se, jež k domu všeho dobra chová klíč a jadrným se českým duchem nese. Však té, co zvrhlost šíří v lidu našem, té nekup, nedaruj, tu spal a znič!“

Karel J. Zákoucký.

Spisy redakci zaslané:

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Red. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (Václ. Kotrba). Časopisu tohoto vyšel právě seš. VI., jenž vyniká rovněž jako všechny

předchozí velmi zdařilým a praktickým obsahem.

Náš Domov. Red. a vyd. Josef Vévoda. Roč. III. čís. 8.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. a vyd. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 8.

Obzor. R. a v. VI. Šťastný. R. XVII. čís. 7.

Konkursy.

V Pelhřimovském školním okrese obsadí se definitivně: **1.** Místo řídícího učitele při čtyřtřídní obecné škole v Pelhřimově se služným 700 zl. a ostatními požitky dle I. třídy platů učitelských. **2.** Místo učitele a správce školy při jednotřídní škole v Sýpravicích, Těšinově a Vlkosovicích se služným ročních 400 zl. a funkčním přídavkem 50 zl. **3.** Místo učitele při obecné škole v Hořepníku, Červené Řečici se služným 500 zl. a ve Vyskytně se 400 zl. **4.** Místo podučitelky při měšťanské škole pro dívky v Pelhřimově pro odbor mathematicko-technický s ročním služným 450 zl. **5.** Místo podučitele při obecné škole v Nové Cerekvi se služným 400 zl. **6.** Místa podučitelů při obecných školách v Bohdalíně, Cětovci, Černově, Dobré Vodě, Chvojnově, Křemešniku, Lipici, Mnichu, Velkých Outěchovicích, Putimově, Rodinově, Slavětíně, Těchobuzi, Horní Vsi a Zhoři, každé s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 4. dubna do 6. neděl.

Ve školním okrese Přestickém obsadí se definitivně místo učitelské odboru přírodovědeckého při dívčí měšťanské škole v Přesticích s ročním služným 800 zl. Místo to vypisuje se ve smyslu vysokého vynesení veleslavné c. k. zemské školní rady ze dne 29. března 1894. č. 599 pro kompetenci ženskou i mužskou. Žádosti od 13. dubna do 6. neděl.

Ve školním okrese Vinohradském obsadí se: **I.** Místo řídícího učitele obecné školy v Jilovém se služným roč. 600 zl.; funkčním přídavkem 200 zl. a právem vytčeným v § 28. zákona daného dne 19. prosince r. 1875. č. 86 z. z. — Většina žáků této školy jest náboženství katolického a tedy se vyžaduje způsobilost k vyučování tomuto náboženství. — **II.** Místo zvláštního učitele katolického náboženství při chlapecké obecné škole v Nuslích-Pankráci a místo zvláštního učitele katolického náboženství při chlapecké obecné škole ve Vršovicích, obě místa se služným ročních 700 zl. a osobním, do pense nevpočítatelným přídavkem roč. 100 zl. — **III.** Místa učitelů: a) při měšťanské škole chlapecké na Žižkově, jedno místo učitele oboru grammaticko-historického a b) jedno místo učitele oboru přírodovědeckého při měšťanské škole chlapecké na

Žižkově, každé se služn. roč. 900 zl., c) místo učitele při obecné škole v Bráníku se služným roč. 600 zl., d) místo učitele při obecné škole v Jesenici se služným ročn. 500 zl., e) místo učitele při I. obecné škole chlapecké na Žižkově se služným ročn. 800 zl., f) místo učitele při III. obecné škole chlapecké na Král. Vinohradech se služ. roč. 800 zl., g) jedno místo učitelky a sice při obecné dívčí škole v III. obvodu na Král. Vinohradech, se služným ročníh 800 zl. — **IV.** Místa podučitelů: Dvě taková místa při II. obecné chlapecké škole na Král. Vinohradech vesměs se služným ročníh 500 zl. Čtyři místa taková při obecných školách v Nuslích-Pankráci, Kundraticích, Vršovicích a Jesenici vesměs se služným roč. 400 zl. — **V.** Místa podučitelek: Tři taková místa při II. obecné dívčí škole na Žižkově, jedno takové místo při I. obecné dívčí škole na Žižkově a jedno takové místo při III. obecné dívčí škole na Král. Vinohradech vesměs se služným ročníh 500 zl. Dvě taková místa při obecné dívčí škole ve Vršovicích každé se služným ročníh 400 zl. Jedno místo podučitelky pro odbor přírodovědecký při měšťanské škole dívčí na Žižkově se služným ročníh 550 zl. Žádosti všemi doklady opatřené, v nichž přesně jest vypsati to místo, za něž se žádá, od 17. dubna do 6 neděl.

Ve školním okrese Chrudimském obsadí se definitivně: **1.** Místo řídícího učitele při II. obecné chlapecké škole v Chrudimi s povinností řídit i II. ob. dívčí školu tamtéž, po případě místo učitele při škole nejprve jmenované. **2.** Místo učitele, jenž bude zároveň správcem školy v Dědově (I. tř. škola, IV. tř. plat.) Žadatelé za místo řídícího učitele, pokud se týče správce školy, musí se prokázati způsobilostí vyučovati výpomocně náboženství katolickému. **3.** Místo učitele v Kamenickách (4tř. škola, III. tř. pl.). **4.** Místa podučitelů a to: 2 na obec. škole v Bojanově (4tř. šk., IV. tř. pl.) a po jednom na obec. školách v Hamrech (2tř. šk., IV. tř. pl.), Č. Heralci (3tř., III. pl.), Hlinsku (5tř., II. tř. pl.), I. ob. chlap. škole v Chrudimi (5tř., I. tř. pl.), Trhové Kamenici (5tř., III. tř. pl.), Kamenickách (4tř., III. tř. pl.), Kostelci u Chrasti (3tř., IV. tř. pl.), Krásném (2tř., IV. tř. pl.), Měreticích (3tř., IV. tř. pl.), Možděnicích (2tř., IV. tř. pl.), Nasavrkách (4tř., III. tř. pl.), Stanu (2tř., IV. tř. pl.), Svidnici (3tř., IV. tř. pl.). Včelákově (3tř., IV. tř. pl.), Žumberce (5tř., III. tř. pl.). Žádosti od 20. dubna do 6 neděl.

Oznámení.

Když jsme vydali v roce 1878—80 „Encyklopédii příkladův z písma sv., dějin Církve a obecného života“, vysloveno z mnohých stran přání ba touha, aby Encyklopédie ta rozšířena byla i příklady z dějin českých.

I počali jsme tudíž sbírat i jedině z dějin slovanských zvláště českých a sbírali neunavně dvanácte rokův, načež jsme příklady sestavili a podali ku schválení nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoři v Praze. Na Její pokyn vymítěno mnoho méně důležitých příkladův, tak že ve schválení sama nejdůstojnější kníž. arcib. konsistoř praví: „Sbírka ta bude nyní na prospěch kazatelů, katechetů a jiných vzdělaných osob, které z ní pomůcky ku svým pracím se zdarem budou moci vážiti.“

Sbírka ta jest samostatný celek, lexikálně upravena; obsahovati bude přes 11.800 historických příkladův z dějin slovanských, zvláště českých, hesel bude 402 a přes 60 tištěných archů velké osmerky (formátu Encyklopedie příkladův.)

A proto doufá pevně v účtě podepsaný, že sbírka ta příznivě uvítána bude a i hojně nalezne odběratelův nejen mezi p. t. vldpp. duchovními, učiteli, vychovateli, ale i mezi vzdělanými Čechy vůbec.

V Hostivaři u Prahy v měsíci dubnu 1894.

Jan Nep. Černohouz,
děkan.

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Methoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. Fr. Horáček. (Pokračování.) — V říší malých. Methodické pojednání. Od Č. Kalandry. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Oznámení.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (farní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

3) Čtení dějepisné. Od čtení dějepisného v obecné škole požadujeme: *α)* aby *hovělo svému účelu*, *β)* aby *bylo správné a nestranné*, *γ)* aby *bylo zjednodušeno*.

α) Účel dějepisného čtení jest určen učebnou osnovou. „Vyučováním dějepisu budte žáci vedeni k tomu, aby poznali a oceniti dovedli osoby a události, které vynikající měrou přispěly k rozvoji vlasti a člověčenstva vůbec; zároveň vzdělávána budiž tímto vyučováním mravní povaha žákův a pěstována jejich láska k vlasti“. Těmito slovy jest naznačen jednak *rozsah* dějepisného učiva jednak jeho *směr*.

Nahlédneme v nové čítanky a pozorujme, v jakém rozsahu a v jakém směru pěstují dějepis.

Rozsah dějepisného učiva určují slova: oceniti, vynikající měrou, rozvoj vlasti a člověčenstva vůbec. Nehodí se tudíž do čítanek pro obecné školy osoby a události dějepisné, kterých nedovedou žáci oceniti, a které neprospěly vlasti a člověčenstvu vůbec měrou vynikající. Proběříme-li dějepisné články v nových čítankách s tohoto hlediště, musíme škrtnouti:

z III. čítanky články 124—130., neboť obsahují pověsti z české dávnověkosti, t. j. vypravování o dějích nezjištěných, báječných, o nichž nelze říci, že by byly přispěly vynikající měrou k rozvoji vlasti. Pakli se komu zdá ¹⁾, že mnohé pohádky a pověsti výborná obsahují naučení pro mládež, nechť se vřadí tyto pohádky a pověsti do čítanky, ale mezi články mravoučné

z III. čítanky čl. 134., neboť obsahuje též pouhou pověst „Zlatá kvočna Levohradská“

ze IV. čítanky čl. 147., jenž nevypravuje vlastně žádného děje; čl. 148. nemající žádné důležitosti; čl. 151. obsahující děj, který země české přímo se nedotýkal; a místo rozvláčných článků 171, a 172. přáli bychom si jeden stručný článek o králování Marie Terezie.

Oprava. Čís. 12. str. 179. 8. řádka shora má státi: *t o t o m. tototo*; str. 179 8. ř. zdola: *c í l m. cit*; str. 180. 8. ř. shora: *p ř í l e ž i t o s t n é m. příležitostně*.

¹⁾ Lepař l. c. str. 12.

Z V. čítanky sáhodlouhý článek 158. „Sokrates“, neboť takové osoby, jako byl Sokrates, nemohou žáci obecné školy oceniti; čl. 159. líčící osoby, které v dějinách člověčenstva nikterak nevynikaly; čl. 161. líčící Huny, kteří rozvoji člověčenstva spíše škodili.

Dějepisné čtení v obecné škole *má směřovati* k tomu, aby se vzdělávala mravní povaha žákův a pěstovala jejich láska k vlasti.

V této stránce musíme dáti skladatelům nových čítanek svědectví, že si počínali svědomitě a že vybrali z ohromné spousty dějepisné látky takové osoby a události dějepisné, jakož i výjevy ze života slavných mužův, které značnou měrou přispěti mohou ku vzdělání mládeže ve všelikých ctnostech, zvláště pak v lásce k vlasti a k národu. Má-li se však tohoto cíle skutečně dojíti, musí se vyznačiti výslovně v čítankách samých příslušné mravné poučky vyplývající přímo z křesťansko-katolické věrouky. Dáme několik příkladů.

V III. čítance čl. 135. „Pruty Svatoplukovy“. Dojista dojemný příběh. Bezděky vyzývá učitele, by napomenul děti ku svornosti. A té jest tak velice třeba malým i velkým, jednotlivcům i národům. Mělo by tedy se připojiti ku příběhu výslovně: „Budme svorni, pamatujíce, že jsme všickni dítky Otce nebeského, údové jednoho těla, členové jedné rodiny, jedné obce, jednoho národu, jedné vlasti. Svorností malé věci rostou, nesvorností i veliké se rozpadávají.“

V III. čítance čl. 142. „Práce nehanobí člověka“, jakoby byl namířen přímo proti socialistickému smýšlení nynějšího věku. Ale žáci mají si býti toho vědomi, proč práce člověka nehanobí. Musí se tedy připojiti ku zmíněnému článku: „Pracovati velí Bůh. Kdo rád pracuje, plní vůli Boží a jest ctihoděn. Žádná ani sebe těžší práce nemůže býti hanbou, jen když jest poctivá.“

Ve IV. čítance čl. 145. „Rodina, rod, národ“. Jak příhoden, by se tu učilo národní snášenlivosti, ježto jest mezi národy tak veliká podobnost v jazyku, vzdělání i tělesném ústrojí. Dlužno tedy doložiti: „Těm, kteří jsou z jednoho národu s námi, dávejme přednost; k jiným pak národům budme spravedliví, neboť Kristus Pán velí: „Cokoli chcete, aby vám lidé činili, i vy činite jim“¹⁾.

Ve IV. čítance čl. 156. „Moravané na Hostýně“ jest tklivým příkladem, jak mocnou záštitou jest lidu křesťanskému přímluva Matky Boží. Tuť se vnucuje samo sebou poučka: „Přímluva Matky Boží u Boha prospívá jednotlivým křesťanům i celým národům. Sluší se, bychom se utíkali pod ochranu Rodičky Boží v každém soužení, říkajíce s Církví svatou: „Pod ochranu tvou se utíkáme...“

V V. čítance čl. 175. „Umění knihtiskařské“ má sice mravnou poučku, kteráž zní: „Tak byl objeven způsob, jak by se knihami rozšiřovaly vědomosti do všech končin a na věky budoucí.“ Ale my bychom napsali raději (protože pravdivěji): „Tak se postarala prozřetelnost Boží o způsob . . .“ Neboť jisto jest, že k užitečným vynálezům dává Bůh jistým lidem nadání a příležitost.

V V. čítance čl. 184. „Polní maršálek Radecký z Radče“ jest sice psán s věrností dějepisnou, ale my bychom raději vynechali podrobná data životopisná a místo toho vyličili bychom Radeckého důvěru v Boha, nelíčenou nábožnost a srdečnou lásku k vojinům, kteráž zakládala všelikou kázeň na dobrém mravu. Tím by se kladlo budoucím vojinům do srdce símě pravého vojenského smýšlení. Poučka mohla by zníti: „Vojín miluj Boha, své představené i své soudruhy, neboť vojsko jest jako jedna rodina.“

¹⁾ Mat. 7, 12.

β3) Čtení dějepisné v obecné škole má býti *správné a nestranné*. Tento požadavek jest sám sebou zřejmý. Avšak sestavovatelé nynějších čítanek nedbali dosti svědomitě tohoto požadavku. V celku sice souhlasíme s články z dějepisu českého, ale některé jsou zpracovány s patrným nádechem protikatolickým a nevlasteneckým. Ukážeme zřetelně, co myslíme.

Ve IV. čítance čl. 161. „Václav IV. a bratr jeho Zikmund“ straní patrně Husitům. Jan Hus a Jeronym kárali prý netoliko lid obecný, ale vrchnosti (stydlivě řečeno m. papeže i kněžstvo). A to se předkládá katolické mládeži jako něco *správného a chvalitebného*? Kdož dal Husovi a Jeronymovi právo, aby se stavěli soudci nad sobě rovnými i představenými? Co by asi řekli učitel Sokol a jemu podobní, kdyby povstal některý z jejich žáků ve školní světnici a kdyby přede vším žactvem učitele svého pokáral pro jakýs poklesek (neboť i učitelé jsou křehcí lidé a musí vyznati se starověkým mudrcem: „Nihil humani a me alienum puto“)? Či snad záleží na auktoritě učitele obecných škol více, nežli na auktoritě papeže, biskupů a kněžstva? — Dále se praví: „To by bylo kacírství čili bludařství.“ Tím řečeno, že učení Husovo a Jeronymovo za kacírství vyhlášeno bylo a bývá, že však kacírstvím nebylo a není. A to není pravda. Hus i Jeronym hlásali vědomě a tvrdošijně učení od Církve zavržené. Byli tedy kacíři skuteční. Kdo učí jinak, dopouští se lži, a kdo dává lež do čítanky pro mládež křesťanskou, jest svůdcem a nikoli vůdcem mládeže. — Sstoupenci Husovi charakterisují se slovy: „Husité horlivě čítali v bibli a přijímali svátost oltářní pod obojí způsobou.“ Tím tedy se lišili od katolíků a ničím jiným? Z těch slov musí souditi již dítě, že Husité byli lepší než katolíci. Ale jest to pravda? Katolíci čítali také v bibli, ale nepokládali jí za jediný pramen víry. Přijímali sice Svátost oltářní pod jednou způsobou, ale netrpěli tím ujmy duchovní. Husité pravili býti přijímání pod obojí nevyhnutelně potřebným ku spasení, ale to byl blud svědčící, že neměli náležitého pojmu o skutečné přítomnosti Páně ve Svátosti oltářní. Mimo to zřekli se Husité všelikého poslušnosti k duchovní i světské vrchnosti, a to bylo také veliké po-blouzení. A rozvážlivý učitel chtěl by Husity chváliti? Toť by bylo, jakoby socialismu přímo de rukou pracoval. Neboť snahy Husitův byly ve své podstatě socialistické ¹⁾. — Posléz dlužno vytknouti, že o tom, jak vojska husitská ve vlasti řádila, svatyně a kláštery pustošila, památky umělecké ničila, a pod., — ani slovíčka. Tak píše dějepisec pro mládež. Není-li to pokárání hodné strannictví? Arciť aby nebyla stržena s hrdinských postav husitských gloriola svatosti! A pak pálení a drancování a vraždění — třeba jménem Božím, pro zákon Boží — nelze přece nazvati vlastenectvím; proto se raději toto všecko zamlčuje.

V V. čítance čl. 171. „Král Jan — koruna rytířstva“ a čl. 172. „Slepého krále smrt“ velebí bojovnost krále Jana Lucemburského. Co jest bojovnost? Když panovník hledá boje a slávy válečné za každou cenu, když své povinnosti vladarské zanedbává, poddané odírá, falešné mince razí, korunní statky zastavuje, k ženě i dětem jest necitelný a jediné po tom baží, aby došel slávy na bojištích a při rytířských hrách v cizině: nazveš jeho bojovnost ctností? Dojista nikoliv. Všaktě již současníci Janovi, naši předkové, svého bojovného krále nemilovali, anobřž spíše nenáviděli. Proč tedy staví se mládeži za vzor právě tento panovník neblahé paměti, nemající lásky ani k lidu ani k svému povolání? Nebylo by lepší o něm mlčeti nebo dáti mládeži za vzor statečnosti (ne bojovnosti!) knížete Břeti-

¹⁾ Lenz, I. c. str. 68.

slava I. nazvaného českým Achilem nebo krále Přemysla Otakara II., jelikož se pojí v těchto mužích neohroženost mysli s jinými ušlechtilými vlastnostmi?

V V. čítance čl. 182. „Jan Amos Komenský“. Jak smýšlí české katolické kněžstvo o tomto muži, jest s důstatek známo z těchto listů i odjinud. Jan Amos Komenský má veliké zásluhy o vědu vůbec a o školství zvlášť. Zasluguje tedy, aby zvěděli o něm i žáci obecné školy. Ale čeho dovídají se o Komenském z čítanky? Povaha a život jeho líčí se tak, že ku konci musí zvolati žáci slovy jednoho přepjatého ctitele: „Světče náš!“ Neníť pravda, že byl Komenský první, jenž ukázal všem lidem, jakby došli blaženosti. Tímto rčením dává se políček Kristu Pánu a všem, kdožkoli ve jménu a v duchu jeho o spáse člověčenstva pracovali, a těch byla před Komenským řada nepřehledná. Tak líčiti Komenského jest nepoctivé a křesťanské mládeži nebezpečné. Líčiti muže, který stál mimo Církev, o této Církvi krivě soudil, jí pohrdal a proti ní popuzoval — jako vzor zbožnosti a šlechtivosti a to slovy téměř k pláči dojímajícími — to nemůže vésti katolickou mládež leč k indiferentismu, kterýž jest obyčejnou cestou k atheismu a socialismu. — Mimochodem podotýkáme, že zevrubné údaje životopisné o Komenském a zevrubný výčet i popis jeho spisů může sice zajímati učitele, ale že do čítanky pro obecné školy nenáleží. Článek připomenutý dlužno valně zkrátiti a zjednodušiti, což platí i o mnoha jiných člancích dějepisných.

γγ) Tím dostali jsme se ku třetímu požadavku, aby totiž dějepisné čtení v čítance bylo *zjednodušeno*.

Toto čtení, má-li vyhověti svému účelu, nemůže býti leč výborem nejdojemnějších obrázků z minulosti člověčenstva. Obrázky tyto musí se stavěti dětem před oči a vtiskovati v duši se vší možnou živostí, přesností a opravdovostí. Tak se docílí žádoucího ovoce. Dějepisným čtením takto pěstovaným vypěstuje se mravní povaha žákův měrou netušenou.

Ale jaký užitek mohou míti žáci z učení suchopárného a rozvláchného, jestliže učitel, aby všecku látku v uloženém čase probral, děj na děj hromadí a mysl dětskou k ní obrací, jakoby ho unášel parostroj železniční kams na kraj okršku zemského? Právě takový užitek mají z tohoto chvatného a povrchního učení dějepisného, žáci jaký mívají ti, kdož cestují parou, buď po dráze buď po řece. Hory a doly, dědiny a sady, domy a hrady, věže a bány — to vše mizí kolem oka cestujících jako přelud noční, nezůstávají v duši nic, leč neurčitou a zmatenou představu.¹⁾ Proto třeba čtení dějepisné zjednodušiti.

Ukázali jsme již, že dlužno vymýtit z čítanek, cokoliv neodpovídá účelu čtení dějepisného. Mimo to navrhuje, aby se vypustily z dějepisných článků všeliké podrobnosti, na př. suchopárné letopočty, popisy bitev a cokoliv myslí dětské nezajímá a nedojímá. Tak zjednodušené dějepisné čtení bude plniti svou úlohu ve škole obecné dle potřeb časových a bude mládeži mocnou oporou nábožnosti a mravnosti.

5. *Mluvnice*. Tato se pokládá vůbec za přídavek ku čítance a druhdy také bývala v jednom svazku s čítankou.

Nemíníme zde rozebírat rozsah a obsah této učebnice. Aniž budeme líčiti jak mnoho příležitosti ku vzbuzování svatých citů poskytuje vyučování jazyku mateřskému; neboť vyličil to již jiný před námi v těchto listech.²⁾ Upozorňujeme

¹⁾ „Paedagog. Rozhledy“ r. 1892. str. 89.

²⁾ r. 1893. str. 274. nn.

pouze na to, co napsáno v těchto listech ¹⁾ o mluvnici Gebauerově. Příklady v této mluvnici jsou větším dílem obsahu náboženského a mravoučného. A přece psána pro střední školy. Mluvnice pro školy obecné má sice také mnoho takových příkladů, ale mohlo by jich býti ještě více, čímž by se velice napomáhalo k nábožensko-mravnému vychování mládeže.

(Ostatek přístě.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

II. Viktorin z Felter.

Píše Fr. Pohunek.

(Dokončení.)

Nikdy snad před tím neviděl svět muže, jakým byl Viktorin, paedagoga totiž, jenž by nechtěl býti než paedagogem, protože v tomto povolání svém vznešené seznal poslání, muže, který proto, že při vši práci své nežádal pro sebe nikdy nic zvláštního, tím krásnější našel odplatu ve výsledcích svého působení; — tak napsal o našem Viktorinovi Kämmerl ve Schmidově realní encyklopaedii výchovy a vyučování (sv. IX. str. 722.) a to vším právem, neboť mocně působící síla velikého paedagoga mantuanského spočívala ne tak ve velikých jeho vědomostech, nýbrž mnohem více v jeho vznešené, zbožné mysli, v jeho mravních vlastnostech, v jeho naprosté nezištnosti, v dojemné pokoře, prostotě a v kouzlu jeho panicky čisté mysli, pro kteréžto vlastnosti vychovával již pouhou svou přítomností a svou osobou.

I způsob jeho vyučování vyplýval přirozeně a nenuceně z celé jeho osobnosti. Mluvil vždy prostě a jednoduše, vyhýbaje se veškerým zbytečným okrasám řeči a řečnickým obrátům, neboť měl na mysli jen věc, již učil, a svoje žáky; a proto že vyučoval s láskou, dovedl se při vši učenosti vyjádřiti vždy tak, že mu žáci jeho porozuměli a si slova jeho vštípili v paměť a vzali k srdci.

Přednášky jeho byly obsažné a dobře urovnané, jelikož při všech vědomostech svých nikdy nešel do školy bez náležité přípravy, ani po dlouholetém již vyučování ne. Ve škole přednášel beze všech pomůcek, a dokud se nepřesvědčil, že mu všichni žáci, a ne toliko žáci nadanější, porozuměli, nešel ve svém předmětu ani o krok dál. Takovéto jednání doporučoval též důtklivě žákům, kteří se chtěli věnovat učitelství.

Jeho vlastním oborem vyučování byly řeči klassické — latina a řečtina — na vyšších stupních. Zvláštní péči věnoval pracím písemným a vše možné zkoušel, jen aby žáci byli pobádáni k samočinnosti. Nejpěknější místa z autorů předčítával sám a vykládal, všechno zevrubně rozebíraje. Četli-li žáci, měl je vždy k tomu, aby v pravý čas oddychovali, hlasem stoupali nebo klesali a hledával jim pevně do tváří, by tak přesvědčil se, zdali tomu, co čtou, také rozumějí. Tak činíval zvláště při čtení poněkud nesnadnějších míst básnických a filosofických. Při tom vytýkal každou chybu, již kdo učinil ve výslovnosti nebo v přednesu, zvláště pak horlival se vším důrazem proti sprostému, hrubému, drsnému a výskavému tonu v přednesu, neboť to považoval za velikou chybu, že právě lidé učení z pravidla špatně umějí přednášet.

¹⁾ r. 1891. str. 84. nn.

Pověděl-li mu některý žák důvěrně, že tomu neb onomu dobře nerozuměl a poprosil-li ho za bližší věci té vysvětlení, míval z toho radost velikou a chválil jej za to a vše mu velmi ochotně vysvětlil; ano se žáky slabšími pracoval ne-jednou ještě i v pozdních hodinách večerních. Žákům však nedbalým důtklivě do-mlouval a snažil se v nich vzbuditi přede vším cit pro češť.

Básnickým pokusům, jaké tenkrát u žáků byly v oblibě, Viktorin nebránil; toho však žádal na svých žácích přísně, by nepsali ničeho ani prosou ani veršem, dokud předmět, o němž chtějí psáti, důkladně a všestranně nepromyslili. Rád jim též označoval nejkrásnější místa ve spisech různých spisovatelů a vybízel je, by se snažili dle vzorů těchto samočinně napsat něco podobného; avšak i tu jim otcovsky radíval a vřele doporučel, by nebrali péra do ruky dříve, dokud by se četbou tou necítili jaksi povzbuzenými a nadchnutými.

Všechny práce žáků svých prohlížel důkladně a opravoval a pak buď chválil anebo káral s nejprísnejší spravedlností. Přílišnou úsečnost a suchost slohu kárával však více nežli přílišnou bohatost a bujnost, maje právem za to, že chyba posled-nější ve věku pozdějším zmizí znenáhla sama sebou.

Velice ho těšovalo, když se jeho žáci zvláště krásným statím z děl básníků, filosofů a řečníků, když jim byli dobře porozuměli, naučili na paměť.

Že se tímto způsobem vyučování dodělal úspěchů velikých, o tom máme četná svědectví; ba tak veliká byla jeho sláva jako učitele a vychovatele, že mnozí konali cestu do Mantovy jedině proto, by jej spatřili.

Roku 1435. navštívil ústav jeho papežský legát Ambrogio Traversari. Výtečný tento muž, jenž byl od r. 1431 generálem mnichů kamaldulenských a jenž vy-nikal nejen učeností nýbrž i velice zbožným životem¹⁾, nemohl se ani dost vy-nachváliti, jak čtrnáctiletý princ Gonzaga krásně deklamoval 200 veršů, jež byl sám složil, a jak též vynašel dvě nové proposice ku proposicím Euklidovým. Desíti-letá Gonzagova dceruška jménem Cecilie psala prý a umluvila velice pěkně la-tinsky a řecky a vůbec všichni žáci překládali prý a mluvili v řečech klassických zručně a plyně.

Avšak Viktorin nebyl, jak už praveno, jen učitelem vši chvály hodným, nýbrž i vzorným vychovatelem; ba možno říci, že řádné vychování svěřených sobě žáků považoval za cíl veškerého svého učitelského působení a že cíli tomu vše pod-řizoval. — Majíce však promluvíti o této stránce učitelské jeho působnosti, o *vý-chově* totiž *mravní* čili o *výchově vůle* chovanců, musíme se přede vším zmíniti o jeho velké zbožnosti a vůbec životě vesměs příkladném, proto že právě tato jeho zbožnost spojená s pokorou, vlídností, laskavostí, štědrostí a panickou či-stotou života nejmocněji působila na srdce a vůbec veškerý mravní život jeho chovanců.

Dobrý znatel jeho života, bývalý žák jeho Prendilacqua a Vespasiano da Bistici, vypravují nám o této stránce jeho života as následovně: Viktorin byl muž živé víry a hluboké zbožnosti; choval velikou úctu k Panně Marii a svatým vůbec. Vstával velmi časně, modlil se officium (církevní hodinky) jako kněží a ač měl mnoho práce, byl přec každého dne na mši svaté, každý pak měsíc vykonával sv. zpověď a přijímal nejsvětější svátost oltářní. I žákům svým poroučel, aby každý měsíc vykonali sv. zpověď u mnichů observantů. Před jídlem i po jídle

¹⁾ Protestant Meiners nazývá jej přímo vzorem čistoty a svatosti. (Srov. Pastor, Geschichte der Päpste I. 36.)

modlíval se rovněž po způsobu kněží, rovněž i školní vyučování počínal vždy a končil zbožnou modlitbou a bývalo prý to velmi dojemné, slýchati, jak muž, u něhož hlas a vzezření a vůbec veškerá jeho bytost, živým byly odleskem vnitřní zbožnosti, vyprošuje si na Bohu požehnání pro svoje žáky, jejich rodiče a učitele a jak Boha prosí, aby je všechny zachovati ráčil na jejich cestách při čistotě a neporušenosti těla i duše.

Dny sváteční trávil konáním skutků pobožnosti a milosrdenství; v čase pak postním nejen že zachovával ustanovené církevní posty, nýbrž poslouchal též rád slovo Boží a navštěvoval pro svůj vlastní prospěch duchovní muže zbožné a vynikající velikou znalostí věcí Božských. Proto byl Viktorin, jenž i v době odpočinku rád se modlíval a o Božských věcech rozjímal, nemocné a vězné navštěvoval, osobám, jež se žebrati styděly, almužny posýlal neb udílel po tají, vším právem považován za vzor pravé zbožnosti.

Není tudíž divu, že všichni současníci mluvili o něm s velikou úctou. Jak si ho vážil papež Eugen IV., viděti z toho, že dovolil kanovníku Jakubovi z Kassiana navštěvovati světské učiliště Viktorinovo a že toto svoje svolení projádl slovy nejvyš pochvalnými: „Jdi, synu můj; milerád tě přenechávám muži ze všech žijících nejzbožnějšímu, muži, jenž náboženství i vědu stejně ctí a jehož svatost a počestnost dostatečně dokázány jsou.“ Když později Viktorin papeži byl představen, zvolal tento všecek překvapen: „Jaký znamenitý duch v tak útlém těle!“ — obrátiv se pak ku svému okolí, pravil dále: „Kdyby má vrchní pastýřská důstojnost a moje stáří dovolovaly, povstal bych milerád před tímto mužem cti-hodným, bych mu ukázal, jak si ho vážím.“

A jako byl upřímně zbožným a ctnostným sám, tak dbal též toho, by žáci jeho byli v pravdě zbožní, jsa pevně přesvědčen, že jen z nejužšího spojení vědění s pravou zbožností vzejíti může pravé vzdělání. Špatný člověk, — tak říkával Viktorin — nemůže být nikdy dokonalým učencem a tím méně dobrým řečníkem; a ačkoli si lidí učených velice vážil, ač sám z lásky ku vědě strádal a trpěl, ba se i velice pokořoval (vstoupiv do služeb lakomého matematika Pelecaniho!), přece dával vždycky přednost lidem ctnostným a zbožným před učenými, kteří postrádali zbožnosti a ctnosti, a s tímto svým přesvědčením netajil se před nikým. „Svět je třeba,“ pravil kdysi, „přede vším lidí takových, v jejichž srdci jsou pevně zakotveny věčné zásady dobra a práva, již proudu, který miliony lidí do hříchu a hanby strhuje, statečně odporují, již i při obětech spojených s bolestmi, jakýchž od nich žádá povinnost, dosti vznešeně myslí a jednají, by sobě nekladli za ztrátu nic, dokud jen ctnost jejich zůstala čista a nedotknuta. *Kdyby školy byly takové, že by, vzdělávající ducha, mravy zhoršovaly, tu bych sobě přál, aby všechny byly zbořeny a zrušeny, proto že jest to menší zlo, když poctivý, řádný a svědomitý muž nevědomým jest, nežli když jest učenec padouchem. Opravdu také nezpůsobuje nevinná nevědomost ve světě nikdy tolik zla, co ho způsobuje zneužívání filosofie a vědění.*“¹⁾

Jsa pevně přesvědčen, že v díle tak velké důležitosti, jakým jest zdárná výchova mládeže, nesmí býti nic, co by v této příčině působilo rušivě, nepřipouštěl na svoje paedagogium než učitele zbožné a mravné a s přísností, kteráž se zdála

¹⁾ „Nam si studiis quidem scholas prodesse moribus autem nocere constaret: potior mihi ratio vivendi honeste quam optime dicendi videretur. Sed mea quidem sententia iuncta ista atque indiscreta sunt. Neque enim esse oratorem nisi bonum virum iudico, et fieri etiamsi potest nolo.“ (M. Fabii Quintiliani Instit. Orat. II. 3.)

některým až přemrštěnou, pečoval o to, by do ústavu nevkrečtil nikdy nikdo, kdo by mu nebyl dobře znám.

Chovance svoje měl na paměti stále a bděl nad nimi, pokud jen možno, osobně. Největšímu počtu poklěsků zabránil právě tímto dozorem, jenž ovšem neměl na sobě pranic policajtského. Každý zkušený zajisté ví, že jsou-li hoši delší dobu ponecháni sobě samým, bývá to pro ně největším podnětem k různým přestupkům a tomu právě hleděl Viktorin předejít stálým moudrým dozorem. U kterých seznal nezpůsoby a nepobožnost, ty napomínal vážně a přísně, ba posýlal je neúprosně pryč, ukázalo-li se, že jsou nenapravitelní nebo pro jiné nebezpeční. Dbal se železnou přísností toho, by se jeho žáci chovali vždycky slušně a mravně. Zvláště klení a rouhání a lehkovážné mluvení o věcech svatých, ba i pouhé neuctivé vyslovování jména Božího se mu protivilo a dovedlo jej velmi rozhněvati. I plané a nerozvážné mnohomluvení bylo mu proti mysli. Všecky tyto věci trstával neúprosně podle stupně provinění, nedělaje rozdílu mezi provinilci, jak dokazuje tato událost:

Syn markraběte mantuanského, Karel Gonzaga, hrál u přítomnosti několika vznešených osob se soudruhy míč; měl však ve hře neštěstí. I hněval se tudíž čím dál tím více a když se mu opět hlavní hod nepovedl, zapomněl se tak, že počal bezbožně a rouhavě klíti.

Sotva že slova jeho zaslechl Viktorin, přiskočil k němu, vzal jej za ruku a upřev naň přísně ty pronikavé oči své, jichž se jeho chovanci nejvíce báli, domlouval mu přísně: „Ty se opovažuješ hněvati se na Boha, z jehož rukou jsi přijal všechno to, co jsi a co máš? Smíš se ještě opovážit oči pozvednout neb se ukázat před svými rodiči a na mne se podívat? Rouhač není hoden, aby byl živ!“ — Tato v neobyčejném rozčilení pronesená slova měla účinek překvapující. Princ se zachvěl a pokleknuv před svým učitelem, prosil ho s pláčem za odpuštění. Dojat touto jeho pokorou a lítostí, pozvedl jej Viktorin, objal jej a pozvednuv oči své, v nichž se leskly slzy, vzhůru k nebesům, zvolal hlasitě: „Děkuji Ti, Otče nebeský, že jsi mi dal takového žáka!“

S nemenší pílí dbal Viktorin toho, by se žáci jeho vespolek dobře snášeli a se navzájem milovali, proto jim den co den doporučoval pěstování lásky, svornosti a míru, jakožto nejjistějších známek pravé zbožnosti. Že toto jeho jednání na žáky působilo velice blaze, o tom se nám zachovalo nejedno krásné svědectví.

Tak vypravuje žák Viktorinův a pozdější jeho životopisec Prendilacqua o sobě samém, že se kdysi při koupání v jezeře mantuanském ocitl pojednou v nebezpečnosti života a v kritickém tomto okamžiku že mu nepřispěl ku pomoci snad jen ten neb onen spolužák, nýbrž všichni vesměs a že jej s nasazením vlastního života vysvobodili z hrozící mu záhuby za jásotu a pochval těch, kdož byli svědky hrdinské této obětavosti.

V duchu lásky a pokoje obcoval též Viktorin s učiteli, kteréž si vzal ku pomoci. Ctil je a vážil sobě všech, ať si již učili počátkům vědění aneb vědě samé. Ale dovedl se také rozhněvati a rozhorliti, jestliže slovy neprozřetelnými, vášnivými neb hrubými urazili jemnocit a porušili úctu, již jsme povinni mládeži. Slova Kristova: „Běda tomu, kdož by pohoršil jedno z těchto maličkých“, byla mu slovy svatými, jak patrně z jeho vlastních slov: „Mnohý člověk snad by nehřešil, kdyby nebylo příkladu jiných, kterýž v něm probouzí drímající vášně. Ó kéž by dal Bůh, by mnozí vášniví rodičové, vychovatelé a učitelé nebyli mládeži prvním podnětem k záhubě, ne sice nestřídmostí v užívání věcí smyslných,

ale řečmi a výrazy, jakéž až přílišně upomínají na strážnici a hospodu. Či nemusíme s bolestí často pozorovati, že představení, když kárají lehké chyby podřízených, činí tak slovy, jakýchž užívají jen lidé třídy nejnižší, čímž místo polepšení a požehnání způsobují pouze zatvrzelost a zlořečení?“

Že muž zásad takových žádným nebyl přítelem trestů tělesných, nemusíme ani připomínati. Neužívalť jich vůbec nikdy. Také klečení z trestů neschvaloval, jelikož se tím zlehčuje úkon, jenž jest zevnější známkou pokorné a zbožné modlitby a oddanosti k Bohu. A přece vládly v jeho ústavech přísný pořádek a vzorná poslušnost, proto že si byl ve všem důsledný, že svoje žáky upřímně miloval a si dovedl získati lásku a úctu jejich, tak že se ho báli rozhněvat, a když chybili, rádi vzali na sebe každý „čestný“ trest, jaký jim uložil jejich učitel, jenž se při vši lásce k nim nikdy s nimi nemazlil.

Jak již zprvu praveno, byl náš Viktorin toho náhledu, že jest mnohem lépe žáky chyb a poklesků, pokud možno, uvarovat, než po činu trestat, a proto byl stále mezi nimi a stále pečoval o jejich zaměstnání ať již poučné nebo zábavné.

Vedle klení, rouhání a nadarmo braní jména Božího protivila se mu u žáků jeho ze všech hříchů ostatních nejvíce lež. Jiné chyby odpouštěval rád, ba často až slzel a chovance vřele objímal, viděl-li, že svou chybu uznává, ji upřímně vyznává a jí lituje; s lhářem však jednával neúprosně přísně a zbavoval jej na delší dobu veškeré svojí důvěry a lásky. — Že pak vychoval žáky pravdomluvné a k sobě ve všem upřímné, toho nám zaznamenal výše již vzpomenutý žák jeho Prendilacqua následující dojemný příklad. — Alexandr z Gonzagy stonal na horečku a byl trápen palčivou žízň; Viktorin však nařídil, že smí píti jenom s jeho svolením a před jeho očima. Když však se od něho na chvíli vzdálil, podlehl nemocný hoch touze po nápoji a prosil o vodu. Ochotný služebník podal mu jí plnou láhev, kterouž nemocný jedním douškem vyprázdnil. Sotva že však ukojil palčivou žízeň svou, probudila se v srdci jeho lítost, že nedbal rozkazu svého učitele, a ač jej služebník slibem ubezpečil, že ničeho neřekne, přece nebyl s to, by učitele svého oklamal. Jakmile se k němu Viktorin vrátil, objal jej a pravil: „Mistře, můžeš mi odpustit a schválíš to, že jsem pil?“ — „Nyní ovšem musím,“ pravil Viktorin s úsměvem, „proto že nemohu změnit toho, co se již stalo.“

Byl-li však Viktorin vzorným učitelem a vychovatelem a vůbec mužem ve všem dokonalým, musíme říci, že se takovým nestal jen tak hladce, nýbrž že to byl u něho výsledek mnohých vnitřních bojů a ustavičného sebezapírání. Nepatřilť k oněm „šťastným“ lidem, u kterýchž jest ctnost jaksi věcí letory, proto že jsou již od přirozenosti povahy klidné, flegmatické, a tudíž vlivům světa zevnějšího méně přístupné.

Viktorin však byl právě naopak od přirozenosti povahy popudlivé, náchylné k zlosti a požitkům smyslným, tak že jen bojem se sebou samým dopracoval se stkvělého vítězství. Ještě v Padově a to v době oné, kdy se u něho počal vyvíjet veliký talent mathematický, podlehl slabosti poslední alespoň potud, že napsal větší počet veršů, v nichž opěvoval lásku a její rozkoše. Ač v těchto básních Viktorin nikdy neužil výrazů, jež by urážely mravnost a stydlivost, jeví se v nich přec ohnivá fantasie, tak že z nich básník poznal brzy sám hrozící mu nebezpečí, jež považoval za tak veliké, že měl dráhnou dobu za to, jinak že se pádu neuchrání, než když se uchýlí z hluku světského mezi tiché zdi klášterní. Ale delším

zkoumáním sebe sama a zkušeností přišel Viktorin k náhledu, že jsou střídmost, chránění se všeliké změkčilosti a pohodlnosti, pilnost a pracovitost a horlivá m odlitba nejlepšími zbraněmi proti hříchu každému a tyto zbraně že lze nalézt i mimo klášter. Viktorin jich užíval a zvítězil stkvěle.

Čím rozsáhlejším se stával jeho ústav, čím více mu přibývalo žáků nejen z Italie nýbrž i z krajin vzdálených, čím větší byla literární jeho korespondence, jakouž udržoval s muži slavnými, tím řidčeji naň doráželo a tím slabší bylo pokušení a Viktorin vybojoval vroucí modlitbou a úplným přilnutím k šlechtnému svému povolání tak stkvělého vítězství, že vůbec nikdo z jeho součastníků, nevyjímaje ani těch, kteří mu jeho slávu nepřáli, neodvážil se o tom pochybovat neb jen v nejmenším jej podezřívát.

Jako muž, jenž věnoval *celé* srdce mládeži a v mládeži Bohu, zůstal Viktorin svoboden, a když mu přátelé domlouvávali, by se oženil a svou slávu a svoje ctnosti přenesl na svoje syny a dcery, tu obyčejně ukazoval na svoje žáky a přerušoval domluvu slovy: „Hle, moji synové a moje dcery!“

Jednu „chybu“ však měl Viktorin přece, „chybu“ roztomilou a chybou tou byla jeho veliká dobrota a štědrost k lidem chudým. Jelikož si jako Sokrates volíval své žáky bez ohledu na stav a jmění jejich rodičů, tedy stávalo se, že v ústavu zřízeném vedle ústavu pro vychování synů markraběcích a jejich druhů (*casa giocosa*) mnohdy nejen vyučoval, nýbrž i stravou, knihami a šatstvem opatroval 60 až 70 žáků ze všech krajin Italie, z Řecka, Německa, Belgie a to úplně beze vsí náhrady, jen z lásky k Bohu. Žádný žebrák od něho neodešel s prázdnem. Obzvláště pak rád podporovával takové chudé, kteří se styděli prosit za almužnu. I nemocné rád navštěvoval, přinášeje s sebou, kamkoli zavítal, pomoc, útěchu a poučení. Vůbec se o něm v Mantově říkalo, že jen ten od něho nic nedostane, o jehož nouzi a bídě neví.

Tato štědrost jeho a dobročinnost byla tak veliká, že ač byl velmi skrovně živ a ač se mu od rodičů synů bohatých i od markraběte Gonzagy hojných dostávalo podpor, přece býval nejednou v takové tísní, že musil markraběte prosit o zálohu, již mu tento ovšem ochotně vždy udělil, jelikož v něm ctil nejen učitele svých synů a dcer, nýbrž i věrného rádce a přítele.

Při vsí namáhavé a stálé práci těšil se Viktorin dobrému zdraví, což přičítal pouze veliké své střídmosti a tělesnému otužování, jakémuž byl uvykl hned od mládí. Teprve rok před smrtí rozstonal se ponejprv ve svém životě, dostal horečku. Pozdravil se sice opět a jeho přátelé měli za to, že jest zachráněn. Jelikož však se nešetřil, nýbrž záhy se opět oddal cele svému povolání, upadl znova do téže nemoci, aby již více nepovstal. Zemřel dne 2. měsíce února r. 1446 v 68. roce svého věku rovněž tak chudý jako přišel na svět,¹⁾ a byl pochován na útraty státní na hřbitově u sv. Ducha vedle matky své, o kterouž se až do její smrti pečlivě staral.

Smrt jeho byla považována za národní neštěstí a pohřeb jeho byl velmi slavný. Za rakví kráčeli všichni členové rodu Gonzagů, žáci a četný lid. Tělesná schránka jeho byla sice uložena do prostého jenom hrobu, proto že si tak výslovně žádal, a na hrobě nebyl postaven žádný pomník, proto že si to zesnulý zakázal; po smrti jeho nehlásaly též žádné nekrology jeho zásluhy a jeho ctnosti,

¹⁾ Měl sice stateček blíže Mantovy, ale ten svou velikou dobročinností zadlužil tak, že jej po smrti jeho příbuzní ani dědit nechtěli a se dědictví raději zřekli.

jako se to děje za dnů našich, neboť to tenkrát nebylo v modě: a přec nevy-mizel Viktorin nikdy z lidské paměti a ti, kteříž ho znali osobně, zachovali mu po celý svůj život i ve svých srdcích vděčnou památku.

Pisanello, slavný malíř a vrstevník jeho, namaloval jeho obraz a dal raziti několik medailí na jeho památku. Na zadní straně těchto medailí zobrazen jest pelikán, který si zobákem rozedírá prsa, aby krví svou živil mláďata. Vhodný to věru symbol pro *každého* učitele, jenž žákům svým podává, co má nejlepšího, nejšlechetnější své snažení a myšlení, nejvhodnější však pro Viktorina, jenž sám *napsal v jednom ze svých listů, že pouze v lásce spočívá důstojnost, radost a božskost učitelské působnosti!*

Byl-li však Viktorin zachován u všech, kdož jej blíže poznali, u vděčné pa-měti, tedy tím více u bývalých žáků svých, kteří k němu pohlíželi vždy s láskou a úctou. Jeden z nejšlechetnějších, Bedřich z Montefeltra, vévoda z Urbina, jenž stejně vynikal jak udatností, tak svým vzděláním a šlechetností, dal si ve svém paláci postavit sochu Viktorinovu a opatřil ji nápisem: „Svému svatému učiteli Viktorinovi z Felter, jenž jej učil lidské důstojnosti náukou i příkladem, dal po-stavit Federigo“ (Rosmini 362.).

Avšak pomník nejkrásnější, pomník v pravdě aere perennius, postavil sobě Viktorin z Felter sám jak působením svým učitelským, tak svým vzorným, svatým životem; nebo dokud s lidstvo bude vážit velkých a slavných mužů, mužů kteří nezištně zasvětili život svůj službě svých bližních a je uváděli na cestu ctnosti a pravého pokroku, bude vždycky s úctou vzpomínáno vzorného učitele a vy-chovatele katolického Viktorina z Felter!

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Roku 1892. vyšla u Frant Kirch-
heima v Mohuči obšírná brožura: „Die
Volkschulreform ein Hauptmittel
zur Bekämpfung der Socialdemokratie“. Autor brožury jmenován není, nýbrž jenom udáno, že brožura jest sepsána. „von einem
Lehrer in Elsass-Lothringen.“ — Nechť již se skrývá za jménem tím kdokoli, tolik jest jisto, že jest to paedagog znamenitý, jeho vědomosti že jsou veliké, rozhled ši-
roký, že stojí pevně na půdě katolické a že psal z úmyslu nejlepšího o předmětu vážném a zároveň časovém, o němž za-jisté mnoho přemýšlel.

Brožura jeho nezůstala též bez po-všimnutí, nýbrž vyvolala dost značný roz-ruch, jak mezi paedagogy katolickými tak i jinde. Kritiky brožury, pokud se dostaly do veřejnosti, zněly dosti pochvalně, ač se v mnohých věcech rozcháze-ly tak, že, co v jedné bylo chváleno, v druhé bylo ká-ráno a vice versa, což možno vysvětlit novostí thematu, o němž brožura pojedná-
vala, a pak také tím, že si vytkla za úkol

razit nové cesty od cest starých nejednou dosti odlišné.

Spisovatel uznal za dobré závažnější hlasy této kritiky zaznamenati a na jejich základě promluvití širě o některých zvláště závažných věcech, jichž v brošure bylo jenom krátce dotknuto. Činí tak dosti obratně ve více již článcích uveřejněných v „Kathol. Lehrerztg.“

My si z článků těchto všimneme jen onoho, v němž se pojednává o katechismu. V „otázce katechismu“, píše pak neznámý autor takto: „Přicházím k otázce kate-chismu čili správněji k otázce, jak se má ve škole vyučovat sv. náboženství. Způsob, jakým jsem o ní pojednal ve své brošure, způsobil u těch, kdož jsou v ní účastní, veliký rozruch. Jedni mi dali v těchže bo-dech za pravdu, pro něž mne jiní ostře kárali. Již jenom tato odlišnost náhledů jest pro mne tuším ospravedlněním, dotý-kám-li se této otázky, a zároveň důkazem, že otázka katechismu daleko ještě není rozřešena.

Časopis „Arbeiterfreund“, jenž jest orgánem říšského poslance a katolického faráře Winterera z Mühlhausenu, píše: „My uznáváme se spisovatelem, že se v křesťanském cvičení větší než dosud musí klásti váha na práva a povinnosti mistrů a dělníků und dass der Unterricht über das rechtmässige Eigenthum und dessen rechtmässigen Gebrauch ausführlicher sein muss.“

„Ecclesiasticum Argentinense“, dieocessanní list strassburský, opět píše: „Jako spisovatel tak považujem i také my vyučování katechismu za mnohem důležitější nežli kázání a litujem toho ze srdce, že ne všichni kněží dovedou dobře ovládat metodu katechetickou.“

V „Literarischer Handweiser“, (kterýž vydává a rediguje Dr. Frant. Hülskamp v Münsteru) píše Dr. Rolfus: „Tím ovšem nechcem tvrditi, že by našim katechismům nebylo více třeba žádných oprav. V každém katechismu něco postrádáme a právě o povinnostech k vrchnostem světským, jakož i o povinnostech pánů k služebným a služebných k pánům pojednává se v našich katechismech trochu krátce, krátce se též odbývá náuka o dobrých skutcích atd.“

Spoléhaje se na autority takové, myslím, že jedná jen oprávněně, hodlám-li o této důležité věci na základě svých dlouhých zkušeností ještě něco více promluvit.

Katechismu našemu vytýkal jsem přede vším nedostatek opravdového živého zájmu. Objednal jsem si za tímto účelem více katechismů z rozličných krajů Německa, bych je porovnal. Jednomu schází to, druhému ono. Ale to jest pravdou nepopíratelnou, že jak pro dítě tak pro rodinu není knihy suchopárnější nad náš katechismus. Což jest nemožno sepsati pro školu zajímavou příruční knihu náboženskou, knihu, kteráž by obsahovala, das Nötige aus dem Alten, das Nötige aus dem Neuen Testament, das Nötige aus den theologischen und philosophischen Lehren unserer katholischen Kirche... und sich zugleich durch aus den Verhältnissen des wirklichen Lebens und der modernen Gesellschaft geschöpfte Beispiele lebendig und verständlich machen würde?

Tak předkládám zmíněnou otázku dnes. Farář v kostele, učitel ve škole pracují dosud, tento hlavně pomocí biblické děje-

pravy, onen pak pomocí katechismu, o náboženském vzdělání lidu. Může z tohoto tak rozdílného, tak se rozcházejícího nebo alespoň veškeré vzájemnosti postrádajícího namáhání povstati pevná, trvalá, souvislá a dokonalá budova? Ne, to se nestává a nemůže státi, proto že není žádné jednoty ve vyučování náboženském, kteréž jest přece za naší doby k dosažení našich cílů nezbytně třeba. Dokud nebude této pevné náboženské budovy, dotud nebude náš lid míti v bouřích, kteréž zmítají moderním světem, žádné pevné opory, dá se velmi snadno rozštěpit a rozdrobit a strhnout do všech hrožících mu propastí. Ne, není ani nemožno ani zakázáno, toužiti po tom, by kniha taková (jak výše udáno) byla spracována. Ale my jsme si uvykli už jinak a bojíme se námahy, jakéž třeba jest k provedení úkolu tak obsáhlého. Protivíť se to konservativní naší povaze, opustiti cestu starou a dát se cestou novou.

Ptejme se však pozemského vůdce ve věcech našeho božského náboženství. Řídí se nynější sv. Otec Lev XIII. toutéž methodou jako papežové, kteří ve stoletích anebo pouze desíletích před ním řídili lodičku Kristovu, nebo zařizuje svoje rozkazy, svoje rady, jakož i prostředky, jichž se chápe, podle zvláštních potřeb místa a času? A my, kteří chceme a musíme býti jeho žáky a jeho zástupci a pomocníky ve věcech víry, nemyslíme ani dost málo na to, bychom šlechtného jeho příkladu následovali a trváme klidně a v jistém způsobu nevědomky při starém šlendrianu. Pryč tedy s touto neblahou strnulostí!

Ve mnohých knihách a časopisech bylo již o tom mluveno, že jest potřeba, by se stala změna v methodě vyučování náboženského. Jedni chtějí míti katechismus obsáhlejší, jiní prohloubenější a ještě jiní navrhuji opět jiné prostředky.

Proti mému návrhu, že se má náboženství ve škole vykládat důkladněji a vědecktěji, bylo z mnohých stran odpovídáno: „Intelligence žáka školy obecné se k tomu nehodí;“ t. j. slovy jinými: „syn rodičů z třídy nižší, jest duševně tak obmezen, že mu není lze vštípit do hlavy něco vědeckého.“

Když se mi před nedávnem dostala náhodou do ruky kniha, jejíž titul jest: „Material zu einem Katechismus der Social-reform von Rudolf Mosch“, podivil jsem se při pročítání knihy té ne málo, když jsem tam našel odpověď na uvedenou právě námitku. „Vyučování náboženské,“ píše

totiž Mosch, „neposkytuje žádné ochrany, jelikož není zařízeno tak, by podávalo vědecké vyvrácení materialismu. Zde jest třeba vyplniti mezeru, kterouž mladé duše bez ochrany padají do propasti náboženského pochybovačství a atheismu. Nechť se nám nenamítá, že se věk a stupeň vzdělání žáka školy obecné nehodí pro takové náboženské vyučování. My připouštíme jistě obtíže, nepreceňujem jich však a teprv nejsme toho náhledu, že by se nedaly přemoci. Žáci na školách obecných mohou ve věku od 13—14. roku (a já ještě přidávám od 15. až 17. ve škole pokračovací), populární vyvrácení naturalismu právě tak chápati, ba ještě lépe, nežli čistě dogmatické vyučování náboženské. My jsme v této příčině nabýli zkušeností víc než dostatečných a i zde shledali, že jest to chyba, pakli se mladistvý rozum podceňuje. Takovýmto jednáním stává se mládež systematicky bezbrannou proti pokušením a nebezpečím života. Sociální demokracie neklade duševní úroveň lidové své literatury tak nízko, nýbrž velmi vysoko, ano i ve svých nejlacinějších listech zábavných výše, než se to děje v listech zábavných pro třídy majetné.“

Těší mne velice, že muž takových a tak cenných vědomostí v příčině této se mnou úplně souhlasí.

Týž spisovatel cituje dále dlouhý článek „Berlínského Tagblattu“, jehož zde uvádět nebudeme, jenž ale nestranným čtenářům ukazuje, že sociální demokracie o chápavosti dětí z lidu zcela jinak soudí, než-li mnozí naši starší paedagogové. — My pak musíme s politováním vyznati, že se v této příčině jen zřídka kdy mylí. Podaří-li se těmto retorům vštípit mladým lidem do duše falešné praemissy, což jest ostatně vždy velmi snadné, pak vyvozují tito sami pouhou silou své přirozené logiky z falešných těchto praemis velmi zevrubně svoje závěry, vzdalují se stále více pravdy, krácejí v záři klamného světla cestou svého života a proto za pravidla vstříc jistě záhubě.

Otázka vyučování náboženského ve školách našich není dosud rozluštěna tak, jak je toho pro nynější společnost třeba.

Nepovedlo-li se mi najíti hned cestu pravou, bylo by tuším mnohem záhodnější, vyhledat a navrhnouti něco lepšího, než mařiti čas vášnivým psaním proti reformám. Jak jsem je navrhl já.“ (Red.)

DROBNOSTI.

Náhrady za cesty. Kvittance učitelů náboženství za náhrady za cesty konané za příčinou vyučování náboženského nepodléhají poplatku kolkovému, jak patrno z nařízení (Verordnung) c. k. ministerstva financí ze dne 24. února 1894. čís. 900, kteréž takto zní: „Kvittance učitelů náboženství za náhrady za cesty, jež jim náleží na základě § 3. zákona ze dne 17. června 1888 (Ř. Z. čís. IV., 99.), sind gemäss Tarif-Post 48e des Gebührengesetzes vom 9. Februar 1850 unbedingt gebührenfrei.“ (Corresp. Bl. Nr. 8 str. 277.)

Štěpařský kurs pro učitele. Program štěpařského kursu pro učitele škol obecných a měšťanských, kterýž konati se bude na zemském pomologickém ústavu v Troji v jazyku českém od 5. do 15. června 1894 a sice tak, že vyučování theoretickému věnují se denně 3 hod. a praktickému cvičení 2 hod., jest následující: 1. O významu ovocnictví vůbec a zvláště pro království České 2. O hlavních zásadách výživy rostlinné. 3. O půdě, její úpravě a hnojení. 4. O zakládání ovocných

školek, setbě a ošetřování semenáčkův. 5. O štěpování semenáčů a výchovu vysokokmenných a bezekmenných ovocných stromků ve školce. 6. O nemocích a chorobách ovocných stromů a kterak jim čeliti. 7. O sklizni, uchování ovoce a nejdůležitějších způsobech jeho zužitkování. 8. O rozmanitých způsobech rozmnožování dřevin ovocných. 9. Vysazování ovocných stromů na trvalé stanoviště a ošetřování těchže. 10. Řez ovocných dřevin, zmlazování a přestěpování starých stromův ovocných. 11. Výchov nejdůležitějších stromů tvarových. 12. Zakládání ovocných sadův a vysazování ovocných stromů podél cest a do polí. 13. Pěstování vinné révy a řez v zahradě a při stavení. 14. O nejdůležitějším pěstování zeleniny. — Frekventantům do stane se vysvědčení po složení zkoušky, která se odbývá koncem běhu.

Přibývání mladistvých zločinců. V sněmovně bavorské bylo poukázáno na děsné vzrůstání mladistvých zločinců a to od 12—18 let stáří. Od lonského roku vzrostl počet ten ze 42.000 na 46.000. —

My se ptáme jen tak mimochodem; kde toho vězí příčina?

Jednotný katechismus? Jak se proslýchá, nebylo prý docíleno na konferenci nejdp. biskupů žádného dohodnutí ve příčině nového jednotného katechismu.

Školy americké. Prof. Watsoldt, jeden z pruských komisařů na výstavě v Chicagu, měl nedávno v učitelském spolku v Berlíně zajímavou přednášku o výchově školské v Americe. Škola americká pečuje prý o to, by se dítě stalo co možná nejdříve samostatným, ze kteréhožto příčiny jeví prý se ve výchově hochů a děvčat jenom velmi nepatrný rozdíl. Kromě university musí každou školu vydržovat obec. Chudým obcím dává vláda podporu. Žák dostává knížky a psací potřeby úplně zdarma. Nucená školní návštěva ve smyslu našem jest zavedena v některých jen státech. Jest však ilusorní, proto že odporuje osobní svobodě, jak jí rozumějí Amerikáné. Povinnost školní trvá po 8 roků, od r. 6. 14. Pouze některá města zřídila si školní policii, by žáci byli nuceni chodit pilněji do školy. V Chicagu bylo za pomoci školní policie r. 1891—92 zjištěno, že 12.906 dětí nechodí vůbec do školy. Dále bylo zjištěno, že se z počtu tohoto 9.275 zabývalo krádeží a tvořilo vrstvu, z níž se později rekrutují zločinci; 3.000 dětí nechodilo do školy, proto že musily pracovat, 500 pak proto, že byly opilci ze zvyku. — V systému školství amerického rozeznává se trojí druh škol: školy národní, vyšší školy národní i „high school“, jež se rovnají asi našim gymnasiím. Mezi 363.000 sil učitelských jest 280.000 učitelek. I vyšší místa řiditelů škol zaujímají učitelky. Když byl v Chicagu otevřen ústav učitelský, přihlásilo se 155 kandidatek, kandidat však pouze jeden! Profesor Watsoldt dospěl ve svých pozorováních k následujícímu soudu: Amerika jest země mladá, plná velkých protiv, jest svobodná a přístupná všem, ale školství její není ještě takové, abychom jí je mohli závidět. Tak prof. Watsoldt.

Vychovatelská impotence beznáboženské školy. V loňské školní debatě italského parlamentu vymknulo se z úst liberálního zákonodárce moderní Italie přiznání, které zasluhuje býti registrováno. — Mluvíci byli ministr vyučování, zednář, Martini a poslanec Bovio. Předmětem řeči byla morální čili mravní výchova. Jádrem jich řeči bylo přiznání, že státní škola moderní

Italie je neschopna, by dala dětem morální vychování a že nejlepší, co může učiniti, je péče o tělesné zdraví mládeže. — Není se tomu co diviti, jest to jen nezbytná logika událostí. Stát, jenž vyloučil ze školy církev, je neschopen ji nahraditi a děti mravně vychovati. Poslyšme, co pravil Bovio. Bahno, do kterého jste mne, milí kolegové, dali (bankovní skandály), nutí mne, abych promluvil několik slov o vychovatelské úloze státu; je to jen málo slov, ale je k tomu příhodná chvíle, abych je pronesl; stojím přede mnou pravý mistr, na něhož ona směřují. Mluvím tedy o státu, jako o vychovateli. Vychování není výlučně záležitostí školy, nýbrž úloha společná, při jejíž rozřešení mají spolupůsobiti všechny velké sociální instituce: Církev, stát, universita. — Náboženství, zákon a věda jsou tři velcí činitelé ve vychování, kteří předpisy, ale ještě více příkladem, mravní síly člověka vyvíjejí. Pakli tyto tři velké instituce svorně spolu působí, pakli náboženství státní život a školu proniká, tak aby dogma, zákonodárství a věda se vzájemně podporovaly a do rukou si pracovaly, pak je morální vychování člověka jednotné a solidní a tvoří charakter, první podmínku veřejné vážnosti. Jestliže tyto tři velké instituce jsou v rozporu, takže Církev jinak učí, jinak universita, jinak stát, pak je jednota vychování tatam a charakter je spleten, potlačen, zfalšován. A to je právě v Itálii, kde rozpor výše jmenovaných institucí ostřeji, než jinde na jevo vystupuje. Církev exkomunikuje stát, stát potírá Církev a universita jde svými vlastními cestami, buď pracuje proti oběma, anebo bez jejich spojení. Proto u jednoho a téhož individua je ve sporu věřící s občanem, muž vědy jde zase jinou cestou. Morální jednota je potrhána, charakter mělký. — Co má stát za těchto okolností činiti? Musí vyvodit morální sílu a takovou znamenitost v učení a v příkladu ukázati, aby byl ekvivalentem pro náboženství. (O dobrý Bovio, jak chceš mravnost a ctnost vypěstít bez náboženství? Jak můžeš očekávati se stromu zdravé ovoce, když má kořeny otráveny?) Jeho zákony, přede vším jeho příklady, jež v učení jeho vysvětlení nacházejí, musí směřovati k tomu, aby, kde schází náboženství, na jeho místo nastoupila občanská lidská víra. Potom si musí stát tak počínati, jak si má dle Kanta počínati jednotlivec, když dí: jednej tak, aby každý skutek tvé vůle mohl tvořiti základní pravidlo všeobecného zákonodárství. Ministr

vyučování soudí, jak jsem jeho výkladům o vojenských kolejích porozuměl, v té věci jako já. Chce totiž, aby vychování svobodnou vůlí člověka, jeho spontaneitu podporovalo, tak aby chtěl, co chtít a činit má, pak máme dobře vychovaného člověka. Tak myslí ministr; avšak jedná stát v skutku tak? Nikoliv, milí pánové! Ponechám zákonodárství stranou. Ale když stát odstranil křesťana, nejen že nic ne učinil, aby občana a člověka vychoval, nýbrž on docela zabraňuje, aby se auto-genésí t. j. svými vlastními silami vycho-ovávali. Proto pečujte o povznesení vychovatelské činnosti státu, to je hlavní podmínka a fundament vychování. Pan ministr vyučování řekne: Bovio vám při nynějším panujícím zmatku na tomto poli hlavu napravil. — Potud Bovio. — Ale o vychovavací úloze státu nemůže býti více řeči, když víra v zákon nadpřirozeného zjevení, který Stvořitel tak slavně sankcionoval a jehož chrankyní a učitelkou jest Církev, od státu byla v theorii a praxi potlačena. Ministr Martini to také uznal a ve svém výkladu bez okolků přiznal, že italský stát, tak jak je, není schopen, aby nábožensko-mravní vychování, jaké Církev dává, doplnil nebo nahradil. Nevěřím, pravil, že je škola s to, aby Boviem navržený problém vychování rozluštila; neboť škola nemůže vymaniti se z atmosféry, ve které žije. (Jaká je to atmosféra, to ukazují annaly italských bouří od r. 1848. až k nynějším bankovním škandálům). Pakliže nemůžeme k tomu zření míti, bychom dali mládeži dobré mravní vychování, hleďme jí aspoň opatřiti dobré fysické vychování. — To je věru skromný, ano chudinký program. Spojená Italie spokojuje se tím, že stará se jen o dobré tělesné vychování svých poddaných, — tedy činí asi to, co

děje se ve výchově koní, krav atd (Kath. Schulkunde.) + 73.

Lidnatost je měřítkem kulturním. Čím více lidí obývá určitý kraj, tím lepším je to znamením, že tu člověk dovede lépe půdu využítkovati a suroviny zpracovati. Geograf Fr. Ratzel podává následující přehled o lidnatosti země. Přibývání čísel značí tu zároveň přibývání kultury. Na 1 □ míli mají: 1. národové lovečtí a rybářští v nejdlehlších částech země (Eskymáci) 0·1—0·3 obyv. 2. národové lovečtí v lesích a na stepích (Křováci, Patagonci, Australané) 0·1—0·5 ob. 3. Lovci, kteří se částečně rolnictvím zabývají (Indiani, Dajakové, Papuové mnozí černoši a Batuové) 10—40 obyv. 4. Rybářští národové na březích řek a moří (ob. severozápadní Ameriky, Polynesie) 40—100 ob. 5. Kočovníci 40—100 ob. 6. Rolníci národové s počátky průmyslu a obchodu (vnitřní Afrika, malajský archipelag) 1—300 obyv. 7. Nomádové s orbou (Kordofan, Sennaar) 2—300 ob. 8. Země islamu v záp. Asii a v Sudanu 2—500 ob. 9. Rybářští národové, kteří i orbu pěstují (ostrovy tichomořské) až 500 ob. 10. Nové země s evropským rolnictvím, nebo nepříznivé podnebím kraje Evropy až 500 ob. 11. Rolnické kraje ve střední Evropě 2000 ob. 12. Rolnické kraje v jižní Evropě 4000 ob. 13. smíšené kraje rolnické a průmyslové 5—6000 ob. 14. čistě rolnické kraje v Indii přes 10.000 ob. 15. Kraje velkoprámyslu evropského přes 15000 ob. — Z přehledu toho patrné, že vzrůstání průmyslu má za následek vzrůst počtu obyvatelstva. Obzvláště moderní velkoprámysl v krajích uhelných a železářských hromadí tolik lidstva, že čtvereční míle přestávají býti zemí, měníce se v ohromné továrny.

+ 73.

Spisy redakci zaslané.

„Vlast“. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdl. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník X. č. 7. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: † Jan Nep. Soukup. Nástin životopisný. Podává Jan Halouzka. (Pokračování.) Žalm 17. Píseň na poděkování za vítězství pravdy. Podává dr. Melichar Mlčoch. Ve vsi a

v zámku. Povídka. Napsal V. Špaček. (Pokračování.) Suggeste a hypnotism ve světle vědy a víry. Sdíljuje prof. Frant. Horáček. (Pokračování.) Hříšnice. Báseň od El. Lakarové. Svědomí. Báseň od Prok. Zaletěla. Slzy P. Marie. Báseň od dra M. Kováře. Zda pochází veškeré pokolení lidské z jedné prarodičů? Napsal Ph. Dr. Eug. Kadeřávek. (Dokončení.) Z cesty po Korsice. Podává Dr. Fr. Maleček.

(Pokračování.) Troje námluvy. Episoda z básně Frederiho Mistrala „Mirèio“. Z provençalštiny přeložil P. Sigismund Bouška O. S. B. (Dokončení.) Upřímné slovo o lásce k vlasti. Píše Fr. Pohunek. Charakteristika Husových Listů. Napsal Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. (Pokračování.) K dějinám české seminářské knihovny v Praze. Napsal Frant. Košák. Česká literatura folkloristická za rok 1893. Napsal Ferd. Pátek. (Dokončení.) Dědictví. Napsal Alois Dostál. Umění. Literatura. Zprávy spolkové. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Dělnických Novin vyšlo právě č. 16. roč. III. Na prvním místě nalezá se článek o osmi-hodinné době pracovní od Ant. Metyše, mistra zámečnického v Litomyšli. Dále článek o křesťanském základu otázky sociální od Václava Žižky. Dále obsahuje: Zprávy z celého světa; různé a spolkové zprávy; dopisy; malý oznamovatel. Upozornění. — „Dělnické Noviny“ vycházejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrt-

letně 45. kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma.

Obřady církve katolické. S povolením nejđ. kníže-arcibiskupského ordinariatu v Olomouci ze dne 6. prosince 1893. č. ord. 3229. vydal František Grydil, kaplan a předseda katolického tovaryšského spolku v Brušperku na Moravě. 1894. Tisk a expedice u Arnošta Heblinga v Místku. Nákladem vlastním. Str. 315. Cena knihy této pěkně vázané 1 zl.

Hrvatski učitelj. Red. dr. Ivan Gjuranec v Záhřebě. Roč. XVIII. čís. 8.

Obrana. Red. Frant. Žák, Roč. X. č. 8. s následujícím obsahem: Několik poznámek o rozpočtové debatě (Fr. Žák.). Skromná odpověď ku skromným otázkám. (Frant. Pohunek.) Audience u sv. Otce (A Junkerová). Den postu. (Al. Dostál.) Časové zprávy. Drobnosti. Jako příloha: Kalendář pro živé a mrtvé duše. R. X. seš. IV.

Listárna redakce.

J. F. Ta. Něco uveřejním. O S. a K. nikoli.

Konkursy.

V Benešovském školním okrese obsadí se: *1. Místo ředitelky neb ředitele při dívčí měšť. co do správy s pětitřídní obecnou spojené škole v Benešově. S místem tím spojeno jest služné ročních 800 zl., funkční přídavek 300 zl. a zákonitě příbytečné. 2. Dvě místa učitelek při téže škole s roč. služ. 800 zl. *3. Místo učitele a správce školy na jednotřídní obecné škole v Daměvicích s služným dle IV. třídy platu, s funkčním přídavkem 50 zl. a svobodným bytem. 4. Po jednom učitelském místě na šestitřídní škole v Poříčí a na pětitřídní v Štěpánově se služ. roč. 500 zl. 5. Po jednom podučitelském místě se služným 400 zl. na obecných školách v Divišově a Popovicích a po dvou na obecných školách v Křešovicích a Načeradci. 6. Po jednom podučitelském místě na obecných školách ve IV. třídě platu: v Hodětích, v Hrádku, ve Chvojínku, v Kondraci, v Kozmicích, v Lešanech, v Libži, v Nahorubech, v Okrouhlici, v Šternberku, v Soběhradech, v Radošovicích, ve Vodslivech, ve Vysokém Oujezdě, v Třeběšicích, v Třemošnicích, ve Vranově, v Zdebuzevsi a v Živohoušti. Žádosti do 26. dubna do 6 neděl.

Poznám. Za místa na měšťanskou školu mohou žádati žadatelky, pokud se týče žadatelé se způsobilostí pro kterýkoli odbor. Při žádostech o místech označená * dlužno prokázati i způsobilost k výpomocnému vyučování náboženství.

Místo cvičné podučitelky obsadí se počátkem školního roku 1894—95 při c. k. ústavě ku vzdělání učitelek v Praze. Žádosti přijímají se do 3. června u c. k. zemské školní rady v Praze. Žadatelkyně se upozorňují, aby ve svých žádostech uvedly, zdali činí nároky na pětileté přídávky.

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Obrazy z dějin vychovatelství. II. Viktorin z Felter. Píše Fr. Pohunek. (Dokončení.) — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Listárna redakce. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (farní dům u sv. Štěpána.)

Poměr školy k socialismu.

Napsal Klement Markrab.

(Dokončení.)

III. Učitelstvo vzdělané v duchu křesťanském.

Má-li dostáti škola úlohám, které jí ukládají společenské poměry nového věku, má-li čeliti svou měrou proti podvrtným snahám společnost ohrožujícím, nepostačí nastíněná učebná osnova ani učebnice v duchu jejím zpracované, ale zapotřebí také učitelstva, kteréž by soustavu onu pomocí přiměřených učebnic věrně a svědomitě ve skutek uvádělo. Souhlasíme úplně s okřídleným slovem, že dobré školy dělá dobré učitelstvo ¹⁾. Dokládáme však, že učitelstvo nebude dobré, dokud se nezhostí nešťastného lžiliberalismu, dokud se nenavráť k stanovisku křesťanskému a dokud se neodhodlá podati společných rukou k vychovávání mládeže kněžstvu. Lžiliberalismus nikdy nenadchne učitelstva k ideálnímu snažení a k upřímné součinnosti se stavem duchovním, nýbrž bude tvořiti vždy nepřestupnou propast mezi „nejpřednějšími strážci ideálů“ ²⁾.

Velice pravdivý jest výrok kteréhos paedagoga (tušíme Kellnera), že dobrý učitel se rodí. Tím jest řečeno, že k stavu učitelskému jest zapotřebí především přirozeného nadání a přirozené náklonnosti. K těmto přirozeným vlastnostem musí ovšem přistoupiti přiměřené vzdělání, a toho poskytuje *ústav učitelský*.

„Učitelské ústavy mají poskytovat vlasti nejen způsobilé učitele, nýbrž i řádného charakteru a šlechetného smýšlení vychovatele mládeže. K tomu potřebí jest mimo jiné věci živého citu pro mravnost a náboženství.“ Tak praví zákon ³⁾. Nastává otázka, jsou-li naše učitelské ústavy skutečně tak zřízeny, by vychovávaly učitele řádné a šlechetné, kteříž by měli živý cit pro mravnost a náboženství a tímto citem proniknutí mládež vychovávali.

Zřízení nynějších ústavů učitelských zakládá se na dvou vládních nařízeních ⁴⁾. Dle prvního nařízení bylo vyměřeno pro náboženství v 1. a 2. ročníku po 2, v 3. pak

¹⁾ „Učit. Noviny“ z r. 1891. str. 125.

²⁾ K těm počítají samy „Učit. Noviny“ z r. 1893. č. 10. kněze a učitele. Srvn. Kellner l. c. str. 325. 330.

³⁾ Důvody k organizačnímu statutu ze dne 26. května 1874. odst. 6.

⁴⁾ Výnosy c. k. ministerstva vyučování ze dne 26. května 1874. a ze dne 8. června 1883.

a ve 4. pouze po 1 hodině týdně. Druhým nařízením (ku školské novelles) bylo vyměřeno pro náboženství v 3. a 4. ročníku opět po 2 hodinách a doloženo, že v těchto dvou hodinách týdenních má býti přihlíženo zvláště ku specialní methodice při vyučování náboženství na školách obecných. Na učitelských ústavech jest 28 až 30 hodin vyučovacích, a z těch se věnují náboženství pouze dvě hodiny. Cíl jest sice krásný, ale není prostředků k jeho dosažení. Jak mohou nabýti čekatelé stavu učitelského řádného charakteru a šlechetného smýšlení, jakož i živého citu pro mravnost a náboženství, když náboženství, tento jediný pramen ideálů, mezi učebnými předměty pravou jest popelkou?

Jest to zrovna jako se školou obecnou. Spousta rozmanitých vědomostí cpaná do hlav má za následek povrchnost, materialismus, nedostatek ideálů, domýšlivost a jiné vady, jak přiznávají liberálové sami ¹⁾. Všim právem žehrali na tento neblahý směr učitelských ústavů moudří mužové již před dávnými lety. K slavnému katolickému paedagogu dru V. Kellnerovi, meškavšímu v Berlíně r. 1847., vyjádřil se kys vysoký úředník z ministerstva vyučování, že v některých učitelských ústavech pustil kořeny duch mnohovědění, domýšlivosti a nevěry, jemuž prý se musí klásti odpor se vsí opravdovostí a přísností, ač-li nemá povstati z toho velká pohroma ²⁾. — Podobně vyjádřil se proslulý dr. Jan von Hirscher r. 1848. ³⁾: „Jestliž svrchovaným zájmem státu pečovati o to, aby čekatelé stavu učitelského ve svých vzdělavacích ústavech nabyli smyslu křesťanského, Církvi příznivého a ku pěstování křesťanského smýšlení a mravu nadšeného. Že v tomto směru přání se projevují a vládě překládají, vím; že k přáním těmto vzat bude zřetel, doufám. Ostatně se domnívám, že, když mnoho se žádá a očekává od učitelstva vůbec a zvláště pro obecné křesťanské vzdělání, také vsí silou se bude pečovati o zlepšení jeho stavu hmotného. Přes to všecko jest pravda, že, jestliže učitelstvo v ústavech nenaučí se býti pokorným a dostatečným a obětovati se výchově mládeže pro Boha a život věčný, žádné jakékoliv zlepšení hmotných poměrů nepostačí jeho nespokojenou mysl uspokojiti. Neboť kde jsou meze našich přání, jestliže my sami svým přáním mezi nepoložíme?“ — Uplynulo skoro již půlstoletí od oné doby, kdy pronešeny pozoruhodné dva výroky výtečných Němců; ale jsou pronešeny za poměrů nynějším poměrům našim velmi podobných. Platíť tedy tyto výroky též o nynějších ústavech učitelských v našem mocnářství. A my nemáme, co bychom k nim připojili, leč to vroucné přání: dejž Ten, v jehož rukou jsou králové i národové, by poznali jedni i druzí, co by jim bylo v těchto trudných dobách ku spasení!

Že ústavy učitelské mnohou trpí vadou a reorganisace potřebují, uznávají sami zastavatelé nynější školy. Důkladně pojednali o této otázce r. 1880. na sjezdě učitelském v Praze ředitelé Lindner a Lepař, jakož i profesor Ch. Müllener z Bernu r. 1892. ve zvláštním spise ⁴⁾. Všickni se přimlouvají za vzdělání ustřednější, potřeb života a skutečných poměrů praktického vyučování více dbalejší a k citu i k vůli se obracející ⁵⁾. Ale všechny tyto návrhy reorganisační budou marné, dokud se nestane všeobecným přesvědčením, co napsal tak krásně a pravdivě

¹⁾ „Beiträge und Vorschläge zur Reorganisation der Lehrerbildung“, von Ch. Müllener, Bern. 1892., str. 78. Srvn. „Vychovatel“ r. 1893. č. 126.

²⁾ Kellner l. c. str. 210.

³⁾ Řeč v první komoře badenských stavů dne 24. února 1848.

⁴⁾ Viz poznámku ¹⁾.

⁵⁾ „Paedag. Rozhledy“ z r. 1893.

dr. V. Kellner: „V podstatě jsou to srdce a láska, jež dodávají povolání učitel-skému vyššího posvěcení. Bys i mnoho uměl, bys i obdařen přirozeným nadáním výmluvně přednášel, bys i důkladně rozebíral, mistrně katechisoval a vyvínoval, budeš se stkvíti a budeš svítiti, ale nebudeš zahřívati, jestliže se ti nedostává oné lásky, oné sprostné dobroty srdce, jež propůjčuje tvým slovům a činům kouzlo, které působí na mládež silou neodolatelnou. Ze srdce plyne život“ ¹⁾. Ano tato slova musí se státi všeobecným přesvědčením a vrchním zákonem stavu učitelského. „Veškeré učitelstvo ústavů učitelských musí naplněno býti duchem v pravdě křesťanským“ ²⁾. Nesmí se vštěpovati čekatelům učitelským bludná a nebezpečná domněnka, že náboženství zapotřebí sice sprostným a dětem, nikoli však mudrcům a učitelům ³⁾. Náboženství křesťanské musí býti střediskem a ohniskem všeho snažení dorostu učitelského. K učitelství musí se připravovati nadějní jinochové ne tak všestranným a odborným studiem vědy, jako spíše upřímným a opravdovým sebe posvěcováním, k němuž poskytuje vydatných prostředků pouze a jedině křesťansko-katolické náboženství. Proto jest nevyhnutelně zapotřebí, aby ti, kdož se připravují k stavu učitelskému, vedeni byli k pobožnosti a dobrým mravům v učitelských seminářích. Ústavy učitelské samy sebou nepostačí; více nežli tyto mohou dokázati semináře podobné seminářům kněžským. Jako nelze si mysliti dobrého světského kněze bez vychování seminářského, tak také nelze si mysliti bez přiměřeného nábožensko-mravného vychování světského učitele. „V zlovolnou duši nevejde moudrost“, dí písmo ⁴⁾; opravdové moudrosti potřebné pro svůj budoucí stav nabude jen onen čekatel učitelství, jenž jest chráněn po čas svých studií před nákazou světa nesvatého.

Proto voláme ještě jednou z hloubi srdce svého: dejž Ten, v jehož rukou jsou králové i národové, by poznali jedni i druzí, co by jim bylo v těchto trudných dobách ku spasení!

Spásou společnosti v těchto dobách trudných jest vzkříšení ducha křesťanského pomocí školy náboženské. Myslíme, že jsme to dokázali svým pojednáním jasně, nestranně a nepředpojatě, jsouce puze pouhou láskou k dobru a pravdě.

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof. František Horáček.

(Pokračování.)

Byli-li jsme v předchozí části poněkud obšírnějšími, stalo se tak proto, že oba svatí katechisté Augustin a Cyrill jsou mohutnými pilíři, na nichž jest zbudována katechetika všech věků následujících! Byliť oni prvními, kdož pojmy naučné snažili se srovnati v systém, aby katechetům praktickým podali *osnovu učebnou*,

¹⁾ Kellner, l. c. str. 127.

²⁾ Výrok jednoho učitele na III. schůzi katol. sjezdu ve Würzburgu, dle „Čecha“ ze dne 2. září 1893. č. 200.

³⁾ Tak smýšlí skutečně pisatel článku „O poměru školy ku směrům socialistickým“ v „Učit. Novinách“ r. 1893. č. 30., 32., 33. — jenž se objevil, když jsme my toto pojednání dopisovali, a došel posouzení ve „Vychovateli“ r. 1893. str. 381. — a tak smýšlí i mnozí jiní učitelé.

⁴⁾ Moudr. 1, 4.

byli prvními, kdož se zdarem *roztřídili* látku učebnou, přihlížejíce buď k momentům zevnějším, jako byly na př. předběžné známosti katechumenů, jich horlivosti aneb posléze jednotlivé doby roku církevního! Konečně máme oběma co děkovat: výtečné metody, které obě, jak Augustinova pragmatická „*narratio*“ (synthese). — tak i Cyrillova analytická (vlastně analyticko-synthetická) katechese, mají jednu vlastnost společnou, any jsou *názorné, praktické* a v paedagogickém ohledu *harmonické!* Forma katechese byla z větší části akroamatická — na jednotlivé články „*Symbola*“ vyptávali se katecheti učňů svých a také při „*scrutinium*“ šetřenc formy dialogické; kromě toho katechumenům z obřízky a pohanstva dovoleno otázky klásti na katechetu, tak že nepodléhá žádné pochybnosti, že také erotematické formy bylo užíváno.

Katechetická tradice, jak svrchu byla popsána, trvala až do středověku. Kromě obou velikých učitelů církevních, v předchozích sloupcích často jmenovaných, zanechali nám spisy katechetické ještě tito světcí: Cyprian († 258), Řehoř Nazianský († 389) a Jan Zlatoústý († 408).

Počátkem středověku nastala v starobylé instituci katechumenátu veliká změna a to z té hlavní příčiny, že udílení sv. křtu nedělo se výlučně třikráte do roka (o Zjevení Páně, o vigilií hodů Božích velikonočního a svatodušního) — než že pozvolna ustálil se obyčej, žádati o sv. křest v čas libovolný — zvyk to z počátku od Církve pouze trpěný, kterémuž ale později žádným způsobem nebylo lze učiniti přítrž! K tomu přistoupila ta okolnost, že když víra křesťanská valného rozšíření byla došla, ohromná většina katechumenů záležela z dítek rodičů křesťanských, kteří snažili se *nemluvnatům* svým otevřítí pramen milosti Boží, čímž starobylý katechumenát se stal bezpředmětným, ana úloha, kterou dříve vyplniti bylo katechetům stavu duchovního, přešla z větší části na rodiče a kmotry.¹⁾

Ale také katechese pokřtěných dospělých doznala pohromy veliké následkem státních a společenských bouří věků tehdejších!

Duchovenstvo trpělo velikou bídu hmotnou i duševní, ústavů pro vzdělání katechetů se nedostávalo, staré kvetoucí ústavy byly smeteny při stěhování se národů — ký div, že v lidu křesťanském zavládla politování hodná nevědomost náboženská a že tradice katechetická přišla v zapomenutí? Tak se viděl na př. sněm Mohučský, jak již výše vzpomenu, pohnuta, pod přísnými tresty církevními zavázati věřící, aby se naučili alespoň (!) „*Symbolu*“ a „*Modlitbě Páně*“! Rodičům bylo dále nakázáno, aby posílali dítky své pilně do školy (buď klášterní, buď soukromé, kterou držel některý kněz) za tím účelem, aby se naučili znáti katolickou víru a aby se staly způsobilými, *doma také jiné osoby u věcech náboženských poučiti!* Odtud také dá se vysvětliti, proč Karel Veliký vznesl na učeného Anglosasa Alkuina († 804) a na Pavla Varnefrida († 799) úkol, aby sebrali homilie Otců církevních. Brzo postaráno se také o překlad spisů těch latinských a řeckých do jazyků románských a německého. Překlady tyto nazývaly se „*postilla*“, dle rubriky v homiliariích obyčejné, která upozorňovala čtenáře, že „*post illa*“ (scilicet verba evangelii) čísti se má následující homilie.²⁾

Kapitularia biskupa Orleanského Theodulfa nařizují, aby kněží školy drželi nejen ve městech, ale také na venkově. „Chce-li některý věřící dítky jim svěřiti

¹⁾ Damroth „*Katechetik in der katechischen Volksschule*“ Danzig 3. Aufl. 1891. pag. 13.

²⁾ Skočdopole „*Příručná kniha bohosloví pastýř.*“ v Budějovicích 1874. str. 320.

na vychování, nemají vzpěčovatí se, než s dokonalou láskou ujeti se jich poučováním, aniž by jiné odměny žádali než ta jest, které jim rodičové z vlastní vůle nabídnou.“ Rhabanus Maurus, slavný opat benediktinského kláštera ve Fuldě († 856), Alkuinův žák a pozdější arcibiskup Mohučský, sepsal pro kněze katechetickou rukověť: „O kázni a vyučování“. ¹⁾ — Ottfrid z Weissenburku († 870) sestavil jakýsi druh katechismu v řeči německé, v němž přichází Modlitba Páně, výklad hlavních hříchů, Symbola: apoštolské a athanasianské, jakož i „Gloria“, jež bylo tehda jako modlitba ranní v obyčeji. Probuzení náboženského vědomí v století 12. mělo také pro katechetiku dobré následky! Neboť velikáni scholastické doby nepsali pouze objemné folianty pro bohoslovce z povolání, než sestoupivše ze závratné výše bádání spekulativního dolů, snažili se podávati pokrmu také maličkým! Tak sv. Tomáš Akvinský složil svá „Opuscula“, v nichž podává výklad apoštolského vyznání víry, modlitby Páně a Pozdravení andělského, pojednává také o příkázáních a o desateru příkázání zvláště.

Sv. Edmund z Kanterbury (1247) nám zanechal své „Speculum Ecclesiae“, v němž obsaženy jsou všechny části katechismů novějších. Papež Coelestin V. psal krátká a jednoduchá pojednání o celém katechismu. Nejvíce ale vyniká za této doby slovutný kancléř Sorbonny pařížské Jan Gerson, jenž přes svou vysokou důstojnost a mnohostranné zaměstnání dítky veřejně vyučoval počátkům sv. náboženství, až i mnoho nepřátel proto sobě způsobil, kteří vyučování maličkých za nedůstojné pro muže tak věhlasného vyhlašovali (!); kterou výtku Gerson vyvrací ve svém spise „De parvulis ad Christum trahendis“, poukázáním na sv. Vincence Ferrerského, o němž zřejmá šla chvála, že, ač vysokým stářím stížen byl, přece nejen odrostlým slovo Boží kázal, ale také dítky v určitou hodinu poučoval, jak by znamení sv. kříže dělati, modlitbu Páně atd. modliti se měly. ²⁾

Epochální dlužno nazvati v dějinách katechetiky učebnici náboženství, kterou *synoda Lavourská* (Concilium Vaureuse) r. 1368 sestavila. V nařízení na duchovenstvo diecese Lavourské takto lze čísti: „Ustanovili jsme se stručně a jasně na pojmu a obsahu toho, v čemž vyučovati hodláme nám svěřený lid, aby tak správcové duchovní a představení obdrželi základ a jakési měřítko u vyučování.“ Na prvním místě učebnice, kterou duchovní neustále při sobě nositi a studovati měli, nacházel se výklad apoštolského vyznání víry dle sv. Tomáše Akvinského. Druhý díl obsahoval učení o sv. svátostech s vysvětlením tak důkladným, že rázně poráží námitky protestantů, jako by ve středověku pouze mechanicky katechisováno bylo. V třetím díle shledáváme naučení o ctnostech božských a mravních, jakož i o darech Ducha sv. K tomu řadí se výklad modlitby Páně. Díl čtvrtý obsahuje náuku o osmeru blahoslavenství, o skutcích tělesného i duševního milosrdenství a o sedmeru hlavních hříchů s povzbuzením: „Co jsi ale hříšným býti u sebe seznal, toho musíš srdcem litovati a ústy zpovídati.“ Závěrek jedná o dvojici příkázání lásky vůbec a o dekalogu zvláště.

Ohniskem veškerého vyučování náboženského za středověku byla **příprava na sv. pokání!** Krátce po vynalezení knihtiskařství vydal Jan Lupus, kaplan ve Frankfurtě nad M., první „zrcadlo zpovědní“ — „für die anhebenden Kinder und andere, zu beichten in der ersten Beicht.“ Zajímavý a v paedagogickém ohledu

¹⁾ Damroth op. c. pag. 15.

²⁾ Damroth op. c. pag. 17. Srov. Benda „Der katholische Religions-Unterricht i. d. Volksschule“ 1878. pag. 79.

důvtipný a doporučení hodný jest způsob, kterým Lupus snaží se tříbiti soudnost dítek a sestrojiti měřítko samostatné přičetnosti!

Poněvadž dítky autosuggesci na nejvýš jsou přístupny, tak že, jak každému katechetovi známo jest, ty, které jsou svědomí příliš úzkostlivého, všemi hříchy vinnými býti se domnívají, kterých v zrcadle se dočítají, pročez také oně pomůcky s velikou opatrností používati dlužno, kladl Lupus ve svém zrcadle po otázkách na hříchy, které se u mládeže shledávají, otázky — ať díme abstrusní, při nichž záčkem to trhnouti musilo, tak že odpovídal vědomým, samostatným: „nikoli“! Tak na př. k 5. přikázání radí se tyto otázky: „Házel jsem kamením po drůbeži“ a t. p.“ — a hned zatím: „Zabil jsem člověka nějakého sekerou“. Při 7. přikázání: „Nalezl jsem halír a ponechal“ — a potom: „Ukradl jsem na radnici ve Frankfurtu 10.000 zl.“ atd.¹⁾

Jak z předešlého vysvítá, byl všude *obsah* učiva stejný (Symbolum, modlitba Páně a pozdravení andělské, dekalog sv. svátosti — zde onde „Gloria“ aneb „Salve Regina“ jakož i kapitola o ctnostech a hříších). *Metoda* ale valně se lišila od metody církve původní, ana „narratio“ sv. Augustina, která byla druhdy základem katechisace úplně přišla v zapomenutí! Může-liž nám to býti s podivením, vzpomene-li sobě politování hodné nevědomosti, v níž pohříženy byly jmenovitě v prvních věcích středověku veškeré vrstvy společnosti křesťanské, ani osoby duchovní nevyjímaje? Ani „Symbolum“ a „modlitbu Páně“ neznali věřící, a tu mělo býti dosti času na „narratio“ sv. Augustina? Z té okolnosti však uzavírat, že praxe Augustinova se stala zbytečnou, jelikož katechumeni nebyli „Rudes“ — osoby z pohanstva — nýbrž dítky z rodin křesťanských, bylo by tak logickým, jakoby někdo tvrdil, že hladový nepotřebuje chleba — poněvadž tu žádného není!

A proto vešla vesměs v obyčej lehčí metoda sv. Cyrilla Jerusalemského, dle které hlavně ve chrámech kněží vyučovali náboženství dle svrchu popsaného vzoru: Lectio, explicatio, applicatio. *Forma* vyučovací byla dle povahy věc akroamatická. Erotematické metody užíváno pouze při udělování sv. svátostí a jiných obzvláštních příležitostech, jako na př. zkouška kmotrů, snoubenců, otázky kladené při sv. pokání a t. p.

Hlavním skvělým momentem v dějinách katechetiky z doby této bylo zavedení různých pomůcek k *znázornění* nauky předkládané! „Narratio“ sv. Augustina slavila svoje vzkříšení, ne sice slovem, ale *obrazem a písmem*! Pamětlivá rady papeže Řehoře Velikého, že „obraz skytá těm, kdož čísti neumějí to, co čtenářům písmo“, učinila Církev ve středověku z domů posvátných zároveň učebné síně *názorného vyučování*! Na stěnách spatřujeme výtečné malby al fresco, na oltářích sochy ve štíhlých oknech kmitají se pestré obrazy na skle, představující buď nějaký příběh z dějin Zjevení Božího, buď některé tajemství naší sv. víry, na oltářních poduškách, antependiích, rouchách mešních, vidíme vyšity sv. symboly rukou umělou, vyřezávané lavice, zpovědnice, zvony s vypuklými obrazy — ejhle! toť jakoby museum paedagogických pomůcek, k nimž veškerá umění plastická přičinila hřivnu svou! Tak dí Göbl: „Die Gemälde und Ornamente in der Kirche sind die heiligen Bücher der Laien und die Verschiedenheit der Bilder bezeichnet die Verschiedenheit der Tugenden.“ Zásadu tuto ve středověku k nové platnosti přivedl biskup z Mimate ve Francii († 1296), jenž byl toho mínění, že při výzdobě chrámů nemá býti šetřeno pouze pravidel esthetických, než že také má

¹⁾ Schöberl op. c. pag. 175. sqq.

býti brán příslušný zřetel na *náboženské vychování* lidu věřícího. Ovšem kladli sobě umělci tehdejšího času za obzvláštní čest, mohli-li pracovati ke cti a slávě Boží! Jak dojemně zní odstavec statut malířského cechu v Sieně: „Jsmeť z Boží milosti povoláni a k tomu určeni, abychom nevzdělaným, kteří čísti neumějí, zvěstovali divy Boží.“¹⁾

Kromě toho zavěšovány v kostelích tabule, na kterých hlavní nauky víry a mravů byly zřetelně napsány. Tak již kancléř Gerson sobě přeje, aby jednotlivé části jeho katechetického opuscula napsány byly na zvláštní tabule a tyto nejen v chrámech, ale také v budovách veřejných jako jsou školy, nemocnice a t. p. byly vyvěšeny. Někdy ještě písmo podporováno také obrazem! Nejpodatřejším příkladem tohoto druhu jest asi onen, který Schöberl popisuje: Eine Beichttafel vom Jahre 1481 gibt eine Anweisung, „wie sich der gemain mensch peychtenn sol“. Nach der offenen Schuld, mit welcher man die Beicht anfängt, folgt ein Holzschnitt mit verschiedenen Bildern, welche zum Vertrauen auf Gottes Barmherzigkeit und zu einer reumüthigen Beicht aufmuntern. Auf einem Beichtstuhle sitzt ein Priester, eine Person beichtet, und daneben knieen auf dem Fussboden andere . . . Dann kommt Jesus, den Büssern Verzeihung ankündigend, hierauf die heil. Büsser Petrus, Paulus, Maria Magdalena, Zachäus u. a. m. Die Bedeutung dieser Darstellungen wird durch kurze Sprüche erklärt. Zum Zwecke der Gewissenserforschung und der Beicht stehen nun folgende Stücke auf der Tafel: die sieben Todsünden, die 10 Gebote Gottes, die fünf Sinne der Seele und des Leibes, die Werke der Barmherzigkeit, die heil. Sacramente . . . zuletzt das Gebet mit welchem man die Beicht beschliesst.²⁾

(Pokračování.)

V říši malých.

Methodické pojednání.

Od Č. Kalandry.

(Pokračování.)

Jiný příklad ze mnohých:

(*Pěstounka vypravuje.*) Malá Aninka byla hodné děvčátko. Když se ráno probudila, přála tatínkovi a mamince dobrého jitra, poklekla na lůžku, nábožně se pomodlila; pak vstala a oblékla se. (*Doptává se.*) Jaká byla Aninka? Co činila, když se ráno probudila? Co ještě? (*Vypravuje.*) Potom umyla si čistě obličej i ruce a učesala vlásy. Že takto Aninka dělala, každý ji měl rád, tatínek a maminka nejvíce. (*Doptává se.*) Co ještě konala Aninka? Měl-li ji každý rád? Kdo nejvíce? — Vyprávěnka tato poskytuje látku ke sloze:

Denně je můj obyčej,
mýti ruce, obličej;
česám také vlásy.
Čistý dojde lásky.

¹⁾ P. Bernhard Otter „Zur Geschichte der Katechetik“. Srov. Göbl: „Geschichte der Katechese im Abendlande“ pag. 268.

²⁾ Schöberl l. c. srov. Geffken „Bilderkatechismus des 15. Jahrhunderts“. Srov. Benda op. c. pag. 79. sqq.

Příklad výstražný.

Otík chytával se rád v zadu na vůz. Rodiče jej často z toho kárali. Otík zapomínal brzy napomínání rodičů a chytal se opět. — — (Co činíval Otík? Kdo jej z toho káral? Pamatoval-li sobě Otík napomínání rodičů? Zanechal-li zlého zvyku?) — — Jednou chytil se na kočár. Koně jeli krokem. Z nenadání dali se do klusu. Otík nedržel se pevně, spadl, zlomil si nohu. (Jakého povozu se jednou chytil? Jak jeli koně? Jeli pořáde krokem? Držel-li se Otík pevně? Co se mu stalo?) — Následuje učení říkánky:

Za vůz sedat není radno,
můžeš zlámat nohu snadno.

Jak často přihodí se neštěstí, hrají-li si děti sirkami, vůbec ohněm! Slečna pěstounka ze smutných těch případů lehce vybere některý (snad stal se podobný v místě a je vůbec znám) a upraví jej v povídku. Tato pak poskytne látku k říkance:

Nikdy ohněm nehraj sobě,
sic na škodu bude tobě.

Velmi častého užití dojde a snadno se povídkou doloží říkanka:

Kdo na jiné rád žaluje,
špatné srdce prozrazuje.

Někdy lze naučení říkánky předeslati lehoučkou *hru*:

(*Pěstounka.*) Dejte pozor, dětičky! Zahrajeme si. Školka bude zahrádkou, vy budete kvítky. Každému z vás dám nějaké jméno. (*Pojmenuje dětičky dle známých květin*: růže, fiala atd. Je-li dítek mnoho, rozdělí buď ve skupiny a provádí hru s každou skupinou zvlášť, anebo v každé lavici týmž jménem.) Které kvítko zavolám, že kvete, zvedne pravou ruku. Kdo zapomene, anebo se zmýlí, bude za pokutu v lavici státi, pokud hráti nepřestaneme. Tedy — pozor! Astra kvete, bazalka kvete, pivoňka kvete, srdéčko kvete, tulipán kvete, lilie kvete atd. atd. (*Po ukončení hry promluví slečna pěstounka ještě asi takto.*) Dětičky podobají se též květinám. Poslušné a čistotné vonným a vlnadným, nehodné pak bodláčí a kopřivám.

Poslušné dětičky
jsou krásné kvítky.

O poslušném dítku a neposlušném zajisté bude míti slečna pěstounka povídku na snadě; pročez obmezím se na uvedení dvou říkánek sem slušících, které mohou přednášeti z menších dítek dvě:

Hodné dítko matičku
vždycky poslouchává,
cokoli mu poručí,
ihned vykonává.

Neposlušné dítko
nikdo nemiluje;
andělíček strážný
pryč se odvracuje.

A ještě příklad povídky:

Cyrill a František byli bratři. Cyrill rád mlsával a v jídle byl vybíravým. Nerad jídal polévku a dával přednost pokrmům sladkým. Často doprošoval se na mamince kousku cukru, a kde jaký krejcar měl, ten promlsal. Znenáhla odvykal polévce, až mu nechutnala. Žaludek ho bolíval, Cyrill chřadl, v obličeji byl bledý. (*Dotazy.*) Který z obou bratří mlsával? atd. — — František nežádal si mlsků. Jídal polévku rád, lépe mu chutnal chlebiček, než pokrmy sladké. A hle!

František nechuravěl, stále byl zdrav a tvářičky měl červené jako růžičky. (*Dotazy o Františkovi.*)

Samy sebou plynou z povídky této slohy:

Dítku, které často mlsá,
nechutná polévka více,
žaludek ho bolí, tlačí,
netráví. — Má bledé líce.

Dítko, které nemlsává,
polévku jí, chlebiček,
to si zdraví zachovává,
červených je tvářiček.

Myslím, že ukázky tyto postačí pro cvičení dítek nejútlejších anebo dítek schopnostmi obmezenějších, rozumu a chápavosti méně rozvitě.

Pro dítky dospělejší asi od pátého do šestého roku a pro bystřejší rozumem zvolí slečna pěstounka postupně básničky a deklamace obšírnější.

Samozřejmě, že nacvičení jich vyžaduje příprav důkladnějších i rozsáhlejších. A zvláště dbáti budeme správnějšího přízvuku, náležité výslovnosti a hlasu ovládnutí, ovšem v rozsahu svrchu vytknutém, řídíce se zlatým pravidlem: „Všeho s měrou!“

Tak budeme dbáti od skrovnějších básniček k rozsáhlejším přechodu znenáhleho. Delší básně naučí se chovanci nazpaměť i přednáseti část po části, nebo slohu po sloze. Pouhé *odříkání* nebudiž trpěno ani v začátcích; říkání zpamětné díti se musí hned s přízvukem a změnou hlasu

Provedu v příkladech nacvičení několika básniček postupně delších:

(Slečna pěstounka ukazujíc obraz raka, táže se.) Zná-li kdo z vás toto zvířátko? — (Čipernější žáčkové s radostí se přihlásí, že znají a povědí také, že to rak. *Pěstounka vypravuje.*)

Rak má více noh, než zvířata jiná, a přece nechodí ku předu; chodí nazpátek. Protože při chůzi tělo po zemi vleče, říkáme o něm, že leze. (*Dotazuje se.*) Má-li rak noh tolik, jako jiná zvířata? Chodí-li ku předu? jak chodí? Proč říkáme o něm, že leze? (*Vypravuje dále.*) Mladý rak nazývá se ráče. Povím vám pohádku o starém rakovi a o račátku. Starý rak káral ráče, že leze nazpátek. (*Doptává se.* Otázky k vůli úspoře místa vynechám; však sl. pěstounka snadno si je sestaví sama. Pak vypravuje dále.) Ale starý rak neukázal nikdy ráčeti, jak by jinak lézti mělo, a tak podnes oba lezou naopak. *Doptává se* a pak vyvodí říkánku):

Povím vám pěknou pohádku
o raku a o račátku:
Káral ráče starý rak,
vždy že leze naopak.

Lépe jak by lezlo však —
neukázal starý rak;
lezou podnes oba tak,
jako dříve naopak.

Rovněž snadná je básnička o psu, na kterého lál hospodář, že jej štěkáním budil a podruhé, že neštěkal.

Pes se nezachoval.

Pes dorážel na zloděje,
celou noc se trdil;
ráno hospodář mu laje,
že ho stále budil.

Pes byl zticha tu noc na to;
krádce ale nečekal,
okradl dům, a psu za to
láno zas, že neštěkal.

Ve sbírce básniček tiskem vydaných stojí v prvním verši místo „dorážel“ — „štěkaje“. Zaměnil jsem slova tato, poněvadž přechodníky do básniček, určených ku přednášení mládeži nejútlejší se nehodí, jako vůbec žádné umělejší tvary.

(Dokončení.)

Bratrské školy ve Vídni.

Podává Fr. Žák.

Občasné slavnostní shromáždění vídeňského spolku „Verein zur Heranbildung katholischer Lehrer“, které konalo se dne 12. dubna v hudebním sále „Musikvereins-saal“, mělo opět velkolepý průběh, svědčící o tom, jaké populárnosti bratří u vídeňského obyvatelstva se těší. Není tomu, jak známo, ani 20 let, co kněz nedíme v slavnostním shromáždění, ale téměř ani na ulici ukázati se nesměl. Býti knězem ve Vídni, znamenalo býti opovrženecem, společenským vyvrhelem, hlupcem, reakcionářem. Velký kapital sružen s dobře všechně známou semitsko-liberální smělostí ovládal Vídeň a celé Dolní Rakousy úplně dávaje všem cítiti tíži svého ramene. Všechn lid byl ve vleku jeho. A dnes? Ovšem ani dnes není Vídeň zhoubného liberalismu prostá úplně, ano tento na radnici ještě vévodí, poněvadž přes vůli lidu a přes opovržení, které mu tento lid denně na jevo dává, zuby nehty pomocí všemocného kapitálu drží se svých křesel, ale Vídeň už není liberální, Vídeň už je křesťanská. Lid už není židovsko-liberální, ale křesťanský. V týž večer, kdy zmíněný spolek konal svou slavnostní jarní schůzi, pořádal redemptorista Bauchinger přednášku, na níž bralo účast k 8000 mužů, neboť ženám nebyla přístupna, a miláček Vídeňanů, dr. Lueger s farářem dr. Wiesingrem schůzi politickou, která ovšem byla také neobyčejně četně navštívena, jako vůbec každá schůze, kde mluví tento výtečný řečník. To byly vesměs schůze křesťanské, ano první dvě byly eminentně klerikální.

Že Vídeň se křesťanský probouzí, jest patrné také z mnohých jiných zjevů, o nichž nemohu se rozepisovati. Zmíním se jen ještě o osobních dojmech z návštěvy. Soudiviti ze zevnějších nahodilých dojmů na smýšlení obyvatelstva jest ovšem velice nejisté a klamné, a nepovažuji ani já příznivé dojmy, jichž jsem nabyl, za důkaz, že Vídeň se „odsemitisuje“ a „odliberalisuje“ a stává se křesťanskou, avšak proč bych neřekl, že byl jsem vždy, kdykoliv zavítal jsem mezi veselé Vídeňany, mile překvapen jistou důvěrností a pozorností, jaké marně hledáš na př. v Praze. Zdá se mi, jakoby nás v Praze od obecnstva dělily ještě jakési přehrady, protivný myšlenkový proud a zvláštní jakýsi z toho vyplývající chlad. Jest nám oběma, kněžím i obecnstvu, ještě

jaksi nevolno v obcování, od doby pak radikálních proudů, které v Omladině tak zvláštním způsobem poprvé se realizovaly, tento vzájemný poměr se ještě jen stupňoval a ukazuje se až i v projevech brutální nenávisti se strany jisté části obecnstva. Jak patrné, vlny lžiliberalismu se ještě u nás neztišily. Ovšem i vlny rozbourené hladiny dosahují teprve břehů, když východiště jich dávno již se utišilo. Poměry naše jsou zajisté poslední vlny bývalého vídeňského lžiliberalismu.

Příznivé zevnější dojmy, kterých ve Vídni v parlamentní galerii, na ulici, v tramwayi, ve společnosti s Vídeňany jsem nabyl, svědčící o poměru mezi klerem a obecnstvem velice důvěrném a milém, nenutí jak pravím, činiti vážnějších důsledků, ale jest jisto, že pořádání podobného shromáždění, jakému jsem ve zmíněném spolku v Musikvereinssaalu byl přítomen, dlouho ještě zůstane u nás nemožným a že tudíž i tyto mé příznivé dojmy z pobytu vídeňského zdají se míti realní podklad.

A bylo to shromáždění! Obrovský sál, ač příroda kolem Vídně radostně se probouzející lákala již ven, naplněn do posledního místečka. Parkety, galerie, lože, vše bylo nabito. A jaká milá v pravdě demokratická panovala tu shoda. Ač všechny společenské stavy tu byly zastoupeny, nebylo tu ani stopy po nějaké ostýchavosti. Hned o tomto shromáždění promluví, toliko dříve chci jen zodpovědět jednu otázku.

Kdo způsobil tuto popularitu křesťanské myšlenky a tak milý poměr vytvořil mezi klerem a obecnstvem?

Dáti na tuto otázku všestrannou odpověď, znamenalo by, psáti dlouhé pojednání, nebo těchto příčin jest jistotně mnoho. Přispěl k tomu sám liberalismus svým tyranským jhem, svou nemravností, svým vykořisťováním; avšak ne sám. Kdyby nebylo bývalo pozitivní práce křesťanské, jeho liberalismu svým negativním zlem by se bylo samo nepřemohlo. Bez pozitivní práce křesťanské byla by společnost vídeňská jen dále kráčela na cestě k degeneraci a k rozvratu. Ale křesťané tu pracovali, úžasné a vytrvale pracovali. Jen se rozpomeňme, jak bylo na př. v Horních Rakousích pracováno. Slovný Rudigier to byl, který prací a energií zachoval celému Hornímu Rakousku katolický ráz. Ve Vídni samé ge-

niové jako Brunner otrásali veřejností svými spisy, které svou výší, důkladností a jadrností nahrazovaly celou armádu. V Rakousích a speciálně ve Vídni bylo pracováno, nesmírně pracováno. Hluboká povaha německého lidu činila ovšem práci snazší. Také mnohé jiné příčiny jako šťastnější nežli u nás poměr mezi šlechtou a národem přispíval k tomu nemálo.

Tvrdíme, že na této křesťanské práci, na tomto obrození ducha ve smyslu křesťanském měli svůj valný podíl i bratři. Bratři působí ve Vídni přes třicet let. Práce jejich nepadá ovšem do očí; jestiž tichá, skromná. Za to ale jest hluboká, působící vytrvale na charakter lidu, vychovávající jej a utužující jej co do hloubky v příčině názorů náboženských a mravních. Proto také bude mít trvání. Jest to ten pravý duch křesťanský, který vane v jich okolí, duch, který prostě docela všech pretencí světských nebo politických nebo společenských jen a jen šíří to království Boží v duších mu svěřených. Kdo chce bojovati proti těmto školám bratrským, nenajde příčiny proti nim, leč postaví-li se na pole laicisace a nevěreckého liberalismu. Proto, kdokoli chce sloužit přítelem nábožensko-mravního vychování a přítelem náboženství vůbec v nejčistším smysle toho slova, musí přáteli těmto školám. Že ve Vídni se jim přeje, toho důkazem jsou přeplněné školy bratří. Kdyby měli dosti sil, mohli by otevřít školu v každém okrese. Liberálům nebo-li nepřátelům náboženství jsou ovšem solí v očích, a bratři již několikrát pocítili jich hněv, který však jest bezmocný, poněvadž na bratrských školách nenalezá ani jedné z oněch příčin, za které se ve svých útocích jinde tak skrývá. Bratrské školy skutečně nepěstují nic než náboženství ve smyslu zákonů, vyhovující všem požadavkům paedagogickým, národním, společenským. Tyto školy to zajisté byly, které daly Vídni velikou část toho obecenstva, jež viděl jsem na zmíněném shromáždění, a jehož zápal pro křesťanskou myšlenku takovou úctou mne naplnil.

Naše školy domácí nelze dnes nazvat laické, ač ovšem do konfessionality jim mnoho schází, avšak mají ten veliký nedostatek, že ihned přestává jich slabý náboženskomravní vliv, jakmile dítě opustí prah školní budovy. Ne tak školy bratří. Ony hledí zůstat v spojení se svými chovanci, i když ze školy vystoupí a starají se o ně, zjednávají jim buď místa u kře-

stanských mistrů nebo združující je ve společnostech, ve kterých náboženskomravní vliv lze i nadále platně na ně vykonávat. To jest veliký sociální vliv bratří, který v naší době dvakrát jest nutný a blahodárný.

Takovýmto způsobem vychovali bratři za těch 30 let, co ve Vídni působí, část občanů, kteří stali se základním kmenem křesťanského občanstva schopným, aby křesťansko-sociální myšlenky porozumělo a jí se i ve veřejnosti řídili.

I talar stal se tak ve Vídni opět populárním a populárnost jest za naší doby vlastně podmínka každého zdaru. A jsem přesvědčen, že podaří-li se přivést bratři do Čech — a nelze o tom více nepochybovat — oni i u nás vykonají mnoho k oživení a k spopularisování myšlenky křesťansko-národní. Pevně doufáme, že spolek přátel katolických škol bratrských nalezne četné příznivce.

Než chtěl jsem se vlastně zmínit o shromáždění, jemuž měl jsem čest býti přítomen. Musikvereinssaal jest místnost obrovská, ložemi a galeriemi opatřená jako nějaké divadlo. Ačkoliv, jak jsem již pravil, týž večer odbývaly se ještě dvě jiné veliké katolické schůze, naplněn byl do posledního koutečka. Obecenstva muselo býti mnoho tisíc. Všecky stavy byly čteně zastoupeny. Na tribuně viděl jsem kardinála Gruschu, apoštolského nuntia Agliardiho, biskupa Nakiče ze Splitu, generalního opata mechitaristů Aidyniana, jenž se svým až na prsa spadajícím vousem činil dojem znamenitý, mnoho šlechty, kleru, bratří, delegátů různých katolických spolků občanských, studentských a j. Bylo to krátce shromáždění, jakéž lze viděti jen v hlavním městě náboženský mohutně probudilém. Spolek vídeňský stojí pod protektorátem Jeho c. k. výs. arcivévody Ferdinanda Karla.

Schůze trvala od 7 do 10 hodin. Hlavními body jejími byly řeči hraběte Sylva-Taruky a jesuity Petra Bachera. Ostatní čas vyplněn byl výtečnými produkcemi hudebními, z nichž sólová čísla houslová byly výkony prvního řádu. Zmíním se jen kratince o pronesených řečech. Hrabě Sylva-Taruka mluvil o jedné atheistické brožurě „zachraňte děti“, totiž zbavte děti veškerého náboženství. Kritisoval jednotlivé vývody této brožury, poukazuje na nesmírnou zhoubnost její zásad a háje zásady křesťanské. Pod tíhou důvodů a duchaplnou satirou výtečného tohoto sociala otrásl se sál tu hlučnou veselostí, tu nadšeným

aplausem. Háje zásady křesťanské u vychování a ve společnosti vůbec, mluvil s náboženskou hloubkou u laika dosti vzácnou. Neobyčejně trefná byla jeho polemika s jedním rozšířeným listem židovsko-liberálním.

Na to předčítal místopředseda spolku, advokát dr. Mattis došlé telegramy. Jeden byl z Prahy. Když oznámil, že této schůzi jest přítomen i delegát pražského spolku ve prospěch bratří nedávno zřízeného, bylo žádáno, aby byl představen. Stalo se za nadšených pozdravů všech přítomných. Předseda princ Robert Windischgrätz uvítal jej vřelými slovy žádaje, aby několik slov z řečníště promluvil. Týž (Fr. Žák) ujal se tedy slova, aby osobně oznámil ustavení se pražského spolku a sdělil jeho pozdrav, který ovšem přijat byl s náramným nadšením. Zmíniv se o velkolepém shromáždění, které jak o křesťanské probudilosti Vídně tak i o uznalé blahodárné působnosti bratří, dává nejlepší svědectví, dotekl se toho, že i v Praze jest tento blahodárný vliv bratrských škol znám a ceněn jak od nejdpp. biskupů a všeho kleru, tak i od mnohých znamenitých laiků, již vřele si přejí, aby i Praze bratří brzy mohli otevřít českou školu bratrskou. Na to rozvinul myšlenku, že jen na půdě křesťanství lze doufati na národostní smír v Rakousku, končí slovy: „Budou-li národové rakouští opět křesťanskými, nebudou se nenáviděti, ale přes všecku lásku k řeči mateřské a přes všecken chauvinismus národní budou jako křesťané se snášeti a respektující svá historická práva vzájemně budou tvořiti velké, silné, šťastné, ode všech milované Rakousko.“ Byla-li jeho řeč často mohutným aplausem přerývána, vzbudila tato závěrečná slova pravý rámus. Ze všech

stran bylo řečníku blahopřáno. *) Předseda poděkoval mu slovy velice vřelými.

Rozumí se samo sebou, že aplaus ten neplatil ani osobě řečníkové ani jeho prostým slovům, jako spíše hostu a bratrské myšlence. Já také jen proto to vypravuji, abych vzbudil zájem ve prospěch našeho spolku bratrského.

Řeč jezuity Bachera, která následovala, byla výtečná vědecká práce z oboru paedagogiky, již u výtahu podati nelze. Snad pořídí redakce Vychovatele její překlad. Stojí za to. (Překlad celé této řeči podáme příště. — Red.)

Schůzi zakončil kardinál Gruscha delší nadšenou řečí, kterou veškeré posluchačstvo vyslyšelo stoje. Mluvil o biskupských konferencích a apostolatu modlitby. Jeho Eminenci má hluboký a silný hlas, který mohutně rozléhal se po celé místnosti, vlévaje nadšení do srdcí všech. Udělil na konec všem požehnání.

Pro mne schůze ukončena nebyla. Já ji zakončil v kruhu několika kněží a spolkového komitétu při dobré a nad míru animované večeři, již bratří nám vystrojili.

Ačkoliv nebylo vstupného, sešlo se na dobrovolných darech, které dámy u vchodů sbíraly na 700 zl.

Laskavý čtenář může mi věřiti, že býti přítomen takovému shromáždění, pozvedá mysl a srdce a naplňuje radostí. Kdy my budeme tak daleko?

*) Vídeňané nejsou našimi národními zásadními odpůrci, aspoň ne Vídeňané-křesťané. Našimi protivníky jsou liberálové tamnější. V ten den, kdy křesťanští socialisté s Luegrem v čele zasednou ve vídeňské radnici, dostane česká škola vídeňská právo veřejnosti a budou povoleny české služby Boží.

DROBNOSTI.

Dějepisnou čítanku pro mládež evanjelickou vydal r. 1889. nákladem spolku „Komenského“ jakýsi luteránský kazatel J. H.(rejza?). Čítanka ta obsahuje různé články dějepisné z čítanek šk., z dějepisů Palackého a Tomka a j. vyňaté. Články o „reformatorech“ jednající jsou asi kompilací pořadatele J. H. — V jakém asi duchu jsou psány, sloužíž tato ukázka z článku: Dr. M. Luther. — „Marnotratný papež Lev X. potřeboval peníze, zvláště

k dostavění chrámu Petrova v Římě, a vypsál proto odpustky. Za 8 dukátů odpuštěna vražda a za 18 kr. slibováno vyproštění z očiště. „Jakmile peněz do pokladny skočí, hned duše z očiště vykročí,“ kázali kněží, kteří odpustky po osadách prodávali.“ — Takovéto dějepisné „pravdy“ předkládají evang. kazatelé a učitelé školní mládeži!

Odpověď k čís 11. 1. Do knihoven žakovských nesmí se bráti knihy, které by uraziti mohly úctu k náboženství, od-

danost Nejvyšší Dynastii, vlastenectví, neb úctu k vlasteneckým zařízením (minist. vynes. 3. ledna 1883). — Kniha taková má se přechísti od sboru učitelského a nevyhovuje-li výše ustanoveným podmínkám, **vyloučí se** ze žákovské knihovny a oznámí se to přípisem c. k. okr. šk. radě. Referát o čtené knize podává se v domácí poradě a tu má býti přítomen i katecheta. Aby některý člen sboru škrtal v knížkách, co by dle svých choutek chtěl — nesmí se díti. Jakmile knížka od sboru není uznána, úplně se vyloučí (ovšem dle minist. vynesení výše udaného), jinak ale není oprávněn žádný člen více v ní nějaké opravy konat. Není-li spokojen, nechť si vede stížnost v domácí poradě, a rovněž neuzná-li domácí porada jeho náhled, nechť si své votum podá okr. šk. radě. — 2. V čítankách se bez vědomí okr. šk. r. nesmí nic škrtati. Chyby pravopisné se opravit mohou, ale nikoli jednotlivé řádky škrtat. Najde-li se v čítankách, že by se co opravit mělo, oznámí okresní školní rada ihned

všem školám: to a to se opraví. Nelíbí-li se co učiteli, má si to prostě zaznamenati, a výtky pak v určité době okr. šk. radě zaslati. Právě nyní jest taková doba, kde se výtky tyto od okresních šk. rad sbírají. Ani ryze evangelická škola nesmí v čít. nic zadržovati. Stalo se na jedné škole evang., že učitel evang. o sv. Vojtěchu mnoho seškrtal, náhodou spozoroval to inspektor, dal si předložit knihy více žáků a když to shledal u všech, tázal se učitele, proč to činí. „My jsme jiného vyznání,“ zněla odpověď. — „Zde vyznání neplatí, podobného něco ať více se nestane,“ a učitel dostal písemní domluvu. — 3. Jakou modlitbu děti se mají modlit, záleží na dohodnutí se s katechetou. — Celá tato věc se dá odbyti doma, v domácí poradě učitelské, když dáte stížnost do protokolu, a zároveň tam podotknete, že si přejete, by opis protokolu zaslán byl c. k. okr. šk. radě k vyrozumění. V dobrém asi vyrovnání nepůjde, nebo ti mladí páni evang. bývají neústupni. + 14.

Spisy redakci zaslané.

Dom a škola. Vychovatel'ský časopis pro rodičov a učitel'ov. Red. Karol Salva v Ružomberku. Roč. X. čís. 3.

Obzor. Red. Vl. Šťastný. R. XVII. č. 8 — 9.

Szkoła. Tygodnik pedagogiczny. Organ Towarzystwa pedagogicznego we Lwowie. Red. Mieczysław Baranowski. Roč. XXVII. čís. 14—17.

Časopis učitelek. Čtrnáctidenník pro učitelky, pěstounky a vychovatelky vůbec. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 8.

Církev vítězná. Životy Svätých a Svätic Božích. Pořadem roku občanského sepsal Frant. Ekert, farář u Matky Boží Sněžné v Praze. Svazek II. Podíl údů Dědictví Svatojanského čís. 81. na rok 1894. O pěkné této knize promluvíme příště obsírněji. Prozatím ji jen co nejvřeleji doporučujem.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje

in znanstvo. Red. a vyd. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 9.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. III. č. 17. s následujícím obsahem: Sjezd socialních demokratů rakouských. (Dr. Raelph Barturé). Zlatý prsten. (Boh. Brodský). O pojišťování dělnictva proti úrazům. (T. J. J.) Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. č. 9. s následujícím obsahem: Boj proti klerikalismu (Fr. Žák). Skromná odpověď ku skromným otázkám. (Fr. Pohunek). Byl-li sv. Petr v Římě? (Methoděj S. Libušín). Den postu. (Al. Dostál.) Časové zprávy. Drobnosti.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vydavatel Václav Špaček. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba) v Praze. Roč. III. sešit 8.

Konkursy.

V okrese Vysoko-Mýtském obsadí se tato místa definitivně: 1. Místo učitele pro odbor přírodovědecký na chlapecké měšťanské škole ve Skutči. 2. Místo učitele na obecné škole chlapecké v Chocni. 3. Místo učitelky na obecné dívčí škole ve Vys. Mýtě. 4. Místo učitele při obecné škole v Zámrsku. 5. Místo podučitelky při měšťanské škole dívčí ve Vysokém Mýtě. 6. Místa podučitelů v Bělé, Otradově, Prasetíně, Radhošti,

Skorenících, Stradouni, Újezdě a Zámrsku, kterážto místa po případě též zatímne obsazena budou. Dle služného vřaděny jsou: Vys. Mýto do I. třídy, Choceň a Skuč do II. třídy, Zámorsk do III. třídy, ostatní pak do třídy IV. Žádosti od 29. dubna do 6 neděl.

V Klatovském školním okrese obsadí se: **1.** Místo řídícího učitele při čtyřtřídní obecné škole v Běšinech se služným 500 zl. a funkčním přídavkem 100 zl. Kdož o toto místo ucházeti se budou, nechť vykáží se způsobilostí vyučovati katolickému náboženství. Žadatelům jinak řádně způsobilým, kteří se prokáží náležitou znalostí chrámové hudby, dána bude přednost. **2.** Místa učitelská při škole pětileté v Kolinci a ve Strážově se služným 500 zl. **3.** Po jednom místě podučitelském při pětiletých školách v Bezděkově a ve Švihově se služným 400 zl.: po jednom místě při dvoutřídních školách v Klenově a v Mlázovech, pak jedno místo podučitelské při trojtřídní škole v Mochtíně se služným 350 zl. **4.** Místo podučitelky při obecné škole dívčí v Klatovech se služným 400 zl. od 1. května do 6 neděl.

V školním okrese Hradce Králové (venkov) obsadí se místa: **1.** Řídícího učitele při obecné dvoutřídní škole v Nepasicích s ročn. služným 400 zl. funkčním příplatkem 100 zl. a bytem v domě školním. (Žadatelům prokázati se jest způsobilostí k vyučování náboženství katolickému.) **2.** Správce třídní obecné školy v Bezníku s ročním služným 400 zl. funkč. příplatkem 50 zl. a bytem v domě školním. (Žadatelům prokázati se jest způsobilostí k vyučování náboženství katolickému.) **3.** Učitelky při obecné škole v Třeběchovicích s ročním služným 600 zl. Žádosti od 3. května do 6 neděl.

Na českých obecných školách v Praze obsadí se: **1.** Dvě místa učitelův a to jedno na obecné škole u Matky Boží Vítězné, druhé na ob. škole chlapecké v Bubnech. **2.** Čtyři místa podučitelův a to na obecné škole Staroměstské chlapců, u sv. Františka, na Hrádku a u M. B. Vítězné. **3.** Místo učitelky na obecné škole u sv. Ducha. **4.** Místo podučitelky na obecné škole na Hradčanech. S místy učitelův a učitelky spojeno jest roční služné po 800 zl., s místy podučitelův a podučitelky pak služné po 500 zl. ročně. Žádosti náležitě doložené podány buďtež předepsanou cestou c. k. okresní školní radě v Praze nejdele do 20. června 1894.

V Českobrodském školním okrese obsadí se definitivně: **1.** Místo učitelky odboru mathematicko-technického na dívčí měšťanské škole v Českém Brodě se služným 800 zl. **2.** Místo katechety při obou měšť. školách v Českém Brodě s roč. služným 800 zl. a s povinností vyučovati katol. náboženství také na obou obecných školách v Českém Brodě až do nejvyššího, zákonem stanoveného počtu týdenních hodin. **3.** Místo řídícího učitele na obecné dvoutř. škole ve Vel. Horoušanech dle IV. třídy uč. platů; k místu tomu třeba prokázati způsobilost vyučovati náboženství katolickému. **4.** Místo učitelské při obecné trojtř. škole v Přisimazech se služným dle IV. třídy platu. **5.** Dvě místa podučitelů na ob. pětileté škole dívčí v Černém Kostelci a po jednom místě podučitele na ob. škole v Koceradech a v Ondřejově se služným 400 zl. **6.** Po jednom místě podučitele na ob. škole v Olešce, v Popovičkách a ve Velence s ročním služným 350 zl. Žádosti za každé místo zvlášť, od 5. května do 6 neděl.

V Sedlčanském školním okrese obsadí se: **1.** Místo učitele na obecné škole v Počepicích se služným ročních 500 zl. **2.** Po jednom místě podučitelském se služným 400 zl. na obecných školách v Petrovicích a v Počepicích. **3.** Po jednom místě podučitelském se služným ročních 350 zl. na obecn. školách v Drachkově, v Červeném Újezdě, v Jetřichovicích, v Miskově, v Nechvalicích, v Radiči, ve Střesmíři, ve Vosečanech a ve Vys. Chlumci. Žádosti od 5. května do 6 neděl.

V Kralovickém českém školním okrese obsadí se tato místa: **1.** Místo def. podučitele pro odbor mathematicko-technický při měšťanské škole chlapecké v Kralovicích se služným 450 zl. **2.** Místa def. podučitelů se služným 400 zl. při obecných školách v Bělé a Kralovicích. **3.** Místa def. podučitelů se služným 350 zl. při obecn. školách v Hodině, Kočinech, Korytě, Krašovicích, Mladoticích a Žebnici. Žádosti od 5. května do 6 neděl.

Ve školním okrese Čáslavském obsadí se: **1.** Místo učitelky při měšťanské dívčí škole v Čáslavi pro odbor technický se služným 800 zl. r. č. **2.** Místo učitelky při obecné škole dívčí v Čáslavi se služným 500 zl. r. č. **3.** Místo podučitelky při měšťanské dívčí škole v Čáslavi se služným 450 zl. r. č. Žádosti od 5. května do 6 neděl.

V Milevském školním okrese obsadí se definitivně: 1. Místo učitelky při obecné dívčí škole v Milevsku s ročním služným 600 zl. 2. Místo učitele při jednotřídní škole v Nuzicích se služným ročních 400 zl. a funkčním přídavkem 50 zl. Žadatelům za toto místo jest se prokázati, že způsobilí jsou vyučovati katolickému náboženství. 3. Místo podučitele v Malé Chyšce s ročním služným 400 zl. 4. Místa podučitelů při obecných školách v Březnici, Dmejšticích, Dobronicích, Hodušíně, Hrejko vicích, Jetěticích, Klučenicích, Kostelci, Kučeři, Předbořicích, Sodoměřicích a Zbyslavi s ročním služným 350 zl. Žádosti od 5. května do 6. neděl.

Provolání.

Odbor národopisné výstavy pro katolickou církev snesl se ve třech schůzích na následujících návrzích o pracích pro příští národopisnou výstavu:

A) **Historické církevní mapy a obrazy:** I. Z první doby, od založ. pražsk. biskupství do bouří husitských. *) 1. Mapa pražské diecése za času sv. Vojtěcha. 2. Mapa klášterů, far, dekanatu, arcipřyství a biskupství v zemích koruny České do počátku husitských bouří. (Pracuje dp. far. Plodek.) Mapu 1. a benediktinských klášterů pořídí dp. prof. Vacek. 3. Tabulka vynikajících katolíků, duchovních a laiků této doby; vynikající církevní literární a umělecká díla jejich (do sloupců); do jiné tabulky hlavní církevní události oné doby. Podobizny a jj. vyobrazení, znaky a pečete jejich. Ad 2. Třeba bude také vytknouti sídla oněch „Černých bratří“ (fratres nigri), kteří zachovávali staroslov. ritus v čes. zemích a na uher. Slovensku. — II. Z druhé doby, od husit. bouří do r. 1618. 1. Mapa klášterů, far, kostelů a jj. budov církve katol., jež zničili Husité v zemích čes. asi do r. 1457. 2. Čechy katolické, Čechy utrakvistické od kompaktát do Ferd. I.; mapa far a osad, klášterů, kostelů a jj. beneficí. 3. Sídla českých bratří, luteránů a kalvinistů (trojí barvou) v zemích koruny čes. této doby. Které fary a osady se protestantý poněmčily. (2. a 3. pracuje dp. farář Plodek.) 4. Tabulka vynikajících katolíků a zásluh jejich v této době. Podobizny a jj. vyobrazení jejich, znaky a pečete. Tabulka katol. literatury (do sloupců dle odborů). 5. Mapa panství katolických a nekatol. stavů. (Pracuje prof. Vávra.) — III. Z třetí doby — do cís. Josefa II. 1. Církevní mapa Čech z l. 1650—1651. Katol. fary a kostely, světské a řeholní (incorpor.); staré a nové řehole a kláštery (pracuje prof. Vávra). 2. Církevní mapa Čech po založ. nových biskupství (litom. a kralohr.). 3. Tabulka vynikajících osob a řeholí o kat. restauraci zasloužilých. Jejich zásluhy. Podobizny, znaky a pečete. 4. Katol. literatura té doby (do sloupců dle odborů). Tabulka neb mapka far a osad v té době poněmčených. — IV. Od cís. Josefa II. do naší doby. 1. Mapa klášterů a círk. bratrstev od cís. Josefa zrušených (zvlášť v Praze). 2. Círk. mapa Čech po založ. nových biskupství a far. (Nové fary „Josefínské“ označí se zvlášť.) (Pracuje dp. far. Plodek.) — 1. Tabulka katol. literatury té doby (do sloupců dle odborů). 2. Tabulka katol. spisovatelů a jejich spisů (do sloupců). Podobizny. 3. Tabulka katolických duchovních o národní probuzení zasloužilých. 4. Tabulka katol. duch. o školství zasloužilých. 5. Tabulka katol. duch. o zemědělství zasloužilých. 6. Tabulka katol. duchovních o vědu a umění zasloužilých. Podobizny jejich. — V. Povšechné přehledy. 1. Tabel. přehled biskupů a arcibiskupů pražských, litomyšlských, litoměřických a budějovických. 2. Chronologický přehled všech řeholí a jejich klášterů v zemích čes. 3. Přehled všech synod českých a jejich úchval. 4. Přehledný obrazec kat. škol všech dob. 5. Přehled bull a brev. pap. do zemí čes. zaslaných.

B) **Školství katolické v Čechách:** I. V době předhusitské: 1. Mapka škol při biskupských, kollegiálních, klášterních a jj. kostelích založených. Vynikající zvláště se vytknou. 2. Obrazec osnovy těchto škol (trivium . .), školní knihy a pomůcky. — II. V době pohusitské do r. 1620.: 1. Mapka katolických a utraquistických škol za Jiříka Poděbradského. 2. Mapka obecných a středních škol katolíků, podobojích, českých bratří a protestantů: a) r. 1574. — b) do počátku r. 1618. — III. V následující době do cís. Josefa II.: 1. Mapka obecných a středních škol. Řeholní školy (Je-

*) Celou dobu Cyrillo-Methodějskou vypracuje a zobrazí moravský odbor církevní, jenž vypracuje také celý program zde navržený pro Moravu a Slezsko, pokud se dá od Čech odloučiti.

suitů, Piaristů atd.) označí se zvláštní barvou. (Obrazec jesuitských škol pořídí dp. superior P. Svoboda S. J., za obrazec škol piaristických dožádán bude dp. prof. P. Vysoký.) 2. Obrazec katolických duchovních a laiků o katolické školství v této, předešlé a následující době nejzasloužilejších. (Dožádán bude oň dp. P. Pohunek). Přiloží se i vyobrazení jejich jakéhokoli druhu, pokud bude lze. — IV. Ve IV. době od císaře Josefa II. do nových zákonů školních: 1. Mapka obecných a středních škol, na níž vytknou se zvláštní barvou, které obce, které řehole, země neb stát založili a vydržovali. — V. Mapka katolických konfesionálních škol po vydání nových zákonů školních (zejména školských sester), pak řeholních škol, které zbyly (buď zcela neb z části). — VI. a) Povšechný historický obrazec university pražské a jejích změn. b) Vychování kleru: 1. do sněmu tridentského 2. po něm. (Obrazec složí dp. Dr. Al. Soldát.)

C) Statistika církve katolické v českém a smíšeném území: 1. Mapa diecézí, jejich vikariátů, far a jj. beneficí, počet duší atd. 2. Mapa řeholí a jejich klášterů, far a jj. beneficí dle nynějšího stavu. 3. a) Mapka všech poutních míst nynějších. (Různí světci označí se různými barvami. — O mapku Čech dožádán bude vdp. kan. Msgr. Rodler, o mapku Moravy a Slezska dp. far. Eichler.) b) Mapka zaniklých a zrušených poutních míst. (Žádají se o stručné udání vd. farní úřadové.) 4. Obrazec matičných far a jiných k nim přivtělených far a kostelů v druhé polovici XVII. stol. (Rozešle se vzorec dp. faráře Honejska.) 5. Mapka církevních bratrstev. 6. Obrazec ostatních katolických spolků (humanitních i charitativních (do sloupců dle jmen, účelu, míst, členů atd.) Vdp. kan. Kyselka, pořídí obrazec svatováclavské záložny, katolické besedy, kat. politické jednoty a akademie křesťanské. Ostatní spolkové dožádání budou za výroční zprávu.)

D) Umění církevní: a) Výtvarná: α) Stavitelství: 1. Mapka vynikajících a památných církevních budov románského slohu do r. 1200. (Pracuje dp. prof. Vacek.) 2. Mapka takovýchž budov gotického slohu (všech jeho dob a druhů, jež vyznačí se různými barvami). 3. Mapka takovýchž budov renesančního a barokního slohu. (Rozličná vyobrazení, plány, detaily atd. pořídí a vyloží stav. odbor.) β) Sochařství: Přehledný obrazec znamenitějších a památných soch, oltářů, kazatelen a jj. sochařských prací všech slohů a dob. γ) Malířství: Obrazec vynikajících a památných církevních obrazů tabulových a nástěnných, sgrafit a jj. vyobrazení církevních ze všech dob. (Za obrazce sgrafit požádán bude p. arch. J. Zeyer). Po případě vystaví se také vynikající obrazy. δ) Zlatnictví a pasířství: Obrazec znamenitých a památných výrobků (náčiní a bohoslužebného nádobí). ε) Textilní umění: Přehledný seznam starobylých a památných bohoslužebných rouch všech druhů, korouhví a jj. předmětů. — b) Slovesná umění: 1. Katolické básnictví: Přehledný obrazec posvátných písní, básní, náboženských dramát a her atd. i skladatelů jejich ze všech dob. (Požádání budou za ně ddpp. P. Josef Šimon a Xav. Dvořák). — 2. Duchovní řečnictví: Přehledný seznam vynikajících katol. duchovních řečníků všech dob a jejich spisů (do sloupců. — Dožádán bude oň dp. prof. Ježek.) 3. Posvátný katolický zpěv a hudba všech dob. — Obrazec. (Složí dp. prof. Konrad.)

P o z n á m k a k a) β) — ε) a k b) 1.—3 : Kolem toho kterého obrazce neb mapky anebo pod ně vyloží se v pavilonu katolické církve na výstavišti zapůjčené předměty toho kterého odboru.

Odbor národopisné výstavy pro katolickou církev uctivě a snažně vyzývá i žádá všech P. T. pánů, kteří o jakémkoli z těchto předmětů navržených buď již pracují nebo pracovati by chtěli, aby to laskavě co nejdříve jim bude možná, oznámili na adresu: Národopisná výstava československá v Praze r. 1895. (Odbor pro katolickou církev) Na Příkopě č. 12.

OBSAH: Poměr školy k socialismu. Napsal Klement Markrab. (Dokončení.) — Methoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. Fr. Horáček. (Pokračování.) — V říši malých. Methodické pojednání. Od Č. Kalandry. (Pokračování.) — Bratrské školy ve Vídni. Podává František Žák. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Provolání.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:

družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

IV. Maffeus Vegius.¹⁾

Píše Jos. Moudrý.

Popatříme-li zpět v onu šerou časovou dáli, kterouž lidstvo až po naši dobu prošlo, nalezneme v ní některá místa, jež nad ostatní jsou významnější, značící buď pokrok, buď úpadek ve vědě, stavu, řemeslech neb umění; ba i každé století má svůj obor, jenž tehdy byl předmětem obecné pozornosti, jež měl snad i veliký vliv na smrtelníky doby té anebo doby následující. Charakteristickou známkou století XV., jemuž život a působení Maffea Vegia náleží, jest objevení se onoho velikého duševního hnutí, které jest nám známo pod jménem „renaissance“ či obnovení klassického starověku. „Obliba na starých klassických spisech latinských a řeckých vzrůstala se nejprve v Italii, působením mnohých učených Řekův, kteří po vydobytí Cařihradu Mohamedány z Řecka do Italie v takovém množství se hnali, že veškeré italské akademie jimi byly obsazeny.“ Literatura starořecká a starořímská nabývala zde rychle půdy, poněvadž horlivě byla podporována vědymilovným rodem Mediceů.

Z Italie šířila se pak záliba v literatuře staroklassické do zemí severních až i do Čech. V proudu renaissance možno pozorovati dva a to protivné směry; první možno nazvati katolickým, druhý proticírkevním. Církevní směr držel se přesně učení církve a snažil se tohoto obnovení klassicismu užiti ve prospěch církve; studiem klassických děl měl se zbystřiti duch a probuditi mysl pro krásu. Druhý směr, proticírkevní, přijímal s antickými formami i antického ducha, usiloval o vytištění křesťanského smýšlení a jednání, a na místo jeho zaváděl smýšlení i život anticko-pohanský.

Maffeus Vegius byl stoupencem směru katolického. Nemíníme však zde líčiti jeho zásluhy a snahy humanistické, nýbrž zásluhy jeho v oboru vychovatelství, neboť jest Vegius nejznamenitějším paedagogickým spisovatelem XV. století.

Maffeus Vegius narodil se roku 1406 v Lodi (staré Laus Pompejana ve vévodství Milánském); někteří jeho životopiscové kladou narození jeho do roku 1407. Otec jeho jmenoval se Bellortus (Belloro) a matka Kateřina, jež pocházela

¹⁾ Latinisováno z ital. „Maffeo Vegio“.

z vážené rodiny Lauteria; mimo Maffea čítala rodina ještě dva syny, totiž Vavřince a Eustachia, jichž Maffeo ve svých spisech na mnoha místech vzpomíná. Již prvé, rodinné vychování všech dětí muselo býti rozumné a v duchu křesťanském, neboť Maffeus praví o svých bratřích, že byli nadaní, mravní a ctnostní.

Prvého vyučování požíval Maffeus v Miláně, kamž se rodiče jeho za svým povoláním přestěhovali. Prvý učitel jeho, jak Maffeus dosvědčuje, byl mravů bezúhonných, obdařený znamenitým taktem paedagogickým, jenž horlivě na duševní vývin ostýchavého hochy působil. Když Maffeus dosáhl dvanáctého roku, změnil otec jeho opět bydliště, aniž povědomo kam. Maffeus přišel opět ku jinému učiteli, ale ne na dlouho, neboť po dvou letech vrátil se otec jeho opět do Milána. Zde svěřil synka svého učiteli, jenž prý nevynikal sice učeností, za to ale zbožností a přívětivostí se vyznamenával. Učitel jeho byl velikým ctitelem svatého Bernardina ze Sieny, jenž právě tehdy svou kazatelskou činnost započal (1418), a často vodil své žáky na kázání jeho a horlivě mu naslouchal. I Maffeus pocítil brzy k tomuto svatému muži obzvláštní úctu, založenou ne tak na vlastním úsudku (bylť tenkrát dvanáctiletý), jako spíše na příkladu svého učitele. Již v tomto věku vzbuzena u Maffea pravá láska ku vědě, chuť ku studiu a snaha po samočinné práci (De educ. lib. II., 9.). Když pak položen u něho první a dobrý základ vědomostí grammatických, odebral se na vysoké, tenkrát nejslavnější učení do Pavie. Vřelou jeho touhou bylo státí se básníkem; ku básnictví cítil již v mládí chuť a nadání a byl by si také jiné dráhy nevyvolil, kdyby vůle otcova jinak nebyla kázala. Otec jeho totiž chtěl, aby se Maffeus věnoval filosofii, ale on žádné záliby a chuti k ní neměl a protož musel i otec svůj plán změnit a poručil mu, by studoval práva. Ani práva však našeho Maffea neuspokojila i nemínil tudíž při nich setrvati; bylť přesvědčen, že by ani pilná práce jeho ve filosofii a v právech nebyla odměněna žádoucím výsledkem a proto, ač se mu mnohé překážky v cestu stavěly, obrátil se opět ku básnictví, jehož se ovšem ve svém nitru nikdy nevzdal. (De educ. lib. II., 9. III., 2.) Již v době svých studií mezi lety 1422—23 napsal příležitostné básně pod jménem: *Poemata et epigrammata*.

Po ukončení akademických studií působil, jak zjevno jest z jeho dopisů, nějaký čas jako učitel básnictví a později práv. Jeho činnost byla plodná a úspěch veliký, neboť žák jeho, básník *Antonio D'Asti*, jenž v Pavii r. 1429 studoval, věnoval mu pochlebnou báseň, za tak výborné v říši poesie uvedení.

Nejoblíbenější četbou Maffeovou byl Virgil, k němu lnul tak velikou láskou, že ku dvanácti zpěvům Aeneidy přičinil i zpěv třináctý (*Supplementum Aeneidos*), v němž opěval osudy Aenea až do jeho smrti. Tyto již jmenované a jiné básnické plody jeho nalézaly všudy příznivého přijetí a zjednaly Maffeovi jméno slavného poety. Učení mužové, jako *Antonio Panormitanus*, *Marasius Sikulus*, *Aeneas Silvius* nabídli mu své přátelství; u posledního požíval zvláště veliké úcty. I tehdejší papež Eugen IV. upozorněn nejspíše na dobré jméno, jakéhož Vegius v učeném světě požíval, i na výborné jeho plody, věnoval mu svou pozornost a povolal jej brzy ku dvoru papežskému, kdež humanismus také kvěsti počínal.

Se změnou Maffeova sídla počala nová, od minulé zcela rozdílná činnost; tato změna měla zároveň i veliký vliv na duševní jeho směr, na jeho vědecké snahy. Nadšenost jeho pro řecké a římské spisovatele ochabovala a klesala; zaujímalof nyní u něho místo nejprvnější studium knih písma svatého a spisů otců církevních. I oblíbenec jeho, Virgil, ztratil na vážnosti, kterouž Maffeus nyní pře-

nesl na svatého Augustina, jehož „Vyznání“ učinila naň, jak sám doznává (De educ. lib. I., 1.), nejhlubší dojem.

Zde při dvoře papežském zastával nejprve úřad jakožto „Secretarius Brevium“, pak po krátkém čase jmenován „datariem“, s kterýmžto úřadem spojen byl kanonikát u sv. Petra. Zde teprve rozvíjel Vegius svou činnost, jižto obětoval i skvělý titul, spojený s nabízenou mu a výnosnou stolicí biskupskou. Byl úplně spokojen se svým postavením, máje dosti na cti, důvěře a přátelství, kteréž mu prokazoval i nástupce Eugena IV., papež Mikuláš V. Jeho skvělé činnosti v tomto postavení děkujeme, že zachovány byly mnohé staré křesťanské památky římské; uloživ mnohé výsledky svého pilného bádání ve spisech, učinil i počátek literatury křesťansko-archeologické. V kostele sv. Augustina dal vystavěti nádhernou kapli a ostatky sv. Moniky, matky sv. Augustina, jejímž horlivým ctitelem též byl, kázal sem převézt z Ostie v nádherném sarkofagu.

Vysokého věku se Vegius nedočkal; tím více však vynikal nedlouhý život jeho ustavičnou a to zdárnou prací a činností. Zemřel za Pia II. (Eneaše Sylvia) asi roku 1458 a byl pohřben v kostele sv. Augustina, v kapli svaté Moniky, kterouž byl založil.

Nastínivše stručně život Maffea Vegia, obraťmež zřetel ku spisovatelské, zvláště pak paedagogické, jeho činnosti, kteráž mu pojistila čestné místo v dějinách paedagogiky všech časů. Cenu spisů jeho uznávají i slavní mužové nové doby. Slovník francouzský učenec 18. věku *Eliez de Pin*, doktor theologie na pařížské Sorbonně, praví o něm: „Maffeus Vegius psal ze všech autorů svého věku nej-užitečněji, nejpríjemněji a nejnádherněji.“ S tímž uznáním vyslovují se o něm i Niemayer, Schwarz, Eichhorn, Moreri a j. Maffea Vegia stihl však osud mnohých jiných středověkých paedagogů; zůstal po mnohá leta nepovšimnut, zapomenut, v dějinách paedagogiky se mu nedostalo místa a to místa zaslouženého. Teprve v pozdějších dobách věnována mu pozornost.

Spisů Vegiových, kteréž tiskem dosud vydány byly, počítá se 14; ale mnohé jeho spisy nedostaly se dosud do veřejnosti a chovají se v rukopise ve Florencii a v Římě. Nejcenějším jeho spisem se stanoviska paedagogického, jímž si právě ono čestné místo pojistil, jest: „*De educatione liberorum et eorum claris moribus libri VI.*“, čili „*O výchování dítek a čistých jejich mravích knih šestero*“.

Obširný tento spis jest zcela čistě paedagogického a obsahuje mnohem více, nežli z nadpisu domysleti se můžeme. Vegius uznáv potřebu a cenu rozumného výchování, provází tu dítě od prvního jeho počátku až do té doby, kdy stává se samostatným, kdy dílo vychovávací ukončeno. Zmíněný již *Eliez de Pin* praví, že „jeho traktát o výchově dítek jest *nejúplnějši*, jež v tomto oboru máme. Pojednává o povinnostech otců a matek, studiu dítek, o ctnostech, kterým se učiti mají a jest pln křesťanských zásad mravních a neobyčejné moudrosti.“ Máme-li uvéstí charakteristické rysy paedagogiky této, musíme předem říci, že celou prochvívá a oživuje duch křesťanský; Maffeus nehoní se tu za planými idealy a teorií, nýbrž rozumně ukazuje, jak užiti rozmanitých zásad křesťanských v životě praktickém, v myšlení, chtění a jednání. Klassický starověk jest spisovateli v mnohých okolnostech života vodítkem i vzorem; za příklady dobrého výchování a moudrého života uvádí přehojně starověké mudrce, jichž výborným znatelem byl. On váží si pohanské moudrosti jen potud, pokud není na odpor zásadám křesťanským; jedná-li se o nábožensko-mravné ušlechťení člověka, tu jest mu autoritou pouze písmo svaté, učení otců církevních a živý příklad svatých. Spis tento jest zároveň

bohatou snůškou pohanských a křesťanských zásad, jichž shoda neb odpor se nám zde jasně jeví. Vegius neurčil svůj spis obecnému lidu, nýbrž má na zřeteli, jak z celého spisu vysvítá, synka a dceru vznešených rodičů.

Přihlédněmež nyní stručně ku obsahu celého spisu. Jak z titulu patrně, obsahuje spis 6 knih, z nichž dělí se první na 20, druhá též na 20, třetí na 15, čtvrtá na 13, pátá na 4, a šestá na 6 kapitol. Prvá kniha jedná o povinnostech rodičů, druhá o vyučování dítek, třetí o vychování a vyučování mladíků a panen, čtvrtá o povinnostech jinochů k Bohu a k bližnímu, pátá o povinnostech jinochů k sobě samým, šestá o cudnosti mravů dle místa a času. Nebudeme se v těchto rádcích řídit postupem jednotlivých kapitol, nýbrž rozdělíme si obsah celého tohoto spisu na tři části. V první části přihlédneme ku vychování tělesnému a počátkům vychování duševního v rodině, v druhé části budeme míti na zřeteli dobu učení a ve třetí pak věk dospívající.

(Dále přistě.)

Reálie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním.

Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel.¹⁾

Milému tatíčkovi p. J. Procházce věnováno.

Náboženství, čtení, psaní a počítání již od starodávna považovány byly a jsou za ty vyučovací předměty, jimiž možno člověku dosáhnouti cíle od Stvořitele jemu vykázaného. Podívejme se kteraký hlavní účel má každý z nich, nehledě ani k mnoha ostatním jiným účelům. — Náboženství vykládá člověku poměr k Bohu a Pánu jeho; vede jej ku zbožnosti a mravnosti; vykládá mu poměr k ostatnímu tvorstvu zde na zemi; poučuje jej konečně, co činiti má, aby onoho nejvyššího a posledního cíle — svého spasení — dosáhl.

Čtení, psaní a počítání obrací hlavně zřetel svůj k tomu, jak by nejlépe a nejpraktičtěji člověk svoji pozemskou dráhu vykonával, aby spokojeným se cítil. Však mnohým jiným ještě zájmům vedle toho slouží.

Reálie bývaly ve staré škole v ladném spojení s oněmi hlavními předměty. Staří praktičtí učitelové učili jim příležitost a častokráte a ve většině případů učili jim velice pěkně. Stará škola nemohla se spolupůsobení jejich odříci; byly však přece více méně příležitostné.

Bez známosti přírodopisu a přírodopytu, zeměpisu a dějepisu jest skorem nemožno vykládati příběhy biblické. Vezměme jen za příklad proměnění vody ve víno v Káně Galilejské. Dostačí zajisté na stupni dolním a středním, řekneme-li, že pouhou vůlí a jediným slovem Pána Ježíše voda ve víno proměněna byla. — Na stupni horním učinímež však význam slova „zázrak“ co nejjasnějším. V přírodopise již snad jsme vykládali, že vlastně rostlina réva vinná také vodu ve víno assimiluje či proměňuje; při zázraku tom však rozhodně ukažme na to, že síly přírodní byly překročeny.

Jak vykládalo by se dále podobenství o rozsévání, kdyby děti nevěděly, anebo kdyby několika málo otázkami nebyly přivedeny k tomu, jak se pěstuje

¹⁾ Za laskavou a vydatnou pomoc, jíž dostalo se mi se strany sl. Bar. Dědinové, ind. učitelky, buďtež tlumočeny zde srdečné díky.

obilí, a *hlavně* pak k tomu, které jsou podmínky zdárného jeho vypěstění; nebo kdyby toho nevěděly, zajisté že neporozuměly by, pod kterými zase podmínkami slovo Boží v srdci člověka působí a vzrůstá.

Jak bohaté jest písmo svaté případy, ve kterých zvířata vystupují. Adam dal zvířatům jména; Eva byla svedena od hada; ryba pozřela Jonáše a pod. více.

Celý děj nového zákona odehrává se v Palestině; ve starém zákoně mluví se o mnohých zemích jako na př. o Egyptě, o několika částech Asie; žádá tedy také písmo sv., aby žáci znalost zeměpisnou měli.

V počtech látku k úkolům vybíráme mnohonásobně z reálií. — Totéž činíme — *sit venia verbo* - i v mluvnici. Tam věty mnohé vybíráme z reálií, abychom na nich ukazovali, co jest podmět, co podstatné jméno a podobně.

V čítance při člancích i mravoučných nalezáme tolik pohnutek, že nemožno jest, aby učitel reáliím neučil.

Leží tedy na bíledni: Škola neobejde se bez reálií; ve škole reálie pěstěny býti musí.

Ale starobylá historická podřízenost reálií pod předměty hlavní, není předešlou větou ani dost málo otřesena, spíše právě zcela naznačena. U hlavních předmětů jest cíl, jehož dosáhnouti chceme jasně vytknut; u reálií však, dějepis vyjímaje, má žák nazírat, o názoru a pozorovaném samostatně se prosloviti. Kdo však hojnost rozmanitého a zároveň správného nazírání má, jež reálie poskytují, má zajisté i jistou zásobu spořádaných představ. Takovému nechybí i pojmové vzdělání. Patrně tedy, že reálie s hlavními předměty vzdělání a vyučování na roveň postaveny býti nemohou, ale právě tak jest patrné, že velikou prokazují službu předmětům hlavním. Ony jsou, abych tak řekl, pamlskem v našich školách, vlastně býti mají. Na dolním stupni vystupují jako vyučování názorné; na středním a horním stupni vystupují reálie jako předmět samostatný, ve kterém již samostatné vyjadřování o pozorovaném před se jde. Vidíme tedy, že reálie jdou od třídy nejnižší až k nejvyšší, ovšem že v různých podobách.

Reálie však přišly do škol našich neočekávaně. A jak se často stává, stalo se i s realiiemi. Ovoce dozrálo. Škola jest takoruka těmito novými pokrmy již přesytená; potřebné věci došly částečného odstrčení, což jest málo pochopitelné. Reálie upustily od onoho spojení s předměty hlavními, a snahou mnohých bylo a jest povýšiti je na sloupy všeho vzdělávání a vyučování, neboť náboženství, psaní, čtení a počítání došly též jakéhosi odstrčení. Tím však bylo pošnuto těžiště školy; v nynější škole jest vyučování prvním a vzdělání až teprve posledním bodem. To jest nesprávné. Škola sama octla se v nepokoji a dnes není v ní ještě úplného a naprostého klidu, jak jest potřebí. Myslelo se a myslí, že v reáliích jest spása; způsobily sice rozsáhlejší vyučování, ale ku pravému vzdělání musilo by ještě něco příhodnějšího k nim přistoupiti. Tím míníme onu podřaděnost, onu spojitost s předměty hlavními. Neboť pouhé vědění jest proti intelektuálnímu vzdělání ničím. V reáliích mnoho učíme; žáci však právě tak rychle zapomínají, jak jim bylo učivo z reálií podáváno; učili jsme jen škole, životu však nic.

Užívání reálií musilo se teprve vyzkoušeti. Praxe musila přistoupiti k psychologickým i didaktickým pravidlům, aby vše před se hladce šlo. Učitelstvo samo ve věci té velice se přičiňovalo; ve velkých a obsáhlých dílech zdokonalovalo buď, nebo rozšiřovalo své vědomosti, aby stálo na výši času. Zdali však měli učitelé při tom vždy jen školu na mysli, jest otázkou. Mnoho vědění není stravou naší školy. Spousty reálií hrnuly se do vědomí žáků, až teprve ponenáhlu poznává se,

že na čase jest, by takovému „řádění“ přítrž učiněna byla. Také osnovy byly opravovány; však přes to denně slyšíme náрек na množství látky a konferenční protokoly každé skoro školy také pádný toho podávají důkaz.

Na trhu literárním objevily se pomůcky — knihy pro reálie.¹⁾ Z počátku vycházely ostýchavě zde onde, později se počet jich množil. Přece však měly do sebe něco dobrého. Nedá se popřít, že skladatelé mnohých těchto pomůcek zkušenější a praktičtější byli učitelové; ostatnímu učitelstvu byly jaksi průvodčími, jak ve výběru látky tak v její zpracování. Proto nebyly tyto pomůcky beze všeho užitku.

Žákům však mnoho nepomáhaly. Bylo a jest žalováno, že děti tak mnoho a přece pro svůj pozdější život tak málo dosahují. To ale není ještě vše. Samy dohlížející úřady stěžují si do toho, že zde mluvnice a pravopis, tam počítání a jinde zase jiné předměty neuspokojují. Samy také časopisy učitelské to doznávají. Tak na př. „Beseda Učitelská“ (ročník XXIV. str. 88.) poznámkou ke článku Jos. R. Nováka („K jazykovému učení“), kdež mimo jiné praví: „Bylo by odvážné říci, že mládež opouštějící po osmileté docházce školy obecné, ano i po tříleté docházce školy měšťanské, nedovede slušně napsati dopis, ale učitelé škol řemeslnických a pokračovacích, kteří tuto mládež dostávají k dalšímu vzdělávání, zajiště by s námi nesouhlasili, kdybychom tvrdili, že žáci jejich při vstoupení do těchto škol dovedou aspoň „obstojně“ napsati, co se jim na př. diktuje. Že neodváží se z nich žádný říci pravdu veřejně, není sice na škodu (tak!), ale my učitelé měli bychom si konečně říci upřímně: *Prátelé, někde to vážne, výsledky pokulhávají.* Hledejme, kde jsou příčiny neúspěchů těch. Jest to naší svatou povinností“

Má-li vyučování v reáliích prospěšnější býti a má-li se jím dětem k harmonickému vzdělání dopomoci, musí se reáliím ještě daleko více praktičtěji učiti než nyní. Reáliím musí býti vykázáno místo podřadnější. Reálie musejí vstoupiti opět ve službu jednotlivých předmětů hlavních, musejí cvičiti ne jednostranně tu neb onu sílu duševní, tu rozum, tam paměť, ne, ony musí míti na zřeteli celého člověka, musejí vzdělávati poznání, citění i vůli vzdělávati tak, aby se učilo pro život a nikoli pouze pro školu.

V následujícím podám některé myšlenky, jak si představuji a myslím vyučování reáliím, aby celého člověka, jeho poznávání, citění, snažení a vůli vzdělávaly.

(Příště dále.)

Ze života školského.

**Řiditelé kůru. — Právní poměry učitelstva. — Tresty ve školách. —
Služné učitelstva. — Nový katechismus.**

Při našich venkovských chrámech zastávají velkou většinou místo a službu řiditelů kůru síly učitelské, buď řídící neb jiný učitel hudebně vzdělaný. K této službě náleží hlavně hrou na varhany provázeti lid při zpěvu mešních a jiných písní v neděli a ve svátek a to při ranních, a kde jsou dva duchovní, při velkých

¹⁾ O tom více viz v pěkném článku J. Kliky v „Paed. Rozhledech“: K opravě našich čítanek a učebnic.

dopoledních a pak odpoledních službách Božích po celý rok; služba to zajisté dosti obtížná a namáhavá zvláště v měsících zimních. Za tuto službu svou jsou ale na větším díle učitelé velmi skrovně odměňováni a to z příčin na snadě ležících, protože zádušní jmění není buď žádné, sotva vystačí na běžné potřeby, aneb velmi malounek, z něhož řiditelé kůru dostávají ročně několik zlatých, která odměna neodpovídá nikterak službě jejich celoroční namáhavé. Za dob dřívějších spokojovali se s tímto málem, poněvadž vynahrazovala jim tento nedostatek aspoň poněkud štůla z pohřbů a kopulac, kdy ještě náš venkov byl zámožnější, a — řekněme zrovna pravdu — zbožnější, a knězi i učitelé více přál; mimo to také učitelové byli dříve ochotnější pracovati více i zdarma pro česť a chválu Boží a zvelebení služeb Božích; avšak časy se změnily ano převrátily zúplna: rolnictvo naše je ochuzeno, po krk zadluženo na díle vlastní vinou, že hovělo a hová doposud přílišnému přepychu ve všech svých poměrech životních, na díle vinou světové konkurence, která zavinila nynější osudnou krizi hospodářskou; rolnictvo naše ale také náčichlo záhubným lžiliberalismem a mimo to — jak jsem dokázal v tomto ct. listu pojednáním o „vážnosti učitelů“ — chová ke škole a zejména k učitelstvu nechť, nedůvěru, nepřízeň, a proto nepřeje již jako dříve učitelům, řiditelům kůru, a smlouvá se o ten groš štůly až na krev. Učitelstvo samo však hová též velkou většinou proudu časovému lžiliberálnímu, a proto stává se mu služba kůrní nemilou, čím dál obtížnější, poněvadž ubývá i u nich právě křesťanské zbožnosti a oddanosti ve službě Boží. Z těchto příčin as — dle našeho domnění — dospěli někteří řiditelé kůru k myšlence, aby tyto své poměry upravili, zlepšili a hojnější odměny za své práce chrámové se dodělali; což jim zajisté žádný z nás nezazlívá dle výroku písma pravdivého „dělník hoden jest mzdy své“. Pátrajíce po faktorech, kteří by jim k větší odměně za službu chrámovou dopomohli, rozumně soudili, že celá tato věc náleží do oboru církevní vrchnosti, která jediné zná a má snad prostředky k nápravě žádoucí. Sešli se někteří v Pardubicích a uradili se, že obrátí se na vrchního svého pastýře duchovního, na Jeho Milost pana biskupa králové-hradeckého s žádostí, aby tyto poměry upraveny byly, a vyzvali ostatní spolky učitelské resp. řiditele kůru celé diecése, aby se u této věci k žádosti jejich připojili. Nevíme, kam tato věc dospěla, přihlásili-li se jiní, a mnoho-li jich jest; jen to víme, že časopisy učitelské — ovšem ty liberální, církvi a kněžstvu vůbec nepřátelské — tuto akci neschvalovaly, od ní odvracely a zrazovaly z důvodů arci nepříní k sv. víře a službám Božím zplozených, a namnoze i malicherných, nerozumných a lživých, jako: že pan biskup královéhradecký je nepřítel učitelstva, že ze svého na zlepšení odměny kýžené ničeho nepřidá a ani všudy přidati nemůže a tudíž že zbytečno jest, aby učitelé, řiditelé kůru s žádostí k němu se obraceli. — Považujeme veškerou obranu svého milovaného vrchního pastýře za zcela zbytečnou proti naprosto lživé pomluvě těch kterých učitelských listů, jako by byl nepřítelem učitelstva; jen vyzýváme zcela rozhodně ty které po mlouvače, aby zeptali se těch učitelů, kteří při generalních visitacích až dosud odbývaných, nejdůstojnějšího pana biskupa tváří v tvář poznali, nechť jim odpovědí, jakým nepřítelem se jim objevil, a po odpovědi obdržené zajisté umlknou. Jak my svého vrchního pastýře po dlouhá již leta známe, přesvědčili jsme se nezvratně, že jest upřímným přítelem všech učitelů dobré vůle, že jeho jediná a nejsnažnější touha jest, aby učitelové tu naši milou mládež nábožně a mravně vychovávali, a za to jim přeje, aby se jim dobře vedlo, a všemožně hotov jest, ve všech snahách jejich dobrých je podporovati. Že sám nemá tolik příjmů, aby všude

pomohl, odměnu za službu chrámovou ze svých prostředků zvýšil, jest samozřejmo; ale ujišťujeme ty které petenty za zvýšení odměny a toto své ujištění z bezpečného čerpáme pramene, že nejdůstojnější pan biskup náš této snaze řiditelů kůru neodporuje, ano jí přeje, a že hodlá veškerých zákonitých prostředků použití, aby všudy dle možnosti za službu chrámovou řiditelé kůru učitelové patřičné obdrželi odměny. Závažný jest zajisté vliv biskupského Ordinariatu na fondy náboženské matice, na správu zádušního jmění i při patronátech privátních a na farní obce. aby služby Boží velebně a důstojně hrou na varhany a hudbou chrámovou konány a oslavovány byly. Co možno v diecési naší, jest možno i v ostatních diecésích; nechť řiditelé kůru všude, najmě na venkově, kde odměna jejich za služby chrámové zdá se jim býti neb skutečně jest jejich namáhání nepřiměřenou, spojí se v hromadnou petici na nejdůstojnější Ordinariáty a domáhají se na této jediné zákonité a výsledek slibující cestě zlepšení poměrů svých.

Bývalého ministra Gautsche nařízení, že učitelé nemají se účastňovati žádných jakýchkoli agitací volebních, nedá pořád mnohým radikálům našeho učitelstva pokoje, rádi by toto je tížící jho se sebe setřásli, aby svobodněji resp. radikálněji mohli zasahovati do všech poměrů politických, a tak ještě více náš lid pobuřovati a znepokojovati. Tak nedávno kterási Budeč k návrhu takového radikála snesla se o petici na nynějšího ministra vyučování Madejského, aby shora uvedené nařízení Gautschovo zrušil. Bláhovci! platí o nich „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí.“ Právě tyto nezřízené agitace ať v obci ať v různých spolicích připravují tak mnohého radikála agitátora učitele o všecku vážnost a důvěru u lidí nejen v obcích ale i v kruzích širších, o čemž by právě onen navrhovatel zmíněné petice mohl nejtrudnějších podati důkazů a vlastních zkušeností; lid náš ledacos učiteli odpouští, avšak pro pobuřující agitace jej nenávidí a tuto nenávisť různým způsobem mu dává na jevo, nejčastěji sprostými nadávkami ano násilnostmi, čímž však vážnost učitelského stavu nezměrně trpí a tímto ono nařízení odůvodněno jest. Protož vezměte již jednou rozum svůj do ruky a zmoudřete, abyste k přesvědčení přišli, co jest vám na škodu a co ku prospěchu.

Od doby, kdy nové školské zákony ze školy metlu t. j. tělesné tresty vyvrhly, bylo mnoho náhledů zkušených paedagogů proneseno pro i contra; prodlením však času, jak školních úpírů přibývalo, ozývalo se též více hlasů contra tomu vyvržení metly ze školy. Učitelstvo však, jak dříve provádělo novým školním zákonům houževnatou oposici — jak jsem v tomto ct. listu jednou byl vypravoval — tak bylo později zase nadšeno pro ně, a rovněž houževnatě zastávalo se jich, nepřipouštějíc žádné ani sebe rozumější a nutnější na nich opravy. Nyní se zase list obrací; nejen ve Vídni před delší již dobou učitelové žádali zase návrat metly do školy, ale i u nás jednotlivé Budče, ještě sice skromně a jaksi stydlivě, podávají hezky zticha petice k vyšším úřadům školním, aby zase tělesné tresty do školy zavedeny byly v případech ovšem nejnutnějších a to při poklescích proti mravnosti, při vzdorovitosti, při značnější rafinované krádeži, avšak s podmínkou, aby takovému úpíru na těle neb zdraví ublíženo nebylo. (Drastický případ sběhl se na jedné škole: chlapec úpír dopustil se větší krádeže, a ač ve škole usvědčen nepřiznal se, jakkoli všech možných trestů užito, tělesných však vyjímaje; nebylo jiné pomoci, než odevzdati chlapce otci, aby sám zkusil, přizná-li se synek ku krádeži, ale i otci tvrdošíjně zapíral; otec použil — ovšem doma — prostředku drastického a j. To pomohlo; chlapec zevrubně se přiznal, byl pak

od otce přiměřeně potrestán a od té doby se zcela polepšil. — Účinek trestu tělesného!) Dobrá, ale tážeme se, to jste dříve nevěděli, že výrok písma sv. jest věčně pravdiv „metla vyháňá děti z pekla“? Proč jste se náhledům zkušených vychovatelů dříve tak dlouho vzpírali, kteří metlu do školy zpět volali? Nyní vám teče již voda do bot a obáváme se, že přicházíte s křížkem po funuse: vyšší úřadové školní v úvaze, když to tak dlouho, celé čtvrtstoletí mohlo choditi na škole bez metly, když učitelové tak dlouho zastávali zákonité ustanovení školních trestů bez metly, nepovolí nyní, aby metla se do školy vrátila, a vy trapte se se školními úpíry na dále! Snad jediným možným prostředkem by bylo, kdyby veškeré Budče, ústřední spolek učitelský, ba snad všicci učitelové cislajtánští spojili a sjednotili se na petici ku vládě, aby za podmínkami shora uvedenými tělesné tresty zase do školy zavedeny byly, snad by potom vláda se pohnula a přiměřenou osnovu zákona říšské radě k ústavnímu vyřízení předložila.

Bouře z nespokojenosti se služným učitelů na zemském našem sněmu uzákonitým vyvolaná pomalu se utiňuje, rozbouřené vlny se usazují a hladina mínění se urovnává; přicházejí mnozí k pravému jedinému náhledu, že za nynějších poměrů nebylo zemskému výboru resp sněmu jinak ani lze služné upravit; již se na tu úpravu každý těší, své budoucí zvýšené služné na krejcar vypočítává a dle toho své plány kuje a rozpočet zdělává; proto s nevolí odmítá každý protivný projev, který by ohrožoval sankci tohoto zákona; tak když Budeč (tuším Hořovická nebo Hořická, nepamatuji se již) neb snad jen členové její městští učitelové podepisovali petici a k podpisu i jiné kolegy vybízeli, aby vláda zákon zemský o služném učitelů k sankci císaři pánu nepředkládala, že jím jsou zájmy učitelů mnohých měst poškozeny, pozvedly mnohé Budče hlasu svého proti této petici a vyslovili petentům těm své „hluboké politování“.

Dle různých zpráv novinářských usnesl se Nejdůstojnější Episkopát rakouský vydati pro celou Cislajtánii společný jednotný katechismus, aby dávno cítěná potřeba vyhověl. Katechismus jest prý již upraven a na posledním sjezdu ve Vídni nedávno konaném schválen; avšak proskakují divné pověsti, že úprava jeho nezamlouvá se všem účastníkům sjezdu, že zejména jest uspořádána látka dle starého Kanisiova katechismu v otázkách a odpovědích s dlouhými definicemi. Nevíme, co jest pravdy na těchto pověstech a máme za to, že katechismus Nejd. Episkopátem schválený a vydaný jest nám přijati beze vší kritiky s důvěrou ve věhlas učenosti a bohovědeckého vzdělání všech pp. biskupů, kteří se o uspořádání a vydání tak potřebného jednotného katechismu přičinili. Kdyby snad soustava otázek a odpovědí pro jednotlivé diecése neb země méně příhodnou se zdála, tuť snad ten který Nejd. vrchní pastýř uspořádá věc dle potřeby své diecése, abychom na základě jednotného katechismu methodou co nejpríhodnější a dětem nejprístupnější sv. náboženství vyučovati mohli. Protož již s toužebností očekáváme vydání katechismu, jež dle doslechu již na podzim skutkem se stane. Zdar Bůh!

Sz.

Cíl a předmět paedagogiky.

◉ předmětu tomto promluvil P. Petr Bacher S. J. ve slavnostní schůzi, již pořádal ve Vídni „Spolek pro vzdělání katolických učitelů.“ (Dílo bl. Jana Křt. de la Salle), následující pozoruhodnou řeč:

„Slovo paedagogika“ znamená podle etymologie vodění hochů a pak umění děti vésti a řídit.

Jestli že pak se za dnů našich i horským průvodčím dostává řádného vy-

cvičení, by se nestalo tolik neštěstí, oč důležitější musí se tu jevití péče o řádné vychování dobrých vůdců mládeže, paedagogů, by se tím řidčeji přiházely nehody a „poblouzení“ paedagogická. Vůdce turistů musí přede vším znáti cíl cesty, stezky a hrozící propasti, ale pak též osoby, kteréž jest mu vésti. Jinak sobě bude počínati, povede-li turistu na Veliký Zvon (Grossglockner), jenž jest obepnut pancířem ledovým, jinak opětne, bude-li mu koho provázeti na travou porostlý Rigi; jinak povede ty, kteří nejsou zvyklí vystupovati na vysoké hory, jinak opět muže, jimž se ve výši, třebas závratné, hlava netočí. Všeho toho musí šetřiti obezřetný vůdce turistů moudře, by se neskáceli všichni do propasti a bídne nezhyňuli.

Vedení dětí jest však spojeno s tím větší odpovědností, poněvadž tu běží nejen o život časný, nýbrž i o blaho věčné. Dvě spolehlivé vlastnosti musí především míti paedagog: znalost cíle a předmětu výchovy. První otázkou pro vychovatele jest zajisté tato: Kam pak, příteli, k časnosti nebo věčnosti? Musíš vésti svého chovance v pravo nebo v levo? Který jest poslední cíl člověka? „Universa propter semetipsum operatus est Dominus“ (všecko pro sebe samého učinil Hospodin). Bůh, jenž jest všech věcí příčinou první, jest také nutně posledním (nejvyšším) cílem. Primum principum est necessario ultimus finis. Bohu sloužiti na zemi a pak dosíci blaženosti věčné, jest cílem celého bytí člověka na této zemi. Země se všemi svými tvory jest pouze prostředkem k tomuto cíli. Cíli nejvyššímu musí se podřadit všechny cíle ostatní, i nejpřednější cíl vychování. To jest tedy opětne, vychovávati dítě ku zbožnosti, ne pak pro život praktický? — Nikoli! Nazývati křesťanství nepraktickým, proto že ukazuje k něčemu nadzemskému, jest pošetilé. Totéž zjevení, které nám praví: „Hleďte nejprve království Božího,“ volá k lidem též: „Kdo nepracuje, ať také nejí.“ Od nejnižšího poddaného až k panovníku na trůně, od dělníka nejmiň vzdělaného až k největšímu učenci — zkrátka všechny stavy chtěl míti Bůh a všechny jsou ku dosažení cíle poslední buďto potřebny neb užitečny. „Opatřiti děti vědomostmi a dovednostmi potřebnými pro život,“ jest jistě cílem školy, nikoli však nejvyšším. Cílem posledním jest Bůh, jemuž se všecko musí podříditi. Paedagog křesťanský ráá tudíž stále na mysli cíl dvojitý, neboť vychovává pro život

a pro věčnost, vede a řídí členy společnosti pozemské, ale takové, jež jsou určeny pro nebe. Tím jest zároveň řečeno, že výchova musí spočívat na základě konfessionelním. Poměr (čili vztah) člověka k Bohu nazýváme náboženstvím. Kdo má tudíž při výchově mládeže na mysli tento cíl, vychovává konfessionálně. Tedy: dobrý vychovatel musí býti religiozním. Ano; ale tu však se mi zdá, jakobych slyšel otázku: což pak jest abeceda katolická? Jest snad měřictví konfessionální? Odpovídám: Proč pak žádá stát, aby každý učitel, byť měl vyučovat třebas jenom psaní nebo kreslení, byl smýšlení vlasteneckého? Což pak jsou čára kruhová a trojúhelník vlastenecké? Či nemá rakouský trojúhelník právě tak tři uhly jako francouzský?

Podívejme se na falešné cíle, kteréž moderní paedagogové ukazují naší mládeži. „Příprava pro život, založení lidské blaženosti,“ volá jeden: „Návod k svobodnému sebeurčení, k dospělosti,“ tvrdí druhý. „Erziehe zur Persönlichkeit,“ volá Kant, filosof královecký. „Bilde Charakterstärke der Sittlichkeit,“ myslí opět Herbart. „Naváděj k čisté lidskosti,“ volá Pestalozzi a opakují jeho nohsledové. V Horní Krupce (Obergraupe), na úpatí Českých Krkonoší, mají na škole tento nápis: „Primum humanitas, deinde scientia: Nejdříve lidskost, potom věda“. Plebejové tak zvaného náboženství humanity vyjadřují to srozumitelněji: „Dělej z křesťanů lidi.“ „Vidím vás a pozdravuji, tak uvítal na jistém sjezdu učitelském liberální učitel svoje kollegy, „vidím vás a pozdravuji, vás duchovní — lidi stvořující Prometheusy! Vy stvořujete lidi podruhé; kdo však stvoří člověka, jest Bůh; učitel na škole národní jest tedy bůh!“ — „Liberální učitel jest tedy „bůh,“ my pak křesťané jsme „ne lidé.“ Velká to věru vzdálenost jedněch od druhých, jež pro nás křesťany nemá v sobě pranic lichotivého.

Onen paedagog, jehož bitvy popsal dp. Stauracz,¹⁾ definuje cíl výchovy následovně: „Normální vytváření (či vypěstování — Ausgestaltung) veškeré lidské přirozenosti, tedy zdravé tělo, na vědomosti bohatý myslící duch, mravně čistá, rázná vůle, veselá, vnímavá mysl, rozumná zbožnost.“ Tedy přece aspoň na místě posledním trochu zbožnosti! Ale jaké? Rozumné. V čem záleží tato? Má míti snad učitel na zřeteli cíl poslední? „Které by bylo poslední určení člověka, nevíme,“ praví tu Dittes,

¹⁾ T. j. dr. Dittes.

„v paedagogice to také nerozhoduje“. (Ist auch für die Paedagogik nicht massgebend.) Slyšeli jste to? Poslední cíl není pro vůdce mládeže ničím rozhodujícím (na tom jim valně nezáleží)! Cíl, k němuž by chtěli turisté na výletu svém do hor dospěti, není pro jejich vůdce ničím rozhodujícím, na tom mu nezáleží! Bez cíle tedy a bez plánu má vychovatel vodit svoje chovance!

Ptáme-li se však onoho paedagoga ze saského Vogtlandu (Dr. Dittesa) dále, v čem že záleží pravé výchování, odpovídá nám: pravé výchování není nic jiného, než všeobecné lidské vzdělání; po věcech konfessionálních škole obecné nic není . . . její stanovisko jest obecně lidské a paedagogické. Tedy přece stanovisko! Jinak jsme zvyklí slyšet známé fráze: Forschung ohne Voraussetzung, Geschichte ohne Standpunkt, Naturbetrachtung ohne Standpunkt, Lebensauffassung ohne Standpunkt! (Tedy všecko bez cíle, bez účelu, bez zásad!) Der grosse Schlachtengewinner (= Dr. Dittes)¹⁾ ale praví: „Stanovisko paedagogiky jest čistě lidské a paedagogické.“ Co pak to jest: stanovisko paedagogicky jest paedagogické? Paedagogika spočívá na paedagogice! Dům stojí na sobě samém!

„Náboženství, jemuž se vyučuje ve škole, má být náboženství všeobecné, bez konfessionálních rozdílů.“

¹⁾ Tak pojmenoval Dra. Dittesa vídeňský kaplan Stauracz v trefné a řízné brožůře: „Der Schlachtengewinner Dr. Dittes und sein Generalstab.“ (Red.)

Kterýsi protestantský pastor v Pomořanech, jenž chtěl, by se ve škole vyučovalo náboženství konfessionálním, měl kdysi dlouhý spor s osvěceným obecním starostou, kterémuž se více zamlouvalo vyučování všeobecnému náboženství (bezkonfessionálnímu.) Konečně se zdálo, že pastor povoluje a starosta od něho odcházal s velkou radostí. Než však vyšel ze dveří, zavolal na něj ještě pastor: „Poslyšte, pane starosto, nemohl byste mi zaopatřit ptáka? — „I s radostí vám tu službu prokážu; jakého pak si přejete, pane pastore? Snad čížka, nebo pěnkavu?“ — „Nikoli.“ — „Tedy snad slavíka?“ — „Nikoli.“ — „Jakého tedy chcete?“ — „Jakého? všeobecného.“

Tedť se teprve panu starostovi rozbřesklo v hlavě a zahanben upustil od své žádosti.

V žertovné této anekdotě jest však ukryta hluboká pravda. Není žádného všeobecného náboženství. Viděli jste někdy figuru, kteráž není ani trojhranná, ani čtverhranná, kteráž nemá vůbec žádného určitého tvaru? Nechť nám Dittes nakreslí takovou figuru všeobecnou! A jako není obecné, beztvárné figury, tak není též obecného člověka, t. j.: Člověka, jenž by v sobě spojoval jen to, co jest lidské (čili člověka, který by nebyl ani mužem, ani ženou, ani starcem, ani jinochem, ani Čechem, ani Němcem atd., nýbrž jen a jen člověkem. — Red.) Existuje-li člověk, existuje jako jedinec, jako Sokrates, jako Cicero, jako Hannibal. — Není tedy též žádného mlhavého náboženství lidskosti, proto že lidskost není posledním cílem člověka.

(Ostatek příště.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

„Dílo mravnosti“. Že výsledky školství francouzského pokud se týče mravnosti žactva, nejsou příliš skvělé, potvrzuje i řeč samého ministra vyučování — Spullera, jenž k deputaci učitelstva francouzského, která mu blahopřála, mezi jiným toto promluvil: „Mnozí se domnívají, že dílo národního vyučování jest v této zemi dokonáno. Zajisté, pánové, pracovalo se s velkým úsilím, přinesly se veliké oběti a dosáhlo se velikých pokroků: leda slepý by mohl jich upírati a trestuhodné bylo by jich litovati. Ale část našeho úkolu, část velmi veliká a nesnadná, ano nejnesnad-

nější není ještě dokonána, ba mohu říci, že se k ní ještě opravdově ani nepřistoupilo: jest to dílo mravnosti. Která demokracie by této mezery nepoznala, nezasluhovala by viděti ji jednou zacelenu. Republika, která by se ustanovila na tom, aby výchova občanská, politická a socialní zůstávala při vlivu po vrchním a pomíjejícím, jež by měla jen na dítě a nikoli na muže, jež by počínala a přestávala se školou elementární, nezapustivši kořenů v duši a nemajíc výsledku v životě, taková republika může míti formu a zdání politického života, ale ne tento

život sám; nemá oné velké síly, která národy velikými činí, když občany činí velikými. Která země zanedbává tohoto úkolu, byť všechny ostatní rozřešila, nedostihne svého cíle.

K vám, učitelům a učitelkám mluvím slova tato, byste je uvážili a uskutečnili. Neboť může-li někdo ve Francii míti šlechtitou ctižádost, vzítí na se tento úřad mravnosti, jehož ve velké demokracii nelze beztrestně zanedbat, jste to vy, kteří naň nárok činiti máte, vy, vychovatelé národa, vyslanci a apoštolové lidu. Vy jste, kteří svým chovancům a jejich rodinám musíte vysvětlovati pravdy, které již ne pouze s kazatelen hlášány býti mají, nýbrž od úst k ústům, od srdce k srdci přecházeti mají, tonem republikánské jednoduchosti a upřímnosti. Vy jste, kteří jim říci můžete a máte: „Dosti o našich právech, o svobodě a suverenity. Mluvme nyní o svých povinnostech. Přišla hodina uvědomiti si a podívati se na nutný doplněk odvěkých lidských práv.“

Demokracie přemohla své nepřátele. Jedině ještě jedno vítězství zůstává pro ni, bez něhož by všechna ostatní bez významnými byla, ovládnouti totiž sebe samu a dáti si zákon. Je to vítězství idejí nad chťíci, svědomí nad náruživostmi, rozvahy nad slepými pudry, práce a pořádku nad žízni po zisku za cenu každou. Pravím vám to ještě jednou, jako to sobě samému pravím: hodina povinnosti nadešla. Nadešla pro toho jako pro onoho, pro chudého jako pro bohatého, pro malé jako pro velké, pro dítě lidu jako pro syny milionářovy: pro všechny a pro každého je dnes otázka veliká: zdali je v něm látka pro vytváření člověka Jen o jedno musíme se snažiti: musíme působiti, by v řemeslníkovi jako v umělci, v občanu jako vojákovi, v největším i nejskromnějším pracovníku bylo lze naléztí člověka. To když výchova činí, plní svůj úkol; ne-li, ruší svoje sliby a klame naše naděje. Nechť postupuje vyučování více nebo méně do šířky, více nebo méně do výšky, nechť má stupňů a tvarů bez počtu — chce, to zákon lidského ducha, nepřetržitý rozvoj myšlení a vědy. Ale pro výchovu nestává ničeho podobného: ona má býti celá při všech, má každému dostačiti, má stejné smýšlení vytvořiti, duše lidské skutečně lidskými učiniti, t. j. v pravdě volnými a v pravdě mravnými. Má všechny, jimiž se zabývá, povznésti k lidské důstojnosti ...

Život mravný, nejdrahocennější, nejvzácnější, nejneocenitelnější všech pokladů, jest zároveň jediný, který nám všem společný býti může, jediný, jehož všichni stejným způsobem účastni býti můžeme. Je to jediný okres, kde úplná rovnost panuje, kde všichni se cítí jako bratři, poněvadž cítí touž závaznost skláněti se před zákonem a cítí touž největší autoritu.

— Víte, že jsou dva druhy autority, té, která mluví ze vnějška, a té, která z vnitra nás samých vyvstává. První i když je oprávněna a ctihodná, — snášíme, posloucháme jí, ale to je všecko. Jest nad námi, ale mimo nás. Druhá, která z vnitra mluví, neporoučí toliko, nýbrž naplňuje nadšením a silou. Vyslovuje-li rozkaz, dává ihned sílu k jeho provedení; z ní plyne síla přesvědčení a nadšení pro povinnost, jež ovšem nepohýbá horami, ale zástupy lidí hýbe a je přetvořuje. Tato vnitřní a neodolatelná autorita, tento nepromlčený zákon povinnosti je to, co máte o svém povolání napsáno na nejhlubším dně duši svých, že nic není s to, by to odtud vy mazalo, ani bázeň, ani pochybnost, ani lichý důvtip.

A poněvadž jest to vašim posláním, pozdravuji ve vás první služebníky, první orgány národního obrození, kteréžto počítí musí v každém členu národa osobním úsilím po mravnosti. Na rozhodnosti tohoto skrytého, neviditelného, nepozorovatelného úsilí záleží budoucnost země Zapřísahám vás, abyste to uvážili a abyste nepokládali svou missii dříve za vyplněnou, než budete moci s dobrým svědomím říci: „Nejlepší, co sám mám, dal jsem každému z těchto malých: naučil jsem ho nejen tomu a onomu umění a vědě, nýbrž nejvyššímu všech věd a umění, vědě a umění žíti jako člověk, jako řádný člověk. — Tak podal v podstatě řeč Spullerovu češtinou místy hodně francouzskou v 19. čísle „Učit. Novin“ J. Č. —

Kde ministr osvěty učitelstvo „zapřísahá,“ by vychovávalo žáky k mravnosti, tam to musí s mravností mladého dorostu vypadat bledě. Pomohou však prostředky ministrem tak vřele doporučované? Pochybujem velice. Mravnost jest ovoce vyrůstající na stromě víry a kdo chce mravnost bez víry náboženské, chce věc tak nemožnou, jako ten kdo by chtěl vypěstovat ovoce bez stromů. Odhodlá se však vláda francouzská uvéstí opět náboženství do škol? — Vláda italská, donucena jsouc hrozcími událostmi a atentáty doby poslední, v příčině této již povolila, vydavši oběžník,

vedle kterého smějí-se děti i ve školách statních vyučovati sv. náboženství — když si toho rodiče přejí; vláda francouzská povolí též; ba může se velmi snadno státi, že bude kněze, jež ze škol vyhnala, do škol opětně volati, až jenom ta „vnitřní autorita,“ která

jest dle Spullera „neodolatelná“ a nezávislá čili suverénní, bude častěji „dávati“ a prováděti rozkazy (nebo „když dá rozkazy, dá ihned sílu k jeho provádění“) „autority,“ kteráž se nevíže na žádnou jinou autoritu, tedy autority zcela nezávislé — anarchistické!

DROBNOSTI.

Valný sjezd polských učitelů a kongres polských paedagogů.

28. valný sjezd polských učitelů a zároveň pětadvacetileté jubileum „Towarzystwa Pedagogicznego“ konati se bude za příležitosti zemské výstavy ve Lvově ve dnech 14. a 15. července r. t. Hned pak po sjezdu tomto zahájen bude ve Lvově první kongres polských paedagogů, na němž se bude pojednávat o všech skoro věcech, kteréž spadají do oboru vyučování a vychovávání jak na školách vysokých, ústavech učitelských, realkách a gymnasiích, tak i na školách obecných a měšťanských. Pomíjejíce mlčením onu částku programu, kteráž se týká výhradně jen škol vysokých a středních, vyjímáme z obšírného seznamu temat, o nichž na kongresse bude jednáno, aspoň tyto body: Zdali a pokud může býti v organismu veřejného vyučování přihlíženo k národnímu vychování mládeže. — O n á b o ž e n s k o-mravném a národním

vychování školní mládeže. — O vyučování dějinám domácím. — O úkolu školy národní vzhledem ku vývoji intelektuálních mohutností mládeže. — O školách smíšených. — Jak by bylo žádoucí upravití nižší školy pro dívky? — O pensionatech soukromých. — O poměru domácnosti ku škole. — O fysickém vychování mládeže škol obecných. — O zábavách a vycházkách školní mládeže. atd.

„Spolek katol. učitelů pro Rakousko“ jest předmětem útoků listů liberálních. Zvláště „Oesterreichische Schulzeitung“ útočila naň v čís. 11. a 14., kdež se odvážila podezřívat jej, jakoby neměl lásky k vlasti a přichylnosti k nejvyšší dynastii, aneb jako by tyto vlastnosti měl toliko ve stupni mnohem nižším než liberální páni učitelé. Liberálnímu onomu listu dostalo se však od předsedy spolku náležitěho odbyti.

LITERATURA.

Mládí a stáří. Povídky pro mládež. Vypравuje Václav Špaček. Sbírka prvá. Se dvěma obrázky. Besed mládeže čís. 308. Nakl. M. Knapp v Karlíně. Str. 84. Cena 30 kr.

Psáti o literárním díle spisovatele, jenž ve světě literárním vůbec zajímá již místo vynikající, není třeba. Jeho jméno doporučuje dílo samo a nakladatel zajisté nikdy nepochybí, vydá-li takovýto spis. Jinak se to má s talentem, jenž si dráhu teprve začíná raziti. Než odbude první sbírku, zažije mnoho trpkosti a přece má rukopis několik osvědčení a doporučení od spisovatelů již známých. Věřte, kdyby se mladých talentů někdo ujal, mnohý by nezevšedněl a nezašel. Co bylo by dobrým, spravedlivá kritika by rozpoznala a ten,

který by pod pérem spravedlivého kritika obstál, zdokonaloval by se dále, který by neobstál, opustil by pole literární a přidržel by se sportu jiného.

V postupném se zdokonalování vyrostl p. Špaček. Sledujte jeho literární činnost a užasnete, jak rostl a mohutněl. Ovšem jest k spisovatelství mimo talent potřebí i chuti, nadšení, vůle i píle nebo bez těchto věnujeme volný čas raději jen zábavám a kratochvím a nenapíšeme ničeho. Proto měli by se učitelové a všickni, kdož mimoúřední čas věnují spisovatelství, zvláště odměňovati a nikoliv, jak bohužel mnohde bývá, stíhati.

Nadšení a nezdolná vůle byly panu Špačkovi vůdcem a shrneme-li vše, co již napsal, dosvědčíme, že na národa roli dě-

dičné pracoval veľmi pilne. Za to blažiti jej môže vedomí vykonané práce. Stal se činností svou nejlepším pěstitelem povídek pro lid a zvelebitelem povídek pro mládež. Rozevřete knihu jeho právě vydanou a čtete. Povídka „O dušičkách“ jest první. Pěkná to povídka. Ubožák Kolínek oslepl. Že však se v mládí naučil na harfu nyní mu prospělo, Dal se voditi manželkou svojí od domu k domu a poctivě se živil. Když tato zemřela, vodila jej dcera. Na jedné takové pouti ochuravěl. Jakýs muž pomohl Marii otce dopravit domů. Starý Kolínek v brzku na to zemřel. Marie odešla do služby. O dušičkách zašla na hřbitov a našla toboleku s větší částkou peněz. Nález ten jest příčinou mocné a účinné pointy. V povídce této zraší se vděčnost a poctivost a mistrně jest vyličeeno, jak tyto dvě ctnosti ve světě bývají odměněny. — V povídce druhé s příkladnou roztomilostí líčena jest nehoda, jež stihla Mařenku, malou pasačku. Velocipedista přejel jí housátko, za něž matka slíbila jí na zimu koupiti šaty. Nárek její pro housátko byl srdcelomný, ale vše se ku spokojenosti skončilo. Velocipedista přejeté housátko zaplatil. — Velmi se za-

mlouvá povídka „Slepý František“ Není sice obsahu veselého, ale pravdivý příběh, jenž jest v ní vyličen, mocně působí na srdce, pobádá k útrpnosti a poučuje. — Neméně účinná jest povídka „Vzpomínka o Štědrém večeru“. P. spisovatel uložil v ní vše, co by mohlo v dítkách vzbuditi zálibu: působiti dobro, protože dobrem jest, ačkoliv z ní jasně vyznívá: na úrok Pánu Bohu dává, kdo se nad nuzným smilovává. — Nejdelší povídkou jest „Dědečkova povídka“. Vyniká prohloubeností a propracovaností. Povšechný život dítěti jest v ní zrcadlem a tužby i snahy vycítěny. — K povídce této druží se kratší povídka „U tetičky“, kteráž velmi dobře se čte a vyniká dobrou tendencí. — V povídce „Jak se Toník svezl“, jest způsobem velice zábavným předvedeno, jak nedočkavost s neposlušností bývají v životě trestávány. Celkový dojem povídek jest mocný a přistoupí-li k tomu ještě ušlechtilá všech tendence, správná mluva, plyný a lahodný vypravovatelský tón, jenž jest p. Špačkovi vlastním, můžeme směle knížku tuto vřaditi mezi nejlepší spisy pro mládež.

Karel J. Zákoucký.

Spisy redakci zaslané.

Obrázky ze života — pro život. Dle francouzských textů upravil Fr. Jarolím, c. k. professor. V Písku. Nakladatel Jar. Burian, knihkupec Pěkná tato knížka tvoří první svazek „Sbírký ušlechtilých povídek pro mládež“, kterou pořádá Fr. Jaromír, c. k. professor.

Legendy. Životy svatých a světic Božích na každý den celého roku. Knihárnám osobním, farním, školním, obecním, spolkovým a rodinným veršem národním sepsal Beneš Method Kulda, sídelní kanovník vyšehradský. Svazek X. a XI.

(říjen a listopad). Cena à 40 kr. Doporučujeme opětně.

Zpověď katolíků ve světle pravdy. Podává P. Václav Váchal, kněz řádu Premonstrátů na Strahově (Se svolením představených). V Praze 1894. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Franc.) Cena 60 kr. — Doporučujeme.

Růže dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Vyd. a red. P. Augustin Kadlec, Ord. Praed. Roč. VIII. č. 1.

Náš Domov. R. J. Vévoda. R. III. č. 9—10.

Konkursy.

Ve školním okresu Sušickém obsadí se definitivně: 1. Místo učitele při obecné škole chlapecké v Sušici s roč. služným 700 zl. 2. Místo učitelky při obecné dívčí škole v Sušici s roč. služným 700 zl. 3. Místo podučitele při měšťanské škole chlapecké v Sušici pro odbor gramaticko-historický s roč. služn. 450 zl. 4. Pět míst podučitelů a to při obecných školách v Hrádku, Soběšicích, Strašeni, ve Staších a Velharticích s roč. služným 400 zl. 5. Deset míst podučitelských, a to při obecn. školách v Bukovniku, Cimicích, Hlavnovicích, Kadešicích, Ostružně, Podmokách, Svojšících, Zbýnicích a Žihobcích (dvě) s roč. služným 350 zl. Žádosti od 9. května do 6. neděl.

V německém školním okresu Budějovickém obsadí se definitivně: 1. Po jednom místě katechety. a) na české měšťanské a obecné škole chlapecké

v Budějovicích, b) na české měšťanské a obecné škole dívčí v Budějovicích. S každým tímto místem spojeno jest roční služné 800 zl. a povinnost vyučovati katolickému náboženství, na příslušné škole až do nejvyššího zákonnitého počtu týdenních hodin vyučovacích, exhorty v to počítaje. 2. Místo učitele na české měšť. škole chlapecké v Budějovicích pro odbor přírodovědecký se služným roč. 800 zl. 3. Místo učitelky při obecné škole dívčí v Budějovicích se služným roč. 700. zl. 4. Místo podučitele na české obecné škole chlapecké v Budějovicích se služným roč. 400 zl. 5. Místo podučitelky na české obecné škole dívčí v Budějovicích se služným roč. 400 zl. Při předepsané způsobilosti dá se u míst ad 2., 3., 4. a 5. uvedených přednost žadateli, který prokáže způsobilost k vyučování jazyku německému. Žádosti od 11. května do 6. neděl. K žádostem nedostatečně doloženým přihlížeti se nebude.

Ve školním okrese Strakonickém obsadí se definitivně: 1. Místo katechety při měšťanské škole v Strakonici s ročním služným 800 zl. a s povinností vyučovati katolickému náboženství na obou školách měšťanských i na školách obecných v Strakonici až do nejvyššího, zákonem ustanoveného počtu hodin týdenních. 2. Místo katechety při obecné chlapecké i dívčí škole v Strakonici se stálým platem ročních 700 zl. a přídavkem do pense nevpočítatelným roč. 100 zl. a s povinností vyučovati katol. náboženství na chlapecké i dívčí škole, po případě i na jiných školách v Strakonici až do nejvyššího zákonnitého počtu týdenních hodin vyučovacích. 3. Místo učitele při obecné škole chlapecké ve Volyni s ročním služným 600 zl. 4. Místo správce školy a učitele při jednotřídní škole obecné v Bojanovicích s požitky dle IV. třídy a bytem ve školní budově; k místu tomu třeba prokázati způsobilost vyučovati podpůrně katolickému náboženství. 5. Po jednom místě podučitelském při obecné škole chlapecké v Strakonici a obecné škole v Dubě s ročním služným 400 zl. 6. Místa podučitelská při obecných školách v Čepřovicích, Dobříši, Hosticích, Jemnicích, Jetišově, Klinovicích, Krasilově, Kvášňovicích, Mečichově, Míchově, Nahořanech, Neuslužicích, Pačivě, Předslavicích, Paračově, Strašicích, Tažovicích, Nové Vsi, Volenicích a Zálesí u Elčovic, každé s roč. služným 350 zl. Žádosti od 9. května do 6. neděl.

Ve školním okrese Čáslavském obsadí se: 1. Místo učitelky při měšťanské dívčí škole v Čáslavi pro odbor technický se služným 800 zl. r. č. 2. Místo učitelky při obecné škole dívčí v Čáslavi se služným 500 zl. r. č. 3. Místo podučitelky při měšťanské dívčí škole v Čáslavi se služným 450 zl. r. č. Žádosti od 9. května do 6. neděl.

V Hořovickém okrese školním obsadí se definitivně: 1. Místo řídícího učitele při obecné škole v Podmoklech s ročním služným 500 zl., funkčním přídavkem 100 zl. a naturálním bytem. 2. Místo správce školy při obecné škole ve Březové s ročním služným 400 zl., funkčním přídavkem 50 zl. a naturálním bytem. Žadatelům ad 1. a 2. bude prokázati způsobilost k vyučování katolickému náboženství. 3. Místo učitele při obecné škole chlapecké v Hořovicích s ročním služným 600 zl. 4. Místo učitelky při obecné škole dívčí v Hořovicích s ročním služným 600 zl. 5. Místo podučitelské při obecné škole chlapecké v Hořovicích s ročním služným 400 zl. 6. Místa podučitelská při obecných školách v Cerhovicích, v Dobřívě, v Hostomicích a v Podmoklech s ročním služným po 400 zl. 7. Místa podučitelská při obecných školách v Hůrkách, v Chodouni, ve Velkých Lohovicích, v Olešně, v Prašném Újezdě, ve Stašově, v Suchomastech, v Šebešicích, ve Vysokém Újezdě, ve Vráži a ve Zvíkovci s ročním služným po 350 zl. Žádosti od 18. května do 6. neděl.

V Slanském okrese školním obsadí se: 1. Místo katechety při obecné i měšťanské škole dívčí ve Slaném se služným ročních 800 zl. 2. Místo řídícího učitele při obecné škole ve Chvatěrubech se služným ročních 500 zl., funk. přídavkem 100 zl. a natur. bytem ve škol. budově. Uchazečům, jest se prokázati způsobilostí k vyučování katol. náboženství. 3. Místo učitele na obec. školách v Klobukách a Malkovicích se služným roč. 500 zl. 4. Místo podučitele na obec. škole v Hnidousích se služným roč. 400 zl. 5. Místo podučitelky na obec. škole ve Smečně se služným roč. 400 zl. Žádosti od 18. května do 6. neděl.

V Budějovickém školním okrese obsadí se definitivně: 1. Místo učitele při obecné škole v Štěpánovicích se služným ročních 500 zl. 2. Místa podučitelská při obecných školách v Čakově, Chotýčanech, ve Sv. Janě, v Purkarcí, Todni a v Ostrolov Újezdě, každé se služným ročních 350 zl. 3. Místo podučitelky na obecné škole v Lišově se služným ročních 400 zl. Žádosti od 18. května do 6. neděl.

Ve školním okrese Jilemnickém obsadí se: 1. Místo řídícího učitele na obecné škole v Kundratcích s ročním služným 500 zl. a ostatními požitky zákonnými. Žadateli jest vykázaní se způsobilostí k subsid. vyučování náboženství katolickému. 2. Dvě místa podučitelů při obecných školách se služným dle třetí třídy a to v Ruprechticích a Vichově. Žádosti od 20. května do 6 neděl.

PROVOLÁNÍ.

Ctěnému učitelstvu školního okresu Německo-brodského!

Výstavní výbor krajské hospodářsko-průmyslové výstavy, která se ve dnech 1.—9. září 1894 v Humpolci pořádati má, zařadil v program výstavní i školství a žádá ctěné učitelstvo okresu školního, by se tohoto odboru zúčastnilo. Výbor však nemá nikterak na mysli, uspořádati snad výstavu školskou v pravém slova toho smyslu, vystavovati snad úkoly, výkresy žáků, pomůcky školní, vyučování jednotlivým předmětům se týkající, nýbrž vymezuje rozsah skupiny této toliko na ony věci, jež na měšťanských a obecných školách zejména u vyučování předmětům přírodovědeckým a technickým zasahující a učiteli neb žáky zhotoveny jsou hospodářství a průmyslu v jakékoli příčině jsou oporou.

Ponechávajíc ctěnému učitelstvu, aby určíc a vyberouc samo z bohatého zdroje předmětů uvedených zajímavější ukázky praktické buď ve formě sbírek účelně upravených, buď po způsobu diagramů zhotovených, pokud výše udanému směru hová, dovolujeme si upozorniti, že by sem spadaly na př.: přehledně sestavené sbírky hmyzu škodlivého a užitečného, ukázky vývoje jeho, praeparaty ssavců, ptáků, ryb, obojživelníků atd. pro zemědělství důležité; ukázky výživy a vzrůstu rostlin; sbírky semen, plodů vůbec, travin, rostlin jedovatých, léčivých a obchodních se stálým zřením k potřebám školy; ukázky nemocí rostlinných; ukázky ze školní zahrady a školního včelínu s ohledem na učební cíle školské zařízení; sbírky hornice a nerostů vůbec celého okresu, zejména v několikrát stadiu ukázek povlovného jich rušení a přetvořování se v ornici; sbírky znázorňující bonitu půdy; ukázky z měřictví a praktického měření; všeho druhu sbírky a pomůcky technologické, po případě i ukázky druhu toho prací žáků a žákyň zejména škol měšťanských, atd.

Doufajíc pevně, že ctěné učitelstvo, seč na něm jest, uchopí se s obvyklou ochotou práce, aby i v tomto směru bylo prokázáno, že nestojíme za okresy jinými, žádáme snažně, aby přihlášky toho, co by buď ta která škola neb jednotliví páni učitelé vystaviti zamýšleli, nám nejdéle do konce května s připojeným udáním rozměru k umístění potřebného dodány byly. Věci samé stačí dodati do 20. srpna t. r. Předměty, jež ve lhůtě prvé přihlášeny nebudou, k výstavě připuštěny býti nemohou.

Počet přihlášek rozhodne, zdali se oddíl tento pořádati moci bude, o čemž se pánům přihlášeným bez odkladu zpráva dá.

Výbor výstavní zamýšlí dále vystaviti i ukázky vyučování ženským pracím, konaného na jednotlivých družích škol okresu přesně dle osnov předepsaných, tak upravené, aby znázorněn byl postup od prvopočátku až do posledních prací rozličných dítek. O přihláškách platí totéž, co výše připomenuto bylo.

Spolu podotýkáme, že výlohy s dopravou a umístěním této části výstavních předmětů spojené kryti bude výbor sám.

Každý vystavovatel má nárok na odměny, jež se udíleti budou, pokud by sám práva toho se nevzdal.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. IV. Maffaeus Vegius. Píše Jos. Moudrý. — Reálie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním. Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel. Milému tatíčkovi p. J. Procházce věnováno. — Ze života školského. (Ředitelé kůru. — Právní poměry učitelstva. — Tresty ve školách. — Služné učitelstva. — Nový katechismus.) — Cíl a předmět pedagogiky. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Provolání.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, kléríkům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:

družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (farní dům u sv. Štěpána.)

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof. František Horáček.

(Pokračování.)

Pluvíce o katechetice ve středověku, nesmíme mlčením pominouti záslužné činnosti *různých řádů*, obzvláště řehole sv. Františka z Assisi, která svou činností pastýřskou hlavně mezi lidem provozovala. Členové řádu Františkánského byli učitelé nejen na školách klášterních své řehole, než také na školách městských; kromě toho šli mezi lid, který získali svými populárními přednáškami, jakož i svou přívětivostí a mírným chováním. Často bylo viděti bratry sv. Františka, ani na místech veřejných dítky kolem sebe shromážděné v pravdách sv. náboženství vyučovali, je při tom obrázky, biblické příběhy znázorňujícími podělující, aby jednak u dítek chuť k budoucím přednáškám zbudili, jinak nauky svaté lépe v útlou mysl vštíplili.

Velikých zásluh o katechisaci mládeže získal sobě také řád *Hieronymiánů*, jehož zakladatelem byl Gerhart Groote († 1384). Údové sluli všeobecně „*fratres scholares*“ — školní bratři, neboť byli v skutku velmi horlivými učitelé všech předmětů, mezi těmito ale hlavní péči majíce o vyučování svěrenců ve sv. náboženství, při čemž velikou píli věnovali přednáškám z biblické dějeprawy.¹⁾

Brzo po vynalezení knihotisku obohacena byla literatura katechetická výbornou pomůckou názorného vyučování, kteréž pominouti nesmíme! Byla to t. zv. „*bible chudých*“ — „*Biblia pauperum*“ obsahující obyčejně 40—50 stránek, na nichž nacházíme uprostřed obraz představující nějakou událost z Nového Zákona, počínaje od Zvěstování Panny Marie až do Seslání Ducha sv. Po obou stranách hlavního obrázku jsou ilustrace menšího rozměru, jichž předmětem jsou postavy proroků starozákonních aneb předobrazení (typy), opatřeny biblickými texty, většinou v latině, které se odnášejí k vyobrazení hlavnímu. Biblické veršiky k tomu připojené, slouží k vysvětlení, poučení a vzdělání. Bohužel že z těchto výborných pomůcek náboženských v obrazech dochovaly se na nás pouze asi 3—4 exempláře.²⁾

¹⁾ Řád tento čítal také bl. Tomáše Kempenského mezi členy své. Viz Benda op. c. pag. 80.

²⁾ Jeden nachází se v knihovně benediktinského kláštera v Göttweigu v Dolních Rakousích; Angličan jeden nabízel zaň 2000 liber šterl. — ovšem bez úspěchu. Pozn. spisov.

Byla-li „biblia pauperum“ skutečně určena pro lid, není rozhodnuto. Proti tomu svědčí vysoká cena inkunabulí vůbec — a zmíněná „biblia“ spadá do prvních dob knihotisku — kterou obecný lid byl sotva s to zaplatiti — s druhé strany působí obtíže vysvětlení přídavku „pauperum“ — chudých, ačli pod tím nemáme vyrozuměti „pauperes spiritu“.

Pro obecný lid byly dále výborným prostředkem názorné katechisace také **hry duchovní**, t. z. mystérie, t. j. skutečné činohry, obsahu náboženského, které nacházíme v Církvi již za časů sv. Řehoře Nazianského († 389), jemuž také složení některých „mysterií“ se připisuje, což s básnickou činností tohoto světce úplně se srovnává. (Vascotti op. c. I. pag. 227.) Z počátku daly se tyto hry za nedělního neb svátečního odpoledne v chrámu Páně, tvoříce takorba část bohoslužby. Tak na př. v klášteře svatohavelském (st. Gallus) ve Švýcařích slaveno vzkříšení Páně dramatickým způsobem, ano devět mnichů v náležitém úboru představovali anděly v hrobě, zbožné ženy a Vzkříšeného, až v okamžiku rozhodném veškerý lid věřící na způsob antického chóru vpadl nadšeným hymnem: „Vstalť jest této chvíle!“ A podobně i ostatní události a tajemství vykupitelské činnosti Kristovy docházely dramatického zpracování a provedení. Že také v naší vlasti nedělo se jináče, toho důkazem naše starobylé památky písemné, z nichž především vytknouti dlužno „mysterium“ „Hrob Boží“, které jediné se nám cele zachovalo. Než poznenáhla zmocnili se her náboženských laikové, kteří jali se náboženské hry provozovati na ulici ze zisku a na způsob divadelního vozu v Athenách, jehož majitelem známý Thespis byl, rovněž používali vozů s celým aparátem umění svého. Zmíněný vůz měl troje poschodí, — z nichž svrchní představovalo nebe, prostřední zemi a spodní peklo. Nejníže se nacházela šatna pro herce. Každý vůz hrál pouze jeden kus, po jehož dohrání vůz odejel do jiné ulice a na místo jeho přibyl jiný, hrající „nový“ kus. Nejoblíbenějším kusem bylo představení o desíti pannách. Jak důležitým činitelem nábožensko-mravné výchovy lidu tyto „mystérie“ (ve Francii jim říkali „moralities“ divadelním vozům pak „pageants“) byly, to lze seznati z toho, že i knížata a králové si jich vážili; tak na př. dočítáme se, že francouzský král Karel VI. udělil pařížskému bratrstvu „Confrérie de la Passion“ obzvláštní výsady!

Bratrstvo toto, o němž Gérúzez dí, že záleželo „ze zbožných umělců, kteří svých prázdných chvil používali k zábavě a ku poučení věřících“, dávalo představení svá v domě u nejsv. Trojice (l'hôtel de la Trinité) doplňující katechesi školní i kostelní. „Les confrères de la Passion“ byli skutečně populárními učiteli náboženství, jako trubaduři v dobách dřívějších byli pěstiteli dějepisu a rytířského, ušlechtilého mravu.¹⁾

Jaké ohromné pile bylo bratrstvu vynaložiti na nastudování úloh, vysvítá z obrovských rozměrů některých mysterií. Tak na př. drama „La Passion“, jehož předmětem byl život Ježíše Krista od jeslí počínaje až k Nanebevstoupení Páně, čítá neméně než 60.000 veršů, tak že herci po mnoho neděl zkoušky odbývati museli, nežli mohli veřejně vystoupiti. Stejného rozměru je „Mystère du Vieux Testament“ (Starý Zákon) a „Actes des Apôtres“. Menší objemem, za to ale výbornější stejnorodostí látky a klasičností techniky je kolem 1000 veršů obsahující

¹⁾ „Les confrères de la Passion étaient alors des professeurs populaires d'histoire Sainte etc.“ Eugène Gérúzez „Histoire de la littérature française“ Paris, Didier et Cie 1884 pag. 256 sqq.

drama o mučnictví sv. Petra a Pavla. (A. Jubinal: Cy ensuit comment S. Père (!) et S. Pol alèrent à Rome et comment ilz furent martirez.)²⁾

Se hrami duchovními spřízněné jsou také „jesličky“, jichž horlivým milovníkem a rozšiřovatelem byl obzvláště sv. František serafinský. Klášter „ara coeli“ v Římě, kde sídlí generál řádu františkánského, bývá každoročně v oktávě Vánoční jevišťem obzvláštního náboženského zvyku, jemuž nenajdeme rovného nikde jinde. V jeslích spočívá „Jezulátko“ — „il santo Bambino, — a na sta dítek v nejútlejším věku od rodičů svých bývají pozdvíženy na vyvýšené místo před oltářem, kde se nachází „il santo bambino“, a konají naučenou chvalořeč na znovuzrozeného Syna Božího; není-liž to případná ilustrace ke slovům písmá sv. „Ex ore infantium et lactentium prae-parasti laudem tuam?“

Z řečeného laskavý čtenář může snadno seznati, že také ve středověku, v tom „zatemnělém“ středověku, jak z jisté strany se často tvrdí, Církev katolická u vyučování náboženství činila seč byla! Ano, směle tvrditi můžeme, že Církev ve svých katechesích držela se *methody názorné*, dříve, než název sám od paedagogů světských byl vynalezen! Ovšem — „narratio“ sv. Augustina umkla! Ale ne na vždy! — Dříve však ohlédněme se po katechesi středověké v naší vlasti, aby se nám nečinila výtká, že zjevům domácím málo pozornosti věnujeme. Litujeme velice, že pro okolnosti, které nám překáží čerpati z původních památek písemnictví českého na místě náležitém, a pro které jsme odkázáni na skrovné pomůcky vlastní, vypadne naše líčení kuse pouze a sumárně! Tolik s jistotou tvrditi můžeme, že národ český z ohledu na vyučování náboženství nebyl pozadu za žádným jiným národem! Čítat vysoké učení pražské mezi první instituce svého druhu v Evropě, odkud bakaláři posíláni na venkov, jako učitelé mládeže! Nepřipadne nám za naš ch dnů ovšem na mysl, abychom *tento způsob* obsazování učitelských stolic na venkově uznali za nejvhodnější — avšak ten zjev, že v 14. století, za panování zbožného Otce vlasti Karla IV. absolventi university — po většině stavu duchovního — byli učitelé mládeže, slouží národu našemu bez odporu ke cti veliké! Že za těchto poměrů pravdy sv. náboženství, kterému na universitě bylo vykázáno čestné místo, pronikly do vrstev lidu nejširších, kdož by se tomu podivil? A proto i mezi prastarými památkami literatury české shledáváme se se spisy katechetickými, z nichž uvedeme následující: Za doby Smila Flašky z Pardubic sepsal neznámý spisovatel v rýmovaném zpracování „Deset Božích přikázání“ a „Básně mravoučné“. Sem též spadá latinský spis „Certamen animae cum corpore“ z doby krále Jana Lucemburského; autor díla toho, český kněz podle všeho, výborně znal písmo svaté.

Obzvláštní zmínky zasluhuje Tomáš ze Štítného a to proto, že prvním byl spisovatelem v Evropě, jenž nauky, které až doposud pro učený sloh v kterém byly sepsány, učinil také obecnému lidu přístupnými, jsa pracemi svými příkladem slohu, jenž *populárním* slove!

Nebyl sice Tóma ze Štítného spisovatelem originálním! Neboť látku ku svým „rozmlouvám náboženským“ čerpal jednak z kázání Kunrata Valdhausera, jinak z přednášek Miliče z Kroměříže! Ale v *příčině slohu* svého je originálním a v *příčině methodické* pozoruhodným, poněvadž u nás prvním byl spisovatelem, jenž vynal upřímně: „Rád jsem psal chtěje, aby to, co sám vím, také jiní *zvěděli*.“

²⁾ E. Gérúzez l. c. pag. 263.

Se stránky osnovy učiva katechetického opomenouti nelze Husův „Výklad na Pátere“ rozpadající se na tyto díly: „Otčenáš, Desatero Božích přikázání, Věřím v Boha“, jakož i „Dcerka“, kdež možno sledovati tento učebný pochod: „Nejsvětější Trojice, hřích dědičný, potřebnost sv. křtu, vykoupení skrze Krista Ježíše, učení o nejsvětější Svátosti Oltářní, učení o zpovědi, o potřebě milosti Boží, úcta k nejsvětější Panně Marii, auktorita sv. Otců církevních, potřeba dobrých skutků, náuka o očištcí a posledním soudu. Datujíť spisové tyto z doby, kdy Hus stál ještě úplně na půdě katolické, pokud se jeho výkladu „Pátere“, a na půdě z převážné většiny katolické, pokud se jeho spisu „Dcerka“ týká, ano celý tento spis je bezvadným — až na mínění Husovo o církvi a o zpovědi, kde následuje již ničemného učení Viklefova.¹⁾

(Pokračování.)

V říši malých.

Methodické pojednání.

Od Č. Kalandry.

(Dokončení.)

Štůž zde také příklad básničky pro dvě dívky.

Vypravování sl. pěstounky zníti by mohlo asi takto :

Malý hošíček přišel kdysi do zahrady. Viděl tam nízký stromek plný jablíček, kterých si směl natrhati. I tázal se stromečku, kterak by štědrost jeho mu splatiti měl? (*Dotazy.*) — — (*Další vypravování.*) Stromek chlapečkovi odpověděl, aby dal pozor, co činí jeho otec, ten že mu k ochraně dal kůl, zemi že okopává, mech oškrabuje, housenky sbírává. Za to že stromek mu dává ovoce. (*Dotazy.*) Po té ustanoví slečna pěstounka jednoho z chlapců, že bude mluvit za toho hošíčka, a jiného, aby odpovídal jako ten stromeček.

Hošík.

Pověz, stromku košatý,
na jablíčka bohatý,
kterak ti jen splatiti mám,
za to, žes tak štědrý k nám?

Jabloň.

Viz, co činí otec tvůj,	s kůry lišej oškrabává,
podle něho se spravuj!	suché větve odřezuje
Větru abych odolal,	škodné housenky zničuje;
kůlek mně k ochraně dal;	za to mu rok po roce
z jara zemi okopává,	chutné dávám ovoce.

Jak z povahy této básničky samo plyne, nutno při nacvičení dbáti jakýchsi počátkův mimiky, především arci, aby přednášející skutečně „mluvili druh ke druhu“.

Tomuto věku přiměřena bude též říkánka spojená se hrou prsty:

¹⁾ „Vlast“ roč. VII. pag. 790. sqq.

Neohrožený zajíc.

Běžela liška k Táboru,
nesla pytel zázvoru;
zajíc za ní pospíchá,
že jí pytel rozpíchá.

Zajíc běží co může,
lišku chytit nemůže,
ona se mu schovala,
ještě se mu vysmála.

(Hrající položí ruce na prsty na svršek lavice, palcem pod desku; jedno z děvčátek „počítá“ po prstech. Na který prst padne poslední slabika, zahne se k palci, což se opakuje až dojde na všechny.)

Cvičení o pěti smyslech člověka poskytuje příležitosti ku přednášení tolikéž básniček. Na ukázkou stůž zde

Sluch.

Tam na poli skřivánek
líbezně si zpívá;
když ho slyším, srdce mi
radostí oplývá.

Jak ti, Bože, děkovati?
Ó tys dobrý Bůh!
Mohl bych se radovati,
kdybch neměl sluch?

Každodenní výjevy v domě, v zahradě, na dvoře a j. našly také svého zpracování na deklamace. Však při látce sebe prostější, sebe známější zůstaňme při pravidlu: Nejprve výklad, pak deklamace.

Napadá mi právě báseň pro dvě dítky, vlastně básně dvě, smyslem poněkud vázané, jež by i jediný deklamator přednáseti mohl, nebyly-li by mu příliš dlouhy.

(Předchází vypravování děje v rouše povídkovém)

Benda na žebříku.

Benda stoje na žebříku
až na posledním stupníku,
vesele si hopkoval,
„hejsasa!“ pokřikoval.
Než nastojte! lež to není,
řeknu vám to bez prodlení:

Benda náhle dolů spad'
s velikánského žebříku;
však bez bolesti, beze křiku
hnedle odtud jinam běžel.
Jak se stalo, povím rád:
žebřík nestál — jenom ležel.

Benda opět na žebříku.

Benda stoje na žebříku
u nejvyššího stupníku
dovádívě poskakoval.
„Jíro, jak jsem já vysoko!
Tady je vidět daleko!“
tak na bratra povykoval.
Bratr ho však napomínal,
jehně mu hned připomínal,

které také skákalo,
až si nohu zlámalo.
Benda na to nedbá nic,
tropí pořád víc a víc.
Než ta rozpustilá radost
změnila se náhle v žalost:
Stupník, na němž stál, se zlomil,
Benda spad' a nohu schromil. —

Kdo z dětí nemiluje svatého Mikuláše? Které netěší se na jeho nadělení? A památka štědrého světce látku poskytla k nejedné pěkné básni. Dosud nevyšel mi z paměti ve staré první čítance, tak zvaném slabikáři, článek, začínající verši

Biskup svatý Mikuláš
je již dávno v nebi;
dokud byl na zemi,
po dítkách se ptával atd.

Článek tento hodí se velmi dobře pro malé děti před šestým rokem věku.

Slečna pěstounka nedá si zajisté ujíti příležitost tuto k vypravování a ku cvičení básní o sv. Mikuláši, jichž není nedostatek.

Rovněž příhodnou dobou k nacvičení básní příležitostných jsou vánoce, ba Štědrý den zobecněl mezi lidem, zvláště v některých krajích více než sv. Mikuláš, na nějž tu i tam bohužel zapomínáno. (Pravím „bohužel“, neboť světců Slovan-ských zapomínati je pro nás hříchem dvojím.)

Mezi básně příležitostné vřadíme i přání, a to přede všemi jinými přání rodičům a nejbližším příbuzným. Na dědečka a babičku ovšem zapomenouti nesmíme, neboť ty hývají srdečkám nejútlejší drobotiny skoro tak milý jako maminka a tatínek.

Pěstounka předešle jako úvod připomenutí o péči a starostlivosti rodičů, o nesčetných dobrodiních, jež dítkám prokazují, dále, že tyto nemohou dobrodiní rodičům nikterak nahraditi, pročez jim aspoň všeho dobrého přejí, a přání svá v jistých dnech rodičům přednášejí. Tak zvláště o Nový rok a jmeninách.

(Takto dlužno si počínati arci pouze tenkrát, chceme-li přání naučiti chovance všechny aneb aspoň mnoho, jako před Novým rokem a před svátkem, zhusta se vyskytujícím, na př. k sv. Josefu, sv. Anně a j. Před svátkem rodičů snad jediného nebo málo chovanců stačí připomenouti to pouze tomu jedinému a učíme jen toho raději zvláště, než abychom nutili k tomu všechny; mnohé z dítek snad by si pomyslelo: „Avšak naše maminka nebude mítí teď svátek.“)

Přání učí se žáčkové nazpaměť hromadně, ovšem po částech. *odříkávají* je nejprve také hromadně, pak lavice po lavici, až konečně je přednášejí jednotlivci.

Sbírek deklamací, zpěvů a her pro školy mateřské a opatrovny vydáno v literatuře české již několik, a v těch slečna pěstounka snadno nalezne výběr básní příležitostných i jiných. S říkánkami a deklamacemi příbuzností jakousi mají veršované hádanky.

Vlastností jejich nejpodstatnější budiž možnost rozřešení, tedy obsah přiměřený chápavosti dítek. I zde nutno předeslati výklad. Jak? Nechť ukáží příklady.

(*Slečna pěstounka vypravuje a doptává se.*) Kdo z vás jídá rád rohlíčky? — Znáám rohlíček, který vídáme jen v noci. A rohlíček ten měnívá se, tak že vyhlíží někdy jako bochníček. Buďte hezky pozorny, naučíte se o něm říkánku:

Vyhlížím jak rohlíček,
někdy jako bochníček,
v noci jen se na mne díváš,
radost velkou ze mne míváš.
Pověz mi, kdo jsem?

Mezi dítkami najde se již nějaký čipera, který nám poví, že to měsíc. Neuhodne-li nikdo, napoví pěstounka, že ten rohlíček-bochníček vídáme na obloze. Způsobem podobným vyvodí se hádanky jiné. Uvedu ještě jednu.

Čtyři mívám nehybné nohy,
čtyři také prkenné rohy;
na ploše hlavy jídáš,
večeříš, obědváš, snídáš.
Pověz mi, kdo jsem? —

Přistupuji k poslední části svého pojednání: Jak nacvičiti písně? Kromě ná-
pěvu i slovům? A čemu dříve? Nevím. Jak bude náhled můj přijat, a přiznávám

se, že považuji ho skutečně za pouhý svůj osobní *náhled*, poněvadž jsem neměl příležitosti. o pravosti a platnosti jeho se přesvědčiti; nicméně trvám, že písně se hrami spojené nacvičí se nejsnadněji a utkví nejpevněji, spojíme-li slova, (pokud se nápěv při slohách neopakuje) hru i nápěv, a učíme-li všemu současně, při písniích beze hry nejprve slovům, pak teprve nápěvu.

Druhé jsou snadnější, o nich tedy nejdříve. Písně ovšem třeba voliti obsahem pochopitelné, nápěvem lehoučké. Za příklad volím píseň „Potrestaná neposlušnost“.

Pěstounka počíná si rovněž tak, jako svrchu při nacvičení říkáněk a básniček bylo uvedeno; vypravuje „povídku“ a doptává se.

Malý Jaromírek dováděl v zahradě a když ho matka neviděla, angrešt mlsati chtěl. (Že dítky při vypravování pěstounčině postřehnou někdy rýmy, není závadou; mám za to, že pokud tím srozumitelnost netrpí, zapamatování se podporuje.) Máti ho napomínala a slibovala mu, že mu dá až dozraje, obě ručky plné. Ale Jaromírek si myslel, že angrešt je dosti červený. Chtěl si natrhati, ohlédl se k angreštu. Ale sklouzl a upadl do trnitého keře. Poškrábal a popíchal se: běžel k matince, bědoval a že více neposlušným nebude sliboval.

Z povídky přejde sl. pěstounka k pamětnému nacvičení písně:

Malý hošík Jaromírek
na zahradě dováděl,
když ho máti neviděla,
angrešt ihned trhat chtěl.

„Není zralý,“ řekla máti, „nech jej státi, dítě mé; dozraje, pak jistě dám ti plny obě ručky tvé.“ Jaromírek avšak si myslel: „Vždyť je krásný červený, natrhám si honem trochu, sním a budu blažený.“ — Ohlédnul se a pak skočil k angreštu hned pažitem, v tom však sklouz’ a již — ó běda! — v keři ležel trnitým. — Poškrábal a popíchal se, k máti běžel, bědoval, že již více neposlušným nechce býti sliboval.

Když se chovanci slovům písně byli naučili, dojde na cvičení nápěvu.

Slečna pěstounka rozmlouvajíc s dítkami poví jim, že básničku tuto možno zpívat, že je to *píseň*.

Po té následuje teprve nacvičení nápěvu. Prací počáteční před cvičením nápěvu první písně bude, aby útky rozeznaly tón dlouhý a krátký, silný a slabý, vysoký a nízký. Dlouhý tón od krátkého, silný od slabého, rozeznati dovedou snadno, poněkud obtížnější stává se správné rozlišování tónů vyšších a nižších. S výhodou bylo by užiti při tom houslí. Ale každá sl. pěstounka není houslistkou, a také jí býti netřeba. Má zajisté svůj hudební nástroj v hrdle, a ten při náležitém použití a ovládání dostačí ku cvičení zpěvu dle hlasu.

K poznání výše tónů a rozlišování jich dobré služby nám prokáží — zvonky, jeden tenčí, skleněný nebo pakfonkový, druhý silnější z obyčejné zvonoviny; když pak dítkám vštípen rozdíl obou zvuků, pokusíme se o totéž při vlastním hlase. A čím vzdálenější jsou tóny jednotlivé dle stupnice (škály), tím snadněji poznají dítky rozdíl mezi tónem nízkým a vysokým.

Cvičíce nápěvu, pokračujeme ovšem verš po verši, ba i slohu po sloze. Dítky věku tak útlého nechápou snadno, co je „sloha“ a že se jednotlivé části písně, tedy slohy, zpívají týmže nápěvem; k tomu poznání vedeny buďte cvikem a opakováním. — Předělanou píseň doplňuji tuto nápěvem:

Velmi vhodné látky poskytují ke zpěvu v opatrovnách některé písně národní a popěvky, buď celé, buď aspoň první jich slohy. — Zmiňuje se svrchu o písních, jimiž hry bývají doprovázeny, pravil jsem, že při takových spojíme cvičení nápěvu, hru i slova a učíme všemu najednou. Kterak to? Nechť příklad mluví za mne.

Hra na Heličku.

Slečna pěstounka ustanovivši některé schopnější děvčátko Heličkou, sestaví ostatní do kruhu a spojí ručkama. Pak navádí je, aby točice se střídavě v pravo i v levo zpívaly (naučí je z paměti první slohu — dvěma veršům — a po té hned i nápěvu), Helička pak aby provázela zpěv přiměřenými výkony.

2. Umyla sobě tvářičky
rosou z té jarky pšeničky. Heličko, atd.
3. Urovnala si sukničku,
přivázala si pásničku. Heličko, atd.
4. Obula sobě střevíčky
na ty bělounké nožičky. Heličko, atd.
5. Podepřela sobě boky,
vybrala děvčátko modro^{černo}_{jasno}oky. Heličko atd.

(Kolo zůstane státi, Helička vybere si jedno děvčátko a tancuje s ním v kole. Ostatní při tom zpívají poslední slohu:)

6. Helička v kole tancuje,
hodné své družky miluje. Heličko atd.

(Po té bývalá Helička vstoupí k ostatním, a Heličkou stane se děvčátko, jež si vybrala.)

Někdy však nese povaha hry, snad poněkud složitější, aby sl. pěstounka nejprve předeslala vysvětlení hry, pak naučila slovům, *spojeným s výkony* a konečně nápěvu. Že při provádění hry slova s nápěvem a výkony splynou, rozumí se a netřeba zvláště vytýkati. — —

Pokusil jsem se o methodické zpracování látky, mimo obor mého působení ležící, k jejímuž důkladnému rozebrání a propracování bylo by třeba napsati celou knihu a nikoli pouhý článek časopisecký. Obmezil jsem se tudíž na nejdůležitější; avšak možno dosti, že i z toho ledacos ušlo mému péru. Jsem přesvědčen, že ruka povolanější s ochotou doplní a opraví, co kusým či nedokonalým býti pozná. Říkáanky, básničky atd. vyňal jsem ze spisů: „*Padesát zpěvů pro opatrovny a školy mateřské*“ od Marie Skuherské, „*Malý vyprávěč*“, od Štěpána a Josefa Bačkory, z něhož jsem i část předmluvy citoval a „*Lumírek*“, zpěvníček od Fr. V. Janouška.

Cíl a předmět paedagogiky.

(Dokončení.)

Když jsme byli poznali pravý a poslední cíl výchovy a cíle falešné odmitli, jděme dále a ptejme se: „Kdy pak má paedagog počítati ukazovat svému chovanci cestu k cíli věčnému, čili, což jedno jest, kdy má počít mluvit o náboženství a to o náboženství pravém, kteréž žádá Bůh?“ — Co možná nejdřív. Göthe praví: „Kdo chybi, když se zapíná, při dírcce první, chybuje až do konce.“ Ve svém románu vychovatelském nazvaném „Emil“ žádá Rousseau, aby jeho chovanec před 15. nebo 18. rokem o náboženství ničeho nevěděl. Ve knize, již se užívá na mnoze za knihu školní a jejíž titul jest: Všeobecné vychovatelství od *Niedergesassa*, varuje autor matky, „by vlohy náboženské nepočaly pěstovat příliš záhy.“ Nikdy však prý by nemělo dítě býti nuceno, by se účastnilo veřejné bohoslužby, dokud nerozumí její podstatě. Lhostejnost náboženská jest prý často jenom následek nudnosti a omrzelosti, jež se zmocnily dítěte při veřejné bohoslužbě, jejíž podstatě nerozumělo . . . dítě prý se nemá nechávat modlit veřejně nebo docela na odiv a nikdy prý se mu nemají vnucovat, když se má modlit, zevnější formy (*soll nie mit erzwungenen äusseren Formen beten*). „Když se modlíš, vejdi do své komůrky a zavři za sebou dvéře.“ — Kdo by si tu nevzpomněl na němé znamení kříže, jež mělo býti děláno jenom v tiché komůrce srdce! Ó, jak něžná jest ta péče moderních paedagogů, aby se dítěti náboženství neznechutulo! Týž božský paedagog, jenž napomínal pyšné farizey: „Když se modlíš, vejdi do své komůrky“, promluvil slova, jež mají platnost i pro moderní vychovatele: „Nechte maličkých přijíti ke mně

a nebraňte jim.“ Děti, jež matky přinášely ku Kristu, nebyly jistě 15 až 18 roků staré!

Je to pravda, že nesmí dítě býti nuceno, by se účastnilo veřejné bohoslužby? Proč pak smí být nuceno, by se učilo čísti a psáti? Jest to snad důležitější než zachovávat přikázání Boží? Proč pak může dítě býti nuceno, by se učilo fysice nebo přírodopisu. Kolika se již znechutilo studium, proto že byli ve škole k učení se donucováni. Tak snad byla věda připravena o mnohého již genia! Jenom k modlitbě a k účastnění se služeb Božích nemá se hoch nutiti, aby se mu to neznechutilo . . . Ale což pak, „když podstatě veřejné bohoslužby nerozumí?“ — Tak se mu to má vysvětlit! Má snad dítě býti navykáno jedině tomu, čemu rozumí? Rozumí snad komplimentům, kteréž ho učíš dělati? Rozumí pohybu údů, když je chůva učí dělat první kroky? Co pak asi ví a chápe malý světoobčan o pohybu svalů? Z mozku musí vyjít impuls, musí projíti jako elektrický proud nervy hýbacími, tyto působí na sval, sval pak uvádí do pohybu kost: dítě hne nohou a udělá první krok. Jest si dítě vědomo tohoto pochodu? rozumí mu? Kdyby se chůva nebo matka moderních těchto paedagogů byla řídila jejich zásadami (že se má dítě navykat jen tomu, čemu rozumí), neuměli by ještě do dnes chodit!

Dítě nalézá na veřejné bohoslužbě, na zářících světlech, na krásných mešních rouchách, na zpěvu kostelním mnohem větší radost a méně nudy než osvětlený ctitel humanity, jenž nezná počátků katechismu.

Druhá věc, ku které dobrý paedagog musí přihlížet, jest předmět výchovy. — Nejmenším požadavkem pro umělce jest,

by znal material, ježž má zpracovati. Jinak si zajisté bude počínat, bude-li mít zpracovat kus dřeva, jinak bude opětne pracovat v mramoru a zase jinak sobě povede, bude-li mít zpracovati balvan žulový. Je-li však již pro umělce nezbytně třeba, by znal material, ježž má zpracovat, tedy jest ještě mnohem a mnohem důležitější, by znal vychovatel povahu svého chovance, proto že umění vychovatelské o mnoho jest vznešenější. Kdo však zná bytost dítěte lépe, učitel křesťanský nebo (učitel) materialista?

V očích učitele materialisty jest člověk pouze jistým počtem atomů, žádná duše jednoduchá, duchová, nesídlí v mladém těle, dítě jest u něho pouze hmotou se silami přitažlivými a odpuzujícími! Co má učitel s těmito atomy začít?

Zevnějšími popudy, najmě tělocvikem, bude k tomu působit, aby všechny molekuly přišly do pravé k sobě polohy a se hodily jako částice do velkého stroje časového.

Zcela jinak sobě povede učitel křesťanský. Tenť vidí v dítěti obraz Boží, kterýž v sobě odráží vlastnosti Boží. „Učiňmež člověka k obrazu a podobnosti svému.“ S úctou přistoupí před obraz Boží, ježž má úplně rozvinout a co na něm porušeného, poopravit. Dittes si tropí osměšky z idey „obrazu Božího“ či bohopodobnosti, kteráž prý zplodila karikaturu křesťanské výchovy: idea tato není prý žádným vědeckým principem, jelikož prý Bůh není předmětem vědění, nýbrž víry. Tak? vznešená tato myšlénka není vědecká? Označí-li však dítě jako sumu atomů, jako konglomerát různých hmot a sil, pak jest to ovšem vědecké! Atomů nevidí člověk rovněž tak jako Boha. Či suad mám vědecký pojem o dítěti, považují-li je za zdokonalené zvíře? Co pak se srovnává více s lidskou důstojností: pravím-li s Božím zjevením, že jest člověk stvořen k obrazu a podobnosti Božímu, nebo dím-li s darwinistou, že se člověk vyvinul z prašlemu nebo z prabuňky? Kdo pak viděl kdy prašlem a prabuňku? Kdo pak má vyšší pojem o lidské přirozenosti: křesťanství, kteréž i dítěti připisuje rozum, vůli a svobodu, nebo paedagogika Herbartova, který dítěti rozum a volnost upírá, dokud se u něho nevyvinuly appercipující skupiny? Nechť ctěné shromáždění rozhodno samo, které z těchto ponětí jest vznešenější, správnější a vědecktější.

Ne menší důležitost má pro výchovu pravda, že obraz Boží v člověku hříchem prvotným jest porušen. „U hříchu prvotného dělí se cesty,“ praví Diesterweg. Mezi zárodky a výhonky dobra směřujícího k nebesům vyvíjí se bujně různé bejlí: svěhlavost, prudkost, dychtění po zábavách. Proto jest úkolem vychovávajícího učitele, aby to, co by obraz Boží v dítěti znetvořovalo, vyhubil a dítě naučil odříkání se a sebezapírání. I z tohoto náhledu tropí sobě posměch protestant Dittes, proto, „že (prý) měl za následek přísnou kázeň středověkou založenou na principu autority; zapomíná však, že jím velebený paedagog vittenberský, Martin Luther, učil, že lidská přirozenost úplně jest zkažena, tak že prý může jenom hřešiti. „Rozum jest vzteklá bestie, již jest třeba zardousiti věrou.“

Skoro v každé knize pojednávající o vychovatelství prohlašuje se za první zásadu vychovatelskou: „vychovávej přirozeně (naturgemäss)“ Jak pak může tato věta býti vodítkem, když vzhledem k lidské přirozenosti tak mylné a falešné panují náhledy? Podle jednoho jest veskrz zkažená, podle druhého naskrze dobrá. Rousseau prohlásil zásadu: „Řiď se ve všem podle přirozenosti, řiď se jejími popudy, zdravá smyslnost ti není zakázána“ Egoistický boj všech proti všem byl by pak přirozený všechny ukrutnosti, o nichž vypravují všeobecné dějiny, všechny neřesti a zločiny byly by přirozeny, neboť nejsou v odporu s nízkými pudry lidskými. — Tyto tedy otázky: z čeho sestává lidská přirozenost? sestává z části hmotné a duchové? jsou v ní pouze pudry smyslné, nebo též rozum a svobodná vůle? jest mezi tělem a duchem shoda nebo odpor? — tyto základní otázky veškeré výchovy může správně zodpovídat jen učitel křesťanský a dle toho zaříditi svoji metodu.

Jest však v nás pouze přirozenost? neslyšeli jsme nikdy ničeho o nadpřirozeném, ježž božský Spasitel náš v přirozenost lidskou vstoupil? Skrze křest svatý bývá člověk povznesen do stavu posvěcující milosti Boží, stává se synem Božím a chrámem Ducha svatého. To kdyby vychovatel ignorovat chtěl, byl by podoben umělci, kterýž maluje palác knížecí, aniž by při tom dbal v čem knížete. Před chrámem Ducha sv. bude křesťanský učitel státi jinak, nežli nevěrec před „Stoff- und Kräfte-Conglomeraten“. Budeť zajisté s úctou pracovati o jeho výzdobě a s „dítětem Bo-

žím a dědicem království nebeského“ bude zacházeti vážně a uctivě.

Tenť jest tedy předmět vychovatelského umění, dítě, od přirozenosti zlé a přece povinno býti ctnostným. vyhnáné z ráje, a přece dědic království Božího, porušený obraz Boží, ale schopný napravení, znevěcený chrám, jenž má býti opětové posvěcen a vyzdoben; pocházející od Boha, určené pro věčnou blaženost, mladý, slabý poutník, který sám sobě nemůže pomoci, který nezná cesty a prosí dětinně o vůdce k nebesům. Kdo se mu smí nabídnouti za anděla strážného? Zajisté jen ten, jenž sám zná cíl a cesty i mladého turistu, jen z božný učitel katolický.

A nyní na konec ještě otázku: Kdo může činit větší nároky na jméno učitele katolického než ctihodní školní bratři, jež podporovat si spolek tento vytkl za účel? Byl jsem šťasten, že jsem strávil celý měsíc ve Strebersdorfě pod Bisambergem, kdež jsem měl příležitost celý denní pořádek od 1/45 ráno až do 9 hodin večer. veškerý život a veškerou činnost horlivých těchto řeholníků až do nejmenších podrobností pozorovati. Činnost těchto mnohých noviců, scholastiků a učitelů jest rozdělena na modlitbu a studium, zotavení a práci. Tenkrát konalo 27 učitelů, mezi nimi šest z učitelského ústavu z Tisisu po celý měsíc

veliká duchovní cvičení sv. Ignáce. Ostatní pak bratři konali potom duchovní cvičení po osm dní. Ukažte mi učitele, který by konal jednou ve svém životě duchovní cvičení po celý měsíc každého pak roku po osm dní! O posledním účelu a o předmětu paedagogiky mají ctihodní školní bratři zajisté náhled nej-právnejší. Ve velkolepé budově bydlí 160 až 170 horlivých bratří; mezi těmito jest 40 kandidátů, 40 noviců, 60 pak se jich připravuje na úřad učitelský. Kdysi ptal jsem se milého bratra sekretáře: „Odkud nabeřete chleba, byste nasýtili 140 mladých, hladových žaludků?“ — „O to pečuje Boží prozřetelnost skrze čilý spolek pro vychovávání katolických učitelů,“ odpověděl mi bratr sekretář.

Čtené shromáždění! Já jsem se divil dílu jejich, dřív než jsem znal spolek, kterýž založil a vydržuje výborný ústav ve Strebersdorfě. Mohu ubezpečit každého, že se daru jeho užije co nejlépe. Símě tu padne v půdu co možná nejúrodnější. Kdo vychovává katolické učitele, vychovává katolické vojevůdce. A jak zdatnými vojevůdci jsou ti „milí bratři“ v rouchu řeholním! Kéž by dnešní shromáždění získalo spolku blahoslaveného Jana de la Salle mnoho nových členů, dárců a dobrodinců, by cti-hodní bratři ještě více mohli působiti ku spáse naší mládeže a ku blahu vlasti!“ R.

Ze života školského.

Učitelští ředitelé kůru diecese královéhradecké dovolávají se, jak jsem předešle oznámil, zvýšení odměny za své práce, při službách Božích nedělních a svátečních, a za tou příčinou zaslali provolání do svých odborných listů učitelských, jimiž vybízejí stejně smýšlející kol-gy, aby přihlásili se k této akci a vyslali hromadnou deputaci k nejdůst. panu biskupovi, jako vrchnímu představenému duchovní vrchnosti, do jejíž oboru celá tato věc náleží, a od níž jedině lze očekávati kýžené pomoci. Nevím, které listy učitelské toto provolání uveřejnily; dostal jsem však do ruky číslo 19. ze dne 25. dubna t. r. „Posla z Budče,“ v němž shledal jsem jen zprávu o tom provolání, která končí slovy „následují podpisy.“ Z toho jest patrné, že Posel z Budče tomu provolání nepřál; proč? Proto snad, že učitelé obrátili se na nejd. pana biskupa

Brynychy, „Poslu“ snad nemilého? Vždyť to byla ta jediná možná cesta, na které lze učitelům výsledku se nadíti. Či byla to závist nad možným zlepšením poměrů? Či strach, aby „Posel z Budče“ nepozbyl abonentů, kteří jsou ve vleku radikálů, nepřátelé kněžstva vůbec a p. biskupa Brynychy zvlášť? Zdá se, že toť ta pravá příčina, neboť na konci téhož čísla uveřejňuje „Posel“ „Zasláno“ více odběratelů „Posla z Budče,“ z kterého vyzírá závist podřízeného učitelstva, a kdyby se i dušovali, že daleci jsou závisti. Jsouť v „Zasláno“ tom upřelišování, která dlužno uvést na pravou míru.

Hned z počátku praví, že způsob, jakým ředitelé kůru hodlají zlepšiti platy své, neuspokojuje veškeré učitelstvo, jelikož „pp. řídící dbají pouze svého prospěchu, nikoli celého stavu.“ Jak pak je tomu

dávno, co přestaly učitelské listy posmívati se těm kterým učitelům, nějakou službu kostelní zastávajícím, nazývajíce je otroky kněžstva, kteří líbají ruce nejen faráři, ale i kuchaře jeho? A nyní, kdy má kynouti řiditelům kůru z této služby kostelní nějaký prospěch, tu ozývá se nespokojenost těch, kteří nejsou ve službě kostelní, že z toho prospěchu jsou neb měli by býti vyloučeni? Není ta nespokojenost vlastně závistí, které nejsou daleci ti odběratelé „Posla z Budče“? — Vždyť nevylučuje se „celý stav“ ani „podřízené učitelstvo“ ze služby kůrní, aniž možno odloučiti službu varhanickou od služby školní, třeba by si toho „z přemnoha důvodů“ ti podřízení učitelé sebe více přáli. Což neznáte pánové nařízení ministerské, že učitelé mají ve školách pěstovati také zpěv církevní, a tudíž důsledně tento zpěv prakticky prováděti s dětmi v kostele doprovázením hrou na varhany? Proč vyučuje se jako předmětu povinnému na ústavech učitelských zpěvu církevnímu a hře na varhany? Jen se pilně v tom cvičte, abyste způsobilými se stali zastávati službu kostelní na kůru a ubezpečuji vás, že na vás brzo dojde a zvolení budete za řídící učitele na škole při farním chrámu; neboť vezte, že okresní školní rady jsou namnoze v nesnázi při presentaci učitele řídícího v místě farního chrámu, když mezi kompetenty není hudebníka, jenž by službu na kůru zastávati mohl. Pokud nynější poměry potrvají a nemajetným záduším kostelním zvláštního řiditele kůru vydržovati nelze a pokud náboženství jest povinným předmětem na našich školách a cvičení v náboženství povinností dětí i učitelů, kteří je doprovázejí a na ně dozor míti musí: potud službu varhanickou od služby školní odloučiti nelze, kdyby i „z důvodů přemnohých bylo to žádoucí“ mnohým mladším učitelům, bohužel katolíkům (dle křestního listu), kterým kadidlo kostelní nevoní, kteří se snadno v kostele nastudí, kteří — řekněme přímo — by do kostela nepáchli za celý rok, kdyby nemusili!

Dále vyslovují „odběratelé Posla z Budče“ přání, aby „se nezapomnělo při řešení otázky tak důležité též prospěchu podřízeného učitelstva.“ Co tím chtějí říci? Dle evandělického výroku „dělník jest hoden mzdy své“ zajisté řídící učitel kůru odměňuje své podřízené učitele dle skutečného výkonu jejich, potřebuje-li jejich služby a výpomoci. Jen že bohužel jest mnoho,

přemnoho mladších učitelů, kteří nejsou hudby ani zpěvu řádně znalými, aspoň tak znalými, aby platně při obřadech církevních na kůru vypomáhali mohli; mnozí ani o to nedbají, aby se v hudbě zdokonalili, ač by na mnoha místech k tomu příležitosti měli dosti; a tak namnoze jest řídícímu samému odbývati funkce se školními dětmi, jak může! Zde platí zase, jak s hora pověděno bylo, cvičte se pilně v hudbě a zpěvu chrámovém, a vypomáhejte ochotně svému nadřízenému řiditeli kůru, a on vás dle zásluhy odmění.

Co v „Zaslánu odběratelé Posla z Budče“ praví o příjmech štolárních, že „mnohde i výši služného řídícího učitele dosahují, až prý závist — nikoli snad v řadách podřízeného učitelstva (daleci budme toho?!) — ale občanstva vzbuzují, a že dosahují mnohdy úžasné výše“ — toť tvrzení, které, nejméně řečeno, s pravdou se nesrovnává. Mám kollaturu četnou, přes 3000 duší čítající a pravím, že štolární příjem prodlením posledních roků, kdy hospodářská panuje krise, sklesl na jednu třetinu proti dobám dřívějším; a jsou-li v roce jeden, dva větší pohřby, věřte, že ti větší rolníci — statkáři více smlouvají, nežli ti menší a že toužíme po tom okamžiku, kdy bude štola buď úplně zrušena — bylo-li by to možno, neb novým zákonem upravena, poněvadž ten štolární groš je perný groš, kterého by se rád mnohý odřekl nejen kněz ale i učitel, řiditel kůru.

Další průběh celého „Zaslána“ vypadá skoro spíše jako denunciac, že „proto tak dlouho odkládáno s úpravou služného učitelstva, že občanstvo i páni poslanci z těch mimořádných příjmů ze školy plynoucích a mnohdy úžasné výše dosahujících seznali, že to s tou učitelskou bídou není tak černé jak se to malovalo.“ Znáte vy mladí páni, co se říká o tom ptáku, který do vlastního hnízda...? Neřekl jsem pravdu, co naznačil jsem o vašem „Zaslánu“, že z něho vyzírá závist? To není kolegiálnost vámi velebená, po níž sami tak toužíte; takhle se jí nedoděláte! Ostatně vyhledáte-li cestu, na které byste došli i svého prospěchu, „by otázka odměňování funkcí kostelních rozřešena byla as v ten způsob, by i podřízené učitelstvo podílu na štole mělo, ovšem bude-li pěstování hudby chrámové dbalé,“ bude to pro vás výhodou, které vám z toho srdce dopřejeme; aspoň snad na mnoze spíše přilnete ke kostelu a k posvátným obřadům více, než až posud, bude to i prospěch mládeže

vám svěřené, že příkladem dobrým jí předcházeti budete a k náboženskému vychování její přispějete. A abyste spíše uhodili při svém pokusu na cestu pravou, prozradím vám, co řiditelé kůru až dosud podnikli a jak dopadli.

K vydanému provolání přihlásilo se mnoho řiditelů kůru, kteří si přáli buď k deputaci se připojití aneb aspoň svými podpisy žádost sepsanou opatřiti. Byla zvolená osmičlenná deputace, která v úterý po svátcích svatodušních dne 15. t. m. odebrala se k nejdůst. panu biskupovi v Králové Hradci, aby mu žádost sepsanou podala a za podporu a pomoc jej požádala. Nejdůst. pan biskup deputaci velmi laskavě a vlídně přijal a přislíbil jí veškerou v mezích zákona možnou pomoc a mluvil s ní, aby pp. řiditelé kůru s žádostmi na obec nenaléhali, že obce jsou nyní přetíženy

platy ohromnými, čemuž z přesvědčení pp. učitelé přisvědčili a souhlasili, že by podobnými žádostmi občany jen pohoršili a u nich o vážnost a důvěru se připravili; vložili proto s důvěrou celou tuto věc v ruce svého vrchního duchovního pastýře, který zajisté postará se, aby k žádoucímu konci přivedena byla. Protož komu na úpravě těchto poměrů záleží a kdo z úpravy této svůj prospěch míti si přeje, přičiňte se, abyste důvěrně na konání a počínání svého vrchního duchovního pastýře pohlíželi, nerozumnými výbuchy svých přání a politickými rozmachy činnost jeho blahodárnou nemařili, ale spíše trpělivě a horlivě v službě kostelní k zvelebení církevního zpěvu a hudby chrámové — jak povinností vaší jest — napomáhali a tak se kýžené nápravy dočkali, čemuž volám srdečné „Zdař Bůh.“
St.

DROBNOSTI.

Katolické ústavy učitelské ve Währingu u Vídně a v Tisisu (ve Vorarlberku) pálí velice redakci časopisu „Freie paed. Blätter“, kteráž vypravuje s jakýmsi překvapením, že se ústavu katolickému ve Währingu velmi dobře daří a kandidátů že se hlásilo do něho tolik, že nemohli být všichni přijati. Též ústav v Tisisu jest prý „dobře obsazen“ a loni prý již začal rozesíláním prvních absolvovaných kandidátů. Dva ústavy katolické (o protestantských ústavech učitelských ctěná redakce prot. patrně neví) nejsou prý proti velmi četným ústavům liberálním příliš mnoho. Když však prý se uváží, jaké krásné a velkolepé dílo (= moderní škola) pomocí seminářů katolických má být podkopáno, nejsou prý ty „vykonané už kroky zur Inangriffnahme dieses Zerstörungswerkes úplně bezvýznamny.“ — V této bolesti má však ctěný redaktor, A. Chr. Jessen, jednu velkou útěchu. Má totiž za to, že „luk pobožnosti v těchto seminářích silně napjatý přemrskne se v opak,“ až kandidáti ústav opustějí. Mimo to prý přijdou absolvovaní katoličtí seminaristi „do velkého kruhu učitelů svobodomyšlných“, a proto prý „nebudou nositi dlouho duchovní řetězy, jež na ně v ústavě byly zavěšeny!“ — Odkrývati svoje a své strany nejvnitřnější smýšlení čili jak se ve příčině

této říká v řeči „kulturní“ — „aus der Schule schwatzen“ není prý vždy dobře; ale my toho p. Jessenovi nezazlíváme, spíše mu děkujeme za jeho upřímnost — R.

Přetížení žactva učivem. O předmětu tomto dočítáme se ve spisku J. A. Herzoga „Die Schule und ihr neuer Aufbau auf natürlicher Grundlage“ věci velmi zajímavých. Spisovatel totiž chce, aby školství bylo postaveno na základ přirozenější a valně jinak bylo organisováno než jest nyní. Že by všechny jeho nové návrhy, jež v příčině této činí, byly dobré a praktické, o tom ovšem pochybujeme, za to však jest jeho kritika školství nynějšího skoro veskrz trefná. I listy liberální prohlašují s pochvalou o knize této, že tvoří mezi tou ohromnou spoustou různých rukovětí, učebnic atd. atd., milou oasu. Proto snad nebude ni nám zazlíváno, když z kritické části knížky této podáme malou ukázkou. — Škola má úlohu dvojí: poskytovat vše obecně lidské vzdělání a vzdělání odborné. Vzdělání všeobecné jest harmonické; všechny lidské schopnosti a síly, rozum, cit, obraznost, vůle a paměť mají stejnou měrou býti pěstovány a tělo jakožto sídlo ducha má býti při zdraví zachováno. Vzdělání odborné čili vzdělání pro jistý stav jest neharmonické; jeho cílem jest vzdělání jednotlivých vloh a schopností, obyčejně rozumu, nebo

dosažení jisté dovednosti. Oba úkoly nemohou a nesmějí sloučeny být v jeden. To však se stalo. Jednotlivá povolání žádala na škole, aby přijala částku vyučování odborného. Škola činila v této příčině jeden malý ústupek po druhém a tak zatačila úkol všeobecného lidského vzdělání do pozadí. To platí o všech školách „Der Beruf hat sie, die ursprünglich allgemeine Bildungsanstalten waren, zu Fachschulen gemacht und sie derartig mit Lehrstoffen überladen, dass sie heute kaum noch sich dessen klar bewusst sind, was sie zu leisten haben.“ Každá chce totiž všechno a stát svými zákony, nařízeními, regulativy, snahu tuto jenom podporuje. „Títo lidé, kteří horlí proti přetížení mládeže, mívají velkou radost z dobrého výsledku při zkouškách.“ — Kvantitativní přetížení mělo v zá-pětí celou řadu organických vad a chyb. Vzdělání tělesné se zanedbává, proto že nevede k mnohovědění; proti tělesným cvičením, vycházkám atd. jeví se odpor, neboť prý tím bývá zkracováno učení. Učebnice, kteréž jsou živému porozumění jen na překážku a kteréž mysl dětí od skutečného světa odvracejí, zavedeny byly do školy, aby učení bylo urychleno způsobem nepřirozeným. Již v prvním roce školním bývá mladý duch cvičením se ve čtení a psaní tlačěn na cestu nepřirozenou. Duše dítěte cítí, že jest přesazena do světa cizího; odtud ten veliký rozdíl v jeho chování doma a ve škole, jež se jeví nejvíce ostýchavostí, tichým mluvením a zkomolováním řeči mezi vyučováním. Látka učebná probírá se s chvatem; dítě nemůže přijít ku klidu, zum Aussch-heraus-geben, osvědčení svých schopností a náklonností. Kult slova jest středem veškerého vyučování, a tak stává se, že se ve škole pracuje jenom ještě s rozumem a s pamětí, obyčejně však jenom s pamětí; ostatní síly duševní nebývají uváděny v činnost. I takových látek, kteréž jsou určeny pro cit a obraznost anebo které tvoří základ chuti a jednání, používá se ku cvičení rozumu a paměti, vychovávání pak ethické a aesthetické se zanedbává. — Tak Herzog ve knize svrchu uvedené, již vydal v Curychu r. 1892.

Kolik písní církevních a obsahu náboženského možno nacvičiti

v obecné jednotřídní škole? Od pana P. A. M. obdrželi jsme ve příčině této následující řádky: Zajisté se ráčíte zavděčiti čtenářům Vašeho ct. časopisu otisknutím přiložené zprávy, kolik písní církevních a náboženského obsahu možno nacvičiti v obecné jednotřídní škole, rozdělí-li se písně na několik ročníků stále se opakující a zpívající dle jednotlivých dob církevního roku. Však ranní i odpolední vyučování dlužno započítati zpěvem, a tím také odpolední zakončiti. Pak mezi jednotlivými hodinami možno zpívati několik slok té které písně, která pro ten který čas církevního roku ustanovena a vhodná jest. Ovšem celá píseň se za tu chvíli nepřezpívá, ale dlužno ji rozdělit tak, aby se celá přezpívala mezi vyučováním. Tak na př. v adventě zazpívá se po modlitbě 1. a 2. sloka, mezi 1. a 2. vyuč. hodinou a 3. a 4. sloka, po 2. hod. 5. a 6. sloka písně: „S nebe posel vychází“, nebo „Rosu dejte, oblakové“, a podobně děje se i s ostatními písněmi. Dle toho, jak mnoho mi mezi hodinami času pro zpěv zbývá, zpívám 2 i 3 sloky; pak i dle toho, jak jsou dlouhé se řídím. Podobně počínám si také s jinými písněmi, školních a národních nepomíjeje. S těmito zacházím podobně, jenže jich nikdy ne užívám k započetí a ukončení vyučování. Žáci mají choditi 8 let do školy; leč na 1. šk. rok nelze počítati pro neschopnost nováčků, a na 8. šk. rok, že většina žáků vystupuje; tož mám písně na 6 ročníků rozděleny. Kterou píseň letos důkladněji cvičím, následujících 5 let opakuji, a zase za 6 let na ni dojde k důkladnému cvičení. Jinak to při krátkosti času, 2 půlhodin v témdni, na jednotřídní škole praktikovati nelze, a písně musí býti i na jednotlivé dny v témdni rozvrženy. Tak v pondělí ráno zpívám „Minula noční hodina“, v úterý před náboženstvím „Otče náš, milý Pane!“ ve středu „Přiď, Svatý Duše!“ v pátek „Minula noční hodina“, v sobotu před náboženstvím „Přiď, sv. Duše!“ V pondělí při zakončení: „Anděle Boží, Strážce můj“, v úterý: „Blahoslavme Pana Boha“, ve středu „Otče náš“ (ze 3. čít.), v pátek: „Anděle Boží“, v sobotu „Píseň večerní“ (ze 2. nebo ze 3. čít.). — Mohu podati i podrobnější rozvrh písní církevních pro všechny jednotlivé doby církevního roku, jak jsem si je sestavil za své 11leté praxe na jednotřídní obecné škole. — Na jednotřídní obecné škole v Kotelsku zpívají žáci následující církevní a náboženské písně ze „Skřivánka“: 1. Ranní. 2. Před- a 3. po

křesť. cvičení. 4. Před- a 5. po kázání. — Mešní: 1. Shlédni, Bože! 2. Pozdvihni se, duše z prachu. 3. Bože, před Tvou velebností. 4. Před Tebou se klaníme. 5. Jako ditky k Otci svému. 6. Ejhle, oltář Hospodinův září! — O nejsvětější Svátosti: 1. Zvěstuj těla. 2. Svatý, svatý. 3. Poklekni na kolena. 4. Svatý Bože, svatý silný. — O Božím Těle: 1. Sestupte, anděléové s hůry! Adventní: 1. Ejhle, Hospodin přijde! 2. Rosu dejte, oblakové! 3. S nebe posel vychází. Legenda: 1. Šel jest Pán Bůh, šel do ráje. Vánoční: 1. Narodil se Kristus Pán. 2. Prorocství se vyplnilo. 3. Maria lůžko ustlala. 4. Chtíc aby spal. 5. Slyšte, slyšte, pastuškové. (Mimo tyto ještě mnoho vánočních písní a koled.) — Postní: Již jsem dost pracoval. 2. Oči hořké slzy lejte. 3. Umučení našeho P. J. Krista. 4. Dokonáno jest! 5. Když na rány a bolesti. 6. Když v myšlení usmrcení. 7. Svatý kříži, tebe ctíme. — Velikonoční: 1. Vstal jest této chvíle. 2. Třetího dne

vstal Spasitel. — Svatodušní: 1. Přijď, o Duše přesvatý. 2. Přijď sv. Duše. — K Pánu Ježíši: 1. Ó Jesu, spáso naše! 2. Ach můj nejsladší Ježíši! 3. Mé Jsi potěšení, o Ježíši! — K Panně Marii: 1. Maria, Maria, nad slunce jasnější! 2. Tisíckrát pozdravujeme Tebe! 3. Vzpomeň, o Královno milá. 4. Zdrávas panen všech ozdobo. 5. Zdrávas buď nebes Královno! 6. O Maria, Matičko laskavá! — O andělich a svatých: 1. Anděle Boží, Strážce můj! 2. O sv. Josefu: Zdráv buď, o muži! 3. O sv. Janu Nep.: 4. Vroucně vítán buď, o Jene svatý. 4. Když mile máj zavívá. 5. Svatý Václave, vévodo České země. — Rozličné: 1. Tvůrce mocný, nebe, země. 2. Uslyš, Bože, s trůnu svého. 3. Když srdce zarmoucené. 4. Bože, vzdáváme Ti čest. 5. Bože, chválíme Tebe! 6. Tam, kde strmí církve týmě. — Mimo tyto z čítanky 2.: Píseň večerní, Pán Bůh dobrý jest; z čít. 3.: Modlitba Páně, Otázky, Večerní píseň. — Duchovní národní písně: Aby nás Pán Bůh miloval, Měsíce máje.

Spisy redakci zaslané.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník X. č. 8. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: † Jan Nep. Soukop. Nástin životopisný. Podává Jan Halouzka. (Pokračování.) Z legend Ant. Bulanta. Sv. Ondřej Corsini. Ve vsi a v zámku. Povídka. Napsal V. Špaček. (Pokračování.) Bible a Homér. Přel. Aug. Tvrzský. Suggesce a hypnotism ve světle vědy a víry. Sděljuje prof. Frant. Horáček. (Pokr.) Bez. Báseň od El. Lakarové. Poslední mše. Napsal Jan Lada. Přeložil V. T. Kamejský. Patmos. Lístek jubilejní. Napsal Fr. Skalík. Papouškové psaví a draví. Několik exemplářů vybral Frant. Vaněček. Z cesty po Korsice. Podává Dr. Fr. Maleček. (Pokračování a dokončení.) Charakteristika Husových Listů. Napsal Jan Filip Konečný. (Pokračování.) Listy z Asie. Píše — x. (Pokračování.) Pravda a Draperovy dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou. Uvažuje Jan Pauly. Z národního divadla. Píše Josef Flekáček. Literatura. „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a

předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Red. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Časopisu tohoto vyšel právě seš. 7., jenž jest vyplněn jako obvykle pracemi veskrz zdařilými.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. III. č. 18. s následujícím obsahem: Bankrot bezkonfessionální školy. Červeným, červeným i bezbarvým na dobrou uváženou podává Dr. Rud. Horský. Práci sláva. (Báseň Fr. Chramosty.) Čest práce. (Báseň Ant. Sychrovského.) Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. Dopisy.

Dom a škola. Vychovatel'ský časopis pro rodičov a učitel'ov. Red. Karol Salva v Ružomberku. Roč. X. čís. 4.

Pracovna. List pro ženské ruční práce. Vydavatel Josef Schindler. Redakce a administrace: Konviktská ulice č. 15 nové. Ročník I. čís. 1.

Rozhledy po lidumilství. Red. Marie Zelená. Roč. II. Čís. 4. přináší vyobrazení ochranovny v Mettray u města Tours ve Francii; provolání ku čtenářstvu ve prospěch „Družiny bl. Anežky“; článek o ochranovně v Mettray k titulnímu obrázku; báseň „Bl. Anežka Česká“; báseň „Mučedníci“ od E. K. B., o mnoho lepší než byla báseň stejného názvu od Růž. Jesenské. Doporučujeme.

Legendy. Životy svatých a světic Božích na každý den celého roku. Knihárnám osobním, farním, školním, obecním, spolkovým a rodinným veršem národním sepsal Beneš Method Kulda, sídelní kanovník vyšehradský. Svazek XII. (měsíc prosinec.) Cena 40 kr. Nákladem vlastním. — Sešitem tímto ukončeno jest důstojně krásné dílo velezasloužilého a proslulého Nestora mezi spisovateli kně-

žími, kanovníka Beneše Methoda Kuldy. My dílu tomu přejeme upřímně rozšíření co největšího; zasluhujeť ho měrou plnou, a to tím více, když se vysoce důstojný pan autor uvolil každé knihovně zaslati dílo celé — všech 12 sešitů — franko za velmi levnou cenu 3 zl. 50 kr.

Obzor. Red. VI. Šťastný v Brně. R. XVII. čís. 10.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. a vyd. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 10.

Osmá výroční zpráva spolku „Ochrana opuštěných a zanedbaných dívek“ v Praze za rok 1893. Nákladem spolkovým. — Spolek tento působí velmi zdárně; proto jej doporučujem laskavé přízni. Dárky peněžité pro spolek přijímá sl. B. Perwolfova v Praze čp. 273. — III.

Konkursy.

Ve školním okrese Turnovském obsadí se místo řídícího učitele při dvoutřídní obecné škole ve Volavci s požitky třídy čtvrté. Žádosti doložené průkazem o zákonné způsobilosti k vyučování katolickému náboženství ode dne 24. května do 6 neděl.

V Kolínském okrese školním obsadí se definitivně: 1. Místo podučitelské na dvoutřídní obecné škole v Poboři se služným ročním 350 zl. 2. Místo podučitelské na čtyřtřídní obecné škole ve Starém Kolíně s ročním služným 400 zl. 3. Místo podučitelské na dvoutřídní obecné škole v Ždánicích s ročním služným 350 zl. 4. Místo učitelky na pětitřídní obecné škole v Plaňanech s ročním služným 500 zl. od 27. května do 6 neděl.

Ve školním okrese Blatenském obsadí se následující místa: 1. Místo učitele odboru III. při škole měšťanské v Blatné se služným 800 zl. 2. Místo podučitele při obecné škole v Blatné a místo podučitelky při obecné škole v Rožmitále se služným 400 zl. 3. Místa podučitelů v Starosedle-Hrádku, v Kocelovicích, v St. Smolívci a v Zábोří se služným 350 zl. Žádosti od 30 května do 6 neděl.

Listárna administrace.

Valná hromada družstva „Vlast“ uzavřela, aby si družstvo koupilo dům. Výbor konal v této záležitosti několik porad a seznal, že dům větší, solidní, v Praze pod 100.000 zl. r. č. dostati nelze. Úprava koupeného domu a převodní taxy obnášejí mezi 10.000—20.000 zl. I má-li se myšlénka družstva uskutečniti, jest potřebí: a) aby členové družstva splatili hojně členských vkladů (je mezi nimi na 60.000 zl.

upsaného jmění); b) aby dlužníci splatili co nejvíce dluhů (je mezi nimi na 30.000 zl. kapitálu); c) aby dlužníci větší a starší skládali místo úroků dobrovolnou daň na koupi domu, jak to již četní učinili, a d) konečně, aby počet členů družstva i dále se rozmnožoval. Jedině tak se koupě domu uskuteční. Členové družstva nechť jsou ubezpečeni, že výbor v této záležitosti nerozvážného kroku neučiní.

OBSAH: Methoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. Frant. Horáček. (Pokračování.) — V říši malých. Methodické pojednání. Od Č. Kalandry. (Dokončení.) — Cíl a předmět paedagogiky. (Dokončení.) — Ze školského života. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Listárna administrace.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupečům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (fární dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

IV. Maffeus Vegius.

Píše Jos. Moudrý.

(Pokračování.)

I. Vychování tělesné a počátky duševního.

Rodičům vstřípena jest vroucí láska k dětem, která pečuje o blaho jejich, zjednává jim bohatství, čest, vynikající místo mezi spoluobčany a nešetří ani nákladu, námahy ani nebezpečí. Ku dosažení tohoto cíle není přiměřenější cesty než rozumné, na základech ctnosti spočívající vychování mládeže; děti dobře vychované získají si později nejen obecnou úctu, nýbrž vyznamenají se jako řádní občané horlivostí v konání povinností svého stavu. (kn. I. kap. 1.)

Mají-li děti býti řádně vychovány jest třeba, aby ti, kdož je vychovávají budou, věděli a na paměti měli všechny povinnosti i práva, jichž v tak důležitém díle potřeba. Jest dále žádoucí, ba nevyhnutelné, aby děti stále před očima měly dokonalý vzor v myšlení i jednání, dle něhož vychovány býti mají. Rodiče mají býti tímto vzorem, nebo děti jsou v mladistvém věku ponejvíce upoutány na úzký kruh rodinný. Rodiče mají především povinnost řádný život vésti, zářiti jako vzor — ctností a dobrými mravy a mají pečlivě bdíti nad sebou, aby právě oni nějakým způsobem špatný příklad nedali. Má-li dobrý příklad ve všech poměrech životních velký vliv, jest dvojnásob důležitý při vychování.

Dobrý příklad rodičů jest první podmínkou řádného vychování.

Nastávající rolník zajisté více pokročí, bude-li pozorovati starého a zkušeného rolníka při pluhu a kopání, než kdyby se dal od něho poučovati o rolnictví doma. Vůbec se dosáhne v každém oboru umění a vědění mnohem více *živým příkladem* a samočinným napodobováním nežli pouhým poučováním a napomínáním. Jeť vlastností dětí, že vše, co kolem sebe spatřují, jako opice napodobují; tím více se tudíž naučí od rodičů, protože jsou s nimi v nejužším styku, až do nejmenších podrobností všemu, co na nich vídají. Tyto první dojmy stanou se jim zvykem a působí rozhodně na jich život pozdější. Nesmějí tudíž rodičové péči o svůj vlastní mravně náboženský život již proto zanedbávati, poněvadž děti již z úcty ku svým rodičům dobrovolně a samy od sebe rozhodují se pro dobré

a proti zlému. Kde bychom tudíž mohli najít příkladu působivějšího nad živé, bezprostřední slovo a příklad rodičů? Dětem jsou právě rodiče nejlepšími vzory, neboť jsou s nimi spojeny nejněžnější láskou a přítelností; mimo to je mají nejen v představě, nýbrž v skutečnosti a to ustavičně před očima. Zvláštní zřetel má tu Vegius ku matkám. Ony náleží k slabému pohlaví, jsou více nakloněny ku ješitnosti a citlivůstkářství a protož i většímu nebezpečí vydány. Jak tedy může býti dcera bohabojná, zdrženlivá, práce milovná, když matka probíjí čas v ne slušných radovánkách, tanci, modě? Jest-li však matka zbožná a zbožnost v domácnosti pěstuje, jest-li milosrdná, chudíně a nešťastným nápomocná, když bohabojná a v ohledu víry a mravů nic jí vytýkati nemožno, nebude jinak, než že i dcera její v šlépěje tyto vstoupí. Ona napodobí ctnosti své matky, pozvolna jim zvyká, zvyk hluboké zapouští kořeny a nemůže býti vytržen ani zviklán. Protož děkuje Plinius v listu svém tetě Hispule, že choť jeho dobře vychovala a že se od ní nenaučil jinému než ctnosti (IV. 19.).

Když Vegius všechny povinnosti rodičům na srdce vložil, přechází ku tělesné výchově dítek a to ještě před narozením (kn. I. kap. 2.). Jako u stromu, jenž ve špatnou půdu zapustil kořeny, všechna péče, kterou mu věnujeme, marna jest, bobré a bohaté ovoce se od něho očekávati nedá, tak i pečlivé vychování málo prospívá, když dítě za takových okolností na svět vstupuje, které již předem připravují veliké obtíže při vychování. Toho pamětlivi budtež rodiče, neboť dle svědectví lékařů přechází fysický i morální stav otce na tělo a duši dítěte. Děti, jichž otcové k smyslnosti nakloněni byli, jeví tutěž vlastnost. Básníci řečí vypravují, že Pallas Athene, kterou měli za bohyni panenské čistoty, nepovstala jako ostatní děti Jupiterovy z jeho spojení se ženou, nýbrž že vyskočila v úplné zbroji z jeho hlavy, jakoby nepůsobila zde smyslnost nýbrž moudrost, která na dceru přijíti měla. Protož napomíná Vegius otce, aby v jídle a v pití byli střídmi, aby z jich dětí nestali se pijáci a nenasytové.

Když dítko na svět přišlo, počíná matce veliká starost o jeho výživu. *Vegius tu naprosto zavrhuje, aby dítko bylo od matky odstraněno a jiné ženě svěřeno*; neboť jest jisto, že podstata mléka má veliký vliv na vývoj fysických i morálních vloh. S mlékem ssaje dítko i vlastnosti ženy, kteráž je vyživuje. Jest pošetilý náhled, myslí-li matka, že příroda dala ženě prsy pro krásu a ozdobu a ne pro výživu dětí. Pryč tedy s onou ješitností a spíše nelidskostí, kterou bychom marně hledali u lvice neb vlčice. Odložila-li matka dítě, ztrácí i ono přirozenou lásku k matce a přenáší ji na osoby cizí. — Když však pro rozličné příčiny není možno matce dítko vyživovati, budiž velice opatrná při volbě kojné a hled na její vlastnosti tělesné i duševní (kn. I. kap. 4.).

V následujícím mladém věku budiž dítě ušetřeno od každé dráždivé a bujně potravy, jakož i ode všech podobných nápojů, zvláště vína. Do devátého roku dětem vůbec žádné víno dávati se nemá, neboť dráždí příliš jejich nervy (I.—8.). Nebudiž dětem předkládána potrava ani příliš skrovná a obyčejná ale ani vzácná, nýbrž přírodě vyhovující. Jest to důležité nejen pro přítomnost ale i pro budoucnost, neboť způsob života, jemuž dítě přivyklo jest základem pro život budoucí (I.—5.). Míra v potravě budiž dostatečná; spíše snese dítě zimu nežli hlad, kterýmž se odjímá tělu, jež stále a nejvíce roste, potřebná síla. Dítě musí býti opatřeno dobrým šatem, aby rychlé proměny povětrnosti snad zhoubně na tělo jeho nepůsobily; tato péče nebudiž však přemrštěna, aby se dítě choulostivým

nestalo. *Otužování* proti zimě nijakou škodu na mladém zdraví nepůsobí; vyšší přirozená teplota připouští zimu snáze snášeti (I.—6.).

Aby vzrůst těla nic nerušilo, nemá býti dítě až do 5. roku ku práci přidržováno, neboť v tomto věku ani ku práci ani ku vyučování schopno není. Přiměřený *pohyb* a *hry*, pokud se při nich nic nepřístojného neděje, a nejsou-li spojeny s přílišným napínáním tělesných sil, ochraňují tělo od lenivosti a jsou mu prospěšny. *Křik* a *pláč* u dětí nepotlačuj, neboť dle obecného náhledu přispívá ku vývoji činných orgánů a jich sil (I.—9.).

Dítka v tomto věku umějí již mluvit a táží se mnohokrát ve své zvědavosti rodičů po těch neb oněch věcech. Tu varuje Vegius rodiče, by se chránili vypravovati dětem *nevhodné příběhy* a *pohádky* plné báječných a divých postav, které způsobují dětem úzkost a strach, jenž pronásleduje člověka i do stáří. Také mají mnohé matky ten nemrav, aby na jevo daly dětem svou něžnost a lásku, že *jména* jich *všelijak zpotvořují* a *překrucují*. Taková ošklivá jména zůstávají mnohdy dětem po celý život (I.—10.—11.).

První a nejvyšší povinností rodičů jest v tomto čase, vésti dítka k úctě Boží, dítě ať si náboženství váží, o Bohu se vši pokorou a uctivostí mluví, a nikdy duši svou *lži* neposkvrní. Nic není nedůstojnějšího člověka nad tuto nepravost, lež. Zvykne-li si jednou lháti, schopno jest později každé špatnosti a nedá se zdržeti od nejčernějších a nejhroznějších činů.

Do uší dětských nechť se nedonesou špatné řeči, sic jim potom rádo naslouchá, v nich nalézá zálibu a tento nemrav „jako smůla až do stáří se na ně lepí“ a nedá se tak snadno odstraniti. Protož braň, aby se tvé děti nestýkaly se soudruhy špatně vedenými, nedovoluj jim s nimi důvěrné poměry zapřádati; nejprísněji zapověz jim obcovati s čeledí, by nic špatného si neosvojily. Nevoď jich také na veřejná místa, kdež se mnoho lidu shromažďuje, neboť tam slýchají řeči, kteréž jsou k tomu mířeny, aby vzbudily odpor ku ctnosti. Nestačí však pouze ucho a jazyk dětský opatrovati. Jako nečisté řeči uchem tak ošklivé *malby okem* poskvrňují vnímavou fantasii dětskou. „*Divadla* ať děti nenavštěvují, protože jsou dráždivými prostředky smyslnosti.“ Jest dále třeba bdíti i nad *rukama* dětskýma, aby zdrženlivé, čisté a neposkvrněné zůstaly a neupadly ve zvyk, tajně neb veřejně se cizích, třeba i nepatrných věcí zmocňovati. „Nabyla-li tato nepravost u člověka pudy, nehrozí se ani sebe větší nepoctivosti.“ Varujte i děti od hry v *kostky*.

Tímto vytknul Vegius negativní činnost rodičů při vychování (I.—11.—14.) a hned zase klade jim na srdce rady následující.

Místo divuplných pohádek počínej raději, když k tomu příležitost jest, rozmluvy, kteréž mládeži na srdce kladou *rozšafnost*, *skromnost*, *lásku ku vědě* a *především úctu k Bohu*. (I.—13.) Muže, kteří si získali slavné jméno, povznášej s největší chvalořečí a naproti tomu mluv s ošklivostí o zločincích, vypravuj hochům jaký trest a hanbu zakoušejí tito, — čest a odměnu oni. Příklad odvrátí je od zla a přikloní ctnosti. Dítě má poznati smutné následky, jaké přináší život špatný, poněvadž jest to nejúčinnější prostředek od špatného života je odvrátiti, když se o tomto následku přesvědčilo (I.—16.). Mocný účinek na mravné vychování má *obcování se staršími a vzdělanými* muži a protož „voďme hochy do společnosti, kde mravnost a náboženství jest v úctě, kde se mluví o nevinnosti, skromnosti a spravedlnosti. Přidržuj je, aby uctivě pozdravovali, žádnou nevoli neb mrzutosť nejevili, nýbrž stále veselí, čiperní, svěží byli a nedávali snad na jevo, jako by

si bližního nevážíli. Uč děti každého přívětivě osloviti, na otázku zdvořile odpovídati, nestáti tvrdošíjně na svém mínění, málo a jen potřeba-li — mluvit, jiným řeč nepřerušovati, každého dle stáří a stavu ctíti, osoby níže postavené nezlehčovati. (I.—15.)

Dopustilo-li se dítě svévolně přestupku, jest na rodičích, aby je potrestali. Přestupků dopouštějí se nejčastěji děti rozmazlené. Tu horlí Vegius proti matkám, pravě: „Chování mnohých matek podporuje mravní lenivost a rozpustilost, neboť ony z nerozumy a z nedostatku zkušeností ve vychování a ze slepé lásky přliš mnoho promíjejí. Jestliže stopa cti, stín šlechetného jednání a mužné síly v dítěti dlí, ony pošetilou sentimentalitou je úplně ničí. Synové žádají něčeho a rodiče brání; synové vzdorují a rodiče povolují; synové stěžují si na urážky svých soudruhů, na tresty učitelů a matky berou je v ochranu; cítí se v svých dětech uraženy a staví se na jich stranu. Děti mohou žádati cokoli, nic se jim neodepře. Není lepšího prostředku nad tento, děti ve zkázu uvést.“ *Protož časté prominutí trestu a přílišná dobrota více u vychování škodí než prospívá!*

Vegius horlí sice proti častému odpouštění a přílišné dobrotě, ale není jinak přítelem ani obhájcem trestů tělesných, ba on povznesl se nad obyčej své doby a jest odpůrcem trestů tělesných. Praví: „Na omylu jsou rodiče, kteří myslí, že bití jest hlavní požadavek dobrého vychování. Tím nedosáhne se nic jiného, než že se u dětí vzbudí bázeň; mnohdy mají rány za následek tělesný neduh, zvláště když rodiče bijí děti ve zlosti. U hříbete nesmíme užiti ran ani ostruh; i starší zvířata úzdě zvyklá, častými ranami stávají se vrtohlavými. Jak teprve u dětí? Není to ovšem tak míněno, že by se měla úzda všem mladým chutěm povolit, — ale mírná a rozumná kázeň dítě snáze a s lepším výsledkem od zlého zachová a mu lásku ku ctnosti vštípi.“ (I.—16.)

Vegius klade odpor i obráncům trestů tělesných, třeba záštitou jejich bylo i písmo svaté. Praví: „Jestliže jest hoch ušlechtilého citu, že z vlastního popudu ku ctnosti a vědě jest nakloněn; když jest mravný, nadřizených poslušný, k sobě rovným snášenlivý, pracovitý, není ku chvále lhostejný a jestliže poklesku se dopustí, — táži se těch, kteří absolutní potřebu trestů tělesných uznávají — jsou starozákonní předpisy na tak zdařeného hochu mířeny, že by se při nepatrném poklesku hned užiti mělo metly a důtek, neb zdaž není spíše možná obava, že dítě takovým zacházením zmalomyslní? Myslím, že v takovémto případě lépe se poslouží mírnými prostředky.

Jestli ale chovanec tak zlé povahy, že všechny mírné prostředky neúčinkují, tedy nutno sáhnouti k prostředkům starozákonního spisovatele. Zdá se nám ale, že tyto prostředky jen pro židovský národ určeny byly, jenž právě, jak z úst nejvyšší Pravdy víme, byl tvrdé šíje a rány ba pohlavky potřeboval. Často nalazáme děti takřka kamenného srdce a ty jsou tím tvrdošíjnější, čím více výčitek a ran dostávají. Ani zde nemůžeme tedy doporučovati tresty tělesné. Kdo ostatně náš náhled nesdílí, ten nejméně uvažuje slova básníkova: „Všeho s měrou“. (Terent. Andr. act. I. sc. 1, v. 34.: Id arbitror apprime in vita esse utile, ut *ne quid nimis*.) A otázke-li se mne kdo, jakým způsobem takového člověka vésti a jak nejlépe na dobrou cestu jej přivést, tomu odpovídám, že jest největší obtíž přetvořiti lidskou povahu a vrozeným nezřízeným pudům opačný směr dáti. Přec však nesmí se zapomenouti, že žádný zvyk není tak hluboce zakořeněn, aby ne-li snad z kořene vyvrácen, tedy aspoň poněkud zviklán býti nemohl, zvláště když naň působí rozumnými prostředky ruka zkušeného vychovatele.“ (I.—17.)

Když byl Vegius dal radu rodičům, jak si mají vésti při vychování dětí v rodině, kráčí dále, aby upamatoval učitele na jich práva a povinnosti ve vyučování, aby jim ukázal, jak si kdy vésti mají, aby dospěli k cíli žádoucím.

(Ostatek příště.)

Relief a basrelief.

Píše Fr. Vaněček.

Reobyčejný nápis má býti lakem pro velmi obyčejnou věc a sice proto, že ona zcela obyčejná věc jest životní otázkou pro vyučování náboženské, a že se o ní již psalo mnoho a není tak snadno upoutat k ní čtenáře. Vysloviti slovo „katechismus“ jest jako dáti licenci ku přeskočení článku beze čtení, neboť se předpokládá, že jedná o věcech známých. Teď však přijde zase otázka katechismu do proudu, poněvadž se chystá velká změna. Jest zajisté rozumnější přetrásati otázku před jejím rozluštěním, než ji kritisovati po zozhodnutí, kdy bude tisíce exemplářů v rukou žáků.

Jedná se o úpravu čítanek pro školy obecné, které jí potřebuje ještě větší měrou než náš katechism. Učitelstvo každé školy — aspoň na okresu pisatelově v konferenci sebralo své výtky, chyby nalezené a předneslo po případě také svůj návrh. Mnoho hlav sice má mnoho smyslů, ale mezi mnohými náhledy stojí také některý za uvážení. O katechismu bylo nám v paedagogice řečeno, že jej jeden člověk sepsati nemůže. Tvrzení toto nebude as bez podstaty. Nebude také katechismu, který by se líbil všem. Hlavní věcí ale jest, aby byl snadný k učení a pochopitelný dětem.

Nadepsal jsem článek relief a basrelief. Měl jsem na paměti vypukliny pozitivní a negativní. Představovati mohou jednu věc různým způsobem buď vypuklinou na venek neb vypuklinou do vnitř. Máme-li jeden obrazec snadno můžeme otiskem pořídit si druhý. Tak v katechismu přicházejí mi místa obdobná; místa, z nichž jedna obsahují věc tutéž ze stránky pozitivní a jiná se stránky negativní.

Na místě dlouhého výkladu, poslouží lépe příklad. Každé přikázání obsahuje jisté rozkazy a též zákazy. Na mnoze lze uvésti pravdu tak, že druhá polovice přikázání jest jen otiskem první polovice. Vezměme za příklad IV. přikázání. Poroučí se; rodiče a) *ctíti*, b) *milovati*, c) *poslouchati*. To jest stránka pozitivní (relief); dítě se naučí dosti pracně obsahu pojmu: rodiče ctíti, milovati, poslouchati. Venkovské dítě, které má skoro vždy malou zásobu slov, klopýtne u mnohého. Konečně však delším cvikem si osvojí obsah i formu kladnou přikázání IV. Když však má si osvojovati formu zápornou, (co ve IV. přikázání se zapovídá) má tu zase nové hory. Tu právě si dovoluji upozorniti na obejití těchto hor, neb jsou jen negativním otiskem první části přikázání. Zapovídá se ve IV. přikázání rodiče a) *nectíti*, b) *nemilovati*, c) *neposlouchati*. Zná-li dítě již obsah a formu příkazu rodiče ctíti, milovati a poslouchati, má již též obsah i z větší části formu části druhé, záporné.

Vždy mi dělalo obtíž slovné nacvičení, co se ve IV. přikázání zapovídá. Užil jsem tohoto ulehčení a věnoval čas raději memorování textů z Písma sv., kteréž jsou skutečně krásné a dojemné. Ušetřil jsem dětem práce a sobě zlosti. Cvičím IV. přikázání pozitivně a druhou částku nechám k vytvoření dětem. Když vědí,

co znamená rodiče ctíti, pak za pomoci týchž slov a týchž vazeb tvoří si částku zápornou. Dětem působí tvorba radost a jest jim snadnon.

V katechismu se jinými slovy vyjadřuje příkaz a jinými slovy zákaz, ač jest to věc velice příbuzná. Užívám proto následovní formy dle katechismu: dítky rodiče své ctí, když si jich jako zástupců Božích váží a k nim se uctivě chovají. Hned uvedu formu zápornou: dítky rodiče své nectí, když si jich jako zástupců Božích neváží a k nim se uctivě nechovají. To dětem prázdnou obtíž nepůsobí, kdežto slova katechismu vyjadřují tutéž věc však slovy jinými a jinými vazbami. Dětem venkovským činí obtíž řádné sklonění, natož pak vazba nová a těžká: „Ve čtvrtém přikázání se zapovídá:

1. rodičů svých si nevážiti, neb jimi pohrdati, zle o nich mluviti, za ně se stydět a k nim se hrubě chovati.“ Při 2 hodinách týdně nemůže kněz na venkově věnovati $\frac{1}{2}$ hodiny času na cvičení a výkladu jediného bodu, kterýž jest vlastně jen otiskem prvního příkazu.

Nechci tvrditi, že by forma, kterak se v katechismu vykládá povinná úcta k rodičům a zakázaná neúcta, byla správná aneb nesprávná, ale chci poukázati, že se dá katechismus na mnohých místech zjednodušiti, aniž by utrpěl obsah učiva. Třeba při katechismu přihlížeti hlavně, aby mluvnické tvary, co nejméně obtíží dítěti skytaly a pozornost hlavně věci byla věnována. Chci-li mermomocí vpraviti do dětí slova katechismu, pak mi nezbude na texty času. Texty Písma sv. nelze měniti, ale text katechismu lze zjednodušiti značně.

Tím jsem vyložil, co myslím reliefem a basreliefem čili stránkou pozitivní a stránkou negativní. Totéž platí o dalších odstavcích při IV. přikázání.

„Dítky rodiče své *milují*, když jim všechno dobré ze srdce přejí, chováním svým jim radost působí; též v potřebách jejich je podporují a za ně se modlí.“ Tak zní pozitivní stránka výkladu. Negativní stránka vyjadřuje sice tutéž věc, ale poněkud jinak a vyjádření to působí právě dítěti hlavní potíž; neboť dítě často věc zná, ale nemůže ji provést. Negativní stránka zní v katechismu: zapovídá se:

2. „rodičům zlého přát, špatným chováním starost a hanbu dělati, v potřebách je opouštět.“ Myslím, že je to pro dítě snadnější, řeknu-li mu: „děti rodiče své nemilují, když jim všechno dobré ze srdce nepřejí atd. Je-li dobře oněmi slovy vyjádřená láska k rodičům, tedy lze jimi též vyjádřiti smysl záporný. Poukazuji jen, že lze rozeznávat při každém přikázání stránku kladnou a zápornou a že lze takto formu učiva značně obmezit, aniž by se obmezoval obsah jeho. Kdo dobře vštípený má výklad poslušnosti k rodičům, má také názor o neposlušnosti k nim, byť neuměl ji vyjádřiti slovy, jak je klade katechismus (sub 3).

Na tom však ještě není dosti. Z výhody plyne zase nová výhoda. Přikázání IV. se vztahuje také na duchovní i světskou vrchnost v nejširším smyslu. Tedy i je máme *podobně milovati, ctíti a poslouchati*. Pojem se táhne celým IV. přikázáním a třeba jen malé dodatky k jednotlivým částkám připojiti. I zeměpána máme ctíti, milovati a poslouchati, podobně jako rodiče. Nebo mohou se skutečně státi případy, že poddaní musí jej v potřebách jeho podporovati, radost působiti a za něj se modliti. Tytéž povinnosti aneb podobné povinnosti lze touže formou aneb aspoň podobnou formou vyjadřovati, z čehož velké usnadnění plyne.

Při poměru k duchovní vrchnosti, netřeba nic jiného připojit leč to bolestné „jus stolae“. „Kterí oltáři slouží, s oltářem díl mají“ a při služebnících třeba jen věrnost vložit na srdce. Získaný takto čas dal by se s výtečným prospěchem obrátit na texty Písma sv.

Reálie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním.

Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel.

(Pokračování.)

Dějepis.

Jako u hlavních předmětů počty u mnohého dítěte žádoucího nepřináší ovoce, tak jest při reáliích u dějepisu, který obzvláště nepřináší a neposkytuje toho, kolik na něm jest žádáno. V dítěti samém pozdvihují se pochybnosti a překážky rozličného způsobu a přece má dítě v toto vyučování vniknouti. Dítě vypravované příběhy a události oduševní a přijme za své, čím více a čím lépe příběhy z dějin biblických pojalo. Tak na př. hltá takořka dítě slova učitelova, slyší-li, jak sv. rodičové s dítětem Ježíšem utíkati musili; jak nad to však hrůzné vzezření vezme na se dítě, slyší-li, že král Herodes nevinná děťátka zabíti dal; jak vesele vzhlíží a s jakou radostí slyší, že ztracený Ježíš v chrámě opět nalezen byl. — — Povšimněme si případu, kdy jedná se o některé látce z obyčejných dějin. Učitel má sice působiti k tomu, aby děti do vyučování se vžily, však jak častokráte prázdni vši účasti sedí tu žáci. Propast velická leží mezi oběma látkami; ona jest takořka nebeská, tato pozemská, jak jistý sv. otec se o nich vyjádřil.

Chce-li rolník svoji žeň si zabezpečiti, pokud jest to ovšem v jeho moci, zajisté že nenechá si ujíti vhodného času ku způsobilé a náležité přípravě. A jako s rolníkem tak děje se i s učitelem při vyučování dějepisu. Duch dítěte potřebuje přípravy vhodné a náležité. Dítě nepojímá dobře smysly svými to, co v dějepisu se mu podává; neboť není to reprodukce nějakého názoru; dítě vyvodí obraz teprve ze získaných představ od vypravujícího učitele. Jeho fantasie musí ponezáhlu v činnost a ve stálý chod uvedena býti. — Ale zkušený stavitel nepočne stavět budovu, dokud nemá ku stavbě svezený materiál. Nemělo-li vyučování až do této doby takových stavebních kamenů, *nemůže* si dítě učiniti žádného pravého obrazu o tom, co se mu vypravuje. Paměti, jež v tomto věku stojí na nejvyšším bodě svého stadia, paměti žák některé výjevy vezme za své; ty však leží v mysli žakově beze všeho ladu a skladu, beze všeho organického spojení; první nějaký větší náraz vypudí je z mysli tak, že ani mlhavé stopy po nich nezůstane. Kdo by zkoušel po takové přípravě své žáky ustrnul by asi, že místo porozumění a vniknutí do věci samé, najde u mnohých jen pouhá slova, jež sice snad žák reprodukuje, jež však žádného smyslu nemají. Říkává se, že vyučování čtení vyžaduje také fantasie; pravda, však oč jest obsah článků dětem rozhodně bližší, než ty a ony výjevy dějepisné; vždyť obsah článků našich čítanek jest čerpán především z dětských kruhů; později teprve více méně vstupuje obsah článků v obyčejný život, ač i ten žákům jest dobře znám. Při dějepisu vedeme děti daleko od domova, na cizí místa a to svou vlastní povahou, t. j. jak my vše pojmáme; vedeme děti dále k osobám, které dětem stojí mimo okruh jejich vědění; my předvádíme jim časy a události, které rozdílné jsou dnešních.

To byly by asi tak povšechné výtky, proč nedaří se dějepisnému vyučování. K všeobecné této přípravě musí ještě následující přistoupiti: „Každý nově vstupující předmět do našeho vědomí, hledá některý příhodný dřívější; ten zajisté .

vyzdvihuje se při vstupu nového vhodného předmětu přes práh vědomí a spojí se potom v jednotu organickou. Společnost předmětů se novým vhodným zvětšuje a sesiluje. Jak naproti tomu i nám není příjemno tam, kde samý cizí obličej pouze vidíme a tam zajisté i dlouhého trvání nemáme! V tom jest další obtíž a nesnáz pro děti. Tuto přemoci hledí zdárné vyučování hlavně analysí, kterouž se z toho, co již žáci poznali a zažili, vyhledávají body příbuzné, aby nové poznatky a pojmy bylo k čemu připojiti.

Na tak připravené půdě můžeme konečně osívat. V dějepisu jest takovým výsevem vypravování. Sv. písmo nejlepší poskytuje příklady ¹⁾).

Mělo by se na př. něco ze života císaře pána vypravovati. Dítě pojme dobře pojem „císař“ takorčka teprve ve svém vlastním otci. Tak císař jest otec mnoha dětí, mnoha otců i matek; stará se o všechny, jako otec o své děti vlastní. To určité, co v tomto vyprávění rozšířeno býti má, to staniž se analysí. Potom pojímají děti novou látku teprve jasně.

Otec ochraňuje svůj dům, svoji rodinu, císař — otec země — svoji velikou rodinu — národ. Otec popřává dětem potřebného vzdělání toho i onoho pro příští časy; císař pán pečuje o to, aby zde byli učitelové a ústavy, které by poskytovaly „žiznivým po vědách“ ukojení a poučení.

Zde nenalézá dítě nic cizího, jen staré známé; to skoro vše již vědělo, jenže v mysli bylo vše ještě neurovnáno, jednotlivá vlákna táhla sem a tam nespojena. Tak myslíme si formu zdařilého dějepisného vyučování v prvním jejím stupni. Jak vidno, není to příliš těžké, ač to veliké vyžaduje přípravy.

Plnění těchto daných podmínek přivádí bezprostředné, názorné a povznášející vyučování. Ale praktické — to nesmí na středním stupni chyběti.

Maličtí slyší o šlechtých činech, o krásnu, o velikánech; oni opět a opět nalézají, co sv. písmo vypravuje a katechismus žádá, oni nalézají paralelu k mnohým článkům v čítance. Toto vzájemné potahování a časté spojování přináší jistě základy ku pozdějšímu pokračování.

Dějepis nabádej k velikým a šlechtným činům. Každý buď ve svém oboru, čím velicí mužové ve svých oborech byli. Toho dosáhne dějepisné vyučování tím, vpraví-li se i při zdánlivě nepatrné a nejmenší látce takové zrníčko do srdce dětí a tak se i pro život získá. Planých otázek a mechanického odříkávání zanechme zcela i na tomto stupni.

Neuškodí zajisté dětem, vylicí-li děti slyšené písemně. Nejdříve větu; potom několik vět, potom konečně malý celek mohou děti písemně napsati. Děti ve cvičeních písemných dají svým myšlénkám ostřejší jakous formu; v nich objeví se také vlastní zpracování získaných představ; ukazují pozornému učiteli určitěji než vše ostatní, jak žáci správně nebo chybně pojímali; ukazují také učiteli, v čem má více přidati a v čem opět ubrati. Jsou tedy cvičení písemná velmi důležitá jak pro učitele tak i pro žáka ²⁾).

¹⁾ Lindner, Vychovatelství § 41.

²⁾ Tak pan cís. kr. okr. šk. inspektor Fr. Kunstovný ve svém článku: „Methodické pokyny k vyučování zeměpisu v I. tř. školy měšť. se zvláštním zřetelem na školu obecnou“ spojuje zeměpisné vyučování s písemným cvičením a doporučí takto: „Abych žákům věc samu příjemnější učinil, uložím jim, aby každý svému vzdálenému příteli o každé zeměpisné hodině posílal písemné zprávy.“ — (Methodická příl. „Bes. Učitelské“ r. 1893 čís. 15. a 16.).

Dějepis na horním stupni žádá větších požadavků jak na učiteli tak i na žákovi. Tam platí především: „Tomu mohu jen učit, čemu jsem se sám naučil.“ Knihy školní a příruční, malé i velké neposkytují toho učiteli, co on pro žáky své potřebuje. Vědění dějepisných událostí, známost hrdinů a reků dějin světových a příběhů, to není vše ještě to, čeho vyučování dějepisné dopřít a k čemu se dobrati má. Učitel vnoř se v látku dějepisnou, hledej v ní základy a pohyby historického jednání, u národních příběhů nauč se dobře znáti prameny. Příčiny a následky nechť se ve vnitřním pokračování sjednotí.

Hlavním cílem dějepisného vyučování — což mi zajisté žádný neupře — budiž láska k vlasti a pěstování pravého národního smýšlení u dětí.¹⁾ Při tom působme hlavně na citění. Citění zajisté na představách spočívá a proto tyto dříve získány buďtež; od menší neb větší jasnosti těchže závisí i větší nebo menší mocnost v citění. Poznáváním a citěním vzbuzuje se nejdříve pravá láska k vlasti a ta vede k činům. Proto žádáme od dějpisu pěstění všech duševních sil; dějepis nechť vynasnaží se dojíti náboženského, intelektuálního a praktického vzdělání. K tomu dopracujeme se naznačenou dříve přípravou.

K vyučování učímež vhodnou a pokud možná písemnou přípravu²⁾. Po náležitě uzpůsobené přípravě bude vypravování živé. Po částech vypravování opakujme zprva otázkami a konečně dejme vypravovati nejdříve žákům pokročilejším a potom i méně pokročilým. Žáci nechť na vše podávají příklady a nechť užijí svého vlastního dožití k objasnění ba i k upevnění látky dějepisné. — Tak má vše tedy učitel v rukách a na něm záleží, jak povede si, aby cíle dějepisným vyučováním dosažitelného, dosáhnouti mohl.

Dějiny provázejí sv. písmo; jak častokráte ukazuje se nám v nich ruka Boží — řídící, žehnající a trestající; v nich předkládají se nám povzbuzující a odstrašující příklady; dějiny rozšiřují názor, poskytují mohutnost k poznání jednotlivé látky; mohutnost mluvení rozšiřují jak ústním tak i písemným líčením.

Vzdělává tedy dějepis nejen speciálně, on stojí zároveň i ve službě všeho vzdělávání. Ale ne vždy vhodná jest příležitost, a y, jak ukázáno, mohlo se s dějepisem zacházeti. Výjevy bitev nejsou žádným prostředkem vzdělávajícím, taktéž i není dobře hromaditi děje a je zbytečnostmi oplétati; žádoucí a také užitečno jest, aby, jak ukázáno a pověděno, žákům předváděny byly *hlavní události a momenty, kulturní zjevy a periody, účinní příkladové, činy pobádající, výstražné i poučné*. Vzdělání celého člověka nechť v dějipse dojde svého uskutečnění.

(Říšiště dále.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Teď nápadně často čítáme v našich časopisech paedagogických o pěstování mravního citu, o charakteru, vytrvalosti, spořádanosti a o různých způsobech, jak lze výsledku dosáti. Zajímavé je, že „Učit. Noviny“ na str. 121. charakter, bodrost a spořádaného

člověka vůbec chtějí docíliti tělocvičnými hrami. Tělocvičné hry vychovávají prý tělo i duši. Jak dalece toto tvrzení je pravdivé a co je na tom přehnaného, nechceme právě nyní probírat, naše však mínění je, že v pravém slova smyslu duši, charakter,

¹⁾ Velice zdařilý a krásný článek z pera p. P. Fr. Pohunka jest v X. ročníku „Vlasti“ — „Upřímné slovo o lásce k vlasti“.

²⁾ Lindner, poznámka k § 43. ve „Vyučovateltví“.

spořádaného člověka vůbec vychovává náboženství a chrám. Proto nám je s podivením, že naše liberální učitelstvo toto přiznání učiniti nechce a že, jak jsme dříve už uvedli, nemálo se horší na kruté prý a necitelné duchovní správce, kteří o to usilují, aby mládež školní i z přespolečných osad v neděli a ve svátek na mši sv. přicházela. Tvrdí-li „Uč. Nov.“, že celé dítě složeno je z toho, co mu dá okolní život, souhlasíme úplně, a žádáme tudíž neústupně, aby okolí zbožných věřících ve chrámu dalo školnímu dítěti to, z čeho se pak jeho mravní život skládati má. Když ale, způsobem až neurvalým liberální paedagogické listy se pokaždé na nás vyřítí, kdykoliv pilnou návštěvu chrámu na mládeži školní požadujeme, nesmí se nikdo diviti, že vždy do pravdy o chrám a jeho návštěvu se zasadíme a tolikrát odpovíme, kolikrát v listech paedagogických na nás útok učiněn bude. Že ale dětský charakter se nevychová líčením bouřlivé doby husitské, jak si to p. F. Hrnčíř v „Č. Škole“, str. 104. myslí, to zde tvrdíme otevřeně. Celá naše doba husitská a bělohorská je u nás tendenčně přibarvena; jak velký podíl mají na tom spisovatelé protestantští, nebudeme dnes vypočítávati, těm oněm našim dějepiscům sloužily za podklad historické „romány“, básnicky líčené místo se opsalo třeba do slova a hrdinství bylo po tom nepopíratelné. P. Hrnčíř na výše citovaném místě „Č. Šk.“ slavnostně píše: „Prohlásil jsem již jednou: My vážíme si celých dějin své vlasti, my milujeme a pravdu mluvíme o svých předcích, ať byli pohany, nebo křesťany, s latinskou neb slovanskou bohoslužbou, nebo husity, nebo podobojí, nebo českými bratry, nebo katolíky, nám se jedná o dějinnou pravdu, již vždy budeme dětem vyprávěti nepokrytě, ovšem vždy s taktem paedagogickým, a nedopustíme, aby v intencích, ať již čím koliv se naše dějiny upravovaly, opravovaly a překrucovaly. Kdo za to může, že naše dějiny jsou tak bouřlivé? My jsme nekázali války proti Čechům, nevodili křižáky k Domažlicům, ani španělskou soldatesku na Bílou Horu. Proto, jak rady „Vychovatele“, tak i protestantských učenců zamítáme.“ K tomuto pathetickému rčení „Č. Školy“ zase my odpovídáme: Nejvíce přijde na ten paedagogický takt, o němž „Č. Škola“ se zmiňuje. S paedagogickým taktem mohu mluvit o všem ve škole, poněvadž škola je příprava pro život a dětem se má ve škole s paedagogickým taktem všecko říci. Ale jako při somatologii si

dám velmi dobrý pozor na paedagogický takt, podobně tak učiniti musím při líčení choulostivých míst historických. Ta mysl dětská je vznětlivá jako ta koudel u ohně, a jestliže si učitel dovolí poznámky ironické, jestliže do své přednášky přimíchá jed vášně, rozhorlení a nenávisti proti katolíkům hlavně při líčení doby husitské, pak ztratil ten paedagogický takt, nevypěstuje charakter, ale chameleony, kteří jméno katolíků si sice nechají, ale od mládí již zaští proti všemu katolickému naplnění budou a tato nechť s lety poroste. Školní mládež zajisté raději bude poslouchat o Žižkově, jeho pálení měst, než o sv. Václavu poněvadž boj více mladistvou fantasií její dráždí, a střízlivé rozvahy a kritického posouzení mysl dětská schopna není; líčením takovým je pak svedena na jiné pole, na pole nenávisti náboženské proti katolíkům. Zde pak má velikou zodpovědnost učitel, že při dějepisu ve škole nedbal paedagogického taktu. Proč se ohražujeme proti krvavým románům? Že zbytečně dráždí smyslnost. Rovněž tak se budeme vždy ohražovati proti fanatickému vyličování husitských válek školní mládeži. Vždyť to byla více méně válka občanská, bratrovražedné krveprolévání, vždyť vlastními našimi krajany naše vlastní města zase pálena, a tím se nerozntí láska k vlasti, milému jazyku a starobylým památkám, jak na str. 104. tvrdí F. Hrnčíř. Vytýká-li tudíž „Č. Škola“ „Vychovatel“ bombast, přehánění, frase, musí nejprve před svým prahem zamést, kajicně v prsa se bít a říci: má vina. Na toto zbytečné rozčilování myslí mladistvých dítek školních hodí se velmi dobře zpráva „České Školy“ na str. 109.: „Spisovatel románů vstoupil do vězení a prohlížel si tam pro své skladby zařízení žaláře atd. Dva uvěznění mladíci jej poznali a volali k němu: Vy zasloužíte těchto pout více než my. My jsme zde jen proto, že jsme vašich náuk následovali a dvě nebo tři osoby k tomu svedli: Vy však jste svedl tisíce lidí a nákaza, kterou jste rozšířil, vymáhá denně nových obětí.“ To přináší „Č. Škola“ a já k tomu dodávám slova našeho profesora: „Caetera cogitate domi.“

„Česká Škola“ si nesmí myslet, že z některé doby naší historie máme strach že se bojíme, aby se to děti nedověděly. Ani nám nenapadne, ale jen při všem zachovat paedagogický takt, to je hlavní pravidlo, ale bohužel namnoze obzvláště při historii se tak neděje. Že ani my jsme

křížáky do Čech nevolali, ani soldatesku španělskou na Bílou Horu, může být pan Hrnčíř ujistěn, a těší nás, že naše úvahy

ve „Vychovateli“ si přečetl, třebas je zamítl, něco dobrého přece mu snad v hlavě uvázne. (Pokr.) + 24.

DROBNOSTI.

Německý „Schulverein“ zmohutněl v minulém roce zvláště v Čechách, na Moravě a ve Štýrsku. Příjmy stouply o 45 000 zl. proti roku 1892 a tak může „Schulverein“ nejen dosavadní školy vydržovat, nýbrž i nové zřizovat zvláště v místech „ohrožených“. Na ten čas vydrží 30 škol a 44 „zahradek“ o 6700 žácích. Mimo to „pomáhá“ školám jiným, aby mohly na 6000 žáků „vyučovat“ v němčině. Má sice hypotek. dluhů 106.000 zl. za to ale vládne majetkem v ceně 400.000 zl. v realitách. Zákl. fond vzrostl na 187.000 zl. Po dobu svého trvání přijal „Schulverein“ přes 3 miliony zl. Pro učitele své má zvláštní pensijní statut a věnuje pensii učitelů ročně 25 tisíc zl. (Fr. paed. Blätter č. 15.) — A naše „Matička“? —1.

Per tot discrimina rerum. Co se nadělalo hlomozu se školními kaplemi ve Vídni, co se jen „Fr. paed. Bl.“ nasháněly důvodů proti nim, co se toho napovídalo ve vídeňské okresní radě školní, že „to nejde a nepůjde“ a hle, ono to přece půjde. Ve Freudenau už takovou školní kapli staví. Bude mít i věžičku a bude prý stát celých 2500 zl. Příčina je ta, že je škola příliš daleko vzdálena od kostela. „Fr. paed. Bl.“ nemohouce toho odčinit „těší se“ aspoň tím, že prý „hier liegt also kein Präjudiz vor“, to jest po česku: „hrozny jsou kyselé“. —1.

Učitelé na státních školách francouzských. Velmi liberální „Paedagogische Zeitung“ píše o nich mezi jiným takto: „Stav učitelský stal se orgánem postrádajícím samostatnosti, kteréž jest

třeba k důstojnosti úřadu. Zdali ženaté učitelky s úspěchem mohou závodit se svobodnými řeholními sestrami, o tom jest třeba pochybovati. V celém školském systému vládne byrokratismus, kterýž sebevědomého a nadšeného učitele velice musí tížiti. Stav učitelský, jenž má držet rovnováhu kněžstvu, nesmí se nacházet hmotně a právně v povážlivé závislosti. Úřadové učitelští nečiní patrně ničeho, by učitelům dali dospěti k samostatnosti anebo činí pravý toho opak. To bude asi příčinou, že se časem celá ta velice obdivovaná stavba zřítí.“ — Naším liberálům budou však i na dále státní školy francouzské nedostižným vzorem.

Italie. Zmáhání se zločinů. Ve sněmovně vzbudilo sensaci sdělení ministra spravedlnosti, že ve spojené Italii počet zločinců stále jest větší. Ještě před šesti lety čítalo se v Italii na každých 10.000 obyvatelů těžkých zločinců 107, pak 113, 119, 124, 149, 155. Přibýlo jich tedy za šest roků o 50 procent. Ministr naléhal, aby zřízeno bylo více polepšoven, avšak pro veliký roční rozpočet na vojsko nemohla sněmovna položku na stavbu nových vézení schváliti. Všecko jen na vojsko. — Kdy pak tam přijdou páni k náhledu, že ani polepšovny valně nepomohou, nebude-li veškeré školní vychování postaveno na základ docela jiný? Když však bylo ze škol vymýtěno to, co jest jedině spolehlivým základem všeho vychování a nejmocnější oporou veškerého mravního života, není ovšem divu, že mládež záhy divočí. Nebylo by lépe zločinům předejít, než pro mladé zločince stavět polepšovny?

LITERATURA.

Obrázky ze života — pro život. Dle francouzských textů upravil Fr. Jarolím, c. k. professor Sbirka ušlechtilých povídek pro mládež. Svazek 1. Nákladem

Jaroslava Buriana v Písku. Stran 110. Cena 35 kr.

V literatuře dětské rozhodný učiněn krok nejen v uměleckém provedení ale

i v zevnější úpravě. Kde která knihovna, objevila se vkusněji. „Besedy mládeže“ vycházejí nyní se vzornou elegancí, „První obrázková knihovna pro českou mládež“ taktéž objevila se v novém rouchu. A proč? Aby odbyt byl lepší. Za našich dnů, kdy produkce všeho jest úžasná, jest jen pěkné a dobré zboží hledané a tomu tak — až na jisté výjimky — i v literatuře. Jen dobré knihy nepozbudou ceny. Z té příčiny musí býti nakladatel opatrný při výběru rukopisů a vynalezavý v tom, kterak by kniha našla odbyt. Za poslední doby nadšení po dobré knize ocháblo. Již není, jak bývalo. Před lety každá kniha vítána byla s jásotem, nedbáno formy ani přísně uměleckých požadavků. Každý plesal, jen když něco českého vyšlo. Česká kniha byla národu vším. Jej těšila po denním zápase, jej posilovala v nejistou budoucnost. Dnes tomu jinak. Mládež sice čte, ale co čte není vždy pro ni. Jest to „čtení pikantní“, jež kupuje, si půjčuje a čte potajmu. Snad se přece ještě stydí, anebo klame rodiče, jež se o četbu dítek nestarají; a přece čtení jest mocným činitelem vychovatelským.

A zajisté jen z této příčiny odhodlalo se sice venkovské, ale čilé nakladatelství p. J. Buriána vydávati „Sbírku ušlechtilých povídek pro mládež“ stanovíc její směr a účel těmito slovy: „... vštěpovati v milé mládeži naší v rouše zábavném lásku k Bohu a rodné zemi, lásku k bližnímu a úctu k rodičům, zálibu v práci a plnění svých povinností...“ Krásný účel, dejž Bůh, by jej dosáhlo, anebo alespoň tak se k němu přiblížilo, by příští historik dětské literatury mohl o ní sám napsati: „Nejpůsobivější a na veškeré smýšlení a cítění mládeže rozhodný vliv měla „Sbírka atd.“

Ale aby tato sbírka skutečně šťastně mohla působiti, záleží na nás. Staňme se jejími přátely, přijmeme ji s nadšením, rozšiřujeme ji a doporučujeme. Zaslouží toho. Nezapočala sice prací původní, nýbrž překladem, ale tak upraveným a přeneseným, že zdá se čtoucímu, jako by dýchal vzduch český. Je to výbor povídek velice pečlivý. Tím ukázala se sbírka slibnou. První povídka jest „Floretka“. Tendencí její jest útrpnost — soucit i k zvířatům. Spisovatel zavádí nás do Paříže v roce 1870, v době, kdy obyvatelé její hynuli hladem. Mistrně vyličena tu bída lidu, jenž v nouzi své neštítal se jísti ničeho. A k oživení této lícně zosnován tu poutavý a pohnutlivý děj. Ač bídou hynula Růženka a její matka, jejíž choť odešel hájit napadené vlasti,

přece ujala se psa, jenž stal se později záchranou celé rodiny a zdrojem blaha. Úchvatná jest pointa povídky této, jejíž celkový dojem jest účinný. — Druhá povídka „Zahálka svádí k nepravosti“ jest rázu paedagogického. Sice prostý, nehledaný děj jest jí podnětem, ale zpracování jeho jest dokonalé. Rovněž paedagogického nádechu jest povídka „Příklad“. Tendencí její jest, co sám nerad máš, nečiň jiným. Zpracování této důležité pravdy věnována jest chvalitebná píle. Všude zračí se prohloubenost a propracovanost a při tom dbáno poutavosti. Toť jsou přednosti každé dobré povídky, mezi něž tato zvláště se řadí. — Nejdelší povídka jest „Dvě různé cesty životem“. Povídkový náběh k ní nade vše jest zdařilý. Napínavý děj zpracován zde šťastně. Jednotlivé povahy osob v povídce se objevujících jsou tak vystihnuty, že mocně působí na čtenáře. Každá řádka svědčí, že myšlénka osvojena plně. Mimo to jsou pak obraty a přechody mistrné, tak že povídka tato vhodně uzavírá povídkový celek v knížku snesený, že nelze mi jinak než vřaditi ji mezi nejlepší četbu naší mládeže. Lahodnost mluvy, nehledanost slov, obratnost ve stylisaci, jemný tón vypravovatelský, tyť jsou vynikající, přednosti knížky nade vše úpravné a přece levné. Vítáme v ní nového pěstitele dobrých snah a vřele ji doporučujeme.

Karel J. Zákoucký.

Církev vítězná. Životy Svatých a Světic Božích. Pořadem roku občanského sepsal František Ekert, farář u Matky Boží Sněžné v Praze, majetník čestného kříže papežského „Pro Ecclesia et Pontifice“. Svazek druhý. S 35 obrázky. Podíl údů Dědictví Svatojanského č. 81. za rok 1894. V Praze. Tiskem knížecí arcib. knihtiskárny (Rohlíček a Sievers). Nákladem Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

Jestli jsme již první svazek výborného díla tohoto uvítali s velkou radostí, proto že jsme z péra spisovatele tak osvědčeného, jakým jest vldp. František Ekert, nemohli očekávat než práci dokonalou, a jestliže radost naše při čtení díla ještě stoupala, proto že jsme shledali, že p. spisovatel, líče nám životy Svatých a Světic Božích, přihlíží všude ku stránce praktické, máme z přítomného svazku druhého radost ještě větší, a to jednak proto, že všechny přednosti, jimiž honosí se svazek první — mistrný sloh, zdravý soud a praktičnost,

shledáváme též ve svazku tomto, jednak pak i proto, že se nám tu podávají životopisy našich českých patronů, sv. Vojtěcha, sv. Norberta a zvláště obšírný a důkladný životopis sv. Jana Nepomuckého.

Mají-li pak životy svatých vůbec náležitě podané velikou cenu paedagogickou a sluší-li vzdáti i z této příčiny p. spisovateli vřelý dík, tož jsme mu zvláště vděční za vřele psaný životopis velikého paedagoga bl. Jana Křt. de Lasalla, zakladatele kongregace křesťanských školských bratří, k němuž přidán jest velmi pěkný obrázek, představující Blahoslavence obklopeného chovanci.

„Když u souseda hoří, třeba abychom byli na stráži, by také náš dům neshořel. Za naší doby řadí požár nevěry a z ní pocházející hrozné mravní spustlosti již v sousedství našem. Vsať již i ve Vídni stal se pokus, odstraniti ze škol kříže a křesťanské modlitby. Za takových poměrů jest záslužno, podporovati výtečnou družinu Lassallových školských bratří, aby také u nás pevné půdy nabyli.

Družina křesťanských školských bratří byla zavedena r. 1857 do Vídne, a má

nyní v Rakousku tyto ústavy: C. k. sirotčinec Vídeňský se školou, školu v Pěti-domí ve Vídni, sirotčinec „Norbertinum“ v Pressbaumu, učitelský ústav v Tisisu u Feldkirchu v Předarlsku, školu ve Strebersdorfu, vychovávací ústav pro hochy tamže a útulnu pro učedníky a studenty ve Vídni. Kromě toho má družina noviciát s přípravkou pro učitele ve Strebersdorfu.

Požehnané dílo blahoslaveného Lasalla ujalo se tudíž i v Rakousku. „Kéž i v našem národě dojde ocenění a ochotného přijetí!“

Tak končí vldp. František Ekert životopis blahoslavenců a my nemáme přání jiného, než aby jej Pán Bůh sílil, by dílo tak záslužné brzy dokončil, a vřelá slova jeho: „by dílo blahoslaveného Jana Křt. de Lasalla i v našem národě došlo ocenění a ochotného přijetí,“ aby všude padla na půdu dobrou a vzbudila mnoho přátel a dobrodinců „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“, kterýž si vytkl za účel, pečovati o to, by školští bratři Lassalovi i v Čechách brzy mohli započítati blahodárnou činnost svou.

Spolek přátel katolických českých škol bratrských

zřízen byl v Praze a možno se k němu přihlásiti buď u redaktora tohoto listu nebo u dp. Edv. Šittlera, provisoru v kníž. arcib. semináři, kdež se i příspěvky přijímají.

Že spolek tento dosud nerozvinul žádné větší činnosti, stalo se proto, že byla valnou hromadou navržena a schválena změna stanov a že tyto nově upravené stanovy podány byly k vysokému schválení. Jakmile schválení toto přijde bude horlivou snahou výboru, by získal spolku co možná hojně členů a přátel.

Dle usnesení valné hromady zněly by změněné stanovy takto:

§ 1. Jméno a sídlo spolku.

Spolek se nazývá: „Spolek přátel katolických českých škol bratrských a má sídlo své v Praze.

§ 2.

Spolek jest český a samostatný odbor „Díla blahoslaveného Jana Křt. de la Salle“, které schváleno vysokým c. k. místodržitelstvím dolnorakouským ddto 25. června 1889 čís. 36542 pod jménem! Verein zur Heranbildung katholischer Lehrer.

§ 3. Účelem spolku jest:

a) u nadaných a mravních mladíků náboženství katolického a české národnosti, již mají náklonnost ku kongregaci křesťanských bratří, povolání toto podporovati a pěstovati.

- b) peněžité prostředky sbíratí na udržování takových kandidátů a to ve Strebersdorfě u Vídně, dokud nebude vlastního českého scholastikátu;
- c) napomáhati u vychování světských sil učitelských;
- d) starati se o rozšíření bratrů jazyka českého v zemích českých a školy jejich všemožně podporovati.

§ 4. Prostředky k dosažení účelu:

Prostředky k dosažení účelu jsou:

- a) Rozpravy, řeči, přednášky, brožury a jiné tiskopisy.
- b) Veřejná shromáždění a hudební a deklamatorní produkce a zábavy.
- c) Hmotné příspěvky z prostředků členských, darů, odkazů, nadací a řádně povolených a oprávněných sbírek.

§ 5.

Protektorem spolku jest nejdůstojnější arcipastýř.

§ 6. Členové a dobrodinci spolku:

Spolek skládá se 1. ze členů 2. z dobrodinců.

Členem se stává:

- a) z a k l á d a j í c í m, kdo složil jednou pro vždy 4000 zl. = 8000 korun, založil svobodné místo kandidátské;
- b) ř á d n ý m, kdo splatí buď najednou nebo v pěti letech 100 zl. = 200 korun;
- c) č i n n ý m, kdo splatí buď najednou nebo v pěti letech 50 zl. = 100 korun;
- d) p ř í s p í v a j í c í m, který splatí ročně 5 zl. = 10 korun;
- e) p o d p o r u j í c í m, který splatí ročně nejméně 1 zl. 20 kr. = 2 kor. 40 hal.

Čestné členy volí valná hromada.

Dobrodincem se stává:

- a) kdo zaváže se udržovati dočasně svobodné místo kandidátské na 2, 4 neb 7 roků placením ročních 200 zl. = 400 korun;
- b) kdo hmotně neb mravně spolek podporuje;
- c) k nim patří též čtyři v § 11. zmínění členové kongregace. (Ostatek příště.)

Spisy redakci zaslané.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek.

Roč. III. č. 19. s následujícím obsahem: Moloch militarismu. Socialní studie. Uvažuje Dr. Rudolf Horský. O robotě. (Feuilleton). Napsal Alois Dostál. Před prvním valným sjezdem československého katolického dělnictva. Podává Václav Šlosar, dělník zámečnický. Chorál dělnictva. Napsal D. K. Lutínov. Komu prospěje zkrácení pracovní doby? L. + 1. Zdravotní hlídka. O zubech lidských. Napsal Dr. V. Kyjovský. Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný v Brně. R. XVII. čís. 10—11.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vydavatel Václav Špaček. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba) v Praze. Roč. III. sešit 9.

Dom a škola. Red. Karol Salva. Roč. X. čís. 5.

Szkola. Red. Mieczyslaw Baranowski ve Lvově. Roč. XXVII. čís. 22.

Růže dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Vyd. a red. P. Augustin Kadlec, Ord. Praed. Roč. VIII. číslo 2. (červen.)

Náš Domov. Časopis obrázkový a zábavně poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda. Roč. III. čís. 11.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. a vyd. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 11.

Rozhledy po lidumilství. Red. Marie Zelená, č. p. 1561 II. Roč. II. Čís. 5. s bohatým obsahem. Doporučujeme.

(Zasláno.)

Spolek sv. Josefa

k podporování světského duchovenstva ve výslužbě pro církevní provincii Českou konal dne 9. května 1894. mimořádnou, dle počtu desátou valnou hromadu za přítomnosti 49 členů spolkových.

Správní radě spolku sv. Josefa uloženo bylo totiž v poslední valné hromadě 3. května 1893., předložiti mimořádné valné hromadě, k tomu cíli za rok svolané, určitý návrh, mají-li se katecheté z obecných a měšťanských škol i na dále za členy spolkové přijímati, a za jakých podmínek, aby však nebyli ve výhodě proti členům kleru kurátního.

Správní rada uváživši dobrozdání zvláštní ankety, a majíc na zřeteli, že spolek sv. Josefa založen jest pro deficienty, jichž výslužné zákonem ustanovené obnáší 225 zl. až nejvýše 600 zl., dále že katecheti obecných a měšť. škol mají nyní zákonem zajištěnu vyšší pensi, a pečujíc o to, aby podpora pro nynější členy v pádu jejich deficientství v blízké budoucnosti nemusila býti snížena, — předložila valné hromadě následující návrh: „Katecheti vůbec přijímejtež se za členy spolku, když by o to žádali, bez rozdílu, na jakých školách by působili a bez rozdílu na jejich zákonité výslužné. Budiž však pro budoucnost pravidlem, ba zákonem všeobecným, že katecheta neb učitel náboženství neb professor, nechť si přistoupil za člena buď jako kaplan, aneb jako farář, aneb jako katecheta, přijímaje svou pensi a zároveň co spolkový deficient i podporu spolkovou, nesmí býti ve výhodě a proti deficientu buď faráři, buď kaplanu s touže fassí a se stejnou dobou let i působností i členství spolkového. To jest: spolek sv. Josefa svým členům katechetům — deficientům případně toliko doplatí na podpore k jejich výslužnému až do výše, by byli na roveň s deficienty faráři neb kaplany.

Za základ u vyměřování podpory spolkové pro katechety neb professory deficienty s fassí 1 000 zl. buďtež vzati faráři deficienti taktéž s fassí 1.000 zl. s rovným služným a se stejným počtem let i členství spolkového. Pro katechety pak s fassí nižší než 1.000 zl. buďtež základem kaplané deficienti se stejnou fassí a rovnou řadou let služby i členství.“

Návrh tento po dvouhodinné debatě v plném znění přijat byl všemi hlasy přítomných členů proti 5 hlasům přítomných katechetů.

Toto usnešení valné hromady netýká se však katechetů, kteří již členy spolku sv. Josefa jsou. Avšak i katechetům, kteří pod novými podmínkami přistoupí za členy, kyne výhoda ze spolku sv. Josefa, neboť:

1. když by který z nich stal se deficientem dříve, než by měl právo na zákonité výslužné z fondu pensijního, dostával by podporu spolkovou na něho vypadající;

2. vstoupí-li katecheta, dle nových podmínek za člena přijatý, později do správy duchovní, stane se účastným téchže výhod, jako kdyby byl ve správě duchovní stále

Z toho nechť každý nepředpojatý posoudí, jednal-li správní výbor a valná hromada nelaskavě a nekřesťansky, jak to v některých listech líčeno bylo.

O výsledku valné hromady podána zpráva Jeho Eminencí, jakožto protektoru, čímž se opožděné uveřejnění její vysvětluje.

Ze správní rady spolku sv. Josefa

v Praze dne 8. června 1894.

Jan Havlů,

hlavní farář u sv. Mikuláše,
starosta spolku sv. Josefa.

Konkursy.

Ve školním okresu Mosteckém obsadí se 2 místa podučitelská na české veřejné škole v Mostě, každé se služným 400 zl. r. č. 1. místo učitelky na dívčí pobočce české veřejné školy v Mostě se služným 600 zl. r. č. 1 místo podučitelské v Čouši se služným 400 zl. r. č. Žádosti od 31. května do 6 neděl.

Ve školním okrese Tábořském obsadí se definitivně: **1.** Dvě místa učitelek při obecné dívčí škole v Táboře se služným ročních 700 zl. **2.** Místo učitelky obecné školy v Chýnově se služ. 500 zl. **3.** Místo učitele při obecné škole v Jistebnici se služným ročních 500 zl. **4.** Místo podučitelské při měšť. škole chlapecké v Soběslavi pro odbor gramaticko-historický se služ. roč. 450 zl. **5.** Místa podučitelská, každé se služným ročn. 400 zl. při obecn. školách v Horách Smilových, v Choustníku v Milčíně a Tučapech. **6.** Místa podučitelů při obecných školách v Soběslavi a Mladé Vožici, každé se služným ročních 400 zl. **7.** Místa podučitelská při obecných školách v Dražicích (dvě), v Hošticích (dvě), v Chrboníně, ve Lhotě Jeníckově, v Makově, v Mlýnech, v Nedvědicích, v Oldřichově, v Pohnání, v Radkově, v Šebířově (dvě), ve Vlčovsi. Žádosti od 2. června do 6. neděl.

Ve školním okrese Přeštickém obsadí se definitivně: **1.** Místo katechety při obecných a měšťanských školách pro hochy i dívky v Přešticích s ročním služným 800 zl. s povinností vyučovati náboženství a konati exhorty až do nejvyššího zákonitého počtu 25 hodin týdně (dvacátou pátou hodinu v to počítajíc.) **2.** Místa učitelky při pětileté obecné škole s dvěma paralelkami v Merklíně s ročním služným 500 zl. **3.** Po jednom místě podučitelském s ročním služným 350 zl. při obecných školách v Bukové, Kbele, Letinech, Soběkurech, Strýčkovcích ve Vřeskovcích, Čmelíně, Malči a Lhotě Skašové. **4.** Dvě místa podučitelská s ročním služným po 350 zl. při čtyřtřídní obecné škole v Neurazech. Žádosti od 2. června do 6. neděl.

V Roudnickém školním okrese obsadí se: **1.** Místo učitelky pro odbor matematicko-technický při měšťanské škole dívčí v Roudnici s ročním služným 800 zl. **2.** Místa podučitelů na obecných školách v Libochovicích, Račíněvsi a Vetlé s ročním služným 400 zl. Žádosti od 5. června do 6. neděl.

V Rakovnickém školním okrese obsadí se: **1.** Místo učitele a správce jednotřídní obecné školy v Žloutkovicích se služným 400 zl., funkčním přídavkem 50 zl. a naturálním bytem. Žadatelům jest se prokázati, že jsou způsobilí vyučovati náboženství katolickému. **2.** Místo podučitelky odboru matematicko-technického při měšťanské dívčí škole v Rakovníku se služným 450 zl. **3.** Po jednom místě podučitelském se služným 400 zl. při obecných školách v Broumech, Hudlicích, Chrástanech, Novém Jáchymově, Krivoklatě, Kublově, Lužné, Městečku, Senomatech, Slabcích a v Šanově. **4.** Po jednom místě podučitelském se služným 350 zl. při obecných školách v Novém Domě, Hřebečnicích, Lašovicích, Lubné, Olešné, Otročině, Senci, Skřejích, Skřivani, Svate a Všetatech. Žádosti od 5. června do 6. neděl.

V Semilském školním okrese obsadí se po jednom místě učitelském při jednotřídních školách obecných v Cidlině a Kyjích, každé se služným ročních 400 zl., funkčním přídavkem 50 zl. a do pense nevpočitatelným přídavkem 100 zl. Žadatelé o tato místa musí prokázati způsobilost k vyučování katolickému náboženství. Žádosti od 6. června do 6. neděl.

V českém školním okrese Poličském obsadí se: **1.** Místo katechety při měšťanské škole pro chlapce v Poličce s ročním služným 800 zl. S místem tímto spojena jest povinnost učit katolickému náboženství na obecné a měšťanské škole chlapecké i na obecné a měšťanské škole dívčí v Poličce až do nejvyššího zákonného počtu hodin, exhortu v to počítaje. **2.** Místo řídicího učitele při obecné dvoutřídní škole v Pusté Rybné s roč. služným 500 zl., funkč. přídavkem 100 zl. a svobodným bytem ve školní budově. Žadatelé za místo zmíněné musí se prokázati způsobilostí k subsidiárnímu vyučování evangelickému náboženství. **3.** Místo učitele při obecné trojtřídní škole v M. Svojanově s ročním služným 500 zl. **4.** Místo podučitele při obecné škole v Bystrém, v Rohozné a v Březinách s ročním služným 400 zl. a místo podučitele při obecné škole v Trpině s ročn. služným 350 zl. Žádosti od 6. června do 6. neděl.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. IV. Maffeus Vegius. Píše Jos. Moudrý. (Pokračování.) — Relief a basrelief. Píše Fr. Vaněček. — Reálie na školách obecných a jejich poměr ku předmětům hlavním. Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel. (Pokračování.) — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Literatura. — Spolek přátel katolických českých škol bratrských. — Spisy redakci zaslané. — Zasláno: Spolek svatého Josefa. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., příležitostně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Ěp. knihkupecům slevu jenie 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zilarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž addressovány i reklamace, jež se nepeč. a ne frankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II, (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

IV. Maffeus Vegius.

Píše Jos. Moudrý.

(Dokončení.)

II. Čas učení mládeže.

Jest úlohou rodičů, aby i s této stránky povinnost svou plnili a vyučování dětí svých úplnou pozornost věnovali. Jsou-li velice pamětlivi toho, aby dětem statky rozmnožili a jim bohaté dědictví zanechali, čím více musí se snažiti, aby jim mnohem čestnější a dražší poklad umění a vědění opatřili? Tyto poklady jsou stálé, trvalé ceny, ony pomíjející, tyto přináší člověku radost a útěchu, jsou, jak již Aristoteles pověděl, — ozdobou ve štěstí, útočištěm v neštěstí. Znáám jest v té příčině výrok Biasův, jenž po rozboření rodného města, Prieny, odešel odtud s prázdnýma rukama a na otázku, proč aspoň něco ze svého bohatství s sebou nevzal, — odpověděl: „Všechno své bohatství nosím s sebou“ (Cic. Paradox I.—8.). Rozuměl jim moudrost a vědu.

S vyučováním dětí třeba jest počítí, když dosáhly roku sedmého. Odkládati s ním na dobu pozdější jest nepřístojno. Nebo jako měkký vosk stále drží podobu a formu pečeti, tak trvají též nejdéle ony dojmy, jež přijal člověk v útlém mládí svém. Třeba jest se však varovati bedlivě, aby maličci nebyli hned z prvu prací přetěžováni. Když pak hoši trochu dospěli a sesílili, počíná pravidelné jich vyučování a to *ve škole veřejné a nikoli doma* pod vedením učitelů soukromých, poněvadž děti více pokračují, příklad soudruhů je povzbuzuje, chvála podněcuje ku pilnosti, kárání odstraňuje a tak pomáhají naděje na odměnu a bázeň před trestem k jejich zdokonalení. Vegius varuje také rodiče častého střídání učitelů, jelikož tím trpí duševní schopnosti jako rostliny častým přesazováním a víno přelíváním.

Důležitou příčinou dobrého výsledku při vyučování jest Vegiovi i místo, kde dítě vyučování požívá a protož radí rodičům, aby dítě posláno bylo z domova do cizí země a ku cizím lidem; při volbě města nutno dbáti na pověst, jakou požívá (II.—3.). Na učiteli žádá vážnost ve vystupování, počestný život a vědomosti. „Jako se vyvíjí kojenec tím zdravěji a silněji, čím čistší a nezkaženější pokrm přijímá, rovněž tak budeme pozorovati i u žáka tím utěšenější prospívání

v ctnosti a vědomostech, čím vyšší jest vzdělání *vědecké a mravní* jeho učitele.“ Pro žáčka-začátečníka jest nutno přijmouti učitele nejlepšího a nejvzdělanějšího, poněvadž mu vědomosti snadněji a jasněji podává; jestli že má již příliš mnoho žáků jest radno ho opominouti, neboť veliké množství žáků nedá se tak snadno opanovati, činí obtíže u vyučování a u žáků často lhostejnost, poněvadž učitel nemůže pak jednomu každému náležitou pozornost věnovati.

Další podmínkou dobrého vyučování klade Vegius *shodu mezi rodinou a učitelem* a napomíná rodiče, aby učitele za jeho namáhavou práci řádně odměnili, ba i časem nějakým darem poctili. Otec má se též přesvědčiti, zdaž syn školu navštěvuje a jak prospívá, tím zjedná si důvěru u učitele, a dá mu zároveň příležitost, aby hochu náležitou pozornost věnoval.

Při vyučování samém radí Vegius učiteli bráti *ohled na individualitu žáků*. Dle tehdejšího učení sestává tělo lidské ze čtyř živlů, totiž ohně, vody, vzduchu a země, z nichž každý svou vlastní sílu obsahuje; tedy oheň teplo, voda zimu, vzduch vlhkost, země sucho. Převládá-li v těle některý z těchto živlů, mají převahu i jeho vlastnosti, tvoříce tak čtyři letory. Převládá-li oheň jest letora prudká (chol.), voda činí letoru mdlou (fleg), vzduch veselou (sang.), země smutnou (melanchol.). Jak rozmanité jsou povahy, tak i rozmanité prostředky slouží ku jich vedení neb tvoření; užívají jedněch a stejných prostředků u všech žáků (kteří jsou zajisté velmi rozličných povah), jest bezvýsledné, neboť co jednomu prospívá, druhému škoditi může, jeden potřebuje uzdu, jiný ostruhu. Učitel jedne se všemi dětmi jako s vlastními; *mladším nesmí se tolik ukládati jako starším*, — *zdlouha pracujícím dopřej času*. *V udílení duševní potravy počínej snadnými počátky, postupně se stářím pokračuj, a větší požadavky žádej*. Nebuď příliš mírný ani přísný (II.—7.).

Ku probuzení šlechetné řevnivosti užívá Vegius citu cti. Lykon praví: „Cit cti a snaha pro vyznamenání jsou ve vychování právě tak potřebny jako ostruha a úzda při dressuře koně.“ Cit cti vzbuzuje Vegius pochvalou, která, má-li účinkovati dobře, musí býti na pravém místě, v pravý čas a v pravé míře, sic „přechválený žák bude míti z toho velikou radost a stane se rozpustilým, nadutým, drzým, přeceňuje se, mnoho myslí o své osobě, zlehčuje své spolužáky, vyhýbá se jim, učiteli na ně žaluje, tvrdošijně na svých náhledech trvá, rád nepravé tvrzení činí a jest mluvka.“

Co se týče způsobu vyučovacího, doporučí Vegius metodu za našich časů zvanou „*vzájemnou*“. V knize druhé, kapitole deváté líčí Vegius svého učitele, kterak užíval ku vyučování žáků mladších neb méně pokročilých — žáků starších. Není tedy metoda vzájemná, čili Bell-Lancasterova žádnou novinkou, když sám Vegius v mládí jí učen; metoda tato nebyla an v Indii teprve Drem Bellem užívána, neboť již r. 1614. v Orientu cestující Pietro della Valle ve svých cestopisech zmínku o takovém způsobu vyučování činí.

Veškero vyučování ústní musí souběžně provázeno býti i písemným vyjadřováním myšlének, a když se to děje, nechť žáci nevyplňují papír spoustou planých slov, nýbrž myšlenkami obsažnými. Sloh musí býti plynň a čistý, prostý chyb, příjemný, střídavý a pln obrazů a vyznamenávati se musí stkvělou dikcí. Líčení budiž zřetelné a jasné, aby žádného vysvětlení nebylo třeba (II.—14.); nebudiž užíváno zastaralých slov ani rčení. Učitel zvykej žáky zponenáhla vyjadřovati myšlenky řečí vázanou i nevázanou (II.—11.); k tomu znamenitou pomůckou jest čtení zvláště děl starověkých, jako jsou: žalmy, přísloví Šalomounova, druhá kniha Makabejská, pak bájky Aesopské a Virgil (II.—18.). Sděluj s hochy již záhy sen-

tence z básníků a historiků, přidržuj je, aby některá místa z básníků a jiných spisovatelů na paměť se učili. Memorování poskytuje jim zručnost a lehkost k napodobování a vyjadřování a paměť tím sílí. Neméně důležité jest učit se na paměť i stručný obsah probraného učiva (II.—12.). Ne tak velkou důležitost přičítá Vegius *kreslení*, poněvadž se dnes (roz. „tehdy“) ku vznešeným uměním nepočítá. Jest ale vzdělanému muži ctí a ozdobou, a jest proto třeba se mu učit (III.—4.). *Hudba* rozčileného ducha utiňuje, krotí vášně a hudební vědomosti jsou muži užitek i ozdobou a to tím více, jak již Pythagoras pověděl, užívá-li se jich ku chvále Boží a opěvání velkých činů (III.—3.). *Gymnastika* chrání žáky před omrzením ve vyučování, zachovává svěží, bystrou mysl, sílí tělo a podporuje zdraví. Počínati má cvičením snadným, aby snad při namáhavém cvičení tělesný vývoj žáka pohromy neutrpěl. Dospělejším žákům doporučí Vegius cvičení v jízdě, střelení z luku, plavání a p. Výborným prostředkem ku osvěžení těla i duše jsou **hry** a zaslouží náležitého ocenění, provozují-li se vážně a nejsou li nemravné. Hra míčem jest přiměřená, vhodná a zdraví prospěšná. Rozhodně zamítá tanec, poněvadž jest pramenem mnohých vášní, rozpustilosti a zkázy mravů; ani šach nedoporučí, poněvadž ducha po práci příliš unavuje (III.—5.—7.).

Nepostrádatelným doplňkem vyučování jest Vegiovi filosofie. „*Málo prospívá mládeži nejlepší vzdělání vědecké, není-li spojeno s mravním vychováním.* Ku dosažení tohoto není lepšího prostředku nad filosofii. (Filosofie jest zde míněná ethika). Touto učí se naše mládež — což koncem všeho vzdělání jest — Boha ctíti, rodiče milovati, ku cizincům dle stáří a stavu uctivým býti. Cílem vzdělání jest, přivést mládež ku poznání, že ctnost má následovati, nepravosti se vyhýbati že cílem nepravosti jest nízká smyslnost, cíl ctnosti ale sláva a čest.“

III. Věk dospívající.

Není každému jinochu možno, věnovati se tomu neb onomu vědeckému odboru; každý obrací se k tomu povolání, ku kterému největší náklonnost cítí. Tak jest *obchod* dle mínění jednotlivce i obecného, čestným a nevyhnutelným, ale za to pouhé kramářství zneuctívá! Ze všech zaměstnání jest *rolnictví* nejpočestnější a nejvydatnější. I *vojenství* bývalo vždy spojeno se slávou a ctí. Kdož volí si *stav kněžský*, nečiní to z jiné pohnutky než z lásky k Bohu a k ctnosti. Mimo uvedené jest ještě mnoho jiných zaměstnání a protož jen žádné maření času zahálkou. *Práce* to jest, která vášně potlačuje, nečisté představy, které opět a opět prvé místo zabratí usilují, z duše vypovídá a jest zároveň slušným prostředkem ku zábavě. Nikdo nedej se námahou a prací odstrašiti; třeba tato velká býti mohla, zvyk ji usnadní a zpříjemní, neboť zvyk to jest, jenž s nepřemožitelnou silou vše, třeba sebe těžší opanuje a přemáhá (IV.—1.). Předmětem veškerých našich snah budtež šlechetné skutky, „neboť sladká vzpomínka na šťastně prožitý věk propůjčuje duši stále veselou náladu. Nic není prchavějšího nad čas; jednou uteče a marně voláme jej nazpět, jednou se ztratí a nikdy nenahradí. Ctnost jediná jest, kteráž — neměnitelná a věčná, jest s to čas v jeho bleskorychlém běhu zadržeti.“ Jsou-li ctnosti ozdobou každého, jsou zvláště ozdobou jinocha; má tedy jeho cílem býti neunavná práce, moudrost, rozšafnost a vůbec každá ctnost, „kterouž se jako zbraní opáše a ji nikdy neodloží. Lenost si zoškliví, nepravost opanuje, od smyslnosti se s ošklivostí odvrátí a jejího lákání a sladkého jedu se s nejúzkostlivější prozřetelností chrání“ (IV.—2.). „Komu mravnost na

srdci leží, musí nejprve vědět, že ona bere ohled nejprve na osoby, pak na věci a konečně na místo a čas.“ Nejprve zaslouží úcty naší Bůh. „Úcta, kterou Bohu povinni jsme, pozůstává v tom, jak mimo biblických spisovatelů i Solon učil, že mu náležitou čest prokazujeme, že, jak Bias žádá, než že o něm nejinak než skutečně existující bytosti mluvíme. Bylo by bláznovstvím, mysliti, že by tento nádherný vesmír bez božské síly všemohoucího Tvůrce povstati mohl.“ (IV.—3.). „Po Bohu náleží nejvyšší úcta rodičům. Děti jsou povinny rodiče vyživovati a když zestarali, je ošetřovati, v zármutku je potěšiti, ve sklíčenosti a malomyslnosti je povzbuzovati.“

Vegius dále žádá od mladíka, aby měl úctu ku sirotkům, příbuzným, úctu ku knězi, učitelům, ku učencům, ku osobám vyšším, vrchnosti i ku chudím a nešťastným, ku pohlaví ženskému a konečně k sobě samému. V každé kapitole hemží se množství dobrých rad, otcovských napomenutí, přidává ku každé radě povzbuzující i odstrašující příklady ze života pohanského i křesťanského. Poslední tři knihy jsou vůbec dospívající mládeži obšírnou morálkou, v které nalezne rady a pokyny pro přemnohé okamžiky mladého života, ba mnohé kapitoly jsou středověké „Co se sluší a nesluší“. Pojednává obšírně o tom jak se sluší chovati mladíku v domě, při večeři, jak v kostele a na jiných posvátných místech, jak na místech veřejných, jak chovati se i v rozličných poměrech. Vegius znaje dobře neustálou povahu jinošskou, varuje zlých společníků a soudruhů, zvláště pak pochlebných služebníků. „Protože jed pochlebníků právě tak nebezpečně působí, jako sladko chutná, protož dá se i nejskromnější charakter jím klamati.“

Nutno jest se ještě zmíniti o tom, že Vegius pojednává i o vychování dcery, stručně sice, ale nad míru rozumně a poutavě a tím vyniká nad ducha svého času a radí se ku nemnoha těm, kteří o dívčí výchově v XV. století psali. On žádá od rodičů především, „aby dobrou pověst dcery se vši opatrností chránili, — a nad nebezpečím, které jí hrozí, okem strážců bděli.“ Mluví dále slovy sv. Chrysostoma, jenž dí: „Matky! starejte se o své dcery, a tato starost nebude vám těžka! Zdržujte ji stále s největší opatrností doma; učeťe ji především zbožností a bázní Boží, zlehčování pozemských statků a všech vnějších cetek. Teprve po takovém vychování může v manželství vstoupiti; pak bude nejen sama šťastna, ale i muže šťastným učíní; ba nejen muže, nýbrž i své děti a děti dětí . . . Nestaráte se tedy pouze o blaho jediné duše, nýbrž i množství jiných.“ K tomuto přičinil ještě Vegius mnohé rady pro rozličné okolnosti ve věku dívčím a klade rodičům za vzor vychování dívky sv. Moniku, jejímž vřelým ctitelem byl.

Ukončuje tyto řádky, mám na mysli dojem, který na mne po přečtení tento spis učinil. Kniha Vegiova jest psána slohem tak květnatým, rozmanitým, plným obrazů a přirovnání, okořeněna velikým množstvím příkladů ze života křesťanského i pohanského, čtenáře znamenitě pobaví a poučí. Úplný obraz tohoto spisu, jak toho celým právem zaslouží, řádky tyto poskytnouti nemohou; bylo by však žádoucí, aby i naše paedagogická literatura po příkladu jiných překladem tak dokonalého a úplného spisu skutečně obohacena byla.

Letní školní úleva.

Uvažuje dle zkušenosti A. D.

Mnohý učitel náboženství byl překvapen, přišed po 1. květnu do třídy a naleznuv jindy více méně plnou světnici školní téměř prázdnou. Nadešla doba

úlevy; někde začala už měsícem dubnem a potrvá buď do konce prázdnin nebo do počátku listopadu.

Slyšel jsem už mnohého učitele, který velice žehral na letní a podzimní úlevy. Ať chodí prý děti jenom do dvanácti let, ale to pilně beze všech úlev! V létě chce učitel dětem něco ukázati prakticky venku v přírodě, (z oboru štěpařství, hospodářství, rostlinopisu) a dětí ve škole není. Mnozí v zimě nemohli do školy pro vzdálenost, špatné cesty, nedostatečnou obuv a nyní, když jsou tyto překážky odstraněny, mají úlevu a do školy nejdou zcela. A na úlevu tolik a tolik hřešeno, tak že „dobrodiní zákona“ se stává ujmou vzdělání dítek.

Ve třetí třídě na škole trojtřídní dostalo úlevu ze 71 dětí pouze *třicet*, tedy polovička z těch pro nemoc nebo jinou příčinu doma zůstává v létě třetina a třída jest od května do listopadu půl roku s odečtením ferií prázdná.

Žehrají-li proti těm úlevám učitelé, tím větší má katecheta příčinu ku steskům a vážným úvahám. Jemu škodí úlevy dítek velice a úlevami se poškozuje učení mnohem více než kaceřovaným návrhem, nedávno daným, aby se návštěva školní snížila.

Katechetovi jest úzkostlivě počítati, jak by zařídil *zpověď*; aby byly děti v tu dobu ve škole. První jest mu pošinouti daleko do adventu, poněvadž na počátku školního roku dospělých dětí ve škole není. Mají posud úlevu, a tu by buď vůbec ke zpovědi nepřišly nebo by se dostavily však beze vsí přípravy, která jest pro děti nevyhnutelnou. Mnoho potřebuje katecheta hodin, než žáky, z podzimní pastvy dobytka hodně zdivočelé a roztržité, poněkud připraví.

Také si musí pospíšiti, by děti záhy vedl ku zpovědi velikonoční, třeba by poprvé ku svátosti té přistupující dalšího poučování potřebovaly. Bývalo obyčejem, že duchovní máje v postě mnoho práce v kostele, teprve po velikonocích vedl žáky ke zpovědi, ale jak, když úleva dána už od prvního dubna a děti jest při větších osadách ku zpovídání na mnoho dní! Tu si musí katecheta na venkově přispíšiti, by děti vykonaly sv. zpověď před úlevou.

A třetí zákonitou zpověď někteří z té příčiny zcela vynechávají. Ve škole děti co nejméně nelze konati přípravu, ohlašování a napominání s kazatelny nepomáhá, zákon povoluje úlevu; a kdyby učitel na nějakou hodinu děti do školy sehnal, vyučování nestojí za mnoho pro velikou roztržitost dítek a jejich unavenost z práce polní. Ke zpovědi přijdou děti nepřipravené a mnoho jich vůbec nepřijde. Za tou příčinou na některých školách po třetí mládež k sv. svátostem ani není vedena.

Úleva jest tedy udílení sv. svátostí velice na újmu, omezujíc katechetu a nutíc ho, by děti vedl ke zpovědi v době ne právě příhodné a to ještě často i méně připravené. Školní úleva jest též na závadu *návštěvě chrámu Páně*. V zimě méně jdou děti do kostela, že nemají teplého oděvu; nedávno prováděné nařízení okresních školních rad, aby mládež společně v průvodu kostel navštěvovala v době letní mařeno úlevou. Menších dětí se nařízení netýká a v posledních ročnících mají úlevu. Tito pak žáci namnoze se domnívají, že úleva i kostela se týká. K dětem v průvodu jdoucím, se nepřipojují a mnohdy ani do kostela v neděli a ve svátek nejdou.

Ani učitel ani katecheta jich nemůže napomenouti a v sobotu na srdce jim vložit, by v neděli do kostela šly, poněvadž jich vůbec ve škole není a mluvit s nimi nemá příležitosti. Děti, které odvykly škole všedního dne, v neděli do ní

nejdou, by se v průvodu zúčastňovaly služeb Božích a při procesích probíhají kolem mezi dospělými a ruší pořádek.

A jaká nyní chuť i nejhorlivějšího katechety navštěvovati *přespolní školy*! Obyčejně nejvyšší třídy jsou mu přiděleny k vyučování k vůli přípravě k svatým svátostem a menší dítky vyučují učitelé a nyní přichází do tříd z polovice prázdných. Koná namáhavou cestu jednu až dvě hodiny a ve třídě téměř nikoho. Ti, kteří by nejvíce potřebovali vyučování, jsou na pastvě, na polích pomáhají nebo při husách se povalují, mnohdy u pěti housat tři děti. Tyto se jenom na katechetu usmívají, jakoby chtěly říci; „Jen si jdi, nás tam nedostaneš; my máme zákonitou úlevu.“

Jistý katecheta na Plzeňsku jda do přespolní školy, nalezl většinu svých dětí na drahách. Svolal je ke kříži a jal se je vyučovati. Apostoloval pod širým nebem. A pisatel těchto řádků v letě spojoval až tři třídy, jenom aby někoho měl ku katechisování.

Jako dítky pro špatné cesty, podobně i katecheta byl nucen někdy v zimě vynechati a teď by rád *doplnil a nahradil*, ale nejchápavější žáci mají úlevu a z náboženství lze bráti pouze věci nejsnadnější nebo opakovati. Také se mnoho čítá v biblických dějinách. Zde si musí učitel náboženství upravit sám „osnovu“, by při naplněné třídě probral to nejdůležitější a jiné věci si ponechal, až „úleváci“ opustí školu.

Těžko také do května provésti se zdarem *zkoušku z náboženství* a mnozí páni vikáři visitují už před úlevou. Jsou-li děti dva měsíce před zkouškou doma na pastvě a při polním hospodářství, mají pak velice mysl roztržitou při zkoušce a mnoho zapomněly z toho, co snad dříve velmi dobře znaly. Než tito žáci se obyčejně ani ke zkoušce nedostavují, z čehož může vzniknouti domněnka (jak se skutečně stalo), že rodiče z nějakého odporu nebo zášti ku knězi děti své na zkoušku náboženskou neposlali. Ať tomu tak neb onak, po prvním květnu ve vyšších třídách jest zkouška z náboženství před vikářem i zkouška z jiných předmětů před inspektorem kusá a nedostatečná.

Za prvé a poslední čtvrtletí takovým dětem nelze *žádné známky* vepsati do katalogu a chybují ti, kteří prostě známku z předešlých čtvrtletí opakují. Ta se jistě už neshoduje s vědomostmi nynějšími. Mnohdy jest žádán katecheta, by před ukončením prvního čtvrtletí známky napsal, ale některých dětí posud ani neviděl. ve škole nebo sotva čtrnáct dní tuto navštěvují, a už za to mají dostati známku. Proto někteří katecheti na venkově po prvním a posledním čtvrtletí žádných známek nedávají.

A s jakými vědomostmi vracívají se děti po úlevě! Jak dlouho trvá, než se usadí a mysl jejich se utiší! A to platí nejenom o náboženství, ale i předmětech jiných. I ty jsou úlevou poškozovány.

Obce podávají zprávy, kterým dětem se má poskytnouti úleva. Nevím, jsou-li na doporučení nebo zamítnutí žádostí těch tázání též učitelé a správy škol, ale *katecheta asi nejméně tázán* na souhlas a jak žadatelé prospívají ve sv. náboženství. Že mnohé z těch dětí se nevyznají dobře ve čtení, psaní a počítání, tedy v předmětech základních, jest známo a sami učitelé na to poukazují. Tu pak je místní školní rada doporučí nebo poznamená, že by toho rodiče nepotřebovali. A co okresní školní rada? Ta, která do nedávna trestala rodiče dětí, školu zanedbávajících, již se musí každé vynechané půldne ohlašovati, propustí všechny

žáky i ty, *jichž obec nedoporučila* a kteří by vším právem měli ku svému vzdělání do školy choditi. A pak jest škola prázdná.

Proč pak se pan inspektor ukázal pojednou tak povolným a všem žadatelům vyhověl? Vyžaduje prý toho *čest škol* na okresu, aby bylo co nejméně vynechaných půldnů. Celoroční špatná návštěva se tímto způsobem napravuje! Podivný to lék! Chodí-li někdo nedbale do školy, má-li mnoho čárek, lépe ho zcela ze školy na půl roku pustiti, jenom aby se neřeklo, že jest špatná návštěva škol. A letos máme jubileum moderní školy!

Za úlevy žádají nejvíce tam, kde před nedávnem při návrhu školy konfesionelní co nejprudčeji bylo útočeno a vyčítáno, že by se úroveň vědění zkracovala. A tím, když v nejschopnějším věku k chápání dětí přes půl roku vůbec do školy nejdou, nesnižuje se počet školních let na sedm nebo i šest roků? A pak by se vyučování dalo nepřetržitě, což má velikou váhu a daleko jest účinnější, než při šesti měsíčních přestávkách.

V čase úlevy upotřebují rodiče dítek svých hlavně při *polním hospodářství*, pasení, hlídání atd. Než mnohdy na slabá bedra dítek příliš nakládáno a školní úleva jest pro slabé děti břemenem, tak že tím trpí jejich zdraví. Mnohé dítě by raději chodilo do školy než na pole, kde musí konati práce i nejtěžší, má-li rodiče nesvědomité, kteří hledí upokojiti své svědomí slovy: „Ať se dře, my se také dřeli! Ať se zaučuje!“

Proto jest naším míněním, že by okresní školní rady s udílením úlev měly býti zdržlivější a že by se vůbec úlev mělo dostávat jenom žákům pilným, kteří neutrpí tím újmou ve svých vědomostech, a že by měl v této příčině také tázán býti katecheta, zdali dítě náboženským svým povinnostem dostalo. Spolu ať jest na srdce vloženo dětem těm, aby společně s ostatními v průvodu kostel navštívovaly a ku přípravě ku zpovědi se dostavovaly. Že by mládež do školy nešla i bez úlev, na to lze odpověděti, že mají úřady moc rodiče přinutiti, by děti do školy posílali. Menší počet půldnů na zprávách *čest školy nezachrán*i, kdyby neměla hlubších základův. — —

Pravda.

Uvažuje J. N. Jindra.

Mnoho již napsáno o pravdě. A není stavu, není povolání, jemuž by pravda mohla býti lhostejná. Ký div tedy, přirovnává-li básník pravdu cedru libánskému a přeje si, by větrové šířili vonnou mannu její.

Člověk sestupuje v hlubiny zemské, pozoruje vše a zkoumá, by poznal pravdu. I ku hvězdám dosáhá lidský rozum a hledá pravdy. Řekněme věc krátce: Pravda jest cílem kritiky veškeré.

Že všeho jasno a zřejmo, že didaktika (vyučovatelství) a pedagogika (vyučovatelství) nejsou vyjmuty, je-li řeč o pravdě, ba možno směle tvrditi, že didaktice i pedagogice veliká jest uložena úloha vzhledem na pravdu. Proto největší lidstva učitel a nejsvětější vychovatel, Syn Boží Ježíš Kristus, neostýchal se zřejmě prohlásiti, že přišel na svět, aby svědectví vydal pravdě. Písmo svaté uvádí takto slova Ježíšova: „Já jsem se k tomu narodil a proto jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě: každý, kdo jest z pravdy, slyší hlas můj.“ (Jan 18, 37.)

Ke slovům těm dodává Didon v životopise Ježíše Krista: „Podobných slov nikdy žádný učený Říman neslyšel z úst mudrcův a učitelů svých . . . Což byl duch Říma, kterýž zakládal na moci a síle říši světovou, naproti Ježíši, jenž zakládal *říši pravdy* na svém vlastním svědectví a na víře ve své božské poslání.“ (Srov. Hulakovského překlad II str. 228.)

Každý, kdo jen poněkud zná listiny svaté, dosvědčí, že celý život Ježíše Krista byl velikolepým svědectvím pravdě. Z úst Jeho neslyšel nikdo nic jiného než pravdu. Mimo to i se slovy byly srovnaly skutky Kristovy; jak učil, tak jednal. I mohl proto sebe sama nazvati *pravdou*.¹⁾ — Tím vzácný dán vzor učiteli každému a vychovateli, by ve slově i ve skutečích jejich zářila pravda, za jíž světlem ubírat by se mohli svěřenci naši. Věc celá jest úplně zřejma. Sotva kdo, jsa při zdravých smyslech, může souditi jinak. Ale — vizme a pozorujme okolí své; co tu chyb proti označené zásadě. Uvedeme některé příklady. Začneme třeba s prorokem Jonášem.

Bylo vyučováno přírodopisu. Mluveno o velrybách. Tu ovšem, jak se samo sebou rozumí, zmíněno o oné „velrybě“, jež pohltila Jonáše, proroka. — Ihned vyloženo dětem, že to není možno; něco proneseno o písmu sv. atd. — Nyní skrovná otázka: Byla-li tu při vyučování předmětem pravda? — Jistě nikoliv. Již nepatrná znalost biblické dějepavy poučí, že „poslal Hospodin *rybu velikou*“. Dle zdravé logiky možno souditi takto: *Některá* ryba veliká jest velryba; nikdy však není správně pronésti soud: každá ryba veliká jest velryba. — Z této chyby plyne nutně vše ostatní.

Než — pro tuto chvíli — chceme býti povolní. Dotyčný pan učitel rozhodl se pro *žraloka*. Jest možno, ptáme se, jest možno, by Jonáš tři dny bez pohromy a zdráv byl v žaludku žralokově — odmyslíme-li si vliv všemohoucnosti Boží? — Sotva! — Prvé i druhé jest tedy dokladem činnosti Boží, nuže, k čemu plésti dětský rozum podobnou sofistikou?

Jako v náboženství tak i v jiných odborech dovolují si mnozí kritiku a názory své, odchylné „přednáseti“, nepamatujíce, že jejich výmysl, mnohdy často nesmysl, nemůže býti pravdou. — Bylo ku př. vyučováno dějepisu. Řeč plynula o Karlu IV., jenž označen v dějinách království českého jako „otec vlasti.“ Co tu krásné příležitosti, žáky poučiti o čisté a nezištné lásce ku vlasti, co tu šlechtných činů, jež každému mohou býti pobídkou, by zdárně pracoval o blahu svého národa. Ale toho všeho bylo pominuto, našemu dějepisci, jenž snad sotva kdy měl větší knihu dějepisnou v ruce nad knihu předepsanou pro školy střední, našemu velikánu — není Karel, otec vlasti, ničím. Z cizích peněz — tak řekl — z cizích peněz postaviti zeď neb most, co to za zásluhu! (Sic!) — Prosím, to jest faktum, to se stalo. — Z tak špatného semene nemožno očekávati plodu dobrého. Bodlák hroznů nemá, míti nemůže. Dle toho i jisto, že takové „pravdy“ dějepisné mnoho užitku dobrého u mládeže nemají. Či snad myslí onen pán, že žák zůstane pouze při osobě Karla IV.? Ne, nikoliv, jde dál a dle podané „pravdy“ soudí i jiné a neušetří ani osoby učitelovy. Vždyť samo sebou dostaví se otázka: Co jest pan učitel, když Karel IV. není nic? Co vykonal náš pan učitel pro vlast, když Otec vlasti ničeho nevykonal?

O dobách husitských a o hypotese darvinistické nechceme se ani zmiňovati, ač velmi mnoho zneužívá se obého proti náuce katolické. — Takové vyučování

¹⁾ Srov. slova Kristova: „Já jsem cesta a pravda i život.“ (Jan 14, 6.)

nelze nazvat dobrým. Jsi-li přesvědčen, že názor tvůj jest správný, jsi-li přesvědčen, že pravdy hájíš, pak, prosím, nelze pochopiti, proč oblažuješ pravdou tou jen žáky, již ti odporovati nemohou. Vystup na veřejnost a rci zřejmě, podej důkazy, jsa přesvědčen, že pravda vždy zvítězí. *Hypothesa však aneb názor jednotlivce ještě nemusí býti pravdou*, i kdyby důmysl a bystrost zářila z něho. — Než v tom právě se chybuje, že mnohý o něčem tvrdí, jistojistě že to pravda, ač jest to pouhá hypothesa, domněnka zdánlivě odůvodněná, na nejvýše pravděpodobnost. Tím stává se, že předmětem vyučování není pravda, vyučování míjí se s cílem vytknutým.

Jak si věc představujeme, objasní příklad. Vyučnje-li na př. katecheta (na vyšších školách) o stvoření světa, možno mu pronést dokázanou pravdu: „Bůh stvořil svět z ničeho.“ Všem ostatnímu bádání dána jest volnost. Z té příčiny četné jsou názory o šestidenní (hexaemeron), v němž stvořen svět. Z patristických výkladů zvláště známy jsou dva, z názorů pozdějších možno znáti aspoň sedm. Jednomu líbí se výklad ten, jinému jiný. Dle toho bývá i výklad ve škole. Chci-li však učit pravdě, nemohu apodikticky říci: „Den při stvoření světa jest den o 24 hodinách“, nýbrž jest označiti: „Mnozí mají za to, že“ Jest se pilně střežiti, by nikdo nevydával názorů svých za učení církve.

Takto-li učiníme předmětem vyučování pravdu, nemůže nikdy nastati sporu mezi náboženstvím a vědou. Pravda jest onou půdou, na níž možno sjednotiti vzdělance veškeré. Náboženství vede k pravdě, věda má cílem pravdu, nuže, kde jinde možna jednota ne-li v pravdě?

Jdeme-li o krok dále, přicházíme ku původci pravdy veškeré, k Bohu, jenž významně nazýván „Pravdou věčnou“. Tak mimoděk doznati nutno, jak pravdiva jest zásada :

„Vědou k náboženství, náboženstvím k Bohu!“

Jako v didaktice tak v pedagogice třeba přihlížeti ku pravdě. Rozmanité ovšem názory jsou o cíli pedagogiky, avšak tolik jest jisto, že nikdo nemůže z cíle výchovy vyloučiti pravdu. Vychován-li ze žáka lhář, pochlebník atd., kdož medle odváží se říci, že žák vychován jest dobře?

Jsme přesvědčeni, že každý vychovatel dosti a dosti zná prostředků, jimiž dosíci se snaží, by slova i skutky svěřencovy srovnaly byly s vnitřním jeho životem, aby mluvil a činil tak, jak smýšlí. Vždyť pravdivost jest jedním znakem charakteru dobrého.

Všeho ostatního pominouce požadujeme zvláště po vychovateli, by pravdivost v jeho životě zářila, by slovům odpovídalo vnitřní přesvědčení i skutky. „Slova pohnou, příklady táhnou.“ Požadavku tomuto nemůže vyhověti ku př. jinověrec, nevěrec, jemuž dáno vyučovati dítky katolické. Jeho slova i skutky, plní-li, co předepsáno pro dítky katolické, jsou v naprostém odporu s vnitřním přesvědčením; lež a přetvářku s pravdou srovnati nemožno. Odtud hlas, odtud vroucí přání, by dítkám katolických rodičů dání vychovatelé katoličtí. Jest to hlas zdravé pedagogiky, chceme-li o všem ostatním pomlčeti. — Velikým zastancem opravdovosti v životě vychovatelově bez odporu jest svatý apoštol Pavel. Nyní upozorňujeme pouze na jedno místo, doufajíce, že bude nám možno později ukázati na vychovatelskou činnost sv. Pavla. Jest to jedenáctý verš z druhé kapitoly v listě ku Galatům: „Když pak přišel Petr do Antiochie, zjevně jsem mu odpíral — píše sv. Pavel —, protože byl hoden domluvy.“ Proč, ukazují verše následující: „Nebo

prve než přišli někteří od Jakoba (= bývalí židé z Jerusalema), jídal s (bývalými) pohany; ale když oni přišli, ucházel a odděloval se, *boje se těch*, kteříž byli z obřízky. A jeho *pokrytství* povolovali (také) jiní židé, tak že i Barnabáš od nich v to *pokrytství* uveden byl. Ale já uzřev, že sobě nepočínají *přímě podle pravdy evangelium*, řekl jsem Petrovi přede všemi: Když ty jsa (rozený) žid, po pohansku živ jsi (nedělaje více rozdílu v pokrmech) a ne po židovsku, kterakž nutíš pohany, aby po židovsku živi byli“ (dělajíce rozdíl mezi pokrmy dle zásad židovských). — Tak rázně vystoupil sv. Pavel proti všeliké přetvářce a pokrytství. Kéž by povšimnuto bylo jednání Pavlova, kéž následováno jeho příkladem!

* *

Pravdu jest poznati, pravdě i vyučovati. Dle poznané pravdy třeba zaříditi život veškerý, by s ova i skutky byly srovnalý s vnitřním přesvědčením, jež spočívá na pravdě. Snažme se dle toho jednati. Na této cestě poznáme, že není možný opravdový spor mezi vědou a náboženstvím. Kdož jsi vůle dobré, pracuj v uvedeném směru ku prospěchu mládeže i vlasti.

Elisée Reclus.

Jméno tohoto francouzského anarchisty a do nedávna brusselského universitního profesora bylo v době poslední často jmenováno. I nebude tuším na škodu, podáme-li o tomto podivném muži bližší data.

El. Reclus narodil se 15. března 1830. v Ste Foix La Grande v Girondu. Otec jeho byl protestantský farář. V Neuwiedu nabyl Elisée prvního vzdělání. V Montaubanu a v Berlíně studoval protestantskou theologii. Zde asi přišel o svou víru a věnoval se jiným studiím. Zde též učinil si známost se slavným zeměpiscem Karlem Ritterem († 1859), která na další činnost jeho byla rozhodující.

R. 1851. musel v státním převratu Francii opustiti. V letech 1852—1857 procestoval Anglii, Irsko, Spojené státy, střední Ameriku a Novou Granadu. Vrátil se do Francie, podal výsledek svých cest, zeměpisných studií a příhod v časopisech *Revue des deux Mondes*, *Tour du Monde* a j. Za oblehání Paříže náležel k balonovému oddělení a národní gardě. Byl členem internacionálního dělnického spojení a uveřejnil v časopise „*Cri du Peuple*“ (Křik lidu) v době povstání od 18. března 1871. proti versaillské vládě manifest. Oddal se povstání s celým svým revolucionářským temperamentem. Byl 16. listopadu 1871. zajat a k deportaci odsouzen. Na přímluvu vědeckých kruhů, zvláště anglických (Dar-

wina), proměněna deportace jeho ve vyhnanství. Ve vyhnanství — v Itálii — pracoval na svém obrovském díle: *Nouvelle Géographie universelle (La Terre et les Hommes)* *), jejíž XIX. svazek nedávno vyšel. První svazek objevil se r 1875. Po amnestii vrátil se do Francie zpět.

Obrovské jeho dílo s tisíci mapami a ilustracemi rozhlásilo jeho pověst dále a pojistilo mu i s dřívějšími pracemi, zvláště „*La Terre*“, vynikající postavení mezi nynějšími geografy. Již objem této důkladné a vědecké práce v geologii, orografii, hydrografii, klimatologii, meteorologii, anthropologii, etnografii, archeologii, filologii, obchodu, industrii, dějepisu, umění, práce, kteráž se čte tak, jako by tu psali specialisté, každý o svém oboru — ačkoliv jedna ruka spisovatelova všude se poznává, dostačil by zajisté by mu pojistil trvalou slávu. Byla to vskutku obrovská práce, tak bohatý, s neúmornou pílí sebraný material urovnati. Největší zásluha jeho jeví se v methodě. Slovo to není míněno v obyčejném smyslu (analytická, syntetická, genetická m.) ani ne v onom, jak se jednotlivé obory všeobecně projednávají. V tom ohledu oživuje jeho anarchismus, prost všeho šablonování, celé dílo v němž vy-

*) T. j. Nový všeobecný zeměpis. (Země a lidé).

stupuje patrná snaha podati vždy to, co jest charakteristické.

Se slovem *methoda* spojují geografové vyšší smysl: pojmутí účelu a hranic geografie. O tuto metodu bojuje nynější věda. K porozumění velikolepého výsledku Reclusova je nutno podati krátký přehled rozličných metod.

Málo je věd, které vedle podivuhodných výzkumů ve svém oboru přece v nejistotě jsou, jako zeměvěda. Hlavní důvod toho jeví se v tom, že skoro většina učitelů zeměpisu teprve po ukončení jiného oboru tomuto se věnují. Samo sebou zřejmo pak, že historik vidí v zeměpisu převážně historickou disciplinu; přírodovědec přírodovědecké učivo atd.

A že skoro vesměs zeměpisné vyučování se svěřuje historikům, je vysvětlitelno, že stojí zeměpis skoro vesměs ve službách dějepisu.

Gatterer (1727 — 1799) byl první, který rozhodně fysickou stránku zeměvědy vyznačil a s ním Herder (1741—1803) doporučil první, aby se vzájemné vztahy člověka s přírodou zkoumání podrobily a tím stal se předchůdcem Ritterovým. Ten dal dosavadnímu názoru rozhodný obrat. Historikem jsa z povolání pozoroval zemi jako jeviště dějin lidstva. Ale on nespokojil se tím, že pouze na místo ukázal, nýbrž sleduje pokyny Herderovy, hleděl jich vnitřní souvislost s událostmi odůvodniti. To mohl jen srovnáváním učiniti a sice tím, že fysikální geografii za východiště vědy vyvolil. Cílem však zůstaly mu vždy dějiny.

V geografických poměrech bydlíště zřel obraz obyvatele — v obtížné Africe poznal Negra, v rozčleněné Evropě pokročilou kulturu obyvatelů její. Tím právě, že nejen stávající a známé rozvedl, ale nový okres idejí otevřel, stalo se jméno jeho rychle oslaveným.

Mnozí ze žáků jeho zneuznali úmysly zakladatele: srovnávacího popisu země. Přehlédnuvše, že ponechal také místo k volnému jednání člověka, vyznačili jen vliv přírody na vývoj jeho a způsobili, že Ritter nesprávně, mnozí žáci jeho však správně, označení byli, jako by vnesli praedestinaci do geografie. V jich očích geografická poloha země převzala kulturní vypěstění svých obyvatelů. Duševní zralost, nebo surovost jejich vězely již původně v zeměpisných poměrech bydlíště.

Poblouzení toto vedlo k založení nové školy (zvláště Peschlem). Této byla srovnávací zeměvěda jen hledáním podobností

v přírodě, kdežto výzkumy závislosti lidské kultury na poměrech půdy historickému zeměpisu (tedy zvláštní části) byly přiřčeny. Tato škola lahodíc materiálnímu směru, nabývá nyní půdy, stavíc zároveň vždy více a více geologii do svého středu. Mezi těmito oběma extremy historické školy, která sice fysikální geografii za základ brátí tvrdí, ale skoro výlučně je vědou dějepisnou — a přírodovědecké školy, jež dějinným elementem jen povrchně se obírá — utvořily se různé střední názory, anižby dosáhly sprostředkujícího výsledku. Zajímavo je poznati některé definice předních veličin v tomto oboru.

Wappäus dí: zeměpis je poznání země v poměru jejím ku přírodě a k dějinám t. j. pokud tvoří základ a půdu všeho života a dějiště pro vývoj lidského pokolení.

Guthe: zeměpis je pouto mezi přírodou a dějinami, ukazujíc jednak, jak je člověk na přírodě závislý, a jednak jak se pokoušel této závislosti se sprostiti. — Týž dělí historický zeměpis od politického.

Kirchhoff: Zeměvěda je přírodovědecké učivo s integrujícími dějepisnými součástkami.

Supau: Zeměvěda je věda o zemi. Jako taková je přírodovědou a ne vědou historickou.

Reclus připojuje se k Ritterovi, aniž by upadl do přemrštěnosti ultraritterianův. Jemu je důležitějším živlem země, jako obydlí člověka (to právě ve Francii pověst jeho učinilo populární). V tom následoval příkladu francouzských ekonomistů, kteří nejdříve ritterovské ideje si přivlastnili. Náзор tento projevil i tím, že dal dílu svému podnázev „La Terre et les Hommes“. Avšak i na fysikální stránku bral větší zřetel než jiní, kteří se bérou směrem historickým, a to je jeho hlavní zásluhou. Tím překonal samého Rittra. Reclus spojuje oba tyto živly v harmonický celek, tak že tyto na pohled cizí součástky vespolek se stýkají. On je první, který ideje Ritterovy skutečně v platnost ve velkém díle uvedl. Ritterovi se to nepodařilo, skoro všude zřime u něho obadva tyto hlavní živly odděleny. Z toho důvodu mohl říci Pauliat: Reclus vskutku vynalezl vědu zeměpisnou.

Kromě tohoto šťastného pojmутí, děkuje Reclus svou pověst i mistrovské píli, s kterou sta pramenů svědomitě zkoumal, dále eleganci a jednoduchosti v řeči a vznešenému stanovisku, se kterého poměry posuzoval. Opravdu od anarchisty by nikdo

neočekával tak příznivý úsudek o Španělech, o nichž jiní cestující jako o barbarech a středověcích zbytcích píší . . . V díle La Terre vyniká zvláště líčení Zulův. Jako učenec je tedy Reclus pravým opakem anarchisty. On je a zůstane fyziologickou hádankou. Jak je to možno, aby muž tak obsáhlého vědění, jenž všude pokroku a civilizaci holduje — náležel beze studu nejbídnější ze všech společností?

Vášeň a zášť — dí — dávají nám často jinak na lidi pohlížeti, než jak ve skutečnosti jsou. Abychom je správně posoudili, musíme se zhlostiti především všech předsudků, jakož i všech pocitů pohrdání, zášti a vášnivosti, které nyní národy odlučují. Nejtěžší dílo, pověděla nám věda našich předků, jest sebe sama poznati; mnohem však obtížnější jest věda lidí na jedinou studovaná ve všech jich plemenech. Vzдор válce a zděděné zášti bude lidstvo jednotné. Já nedal jsem se nikdy ovládati jiným pocitem, než sympatií a vážností ku všem obyvatelům velké vlasti. Na této kouli, kteráž jest pouhým zrnem uprostřed věč-

nosti, je hodno námahy, vzájemně se nenáviděti?

To jsou některé jeho sentence.

A přece je anarchista, jeden z těch lidí, kteří celému lidstvu zášť přísahali. Zovou jej sice theoretikem anarchismu. Ale jaká ironie je v tomto slově!

Jeho r. 1889. uveřejněná brožura, v níž anarchismus jako oprávněný vyličuje, potom ta okolnost, že svou dceru bez kněze nebo bez občanského úřadu provdal, dále jeho známost s ruským anarchistou činu, knížetem Krapotkinem, a jeho dopisy — vše to prozrazuje, že je také praktikem této zhoubné theorie. Byť bylo pravdou, že sám, direktně není nebezpečným člověkem, pak je přece jasno, že tak vynikající učenec pouhým svým vyznáním ideám anarchismu více prospívá, nežli 100 praktických anarchistů, kteří pumy házejí, protože, jak se dí, chudoba, špatná výchova, osobní zášť je k tomu přiměla. Theoretik je Girondistou anarchismu. (Kath. Schulkunde.) + 73

Stanovy „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“.

(Dílo blah. Jana Křtitele de la Salle.)

(Pokračování.)

§ 7. Přijímání členů.

O přijetí členů spolku rozhoduje, vyjímajíc členy čestné valnou hromadou jmenované a čtyři členy kongregace vedle odstavce 11. jako rádce přijaté, správní rada dle § 11. valnou hromadou zvolená nadpoloviční většinou hlasů členů přítomných.

§ 8. Práva členů.

Členové mají právo účastniti se valných hromad, rokovati tamtéž, činiti návrhy a hlasovati, voliti a volenu býti.

§ 9. Duchovní milosti.

Duchovní milosti, jež spolek poskytuje, jsou:

a) Plnomocné a neplnomocné odpustky, jež Pius IX. a Lev XIII. k tomu cíli udělili. (Pius IX. Rescr. ddto 27. února 1877 a Lev XIII. Rescr. ddto 8. března r. 1881.)

Plnomocných odpustků, jež i dušem v očistci přivlastniti lze, členové nabývají: 1. v hodině smrti, 2. o vánocích, velikonocích a svatodušních svátcích, o svátcích neposkvrněného početí Panny Marie, sv. Josefa, sv. Petra a Pavla, narození sv. Jana Křtitele.

Neplnomocné odpustky 300 dnů, které také dušem v očistci přivlastniti lze, získá každý člen, který ve prospěch spolku vykoná nějaký dobrý skutek u př. modlitby, pochůzky, řeči, sbírky koná neb schůzím přítomen jest.

b) Zvláštní modlitby a oběti kongregace :

1. Kandidáti vykonávají denně dvakrát zvláštní modlení za zemřelé a žijící členy spolku ; 2. v celé kongregaci modlí se denně loretánská litanie za živé a dvakrát de profundis za zemřelé členy a dobrodince.

c) Na hlavní svátky Matky Boží, totiž neposkvrněné Početí, Narození, Zvěstování a Nanebevzetí Panny Marie obětuje kandidáti sv. přijímání za členy zakládající (§ 6. lit. a) a dobrodince (sub. § 6. lit. a)

d) Zakládající členové (§ 6. lit. a) stávají se za živa účastnými všech zásluh a dobrých skutků, modliteb, prací, pobožností, činů lásky k bližnímu a horlivostí, jež vykonávají se v celém řádu. Po jejich smrti sdělí se jméno jejich veškerým kongregacím a v měsíci, jenž po smrti jejich následuje, konají se za ně v každém domě modlitby de profundis a obětuje se za ně sv. přijímání.

§ 10. Členem spolku býti přestává

a) kdo vystoupí a své vystoupení oznámí;

b) kdo byl od správní rady vyloučen; důvody k tomu netřeba veřejně tudati. Složené obnosy se nevracejí.

§ 11. Řízení spolku.

Spolek řídí správní rada skládající se z předsedy, místopředsedy, tajemníka, pokladníka a osmi členů zletilých a mužských, které všechny volí valná hromada a to předsedu, tajemníka a pokladníka na tři leta, ostatní pak na rok. Při stejném počtu hlasů rozhoduje los. Odstupující funkcionáři jsou opět volitelní. K těmto 12ti členům může visitátor rakouské provincie přidati čtyři bratři neb čtyři jiné od něho jmenované důvěrníky jako rádce, tak že nejvyšší počet všech členů správní rady je 16.

§ 12. Úřad předsedův.

Předseda zastupuje spolek na venek a u úřadů, při spolkových shromážděních předsedá, svolává a řídí schůze správní rady a valné hromady. Podpis jeho je nutným na všech protokolech, ohlášeních a spisech spolkových.

§ 13. Místopředseda.

Místopředseda zastupuje předsedu ve všech věcech, nemůže-li tento sám úkoly své plniti neb poděkoval-li se.

§ 14. Tajemník.

Tajemník obstarává všechny písemnosti a jiné potřebné věci spolkové a spolu s předsedou podpisuje úřední listiny a zastupuje předsedu a místopředsedu v čas potřeby.

§ 15. Pokladník.

Pokladník vede příjmy a vydání spolku, jež zapisuje. Výši příspěvku, kterýž by se splácel bratřím do Vídně, pokud nebude v Čechách noviciátu (školastikátu) bratrského, ustanovuje valná hromada.

(Ostatek příště.)

DROBNOSTI.

Spolek přátel katolických českých škol bratrských. Vešlešlavné c. k. místodržitelství povolilo vynesemím ze dne 9. června 1894. čís. 73731 změnu ve zřízení spolku pod názvem „Spolek přátel katolických českých škol bratrských“, čímž vchází v platnost stanovy v listě tomto právě uveřejňované.

Horoucí láska ku katolickým spolkům učitelským. V listě tomto bylo nejednou již vzpomenuto toho, co všechno bylo snášeti katolickým spolkům učitelským v Německu. Když pak před časem utvořil se katolický spolek učitelský v Rakousích, bylo naň útočeno všemi liberálními listy učitelstvími. Podobně se

dálo u nás, sotva že se vyskytla v jistém listě zpráva, že by se měl utvořit katolický spolek učitelský. Byla-li ona myšlénka včasná nebo nevčasná, o tom nechceme rozhodovati; tomu však jsme se podivili nemálo, že se proti utvoření spolku ozval i hlas kněze, z čehož ovšem měly listy liberální radost nesmírnou. My ovšem přejeme onomu pánu, jenž podle všeho s novějšími proudy v oboru školském není dobře seznámen, z plného srdce lacinou slávu, ku kteréž mu dopomohl onen dopis v „Hlasu“. Na to však musíme upozorniti, že je na omylu, má-li za to, že u nás v Rakousku není protestantských spolků učitelských. Což nezná „česko-moravského spolku učitelů evangelických“, nezná německého spolku učitelů evangelických? A kde se ozval jaký hlas proti spolkům těmto? O jejich založení liberální listy učitelské i politické mlčely a o jejich činnosti mlčí též; a zmíní-li se některý o nich, učiní tak jistě se vší šetrností, ba i pochvalou.

V Německu mají i učitelé židovští zvláštní svoje spolky, jež, nejsou-li dosud, co nejdříve budou spojeny všechny v jeden ústřední spolek učitelů židovských. Proti spolkům těmto neozvalo se nikde ani hlasu, ale proti učitelským spolkům katolickým štve se tam až dosud, štve se hlavně tenkrát, když se někde počíná tvořit spolek nový, štve se učiteli liberálními, štve se učiteli, kteří jsou členy evang. spolků učitelských. Tak si stěžoval na sjezdu katolických učitelů hessenských učitel Schorn, při čemž poukázal na spolek učitelů židovských ve velkovévodství hessenském, který konal schůzi svou o den dříve v jisté loži ve Frankfurtě nad Mohanem, kdež referoval Wertheimer o spojení všech židovských učitelských spolků v Německu v jeden spolek ústřední. „Četli jste“, ptal se řečník, „v některém časopise paedagogickém nebo politickém, že by se jim bylo dostalo jenom jediného káravého slova, nebo že by se jim činila výtky, že židovským spolkem učitelským nebo ústředním židovským spolkem porušen bude náboženský mír a svorné kollegiální spolupůsobení?“ — Protestanté, židé mohou ovšem míti svoje zvláštní učitelské spolky, nikoli však katolíci, nebo to ruší náboženský mír a učitelskou kollegiálnost. Sjezdy katolické ruší pak opět národní svornost, podporují koalici atd. — My

však v různých těchto projevech a v tom štvání proti spolkům katolickým nevidíme nic jiného, nežli koalici všech možných živlů proti církvi katolické a katolicismu vůbec.

Pryč s náboženstvím ze školy

— jest zbožným přáním ctěné redakce paedagogického časopisu „Freie paedagog. Blätter“. Píšeť jeho redaktor v čís. 24. doslovně takto: „V dopise, jež zaslal Dr. Dittes nedávno učitelskému spolku poenžskému (Ennsthaler Lehrerverein), označuje se poslední etapa, kterouž učitelstvo ve svém boji za svobodnou školu musí míti na zřeteli, slovy těmito: „Zlepšení zákona z roku 1869. na slabých jeho místech, welche den Feinden das Eindringen gestattet haben und den Freunden die Vertheidigung erschweren. Která však jsou slabá tato místa? Má vůbec tento velebený zákon místa taková? Musíme podle pravdy doznati: Místa taková v zákoně jsou. A jedno z nejslabších míst onoho zákona spočívá v tom, že se v něm náboženství spoluuvádí v řadě předmětů povinných... S vyučováním náboženským popřána jest reakci ve škole pevná posice a tato posice jest kulem vraženým do těla školy svobodné, jest přední hradbou nepřítelovou, mitten in der Festung, von welcher doch gerade der Feind ferne gehalten werden sollte... Škola musí úplně a cele přivedena býti ku pravému svému úkolu, musí od církve úplně býti emancipována“, a proto prý musí, jak zmíněný list v dalších řádcích vykládá, náboženství ze školy úplně být odstraněno. My si o tom povíme budoucně snad více. Prozatím jenom podotýkáme, že ani Dr. Dittes ani redaktor A. Chr. Gessen nejsou původem svým Rakušané, což snad nám vysvětlí tak mnohé věci.

Z Tyrolska. „N. Tirol. Stimmen“ oznamují, že katolickému učitelskému semináři v Tisisu bylo ministrem vyučování na podnět poslance dra. Kathreina a hraběte Hohenwarta uděleno právo veřejnosti.

Sjezd katechetů chorvatských bude se i letos konati a sice v Oseku, v Slavonii, ve dnech 22. a 23. srpna. Podrobný program sjezdu uveřejníme příště.

Spisy redakci zaslané.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník X. č. 9. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Dr. Andrej Radlinský a jeho vrstevníci. Sepsal Tóma Šmýd. Knězova lýra. Ukázka z knihy básní P. Sigismunda Boušky, O. S. B. Různé povahy. Charakteristický román z východních Čech. Napsal Jan Václav Svoboda. Papouškové psaví a draví. Několik exemplářů vybral Frant. Vaněček. (Pokračování.) Bible a Homér. Přel. Aug. Tvrzský. (Dokončení.) Poslední mše. Napsal Jan Lada. Přeložil V. T. Kamejský. (Dokončení.) Upřímné slovo o lásce k vlasti. Píše František Pohunek. (Pokračování.) Charakteristika Husových Listů. Napsal Filip Jan Konečný. (Pokračování.) Pravda a Draperovy dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou. Uvažuje Jan Pauly. (Pokračování.) Umění. Literatura. — „Vlast“ vychází

15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Dr. Pius Maria Mortara čili Dítko prozřetelnosti. Na oslavu stoleté ročnice narození Pia IX. česky upravil Alois Kolísek, doktor filosofie. V Brně 1894. Nákladem vlastním. Cena 25 kr. — Životopis tohoto proslulého muže, jehož pokřtění svého času nadělalo v listech židovských a liberálních velmi mnoho hluku, přijde velmi mnohým zajisté vhod. Doporučujeme.

Časopis učitelek. Čtrnáctidenník pro učitelky, pěstounky a vychovatelky vůbec. Red. Cyrilla Pyšvejcová. R. I čís. 10—12.

Hrvatski učitelj. Časopis za srednje i pučke škole. Red. dr. Ivan Gjuranec. Roč. XVIII. čís. 12.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. a vyd. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 12.

Konkursy.

Ve školním okrese Vinohradském obsadí se: **1.** Místo systemisované pro učitelku při obecné dívčí škole v II. obvodu na Král. Vinohradech pro kompetenci ženskou i mužskou s ročním služným 800 zl., funkčním přídavkem 200 zl. a náhradou zákonitou na byt. Vyžaduje se způsobilost k vyučování katolickému náboženství. **2.** Místo učitele na III. obecné chlapecké škole na Král. Vinohradech s ročním služným 800 zl. **3.** Místo učitele na pětileté obecné škole v Popovicích s ročním služným 500 zl. — Žádosti od 12. června do 6 neděl.

Ve školním okrese Chrudimském obsadí se definitivně: **1.** Na měšť. chlapecké škole v Heřmanově Městci: místo ředitele s povinností řídit i pětiletou obecnou chlapeckou a místo učitele, obojí bez omezení odboru a s požitky zákonitými. Žadatelé za místo ředitelské musí býti způsobilí vyučovati výpomocně náboženství katolickému. **2.** Dvě místa podučitelů při II. obecné dívčí škole v Chrudimi (5tř. šk. — I. tř. pl.) Po místě podučitele při obecných školách ve Stolanech (3tř. šk. — IV. tř. pl.) a ve Vejvanovicích (4tř. šk. — III. tř. pl.) — Žádosti od 15. června do 6 neděl.

V českém školním okrese Litomyšlském obsadí se: **1.** Místo učitele při obecné čtyřtřídní škole v Sloupnici a při obecné trojtřídní škole v Střenicích s ročním služným 500 zl. **2.** Místo podučitelky pro odbor grammaticko-historický při měšťanské škole pro dívky v Litomyšli s ročním služným 450 zl. **3.** Místo podučitele při obecné trojtřídní škole v Lubné a ve Střenicích s ročním služným 400 zl. a při dvoutřídní škole v Desné s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 16. června do 6 neděl.

V Německobrodském školním okrese obsadí se: **1.** Místo katechety při měšťanských školách v Polné s ročním služným 800 zl. a s povinností vyučovati náboženství i ve vyšších třídách na obou českých obecných školách Polenských až do 25 hodin týdně, exhorty po dvou hodinách v to počítaje. **2.** Místo řídícího učitele při čtyřtřídní škole v Senožatech se služným dle III. třídy platův učitelských. **3.** Místo správce školy v Brzkově se služným dle IV. tř. platův učitelských. **4.** Místo učitele při šestitřídní obecné škole chlapecké v Německém Brodě se služným ročních 700 zl. **5.** Místo učitelky při obecné s měšťanskou spojené škole chlapecké v Humpolci s ročním služným 700 zl. **6.** Dvě místa učitelů při obecné s měšťanskou spojené škole dívčí

v Humpolci se služným po 700 zl. **7.** Místo učitele při trojtřídní škole v Ousobí s ročním služným 500 zl. **8.** Místo učitele při trojtřídní škole ve Svatém Kříži s ročním služným 500 zl. **9.** Místo učitele při čtyřtřídní škole v Branišově se služným dle IV. třídy platův učitelských. **10.** Místo podučitele při šestitřídní obecné škole chlapecké v Německém Brodě s ročním služným 400 zl. **11.** Místo podučitelky při pětitřídní obecné s měšťanskou spojené škole dívčí v Něm. Brodě se služným ročních 400 zl. **12.** Po jednom místě podučitele po případě podučitelky při pětitřídních školách v Lipnici a v Ousobí se služ. po 400 zl. **13.** Po jednom místě podučitelském při školách v Čejově, Nížkově, Jiřicích, Dolní Krupě, Ousobí, Senožatech a Želivě se služným po 400 zl. Při prvních třech školách užívá podučitel i naturálního bytu. **14.** Po jednom místě podučitelském se služným 350 zl. při školách v Budíkově, Dudíně, Hněvkovicích, Lhoticích, Poděbabech, Skále, Květinově, Branišově, Mladé Bříšti, Kalíšti, Krásné Hoře, Krásonově, Lípě, Vojslavicích a Veselém Žďáře. Při prvních sedmi školách užívá podučitel i naturálního bytu, při škole v Květinově dostává se mu od místní školní rady náhrady peněžité. — Žádosti všemi doklady opatřené buďtež podány ve lhůtě šesti neděl ode dne 16. června, cestou předepsanou c. k. okr. školní radě v Německém Brodě. — O místa podučitelská hlásiti se mohou i kandidáti učitelství ze IV. ročníku na základě posledního vysvědčení semestrálního. Po vykonané zkoušce maturitní předloží dodatečně vysvědčení dospělosti.

Ve školním okrese **V i n o h r a d s k é m** obsadí se: **1.** Místo řídícího učitele při obecné škole chlapecké v Král. Vinohradech se služným ročních 800 zl., funkčním přídavkem ročních 200 zl. a zákonitým nárokem na bytné. Žádá se způsobilost k vyučování náboženství katolickému. — Žádosti od 19. června do 6 neděl.

V **č e s k é m** školním okrese **L i t o m y š l s k é m** obsadí se: **1.** Místo učitele při obecné čtyřtřídní škole v Sloupnici a při obecné trojtřídní škole v Střenici s ročním služným 500 zl. **2.** Místo podučitelky pro odbor grammaticko-historický při měšťanské škole pro dívky v Litomyšli s ročním služným 450 zl. **3.** Místo podučitele při obecné trojtřídní škole v Lubné a ve Střenici s ročním služným 400 zl. a při dvoutřídní škole v Desné s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 19. června do 6 neděl.

V **K l a t o v s k é m** školním okrese obsadí se definitivně následující místa: **1.** Místo učitelky při měšťanské škole dívčí v Klatovech pro odbor grammatický s ročním služným 800 zl. **2.** Místa podučitelská v Přeslavi (III.), v Janovicích dvě místa (III.) a v Čihani (IV.) — Žádosti od 20. června do 6 neděl.

M í s t o k a t e c h e t y. Na státním nižším gymnasiu v Třeboni obsadí se počátkem příštího roku školního místo skutečného učitele náboženství. Roční služné obnáší 525 zlatých a aktivní přírůstek roční 200 zl. — Žádosti do 12. července t. r. k zemské školní radě v Praze.

Oznámení.

D u c h o v n í c v i č e n í pro české učitelky, jež konati se budou v klášteře Nejsv. Srdce Ježíšova, (Sacré-Coeur na Smíchově, Karlova ul. č. 103.) počnou dne 20. srpna 1894 o 4. hod. odp. a skončí se dne 24. srpna o 8. hod. ranní.

Všecky sl. učitelky, které bydlí mimo Prahu, mohou v klášteře míti celé zaopatření a jsou co nejsrdečněji vítány.

Které sl. učitelky by se chtěly cvičení těch účastniti, račtež nejdéle do 15. srpna písemně nebo ústně u představené kláštera se ohlásiti. Po přání sl. učitelek připojujeme, že příspěvek za úplné zaopatření v domě po čas duchovních cvičení jest 3 zl., pro slečny s celodenním pobytem v domě 1 zl. 50 kr.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. IV. Maffeus Vegius. Píše Jos. Moudrý. (Dokončení.) — Letní školní úleva. Uvažuje dle zkušenosti A. D. — Pravda. Uvažuje J. N. Jindra. — Elisée Reclus. — Stanovy „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“. (Dílo blahoslaveného Jana Křtitele de la Salle.) — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Oznámení.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Relief a basrelief.

Píše Fr. Vaněček.

(Pokračování.)

Při zpytování svědomí by se ukázala nová výhoda zkrácení. Kdyby dítě se mělo zpytovat dle katechismu, sotva by se vyznalo na 30 stránkách v katechismu, kdež jest obsažen výklad desatera a patera přikázání církevních.

Při IV. přikázání nejurčitěji vystupuje stránka negativní a pozitivní či relief a basrelief. Ale i při jiných přikázáních dalo by se výhody zkrácení použít bez poškození obsahu. Poukážu ještě na několik příkladů. Při prvním přikázání lze značné zlehčení paměti způsobiti. Poroučí se v Boha 1. věřiti, 2. doufati, 3. milovati. Vyložili-li se pojem víry — jest již též pojem nevěry vymezen, a netřeba paměť dítěte novými obraty obtěžovati. Neučíme slohu při našich 2 hodinách náboženství, kdy máme co zápasiti se svým obsahem. Znamená-li slovo věřiti: *za pravdu míti, co Bůh zjevil* — znamená slovo nevěřiti: *za pravdu nemíti, co Bůh zjevil*. Relief a basrelief. Dítě při hříších proti I. přikázání pro samé obraty mluvnické zapomene na věc. Katechismus dí: „*nevěry se dopouští kdo*“ .“ hned na to „*pověrou hřeší, kdo*“ .“ „*pochybování u víře záleží v tom* —“ „*mrtvou víru chová*“ „*v bludařství padá*“ .“ Při výčtu 8 hříchů *5 různých forem!* To činí dítěti nesmírné obtíže, není-li vycvičeného jazyka. Pro vzpomínání na formu zapomíná na věc. Neví má-li říci: padá — neb chová a — mlčí. V matematice se užívá pro tutéž věc stejné značky. Číslo ludolfské se vyznačí písmem řeckým a ne jednou 3·14159, po druhé $3\frac{1}{7}$ a po třetí π .

K čemu jest nám dbáti při obmezenosti času náboženského vyučování — pestroty řeči? Mám za to, že by se forma značně usnadnila, když by se užívalo stereotypní formy, která by sice nebyla aestetickou, ale praktickou. Jednu formu zvoliti a při ní zůstat, buď: modlárství se dopouští, — kdo . a pak jí použití vesměs. Pozornost by se mohla soustřediti na podstatu a ne na vedlejší věci. Při tom by ovšem ještě se mohlo dbáti výhody, kterou skytá stránka pozitivní a negativní. Víra živá a mrtvá jsou 2 protivy; relief a basrelief. „Víru mrtvou má, kdo ji dobrými skutky neosvědčuje,“ a „víru živou má, kdo ji dobrými skutky osvědčuje“ snadnější jest zajisté pamatovati než dikce katechismu: víru živou má, kdo se ve všem smýšlení svém dle víry řídí a ji skutky dobrými dosvědčuje.“ Podobně si odpovídají „víra obecná — a bludařství, víra pevná a pochybování u víře.“ Nechci zde šířeji rozváděti jednotlivé obrazce.

Podobně se má věc s nadějí a láskou. Byť až do nejposlednějšího puntíku se věc nedala provésti, přece by se dala ve veliké části usnadniti. Dělá mi velké obtíže a dětem také vyjmenovati, kdo se prohřešuje proti lásce Boží. Užívám výhody a vylíčím stránku pozitivní a učiním negativní otisk, při čemž použiju textu Písma sv.

Vezmeme-li dikci na přetřes, máme při jednotlivých hříších (I. přík.) tentýž pestrý obrazec, ale pro děti velmi těžký. Ku př. „nedůvěry se dopouští, kdo . . .“, „důvěru převrácenou *chová*, kdo . . .“, „opovážlivě na Boha spoléhá, kdo . . .“, „zoufalství se poddává . . .“ Vždyť se dá použití jedné fráse při všech 4 hříších a dítěti bude značně uleveno. Sv. Augustin užil často po něm opakovaných slov: „mallo, ut me reprehendant grammatici, quam ne me intelligent fideles.“ Sloh při katechismu, při našich 2 hodinách musíme značně postrčiti stranou, sic nedojdeme cíle.

Podobně při II. přikázání lze lecos zjednodušiti formou bez zkrácení obsahu. Jak těžká dítěti věta: „Nepravě přísahá, kdo vědomě něco nepravého stvrzuje, aneb přísahou slibuje, co splniti nechce; takovou přísahu jmenujeme křivou přísahou.“ A to ještě není celé o přísaze, teprve po 3 bodech přichází pokračování o přísaze. Daleko jednodušší jest říci: přísahá, kdo Boha za svědka bere. Křivě přísahá, kdo Boha za svědka bere *na lež*. (Co jest lež, ovšem vyložití musí VIII. přikázání. Lež obsahuje v sobě též *vědomí* — proto zde slovem, lež jest pojem křivé přísahy dobře vymezen. Co člověk splniti nechce, a přece slibuje, jest také lež.) Dovolně neb právě přísahá, kdo Boha bere za svědka na pravdu. Zde třeba připojiti dodatky o důležitosti věci a o uložení od řádné vrchnosti.

Nechci pro tentokrátě článek rozšiřovati, aby délka jeho nevadila. Podobným způsobem domnívám se, že lze i v ostatních částkách (Věřím v Boha a o svátostech) katechismus zjednodušiti. Mám aspoň více poznámek v tomto smyslu učiněných.

Rozhodně však bych se přimlouval, aby katechismus prve než bude pro žakovstvo tištěn, byl předmětem konferencí vikariátních, jako byly čítanky předmětem konferencí učitelských.

(Dále přistě.)

Blahoslavený Jan Křt. de Lasalle a učitelé písma.

Několik plodů jeho vychovatelské moudrosti.

Studie z dějin vychovatelství a školství. *)

Od vynálezu knihtiskařského umění byl učitelský stav rozmnožen novou třídou učitelů. Přepisovače, kteří byli ve velikých městech zvláštním živnostenským stavem a vydělávali si hezký peníz rozmnožováním spisův a knih, zbavil knihtisk chleba, a musili hájiti živobytí tak, že vyučovali psaní. Ale toto rozmnožení učitelstva bylo rozvoji školství spíše škodlivě než prospěšně, protože učitelé-písaři přenesli do učitelského stavu, s kterým se obyčejně spojovali, smýšlení cechovní a kastovní a byli nepřátely každé soutěže.

V Roueně, Chartrech a jiných městech byli silným cechem se značnými výsadami, kterých si zachovávali vši řevnivostí. Dle stanov společnosti rouenských

*) Ukázka z přeloženého spisu „Der ehrwürdige Johann Baptist de Lasalle und das Institut der Brüder der christl. Schulen.“ Ein Beitrag zur Geschichte der Paedagogik von Dr. Friedrich Justus Knecht. — Herder'sche Vorlagshandlung, Freiburg im Breisgau.

učitelův a učitelů písma, které schválili František I. a Ludvík XIV., a jež se chovali v archivu obchodní komory v Roueně, byl tento svazek zastupován představeným a dvanácti radními, a dokud ti nesvolili, nemohl nikdo býti přijat mezi „mistry škol“. Dokud představený nesvolil, nesměl žádný učitel uchazeče ani přijati ani připravovat. Uchazeči, aby byl přijat, bylo podniknouti ve svazku třídní zkoušku, která mimo jiné záležela v tom, že musil vykonati „mistrovský kus“ ve 12 druzích písma a byl zkoušen z pravopisu a z počtů. Vykonal-li zkoušku přísahal na stanovy a dal sloužiti slavnou mši svatou ke cti sv. Kassiana. Synové učitelův a ti, kteří se oženili s učitelkou dcerou, vykonali jen poloviční kus mistrovský a jednodenní zkoušku. Každé jiné osobě mimo „přísežné mistry psaní“ bylo zakázáno pod trestem 100 livrů vyučovati psaní a učiti veřejně nebo soukromě krom „veřejných městských škol pro chudé“. Toto školské právo za doby copu nám teprve náležitě objasňuje veliké a četné překážky, s nimiž bylo zápasiti opravným snahám ctihodného de Lassala.

V Paříži se nespolečili učitelé „ušlechtilého umění“ psacího s učiteli škol obecných; ano chovali se k nim po dlouhý čas nepřátelsky, až se konečně s nimi sjednotili ku přemožení bratrských škol. Někdejší písaři a potomní učitelé psaní bývali jmenováni universitou, která k nim dohlédala, kdežto učitelé škol obecných byli, jak povědomo, pod scholastikem, který zastupoval biskupa. Když pak l. 1570. obdařil Karel IX. sedm písařů výsadou, že směli míti veřejné školy krasopisné, pravopisné a počtářské, tvořili uzavřený umělecký cech a těžili ze svého monopolu pro krasopisné umění ke škodě ostatních učitelů, zakazující jim nejdříve docela vyučovati psaní, potom jim dovolující užívat jen slov o jedné slabice. Scholastik zastal se učitelů proti učitelům písma, a po dlouhém a měnivém sporu dovolila konečně sněmovna snesením od 23. července 1714. učitelům škol obecných, že směli vyučovati čtení, psaní, pravopisu a počtům, ale nedopustila, by měli zvláštní psací školy a dávali žákům svým příklady delší tří řádek.

Dříve než o této sem tam se klonící rozepři učitelů písma s učiteli škol obecných bylo konečně rozhodnuto, přišli do Paříže bratři křesťanských škol a nejen povznegli již trvající svobodnou školu u sv. Sulpicia, nýbrž zřídili ještě tři nové svobodné školy a vzbudili obecnou pozornost neočekávaně dobrými výsledky své učebné a vychovávací metody. Učitelé písma a učitelé škol obecných viděli tím ohroženu jak svou mravní důstojnost tak své příjmy, protože mnohý žák, jehož rodiče dosud s bídou sháněli školné, byl přiveden do slavných svobodných škol bratrských. Proto začali s bratřími spor, který byl opětovně prováděn od instance k instanci a po 15 letech se skončil porážkou bratří v pařížské sněmovně tak, že de Lasalle musil hlavní sídlo svého ústavu přeložiti do Rouena.

Nejprve obžalovali učitelé dva bratří, protože bez dovolení otevřeli svobodnou školu. De Lasalle provodil oba bratří k soudci a obhájil záležitost jejich tak důrazně, že byli hned propuštěni. Tímto nezdarem jsouce rozhněvani, pomohli si učitelé sami; vříteli se do školy ve třídě du Bac, vyhnali žáky, zmocnili se školního nářadí a vlékli je vítězně ku svému zástupci. Teď přišla věc před scholastika. Ten rozhodl ve prospěch násilnických učitelů, za jejichž ochránce se pokládal, protože je ustanovoval a k nim dohlédal, kdežto bratří učili bez jeho dovolení. De Lasalle odvolal se na sněm a před ním obhájil osobně svobodné školy logikou tak neúprosnou a takou výmluvností, že scholastikův rozsudek byl zvrácen, a zatím měli pokoj. Ale když 1698. byla otevřena škola u sv. Placida, a přihrnulo se do ní přes 400 žáků, odlehčila si znovu rozdmýchaná revnivost

učitelův dalšími násilnými útoky na tuto školu a vyvolala nový spor, který trval tři měsíce. Učitelé nejen popírali práva bratří, že mohou otvírati bezplatné školy ve jménu farářově a k jeho rozkazu, nýbrž tvrdili, že bratrské školy v Paříži nejsou bezplatnými školami pro chudé. De Lasalle ujal se opět bratří a vymohl, že byli prohlášeni nevinnými, zvrátiv údaje učitelův. Zatím dostala se záležitost také na soud církevního úřadu, by o ní rozhodl; neboť šlo nejen o několik bratrských škol, nýbrž i o četné svobodné školy dívčí. Scholastik hájil svého práva, že bez něho nesmí býti škola zřízena, a kapitola byla při něm; faráři pak žádali svobodného vyučování pro sebe, aby mohli zařizovati pro chudé školy zdarma a byli velice svorní proti monopolním požadavkům scholastikovým. Arcibiskup rozřešil konečně spornou otázku, nakloniv obě strany, by se srovnaly notářsky. Srovnání je od 18. května 1699. a stanoví určitě, že faráři, vykazavše se ustanovovacím dekretem, musí dostati od scholastika, nebo za jeho nepřítomnosti od kapitoly listinu, kterou se jim propůjčuje právo jmenovati učitele chudých, dohlédati k nim a odsazovati je, ale že scholastik je oprávněn dohlédati ke svobodným školám, a učitelé těchto škol že musí obcovati výroční učitelské poradě v jeho domě. Tím bylo prastaré právo scholastikovo v zásadě znovu uznáno, ale srovnáno se zájmem obecné vzdělanosti, k jejímuž povznesení směřovaly svobodné školy. Školní bratří měli pak pokoj do r. 1703., kteréhož roku obnovily se útoky na jejich školy s větší prudkostí.

Roku 1699. otevřel de Lasalle novou školu v Paříži. Farář u sv. Hippolyta, který byl poznal působení bratrských škol ve farnosti sv. Sulpicia, chtěl zjednati také své osadě dobrodiní plynoucí z takové školy. De Lasalle dal mu dva bratří, a škola byla otevřena. Když ctihodný zakladatel poznal horlivost faráře od sv. Hippolyta o obecné vzdělání, oznámil mu, že již v Remeši zřídil seminář ku vzdělání venkovských učitelův, a že si nejtoužebněji přeje otevřítí podobný seminář v Paříži, by se dostalo křesťanského vychování také chudým dětem na venkově. Farář přisvědčil radostně této myšlence a pomáhal sháněti prostředky k jejímu provedení. Lemoine, farářův přítel, vystavěl příhodný dům ve třídě de l' Ourcine, jiný dobrodinec zabezpečil 800 livrů ročního důchodu na bezplatná místa pro chovance, farář přejal péči o zařízení a výživu učitelův, také pomáhali jiní bohatí a dobří lidé, a tak byl otevřen *učitelský seminář* léta 1700. Přijímali se jen takoví chovanci, kteří se vykazali dobrým vysvědčením o mravech od svých farářův a měli dostatečné vlohy. „Dům, který obývají“, píše sám ctihodný zakladatel v pamětním spise dosud chovaném, „slove *seminář*. Chovanci zůstávají v něm jen několik let. Vyučování, stravu a prádlo mají darmo, až jsou dokonale vzděláni nejen ve zbožnosti, ale i ve všem, co patří k jejich úřadu; potom jsou ustanoveni ve vsi nebo na samotě, by konali službu kleriků (t. j. jako učitelé a kostelníci). Když jsou tak ustanoveni, přestává docela jejich poměr k našemu tovaryšstvu; nicméně přijímáme je, chtějí-li konati duchovní cvičení. Jejich oblek je takový, jak se ve světě nosí, ale jeho barva je černá.“ Se seminářem byla spojena svobodná škola ve farnosti sv. Hippolyta, v níž seminaristé vyučovali návodem zkušeného bratra. Tato škola byla tudíž *řádnou seminární školou cvičnou*. Učebná osnova semináře pojímala v sebe mimo *základy výchovy a vyučování*, kterým se učilo nejen theoreticky, ale i prakticky, ještě tyto učebné předměty: *katechismus, čtení a psaní*, k němuž se tenkrát *mluvnice a pravopis* řadily, *počítárství se soustavou měř a vah* a *církevní zpěv*. Tohoto bylo zvláště dbáno. „Chovanci našeho semináře“, píše de Lasalle, „učí se zpívati dokonale.“ Tento

učební plán byl na tehdejší dobu velmi hojný. Právem dí Ravelet, jenž patří k nejnovějším životopiscům de Lasallovým, o tomto semináři: „Byla to normální škola, jako máme nyní v každém departementu, jenom že byla docela darmo, a její ředitelství bylo křesťanské.“ Učební osnova francouzských normálních škol, jak byla stanovena dekretem od 24. března 1851., nemá více povinných předmětů, nežli měl de Lasallův seminář přede 200 lety. Ale ctihodný zakladatel chtěl vzdělati učitele nejen dobře vyučené, ale i zbožné a ctnostné. Proto byli semináristé přidržováni, by denně rozjímali, svědomí zpytovali a v duchovní knize čítali, protože tato zbožná cvičení jsou nejbezpečnějšími prostředky, jimiž se odkládají chyby a získají ctnosti. Pohříchu trval tento krásný a požehnaný ústav jenom krátce; zanikl po šesti letech zpronevěrou jednoho bratra, svedeného lakotou.

Zatím jest nám vzpomenouti dalších vychovatelských podniků, jež de Lasalle v Paříži provedl. Téhož roku (1688.), kdy byl do Paříže povolán farářem od sv. Sulpicia, přibyl tam anglický král Jakub II., svržený s trůnu pro své katolické smýšlení. Marný byl rekovný boj Irův pro krále zbaveného trůnu; skončil se kapitulací irského vojska a podmaněním země. Od 1689. do 1782. platily ony potupné trestní zákony irské, dle kterých nesměl katolík vyučovati, ani otec dáti své děti katolíkem učit, nechtěl-li býti trestán jako velezrádce. I posýlali vznešení rodičové irští své děti vypuzenému králi, by pečoval o jejich výchovu v katolickém náboženství. Jakub II. byl v nesnázi, komu že svěřiti výchovu poslaných mu irských hochů. Poradil se s arcibiskupem, a ten upozornil jej na ctihodného de Lasalla, kterého byl doporučil farář de la Chétardie. De Lasalle jsa stále připraven konati dobré, přijal královu nabídku a zřídil ve svém velikém domě u silnice do Vaugirarda *ústav* pro irské chovance. Protože se jim mělo dostati vyššího vzdělání, ujal de Lasalle sám jejich správu a nejdůležitější část vyučování. Mladí Irové prospívali tak výtečně, že král Jakub pokládal se býti povinen ctihodnému zakladateli velikým díkem. Životopis de Lasallův z r. 1733. zpravuje nás o tom takto: „Král Jakub II. pečoval otcovsky o vše, co se týkalo mladých Irův, ale především o jejich dobré vychování. Proto chtěl sám viděti místnosti, kde bydleli, poznati výchovu, které se jim dostávalo, a přesvědčiti se o jejich prospěchu studijním. Při této návštěvě dal se provázeti arcibiskupem. Projevil velkou spokojenost ve všech směrech a osvědčil svůj dík ctihodnému de Lasallovi, nejuctivějším způsobem.“

Časem otevřel de Lasalle svůj dům také jiným chovancům, kteří mu zjednali jména výtečného vychovatele. Zejména přiváděli mu jinochy neposlušné, neučelivé a rozpustilé, na kterých jiní vychovatelé zkoušeli marně své umění. Jeho láska a tichost, dojmavý přízvuk jeho slov a úchvatná síla jeho příkladu získaly porušená srdce těchto mladíků ctnosti a otevřely je Boží milosti. „Často přijímal“, praví dříve jmenovaný starý životopis, „nezkrocené a rozpustilé hochy, a vracel je rodinám jejich jako tiché, zbožné a poslušné syny.“ Tyto zdařilé pokusy polepšování byly zatím jen počátkem *vychovatelsky léčivé* činnosti, kterou později de Lasalle širě rozvinul v Roueně.

Dalších velikých zásluh dobyt si ctihodný zakladatel zřízením *technické nedělní školy* pro dělníky. Dějiny vychovatelství vypravují o dvou druzích nedělních škol: 1. nedělní školy pro děti školní, které nemohou docházeti do školy všední, 2. nedělní školy pro mládež, která již byla propuštěna ze školy. Ona, totiž nedělní škola za náhradu školy všední, vyskytla se již v šestnáctém věku ve průmyslovém Holandsku, kde mnoho dětí musilo všedního dne pracovati, a do školy

mohly jen v neděli. Synody cambrayská 1567. a mehelnská 1570. nařídily takové nedělní školy, by se v nich děti učily náboženství, čtení a psaní. Podobné školy nedělní rozšiřovaly se v osmnáctém věku také v Anglii. Od roku 1695. ve Würtembersku zavedené školy nedělní nahrazovaly s počátku rovněž letní školu dětí školních; později staly se školami opakovacími a pokračovacími pro mládež ze školy propuštěnou. Nedělní školy druhého způsobu otevřel svatý *Karel Borromejský*, arcibiskup milánský, nejprve ve své diecési. Na sklonku osmnáctého věku byla taková škola zřízena v Rakousku a ve většině států německé říše.

Nedělní škola, kterou zřídil v Paříži ctihodný de Lasalle, byla první na francouzské půdě a nenáležela k žádnému jmenovanému druhu, nýbrž byla to *průmyslová škola* pro řemeslnické učně. De Lasalle dal vycvičiti několik bratrů zvláště schopných od profesorů v měřictví, stavitelství, kreslení a účetnictví, a v říjnu 1699. otevřel s arcibiskupovým dovolením svoji novou školu u sv. Sulpicia. Farář de la Chétardie, který byl tímto podnikem velmi zaujat, doporučil jej s kazatelny, a nedělní škola měla brzy 200 žáků. Bratři rozdělili hlásící se mladíky dle jejich výkonů a zaměstnání v různé třídy a vyučovali je v neděli od 12. do 3. hodiny zeměpisu, účetnictví, stavitelství, měřictví a kreslení. Končilo se vždy náboženským poučením a napomenutím. Úspěchy této nedělní školy byly vesměs velmi dobré. Dějepisec farní osady sv. Sulpicia píše o tom léta 1773.: „Je sotva uvěřitelné, kolik dobra způsobilo toto nové zařízení, a jak veliká část mladíkův úžasně polepšila své chování.“ Roku 1703. byla nedělní průmyslová škola přeložena do třídy de Charonne, doba učení prodloužena, žáků bylo přes 300, ale roku 1705. zanikl tento dobročinný ústav řevnivým pronásledováním učitelů písma. Tento nešťastný skon nemůže však de Lasallov ujmouti ani dost málo jeho veliké zásluhy, že *zřídil první průmyslovou školu v Evropě*.

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof. František Horáček.

(Pokračování.)

Rejvíce světla o náboženských vědomostech našich předků čerpáme však ze spisů slavného historika *Eneáše Sylvia*, pozdějšího papeže Pia II., jenž ve své kronice, kterou sepsal na přání Alfonsa, krále Aragonského, o školství českém s velikou chválou se vyjádřuje, při čemž jmenovitě vědomosti náboženské u lidu českého těmito slovy doličuje: „Nechť se stydí kněží vlastní, kteří ani bible nepřčetli, kdežto v Čechách ženy (*mulierculae*) umějí celé citáty sv. písma na zpaměť.“ — To ovšem nebyla nikterak žeň husitského panství, než památka z věhlasných dob zbožného Otce vlasti Karla! Za bouří husitských utrpěla *literatura česká vůbec a katechetická zvláště* velikou pohromu!

Jaká za té doby byla literatura katechetická v Německu, o tom můžeme si učiniti představu z následujícího svědectví vysoce váženého orgánu, jakým jsou bez odporu „*Historisch-politische Blätter*“, kde čteme: „Die Formschneider des 15. Jahrhunderts brauchten nicht von Neuem zu concipiren; sie fanden bereits ihre Vorlagen auf den Kirchenwänden, in den Beichtstühlen, in den Gerichtsstuben, in Handschriften mit **Illustrationen** der 10 Gebote. Das ausgehende Mittel-

alter verfügte über 10 erhaltene Dekalogsbücher mit Text, über 4 Büchlein und 17 Bücher, abgesehen von unzähligen Erbauungs-, Lehr- und Andachtsbüchern“. ¹⁾

Epochálním dílem katechetickým věku 16. je bez odporu Jiřího Wicelia (1501.—1573.) spis: „Catechismus Ecclesiae, Lere und Handelunge des heil. Christenthums... 1542., 5. Aufl.“, o jehož výbornosti svědčí ta okolnost, že z němčiny do latiny přeložen byl. — V katechismu Wiceliově slaví pohrobená „narratio“ sv. Augustina své z mrtvých vstání. Jestliť obsah prvního dílu tento: 1. „Alt Testament kurz begriffen; 2. die Weissagungen von Christo Jesu aus dem Gesetz und den Propheten; 3. Neu Testament kurz begriffen.“ V díle druhém přicházejí: „Der Christen Glaube oder Symbolum der Apostel, des Herrn Gebete, genendt Vater unser, Dekalogus oder 10 gepot Gottes, der englische Gruss zu der Mutter des Herrn.“ V díle třetím jest pojednání „von der heil. Dreifaltigkeit, von der Seligkeit durch Glauben und Werk, von dem Vermögen eines Christen, von dem Sakrament des wahren Leichnams Christi, von der heil. Tauff, von der Firmung, von der Pusge, von der Ehe, von dem Orden oder Weihung, von der letzten Ölung, ein Bescheidt von den Ceremonien, ein Auszug der Schrift, wie sich ein jeglicher hatten soll.“ Vedle tohoto katechismu, vynikajícího bohatým obsahem ²⁾, máme od Wicelia také „malý katechismus“, určený pro školní mládež, který byv původně sepsán v jazyku latinském, brzo pro svou výbornost přeložen byl do němčiny. ³⁾ V předmluvě ku svému většímu spisu doporučuje Wicelius *biblickou dějepřavu* jako základ vyučování náboženského, dovolává se svědectví sv. Štěpána prvomučedníka, sv. Pavla a sv. Augustina. Obzvláštní vřelosti a živosti dodávají katechismu tomu četná rozjímání, kterými vyznívá výklad každého článku náučného a která rozjímání nejsou vlastně ničím jiným, než vzbuzením jedné ze tří božských ctností! Tak zní n. př. rozjímání ke druhému článku víry takto: „Neplanou-liž ze slov těchto naše srdce, ana slova ta jsou Duch a oheň? Čeho vyžaduje ode mne článek tento? Ano, já věřím v Syna Božího! U mne není žádné pochybnosti, že On jest můj Ježíš, můj Spasitel, Kristus a král, jemuž jsem poddán s veškerým stvořením já znám hlas tohoto dobrého pastýře a poslouchám Ho, poněvadž mým Pánem jest.“ (P. Bernhard Otter „Zur Geschichte der Katechetik“.)

„Narratio“ sv. Augustina slavila také ve Francii své obrození! Bohužel, že nemáme pohotově dosti originálů ze staré literatury, abychom mohli stopovati katechisaci ve Francii z dob středověkých. Nejčelnější dílo katechetické, jež jest quasi moderní vydání „narrationis“ často jmenovaného Otce církevního, jest plodem 17. věku. Jestliť to Fleury-ho „Catéchisme historique“, jenž vyšel ponejprv v roce 1679., o němž nám netřeba ani slůvka více promluvit, jelikož v čele našeho pojednání o jeho methodické stránce, rozvrhu učiva, slohu atd. obsírná zmínka se stala.

Jiným spisem katechetickým, jenž rovněž jako Wiceliův katechismus vším právem přijati by mohl název „Pandectae christianae rei“, jest bez odporu Colberta, biskupa Montpellierského, katechetické dílo „Instructions générales en

¹⁾ „Historisch pol. Blätter“ Band 108. pag. 553. Fr. P. Bernhard Otter „Zur Geschichte der Katechetik.“

²⁾ Schöberl op. 6. pag. 199. Srov. Dr. Moufang „Katholische Katechismen des 16. Jahrh.“ Mainz 1881.

³⁾ Schöberl dí, že by katechismus ten mohl nésti název „Pandectae christianae rei“ l. c. pag. 198.

forme de Catéchisme, ou l' on explique en abrégé par l' Écriture Sainte et par la Tradition, l' histoire et les dogmes de la Religion, la morale chrétienne, les Sacremens, les prières, les cérémonies et les usages de l' Église“. ¹⁾ Ke konci připojeny jsou katechismy pro vyučování mládeže — oba stručné, jadrné, analyticky zbudované, při tom ale na znalost biblické dějepřavy velikou váhu kladoucí. Nápadným je rozvrh učiva obou katechismů Colbertových! Větší skládá se ze tří dílů, rozčleněných na „Leçons“, z nichž první obsahuje jednak krátký výťah dějin Zjevení Božího až do příchodu Ježíše Krista, jinak základní články věroučné dle apoštolského vyznání víry, kterým končí první díl, načež — a to je to nejzvláštnější — následuje v otázkách a odpovědích výklad Symbolu co možná nejstručnější podruhé! Kapitola druhá jedná „O životě křesťanském“ (Idée générale de la vie chrétienne) a obsahuje poučení o hříších a ctnostech, jakož i o dekalogu. Nadpis kapitoly třetí je „O milosti“ (De la grace) a tam nacházíme poučení o sv. svátostech, o mši svaté a o modlitbě. Katechismus menší obsahuje totéž učivo v 29 úkolech (leçons) beze všeho roztrídění vyššího. Na závěrek položil učený a zbožný biskup Colbert *ještě jednou* výťah učení křesťansko-katolického (Abrégé de la foi chrétienne) na způsob „narrationis“, kterýž měl býti předříkáván o každou neděli a svátek s kazatelnou.

Jean Bapt. de La Salle (1651.—1719.) založil r. 1680. kongregaci „Frères des écoles chrétiennes et gratuites“, která o výchovu mládeže vůbec a o katolickou zvláště získala sobě nehynoucích zásluh. Ani za dob, kdy komuna v Paříži řádila (r. 1871.), nenechali se školní bratři odstrašiti od vykonávání učitelské povinnosti své. Denně vycházeli z matičného domu svého (rue Oudinot) do četných škol po celé Paříži rozptýlených a také několik jich bylo zastíženo smrtelně kulemi sem tam svištěcími... v prostorné, čisté čekárně matičného domu — která, mimochodem řečeno, je celé „museum“ školních prací a výrobků ze všech dílů světa, kde „bratří (12.000!) školy mají — možno zříti obrazy zastřelených „školních bratří!“

Bossuet, slavný biskup v Meaux, sepsal r. 1687. zvláštní katechismus pro svou diecesi, když byl již dříve (1671.) uveřejnil katechetické dílo „Exposition de la doctrine de l' Église catholique sur les matières de controverse“ ²⁾, v němž vykládá a hájí nauky katolické proti bludům Kalvínovým!

Vůbec vynasnažil se episkopát francouzský ze všech sil, aby katechetům i žákům zaopatřil výborné učebnice náboženské jakož i vhodné rukověti methodické. Tak katechismy Colberta, biskupa Montpellierského, o nichž výše obšírnější zmínka se stala, stojí v skutku na výši své doby! Ano, kdož ví, zdali by nekonaly služby výborné i za věku nynějšího!

Články obsahu věro- i mravoučného vykládal s velikou pílí Fénelon, arcibiskup Cambraiský (1651.—1715.) ³⁾, vychovatel princů královských, od něhož pochází také výtečné pedagogické dílo „Télémaque le fils d' Ulysse“ a „Traité sur l' Existence de Dieu“ ⁴⁾. Z ohledů na dějiny katechetiky uvéstí dlužno posléze jeho dílo „O užitku biblické dějepřavy“ ⁵⁾

(Pokračování.)

¹⁾ „Všeobecné poučení ve formě katechismu, kde stručně se vykládají dle sv. písma i dle ústního podání dějiny a dogmata náboženská, mravouka křesťanská, sv. svátosti, modlitby, obřady a obyčeje Církve“. Bruxelles, George Frick 1769.

²⁾ „Výklad učení katolické Církve v otázkách sporných“.

³⁾ Oeuvres choisies de Fénelon Tours 1862.

⁴⁾ „Telemach, syn Ulyssův“ „Pojednání o jsoucnosti Boží.“

⁵⁾ Dílo toto není spis. známo a cituje totéž dle spisu Otterova, k jehož použití byl autorisován.

Obrazy z dějin vychovatelství.

—•—

V. Jan Josef Allemand.

Upravil Fr. Pohunek.

Že se za poměrů nynějších obzvláště mládeži dospělejší bude musit věnovati více ještě péče nežli až dosud, v tom se shodují vůbec všichni, kdož si nynějších proudů a poměrů společenských, kteréž nemohou na mládež zůstatí bez účinku, jenom poněkud bedlivěji všímají. Ptáme-li se však, *jak* by se tato péče o mládež měla jeviti a *co* by tu bylo třeba činiti, shledáme, že skoro každý podle osobního svého stanoviska navrhuje něco jiného. — Většina se ovšem shoduje aspoň v tom, že žádá, by pro mládež škole odrostlou zřízeny byly nucené školy pokračovací; avšak v tom se rozcházejí, *jak* by tyto školy měly býti upraveny a *kdy* by je mládež měla navštěvovat, zdali v době pracovní nebo mimo-pracovní.

Z četných těch hlasů, jež se ozvaly v této příčině a jež si na mnoze značně odporují, uvedu širě aspoň jeden. — Ve „Sbírce přednášek paedagogických“, kterouž vydává a rediguje Wilém Meyer-Markau v Bielefeldu, uveřejnil před nedávnem hlavní učitel Spannenberg malou brošuru, v níž širšímu publiku podává svou přednášku, již konal ve spolku učitelském o tom: „Co jest třeba činiti pro mládež škole odrostlou?“ ¹⁾

V brošure této, kteráž se nese tonem velmi vážným a jejíž autor svoje vývody podpírá výroky osvědčených paedagogů a vůbec mužů zkušených, dovozuje se potřeba dalšího vzdělání mládeže a dohledu k ní as následovně:

Že jest toho třeba, by povšechné vzdělání, jehož se žákům dostalo ve škole, bylo doplňováno, toho nebude upírat nikdo. Každý učitel, ba vůbec každý, kdož se zajímá o školu a komu leží na srdci obecné dobro, musí to uznat, protože v tom, co zbudovala škola obecná, spatřuje pouze základy, na nichž se musí dále stavěti, nemají-li se i tyto základy časem bortiti, kaziti a vytráceti. Proto konány porady, zvláště na podnět některých spolků, jež si vytkly za úkol šíření vzdělanosti mezi lidem, *co* a *jak* by se mělo činiti, by mladí lidé ty vědomosti, jichž nabyli ve škole, nejen podrželi, nýbrž i rozšířili, a též *mravní jejich povaze* by se dostalo opory a posily.

Změněné poměry hospodářské a vůbec poměry společenské, veliký pokrok v obchodě, průmyslu i řemeslech, nové instituce společenské atd., vše to vyžaduje větších vědomostí, větší zručnosti, větší theoretické i praktické způsobilosti, většího vzdělání na jednotlivcích.

Naplnuje-li nás všeobecný tento pokrok na straně jedné jakousi pýchou nemůžeme zároveň na straně druhé nepozorovati s opravdovou bolestí, že směr doby nynější jest skoro úplně materialistický. Nebo to musí znamenat každý, že v době naší statky ideální čím dál tím více pozbývají vážnosti, smýšlení a snaha většiny lidí že se jen k tomu nese, jak by sobě mohli zaopatřiti požitků smyslných a prostředků k těmto požitkům, a že se tudíž při všem, co činí a podnikají, ptají pouze: „Co mi to vynese? co při tom vydělám? Co z toho budu mít?

¹⁾ Welche Veranstaltungen sind für das Nachschulpflichtige Alter zu treffen, damit die Resultate des Schulunterrichts und der Schulerziehung gesichert werden?

Že při takovéto obecné snaze trpěti musí i zájmy duševní, i ideální směr v umění a ve vědách, ba i náboženství, kterémuž se čím dál tím více tak mnohá a mnohá odcizují srdce, je na bíle dni. Bylo by to tudíž velikým se proviněním nejen na našem stanovisku humanitním a náboženském, nýbrž i národním, kdybychom proti nezdravým těmto směrům a snahám nechtěli zmužile pracovati a nesnažili se zlo jednou poznané vhodnými prostředky odstraniti, nebo při nejmenším alespoň potud učiniti neškodným, pokud sáhají slabé naše síly.

Náboženství křesťanské proniká a zušlechťuje člověka skrz na skrz; materialismus doby nynější jest však odpadnutím od náboženství křesťanského a dobrovolným okrádáním se o blahé jeho účinky. Že s klesáním úcty k náboženství křesťanskému klesati musí i úcta k zákonné autoritě, věrnost v povolání i láska k vlasti, jest nejen logicky oprávněný závěr, nýbrž pravda dějinná potvrzená právě v době nynější událostmi mnohými, na mnoze i děsnými.

Není tudíž za těchto trudných poměrů povinností všech, kdož jsou dobré vůle, aby proti všem mravním těmto poblouzením snažili se upevnit v srdci národa, přede vším pak v srdcích národního dorostu, křesťansky zbožné a v pravdě národní myšlení a cítění?

Víme ovšem dobře, že na těchto nynějších trudných poměrech mají spoluvinu i vyšší vrstvy naší společnosti, ale přec se chceme za účelem naším obmezit, pouze na to, bychom hledali prostředků, jež by byly s to, aby škodlivým těmto účinkům nedaly vznikat v oněch vrstvách společenských, jež se rekrutují hlavně ze škol obecných. Škola obecná (i škola měšťanská) mohou k tomu položit pouze základ. Propouštějíť svoje chovance do proudu života mnohotvárného a nebezpečného v době, kdy samostatnost počíná jaksi teprv klíčiti, aniž by jim mohly pro tento život vštípit dostatečnou sílu mravní a samostatnou sílu charakteru.

Ba můžeme říci, že škola obecná i škola měšťanská propouští mládež do proudu života právě ve věku nejnebezpečnějším a nejrozhodnějším, ve věku, kdy jest jí obezřetného, pevného vedení nejvíce třeba. ¹⁾

Doba starší měla proti nynější ve příčině této pro mládež škole odrostlou mnohou výhodu. Byly hodiny opakovací, kteréž — nechť si o nich soudí kdo chce, jak chce, — měly své doby aspoň to dobré, že přechod ze školy do života nebyl tak náhlý, že si mládež škole odrostlá byla vědoma své závislosti, že musila aspoň čas od času ve dny nedělní místo různých toulek přicházeti do školy a do kostela na křesťanské cvičení, čímž byla nejen mravně nucena oživovat znova ve své paměti, čemu se ve škole byla učila, nýbrž již tím samým a pak vědomím své závislosti na škole, uvarovala se tak mnohého zla, jemuž jest v šanc vydána mládež moderní, kdy na mnoze ani sama rodina neposkytuje dostatečné záruky, že by o svoje mladé členy pečovala tak a tak je vedla, jak je žádoucno, což již z toho viděti, že rodina často školy nejenom nepodporuje ve výchovatelské její působnosti, nýbrž jí na mnoze ještě překáží.

Uvážíme-li mimo to dále, že poměry, v jakých bývali dříve učňové ku svým mistrům čili po případě zaměstnavatelům, valně se změnily, proto že učeň dostává

¹⁾ „Mit dem vollendeten 14. und 15. Jahre darf der Schulunterricht, die öffentliche Erziehung nicht aufhören,“ praví Diesterweg, „sondern sie muss, wenn auch in vermindelter Stundenzahl fortgehen. Ein vierzehnjähriger Mensch ist ein Kind an Einsicht und Kraft wie an Jahren. Mögen nun auch viele zu den Handarbeiten übergehen, die Arbeit an ihren Seelen darf nicht aufhören; denn nun kommen die einflussreichsten und gefährlichsten Zeiten.“ (Pozn. pis.)

na mnoze hned po krátké době nějaký plat, musíme připustit, že tím trpí značně i vychovatelský vliv rodiny, protože se cítí učeň takový proti rodičům samostatnějším a si snadno tudíž více dovolí proti jejich autoritě. K tomu ještě přistupuje, že učeň tovární stráví v kruhu rodiny v poledne jenom chvilku kratinkou, častěji pak ani domů nepřijde, a večer opět jenom čas krátký, nemluvě ani o tom, že spojení rodiny s továrnou není vůbec žádné a že je tu hoch ponechán vlivům přerůzným, často velmi špatným, k čemuž postačí v dílně nebo závodě často dělník jediný načichlý nevěrou nebo zásadami revolučními.

Že pak ani dílna řemeslnická za dnů našich není takovým faktorem vychovávacím, jakým by a dříve za doby cechů, o tom nemůže býti sporu. Tenkrát si byli mistři dobře vědomi svých povinností oproti učňům a dbali přísně na kázeň a česť. Jakmile vstoupil učeň do učení, stal se příslušníkem mistrovny rodiny a byl pod stálým jeho dozorem, což bylo pro něj v ohledu vychovatelském velkým dobrodiním, jelikož si zvykal kázni a poslušnosti a musil dbáti i náboženských povinností svých. Mistr si to kladl za česť, aby z hocha sobě svěřeného vychoval mravného člověka a dovedného řemeslníka; učeň pak viděl ve svém mistrovi takorča svého druhého otce a svého pána, k němuž měl úctu a jehož rozkazů ochotně poslouchal.

Dnes jest tomu ovšem valně jinak; proto třeba pomýšleti na jiné prostředky. — Tak napsal v podstatě jmenovaný výše paedagog. Ale ptáme-li se ho, co by se podle jeho mínění ve prospěch mládeže odrostlejší mělo učinit, neumí nám dáti jiné odpovědi, než: zřizujte školy pokračovací s nucenou návštěvou pro mládež veškerou! A teprve ku konci zmiňuje se též, ale pouze jako mimochodem, o zábavách pro mládež v neděli večer.

Jest však opravdu škola pokračovací, nedím prostředkem jediným, nýbrž prostředkem a lékem bezpečným proti všemu tomu, co by mládeži dospělejší mohlo býti příčinou mravní úhony? Sotva asi. Předně se ve školách pokračovacích, aspoň jak nyní zařízeny jsou, vštěpují žákům zpravidla jenom vědomosti praktické; ale pouhé vědění, jak vůbec známo, nečiní ještě člověka ctnostným. Dále pak mají skoro všesky školy pokračovací — až na výjimky velice řídké — ještě tu vadu, že neberou vůbec žádného ohledu na náboženství,¹⁾ ba některé z nich, jako hned n. př. nedělní pokračovací školy řemeslnické (školy pro učně), že učí mládež aspoň nepřímou odvykati kostelu a vykonávání povinností náboženských. Nebo *kdy* má, prosím vás, učeň jíti do kostela, musí-li býti již před hodinou devátou ve škole a musí-li tam zůstat až do půl jedné?²⁾

¹⁾ Čestnou výjimku dělá tu městská pokračovací škola pro dívky v Praze, kde jest hned od počátku zavedeno vyučování křesťanské mravouce. Podobně děje se v některých pokračovacích školách pro dívky i v jiných městech českých.

²⁾ Podobné stížnosti byly proneseny na sjezdu katolických učitelů saských konaném v Žitavě dne 19. a 20. dubna 1892., kdež mluvil o školách pokračovacích učitel Semank z Budišina, z jehož zajímavé a poučné řeči stůžž zde aspoň toto: „Škola pokračovací pozbyla úplně charakteru vychovávacího. Její hlavní chyba spočívá v tom, že vzdělává sice rozum nikoli však srdce. A přec by tak měla činiti, neboť chovanci škol pokračovacích potřebují ještě výchovy. — Věk žáků škol pokračovacích — přechod z dětství do jinošství — jest dobou, v níž se tvoří charakter. Sebevědomí roste, vědomí síly propuká; jedno i druhé má řídit a ovládat vychování. Žák školy pokračovací jest mravně ještě nesamostatný, charakter jeho se teprv tvoří. Proto má i škola pokračovací vychovávat. Hlavního pak činitele pro vychovávání musí i tato škola hledat v náboženství; proto nesmí býti, podobně jako škola obecná, ani beznáboženskou ani bez-

A kdyby i ve školách pokračovacích bylo náboženství popráno místa a kdyby žákům těchto škol byla poskytnuta možnost, by se účastnili služeb Božích, bylo by tím ovšem ve prospěch mládeže vykonáno mnoho, ale ne všechno. Zbýváť hlavně nedělní doba odpolední, doba, kdy se *nikde* nepracuje, doba odpočinku. Jak by měla mládež, zvlášť mládež dospělejší této užiti, aby jí den nedělní byl nejenom dobou odpočinku, nýbrž též dobou duševního zotavení a posvěcení?

Toť zajisté vážná otázka, na jejíž šťastném rozluštění mnoho záleží, neboť známo jest, že právě chvíle volné bývají pro nezkušenou mládež v mravním ohledu nejnebezpečnější. Proto myslím, že snad bude dobře poukázati v příčině této na muže u nás velice málo známého, jenž luštění této otázky zasvětil celý život svůj a se stkvělého dodělal výsledku. Mužem pak tímto jest Jan Josef Allemand.

(Pokračování.)

Stanovy „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“.

(Dílo blah. Jana Křtitele de la Salle.)

(Dokončení.)

§ 16. Schůze správní rady.

Správní rada schází se dle potřeby. Ve schůzích jedná pouze o věcech spolkových, nikoli o vnitřních záležitostech kongregace. Rozhoduje nadpoloviční většinou hlasů. Odporuje-li však usnesení dle náhledu bratra člena nebo zástupce bratří pravidlům kongregace, nutno dříve obrátiti se na bratra visitátora, aby o platnosti jeho rozhodl. K usnášení je nutna přítomnost pěti členů správní rady nečítaje v tento počet předsedu a místopředsedu, a aspoň jednoho ze čtyř zástupců bratří. Při rovnosti hlasů rozhoduje předseda.

§ 17. Dámský komitét pomocný.

Komitét dam ku spolku patřících volí se ročně ve valné hromadě za tím účelem aby správní radě přispíval v její pracích zvláště při sbírkách; v práva a řízení spolku však nezasahá; má nejméně 8 a nejvíce 24 členů. Volí si ze svého středu předsedkyni, místopředsedkyni, dvě asistentky, jednatelku a pokladní. Funkcionářky volí se ročně a předseda je schvaluje. Předsedkyně po případě místopředsedkyně svolává dámy ku schůzím dle potřeby. Místo a čas dle vůle si zvolí. Těmto schůzím mají býti pravidelně

konfessní, nýbrž konfessní, jelikož by jinak nemohla dostát svému úkolu vychovávacímu. Der Ausgangspunkt aller Erziehung bleibt immer und ewig die Religion. Sie ist der Grundstock aller Sittlichkeit. Das erkannte schon das Heidentum. — Die Fortbildungsschule soll aber nicht nur religiös unterweisen, sondern auch religiös üben. Auch die Fortbildungsschüler müssen in das kirchliche Leben hineingezogen werden, müssen angeleitet werden katholisch zu leben. . . Die religiöse Übung, vor allem den Besuch des sonn- und festtäglichen Gottesdienstes und den gemeinsamen Empfang der hl. Sacramente durchführen zu können müssen der Fortbildungsschule Mittel gegeben werden. Cvičení musí i na poli náboženském státi se milým zvykem“ (Kathol. Lehrerztg. 1892. str. 468.—470.). — O „organizaci všeobecného pokračovacího vzdělání mládeže škole odrostlé a lidu dospělého vůbec“ rozepsal se také v časopise „Komenském“ letos Edvard Vodnářík v delším pojednání, kteréž není ještě ukončeno. Také na pátém generálním sjezdu sdružených spolků katolických učitelů konaném letos v Mohuči od 14. do 17. května pojednáváno o školách pokračovacích a žádáno povinné vyučování náboženství.

přítomni dva členové správní rady, které určí předseda; proto musí býti v čas o schůzích zpraveni. Tito podávají zprávu o schůzích dámského komitétu ve správní radě. Nemůže-li v nich předsedati ani předsedkyně ani místopředsedkyně, nastupují assistentky. Protokol píše jednatelka. Táž a předsedkyně jej podpisují. Pokladní zaznamenává příjmy a výdaje a odevzdává příspěvky správní radě pololetně. Zapisuje jména a obnosy dárců do sběracích knížek k tomu cíli vedených. Ku sbírkám obdrží zmocnění spolku.

§ 18. Valná hromada.

Valná hromada koná se pravidelně jednou za rok, avšak správní rada může i mimořádnou valnou hromadu svolati a musí to učiniti, žádá-li o to pětina členů. Ve zvláště nutných případech může předseda valnou hromadu ihned ad hoc svolati. Svolání členů k valné hromadě státi se musí předsedou neb místopředsedou nejméně osm dní před její odbyváním; oznámení valné hromady a předmětů, o nichž se v ní bude rokovati, stane se buď oběžníkem, buď písemnými pozvánkami aneb vyhláškou v časopisech českých. Jakým způsobem svolati se má valná hromada, o tom rozhoduje předseda. Valné hromadě předsedá buď předseda, neb místopředseda nebo tajemník. Působnost valné hromady jest tato:

- a) posuzuje činnost správní rady, nikoli kongregace;
- b) volí členy správní rady;
- c) volí členy dámského komitétu;
- d) jmenuje čestné členy spolku;
- e) hlasuje o volných návrzích, které musí nejméně tři dni napřed správní radě oznámeny býti.

f) hlasuje o změně stanov a rozejití se spolku;

g) ustanovuje smírčí soud (Srov. § 20.)

Valná hromada může se platně usnášeti jen tehdy, je-li přítomna nejméně pětina všech členů. Nesejde-li se dostatečný počet členů, usnášejí se platně hodinu potom členové přítomní. Při hlasování rozhoduje nadpoloviční většina hlasů přítomných. Ku platnému usnesení o předmětech sub f) uvedených, jest třeba dvou třetin hlasů členů přítomných.

§ 19. Patronátní svátek.

Svátek blah. Jana Křt. de la Salle, kterýž připadá na den 4. května, má býti každoročně oslaven službami Božími, jež mohou se přeložiti na příští neděli.

§ 20. Smírčí soud.

Spory mezi členy spolku a ve správní radě rozhoduje smírčí soud, skládající se z pěti řádných členů. Předseda volen budiž losem; týž při rovnosti hlasů rozhoduje. Z nálezů soudu smírčího nelze se odvolati.

§ 21. Jmění spolkové.

Rozejde-li se spolek, případně jeho jmění kongregaci bratří provincie rakouské na vychování členů a dítek z českého národa.

V PRAZE, dne 30. dubna 1894.

DROBNOSTI.

Sjezd katechetů chorvatských, dle počtu již třetí, konati se bude ve dnech 22. a 23. měsíce srpna v Oseku. Program ku sjezdu sestaven takto: I. Dne 22. srpna ve 4 hodiny odpoledne bude předchozí soukromá porada, v níž bude rokováno o sjezdu

samém a volbě výboru. II. Dne 23. srpna začíná veřejný sjezd přesně v 8 hodin mší svatou, kterouž bude sloužiti vysoce důstojný probošt Josef Masper, a vzýváním Ducha svatého. III. Po mši svaté: a) Pozdrav předsedy odboru. b) Volba předsedy,

místopředsedy a dvou tajemníků. c) Volba odboru, který bude až do sjezdu příštího střediskem, k němuž se budou všichni obracet ve školských otázkách. IV. Jednání o prvním thematu: Jaká je příčina klesání kázně školní a jak by bylo lze tomu předejít? Zpravodaj: Antonín Sasso, professor a katecheta c. k. reálky ve Splitu. V. Jednání o druhém thematu: O církevním zpěvu v učitelských ústavech a obecných školách. Zpravodaj: Štěpán Djaković, professor a katecheta kr. gymnasia v Oseku. VI. Praktická přednáška: Jak se mají naváděti děti, by zpytovaly dobře svědomí ku sv. zpovědi. Přednese Antonín Kotlarski, katecheta obecné chlapecké školy v Záhřebě. VII. Zvláštní návrhy. — Upozornění. 1. Kdo chce na sjezdu katechetickém učinit nějaký návrh, musí jej přesně formulovati a napsaný přinést 22. srpna ku předchozí poradě. Na sjezdu jej krátce a jadrně odůvodní. 2. Debata se povede o rozpravách, nýbrž toliko o resolucích — 3. Resoluce budou pp. katechetům dodány nejpozději do 5. srpna b. r. a tito je sdělí i druhým bratřím kněžím. — 4. Kdo by sobě přál, by se mu v Oseku zaopatřil byt, nechť se obrátí na Dra Josefa Horvata, professora a katechetu král. reálky v Oseku. Odbor pro uspořádání sjezdu katechetů. — Přejeme milým bratřím chorvatským, aby se jim sjezd vydařil co nejlépe. R.

Nemilé překvapení. Do kteréhosi města v Předlitavsku jež bychom tu mohli jmenovati, jehož jméno však ze šetrnosti k dotyčnému ústavu zamlčujeme, zavítal v době ne příliš dávné daleko široko známý a vysoko postavený pán. V neděli po službách Božích udíleny audience, ku kterýmž se dostavily všechny čelnější osobnosti zastávající ve městě onom nějaký veřejný úřad. Když přišla řada na pány professory z gymnasia a paedagogia, udělen pokyn, aby jen všichni „učení ti páni“ vešli na jednu a nikoli každý ústav zvlášť. Vzne-

šený onen pán promluvil skoro ku každému nějaké laskavé slovo. Když však ředitel učitelského paedagogia jako v odpověď na oslovení jal se ujišťovat, kterak ústav, je-muž stojí v čele, vychovává svoje chovance k nejhlubší oddanosti atd. atd., přerušil jej onen pán a podotkl úsečně: „Ano, a pak vycházejí ven a jsou největšími agitátory.“

Školské poměry v Haliči jsou dosud velmi trudné; nedostává se učitelů, někde není také škol, někde jsou přeplněné, někde prázdné; jinde opět v zimě a za počasí deštivého přeplněné, za lepšího počasí však jako by je vymet. **300.000** dětí normálně vyvinutých nechodí tam vůbec do žádných škol! (Viz: Szkoła čís. 20.)

Co „nová škola“ přinesla Rakousku, přiznává pan J. v 17. čísle „Fr. paed. Bl.“ Pravíť mezi jiným: „Rakousko jest nyní jinou zemí než před 25 lety. Über- und Aberglaube ist im Verschwinden, die geweckte und erstarkte Intelligenz fegt selbst in den fernsten Thälern den alten Wust von Vorurtheilen hinweg und wandelt blinde Massen in denkende Menschen.“ Svatá pravda! Jen měl býti J. docela upřímným a napsati místo „Über- und Aberglaube“ prostě: „Glaube“ a místo „geweckte und erstarkte Intelligenz“ prostě: „Unglaube“. Nač to opentlování, vždyť je známo, že nevěrec má sebe za „osvíceného a probudilého“ a že si „plete“ pojem víry s „pověrou“ zcela dle receptu zednářského. A pak se ještě takový „paedagog“ pozastavuje nad tím, že se nám ta „nová škola“ nelíbí. Taková škola, která k nevěře tíhne, je a zůstane „hrobem náboženství“, toť je přece zřejmo, jako na dlani. Za to není nám povědomo, jak to pan J. myslí, když dí: „Die sittlich-religiöse Erziehung der Jugend sie ist die Ehrenkrone der neuen Schule“ a když se ptá: „Wer will die Menschen zu Bestien machen?“ — Tahle otázka je přece dnes — zbytečná.

—1.

LITERATURA.

České mládeži. Roč. I. Za redakci odpovídá Františka Mašinová, majitelka a vydavatelka. Pořádá Bohumil Bouška, učitel ve Všelbicích. Nákl. vydavatelky.

Když jsem před dvěma roky založil knihovnu „Pestré květy“ a hned na to sešel se s p. V. Špačkem, radil mi k jinému podniku. „Upusťte od svého úmyslu,“

pravil mi nezištně, ačkoliv sám byl před krátkým časem založil „Raj. Zahrádku“, a založte dobrý časopis pro mládež! Časopis se spíše udrží než knihovna a také více prospěje než tato! Knihovny odbírají ponejvíce jen c. k. okr. šk. rady, jiný zřídkla!“ — Dnes, kdy „Pestré květy“ zanikly pro nedostatek odběratelů, poznávám, kterak pravdiva byla slova učitele plně kollegiálního, jenž vzácnou svou radou již nejednoho mladistvého snaživce uvedl v řadu spisovatelů. Nebál se o podnik svůj a radil mi k podniku podobnému. A pravdou jest, mohl by se u nás udržeti ještě mnohý časopis, jen kdyby správně hověno bylo povinností, v něž pp. sběratelé přihláškou k odebírání se zavázali. Nepořádnost ubijí každý literární podnik a nepřipustí rozkvětu literatury vůbec a dětské zvlášť. Nebo, když p. nakladatel vše vynaložil, aby se časopis stal vzorným, musí k pp. sběratelům volati slovy přímo zoufalými, aby svých povinností dbali a, zůstane-li hlas jeho hlasem volajícího na poušti, zanikne časopis sebe slibnější. Tak stihl tento osud Budeč, Zahrádku, Štěpnici, Naši mládež. a j. Nepřál bych toho časopisům jiným. Buďme rádi, že je máme a podporujeme je jako praví vlastenci, jimž zmohutnění citu vlasteneckého v srdcích dorostu národního na srdci leží; plněním povinností svých oproti nakladatelům pečujeme, by mládež měla dobrou četbu, nebo čtení jest prostředkem vzdělávacím

Nemělo by býti školy, na níž by se neodbíral některý časopis. K čelným časopisům přidružil se nový dobře řízený panem Bouškou, spisovatelem již osvědčeným. Kdo čítá „Raj. Zahrádku“, nejeden nalezne v ní příspěvek z pera tohoto nadaného spisovatele a zajisté práce jeho mile potěší každého. A mladistvý nadšenec tento združil se o minulých prázdninách s některými horlivci pro dobrou věc a rozhodli se vydávati list, jemuž vhodné vtiskli v čelo jméno: České mládeži! Důstojně řadí se list tento k ostatním časopisům a doufáme, že nalezne tak hojně příznivců, jak toho zasluhuje. Byla letos řízení jeho věnována péče všestranná. Soustředil p. spisovatel

kolem sebe spisovatele, jejichž jména jsou nám zárukou, že nedostane se dítkám četby nezralé, četby snad, jež více mohla by uškoditi než prospěti. Sám p. pořadatel přispěl čtyřmi povídkami hist. (Za povinností! Vánoce na Friedštejně, Proti bratrské krvi, V boji o dědictví), jež jsou příspěvky nejceněnějšími. Zdá se, že nám v p. Bouškovi vyrůstá spisovatel hist. povídek nad jiné povolanější. Pěknou povídkou „Práce a hra“ obohatila list V. Lužická; nemění ceny jest „Tetinka Kratochvílová“ od L. Grossmannové-Brodské. Jiné vysoce cenné povídky jsou následující: „O hodné Lidušce“ (Č. Kalandra), „Pohádka o Květušce“ (Františka Mašínová), „Jen jednou!“ (Arch. Luděk), „Hrdlička“, „Upřímní přátelé“ (St. Řehák-Kamenický). Mimo tyto nalezáme zde práce Karla J. Zákouckého (V rozhodné chvíli, Vánoční stromek a Láska k babičce ji zachránila) Fer. Polabské, E. Heřmana a j. K těmto dobrým pracím vhodně druží se práce přeložené. Nemění péče věnována byla výběru článků poučných. „Chrudim“, „Lov luňáků v Přímoří charvátském“, „Jak cestujeme“, „O kachně divoké“ toť jsou práce nejzdařilejší tohoto druhu. O básnickou část též dbáno pečlivě. Svědčí o tom 25 básní, z nichž mnohé jsou tak pěkné, že zajisté každý pořadatel výboru nejlepších básní pro mládež mnohé z nich použije. Souvisí tak mnohá se životem dětským, že čtenáře upoutá, jej pronikne a nezůstane bez mocného vlivu.

„České mládeži“, přehlédneme-li obsah celkově, jest list, jenž vědom si jest svého poslání. Vždy dbal, by obsah jeho budil a posiloval pravé city náboženské a vlastenecké. Proto pečoval též, aby obrázková část byla vzorná. Všecky obrázky jsou původní a tím i ony mocné působí na sesílení citu vlasteneckého. Pro příští rok získala redakce věhlasného ilustrátora, pana K. L. Thumu, i nadějeme se, že „České ml.“ hojně nalezne rozšíření v řadách všech upřímných Čechů a příznivců mládeže. Doporučujeme.

K a r e l J. Z á k o u c k ý.

Spisy redakci zaslané.

Český Kneipp. Časopis pro šíření přirozeného způsobu života a Kneippova léčení vodou ve všech vrstvách společenských.

Red. J. Ježek. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba). Roč. I. čís. 9—12.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. III. č. 20. s následujícím obsahem: Stávka. Socialní studie. Uvažuje Dr. R. Horský. Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. Dopisy. Literatura.

Kde jest reformace? Ku předložené otázce na základu studií historických všem povážlivým lidem odpovídá Dr. Karel L e v Ř e h á k, t. č. člen sboru doktorů v bohosloví na vysokých školách pražských, rytíř řádu Božího hrobu v Jerusalemě, člen historického kroužku „Vlasti“, farář u sv. Ducha na Starém městě v Praze. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba). Seš. 6., 7. a 8., čímž celé toto záslužné dílo, jemuž pře-

jeme rozšíření co největšího, došlo svého ukončení.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva českoslovanského. Red. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Roč. I. seš. VIII.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný v Brně. R. XVII. čís. 12.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. č. 12. s „Kalendářem pro živé a mrtvé duše“. Roč. X. seš. 6

Listárna redakce.

P. Č. K. Přijato.

Konkursy.

V Domažlickém školním okrese obsadí se: **1.** Místo učitele náboženství při měšťanské a obecné škole chlapecké v Domažlicích. **2.** Místo podučitele při obecné škole v Srbicích (IV. třída služného). **3.** Místo podučitele při obecné škole v Slavkovicích (IV. třída služného). Žádosti od 27. června do 6 neděl.

Ve školním okrese Pelhřimovském obsadí se definitivně. **1.** Místo katechety při měšťanské škole pro chlapce v Počátkách se služným 800 zl. S místem tímto spojena jest povinnost, učit katolickému náboženství též na obecné i měšťanské škole dívčí v Počátkách až do nejvyššího počtu hodin exhorty v to počítaje. **2.** Místo podučitele při obecné škole v Černovicích, Lukavci a Nové Cerekvi se služným 400 zl. **3.** Místo podučitelky při obecné škole v Pacově se služným 400 zl. **4.** Místa podučitelů při obecných školách v Březině, Cetařazi, Černově, Hartlíkově, Chvojnově, Křemešniku, Lipici, Mezilesí, Mnichu, Oustráší, Velkých Outěchovicích, Pošné, Putimově, Rodinově, Veselé, Vežné, Vodici a Zhoři, každé s ročním služným 350 zl. Žádosti od 28. června do 6 neděl.

V Rakovnickém školním okrese obsadí se tato místa: **1.** Místo ředitele při měšťanské škole chlapecké v Rakovníku s ročním služným 800 zl., funkč. přídavkem 200 zl. a naturálním bytem. Na toto místo ponechává se volnost konkurence bez omezení odboru, vyžaduje se však způsobilost vyučovati náboženství katolickému. **2.** Místo učitelky pro odbor gramaticko-historický na měšťanské dívčí škole v Rakovníku s roč. služným 800 zl. Žádosti od 28. června do 6 neděl.

Nové brožury družstva Vlast.

Socialismus a sedláci. Napsal Jakub Šicha, rolník ve Lhotě. Otisk z 21. čísla III. roč. „Dělnických Novin“. Tato brožura stojí 2 kr. a doličuje, proč se nemohou rolníci spojit se socialními demokraty. Brožuru lze na venek objednatí toliko ve více exemplářích.

Družstvo „VLASTI“ vydalo na jednom listě: Krátké znázornění oběti mše svaté, svátosti pokání a pak: Zpytování svědomí pro dítky, kteréž jdou ponejprv k svaté zpovědi. — Jednotlivý list prodává se v administraci „VLASTI“ za 1 kr. Na venek se zasílá nejméně 20 listů.

OBSAH: Relief a basrelief. Píše Fr. Vaněček. (Pokračování.) — Blahoslavený Jan Křt. de Lasalle a učitelé písma. Několik plodů vychovatelské moudrosti. Studie z dějin vychovatelství a školství. — Methoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. Fr. Horáček. (Pokračování.) — Obrazy z dějin vychovatelství. V. Jan Josef Allemand. Upravil Fr. Pohunek. — Stanovy „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“. (Dílo blahoslaveného Jana Křtitele de la Salle.) (Dokončení.) — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zasláné. — Konkursy. — Nové brožury družstva Vlast.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupačům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jileská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž buďtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

V. Jan Josef Allemand.

Upravil Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Jan Josef Allemand narodil se v Marsilii dne 27. měsíce prosince r. 1722. Rodičové jeho, Josef Allemand a Kateřina rodem Chaillanová, měli dosti výnosný obchod s potravinami a zbožím kramářským, postrádali však veškerého vzdělání. Při mnohé práci mohli se ovšem starati jen málo o výchovu dětí svých. Tak byl náš Jan Josef, jenž byl ze sedmi dětí nejmladším, velmi záhy dán na odkojení a první vychování jistě hodné a zbožné ženě v Allauchu, blíže Marsilie, kteráž ho milovala a pěstovala jako pravá matka.

Již jako dítě byl náš Jan Josef povahy tiché a rád si strojival oltářičky, tak že mu doma neříkali jinak než malý pan páter. Ve škole býval pozorný a tichý a prospíval dobře již jako malý hoch i v jazyku latinském.

Když mu bylo devět let, roznemohl se těžce a oslepl; když však po marném hledání pomoci na radu své kmotry, s'ečny Bayer-ové, vykonal pobožnost devítidenní na ten úmysl, aby opět prohlédl, nabyl šťastně zraku a to v kostele mezi mší svatou, právě když bylo pozdvihování.

V jedenáctém roce svého věku stal se žákem Oratorianů v Marsilii a prospíval nejen v učení, nýbrž i v ctnosti. Ale přes to, že byl žákem velmi pilným a v každém ohledu dokonalým, netěšil se doma valné lásce ani u rodičů, ani u bratrů, neboť byl málomluvný, zevnějškem neúhledný, malý, krátkozraký a trochu nemotorný a nejevil chuti k ničemu jinému nežli k modlitbě a ku svým knihám. Proto s ním bylo v domě rodičovském nakládáno nevlídně, ba až tvrdě. Bůh snad dopustil kříž ten na něj proto, aby se cvičil v pokoře a v trpělivosti.

Koncem roku 1785. stal se Jan Josef Allemand chovancem kněží nejsvětějšího srdce Ježíšova nebo „Dobrého pastýře“ (Bon Pasteur), spolku to kněží světských v Marsilii, kteří si vytkli za úkol přiměřenými (třemi) spolky pečovati o zachování dobrých mravů a křesťanské zbožnosti mezi hochy, jinochy a muži. Pro hochy a jinochy měli zvláštní ústav „ústav mládeže“, kdež pěstovali nevinné hry, by se tak chovanci na ústav spíše upoutali a se uvarovali nebezpečných zábav a radováněk světských.

Těm, kdož si na ústav již poněkud zvykli, dostávalo se příležitostně náboženského vyučování; mimo to pak se účastňovali kratinkých cvičení náboženských, by tak byli naváděni ku životu ctnostnému.

Mimo to vydržoval tento spolek kněží, jež lid nazýval otcí mládeže (*Pères de Jeunesse*) i četně navštěvovanou kolej.

Pro Allemanda byla návštěva tohoto ústavu hlavně z té příčiny velmi důležitá, že zde vlastně vyklíčilo sítě budoucího jeho povolání. Sem spěchal každodenně i v tuhé zimě po skončeném učení, aby se nejdříve pomodlil v kapli před svátostí nejsvětější a pak aby bral živého podílu na hrách a rozhovorech shromážděných zde hochů. Hry v ústavě tomto považoval totiž Allemand za něco posvátného. Nedovedl se ovšem ani při nich vymaniti ze své ostýchavosti a přirozené nemotornosti, ale ctnostný jeho život a jeho upřímnost získali mu lásku všechněch soudruhů v míře veliké. I na duchovních cvičeních, jež tito kněží pořádávali, bral Allemand podíl, a cvičení ta působila naň rozhodně, jak víme z vlastních jeho zápisků.

Když byl r. 1790. absolvoval onu třídu, již ve Francii říkali tenkrát „filosofie“, rozhodl se po dlouhé a zralé úvaze, že bude knězem a tento jeho úmysl byl tak pevný a opravdový, že jej od něho nic nedovedlo odvrátit, ani vždy větší zášť a nepřátelství proti kněžstvu podněcované revolucí, ani odpor, nadávky a bití vlastního otce ¹⁾, jenž se vrhl úplně v náruč revoluce. Právě naopak: jinoch osmnáctiletý, jakým byl tehdaž Allemand, radoval se z toho, že trpí pro Krista, jehož službě se chce zasvětit.

Nastaly však doby zlé. Dekretem národního shromáždění ze dne 13. února 1790. byly ve Francii zrušeny všechny náboženské řády a kongregace a církevní statky byly zabaveny. Dne 12. července téhož roku byla pak přijata národním shromážděním tak zvaná *civilní konstituce kleru*, kterouž se ničil všecken dosavadní církevní pořádek, jelikož se v ní ukládalo kněžím, aby přetrhli veškeré spojení s římským papežem a přísahali na civilní konstituci církve. Kdo přísahu odepřeli, byli buď z vlasti vypovězeni neb usmrceni.

Na kněžích „dobrého pastýře“ v Marsilii žádána tato schismatická přísaha dne 23. měsíce ledna r. 1791. a když ji odepřeli, byli prozatím potrestáni tím, že nesměli kázat. Ale po málo již dnech byla kongregace jejich zrušena, ústav pak jejich byl násilně zavřen a dvěře do něho zazděny; i duchovenský seminář marsilský byl násilně zavřen a kněží i chovanci byli vyhnáni ve jménu svobody!

Tím se postavily Allemandovi v provedení jeho úmyslu v cestu překážky takorůzka až nepřekonatelné. Doma byl nenáviděn, do ústavu kněžského vstoupit nemohl, — co měl tedy činit? V této nesnázi odebral se ku své zbožné kmotře; mimo to se mu dostalo také podpory ode tří kněží zrušené kongregace. Zvláště jeden z nich, jménem Reimonet, ujal se našeho Allemanda vřele a byl mu otcem i učitelem. Brzy jej však stihla nová krutá rána. Již v srpnu r. 1791. ušel totiž Reimonet jen s těžší smrtí, již mu chystala pobouřená chátka; ku konci téhož roku byl pak udán klubu na podnět jednoho z blízkých příbuzných Allemandových jako

¹⁾ Když náš Allemand projevil otcí zbožný svůj úmysl státi se knězem, rozzuřil se tento tak, že odepjal opasek a za hrozných nadávek zbožného syna opaskem tímto několikrát šlehl. „Nikdy, nikdy,“ tak totiž křičel, „se nesmí říci o Allemandovi, že byl otcem kněžoura!“ Po té zavřel syna do malé světničky a nechal jej tam po několik dní o chlebě a vodě, doufaje, že syn, jenž byl vždycky ve všem povolný, úmysl svůj změní; ale zmýlil se.

prý kněz „fanatický“. Následkem tohoto udání postaven byl před obecní radu a když nechtěl přísahati na civilní konstituci kléru, byl uvržen do žaláře. Zatím však byli katoličtí kněží čím dál tím krutěji pronásledováni. Dne 23. července r. 1792. byli v Marsilii odpraveni dva členové řádu františkánského a ještě po smrti smýkáni ulicemi. Ještě téhož dne usneseno pak, že se najme loď a všichni kněží marsilští, kteří by nechtěli složit přísahu, že budou vyvezeni ze země pryč.

Následkem tohoto usnesení obecní rady byli pak skutečně 24. července 1792. všichni kněží marsilští, kteří nechtěli složit přísahu na civilní konstituci kléru, vehnáni násilím na loď a odvezeni pryč do vyhnanství. Také Reimonet, ochránce Allemandův, byl mezi nimi. Ale apoštolský a energický tento muž vyžádal si od papeže Pia VI. titul a práva apoštolského missionáře a vrátil se r. 1793. přestrojen za námořníka do Marsilie zpět, kdež se skrýval u svých rodičů a ještě s jedním soudruhem po tajmu vykonával správu duchovní. Jakmile o tom zvěděl Allemand, přidružil se k němu a pomáhal mu velice platně jako katecheta, kostelník, sekretář, posel a sluha. Nejednou musil vzít na sebe i úkol žebráka, by ve městě a okolí pro Reimoneta, jeho soudruha a sebe vyprošoval chléb. K rozkazu svého učitele shromažďoval též, pokud bylo možno, věrné katolíky v domech soukromých, aby je poučoval o pravdách sv. náboženství, s nimi se modlil a je povzbuzoval k vytrvalosti. Každé volné chvíle, která mu vedle četných těchto prací vybyla, užil ku svému studiu, a jsa pevně přesvědčen, že *vědomosti bez pravé zbožnosti* málo jsou platny, jelikož jim schází životní princip, totiž láska k Bohu, byl horlivým v modlitbě a zbožném rozjímání.

To vše se ovšem dalo v mnohých nebezpečích, jež jemu i soudruhům hrozily se všech stran. Nejednou musili on i Reimonet před slídivými zraky státní policie prchat a se skrývati. Roku 1794. byly zakázány veškeré bohoslužby a i kněží schismatictí, kteří přece přísahali na civilní konstituci, byli rozprášeni; všechny kostely marsilské byly buď zbořeny nebo násilně zavřeny.¹⁾

Po pádu Robespierrově (27. července 1794.) byla věrným katolíkům dopřána aspoň troška náboženské svobody, ale tato musila ustoupit brzy druhé hrůzovládě, kteráž trvala až do 16. listopadu 1799 zuříc stále proti věrným katolíkům s větší neb menší prudkostí.²⁾ A právě v této době udělil biskup *Prunier de Grasse*, kterýž se dostal do Marsilie s velikým nebezpečím a sebezapřením, několika mladým mužům — mezi nimi též Allemandovi — čtvero nižších svěcení. Biskup musil sice brzy opět utéci, ale po čase vrátil se opět do okolí Marsilie a tu posvětil v chudé vesnické chalupě za doby noční našeho Allemanda na kněze sv. církve — dne 19. července 1798³⁾.

¹⁾ Allemand a Reimonet unikli vražedným rukoum slidičů najednou takorba jenom zázrakem. Nebo co se tenkrát v Marsilii dalo, toho stůžž zde jenom malý obrázek vyňatý z listu Reimonetova ze dne 4 února 1894. „Církvi se vede špatně. Lidé rozšafní jsou vražděni: čtrnáct až sedmnáct bývá jich najednou guillotínováno Náboženství jest zničeno, kostely se pustoší a boří, kříž Kristův smýkají ulicemi a házejí po něm kamením a to i děti. Na každého čeká popraviště.“

²⁾ V době této bylo v Marsilii opětne horlivě pátráno po kněžích a šest jich bylo zastřeleno mezi nimi i proslulý P. Donadieu.

³⁾ O této památné události zanechal nám zprávu abbé Gallician, jenž byl spolu s Allemandem na kněze vysvěcen. „Byli jsme pouze dva, jimž se mělo dostati vysvěcení na kněžství, Allemand a já,“ tak píše totiž P. Gallician. „Za tmy noční jsme se odebrali a sice každý zvlášť k domku Karvinovu, kdež se skrýval biskup. Svěcení bylo vykonáno až po půl noci. Nebezpečí bylo veliké, nebo republikáni měli všude svoje špehouny.“

Velice poučná jsou předsevzetí, kteráž Allemand tenkrát učinil a také napsal, by si je mohl častěji opakovat. Uvedeme z nich aspoň myšlenky nejpodstatnější, jež jsou: dbáti přede vším pokory, vzdáti se samovůle, přemáhati se a býti tichým, chrániti se všelike ukvapenosti, důvěrovati pevně v Boha, býti neznámým a pracovati ku blahu svých bližních v poslušnosti; odevzdati se ochraně sv. Aloisia a Marie Panny a ničím se nedat odvrátiti od lásky Boží; každého rána tato předsevzetí opakovati.

(Fříšoš- dšle.)

Relief a basrelief.

Píše Fr. Vaněček.

(Pokračování.)

II.

Pokračuji v úvaze o zjednodušení katechismu zejména ve stati o Božích přikázáních. Velká řada hříchů se při jednotlivých přikázáních uvádí. Má-li dítě pamatovati si celou řadu hříchů, musí mu býti usnadněno její zapamatování. Ku zpytování svědomí a pro budoucí život jest dítěti třeba pamatovati si jak znění zákona tak jeho výklad. Pomůcky mnemotechnické jsou u malých dětí pouhou hračkou, které neposlouží cíli, k vůli němuž se jich používá. Nejlepší pomůckou jest rozumové seřazení hříchů. Zde se může dětský katechismus řídití učenými spisy ale jen v tomto ohledu! Spisy vědecké uvádějí výčet hříchů dle známé formy: per excesum a defectum. Také hříchy katechismem uvedené daly by se seřaditi dle tohoto pravidla, a docílilo by se: jednak snadnějšího pamatování, jednak úplnějšího porozumění jednotlivých hříchů.

Vezmeme první přikázání, při němž lze výhodu lépe pozorovati. Hříchy proti víře jsou přestupky per defectum nebo per excessum. Buď nevěří, nebo věří málo nebo věří mnoho. Nevěří: nevěrec odpadlík; málo věří: bludař, pochybovač a netečník; mnoho věří: modlář a pověrečný a snad i člověk mrtvou víru mající. Při vyčítání hříchů proti prvnímu přikázání se mi nikdy (několik žáků lepších jest jen výjimkou) lehce nepodařilo, aby dítky samostatně vyřikaly řadu 8 hříchů proti víře. Pomocí této škály rozlomil jsem celou řadu hříchů ve 3 menší části, z nichž každá má již rozumové rozdělení za svou známku, dle níž se již druhy hříchů v paměti dětské vybavují. S vybavováním také rozum pracuje, aby rozeznával. Zajisté mnohý jiný katecheta má třeba lepší a přiměřenější seřazení než toto jest, ale i toto tuším lepším jest, než ono rozházené sestavení v katechismu bez „diakritického znamení“.

Totéž lze pozorovati při hříších proti naději: Katechismus vyčítá: 1. nedůvěru, 2. důvěru převrácenou, 3. opovážlivé spoléhání na Boha, 4. zoufalství. Zdá se, že jest zde „klimax hříchů“. Přirozenějším zdá se mi býti postup od největšího ku menšímu hříchu. Větším hříchem jest zoufalství než nedůvěra a než všechny ostatní hříchy; proto mu přísluší také první místo. Buď člověk nedoufá 1. nic, neb 2. málo neb 3. mnoho. Ku prvnímu druhu patří zoufalec, ku druhému nedůvěra a důvěra převrácená a ku třetímu opovážlivé spoléhání. Dle přirozených stupínků: nic, málo, mnoho, lze si snadněji rozumně zapamatovat řadu hříchů proti I. přikázání.

Dogmaticky a morálně jest seřadění toto správnější než řada katechismu. Modlár není největší hříšník proti víře v Boha, ale nevěrec a odpadlík. Pohan, jakkoliv tone ve tmě hrozná, není ještě tak kleslý jako nevěrec a odpadlík či jak bychom vyjádřili učeně „atheista“.

Manning v dílku: „The four great evils of the day“ str. 9. bere pohany v ochranu proti atheistům. Oni byli polytheisté, ale na stupeň atheistů neklesli, k tomu bylo třeba Comtea a jeho nohsledů. — Hříchy proti lásce také by se daly seřaditi dle oné stupnice, nebo také může býti Bůh milován málo neb nic — aneb mnoho totiž *nepravým* způsobem.

Výhoda jeví se tím, že se vrací vždy totéž rozeznávací a dítě již předem ví, v jakém pořádku budou hříchy proti naději neb lásce, a mysl pozorného dítěte se upoutá věcí hlavní a ne vedlejší. Obsah věci se nezmenší, ale způsob se usnadňuje. Mám-li přistoupiti ku druhému přikázání — nemohu opominout vyznati, že zde ono idem per idem děti nejvíce mate. „Nevezmeš jména Božího nadarmo.“ — Nadarmo bere jméno Boží, kdo ho zlehčuje, a zlehčuje ho, kdo ho nadarmo bere.

Proti druhému přikázání hřeší: 1. kdo bere jméno Boží nadarmo, 2. kdo kleje, 3. se rouhá, 4. kdo se stydí za víru, 5. křivě přísahá a 6. sliby ruší. Při 4. hříchu přidává katechismus kdo *víru zjevně zapírá*; ten však jest *odpadlíkem*, jak se dítě dovědlo při I. přikázání — odpadlictví se dopouští kdo se *víru zjevně odřiká*. Jest zde pleonasmus ve výkladu přikázání.

Při třetím přikázání jest výklad svěcení neděle také výkladem části záporné: relief i basrelief. Katechismus se při výkladu kladné i záporné části stejného rozdělení drží. Světíme: 1. odpočíváme-li od služebné práce, 2. konáme-li pobožné skutky. Nesvětíme, konáme-li opak toho.

Výklad pátého přikázání nepůsobí obtíží. Však jest v hlavních částkách skoro důsledně provedený relief a basrelief. Definice vraha a sebevraha jsou dle jedné formy lity. Připojením slov zúmyslně a bezprávně vyvede se definice vraha. Tíha hříchu jest dle téhož obrazce znázorněna. Trojí zločin jest vyjádřen rozumným postupem. Sebevrah dopouští se trojího zločinu 1. proti Bohu, 2. proti sobě, 3. proti bližnímu. Při vrahu trojice důvodů není už v témže pořádku a činí již drobet potíže. Schází tam bod „proti sobě“ hřeší a odstavec proti bližnímu jest dvěma body vyjádřen. Dítě očekává instinktivně jaksi symetrii důvodů i při vrahu. Také vrah hřeší proti *sobě*: nebo nebude moci škodu učiněnou nahradit a páse do nebe volající hřích

V přehledu vadí, že není na počátku podán celý výčet hříchů proti 5. přikázání. Až po výkladě o vrahu atd. následují právě nejobyčejnější hříchy, které při zpytování svědomí přichází. *Jsou zastrčeny*. Při 5. přikázání zpytující se přeskóčí právě nejobyčejnější hříchy, které jsou počátkem vraždy: *hněv, msta, sváry, různice*. (Na Kainovi a Josefovi lze geneticky řadu hříchů předvésti.)

Positivní částka V. přikázání týká se zdraví „vlastního“ a „bližního“. Tytéž povinnosti lze týmiž slovy vyjádřit. O zdraví vlastní pečujeme 1. střídmostí v jídle a pití, 2. čistotou těla a obydlí, 3. mírou v práci a odpočinku, 4. krocením všech náruživostí.

Zde jest výklad zdravovědy křesťanské podán krátce a správně. Totéž se vztahuje na bližního a proto *netřeba vyjadřovati jinými slovy povinnosti k bližnímu*. Stať v katechismu týkající se povinností ku bližnímu jest dítěti nesrozumitelná. Po odstavci, kterak se nemocný křesťan chovati má, následuje poučení

o zdraví bližního a zní: „Bližnímu napomáháme v péči o život a zdraví, když mu k zachování těchto darů dle možnosti přispíváme a jej varujeme před tím, co by tělesnému blahu jeho škoditi mohlo.“ Zde vlastně není podán výklad žádný. Kterak máme pečovatí o zdraví bližního, kterak jej varujeme před tím, co by škoditi mohlo? Opakujeme-li tatáž slova, jimiž podán výklad péče o zdraví vlastní, pravíme tím, že milujeme bližního jako sebe samého, a že máme pečovatí o jeho čistotu, střídmost, míru v práci a odpočinku a krocení všelikých naruživostí jako o sebe. Byť protiobrazec se slovně pozměnití musil, byl by přece snadnější než stať katechismu.

Takovýmto protiobrazcem získá jen jasnost věci, získá paměť dítěte, neboť utkví mu v paměti více, když slyší tytéž povinnosti týmiž slovy dvakráte, než když slyší dvojím způsobem pronášeti tutéž povinnost.

Zde v V. přikázání jest zcela správně zařaděno poučení o chování se křesťana v nemoci. Povinnost nemocného křesťana jest vyjádřena jednou jedinkou větou a ta má plných 6 (pravím šest) řádek obyčejného tisku. Katechismus jest knihou učebnou pro děti i na — venkově. Venkovský *dospělý* lid *mluví* v hlavních větách; má *nedospělá* mládež se *učiti* v periodách? Výsledek celé 6řádkové periody jest, že dítě nedovede říci, kterak se nemocný křesťan v nemoci chovati má. Dítě z výkladu ví, co dělati nemocný křesťan má, ale má-li se držeti slov katechismu cítí, že zvedá neforemný balvan. Roztluče-li se a oseká dá se spíše v paměť uložit.

Nemocný křesťan má povinnost postarati se 1. o *tělo*, 2. o *duši*, 3. o *majetek*. Vystoupí li jasně *rozdělení toto* dítěti před oči, má již 3 hlavní povinnosti v paměti a potřebuje jen výklad ku jednotlivým částkám. Postarati se o tělo, lékem a lékařem; o duši sv. svátostmi; o majetek závětí.

Šestřádkovou periodou není uskutečněno dobré pravidlo: „qui bene distinguit, bene docet“. Trojí povinnost perioda vyjadřuje, ale nejasně. Trpělivost v nemoci znázorní Job. Vůbec přehlednost a rozumový postup jsou pro učebnici pro nedospělou mládež požadavky nutné.

(Příště dále.)

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof. František Horáček.

(Pokračování.)

Doba novověká.

Reblahý rozkol 16. věku měl za následek, že duchovenstvo katolické se zdvojenou horlivostí ujalo se katechisace věřících, aby ony údy, které matce Církvi byly věrnost zachovaly, ve víře zděděné upevnili, jakož i aby vztyčili mocnou hráz proti podvrtným snahám novotářů. Za doby této také nové katechismy byly sestaveny, mezi nimiž s vrchu zmíněná učebnice Jiřího Wicelia zaujímá velmi čestné místo. Zjevem ale té doby *epochálním* jest bez odporu blahoslaveného otce *Canisia* „*Summa doctrinae christianae*“, jejíž původ byl následující.

Ferdinand I., král český a uherský, chtěje stavěti meze proti lutheranské propagandě, ¹⁾ nařídil r. 1551. bohoslovecké fakultě ve Vídni, aby ze středu

¹⁾ „V Rakousích bylo na př. 300 far neobsazených, jelikož nikdo nechtěl katolickým farářem býti Města Vídeň, Linec, Stein, Steyr, Korneuburg a Emže měla

svého zvolila zvláštní výbor, jenž by sestavil „summu“ čili souhrn katolického učení, a sice tak, aby netoliko studujícím, nýbrž také věřícím kteréhokoliv povolání sloužit mohl k užtku a spáse! Když fakulta poněkud otálela, (Srov. Hypolytus 1859. pag. 29.) vznesl panovník záležitost tu na učené bohoslovce Jaja a Canisia z tovaryšstva Ježíšova. Hlavním pracovníkem byl Canisius, jenž již r. 1554. s dílem svým byl hotov! Ferdinand I. dal tento spis „Summa doctrinae christianae sive Catechismus major“ se svým schválením, z počátku beze jména autora, vytisknouti. Tato první učebnice Canisiova je psána úplně dle tradice katechetů doby poapoštolské — „v této „Summě“, dí Rolfus a Pfister, „vládne mluva sv. Písma, Otců a sněmů církevních; dílo to jest důkazem křesťanské Pravdy s ohromnou učeností sestaveným; neboť kromě bezčetných textů sv. Písma uvádí Canisius neméně než 182 pramenů původních, z nichž byl látku svoji čerpal“ (Damroth op. c. pag. 24.) Z toho patrno, že dílo toto, jinak velice záslužné, pro katechesi školní nikterak se nehodilo! A proto pořídil Canisius r. 1563. *krátký výťah* spisu řečeného, jejž vydal pod názvem: „Institutiones christianae pietatis seu Catechismus parvus!“ Katechismus tento, jenž během necelých pěti čtvrtstoletí (1563—1686.) dožil se 400 vydání, byl během časů přeložen do všech jazyků evropských, ano i do některých asijských! — Jiným vynikajícím pomníkem literatury katechetické 16. věku je známý „**katechismus římský**.“

Když otcové *sněmu tridentského* dokonali spásonosné dílo své, pozvedli důtklivě svého hlasu ¹⁾, toužíce po sestavení učebnice náboženské pro Církev veškerou, aby hlasatelé zjevené Pravdy měli normu jakousi, dle kteréž by mléko dali pít těm, kdož jsou jako novorozenátko (Žid. 5, 12; I. Petr 2.), jakož i aby druhým, kteří by silnější stravy snést mohli, takového pokrmu poskytli, jímž člověk Boží dokonalým a ke každému dobrému skutku schopným se stává (II. Tim. 3, 17.), a aby učitelé náboženství nedali sebou zmítati větrem učení skrze nešlechtnost lidskou, skrze chytrost k oklamání bludu! (Efes. 4, 14.) Na to papež Pius IV. sestavil zvláštní komisi, v níž zasedali: Leonardo Marino, arcibiskup z Luciano; Egidio Foscarari, biskup Modenský; učený dominikán Fureira; tři kardinálové; filolog Manutius. ²⁾ Péčí této komise vyšel r. 1566. na světlo svrchu zmíněný pomník literatury katechetické pod názvem: „Catechismus Romanus“ (v pozdějších vydáních: „Catechismus ex decreto concilii Tridentini ad parochos“), jenž od mnohých synod provinciálních a téměř od 300 biskupů rozličných zemí vřele byv doporučen duchovenstvu podřízenému, stal se nerozlučným soudruhem breviáře a missálu římského v celé katolické církvi! V předmluvě (proemium) jsou uvedeny důvody a příčiny, které zavedly podnět k složení katechismu římského: „Nedostatečnosti rozumu lidského k vystižení věčných pravd, od nichž spása lidstva závisí, Bůh chtěl odpomoci (Řím 1, 20.) zjevením oněch pravd v starém Zákoně skrze proroky (Žid. 1, 1. Kolos. 1, 26.), v novém Zákoně skrze jednorozeného Syna Svého; apoštolové hlásali nauky zjevené jakožto služebníci Církve, kteréž poslouchati sluší; nástupcové sv. apoštolů v díle pokračovali; avšak bludaři nejen

majoritu lutheránskou . . . všechny důležitější úřady měly v čele vrchnosti protestantské . . . advokáti byli šmahem protestanti a na universitách nemohl žádný katolík povýšen býti na doktora, nepodrobil-li se novému učení.“ Viz Dr. Kerschbaumer, kardinal Klesel, Wien 1865. Wilh. Braumüller pag. 5. sqq.

¹⁾ Hlavně sv. Karel Boromejský. Také císař Karel V. a král francouzský naléhali na sestavení učebnice náboženské. Viz: Pallavicini Gesch. des Concils von Trient.

²⁾ Allgemeine Realencyklopaedie für das katholische Deutschland Regensburg, Manz.

obrovskými folianty snažili se podvrátiti víru katolickou, než také nesčíslnými knížečkami, které na první pohled nikterak nezdály se býti bezbožnými, léčky strojili duším prostým a nezkušeným. ¹⁾ Pročež otcové sněmu tridentského, chtějíce zjednatí protilek proti tak zhoubnému zlu . . . za povinnost si kladli, vydati *určitý předpis a způsob*, podle něhož by křesťanský lid hned v počátečních základech víry se vyučoval, a kterýž by ode všech řádných duchovních pastýřů a učitelů ve všech kostelích měl zachován býti.“ (Qo VII.) Katechismus římský záleží ze 4 dílů, které jednají: 1. O víře a o apoštolském vyznání víry; 2. o sv. svátostech; 3. o přikázáních Božích; 4. modlitbě. Že katechismus tento nebyl určen pro lid, vysvítá z přídávku „ad parochos“ — *duchovním pastýřům* měla učebnice zmíněná sloužiti jako *rukavěť*, dle níž by se při katechisování dogmatickém jakož i při výkladu sv. Písma řídili, potahující každou pravdu náboženskou k jednomu ze zmíněných čtyř dílů, jakožto ke studnicím ustálených pojmů dogmatických! ²⁾ V příčině *methody* katechetické ponechává sněm tridentský úplnou volnost orgánům výkonným: „Docendi autem ordinem eum adhibebit qui et per sonis et tempori accomodatus videbitur.“ ³⁾ Vůči autoritě sněmu trid. zapomíná sám Schöberl na chvíli na svou theorii o *tradici metody katechetické*, která dle něho po vše doby byla jednostejná a stává se docela i obhájcem svobody učitelské, když praví: „Gleichwohl wird es, um auch der Lehrfreiheit Rechnung zu tragen, dem Gutbefinden (wessen?) anheimgestellt, in welcher Reihenfolge diese 4 Hauptstücke den Katechumenen und den Zeitverhältnissen entsprechend zur Darstellung gebracht werden wollen. So finden wir, dass die Katechismen von Canisius und Bellarmin eine andere Reihenfolge der Hauptstücke haben als der römische Katechismus.“ ⁴⁾ Nuže, ponechal-li sněm trid. rozhodnutí o otázce, v *kterém pořadí* by zmíněné 4 díly učiva katechetického měly vykládány býti, iniciativě orgánů výkonných, které znají jak „personas“ tak „tempora“, jimž přizpůsobiti se sluší, není-liž a fortiori dovolen důsledek, že vůči otázkám: „Zdali *analytické* aneb *synthetické*, či snad *analyticko-synthetické* metody šetřiti dlužno při vyučování náboženství“ — Církev katolická se chová úplně neutrálně, jen když veškeré učivo podřídí se zmíněným čtyřem oddílům? Že tomu je vskutku tak, toho nejlepším důkazem jsou katechismy *různým metodám* přizpůsobené, které se těší aprobaci přčetných nejdůstojnějších biskupských ordinariátů!

Jiné záslužné dílo vykonal sněm trid. tím, že ve svém XXIV. sezení podřízeným úřadům církevním pod přísnými tresty nařídil, aby školní dítky aspoň v neděli a ve svátek v počátcích sv. víry a v poslušnosti k Bohu a rodičům byly vyučovány.

Stať naše nebyla by úplnou, kdybychom se nezmínili o katechetické činnosti členů *tovaryšstva Ježíšova*! V papežské bulle, kterou řád tento byl potvrzen, přichází následující věta: „Účelem tovaryšstva jest podporování spásanostných

¹⁾ „Nam praeter illa ingentia volumina, quibus catholicam fidem evertere conati sunt . . . infinitos etiam libellos conscripserunt, qui cum pietatis speciem prae se ferrent, incredibile est, quam facile incauto simplicium animos deceiverint.“ Qo VI.

²⁾ „Duchovní pastýř, maje některé evangelium neb jakékoli místo z písma svatého vykládati, rozpomeň se, že se každá průpověď dá přivoditi na některou z oněch čtyř hlavních částek tohoto katechismu; k nim tedy — co k pramenu svého výkladu vezmi své útočiště.“ Řím. katechism. přeložil Jos. Vindýš 1834.

³⁾ „V pořádku pak svého vyučování nechť se řídí dle okoličnosti osob a času.“ Překl. Vindýšův str. 8.

⁴⁾ Schöberl l. c. pag. 218.

snah věřícího lidu životem a učením, rozšiřováním pravé víry, hlásáním slova Božího, duchovními cvičeními a skutky milosrdenství, obzvláště ale *křesťanským vyučováním mládeže* a nevědomého lidu.“ Účelu tomu zůstali jesuité také věrni! Sv. Ignác založil v Římě katechumenat pro židy, mohamedány a pohany a získal na tisíce duší víře a Církvi katolické! Generál řádu, Claudius Aquaviva, sestavil slavný studijní řád pro vyšší školy, který byl v platnosti od r. 1599. až do r. 1832.! Sv. František Borgia členům tovaryšstva vřele kladl na srdce vyučování mládeže v náukách křesťanských a sám dobrým příkladem předcházel. Obzvláštní zmínky ale zasluhuje sv. *František Xaverský*, apoštol Indie zvaný; mocný ve slově i skutcích. Se zvonečkem v ruce putoval tento světec skrze města Přední Indie, svoláváje dítky tuzemců indických, jež v počátcích víry vyučiv poslal jako malé missionáře k rodičům zpět! Řady katechumenů, které sv. František Xav. na víru křesťanskou obrátil, páčí se na mil ony — „byliť četnější než hvězdy na nebi a písek na pobřeží mořském“ — jak kanonisační bulla Urbana VIII. (1622.) připomíná ¹⁾. Paedagogická činnost jesuitů byla vůbec záslužná a památná zavedením a pěstováním momentu, jemuz až posavad nebyla věnována patřičná pozornost — a to jest *výchova individuální*! Jesuité byli prvními učiteli, kteří počínali sobě s psychologickým taktem majíce zření k *individualitě* chovance a vychovávající pro život praktický. ²⁾ Jiný svědek, u něhož o nějaké předpojaté sympathii k jesuitům nemůže býti ani řeči, *anglikánská* „Encyclopaedia Britannica“ dí: „Za dob, kdy vyučování veškeré nejen na školách elementárních ale i středních bylo neplodné, jsouc obtíženo pedantickými přívěsky zastaralých method, odvážili se jesuité novoty, snažíce se přivésti do školních jizeb *čerstvého ducha* a lásku ke školní práci! Učiliť a vychovávaliť způsobem novým, čilým, poutavým, založili dobré a svobodné školy a složili učebnice, které pro tehdejší dobu znamenaly ohromný pokrok! Tajemství jich výsledků dlužno hledati ve šťastném sloučení pevnosti s jemností“. ³⁾ Duchaplný Chateaubriand pak ke chvále jesuitů jakožto vychovatelů dí překrásně: „Mládeži byli jesuité učiteli obzvláště příjemnými; svým uhlazeným chováním paralysovali pedantický tón přednášek, který tak se přičí mladistvému věku. Jelikož pak většina profesorů byli mužové učení, jichž jméno zaznívalo světem, domnívali se mladí posluchači býti na nějaké slavné akademii“. ⁴⁾

Nápadno jest ale, že ve školním rozvrhu škol jesuitských vykázáno jest katechesi pramálo hodin — tak ku př. Landshutská učebná osnova z r. 1843. (Landshuter Lehrplan) obsahuje pro každou třídu *pouze jednu* hodinu náboženství *týdně*! K tomu ovšem poznamenati sluší, že veškeré vyučování jesuitů bylo provanuto dechem náboženským a že jesuité vychovávali více příkladem než slovem, k čemuž výborný znatel dějin katechetiky, Benda, podotýká: „Das Beispiel und die Persönlichkeit des Lehrers sollten lebendige Unterweisung im Glauben, der Hoffnung und der Liebe sein. Ihre Andacht, ihre Gottesfurcht bei religiösen Übungen, soll sich auf die Kinder fortpflanzen, weil sich die Sitten der Lehrer in den Schülern abprägen. Der Studienplan verpflichtete auch die Lehrer, *jede Gelegenheit*, z. B. die Krankheit eines Mitschülers, ein Kirchliches Fest etc. wahr-

¹⁾ Damroth op. c. pag. 28.

²⁾ Viz Niedergesäß „Geschichte der Pädagogik“ Wien 1880 pag. 88.

³⁾ P. Bernhard Otter „Zur Geschichte der Katechetik“. Cfr. Correspondenz-Blatt für den kathol. Klerus“ 1892. pag. 407. sqq.

⁴⁾ Génie du christianisme, Tome second page 249. Paris, Garnier-Frères, 1876.

zunehmen, um ihre Kinder gesprächsweise über Religion zu belehren und zu guten Sitten anzuleiten.¹⁾

Proti působení na cit žáků za praktických příležitostí nelze ovšem ničeho namítati a každý horlivý katecheta uvítá příznivou disposici u svých žáků s velikým zadostučiněním — avšak *systematické* působení na mohutnost *poznávací* a *rozumovou* nesmí při tom býti zanedbáváno!

(Dále přístě.)

Reálie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním.

Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel.

(Pokračování.)

Zeměpis.

Má-li vyučování zeměpisu býti takovým, aby praktickému životu sloužilo a společně s ostatními předměty formální vzdělání uspíšilo, tu vyžaduje především velikou znalost domova. Řekl jsem velikou znalost; kdo svého domova nezná, nepokoušej se, porozuměti cizím prostorům. Zajisté není mrháním času, opakuje-li se vyučování o domově na každém stupni a podle schopností žáků vždy rozšířeněji.

Tak na př. potok jest nám předmětem, na kterém více vidíme než břeh a běh vody. Pozorný pozorovatel nalezne v něm hned a vysvětlí dítěti pojem vele-toku, tento ovšem v míře zmenšené. Vždyť naše mládež tak ráda pobývá u bublavého a tiše plynoucího potůčku; již časně z jara otlouká tam svoje písťaly, se kterými mnohdy veliký způsobuje hřmot a hluk; tam nachází již časně z jara pěkné žluté kvítky podběle, kdy mimo sněženky ještě žádné květiny v přírodě nalézti nelze; tam vyslídí ptačí hnízda a opatrně vzdaluje se pak toho místa, aby, jak samy děti říkávají, „vajíčka se nezastudila“; tam trhá také jahody a květy, jež později ve velikém množství u potůčka se nacházejí.

Však děti pouštějí také lodě na potůčku a jako rybáři s vyhrnutými nohavicemi a rukávy hledají a slídí mezi olšovými keři a pod kameny po rybách a racích; ti, kdož do vody odvážíti se nechtí, mrzutě drží udice, že jim ryby nechtějí „brátí“. Tam zase neposeda odvádí vodu z koryta a pouští ji na svoji hráz, o které myslí, že jest dosti silná, aby odolala přívalům vod z potoka. Však hráz se protrhne a voda s hlukem a šumem odnáší s sebou hlínu, písek i valouny. Jinde zase vše nahromadí. Z písku stane se písčina, z bahna a kamení utvoří se ostrov. Hle, které pojmy můžeme dále dětem vštípit. Tam na druhé straně vidíme, kterak staré olše chrání základy břehu; tu schází však taková podpora; břeh se vymílá a padá — záliv a chobot jest hotov. Na nádržce, jež uměle jest vystavena, povstává vodopád.

A okolí potůčka! Jaká květena na vlhkém břehu. Ohebné vrby, tmavé olše, vysoká tráva s květinami, to vše ukazuje jaká dobrá půda pro rostlinstvo zde je. Ale přes to žito ani pšenici nedaří se tam; jim nesvědčí blízkost potůčka. Tam dál na druhé straně leží vesnice, položená podél potoka, na konci vesnice jde však již potůček roztomile mezi jednotlivými domky, zavlažujíc, co kde potřebí. První kolonista poznal asi, že na potůčku nejlépe bude se usaditi. Jeho dobytek

¹⁾ Der katholische Religions-Unterricht i. d. Volksschule, Troppau 1878. pag. 85.

pil z potoka, čerstvé pastviny poskytovaly dobytku hojnost zdravé potravy. Lávky a mosty napomáhaly konečně, když nebylo něco příhodného na jednom břehu k nalezení. Ale lůžko potůčku jest přívalům dešťovým a vodě sněhové malé a těsné. Spousty vod způsobují na polích a v zahradách, na stezkách i cestách škody. Tu napomáhá se kopáním příkopů a kanálů, aby voda se vzdálila a půda vysušila.

Kdo na jaře první květ a zelenou travičku viděti chceš, jen jdi k potoku; tam se to zelená a kvete nejprve. A krásné letní večery! Tiché bublání potůčka ukolébává nás ve spánek; nad potůčkem tvoří se mlhy z páry vystupující z vody; v nich hejna bezpočetná komárů a much jakoby tančila; ptáčekové nalézají tudíž mnoho potravy a také nalézají příhodných míst ku stavění hnízdeček.

Pokračujeme ve vyučování dále jen tímto způsobem a jsem jist, že děti lásku k rodné zemi a také k zeměpisu nejen si udrží, ale také v nich i stále poroste.

Na výšinu hory jdeme společně. Setkáváme se tam s půdou kamenitou, od slunce vyprahlou a vysušenou; skrovné a malé rostlinky a keře, to vše mluví k nám, že tam neplodná jest půda. A jak i v horkém létě věje tam studený vítr! Tam leží sníh až do posledka, když ho již nikde není viděti. Ale také na stráni není obyčejně teplo, ta však lépe již hodí se ku pěstění stromů ať ovocných nebo lesních. Štěrka a písek naznačují cestu, kudy voda dešťová a sněhová dolů do údolí se valí. Snáší s sebou všechnu úrodnější půdu a proto dole jest vesnička, kde dobře daří se polnímu hospodářství. — Na severní straně hory nalézáme jen sukovité křoví, kdežto strana jižní přívětivější nám ukazuje tvář.

Vzrůst rostlin dle povahy půdy poskytuje lidem výživu. Někde zaměstnávají se jen rolnictvím, poněvadž je zkušenost poučila, že pěstění rostlin bohatěji se vyplácí, než cokoli jiného. Na jiném místě pokoušejí se z hlubin země poklady — písek, kamení, uhlí — vykopávati. V blízkém lese obživují se obyvatelé rozmanitým způsobem. Také blízkost města a městečka poskytuje prameny výživy obyvatelům vesnic, dle své polohy.

V takové rozmluvě přichází se k tomu, že žák podobné viděl, že snad také tím se zabýval, ba on to sám také zažil; on neukazuje jen zájem pro tyto objekty, on přináší také mnoho praktického porozumění s sebou a jest s to, aby své zkušenosti zřetelně vyjádřil; při tom navádíme jej také k tomu, aby ani nejmenší věc ze zřetele svého nepouštěl.

I na horním stupni nebývá ztraceno, co ze známosti domova na stupni dolním bylo pojato; vše vyskytuje se i zde v mnohonásobném spojení.

Nově předvedené věci nechť žák představami rozvrhne, nechť na ně duševně dobře hledí a nazírá a je pozoruje. Jednotlivé děti však nemohou se přes všechno připodobňování a ukazování na známé přece vznést k plnému pochopení — schází jim smysl pro geografickou povahu.

Cílem zeměpisného vyučování jest, aby žák mapě rozuměl a z ní čísti dovedl. Na základě pěkně vyvedeného obrazu domova a okolí a na základě jich známosti, jest žák horního stupně mocen, zeměpis z mapy vyčísti, pokud žákům školy obecné potřebno jest.

Při vyučování neobtěžujme žáků, kladme menší váhu na jména cizích městeček a řek, a dbejme spíše toho, aby žák, jak to jen při našich žácích vůbec možno je, samostatně tvořil a ze své píle se radoval.

Jako příklad takového zpracování podáme Anglii. — Anglie leží v moři. — Vliv moře na ni. — Tento vliv jest polohou její přivoděn. — Západní moře neúčinkuje i pod stejnou zeměpisnou polohou i na jižní její části stejně. — Teplý

(golfový) proud jest základem. — Prameny téhož, jeho směr. — Teplo se zmírňuje, zima nebývá tak tuhá. — Sníh může dobře padati; jeho trvání; zimní zábavy dětí scházejí. — Však studené vzdušné proudy často zasahují zem. — Husté mlhy tvoří se denně. — Ve rmutném počasí jest zřídka veselo a radostno. — Angličan jest těžkomyslný; jest podivín. — Navštěvuje rád Švýcarsko. — Plodnost půdy anglické. — Řeky krátké; spád řek — valouny. — Mořská voda vstupuje na hodinu dálky do řečiště; působení moře na ústí řek; příliv — odliv. — Moře dává zaměstnání: stavění lodí, ježdění, lovení ryb; ale žádá: důmysl, sílu a vytrvalost. — V Anglii panuje čerstvý mořský vzduch. — Vliv na volbu potravy. — Na vlhkém potoce bují a zelená se vše po celý rok. — Vzrůst rostlin v Anglii: Tráva, obilí, chov dobytka. — Může-li se tam také vínu dařiti? — Uhlí a železo jsou v zemi vedle sebe. — Továrny a města. — Jízdní dráhy vnitř a na venek. — Jest země obchodní. — Zakládala v cizině kolonie. — Jak to přišlo? — Výhodné spojení se zeměmi na cizích mořích; vztah surovin; zpracování jich v zemi. Rozvážení zpracovaných na lodích. — K ochraně obchodu vojenské lodí. — S Anglií v tom ohledu přirovnati Sev. Ameriku, Německo a Francii. — Hlavní město má příznivou polohu. — Neobyčejné jeho vzrůstání. — — To postačí, aby se chod celého zpracování ukázal. Takový předvedený obraz od učitele, dává novou látku ku přemýšlení a k zpracování.

Na takový způsob přijímají žáci o mnoho více, než by sami spolujednajíce se naučili. Způsob vyučování jest více dialog; učitel nabádá děti k tomu, aby to neb ono odůvodnily, dává návod, ukazuje na poměr k domovu a vyvozuje z toho potřebné. Žáku jest umožněno, aby se vyslovil, aby nové se starým četnými nitkami spojil a upevnil. Vztah jmen na zuámé vede k četným přirovnáním a k novým objevům. Ve všem a všudy poznává se zákonnost; ta však předpokládá zákonodárce, jehož vlastnosti se v jeho dílech zjevují.¹⁾

Otázky k opakování a upevnění jak pro ústní tak i pro písemné vyvedení, často se najdou; jimi žák stává se schopným, věci poznané i z jiné stránky pozorovati. Na př.: Příčiny mírného a vlhkého podnebí. — Proč dopravuje Anglie laciné železo. — Anglie má malé dopravní sazby na své zboží. Proč? — Anglie má rozsáhlé místo pro odebírání ve svých koloniích. — Anglie a Holandsko.

(Ostatek příště.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

„Česká Škola“ přinesla na str. 188. poučení o třídění mravů na vysvědčeních a zprávách školních, jež vydala česká zemská školní rada sborům učitelským a jež zní: „Těžká provinění proti mravnosti, pokud jest si jich dítě vědomo, trvalá neposlušnost, nenapravitelný vzdor proti předpisům řádu školního, vědomé pohoršování oproti spolužákům tříditi jest známku „nehodně“ (dle klasifikace na Moravě zavedené „nepřiměřeně“); této známky užití se má vždy, kdykoliv dítě za příčinou poklesků proti mravnosti ze školy se vylu-

čuje. Známkou „nedosti pořádně“ (méně přiměřeně) tříditi jest děti, které dopustily se těžších provinění, neposlušnosti, porušování řádu školního — nikoli ze zlé vůle, — nýbrž z nerozumu nebo lehkomyšlnosti, a to zvláště tehdy, lze-li očekávati, že známka taková přispěje ku jejich polepšení. Známkou: „mravně“ (přiměřeně) tříditi jest děti, které zachovávají předpisy mravnosti a řádu školního, ač při tom bylo potřebí tu a tam okamžitého napomenutí se strany učitele. Zámka „velmi mravně“ (úplně přiměřeně) náleží dětem, které celým chováním svým

¹⁾ Kosmologický důkaz bytí Božího.

nezavdaly učitelé příčiny ku napomínání, ač nejevili se v chování takovém úmyslná přetvářka nebo lícoměrnost.“ Kdyby učitel podle tohoto poučení měl důsledně mravy klasifikovat, pak by jedničku z mravů či „velmi mravně“ nedostal snad nikdo. Nás ale naplňuje uspokojením toto přiznání na místech kompetentních, že na mravnost naší moderní školy jest třeba větší míti zřetel. Vždyť jsme zvykli od liberálního učitelstva a liberálního paedagogického tisku slýchat samou chválu na pokrok moderní školy, ano přímo nás vyzývají každou chvíli, co prý chceme na učitelích a dětech, že vodí děti do kostela, modlí se s nimi, a kdo ví ještě jak se všemožně namáhají, přemáhají a zapírají u dětí pro toho milého Pána Boha, a teď jim to česká zemská školní rada po česku povídá, že chce docílit lepší mravnosti. My však silně pochybujeme, že se tou známkou lepší mravnosti docílí, nebo neznáme jiného prostředku lepšího k docílení mravnosti, než jaký je obsažen ve větě: Katolické dítě patří do katolické školy k učiteli z přesvědčení katolickému. Nevíme, co nám na to p. učitel poslanec Sokol řekne, který, soudíme-li podle jeho slov v Chocni a i jinde pronesených, to má s tím náboženstvím v hlavě trochu popletené; také na jeho náboženské názory nereflektujeme a jen tolik díme, že je v době nynější, kdyby na oko byla sebe liberálnější, neudá, a že školské zákony dříve nebo později ve smyslu námi hlásaném změnit se musí. Abychom nezůstali důkaz dlužní, upozorňujeme na článek francouzského listu „Temps“, organu to bourgeoisie, do kterého psával i Jules Ferry, jenž přece nebyl klerikálem, kde stojí psáno: „Nám podařilo se osvobodit národní vychování z dozoru církve, ale dobyli jsme toho úspěchu tím, že jsme zrevaltovali navzájem proti sobě všechny mravní síly, jichž rovnováha a součinnost jsou nezbytny k vychování dítěte a k zachování zdraví společenského organismu. Boj školy proti církvi, slepě vedený, končí tím, že ubíjí mravnost.“ Tentýž časopis píše: „Ukázalo se, že vše jest u nás ve Francii lží, všenárodní vláda, hlasování, svoboda tisku, svoboda shromažďování, bezplatné, povinné vyučování, pro které stát v jedné chvíli div že nezbankrotoval, zkrátka vše.“ Tak mluví o poměrech francouzských, o tom ideálu všech mladočechů, list liberální. Dle toho je také naladěna francouzská mládež, jak dle cit. „Hl. N.“ o materialistickém smýšlení píše Jakovlev do „N. Vrem.“: „Láska

k bližnímu, sebeobětování, nezištný zápal a práce pro nějakou velkou myšlenku, vše to je vyhlazeno z vychování nynější mládeže. Na místě citu postaven rozum, prospěch a zisk. Všecko snažení směřuje k zisku. Mladík se musí učit jedině proto, aby zbohatl. Jen peníze rozhodují o budoucím povolání. Mládež to vše vidí a dobře chápe. Ona ví, že mravní průpovědky kterým se učí, jsou jen plané povídání, ví, že hlavní věci jsou peníze, za ně že obdrží a koupí vše. Odtud pochází, že počet dětských zločinců za posledních dob se rozmnožil o 139 procent a rozmnožuje se rok od roku. Úžasné jsou četné příklady demoralisace, jaká se zmožila mezi školní mládeží od té doby, co před ní nesmí býti vysloveno slovo Bůh.“ A „Temps“ končí: „Zdaž mohli jsme očekávat po tolika výdajích a tolikerém úsilí od r. 1872. účinných takové výsledky? Uvažte, co stát ročně vydává na všemožné školy, jak pečuje o vychování dobrých učitelů, o vypracování zdravých method, co soukromou iniciativou se děje pro sirotky a mravně zvrhlé děti. Jak bychom se potom všem neměli ptáti sebe, není-li osudným zákon, následkem kterého roste počet mladistvých zločinců zároveň s pokrokem národní osvěty, aneb není-li ve všech našich zřízeních trochu improvizovaných a trochu spěšně a nedočkavě zdělaných jakási skrytá vada, která ochromuje a kazí socialní úspěch nové školy?“

Tyto řádky doporučujeme panu Sokolovi, panu redaktoru „České Školy“ a všem jejich ducha učitelům k bedlivému studiu. Pan Sokol by se jim mohl naučit na paměť a někdy na říšské radě je přednésti a pan Vašatý nebo Březnovský pro efekt by mohl volati: „Zrovna jako u nás.“ Tak aspoň ti páni vždycky vykřikují. — Zde máme zřejmý důkaz, že i jiní činitelé v národě mimo klerikály všímají si školské otázky a účinků školy moderní, s nimiž doposud spokojeni nejsou. A jestliže citovaný „Temps“ na témž místě praví: „Ať pohlédneme kamkoliv, všude je úpadek. Francouzská rodina ta stará ušlechtilá škola úcty, povinnosti, chabrosti a cti od nejvyšší až do nejnížší vrstvy nalezá se v úpadku a jest nezbytně třeba ji povznést“ — souhlasíme úplně a dokládáme, že k povznesení blahobyti, osvěty a mravnosti v rodině jest na předním místě povolána naše škola s větším vlivem nábožensko-mravním, než jaký má posud. Povolána jest k tomu ve směru dvojím: Od dětí k rodičům, které jsou co

nejlépe nábožensko-mravně vedeny, blahodárným tím směrem na rodiče působiti budou, a ve směru druhém pro budoucnost, poněvadž děti jsou základem generací příštích a tak budou vychovávat v budoucnosti jiné, jak jsou vychovány a vedeny samy.

Jestliže naše moderní doba snaží se

děti vymaniti z těžkých, síly jejich přesahujících prací v továrnách a jinde, aby nezakrušelo jejich tělo, nesmí na půl cestě zůstat, ale musí děti také vymaniti z toho dusného ovzduší, naší moderní doby, v němž zakrňuje duše, a to se stane, když nábožensko-mravní výchově ve škole širší otevře pole.

+ 24.

DROBNOSTI.

Tělesné tresty náleží k oněm prostředkům vychovávacím, bez jakých se vychovatel nemůže vždy obejít. Potřebu těchto citelných prostředků uznává Písmo sv., uznávají vážní paedagogové, uznává až dosud i zákonodárství nejedné země evropské. Jako nesmí nikdo všecku spásu ve škole očekávat od metly, rovněž tak by chyboval, kdo by z převrácené humanity veškeré tělesné trestání odsuzoval a je prohlašoval za nepaedagogické. Není také dosud žádné metody vychovavací, kteráž by činila všechny tresty zbytečnými. V tom však jsou všichni paedagogové za jedno, že jest třeba trestů tělesných užívat co nejméně, jen v případech nejnutnějších a že jest třeba o to pečovat se vši péčí a opatrností, by trestů těchto nemusilo být užito. Za touto příčinou doporučuje „Magazin für Paedagogie“ tyto prostředky: 1. Prostředkem nejlepším bylo by zajisté dobré, křesťanské vychování dětí v rodině. Jelikož však právě zde nejednou citelné objevují se v příčině té nedostatky, tedy třeba jest, aby 2. učitel byl uvědomělým a horlivým katolíkem; neboť 3. učitel v pravdě křesťanský zachovává před dětmi veselou mysl, zachází s nimi laskavě a vážně, čímž u nich nabývá důvěry a úcty. 4. Prostředkem velice důležitým, na nějž třeba jest zvlášť upozornit, jest trpělivost. Učitel trpělivý učí se obtíže a nepříjemnosti svého povolání den ode dne snáze snášeti a ne-sáhá hned přenáhleně po metle. 5. Třeba jest u žáků budit a pěstovati cit pro česť. 6. Ve škole vládní přesně určený pořádek. Žák znejž příkazy a zákazy a budiž také poučen o trestech na přestupky určených. 7. Učitel užívej svědomitě času a drž se přísně rozvrhu hodin. 8. Učitel nepřicházej do školy nikdy nepřipraven, by tím netrpěla kázeň, by vyučování nebylo nudné a suchopárné a nebylo příčinou nepozornosti žáků.

Uniformování žactva. Za příčinou usnadnění dozoru na studující mládež a zamezení účasti její ve schůzích spolků, družin atd. jakož i za příčinou kontrolování činnosti studentské, snad i zmenšení počtu studentů, jelikož se tím studie zdraží, zavedla časem svým ruská vláda uniformování studující mládeže. Krok ten patrně se osvědčil a proto nařídila zemská školní rada v Haliči na základě výnosu ministeriálního, aby pro žáky haličských středních škol zaveden byl stejnokroj. Počínaje školním rokem 1896/97 nesmí žactvo to oděvu jiného užívat ani ve škole ani mimo ní. Až do 1. září 1896 může nositi žák buď stejnokroj nebo kroj občanský, nikoli však jen z části stejnokroj a z části oděv občanský. Stejnokroj záleží z bluzy spodní, pláště a čapky. Bluza jest z modrého do granátova sukna se stojatým límcem a dvěma pohrudními kapsami; spodně jsou obyčejného střihu ze tmavošedého sukna s výpustkem; plášť jest z tmavohnědého sukna s modrými do granátova výložky na límci, vzadu se sponou a napřed se dvěma řadami černých koštěných knoflíků po šesti kusech; čapka jest z modrého do granátova sukna s přímou stříškou a podbradkem. V čele čapky je emblem z bílého, plechu se znamením ústavu a sice u gymnasiů s písmenou G, u realistů s písmenou R. V létě může býti bluza, spodně i čapka ze šedého plátna, ale bluza má na límci výložek z modrého do granátova sukna a na obou rukávech takové též paspole.

Z přednášek roztržitých profesorů: V Paříži dělají zrcadla, která beze skla a bez rámce stojí až 12.000 tolarů.

V Anglicku je prý 25 milionů ovcí. Já tomu však nevěřím, neboť tolik ovcí nelze ani vypočítat.

V říši rakouské jsou různá odvětví průmyslu, kdežto v Uhrách se rodí jenom bagouni.

Spisy redakci zaslané.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. III. č. 21. s následujícím obsahem: Provolání k prvnímu sjezdu delegátů katolického dělnictva z Čech, Moravy a Slezska na den 8. a 9. září do Litomyšle v Čechách. Socialismus a sedláci. Napsal Jakub Šícha, rolník ve Lhotě. O robotě od Al. Dostála. Dvě písně dělnické. Katastrofa v Karvině (Justinus). Kdo poměry práce řemeslné uspořádati dovede? Napsal Václav Žižka. Zdravotní hlídka. Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. Dopisy. Literatura.

Růže dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. a vyd. P. Augustin Kadlec, Ord. Praed. Roč. VIII. číslo 3.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. prof. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 13.

Časopis učitelů. Čtrnáctidenník pro učitelky, pěstounky a vychovatelky vůbec. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 13.

Rozhledy po lidumilství. Red. Marie Zelená, é. p. 1561 II. Roč. II. Čís. 6. s následujícím obsahem: Ochranná v Düsselthale (Josef Kliment). Světlo lásky (báseň Terezie Mellanové). Bedř. Aug. de Metz. Jiskry. Miss Kate Marsdenová a cesta její k malomocným v Sibiři. Zprávy.

Náš Domov. Časopis obrázkový a zábavně

poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 13.

Obzor. Red. a vyd. Vl. Šťastný v Brně. R. XVII. čís. 13.

Pestré listky (S obrázky). České mládeži napsal Fr. L. Zelinka. V Praze. Tisk a nák. Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba) 1894. Cena 50 kr. — Báseňky tyto — počtem 63 — budou se jistě dětem líbiti. Též zevnější úprava knížky jest velmi pěkná; proto doporučujeme.

Americký ujec. Povídka paní Colombové. Se zvláštním svolením nakladatele a majitele z frančiny přeložil Jan Al. Unzeitig (S ilustracemi). Povídka tato tvoří II. svazek „Zábav večerních“, jež vycházejí redakcí Františka Pohunka a tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Sbírka ušlechtilých povídek pro mládež. Pořádá prof. Fr. Jarolím. Nákl. Jar. Burian, knihkupec v Písku. Sbírkky této vyšel v pěkné úpravě sv. II., jež obsahuje povídky: Lovec kamzíků — Vasilij Bernardeff — Honba na lvy —, jež dle vzorů cizích upravil F. Jarolím, cís. kr. professor.

Listárna redakce.

„Dva domy“ přijaty. Díky! J. M. 62. přijato.

Konkursy.

V Českobrodském školním okrese obsadí se definitivně: 1. Místo správce školy při jednotřídní obecné škole v D. Měcholupích s příjmy dle IV. tř. platu; k místu tomu třeba prokázati způsobilost vyučovati náboženství katolickému. 2. Místo podučitele v Střebohosticích s roč. služ. 350 zl. Žádosti od 29. června do 6 neděl. —

Ve školním okrese Rychnovském obsadí se počátkem školního roku 1894—5 následující místa definitivně: 1. Místo řídícího učitele ve Lhotě u Kostelce n. O. s požitky dle IV. třídy služného. Třeba prokázati způsobilost vyučovati také náboženství katolickému. 2. Místa učitelská v Doudlebách a Skuhrově s požitky dle III. třídy. 3. Místa podučitelská v Kvasínách a v Týništi n. O. po případě i v Javornici se služným dle III., pak v Petrovicích, Skrovnici a Voděraděch se služným dle IV. třídy platů učitelských. — Žádosti od 1. července do 6 neděl.

V Mělnickém školním okrese obsadí se: 1. Místo správce školy obecné ve Stránce s ročním služným 400 zl. a funkčním přídavkem roč. 50 zl. Žadatelům za toto místo jest se prokázati vysvědčením způsobilosti k vyučování náboženství katolickému. 2. Místo učitele při obecné škole v Lužci s ročním služným 500 zl. 3. Místa podučitelů na obecných školách v Citově a Šopce s ročním služným 400 zl., pak v Nebuželicích, Obříství, Vehlovicích, Vysoké a Záboří s roč. služným 350 zl. — Žádosti od 3. července do 6 neděl.

Na zimních hospodářských školách v Českém Brodě, Novém Bydžově, Hořovicích, Hracholuskách, Chrudimi, Jičíně, Jindřichově Hradci, Kuklenách, Litomyšli, Lounech,

Polici n. Metují, Rokycanech a Sedlčanech obsadí se nově systemisovaná místa druhých učitelů. S každým z těchto míst spojeno jest služně 600 zl. ročně a nárok na pět pětiletých přídavek po 150 zl. ročně. Žadatelé podejtež žádosti opatřené doklady o svých studiích a zkouškách, jakož i o posavadním zaměstnání do dne 21. července 1894 u kuratoria oné školy, u níž se o místo uchází. — Žádosti, kterýmiž ucházejí se žadatelé již dosazení, buďtež předloženy prostředkem úřadu žadateli nadřízeného.

Ve školním okresu Pelhřimovském obsadí se definitivně: 1. Místo katechety při měšťanské škole pro chlapce v Počátkách se služným 800 zl. S místem tímto spojena jest povinnost učití katolickému náboženství též na obecné i měšťanské škole dívčí v počátkách až do nejvyššího počtu hodin exhorty v to počítaje. 2. Místo podučitele při obecné škole v Černovicích, Lukavci a Nové Cerekvi se služným 400 zl. 3. Místo podučitelky při obecné škole v Pacově se služným 400 zl. 4. Místa podučitelů při obecných školách v Březině, Cětorazi, Černově, Hartlíkově, Chvojnově, Křemešniku, Lipici, Mezilesí, Mnichu, Oustrasíně, Velkých Outěchovicích, Pošné, Putimově, Rodinově, Veselé, Vežné, Vodici a Zhoři, každé s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 3. července do 6 neděl. Nepřihlásí-li se žadatelé se způsobilostí učitelskou, budou uprázdněná místa zatím obsazena.

Ve školním okresu Vltavotýnském obsadí se: 1. Místo katechety na měšťanské škole chlapecké v Týně nad Vltavou. S místem tímto spojeno jest služně roč. 800 zl. a povinnost vyučovati katolickému náboženství na řečené škole, dle potřeby pak i na vyšších třídách obecných škol v Týně nad Vltavou bezplatně až do nejvyššího zákonitého počtu týdenních hodin vyučovacích exhorty v to počítaje. 2. Místo učitele při obecné škole chlapecké v Týně n. Vltavou se služným roč. 600 zl. 3. Místo učitele při obecné škole v Koloděži se služným ročních 500 zl. 4. Místa podučitelská se služným roč. 350 zl. na obecných školách v Modré Hůrce, Chraštaněch, Křténově, ve Velkém Temelíně a Žimuticích. — Žádosti od 5. července do 6 neděl.

Ve Třeboňském školním okresu obsadí se definitivně; 1. Místo řídícího učitele při obecné dvoutrídni škole v Cepu s ročním služným dle IV. třídy platů učitelských, funkčním přídavek 100 zl. a s právem na svobodný byt po případě příbytečné. Žadatelé za toto místo musí prokázati způsobilost ku vyučování katolickému náboženství. Se školou touto jest spojen též pokračovací kurs hospodářský, ze kteréžto příčiny jest příslušná způsobilost ku vyučování na tomto kursu žádoucí. 2. Místo učitele při obecné chlapecké škole z Kardaš. Řečici se služným dle II. třídy platů učitelských. 3. Místa učitelů při obecné trojtrídni škole v Bošilci, v Mladošovicích a Klikově se služným dle IV. třídy platů učitelských. 4. Místo podučitele při obecné škole v Bukovsku se služným 400 zl. 5. Místa podučitelů při obecných školách v Branné, Domaníně, Dráchově, Drahotěšicích, Lutově, Majdaleně, Staňkově, Ševětíně a ve Stříbrci se služným 350 zl. Žádosti od 7. července do 6 neděl.

PROŠBA.

Byl jsem požádán, abych pro národopisnou výstavu českoslovanskou sestavil obrazec katolíků (duchovních i laiků) o katolické školství české v kterékoli době zasloužilých. Aby obrazec byl, pokud možno, úplný, prosím snažně všech, jimž jsou buď z listin, neb z pamětní knihy farní neb z jiných záznamů povědoma jména značnějších paedagogů a zakladatelů škol katolických zvláště z doby starší, by mne na ně laskavě upozornili, nebo v tom, co dosud ve příčině této vyšlo u nás tiskem, veliké jsou mezery.

V PRAZE, dne 10. července 1894.

František Pohunek.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. V. Jan Josef Allemand. Upravil Fr. Pohunek. (Pokračování.) — Relief a basrelief. Píše Fr. Vaněček. (Pokračování.) — Methoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. Fr. Horáček. (Pokračování.) — Reálie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním. Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel. (Pokračování.) — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Listárna redakce. — Konkursy. — Prosba.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Rp. knihkupučům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace jež se nepeč. a ne frankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Relief a basrelief.

Píše Fr. Vaněček.

(Pokračování.)

Šesté přikázání jest krátké a jednoduché, ale přece lze je ještě zjednodušiti bez ublížení obsahu. V učebnici zbytečné opakování dítěti jen překáží. Co se zapovídá v VI. přikázání? Zajisté nestydaté *myšlénky, řeči a skutky* a vše, co k nestydatosti svádí. Katechismus nemá upořádanou věc. Jmenuje napřed řeči a skutky, pak dobrovolné zalíbení v nestydatých myšlénkách a *žádostech* a vůbec vše co k tomu svádí. Přirozenější — a pro děti lehčí postup se mi zdá: myšlení, řeči, skutky. Tentýž pořad jest jim znám ze všeobecné zpovědi, obsahuje vše, co přikázáním se zakazuje, a co dítě potřebuje. Slovo *žádosti* sice není zbytečným, ale tuším, že slovem, „myšlení“ jsou dítěti i žádosti označeny. *Dobrovolné zalíbení* se ku hříchu samo sebou předpokládá, vždyť katecheta při vyvozování pojmu hříchu musí stále váhu klást na přestupek „dobrovolný a vědomý“. Není ovšem zbytečné tak důležitou věc častěji připomenout, ale učebnice maličkých potřebuje býti tak průhledná, aby i slova jednotlivá, ne právě nutná, nevadila. Co k nestydatosti svádí? Katechismus jmenuje 6 věcí a připojuje ještě atd. Toto atd si dítě by nejspíše pamatovalo. Zde vyjmenovati obšírně nebezpečnosti nestydatosti nevádí, také již proto, že se tentýž pojem ve výkladě ještě jednou vrací. Zde se užívá pojmu k obrazci negativnímu a ještě jednou jest ho třeba k obrazci pozitivnímu: co se velí šestým přikázáním. Ku zachování čistoty a nevinnosti jest třeba:

1. „Abychom se varovali zahálky, nestřídmosti, nestydatých osob a všelikých příležitostí k necudnosti.“

2. „Abychom si připomínali, že Bůh všecko vidí, a spolu ho vroucně vzývali za pomoc v pokušení.“ Tak katechismus. Věc pod číslem 1. uvedená jest již obsažena podruhé neb obsahuje zkráceně: co k nestydatosti svádí. Netřeba tedy v učebnici mládeže tutéž věc zkrácenými slovy opakovati. I zkrácené opakování dělá obtíž dětské paměti jako věc nová. Zápasí se slovem i myšlénkou. Naopak snadno jest mu a milo, když může zde použití, čemu se jednou již naučilo, při obrazci negativním. Podobného cosi chci říci i ku číslu druhému. Jest to opět známá věc z katechismu, jenom že silně zkrácená a pozměněná. Číslem druhým se uvádějí zkrátka prostředky proti hříchu, jak jsou obsaženy obšírněji ve článku *o lítosti*. Tam se praví pod č. 2. pravý kajicník musí si umíniti: 2. že bude odpírati každé

náklonnosti k hříchu a užívati potřebných k tomu prostředků jakož jsou: vroucí modlitba, horlivé účastenství ve službách Božích, časté přijímání svátostí, zapírání sebe, *vzpomínání* na Boha vševědoucího a všudypřítomného, jakož i na poslední věci člověka.“ Dobře jsou zde uvedeny prostředky proti hříchu. Dítě si je celkem snadno zapamatuje, protože jsou vzaty ze všedního života. Má-li dítě již překonanou obtíž, jakou působí mu memorování a výklad prostředků proti hříchu, proč se nemáme v katechismu ku věci známé raději vrátiti, ji zopakovati a třeba výkladem zdokonaliti, než mořiti dítě novým memorováním zkrácené řady prostředků proti hříchu? Repetitio est mater studiorum. Na opakování se času nám málo dostane, ba snad ho není na samu věc. Při zkrácení slovném, při použití již vyložených pojmů, kdykoliv se nahazují znova — bude možno aspoň jednotlivou věc opakovati. Co častěji v katechismu se vrací bývá z pravidla věc důležitější a právě tuto důležitější věc můžeme opakováním a zdokonalením lépe vštípit, než když se síla duševní roztrhne o slova různá, kdežto se k jádru ani nedostane.

Položkou uvedenou v katechismu pod č. 1., 2. a 3. se nepraví nic nového, co by již dříve v katechismu nebylo řečeno, jak jsem již dokázal, poukázáním k odstavci o prostředcích proti hříchu (2. a 3.) a ku opakování příležitosti ku nestydatostem (č. 1.).

Novým jest drobná poznámka o účtě Rodičky Boží a andělů strážných.

Nepustím však ještě výklad o VI. přikázání. Katechismus uvádí 4 následky nestydatého se chování: 1. Nestydatý člověk trátí veselou a pokojnou mysl; 2. nemívá zalíbení v modlitbě a ve věcech duchovních; 3. zapomíná na Boha a stává se zatvrzelým hříšníkem; 4. upadá v ohyzně a záhubné nemoce. Tento odstavec má velkou podobu s odstavcem jednajícím o hříchu ze zvyku na str. 107. i jsem toho mínění, že lze najednou z obou míst použití jednou vyvinutého pojmu a tak zkrácení docíliti a dětem věc usnadniti. Následky uvedené pod č. 1. a 4. jsou zvláštní pod č. 2. a 3. jsou totožné se hříchem ze zvyku, neboť v tomto stavu člověk také zapomíná na Boha, z hříchu do hříchu padá a nemá zalíbení v modlitbě a věcech duchovních.

Jsou to ovšem jen maličkosti, písečky toliko, ale mnoho písku i loď potopí a forman — dle starého pořekadla — vejcem přeloží, že koně nezatáhnou. Pakli vejcem i fůra koňská se přetíží, není zbytečno v čas poukázati na množství písku, kterým náš katechismus jest přetížen. Může býti bez poškození věci odstraněn — a dětem uleveno.

Katechismus nabádá žáka, aby hleděl si nevinnosti a čistoty, uvádí 3 důvody. Nebudu je zde opisovati, čtenář katecheta je z paměti zná. Důvody vztahují se *vskutku* na 3 božské osoby. Vytkne-li katechismus zřejmě, že každý ze tří důvodů, má vztah na jednu z božských osob — dítě bude míti již mnemotechnickou pomůcku samorostlou.

Máme si hleděti těchto ctností k vůli

1. Bohu Otci, neboť jsme Jeho obrazem;
2. Bohu Synu, neboť Jej přijímáme ve Vel. Svátosti;
3. Duchu sv., neboť jsme jeho chrámem (při sv. křtu a biřmování).

Nechci zde uváděti snad slovný vzorec katechismu, ale poukazují, že lze paměti dětské značných výhod na více místech dopřáti bez ublížení obsahu. Zajisté mnohý z duchovních pp. bratrů má vzácné zjednodušení katechismu ve své praxi; teď jest na čase, aby každý vyšel se svou jednoduchostí ven. Katechismus se bude

opravovati, a opravují jej zajisté lidé přístupní důvodům a prot. důvody a návrhy přetřásati jest právě časové a věcné.

Sedmé přikázání jest celkem dosti přehledně spracováno, ač výhod mnohých by se dalo užiti. Zejména zřejmě vytknouti (a třeba i tiskem k vůli přehledu) *kolik* nahraditi, *komu* a *kdy*: Druhá polovice 7. přikázání jest pravý relief a bas-relief a také mi výklad její nečinívá potíží

Osmé přikázání je příliš drobnůstkářské. Rozdělení na 2 obrazce (1. lháti; 2. na cti a dobrém jméně škoditi) jest správné, ale provedení lze značně zjednodušiti. Ku lži bych čítal: křivou žalobu, svědectví a pomluvu, k ubližování na cti: na cti utrhaní, podezření, sočení a nadávání (lání). Kladná část VIII. přikázání jest zase obraz a protiobraz. Jak pečujeme o čest svou, podobně máme pečovati o čest bližního. Tím by odpadla značná část textu katechismu. Člověk nepotřebuje míti mnoho písku v botě, aby těžko chodil; dítě nemusí míti mnoho maličností bezvýznamných, aby mu činily obtíže nepřekonatelné. (Příště dále.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

V. Jan Josef Allemand.

Upravil Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Vysvěcen na kněze Allemand byl, ale úřad kněžský musil konati po dobu dlouhou jenom po tajmu ve příbytcích soukromých. I primici slavil v příbytku soukromém. Vedle toho vyučoval sv. náboženství a studoval pilně vědy bohoslovné, jsa živ na nejvyš nuzně jen z milodarů a nikdež se dlouho nezdržuje, aby nikomu nebyl na obtíž, nebo od svých rodičů, kteří se přidali zcela k revoluci, byl úplně opuštěn, tak že mohl právem obrátiti na sebe slova Písma: „Otec i matka opustili mne, Hospodin mne ale přijal.“

Znenáhla se však počaly v rozbouřené Francii poměry lepšiti, tak že bylo lze očekávati, že nastane náboženský mír. V době této přemýšlel Allemand vážně, jak by mohl platně přispěti k obnovení života náboženského a polepšení mravů, což vše vlivem revoluce hrozně bylo pokleslo. Oko jeho utkvělo na mládeži marseilské, mezi níž zavládla veliká spousta jednak proto, že veškerá bohoslužba po čas revoluce byla zastavena, jednak a to zvláště proto, že ze škol státních, kamž mládež chodit musila, vymýtěno bylo veškeré křesťanské náboženství a děti mimo to byly učeny nenávidět kněží a nevěřit v Boha, jelikož prý svoboda jediným jest bohem (!).

To když náš Allemand všechno zrale uvážil, umínal si pevně, že zasvětit život svůj vychovávání a zachraňování mládeže. Když pak dále uvážil, že u mužské mládeže právě ona léta, kdy má vystoupit ze školy a kdy ze školy již vystoupila nejnebezpečnější a nejrozhodnější jsou pro celý život budoucí, poznal, že právě tento věk plný života, ale také svévole, bujnosti, lehkomyšlnosti a mravních nebezpečí nejvíc potřebuje ochrany a moudrého otcovského vedení, jakož i poučování a vedení náboženského. Ustanovil se tudíž na tom, že zřídí ústav, kdež by větším hochům a pak jinochům škole odrostlým, dostalo se jakés míry křesťan-

ského vyučování a kdež by zároveň brali podílu na krátkých cvičeních náboženských a pak vůbec byli naváděni ku životu spořádanému, slušnému a ctnostnému.

By pak pro ústav takový mládež spíše získal a v ní vzbudil zálibu pro vyučování a náboženská cvičení, měl tento ústav poskytovat chovancům zároveň příležitost k veselé zábavě a k nevinným hrám, ku vzájemné rozmluvě a pěstování přátelství. Tímto způsobem doufal Allemand, že nejen zachrání tak mnohé duše od hrozící jim záhuby, nýbrž je i povznese, pokud bude možno, ku vyššímu stupni dokonalosti křesťanské.

Jako rozumný a pokorný muž umínil si Allemand, že začne skromně beze všeho hluku a zpočátku spokojil se s tím, že mohl v najaté světničce shromažďovati aspoň 4 hochy, jež znenáhla zasvětil do svého úmyslu. Když je byl takto připravil, utvořil z nich spolek — v květnu r. 1799 — pod ochranou sv. Aloisia. O rok později, když se přihlásilo více nových členů, nazván spolek tento: „Spolek sv. dětství Ježíšova“ nebo také: „Ústav mládeže v Marsilii“ (*Oeuvre de la Jeunesse de Marseille*), kterážto jméno má až dosud.

Z počátku se omezil Allemand ve své činnosti na to, že ony čtyry hochy v neděli a ve svátek volával k sobě, jim předčítal a vykládal sv. evangelium. Ale i to se musilo dít tak, aby se o tom nedověděla — policie. Proto konány malé tyto schůzky pokaždé jinde. I mezi týdnem docházivali k němu na večer někteří hoši, s nimiž rozmlouval a je nechával u sebe si hrát; dřív pak nežli je od sebe propustil, dal jim krátké naučení a vykonal s nimi krátkou pobožnost.

Jelikož mu šlo z počátku o to, aby pro ústav, jaký měl na mysli, vypěstoval si jaksi sazenice čili plodný základ, nechtěl kolem sebe shromáždit hned z počátku hochů mnoho a tak se stalo, že po dvouleté obětavé činnosti docházelo k němu 20 hochů a jinochů, kteří mu byli zcela oddáni.

Tedž teprve mohl Allemand provést jaksi první jednoduchý náskres ústavu, jak si ho představoval, což se stalo tím, že si vyvolil ze svých chovanců superiora, assistenta, novicmistra a pokladníka. — To stalo se r. 1801.¹⁾ Jelikož pak byl právě v této době mezi vládou francouzskou a papežskou stolicí uzavřen konkordát, čímž se dostalo katolíkům francouzským alespoň trochu náboženské svobody, mohl se Allemand se svým ústavem odvážit na veřejnost. Najal tudíž dům, sál v něm proměnil v domácí kapli, ostatní pak místnosti dal upravit tak, by si v nich chovanci mohli hráti a se baviti; terasa pak byla vyhrazena jen pro chovance starší.

Nyní ústav Allemandův očividně zkvétal a nabyl určitých, trvalých forem. Chovanci se scházeli v neděle a svátky; ve všední dny pak přicházeli pouze ti, jimž v tom nevadilo jejich zaměstnání. V neděli dopoledne konány v ústavě služby Boží; odpoledne byly nešpory a kratinká promluva, na večer pak krátká pobožnost. Ostatní čas byl věnován hře a zábavě.

¹⁾ Dojemná jsou předsevzetí, jež v době této učinil náš Allemand, jak může laskavý čtenář poznati již jen z ukázky následující: „Jelikož chce Pán, jak jasně poznávám, bych se v trudných těchto dobách věnoval posvěcování mládeže, tedy skládám veškerou svou naději v nejsvětější srdce Ježíšovo a od něho pouze očekávám, že se moje podniky budou dařiti. Pro odpor, jehož jsem v řízení svého ústavu zakusil a zcela jistě ještě zakusím, nebude má mysl nikdy klesati, neboť si budu připomínati, že se podle toho, jak snášíme odpor, poznává naše pravá láska k Bohu. Nikdy nebudu míti v žádném ze svých chovanců zvláštní záliby, byť to byl kdokoli, spíše se budu vždy přičiňovat, abych vyhledal nejvhodnějších prostředků k jejich posvěcení.“

Aby se chovancům dostalo povzbuzení ku větší mravní dokonalosti, zřídil mezi nimi Allemand *dvě družiny*, totiž „družinu nejsv. srdce Ježíšova“ a pak „Jednotu“; v první byli nejhodnější z chovanců mladších, v druhé nejlepší z chovanců starších. Těmto poslednějším uložena pak zároveň povinnost pečovat o pořádek a věrné plnění všech povinností mezi chovanci. Členové této Jednoty byli ústavu největší oporou a též po smrti Allemandově přispěli nejvíce ku zachování a rozšíření oblíbeného ústavu. Allemand však měl tu velkou zásluhu, že si je dovedl tak vychovati, že uměl rozpoznati jejich povahy a dle toho s nimi jednati, že se dovedl zapřít a pokoriti, tak že byl všechněm všechno, čímž sobě získal jejich neobmezenou důvěru a lásku.

Ku konci r. 1802. upadl Allemand následkem velkého namáhání do těžké nemoci, tak že byla obava, že se už neuzdraví. Na štěstí však horečka po několika týdnech ulevila a Allemand se mohl znenáhla věnovati opět svému ústavu. První prací jeho byla teď reforma celého ústavu a to v ten způsob, že ony chovance, kteří byli liknavější a u kterých se nemohl nadíti plného zdaru, z ústavu propustil, a že „Jednotě“ dal nová pravidla.¹⁾ Veliké pomoci se mu v této době dostalo tím, že dům, který byl pro svůj ústav najal, koupil jistý zbožný kněz, jenž v něm dal zřídit pěknou domácí kapli, sály a vůbec všecko, čeho bylo třeba, a že to dal všecko Allemandovi k úplně volné dispozici, ano, že i sám se v domě ubytoval a Allemandovi pomáhal. I arcibiskup věnoval nyní ústavu jeho větší pozornost a udělil mu církevní schválení.

Chovanci ústavu zdárně prospívali, počet jich se množil, až vstoupil na 200, a při tom bylo chování jejich takové, že se jim dostávalo nejen obecné chvály, nýbrž že ve městě příkladným svým životem budili až obdiv.

R. 1809. hrozilo však ústavu nové nebezpečí. Napoleon I. postavil se nepřátelsky proti papeži Piovi VII. a dal jej odvésti jako zajatce do *Savony*. Účinky toho objevily se ihned v celé Francii. I do ústavu Allemandova dostavil se záhy policejní komisař, prohlásil, že jest ústav zrušen a dal jej z moci úřední zavřít. Marně prosil Allemand, aby mu bylo dovoleno otevřít znova ústav, do něhož se chovanci scházejí pouze ku hrám a modlitbě, marně prosil i sám arcibiskup. Nemoha svůj ústav znovu otevřít, stal se Allemand kaplanem u sv. Vavřince, ale na své chovance nezapomínal. Shromáždil ze starších 30 nejlepších, povzhuzoval je k vytrvalosti a snažil se s nimi ve stálém být spojení, aby měl v nich oporu, až bude moci svůj ústav opět otevřít. Tito scházeli se na různých místech, aby se bavili a se modlili, právě jak to činívali dříve v ústavě. Když pak *Napoleon dne 4. dubna r. 1814.* podepsal svou resignaci na trůn francouzský, najal Allemand veliký dům a zjednav si povolení od svého biskupa, otevřel opět zrušený ústav a to hned z počátku s 80 chovanci; v době pak krátké měl již chovanců opětně tolik jako dřív, tak že se zřekl svého kaplanství, aby se mohl věnovat cele svému ústavu.

Účel, jehož Allemand ústavem svým hleděl dosíci, záležel pak hlavně v tom, by se mladým lidem dostalo návodu ku spořádanému, ctnostnému životu. A jelikož Allemand jako osvícený kněz a dobrý paedagog předobře věděl, že se ctnosti

¹⁾ Jak věren byl úkolu, jež byl na se vzal a s jakou vážností se mu věnoval, vysvítá ze slov, kteráž promluvil po svém uzdravení. „Pánové,“ pravil, „poznávám, že mi Pán Bůh jenom proto život zachoval, abych se cele a bez výhrady věnoval blahu mládeže. Této náležím cele a bez výhrady.“

nic tak neprotiví a nic jí ve světě tak nepřekáží, jako vrtošivé, neuspořádané jednání, t. j. jednání, jež se neváže na žádný řád či pořádek, tedy bylo nejen v ústavě všechno zevrubně uspořádáno, nýbrž i on sám dbal se vší pevností vůle toho, by stanovený pořádek svědomitě zachováván byl, při čemž ovšem sám předcházel příkladem nejkrásnějším.

Stanovy ústavu a denní pořádek, jaký v něm byl zaveden, můžeme asi přejít mlčením, připomenouce pouze v krátkosti, že kdo ze žáků u Allemanda hledal nějaké rady, mohl k němu přijít kdykoli; chovanci však, kteří navštěvovali buď některou školu, neb se učili nějakému řemeslu, nebo byli zaměstnáni v obchodě, směli přijít až po ukončené denní své práci. Každý, kdo přišel, vykonal napřed krátkou modlitbu v domácí kapli, představil se řediteli a pak se účastnil buď nějaké hry aneb se bavil dle své libosti. Když nastala doba rozchodu, dáno znamení zvonkem, všichni ustáli od hry a zábavy, vykonali krátkou modlitbu, některý přečetl nějakou částku z nábožné knihy, na konec pak k nim promluvil Allemand několik povzbuzujících slov a propustil je. V neděli a ve svátek přicházeli chovanci už dopoledne na služby Boží, odpoledne zas a pak již zůstali v ústavě až do večera.

Hrám v ústavě přičítal Allemand důležitost velmi velikou. „Nedůvěřuji mladíku, jenž jeví nechuť ku hraní“, říkával Allemand, „i kdyby třebaš celé hodiny vyklečel v kapli.“ Hochům pak říkával: „Vaše hra a hluk, který v ústavě děláte, jen když příliš nekřičíte, jsou Pánu Bohu rovněž tak milý jako vaše modlitba. Hrajete-li si dobře, způsobujete radost andělům. Od hochů veselých a plných života dá se mnohem více očekávat, než od hochů zamlklých a zasmušilých, kteří se dají ke všemu nutit, jako by jim bylo nezdravo a nevolno.“

V ústavu jeho provozovaly se hry velmi rozmanité a s pravou veselostí. Vedle náčiní tělocvičného byly tu pro chovance připraveny chůdy, obruče, míče, kuželník a kulečník; mimo to pak ještě pro dobu zimní dáma a domino.¹⁾

Nejmilejší byly Allemandovi závody v běhu, tělocvik a hry podobné — ovšem ne tělocvik podle přísně předepsané metody, jaký se nyní na školách provozuje²⁾ — protože hry tyto mladým lidem působí největší radost a zdraví nejvíce prospívají. V létě hrán se zvláštní zálibou míč. „Jaká to byla rozkošná podívaná“, píše Gaduel, generální vikář orleanský, jenž byl po více let chovancem ústavu Allemandova, „dívati se se schodů, jak veliké množství hochů a jinochů v prostranném dvoře běhalo, skákalo, hrálo si, přerůzným směrem se pohybovalo a proplétalo. Tvář jejich byla veselá a upřímná, tak že bylo patrné, že štěstí jejich právě tak jest velké, jako čistota jejich srdcí. Předě vším bylo ovšem s podivením, jak i větší jinoši s kromobyčejnou zálibou si hráli a při hrách, jež

¹⁾ Hrák přikládal Allemand důležitost velikou, ne však bez rozdílu všem. Některé v ústavě miloval, jiné zavrhoval, jiné zas jen trpěl. Pravidla podle nichž posuzoval hry, dají se zahrnout as v tyto body: *a)* hry se musejí chovancům líbit a proto nesmějí býti nudné; *b)* musejí býti slušné a mravné; *c)* musejí být hlučné; *d)* musejí být takové, by se jimi najednou mohlo zaměstnávat mnoho chovanců; *e)* musejí tužit tělo; *f)* nesmějí v chovancích vzbuzovat touhu po radovánkách světských; *g)* nesmějí vyžadovat velikého nákladu; *h)* nesmějí přílišně unavovat ty, kdož je řídí; *ch)* nesmějí být příliš komplikované, nýbrž jednoduché; *i)* musejí být takové, by chovanci vydrželi hráti je dlouho bez omrzení.

²⁾ Že tělocvik systematický, jak se provozuje nyní na školách, zdraví dětskému neprospívá, neosvěžuje, nýbrž unavuje a děti nudí, jest znalcům už dávno věcí známou, jak jsme toho již uvedli doklady v listě tomto.

se často již pro ně ani nehodily, se unavili, a to jen z lásky k mladším sou-druhům. Při vší veselosti nesměli však chovanci při svých hrách ani silně křičeti, ani si sami pro sebe zpívat a teprv ne se hádati.¹⁾ Také nesměli přebíhat z jedné místnosti do druhé, nýbrž musili zůstat buď ve dvoře nebo v sálech.

Samo sebou se rozumí, že trvalé a rychlé pohybování se veselé této mlá-deže vzbudilo u ní brzy hlad a žízeň. I bylo tudíž chovancům dovoleno, by si v přestávkách mohli koupiti něco k posílnění neb občerstvení, za kterýmžto účelem směl v ústavě kokynář prodávati chléb, suchary, cukrovou vodu a limo-nádu. Víno si však nesměl koupiti nikdo a nikdo se též nesměl zdržovat v oněch místnostech, kde se tyto věci prodávaly.

Tak trávili chovanci Allemandovi v ústavě dny sváteční a večery dnů všed-ních vesele, nevinně a z moudrého spojení zbožných cvičení s veselými hrami vyplývalo právě to, co mládež do ústavu tak mile vábilo.

(Příště dále.)

Reálie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním.

Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel.

(Dokončení.)

Přírodopis.

Chtíce zpracovati názorné látky předvádíme dětem scény, aby osoby a zví-řata jednající viděly a pozorovaly. To odpovídá dětskému jejich životu. Zdařilé vyučování jde vždy touto cestou; nenechává na př. nikdy nejdříve u koně kopyto popsati, tím méně jak a proč se kůň kove, nebo jak a kdo podkovu zhotovuje. Jak nevysvětlitelnou jeví se žáku otázka: „Co jest kruh?“ Však hledá a nalézá rozřešení v otázce: „Jak povstává kruh?“ Popisy jsou málo povzbuzující, málo obrazné a pro naše žáky příliš těžké. Bere-li se přírodopisné vyučování touto cestou, nedaří se mu; škole se tím neposlouží a pro život z toho nemá dítě žádného užitku. Má-li se na př. popisovati špaček, nalezneme u dětí málo zápalu pro tento popis; vyjadřování jest nedostatečné, monotonní; stále jenom „je“ a „jsou“; dítě poslouchá raději něco ze života špačkova. Kdo nezná špačka? K čemu ho popisovati? Anebo má to jakousi důležitost pro žáka, zařa-ďují-li se rostliny a zvířata v systémy? To má platnost jen ve vzdělání odborném. — Jdeme a snížme se k dětem ve škole a vyslechněme jejich rozpravu a také otázky, jež klade jeden ke druhému: „K čemu to neb ono? Jak se to dělá? Jak se toho užívá? Zde platí: „Život dává zase život.“

V obou spřízněných předmětech, přírodopisu a přírodopytu, platí ta zá-kladní věta, aby žáku se podala mnohá příležitost, aby sám patřil a své názory mluvou vyjadřoval. Učitel se vystříhej, velkou míru látky vyučovací žákům při pouhé passivitě žákově podávati; žák nechť sám jádro ze slupky vyloupne. Učitel

¹⁾ Mnohem spíše však strpěl Allemand i hluk dosti velký nežli velké ticho. Kdy-koli se totiž chovanci jeho nápadně ztišili, tu hned k nim vycházel, by se přesvědčil, proč se tak stalo, neboť měl za to, že když se lidé mladí pojednou ztiší, málo kdy mají na mysli co dobrého.

poskytujíž tu a tam jen pomoc a ukazujíž cestu. Sokrates jest a zůstane učitelem horního stupně; ale také na stupni středním slyšíme a vidíme jej rádi; neb jinak nemůžeme dítěti na jeho otázky po příčinách a záměrech patřičné odpovědi dáti. — Přírodopisné vyučování musí se právě touto cestou bráti, má-li dítě k patřičnému pozorování přivedeno býti.

V každém hospodářském dvoře jest zajisté mezi drůbeží kohout. Jest to pyšný pták. Nosí červený hřebínek, ostruhy na nohách a podob. — Chybí však ještě mnoho, než se dokáže zákonnost tohoto přírodního a uměleckého tvora. Při každém uměleckém díle má každá částčka svůj určitý cíl: všechny však částčky hodí se naposledy k harmonickému celku — k cíli a ku stavbě jeho. — Kohoutovi musí tedy ve velké domácnosti přírody zvláště místo určeno býti, aby odpovídal úloze, jež naň Tvůrcem uložena jest. Nejsou-li ostruhy, zobák a křídla zbraněmi pro něj? A celé bytí jeho je takovým, že mu hejno je ve všem po vůli, a že mu jest nakloněno. Jako ochránce potřebuje bystré oči, aby prostory dvora pronikl.

Tam sedí kvočna na vejcích; vysedí je. Tak říkává se obyčejně a při tom zůstává. — Podobným způsobem u mnohých jiných ptáků se děje; samečkové a samičky sedí na vejcích střídajíce se. Ale kterak asi jest možné, že pták svým vlastním teplem vejce zahřívati může, ježto husté jeho peří špatným jest vodičem tepla! To zůstává nevysvětleno. Vidíme, kterak kvočna peří jako plášť okolo vajec pokládá; ale tím nejsou přece ještě vejce zahřáty. Toho všimne si i žák, jak jen ho na to upozorníme. Ale hádanku rozluštití, to zdá se mu býti nemožným. Jakmile však upozorním ho otázkou, po postavení peří, již začíná se mu rozbřeskovati; rozluštění dopídí se s interese. Nyní jest také žáku jasno, proč kvočna se otrásá a natřásá na vejce sedajíc. Pravda nalezená potěšuje a vědomí pozdvihuje a blahem naplňuje.

Výjevy života jsou připoutány k místu, jsou na něm závislé, jím se též rozmanitě modifikují; ústrojí jsou proto jaksi místem určována. Tam nalézá se východisko naší rozmluvy. Máme-li na př. krtek pozorovati, předvádíme nejdříve místo, kde se zdržuje. To bývá obyčejně tam, kde zvíře potravu svoji hledá. Tělo se svými ústroji jest vzhledem k tomu vytvořeno. Vlastními nástoji vyhrabává si krtek své obydlí, cesty a silnice. Na hlavě vidíme především rypáček, kterým si dutiny dělá. Ale jen hořejší čelisti může k této práci užívati; dolejší čelist stojí. Lopatkovité nohy dělají volný průchod. V chodbách hledá krtek svoji potravu; ta není však mnohdy k nalezení. Jeho zuby svědčí o tom, že jest dravým zvířetem. Pohyblivé orgány, obličej, uši jsou k tomu uzpůsobeny. Očí zřídka potřebuje; vždyť přece dole jest tma. Jsou malé; vidí jimi jen skrovně. Jak nejistě pohybuje se na zemi; brzy sem, brzy tam; naráží tu na kameny, na hrudy; vidíme zcela jasně, že krtek na zemi domov svůj nemá. Vylézá ven jen buď pro potravu, nebo v čas největšího nebezpečí. Přistupme blíže k vyčnívajícímu pahorku; statečnost krtkova mizí ihned. Jeho sluch jest daleko lepší než jeho zrak. Jeho pohyby v zemi nejsou jistě také velmi rychlé, — vždyť hbitá myška velmi snadno mu uklouzne; — ale červíky a žížaly, brouky a larvy všeho druhu chytí snadněji. Pro velikou činnost spotřebuje mnoho potravy. Vládne velkým územím. — V zimě zalézá do hloubky. — Jeho postavení ve velkém domě přírody. — Jeho nepřátelé jsou lidé a zvířata — ochranné prostředky proti nim. — To jen malá jest ukázka; i zde podává učitel jen pomocný prst; žák hledá a nalézá všechno, jakoby se to samo sebou rozumělo.

Ve výběru látky k tomu budiž hleděno, aby se vybíralo, co k vlastnímu názor-nému kruhu náleží; potom teprve můžeme duševním očím poskytnouti, co prostorně odděleno jest. Tak jistě na př. budeme dříve jednati o kočce než o lvu; výsledek bude zajištěnější. Ale lev jest také kočka. Však mnoho zvláštního nalézáme na něm. S tím vycházíme. Ty zvláštnosti povznášejí právě lva na krále zvířat. Ale každý král musí zvláštní, královské vlastnosti míti, aby nebyl králem jen dle jména.

Otázky k opakování přicházejí samy sebou. Též písemné práce lze upotřebiti. Tyto práce jsou ale méně popisy; blíží se však dle okolností více jednoduchému pojmutí. Tak jest nám kohout rytířem bez bázně a hany; kvočna starostlivou matičkou; krtek horníkem; vlaštovka obrazem píle; kočka jest úlisnicí; pes věrným hlídačem; moucha hmyzem obtížným; včela učí: spojené síly vedou k cíli — pečuj v čas, máš-li míti v nouzi — káže nám také. Práci a modlitbu spojovati, tuž Boží požehnání se ukazuje, slyšíme ze zpěvu slavíčka; málo ale mnohokrát opakovati dává mnoho — ukazuje mravenček; opatrnosti učí žahavka; pomalu, ale jistě — vidíme ve vzrůstu dubu. Není-liž tedy pravdou, že *příroda jest kniha popsaná Stvořitelem na milionech listů, které k nám volají: „Pojď a čti?“*

Při vysvětlování látky z rostlinopisu jděmež též cestou samočinnosti. — Všechn život rostlin visí na potravě; kde ta jest vhodná, tam nebude také rostlin chyběti. Ony stojí zajisté pod vlivem vzduchu, světla, tepla a vody, pokud se vývoje jejich týče. Objevují se ve svých životních zvláštnostech a naznačují určitý směr života.

Takovéto vysvětlování látky přírodopisné má, jak svrchu ukázáno pro náš cíl učení přírodopisného daleko větší důležitost a více přináší užtku nežli obyčejné popisování:

1. ono odkládá pouhé vnímání a žádá přemýšlení;
2. ono vnucuje dítěti příjemný zájem, také mimo školní čas předmětů přírodopisných pilně si všímati;
3. ono vede poznáním zákonnosti také k hlubšímu poznání Boha v přírodě; nechává také zcela určitě mdlobu naší nám poznávati;
4. dává velice zdařilou látku ku cvičením mluvnickým i slohovým;
5. ono neunavuje ani učitele ani žáka; jest takoruka něčím, na čem stále nové a vzácné zjevy se nám ukazují.

Přírodopyt.

Věrní jsouce dosavadním základním větám, ve příčině vyučování reálií — to tiž pozorovati, zkoumati a teprve se vyjadřovati — pokračujeme podobně i v tomto předměť. Látku ve fysice bereme z dětských kruhů. Učitel předvádí fysikální pokus; žáci jej pozorují a pátrají po příčině. Konečně nalézají žáci po čem pátrali. Poznávají fysický zákon. Učitel mluvíž co možná nejméně; nech vždy raději žáka mluvíti. Šli jsme k cíli indukci; při opakování a zkoušení pokračujmež dedukci. Při dané úloze při opakování postavmež tuto tak, aby dítě látku samostatně zpracovati mohlo, a aby se přičinilo dosáhnouti rozřešení úlohy té. Žák dejž sám po vyvození fysického zákona několik příkladů, aby mohl jiné odpovídající příklady správně posouditi, a aby při opakování poučku i příklady opatřiti mohl.

Kdo tak pokračuje, má stále žáky pozorné a může se z práce těšiti. Žákům jest tím dána také příležitost, ne aby jenom vše povrchně obhlédli; jsou nuceni základ a příčinu všeho vysvětliti.

Čítanka.

Ve službě reálií stojí konečně také čítanka. Má-li čítanka odpovídající článek k jednajícimu právě předmětu, musí při přípravě hlavně na to zřetel brán býti, aby mechanické a také již trochu rozumové čtení, na horním stupni pak čtení krásné, dalo se beze všech překážek.

Vždyť článkem v čítance má býti ústní propracování látky z reálií dovršeno. Důležitými články jsou také proto, že látka objevuje se v souvislosti, dále v čisté, písemné mluvě a jeví se takorba v nedělním rouchu oproti pracovnímu obleku rozmluvy. Pouhým čtením nesmí se však skončiti: nechť následuje opakování otázkami ze článku; žáci nechť obsah srovnají a to nejhlavnější buď ústně nebo písemně v ladný celek spojí.

Tak chtějí zde reálie: mechanické čtení; pojnutí látky přečtené; osvojení si čisté, ryzí češtiny; dávají příležitost ku cvičení řeči ústnímu i písemnému.

* *

Přihlédneme-li k *historicky podřízenému umístění reálií*, necháme se ovládati těmito myšlenkami:

- a) všechna látka na životním okruhu dětí záviseti musí;
- b) pilně se střežme, abychom žákům nepodávali látku již hotovou;
- c) že dítě svojí vlastní prací všemu naučiti se musí;
- d) že učitel musí se učit mlčeti, žák učit mluvit;
- e) dětem dejž se hojně příležitosti látku zpracovati; o ní vždy a všude práce písemné prováděti.
- f) každá práce tak postavena budiž, aby dítě všechny svoje síly a schopnosti k platnosti přivedlo.

Tímto-li způsobem vždy pokračováno bude, umlknou žaloby do jednostranného obtížení; *náboženské, formální a praktické vzdělání doplní se k harmonickému celku.*

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof. František Horáček.

(Pokračování.)

Také na poli literatury katechetické byli jesuité velmi horlivými, ani v prvním století trvání svého řádu sepsali neméně než 150 děl katechetických, která ale přišla většinou na zmar. Za to od dob obnovení řádu stojí jesuité opodál katechetické činnosti, ač na poli bohosloveckém jsou velice plodnými, což ovšem dá se vysvětliti tou okolností, že do škol obecných nemají přístupu. Následek toho jest, že těch několik spisů katechetických, jesuity uveřejněných, dle tvrzení Otterova „zeigen den Mangel der Originalität und eines nur auf Grund tieferer, specieller und theoretischer Studien, sowie einer längeren Praxis erworbenen, festen Standpunktes und gehören jener modernsten Schule an. die in Schöberl ihren kategorischen Imperativ gefunden hat.“ ¹⁾

¹⁾ P. Bernhard Otter l. c. Nr. 12. pag. 409.

Než, abychom nepřerušili niť dějinného líčení, dlužno nám vrátiti se do doby po zasedání památného sněmu tridentského! Papež Pius V. (1571.) založil zvláštní spolek katechetů pod názvem: „*bratrstva křesťanského učení*“ a vybílil zvláštní bullou všechny patriarchy, arcibiskupy, biskupy a preláty, aby následovali jeho příkladu. Papež Pavel II. povýšil bratrstvo zmíněné na „arcibratrstvo“ a udělil nejen členům téhož, nýbrž také žákům mnohé odpustky. Příklad náměstků Kristových nabyt hojně ohlasu po veškeré katolické Církvi, najmě ale v arcidioecési milánské, jejíž vrchním pastýřem byl *sv. Karel Borromejský*. Jak blahodárná byla činnost tohoto výtečného arcipastýře, již z toho posouditi možno, že když r. 1584. v Pánu zesnul, počítalo se v dioecési jeho 3000 katechetů a 40.000 žáků, již brali podíl na křesťanských cvičeních. Na mnoze užíváno za dob těchto malého katechismu Canisiova, jenž opět a opět byv přepracován a vysvětlen, vítězně držel soutěž s katechismy druhými, které pojednou vyrůstaly jako houby po dešti! Damroth tvrdí, že od sněmu tridentského není ani jediného roku, na nějž by nepřipadl aspoň jeden katechismus nebo podobný plod literární, což ovšem vydává skvělé svědectví náboženské horlivosti duchovenstva i věřícího lidu na sklonku šestnáctého století. Soupeře stejnorodého nabyt Canisius v kardinálu *Bellarminovi*, jenž na rozkaz papeže Klimenta VIII. sestavil katechismus, jenž papežem Benediktem XIII. po usnesení provincialní synody římské z r. 1725. byl předepsán pro celou Itálii, kdež panuje podnes, byv kromě toho členy kongregace de propaganda fide rozšířen po celé zeměkouli. Kromě toho vydal kardinál Bellarmin r. 1603. katechetickou příručku pro učitele náboženství pod názvem „*Vysvětlení učení křesťanského*“ (*Dichiarazione della dottrina cristiana*), jež jest zajímavá pro tu zvláštnost, že *žák klade v ní otázky, na něž odpovídá katecheta!*

S vděkem vzpomenouti sluší posléze katechetických zásluh, kterých sobě získali Oratoriani (zaklad. kardinál Pierre), řád Uršulinek (založ. bl. Angela Mericia † 1540.), *Jan de la Salle*, zakladatel *kongregace školních bratrů* (r. 1719.), kteří hlavně ve Francii statečně hájí křesťanský ráz škol proti modernímu pohanství, které se ve Francii šíří na školách „laicisovaných“! Jelikož o kongregaci zmíněné, jejíž školy jsou výborné, jak spisovatel z vlastního názoru dosvědčiti může, v listech těchto již častěji byla řeč, vzpomeneme ještě katechetické činnosti sv. Josefa Kalasanského, učitele chudých a zakladatele škol zbožných bratrů (piaristů, r. 1600.). Také *sv. František Saleský* (sepsal: *Instructio catechetica*), biskup ženevský, Fénelon, vychovatel královských princů, sv. Vincenc Paulánský (1576. až 1660.), svrchu zmíněný Claudius Fleury a výmluvný *Bossuet* získali sobě náboženskou výchovou mládeže zásluh nehynoucích! Bossuet sepsal r. 1687. katechismus, jehož rozvržení je následující: Na 6 stránkách oktavového formátu jsou nejpotřebnější modlitby, načež následuje krátký výtah dějin náboženství (14 stránek); následuje věrouka, mravouka, liturgika (102). Katechismus tento byl r. 1806. za souhlasu papežského legáta kardinála Caprari přepracován a pro celé císařství francouzské předepsán. Katechismus tento je tak výborný, že sám Schöberl mu vzdává velikou chválu, an dí: „Abgesehen von der eigenthümlichen Weise, wie hier den Kindern die Pflichten gegen den französischen Kaiser Napoleon eingeschärft werden, ist dieser Katechismus nach *Inhalt* und *Form untadelhaft* gearbeitet und gibt ein ehrendes Zeugnis für den Geist, welcher damals den französischen Episcopat beseelte. Für Frankreich war auf lange Zeit „die Katechismus-einheit hergestellt“ (l. c. 237.) Jiný francouzský katechismus byl t. zv. „*katechismus tři Jindřichů*“, sestavený biskupy angerským, rochelleským a luçonským, z nichž

každý nesl jméno *Jindřich. Methodickou příručku* pro katechety pro tehdejší dobu a v mnohém ohledu i pro nynější věk důležitou sepsal Maria Boudon, arcijáhen při kathedrále v Eureux, která přeložena byla do němčiny pod titulem: „Heilsame Wissenschaft des Catechismi, denen Seelsorgern zu lehren, denen Untergebenen zu lehren höchstnothwendig. Von dem Logelehrt. H. Maria Boudon im Französischen verfasst. Nunmehr in das Teutsche überbracht. Landshuet 1688.“¹⁾ Spisek tento je rozdělený na kapitoly, mezi nimiž vyniká hlavně kap. XII. praktickými pokyny: 1. O výbornosti katechetického úřadu, 2. o potřebnosti téhož, 3. o dotyčné povinnosti duchovních pastýřů, 4. o různých výmluvách, 5. o způsobu učení, 6. o hlavních pravdách křesťanských, 7. o chybách při katechesi se naskytajících, 8. o prostředcích proti liknavosti v katechetickém vyučování, 9. o zpuštělosti, kterou zanedbávání katechismu u věřících přivádí, 10. o hříchu, kterého se tím katecheti a jich představení dopouštějí, 11. malé připomenutí těm, kdož obročí propůjčují, 12. o veliké zodpovědnosti katechetů a vrchností církevních vůbec. V dalším ocenění spisu tohoto dí slavný Dr. Knecht, z jehož článku data tato čerpáme, následovně: „K čestnému obhájení dob přelých, které se nedočekaly našeho „paedagogického rozvoje“, nechať poslouží několik vět Boudonových. „Účelem katechismu (recte katechisace) jest, aby *duch* nejpřednějšími pravdami našeho náboženství byl osvěcen a *vůle* za přispění milosti Boží navedena k činění toho, co ony (pravdy) představují (vorweisen). Nauku křesťanskou možno přednášet způsobem dvojím a sice: 1. buď že dítkám veřejně otázky klademe, aný pravdy náboženské otazováním se a odpovídáním snáze pochopeny a k srdci brány bývají, 2. aneb že zásady a pravdy ony docela zřetelně předneseme a vysvětlíme pomocí známých podobností. Při tom ovšem dlužno se míti na pozoru, abychom se nespokojili snad s tím, když vstípíme pravdy náboženské pouze v paměť, tak že dítky dovedou z katechismu odříkávati na zpaměť, k čemuž konečně i papouška přiměti lze častým opakováním, nébrž třeba také o to péči míti, aby dítky dle svých schopností přivedeny byly k rozumnému pochopení!“²⁾

Že ani tím úkol katechese není vyčerpán, o tom netřeba se dále zmiňovati!

(Dokončení.)

DROBNOSTI.

Správní rada „Spolku přátel katol. českých škol bratrských“ konala dne 11. července o 5. hodině odpolední v čítárně katolické besedy za předsednictví Jeho Magnificence p. Dra Fr. Kryštůfka občasnou schůzi, ve kteréž vzato na vědomí, že slav. c. k. místodržitelství povolilo změnu ve zřízení spolku; dále usneseno vyslati k Jeho Eminenci nejdůst. kardinálovi deputaci s prosbou, by ráčil přijati protektorát spolku, a konečně rokováno o tom, jaké knihy a jak upravené by měl spolek míti, a co a jak by činit měl, by získal co možná nejvíce členů.

Členové, kteří se dosud přihlásili, byli přijati a z přítomných členů správní rady stal se p. předseda J. Mag. Dr. Frant. Xav. Kryštůfek členem řádným (s příspěvkem 100 zl.), prof. Dr. Jan Sýkora a Frant. Pohunek členy činnými (s příspěvkem 50 zl.), pp. Edvard Šittler, Tomáš Škrdle a Fr. Halbich členy podporujícími s ročním příspěvkem 1 zl. 20 kr.) Mimo to postoupil vídeňský spolek pro podporování bratří de Lasallových jmenovanému spolku českému všechny svoje české členy, jimž bude tudíž členský příspěvek platiti již letos „Spolku přátel katol. českých

¹⁾ Wetzer und Weltes Kirchenlexicon 1891. Band VII. pag. 274.

²⁾ Wetzer und Welte I c.

škol bratrských“ v Praze. Za nového člena s příspěvkem 2 zl. přistoupil p. Ondřej Neureuter v Slaném. Hotového jmění má spolek 144 zl. 20 kr., doufá však pevně, že jmění spolkové přistupováním nových členů rychle poroste. Konečně připomínám, že knihtiskárna Cyrillo-Methodějská vytiskla pro náš spolek 1000 kusů stanov úplně zdarma, začtež jí budtež vzdány srdečné díky. Přihlášky nových členů přijímá buď p. Edvard Šittler, provissor v kníž. arcib. semináři, nebo redaktor „Vychovatele“ a t. č. tajemník spolku, František Pohunek, Praha, 568—II.

Ke „Spolku přátel katol. českých škol bratrských“ přistoupili od 13./7.—17./7. následující p. t. pp.: Vysoce důstojný a slovnitý pán Dr. Antonín Lenz, probošt král. koleg. kapitoly vyšehradské, stal se členem řádným a příspěvek 100 zl. hotově složil; dp. Prokop Holý, kaplan v Příbrami, stal se členem přispívajícím s příspěvkem 5 zl. Členy podporujícími s příspěvkem 1 zl. 20 kr. ročně stali se dp.: Václav Brůha, farář v Malé Chýši, dp. Antonín Maňour, kaplan v Malé Chýši, dp. Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána v Praze a spoluredaktor „Rádce Duchovního“, p. Václav Procházka, učitel v Žerčicích.

Zápisy do I. roč. ústavu učitelského v Praze konati se budou dne 13. září t. r. od 8. hod. ranní; kdo za psán býti chce, vykaž se křestním listem posledním vysvědčením školním, lékařským vysvědčením od lékaře okresního, po případě vysvědčením mravní zachovalosti a předlož vlastnoruční výkresy a ukázky z krasopisu. Na kandidátovi vyhledává se dokonaný 15. rok věku, po případě dispens věku, kterou do výše 6 měsíců uděluje c. k. zemská školní rada z důvodů zřetele hodných. O konečném přijetí do I. roč. rozhoduje výhradně výsledek zkoušky přijímací. Do ročníků II., III. a IV. se nebude vůbec zapisovati. — Do specialného kursu pro abiturienty škol středních podány budtež žádosti za přijetí doložené průkazem o dokonaném 18. roku věku, maturitním vysvědčením ze školy střední, lékařským vysvědčením a po případě vysvědčením mravní zachovalosti do 10. září t. r. ředitelství ústavu. — Kdo do 16. září neobdržel žádost svou zpět, byl přijat a dostaví se dne 18. září do ústavu učitelského. — Zápisy do I. třídy školy cvičné konati se budou dne 14. září t. r. a nových žáků do 2. až 5. třídy 15. září.

Chovanci i žáci loňští dostaví se dne 16. září t. r. o 8 hodině do svých místností, kdež se jich přítomnost zjistí.

Jaké mají býti knížky pro mládež? Pro mládež jsou pouze nejlepší knížky dobré. „Důležitým účelem každé knížky pro mládež musí býti: řídití vůli, rozněcovati srdce pro dobro a s tím zároveň podávati buď vědomosti v pravdě užitečné nebo pravidla pro život“ (V. Kellner). — Účelem četby pro mládež jest výchova; z té příčiny musejí při volbě této četby rozhodovati cíle vychovatelské t. j. vzdělání člověka, vzdělání rozumu, vzdělání citu a mravní vůle podle ideálu pravdy, krásy a dobra. Proto musí všechno, cokoli podáváme mládeži ku čtení, hlavně obsahem svým býti takové, by to život duševní ve všech těchto směrech budilo, sílilo, vzdělávalo a tak v pravdě mravní charaktery pěstilo. — Látka musí tudíž býti taková, aby chovance podle jeho stáří a podle duševního jeho rozvoje vnitř dále vedla, buď tím že rozšiřuje a prohlubuje obor jeho myšlének a jeho názorů, pěstuje a ostří logické jeho myšlení, buď tím, že vzdělává a ušlechťuje srdce a vůli jeho. — I způsob vypravování musí býti přiměřený stupni vzdělání, na jakémž se mládež nachází, jasný a prostý všeliké trivialnosti, jednoduchý — tak jednoduchý, by to, co knížka podává, dítěti bylo srozumitelným bez ústního výkladu. — Aby pak i dětská obrazotvornost byla cvičena a vzdělávána musí ve slohu býti užito jasných, svěžích barev, kterými by pronikalo života plné, hluboké pozadí ideální, jež by se mládeži při opětném čtení stávalo vždy jasnějším. — Z těchto zásad plynou sama sebou tato pravidla: Každý spis pro mládež 1. musí míti mravně čistý, vzdělávací obsah; 2. látkou a způsobem vypravování musí býti přiměřený věku, formou pravidlům slohovým a pravopisným a musí mimo to býti psán jasně a jednoduše; 3. Vyobrazení musejí být věrná, zdařilá a mravně bezzávadná; 4. tisk musí být čistý, zřetelný a ne příliš malý, papír pak pevný a trvanlivý. (Praxis der kath. Volksschule).

Jaké knížky se pro mládež nehodí? Negativní vlastnosti, pro které se kniha stává pro mládež nepotřebnou, zavržení hodnou, škodlivou, nebezpečnou, možno odvoditi ze známek pozitivních. Ze školních knihoven mají býti vyloučeny: 1. knihy, které obsahem a formou, duchem, jaký v nich vůbec vane, a základním to-

nem svým nebo pouze místy jednotlivými výchovu ohrožují; 2. všechny knihy vesměs, které, ať již jakkoli, urážejí nebo podřívají nejsvětější a nejšlechetnější city člověka, cit úcty a lásky k Bohu a k náboženství, k rodu panovnickému a vlasti, k rodičům, učitelům, cit pro ctnost, mravnost atd.; 3. knihy, kteréž zabíhají do politiky a u hochů předpokládají soudnost muže dospělého; 4. knihy, v nichž se líčí hnusné ukrutnosti a nelidskosti; 5. knihy nevraživého konfesionálního charakteru; 6. knížky, jež jsou psány systematickým tonem školským nebo suchopárným slohem kompendií; 7. konečně kniha každá, o které se nemůže říci jiného, než že „jest neškodná“. Čas jest u mládeže věcí příliš vzácnou; proto musí všechno, k čemu mládež potřebuje času, býti jí prospěšné a užitečné.“ — Tak A. Peter v seznamu vhodných a nevhodných spisů pro mládež.

Stojaté písmo. Okresní konference učitelská ve Vídeňském Novém Městě usnesla se, by další pokusy se stojatým písmem byly ve školách zastaveny a zavedeno bylo opět šikmé písmo 50—70 stupňové. — Proti stojatému písmu prohlásil se císař pán při kladení základního kamene pro novou obchodní školu ve Vídni k učiteli krasopisu V. Mannerovi, který pravil, že stojaté písmo v kruzích obchodních nenalézá přízně, slovy: „Díte pravdu, také mně se písmo stojaté nelíbí.“ (Uč. Nov.) Bezpochyby, že tak se stane i v Čechách, jak usnesla se porada ve Víd. Nov. Městě. Leckde už poznávají, že se tím ani zraku nepomůže, ani nezabrání křivému sezení. V. P.

Zadunajský kulturní spolek maďarský rozdělil 1370 zl. mezi ty učitele, kteří nejvíce se vyznamenali v maďarizování slovenské mládeže. V. P.

LITERATURA.

Rajská Zahrádka. Obrázkový časopis pro mládež. Vydavatel Václav Špaček. Odpovědný redaktor Václav Kotrba. Roč. III. Cena 80 kr. Str. 244.

Již třetí pouť dokonala „Raj. Zah.“ po vlastech československých a zajisté všude dostalo se jí přijetí vřelého. Důkazem toho jest nám její stálé se zdokonalování. Dnes vyrovnati se jí nemůže žádný časopis určený pro mládež. Stojí nad ostatními časopisy tohoto druhu. Pečlivou redakcí vynikla nad úroveň a stala se hledaným časopisem i tam, kde dítek škole povinných není. To jest jí dobrým doporučením a zajisté bude v brzkou pronikati vrstvy národa vždy širší a širší. Nepochybuji, že se vyšine a stane hledaným listem obrázkovým zejména u mládeže škole odrostlé a že nutno bude založiti při ní přílohu aneb list menší, jenž by zásobil četbou mládež prvních čtyř let školních. „Raj. Zah.“ jest list obšírný a a viděl jsem, kterak se mladí i staří těší na číslo. To jest řídký úkaz, ale úkaz takový jest pro list nejlepším doporučením. Zásluha o to přináležejí jedině horlivému pěstiteli dobré četby pro lid a mládež p. Špačkovi. Jemu jedině přináležejí zásluha, že „Raj. Zah.“ stala se oblíbeným listem a zajisté stkvělý ten výsledek stále jej bude pobádati k činnosti větší. Více než čtyřicet spisovatelů soustředil kolem sebe a jejich

vybrannými pracemi zásobí list. A nejsou to spisovatelé jména snad méně zvučného, nýbrž spisovatelové, jichž jméno vyskytuje se ve všech časopisech a příspěvek jejich vždy mile se čte, protože děj vysoce putavý a pointou uchvacující psán jest slohem uhlazeným a mluvou lahodnou.

Sám p. pořadatel přispěl dvěma povídkami (O dušičkách a U tetičky, jež jsou ceny nemalé. Neméně cenné jsou povídky historické (Štědrý večer žlutého regimentu a Švédští rejthari) od p. B. Boušky. O tomto slibném spisovateli bylo by mi napsati mnoho, ale postačí, řeknu-li, že jest za poslední doby nejlepším pěstitelům hist. povídky. Příspěvky těchto spisovatelů pěkně se doplňují pracemi p. A. B. Šťastného (Rybička, Světélko u sochy sv. Václava a Vzácný nález) „Z vypravování babiččina“ pěknou ukázkou podává zde tklivým svým perem p. E. J. Hrubý (Dědičný dukátek) Sl. A. Husova též tu zastoupena zdařilými pracemi (Papoušek, Poctivost trvá na věčnost), ku kterýmžto pracím vhodně se řadí vysoce cenný obrázek od p. Al. Dostála (Hodnému dítěti). Pro zdařilé provedení zaslouží si pochvalné zmínky práce J. Miloty (Ve vánici, Slib), Ot. Svobody (Rodinný poklad) J. Harapata-Jizerského (Anděl, Lásky otcovská, Svého si hled, cizího nech, Sirotek, a j.). T. Polabská-Vo-

střelová (Matka Boží pomocnice, Upřímní sourozenci, Důvěra k Andělu Strážci) F. Valoušek (Rajský dárek) Bř. Brodský (Vy-modlené štěstí.) Mimo mnohé jiné povídky přináší „R. Z.“ i práce Karla J. Zákouckého a to: Karlovo divadlo, V myslivně, Šetřme mladých stromků a Vzory šlechtnosti.

Bajce věnovala „R. Z.“ velikou pozornost a umístila ve svých sloupcích bajky nad jiné mistrné, ani po letech ceny nepozbývající. Pěstiteli jejich nejlepšími byli pp. K. Otman a J. Harapat-Jizerský. K těmto pracím vhodně se druží články poučné, jež též pocházejí z per nad jiné povolaných. Tak črtami ze života svatých a blahoslavených přispěli P. Zaletěl, F. Libor, V. Podhradský a V. Unzeitig. Zdařilými ličenými památek obohatili „R. Z.“ F. Libor, B. Dolejšek, V. Unzeitig a Kl. Čermák. Aby naše mládež naučila se znáti i muže vynikající, pěstován též životopis a články toho druhu jsou vybrané. Též vědy přírodní pěstovány a články sem spadající podali: L. Nágl, J. J. Váňa, A. J. Zavadil, V. Unzeitig, J. K., V. Hejtmánek, K. J. Zákoucký, B. Krunert a J. J. Picha. Pečlivě starala se „R. Z.“ i o básně. Více než sedmdesát básní sneseno tu a mnohá tak zdařilá a duchu dětskému přiměřená, že zajisté nalezne po čase místo v čítankách, výborech a sbornících. Přečtete si jen a zajisté se osvěžíte duchem básníků: Pro vlast, Běží, běží potůček, Hvězdičky, Vidění sv. Josefa, Tři přátelé, Zlatá babička, Odpověď, Malá počtárka, Modlitba za rodiče, Pochvala a j. K některým jsou

připojeny i nápěvy a to melodické, tak že jsem se nedivil, když jsem slyšel, že někteří kollegové těm písním učili ve škole. Lepších písní zajisté bychom nenašli.

Ku zvýšení vkusné úpravy jest každé číslo ozdobeno 6—8 obrázky od malířů, již ve světě uměleckém požívají jména zvukného. I nezbývá nám než shrnouti veškeré přednosti „R. Z.“ a vřele ji doporučiti.

Karel J. Zákoucký.

Charakteristické obrázky o přírodních a kulturních poměrech států evropských.

Že spisů dr. Buchholze upravil a sestavil Klement David, odb. učitel chl. školy měšť. na Vsetíně. Nákladem Em. Šolce v Telči. Cena seš. 30 kr.

Novinka v českém písemnictví, vzácná pomůcka horlivému učitelstvu a vysoce vzdělávací kniha pro mládež, jejíž první dva sešity leží před námi. S patrnou použitavostí jímaly každého statě v brněnském „Učiteli“ uveřejňované co tehdy bylo kusó, co nás jen dráždilo, slibuje objeviti se na stolku našem celistvě. Vezměte do rukou dosud vyšlé dva sešity, prohlédněte je a nepochybuji, že budete dychtivě čekati na pokračování knihy, jež sice zkazkovitě, ale přece věrně líčí vám kraje a města Evropy. Sytěji nemohl p. spisovatel vyličiti obrazy těch a oněch krajů, než jak učinil. Vše ukazuje s jasnou plastičností a věrností krátce, ale srozumitelně. Obsah dosud vyšlých sešitů jest bohatý, a proto jako příruční kniha pro učitele bude veledůležitá. Zvláště doporučuji ji učitelům zeměpisu!

Karel J. Zákoucký.

Spisy redakci zaslané.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník X. č. 9. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Dr. Andrej Radlinský a jeho vrstevníci. Sepsal Tóma Šmýd. (Pokračování.) Z básní Frant. Šťastného. Před oltářem Marianským. Napsala L. Grossmannova-Brodská. Různé povahy. Charakteristický román z východních Čech. Napsal Jan Václav Svoboda z Finberku. (Pokračování.) Člověk v předsíni dějin od Vincence Drbohlava. Papouškové psaví a draví. Několik exem-

plárů vybral Frant. Vaněček. (Dokonč.) Upřímné slovo o lásce k vlasti. Píše František Pohunek. (Pokračování.) Slovanské studie. Podává Fr. Žák. (Pokrač.) Charakteristika Husových Listů. Napsal Filip Jan Konečný. (Pokračování) Sugesce a hypnotism ve světle vědy a víry. Sděluje prof. Fr. Horáček. (Pokračování.) Pravda a Draperovy dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou. Uvažuje Jan Pauly. (Pokračování.) Z Nár. divadla. Píše Josef Flekáček. Literatura. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. Kněží deficienti,

alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Dělnických Novin vyšlo právě číslo 22. roč. III. s tímto obsahem: Slovo k naší organizaci; napsal V. Žižka. Vznik, cíle a tužby socialismu, komunismu a anarchismu; časová úvaha. Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. Dopisy. Literatura atd. — „Dělnické Noviny“ vycházejí vždy 1. a 16. každého měsíce a předplácí se na ně čtvrtletně 45 kr. r. č. Jednotlivé číslo prodává se za 6 kr. Na pět výtisků se dává šestý zdarma.

Dom a škola. Vychovatelský časopis pro rodičov a učitelův. Red. Karol Salva v Ružomberku. Roč. X. čís. 6.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vydavatel Václav Špaček. Tiskem a ná-

kladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Roč. III. sešit 10.

Miesięcznik pedagogiczny. Pismo poświęcone szkole i rodzinie. Red. Hilary Filasiewicz w Cieszyń. Roč. III. čís. 6.

Pěstování květin v pokoji. Praktický a úplný návod jak pěstiti a rozmnožovati květiny za okny našich příbytků. Napsal Čeněk Kalandra. Nákladem redakce „Hospodáře“ v Miloticích u Hranic. Stran 88 s velmi četnými vyobrazeními. Praktický tento spis prokáže zajisté velmi platné služby všem milovníkům květin.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. čís. 14.

Náš Domov. Časopis obrázkový a zábavně poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda Roč. III. čís. 14.

Konkursy.

V Novobydžovském okresu školním obsadí se definitivně: 1. Místo učitelky po případě učitele pro odbor mathematicko-technický při měšťanské škole dívčí v Novém Bydžově s ročním služným 800 zl. 2. Místo řídícího učitele při dvoutrídni obecné škole v Choťovicích s ročním služným 400 zl. a funkč. přídavkem 100 zl. Uchazečům o toto místo třeba prokázati se způsobilostí vyučování náboženství katolickému. 3. Místa podučitelů při obec. školách: ve Velkých Hlušicích, v Krakovanech, v Lovčicích a v Prasku s ročním služným 400 zl. 4. Místa podučitelů při obec. školách: v Hlavečniku, v Chotělicích, v Choťovicích, v Liskovicích, v Měníku, v Rasochách, v Radovesnicích, v Újezdě, ve Vysočanech a ve Zběři s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 12. července do 6 neděl.

V Ledčském školním okresu obsadí se: 1. Dvě místa učitelů na měšťanské chlapecké škole v Ledči, jedno pro II., druhé pro III. odbor, se služným roč. 800 zl. 2. Místo učitele na jednotřídni škole v Pavlovicích s ročním služným 400 zl. a funkčním přídavkem 50 zl. Žadatelé musí se prokázati způsobilostí k vyučování náboženství katolickému. 3. Tři místa učitelů na obecných školách: ve Světlé s ročním služným 600 zl. v Zahrádce s ročním služným 500 zl. a v Borovnici s ročním služným 400 zl. 4. Místa podučitelů se služným roč. 400 zl. v Čechtích a v Dolním Městě. 5. Místa podučitelů se služným roč. 350 zl. v Buřenicích, v Koutech, v Křenovicích, v Pavlově a ve Zhoři. — Žádosti od 13. července do 6 neděl.

Ve školním okresu Vltavotýnském obsadí se: Místo řídícího učitele na dvoutrídni obecné škole v Bílé Hůrce se služným dle IV. třídy platů učitelůvých a svobodným bytem. Žadatelé musí prokázati způsobilost k vyučování náboženství katolickému. — Žádosti od 19./7. do 6 neděl.

V Jindřichohradeckém škol. okresu obsadí se definitivně: 1. Místa učitelů při obecn. školách v Kumžáku a Strmilově se služným dle III. třídy platů učitelůvých. 2. Místa učitelů při obecné škole v Kostelní Radouni a Pluhově Žďáře se služným dle IV. třídy platů učitelůvých. 3. Místa podučitelů při obecné škole v Příbrazi, Ratiboři a Mísku se služným 350 zl. — Žádosti od 19./7. do 6 neděl.

OBSAH: Relief a basrelief. Píše Fr. Vaněček. (Pokračování.) — Obrazy z dějin vychovatelství. V. Jan Josef Allemand. Upravil Fr. Pohunek. (Pokračování.) — Reálie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním. Sebral a uvažuje V. Procházka, učitel. (Dokonč.) — Methoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. Fr. Horáček. (Pokračování.) — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:

družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Methoda u vyučování náboženství.

Podává duch. prof. František Horáček.

(Dokončení.)

Doba úpadku.

Jak jsme výše vyložili, může druhá polovice 16. věku vším právem nazvána býti *zlatým věkem* literatury katechetické a katechetické činnosti vůbec! Neboť, nejen že vznikla v tomto období *díla epochální*, jako *katechismus římský* a *katechismus Canisiův*, — také praktická katechizace dosáhla obzvláště po iniciativě sněmu Tridentského takové výše, jako — první časy křesťanské vyjímaje — nikdy před tím! Za to ale poskytuje věk sedmnáctý v ohledu katechetickém pohled neутěšený a na sklonku téměř beznadějný. Písemnictví katechetické bylo sice dosti plodné — avšak nikterak originální, držíc se starých vzorů, které byly často podrobeny přepracování, jež vypadlo vesměs v neprospěch originalu! Čelnější díla katechetická této doby jsou: „Rhetorika catechetica sive methodus practice doctrinam christianam ad captum omnis aetatis explanandi a P. Franc. Neumayr S. J. Augustae-Vindelic. 1766. Spis tento obsahuje 20 skic katechetických dle vzorů sv. Cyrilla Jerusalemského rozčleněných (1. Propositio, 2. Explicatio, 3. Applicatio). K „Explicatio“ podotýká autor: „Diese soll mittelst der Chrie eingepaukt werden. (!)“

„Nucleus catecheticus“ P. Bernardi Mercatoris, minority (Kolín n. R. 1767.) drží se t. zv. „*katechese Trevírské*“ (Jan VII. biskup Trevírský vydal r. 1588. spis „De utilitate ac necessitate catecheticae institutionis) jejíž methoda byla: „Vorsagen, nachsagen, einpauken“! Tedy na vlas tak, jak Schöberl vyžaduje!

Nejdůležitějším spisem 18. věku v příčině theorie katechetické jest bez odporu „Mich. Ign. Schmidti Methodus tradendi elementa prima religionis seu catechizandi. Bambergae et Herbipol. 1769.“ Jest to první spis katechetický, jehož methodika je zbudována dle jednotlivých *mohutností duše*! (jedná mezi jiným o povinnostech k rozumu, o pov. k vůli, o povinnostech k paměti a t. p.) Po stránce vědecké znamená dílo toto sice veliký pokrok, avšak zavedením pojmové *analýsy* dle školy Leibnitzovy a Wolffovy bylo předchůdcem *sokratizování* neblahé paměti! Rukověť tuto přeložil Strauch, převor Zahaňský do němčiny a prelát Felbiger k tomu pořídil dlouhou předmluvu. Kromě toho sepsal Felbiger „Vorlesungen

über die Kunst zu katechisieren.“ Wien 1774. ¹⁾ Jakub Tangel připojil ke 2. vydání Felbigerových „Vorlesungen“ dodatek: „Erläuterungen über das geschickte und zweckmässige Katechisieren“, z nichž vysvítá, že Tangel vidí v katechismu pouze jakýsi druh *brusu* ku tříbení úsudku! „*Formale Verstandesbildung*“ — osvěta jsou mu hlavním cílem katechisace!

Poslední doby století sedmnáctého jsou význačny obzvláštní *paedagogickou praktikou*, která původně upřímně jsouc míněna, pro svou jednostrannost zaběhla na stezky neschůdné a pro vychování přímo škodlivé! Míjíme zde t. zv. *pietismus*, jehož původcem byli protestanté Spener († 1707.) a Francke (1663—1727.), kteří vůči porušenosti mravů a nedostatku zbožnosti svého okolí, kladli hlavní váhu na *vzdělání srdce*! Heslo Francke-ovo znělo: „Jediný kventlík živé víry má býti výše ceněn než celý centnýř vědění historického, a jediná krůpěj pravé lásky platí více než celé moře vědomostí o všech tajnostech.“ (Jest to ovšem pouhá parafráze krásné epištoly sv. Pavla ke Korintským I. 13. pozn. spis.) Spener pak učil následující: „Především třeba držeti se té zásady, že křesťanství nezáleží pouze ve vědění, nébrž v *konání* („ne každý, kdož mi říká: Pane etc.“ Pozn.) a že křesťany sluší napomínati ke konání skutků nezištného milosrdenství, k odpouštění urážek a křivd utrpěných, k zdržování se od pomsty, k blahovlnnému smýšlení a snášenlivosti na poli bohovědeckém“ (Niedergesäss op. c. 131.) Ve Francii nabyt pietismus, — ovšem na základě katolickém — horlivého stoupence ve slavném vychovateli královských princů, biskupu Fénelonovi, jenž ve svém spise „*Traité de l'éducation des Filles*“ podává praktické pokyny pro výchovu dívek, které by i za našich dob zasloužily náležitého ocenění! Pietisté založili t. zv. „*Collegia pietatis*“, v nichž náboženství vykázano bylo první místo. Methoda vyučovací záležela: a) in recitatione, b) in explicatione, c) in applicatione. Jakkolivěk snahy pietistů, kteří z počátku stáli na půdě pozitivního křesťanství, byly dobře míněné, přece v praxi ukázaly se býti ve vychovatelském ohledu nebezpečnými, svádějíce mládež ke lži a licoměrnosti, k sudílkování a farizeismu, tak že, jak osvědčený jeden znatel dějin vychovatelství dokládá, „der Pietismus wurde in der Schule eine kirchlich polizeiliche, durch Angst und Furcht herrschende Zuchtanstalt. An die Stelle *des Geistes* trat in der pietistischen Schule *die Form*. Die äussere Geberde wurde das Wesentliche. Man führte harte Sittenpolizei ein; Lüge und Heuchelei, liebloses Richten und Pharisäerthum stellte sich als Erziehungsresultat ein“ ²⁾ Mezitím připravovala se v západní Evropě radikální proměna duchů, která vzavši v Anglicku Humeovým skepticismem a Lockeovým sensualismem svůj počátek, vedla ve Francii k filosofickému *subjektivismu*, jenž dopracovav se ke kultu „bohyně rozumu“ v proudech krve a různých orgiích se vysílil, v Německu pak, slavě v Kantově kriticismu zrození své, končil Hartmannovou filosofií „des Unbewussten“ a Nietzscheovým *orgiasmem*, jenž svého tvůrce přivedl — do bláznince! Hlavním apoštolem morálního subjektivismu byl ve Francii Volney, jenž ve svém spise: „*La loi naturelle*“ stanoví princip „nového katechismu“! Hlavním přikázáním jest mu „zachování sama sebe“! Službu andělů strážných vykonávají u člověka pocity bolesti a rozkoše; *člověk sám je původem a úměrnou veličinou* všech pojmů, které máme o dobru a zlu, o nepravosti a ctnosti, o *spravedlnosti a bezpráví, o pravdě a bludu, o dovoleném a zakázaném*. na kterých základech

¹⁾ Wetzer und Weltes Kirchenlexicon Band VII. pag. 281. — Podrobnějších zpráv o činnosti Felbigerově dočísti se lze v tomto listě čís. 10—12. tohoto roč.

²⁾ Schmidt, „Geschichte der Erziehung“ pag. 259.

spočívá morálka jedince i společnosti.¹⁾ Známo jest, že princip tento byl pramenem, z něhož čerpali hlavně němečtí filosofové doby následující a veškeré školy a sekty, pozitivnímu křesťanství nepřátelské, ať již sluli encyklopedisté, racionalisté, hermesiani aneb jakkoliv!

Že zásady svrchu zmíněné nezůstaly bez vlivu na veškeré vychování mládeže dospělejší a posluchačů učení vysokého, tomu nebudeme se pranic diviti, vzpomene-li sobě nutných konsekvencí, které revoluce francouzská měla v říši duchův podrytím autority veškeré, jakož i troufalého vystupování filosofů, kteří nejinak sobě počínali, než jakoby byli vynalezli universální prostředek proti všem psotám a bédám člověčenstva! Jaké ono vychování bylo, o tom zachovaly se nám zprávy současných spisovatelů, stěžujících sobě na nevázanost mládeže. Jak píše jeden starostlivý otec tehdejší doby: „Nyní aby se každý otec bál poslati syna svého do škol velikých měst činí tak na zdař bůh! Nebo, buď že syn na zdraví pokázu vezme, aneb peníze prohraje, aneb hlavu svou daremnostmi naplní! Nenávisť proti kněžím přišla do mody; postačí býti knězem, aby tebou opovrhovali a tě trýznili. Buď si kdo mužem sebe počestnějším, nosí li roucho kněžské, bývají jeho zásady zneuznány atd.“²⁾

Ano i do bohosloveckých fakult a seminářů vnikl racionalism a prostoupil jako kvas nějaký učivo bohosloveckého studia. Jednotliví theologové odvážili se přednáseti these, kterými vyvracovány byly fundamentální články nejen katolického učení ale pozitivního křesťanství vůbec! Zde v nevázanost brali dogma o hříchu prvotném a popírali závaznost článků, které stanovil sněm Tridentský; jinde brojili proti zpovědi a učení o trestech věčných; jedni veřejně učili, že dogma o neomylnosti Církve pouze u lidí chabého mozku dochází souhlasu; jiní konečně od semipelagianů ničím jiným se neliší leč dobou!

Dle toho ovšem byly také některé katechismy a katechetické rukověti onoho času — ovšem ne všechny! Subregens bisk. semináře v Bamberku sepsal „učebnici náboženskou“ v otázkách a odpovědích, kteréž kníže arcibiskup Krištof František dal své schválení dne 22. dubna 1799 „v tom přesvědčení, že katolická mládež spisem tím bude přivedena k pochopitelným a vytríbeným (sic!) pojmům náboženským a tím mnoho dobra způsobeno bude.“

S těmi „vytríbenými“ pojmy se to mělo následovně: V 16. vydání dotčené učebnice (Bamberg 1819, která čítá neméně než 320 stránek, není o *apoštolském vyznání víry, o dekalogu a příkázáních církevních* ani stopy! Důkazy o jsoucnosti Boží a o nesmrtelnosti duše vedeny jsou pouze z rozumu! Bůh nazývá se tam „veliký stavitel světa,“ nejinak než jak svobodní zednáři činí. Ježíš prospěl

¹⁾ „Le précepte fondamental est la conservation de soi-même . . . et c'est de ce principe que dérivent, c'est à lui que se rapportent, c'est sur lui que se mesurent toutes les idées de bien et de mal, de vice et de vertu, de juste ou d'injuste, de vérité ou d'erreur, de permis ou de défendu qui fondent la morale de l'homme . . . Volney, La loi naturelle, chap. III. pag. 76. — Tak se stal každý člověk svým vlastním zákonodárcem! Hegel učil: „Der Mensch weiss nur von Gott, insoferne Gott im Menschen von sich selbst weiss; dies Wissen ist Selbstbewusstsein Gottes“ . . . až celý rej německé filosofie skončil výrokiem Moleschottovým: „Das Gehirn verändert sich mit den Zeiten, und mit den Zeiten die Sitte, die des Sittlichen Massstab ist — alle sogenannten Sünden und Verbrechen sind nur Folgen einer fehlerhaften Organisation des Gehirns“.

²⁾ „Über die Verminderung der Geistlichkeit“ von Siegfried Dornheim 1788.

hlavně tím, že lidstvu zvěstoval čisté učení, Boha a lidí důstojné. (O kněžském úřadě Kristově není ani zmínky.)

Prvotní hřích nám stěžuje konání ctnosti atp.“¹⁾ Jiné příručky katechetické, hovící naprostému racionalismu vydali Graser, Schwarzel a Winter. Graser jmenovitě je pionýrem *paedagogiky* t. zv. *neodvislé*, která na zjevené pravdy nebere žádného ohledu! Ve svém spise: „Prüfung des katholisch-praktischen Religionsunterrichtes. Leipzig 1800“ dává do slova: „Paedagog nemůže psát pro *vyznání náboženská*; neboť vidí v těchto matku nesvornosti; — ale také ne pro *církev*; (tak psal katolický kněz!) jelikož tyto svými protivami tvoří nejzáhubnější překážku pravé lidskosti, — nébrž pouze pro Bohem posvěcenou, obecnou křesťanskou církev.“ A jinde: „Náboženství, které v nás vyvolá pouze pojem o bytosti *mimo nás* jsoucí a náš poměr k téže upravuje buď dle analýzy onoho pojmu, anebo dle výroku Božství samého — klade základ k velikému zlu, které ještě zemi tísní.“²⁾

K tomuto falšování dogmatického učiva dostavilo se ještě jiné ovoce rostoucí na stromě *racionalismu* a to byla t. zv. *sokratická metoda*, v jejíž zápětí kráčela *duchovní pýcha*³⁾, tato nerozlučná družka moderní *paedagogiky* vůbec! Pýcha tato vedla dále k opovrhování *pozitivní* stránkou katechese vůbec, o čemž Schöberl velmi případně se pronáší: „Kdežto Kant a jeho stoupenci s jedné strany oloupili katechismus o valnou část jeho *pozitivního obsahu*, jali se s druhé strany sokratikové bořití samý *princip víry* na autoritě Boží založené, vzbuzující svou methodou u žáků bláhové domněnky, že rozum lidský dovede veškeré pravdy náboženské ze sebe vysoukati.“

Předáci metody sokratické byli zřejmými nepřáteli *pozitivního křesťanství* vůbec a mezi nimi hlavně Daub, Jindřich Stephani, Bedřich Dinter a Vilém Diesterweg. Hlavně tento poslední byl intelektuálním tvůrcem školy t. zv. *simultánní a civilního katechismu*. Jakožto urputný nepřítel křesťanství vůbec nechtěl Diesterweg ve škole trpěti žádné vyučování náboženské dle určitého vyznání. Pouze jakési všeobecné vychování mravné mělo pěstováno býti dle jakéhosi mezinárodního „katechismu“, jenž by dle návrhu známého Dittesa, jenž jest nejhorlivějším učněm svého mistra Diesterwega, obsahoval aforismy ze zendavesty, brahmanských véd a písemnictví buddhistického, výroky Konfuciovy, místa z koranu a také (jaká to milostivost!!) texty sv. písma! Diesterweg hlásal: „T. zv. (!) služby Boží pro školní mládež nemají vůbec býti dovoleny, any v lehkost uvádějí úctu žáka před školou a učitelem a jsou nesnesitelným nátlakem mravním. Jedině učitel je k vyučování náboženství způsobilým! Duchovní zřídka kdy rozumí dětským srdcím, an je od dětí příliš vzdálen. Neznají ho a on nezná je!“⁴⁾ Známa to písnička a — nyní aspoň víme, kdo ji zpíval ponejprv! — Lze-li se pak diviti, že Dittes, o němž zvěčnělý Greuter na říšské radě pravil, že jest „ein Mann des grössten Hochmuthes und voll des grössten Hasses gegen die katholische Kirche

¹⁾ Wetzler und Welte op. c. pag. 308.

²⁾ Schöberl, Lehrbuch der katholischen Katechetik pag. 239.

³⁾ O velebnosti úřadu *paedagogického* píše Dr. Lindner ve své „Erziehungslehre“: „Der Lehrer zeigt sich dem Kinde niemals, wie der Vater, im Schlafrocke des Alltagsmenschen sondern nur umgeben mit den Abzeichen seines Amtes. Er steht vor ihm da auf dem Sockel seiner erhabenen Stellung in nahezu übermenschlicher Grösse und lässt sich nur vorübergehend zu ihm herab, um die Strenge der Autorität durch die Freundlichkeit des Wohlwollens zu mildern“. (pag. 149.)

⁴⁾ Schöberl l. c. pag. 242.

und deren Klerus," při svém povolání na vídeňské paedagogium r. 1848. sobě vymínil, že za jeho řiditelování „nesmí noha kněze do ústavu vkročiti!“ ¹⁾ Týž paedagogický světoborce, jenž r. 1881 byl dán do výslužby, (s 2700 zl. ročně!) jelikož naděje v něho kladené nesplnil, ²⁾ chlubil se veřejně, že žáci od něho nikdy neslyšeli, že Ježíš Kristus jest Syn Boží a že nás vykoupil. O zášti, jakým tento muž plane proti katolické Církvi, svědčí nejlépe slova plná fanatismu, kterými se loučil s paedagogiem: „Jestli se nepřátelé moji těší, že konečně dosáhli toho, po čem tak dlouho dychtiti, tedy jim odpovídám: „Pozdě! Vám nelze více zničiti toho, co jsem vytvořil. Budoucnost ukáže, či símě bujnější klasy vyhnalo, vaše-li, či moje.“ (Viz Franz Stauracz „Der Schlachtengewinner Dittes etc.“ Wien 1889. pag. 32 sqq.) Ani na odpočinku nepopřeje mu jeho nepokojný duch klidu. Založil známý časopis „Paedagogium“, v němž více stránek věnováno je neurvalé polemice proti pozitivnímu křesťanství než citům vychovatelským, co zatím jiný protestant, známý Jessen ve svých „Freie pädag. Blätter“ dolamuje toho, čeho Dittes nalomil aneb také vice versa!

Než vraťme se opět k dobám metody sokratické! Nemůžeme řádky tyto o *úpadku katechetiky* věru lépe ukončiti než budeme-li věrně citovati zprávu, kterou podal muž kompetentní dobou za které žil i povoláním, školní inspektor Schlecht. Užívající výrazů cizojazyčných činíme tak zúmyslně, jelikož přesným překladem by úsudek zmíněný ztratil na své drastičnosti. Nuže Schlecht dí: Brzo nespokojili se (novotáři) s tím, že mistrovali náboženskou *formu*, alébrž brzo nasadili svůj školský nůž na *obsah* samý! Co se nedalo analyzovati, konstruovati, sokratizovati a katechizovati, bylo ušmíknuto a jako veteš nepotřebná odhozeno; do látky věroučné nasekáno mýtin, tak že celý tento díl byl neutralizován za to kapitola o naději byla rozšířena tak, aby v ní nabyli místa také ti, kdož dle učení Kristova z království nebeského jsou vyloučeni. Láska byla sentimentalizována, svátosti symbolizovány a profanovány! Tento rej možno stopovati více méně také v katechismech oné doby, kterými otevřeny byly do kořán vrata lhostejnosti a scvrklé morálce! A kdyby Duch svatý tehda byl neřídil Církev Svě, — věru, na tomto úskalí byla by se lodička Petrova ztroskotala!“ ³⁾

Než řízením Božím měl nastati brzo obrat k lepšímu!

Relief a basrelief.

Píše Fr. Vaněček.

(Pokračování.)

III.

Začal jsem s příkázáními Božími; přidržím se dále pořádku katechismu a na konec připojím své myšlenky o „Věřím v Boha“ a o svátostech, jak lze katechismus náš v tomto ohledu zjednodušiti bez ublížení obsahu. Nemyslil jsem, že

¹⁾ K tomuto bezpříkladně vášnivému kategorickému imperativu pruského protestanta Dittesa sluší poznamenati, že s vídeňským paedagogiem je spojena také cvičná škola, do níž se přijímají žáci 6—7letí. Tito byli po celou řadu let beze všeho katechismu!

²⁾ „Im ganzen war der Unterricht schwach, ohne Einheit und Zusammenhang, ein Aggregat von Vorträgen, kein Lehrorganismus . . . es wurde ein Geist der Selbstüberhebung gepflegt, so dass sich in den Schulen Wiens lehrhafter Dünkel zeigte“. Dr. Kolatschek „Das Wiener Paedagogium 1868—81, Reichhardt, Leipzig“.

³⁾ Wetzter und Welte I. c. pag. 308.

budu celý katechismus probíráti. Vdp. redaktor mne však ku pokračování vybídl a proto se ocítají další články ve „Vychovateli.“

Církevní příkázání jdou celkem hladce až na 1. a 3., které činí potíže. Při prvním příkázání nesnadné jest dětem memorovati, proč ustanovila církev svátky Páně a svatých. Snad by jednodušší a jasnější bylo vytknouti krátce nač upomínají vánoce, velikonoce a svatodušní svátky, a svátky svatých že nám staví vzory křesťanského života před oči.

Druhé příkázání církevní jest nad míru důležité, neboť obsahuje návod k obcování mši sv. Zde bych byl pro rozšíření věci, neboť se klade základ ku obcování službám B. Zdržíme se při věci poněkud déle. Katechismus ač krátce věc odbývá, má v textu slova zbytečná a pro dětskou mysl neurovnaná.

Praví: „při obětování máme sebe obětovati t. j. své myšlenky, žádosti, řeči a všechn život svůj Bohu zasvětit. Domnívám se, že slovy: myšlení, řeči a skutky jest totéž známými již slovy vyjádřeno a že lze získati času a ušetřiti práce. Při pozdvihování a přijímání sice udáno, co máme vzbuzovati, ale nejsou udány ani obvyklé modlitby střelné při hlavních částkách. Ty se předpokládají známými ze křesťanské domácnosti. Slova ku sv. přijímání jsou sice při výkladu o Nejsv. Svátosti obsažena, ale slova ku pozdvihování nejsou nikde uvedena. Jednotný návod k obcování mši sv. v celém katechismu. Jak obcovati mši sv. ponecháno buď slovnímu výkladu, buď modlitbám, které mnohé dítě nemá (aneb se se zpěvníčkem spokojí), nebo má modlitby, v kterých šablonovitě neřku-li kramářsky se odbývá sv. věc.

Na 3 místech jedná katechismus o mši svaté. Obšírně při Svátosti Oltářní a při 2. příkázání církevním, povrchně při 3. příkázání Božím. Sečteme-li prostor věnovaný důležitému učení není právě nepatrný. Nelze na katechismu žádati, aby obsahoval modlitby ku mši sv. Modlitby pro děti by měly býti právě tak cestou úřední vydány jako katechismus a biblická dějeprava, a býti praktickým pokračováním katechismu a jeho zdokonalením.

Mám před sebou modlitební knížku anglickou za 4½ kr. sešitou „A simple prayer book“, kteráž vyšla již v 300000 exemplářích nákladem „Truth Society.“ Na 68 stránkách obsahuje modlitby obvyklé a mezi 68 stránkami jest 30 stránek mši sv. věnováno. Obsaženy jsou zde společné latinské modlitby i s překladem a před každou částkou jest poučení o ní. Mně se tak líbilo poučení, že si dovolím podati z něho výňatky.

„Mše sv. jest nejslavnější služba Boží. Nyní jest již více než 1800 let, co náš Pán Ježíš Kristus po 3 hodiny visel na kříži na Kalvarii, a potom zemřel za naše spasení, aby nás vysvobodil od hříchu i pekla.

Mše sv. jest tatáž oběť jako na Kalvarii; způsob toliko, jakým se obětuje jest rozdílný; když přítomni jste mši sv. můžete se vmyslit, že stojíte u paty kříže s Máteří Boží a Janem.

Chléb a víno proměňuje kněz uprostřed mše sv. při pozdvihování v Tělo a Krev Ježíše Krista, kterýž se zase obětuje svému věčnému Otci za spásu lidí. Milosti získané nám prolitím krve Páně na Kalvárii rozdávají se zvláštním způsobem zbožně přítomným při mši svaté.

Víte, že náš Pán zemřel toliko jednou, na velký pátek. Při mši sv. se smrt Jeho obnovuje t. j. naznačuje se jeho smrt zvláštním posvěcením chleba a vína. Nemůže skutečně znova zemřít. Jeho Tělo a Krev nemůže skutečně býti odloučena, nebo Jeho vzkříšené slavné Tělo nemůže více trpěti — jest nesmrtelné. Však

při mši sv. *napřed* se proměňuje chléb v Tělo Páně a *potom* víno se proměňuje v Jeho Krev. Takto se naznačuje, jakoby byly odděleny od sebe, a to nám připomíná Jeho skutečnou smrt, skutečné prolití Krve Páně na Kalvarii. Tehdy za nás skutečně zemřel. Při mši sv. se smrt Jeho představuje, aneb „zvěstuje“, jak dí sv. Pavel. Na Kalvarii i při mši sv. jest tatáž oběť (co se přináší darem). — Tělo a Krev Kristova: a týž jest kněz — Kristus náš Pán, který se obětoval na Kalvarii skrze ruce katanů, kteří Jej usmrtili, a kterýž se obětuje při mši svaté na oltáři skrze svého kněze, kterýž pronáší slova posvěcující. Tak oběť na Kalvarii a mše sv. jest tatáž oběť toliko způsob obětování jest rozdílný. Na Kalvarii Krev Pána našeho skutečně byla vylita a On skutečně zemřel; při mši sv. se nám ukazuje krev Jeho vylita a Jeho smrt představována. Tak se za nás Pán obětuje, kdykoliv se mše sv. slouží.“

Naše knihy modlicí z pravidla poučení vynechávají. Vyjmeme-li „knížky missionární“ a ještě několik málo jiných, nemají žádného poučení, předpokládají vše. Kratinká nyní následují poučení a zavádí křesťana v hlubší známost jednotlivých částí — jak ohledně umučení Páně tak našich modliteb. Ku př. před evangeliem: „Ne více apoštolské mluvení nám, ale Ježíš Kristus sám. Povstaň z úcty ku slovům Kristovým, abys vyznal, že chceš vždy Jej poslouchati. Udělej kříž na čele, že věříš ve sv. evangelium, na ústech, že je nikdy nezapřeš a proti němu mluvit nebudeš, na srdci, že je miluješ a věrně chceš plnit.“ (Následuje evangelium o osmeře blahoslavenství; při epištole zvoleno napomenutí Tobiášovo.) „Nicejské Credo“ jest vyznání víry sněmu nicejského, jest výklad některých částí víry katolické. Všemohoucí rád slyší vyznávati, co věříme. Poklekne s knězem při slovech „Et homo factus est“, „a člověkem učiněn jest“ na vděčnou vzpomínku Pána našeho, jenž s nebe sestoupil a tělo vzal na se.

Podobně pokračuje se dále: poučováním a povzbuzováním. Jest třeba, aby dítě mělo jistý návod ku mši sv. v rukou, buď v knížkách, buď ve zpěvníku, buď ve schválených modlitbách, aneb v nejhorším případě i v katechismu. Vymítí-li se „tautologie“ věcné získá se ještě více místa než řádný výklad mše sv. by zaujal.

Ano, dovolil bych si jíti ještě dále a souhlasil bych, aby katechismus měl obrázky ku hlavním částkám mše sv., což bych rozšířil i na svátosti. Při velikém nákladu, jakého se dočká katechismus, by cena ani vstoupnouti nemohla. Mohou-li početnice býti plny obrázků tečkových, může i mše sv. zobrazena býti, a pod obrázkem připojena střelná modlitba v Čechách obvyklá. Proskakují v učitelstvu návrhy, aby i čítanky byly ilustrované. Jest to jen napodobení staré praxe církevní, která dávala ilustrovanou biblickou dějepravu do rukou mládeže.

Tím jsem se poněkud odchýlil od hlavní věci: zjednodušení katechismu bez újmy věci. Větších výhod lze dosíci ve stati o hříchu.

IV.

Definice hříchu jest velmi jednoduchá a zdařilá: „Hřích jest vědomé a svévolné přestoupení zákona Božího.“ Není radno měniti formu její. Z této definice dá se snadno vyvinouti i pojem hříchu těžkého a všedního. Těžký hřích jest přestoupení zákona Božího ve věcech *důležitých*; všední ve věcech méně důležitých aneb z přenáhlení.

Užíváme-li vždy téže vazby a formy ozývá se již definice v paměť a výklad upozorňuje na věci hřích měnící. Jest pravda, že výměr hříchu všedního i těžkého

(všední hřích jest přestoupení zákona Božího ve věcech méně důležitých aneb z přenáhlení) není tak úplný jako jest v katechismu, a třeba není věcně zcela bezvadný. Však děti nejsou ještě bohoslovci a není snad vada definice tak veliká jako jest vada katechismu, který praví, že všedním hříchem milosti Boží ubývá. Proto přílišná rigorosnost by byla na vadu jasnosti, také jest něco výkladu katechetově důvěřovati.

Pojem hříchu musí se vraceti při hříchu těžkém i všedním. Proto ponechme tutéž formu a připojme jen rozdíl. *Contraria juxta se posita clarius elucescunt.*

Rovzrh druhů hříchů jest snad obšírný. Dítěti, zdá se mi, že by stačil rozdíl hříchu dědičného a osobního; těžkého a lehkého. Rozdíl hříchu opuštění (obmeškání) a dopuštění často žáky mate.

Písečkem — nepatrnou věcí — jest výčet osobních hříchů: Sedmero hlavních, čtvero do nebe volajících, šestero proti Duchu sv. a devatero cizích. Kdo zkusí paměť žáků a žádá vyjmenovati je (ač toho není třeba), pozná, že spíše si zapamatují řadu následující: čtvero — šestero — sedmero — devatero. Jest zde jakési přirozené pravidlo, o něž se paměť opírá. Věc se nemění. Jednoduchým uspořádáním číselného postupu se cesta do hlavy ukrátí. Malá výhoda sice, ale lepší výhoda malá než sebe menší nehoda.

Těžkou statí v katechismu jest křesťanská spravedlnost. Na ménětřídních školách se z nedostatku času dosti povrchně probere. Sama osnova málo klade otázek o křesťanské spravedlnosti. Tři božské ctnosti se jinými slovy uvádí, ač již probrány a formule nacvičeny byly při prvním přikázání. Proto mohou zde odpadnout. Sedmero hlavních ctností jest protiobrazem sedmera hlavních hříchů. Katechismus podává také definice ku každé ctnosti. Vždy jsem je cvičil toliko jako protivy hříchů hlavních a nežádal slova katechismu, poněvadž bych valil kámen Sysifův. Větší váhu jsem kladl na příklady z biblické dějeprovky ku jednotlivým ctnostem a hleděl nacvičiti některý výrok Páně neb Písma sv. Osmera blahoslavenství dá se částečně při jednotlivých ctnostech hlavních použití. Pokora — první blahoslavenství, štědrota — 5 blahoslavenství, čistota — šesté blahoslavenství a pod. Osnova po 3třídní školu nežádá osmero blahoslavenství, spokojuje se se sedmerem hlavních ctností. Osmero blahoslavenství jest řeč Páně, sedmero hlavních ctností jest seřazení lidské.

Při modlitbě se na půl stránce vykládá čtvrtý úmysl modlitby. Jest úplně paralelní věcně i slovně se čtvrtým úmyslem svaté oběti. Oběť a modlitbu chvály lze týmiž slovy vyjádřiti, jest tentýž účel obou. Totéž platí o oběti a modlitbě díků, prosby a smíření. Nacvičila-li paměť a rozum čtvrtý úmysl oběti mešní, postačí jen opakovati. Jest to opět jen přiměřený otisk, který dle prvního obrazce může býti zhotoven.

Ve přídavku katechismu jsou obsaženy obvyklé modlitby křesťanské. Jsou skutečně pěkné a krátké, pro život se hodící. Srovnáme-li modlitby ranní a večerní v různých knihách modlitebních, shledáváme zbytečnou pestrotu. Bylo by zajisté žádoucno, aby byl jakýsi ustálený vzor ranní a večerní modlitby pro lid. Jednotného vzoru by se dalo docílit pomocí modlitebních knih, které by obsahovaly ranní i večerní modlitby souhlasné s modlitbami katechismu. Doporučuje se jako nutný prostředek ku křesťanskému životu denní zpytování svědomí. Právě zpytování denní se nejvíce opomíjí, nebo večerní i ranní modlitby bývají odbyty recitováním několika otčenášů a jiných modliteb.

Jak důležitě jest, aby ustálen byl obrazec společných neb obvyklých modliteb, lze poznati při společném vzbuzování tří božských ctností v kostele, jak jest předepsáno postním mandátem pro dobu postní. Předříkávali kněz sám, není ovšem žádných obtíží; chce li však vzbuditi ctnosti společně, vidí tu prožlукlou pestrost ve formulích, která ruší vlastně ničí modlitbu v chóru. Dám příklad ze skutečnosti. Kněz měl perikopy a z přídavku jejich se modlil 3 B. ctnosti, děti měly katechismus, jehož vzorec se na několika místech od perikop liší, lid měl modlitby a zde jsou 3 božské ctnosti zase jinak podány. Chórové modlitby se docílilo, když se počaly s dětmi formou katechismu vzbuzovati božské ctnosti, a tak se pokračovalo vytrvale. Jest pravda, že lze tři božské ctnosti tisícovým způsobem vzbuditi, přece však výhoda plynoucí ze stereotypních formulí modlitebních jest taková, že by se mělo pracovati vši silou, aby se ustálila jedna forma při společných a obvyklých soukromých modlitbách. *Stereotypní modlitba stává se majetkem tradice lidu věřícího a nezmizí tak lehce.* Občasné vzbuzování tří božských ctností jest povinností křesťanskou, a proto by se doporučovalo občas s dětmi v kostele při přijímání a podobných příležitostech je vzbuzovati. I v tomto ohledu by hnutí po nápravě katechismu mohlo přivést nápravu.

(Dokončení příště.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

V. Jan Josef Allemand.

Upravil Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Ale jak pak mohl Allemand tak četnou a živou společnost nejen moudře řídit, nýbrž i v dokonalé udržovat kázni? ba ještě více: jak ji mohl přivést na tak vysoký stupeň ctnosti? — Tohoto úspěchu neobyčejného dodělal se hlavně tím, že si uměl vybrati, vychovati a vycvičiti z nejstarších jinochů spolehlivé pomocníky, dále pak i tím, že ve svém ústavě zavedl funkce hebdomadářů čili instituci takovou, že vždycky několik nejspolehlivějších a nejctnostnějších jinochů po celý týden na ostatní dohlíželo. Pro tyto hebdomadáře sestavil pak Allemand zvláštní instrukci, jejíž obsah byl v největší stručnosti asi tento:

1. Hebdomadáři buďtež v ústavě vždy nejprvnější, odcházejtež pak poslední.
2. Hebdomadáři mějtež na paměti, že mírnost a trpělivost jsou pro ně ctnostmi nezbytnými, bez nichž by ničeho nepořídili.
3. Když se dá znamení, že mají chovanci jíti do kaple, půjdou hebdomadáři poslední.
4. V kapli se postaví tak, aby viděli na všechny chovance
5. Hebdomadáři pečujtež o to, by se mladí chovanci dobře bavili; sami tudíž začínejtež hry a dejte pozor, by byl zachován dobrý pořádek.
6. Nebude-li moci některý hebdomadář do ústavu přijíti, budou musit ostatní zvýšiti svou pozornost.
7. Hebdomadáři dělejtež se často tak, jako byste zpozdilostí, jež hoši tropí, ani neviděli, — nejsou-li tyto ovšem značné — jelikož by nebylo žalobám a stížnostem pro věci nepatrné ani konce.

8. Každý hebdomadář vyplní svůj úřad dobře jen tenkrát, když se bude přísně držet těchto pravidel a konat svědomitě, co mu bude poručeno.

Druhou neděli v měsíci listopadu rozdával Allemand ve svém ústavu *hodnosti* či *úřady*. Jmenoval totiž superiora, assistenta, novicmistra, pokladníka, čtyři a dvacet radů, čtyři a dvacet sakristánů, jistý počet opatrovníků (nemocných), choristů a čtenářů. Z těchto úřadů byli ovšem některé jen pouhým čestným významenáním jako na př. radové, neboť se rada konala pouze jednou za rok a to jen dobu kratinkou.

Slavnosti se v ústavu Allemandově konaly zvlášť tři: o svátku sv. tří králů, masopustní úterý a o svátcích svatodušních. Též se tam konalo více pobožností devítidenních na př. ku počtě neposkrvněného početí Panny Marie, svatých andělů strážných, sv. Josefa, sv. Františka Xav, všech svatých a za duše v očistci; modlitby však o těchto devítidenních pobožnostech trvaly vždy jen asi *pět minut*; šloť Allemandovi pouze o to, by ve svých chovancích vzbudil a udržel ducha pravé pobožnosti a mysl jejich obracel stále ku věcem vyšším.

Účelu tomuto měly sloužiti i dárky, jež Allemand dával svým chovancům o novém roce; dárky pak tyto sestávaly z cedulek, na nichž byla napsána buď jména svatých, jež měli zvlášť ctíti, nebo jména ctností, jež si měli zvláště osvojiti, nebo konečně jméno ovoce nebo pamlsku, jež si měli odřící. Při tom bylo ovšem chovancům řečeno, že tyto povinnosti nevízí pod hříchem a že jsou úplně dobrovolné.

Každého roku o velikonocích podával Allemand as 40 chovancům první svaté přijímání, k čemuž byl příslušnou duchovní vrchností zvlášť zplnomocněn. K tomuto nad jiné důležitému posvátnému úkonu připravoval chovance po celá dvě leta důkladným vyučováním katechismu. Považoval Allemand důkladnou znalost hlavních pravd sv. náboženství za věc nezbytnou a proto žádal od svých chovanců, by katechismus, který jim ovšem napřed vždy důkladně vysvětlil, uměli doslovně z paměti. Poučuje pak ducha jejich, nezapomínal na jejich srdce, nýbrž hleděl zvlášť na cit a vůli jejich všemožně působit, aby jim vštípil hluboko do srdce pravou bázeň Boží a ošklivost před hříchem, neboť považoval tyto dvě ctnosti právem za základ veškerého života náboženského.

Za tímto účelem konával též Allemand pro své chovance každého roku duchovní cvičení a to v měsíci srpnu. Avšak k duchovním těmto cvičením připouštěl pouze chovance, kteří už byli u sv. přijímání a z těchto ještě vylučoval: 1. ty, kteří se báli dlouhého trvání těchto cvičení; 2. kteří nebyli úplně zdraví; 3. kteří byli ještě příliš mladí; 4. kteří nedovedli zachovati mlčení.

Po dobu cvičení, jež trvaly osm dní, nesměli chovanci vycházet na dvůr a kdož se cvičení neúčastnili, nesměli v té době přicházet do ústavu.

Vychovatelské zásady Allemandovy.

1. Vlastnosti a ctnosti, jichž jest podle přesvědčení Allemandova třeba každému, kdo má býti dobrým vychovatelem mládeže, jsou uloženy ve spisku, jehož jméno jest: „Poslední vůle Allemandova“. Podle spisku tohoto má vychovatel mládeže:

a) Býti *mužem modlitby*, proto že by jeho působení bez Božího požehnání, kteréž na svou práci svolává modlitbou, bylo marné.

b) Býti trpělivý, by mohl snášeti vrtochy svých chovanců a namáhání svého úřadu.

Proto se má nejen sám varovati veškeré nevrlosti a prudkosti a *všeho tělesného trestání* žáků, nýbrž nemá ani žáků napomínat, když se tito zlobí, proto že by ve všech těchto případech více uškodil nežli prospěl.

c) Má se ke všem chovancům bez ohledu na jejich různé chování a různé stáří chovati přátelsky, velmi přátelsky, veškeré pak s nimi důvěrnosti má se chrániti.

d) Má být ducha zcela nezištného, jednoduchý v obleku a nemá být přítelem hluku světského.

e) Svoje chovance nesmí nechávat nikdy bez dozoru a jejich výstřednostem má hledět předejít.

f) Důvěry, již mu žáci věnují, má použít k tomu, by je vedl na vyšší stupeň ctnosti.

g) Okazuje-li některý chovanec náklonnost ku stavu duchovnímu, třeba tuto náklonnost u něho podporovat.

h) Návštěvu divadel a veřejných míst zábavných jest třeba chovancům velmi laskavě ale zároveň přísně zakázat.

i) Vůdce mládeže má býti chovancům vždycky k službám, aby jim dával spásitelné rady, kdykoli tito za ně prosí, nebo jich potřebují.

j) Často pak říkával: „Život vůdce mládeže, leží-li mu opravdu na srdci její spása, jest plný úzkosti; musí býti odhodlán zvolna se v něm strávití.

2. Co se týče zásad, jimiž se řídil Allemand ve správě svého ústavu, třeba přede vším připomenouti, že se věnoval úplně svým chovancům, jsa stále ochoten býti jim k službám a podnikat pro ně vše. Z lásky k nim stal se takorča vězněm ve svém ústavě, odpíraje si často i procházku. Ač však byl chovancům skoro stále k službám, věnoval se jim od páté hodiny odpoledne a to dne každého úplně a bez výhrady, nepřijímaje v době té vůbec pražádných návštěv. V zachovávaní stanoveného pořádku byl neúprosný a sám tu předcházal nejkrásnějším příkladem.

3. S touto úslužností a laskavostí ke všem žákům svým spojoval však zároveň mužnou sílu a pevnost u vykonávání svého úřadu. Ode všech svých chovanců žádal poslušnost nepodmíněnou a pilně k tomu přihlížel, aby zevrubně zachovávali všecky předpisy. V příčině této říkával: „Mladý člověk, který chce jednat podle své hlavy, jest člověkem ztraceným.“ Proto horlil též často velmi důrazně proti svéhlavosti a svůj ústav před ní chránil jako před morem. Nežli se na něčem ustanovil, přemýšlel a rozjímal o tom dlouho kleče před křížem; když pak se pro něco rozhodl, bral se přímo k vytknutému cíli a nic jej nemohlo přiměti k tomu, aby povolil. Avšak tato pevnost, s jakou vykonával autoritu svou, neurážela nikoho ni v nejmenším, protože byla u něho spojena s velkou pokorou a prýštila jedine z lásky k jeho chovancům, kteří dobře věděli, že je miluje, že chce jejich dobro, a kteří ho proto ve všem rádi poslechli. Při vší pevnosti a houževnatosti, s jakýmiž prováděl přísně mravné svoje zásady, byl však zároveň ku svým chovancům velice mírný a shovívý.

Mezi lehkomyšlnými rozeznával druhy dva a to 1. takové, jejichž lehkomyšlnost byla druhým nebezpečna a 2. takové, kteří škodili sobě samým. Prvnější posýlal z ústavu pryč, poslednější pak snažil se napravit se vší jen možnou trpělivostí, ve kteréžto příčině často říkával: „Od mladých lidí jest třeba mnoho vytrpět, ku mnohým jejich chybám jest třeba shovívavě přimhouřit oči a čekat trpělivě, až jejich srdcem pohne milost Boží. Úřad otce mládeže byl by velmi po-

hodlný, kdyby se měl zabývat jenom s jinochy dokonalými. Knot doutnající nesmíme uhasit.“

4. Hlavní zásadou Allemandovou v obcování jeho s chovanci bylo, by okazoval všechněm stejnou přichylnost. Dávat některému žáku přednost před druhým považoval za zlo veliké a za velkou chybu paedagogickou. Dle této zásady důsledně jednal a proto též vládly v jeho ústavě: radost, spokojenost, láska a úcta jedněch k druhým.

5. Při vychování záleží velice mnoho na tom, aby mladistvé, těkavé srdce dětské uchráněno bylo příležitostí vedoucích ku hříchů, jakož i zábav a radováněk, jež by ku hříchu vésti mohly, a poutáno bylo na věci, jež jsou pro ně dobrem největším. Proto se též Allemand přičiňoval všemožně, by se v jeho ústavě chovancům líbilo, by je naň upoutal a tak je zachránil před bezúčelným a zbytečným touláním se po městě. Proto zdržoval svoje chovance i od vyrazení a zábav dovolených, jakýchž by si byli ve volné chvíli mohli zjednat i mimo ústav. Říkával v té příčině: „Vždy jsem pozoroval, že mladík, jenž má kdy, aby sem přišel každého večera a nepřichází, konečně si v ústavě znelíbí. Neboť milosti, jichž se mladému člověku dostává, dokud dlí ve světě z *povinnosti*, přestávají provázeti jej, zůstane-li ve světě bez potřeby. U nás se však konají stálé missie; náš dům jest domem stranění se světa. U nás se ovšem mluví, hraje a hřmotí, ale to se líbí Pánu Bohu, jenom není li hřmot příliš velký, právě tak jako modlitba. A pak zde slyšíte každého dne slovo Boží, jak se pro vás hodí v prostých, důvěrných a pro vaše potřeby volených radách a ponaučeních.“

6. Ale nejenom moudrými radami a v pravdě otcovským napomínáním hleděl Allemand svoje chovance uchránit všeho, co by jim mohlo býti k úrazu, nýbrž i řádem domácím. Řádem tímto byla zakázána návštěva divadla, bálů, večerních zábav spojených s tancem, veřejných procházek v době, kdy tam chodívá mnoho lidu, veřejných míst zábavních bez průvodu rodičů. Rovněž netrpěl Allemand nikdy, aby jeho chovanci zůstávali státi před boudami komédiantů.

Ku zachování čistoty srdce doporučoval jim obzvláště velikou opatrnost. Vede-li kdo před vámi řeči neslušné, snažte se je zamezit, — je-li to možno, — ne-li, jděte pryč; není-li vám však možno učinit ani to ani ono, vzbudte v srdci svém proti tomu odpor a hleďte se posilnit zbožnými povzdechy k Bohu vševědoucímu.“ Špatnou četbu považoval za hrozné nebezpečí pro mladé lidi a chovancům svým radíval, aby nikdy nečetli žádné hnihy, dokud by se neporadili nebo nezeptali, zdali se kniha ta pro ně hodí. Čtení románů a veseloher nebylo chovancům vůbec dovoleno a též sobě nesměli vypůjčovat knihy z městské knihovny. Ve příčině této říkával Allemand: „Ubohé dítě dostane do ruky špatnou knihu, čte, ssaje do sebe jed a je ztraceno.“

(Dále přistě.)

DROBNOSTI.

Sjezd učitelstva česko-moravské vysočiny a přátel zahradnictví a stromoví. Při krajinské hospodářské, průmyslové a národopisné výstavě v Humpolci uspořádán bude dne 3. a 4. září t. r. sjezd učitelstva česko-moravské vysočiny a přátel

zahradnictví a stromoví. Program sjezdu jest tento: 1. Dne 3. září o 2. hodině odpolední: a) O důležitosti ovocnictví; b) Sortiment ovoce pro zahrady, sady a aleje na česko-moravské vysočině přednese pan Karel Němec, profesor zahradnictví vyšší hospo-

dářské školy z Tábora; c) O pěstování, konservování a zužitkování zeleniny — přednese a na vystavených vlastních předmětech ukáže pan Jindřich Havránek, ředitel hospodářské školy z Jičína. 2. Dne 4. září o 10. hodině dopolední. a) Vlastenecký úkol učitele na prospěch hospodářství a průmyslu — přednáška pana Karla Adámka, zemského a říšského poslance z Hlinska. b) O praktickém včelaření — přednese a na vlastních vystavených předmětech ukáže pan Jan Mach říd. učitel ze Zachotína. c) Mužské ruční práce ve škole — přednáška pana Jiljí Nachtmana, učitele z Herálce. O 2. hodině odpolední: Svatba z panství Želivského, pořádá p. Beneš, hudbu upravil Halík. O bezplatné ubytování a společné laciné stravování bude postaráno. Přihlášky ku sjezdu a na bezplatné ubytování i společné stravování přijímá do 25. srpna t. r. jednatelství krajské výstavy v Humpolci. — **V ý k o n n ý výbor výstavy.**

Zápis. Do českého vyššího vychovávacího ústavu sester Dominikánek v Řepčíně u Olomouce; přijímají se budou chovanky počínaje od 1. srpna. Chovanky přijímají se v stáří od 5—18 let, vymínečně i starší. K zápisu přinestež s sebou školní vysvědčení a křestní list. Při zápisu složí 2 zl. zápisného. Měsíční plat za celé zaopatření: byt, stravu, světlo, otop, vyučování čítaje v to francínu, němčinu a housle, obnáší 15 zl. Pro vyšší oddělení přijímají se budou letos chovanky do I. a III. oddělení, jakož i do první a druhé pokračovací třídy, ve kterýchž se vyučovati bude předmětům dle osnovy škol měšťanských, při čemž přihlížeti se bude více ku stránce praktické. Chovankám, jež hodlají vstoupiti do prvního vyššího oddělení, jest podrobiti se zkoušce, která se bude odbývati dne 13. a 14. září. **Účelem ústavu jest:** Poskytnouti dívkám československým vzdělání v potřebných a rozsáhlejších vědomostech, zejména v oboru domácnosti a ženského průmyslu, jakož i vyššího literárního vzdělání směřujícího ku samostatné výživě. **O d b o r y:** a) škola obecná, b) vyšší oddělení literárního vzdělání, c) jazykový a hudební, d) ženských ručních prací, e) domácího hospodářství. — A) S vyšším dívčím vychovávacím ústavem spojena jest pětiletá škola obecná, kterou i externí dívky navštěvovati mohou, za měsíční poplatek 60 kr. B) Na vyšším dívčím ústavu pensio-natu vyučuje se téměř předmětům, jako na vzdělávacích učitelkách; chovankám

poskytne se vzdělání literárního v té míře, že navštěvující všechna oddělení zkoušce učitelské podrobiti se mohou. Externí žákyně platí 2 zl. měsíčně za návštěvu pensio-natu. — C) Jazykům: francíně a němčině vyučuje se v té míře, jak a pokud toho praktická potřeba vyžaduje. Zpěvu učí se chovanky za tím účelem, aby tříben byl vkus a krasocit. Chovanky vedou se k tomu, by dovedly zpívati z not a uměly z paměti písně náboženské i národní. Při hře na piano, citeře a hře na housle přihlíží se k tomu, aby se naučily dovedně hráti. — Učí se též základům theorie hudební. — D) V ženských ručních pracích vedou se chovanky k tomu, aby uměly hotoviti samostatně, prakticky a vkusně předměty obecně potřebné, jako šití šatů a prádla, po případě i práce ozdobné. Zvláštní zřetel bere se ku vyšívání národnímu. Též obrací pozornost ku látání a spravování prádla a šatů s tím vědomím, že se v hospodářství mnoho ušetří, když se správa vykoná náležitě a v čas. Dle přání rodičů jest dívkám možno přiučiti se vaření a žehlení prádla. — E) Náuka o domácím hospodářství spojena jest s praktickým cvičením v kuchyni, při uklidu a při prádla. Všecky chovanky povinny jsou učiti se náboženství, vychovatelství a zdravotnictví.

Sestátnění obecného školství.

Liberální listy učitelské à la „Č. Škola“ ukazují rády na školství španělské a bídu tamnějších učitelů, kteří však ostatně sami vyznávají — jako na př. ještě nedávno v časopise „La Educacion“ —, že tamnější liberálové pro školu nechtějí pranic učinit a co se ve školství stalo dobrého, to že pochází pouze a výhradně od konservativců. Proč pak sobě také listy tyto nepovšímnou alespoň někdy zbědovaného školství italského a bídy tamnějších učitelů? Proto že tam ve školství rozhodují zednáři? — „Škola patří národu!“ tak voláno v Italii za tím účelem, by škola byla úplně vyma-něna z každého i sebe menšího vlivu, jaký na ni kde mělo kněžstvo. Kněz byl ze školy vyhostěn a školám soukromým byly činěny obtíže ty největší a vyhledávány horlivě záminky, by soukromé školy konfessionální mohly býti rušeny. O školství italském, pokud bylo vymaněno z rukou církve, pěny chvalozpěvy veliké, a některé liberální listy německé vychloubaly se, že prý mají tyto chvály plné zprávy o školství italském od znaleců školství, kteří prý cestují po Italii, by tamnější školské poměry z autopsie poznali. A zatím? — zatím nyní

prinášejí samy liberální listy italské články plné nářků, že prý to s veškerým školstvím italským jde kvapně dolů a v celém tom školském apparátě že se rozežírání — rakovina (piaga cancerosa) a to je přece nemoc zlá. — Že školství italskému nevede se dobře, bylo lze souditi i z těch častých hlasů, jež se ozývaly v listech liberálních a jež nežádaly pranic jiného, než aby v Itálii nikdo vůbec nesměl ani zřizovat ani vydržovat obecné a vyšší školy soukromé. — Když však školství italskému nepomohl ani nadšeně přijatý ministr Martini a když ten vůz školský přese všechny reformy a ještě větší projekty nynějšího ministra vyučování — Baccelliho — nechce se hnout z bláta, do kterého zabředl, tu chtějí tomu zbědovanému školství italskému pomoci tím, že je chtějí „sestátit“ a to nejen tak, aby stát měl v rukou vrchní řízení a nejvyšší dozor nade vším školstvím, nebo to všechno má už nyní, nýbrž aby sám dosazoval všechny učitele, vyplácel služné a nikdo jiný mimo stát aby do věcí školských neměl co mluvit, ani obce ne. To prý musí nyní býti heslem všech, kdož to se školstvím dobře míní, hlavně prý ovšem učitelstva, nebo jinak prý nebude lze vyléčiti tu rakovinu, jež prý zachvátila vyučování veřejné (tedy nikoli školy soukromé). Školství italské prý se ocitlo na srázné šikmé ploše a sřítí prý se rychle do propasti, tak že prý je nebude lze zachránit jinak, než podnikne-li se jeho reforma hned od základů (ab imis fundamentis); flastry (jako na př. reforma ústavů učitelských) prý už více nepomohou, spíše prý nemoc ještě zhorší. (Srov. „Il nuovo Educatore“ čís. 38. str. 312.).

Vyučování náboženské. „Tři části měl chrám jerusalémský,“ praví biskup Ketteler, „předsín, svatyně a nejsvětější. Tři stupně má cesta, po které se dítě vyučováním náboženským vede k Bohu. Stupeň učení se nazpaměť jest důležitý; ale to jest pouze předsín. Porozumění pravdám, které Bůh zjevil, jest důležitější; ale tím není duše dítěte ještě u Boha, to jest teprv svatyně, kteráž vede k nejsvětějšímu. Nejsvětějším — jest odevzdání vůle Bohu skrze lásku.“ — „Vyučování náboženské,“ dí právem provincialní školní rada Heiland, „je-li takové, jaké býti má, netáhne-li se, jako se bohužel nejednou stává, pouze k hlavě a paměti, nýbrž jde-li ze srdce a proniká-li k srdci, jest vrcholem všeho vyučování a korunou všeho vzdělání školního.“

Netahejte děti za uši. V časopise něm. „Hygienu ucha“ vypravuje jistý lékař následující pozoruhodný případ. Chlapec zdravý a silný byl několikrát po sobě zatáhnout za ucho. Po krátké době ukázala se v levém jeho uchu krev, kteráž vycházela ze zraněného bubínku, a hoch byl zachvácen lehkou závratí. Po 36 hodinném prýstění krve z ucha objevil se hnis, tepna hochova počala bít prudčeji, závrať stala se mnohem silnější a teplota těla klesla rychle ze 36·9 na 36. Za týden byl hoch na prkně. — Sekcí bylo zjištěno, že se od zkažené krve zanítila membrana a porušily mozkové blány a že nákaza vnikla až do plic.

Podivný rozsudek. Ve Vídni povolala matka jedné žákyně učitelku z učebny na chodbu a hrubě jí vynadala. Učitelka matku žalovala pro urážku na cti a soudce prohlásil rozsudek osvobodovací, ježto prý učitelka na chodbě budovy školní nebyla úřední osobou. (Uč. Nov.) V. P.

Ta mládež. V kterémś předměstí ve Vratislavi vymáhali si hoši lepší vysvědčení propouštěcí a sice na bílou sobotu — am Sonnabend vor Ostern — hřmotíce tak, že musili být vystrčeni na ulici. Tam ale milí hoši, zapálivše si doutníky, vedli svoji dále. Došlo až na zatýkání. Také prý po učitelích házeno kame ním a okna vytloukána. — 1.

Aby nevyšli z cviku! Od některého času bývají zase leckde vtipy na kněze a učitele. Nejnověji tak v „Ottově laciné knihovně“. Tam pan spisovatel Herites líčí kněze, při nejmenším jako takového, který nemá ani pojmu o svatých obřadech církve naší. Tak praví se tam o knězi, který křtí: „Pospíchal také s obřadem, aby měl jej v čas s krku a nezmeškal svou hodinu, kdy zasedal s kolegou a učitelem k preferanci při sklenici plzeňského.“ — Učitel právě v tomtěž vypravování „Všední zjevy“ líčen jako člověk, který se musí od své manželky dáti věsti. Dále líčen tam (na str. 158.) jako záletník. — V „Besedách Lidu“ v čís. 15 jsou „vtipy“ ze školy. Opravdu „podařené“. Podáme ukázkou: Katecheta: „Jak se jmenoval onen zlý král, co dal zabít pacholata Betlémská?“ Žák: „Herites“ (český spisovatel). — Uvedu ještě „vtip“: Učitelka: „K čemu máme u očí víčka?“ Žák: „Abychom mohli spát.“ — Doporučuji tomu pánovi, který ty „vtipy“ ze sebe vymačkal — že by snad se udály ve škole, je pravdě nepodobno, — by spal jako zajíc bez zavřených víček. Zajisté, že ostane velice osvěžený. — Dou-

fáme, že tato malá připomínka dostačí, aby nakladatelství Ottovo, nepřipouštělo tako výchto věcí do spisů, jež můžeme říci zcela určitě, z největší části kněží i učitelé odebírají a podporují. Jinak, budeme věděti, co jest naší povinností. V. P.

„Mravně-náboženská“ výchova a nikoliv „nábožensko-mravní“ vtlačila opět špičaté péro panu J. do ruky. Pojednává o ní se „svého“ stanoviska v 17. č. „Fr. paed. Bl.“ Rozlišuje úzkostlivě mezi obojí a snaží se dokázati, že náboženská výchova samojediná k mravnosti nevede. Že náboženství samo k mravnosti nepoukává, viděti prý na Hindech, kteří vdovy upalují jen proto, že jim tak jejich náboženství káže. — „Die Hindu, die aus Religiosität die Witwen verbrennen, also aus Religiosität morden, lehren, wohin man käme, wenn eine rein religiöse Erziehung platzgriffe.“ Tahle argumentace byla by velmi naivní, kdyby nebyla — horší. Či jest to pouhá naivnost, když někdo stotožňuje důsledky náboženství divochů s důsledky náboženství Kristova? a tím samým jedno i druhé zavrhuje? Ostatně nechceme polemisovat na tomto poli s J. ve „Vychovateli“, byla by to polemika marná a listu našeho nedůstojná. My pouze konstatujeme naproti vývodům ve „Fr. paed. Bl.“, že nikoliv učitel, ať duchovní ať světský, jako učitel, nýbrž že celý ten školní zákon přiči se výchově nábožensko-mravní, jak již nedávno (v č. 95. ze dne 25. dubna t. r.) dobře podotkl a rozvedl „Čech“. My se pro ten již celé čtvrtstoletí platný zákon, pro tu „mravně-náboženskou“ výchovu u nás nerozehřejeme, nechť již se velebitelové zákona toho přes tu chvíli s pathosem velikým táží, zdali se „lid u nás v posledním desítiletí, kdy totiž ovoce té nové školy dozrává, mravně-nábožensky zkazil?“ Jen schválně slepý nemůže toho „ovoce“ neviděti. P. J. dělá již nejen slepého, nýbrž podle receptu nyní běžného poukazuje na „klerikální“ školství v Belgii, kdež prý se vyučuje dávno již nábožensko-mravně (jak dávno jest tomu, co v Belgii přestali ve školství vládnout neobmezeně bratři zednáři? Red.) a výsledek? „Belgien ist das klassische Land der Arbeiteraufstände und furchtbaren Volkselendes.“ Kdo žene dělnictvo do vzpoury a do bídy, víme dobře a i J. ví, že lid dbalý zákona Božího nevzpírá se zákonům lidským. Ale my poukazujeme

naproti této plané sofistice na bezbožeckou výchovu školní ve Francii, na řádění zednářů v Italii a — výsledky té výchovy a toho řádění! a dokládáme s J.: „Aus den Erfahrungen kann man die Wahrheit schöpfen.“ —1.

Z přednášek roztržitých profesorů: — O Maďarích všeobecně se ví, že vymírají, a nebylo by o nich už ani památky, kdyby se vůbec nebyli narodili.

Lid na horách bydlící živí se nejvíce brambory a slámou, z níž pletou šňůry na slaměné klobouky.

Mnohá místa ve střední Africe jsou tak neznámá, že se o nich vůbec nic neví; největší zásluhu o to má náš krajan Dr. Holub.

Anglické jehly jsou tak tenké, že se mohou nejtenším uchem jehelným protáhnouti.

V Indii žijí slonové, kteří nejen že dožijí se věku i 400 let, nýbrž i klávesy se z nich dělají.

Je to věru škandal, jací kubíci se teď derou do škol; dříve by o jinak. Za mých časů nešel každý osel studovat — já byl z celého okresu jediný.

Na lékařské fakultě přednášel profesor o souchotinách a mimo jiné pravil: „Ta nemoc nejvíce mladému věku jest nebezpečná. Lidé v pokročilejším věku vydrží se souchotinami třeba až do smrti.“ A jindy zase pravil: „V stáří přibývá životních sil, proto se dočká mnoho kmetů vysokého stáří.“ A opět jindy: „Kouření jest již proto škodlivé, poněvadž je žádný profesor ve škole trpěti nesmí.“

Jednou hráli v nemocnici pacienti v karty, aby si ukrátili dlouhou chvíli. Najednou slyšice kročeje, skočili do postele. Ve spěchu se však stalo, že si postele spletli. Souchotinář ulehl do postele vodnatelného, a vodnatelný na lůžko souchotinářovo. Přišla visita. Profesor s posluchači přistoupiv k souchotináři, nad jehož hlavou tabulka vodnatelného visela, vykládal: Vidíte, pánové, to je zvláštní úkaz: tento vodnatelný byl včera plný vody a nadmutý; dnes jest znamenitě zhublý. Zbude-li mi na konci semestru času, vysvětlím vám toho příčinu.“ U lože vodnatelného, nad jehož hlavou visela opět tabulka souchotináře, pravil: „Tady máte, pánové, zrovna opácný úkaz; příčinu toho případu uslyšíte teprve příštím rokem.“ Učená visita odešla, a nemocní se dali do nehorázného smíchu.

Spisy redakci zaslané.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva českoslovanského. Ročníku I. vyšel seš. VIII. Redaktor Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána v Praze. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba). 1894.

Obzor: Red. a vyd. VI. Šťastný v Brně. R. XVII. čís. 14.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. č. 14. s „Kalendářem pro živé a mrtvé duše“. Roč. X. seš. 7

Hrvatski učitelj. Časopis za sredje i pučke škole. R. dr. Ivan Matica. R. XVIII. č. 14.

Didaktika obecná. Pro ústavy učitelské napsal Dr. Xaverius Blanda, c. k. ředitel paedagogia pražského. V Praze. Nákladem knihkupectví B. Stýbla. Cena 1 zl. — O knize této promluvíme brzy více.

Konkursy.

V Chotěbořském okresu školním obsadí se definitivně: **1.** Místo řídícího učitele při dvoutrídni obecné škole v Počátkách s ročním služným dle třídy IV. platův učitelských. Naturální byt je ve školní budově. Uchazečům jest se prokázati způsobilostí k vyučování katolickému náboženství. **2.** Místo učitelky při pětistrídni obecné škole v Libici s ročním služným 500 zl. **3.** Místa podučitelů při obecných školách v Polničce, Uhelné Příbrami, Světnově, Škrdlovicích a Vojnově Městci s ročním služným 400 zl. **4.** Místo podučitelky při pětistrídni obecné škole v Borové s ročním služným 400 zl. **5.** Místa podučitelů při obecných školách v Bestvině, v Heřmani, Hoješíně, Jitkově, Kraborovicích, Malé Losenici, Malči, Modletíně, Počátkách, Radostíně, Sedletíně, Sopotech, Stržanově, Střížově, Hor. Studenci, Šenfeldě, Vepřové a ve Ždírci s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 22. července do 6 neděl.

V Lounském školním okresu obsadí se: **1.** Místo učitele při trojtrídni obecné škole ve Smolnici se služným ročních 500 zl. od 1. ledna 1895. **2.** Místo učitele při trojtrídni obecné škole ve Vrbně se služným ročních 400 zl. r. č. **3.** Místa podučitelů při obecných školách v Opočně a v Panenském Týnci se služným ročních 400 zl. r. č. **4.** Místa podučitelů v Dobroměřicích, v Lišťanech, v Netlukách, v Pochvalově, Slavětíně, v Stradonicích, v Telcích, v Toužetíně se služným roč. 350 zl. r. č. — Žádosti od 24. července do 6 neděl.

V českém školním okresu Sušickém obsadí se definitivně: **1.** Místo řídícího učitele při obecné škole v Žichovicích s požitky dle IV. třídy platů a s bytem ve školní budově nebo zákonným příbytečným; k místu tomu třeba prokázati způsobilost vyučovati podpůrně náboženství katolickému. **2.** Dvě místa podučitelů při obecných školách v Soběšicích a Velharticích, každé se služným roč. 400 zl. **3.** Devět míst podučitelských při obecných školách v Bukovníku, Cimicích, Havňovicích, Kadešicích, Ostružně, Podmokách, Svojšíicích, Žihobečích a Žichovicích s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 24. července do 6 neděl.

V českém školním okresu Lanškrounském obsadí se tato místa definitivně: **1.** Místo definitivního učitele při obecné 5tríd. škole v D. Dobrouči. **2.** Místo učitelky po případě učitele při obecné 5trídni škole ve Výprachticích. **3.** Místo def. podučitelů při ob. školách v D. Dobrouči a D. Čermné. D. Dobrouč a Výprachtice dosud jsou vřadeny do II., Čermná do III. tř. služného. — Žádosti od 27. července do 6 neděl.

OBSAH: Methoda u vyučování náboženství. Podává duch. prof. Fr. Horáček. (Dokončení.) — Relief a basrelief. Píše Fr. Vaněček. (Pokračování.) — Obrazy z dějin vychovatelství. V. Jan Josef Allemand. Upravil Fr. Pohunek. (Pokračování.) — Drobnoti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Ep. knihkupecům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Relief a basrelief.

Píše Fr. Vaněček.

(Dokončení.)

V.

Čím jsem měl počítí, tím skončím, totiž s poznámkami ku apoštolskému vyznání víry a svátostem. Obrazec a protiobrazec lépe vyniká při desateru, a lépe na něm lze znázorniti možné zkrácení bez újmy obsahu. Však i v apoštolském vyznání lze mnohou větu vynechati, protože jest zbytečnou ve knížce tak krátké, jakou má býti katechismus.

První článek jest velmi dlouhý v části jednající o pádu člověka. Následky prvotního hříchu se líčí dvakráte: jednou na Adamovi, po druhé na potomcích. Následky u obou jsou *tytéž*; jest třeba dítěti je vpravovati *různými větami*? Co ztratil Adam na těle a duši, ztratili jsme také my. Čím byl Adam vyzdoben z dobroty Boží, tím jsme měli býti vyzdobeni i my. Čím i delší se zdá býti výklad následků prvotního hříchu, tím těžší ku pochopení. Katechismus jmenuje následky hříchu u Adama a uvádí 3 následky pro duši (a, b, c) a 3 následky pro tělo (a, b, c) a pokračuje, že hřích Adamův způsobil mnoho zlého také nám na duši (sub a) sub b) a na těle též sub a) a sub b). Dle zevnější souzeno uškodil hřích prvotní nám ve 2 věcech, kdežto Adamovi, ve třech ohledech na těle a duši ublížil. Nemusí dítě distinguovati mezi dary nadpřirozenými a mimopřirozenými (supra a a praeternaturalia) a lze k vůli jasnosti obé spojití a vylíčiti člověka přirozeného a člověka obdařeného dokonalostmi duševními a tělesnými, kteréž pádem prvním se ztrácí Adamovi i potomkům. Druhý a lepší Adam nám získává vykoupením, co Adam ztratil a sice jednu část hned (milost), druhou část na věčnosti (nesmrtelnost těla, zdokonalení rozumu atd.)

O andělech není jasně v katechismu řečeno, proč je Bůh zkoušel. „Bůh anděly zkoušel, *zda*li obstojí ve svatosti, aby dobřími a blaženými zůstali na věky,“ což není jasné pronesení pravdy. Aby si andělé *věčnou blaženost zasloužili*, Bůh je zkoušel. Tak jako i Adam si poslušností měl zasloužiti milosti mu darované. Paralela mezi zkouškou andělů a prvních rodičů více vyniká, její podobnost se v paměť lépe vryje.

Příbuzné pravdy mohou býti příbuznými větami vyjádřeny a tím se stávají lehčími ku pamatování.

Při článku čtvrtém lze spojití mimoděk tajemství bolestného růžence a tak 2 věci jednou větou odbyti. Katechismus dí: trpěl na těle mnoho strastí a bíd, byl bičován, trním korunován a ukřižován. Zde lze bez prodloužení a ublížení věci říci: krví se potil, byl bičován etc. a jsou již nacvičena tajemství bolestného růžence. Obtíže působí výklad dosti učinění, vykoupení a spasení. Zde krásně a pochopitelně si počíná Mey ve svých katechesích. Jeho veršík: „Was Adam verdorben, hat Jesus erworben“ mi při katechési IV. článku víry býval vodítkem. Katechismus spojuje dvojí výklad v jedno a dí: Ježíš Kristus nás *vykoupil a spasil* t. j. (následuje výklad) Zde by bylo na místě každé slovo zvlášť vyložití. Nemá-li každé slovo zvláštní výklad míti, pak by postačilo toliko jedno. Dílo vykoupení jest krátce vyloženo. Lépe si počínal v této části Laužecký, který přirozenějším postupem vyvádí pojem dosti učinění a vykoupení a věčného kněžství Páně. Laužecký také podává slovní výklad slovesa dosti učiniti. Mnohdy v katechismu etymologie mnoho usnadní právě protože děti mají malou zásobu slov, musí se jim uvéstí slova méně známá se slovy známějšími.

Při výkladu učení o církvi uvádí katechismus zcela jednoduše a pochopitelně trojí úřad, který Pán Ježíš apoštolům odevzdal. Děti si snadno pamatují obsah jednotlivých úřadů i slova, jimiž úřad svěřen byl. Tatáž pravda se vrací ještě jednou v katechismu a sice při svátosti svěcení na kněze. Zde se uděluje moc kněžská, která v trojím úřadě Páně záleží, neboť jest pokračováním činnosti Páně. Moc kněžská se při svátosti svěcení na kněze ve 3 bodech vypisuje, které jsou opsáním trojího úřadu. Zde lze použití opět zjednodušení bez újmy obsahu.

Svátosti jsou lehké pro děti, ježto vystupují dosti průzračně 3 body při každé z nich: ustanovení, znamení, milost. Definice však by se daly snad zjednodušiti. Slavný Kristof Schmied říkával, že pro děti puntík není nikdy brzy. Měl úplně pravdu. Čím kratší věta, tím dítěti srozumitelnější. Kdyby bylo možno sestaviti katechismus ze samých hlavních vět, byl by nejsnadnější. Dlouhým cvičením se sice paměť vycvičí, ale rozum nemívá z toho užitku. Kde pracuje paměť, nepracuje rozum tou měrou jako paměť a obráceně. Krásně tuto myšlenku rozvádí Manning ve spisu: *Eternal priesthood* (o věčném kněžství) v hlavě 14, v níž mluví o kazatelství a jeho překážkách (str. 183.): „Myslíme ve slovech, a každá myšlenka odívá se, jakmile povstává v duši. Dopracujeme-li se myšlenky, dopracujeme se také smyslného vyjádření ve slovech, a pronesení jazykem následuje dle zákona přírody. Hlavní překážkou jest nedostatek myšlení. Čteme a opisujeme myšlenky jiných, kteréž proto nejsou naše, přivlastňujeme si je pamětí. *Však paměť není myšlenka*; mysliti a vzpomínati v tutéž dobu, jest dar několika málo lidí. Můžeme dobře důvěřovati paměti a dobře myšlení; však oba processy myšlenkové brání sobě na vzájem a nedají se bezpečně sloučiti. Když lidé si vzpomínají, přestávají mysliti, a když rozum myslí, chábne paměť.“ Když u velkých lidí paměť zahání myšlenku, tím spíše dítě, zápasí-li s pamětí — nepochopí věc. V začátku téže kapitoly mluví Manning o slovech Páně jako vzoru nedostižném: *Krátkost, prostota, jasnost* slov Páně jsou kazateli vzorem, jako Jeho život jest vzorem pastýři jeho stáda: řeči sv. Štěpána, Petra, Pavla, v knize „skutků apoštolských“ jsou prodloužený Jeho hlas.“ Vezmeme-li tento vzor za měřítko jednotlivých definicí katechismu, shledáme, že to není pokračování v krátkosti, jednoduchosti o prostotě slov Páně. Komorník královny aethiopské nedovedl by definovati svátost křtu. ale znal význam její. V definici křtu lze dobře vynechati, že křtěnec bývá v Kristu Ježíši jako nové stvoření k životu věčnému znovuzrozen, neboť všechny

svátosti působí z moci Ježíše Krista, jak vyloženo ve článku o svátostech vůbec „Slova „očistěn“ a „posvěcen bývá“ obsahují v sobě znovustvoření a uspůsobení ku životu věčnému.

Pleonasmus jest v definici lítosti: bolest již v sobě přirozeně zavírá oškli-
vosť. Na mnohých místech by bylo možno spokojiti se toliko s textem Písma
a nemořiti děti textem katechismu. Ku př. v článku o sv. přijímání: Kristus Pán
rozkázal věřícím tuto svátost přijímati: 1. Aby s ním vešli v nejužší spojení;
2. aby vzali závdavek slavného z mrtvých vstání. Texty při jednotlivých bodech
uvedené vyjadřují rozkaz Páně slovy Jeho a netřeba je vkládati jinými slovy
v text katechismu. Výklad slov Páně objasní dítěti potřebu přijímání více než
cvičení slov katechismu nazpaměť.

Vůbec účinky jednotlivých svátostí by se daly hlavně texty Písmá sv. za-
pamatovati. Ku př. účinky posledního pomazání jsou obsaženy slovně v textu sv.
Jakuba: 1. uzdravuje nemocného, 2. polehčuje mu, a 3. působí odpuštění hříchů
pod známými podmínkami. Že poslední pomazání rozmnožuje milost Boží, jest již
obsaženo ve všeobecné stati o svátostech, kdež bylo řečeno a vyloženo, že svá-
tosti buď udělují, rozmnožují milost Boží. Lze opět katechismus zjednodušiti a
věci neublížiti. Zůstává lhostejno, má-li dítě v paměti užítky posledního pomazání
spojeny se slovy sv. Jakuba aneb se slovy katechismu, které zaujímají 10 řádek,
kdežto slova sv. Jakuba toliko 4 řádky.

Čím déle by článek trval, tím méně by měl čtenářů, proto končím. Jedno
přání však má s pisatelem velmi mnoho kněží totiž: aby byly jednotlivé částky
katechismu předmětem pastorálních porad. Každý katecheta má při některé části
svou zvláštní praktiku, kterou lehkým způsobem dětem věc znázorňuje. Každý
účastník pastorální konference má zájem na otázce a spolu z ní může mít užitek.

Jednomu člověku nezdaří se tolik obrátů methodických jako desíti. Kate-
chetická lektura 10 účastníků jest pestřejší a rozsáhlejší než jednotlivcova. Co
krásného a dobrého kniha má, utkví v paměti čtenáři a ústní sdělení v hovoru
konferenčním jest jednoduché, živé a nenamahá, kdežto čtení spisů jest vždy
pracné.

Národ, církev, škola.

Přednesl ve schůzi slavnostní (30. 7.) na prvním sjezdu katolíků česko-slovanských 1894. v Brně

Frant. Pohunek.

Vedle otázky socialní, která nyní hýbe celým světem, není snad otázky
druhé, kteráž by byla tak důležitá a tak dovedla mysli rozčiliti, jako *otázka
školská*. Je nad míru důležitá tato otázka, protože od toho, jak jsou školy zřízeny
a jak se v nich mládež vyučuje a hlavně pak vychovává, závisí aspoň z veliké
části štěstí nebo neštěstí pokolení budoucích, národů, církve i států. Že pak
mysli rozčiluje, jakmile se jen o ni zavadí, neděje se zajisté ani tak proto, že na
školu činí nároky: rodiče, národ, církev, stát a že se tu jedná o vymezení či
ohrazení kompetence, by se dostalo každému, což jeho jest, nýbrž hlavně proto,
že se z kulturní této otázky dělá neprávem otázka politická, do které se vnáší
zároveň i všecko politické strannictví, a že pak právě proto o školní otázce mluví
a píší často lidé, kteří školy — najmé obecné —, její úkolu a její potřeb ne-

znají, lidé, jimž jest věcí nejhlavnější, by škola byla v područí jejich politické strany a sloužila jejich účelům politickým.

Proto mám za to, že ctěný přípravný komitét tohoto *prvního* sjezdu katolíků českoslovanských učinil dobře, že za předmět řeči v oboru školském určil thema: národ, církev, škola, neboť jest to thema velmi důležité, ale zároveň v nynějších bojích politických — i choulostivé, protože mnozí na školu hledí jenom očima politickýmá, ačkoli *škola do politiky vtahována býti nemá*.

Nebo co jest škola? Právo a povinnost děti vychovávat náleží rodičům. Do jejich srdcí, zvláště do srdcí matek, vštípl Bůh vědomí povinnosti a pak i cit lásky a přichylnosti, by pečovali o tělesný i duševní život svého dítěte. Ptejme se obecné zkušenosti, naslouchejme hlasu přírody, ptejme se všech moudrých zákonodárců ptejme se Zjevení Božího, a odevšad uslyšíme jako odpověď, že právo a povinnost dítě vychovávat mají rodiče — právo, kteréž jim nesmí nikdo vzíti, povinnost, kteréž je nemůže nikdo sprostiti.

Rodina byla proto též prvním a z počátku také jediným ústavem vychovávacím, první a jedinou školou dítěte, a první školou dítěte, školou nad jiné důležitější, zůstává až po dnes. Když však během času nastala potřeba obsáhlejšího vědění a umění a když rodiče neměli buď kdy neb neuměli dětem svým je vštípit, svěřovali úkol ten zvláštnímu učiteli. Nemohly-li však neb nechtěly-li jednotlivé rodiny vydržovat dětem svým učitele zvláštní, tu se spojilo více rodin dohromady a zjednaly dětem svým učitele společného, k němuž pak svoje děti posílaly. — Tak povstala škola. Škola je tedy výpomocným ústavem rodiny a toho má být vždy pamětliva.

Pojďme však dále. Rodiny, které svěřují své děti k vyučování a vychovávání škole, jsou jakožto společnosti domácí (societas domestica) i se svými dětmi zároveň členy společností větších, členy obzvláště *národa a církve* a v příčině této mají povinnost, by svoje děti vychovávaly v jazyku a duchu národa, v němž se zrodily, a v duchu církve, ku které patří. Rodičové čeští a katoličtí mají tudíž povinnost vychovávat děti své po česku a po katolicku; svěřují-li pak děti své škole, mají nejen právo, nýbrž i přímo *povinnost* žádat, by škola činila podobně, by tudíž děti jejich vyučovala a vychovávala po česku a po katolicku t. j. řečí českou, v duchu českém a v duchu náboženství katolického — a povinnost tuto mají rodičové k dětem svým, k národu svému, k církvi své!

Že se má veškeré vyučování a vychovávání zvláště ve školách nižších, kde děti z pravidla neznají žádného jazyka cizího, díti v jazyku mateřském, tedy u dětí česko-slovanských v jazyku česko-slovanském, to jest požadavek tak přirozený a samozřejmý, že nemůže nikomu, kdo soudí rozumně a spravedlivě, ani na mysl připadnout, že by se vůbec mohlo díti jinak, protože jest řeč, kterou se děje vyučování, nikoli cílem, nýbrž prostředkem vyučovacím, a má-li dítě ve škole prospívat, musí mu tento prostředek být znám, musí ho umět užívat, nebo jinak by ve škole duševně zakrnělo.

U nás však jest bohužel ještě až dosud nutná toho potřeba, stále a stále opakovati a stále žádati: dítě české patří do české školy, pro děti české má býti zřízen dostatečný počet českých škol a je to naprosto nepaedagogické, je to přímo hříchem páchaným na dítěti i na národu, k němuž dítě patří, když musí dítě chodit do školy, kdež se naň mluví jazykem cizím, jemuž nerozumí, a působí v duchu, jakýž není duchem rodiny a teprve ne duchem národa, k němuž dítě patří. Tolik prozatím o stránce národní.

Co pak se týče stránky náboženské, tu žádá svoboda svědomí — a na svobodě svědomí si přec doba naše mnoho zakládá — tu tedy žádá svoboda svědomí, by rodičové měli právo, jak sami své děti vychovávat, tak i ve škole dát vychovat podle zásad téhož náboženství, k němuž náleží jak oni sami, tak jejich děti, z čehož plyne nutně, že škola pro děti rodičů katolických má být veskrz proniknuta duchem náboženství katolického, čili slovy jinými: pro děti rodičů katolických hodí se jen škola katolicky-konfessionální! Tak toho žádá paedagogika, kteráž nás učí, že výchova má být jednotná, tak spravedlnost, tak svoboda svědomí!

K témuž výsledku dospějeme, obrátíme-li se od rodičů k dětem. Nebo ptáme-li se, v jakém poměru jest škola k dětem, odpoví nám jistě každý, že jest škola pro děti a nikoli naopak děti pro školu. — Je-li však škola pro děti, musí se také řídit podle dětí, musí být nutně přizpůsobena jejich národnosti, jejich náboženství, jejich vědomostem atd. a to právě tak přizpůsobena, jako musí oděv, kterýž máme nositi, přizpůsoben býti tělu našemu a pak i účelu, k jakému má sloužit. — Žádné dítě zajisté nepřichází z domu otcovského do školy ve stavu takovém, by se duše jeho podobala čistému, prázdnému papíru, na nějž dosud nebylo pranic napsáno, spíše s sebou přináší velmi mnohé už pojmy a dojmy ze svého života dětského, přináší s sebou zvláště řeč už značně vyvinutou a mnohé představy a pojmy náboženské, a je-li to dítě rodičů zbožných, i mnohé věci z náboženské praxe.

Co tu může být přirozenějšího, než že škola, kteráž jest podle svého původu a svého určení pomocným ústavem rodiny, na daném tomto základě dále buduje, mluvíc k dítěti řečí jeho mateřskou a působíc na ně v duchu podobném, v jakém na ně bylo a také mělo působeno býti v domě otcovském? — Což tu může být přirozenějšího, než že škola, kteráž jest zřízena pro děti a která existuje jen k vůli dětem, těmto dětem se musí přizpůsobit? — Jako tudíž závisí hlavně od dětí, jejich schopností a vědomostí, mnoho-li a jakého učiva může škola zpracovat, a jako závisí, jak výběr učiva, tak z valné části i také metoda vyučovací od povolání neb zaměstnání, pro něž má škola žáky odchovat: tak závisí i duch, jakýž má celou školu ovládat od národnosti a náboženství žáků, jakož i od toho, co z nich má jednou být.

Jaké povolání neb zaměstnání si žák ve věku pozdějším zvolí, nebo do jakého bude snad vehnán různými okolnostmi, toho škola — najmě obecná — ovšem neví a věděti nemůže. Dvě věci však ví — neb aspoň vědět má — každá škola jistě a věci ty jsou: že dítě ať se stane čímkoli, ať žije v bohatství nebo v chudobě, má být zdárným synem, zdárnou dcerou svého národa a zdárným synem, zdárnou dcerou církve. A v tomto směru a k tomuto cíli musí škola pracovat.

Důležitou zásadou paedagogickou jest, že má výchova být *individuální*, t. j. že má vychovatel přihlížeti pilně k osobním vlastnostem, náklonnostem a zvláštnostem svého chovance a podle těchto, že má naň hledět působit. Jako má však každý jednotlivec některé svoje osobní zvláštnosti a svoje známky charakteristické, tak má i každý národ ve své povaze, ve svém způsobu nazírání, ve svých zvycích a obyčejích něco zvláštního, čímž se liší podobně jako řečí svou od národů jiných, a což tvoří jeho individualitu národní.

Má-li tudíž zásada individualnosti, na níž si moderní paedagogika, ač jí nevynašla, tolik zakládá, úplné dojít platnosti, musí jí být šetřeno i vzhledem k žákově národnosti a zásada obecná musí pak zníti: výchova budiž národní! a národní bude, když bude mládež učit milovat národ, k němuž patří, a všechno,

jest národu tomu milé a vzácné, když bude dbáti zvláštní povahy a potřeb národa, jehož mládež vychovává, když jí bude stavět před oči opravdové ctnosti slavných předků a ji takto pobádat k pilnosti, pracovitosti a ctnostnému životu, by se z ní stali řádní lidé, kteří by jednou národu i vlasti mohli prokázat platné služby.

Má-li však být výchova ve školách našich v pravdě národní a národu i dětem prospěšnou, musí být zároveň v pravdě křesťanskou, poněvadž veškerá naše kultura a veškerá bytost našeho národa proniknuta jest duchem křesťanským a s ním tak srostlá, že co se děje na úkor a škodu našeho náboženství, děje se zároveň i také na škodu naší národnosti. Z toho plyne nutně, že výchova ve škole nesmí být národní ve smyslu tak zvaného „nacionalismu“, který v národnosti spatřuje to nejvyšší, křesťanské náboženství z výchovy vylučuje a vede k nevěře, kteráž jest neštěstím národa každého, nýbrž národní ve smyslu křesťanském učí milovat vlast a národ a všechno, co jest národu drahé a vlasti prospěšné, a při tom nikterak nezapomínajíce na vlast nebeskou, nebo „systém výchovy národní,“ pravil Disraeli, „kterýž nespočívá na náboženství, značí národní neštěstí, zhoubnější pro národ nežli pro církev.“

A tudíž uvažujem poměr školy k rodině, ať poměr její k národu, vždy přicházíme k témuž důsledku a důsledkem tím jest: že škola, má-li prospívat a má-li plnit řádně úkol svůj jak vzhledem k rodinám tak vzhledem k národu, nikdy se neobejde bez *náboženství*. Z toho však plyne dále a to s konsekvencí neúprosnou, že nesmí být škola, má-li vůbec plnit úkol svůj, odloučena od církve, kteréž jediné právem přísluší vyučovati pravdám sv. náboženství. Ano škola musí vždycky zůstatí ve přátelském svazku s církví a to z příčiny hlavně *dvojí*: předně proto, že má církev na školu *právo* a to *právo božské* a *právo historické*; za druhé pak proto, že školy, najmě nižší, nikdy nebudou moci řádně dostáti svému úkolu bez pomoci církve a proto budou na její pomoc vždy odkázány.

Církev jest od Krista zřízená učitelka a má poslání ke všem národům, nebo rozkaz Kristův daný apoštolům a v nich celé církvi zní zcela určitě: „učte *všecky* národy!“ — „učte je zachovávat všecko, cožkoli jsem přikázal vám!“ Zní-li rozkaz Kristův universelně, bez obmezení, musí i právo církve z rozkazu toho vyplývající býti neobmezené, pozitivní právo. Církev tedy učí a vychovává mocí práva Božího (*jure divino*), mocí práva, kteréž jí nikdo nesmí vzíti, protože jest právo to částí její bytosti a částí účelu, pro který právě byla zřízena.

Má-li však církev právo a povinnost učit *všecky* národy bez jakékoli výjimky, má rovněž i právo vyučovat ty, jimž byl Kristus zvláště milým přítelem a o nichž pravil: „nechte maličkých přijíti ke mně a nebraňte jim.“ — Děti katolické přijala pak církev skrze křest svatý za svoje údy, stala se duchovní jejich matkou, nabyla nad nimi zvláštního práva, zároveň pak vzala na sebe i povinnost pečovat o jejich křesťanské vychování. Jsou-li tudíž ve škole děti katolické, má církev nejen právo, nýbrž i povinnost domáhat se toho, aby tam byly vychovávány po katolicku, zároveň pak právo moci se přesvědčit, zdali se tak děje skutečně, a toto právo její jest právo božské, právo, jehož se nikdy nesmí vzdát.

Vedle práva božského má však církev na školu i právo historické, jež si získala bezmála už skoro dvoutisíciletou blahodárnou činností učitelskou a vychovatelskou ve škole i mimo školu. Po celých skoro patnáct století ujímala se církev skoro jediná vychovávání národů; ona jediná zřizovala a spravovala školy všeho druhu od nejjednodušší školy elementární až ku školám nejvyšším. Církev jest matkou nejen tak zvaných škol katechetických, škol klášterních a kathedrálních.

nýbrž matkou zvláště školy obecné, školy pro děti lidu, kteráž již svým umístěním ukazovala ku svému původu, neboť stávala v nejbližším sousedství fary a kostela. Na půdě církve vyrostla i první škola průmyslová, na půdě církve vyrostly i ústavy ku vzdělání učitelů, nebo první školu průmyslovou a první seminář učitelský zřídil ve Francii zakladatel kongregace bratří školních Jan Křt. de La Salle a to o celých sto let dříve než byl kde zřízen první podobný ústav státní.

Církev jest tedy Kristem zřízená učitelka národů a svou činností vychovatelskou stala se matkou všeho druhu škol. Proto má na školu jistá práva. Avšak nejen to, Církev jest strážkyní zjevené pravdy Boží a v této pravdě má nejvznešenější látku učebnou, nejlepší a věčně platné vychovatelské zásady a nejlepší prostředky vychovávací. Zároveň pak určuje na základě této pravdy jasně a spolehlivě cíl a úkol výchovy.

A právě proto, že církev stanoví určitě a spolehlivě cíl a úkol výchovy, že má nejlepší vychovatelské zásady a nejlepší vychovatelské prostředky, jež není možno ničím nahradit, nebude se škola, bude-li vůbec chtít vychovávat, nikdy moci obejít bez pomoci církve a každý systém vychovávací, který nebude zbudován veskrz na pevných základech náboženství křesťanského, bude buď docela pochybený, nebo jednostranný a nepovede k žádoucímu cíli. Napsal-li tudíž známý protestantský paedagog Gräfe, že pravá výchova nemůže být jinou než jen křesťanskou, napsal, tuším, pravdu; vždyť musil vyznati i sám Diesterweg: „Vědění a umění nejsou věci nejhlavnější; jsou důležitý jediné tenkrát, když zbožnost nejen nevyklučují, nýbrž podporují.“ Ano, rozumové, aesthetické a nábožensko-mravné vzdělání a vychování nesmějí se od sebe odtrhovati, nýbrž „mají a musejí,“ jak pověděl pěkně Amos Komenský, „jíti pospolu, proto že na tom trém všecka podstata přítomného života, všecka příprava budoucího záleží (Did. 19—20.); co pak k věčnosti patří, nejhlouběji a za základ všemu jinému kladeno býti má (226.); proto má všeliké mládeže cvičení od pobožnosti začínati a k ní má po všechno cvičení čas nejvyšší pozornost obrácena býti.“ (226.)

Má-li však škola vychovávat k nábožnosti a tím zároveň i ku pravé mravnosti, neobejde se bez náboženství. Toto náboženství nesmí však býti tak zvané náboženství bezdogmatické, bezkonfesní čili všeobecné, nebo to jest pouhou abstrakcí a nikde vůbec neexistuje, nýbrž náboženství dogmatické, náboženství konfesní.

Jedině oprávněnou a také spolehlivou učitelkou náboženství jest však církev svatá a proto se škola, má-li vychovávat v mravnosti a nábožnosti, neobejde nikterak bez pomoci církve. Z této příčiny měla by škola ve svém vlastním zájmu udržovat s církví všude svazek přátelský.

Má-li však náboženství osvědčiti ve škole moc a sílu svou, nesmí býti obmezeno pouze na ty dvě vyučovací hodiny v témdni, nýbrž musí býti střediskem či centrem veškerého školního vyučování a vychovávání a musí duchem svým pronikat všecko: žáky, učivo i učitele. To však jest ovšem možno jen ve škole konfesionální. Proto žádá církev a musí žádat, aby školy byly zřízeny na základě čistě konfesionálním a tento její požadavek jest eminentně paedagogický, neboť jest to právě paedagogika, kteráž učí, že čím jest škola jednotnější, tím jest také lepší. U školy bezkonfesní není však jednotnost v učivu a ve vychování vůbec možna, a proto musí již sama formální paedagogika žádat školu náboženskou. Aby se mi však ze žádné strany nemohlo vytýkat, že snad mluvím strannicky, odvolávám se na svědectví muže, který zajisté církvi nestranil, a mužem tím jest v loni zemřelý proslulý německý paedagog Dörpfeld, dle vyznání protestant, jenž

takto napsal: „Formální paedagogika (kteráž musí abstrahovati od náboženství, národnosti atd.) praví: Má-li škola vychovávat, musí především býti jednotna; čím jednotnější, tím lepší; čím méně jednotná, tím špatnější; „zvon puklý špatně zní.“ Škola konfesijní jest veskrz jednotná, škola bezkonfesijní naproti tomu jest rozpoltěna a to v ohledu každém: v plánu vyučovacím, v učitelích, v žácích, v rodičích žáků i ve školním představenstvu. Proto školou vzornou nemůže slouiti škola bezkonfesijní, nýbrž pouze škola konfesijní. Má-li tudíž škola zařízena býti vzorně, pak musí žádati paedagogika školu konfesijní, i kdyby toho nečinila církev Škola bezkonfesijní jest nestvůrou, proti níž musí protestovat stále nejen theologie, nýbrž i také paedagogika.“ Tak proslulý protestantský paedagog Dörpfeld.

Žádáme-li tudíž školu náboženskou, jednáme jen důsledně ve smyslu zdravé paedagogiky, kteráž učí, že školou nejlepší jest škola náboženská, poněvadž pouze škola taková veskrze jest jednotná a poněvadž pouze ve škole takové možno jest vyhověti požadavku koncentrace veškerého učiva.

Žádáme-li školu náboženskou, jednáme jakožto věrní synové svého národa, věrní synové svaté církve a přátelé pravé osvěty; nebo škola konfesijní vstěpuje vedle potřebných a užitečných zručností a vědomostí žákům svým i pevnou víru v Boha svatého a spravedlivého, poslušnost k jeho svatému zákonu a naději v jeho zaslíbení. Kde však tyto ctnosti zapustily pevně svoje kořeny, tam panuje láska k pořádku, úcta k autoritě, úcta před zákonem, tam se daří i pravé lásce k vlasti a lásce k národu; kde tyto ctnosti zapustily kořeny, tam se daří i pravé osvětě, nebo Bůh jest světlo, a čím více se kdo k světlu přibližuje, tím více od něho bývá osvětován.

Kdo je tudíž pravým paedagogem, kdo věrným synem svého národa, kdo přítelem pravé osvěty a pravého pokroku, ten musí chtíti školu náboženskou!

V době odpočinku.

Za naší doby již tam jsme dospěli, že, hledá-li někdo posily a potěchy v práci své u Boha, anebo v takové zábavě, která jej Bohu neodcizuje, posuzován bývá jakožto člověk velice slabý ve svém oboru, krátce, jako člověk buď politování anebo výsměchu hodný. Utíká-li se matka do chrámu Páně, by zde vyprosila sobě na Bohu potřebných sil ku zdárné výchově svých drahých dětí, je snad ta její modlitba, je snad ten její čin hoden výsměchu? Jestliže kdo v nouzi, v neštěstí nějakém postaven jsa, ve prázdné chvíli své kroky ku chrámu Páně častěji zaměřuje, tu mnohý snad nejen sobě pomyslí, nýbrž i vyjádří se o něm: „Tím si málo pomůže, — ať raději pracuje!“ Tak a podobně o nešťastníka, jenž u Boha hledá pomoc a sílu v utrpení, otírá se svět.

Někdy otec rodiny na místě zbytečných toulek po hospodách hledá zábavy ušlechtilější, ale při tom rodině své nikterak se neodcizuje, jí nezanedbává, jí o slušné zábavy nepřipravuje, alebrž v témž duchu, který nitro jeho naplňuje, rodinu svoji vede, při tom méně utratí a zdraví pevnému se těší; právě proto však musí od mnohých trpět úsměšky.

Mnohá služebná dívka, když dokonale vykonala práce sobě svěřené, věnuje svůj volný čas zábavám a zotavením ušlechtilým, v nichž o čistotu duše své nepřichází, kde těžce vydělaný peníz nepromrhá, kde ale naopak tělesně i duševně prospívá. To není na škodu nikomu a přece tu a tam zaslechne od družek svých mnohé slovo posměchu, jakoby činila něco nepěkného.

Nastanou školní prázdniny. V době té jak mládež školní, tak i učitelstvo rádo uchyluje se někam na venek, by po celoroční práci ve škole se zotavilo a k budoucí nové práci se posílilo. Rozmanitým způsobem prázdnin se používá; každý dle poměrů svých si hledí vše zařídit. Záleží to na vůli jednoho každého, jak prázdného času svého užívá. Někdo koná rád rozmanité výlety, jiný rád cestuje, jiný opět v zátíší se uchyluje. Žádný z těchto způsobů nemusí býti posuzován zle, jen když neprotiví se ani zákonům božským, ani lidským.

Pakliže někdo z nás použije doby určené ku zotavení na těle též ku nepatrné, jej nikterak neobtěžující zotavě duševní a prodlí, když jej to těší, jednou za rok, tedy v této nejdelsí době prázdnin, několik chvil na modlitbě, zkoumá v zátíší také veškeré potřeby duše své, když již o tělo se byl náležitě postaral, tu posílněn pak nejen tělesně, než i duševně novou prací svoji školní počíná: to, trvám, žádný rozumný člověk, ať již stavu nebo náboženství jakéhokoliv, nikterak haniti nesmí.

Mnohý skutečně doporučí zotavení to, člověk však vlažnější nedoporučí je, ale neměl by ho aspoň tupiti. Nelibuje si každá dívka, každý mladý člověk toliko v zábavách hřmotných, při nichž jen veliká společnost zastoupena bývá. Má-li ale někdo v nich zalíbení, i tu stává se, že časem jej to omrzí, pocítí v nich nudu a přemýšlí, kterak vymění by ustavičný hlučný ruch za nějakou chvíli klidu. A záleží snad takový klid jedině v procházkách, kde buď málo kdo neb nikdo nás neruší, ve čtení zábavných románů, nebo i knih vědeckých? Zajisté, že mnohé tužbě naší dostane se spíše ukojení, ponecháme-li nějaký kratinký alespoň čas sebe v klidu a v tomto klidu, věnovaném rozumným úvahám, obrátíme-li se ku plniteli našich přání a tužeb nejrychlejšímu, nejspolehlivějšímu, jenž nejlépe ví, co nám jest ku zkáze aneb ku prospěchu, k tomu nejlepšímu příteli nás všech — k Bohu? Není-liž tu dosti ještě zřejmo, kterému druhu zábav sluší dáti přednost? Nepravím však nikterak, že by člověk snad jiného zotavení hledati nesměl, nikoli, nýbrž jen to díím, že by ti, kdož tento druh duševního požitku poznali a jiným jej doporučují, za to neměli býti haněni. Nikdo z nás není nucen právě tak neb jinak jednati, neboť má vůli svobodnou. Žádoucno by však bylo, aby příklad, jenž od vznešených, ušlechtilých charakterů za dobrý, ano za následování hodný uznán jest, nedocházel mezi lidem opovržení. Toho ale bohužel nedocílíme; proto však neklesejme v mysli své! Utíkáme-li se v těžkém stavu svém, ať to již kdokoliv, ať mladý, ať starý, ať stavu neb povolání jakéhokoliv, k Bohu o pomoc, sílu a vytrvalost ku svědomitému plnění povinností s povoláním spojených, víme sami nejlépe, docházíme-li nějaké pomoci a posily s výšin nebeských; proto nic nás již nezvyklá a my půjdeme svou cestou dále. — Kdo však myslí, že to nic platno není a že tak silou jest, že nepotřebuje o posilu již prositi, ten ať jde také svojí cestou dále. — Bude-li však na té cestě šťastnějším a dojde-li po ní cíle toužebného spíše, než ten prvý, to jest otázkou, na niž by nám mnohdy takový rád odpověděl, jen kdyby již nebylo pozdě! Ku konci jen tedy podotýkám: jednejme všichni tak, jak svědomí naše nám velí a dokud to nám výtek činiti nebude, bu-

deme šťastnými, neboť veškerá jednání naše cestou rozumných úvah se brala, příklady lepších, než jsme my sami, se řídila a proto nás spokojenými učinila. Takto vybraný odpočinek nejlépe půjde nám k duhu a my znovu oživení a posílení s chutí novou prací započneme.

A. F.

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

Naše paedagogické listy na předním místě „Uč. N.“ str. 245. a „Č. Šk.“ str. 283. s velikým zadostiučiněním registrují dotaz poslance Sokola o kvalifikaci učitelů při obsazování míst, totiž o rubrice „politické chování učitele“. Vyjímáme z dotazu toho pouze jednotlivá místa, o nichž chceme širě promluvit. Stojí tam: „Podmínka o politickém chování učitele je nespravedlivá, nesrovnalá a povážlivá. Nespravedlivá proto, že politické chování je výsledek svobodného pronášání mínění, které státními zákony každému rakouskému občanovi a tudíž i učitelovi se zaručuje. Nesrovnalá, poněvadž politické smýšlení a chování není nic nečestného v povaze, ježto nejvýtečnější mužové ve státě politikou se zabývají mohou a musí. Nesrovnalá, poněvadž se neurčuje, které politické smýšlení by učitel mít měl, aneb povinen-li je býti beze všeho politického přesvědčení. Bez politického smýšlení mohou býti ve státě jen lidé slabého rozumu, anebo takoví, kterým více záleží na jejich zájmech osobních, než na zájmech státu. Každý dobrý občan musí pro zájmy státní mít porozumění a tudíž nějaké politické smýšlení, tedy i učitel. Pokrytcem by byl, kdyby na jevo dával smýšlení, nesouhlasící s jeho přesvědčením. I školní inspektor má buď nějaké politické smýšlení, anebo nemá. Nemá-li smýšlení politického, není schopen o smýšlení politickém souditi. Má-li smýšlení politické, bývá zřídka způsobilým posuzovati objektivně takové učitele, kteří s ním ve smýšlení se nesrovnávají. Jak odvrátí Vaše excelence plynoucí z toho zlé následky pro stav učitelů a pro blaho všeobecné?“ Považovali jsme za svou povinnost obsah této interpellace čtenářům „Vychovatele“ sdělit a ve smyslu té interpellace vedeme sami dotaz na p. Sokola a ostatní tazatele: Myslíte to s tou interpellací upřímně? Jestli to myslíte upřímně, považujete i jiného státního rakouského občana za oprávněného mít své politické přesvědčení, třeba

se nesrovnávalo s vaším smýšlením politickým? Anebo není dle vašeho soudu kněz dobrým státním občanem, a je to něco nečestného v jeho povaze, že má porozumění pro zájmy státní, snad proto, že náhledy jeho s vašimi se nesrovnávají? Omezíme se na tyto otázky s doložením, že jest „nespravedlivé, povážlivé a nesrovnalé“, když naše svobodomyslná strana, na jejíž krajním křídle sedí též p. Sokol, pro sebe a své přívržence celou řadu svobod shání, a jiné stavy, jako ku př. celý stav kněžský, ze všeho veřejného politického života vytisknouti se snaží, z té jediné malicherné příčiny, že k její politickému smýšlení se stav kněžský hlásiti nechce a nikdy hlásiti nebude. Proto slova „dobrý občan“, „politika není nic nečestného v povaze“, a vůbec celý ten Sokolův dotaz považujeme za soubor lesklých frází. K tomuto přesvědčení přivedl nás poslední sjezd mladočeských důvěrníků dne 14. července 1894, na kterém snad byl také p. Sokol, kde smýšlení politické kněžstva pojmenováno bylo politickými agitacemi směřujícími proti snahám osvětovým a pokrokovým, jež každý svobodomyslný odsouditi a proti nim bojovati musí, poněvadž jsou nebezpečím pro národní a osvětový postup národa českého.“ Tohle je zas kus efektní fráse, a laskavý čtenář nechť si toto osvědčení srovná s výše citovaným dotazem učitelského stavu na ministerstvo. Na více místech měli jsme již příležitost vysvětliti a dokázati, že každý kněz, nehledě ani k jeho stavu a důstojnosti kněžské, již jako státní občan, jako vzdělanec a syn svého národa má při nejmenším zrovna takové právo jako každý jiný o veřejných poměrech diskutovati, své mínění a přesvědčení zastávati, či populárně-řečeno, do politiky se míchat. Z toho pole politického nás žádný mladočeský strašák už nezaplaší. Za to my nemůžeme, že jsme naší mladočeské straně nepohodlní, že její rozum za jediné správný neuznáváme. Hlásí-li se dělnictvo, rolnictvo, ře-

meslnictvo a vůbec všechny stavy po svém zastoupení ve veřejném životě a po svých právech, jakožto příslušníci té které země, nesmí se nikdo diviti, že i kněžstvo uznání svých práv ve veřejném životě žádá a žádati bude. Že právě kněžstvo na prvním místě je povoláno, našim dělníkům a rolníkům oči otevřítí, aby se dali ve veřejném životě zastupovati svými lidmi a nenechávali se nadále zastupovati jen samými těmi advokáty, doktory, profesory, kteří pro jejich zajmy nemají žádného porozumění a kterých obzvláště strana mladočeská má a mítí bude stále velikou zásobu, to cítí naši svobodomyšlní patroni předobře a odtud právě ta jejich fráse v resoluci, abychom svou činnost obmezili na náboženskou výchovu, a pak prý nás budou mítí rádi a nazývati nás budou kněžími vlasteneckými.

Až rozliční ti páni doktoři et comp. obmezí svou činnost na své kancelářské

paragrafy, pak budeme si také hleděti pouze náboženské výchovy, ale pokud oni toho neučiní, potud ani my z politického pole veřejného života neustoupíme, a ve smyslu „klerikálním“, kterýžto název je teď všeobecně v módě, budeme působiti dále. Přece však jsme ochotni opustiti role veřejného života politického a hleděti si jen náboženské výchovy, a sice pod touto podmínkou: Když všichni ti svobodomyšlní i nesvobodomyšlní páni sami, jejich rodiny, jejich podřízení správně v neděli a ve svátek na mši sv. a na kázání přijdou a vůbec všechna božská i církevní přikázání zachovávají budou, pak se soustředí veřejný život kněze kolem jeho kazatelny v kostele a on nebude nucen veřejný život vyhledávati teprve na ulicích a ve schůzích. S touto nabídkou, tušíme, bude souhlasiti každý kněz, ať v duchovní správě postavený, ať katecheta, jenom, myslím, svobodomyšlní páni nikoliv.

+ 24.

Resoluce.

Na I. sjezdu katolíků českého národa konaném v Brně ve dnech 30. a 31. července a 1. srpna přijaty v odboru školském tyto resoluce:

1. Obecná škola náboženská.

(Ref. děkan Fr. Šplíchal.)

My katolíci shromáždění na prvním sjezdu katolíků českého národa v Brně dne 30. a 31. července a dne 1. srpna r. 1894.

uvážujíc,

že po zdravém rozumu a podle naší sv. katolické víry jest život člověkův na zemi jen přípravou k životu věčnému s Bohem a že všechna výchova k tomuto cíli směřovati musí,

uvážujíc dále,

že katoličtí rodičové jsou vychovávatelem svých dětí po řádu přírodním a po řádu nadpřirozeném a tedy že vázání jsou bráti si u výchově dítek na pomoc školu takovou, která by jim zabezpečovala výchovu dětí ve smyslu a duchu katolické církve nejen pro život pozemský, ale také pro život nebeský:

prohlašujeme,

že záruku takové výchovy poskytovatí může rodičům a jich dětem jen

škola náboženská.

Avšak:

rakouské obecné a měšťanské školy, do nichž rodičové dítky své posílají nuceni jsou § 20. říš. zákona ze dne 14. května 1869 (ř. z. č. 62.) spočívající na říšských zákonech ze dne 25. května 1868 ř. z. č. 48.), ze dne 14. května 1869 (ř. z. č. 62.) a ze dne 2. května 1883 (ř. z. č. 53.) nejsou školami náboženskými a vzhledem ke katolickým rodičům a dětem nevystihuje § 1. říšského zákona ze dne 14. května 1869 úlohy obecné školy.

Tudíž:

jsouce v rakouské říši před Litavou zastoupeni počtem 95 proc.,

majíce článkem XIV. základního zákona státního ze dne 21. prosince 1867 (ř. z. č. 142.) zabezpečenou úplnou svobodu víry a svědomí

a nesouce poctivě všechna břemena na školstvo i všechna ostatní břemena veřejná:

dovoláme se škol pro katolické dítky katolických

a — opírajíce se o prohlášení svých nejdůstojnějších pp. biskupů v panské sně-

movně ze dne 12. března 1890 — formulujeme své požadavky v příčině obecných a měšťanských škol takto:

I.

Pomíjejíce jak otázku oprávněnosti nucené návštěvy školní tak i otázku, patří-li škola pod nejvyšší dozor a řízení státu nebo církve, uznáváme, jsouce rovněž věrnými vlastenci jako katolíky, že státu přísluší zabezpečiti si zájmy, které má na školstvu;

avšak:

majíce na zřeteli založení katolické církve přímo od Boha a její úplnou samostatnost na poli náboženském proti státu,

považujeme v obecných a měšťanských školách rakouských za kořen zla ustanovení §§ 1., 2., 7. (odst. 2.) a 9. říšského zákona ze dne 25. května 1868 (ř. z. č. 48.), pak § 4. jakož i odstavců 4., 5., 6. a 8. § 5. říšského zákona ze dne 14. května 1869 (ř. z. č. 62), poněvadž těmito zákonitými ustanoveními náboženská působnost církve ve školách pod nejvyšší dozor a řízení státní jest postavena.

Protož především se dovoláváme:

takové opravy jmenovaných zákonů, kterou by každá pochybnost a dvojmyslnost o samostatnosti církve na školách v oboru náboženském se vyloučila a odklidila

a církvi takový dozor k náboženské stránce veškerého vyučování a vychovávání na školách obecných a měšťanských se umožnil, aby mohla pečovati o náboženskou povahu školy a chrániti ji svými řádně ustanovenými orgány způsobem vydatným a v každém směru, aby takto katolickým rodičům katolickou výchovu dětí jejich zabezpečovala.

II.

Majíce na zřeteli zásadu také § 62. řádu školního a vyučovacího uznanou, že vyučování musí býti jednotné,

majíce dále na zřeteli, že vyučování není než prostředkem k výchově a že tedy cíl obého musí býti tentýž:

nikdy nepřijmeme roztržky vyučování školního na náboženské a světské jakouž zavádí říšský zákon ze dne 25. května 1868 (ř. z. č. 48.) § 2. v učivu, § 7. v učebních knihách a jakouž říš. zák. ze dne 14. května 1860 (ř. z. č. 62.) § 5.

a ř. z. ze dne 2. května 1883 (ř. z. č. 53.) § 8. pro obecné školy přijímá;

n ý b r ž d o v o l á v á m e s e :

rozšíření náboženského vyučování za pomoci světského učitelstva, organického souladu a jednotnosti vyučování světského s náboženským, čítanek a učebnic s rázem katolickým pro dívky katolické a s rozšířeným náboženským obsahem, vlivu církve na jejich sestavování, aby tak veškeré vyučování se srovnávalo s katolickým rázem školy.

III.

Jelikož jaké-i všeobecné náboženství, které by všem náboženským vyznáním společné bylo, pouhou smýšlenkou a prázdnou abstrakcí jest, ve skutečnosti pak, každé náboženské vyznání určitou konkrétní rázovitostí se vyznačuje, jest interkonfessijsnost škol, kterou říšský zákon ze dne 25. května 1868 (ř. z. č. 48.) § 3. do školstva vůbec, a říšský zákon ze dne 14. května 1869 (ř. z. č. 62.) § 2. a 2. odstavcem § 7. pak říšský zákon ze dne 2. května 1883 (ř. z. č. 53.) § 48. do obecných a měšťanských škol a § 32. také do učitelských ústavů zavádí, prostou nemožností

a škola — vyjímaje skrovný počet hodin výměřený vyučování náboženskému — jeví se ve skutečnosti školou beznáboženskou;

t u d í ž p r o h l a š u j e m e :

Nezbytnou podmínkou náboženské školy pro žáky katolické jest oddělování žáků katolických od jinověreckých, kde to jen vůbec možno, a dovoláváme se příslušné změny jak jmenovaných zákonů, tak jejich výkladu v § 44. školního a vyučovacího řádu.

IV.

Jelikož zdar náboženské školy, jakéž se tuto dovoláváme, závisí v praxi na schopnosti a náboženské osvědčenosti učitelové, žádáme vzhledem k § 48. říšského zákona ze dne 2. května 1883 (ř. z. č. 53.) pro katolické školy učitele vesměs katolické.

Vzhledem k §§ 49. a 50. říšského zákona ze dne 14. května 1869 (ř. zák. č. 62.) žádáme, by při ustanovování učitelů na katolických veřejných školách obecných a měšťanských organům katolické církve vyhrazen byl takový vliv, jakého potřebí,

aby se přesvědčovali mohli o příslušné způsobilosti ucházeče, který ustanoven býti má.

Vzhledem k § 32. říšského zákona ze dne 2. května 1883 (ř. z. č. 53.) žádáme, aby učitelstvo pro školy katolické vzděláváno bylo na ústavech katolických, zřízených na těchže zásadách, jichž se do-

voláváme pro školy obecné a měšťanské, a aby na ústavech učitelských ustanovováni byli učitelé v katolické víře osvědčení, kteří by vyučovali kandidáty učitelství dle učebnic po soudu biskupově co do náboženství katolického bezvadných.

(Ostatek příště.)

DROBNOSTI.

Vyznamenání. Člen kongregace školních bratří a ředitel obecné a měšťanské školy chlapecké, bratr Otto ve Vídni XV., ulice Tellova, vyznamenán byl od obce vídeňské za příčinou svého pětadvacetiletého blahodárného působení jakožto ředitel výše jmenovaných škol velikou zlatou medailí sv. Salvátora.

Kongregace škol. bratří otevře příštím školním rokem tyto ústavy: dvoutrídní školu obecnou ve „Stetten“, v Dolních Rakousích; — školu pro hochy ve městě Csorná v Uhrách; — školu pro hochy v Ruščuku. Dále otevře obecnou a měšťanskou školu ve Vídni III.; katolický sirotčinec v Budině a konečně ústav v Bukarešti.

Názory „klerikálů“ docházejí uznání. „Časopis „Český Venkov“ pojednává o různých úkolech našeho lidu, mluví ve statí III. o věcech, které dle naší zkušenosti (dí „Č. Šk.“) stojí za povšimnutí i našeho učitelstva, jež v pořádání všelijakých zábav vidí bůh ví, jaké spasitelné působení na roli národní. Praví pisatel zmíněných úvah, jak následuje: „Na tisíce bychom spočítali našinců, kteří v této naší době se domnívají dosti činiti pro zájmy národní, pokud po česku deklamují, zpívají, nebo v české společnosti tančí. — Ano, je to pravda, která společnosti naší lichotiti nemůže, ale — není příčin, proč bychom si ji nepřiznávali — je na tisíce našinců, kteří se sami přemlouvají, „že probouzejí národ“ pořádáním výletů, zábav a slavností — třeba za příčinou „vysvěcení nové stříkačky“. Redakce všech našich novin, zejména venkovských, mohly by o tom vypravovati mnoho a dlouho, jak lidé našich měst a míst namnoze dosud pokládají za veliký čin každou zábavu a jak celé spousty slávy sypou na hlavy „velezasloužilých vlastenců“, kteří zazpívali nějaký kuplet, kteří přednesli solový výstup

atd. Probouzejí národ! Národ je dávno statný chlapík, kterému jest se potýkati v mezinárodním boji, jako kterému koliv jinému z národů o své postavení, o své čestné místo ve všech oborech lidského snažení. Dávno již nepotřebujeme našich hraček, ale pevných, statných rukou, uvyklých práci. Nikdo nebude chtít vysloviti mínění, že se má lid stranit zábav a veselí, bylo by pošetilé vnucovati jedny a zatracovati jiné prostředky, jichž lid používá, aby na duchu pookřál. Výběr v této příčině ovšem zůstaviti jest povaze každého jednotlivce, ale i to již konečně můžeme žádati, aby pořádání zábav nebylo u nás již pokládáno za národní práci a hračkám aby se nepřikládala váha činů. Nadešla již dávno, velmi dávno doba vyžadující, abychom se sebe setřásli domněnky, že mnohé ještě dlužno naší společnosti promíjeti, proto, že je nedávno k životu probuzena. Dávno již máme my všichni lidé čeští plnou povinnost, veškeré konání své tak zařizovati, abychom jako národ čestně obstáli na velkém kolbišti mezinárodním. Dávno již lze důrazně žádati od všeho lidu našeho, aby celým svým životem a konáním sloužil svému národu a ne toliko při jistých příležitostech více méně okázalým projevem. Máme-li se vysloviti určitěji, pravíme: Dbejme především o zvýšení mravnosti v naší společnosti a to nikoliv pouze aby ubylo jednotlivců provinilých, ale aby větší mravností lidu vůbec vzrůstal prospěch národní. Dbejme, aby prováděno bylo skutkem heslo: „Více spořivosti a méně nádhery“, ne jenom z ohledu na zjednání zámožnosti u jednotlivce, ale pro dosažení většího blahobytu národního vůbec. Volejme po pili a pracovitosti ve všech oborech práce, volejme po snaživosti, vytrvalosti a příčinnivosti, zejména v životě obchodním, nejen proto, aby vzrostl osobní majetek jednotlivců, ale zejména proto, že vlastnostmi těmi se posílí naše

stanovisko národní, že tím národní naše tělo jediné se zbaví cizopasníků, kteří ho vysilují. Ne závistivé spílání, ale vytrvalá snaha, abychom předčili, může jen vésti k výsledkům. Buďme spořivými, abychom mohli býti obětavými. Buďme skromnými ve všech požitcích hmotných, buďme žádostivi největších požitků duševních, buďme stateční, vytrvalí, podnikaví, obezřelí každým krokem v životě soukromém, přiložme k sobě jako k jednotlivcům nejprísnější měřítko, nezapomínajíce prosté pravdy, že národ z jednotlivců se skládá a že tudíž tím dokonalejší jest národ a tím skvělejšího postavení mezi jinými národy zasluhuje a konečně si dobytí musí. čím má dokonalejší jednotlivce.“ („Č. Škola“) — Tohle jsme my už dávno hlásali a těší nás velice, že hlas podobný slyšíme i odjinud.

Z Kolína. Okresní porada zdejší odbývána před ukončením školního roku za nového p. inspektora Václava Bursíka. Druh druhá se tázal, jak pak asi to dopadne? Bude to tak jako dříve? A hle, duch souladu a vzájemné přátelskosti panoval, jaký si jen přáteli můžeme. — Kam děla se ta úzkoprsost ten duch stísněný z doby dřívější? — Pokyny udíleny důstojně, přátelsky a každý s veselou myslí pln naděje odcházal domů. — Mezi jiným bylo též vytčeno, by křesťanský pozdrav zbytečně se neprotahoval; zpěvy kostelní precizněji byly pěstovány a neprotahovány; vychování a náboženství krácej ruku v ruce! — Poznati bylo, že pan inspektor v přátelské shodě v těžkém úřadě svém chce pracovati, což s povděkem vítáme. — V učitelstvu samém zavládl též ruch jiný, nebo poznalo tu lásku, s jakou p. inspektor ujal se úřadu svého, a nedbá těch různých rádců, kteří i u učitelstva samého pozbyly veškeré důvěry. Doufáme, že teď nebudeme na půl roku i více napřed slýchati: „místo to dostane ten a ten“ atd.

Co činiti, by chlapečci nekouřili. V poslední měsíční konferenci pražských pokračovacích škol živnostenských bylo rokováno o vzrůstajícím se kuřáctví mezi učenňíky. Když bylo v té příčině poukázáno na škodlivé následky tohoto zlovyku jak se stanoviska zdravotního, tak i morálního, usneseno, aby požádána byla představenstva společenstev živnostenských, by vyzvala své pány členy, by kouřiti svým učňům nikterak netrpěli a jim tento vzrůstající se zlořád co nejprísněji zakazovali. Ve školách pokračovacích pak bude všem

žákům oznámeno, že bude každému z nich, kdož bude přistizen, an na cestě do školy nebo ze školy kouří, snížena známka z mravů, a stihne-li to učně, jenž jinak v učení vyniká, pozbude nároku na odměnu nebo pochvalu při zakončení školního roku, což bude v katalogu školním význačeno.

Žebravé děti. Hornorakouský „Volksbote“ píše: Žebrání poškozují děti měrou tak značnou, že prosíme: z čistého milosrdenství buďte tvrdí ku žebřavým dětem! Kolik tuláků a zločinců počalo nešťastnou svou dráhu žebřáním ve věku dětském! A čemu všemu nenaučí se děti při žebrotě? Seznámí se se zahálkou, odvyknou spoléhati mimo Boha na práci vlastních rukou. Naučí se lháti a s pravdivostí žertovati. Když je rodiče desetkrát poslali žebřat, po jedenácté jdou bez vyzvání a udávají, že otec a matka jsou nemocní. Naučí se krásti: stálé žebřání zmenšuje úctu k cizímu majetku. Děti žebřavé netěší se z výtěžku svého přičinění, neboť bez přičinění padá jim chléb vezdejší do klína. Protože nevědí, jak trpce se peníze vydělávají, lehkomyšlně promarní co vyžebřaly; chléb zahazují, pamlsky kupují. Jen tehdy, zdá-li se případ dítětem líčený býti hodnověrný, nelitujme krokův, ale napřed se přesvědčme o bídě.

Návrhy na reformu ženského vzdělání v Rusku vypracovala zvláštní komise, jež utvořila se v lůně ministerstva osvěty. Komisi se nezdá, že by bylo na čase, aby ženským v Rusku otevřen byl přístup k vyššímu vzdělání. Ani lékařské kursy pro ženské při universitách zříditi prý není žádoucí. Za to tím větší péče má býti věnována střednímu vzdělání ženských, t. j. ženským gymnasiím, a to nikoli za tím účelem, aby se tam dívky připravovaly na učitelky nebo vychovatelky, nýbrž především na dobré ženy a matky. Proto dle mínění komise gymnasiální vzdělání má býti přístupno dívkám všech stavů a vyznání. Pro dcery rodičů nemajetných budou rozmnoženy školy obecné a školy pro ženské práce. Ženská gymnasia v Rusku navštěvuje této doby 33000 dívek.

Spolek pro způsobilé dívky zakládá se dle „Novosti“ v Petrohradě. Členy nového tohoto spolku mohou se státi dívky v Petrohradě, ale i v jiných městech, místech a obcích Ruské říše. V čele spolku budou zkušení paedagogové. Úkolem no-

vého podniku jest, povzbuzovati dítky ke zdvořilosti, přívětivosti, čistotnosti a slušnosti ve slovech a činech a mezi dítkami povzbuzovati ušlechtilost ducha. Členy mohou býti hoši a dívky ve věku od 5 až

do 15 let; platí příspěvek 5 kopejek do společné pokladny. Heslo spolku zní: „Nečín jinému, čeho si nepřiješ, aby činěno bylo tobě.“ Zakladateli spolku mohou se státi dorostlé osoby.

LITERATURA.

Sbírka ušlechtilých povídek pro mládež.

Pořádá Fr. Jarolím, c. k. profesor. Nákl. Jarosl. Burian v Písku. Cena sv. 35 kr. Sv. II. Lovec kamzíků. Vasilij Bernadeff. Honba na lvy. Dle Souvestra, Piazza, Buchnera a Vattermara upravil Fr. Jarolím, c. k. profesor. Str. 102.

Uvedená sbírka pokračuje rychle. V poměrně krátké době dostaly se do rukou čtenářstva nové svazky. Tato rychlost ve vydávání ji doporučuje. Lze z toho souditi, že nalezla tolik přátel, jak toho po vnější i vnitřní stránce zasluhuje. I toto číslo prozrazuje plně směr, který lze jen schvalovati. Pan pořadatel při výběru opět osvědčil vkus a znalost, co mládeži sluší a nesluší, co ji baví a poučuje. Jest to snůška vytečně vylíčených dobrodružství při lovech. Počtem jsou to práce tři. První jest nadepsána „Lov kamzíků“ a, ačkoliv v ní vylíčen zápas dvou mladíků, Jana a Oldřicha o ruku Freneli, přece směle doporučiti ji můžeme mládeži studující, pro niž právě nemáme hojný výběr knih. I vítáme tuto s povděkem. Tento první obrázek sice jest rázu pochmurného, ale právě to jest vynikající předností jeho, neboť tím mistrně vylíčené celé okolí, v němž děj se odehrává. — Druhou prací jest „Vasilij Bernadeff. Jako v první práci líčen byl lov kamzíků tak s věrnou plastičností, jaké nalezneme zřídka kde, vylíčené jest zde dobrodružství s medvědem. V celé práci jeví se životnost, výsledek to plného osvojení myšlenky a snahy pronést ji s jasnou výrazností. — Vhodným doplňkem těchto prací jest vypsání „Honby na lvy“. Práci touto platně jest přispěno ku poznání a seznání způsobu života a způsobu lovu lva. Přistoupí-li k tomu ještě povšechný úsudek o správné vazbě jednotlivých vět, výraznosti mluvy, nemůžeme jinak se pronést, než že vykonal p. Jarolím kus poctivé, střízlivé a umělecky správné práce a nejlepší vděk za to zajisté bude, dojde-li kniha hojného rozšíření! Zaslouží toho!

Sv. III. Povídky babičky Lud-

mily. Dle různých textů franc. upravil Fr. Jarolím. Str. 97. — Číslo toto jest jaksi pokračováním dokonalého čísla prvního. I tato knížka est překladem, ale překladem to pečlivým, jenž v ničem nemůže býti přirovnán k překladům, jakéž za dnů našich nejednou se vyskytují v různých listech. Kdežto v těchto zrači se polovičatosť, nedospělost, prozírání z oněch úplné osvojení si základní myšlenky, proniknutí veškerého ducha, což spojeno s propracovaností, a se správným a libozvučným slohem českým. Věru, ani nepoznáváme, je-li práce původní nebo překlad. Slovem, p. pořadatel věnoval symbolické stránce slohu a zjevů vzornou péči, tak že knížka tato pěkně doplňuje dobrou knihu předešlou. Celkem v knížku sneseno šest povídek: „Malý rybář“, „Co chceš, aby tobě jiní činili, čin i ty jim!“ „Chrpový věneček“, „Prst Boží“, „Odměněná poctivost“ a „Odporučující psaní“. Které dáti přednost? Těžko rozhodnouti. Jest to kytice pečlivě svitá a duch se osvěží při čtení první povídky jako při poslední. Vzácnou předností spisu tohoto jest, že účinně působí na mravní cit, budí onu oblažující důvěru v Boha, jež nikdy a nikdy nedopustí poklesnouti. Či nejsou-li slova, jež čteme v povídce „Odměněná poctivost“ povzbuzující? Slyšme: „Buďte tudíž spokojeni s tím, co nám milý Bůh uštědruje a poděkujte mu za to!“ Nebo v „Prstu Božím“: „Hleď, hodná mamičko, pan farář mi řekl, že jest nad námi, tam nahoře někdo, jenž neopouští nikdy toho, kdo se k němu vroucně modlí!“ Toto jen dva výňatky a rád ukázal bych i jiné účinné momenty, ale nelze mi pro nedostatek místa. Knihu tu třeba čísti a nepochybuji, že kdo ji přečte, pocítí touhu po čtení opět. A to ji právě doporučí.

K dobré této přednosti přistupuje vzorná úprava obou. Papír jest takový, jaký nenalezneme v žádné knize jiné. Tisk pak jest veliký, zřetelný; jest tudíž tato knihovna i v tomto ohledu doporučitelná.

Karel J. Z á k o u c k ý.

Konkursy.

Ve školním okrese Mníchovohradištském obsadí se následující místa: **1.** Místo učitele se služným ročních 600 zl. na obecné škole pětileté v Bělé; **2.** po jednom místě podučitelském se služným ročních 400 zl. při pětiletých školách obecných v Bělé, v Klášteře; **3.** po jednom místě podučitelském se služným ročních 350 zl. při dvouletých školách obecných v Březovicích, Solci, Branžeži, Násilnici, Jivíně, Drahoticích, Veselé a Čisté. — Žádosti od 31./7. do 6 neděl.

Na obecné dívčí škole v Netolicích obsadí se dnem 1. září 1894 zatímně místo podučitelky se služným ročních 400 zl. — Dotýčné žádosti od 4./8. do 14 dnů c. k. okresní školní radě v Prachaticích.

Ve školním okrese Příbramském obsadí se následující místa: **1.** Místo řídícího učitele při pětileté škole v Milíně se služným vedle III. třídy služného. Žadatelé nechť se vykáží způsobilostí učití výpomocně náboženství katolickému. **2.** Dvě místa podučitelů v Dolních Hbitech se služným vedle III. třídy. — Žádosti od 8./8. do 6 neděl.

V českém školním okrese Klatovském obsadí se: **1.** Místa řídících učitelů při obecných školách v Bolešinech a v Chlístově se služným dle IV. třídy. **2.** Po jednom místě učitelském při obecných školách v Bezděkově, Dolanech a v Plánici se služným dle III. třídy. **3.** Po jednom místě podučiteleka při pětiletých školách v Němčicích a ve Švihově se služným dle III. třídy. Žadatelé o místa řídících učitelů nechť přiloží průkaz o způsobilosti k vyučování katolickému náboženství. — Žádosti od 8./8. do 6 neděl.

(Z a s l á n o.)

Rodáci Humpolečtí!

Rokem letošním počíná rodnému městu našemu nová perioda života — rokem tím spojeno město naše vystavěnou drahou se sítí drah evropských a dosáhlo jedné z výhod devatenáctého století, jež mu umožňuje v soutěž se dáti s jinými městy pokročilými.

Kdyby nebylo jiných momentů, již tato okolnost nabádá nás, jejichž kolébka v Humpolci stála, účastniti se slavného otevření dráhy a potěšiti se s rodáky svými z pokroku tak důležitého.

Tolik nás ve světě různého povolání a různého stavu, tak daleko rozptýlení v širých krajích — a všechny nás jedno přání ovládá, by rodné naše město, jež přes všechny obtíže přírodní i národohospodářské průmysl svůj dávný uhájilo a povzneslo, zkvétalo a mohutnělo.

Nuž, když město naše i krajinskou hospodářskou, průmyslovou i národopisnou výstavou významný den dějin svých slaví a ukázati chce, jak pokročilo, komu as nejraději vzrůst svůj před oči by postavilo?

Synům a dcerám svým, jež osud do širého světa rozeslal.

A v tom úmyslu zveme Vás, přátelé, rodáci, byste rodné své město ve dnech slavnostních a zejména dne 8. a 9. září 1894. navštívili, byste vzpomínky z mládí na mysl přivedli, stará přátelství obnovili a s radujícími rodáky svými se radovali.

V tomto úmyslu činíme k Vám uctivé pozvání k návštěvě Humpolce na den 8. a 9. září 1894.

V PRAZE, dne 1. srpna 1894.

Dr. Fr. Xav. Kryštůfek,

rektor magnificus a řádný veřejný professor
čes. Karlo-Ferdinandovy university Pražské,
rytíř řádu Božího Hrobu.

Jindřich Sluníčko,

c. k. sekretář kraj. soudu v Bihači
v Bosně.

OBSAH: Relief a basrelief. Píše Fr. Vaněček. (Dokončení.) — Národ, církev, škola. (Přednesl ve schůzi slavnostní (30./7.) na prvním sjezdu katolíků českoslovanských 1894. v Brně Fr. Pohunek.) — V době odpočinku. — Hlídka časopisecká. — Resoluce. — Drobnosti. — Konkursy. — Zasláno.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Rp. knihkupci slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnnu, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Zlodějské děti.

Je zajisté pozoruhodným úkazem, že o žádném zákoně tolik se u veřejnosti nepojednává, jako o nynějším zákoně školském, a že snad žádný zákon od počátku svého trvání neměl tolik odpůrců jako tento zákon. Jest ovšem pravda, že, jako „není člověk ten, aby se zalíbil všem“ — tak podobně není ani lidského díla, jež by se zamlouvalo každému a bylo prosto nedostatků. Avšak *tolik* nedostatků nebylo, tušíme, přece žádnému zákonu vytýkáno, jako nynějšímu zákonu školskému.

Hlasy volající po zřízení školy náboženské nebyly zamítnutím návrhu Liechtensteinova na říšské radě nijak umlčeny, naopak, ozývají se četněji a hlasitěji — a můžeme míti oprávněnou naději, že hlasů těch bude přibývatí a vzmohou se tak, že jim nebude lze více odolati. A nejvydatnějším pomocníkem hlasů těch jest — nynější „bujará“ mládež, nad jejíž „bujarostí“ rozvážní lidé s úžasem se pozastavují. Slyšeti jest jeden hlas o mládeži nynější školou odchované, že nezná autority, nezná úcty ku stáří, ani ku svým učitelům a vlastním rodičům, oddává se záhy hýřivosti a nemravnému životu atd. A to jest hlavní důvod, pro nějž tak hlasitě ozývá se po škole náboženské.

Smutného fakta, že u mládeže přibývá nemravnosti a spustlosti, nemohou sami přívrženci nynější školy popříti, a oni také nepopírají. Avšak nemohouce jinak, omlouvají smutný ten úkaz obvyklými frasemi: Děti jsou děti, vždycky bývaly děti hodné a rozpustilé, my sami nebyli jsme o nic lepší, když jsme byli dětmi. — Na to lze krátce odpověditi: Ano, vždy byly děti hodné a rozpustilé — ale jest veliký rozdíl mezi mladistvým taškářem a nemravností, mezi rozpustilostí a spustlostí.

Než i tu vytasí se naši „pokrokáři“ s příklady spustlosti ze školy staré, aby dokázali, že tehdejší mládež nebyla o nic lepší. Řekneme-li pak, že to byly případy přece jen řídké, odpoví se nám, že tenkrát nebylo novin, a proto se málo kdo o tom dověděl, nyní však že se dostane vše do novin a tím do veřejnosti.

Aniž bychom snad líčili věc horší, nežli jest, musíme trvati na tom, že nynější mládež jest mnohem horší než dřívější, pokud pak se týče zatajování hrubých přestupků u mládeže, tu směle můžeme říci, že se *nyní více tají*, nežli se tajilo dříve. Neboť zřídka se dostane do novin něco, co nebylo dříve *v soudní síni* — a i toho jest věru až dost.

Samo učitelstvo stěžuje si do nekázně a nevázanosti mládeže.

Ovšem rádi přisvědčujeme, že *všeho* nezavinuje škola, ale mnoho i život rodinný a společenský. Avšak i to jest nutno vytknouti, že měla druhdy škola jako „dcera církve“ více autority a vlivu i na život rodinný i společenský. Za zřízení nynějšího, když škola jest podřízena místním dozorcům a „předsedům“ místních školních rad, dopadá to s tou autoritou přepodivně, jak bylo v těchto listech několikrát ukázáno. Než, přistupme k věci, o níž tu miníme promluvit.

Čtenáři referátů ze soudní síně zhusta nalézají zprávy o mladistvých zlodějích; nezřídka bývá to tříčlenná i čtyřčlenná společnost, která se nerozpakuje po způsobu zlosynů dospělých vykrádati zásuvky kupeckých stolků, ano nepohrdá ani zbožím ve výkladních skříních neb u krámů vyvěšených. Takové zprávy za posledních dob téměř již sevšedněly, a čtenář jejich se táže: Jsou-li nyní děti odsuzovány na dny a týdny do vězení — jelikož zločin u pachatele mladšího 14 let tresce se pouze jako u dospělých přestupek — jaké budou ty děti, až vyrostou? — Při tom ovšem o krádežích ve škole a doma páchaných veřejnost se nedovídá.

A jaké bývají *pohnutky* ku krádežím u těchto mladých zločinců? — Nouze a hlad, jež by skutek jejich poněkud omlouvaly, to nebývá — aspoň jsme se toho ještě nedočetli. Jedinou polehčující okolností bývá mladý věk pachatelův — věru, smutná to „polehčující okolnost“!

Obyčejně se tu objevuje pravdivost pořekadla: Jak nabyl, tak pozbyl. Mladý zloděj vydá hned po spáchané krádeži uzmuté peníze za věci bezcenné, ale z pravidla dopřeje si za ně i požitků, jaké spatruje u dospělých, na př. doutníků a podobných věcí. To bývá nejčastější pohnutkou.

Vidíme, že *požitkářství*, *touha po smyslných rozkoších*, jež zavládla u velké části lidí dospělých, *uchvacuje i mládež*. Mládež naše jest *přezralá*, ona nemůže se již dočkat, kdy bude moci užívatí toho, co spatruje u velkých a poněvadž způsobem dovoleným se toho dodělati nemůže, sahá ku prostředkům nedovoleným.

„Nedotknutelnost cizího majetku stala se u socialistův „překonaným stanoviskem“. A nejméně pracovati, ale užívatí toho, čeho si dopřávají zámožní — toť jejich heslem a prostředkem k dosažení toho jest — dělení majetku. Nemysleme, že tyto nauky jsou tajny naší mládeže — a výsledky těchto vědomostí jeví se — v soudní síni.

Pokolení již odrostlé zaměnilo zdravý rozum za klamné illuse již u věku dospělém — naše mládež osvojuje si je již u věku dětském; proto neobáváme se bez příčiny, že pokolení mladší bude horší staršího.

Bojujati ze všech sil proti tomuto zlu, jest i úkolem školy. Bohužel, jest škola nyní na kázeňské prostředky velice chuda a nejmocnějším faktoru vychovatelskému, náboženství, vykázaný jsou týdně dvě hodiny. Má snad katecheta při množství učiva mluvit stále o sedmém přikázání Božím? Toť nemožno. Nespojili se s ním všichni, kdo ve škole pracují, v této věci, bude výsledek nepatrný. Pracujme všichni svorně, neúnavně a užívejme všech možných pomůcek.

Řekněme pravdu: pomůcek by nám ani nescházelo, jen kdyby se o ně náležitě dbalo. Každá škola má žakovskou knihovnu, i ve mnohé škole vesnické nalezneme knihovnu o 200—300 svazcích. V povídkách pro mládež nalezneme mládež dosti příkladů povzbuzujících i výstražných, a mnohé z nich jsou podány tak přesvědčivě, že u malých čtenářů bez dojmu nezůstanou. Ale tu zase narážíme na překážku, již staví přeopatrná „modernost“ paedagogice v cestu. Co prý je do mravoučných povídek! Ty už se přežily, obsahují samé kázání a mravokárné výklady. Raději prý dávejme mládeži spisy poučné. A nyní přihlédneme k tomu,

jaké ty „poučné“ spisy sou: povídky z cizích krajů, líčící zápasy s medvědy a tygry, boje s Indiány, pravdě nepodobná dobrodružství cestovatelů kolem světa, plavby námořníkův i větroplavců s příhodami fantasii i dospělých, natož mládeže napínajícími — to jest namnoze ta „poučná“ lectura.

Jakých výsledků doděláme se u mládeže takovou četbou, o tom nás také poučuje zkušenost: hoši sotva škoře odrostlí, mnohdy ještě školou povinní, vydávají se na cestu do Afriky a Ameriky, jsouce podobným čtením poblouznění. Ale na takovou cestu je potřebí peněz, a poněvadž jich mladým pobloudilcům nikdo nedá, ukradnou buď hotové peníze, buď spořitelní knížky, a takto vyzbrojeni cestují tak dlouho, než je policie vypátrá a pošle domů.

Právě před málo dny byl před soudem hoch sotva škoře odrostlý, jenž se svým soudruhem uprchl z domova. Na cestu „vypůjčili si“ spořitelní knížku na více než 4000 zlatých. Soudruh jeho, neuměje zacházeti se střelnou zbraní, v Hamburce neopatrností se připravil o život. Takoví pobloudilci bývají soudně trestáni, ale nakladatel, jenž takový jed pro mládež vydává a hlučnou reklamou i všelikými „zvláštními výhodami“ rozšiřuje, naplňuje si kapsy penězi.

Kéž by jen veškeré učitelstvo uznalo, že taková četba děti otravuje, a dbalo co nejvíce, aby se mládeži nedostala do rukou, zvláště pak až nedopřává podobným spisům místa ve školních knihovnách!

Než, vraťme se do naší školní světnice a přihlédněme ku knize, kterou má mládež stále v rukou — ku školní čítance, zdali i v ní se věnuje této věci náležitá pozornost.

Skoro se zdá, jakoby byli páni skladatelé tušili, že poctivost stane se u moderní mládeže velice křehkou nádobou, a že bude třeba stálého upozorňování, aby se nerozbila; skutečně nemůžeme si na nedostatek článků k této věci čelících stěžovati. Na př. druhý díl čítanky trojdílné, která má 1 článek o rozumnosti, 1 o pevné vůli, 2 o šetření zdraví, 1 o lásce bratrské, 1 o spokojenosti s málem, 2 o poslušnosti, 1 o čistotnosti atd. — má mezi těmito nemnohými články *čtyři*, které doporučují poctivost, a k těm můžeme ještě také připočísti článek „Přemáhej žádost zlou,“ celkem tedy *pět*; toť věru dosti. Jenom kdyby byli páni skladatelé chopili také věc za pravý konec.

Články ty jsou nadepsány: Bratr a sestra, Poctivost, Dráteník, Nalezený peníz. První a třetí z těchto článků přijaty jsou z čítanky Vinařického; ostatní dva jsou nové.

První z těchto článků, vzatý, jak řečeno, ze staré čítanky, nás uspokojuje. Menší bratr přemlouvá sestru, aby „vyhledala něco na zub“; rozumnější sestra se vymlouvá, že by je mohl někdo viděti v síni i v komoře. Radí tedy chlapec, aby šli do sklepa na jablka, kde jich nikdo neuvidí. A tu praví sestra: Myslíš-li opravdu, že nás ve sklepě nikdo neuvidí? Ničeho-li nevíš o oku Božím, které proniká zeď i tmu? — A chlapec zaražený se přiznává: Máš pravdu, milá sestro, na to jsem já v tu dobu nepomyslel; Bůh nás vidí i tam, kde nás oko lidské viděti nemůže.

U článku „dráteník“ momentu náboženského postrádáme. Je také přijat ze staré čítanky, avšak ta měla článků, jež ku mravouce náboženské se pojily, mnohem více, a nebyl-li i článek o poctivém dráteníku takovým, je to pouhým důkazem, že staré čítanky nebyly „samý růženec a samá modlitbička,“ jak tvrdí ti, kdo dřívější školu při každé příležitosti tupí. — Obsah toho článku je, tušíme, dosti znám. Dráteník našel byt bohatého pána otevřený, i počkal u dveří tak dlouho,

až pán se vrátil, aby zlý člověk do bytu se nevloudil — anebo kdyby snad již byl se tam vplížil, aby jej zadržel. Když pak pán přišel a shledal, že se nic neztratilo, řekl dráteníkovi: Tys poctivý a opatrný člověk — *a obdařil ho štědře*. Pamatujme si zatím tento článek a nyní přihlédněme k ostatním článkům, novým. Ve článku „Poctivost“ dostala chudá vdova od bohaté paní staré šatstvo. Prohlížejíc je, našla v darované rukavici zlatý prsten a pravila: Ten stojí zajisté za více než za 20 zl., prodáme jej snad (!) a koupím vám pěknější šaty. Ale dívky volaly: Nikoli, prsten náleží paní, musíme jej vrátiti. — Dobře, milé dívky, chválila je matka, *chtěla jsem vás jen zkoušeti*.

Věru, roztomilé děti, zajisté byly už z moderní školy. Byly ne-li poctivější, aspoň moudřejší než jejich matka, protože s krádeží nežertovaly jako ona. — Než, čtème dále. Rozumí se, že nyní matka donesla prsten paní, které náleží. Ta měla velikou radost z nalezeného prstenu, poněvadž jej měla na památku po otci, i pravila: To jest mi pokynutím, abych vás i poctivých dětí vašich byla vždy pamětliva. I dostala slovu a *podporovala vdovu s jejími sirotky tak, že nikdy netrpěly nouze*.

Na první pohled poznáme, že tímto článkem dostalo se článku o dráteníkovi soudruha velice podobného, ale méně šlechtěného. Zač pak odměnil pán dráteníka? Za to, že byl poctivým a ničeho mu z pokoje neodcizil? Nikoli; dráteník čekal u jeho bytu, stal se jeho strážcem, a to *nebylo* jeho povinností; tím také zameškal svůj výdělek, a tudíž náhrady za to zasluhoval. A zač byla odměněna vdova? Za to, že vrátila prsten, který jí nenáležel, tedy za něco, co *bylo* její povinností. A její odměna byla dle celého vypravování hojnější nežli cena prstenu. Správně vyvodíme tedy z tohoto článku následující „mravné naučení“: Dívky, každou nalezenou věc navratte; ten, jemuž náleží, bude vás vždy pamětliv a bude vás podporovati tak, abyste nikdy netrpěly nouze.

Přihlédněme ku článku čtvrtému. Lucie s Verunkou šly po ulici. Lucie našla dvacetník, i chce si zaň honem koupiti cukroví. Verunka však ji zdržuje, aby tak nespěchala. Za chvíli spatřily plačícího chlapce; byl to synek chudé, nemocné vdovy; šel matce pro lék a ztratil dvacetník. Lucie mu jej ovšem vrátila, a chlapec zvolal: Děkuji, děkuji vám! Verunka pak stiskla Lucii ruku a řekla: Není-li takový dík sladší než nevím jaké cukrovinky? — Z toho naučení: Nalezenou věc navratte, a její majetník vám tak pěkně poděkuje, že bude jeho dík sladší nad cukroví!

Kdyby nebyla věc tak vážná, musili bychom se usmáti, jaké námahy to asi vyžadovalo na spisovatelích těchto článků, aby se vyhnuli tomu obávanému slovu „Bůh“! Je to asi tak, jakoby ten, jehož by přímá, pohodlná cesta mohla dovésti k cíli, zúmyslně volil odlehlé neschůdné stezky, aby se spíše cíle minul. Jenom kdyby ta nedůslednost nebila tak silně do očí. Ve článku „Máš rozum“ v téže čítance čtou děti o chlapci tak hloupém, že se mu všecy zasmějí, neboť on chce dáti svému soudruhovi svoji novou čítanku za jeho umouněnou a roztrhanou (doslovně) — beze vší náhrady. Ale ve článcích o poctivosti jsou děti asi téhož věku náramně moudré, praví filosofové. Přihlédněme jen k pohnutkám jejich poctivosti. Ve článku „Přemahej žádost zlou“ praví Marie: Proti vůli otcově neučiním ničeho a žádosti své nepovolím. — Ve článku „Poctivost“ volají děti: Prsten náleží paní — musíme jej vrátiti. A ve článku „Nalezený peníz“ praví Verunka: Co kdo najde, má vrátiti. — Všude tedy nalézáme jako pohnutku ten známý „katego-

rický imperativ“ známé bezbožecké filosofie, na základě které by nám moderní „paedagogové“ zbudovali rádi tu největší mravnost — jen kdyby to šlo.

Což kdyby si byla Marie u toho stromku pomyslíla: „Musím poslechnouti otce, kdybych neposlechla, *hřešila bych*.“ Proč pak taková slova páni skladatelé do článku nepřipsali? Báli se snad, že by oni se prohřešili proti bezkonfesionálnosti? I ta starost byla zbytečná: vždyť to přikázání „Cti otce svého i matku svou“, znají snad i židé i evangelíci, snad by i ti byli jim povděční, když o dík veliké většiny katolíků nestáli. A rovněž mohla matka ve článku „Poctivost“ poučiti děti (místo aby se dala sama poučiti od nich): Dítky, byla by to krádež, a Pán Bůh praví: Nepokradeš!

Ať jen sami páni skladatelé čítanek přirovnají článek „Bratr a sestra“, který s větou o Bohu vyhlíží mezi jinými jako oasa na poušti — k ostatním, a sami poznají, jak jest mnohem účinnější než tyto.

Tvrdíme směle: I kdybychom takových článků s „kategorickým imperativem“ měli v čítankách na kopy, nepodepřeme tím ani u jediného dítěte skálopevně poctivost a nenapravíme ani jediného, které jest ovládáno žádostí po cizím majetku. Neostýchejme se tedy a nebuďme u výkladu takových článkův úzkostliví, abychom se báli do výkladu vložit to, co čítance schází, neboť víme, že jí schází to hlavní — moment náboženský.

Rovněž tak počínejme si při kárání a trestání krádeží ve škole. Nepoukážeme li na trest Boží a na sv. zpověď — pouhým povídáním o poctivosti a nepoctivosti, o cti a hanbě nesvedeme ničehož. Jest ovšem svědomitému učiteli vésti boj těžký za nynějších dob — ale v boji tom jest mu vždy náboženství oporou největší.

Ku konci dovolujeme si vysloviti návrh zajisté nemálo důležitý. Právě ukládá se učitelstvu, aby bedlivě prohlíželo učebnice a vytklo, jaké mají nedostatky po stránce methodické, věcné i jazykové; zapomnělo li se při tom na nejdůležitější stránku *vychovatelskou* — my na ni nezapomeňme a povězme si ve svých zprávách upřímně, *čeho nejvíce našim čítankám schází*. V. Zlábský.

Obrazy z dějin vychovatelství.

—•—

V. Jan Josef Allemand.

Upravil Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Zvlášť pak horlivě přičiňoval se proslulý náš paedagog, aby ve svých chovancích roznítil horlivost pro častější přijímání sv. svátostí. Pravidlo řádu domácího sem spadající znělo následovně: „Napomínáme všechny mladé lidi stále více, by zachovávali starý zvyk a každých *osm* neb aspoň *čtrnáct dnů* vykonávali svatou zpověď; ale pod trestem vyloučení třeba jest se zpovídati nejméně jednou za měsíc.“ Věděl Allemand velice dobře, jakou důležitost paedagogickou má svatá zpověď a proto jí užíval jako prostředku nejvýbornějšího, aby udržel svoje chovance na cestě ctnosti, mladíka pak náruživého neb špatným návykům podrobeného, aby zdržel od zlého. Výborným tímto prostředkem se mu často podařilo vy-

léciti duši hříšnými návyklostmi tak obtíženou, že již již počala klesati v beznaději. U všech hodných chovanců Allemandových bývalo zvykem zpovídati se každého téhodne. Někteří tak činili i dvakrát v témdni.

7. Neméně pečoval Allemand o to, aby jeho chovanci dobře byli vycvičeni ve pravdách sv. víry, kteráž jest kořenem naší spásy, základem života křesťanského. Za tímto účelem konal ve svém ústavě postupné konference o apoštolském vyznání víry, o desateru Božích přikázáních, o otčenáši, o sv. svátostech a o mši svaté. Mimo vyučování žáků školou povinných, jež učil katechismu, udílel ještě vyučování obecné celému ústavu. Důležitou částí tohoto jeho vyučování bylo učení o podstatě ctnosti, jakož i o prostředcích, jimiž lze ku ctnosti nejsnáze dospěti a hřích a neřeš v sobě potlačit.

O věcech těchto vyučoval Allemand velmi dovedně, ba přímo mistrovsky nejenom proto, že se po celý svůj život zabýval Písmem svatým a spisy velikých duchovních učitelů, nýbrž zvlášť proto, že sám byl mužem velice ctnostným a v křesťanském životě velmi pokročilým. Především pak naléhal na konání ctností oněch, jež jsou základem a vlastní podstatou života křesťanského, totiž křesťanské lásky, pokory, poslušnosti a zapírání sebe samého. Vštěpováním těchto ctností dosáhl pak toho, že vychoval ve svém ústavě velmi značný počet dokonalých křesťanů.

8. Že dbal Allemand velice též toho, by chovanci jeho při službách Božích a vůbec na místech posvátných chovali se co nejuctivěji a tuto svou uctivost i zevnějšími úkony a pohyby osvědčovali, nemusím ani připomínati, nebo to se u muže, jakým byl Allemand, rozumí samo sebou. Co pak se týče chování občanského, tu žádal po svých chovancích především čistotu, jednoduchost a způsobnost, klada jim na srdce, by se šatili dle svého stavu a obecného zvyku, ale beze vši hledanosti, beze všech zvláštností a beze všeho luxu. Proti ješitnosti a pýše v oděvu, v čemž si libují z pravidla jenom duchové malí, horlil rovněž tak, jako proti nápadné v příčině této nevkusnosti a nedbalosti. Kouření chovancům Allemand zakázal, tak jako jim netrpěl, by měli ruce v kapsách. Též hůlek, skřipců a okulárů nevídal u nich rád.

9. Konečným jeho požadavkem bylo, aby všichni jeho chovanci vedli život pracovitý. Věděl předobře, že život činný, život trávený ve stálé práci uchrání mládež mnohých výstředností a nepříjemností a jest dobrým prostředkem udržet ji v ctnosti, v očích pak světa že nic tak neslouží zbožnosti ku cti jako zevrubnost a vytrvalá pilnost v konání povinností svého stavu. „Člověk jest stvořen ku práci jako pták k létání,“ říkával Allemand; „když Bůh přikázal práci, chtěl lidské pokolení učinit šťastným.“ Přišel-li mu někdy některý chovanec do ústavu dříve, nežli bylo po práci, říkával mu káravě: „A což práce? Nepotřebuje tě k ní už pán?“

O tom, jak si Allemand ze svých chovanců dovedl vybrat pomocníky a jak jim uměl vštípit velkou horlivost a lásku duchovní, ve kteréž se rádi věnovali službám mladších svých druhů, jsme již mluvili, rovněž jako o jednotách, jež zřídil ve svém ústavě, a jež v rukou jeho mocnou byly pomůckou vychovatelskou k výchování zbožných, ctnostných charakterních lidí.

Tak řídil a spravoval Jan Josef Allemand blahodárný ústav svůj po celých 37 roků, vychovávaje a poučuje svoje chovance nejenom ústně a příkladným svým životem, nýbrž i písemně dával jim mnohé rady, výstrahy, poučení a napomenutí, jak by se v různých okolnostech života měli zachovati.

Umřel oplakáván od svých chovanců dne 10. dubna 1836.

Paedagogický význam Allemandův.

Allemand byl bez odporu jedním z nejlepších a nejdokonalejších vůdců mládeže v našem století. Moudrost a obezřetnost, s jakouž dovedl vésti a spravovati mladé duše a již čerpal z pramene živé víry jakož i ze spisů proslulých církevních spisovatelů, byla opravdu podivuhodna. Víra byla světlem jeho ducha a jediným pravidlem jeho jednání; bylť jedním z oněch nad jiné šťastnějších mužů, jimž jest věcí nejdražší „vyvýšená známost Ježíše Krista, Pána našeho“ (Filip. 3, 8.), pro kterou považují všecko za bláto, jenom aby Krista získali. Víra byla jádrem všech jeho přednášek, stálým pravidlem veškerých jeho snah a skutků, jedinou vzpruhou u vedení duší mládeže, jakož i zřídlem oněch eminentně čistých úmyslů, s jakýmiž tento bohumilý muž všecko podnikal ku zvelebení svého ústavu a ku prospěchu mládeže. Jasného pak svého rozumu užíval k tomu, by ze svaté víry vyvozoval důsledky pro život praktický. Vždy se totiž opírají jeho myšlenky o Písmo svaté a o výroky učitelů církevních.

Jakožto ovoce této živé víry vypučela v srdci Allemandově zároveň tak pevná důvěra v Boha, že jej nic na světě v úmyslech a plánech jeho nedovedlo zviklati. Jsa pamětliv výroku: „Nepečujte (úzkostlivě) o život svůj, co budete jísti, anebo o tělo své, čím se budete odívati,“ žil pln důvěry ode dne ke dni, očekávaje chléb svůj pokojně od toho, jenž krmí i ptactvo v povětří. Ale ještě zřetelněji ukázala se jeho veliká důvěra v Boha při zakládání ústavu. Nemaje peněz, nemaje přístřeší a nemoha spoléhati vůbec na žádnou pomoc lidskou, začal dílo své se čtyřmi hochy v místnosti najaté, jsa pevně odhodlán nikdy neodstoupit od svého úmyslu, nechť by se dalo cokoli. Roku 1799. napsal: „Jsa pevně přesvědčen, že sám ze sebe nemohu nic dobrého, chci všecku svou důvěru skládati v Boha, jenž jest podporou a silou slabých.“ A jinde opět: „Jelikož Pán Bůh chce, jak to jasně poznávám, bych se věnoval posvěcování mládeže, chci všecku svou důvěru skládati na Pána . . . Nikdy se nedám znepokojovati aniž čím másti, nechť si mi nastanou překážky jakékoli, proto že spoléhám ve všem jedině na milost Boží.“ A tomuto svému úmyslu zůstal Allemand věren až do smrti, přemáhaje všechny obtíže a všechny překážky, jež se stavěly proti jeho dílu (jako: zavření ústavu mocí světskou, odpor a pomluvy se strany světa, lehkomyšlnost, vrtkavost a nevděk se strany žáků atd.), s mlčelivou trpělivostí a pevnou důvěrou v pomoc Boží.

Neméně dokonalé bylo Allemandovo vnitřní odřeknutí se všech věcí světských: bohatství, cti, zábav atd. „Nežádám sobě jako svatí v nebesích žádné více útěchy a žádné radosti, leč jedině radost mítí Boha a horlit pro jeho čest a slávu.“ Tak uměl Allemand umrtvit v sobě všecku samolásku a jen tak si vysvětlíme, jak se to stalo, že byl život jeho, jak napsal kdosi z jeho chovanců, „ustavičné se obětování a láska“; nebo čím více mizí v člověku samoláska, tím více se v něm zmáhá láska k Bohu a bližnímu. U Allemanda jevila pak se láska k bližnímu přede vším skutky duchovního milosrdenství. Horlivost přiváděti duše ku Kristu a tomuto účelu věnovati čas, síly a všechny oběti zaujímalu celou jeho bytost. Ale i dobročinnost Allemandova k chudým chovancům, jejich rodičům nebo příbuzným byla velika. Rozdávalť, co mohl. Na sebe sama byl však přísný, chudě se šatil, chudě bydlil a prostince žil.

Jiné dvě ctnosti, kteréž zdobily našeho Allemanda, byly pokora a čistota srdce, s nimiž spojoval velikou horlivost v modlitbě. Modlitbou stal se výborným knězem, velice moudrým vůdcem mládeže a zakladatelem díla, jež už přineslo

krásné ovoce a i v budoucnosti bude přinášet. To pak nás uvádí k významu díla, jež Allemand založil.

Neobmezujet se význam Allemandův pouze na to, že vzhledem k víře a zbožnosti stal se otcem nesčetného množství horlivých křesťanů a valného počtu výborných kněží, nám pak všem vzorem dokonalého vychovatele mládeže; nikoli, význam Allemandův spočívá spíše v tom, že život a veškerá vychovatelská jeho činnost předběžným byly znázorněním veliké a plodné myšlenky, ústavů totiž pro mládež, ať se již tyto ústavy jmenují útulky, besídky neb jakkoli jinak, nebo všechno to vyvinulo se z původní myšlenky Allemandovy.

Myšlenka zajisté založiti ústav, do něhož by lidé mladí byli vábeni nevinnými hrami a zábavami, v němž by za příčinou zábavy, poučení a zotavení rádi prodlévali a tak byli uchráněni všech nebezpečí, jež hrozí jejich mladému věku, jest bez odporu nejvčasnější a nejplodnější ze všech myšlének, jež v našem století v oboru výchovy byly pojaty a provedeny. „Pozoruj-li okolí,“ píše proslulý biskup Orleanský, Dupanloup, „v němž jest za dnů našich žití, mladým lidem, nechť si již zvolí povolání jakékoli, a uvážím-li tisícere příležitosti, lákání a svádění ku hříchu, jež je obklopují a jež jich bohužel tak valný počet v neštěstí a zkázu vrhají, pak nemohu Bohu dosti děkovati, že již skoro všude v našich větších i menších městech, ba i ve vesnicích povstávají spolky pro ochranu mládeže, kteréž, ať už je jméno jejich jakékoli, mladé lidi shromažďují, je ochraňují, je baví a způsobem vydatným bojují proti zlu, jemuž by tito zcela jistě propadli, kdyby se jim nedostalo ochrany, jakouž jim spolky těmito poskytuje Boží prozřetelnost. . . Buďtež Bohu díky, že tyto ústavy všude vznikají, že jsou nejhlavnějším a budou snad docela jediným prostředkem, aby děti, kteréž se po prvním svatém přijímání skoro vesměs našim rukám vymykají, zachovány byly Bohu a ctnosti.“

A v skutku! třebas by byl Allemand za svého života vykonal sebe více dobrého, třebas by byl sebe víc jinochů zachránil a posvětil, jest to všecko přece skoro jako by nic u porovnání s tím, co měl Allemand dle úsudku Božího pokračováním a rozšířením svého ústavu vykonati po své smrti. Bůh nechává rád zářiti slávu věrných sluhů svých, propůjčuje jejich podnikům plodnost a trvalost. To platí i o Allemandovi. Od smrti jeho uplynulo již více než půl století a ústav jeho v Marsilii ještě nezanikl, ano jest nyní navštěvován čteněji než za jeho života. Ba ještě více: ústav Allemandův stal se štěpnicí a vzorem přemnohých jiných podobných ústavů, jež na různých místech ve Francii, v Německu, v Itálii, Rakousku a jinde velmi utěšené přinášejí ovoce. Že pak dílo Jana Josefa Allemanda nejenom trvá, nýbrž roste a mohutní a utěšené přináší ovoce, toho jsou hlavně příčiny dvě, z nichž první jest ta, že Allemand dílo své nevystavěl na písku lidských domněnek, nýbrž na skále, kterouž jest Kristus.

Nebo díla božská mají tu vlastnost, že trvají, podobně jako jest obecným osudem všech děl lidských, že se zalesknou a po krátké době slávy a květu opět hynou. Druhá příčina spočívá hlavně v Allemandově systému pomocném či v tom, že si uměl z chovanců vybrati a vychovati řádné pomocníky, o čemž už byla zmínka dříve.

(Dokončení příště.)

Učitelští řiditelé kůru.

Snaha učitelských řiditelů kůru v diécesi královéhradecké o úpravě odměny za práce bohoslužebné, jak jsem o ní v čísle 16. dne 5. června t. r. zprávu podal, doznamenala povšimnutí nejdůstojnějšího vrchního pastýře našeho tím, že nařídil své konsistoři, aby vyšetřila všestranné poměry řiditelů kůru a jich odměny. Za tou příčinou vydala nejd. bisk. konsistoř v červnu t. r. čís. 4078 oběžník ke všem bisk. vikariátním úřadům, který všem farním úřadům zaslali a je jím vybídli k šetření místních poměrů a skutečného věci stavu. Zníť pak oběžník ten takto:

„Poněvadž žádosti řiditelů kostelních kůrů za upravení, po případě zvýšení jejich dosavadní remunerace vždy více se množí, a jmenovitě v poslední době celé učitelské jednoty k nejd. bisk. Ordinariátu v této záležitosti se obrátily, jeví se vždy naléhavější potřeba vzíti v úvahu, *zdali a jakými prostředky* by se odměna řiditelů kůrů (varhaníků) upravit dala, ježto na mnohých místech časovým poměrům a námaze těchto kostelních funkcionářů více neodpovídá.“

Za tou příčinou žádáme veled. bisk. vikariátní úřad za rychlé sdělení tohoto oběžníku všem farním úřadům tamního obvodu s vybídnutím jich, aby dle místních poměrů a dle skutečného stavu věci o následujících otázkách v době co možná krátké se vyjádřili:

1. jak velikou peněžitou odměnu a z kterého církevního fondu (buď si to zádušní pokladna neb náboženská matice) dostává řiditel kůru neb varhaník:

- a) při farním chrámu Páně, neb
- b) při filialním kostele řádně ustanovený?

2. Zdali a jak velkým obnosem přispívají k té odměně přifařené obce?

3. Mnoho-li vynáší těmto kostelním funkcionářům, řiditeli kůru neb varhaníkovi dle místních poměrů a obvyklého štolního řádu ročně štolní poplatky, nadační mše sv., a jiné fundované církevní pobožnosti?

4. Zdali užívají tito funkcionáři odměnu za konání služby chrámové nějakých zádušních pozemků, v jaké výměře, a mnoho-li obnášelo by nájemné z těchto pozemků, kdyby se veřejnou dražbou jako jiné kostelní pozemky pronajaly?

5. Zdaž dostává řiditel kůru za svou kostelní službu nějaké dříví ze zádušního lesa, jak mnoho a v které jakosti?

6. Zdali a jak mnoho dříví přenechává se mu ze zádušního lesa ročně za sníženou cenu, která budiž blíže naznačena.

7. Zdaž požívá řiditel kůru (varhaník) ještě jiných dávek, naturalií a příjmů, a v jakém peněžitém obnosu?

Též budiž udáno, zdali tamní řiditel kůru farní služby Boží mimo neděle a svátky též *všedního dne* hrou na varhany doprovází, aneb zdaž pouze *v jistých dnech* a po jistý toliko čas roku na př. pouze v době postní a adventní své povinnosti hledí dostáti?“

Z toho patrno, že nejd. vrchní pastýř náš má dobrou vůli po právu a spravedlnosti pomoci tam, kde toho poměry nutně vyžadovati budou; avšak řiditelé kůru zároveň nechť uváží, je-li dosavadní odměna jim poskytovaná dostatečná aneb aspoň taková, aby zůstavila vedle sebe také aspoň skrovného místa zásluhy práce z lásky a ku chvále Bohu, kterou jako katolíci svému Pánu obětovati mají!

Byl jsem v těchto dnech na sjezdu československých katolíků v Brně, který svou velkolepostí, nadšením pro věc katolickou a ohromným účastenstvím všech stavů a povolání nad všechny až dosud odbývané sjezdy toho druhu vynikal a v nás

všech dojmy hluboké, povznášející a trvalé zůstavil. V oboru pro vědu, literaturu a umění rokovalo se též o zpěvu chrámovém, o němž velmi vzletně a důkladně pojednal znalec na slovo vzatý pan ředitel kůru Josef Nešvera; po úchvatné přednášce své předčítal resoluci, která probrána a schválena býti měla; podotýkám, že tato odborová schůze (jako všecky ostatní) byla velmi čestně a čteně navštívena, tak že čítala na sta osob nejen duchovních ale i světských, učitelů a ředitelů kůru. Resoluce ta zní:

1. Budtež zřízeny cyrillské jednoty při každé farnosti ve svazku s obecnou jednotou cyrillskou pro země koruny české. V těchto jednotách ať se obzvláště pěstuje *lidová píseň církevní*; umělé skladby církevní sborové ať cvičí se jen v tom případě, je-li sbor přiměřeně vyškolen. (Poznámka: Pěstovati důstojnou světskou hudbu [zpěv] nepřičí se programu cyrillských jednot.)

2. Dbáno buď dokonalého hudebního vzdělání ředitelů kůru a varhaníků. proto budtež všemožně podporovány ústavy ku vzdělání ředitelů kůru a varhaníků. Budtež ustanoveni jen k tomu úřadu approbovaní kandidáti.

3. Ať se sestaví komise znalců ze všech diecésí za účelem *pořízení jednotného kancionálu pro země koruny české*; k tomu ať použije se pramenů jak starých tak i živých lidových písní náboženských.

4. Orgánem pro církevní zpěv a hudbu budiž v Praze vydávaný a mnsgr. Lehnerem redigovaný časopis „Cyrill“, který budiž hojně podporován a rozšiřován.

Když debatovalo se o odstavci prvním, o jednotách cyrillských, přihlásil jsem se ke slovu a vykládal jsem, že na venkově, ve vesnických farnostech působí nám největší obtíže u zřizování cyrillských jednot namnoze jednak *neochota nynějších učitelů* kteří do kostela jdou jen tehdaž, když zákon školu jim velí; jednak *neznalost hudební mnohých učitelů*, kteří v dobách neblahých, kdy hudba a zpěv kostelní na ústavech učitelských nebyly pěstovány, ba od kandidáta učitelství ani žádány, stavu svému se oddali, a jednak *praskrovná namnoze odměna*, které za práce a námahy chrámové ředitelům kůru se dostává. Zmínil jsem se, že v naší diecési královéhradecké učitelští ředitelé kůru obrátili se se žádostí o úpravu této odměny k svému vrchnímu duchovnímu pastýři a následkem toho byl vydán shora uvedený oběžník s položenými tam otázkami: a vyvodil jsem z toho naději, až odměna buď z náboženské matice, buď z místního záduší, buď od přifařených obcí ředitelům kůru bude slušně upravena, potom teprv že lze přikročiti k zřizování cyrillských jednot, kdy za zvýšenou odměnu bude lze vyžadovati též práci zvýšenou. O mém náhledu rozpředla se čilá debata, a odpověděno k němu se strany boдрých Moravanů: naše učitelstvo je hodné, obětavé, církevního zpěvu velmi dbalé a koná vše na většině zdarma pro čest a chválu Boží; k tomuto výroku bylo mi ovšem radostí boдрým Moravanům gratulovati. V příčině odměny rozcházel se mínění: od stolce předsednického tvrzeno, že náboženská matice jest passivní (ale cí vinou, nevyloženo), že nelze od ní očekávati, aby všude slušné ředitelů kůru upravila neb zvýšila, což by vyžadovalo sumy ohromné; s jiné strany ozval se hlas, že záduší, kde jest aktivní neb i roční značné vykazuje přebytky, by mělo přispívati k úpravě této; ano jeden ředitel kůru z Moravy vyslovil se: o nás ředitele kůru na Moravě stará se kostelní výbor, který nás dosazuje a slušné nám vyměřuje. Shoda o předmětu tomto tedy docílena nebyla a protož do resoluce o slušném ředitelů kůru ničehož pojato nebylo, a zůstaveno činnosti a péči jednotlivých správců duchovních, aby kde a jak možno odměnu tu za spolupůsobení příslušných úřadů upravovali a tím kostelní hudbu

a zpěv zvelebovali. Dojem této debaty byl pro mne dosti trudným v úvaze, že poměry náboženské na Moravě najmě mezi učitelstvem jsou mnohem utěšenější, nežli u nás, což seznal jsem též v odboru školském, kde rokovalo se o nutnosti obecné školy náboženské, o níž důkladně a věcně pojednal p. děkan Fr. Šplíchal, vysvětliv jasně, jak si my katolíci školu náboženskou myslíme a proč za ni žádáme; ku konci tohoto pojednání hlásil se ke slovu jeden „nadučitel“ tuším ze Slezska jenž jménem ohromné většiny učitelstva slezsko moravského vyslovil slavně: *„když nyní víme, jak ta škola náboženská má vypadati, tož prohlašuji jménem svým a velké většiny se mnou stejně smýšlejících, že se přidáváme my učitelové k názorům katolickým o škole náboženské, k jejíž zařízení chceme též úsilovně spolupůsobiti.“*

Těmito jen krátkými náčrtky, jež podávám ze sjezdu českých katolíků v Brně, chci jen upozorniti katolické učitelstvo naše, aby po příkladu svých slezsko-moravských kolegů smýšleli též tak po katolicku, aby jako katolíci službu chrámovou horlivě zastávali, ve zpěvu církevním, jak zákon školní velí, pilně cvičili a tak *dorost pro budoucí cyrilské jednoty* si odchovávali, a aby pomýšleli, když prameny peněžné na jejich odměny namnoze dostačovati nebudou, že jako katolíci konají svou povinnost ke cti a chvále Boží, a že ukládají si ty hříbny Bohem svěřené své hudební činnosti chrámové na úrok, který jim milý Pán Bůh stonásob vynahradí.

St.

Resoluce.

(Dokončení.)

Dne 31. července. 2. Školy matičné.

(Profesor Váňa.)

I. Sjezd katolíků českého národa, řídě se všeobecně uznanou pravdou, že dítěti již od nejútlejšího mládí moudrého a pečlivého vedení jest zapotřebí, aby v člověka zbožného, mravného a k povolání svému způsobilého vospělo, a uznáváje zároveň obtíže, ano za nynějších poměrů společenských i nemožnost, aby rodiče úkolu tomu dostáli, vidí nutnou toho potřebu, aby ve městech a městečkách, jmenovitě tam, kde mnoho lidu dělnického bydlí, zřizovány byly ústavy, které by v sobě nynější jesličky, opatrovny a školy mateřské zahrnovaly, a které by školami mateřskými sluly.

II. Poněvadž vychování mládeže ve směru, jak v odstavci I. jest uveden, celé lidské společnosti jest ku prospěchu, má tato společnost, a to v první řadě ve svých repraesentačních sborech, jako jest zastupitelstvo zemské, okresní a obecní, povinnost, aby — jak také ministerské vynesení ze dne 22. června 1872, č. 4711, ve příčině školek mateřských k tomu vybízí — ústavy tyto zřizovala. Sjezd vyslovuje proto

přání, aby zemské sněmy obcím zřizování těchto ústavů doporučily a aby zároveň k tomu účelu jistou roční dotaci z příjmů zemských povolily, ze které by chudším obcím podpory se udělovaly. Totéž mohou činiti i okresní zastupitelstva.

III. Jak svědomití a prospěchu svých dítek dbalí rodičové v přední řadě děti své ku zbožnosti navádějí, tak musí i ústavy tyto činiti; proto musí řízeny býti v duchu křesťanském.

IV. Poněvadž v nynější době mnozí čeští rodičové, buď že nejsou si vědomi pravého účelu opatroven a školek mateřských, buď z přinucení do německých opatroven a školek mateřských děti své posílají, které i když pěstounka nejšlechetnější má úmysly a nejkrásnější zásady v srdce jim vštípití hledí, nic z toho nemají, poněvadž řeči její nerozumějíce jako by srdce zavřené a zámek na ústech měly, ano zatvrzelosti se učí, vidouce, jak jiné ve slovích pěstounčiných si libují a ony nic, proto jest třeba, aby přijímání do těchto ústavů dle jazyka mateřského se dělo, a to aby zákonem bylo ustanoveno.

Sjezd katolíků českého národa uznává prospěšné působení našich Maticí školských,

v první řadě Ústřední Matice školské v Praze, které zřizováním a vydržováním škol středních a obecných, jakož i školek mateřských a opatroven na místech germanisací ohrožených chrání lid český nejen před odnárodněním, ale i před úpadkem duševním. Dále sjezd s potěšením zaznamenává, že naše ústavy matiční řízeny jsou duchem křesťanským, jak účastenství katolického duchovenstva při zůžných příležitostech o tom svědčí, a přeje si, aby i budoucně tak bylo. Proto sjezd naše Matice školské celému českému národu, aby je v hojně míře podporoval, co nejvřeleji doporučuje.

Dne 31. července. 4. Střední a vysoké školy.
(Farář Al. Hlavinka.)

R e s o l u c e I.

První sjezd katolíků českého národa žádá:

1. aby se národu českému dostalo potřebného počtu škol středních;
2. aby tyto školy umístěny byly v budovách příhodných a zdravých.

R e s o l u c e II.

První sjezd katolíků českého národa žádá:

1. aby na středních školách bylo vyučováním vychovááno;
2. aby zejména v nižších třídách předměty humanistické na jedné straně a předměty realní na straně druhé soustředěny byly v jedné ruce.

R e s o l u c e III.

První sjezd katolíků českého národa žádá:

1. aby střední školy v zásadě byly náboženské;
2. aby v knihách učebních a všelikých jinakých nic nebylo, čím by církev katolická buďto ve svém učení nebo ve svém zřízení neb ve svých osobách byla zlehčována;
3. aby při latinských a řeckých autorech ještě bedlivěji než posud prohlédalo se k tomu, aby školní vydání neobsahovala věci choulostivých a závadných, jež v nynějších školních vydáních posud nezřídka se vyskytují;
4. aby mezi latinské autory na vyšším gymnasiu vřaděna byla epitome z některého spisovatele církevního;
5. aby při maturitních zkouškách gymnasijských a realních bylo náboženství předmětem zkušebním.

R e s o l u c e I.

I. sjezd katolíků českého národa, maje na paměti, že vysoké učení na Moravě již ode dávna bývalo a teprve nedávno zrušeno bylo; pamětliv jsa dále, že v letech sedmdesátých vysoká vláda sama, uznávajíc naléhavou potřebu vysokého učení na Moravě, zanášela se myšlénkou toto učení zříditi; uvažuje dále hojnou lidnatost země, tak že na sta rodáků jest nutno hledati si vysokého vzdělání za hranicemi země; vědom jsa si také, jak pravá vzdělanost, zakládající se na zásadách křesťanských, prospívá k zušlechtění a blahobytu národa a kterak velice národ český na Moravě právě po takovém prameni čiré a pravé vzdělanosti dychtí a touží — a naopak zase velmi těžce nese, že se mu tato volnost a možnost ku vzdělání až dosud odnímala; připomínaje si posléze, jak velikými obětmi na krvi a daněmi na penězích Morava od starodávna přispívá ku společným potřebám státu: důtklivě žádá, aby česká universita, při níž rázu křesťanského budiž šetřeno, na Moravě co nejdříve zřízena byla.

R e s o l u c e II.

I. sjezd katolíků žádá, aby na Moravě byly zřízeny české školy technické, neb alespoň aby německá technika v Brně — v souhlasu se svým založením — rovnoprávně byla upravena.

R e s o l u c e III.

Vzhledem k tomu, že rakouské university vůbec, zejména pražská a vídeňská, původně byly dcery církve katolické — želíme, že byly odcizeny svému původnímu poslání a povolání — na velikou škodu církve, státu i národa

R e s o l u c e IV.

a žádáme, aby při všech universitách rakouských, jmenovitě při pražské a vídeňské, kam hlavně moravské studentstvo na vysoké učení chodí, stolice učitelské nebyly obsazovány muži křesťanství nepřátelskými.

R e s o l u c e V.

I. sjezd katolíků se usnáší a zavazuje, že nespustí s oka zřízení katolické university na Moravě, a že všemožně se vynasnaží a zasadí, aby tak veliká touha, protože naléhavá potřeba české katolické university na Moravě, se splnila a stala skutkem.

DROBNOSTI.

Vyznamenání. Císař pán udělil správci chlapecké obecné školy u sv. Havla a průmyslové pokračovací školy v Praze, Karlu Bulířovi zlatý záslužný kříž s korunou. — Gratulujeme!

Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Napsal P. Vigouroux. Všeobecný rozruch působí kniha ta tam, kde dosud překlad její byl vydán. Ve Francii vyšla již v několika vydáních. — České veřejnosti podávány jsou většinou náhledy, jež jsou tendenční ne věcné, a jež nesou se k učení Písma Sv. málo příznivě. Nuže, nechť s yší i naše kruhy hlas učence francouzského, jenž poutavě, a nevyvratitelně zároveň klade padné důkazy svrchované pravosti Sv. Písma nejnovějšími objevy a nálezy právě v zemích, v nichž děje knihy knih se sběhly. Novému zákonu učení Ježíše Krista vyvstal na obranu slavný dnes po celém světě Didon. Starý zákon má zde neméně šťastného obrance též ve Francouzi P. Vigourouxovi. Dílo Vigourouxovo počne co nejdříve vydávati Cyrillo-Metho d ě j s k á knihtiskárna (V. Kotrba) v Praze. Dnes prozatím na dílo to všechny své čtenáře upozorňujeme.

Několik pravidel vychovávacích. Teď už jsou téměř na všechny vědomosti složena zvláštní desatera, to jest určitá pravidla ve formě nejkratší, jimž často bohužel i podkládán parodicky text z Písma svatého. Taková pravidla, nejvíce mravného chování a kázně se týkající, bývala i ve školách pro mládež a znamenitý vychovatel Don Bosco složil podobné regule pro učitele a to především k trestání žáků se vztahující. — Hlavní zásadou vychovávací tohoto lidumi a byla láska. Vycházel od principu sv. Filipa Neri: „Čiňte, co chcete; stačí, když se nedopouštíte žádných hříchů.“ Proto sestavil Bosco pravidla, jež prozrazují ne přísného představeného, ale láskyplného otce, který chce býti mládeži dobrým přítelem a vůdcem u příležitosti radu udílí, a v lásce všechno chce srovnati. Trestem vychovatele toho jest i laskavé slovo a odnětí lásky, kterou žákům po jistou dobu odepráme. Vzhledem k tomuto trestu Bosco složil několik pravidel, jež zde podáváme dle spisu: „Don Bosco und das Oratorium des hl. Franz von Sales.“ a) Chce-li vychovatel, aby se ho chovanci báli, učí se dříve u nich oblíbeným; když toho

dosáhl. tu třeba žáku, jež chce kárati, jenom lásku svoji odnítí. Toto odnětí přízně jest trestem, ale takovým trestem, který podněcuje a povzbuzuje, aniž by kdy snižoval; b) Mládež přijímá za trest všechno, co představení za tím účelem za dobré uznávají. Tak i méně příznivý pohled na některé žáky větší má účinek než by hana způsobila. Pochvala za dobré jednání a pohana za špatné mohou velmi dobře jako odměna a trest působiti. c) Napomenutí a tresty nemají nikdy, vyjímajíc některé případy, býti veřejně udíleny, ale s o u k r o m ě a daleko od zraků ostatních spolužáků; jest k tomu třeba největší trpělivosti, aby žák svoji nepravost pochopil. d) Varuj se každý žákům h r u b é n á z v y dávati a tím způsobem je bítí, jak zákony civilními jest zapovězeno. e) Učitel starej se o to, by žáci pravidla odměn a trestů znali, a nikdy na nevědomost vymlouvati se nemohli. f) Dříve než jest trest uložen, uvaž o v ý š i v i n y žákovy, a stačí-li připomenutí pak nečin žádných výčitek, a je li slovo pohany nutné a postačitelé, nejdi dále. g) Varuj se trest slovy nebo skutky udíleti, když jest duše n e p o k o j n á; netrestej pro jednotlivé chyby nepozornosti a tresty ať jsou tak řídké, jak jen možno. Až posud Bosco o trestání chovanců na základě lásky k žákům a každý učitel a vychovatel pravidlo to stále před očima ať má při kárání a polepšování mládeže. A. Dostál.

Když se lidé hašteří. Mezi učiteli v Rakousích nastalo rozštěpení. Učitelé škol měšťanských odtrhují se od učitelů na školách obecných. Došlo i k hádkám a výstupům veřejným, při nichž bylo užito slov a výtek nepěkných. Učitel na škole měšťanské, Goldbach, zvolal na př. na učitele škol obecných, že prý si se svými 18—20 hodinami hrají a do škol měšťanských dodávají material nad pomyslení špatný; proto prý též mají strach, že by to mohli energičtí zástupcové školy měšťanské jednou říci atd. Na to pak odpovídá jistý učitel školy obecné a hněvu svému dává průchod slovy: Vy učitelé na školách měšťanských jste a zůstanete t e t o v o v á n i jakožto zjevní odpůrci učitelů škol obecných; vy jste nepřátely sloučení všech učitelů ve spolek jediný, a jelikož máte mezi sebou i docela členy katolického spolku učitelského, jste též zpátečníky.“ (Freie paed. Bl. čís. 22. str 342.)

Spisy redakci zaslané.

Časopis učitelek. Čtrnáctidenník pro učitelky, pěstounky a vychovatelky vůbec. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 14. a 15.

Náš Domov. Časopis obrázkový a zábavně poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci Roč. III. čís. 15.

Rozhledy po lidumilství. Redaktorka Marie Zelená, 1561—II. Roč. II. čís. 7. Tento svého druhu jediný časopis zasluhuje rozšíření co nejhojnějšího.

Dom a škola. Vychovatelský časopis pro rodičov a učitelov. Red. Karol Salva v Ružomberku. Roč. X. čís. 7.

Růže dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. a vyd. P. Augustin Kadlec, Ord. Praed. Roč. VIII. číslo 4.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe profesor v Lublani. Roč. VII. seš. 15. a 16.

Methodika zeměpisu. Se zřetelem ke školám obecným, sepsal J. Lepař. Druhé vydání, S 2 mapkami. V Praze 1894. Nakladatel Edvard Valečka. Cena 30 kr.

Szkoła. Tygodnik pedagogiczny. Organ Towarzystwa pedagogicznego we Lwowie. Redaktor M. Baranowski Roč. XXVII. čís. 30.—32.

Hrvatski učitelj. Časopis za srednje i pučke škole. Red. Dr. Ivan Gjuranec. R. XVIII. čís. 15. a 16.

Obzor. Red. Vl. Štátný v Brně. Roč. XVII. čís. 15. a 16.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. č. 15.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Red. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Roč. I. seš. IX. s velmi bohatým a cenným obsahem.

Dělnické Noviny. Vydavatel a nakladatel družstvo „Vlast“. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. III. čís. 24. s následujícím výborným obsahem: Našim přátelům! První sjezd katolíků československých v Brně! — O robotě (Feuilleton) — Otázka řemeslnická! Na I. sjezdu katolíků československých v Brně, přednesl Václav Žižka. — O otázce dělnické. Na I. sjezdu katolíků československých v Brně, přednesl Rudolf Vrba. — Zdravotní hlídka (Dr. V. Kyjovský). — Z celého světa. Různé zprávy. — Zprávy spolkové. — Na „Dělnické Noviny“ předplácí se v administraci v Praze, Jilská ulice, čís. 234—I ročně 1 zl. 60; půlletně 80 kr.; čtvrtletně 40 kr.

Ze života. Obrázky a črty ze života kněžského. Napsal Bohumil Brodský. V Praze 1894. Nákl. Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. V. Kotrba. Str. 168. Cena 45. Doporučujeme.

Konkursy.

Ve školním okresu Strakonickém obsadí se definitivně: 1. Místo učitele pro odbor přírodovědecký při měšťanské škole chlapecké v Horažďovicích s ročním služným 800 zl. Přihledáno bude též ke způsobilosti vyučovati zpěvu a tělocviku, po případě též jazyku německému a francouzskému. — 2. Místo učitelky pro odbor grammaticko-historický při měšťanské dívčí škole v Strakoniciích s ročním služným 800 zl. Přihledáno bude též ke způsobilosti vyučovati zpěvu a tělocviku, po případě i jazyku německému a francouzskému. — 3. Místo podučitele pro odbor mathematicko technický při měšťanské škole chlapecké v Horažďovicích s ročním služným 450 zl. Přihledáno bude též ke způsobilosti vyučovati zpěvu a tělocviku, po případě i jazyku německému a francouzskému. — 4. Místo učitele při obecné škole ve Volenicích s požitky dle IV. třídy. — 5. Místo podučitele při obecné škole chlapecké ve Volyni s ročním služným 400 zl. — 6. Místa podučitelská při obecných školách v Čepřovicích, Dobříši, Hosticích, Jemnicích, Jetišově, Klínovicích, Krasilově, Kvášňovicích, Míchově, Nahořanech, Neusluzicích, Nihošovicích, Pačívě, Podsrpu, Předslavicích, Sousedovicích, Strašicích, Tažovicích, Nové Vsi a Zálesí u Elčovic, každé s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 10. srpna do 6 neděl.

V Jičínském školním okresu obsadí se: 1. Místo správce školy při jednotřídní obecné škole v Přeperech s požitky dle VI. třídy služného a bytem ve školní budově. Žadatelům za místo toto jest se prokázati, že způsobilí jsou vyučovati katolickému náboženství. — 2. Místo učitele při 5třídní obecné škole v Bělohradě, s požitky dle II. třídy služného. — 3. Místo učitele při obecné trojtřídní škole v Běcha-

rech a v Psinících s požitky dle IV. třídy služného. — 4. Místo podučitelky při obecné čtyřtřídní škole v Libáni s požitky dle II. třídy služného. — 5. Místo podučitele při obecné dvoutřídní škole v Popovicích, ve Valdově a ve Ždíraici s požitky dle IV. třídy služného. — Žádosti od 15. srpna do 6 neděl.

Na zimní hospodářské škole ve Slaném uprázdňeno jest místo správce školy. S místem tímto spojeno jest služné 1000 zl. ročně, funkční přídavek 200 zl. ročně a nárok na pět pětiletých přídaveků po 150 zl. ročně. Žadatelé o toto místo podejtež své žádosti, opatřené doklady o svých studiích a zkouškách, o svém zdraví, jakož i o posavadním zaměstnání, pak vysvědčením, že proti žadateli není ani v mravním ani politickém ohledu závady, u kuratoria zimní hospodářské školy ve Slaném do 15. září 1894. Žádosti, kterými ucházejí se žadatelé již dosazení, buďtež předloženy prostředkem úřadu žadateli nadřízeného.

Ve školním okrese Plzeňském obsadí se tato místa: 1. Na nově zřízené měšťanské škole chlapecké spojené s obecnou pětitřídní školou v Blovicích a) místo ředitele bez omezení odboru se služným 800 zl. a funkčním přídavkem 300 zl.; b) místo učitele odboru technického se služným 800 zl. — 2. Místo definitivního katechety na měšťanských školách chlapeckých v Plzni se služným 800 zl.; povinností jeho bude vyučovati po případě i na obecných školách do nejvyššího zákonem vyměřeného počtu hodin v témdni. — 3. Místo řídícího učitele na obecné trojtřídní škole na Prusinách se služným dle IV. třídy, naturálním bytem a funkčním přídavkem 100 zl. — 4. Místo řídícího učitele na obecné škole trojtřídní v Klabavě se služným dle III. třídy, naturálním bytem a funkčním přídavkem 100 zl. — 5. Místo učitele odboru gramaticko-historického na první měšťanské škole pro hochy v Plzni se služným 800 zl.; k žadatelům se zkouškou způsobilosti vyučovati jazyku německému zvláštní zřetel vzat bude. — 6. Místo učitele na obecné chlapecké škole pětitřídní v sev. obvodu v Plzni se služným 700 zl. — 7. Místo učitelky na obecné pětitřídní škole dívčí ve východním obvodě v Plzni se služným 700 zl. — 8. Místo učitelky na obecné dívčí škole v jižním obvodě v Plzni se služným 700 zl. — 9. Místo učitelky na obecné pětitřídní smíšené škole ve Spál. Poříčí se služným 500 zl. — 10. Místo učitelky na obecné pětitřídní smíšené škole v Plzenci se služným 500 zl. — 11. Místo definitivní podučitelky pro odbor přírodopisný na měšťanské škole pro dívky v Plzni se služným 450 zl. — 12. Místo definitivní podučitelky na obecné pětitřídní škole dívčí v jižním obvodu v Plzni se služným 400 zl. — 13. Místa definitivních podučitelů se služným 400 zl. a to po jednom na obecné pětitřídní škole chlapecké v sev. obvodu v Plzni, na obecné pětitřídní škole chlapecké v Mirošově, na obecné trojtřídní škole v Chrástu a v Klabavě, po dvou na obecné čtyřtřídní škole v Oseku a v Tymákově. — 14. Místa definitivních podučitelů se služným 350 zl. na obecných školách v Horní Bříze, v Ném. Bříze, v Bušovicích, v Jarově, v Kolíně, v Kyšicích, v Litohlavech, v Losině, v Němčovicích, v Míšově, v Plané, na Prusinách, ve Střížovicích, v Těnovicích, v Trokavci, v Újezdě u sv. Kříže, ve Veselí a ve Žďaru — 15. Místo technického učitele na měšťanské škole pro hochy v Rokycanech. — Žádosti od 17. srpna do 6 neděl.

(Z a s l á n o.)

Desátý Svatováclavský dar Ústřední Matici školské.

Všem milým krajanům doma i v cizině bratrský pozdrav!

Ve čtrnáctém roce svého trvání stanula Ústřední Matice školská na pomezí ukončeného oddílu svého působení, na něž by s hrdostí zpět pohlížeti mohla. Otevřením nové trojtřídní školy obecné v Kopistech okresu Mosteckého dne 15. června 1894 dovršen byl počet prvního sta škol, které Ústřední Matice školská nákladem národa založila.

Sto matičných škol! Jakých tu bylo třeba obětí, jaké námahy, jakých svizelů bylo překonati, než dosaženo tohoto imposantního čísla vzdělavatelných ústavů, odchováva-

jících nová pokolení česká v duchu národním, způsobem přirozeným, jazykem mateřským, kterémuž mládež naše na rozhraní národním a v místech poněmčených byla po leta od-
cizována, než Ústřední Matice školská mocně zakročila! Národ vzbopil se k obraně a zachoval si tím na tisíce mužů a žen k dalšímu vštěpování vlastenectví v srdce potomstva. Zástupové chovanců a chovaneček vyšlých ze škol mateřských působí již při rozmanitém povolání v životě praktickém a jsou pamětlivi dobrodiní, ježto jim českou školou bylo učiněno. Beze škol mateřských, z nichžto mnohé staly se již veřejnými, byli by tisícové i s celým rodem svým našemu národu ztraceni!

Ze 100 škol Maticí zřízených byla 2 gymnasia, 53 školy obecné, 45 škol mateřských či opatroven. Z těchto škol bylo do veřejné správy převzato 1 gymnasium a 15 škol obecných, do správy jiných spolků převzato bylo 7 škol mateřských. Zrušeny pak byly 2 školy obecné a 1 škola mateřská.

V čtrnáctém roce trvání svého vydrží Ústřední Matice školská 1 gymnasium, 39 škol obecných a 37 škol mateřských.

Ještě prodlením tohoto roku chystá se Ústřední Matice školská otevřít 3 školy nové a rozšířit některé školy dosavadní.

Mimo to poskytuje Matice podporu 30 školám jednak jinými spolky vydržovaným. Na školách Ústřední Maticí školskou založených vyučuje se ročně aspoň 12.000 žáků. A kdekoli Matice školu zařídila, tam přihlásilo se k věci národní na tisíce hlav dospělých. Úrodná to setba, z nížto vzhází národu Českému utěšené ovoce.

Výbor Ústřední Maticí školské po této úspěšné práci rád by zvolal: Národe český, upuť od obrany další, učinil jsi již dosti! Avšak pohříchu — chvíle, kdy bude moci tak zvolati, ještě nenadešla, na úhoru národním a kulturním jest ještě mnoho díla.

Majíce na zřeteli životní potřeby národních menšin, jsme nuceni brániti dále naši mládež před odcizením, před hladem duchovním, přede zkázou. Veřejné záležitosti nejsou dosud tak uspořádány, aby školy potřebné zařizovaly se všude příslušnými fondy veřejnými. Národu českému jest dále zápasiti zbraní osvědčenou: vytrvalostí a obětivostí!

Ústřední Matice školská, majíc před sebou jasný cíl, k němuž národ náš důsledností svou dospěti musí, přistupuje k zakládání nových škol v místech, kde lid český úpěnlivě o ně prosí. K tomu třeba nové pomoci, o niž se výbor Ústřední Maticí školské u milých krajanův uchází s důvěrou, že jako až dosud, nebude oslyšán ani v letošním období Svatováclavském, které nám nastává.

Ústřední matice školská, právem za nejpodstatnější podnik národní pokládaná, nemůže zastaviti se na půl cestě. Obrana posvátného dědictví jazyka Svatováclavského vykazuje jí dráhu další, a naši rodáci doma i za hranicemi meškající budou ji provázeti.

Voláme ke všem a k jednomu každému: Vytrvejte u vlastenecké obětivosti jsouce pamětlivi skvělého úkolu: zachování české mládeže českému rodu!

V PRAZE, 15. srpna 1894.

Výbor Ústřední Maticí školské:

Starosta: JUDr. **Jaromír Čelakovský**, professor na vysokém učení českém. — Náměstkové starosty: **František Kneidl**, ředitel měšťanské školy v Karlině. — JUDr. **Jan Lošťák**, ředitel Zemské banky. — Jednatel: **Josef Libický**, řídící učitel na Žižkově. — Účetní: **Jiří Kettner**, official Městské spořitelny pražské. — Pokladník: JUDr. **Jaroslav Pospíšil**, zemský advokát.

OPRAVA.

V čísle 22. „Vychovatele“ vynecháno na str. 342. řádek 19. shora slovo: schází. Na str. 343. řádek 17. má zníti: „Ne více apoštolé a proroci mluví nám, ale Ježíš Kristus sám.“

OBSAH: Zlodějské děti. — Obrazy z dějin vychovatelství. V. Jan Josef Allemand. Upravil Fr. Pohunek. (Pokračování.) — Učitelští ředitelé kůru. — Resoluce. (Dokončení.) — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Zasláno. — Oprava.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Kp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlasť“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresováno i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Krajinský sjezd učitelský v král. hor. městě Příbrami.

Když již dlouho před sjezdem sváděny byly v těch kterých listech paedagogických větší a menší potyčky a když v těchto potyčkách paedagogičtí páni zápasníci a spolu pěstitelé vzorných charakterů přes ohradu zubů svých a nožičky ocelových per pouštěli i věci, jakéž nemohou sloužiti k valné cti ani jejich původcům ani těm, na něž bylo mířeno, tu jsme sobě ovšem při takové četbě „pomyslili svůj díl“ — nebo to snad je i klerikálu dosud ještě dovoleno —, ale *mlčeli jsme*. I o sjezdu bychom byli pomlčeli, kdyby se jenom dotyční páni byli drželi přesně svého programu a kdyby zvlášť pan Ludvík Strahl s nešťastným svým speechem byl zůstal hezky doma, což mohl, tušíme, tím spíš učinit, když speechem tím neposloužil ani vlastní reputaci své, ani důstojnosti a vážnosti sjezdu. Ale když p. Ludvík Strahl uznal za dobré s takovou řečí na sjezdu se vytasit, jakáz k odpovědi přímo nutí, nesmí nám, tušíme, být zazlíváno, že přerušujeme svoje mlčení a že si dovolíme nejen řeč jeho, nýbrž i některé jiné řeči na sjezdu pronesené podrobiti vážné kritice.

Aby se nám však nemohlo vytýkat, že p. Strahlovi, učiteli z Prahy, připsujeme něco, čeho neřekl, uvedeme napřed doslovně, co mluvil. Zníť pak řeč páně Strahlova takto:

„Velectené shromáždění! Dovolím si několik slov promluvit o nedávném sjezdu českých katolíků v Brně. Účastenství, jakým se vykazuje sjezd náš, jemuž nebylo potřebí umělé přípravy, nebo allarmování tisku a vážný a důstojný průběh celého sjezdu, musí nás posílit v důvěře, že není již tak snadno učitelstvu v boji za jeho práva a na dráze pokroku překážeti. Právě v těchto dnech byl učiněn na Moravě pokus, vzbuditi mínění, jako by český lid sám si toho přál, aby vrátila se doba, kdy stav učitelský byl jako pastorek.

Nejsme velebiteli zákonů školních z r. 1869. a cíťce velmi dobře, více než kdokoli jiný, jejich nedostatky, upřímně si žádáme změny. A v první řadě brániti se musíme spojenými silami proti ustanovení, kterým zaveden by byl nezpůsobilý dozor církve. Nebylo školy zbědovanější, nebylo učitelstva ke kulturnímu snažení netečnějšího, než za dob vlády církevní. A lid náš, jenž vždy měl smysl, raziti cestu pokroku i osvětě, tento lid že by se měl na sklonku století devatenáctého zastaviti? Lid ten že by měl školu vraceti do pastušky, zavésti z ústavů, na kterých jsou učitelé vychováni, semináře, učiniti učitelstvo závislým na lidech, kteří to

s ním nikdy nemyslíli upřímně? Toho bohdá nebude, by lid český si přál, aby se doby takové navrátily, aby z boje za práva učitelstva i svá utíkal. Usnesení sjezdu moravského znamenalo by úpadek školství, znamenalo by však také úpadek národní. Neboť právem ukazuje se na to, že učitelstvo účastněno jest ve všech pracích národních měrou nejhojnější. Proti přívalu germanisace, která se nám stále a stále vtírá, musíme bojovati s horlivostí a statečností neoblomnou, a neustále její útok odražeti. K tomu potřebujeme však síly a síla ta se jmenuje charakter — a takový charakter škola konfessionální vypěstiti nemohla a nesměla. My zůstaneme při praporu osvěty a vlasti, nechť námi vlna času zmítá sebe hrozněji, od tohoto praporu ustoupiti nemůžeme nikdy: jest to prapor celého národa.

Dovolují si učiniti návrh, aby výbor „Ústř. spolku“ poradil se o prostředcích, kterými by se tyto snahy sjezdu moravského parallisovaly. (Výborně!)“

Tať řeč páně Strahlova. Že pak právě on vystoupil na sjezdu učitelském proti sjezdu brněnskému jest nám trochu divno; ne jako bychom se byli snad kdy domnívali, on že by takto mluvit nemohl, nýbrž z jiné příčiny. Smíme-li totiž soudit podle zprávy „Učit. Novin“, měli páni učitelé v Příbrami za to, že referentem o škole náboženské na sjezdu brněnském byl redaktor tohoto listu, neboť ještě v čísle ze dne 16. m. srpna napsaly „Nov. Uč.“: „Referentem byl P. Fr. Pohunek z Prahy, po jehož řeči přijata následující *resoluce*“ atd. To ovšem není žádná pravda; ale bylo to, jak se nám zdá, příčinou, že jako řečník proti sjezdu brněnskému vystoupil, — ať si již ze své vlastní iniciativy neb na pokyn jiných, nebo na tom tu pranic nezáleží — p. Ludvík *Strahl*, učitel na obecné chlapecké škole u sv. Štěpána na Novém městě v Praze, tedy učitel na téže škole, kde je redaktor tohoto listu a *domnělý* referent o škole náboženské na sjezdu brněnském — katechetou. Nechť však se tak již stalo z úmyslu či pouze nahodile, nám jest to lhostejno; my zůstaneme při svých zásadách a svém pevném přesvědčení a budeme výroky páně Strahlovy posuzovati s myslí tak chladnou, jako bychom jejich původce vůbec ani neznali.

Bylo-li sjezdu učitelskému „potřebí umělé přípravy nebo allarmování tiskem“ či nebylo-li, do toho nám pranic není. My víme jen tolik, že o něm bylo mluveno dříve než o sjezdu brněnském a že se proti němu neozval ani hlásek jediný, kdežto proti sjezdu brněnskému štlal kde který plátek liberální a některý hnál svou liberálnost až do výše takové, že se odvažoval účastníkům sjezdu až i vyhrožovat — ovšem zcela liberálně.

Že by chtěl kdo učitelstvu „v boji za jeho práva a na dráze pokroku překážeti“ a že by na sjezdu katolíků „byl učiněn pokus, vzbuditi mínění, jako by český lid sám si toho přál, aby vrátila se doba, kdy stav učitelský byl jako pastorek“: toho p. Ludvík *Strahl* nikdy nedokáže. Nechť jenom páni učitelé, zvláště ti nejvíce liberální, postupují hodně „na dráze pokroku“, nebo jest jim toho podle výpovědi jednoho jejich listu velice třeba. Či nepsala snad ještě před nedávnem vzhledem ku sjezdu učitelskému sama „Česká Škola“, tedy *liberální* list učitelský, že jest učitelům „třeba míti tolik intelligence, aby nedostatek její v jejich okolí je nekompromitoval, aby byli kovaní a rázní v časových otázkách, aby přece již konečně přestali buditi trapný dojem školometů, kteří nedovedou o ničem více hovořit, nežli o strmém písmě, inspekčních klepech a obsazování míst“ že jest jim třeba intelligence, aby nedělali „dojem *jenom učitelský* v ironickém smyslu slova, ale dojem intelligentních vzdělavců“? ¹⁾ — Či nenapsala táž „Česká Škola“,

¹⁾ „Česká Škola“ číslo 22. a 23. str. 343—344.

„že stav učitelské literatury podává nejspolehlivější důkaz o stísněnosti, o malém sebevědomí, ano i o *neschopnosti* stavu učitelského“ a že „výběr látky (v časopisech učitelských) je tak chudý a žalostný, že vskutku některé časopisy v některý čas dělají dojem trapný na toho, kdo činnost sleduje“? ¹⁾ A jaký dojem by teprv dělaly, kdyby do nich nepsali také professoři ze škol středních? Nechť jen tedy páni liberální učitelé studují a pokračují „na dráze pokroku“, my jim v tom nebudem nikterak překážet, ba spíše naopak: nás to bude těšit; nebo čím více budou studovat, čím více půjdou do šířky a do hloubky, tím budou rozvážnější a tím snadnější bude pak s nimi možné dohodnutí. P. Strahl na př. by byl nikdy nemluvil způsobem a tonem takovým, jakým mluvil v Příbrami, kdyby znal dobře *dějiny školství*, *dějiny vychovatelství* a kdyby si dovedl učinit jasný o tom pojem, *jaký právní poměr byl mezi „státní školou obecnou“ a církví katolickou* od dob Marie Terezie až do vydání nynějších našich školních zákonů. Nechť za tím účelem laskavě prostuduje třeba jenom knihu barona Helferta: „Die österreichische Volksschule Geschichte System Statistik. Erster Band — Die Gründung der österreichischen Volksschule durch Maria Theresia“ ²⁾ nechť studuje dějiny rakouského školství za císaře Josefa — a přesvědčí se, kdo že byl ve škole nejvyšším pánem, kdo že poroučel, kdo reformoval i semináře, aniž by se ptal o radu biskupů, kdo vyměřoval učitelům platy atd. a kdo vedle toho nejhorlivěji zasazoval se o nápravu školního vyučování a vychovávání, ač sám žil v poměrech dosti stísněných. ³⁾ Ti biskupové, kteří nesměli vydati ani pastýřský list k věřícím bez předchozího vládního „placet“, ti kněží, kteří měli nařízeno, kolikrát do roka mají kázati o sázení neštovic, kolikrát mají velebit stav vojenský, kolik směji mít na oltáři svíček, kteří tedy nevládli ani v kostele, ti jistě nevládli ani ve škole!

Je-li p. Strahl „velebitelem školních zákonů z r. 1869. anebo není, jest nám zcela lhostejno; a přeje-li si jejich změnu, nechť si to vyjedná s p. Králem, který se opět v Příbrami radoval a to za hlučného souhlasu přítomných, že zákony ty trvají už celých pětadvacet let a že ti prožluklí klerikálové nemají naděje, že by došly změny, jelikož prý je v době nejnovější uznal — i sám papež. Má-li však za to, že se učitelé musí brániti spojenými silami *proti ustanovení*, kterým zaveden by byl nezpůsobilý dozor církve, nechť se jen brání, ale při své obraně nechť aspoň také trochu uvažuje, co pronesl větou svou: „nebylo školy zbědovanější, nebylo učitelstva ke kulturnímu snažení netečnějšího než za dob vlády církevní!“ Či mohl by nám snad aspoň povědít, kdy že ta „vláda církevní“ u nás ve škole začala a kdy přestala? My víme jen tolik, že u nás v Čechách ve středověku veškeré školství ovládala pražská universita po způsobu francouzském, válkami husitskými že pak byl zaviněn hrozný úpadek českého školství; v dobách pozdějších že pak české školství jenom živořilo a když se opět aspoň poněkud zpamatovalo, že přišla válka třicetiletá, kteráž je tak řka úplně vyhladila; za pozdějších pak nepokojů a hlavně za války sedmileté že se vůbec školství dařit nemohlo a již v této době že si školství veškeré osvojila vláda, kteráž ovšem

¹⁾ Tamže str. 345.

²⁾ Kniha vyšla v Praze u Tempského r. 1860.

³⁾ Ukazuje-li se v listech učitelských na malé platy tehdejší, tu nechť se uváží, že většině kněží nevedlo se lépe; nebo kaplan měl tenkrát nejčastěji 20, 30 až 35 zl. ročně. Měl-li 40 zl. ročně nebo snad ještě o dvojku více, byl už kabrňákem!

dozor vykonávala skrze orgány církevní, ale sama měla dozor nejvyšší a plnou nade všemi školami moc.

Bylo-li pak v době této školství „zbědované“ byly toho příčiny přerozmanité a opravám se stavěly v cestu překážky často tak veliké, že je sama vláda při vůli nejlepší přemoci nemohla, tak že mnohé krásné plány na zvelebení a povznesení školství zůstávaly hezky na papíře. Nechť si p. Strahl vzpomene n. př. jenom na slovo „*robota*“ a nechť laskavě uváží, co slovo to v sobě obsahovalo a jakou bylo překážkou pro rozkvět školství na našem venkově. Jakmile však tato přestala tížit lid, počalo také rozkvétat školství a rozkvetlo tak — hlavně od dob, kdy nastala poněkud větší svoboda — že před vydáním nynějších našich školních zákonů stálo na stupni dosti vysokém, jak se o tom p. Strahl a ctění jeho soudruzi mohou dočísti v samých „*Národních Listech*“ z r. 1869. a 1870! Kde však měla *církev* v době minulé úplnou vládu nad školstvím, tam bylo již dříve veškeré školství na stupni dosti vysokém. V Rakousku n. př. mělo za doby Marie Terezie nejlepší školy — malé Solnohradsko, kdež vládli — *biskupové*!

Ani v „*pastuškách*“ nebyly školy v době té umístěny, jak dosvědčují velmi časté nářky v „*Národních listech*“ z r. 1870, že prý ty pěkné školní budovy, jakéž si mnohé obce české v novější době zřídily, převezme stát a v nich poroučet že budou „*okřsláci*.“ Pan Strahl je patrně mladý ještě pán a proto nemůže pamatovati, co a jak bylo před čtvrt stoletím.

Když však si už zajel do církve, měl *aspoň z piety k vlastnímu stavu ušetřit těch starých učitelů*, kteří třeba nebyli politickými agitátory a třeba byli všichni neměli tak velikých vědomostí, ke kulturnímu snažení národa nikterak nebyli netečnými; ba možno právem tvrditi, že byli mezi nimi při vši skromnosti ryzejší vlastenci nežli jsou nyní mezi vlastenčícími liberály, a ne jeden z nich že vlasti prospěl víc a trvaleji, než celý tucet liberálních křiklounů. Jak zdárně působili velmi mnozí z těch starých učitelů, o tom se může p. Strahl dočísti velmi pěkných zpráv i v liberálních listech učitelských z doby novější

O tom, co si dovilil p. Strahl pověděti o „*zastavení pokroku a osvěty*“, o „*vrazení školy do pastušky*“, o tom že „*by usnesení sjezdu moravského znamenalo úpadek školství*“, o tom všem pomlčíme; nebo jest to tak mělce frásovitě, a tak patrně v odporu s pravdou, že to nestojí za vyvracení. A „*úpadek národní*“ že by to znamenalo? Nechť si jen p. Strahl laskavě přečte, co psaly samy „*Národní Listy*“ v r. 1870. Nechť si jen přečte, co psaly n. př. v čísle 54. ze dne 24. měsíce února. My zde podáme malou ukázkou z dlouhého dopisu z Moravy, v němž mimo jiné stojí: „*Za to však jest celkem kněžstvo mladší (oproti starším) na Moravě tělem a duší oddáno věci národní a snaží se spolu seznati důkladně jazyk a slovesnost českou . . . Kdežto národnost v kněžském stavu dostává každým rokem větší podpory, velmi citelná újma se jí děje pro Hasnerovy paragrafy se strany učitelstva. Nemělo aniž má učitelstvo škol národních zde takovou váhu jako v Čechách; leč právě když i tu svítalo a nadějná kvítka pučela, ihned vše umořeno jest okresními hejtmany a dozorci. Nikoli farář s kuchařkou, ale celý aparát byrokratický od okresního k nejmenšímu písaříčkovi poroučí ubohému učitelovi a tento musí se stavěti ústavověrným Němcem, chce-li obstáti. Uvážíme-li, že v praeparandích taktéž nepěstuje se duch národní, leč spíše lhostejnost a odpadlictví, snadno lze poznati, v jakých rukou nešťastných spočívá vychování mládeže, kteráž má býti přece*

nadějí vlasti!“ Tak „Národní Listy.“ Co však pro českou národnost — hlavně v okresech smíšených a na rozhraní národním — udělali starí vikáři, to všechno dopodrobna jest toliko Bohu povědomo. My samy slyšeli jsme od nejednoho z oněch učitelů, jež p. Strahl tak příkře odsoudil a mezi nimi byl i zvěcnělý pražský ředitel Martin Weinfurt, jenž působil dříve delší čas na venkově: „V té příčině škoda starých vikářů! Kdyby ti byli podrželi dozor nad školami, tam a tam by dnes nebylo třeba vydržovati s velkými oběťmi školu matičnou, ta a ta osada by dnes už byla úplně českou!“ A teď přijde p. Strahl a jme se nám hlásati, že kdyby do školství bylo zavedeno trochu více ducha křesťanského, „znamenalo by to úpadek národní!“ Zdrávi povídali!

Že chce p. Strahl zůstat „při praporu osvěty a vlasti,“ jest chvalitebno, jen jest si třeba připomenouti, že ku pravé osvětě patří ještě něco více než trochu bombastických liberálních frází a zmatených hesel namířených proti kněžím a církvi; vlasti pak že se nepomůže řečmi, na něž jsou páni liberálové vždy a všude bohati, nýbrž jen prací, a to úsilovnou, nezištnou, obětavou prací!

Co se týče toho „nezpůsobilého dozoru církve a té „závislosti učitelstva na lidech, kteří to s ním nikdy nemyslili upřímně,“ jak mluvil p. Strahl, tu si dovolíme skromně podotknouti, že nebude nyní žádný kněz tak hloupým, by se snad chtěl něčeho podobného domáhat a tím uvalovat na sebe i na církev zodpovědnost za všechno, co neblahého přináší s sebou liberální systém školní a celý ten moderní způsob výchovy učitelského dorostu. Nechť si jen páni, co si nadrobili, snědí hezky sami; církev i kněží trpěli už dost za chyby a hříchy cizí a nemají chuti trpěti znova. Čeho sobě přejeme, bylo vysloveno v resoluci jasně a máme za to, že žádný rozumný paedagog proti tomu nemůže ničeho namítat, jelikož i jemu velmi dobře musí býti povědomo, že učitel nevěrec nikdy nebude a také nemůže děti řádně *vychovávat*.

A kněží že „to s učitelstvem nemyslili nikdy upřímně?“ Což pak kdybychom výrok ten obrátili a se zeptali, jak to myslí učitelé s kněžími? Jsouť bohudík dosud mezi učiteli velmi mnozí muži ctihodní, jimž leží opravdu na srdci zdar mládeže, a kteří si přejí s kněžstvem žítí ve shodě a i ve škole s ním svorně působí, ale tito z pravidla nevystupují jako řečníci na sjezdech učitelských a musejí nejednou od vlastních kolegů svých snášeti rozličné výtky a úšklebky; ale jsou též bohužel mezi učiteli i takoví zarytí nepřátelé kněží, že by si mohli v příčině této směle podat ruce s mezinárodními socialisty; jsou mezi nimi takoví upřímní přátelé kněží, kteří, když se s kněžskou pomocí a s kněžskou přímluvou domohli teplého místa, odhazují škrabošku a přebíhají ku zjevným odpůrcům církve i kněží, jelikož toho neřádá více osobní prospěch jejich, by se ještě dále přetvařovali.

Proto má p. Strahl úplně pravdu, praví-li ku konci nešťastné své řeči, že jest učitelstvu — všemu učitelstvu — třeba síly a síla ta že se jmenuje charakter, tedy že jest učitelstvu — všemu učitelstvu — třeba *charakteru*. Ano, souhlasíme; ale dodáváme, že „charakter“ tento nesmí být jednostranný, že se nesmí jevití pouze „v odrážení stálých útoků germanisace“, nýbrž i v jiných věcech. Praví-li však s důrazem, že „takový charakter škola konfessionální odchovati nemohla a nesměla,“ ptáme se ve vsí možné skromnosti, v jaké že škole byli odchováni národní naši buditelé, v jaké že škole byli odchováni ti učitelové, kteří na počátku tak zvané éry ústavověrné pro vlastenecké svoje přesvědčení dovedli trpěti, kteří ve vlasteneckém přesvědčení svém nechali se raději suspendovati, nežli by

byli brali činného účastenství v tom, proti čemu byl národ v opozici? ptáme se dále, v jaké že škole byl odchován národ, který v dobách oněch takovou osvědčil jednomyslnost, takový vřelý cit vlastenecký a takovou pevnost v zápase politickém, jakou bychom u něho v dobách pozdějších marně hledali? To nechť laskavě p. Strahl uváží a pak snad svůj náhled o škole konfessionální trochu pozmění.

Když pak již mluvíme o „charakteru,“ mohli bychom se snad ještě zeptat — aspoň jen tak mimochodem — kde že asi vyrostli ti zajisté vzácní „charakterové,“ kteří se navzájem denuncují, kteří, když se ucházejí o nějaké místo, druh druhu očerňují (doklady k tomu viz v liberálních listech učitelských), kteří, když se chtějí něčeho domoci, dožebraávají se pomoci kněžské a se svatosvatě zaříkají, oni že nejsou takoví a takoví . . . na to, pravíme, mohli bychom se snad ještě zeptat, ale raději toho necháme. Komu na tom záleží, nechť o tom laskavě přemýšlí sám.

(Ostatek příště.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

V. Jan Josef Allemand.

Upravil Fr. Pohunek.

(Dokončení.)

Pokorný sluha Páně a veliký paedagog Jan Josef Allemand si asi myslel, že pracuje pouze pro Marsilii; ale řízením Boží prozřetelnosti stal se otcem velikého počtu ústavů zřízených podle ústavu jeho a počet tento stále ještě roste. Vnitřní zařízení těchto ústavů, domácí pravidla, zaměstnání chovanců a duchovní cvičení mohou se ovšem podle poměrů místa a času od ústavu původního více méně lišiti; ale vždy jest to táž původní myšlenka Allemandova, kteráž se v nich obrazí.

„Zde si hrajeme a modlíme se,“ říkával Allemand, aby označil slovy krátkými, čím jeho ústav jest. Hry a vůbec zábavy měly mladé lidi do ústavu vábiti, modlitbou se měli posvěcovati. Tenť byl v krátkosti plán Allemandův, prostý, jednoduchý, ale důmyslný a celé tajemství dobrého řízení všech ústavů podobných spočívá hlavně v tom, bychom dovedli oba tyto živly — hry i zbožná cvičení — moudře spojit.

Třeba jednoduchých nevinných her, kteréž by mládež bavily a do ústavu lákaly; ne méně však třeba jest vhodných zbožných cvičení, ne dlouhých, — aby mládež neunavovala a se jí neznechutily —, ale vroucích, intenzivních, z čehož vysvítá, že tomu, kdo má ústav podobný se zdarem řídit, třeba jest veliké obezřetnosti a prozíravosti, zbožnosti a moudré horlivosti. Těmito pak ctnostmi vynikal právě Allemand a proto též ústav, jejž byl založil, tak krásně zkvétal a tak utěšeně přinášel ovoce. Ba ještě více: Allemand dovedl ctnosti potřebné k řízení ústavu takového vštípit i jiným, čímž svému ústavu pojistil trvání. Po jeho smrti ujali se totiž se svolením příslušné duchovní vrchnosti ústavu osvědčení jeho žáci a řídili jej velice dobře.

Asi za deset let po smrti našeho Allemanda založili někteří z nejhorlivějších jeho chovanců společně s mladým, ale horlivým a obratným knězem Timonem „konvikť pro mládež dělnickou,“ kterýž to ústav nejvíce se podobal původnímu

ústavu Allemandovu a velikých se dodělal úspěchů. O dvě léta později přispěli žáci Allemandovi k lepšímu zařízení a zdokonalení spolku mládeže v Nimesu. Později opět zřízen byl v Paříži spolek pro jinochy stavu středního, pro obchodní příručí, pro studující etc., jehož původcem byl bývalý chovanec Allemandův Agnel. V letech 1863 a 1864 zřídili žáci Allemandovi na opětné prosby marsilského biskupa Cruice ještě jiné tři ústavy pro mládež a to v Roquevairu, v Cassisu a Ciotatu nedaleko od Marsilie. Nyní pak jsou podobné ústavy pro mládež zřízeny bez mála ve všech větších městech francouzských.

V Německu a v Rakousku setkáváme se dosud nejčastěji s tak zvanými útulky pro hochy a pro děvčata školou povinné (Knaben- und Mädchenhorte) a pak s útulky pro učedníky. V útulcích těchto, kteréž ovšem nejsou všechny stejně zařízení, shromažďují se v době, kdy se ve škole nevyučuje, zvláště děti rodičů, kteří, jdouce po práci, nemohou k dětem svým dostatečně přihlížet, a pak i děti, kteréž doma nemají buď místa nebo potřebného klidu, by mohly pracovat školní svoje úkoly. V útulcích těchto učí se děti z pravidla nejdříve školním úkolům a pak se učí konati různé práce ruční. Uvedu některé příklady.

V Hamburku zřídil první útulek r. 1886 pastor O. Schoost v soukromém svém příbytku. R. 1891 byly tam však již útulky tři, z nichž měl každý 80 žáků. Všecky jsou umístěny v budovách škol obecných. O udržování jich pečuje zvláštní spolek. V útulcích těchto pracují žáci školou povinní nejdříve svoje školní úkoly (od 5. do 6. h.), pak se vyučuje vyřezávání ve dřevě (v pondělí a ve čtvrtky od 6—7 $\frac{1}{2}$); zhotovují se práce z papíru (v úterý a v pátek od 6—7 $\frac{1}{2}$); provozují se různé hry, pěstuje se tělocvik, konají se výlety za dozoru učitelů (ve středu a v sobotu). — Děti platí týdně 20 pfeniků a část prací zhotovených stává se jejich majetkem, dají-li náhradu za materiál. Představenstvu je však vyhrazeno právo, dáti chovancům některé práce zhotoviti pro výstavu žáky pořádanou a jimi pak naložiti podle svého uznání.

Aby se zajistila pravidelná návštěva, dostane každý hoch, když je přijat, tištěný lístek, by jej odevzdal doma rodičům; totéž děje se, když některý den do útulku nepřišel. Na přední straně lístku je označeno jméno útulku; jméno, stáří a bydliště žákovo, škola a třída a mnoho-li má žák týdně platiti; na zadní straně pak stojí tištěno:

1. Představenstvo očekává od rodičů, že budou spolupůsobiti, aby žák útulek pravidelně navštěvoval a mravně se choval.

2. Nepřijde-li žák některý den do útulku, musí přinést písemnou omluvku rodiči podepsanou.

3. Častější zameškávání nebo neslušné se chování může míti za následek vyloučení z útulku. — Sem se vztahující lístky varovné dostanou hoši a musejí je přinést zpět od rodičů podepsané

4. Příspěvek se může zapraviti čtvrtletně napřed a musí být zapraven také za dobu, po kterou byl hoch bez dostatečné příčiny ústav zanedbával.

Lístky varovné obsahují rubriky; a) choval se opětne (vícekrát) neslušně; b) zameškal vícekrát bez omluvy; c) kdyby se to opakovalo, bude vyloučen.

Dostane-li žák lístek varovný, na němž se vyznačí jeho poklések, musí jej přinést od rodičů podepsaný.

V *Geře* byl zřízen r. 1887. útulek pro děti školou povinné v domě, jejž daroval továrník Eugen Weissflog. Dozor v něm vede 6 učitelů škol obecných a měšťanských za odměnu 75 pfeniků za hodinu. Od měsíce září až do konce

dubna dostávají hoši krapet kávy a pak pracují svoje úkoly. Když jsou s nimi hotovi, následují hry a konají se různé ruční práce, k nimž hoši starší užívají též různých nástrojů. Zhotovené práce ze dřeva a papíru se pak prodají a stržený obnos uloží se ve prospěch útulku. — Tež v některých jiných městech německých, obzvláště v Sasku, zřízeny jsou útulky pro mládež školou povinnou. Značně však více nežli v Německu bylo v této příčině vykonáno u nás v Rakousku, najmě v Praze. Uvedem toho některé doklady.

V Solnohradě založil světící biskup Katschthaler útulek pro učedníky, kdež se v neděli shromažďují ku poučení a zábavě. Veliká péče věnuje se tu zvláště hudbě.

Rovněž i v Botzenu a v Innomostí zřízeny útulky pro učedníky, k nimž dohlízejí mistři. — Ve Vídni byl zřízen útulek pro studující a učedníky spojený s noclehárnou, jehož správa svěřena školním brašmířem Lasallovým. Též útulek pro hochy školou povinné, za jaký se už před dvěma roky vřele přimlouval i velmi liberální list učitelský, jakýmž jsou „Freie paed. Blätter“, byl tam poslední dobou zřízen. Útulku však pro dívky Vídeň dosud nemá, ač prý ho potřebuje jako soli, dle slov téhož listu liberálního.

Jak daleko je ve příčině této královská naše Praha před Vídni! Máť Praha nejen celou řadu útulků pro hochy a pro dívky velmi dobře řízených, máť nejen ústav pro učedníky velice zdárně prospívající, jakým jest „Johanneum“, nýbrž i „Družinu blahoslavené Anežky české“, kteráž pečuje o poučování a slušnou zábavu dívek škole odrostlých v neděli a ve svátek, aby si tak navykaly volného času dobře užívat a se uchránily všeho toho, co by jim mohlo býti ku škodě.

Ku důležité této družině přibyla pak v době poslední družina nová, „Družina svatého Vojtěcha“, jejíž účelem jest:

a) pečovati o to, by hoši školou povinní — a více ještě jinoši škole odrostlí — zvykali užívati volného času, zvláště v neděli a ve svátek, ku svému náboženskému, mravnému, vlasteneckému a vůbec prospěšnému vzdělání, poučení a k ušlechtilé zábavě, by jednou stali se řádnými členy společnosti lidské;

b) dohlížeti na mravný a náboženský život jinochů škole odrostlých, pečovati o doplňovací, pokračovací a odborné vzdělání jejich, dle možnosti též opatrovati jim vhodné zaměstnání a hmotnou podporu;

c) zařizovati přednášky obsahu náboženského, paedagogického a vůbec vzdělávacího pro své členy a též pro širší obecnost;

d) vydávati spisy, které by mohly katolickému vychování, poučení a ušlechtilé zábavě jinochů býti na prospěch.

Tak zní hned druhý § stanov nové této družiny, jejíž zřízením si spolek sv. Vincence de Paula novou získal zásluhu, a my nemáme v příčině této jiného přání, než aby Pán Bůh všemohoucí družině této žehnal, jí četné a obětavé vzbudil dobrodince, naklonil jí srdce mládeže, pro kterouž jest zřízena, a jí pomáhal, aby zkvétala a mohutněla a se mohla brzy vykáhati úspěchy co nejlepšími!

Že i ku zřízení obou těchto družin — družiny totiž sv. Vojtěcha a blahoslavené Anežky české — zavdala podnět původní myšlenka tak zdárně provedená ctihodným Janem Josefem Allemandem, nemusíme ani připomínati. Tak působí Allemand ku prospěchu mládeže ještě po své smrti!

Bychom však své rozpravy příliš neprotahovali, končíme slovy kardinála arcibiskupa bordeaux-ského, Donneta: „Blahoslaveni jsou všichni ti, kteří dle příkladu ctihodného Allemanda naplnění jsou vroucí horlivostí pro mládež. Jak

v našich větších tak i menších městech a na vesnicích musí se družiny pro mládež rozšiřovati a v příhodné formě zařizovati. Neboť jest naší svatou povinností, bychom pracovali ze vsí síly k tomu, bychom mládež mravně sesílili a ji zachránili před úklady lidí víře nepřátelských.“

Škola jako ústav vychovávací.

Škola obecná jest nejdůležitějším ústavem vzdělávacím z té příčiny, že se na ní děje vychovávání celých národů; odtud slovou školy obecné také *školami národními*.

K čemu tyto školy jsou zřízeny, o tom jasně poučuje nás § 1. zákona říšského ze dne 14. května 1869., jímž ustanovují se pravidla vyučování ve školách těch (v části I): „Školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby dítky *v mravnosti a nábožnosti vychovávaly*, ducha jejich vyvíjely, znalostí a zručností, jichž mají k dalšímu vzdělání v životě potřebí, jim poskytovaly a byly základem, aby z nich se stali hodní lidé a občané.“ Tak říšský zákon.

Dle jasného znění zákona patrné, že škola obecná má mládež jí svěřenou především *vychovávat* a ne jen vyučovat a vzdělávat, jak se v nejnovějším čase namnoze děje a i v mnohých liberálních listech zjevně doznává. Než o tom učiněna bude zmínka níže na příhodnějším místě.

Tenť jest pak povšechný účel škol národních, nehledíc ku požadavkům jednotlivých vyznání náboženských. My pak chtějíce poukázati k tomu, čím a jak se obecné školy stávají ústavy vychovávacími, máme tu na mysli školy křesťanské, a to katolické. Těch se bude pojednání naše hlavně týkat. Proto také musíme účel škol křesťanských určitěji a jašněji vyznačiti, než jak jest naznačen povšechně v říšském zákoně. Dle našeho soudu má škola křesťanská všechny schopnosti duševní, tedy intelektuální, morální i náboženské souladně se schopnostmi tělesnými vyvíjeti, cvičiti, tužiti a k úplné dokonalosti přiváděti. Škola taková má dále pomocí těchto schopností obohatiti žactvo potřebnými pro život vědomostmi, charakter jeho povznášeti a upevniti a vše to tak moudře uzpůsobiti, aby toho žactvo později v jakémkoli stavu, ať již v poměrech příznivých nebo nepříznivých, s prospěchem mohlo použiti, aby se z něho stali skutečně hodní, mravní a nábožní lidé, kteří by dovedli a mohli plniti všechny svoje povinnosti k Bohu a k jeho pozemským zástupcům, jakýmiž jsou církve a stát, i ke spolubližním, a jednou koruny věčné slávy dosáhli. To jest účel školy křesťansko-katolické.

Chtějíce v tomto pojednání promluvit o škole jako o *ústavu vychovávacím*, máme na zřeteli hlavně tyto body:

- I. Účel a cíl všeho vychovávání.
- II. Čím se stává škola ústavem vychovávacím.
- III. Kterí jsou ještě jiní faktorové vychovatelští.
- IV. Kterým činitelům záležitosti má na vychovávání.

I. Vychovávání a jeho účel.

Vychovávání čili přivádění člověka k jeho časnému i věčnému cíli je dle Kanta nejvýznešenější a nejvýznamnější, avšak zároveň i největší a nejtěžší úlohou. Ve správném rozřešení této úlohy záleží nejvyšší stupeň lidské dokonalosti. Vy-

chovávat dle významu svého znamená vzdělávat až do jisté výše dokonalosti. Vychovávání jest tedy zúmyslné působení lidí dospělých v nedospělé, aby se také dospělými či samostatnými stali.

Podmětem vychovávání jest člověk, který se skládá z duše a z těla. Z těchto dvou stránek přirozenosti lidské jest jen duševní stránka působištěm vychovatele. Vychovávání musí si ovšem i tělesné stránky všimati, poněvadž na zdraví tělesném i zdravý vývin duševního života závisí. Přece však nemůže ošetřování tělesné býti pravým úkolem vychovávání, nebo člověk, který by byl tělesně co nejbedlivěji odchován, máje nejzdravější tělo a nejmohutnější síly tělesné, mohl by býti přece člověkem nezdárným, ba nejhorším vyvrhelem lidské společnosti. Jedná se tedy při vychovávání o vnitřní jádro člověka, které je známo pod jménem *duše*.

U všech národů považovali dospělí lidé ode dávna za svou povinnost, aby se nedospělých ujímali. Nejen aby ošetřováním jich malomocnosti odpomáhali, nýbrž aby je dle svých vlastních náhledů a zásad vzdělávali a k samostatnosti přiváděli. Působení, hledící především k tělu, sluje odchováním; ono směřující hlavně k duši slove *vychováním vlastním*. Jest tudíž vychovávání vzácnou předností lidské přirozenosti. Zkušenost tomu nasvědčuje, že pečlivé vychování dobré, špatné vychování špatné ovoce nese, a že vyučováním, příkladem, cvičením a návykem, odměnou a trestem mnoho dobrého dokázati můžeme. Následky špatného vychování objevují nám namnoze trestní přelíčení a statistika zločinů.

Než vychování není výtvozem jediného vychovatele, nýbrž plodem mnoha činitelů, z nichž ovšem předním jest vychovatel. Jest to tedy dílo částečně umělecké a částečně přirozené. Tato okolnost zmírňuje zodpovědnost vychovatelovu a podává zároveň jakési opravy proti možným převrácenostem vychování. Vychovateli musí postačovati vědomí, že vychování se jeho přičiněním nedaří hůře nežli bez něho.

Vychování děkuje svůj původ a své všeobecné rozšíření *potřebě* vychovávání lidstva. Kdežto mládě zvířecí svým přirozeným pudem jsouc vedeno v krátkém čase k samostatnosti dospěje, zůstává dítě na delší dobu odkázáno na pomoc lidí dospělých. První takové vychování jest tedy více pouhým vedením. Teprve později a ještě znenáhla nastupuje k tomu skutečné vychovávání, které směřuje k duchu a jeho silám. Dle toho můžeme definovati pojem vychovávání ještě takto: Vychovávání jest uspořádané působení mluvícího člověka na nemluvícího za tím účelem, aby poskytlo jeho nitru lidského určení. Působištěm je chovanec se svými duševními i tělesnými vlohami, cílem je uzpůsobení chovance k jeho pozemskému i věčnému životu. Prostředky k tomu jsou mnohé a promluvíme o nich v části II. tohoto pojednání.

Jak jsme hned shora podotkli, máme na mysli školy katolické, tedy vychovávání na základě náboženství katolického. Bylo by zbytečno dokazovati přátelům katolického školství důležitost vychovávání na základě náboženském. Bylo by zbytečno a nemístno zastávat se zásady této a ji odůvodňovati; neboť jest tak stará, jak staré je lidské pokolení, je to zásada všemi paedagogy všech věků a všech směrů jediné za pravou uznaná; ona má své kořeny v přirozenosti lidské, ona jest základním kamenem všeho vychovávání, jak dějiny lidstva dokazují; v paedagogice křesťanské se uvádí jako nejprvnější princip.

A bylo by věru zajímavo a pozoruhodno sledovati, jak se lidstvo vychováváním stávalo vždy lepším a dokonalejším, až konečně dospěti má k té výši, se které jednou sestoupilo prvotním hříchem. Zúmyslně nebo i bezúmyslně, platně

i bezúčelně pracovala na tomto poli lidské vzdělanosti celá století. Cenu a cestu všeho vychovávání naznačil Spasitel slovy: „Nechte malčkových přijíti ke mně, neboť jejich jest království nebeské!“

Kdyby se bylo člověčenstvo po všechna ta staletí po tom náležitě snažilo, bylo by nyní, byť ne u samého kýženého cíle, tož alespoň mnohem blíže u něho; ale skutečnost pravý opak toho dokazuje. Lidstvo spěje svou cestou za cílem pozemským, na cíl věčný dokona zapomínajíc. Sobeckost opanovala jednotlivce i celé společnosti a za otázkou: „K čemu jsme na světě?“ skrývá se zcela jiný cíl životní, než jaký naznačil Spasitel; není tedy divu, že i cíl a účel vychování jest také zcela jiný, jak tomu doba přítomná nasvědčuje. I to jest pozoruhodno, že se moderní paedagogové v konečném cíli výchovy různí, z čehož právem souditi musíme, že *jen jeden jistý cíl vychovávání za základ položen být musí*. Tímto pak hlavním bodem a základem katolické výchovy jest naše náboženství, které svobodu či samočinné a z vlastní vůle vycházející plnění úkolu přirozeného i nadpřirozeného, za nejbližší cíl výchovy označuje, za cíl pak nejvyšší věčné s Bohem spojení.

Při vychovávání tane dobrému vychovateli na mysli určitý ideal, který záleží v tom, že chce učiniti chovance pokud možno nejvíce k obrazu Božímu podobného, jehož uskutečněním chovanec nejvyšší hodnoty nabyti má. Čím chtění a konání člověka svrchované hodnoty nabývá, to jest předmětem mravovědy (moraliky a ethiky) a theologie, jež katolickému vychovateli pokládati sluší za pomocné vědy vychovatelské.

Náboženství katolické vyznačuje nejvyšší cíl a účel vychovávání těmito slovy: „Vychovatel má tak chovance vzdělávati, aby se stal vždy bližším a podobnějším k obrazu Božímu a tak i posledního cíle — nebe dosáhl.“ A to je pro paedagogiku katolickou jediný a pravý cíl, okolo něhož se musí všechny ostatní cíle jako okolo slunce otáčet a jemuž se musíme co možno nejvíce přibližovati za heslem: „Vychovávejme mládež sobě svěřenou Bohu, vlasti a králi!“

(Příště dále.)

DROBNOSTI.

Napomenutí učitelstvu. Cís. král. okresní školní rady rozesílají právě učitelstvu následující výnos: Správe školní! Po vysokém výnosu ze dne 13. července 1894. č. 20.504 sdělujeme toto: V poslední době vyskytly se ve veřejných listech učitelských zprávy o řečech a schůzích konaných v jednotlivých spolcích neboli jednotách učitelských, v nichž výrazy vůči úřadům, poslancům sněmovním a zástupcům korporací autonomních nejevily chování stavu učitelskému přiměřené a jeho důstojné. Jednání takové tím více je politování hodno, že vzhledem k některým z výrazů pronesených se projevuje, kterak vynešení Jeho Excelence pana c. k. ministra kultu a vyučování ze dne 28. června 1885, 707 a ze dne 16. června 1888, č. 10680

vyhlášeno vysokou c. k. zemskou školní radou 14. října 1888, č. 27324, nebývá náležitě šetřeno. Uvádíme veškerému učitelstvu obě tato vysoká nařízení na paměť a upozorňujeme, že ti, kdož by nařízení daných nebyli poslušni, ponесou následky toho dle čl. 54., zákona ze dne 2. května 1883 č. z. z. 53. + 100.

O příčinách malé vážnosti učitelstva u lidu a zejména u odrostlejší mládeže referoval ve schůzi učitelské jednoty ve Sausovicích p. V. Horáček, jež dovedl, že první příčinou této nevážnosti jest nevědomost lidu, neznajícího účel školy a jednotlivých předmětů (tu bychom se ovšem mohli tázati, jak že to přijde, že ti starší učitelé, jejichž postavení bylo mnohdy dost bidné, přece požívali

u lidu ještě „nevědomějšího“ velké vážnosti, ba jak pisatel sám jako hoch vidával, vážnosti takové, že jim i starší hospodáři uctivě ruce líbávali?), nevědoucího, že učitel všeobecným svým vzděláním rovná se všem ostatním vzdělancům na venkově, a posuzujícího člověka jen dle ročních příjmů. Proto doporučuje paedagogické přednášky pro lid. Jinou příčinou je zvýšený náklad na školství a hlavně školní plat. Mnohým je úprava našich platů (pravil referent) trnem v očích... Také odnětí veškeré pravomoci naň žáky otřáslo valně autoritou učitelovou. Způsob pak, kterým obsazují se místa učitelská přispívá rovněž svou hřivnou k demoralisování učitelstva. Kdo vážit si má učitele, který samoděk se poníží a pokořuje?... Také působí zhoubně na naši autoritu, že o poklesku učitelově doví se kde kdo... K zachování autority žádoucí je též shoda s duchovenstvem. Nesváry škodí oběma stranám. Pokud mládež se týká přetrvává se všechno spojení mezi ní a učitelem vystoupením ze školy. Ký div, že mládež pak nechápe záslužného působení učitelova, že si ho neváží tak, jak by měla. Stává se také, že mladší učitelé obcují důvěrně s mladíky, což podkopává vážnost nejen jejich, ale i starších jejich kolegů. Na konec vyzýval všechny ku kolegiálnosti, a končil slovy: budeme-li ctít se vespolek, dojdeme úcty též u jiných. (Komenský čís. 34.—35.) — r.

Něco z učitelských okresních porad úředních. V poradě v Místku, konané dne 10./5. doporučoval c. k. okr. inspektor p. Josef Lošťák učitelstvu ve škole zvláště pozornost. Pozorný učitel dosahuje úspěchu; takový všechno má na zřeteli, ví, čeho potřebuje k vyučování, dovede vystihnouti dobře odpovědi žáků svých a tudíž pozná i pravou metodu. Prospěch učitelů nemohl by býti nedostatečný, kdyby byl učitel pozorný... Vyučováním vedeme žáky ku práci a žáci mají konati práci s chutí. Kdyby naše mládež byla vedena rozumně ku práci, pak by ji také ráda konala. V našich rukou je mládež, vedme ji tedy k dobrému... ku konci zprávy doporučí inspektor ještě jednou pozornost. Přeje si jen, aby školství naše zkvétalo ve prospěch všeho lidstva; pak nemine nás odplata, která nám přísluší... Učitelstvo musí zvolati: Tento svět nedospěl k ideálu mému. Jsem občanem těch, kteří teprv přijdou! Naše idealy nesou se do budoucnosti. Chceme-li míti větší hmotný příjem, musíme se vykázati vý-

sledky. Hledme, aby učitelstvo bylo na výši vědy, jinak nenabude vážnosti, která mu přísluší. Kdo pilně se vzdělává, ten pracuje ve prospěch nás všech. Mravností musíme imponovati a proto netrpme toho sami, aby někdo z nás vadně se choval (Komenský, čís. 31. a 32.) — V Přerovském školním okrese nabádal c. k. inspektor Jos. Šíkola v okresní konferenci učitelstvo, aby snažilo se zjednat si vážnosti jak u občanů, tak i u dítek patřičným vzděláním, bezúhonným náboženským mravním chováním, pilností a skromným vystupováním v životě společenském. Mimo to varoval učitelstvo před účastenstvím v bojích obecních a politických. — r.

Dobré znamení. Ve schůzi učitelského spolku okresu prostějovského konané dne 14. června v Plumlově přednášel ml. učitel z Určic, p. Frýbort, o tematě: „Učitel a jeho působení ve škole“. O zajímavé jeho přednášce podáváme část referátu z časopisu „Komenský“ čís. 31. „Působnost učitelova ve škole nese se směrem dvojím: vychovávacím a vzdělávacím. Výchově náleží arci místo první. Nad jiné důležitě, by mládež v duchu křesťanském byla vedena a vychovávána. Lásku k vlasti učitel hned v útlém srdci probouzej a s ní zároveň pěstuj lásku k širší vlasti, mohutné říši naší, a buduj takto mocné podpory říše, které, když toho třeba, život svůj i jmění obětuje za císaře, za vlast svou. Řeč mateřská jest základem všeho vychování i vyučování. Velký hřích uvaluje na sebe ten, kdo dítky cizím jazykem vychovává a je národu takto od-cizuje. Cílem působnosti učitelovy ve příčině vyučování jest vésti mládež k tomu, by vzdělala se potřebnými vědomostmi pro život, vzděláním tím tříbila rozum a civčila soudnost, neboť jen tak duch se šlechtí. A šlechetný štěpný strom vždy hojnější a lepší ovoce nese než pláň. Působnost učitelova ve škole nevztahuje se toliko ku škole samé, ona se nese dál. Učitel vzdělává a vychovává mládež vzdělává a vychovává i její rodiče, příbuzné, zkrátka celou společnost. Vzdělávejme a vychovávejme mládež, již národ nám svěřil, by neklesla, nýbrž povznesla se k dokonalosti. Sami buďme příkladem ve zbožnosti, mravnosti, lásce k vlasti; buďme povahy nezdolné, abychom vychovávali mládež tak, by hodná byla dědictví předků svých slavných! — Panu řečníku

vzdány díky za překrásnou, dobře promyšlenou a procítěnou přednášku. Mluvil od srdce k srdci a zvláště poslední slova zanechala v srdcích všech hluboký dojem, který způsobem nelíčeným ve tváři každého se obrazil.“ —r.

Věru, velice paedagogické! Na jaře našli v jistém sklepě blíže Lyonu větší počet pum. Při dalším pátrání vyšlo na jevo, že pumy zhotovili kluci 13 a 14letí; naučili prý se tomu ve škole (ovšem té státní, beznáboženské) od pana učitele, který prý jim ukazoval, jak se takové věci dělají. Nedávno opět stalo se v té krajině něco jiného, o čemž referuje časopis „Komenský“ (čís. 31) následovně: „Názorné vyučování s děsným koncem. Hrozná událost stala se v Boussières u Lyonu. Tamnější učitel Tilème, máje v ruce ostrý nůž, ukazoval žákům názorně, jak vrah praesidenta Carnota, Caserio provedl svůj strašný zločin. Žactvo obklopilo při tom ze zvědavosti učitele, který v návalu horlivosti bodl osmiletého hochu, Ericha Gérardada do oka a smrtelně ho poranil. Učitel jat zoufalstvím učinil pokus sebevraždy. Rodiče nebohého dítěte sami požádali úřady, aby učitele soudně nestihaly.“

„Jindy a nyní. Před nedávnem byl asistent na latinské škole ve Wunsidlu Oskar Müller propuštěn z trestu za to, že jistému žákovi — vyfal políček. Pravidla pro školy střední zakazují ovšem jakékoli tresty tělesné. Ale nemohou se u hochů devíti- a desíletých přihoditi věci, při nichž v učiteli musí vzkypět krev? A kde pak zůstává autorita u našich pánů kluků, smějí-li si říci: Nechť se jen učitel opováží na mne někdy sáhnout, pak jej připravím o chleba! Jindy smýšlevali jinak. Tak se vypravuje o králi Ludvíkovi I., že prý si mu jistý major stěžoval na učitele školy kadetní proto, že tento vyfal synáčkovi jeho políček. Král vstoupil do třídy a pravil k obviněnému učiteli přede všemi žáky: „Vy jste jednomu žákovi, synu majora H., vyfal políček. Lépe by bylo bývalo, kdybyste mu byl dal raději dva!“ To byla odpověď královská na stížnost nedůtklivého otce.“ — Tak napsaly „Freie paed. Bl.“ v čísle 34 ze dne 25/8. K tomu připojujem úryvek ze zprávy o okresní konferenci na Třebíčsku uveřejněné v „Komenském.“ V konferenci oné referoval totiž p. A. Pallier z Třebíče o tematě: „Proč se vychování dětí v mnohých rodinách nedaří?“ A zpravodaj „Komenského“ podotýká vzhledem k jeho přednášce: „Po-

zoruhodno, že učitelstvo souhlasilo hluchým potleskem s p. referentem, když ku konci řeči své uvedl, že „kárné prostředky na školách našich jsou nedostatečné.“ Míněny tresty tělesné.“ (Kom. čís. 36 a 37. Přílohy str. 549.) — Není tomu ještě příliš dávno, co bylo slýchati se všech stran, že prý škola moderní kaprálských prostředků nepotřebuje. Inu tak se časy a náhledy mění!

Mladiství vrahové. Hrozná vražda byla spáchána v Bokuru v Uhrách. Trináctiletý kluk a jedenáctileté děvče zabili totiž svého vlastního otce, hajného Ondřeje Číše, proto, že je trestával pro různé jejich rozpustilosti. Když totiž otec usnul, rozpoltil mu kluk hlavu sekýrou a obě děti uvázaly pak na mrtvolu provazy a odvlékly ji do lesa, kdež ji zahrabaly do listí. Zvrhlé děti tyto byly zatčeny.

Vyznání moderního přírodopytce. Na přírodovědecké fakultě v Tübingkách ustanoven byl v minulém školním roce za profesora Dr. Seubert, protestant, jenž měl při nastoupení svého úřadu ku posluchačům delší řeč, kterou zakončil významnými větami: „Die Chemie hat zwar Tausende von organischen Stoffen hergestellt, aber keinen der den Odem des Lebens in sich trägt; noch immer ist die Lebenskraft, die jene zwingt, sich zu Protoplasma und Zelle, der Grundbedingung alles Lebens, zu ordnen, uns ein Geheimnis. I kdybychom mohli vyložiti život ve všech jeho zjevech, kdybychom mohli k jednotě hmoty připojit jednotu síly a kdybychom mohli říci o obou, že jest původ jejich stejný, byly by pro nás přec ve své nestvořitelnosti a nezničitelnosti rovněž tak podivny a nepochopitelný jako nekonečnost prostoru a věčnost času. Co pověděl druhdy Baco Verulamský o filosofii, můžeme též obrátit na vědu naši. „Wenig Naturwissenschaft entfernt von der Religion, sehr viel Naturwissenschaft führt zu ihr zurück.“ — Co máme tudíž podle slov tohoto profesora souditi o těch, kdož věd přírodních užívají za zbraň proti náboženství? (Chr. paed. Bl. 294.)

Napoleon I. o dívčím vychování. V listu ze dne 15. května 1807. podává Napoleon I. své náhledy o výchově dívek, které se měly uskutečniti v ústavu Ecouenském pro dcery důstojníků čestné legie. Vyslovuje se totiž takto: Jak se mají dívky vychováti? S náboženstvím třeba počítati a to se vši přísností. Nedovolujte v tomto ohledu žádné změny ani omezení. Nábo-

ženství je věc nejdůležitější ve veřejném ústavu vychovávacím pro dívky. Ono je, můžeme říci nejjistější garancí jak pro matky tak pro manželky. Vychovejte nám věřící dívky a ne žvatlající rozumářky. Protože v pokolení ženském jednak myšlenky a úmysly jsou velmi měnivé, jednak však ženy ve společnosti mají plnit velmi důležitý úkol, je k výchově dívek náboženství nezbytné. Vychování nemá za účel učiniti dívky příjemnými a půvabnými, nýbrž počestnými; tyto se nemají hledět za ibiti duchaplnou a živou zábavou, nýbrž mají se odporučovati mravností a prostotou charakteru. Vůbec musí se zaměstnávat po $\frac{3}{4}$ roku ručními pracemi; musejí plésti punčochy, šítí košile, vyšívati, zkrátka: musejí rozuměti každé ženské ruční práci.

Děvčata která studují. Jeden vídeňský list podal nedávno zprávu o dívčím gymnasiu ve Vídni. Dívky latině hravě se učí. Hůře prý jde to s měřictvím. Do měřictví náleží též nauka o „poměrech.“ A tu si jedna máti, která dceru svou dala také na studie, stěžovala, že její dítě nejlépe pochopilo nauku o „poměrech“ a to tak, že, než mohla ono zlo zažehnati, bylo pozdě. Týž list sděluje, že budou

brzy na rakouských universitách řádné posluchačky. Na jedné německé universitě bylo pátráno, co se stalo s 50 studentkami. A hle! Po 46 nebylo ani stopy a se čtyřmi to vypadá bledě. + 73.

Bezbožecké vychování. V Birotu ve Francii byl před krátkým časem sotva dvacetiletý mladík popraven. Zabil vlastní sestru, aby jí uloupil úsporu 20 franků. Nešťastník neslyšel dříve ničeho o Bohu a o náboženství. Teprve, ve vězení, byl od kněze vyučován. S vroucí zbožností přijal pak Tělo Páně poprvé. Smrt přijal oddaně jako usmíření za svůj zločin. Není to žalostné? A není ještě žalostnější to, že se vyskytují rodiče, kteří takto děti své vychovávají a po takových školách dychtí. z nichž jsou Bůh a náboženství odstraněny? (Chr. paed Bl.) + 73.

Stav katolicismu ve Spojených státech. Ve Spoj. státech je 17 arcibiskupství, 71 biskupství; 9717 kněží; kostelů, kaplí, misijnářských stanic 14433, kněžských seminářů 33; theologů 3533; gymnasií 172, vyšších dívčích škol 668; škol farních 3773 s 736.988 žáky. Z čísl těchto patrno, že se ruch katolický ve Spoj. státech utěšeně rozmáhá. + 73.

Spisy redakci zaslané.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdl. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V Kotrba) v Praze. Ročník X. č. 11. vyšlo následujícím zajímavým obsahem: Dr. Andrej Radlinský a jeho vrstevníci. Sepsal Tóma Šmýd. (Pokračování.) Z básní Antonína Bulanta. Matouš Kramer. Věčné světlo. Vzdech svatohorský. Různé povahy. Charakteristický román z východních Čech. Napsal Jan V. Svoboda z Finberku. (Pokračování.) Člověk v předsíni dějin. Kulturní studie od Vincence Drbohlava. (Pokračování.) Slovanské studie. Podává Fr. Žák. (Pokračování a dokončení) Zeť doňe Barbary, čili porotní soud. Časový obrázek od Karla Frontaury. Ze španělštiny přeložil František Dolejš. Suggeste a hypnotism ve světle vědy a víry. Sděluje prof. Fr. Horáček. (Pokračování.) Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě. Příspěvek k historické a

literární studii. Podává Josef Flekáček. Charakteristika Husových Listů. Napsal Filip Jan Konečný. (Pokračování a dokončení.) Pravda a Draperovy dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou. Uvažuje Jan Pauly. (Dokončení.) Listy z Asie. Píše —x. (Pokračování.) Literatura. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. Kněží deficiente, alumnové, klerikové, studující, podučitelé a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Slova pravdy. Vydává Dr. Josef Burian, předseda Jednoty katolických tovaryšů v Praze. Čistý výtěžek věnován jest Jednotě katolických Tovaryšů v Praze. Roč. IV. čís. 13. a 14. obsahuje: Účel posvěcuje prostředky aneb také: „Kdo v té peci sedá, jiného tam hledá“. Napsal Francesco Veridico. Čís. 15. obsahuje: „Čeho se anarchista přece bál.“ Kratochvilné vypravo-

vání od Petra Kopala. — Doporučujeme opětně dobré tyto brošury k hojnému rozšíření.

Dědův vychovanec a Pod štítem ochranným od Aloisa Dostála (Hlasů katol. tiskového spolku na rok 1894 čís. 2.) Cena 30 kr. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Franci).

Kalendář duchovenstva českoslovanského na rok 1895. Ročník XI. Redaktor Dr. Karel Vondruška, kooperátor u sv. Havla. V Praze. Tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka. 1894. Cena 1 zl. 20 kr. — Kalendář tento přináší v čele svém zdařilou podobiznu vsdp Beneše Methoda Kuldy, sídelního kanovníka vyšehradského, kněze jubilanta a proslulého spisovatele, následuje kalendarium, životopis k titulnímu obrázku, pak pojednání: „Organisace katolické strany politické“, „Nařízení ministerstva kultu a vyučování ze dne 5. ledna 1894.“, o podmínkách dosažení doktorátu theologického a úplný schematismus kněží i duchovních obrocí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. K tomu pak jest připojen praktický „seznam žáků“. — Kalendář tento pro jeho praktičnost doporučujem.

Obrana. Vydává Cyrillo-Methodějská knihtiskárna. Red. Frant. Žák. Roč. X. č. 16. s bohatým a zajímavým obsahem.

Výroční zpráva měšťanských škol ve Strakonici a s nimi spojeného pokračovacího kursu pro dívky za školní rok 1893-4. Zpráva tato obsahuje vedle úplné kroniky škol měšťanských a kursu pokračovacího i zdařilé pojednání: „Socialní otázka a škola“, s nímž čtenáře svoje seznámíme. Příští školní rok začíná dne 17. září „Vzýváním Ducha sv.“

Čtvrtá výroční zpráva obchodní školy pokračovací ve Strakonici za školní rok 1893-4. Jménem školního výboru podává ředitel Josef Sedláček. Obsah zprávy: O kupeckém dopisování. Dozor státní. Školní výbor. Školní kronika. Sbor učitelský. Žactvo. Seznam žáků. Učebné pomůcky. Poděkování. Návěští. Zápis žáků na příští školní rok vykoná se v sobotu dne 15. září.

Zpráva o útulcích chudé školní mládeže v Praze. Školní rok 1892-93. V Praze nákladem důchodů král. hlavního města Prahy. 1894. Obsah zprávy jest: 1. Ruční práce ve dřevě a lepenkářství v útulcích. Napsali uč. měšť. šk. Fr. Tichý

a řed. měšťanských škol. Jos. Hrubý. 2. Obecná zpráva. 3. Snesení slavné městské rady v příčině útulků. 4. Dozorčí komise nad měst. útulky. 5. Správa městských útulků. 6. Personal vychovatelský a průměrná denní návštěva. 7. Podrobné zprávy o všech 15 útulcích pro hochy a dívky, jež Praha vydržuje. Útulky tyto navštěvovalo počátkem roku školního: 527 hochů a 608 děvčat; koncem roku školního: 564 hoši a 613 dívek.

Náš Domov. Časopis obrázkový a zábavně poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 16. s následujícím obsahem: Josef Dobrovský (Životopis a podobizna). Co naše lípa hovoří (Báseň). Jak je země přehromná (Báseň). Dobré duše. (Povídka. Napsal V. Špaček). Kněz (Báseň). Helfštýn. Poutníci (Obraz z dějin moravských od A. Dostála). Moravská pověst o Ječmínkovi atd. Mimo to přináší „Náš domov“ četné ilustrace. Doporučujeme opětně.

Zábavná bibliotéka. Vydává a pořádá P. Bernard Plaček. Rok 1894. Seš. 15—16.: Války husitské a zkáza vlasti naší Čech a Moravy. Na paměť přivádí Jan Tenora. V Brně. Tiskem a nákladem knihtiskárny benedikt. rajhradských. Cena 15 kr. Doporučujeme.

Meč. Obranný kalendář katolický na rok 1895. Red. Fr. Pohunek. — Kalendář tento, jehož zvláštní ozdobou, vedle zdařilého textu, bude umělecky v barvách provedený starobylý obraz Panny Marie Svatoštěpánské, vyjde v první polovici tohoto měsíce.

Růže dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Vydává a rediguje P. Augustin Kadlec, Ord. Praed. Roč. VIII. čís. 5. se zdařilým obsahem.

Dobré duše. Povídka pro milou mládež. Napsal Karel J. Zákoucký. („Sbírký ušlechtilých povídek pro mládež“, již pořádá prof. Fr. Jarolím, svazek IV.). v Pisku 1894. Nakladatel Jar. Burian, knihkupec. Cena 35 kr.

Svobodník. Obrázek z minulosti. Napsal Alois Dostál. (S ilustracemi). Povídka tato tvoří III. svazek „Zábav večerních“, jež vycházejí redakcí Františka Pohunka a tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Konkursy.

Ve školním okrese Jilemnickém obsadí se: **1.** Místo definitivního učitele pro odbor mathematicko technický při měšťanské škole chlapecké ve Vysokém s ročním služným 800 zl. — **2.** Místo podučitele na obecné škole v Sklenářicích s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 19. srpna do 6 neděl.

V Tábořském školním okrese obsadí se definitivně: **1.** Při nově zřízené měšťanské škole pro chlapce jedno místo definitivního učitele pro odbor gramaticko-historický a jedno místo definitivního učitele pro odbor přírodovědecký; každé z těchto dvou míst spojeno jest s právem ku služnému ročních 800 zl. — s jedním z těchto míst učitelských spojeno bude místo definitivního ředitele s funkčním přídávkem 200 zl. Žadatelům, kteří se spolu prokáží vysvědčením učitelské způsobilosti z jazyka francouzského neb německého pro školy měšťanské dá se za jinak stejné kvalifikace přednost. Žadatelé za místo ředitelské musí též prokázati způsobilost k vyučování náboženství katolickému. S řečenou měšťanskou školou spojena bude co do správy obecná škola chlapecká v Táboře, jakmile nastane změna v osobě nynějšího řídicího učitele této školy. — **2.** Místo učitele při obecné škole v Hlavaticích se služným ročních 400 zl. — **3.** Místo učitele při obecné škole v Kamberku se služným ročních 400 zl. — Žádosti od 24. srpna do 6 neděl.

Ve školním okrese Pardubickém obsadí se: **1.** Místo ředitele při měšťanské škole chlapecké v Bohdanči se služným 800 zl. a funkčním přídávkem 200 zl. Pro toto místo ponechává se volnost konkurence bez omezení odboru. — **2.** Místo řídicího učitele při dvoutrídni obecné škole v Rokytě se služným 400 zl. a funkčním přídávkem 100 zl. — Žadatelé za místa ad 1 a 2 musí se prokázati, že jsou způsobilí, vyučovati náboženství katolickému — Zároveň se podotýká, že s měšťanskou školou v Bohdanči spojena bude co do správy obecná smíšená škola v Bohdanči, jakmile nastane změna v osobě nynějšího řídicího učitele školy obecné. — **3.** Místo katechety při měšťanské dívčí škole v Holicích s ročním služným 800 zl. a s povinností vyučovati katolickému náboženství i v obecných školách v Holicích až do nejvyššího zákonem ustanoveného počtu týdenních hodin. — **4.** Místo učitelské odboru přírodovědeckého při měšťanské dívčí škole v Pardubicích se služným 800 zl. ročně a místo učitelské odboru gramaticko-historického při měšťanské škole chlapecké v Bohdanči se služným 800 zl. — **5.** Místa učitelův při obecných školách a to: v Rovni se služným 500 zl. ročně a v Albrechticích, Chvojenci, Slepoticích a Výrově se služným 400 zl. ročně. — **6.** Místa podučitelův odboru mathematicko-technického při dívčích školách měšťanských v Holicích a Přelouči se služným 450 zl. ročně. — **7.** Místa podučitelův při obecných školách a to se služným 400 zl. ročně: v Opatovicích, v Pardubicích (Staré Město obecná škola chlapecká 2 místa), Ředvicích a Ždánicích: pak se služným 350 zl. ročně: v Albrechticích, Barchově, Černé u Boru, Čivcích, Hostovicích, Chvojenci, Jankovicích, Klenovce, Křičeni, Kuneticích, Lhotě pod Přeloučí, Ohrazenicích, Srchu (2 místa), Svinčanech a Velínách. — Žádosti s náležitými doklady od 28. srpna do 6 neděl.

V Kladenském školním okrese obsadí se: **1.** Místo učitelky odboru mathematicko-technického při měšťanské dívčí škole na Kladně se služným 800 zl. **2.** Místo učitelky při 5trídni obecné škole v Buštěhradě se služným 600 zl. **3.** Místo učitele při 5trídni obecné škole v Rápcích se služným 500 zl. **4.** Místo učitelky při pětistrídni obecné škole v Tachlovicích se služným 500 zl. **5.** Místa podučitelův v Buštěhradě, Hořelcích, Chyňavě 2 místa, v Lidicích se služným 400 zl. a v Bezděkově, Dobré, Přítočně a Železně se služným 350 zl. **6.** Místo podučitelky při 5trídni obecné škole v Buštěhradě se služným 400 zl. — Žádosti od 31. srpna do 6 neděl.

OBSAH: Krajský sjezd učitelův v král. hor. městě Příbrami. — Obrazy z dějin vychovatelství. V. Jan Josef Allemand. Upravil Fr. Pohunek. (Dokončení.) — Škola jako ústav vychovavací. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a ne frankují

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

VI. Ferdinand Kindermann.

Životopisný nástin.

Podává Josef Zelenka.

V životopisném článku, kterýž jsme věnovali zasloužené vzpomínce na opata Felbigra, stala se též zmínka, jak četní přátelé školství z blízka i z dál přicházeli do Zahaně, aby reformu v tamnějším katolickém školství Felbigrem zavedenou seznali a jí na svých domácích, podřízených školách použili.

Mezi učelivými hospitanty škol zahaňských objevil se r. 1771. též nový farář Kaplický z Čech, Ferdinand Kindermann. Muž tento ze všech hospitantů zahaňských ve školství snad nejvíce vynikl, tak že Helfert ve svém spise: „Die Gründung der oesterreichischen Volksschule“ staví Kindermanna po bok samému Felbigrovi těmito slovy: „Jestliže mezi muži za dob Marie Terezie o školství rakouské zasloužilými bez odporu první místo opatu Felbigrovi přináleží, poněvadž jeho obezřetnou a vydatnou činností zlepšené zařízení škol ve všech dědičných zemích zavedeno jest: jest to také jediná příčina, proč Kindermann, jehož školské působení toliko na jednu dědičnou zemi obmezeno zůstalo, do jedné řady s Felbigrem stavěti se nemůže. V každém jiném ohledu nebylo by tak snadno, dáti Felbigrovi přednost před Kindermannem.“

O pravdě slov Helfertových nejsnáze se přesvědčíme, když po vyličení zásluh Felbigrových přistoupíme k nastínění života a působení Kindermanna, druhého katolického kněze, jenž za dob Marie Terezie ve školství zvučného jména si získal. Nástin tento bude pro nás snad tím zajímavější, že působení Kindermannovo v oboru školském platilo skorem výhradně školám v naší zemi České.

Kindermann Ferdinand narodil se v Königswaldu u Šluknova. Co se týče dne a roku jeho narození, neshodují se všickni jeho životopisci; někteří udávají, že narodil se dne 27. prosince 1740., jiní zase, že 27. září 1741. Frind ve svém spise: „Geschichte der Bischöfe und Erzbischöfe von Prag“ na stránce 305. udává, že narodil se Kindermann dne 27. září 1740., kteréžto udání jest asi nejspolehlivější.

V pramenech *), kteréž jsou nám po ruce, nenalezli jsme žádných bližších a obšírnějších zpráv o Kindermannovi z dřívější doby jeho života než stal se farářem v Kaplici. Jedině Šimek ve svých „dějinách vychovatelství“ na stránce 207. stručně podotýká, že gymnasiální a filosofická studia odbyl Kindermann v Praze, že vstoupil pak do theologie a byv na kněžství posvěcen povýšen jest na hodnost mistra svobodných umění a doktora písem svatých. Důvěrně obcoval Kindermann s tehdejšími humanisty, obíral se studii paedagogickými, linguistickými a právníckými.

Obšírnější zprávy podávají se již o Kindermannovi z oněch dob, 1. když byl farářem v Kaplici, 2. kdy co vrchní školdozorce řídil veškeré obecné školství v Čechách, 3. když jako vrchní pastýř seděl na biskupském stolci Litoměřickém. Dle těchto tří dob vyličíme další život a působení Kindermannovo,

I. Roku 1771. stal se Kindermann farářem v městě Kaplici, v jižních Čechách. Jako svědomitému duchovnímu pastýři nebylo mu neznámo, jak důležitým ústavem a vydatnou pomůckou pro duchovní správu jest dobře zřízená škola farní. Jakmile tudíž duchovní správu v Kaplici nastoupil, hleděl se hned přesvědčiti, v jakém stavu nalezá se tamnější škola obecná, s jakým úspěchem -se na této škole vyučuje. Poznání toto nebylo pro Kindermanna příliš utěšené; vyličil sám trpkými slovy, jak to tehdaž ve škole Kaplické vyhlíželo, a sice takto: „Školní děti všechny, velké i malé, byly pohromadě v jedné světnici. Jedny žádaly si chleba, druhé mléčného pokrmu, ještě jiné zdánlivě ničeho. Brzy jedno vybíhalo, druhé zase přicházelo. Odříkávalo-li jedno hlasitě úlohu svou, žvatlalo druhé, třetí polohlasitě opakovalo slova prvního. Mnohé přicházely jen do školy, když nevěděly, jak jinak čas mařiti. Učitel jediný nemohl toho zla u nich odvarovati. Lehkomyslnost dětí nemohl rovněž tak zameziti, jako jim zabrániti, aby nejedly a se nesmály. Potrestal-li rozpustilost toho kterého žáka, ihned zde byla útlocitná matka, aby mu pro takovou ukrutnou kázeň domluvila. Vyučování bylo zcela mechanické; hledělo se jen k tomu, aby žák měl plnou hlavu slov nepochopených, čímž ovšem rozumu ani mysli užitku jakéhos nepřichází. Co bylo čteno, zůstávalo neporozuměno; psaní počínalo teprve v 3. neb 4. školním roce, a za vyučování v počtech musel se dávat zvláštní plat. Učitel vyvolával jedno dítě po druhém k svému stolku a dal si od něho odříkávati; někdy ani pozoru naň nemaje, protože metlou a pravítkem ticho ve škole udržovati musel. Jak učitel podle knihy otázky dával, tak muselo dítě jemu odpovídati doslovně, jak to v knize stálo.“

Byly to zajisté poměry velmi neutěšené, kteréž shledal Kindermann na své farní škole; jedinou útěchou aneb spíše omluvou mohla mu býti, že to lépe nevyhlíželo na žádné jiné obecné škole v Čechách. Mladý farář Kaplický byl si též vědom, že jeho dosavadní zkušenosti a vědomosti paedagogické nestačí, aby tak kleslé školství opět povznesl. S neunavnou pílí jal se studovati filosofickou mravovědu, pilně četl přednášky proslaveného universitního profesora pražského, Karla Seibta, o vychovatelství, procítil bedlivě i spisy Felbigrovy, jehož náhledy, návrhy a opravy ve školství nejvíce se mu zalíbily. Chtěje poznati praktické účinky těchto oprav odebral se záhy po nastoupení fary Kaplické do Zahaně k návštěvě tamnějších škol. Opat Felbiger, farář Benedikt Strauch a učitel

*) Jsou to tytéž, jichž jsme použili při životopise Felbigrově; mimo ně ještě: „Geschichte der Bischöfe und Erzbischöfe von Prag“ von Anton Frind. Prag 1873.

Kautschke aneb, jak ho Šimek jmenuje, Josef Kouteček, dovedli jej mocně nadechnouti pro novou metodu ve vyučování. Kindermann vrátil se na svou faru s pevným přesvědčením, že v Zahani našel, co by jeho farní škole mohlo na nohy pomoci. Novou metodu jen poněmáhle do školy Kaplické začal zaváděti; povolal si učitele s několika dětmi do svého příbytku a tam poučoval učitele, jak má vyučovati, a děti, jak by se měly učit, a hle! věc se dobře dařila. Učitel nabýval záliby v nové metodě, žáci začali učivo lépe chápati, a rodičové, když pozorovali, že žáci za několik neděl při nové metodě více se naučili, než dříve za celý rok, počali si zavedené opravy pozorněji všímati. Kindermann pro své opravy hleděl je získati i tím, že o to dbal, aby ve škole Kaplické velká péče se věnovala úhlednému, pěknému písmu a pak hudbě; říkával, že úhledné písmo dovede i prostého muže oslniti, a hudbě, že jsou rodičové vždy nakloněni, protože může dítkám jejich k nejednomu časnému prospěchu dopomoci.

K provedení úplné školní reformy, jakouž Kindermann zamýšlel, tyto počátečné opravy nestačily; bylo potřebí též hmotných prostředků. Našli se dobrodinci, kteří je v dostatečné míře poskytli. Hrabě Buquoi, majitel Kaplického panství, věnoval potřebné peníze na školní nábytek a náradí, zástupitelstvo Kaplické složilo jistinu na vydržování ještě jednoho učitele.

Chvalná pověst o škole Kaplické stále se šířila, návštěv přibývalo, a každý téměř z navštěvovatelů zanechal nějaký dárek, což učitele i žáky k tím větší horlivosti povzbuzovalo. Návštěvy tyto neděly se pro pouhou podívanou, nýbrž přicházeli do Kaplice hlavně mladí kněží a učitelé, aby se tam poučili. Za tím účelem vyslal na př. Krumlovský praelat, Kfeller, svobodný pán ze Sachsengrünü na svůj náklad jednoho kněze a jednoho učitele do Kaplice, aby metodu v tamnější škole dokonale seznali.

V nedlouhé době naskytla se Kindermannovi příležitost, aby mohl se svými školskými reformami učiniti pokus též na některé škole vesnické. V blízké farní vesnici, Malontech (Meinetschlag), uprázdnilo se místo učitelské a s přičiněním Kindermanna bylo obsazeno jedním z jeho učitelů, odchovanců, jemuž dal památnou instrukci na cestu těmito slovy:

„Nedomnívejte se, příteli, že horlivost pro dobré vychování sama o sobě již činí školmistra, tím méně, že menší jest to práci a žádným uměním, býti ve vesnici učitelem. Čím hrubší jest dřevo, z kteréhož máte obraz vyřezati, tím namáhavější a umělejší jest cíle svého dosíci. Chraňte se, horlivý příteli školy, to, co staré jest, zhurta a pánovitě zavrhovati; žádná nová věc není tak dobrá, aby neměla nějaké stránky stinné, a žádná věc stará není tak špatná, aby na ní nebylo něco dobrého.“

Tento slibný počátek snah Kindermannových hrozila zničení pohroma živelní; velká totiž neúroda, kteráž po Čechách r. 1770. a 1771. zavládla a mezi obyvatelstvem velkou bídu, nedostatek i hlad způsobila, tak že mnozí rodičové, nemohouce týdně zaplatiti ani 6 vídeňských školného, raději děti své ani do školy neposílali. Kindermann věděl, jak si pomoci; pro poučení rozdával mezi lid četné knihy; všude, kde se mu příležitost naskytla, hleděl lid o prospěchu a potřebě návštěvy školní přesvědčiti a poučiti. Nejvíce používal k tomu chrámu Páně a sice kazatelný, jako to učinil r. 1771. na neděli I. po Devítníku při výkladu evangelia o rozsévání; připomínul shromážděnému lidu, „že nejpříznivější půdou pro sítě slova Božího jsou dětská srdce, a proto že mají rodičové svým dítkám dopřáti příležitosti, aby sítě dobrých naučení a vědomostí vniklo do srdcí a duší jejich,

a proto aby děti pilně do školy posílali, aby snad bejlí hříchu a nepravosti v srdcích dětských se příliš nevzmohlo.“

Slova horlivého duchovního pastýře a přítele dětí nezůstala bez účinku; rodičové začali odkládati netečnost, přemáhali přílišnou sklíčenost následkem neúrody, počali děti své zase horlivěji posílati do školy, zvláště když městské zastupitelstvo Kaplické se usneslo, že za chudé žáky bude se školné platiti z městských důchodů. Kinderman docílil tím, po čem toužil; jeho zásadou totiž bylo, rodiče k tomu přivést, aby dobrovolně bez přílišného nucení, bez trestů a pokut děti do školy posílali z pouhé nadšenosti pro dobrou věc. Nadšený farář u svých osadníků toho docílil; návštěva školy Kaplické beze všech donucovacích prostředků stoupala vřichledě. Mnoho k tomu ovšem přispívala i chvalná pověst školy této, kteráž pronikla již i za hranice. Jako jindy chodívalo se do Zahaně pro seznání působivé školní metody, podobně putovali nyní přátelé školství do Kaplice. Škola Kaplická sama sebou stala se vzorem jiným školám, školou normální. Biskupové, preláti, vrchnosti světské i města zaváděly způsob vyučování na podřízených školách dle způsobu zavedeného na škole Kaplické. — Hrabě Černín na př. nepropůjčoval míst učitelských na svých panstvích jiným učitelům, než kteří byli odchovanci děkana Kindermanna; farář Kaplický totiž za odměnu svých zásluh o školství dostal titul děkana, kterýžto titul byl později spojen na vždy s duchovní správou Kaplickou.

(Ostatek přístě.)

○ propouštění ze školy.

K úvaze podává Č. Kalandra.

Časy se mění a lidé s nimi. Mění se i zákony, kterými se lidská společnost řídí. Někdy, snad často dle praktických potřeb, někdy snad i jinak. Též naše zastaralé zákony školní zrušeny a nahrazeny novými.

Zákony tyto (z r. 1869. a pozdější dodatky) obsahují nepopíratelně mnoho dobrého a znamenají veliký pokrok ve školství oproti dřívějším. Avšak — — — nic prý není pod sluncem dokonalého.

Ponechávaje jiných věcí stranou, hodlám se zmíniti pouze o trapné kapitole *propouštění ze školy*.

Zákonem ze dne 14. května 1869. a novellou školní z r. 1883 stanoveno, že „*povinnost školní trvá od dokonaného šestého roku stáří do dokonaného 14. roku.*“ Do školy přijímány býti mohou děti pouze na začátku školního roku. Jinak ani nelze. S přivolením místního úřadu školního smí však přijaty býti i děti mladší, jsou-li tělesně i duševně přiměřeně vyvinuty a dospějí-li zákonitého věku do konce běžícího roku správního, ač nepřekročí-li se tím počet 80.

Prohlédneme si nesrovnalosti z toho vycházející. Příklad nejlépe má slova objasní. Dvě děti různých rodičů narodily se na začátku školního roku, dejme tomu, že v týž den 5. září 1888., a pro snadnější porovnání o týchž poměrech majetkových.

V jedné z obou rodin, majíce děti jen větší než to, o které jde, počítají, že nastoupí-li nejmladší do školy dnem 1. září 1894. bude osvobozeno za 6 let, tedy již na měsíce září a říjen r. 1900 Mezi tím odejdou starší děti z domova buď

na řemeslo, buď do služby, a výpomoc nejmladšího bude vítána. Dítě nastoupí tedy dne 1. září 1894. Ve druhé rodině však mají ještě menší dítě, k jehož opatrování svého šestiletého dítěte nezbytně potřebují, an by jinak po práci jíti nemohli; rozhodnou se tedy, že dítěte svého nepošlou do školy, až teprve dne 1. září 1895.

Ve vztazích těchto jeví se školní zákon býti dobrodincem.

Jaké rozdíly však vzniknou po šesti letech! Dítě prvnějších rodičův osvozeno bude již na měsíce září a říjen r. 1900., pak na dobu letní r. 1901. (tedy květen, červen, půl července nebo celý, září a říjen), konečně na dobu od 1. května do konce školního roku 1902, úhrnem nejméně 9 měsícův.

Druhé dítě požívati bude úlevy v docházce školní teprve v době podzimní r. 1901., tedy *o celý rok později*. Rodičům zdáti se bude snad, že jsou v úlevě zkráceni, a přece je tomu pravý opak!

Povinnost choditi do školy trvá do dne, ve který dítě dospěje 14. rok věku svého. U obou dětí tedy do 5. dne měsíce září 1902.

Nehledíce k tomu, že na venkovských školách nyní se propouštějí dívky, které dokonají 14. rok v době letní úlevy, *již dnem 30. dubna*, totiž kdy úleva nastává, počítejme, kolik trvá v celku docházka školní u obou dětí.

První nastoupí 1. září 1894., vystoupí 5. září 1902. Úlevy činí r. 1900. dva měsíce, r. 1901. pět, po případě $4\frac{1}{2}$ měsíce, dle toho, končí-li na té škole školní rok dnem 16. nebo 31. července, r. 1902. dva nebo $2\frac{1}{2}$ měsíce. Dohromady všechny úlevy 9 až 10 měsícův. Dítě tedy choditi bude do školy 7 let a 2 nebo 3 měsíce.

Druhé dítě požívati bude úlevy r. 1901. dva měsíce na podzim a r. 1902. dva a půl měsíce ku konci školního roku, tedy celkem $4\frac{1}{2}$ měsíce; avšak poněvadž nastoupí do školy teprve dne 1. září 1895., bude jeho docházka trvati *v celku 6 let a $7\frac{1}{2}$ měsíce*.

A pak prý máme osmiletou docházku školní! Jak jinak vypadalo by to, kdyby zákonem stanovena byla doba, *po kterou každé dítě bez rozdílu do školy choditi musí*, a kdyby dívky, jako přijímány jsou jen výhradně počátkem školního roku, *také jen koncem školního roku byly propouštěny*, a to výslovně po určené docházce, ať již osmileté, ať nepřetržitě kratší.

Kdo neví, co jsou v některých krajinách úleváci, nechť jde a zkusí to!

Nepřetržitou sedmiletou docházkou zajisté by učitelům i žákům, ba i rodičům těchto, na školách venkovských lépe bylo poslouženo, než osmiletou, úlevami přerývanou, u většiny dětí pod 7 let stlačenou.

Propouštění ze školy koncem školního roku, pro všechny žáky současně nastoupilé, mělo by však význam o mnoho větší, řekněme posvátnější, než nyní, kdy každý téměř jako zedník, jakmile padne hodina jeho, školu opouští. (Stalo se nedávno v jistém městě v Podkrkonoší, že žák mezi vyučováním skládal své věci. Na otázku učitelovu, co a proč to činí, odpověděl prý: „Právě v tuto hodinu před 14 léty jsem se narodil.“ Pak sebrav učení, utekl ze školy.)

Jak jinak působilo by na dívky, když by se zakončením školního roku, tedy *i s propouštěním dospělých*, spojena byla nějaká dojemná školní slavnost! Nemusela by to býti žádná tak zvaná veřejná výroční zkouška, se kterou bych nyní asi nepochodil, neboť žijeme v době výstav, ale přece slavnost! Po službách Božích, když by dívky zavedeny byly zpět do školy, přiměřeně vyzdobené, mohl by správce školy nebo katecheta vhodnou řečí žákům školu opouštějícím vylicíti dalekosáhlý

význam kroku, jímž vstupují takřka do veřejného života, povzbuditi jich k setrvání v dobrém; varovati před poblouzením a zlými společnostmi; pochváliti nejpilnějších, napomenouti méně dbalých. Vůbec posledně, s veškerým důrazem, tonem však laskavým, otcovským, poukázati na obtíže a překážky, s nimiž snad zápasiti jim bude.

Některý z nejpilnějších žáků či žákyň přednesl by po té nějakou ke slavnosti samé a k loučení se školou se odnášející báseň či proslov. Jako závěrek slavnosti rozdána by pak byla vysvědčení propouštěcí a školní zprávy.

O podrobnějším uspořádání takovýchto slavností rozepisovati se nehodlám. Záviselyť by ve mnohém od místních poměrův. Snad mohly by nejpilnější dítky poděleny býti odměnami, snad by zámožnější obce věnovaly nějaký příspěvek nejpilnějšímu a nejmravnějšímu z chudých žáků na vyučení se řemeslu, snad mohl by v týž den uspořádán býti mládeži výlet. Tím by význam slavnosti zajisté neutrpěl, a upomínka na ni v srdcích dítek byla by značně sesílena.

Rozumí se samo sebou, že by slavnosti tyto byly *veřejné* a že by kromě místních školních rad i rodiče, zvláště dítek ze školy vystupujících, zváni býti museli. — —

Nevnucuji se nikomu se svou myšlénkou o propouštění ze školy; prosím toliko, aby vzata byla v úvahu. —

Příště pojednám o výročních zkouškách, jaké byly, pak o školních výstavách, jaké jsou i jaké někde nejsou.

Krajinský sjezd učitelský v král. hor. městě Příbrami.

(Dokončení.)

V minulém čísle jsme se zabývali řečí p. Strahla, k níž chceme dnes jenom tolik ještě podotknout, že někteří pp. učitelé budou pomalu každý dozor ku škole; považovati za „nezpůsobilý“ a nejen dozor církve. „Nezpůsobilí“ ku školnímu dozoru jsou aspoň podle náhledu mnohých professoři středních škol, „nezpůsobilými“ jsou především knězi; naposledy snad ještě uslyšíme, že kdo neprodělal všecky čtyři ročníky paedagogia, kdo nebyl aspoň několik roků podučitelem a pak učitelem na některé škole obecné, ten že se nehodí k řízení školství a proto že ministrem vyučování nesmí se stát nikdo nežli učitel!

Co pak se týče onoho školství „zbědovaného“ za „vlády kněžské“, ať již o jiném zcela pomlčíme, tu bychom jenom p. Strahla prosili, by nám laskavě pověděl aneb si aspoň sám pro sebe spočítal, mnoho-li stálo školství tenkrát, jaké tenkrát byly školní přírážky a mnoho-li stojí školy nyní a jaké se platí školní přírážky. Až pak bude s touto prací hotov, pak by nám mohl laskavě sdělit, která škola se vzhledem k nákladu na ni činěnému může vykázat výsledky poměrně lepšími — hlavně v ohledu vychovávacím nebo to jest, tušíme, u školy obecné věci nejhlavnější. Jsouť lidé, jimž se zdá, že výsledky školy nynější, hlavně v ohledu mravním, nejsou vždy a všude v náležitém poměru k velikému nákladu jakéhož nynější školství vyžaduje.

Tímto se loučíme s p. Strahlem a přecházíme k p. Královi, jenž byl tak laskav, že shromážděným na sjezdu učitelům potěšitelnou přinesl zprávu, že prý papež schválil nynější naše školní zákony! Pravilť doslovně:

„Velectěné shromáždění! Letos je tomu 25 let, co vydán byl říšský zákon školní. A po celé to čtvrtstoletí bylo učitelstvo a školství vydáno na pospas stálých ústrků, pomluv a pohan, které dosáhly svého vrcholu, když vyšel na veřejnost známý návrh knížete Liechtensteina na zavedení školy konfessionální.

Není stavu na světě, který by byl zakusil tolik útrap a zlehčování jako za posledních 25 let stav učitelský, který však svorně a vytrvale zdárným vychováváním a vyučováním podrostu národa nezdolně čelil oproti útokům četných odpůrců svých.

A hle, po boji 25 let trvajícím, stojí tu dnešního dne učitelstvo jako vítěz, a nastává mu doba míru a plodné práce.

Jak známo, konali letos biskupové rakouští za předsednictví pražského arcibiskupa kardinála hraběte Schönborna konference ve Vídni, a zaslali u té příležitosti papeži Lvů XIII. adresu oddanosti. K adrese té odpověděl papež listem, datovaným 1. května t. r., v němž praví mimo jiné toto:

„Není nic horšího v obecném životě, než když rozšíří se domněnka, že mezi autoritou státní a církevní nevyhnutelně panovati musí rozdvojení. Má sice stát i církev svůj obor vlastní, do kterého zasahovati druhému není dovoleno; jednomu přidělena je starost o pozemskou, pomíjitelnou blaženost, druhému blaženost věčná. Ale poněvadž pozemská blaženost zakládá se hlavně na spravedlnosti a mravnosti, tak potřebuje *světská moc* podpory náboženství, jehož účelem jest udržovati mysl i a chtíče lidské na uzdě, a přiváděti je ku konání ctností. Naproti tomu náboženství, které nevládne nad pouhými dušemi, nýbrž nad lidmi, a jim jako státní společnosti poroučí, potřebuje zase přátelské podpory státu. A proto k zavržení jest každá snaha po roztržení státu od církve; naopak tyto dvě mocnosti mají jíti pospolu ruku v ruce.

Platí-li to o všech státních věcech, *má to zvláštní platnost při vyučování mládeže, tak že světská moc, obstarávajíc vyučování mládeže ve vědách a vědomostech, k obecnému blahobytu náležejících, zároveň snažiti se musí o mravní a náboženské vzdělání mládeže, a to prostřednictvím učitelského úřadu církve a pod správou církve a její dozorem.* Pročež oddáváme se naději, že nový ministr vyučování postará se o to, by v rakouských ústavech vyučovacích dopráno bylo duchovním místo jim příslušné, jakož aby se nepřipustilo nic, co by mladistvé mysl dětí učinilo katolické víře nepřátelskými. „¹⁾

¹⁾ V originalu zní tento úryvek z listu sv. Otce následovně: „Nihil sane deterius reique publicae nocentius, quam ut opinio sit civilem inter auctoritatem et Ecclesiam necessario dissidium esse. Sunt quidem utrique fines, quos praetergredi nefas; terrenae fluxaeque felicitatis alteri, alteri animorum nec unquam desiturae. At enim, cum praesentis temporis prosperitas iustitia maxime et honestate morum nitatur, eget civilis potestas ab religione iuvare, cuius est temperare animos et ad omnem virtutem excolere; vicissim religio, ut quae non unis animis imperet, sed hominibus iisque societatem inter se coeuntibus, ab civili regimine amice et subveniat postulata. Hinc statum et Ecclesiam unum ab altero separandos contenditur perperam; sed illos mutuo coniungi foedere necesse est. Quod quidem si in ceteris, at in iuventute probe instituenda vel maxime; ita ut saecularis potestas, tum scientiis adolescentes optimisque doctrinis imbuendos eurat, quae ad commune bonum pertinent, eosdem recta morum disciplina ac religione formandos velit, idque per Ecclesiae magisterium Ecclesiaeque ductu ac vigilantia. Spem bonam fovemus hoc per novum a studiis publicis regundis administrum perfectum iri, ut nempe in Austriae gymnasiis et suis hominibus sacri Ordinis detur locus nihilque agatur, quo mentes adolescentium adversus catholicum nomen concipiant inimicitias. . .“

Ježto dle nynějších zákonů obstarává vyučování mládeže ve vědách a vědomostech *stát*, a vyučování náboženství a dozor ku vyučování tomu svěřen jest *církvi*, dal sv. Otec přípisem svým příslušným kruhům na srozuměnou, by ustaly od dalších požadavků v záležitostech školských.

Lze tudíž resoluci, přijatou tyto dni v Brně na sjezdě českých katolíků, pokládati za labutí zpěv škoie konfessionální, neboť listem svým z 1. dne měsíce května t. r. prohlásil papež Lev XIII. na roli školské žádoucí *mír*, jenž bude mít za následek svorné působení duchovenstva i učitelstva u vychování a vzdělávání mládeže. A tomuto žádoucímu míru po dlouhých, neúčelných bojích, jichž jsem byl nejen svědkem, nýbrž i čelným účastníkem, volám upřímně zdař Bůh! (Hlučná pochvala.)

Tak p. Josef Král.

Škoda, že se naděje p. Králova rozplynula brzy jako krásný, luzný sen! On viděl již v duchu po „dlouhých a bezúčelných bojích“ na roli školské kýžený *mír*, on prohlásil již při zahájení krajinského sjezdu, že lze resoluci přijatou v Brně pokládati za labutí zpěv odzpíváný škoie konfessionální, jemu zdálo se, že z Říma zavzněl laskavý sice, ale pevný hlas, jenž volal ke všem biskupům a kněžím: „v otázce školské k noze zbraň!“ a zatím? zatím snad už sám nyní poznává, že všecko to bylo: klamný jenom sen.

Ale jak mu to mohlo jenom napadnout vyvozovat ze slov sv. Otce to, co on z nich vyvodil? Jak mohl tvrdit něco podobného ještě po sjezdu brněnském? Či měl snad všechny ty české kněze tam shromážděné za tak málo chápavé, že by nevěděli, jaký smysl má jmenovaný list sv. Otce, nebo snad docela za tak svěhlavé, že vědouce to, nedbali hlasu nejvyšší církevní autority? Jedno i druhé bylo by stejně neoprávněno. Či snad měl za to, jako skoro všechny listy liberální, že „bohoslovci“ z vídeňské židovské „Neue Freie Presse“ církevním věcem lépe rozumějí, lépe dovedou poznat pravý smysl listu papežova a tudíž více zasluhují víry, nežli všichni kněží katoličtí?

A nejenom to. List sv. Otce jest velice jasný, tak že kdo ho čte nepředpojatě a s chladnou rozvahou, nikdy mu nemůže dáti smysl takový, jaký mu dala židovská „Neue Freie Presse“ a po ní většina listů liberálních, z nichž některé docela vytiskly rozumy listu vídeňského beze vší poznámky, jako by to byly rozumy jejich vlastní. Některé ovšem měly tolik taktu, že nesprávný výklad listu vídeňského toliko prostě registrovaly a když pak výklad ten ze samého Říma prohlášen byl za nesprávný, i také o tom podaly zprávu. Tak učinil „Komenský“ v čísle 33. ze dne 27. července, tak brněnský „Učitel“ v čís. 16. a 17. ze dne 10. srpna. „Komenský“ měl na př. v uvedeném čísle následující zprávu: „Z Vídně. „Vaterland“ oznamuje z Říma: „Nouveau moniteur de Rome“ rozepisuje se o papežově listu zaslaném arcibiskupu hr. Schönbornovi, takto: „Z Vídně se nám oznamuje, že „Neue Freie Presse“ pokládá papežský list k rakouským biskupům za schválení školních zákonů. *Je to možná obratné jednání, ale „Neue Freie Presse“ patrně list ten špatně četla Lev XIII. žádá právo kněze a vliv náboženský ve školách. To není uznání, naopak v tom požaduje se změna.*“

Tohle všechno bylo již před koncem července vůbec známo, známo z „Vaterlandu“, známo z jiných listů konservativních, známo i z listu učitelského, jenž jest dosti rozšířen, z „Komenského“ totiž; a více nežli o celý týden později vystoupí na sjezdu učitelském v Příbrami předseda Ústředního spolku jednot učitelských p. J. Král z Prahy a zvěstuje učitelům jako radostnou novinu, že papež

Lev XIII. schválil školní zákony a že přípisem svým příslušným kruhům dal na srozuměnou, by ustaly od dalších požadavků v záležitostech školských!

Jak si jen máme vážné toto prohlášení p. Královo náležitě vysvětlit? Jak si máme dále vysvětliti to, že ho nikdo z přítomných neupozornil, že se v této příčině velice mýlí?

Dotčení pánové četli snad už zatím druhé prohlášení „Vaterlandu“ uveřejněné ve mnohých listech, a pakli ho dosud nečetli, nechť si je laskavě přečtou v „Komenském“ (čís. 36. a 37. strana přílohy 557.), kdež stojí toto: „Z Vídně. Oproti výkladům německo-liberálního tisku, jako by poslední list sv. Otce ke kardínálu Schönbornovi znamenal ústup církve katolické od požadavku školy konfessionální a uznání nynějšího rakouského zákona školského, jest „Vaterland“ ze dne 14. b. m. (14/8) na základě prý nejpodrobnějších informací zmocněn prohlásit, že „rakouský zákon školský i po listu tom zůstává v očích sv. Stolice tím, čím byl, totiž zákonem, který práva katolické církve porušuje, vyučování a výchově mládeže škodí a proto ku blahu náboženství a říše potřebuje opravy moudrosti zákonodárců.“

„Lze tudíž resoluci, přijatou v Brně na sjezdě českých katolíků, pokládati za labutí zpěv škoie konfessionální?“ Lze list sv. Otce pokládati za pokyn daný klerikálům, by se přestali dovolávat školy konfessionální?

Četl-li p. Král list sv. Otce celý a všiml-li si, jak sv. Otec biskupy rakouské a péči, již věnují školské naší otázce, otcovsky chválí, pak se věru divíme, jak že mohl z něho vyvoditi to, co pověděl v Příbrami? Či krácel pouze v šlépějích politických listů liberálních? To byl vídeňský učitel a redaktor A. Chr. Jessen opatrnější. Ten nedbal totiž vývodů „Neue Freie Presse“, nýbrž četl zmíněný list celý, přemýšlel o něm a napsal toto:

„Přemýšlíme-li s chladným rozumem o těchto slovech papežových neshledáváme v nich ničeho, co by mohlo přitele našeho školství naplniti radostí. Tendence celého onoho projevu jest patrně jenom ta: Stát a církev mohou dostáti svému úkolu jedině tenkrát, pakli se vzájemně podporují. To jest ale již stará zásada, kteráž byla již tisíckráte vyslovena a na kterou se církev uměla odvolat i tenkrát, když si chtěla stát úplně podmanit. Záležíť všecko právě na tom, jak pojímáme úkol církve a úkol státu, a v příčině této se stát a církev neshodují.

Poslední odstavec listu papežova, jenž se dotýká vyučování mládeže, netýká se mimo to školství obecného, nýbrž má patrně na zřeteli školy střední. Neboť ve škole obecné má přece kněz místo, jaké mu přísluší, ale na středních školách jest tomu ještě poněkud jinak. Chceme-li však přec přidržet se náhledu, že se tento odstavec týká i školy obecné, proto že jest v něm řeč o „vědomostech náležejících k obecnému blahu“, pak souhlasí úplně slovo papežovo s bojovností našich kněží. Vždyť papež doufá, že nový ministr vyučování dopřeje kněžím ve škole náležitého místa; není tudíž místo, jaké tam už nyní zaujímají, ještě místem oním, jakéž jim patří, proto že se to, po čem toužíme a co doufáme, nikdy nekryje s tím, co skutečně jest. Oním náležitým místem nemůžeme tudíž rozumět asi pranic jiného nežli postavení školu ovládající.

Jelikož pak list. z něhož jsou vyňata místa výše uvedená, souvisí patrně s prohlášením o spolupůsobení církve a státu, jež v říšské radě učinil ministr vyučování Madeyski, a jeví radost, že ministr takové prohlášení učinil, tedy se skoro zdá, jako by papež v listu svém mluvil vlastně k ministrovi. Er sagt ihm einige Höflichkeiten und mahnt in feiner Weise, aus der Anerkennung der Nothwendigkeit eines Bündnisses zwischen Staat und Kirche nun auch die Konse-

quenzen zu ziehen. Jelikož se papež slovy těmito obrací na ministra, ministr však není stát, nýbrž jenom státní administrator školství, plyne z toho jasně, že papež doufá všecko od příznivé sobě administrativy a že nežádá, aspoň prozatím, by platné zákony byly změněny. Tím ovšem bere opatrně zřetel na koalici. Dá se však ministr získati pro plány papežovy? Uchýlí se na cestu, na které nám byla nadělena náboženská cvičení? Ministr jest Polák, Poláci pak jsou odjakživa známi jakožto katolíci papeži oddaní. Tato spojitost myšlének budí jakousi obavu. Proto je také pochopitelné, že listy politické, ačkoli vychvalují smýšlení papežovo oproti bojovné náladě našich kněží, přece ujišťují, že bude teď třeba velice pozorně bdíti nad tím, dass auf administrativem Wege nicht noch weitere Stücke von der freien Schule vernichtet werden“ (Freie paedag. Blätter ze dne 14. července 1894.).

To je ovšem něco zcela jiného, než co pověděl na sjezdu p. Král, kterýž mimo to, jak se zdá, už zapomněl, co bylo mluveno na učitelském sjezdu na Žofíně, na učitelském sjezdu v Plzni, na schůzi pražského učitelstva na ostrově Střeleckém v době návrhu Liechtensteinova, na valném sjezdu učitelstva v Praze 1891. ¹⁾), jakož i na mnohé jiné věci, jako ku př. na ty neřidké nepěkné projevy proti učení církvi katolické, proti dogmatům atd., jež vyšly z liberálních kruhů učitelských, proti čemuž se nám v listě tomto bylo ozvati, hlavně r. 1888., kdež také laskavý čtenář nalezne doklady pro toto naše tvrzení, . . na to na vše, jak se zdá, p. Král už zcela zapomněl, sice by byl nemohl z učitelstva veškerého dělati beránka tak nevinného a z jiných opětně takové ukrutné hánce a pomluvače, jako to učinil na sjezdu v Příbrami. — Jak pak o nynějších školských zákonech smýšlelo učitelstvo s „Národními Listy“ v čele před čtvrt stoletím, toho jsme také uvedli doklady ve „Vychovateli“ r. 1888. str. 289. a hlavně pak r. 1891. ²⁾) Zde těchto věcí opakovat nebudem, neboť jsou aspoň veliké části našeho čtenářstva dosud známy a čtenářstvo toto si také dovede učiniti úsudek o dotčených slovech p. Králových.

Na konec musíme ještě sdělit se čtenáři listu našeho řeč učitele a poslance J. Sokola. Zníť následovně: „Děkuji vám za váš srdečný pozdrav. Nemíním jsem a nemíním zdržovati vás řečí dlouhou. Nemohl jsem to *přenéstí přes své srdce* (sic!), abych vás po několika letech opět neviděl. Avšak řečí se zabývati nebudu, poněvadž snad dle svého zvyku bych zavaditi mohl o politiku, a politika jest jako květina, které se nesmíme dotknouti, ano, politika jest ještě více, jest jako strom v ráji, na kterém bylo zapovězené ovoce. *Což pak vypadám jako nějaký had, abych vás snad sváděl*, abyste poživše ovoce zapovězeného, ze svého „rozkošného ráje“ byli vypuzeni? (Bouřlivý souhlas a potlesk). Tedy nemíním mluvit dlouhou řeč, nýbrž míním pronéstí jen několik slov. Přišel jsem, abych vás spatřil a s vámi se potěšil. *Stáří to již sebou přináší*, že hledáme potěšení u mladých, tak i já u vás a těší mne velmi, že vás vidím *ve znamení zvýšeného dozoru*. Tolik těch očí je nyní na učitelích, více než na nějakém úkropu, dle známého poře-

¹⁾ O sjezdu tomto viz naši brošuru: „Náboženské a mravní výchování a vyučování na školách obecných a valný sjezd učitelstva a přátel školství, konaný v Praze dne 6. srpna 1891.“ (Resoluce a řeči.) Nákladem družstva „Vlast“.

²⁾ Laskavého čtenáře odkazuju tu buď na „Vychovatele“ z r. 1891. nebo na brošuru uvedenou tuto v poznámce předchozí, kteráž jest otiskem z „Vychovatele“ v níž jsou na str. 49 - 50 některé výňatky z „N. L.“ z r. 1869 a 1870.

kadla: „Jestli na úkropu mnoho očí, je tučný“. A jestli na učitelích mnoho očí to snad bude také tuk, známka blahobytu.“ Stát si postavil dozorce, církev si postavila dozorce, aby přišla ke svému, ale jednoho dozorce postrádám, který by také měl jednou přijít ke svému; totiž aby taky *národ* přišel ke svému dozorcí. (Hlučný souhlas.) Není pravda, že není dozorce ten. On jest ve vašem srdci, ve vašem svědomí a ten dozorce národní, který dlí ve vašich srdcích, to jest ten nejvyšší dozorce, nad dozorce okresního a zemského a kdyby se někdy stalo, že byste s některým tím panem dozorcem — já vám to nepřeji — přišli do nedorozumění, pak se jen hlase u svého národního inspektora, svědomí, a jestli ten vám dá za pravdu, nedělejte si z toho nic. (Čestný předseda p. F. Fidler ku vybídnutí vládního komisaře žádá, aby řečník držel se programu). Posl. *Sokol* pokračuje: Já jen pozdravuji a chtěl jsem říci, byste s tím národním dozorcem dobře vycházeli, byste toho inspektora nikdy nepohněvali, byste mu učinili vše vhod a získali si jeho spokojenost. K tomu volám „Na zdar!“ (Hlučný souhlas a potlesk). — Tak posl. *Sokol* dle „Uč. Nov.“ č. 33. a 34.

Tuto řeč necháme o její váze, neboť je z ní viděti, že „stáří to již s sebou přináší“, že se člověk stává povídavým a že jednu věc opakuje třeba tisíckrát, maje vždy za to, že ji povídá jako novinku. Tak se vede i p. Sokolovi s jeho dozorcí. Ale my se mu ani nedivíme, že to „nemůže přenést přes srdce“, aby o něm nemluvil skoro v každé řeči své; nebo v této příčině mají naši pp. svobodomyšní učitelé opravdický „pech“.

Jenom považ, milý čtenáři! Dříve prý byli „kněžskými otroky“, před faráři prý se „musili plazit“, „pannám kuchařinkám“ musili prý pokorně „líbat ruce“, ano nešťastné tyto „farské kuchařky rajtovaly“ prý, jak napsaly kdysi „Učit. Nov.“ „v roli panen Orleánských na učitelských rodinách jako druhdy vojáci Pyrrhovi na slonech!“ Nebylo to hrozné? Sotva však minulo tohle, nastaly jim svízele s novým dozorem. Ano, p. Tuček, učitel ze Štáhlav, mluvil na valném sjezdu v Praze r. 1891. i cosi o zámku na ústech, o kameni na srdci, ba i o poutech na rukou i nohou pp. učitelů; letos pak je pozdravil poslanec *Sokol* „ve znamení zvýšeného dozoru“, nebo prý je na nich nyní tolik očí jako na nějakém mastném úkropu! A tohle že není „pech“?

Jak krásné by to bylo, kdyby tak *ti* páni, kteří tíží dozorství nejvíc pociťují (proč? nechme stranou), neměli nad sebou jiného dozorce než toho nejvyššího dozorce páně Sokolova, jímž by si byl každý sám; ale takhle mají nad sebou různých těch dozorců jako očí na úkropu a musejí se stále ohlížet, brzy-li některý vrazí do školy, tak že to ubohé srdce učitelské nemůže nabýt žádného klidu. A to všechno, prosím vás, na sklonku století devatenáctého! — R.

FEUILLETON.

Ve městě a ve vsi.

Už dávno jsme se neviděli, pane redaktore; račte odpustit, byly prázdniny, a tu se člověk rád oddá sladkému odpočinku. Před prázdninami ovšem si myslí: O prázdninách budeš mít pokoj, to a to si budeš

moci udělat — ale zatím člověk poznává, že těch prázdnin potřebuje také k oddechu — však to ráčíte věděti z vlastní zkušenosti.

Teď už máme po prázdninách —

totiž my ve vsi. Od 1. září už zase pracujeme — a jak pilně! Jen „úleváci“ ještě mají prázdniny. A tu mi také někdy ten prožluklý červ nespokojenosti začne se zavrtávat do mozku a šeptá: Tak se podívej, Zpěváčku, ty už pracuješ, a tvoji přátelé i nepřátelé ve velkých městech budou si ještě 15 dní hověti. Proč to?

Ano, proč, kdyby to člověk věděl!
Ale

jest mnoho věcí ve světě,
k nimž člověk klíče nemá,
a ku všem jeho otázkám
vždy odpověď jen nemá.

Tak si vždycky vzdychnu s Hálkem a nezávidím těch delších prázdnin nikomu — přejí jich však také sobě.

Je to skutečně podivná věc. U nás strká se hlavní město s poslední horskou vesnicí do téhož pytle — všude osmiletá školní docházka, všude tělocvik — řekneme upřímně, na školách vesnických úplně zbytečný; ba, do nedávna měli jsme i na jednotřídkách tytéž učebnice jako na školách mnohotřídních ve městech: jen pokud se týče těch prázdnin, shledáváme mezi vesnicemi a většími městy značný rozdíl.

Hlavní prázdniny na př. trvají na venkově šest neděl, ve městech, kde jsou střední školy, dva měsíce. Na sjezdě učitelském v Příbrami také se hovořilo o prázdninách a přijata resoluce, aby prázdniny byly ve měsících nejparnějších, tedy v červenci a srpnu. Tohle se mi líbilo; vždyť my na venkově přece prázdniny jindy nemáme; u nás trvají od 16. července do 31. srpna a jenom v některých okresích — většinou pohorských — počínají se a končí o půl měsíce později — a tuším že z dobrých příčin.

Páni na sjezdě totiž zapomněli, že zdraví neškodí pouze horko, ale také — prázdný žaludek. Ve městech a zvláště ve velkých má dělnictvo stálou práci, stálý výdělek — na venkově však jen v jisté době, a jaký je to ještě výdělek! Nezřídka i 25 kr. denně! A lid je rád, když aspoň takový výdělek má. V takové době hledí muži i ženy, aby nepromeškali jediného dne. A ať již nemáme na mysli, že starší děti mohou rodičům při práci pomáhat, — toho nelze přehlédnouti, že chudí rodičové potřebují i dětí sedmiletých, osmiletých, aby za jejich nepřítomnosti ošetřovaly dítek nejmenších. Není-li práce, pak ovšem jest matka doma a ošetřuje těch nejmenších sama,

Radí tedy zdravý rozum, aby prázdniny na venkově byly položeny na dobu, kdy jest nejvíce práce, které nelze odložit. Kolem polovice července počínají se žně, s počátkem prázdnin bychom tedy by i spokojeni; ale když začínáme nový školní rok — začínají se na polích vybírat brambory, u nás nejrozšířenější rostlina, protože nejpotřebnější. Svědomití rodičové, kteří za letních dnů brávali malé děti s sebou na pole, aby větší k vůli nim nezameškaly školy, nyní tak ani činiti nemohou, poněvadž bývá ráno již citelně chladno. Co tu dělají? Starší děti musí zůstat doma.

Venkovské učitelstvo ví dobře, že v září, zvláště v první polovici, bývá školní docházka nejhorší. Proto by prodloužením prázdnin o půl měsíce v této době škola pranic neztratila.

Ale u nás je to naopak v některých věcech; poněvadž ve velkých městech není žádných žní ani vybírání bramborů, a rodiče dětí svých nepotřebují, proto trvají prázdniny na tamních školách dva měsíce. Za to na vesnicích, kde je dětí potřeba, trvají prázdniny jenom šest neděl.

Podobně se to má i s velkoměstskými „vedřinkami“. My na vesnicích míváme již ráno ve třídě, zvláště když slunce do oken pálí, 20 stupňů tepla i více — ale my učíme, ač by ty „vedřinky“ byly dobré nejenom pro děti, jejichž tělo je složeno z podobných látek jako tělo dětí velkoměstských, — ale i pro jejich rodiče.

Vůbec o našich prázdných dnech dalo by se mnoho povídati. O posvícení stala se již v těchto listech zmínka. Divná věc: na Moravě mají dva dny „po hodech“ prázdné, a kde jsou „hody“ dvakrát do roka, tedy po jednom dni dvakrát. — O Dušičkách máme u nás prázdné dopoledne, a mládež přespolní, chce-li jíti odpoledne do školy, nejde dopoledne do kostela, aby dvou cest, mnohdy dosti dalekých, za jediný den nemusila konati. — Také máme zvláštní pobožnost odpoledne t. 31. prosince — ale prázdné téhož odpůldne není.

Než, možná, že je to tak dobře, neboť co bychom si pak počali s tím prázdným časem! U nás na př. někteří pánové (bezpochyby z nedostatku zaměstnání) zavádějí mnohé prospěšné novoty. Jednou z nich jest *maturita* na obecné škole. Chce-li totiž čtrnáctileté dítě dostati propouštěcí vysvědčení, musí dělati před celou „komisí“ jenerální zkoušku — to, zdá se mi, pane redaktore, ještě v Praze nemáte?

Pak se může stát, že dítě, které mívalo na čtvrtletních zprávách samé jedničky, může na „maturitní“ vysvědčení dostati nějakou tu dvojku nebo trojku. Inu, záleží na štěstí! (Z mravů se „maturita“ nedělá.) — Jsou mnohé tvrdé palice, kterým se ty maturity nijak nechtějí líbit, ale možná, že brzy umlknou, neboť jak pozoruji, panu inspektoru už se to líbí. A co, prosím, říkáte našim novým platům? Já neříkám nic, hezká věc je to — jenom co řeknou poplatníci.

Ale ten zákon o služném připravil „Vychovatele“ o výdělek. Měl jsem totiž připravený následující inserát:

V ý m ě n a m í s t a.

Řídící učitel na dvoutrídni škole se služným 400 zl. a funkčním přídavkem 100 zl., s bezplatným bytem (za vyučování ručním pracím, je-li učitelka zkoušená, 72 zl.), s krásnou zahradou, která se však teprve zařídí, v obci, kde není kostela, (a učitel tedy nemusí se namahati hudbou) rád by vyměnil své místo se ředitelem

m ě š ť a n s k é š k o l y ve větším městě, kde jsou také střední školy, možno-li blíže Prahy a při dráze. Blížší zprávu podá Žalomír Zpěváček, řídící učitel v Zapadlé Lhotě. —

Pravím, že jsem tento inserát uveřejniti chtěl — ale nyní, po úpravě služného přece tak učiniti nemohu. Kdo pak by šel na horší místo! Teď budeme pány my vesničané. Očekávám, že „Učitelské noviny“ budou po Novém roce přinášeti celé strany insertů, nadepsaných „Výměna místa“, v nichž městští pp. učitelé budou žádati svých vesnických kolegů, aby s nimi měnili. A poněvadž mám velice citlivé srdce, snad se slituji nad některým ubohým panem ředitelem a vyměním s ním nynější své místo — až co tomu řekne žena. Potom budu míti také dvouměsíční prázdniny a o „vedřinkách“ budu Vás, pane redaktore, denně navštěvovati. Zatím Vás srdečně pozdravuji a jsem Váš oddaný

Z p ě v á č e k,

do konce t. r. ještě v Zapadlé Lhotě.

DROBNOSTI.

Sociální otázka a škola. (Ukázka z „Výroční zprávy měšťanských škol ve Strakoniciích“.) Kdo jen poněkud zná dějiny lidstva, ví dozajista, že ode dávna vedle bohatství a přepychu široké vrstvy lidu tísnila nouze a bída, a to nezdědka v děsnější podobě než za dnů nynějších. Než za dnů minulých lid uhnětený a bídou zmořený neměl odvahy a neznal jiných než násilných prostředků ku zlepšení svého stavu. Dnes jinaké jest. Bída nesnáší se již s tupou resignací, ale hlásí se hlučně a s rozhodností nebývalou volá po nápravě. Bída způsobila hrozivou otázku sociální, jejíž rozřešení jest novým předmětem bádání učencův a jež činí mnoho starostí státníkům a politikům. — Jest jisto, že otázka sociální jest v prvé řadě otázkou hospodářskou. Jdeť zajisté o to, jak napravit škody moderní výrobou způsobené, jak pojistiti dělnictvu podíl příslušící na statcích jím spoluvytvořených, a zároveň, jak mu zabezpečiti náležité postavení společenské. — Nelze popříti, že nestejně rozdělení majetku již Prozřetelností určeno jest a že pozemské blaho záleží vlastně v tom, aby člověk byl

spokojen svým osudem, dlužno však připustiti, že vznikla též taková nerovnost majetku, která vůli Prozřetelnosti se přičí. Dnešní nerovnost majetku nemá výhradně původu v různosti nadání, píle a vytrvalosti, nýbrž z veliké části v nepřírozených poměrech hospodářských. Přírozená rozdílnost majetku je požehnáním, nepřírozená však zlem. Vzdělaný člověk těší se zajisté každému pokroku, každému vynálezu, ale nedovede vyvrátiti pravdy, že každým novým vynálezem stav pracujícího lidu spíše se zhoršuje než zlepšuje. Vždyť jsou to právě úžasné pokroky technické, jež stlačily mzdy dělnictva pod existenční minimum a sociální otázku přihnaly do stadia akutnosti. A tato akutnost přiměla veškeré vrstvy tak zvané vyšší společnosti, že si počaly všimati dělnictva a jeho potřeb a že dospěly ku poznání, jak důležitým činitelem jest dělnictvo, že v zájmu státu jest, aby otázka sociální dobře a spravedlivě byla rozřešena. — A čeho třeba k tomuto rozřešení? Slyšme, co navrhuji a doporučuji sociální politikové různých stran. — „Za středověku nebylo sociální otázky; navraťme se tedy

ku hospodářským řádům středověkým," volají jedni. Možno-liž proti proudu plovati? Možno-liž běh času nazpět obrátiti? I kdyby všechny stroje se rozbily, železnice rozkotaly a elektřina ze světa se zprovoďila a všechny podobné vynálezy navždy se zakázaly, ještě bychom se neoctli ve středověku. Lidstvo může se bráti jedinou jen cestou ku předu, nikdy nazpět, a také jen tou cestou lze nalézt prostředky ku vyléčení neduhů sociálních — „Podporujeme dobročinné podniky a zakládáme nové“, horlí druzí. Než dobročinností možno bídu zmírniti, ale nikoli ji zažehnati. Lid pracující netouží také po almužně, nýbrž po takovém svých poměrů upravení, aby podpory nepotřeboval. Všecky ty jesle, opatrovny, útulny, chorobince a jiná podobná zařízení dobročinná jsou vlastně neklamnými důkazy toho, že sociální poměry nejsou v pořádku. Jako nejlíp zřízená opatrovna nemůže na hraditi život rodinný, tak i pouhá opatření dobročinnosti nejsou s to, by zjednala pracujícímu lidu, čeho se mu nedostává. — „Zde může pomoci jedině stát,“ proklamují opět jiní, a řídící politikové skutečně chápou se díla. Na ochranu malého muže opravuje se živnostenský řád, zavádí se instituce živnostenských inspektorů, obmezují se myšlené výprodeje, zřizují se úrazové pojišťovny a pokladny nemocenské, připravuje se všeobecné právo hlasovací. A hle, socialismus se šíří a otázka sociální dere se neodolatelnou mocí dále do popředí. Není-liž to zjevným důkazem toho, že stát a dobročinné společnosti samy nestačí ku šťastnému sociálních nesrovnalostí vyléčení, nýbrž že i tak zvaným stavům

vyšším jest chudoby a bídy osobně se ujímati? Ano, boháči a zámožní musejí dospěti ku poznání, že mají také osobní povinnosti ku lidu a tyto povinnosti že nelze přenést ani na stát ani na spolky dobročinné. — Vedle opatření legislativních a snah filantropických potřebí tedy také osobní, bratrské součinnosti všech bohatých a zámožných jednotlivců a ve směru tom třeba mravního obrození života společenského, jež především působením církve zdařiti se může. A tím dospěli bychom ku poznání, že o rozřešení otázky sociální společně se snažiti jest státu i obci, církvi, společnosti i jednotlivci a že vedle rozšíření práv musí nám všem býti parolou též rozšíření sociálních povinností. — Aby však součinnost a snaha všech těchto faktorů neminula se žádaným účinkem, musí napřed uskutečniti se nezbytná podmínka, která jest: duševní a mravní povznesení našeho lidu, bez něhož trvalé zlepšení hospodářských poměrů jeho docíliti nelze. Neboť reformami hospodářskými a sociálními zůstane rovnováha ve státě a ve společnosti neporušena jen tenkrát, bude-li s nimi rovnoměrně postupovati duševní i mravní vzdělání nejširších vrstev. — Z toho patrno, že sociální otázka jest otázkou nejen hospodářskou, nýbrž i vychovatelskou, pročez i škola k ní musí hleděti a při jejím řešení platně spolupůsobiti.

Opatrovnu pro 150 dětí zařídila paní hraběnka z Herbersteinu ve Vlachově Březí. Základní jistina obnáší 100 000 zl., stavba budovy stála 20 000 zl. V ústavě budou ustanoveny tři pěstounky.

LITERATURA.

Didaktika obecná. Pro ústavy učitelské napsal Dr. Xaverius Blanda, c. kr. ředitel paedagogia pražského. V Praze r. 1894. Nákl. knihkupectví B. Stýbla. Cena 1 zl. 20 kr.

Když jsme před časem ve „Vychovatel“ tuto knihu oznámili, slíbili jsme, že o ní promluvíme trochu více; musíme tudíž státi v daném slově. Kniha přítomná nevydává se za nic úplně původního, nýbrž udává věrně prameny, z kterých bylo čerpáno, a jsou to vesměs prameny dobré a spolehlivé, tak že se nám již v této pří-

čině kniha pana řed. Blandy zamlouvá, ba více zamlouvá než tak mnohá kniha paedagogická, která se pachtí za původnosti a ze samé snahy po původnosti nejednou opouští dobré, staré v praxi osvědčené zásady a vede na bezcestí. Zkušený čtenář pozná hned na první pohled, že má před sebou knihu, kteráž nevznikla z pouhého přemýšlení a rozumování theoretického, nýbrž, která vyrostla takřka sama sebou z dlouholeté praxe. Jediné, co by se přítomné knize dalo vytýkati jest, že část jednající o soudech a úsudcích mohla býti

trochu kratší; ale i tu si dobrý učitel dovede snadno pomoci, na př. hned vypuštěním § 16., kterýž pojednává o úsudku složitém. I v ostatních částích vyskytuje se tu a tam věta, již by pouhý theoretik škrtl, již však praktik musí schváliti. Totéž možno říci o „Přídavku“ (Učebná esnova obecných škol osmitřídních s českým jazykem vyučovacím), jenž přesně vzato k didaktice nepatří, jakož i o předchozích 3. §§ umístěných pod záhlavím „Kdy učit.“

Jádro didaktiky spočívá však ve statích spadajících pod záhlaví: Čemu učit? Jak učit? Kdo má učit? Koho učit? a Kde učit? a ty jsou v knize p. ředitele Blandy v pravdě výborné. Jak případně na př. mluví p. spisovatel v části nadepsané: „Čemu učit?“ o předmětech nutných, užitečných a zábavných a užitečných, a jaké množství pouček v praxi osvědčených uloženo jest v části nadepsané: „Jak učit?“ Jak krásně pojednává o vlastnostech učitelových, přirozených, intelektuálních, morálních a společenských!

Zde aspoň několik malých ukázek. „(Proto) budiž hlavní váha kladena na předměty nutné (píše p. spisovatel), těm věnuj co nejvíce času a nejvíce péle a za nimi v posloupné řadě podle své váhy nastupujtež předměty ostatní. Chybné bylo by tedy, kdyby učitel, chtěje ukázati svou učenost, vedlejší předměty kladl nad hlavní. Žáci by potom třeba uměli hodně promlouvati o věcech byť i užitečných na př. z realii, ale co by to bylo platno, když by neuměli správně čísti, ani psáti, ani počítati?

Při pořádání veškerého učiva hleděno budiž k budoucímu povolání žáků. Ve školách venkovských musí býti výběr i pořad učebních předmětů jiný než ve školách velkoměstských anebo jen pro dívky zvláštních stavů zřízených.“ (78—79.) — „Jednota vyučování toho vyhledává, aby u vyučování nenaskytl se žádný spor, a by co v jednom předmětě pravdou jest, zůstalo také pravdou v každém jiném předmětě. Jednota žádá, aby se učitelé na školách smluvili o zásadách, o terminologii a o metodě vyučovací. Ve věcech podrizených může panovati rozmanitost, ale ve věcech hlavních, základních nutná jest jednota — nemá-li v učních povstati zmatek a nejistota“ (85—86.). „Nemá to žádného užitku, když učitel stále do žáků mluví a jim káže, jestli se o to nestará, zdali tomu také

rozumějí. Takové učení hodí se snad do škol vysokých, ale ve škole obecné jest naprosto škodlivé“ (89.). — „Žádá se na učiteli, aby byl v příčině náboženském mravní muž řádný a rozhodný. Spravedlivý z víry živ jest, a proto vedež učitel život spořádaný po zásadách náboženského přesvědčení, po zásadách víry, aby mohl dávat dobrý příklad mládeži mu svěřené, jak toho povinnosti jeho povolání žádají. Zlý příklad učitelem daný mnohem zlobněji působí, než když jiným člověkem se dává. Učitel nikdy se nedomnívej, že hověním nevázanosti nabude jakési vážnosti; naopak dostane se mu brzo pohrdání se strany občanstva rozvážného a rozšafného, což blahodárnému působení jeho ve škole nikterak nebude na prospěch.“ (144.)

Prejeme knize p. Blandově rozšíření co největšího, zvláště aby byla zavedena jako učebnice na ústavech učitelských. A pravíme li, že by neměla scházeti v žádné knihovně kněžské a učitelské a že ji ani starší učitel, ať kněz nebo laik, nebude čísti bez užitku, není to pouhá fráze. — Red.

Rajská zahrádka. Vydává Václav Špaček.

Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba.) Roč. IV. čís. 1. s bohatým obsahem a zdařilými obrázky. Předplatné ročně 80 kr. Na 5 výtisků jeden zdarma. Doporučujeme opětně tento v Čechách jediný katolický časopis pro mládež, jenž se rok od roku zdokonaluje.

„Zlatá kniha“ čili „Dědictví sv. Ludmily“ v Pisku. Správa „Dědictví sv. L.“ oznamuje, že „Zl. Lístky“ a „Zl. Klasy“ č. XXXI. budou již v několika dnech k rozesílání připraveny a proto vybízejí se pp. opatrovníci a údové, aby obvyklým způsobem o knihy se přihlásili. Noví údové přijímají se za vklad 3 zl. do 20. roku stáří, za vklad 2 zl. na 12 let, za vklad 1 zl. na 4 léta (s nádavkem jedné starší knihy). Správa uschová ve svém skladě každou knihu údobu jen po tři léta; kdyby za tu dobu o knihu se nepřihlásil, ztratí k ní práva.

Dom a škola. Vychovatelský časopis pro rodičov a učitelov. Red. Karel Salva v Ružomberku. Roč. X. čís. 8.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 17.

Konkursy.

Ve školním okrese Smíchovském obsadí se definitivně: 1. Místo řídícího učitele v Kytíně s ročním služným dle IV. třídy platů učitelských, funkčním přídavkem 100 zl. a svobodným bytem — Žadatelům za toto místo jest se vykáhati, že jsou způsobilí učiti náboženství katolickému. — 2. Místo učitele při obecné škole v Dejvicích u Brusky a v Liboci se služným ročních 600 zl. — 3. Místo učitele při ob. škole ve Slapech se služným ročních 500 zl. — 4. Místo podučitele při první ob. škole chlapecké na Smíchově s roč. služným 500 zl. — 5. Místa podučitelů při ob. školách v Dobřichovicích, Noutonicích a Slivenci s roč. služným 400 zl. — Žádosti z a k a ž d é m í s t o z v l á š ť do 22. října 1894.

(Z a s l á n o.)

Slovenské učitel'stvo učitel'stvu českému!

Dňa 16. augusta t. r. mali spolupracovníci „Domu a Školy“ v Turč. Sv. Martine poradu, v ktorej tiež bolo pojednané, ako môže učitel'stvo české a slovenské prispieť ku vzájomnosti česko-slovenskej.

Shromaždenie 58 osôb, a to učiteľov slovenských i českých, kňazov a iných občanov, vyhlásilo jednonyslne, že vidí v najvyvinutejšej vzájomnosti česko-slovenskej prospech oboch bratských národov.

Slovensko, ktorému takmer všetky podmienky kultúrneho rozvoju sú odňaté, bude sa zaiste pri opravdovej vzájomnosti bratskej osilňovať vzdelanosťou českou; pri vzájomnosti obchodnej a priemyslovej získať môže na majetnosti; vzájomnosť žurnalistická a vôbec politická osilí slovenskú obranu za svobodu a právo.

So strany českej bolo v porade vyslovené, že je Slovensko pre český národ nad pomyslenie dôležité. Ono dá pri vzájomnosti českému národu nielen poltreťa milliona spojencov, ale je zároveň mostom, po ktorom pri organizovanej vzájomnosti prechádzať môže v zeme české slovanský prúd východný reagujúci nebezpečný prúd západného nemectva.

Shromaždenie sa usnieslo dať vzájomnosti československej podnet viacerými spôsobami, zvlášte v učitel'stve vidí porada hlavného činiteľa na diele národnom a preto obraciame sa k Vám, milí bratia a učelia česki! Sme vychovateľmi národa: vychovajme mládež svoju v tom povedomí, že ten národ je jeden od Šumavy k Tatrám — a od Tatier k Šumave! A prosíme Vás:

a) učte o vlasti slovenskej so zvláštnou pilnosťou a vrúcnosťou vzájomnosť tak vstěpujúc;

b) doporučujte aspoň zámožnejším žiakom odoberať knižnicu slovenskej mládeže „Priateľ dietok“ (cena sošitu je 10 kr., s poštou 12 kr.);

c) prispievajte v českej reči do vychovateľského listu slovenského „Dom a Školu“, vychádzajúceho v Ružomberku (Všetko, čo žiada tu od Vás, bude slovenské učitel'stvo konať navzájom.);

d) darujte vychovateľské, vedecké a zábavné knihy a staré ročníky časopisov učitel'stvu slovenskému. Knihy tie ráčte posilať redakcii „Domu a Školy“ v Ružomberku. Z darovaných kníh zariadi sa pri redakcii tejže knižnica, z nejž sa bude požívať slovenským učiteľom, odoberajúcim „Dom a Školu“.

Vykonajte, čo Vám len možno, čo Vám káže bratské srdce, zdravý rozhl'ad po potrebách ťažko zkuseného národa československého.

V Ružomberku (liptovská stolica, Uhry), dňa 25. augusta 1894.

Karol Salva,

redaktor „Domu a Školy“
a kníhkupec.

Kar. Kálal,

učiteľ mēšt. školy ve Frenštátě
na Moravě.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. VI. Ferdinand Kindermann. Životopisný nástin. Podává Josef Zelenka. — O propouštění ze školy. K úvaze podává Č. Kalandra. — Krajinský sjezd učitelský v král. hor. městě Příbrami. (Dokončení.) — Feuilleton. — Drobnosti. — Literatura.) — Konkursy. — (Zasláno.)

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

VI. Ferdinand Kindermann.

Životopisný nástin.

Podává Josef Zelenka.

(Dokončení.)

II. Při tomto jediném vyznamenání nezůstalo; zásluh Kindermannových na roli školské povšimla si též světská vláda. Roku 1775. na jaře byla dle všeobecného řádu školního zřízena zvláštní školní komise pro království České. Kindermann z rozhodnutí císařovny, Marie Terezie, byl jmenován vrchním dozorcem veškerého obecného školství v Čechách a spolu radou při zemské školní komisi.

Dosavadní děkan Kaplický loučil se jaksi váhavě se svou osadou a s farní školou, kterouž tak vysoko povznosl, kteráž i jemu daleko široko k velké chvále dopomohla. Když byl již vrchním zemským školdozorcem jmenován, neresignoval hned na beneficium Kaplické, ale na jeho žádost byl ustanoven administrátorem k jeho zastupování v Kaplici. Teprve když za svým novým úřadem přesídlil se do Prahy a nové povolání nešlo mu, aby mohl stále duchem zalétati do Kaplice, resignoval definitivně na děkanství Kaplické a definitivně pro své nové povolání se rozhodl. Mimo dozor na školy a referát při školní komisi svěřena mu byla učitelská stolice pro vychovatelství na normální škole malostranské, kterážto škola z bývalého gymnasia jezuitského zřízena byla. Dne 15. listopadu 1775. byl ústav tento slavnostně otevřen, při čemž Kindermann byl slavnostním řečníkem; vykládal, jak velkou důležitost mají školy nižší, školy obecné pro život veřejný i pro všechny ostatní druhy veřejných škol.

Za ředitele a za učitele na novém ústavě snahou Kindermannova ustanovení byli vesměs mužové, kteří vynikali nejen vědomostmi, ale též paedagogickou zkušeností a methodickou zručností. Což divu, že za jejich působení ústav rychle zkvétal. Záhy byla zjednána pro ústav hojná sbírka učebných pomůcek, jako přírodniny, fyzikální přístroje, rozličné modely, obrazy, mapy. Založena byla též školní knihovna a zařízena v ústavě zvláštní čítárna pro kandidáty učitelství. Roku 1777. bylo k učebným předmětům ve 4. třídě přidáno též vyučování stavitelství, spojené s praktickým vyměřováním v širém poli. Pilně pěstován byl též zpěv, zvláště zpěv kostelní.

Normalní škola pražská nabyla důležitosti pro ostatní školy v Čechách nejen tím, že jim byla vzorem, dle něhož se musely řídit; ale i zvláštním zařízením, jehož původcem byl Kindermann; on začal totiž r. 1777. k veřejným zkouškám na pražské škole normalní, kteréž se dvakráte do roka odbývaly, rozěsílali zvláštní tištěná pozvání, kdež uveřejňoval nejen nejnovější vládní nařízení v záležitostech školních, ale též nejdůležitější věci z pololetních zpráv, kteréž co zemský školdozorce dostával od okresních školdozorců, od ředitelů škol. Podával v těchto pozváních jaksi půlletní přehled o pokroku školství v Čechách, čímž učitelstvo nemálo pobádáno bylo k vytrvalé horlivosti a k jakémusi duševnímu zápolení o palmu vítězství na roli školské.

Pozvání od Kindermanna zavedená měla tedy poněkud podobný účel, jaký mají až dosud tištěné zprávy či programy, kteréž se na některých školních ústavech vydávají na konci školního roku, jenom že nynější školní programy podávají zprávy a přehled o jednotlivých ústavech, ale pozvání od Kindermanna vydávaná všimla si veškerého školství v Čechách.

Než reformy tyto vyžadovaly velkého nákladu, což Kindermannovi nebylo neznámo; nabyl o tom zkušenosti již jako děkan v Kaplici, že bez peněz a hmotné podpory nedají se žádoucí opravy ve školství prováděti ani v jediném městečku, tím méně v celé zemi. Nescházelo-li štědrých podpůrců školství v Kaplici, našli se tím více v celých Čechách. Velkou částkou peněžitou přispěl na školy tehdejší arcibiskup pražský, hrabě Příchovský; jeho příklad pohnul i ostatní české preláty, že věnovali hojné dary k těmto účelům. Podobně zachovala se většina česká šlechta, jednotlivá města a obce, i jednotliví občané. Dědictví sv. Václava založené na vydávání dobrých knih převzalo na sebe závazek, že bude zdarma zaopatřovati školní knihy chudým dítkám. Císařovna Marie Terezie vykážala ročně 2000 zl. na školy v Čechách ze zabraného jmění po Jezuitech. Ale to vše na zakládání nových škol a na přeměňování starých škol dle nové metody naprosto nestačilo; vždyť Čechy, třeba že byly méně zalidněny, čítaly přece 2½ milionu obyvatelstva, jemuž tehdejší počet škol obecných postačiti nemohl. Poněkud se tomuto nedostatku pomohlo i tím, že četná gymnasia po Jezuitech se většinou zrušila, čítalo se jich tehdejších 44; ponechalo se jich jen 13 a ostatní se proměnila v hlavní a městské školy s 3 neb 4 třídami. Třeba že jednotlivé obce na školství dobrovolné dary poskytl, musely též každoročně určitými dávkami na školy své přispívati. Nejštědřejší podporovatelkou oprav a potřeb školských jak v dědičných zemích vůbec, tak zvláště v Čechách byla císařovna, což bylo patrně viděti na školách, kteréž zřízeny byly na císařských komorních statcích.

Za takové podpory hmotné tím spíše se mohlo Kindermannovi podařiti, že roku 1777. již na 500 místech v Čechách působili učitelé dle nové metody vyučení. Za zvláštní zásluhu počítá se též Kindermannovi, že hleděl se školami národními spojití *školy pracovní* a sice že přišel na tuto myšlénku o celých 10 let dříve, než protestantští paedagogové, Sextroh a Campe, v Německu počali se mezi sebou hádati, kdo z nich byl první, jenž k podobné opravě ve školství podal návrh, kdo z nich dříve měl nápad podobný.

A co přivedlo Kindermanna na onu myšlénku? Možná dosti, že ji probudila tehdy rozšířená výčitka proti jeho školním opravám, že na nových školách budou se odchovávatí sami učené lidé, kteří nebudou chtít ani orati, ani řemeslo provozovati. Snad i spisy Felbigerovy, v nichž se podávalo nejedno pokynutí, jak by škola obecná mohla odchovávatí pro život praktický, zavdaly podnět k onomu

pokusu Kindermannovu. Vedle toho chtěl snad vrchní školdozorce touto novotou zlepšiti poněkud hmotné postavení učitelstva, chtěl usnadniti chudým rodičům, aby za své děti mohli bez velké újmy školné platiti. Hlavní podnět k této novotě vycházel u Kindermanna zajisté z jeho vychovatelské zkušenosti; on chtěl mezi lidem rozšířiti a roznítiti co nejvíce pilnost a přičinlivost, zameziti lenost a s ní na mnoze spojenou žebrotu. On nechtěl školy obecné proměnit ve školy řemeslnické nebo průmyslové, nýbrž chtěl jenom, aby hmotná, dítkám školním přiměřená práce byla také učebním předmětem. On výslovně žádal, že hmotné práce žákům uložené musejí se shodovati s jejich budoucím povoláním, že to musejí býti práce prospěšné, kteréž by žáci bez velkého namáhání mohli vykonávati, že nástroje a suroviny k nim potřebné nesmějí vyžadovati velkého nákladu, a že tyto hmotné práce nesmějí učitele zdržovati a odvracet od vyučování ostatním učebním předmětům. O prospěchu hmotné práce jako učebního předmětu na škole národní vyjádřil se Kindermann takto: „Poněvadž největší část lidu na školách národních se vzdělává, jest tedy slušno, tyto školy především na zřeteli míti. Zde na těchto školách, kde nastávající řemeslník i dělník, čeledín i služka své povinnosti nejprve poznávají, zde musejí se zaučovati též práci, aby ji s potřebnou pro jejich povolání obratností dovedli vykonávati. Zde se jim musejí ukázati rozličné cesty k výživě a výdělku, aby věděli, kdyby snad rolnictví neposkytovalo dostatečné výživy a zaměstnání, jak by si mohli svou výživu zlepšiti.“ Proč se má záhy již u školních dítek začítí zaučováním hmotné, prospěšné práci, o tom projevil Kindermann svou omluvu, že ne ten, kdo o mnohé a rozličné práce se pokouší, něco mistrovského provede, ale kdo se jedné práci záhy zaučuje, v ní stále se cvičí a zdokonaluje.

Kindermanna vůbec při jeho školských opravách vedly tři hlavní zásady, 1. že reformator ve školství nesmí se oddávati myšlence, jakoby opravy ve školství mohly se prováděti dle určité soustavy, jakoby mohly býti hned najednou úplně a dokonalé; 2. opravy že musejí se prováděti bez všelikého donucování, že se má dříve záliba u lidu k těmto opravám probuditi; 3. konečně opravy že se mají chopiti především toho, co nejbliže po ruce leží, co do praktického života nejvíce zasáhá.

Při takovýchto praktických zásadách mohlo se ovšem Kindermannovi podařiti, že roku 1787. čítalo se v Praze 19 a v celých Čechách 100 škol národních, kdež děti naváděny byly k rozličným pracím a v rozličných užitečných pracovních výkonech zkoušely své síly. Vůbec spojení školy národní se školou pracovní povzneslo za Kindermanna školství v Čechách na vysoký stupeň, což došlo uznán též u vlády; nebo Kindermannovi dostávalo se za jeho snahy ve školství jedno vyznamenání za druhým. Roku 1777. byl od císařovny Marie Terezie povýšen do stavu šlechtického s přídomkem: „rytíř ze Schulsteinu“ a spolu byl jmenován děkanem kollegiatní kapitoly u Věch Svatých na hradě pražském a infulovaným opatem Peturským v Uhrách, a dvě leta na to jmenovala jej císařovna proboštem na poutním místě v Bohosudově v Čechách. Roku 1781 stal se proboštem Vyšehradským a roku 1788. prelátem scholastikem při metropolitním chrámě sv. Víta.

Ale při všech těchto vyznamenáních nezapomínal vyznamenaný vrchní školdozorce, že bez pomoci jiných mužů o školy zasloužilých byl by své reformy z těžka provedl, a proto jeho snahou dostalo se vyznamenání i těm, kteří spolu s ním na roli školské horlivě pracovali. Mezi nimi byl též staříčský učitel František Leopold Salzer v Reichsdorfu, stařec 84letý, jenž 62 roky na téže škole

působil, tak že v Reichsdorfu nebylo jediného obyvatele, kterýž by nebyl jeho žákem. Dne 14. dubna 1779. zavítal školní rada Kindermann do Reichsdorfu, svolal slavnostní shromáždění zástupců obce, školy i Církve a po krátké promluvě zavelil vyznamenanému starci kolem krku zlatý záslužný peníz. Stařeček padl na kolena a zdráhal se toto vyznamenání přijmouti; nemohl pochopiti, jak by tak vznešená paní, jako jest císařovna, o tak nepatrném člověku, jako jest on, mohla věděti. Teprve po dlouhém vysvětlování vyznamenání přijal. A když mu oznámeno bylo, že milostivá panovnice s celým platem jej dává na odpočinek, prosil snažně, aby mu alespoň vyučování v náboženství až do smrti ponecháno bylo, což se také stalo. U horlivých, svědomitých učitelů byl Kindermann u velké lásce.

III. Avšak posledním vyznamenáním, kteréhož se mu od milostivé císařovny dostalo, byl Kindermann od škol a učitelstva ne sice docela, ale z velké části odtržen; dne 29. ledna 1790 byl jmenován biskupem Litoměřickým po † Emanuelovi Arnoštovi hraběti Waldštýnovi, kterýž pro školství ve svém biskupství též mnoho vykonal, zejména vydal v souhlase s arcibiskupem pražským oběžník ku svému duchovenstvu, v kterémž oznamoval, že nikoho nepřipustí k svěcení kněžskému a že nikdo nedosáhne samostatného místa v duchovní správě, kdo se nevykáže, že se vyzná ve vyučování náboženství dle nové metody.

Dne 29. března 1790. byl Kindermann jako biskup litoměřický od apoštolské stolice potvrzen, dne 4. července byl za biskupa posvěcen a dne 10. října téhož roku byl jako biskup slavně v Litoměřicích nastolen. O biskupské jeho činnosti nenalezáme v pramenech, kteréž jsou nám po ruce, skorem žádných poznámek, jedině Šimek ve svých dějinách vychovatelství na stránce 209. podotýká, „že i na stolci biskupském pracoval Kindermann neunavně o zvelebení školství a o uvedení lepšího způsobu v katolických i jiných pastýřských záležitostech. Jenom bohužel, že tím nemálo míst obyvatelstva smíšeného v kraji Litoměřickém zněmčeno.“

Ano to jest jediný ale také nejtemnější stín kterýž padá na jinak dosti veliké zásluhy tohoto proslulého paedagoga, což mu i sám Helfert za velkou chybu počítá. Ve svém spise „Gründung der oesterreichischen Volksschule“ v knize 9. v odstavci 9. mluví Helfert o poměrech jazykových a při tom se zmiňuje, jak jevila se tehdaž všeobecně snaha, aby i v obecných školách němčina stala se vesměs jazykem vyučovacím i v krajinách, kde lid této řeči nerozuměl. Praví Helfert na stránce 475: „Jak tato všem didaktickým a paedagogickým zásadám odporující soustava daleko pokročila, souditi lze z toho, že i sám tak slavný paedagog, jakým byl probošt ze Schulsteinu, z tohoto pokroku se těšil. On výslovně chválil některé školy za to, že překonaly všechny překážky a že, ač jsou v středu Čech, přece pouze v německé řeči na nich se vyučuje. Za to zase velice litoval, že v ryze české krajině okolo Zbirova a Svaté Dobrotivé vyučování německému velice překáží čeští rodičové, kteří doma s dětmi jinak nemluví než česky.“

Jestliže Helfert takto soudí o Kindermannovi, nemůžeme ani my ho před touto spravedlivou výčitkou v ochranu bráti, ale spíše musíme toho litovati, že jinak zasloužilý Kindermann této poněmčující snahy neodložil aspoň, když stal se biskupem, když nestál již v tak přísné závislosti na vládě, ale stál ve službách Církve, kteráž má vyučovati všechny národy.

Poněkud dá se tato poněmčující snaha omluviti jen poměry, jakéž tehdaž mezi lidem českým zavládly; zmiňuje se o tom Šimek ve svých dějinách vychovatelství na stránce 209. a sice v krátké poznámce, kde praví: „Od počátku 18. století až do císaře Josefa II. nevyšlo jazykem českým ani jediné dílo poněkud

vážnější a literární činnosti ubývalo tou měrou, že se podobalo, jakoby literatura česká měla zahynouti pouhým nedostatkem vnitřní síly. Přestal té doby jazyk český býti prostředkem, kterým by se lid vzdělával, a mocnáři pokroku milovnému zdálo se vůbec prospěšným, aby se vyměnil za jazyk jiný, který se právě s největším úsilím vzdělával, a v kterém každého roku množství poučných spisů se vydávalo. Národ český sám postrádal všeliké hrdosti národní, nevážil si nikterakž jazyka svého a pomáhal tudíž sám ochotně snahám císařovým.“

Stačí-li tato slova též na omluvu biskupa Kindermanna pro jeho snahy germanisační, o tom nechť soudný čtenář rozhodne sám; nám aspoň Kindermann i jako rodilý Němec byl by daleko sympatičtější osobností, kdyby se byl i za oněch panujících smutných poměrů onoho přehmatu nedopustil. Ale když již se to nestalo, nesmíme zase jako nestranní posuzovatelé pro tyto méně chvalné snahy jeho odsuzovati a zavrhovati i vše ostatní, co dobrého ve školství a paedagogice vykonal. A z tohoto stanoviska jsme vlastně také život a působení Kindermannovo posuzovali a z tohoto stanoviska můžeme též i spravedlivý úsudek závěrečný pronésti, že působení a život Kindermannův, kterýž se smrtí jeho co biskupa litoměřického dne 25. května 1801. ukončil, pro školství české až na otázku národnostní byl velmi záslužný a blahodárný a že by to nebylo chvalitebné, kdyby i v katolickém listě paedagogickém měla se mlčením přejíti činnost paedagogická tak zasloužilého katolického biskupa a kněze.

Škola jako ústav vychovávací.

(Pokračování.)

II. Čím se stává škola ústavem vychovávacím.

Když jsme vyznačili vychovávání jako dílo nad jiné záslužné a významné, když jsme také vytkli jeho cennyplný cíl a účel, ohlédněmež se trochu po možnosti jeho uskutečnění. Tato možnost jest již částečně podmíněna podobností lidské duše k obrazu Božímu, jež zálibou v dobru, pravdě a krásnu nejvyšší dokonalosti může dosáhnouti, částečně pak závisí tato možnost na množství příkladů — jinak řečeno na jednotlivých osobnostech, které výše nábožensko-mravného charakteru dosáhly a samy jej tudíž také vzdělávati mohou.

Také škola jako ústav vychovávací má se o dosažení výše vytknutého cíle snažiti, má tělo i duši k obrazu Božímu uzpůsobovati. Škola má více než všickni ostatní faktoři vychovatelští za povinnost, aby všechny ostatní vedlejší cíle vychovávání tomuto hlavnímu přizpůsobovala a podřadzovala. Poněvadž vychovatelská úloha školy je tak veliká, poněvadž povinnosti její ohledně výchovy jsou tak důležité a nad ostatní její úkoly vynikající, bude zajisté prospěšno, budeme-li si častěji všimati těchto jejích vychovatelských povinností.

Jak známo, pravil Spasitel sv. Petru a v něm všem jeho nástupcům: „Pasiž beránky mé, pasíž ovce mé!“ Častěji připomínal svou nevšední lásku a péči o děti. Dějiny pak učí, že Církev, věrna jsouc rozkazu Spasitelovu, této zvláštní péče a lásky dětem vždy v nejvyšší míře poskytovala. Valná část této péče přešla během času na školy. Při vychovávání sloužíž Církvi i katolickému učitelstvu výrok Spasitelův: „Hledejte nejprvé království Boží“ a nejvyšším přikázáním

platiž tu láska k Bohu a vedle toho láska k bližnímu. Dle tohoto výroku nebudeme moci nikomu více lásky prokázati, než když svůj vlastní i život svého bližního k životu Kristovu přizpůsobíme; podobně nebudeme moci dětem většího dobrodiní poskytovat, než budeme-li plniti věrně slova Vykupitelova „Nechte maličkých přijíti ke mně,“ neboť dle slov samého Přítele dítek jest při vychovávání mládeže největší úlohou vésti děti k poznání a milování Boha a napomáhat jim k dosažení cíle nejvyššího, věčné blaženosti. Toť pak jest konečným cílem veškeré lidské vzdělanosti, ač má-li vzdělanost pravou zvana býti.

Škola má míti vedle toho na mysli též vezdejší povolání dítěte. K dosažení tohoto vezdejšího cíle postačují přirozené prostředky, jakými jsou kromě přiměřené a rozumné výživy, ošetřování a cvičení těla — příklad, náuka a kázeň hledíc k duševní výchově. Tyto prostředky k dosažení hlavního cíle, který jest nadpřirozený, nedostačují. K tomuto cíli musí používati katolická škola i prostředků nadpřirozených, jakými jsou: modlitba, služby Boží a sv. svátosti. A poněvadž právě doba mladosti jest tou částí života, ve které člověk se proměňuje a působením rozmanitým vlivům a dojmům nejsnáze podrobuje, jest svatou povinností školy, aby úlohu svou věrně a řádně plnila. Plní-li ji věrně a řádně, stává se jedním z nejdůležitějších ústavů lidských a zjednává si tak nehynoucí památky a zasloužených nároků na uznání a vděčnost celého národa.

Prostředky a cesty, jimiž škola úkolu svému dostáti má a jimiž se ústavem vychovávacím stává, jsou: 1. modlitba a náboženské úkony, 2. vedení školy, 3. kázeň, 4. vyučování — kteréž správně *prostředky vychovatelskými* pojmenovati můžeme.

1. Modlitba a náboženské úkony.

Každý katolický učitel ví, že je *modlitba* prvním základem ku zdárnému vychování dítek pro věčnost. Pravdivost pořekadla, že „na Božím požehnání všechno záleží,“ vidna z toho, že křesťané před každou důležitou prací — ať již to práce duševní nebo tělesná — ať již to práce radostná nebo trudná — vždy před počtím téže shromáždí se v chrámu Páně a tu Boha o přispění prosí a povinný hold Pánu nebes i země vzdávají. Nemožno jinak! Vždyť modlitba sílí zemdleného ducha, naplňuje ho důvěrou v pomoc Boží, tak že člověk potom s chutí dává se do díla a takto započaté i šťastně dokonává za zbožným pořekadlem: „S Bohem začni každé dílo, podaří se ti až milo!“ Vychovatelská moc modlitby patrna i v těch přemnohých příslovích a pořekadlech, jichž se nám od nejstarších dob až na naše časy zachovalo takové ohromné množství, že by obsáhly věru knihu velikých rozměrů; jsou to zlatá zrnka, jež se v srdcích zbožného lidu ze zkušenosti a jaksi z denní potřeby zrodila a jež jsou jakýmsi výrony prostonárodní filosofie obsahu náboženského. Že i ostatní náboženské obřady mají do sebe velikou moc vychovatelskou, plyne z toho, že člověka k Bohu povznášejí, k Tomu, jenž je nejvyšší svatý, moudrý a dobrotivý, shovívavý a spravedlivý; ony zjemňují a zušlechťují duši lidskou, ony vytvářejí mravní podstatu člověka. Tou pak zlatou knihou, která zřejmě ukazuje, co člověk smí a co nesmí konati — aby byl v pravdě mravním — jest katolický katechismus. Ten vyznačuje rodičům za povinnost, že se mají za své děti horlivě modliti, že je mají dávati náležitě v náboženství vyučovati, je již záhy ke všemu dobrému přidržovati, je od zlého varovati a ostříhati a chyby jejich trestati. Tím je vychovatelská povinnost rodičů výslovně vytknuta.

Poněvadž škola po 7—8 roků zastává místo rodičů, plyne z toho potřeba, aby škola při vyučování užívala týchž prostředků. Jsou to tedy: modlitba, vyučování, vedení, odměňování a tresty.

2. Vedení školy.

Vedením školy vyrozumíváme ducha, který školu řídí či vede, t. j. *učitel*; jisté zařízení, kterým se veškeré žactvo jako jediná společnost s těmitéž nároky a povinnostmi ovládati dává, t. j. *školní řád*, a jistá nařízení, která vyměřují dětem i rodičům jisté povinnosti bez ohledu na osobu, stav a zaměstnání, t. j. *školní zákony*.

Kdežto dítě zůstává na rodičích závislé, nastupuje žák do školy ku svým spolužákům jako člen společnosti, kterou řídí bezprostředně nejen svou autoritou osoba vychovatelova, nýbrž i příslušné zákony a zvláště řád školní. Škola je dětem první organisovanou společností, jejímž středem je učitel jako nadřízený.

Něžná láska a péče matčina u prahu školní učebny přestává, podvolujíc se nutnosti zákona. Tato zkušenost přivádí žáka znenáhla ještě na vážnější a opravdovější poměry skutečného života, kde jen řádné konání jistých povinností zaručuje nároky také na jistá práva. Život školský vychovává k pořádku, neboť žáci tvoří společnost stejného stáří a stejných povinností; vychovává i k uctivosti, mravům, službovnosti, snášelivosti a sdílnosti, pravdomluvnosti a zdrženlivosti. Učitel vzdělává pozornost i samostatnost žákovu; obohacuje nejen majetek jeho poznatků, ale i sílu chtění a charakteru. Duch učitelův oživuje nebo umrtvuje.

Lidé a také děti věří více svým očím než uším. Děti hledají tudíž své ideály vědomě nebo nevědomě v nejbližším svém okolí, po kterém se obracejí jako květinčky po jasném slunéčku a jemuž rády srdce své otvírají. A tímto ideálem, tímto vzorem působivým má býti učitel! Mravní osobnost vychovatelova získává i srdce, což jest jisté umění nejdokonalejší. Připadá nám tu maně na mysl, že ne tím, co víme, vychováváme, ale tím, čím jsme.

Vzoru učitelovu moci a síly propůjčuje spořádaná domácnost, která ne jako chlubný tulipán nad jiné se vynáší, nýbrž právě naopak svou skromností, tichostí, čistotností, milou úpravností a spokojeností mile každého do středu svého zve a k sobě vábí, jsouc tak skutečným vzorem zvláště nižším třídám lidu našeho. Spořádaná a pokojná domácnost nepřipouští nižádných nesprávností a různic a získává na cti a pobádá k následování. Že takováto spořádanost, vábivost a spokojenost rodinná možna jen u rodin učitelských, kde až do dnešního dne platí osvědčené: „Kde Bůh hospodáří — tam se dobře daří,“ jest na biledni.

Stejnou měrou musí však i všecka duševní činnost, která učitele ze všednosti pozvedá, míti do sebe důkladnou moc vychovatelskou. Se strany pak představených je potřebí, aby měli důvěru v učitele, aby byli uznalými a aby mu při díle vychovatelském doprávali náležitě k tomu volnosti, čímž práci jeho budou zdatně podporovati. Než tyto vnější věci musí míti vnitřní zdravé jádro; jinak by byl ořech prázdný a bez užitku. Vzor učitelův byl by zvláště v přítomné době malomocným, kdyby neměl náležitě pravdivosti, důkladnosti a vytríbenosti. Proto musí učitel pilně sledovati pokrok práce na poli vzdělavatelském, musí se sám dále a stále ještě vzdělávati, aby měl ve všem jasný rozhled, aby dobré od špatného bystrým okem svým ihned v zárodcích postřehl a dle toho působení

vychovatelské si zařídil — aby souhlas vědomostí s přesvědčením náboženským sám v sobě i ve svých chovancích zjednával a udržoval.

Tato důkladnost umožňuje řádné a správné vedení či řízení školy a vzdělávání žactva. Zde platíž zásada, že má býti podáván žactvu vždy celek a snažení učitelovo nes se vždy k tomu, aby dětem v každém oboru a pro každé povolání celkové vědění poskytováno býti mohlo.

Dále jest nezbytno, aby srdce každého „národního učitele“ — jak se učitelstvo samo rádo nazývá — bylo také cele pro národ, rodiče i děti zaujato. Zavřeš-li tedy, učiteli, dvěře své učebny, nezavírej s nimi zároveň srdce své, ale nechej je otevřené jako útulnou jizbičku, ve které by se radost národa i dětí shledávaly, nechej je otevřené jako tichounek kostelíček, ve kterém by bídy a bolesti tvého bližního ohlasu našly, kde by místečka k odpočinku a občerstvení našly.

Kdo chce pěstovati nábožensko-mravný charakter, musí sám sílu charakteru takového mít. Tu neučí slova, tu působivé příklady ku následování takřka strhují.

Máme-li pak jmenovati vlastnosti, jichž zvláště doba přítomná na učiteli vyžaduje, jsou to předem opravdová a nezištná láska k učitelskému povolání, upřímná láska k dětem, jež se bezpříkladnou trpělivostí prozrazuje; neboť jen opravdová láska se ráda obětuje, poněvadž je to její podstatou, aby se za jiné obětovala a na sebe zapomínala. Tedy jen opravdová a upřímná láska může býti dobrou opatrovatelkou dětí. Protož buďme ne najatými pastýři, kteří při prvním řevu dravce utíkají a stádo osudu smutnému zůstávají, ale buďme věrnými pastýři z lásky, kteří pro blaho svého národa ni sil svých ni zdraví svého nešetří a cele se mu věnují. Těmito ctnostmi získáme si úcty ku své autoritě. Budeme-li tak v dětech působiti, zajistíme si zásluhy na život věčný a v chovancích svých jméno nesmrtelné.

Školní řád a zákony příslušné mají ten účel, aby nepořádky odstranily a jim zniku nedaly. To pak se týče hlavně docházky školní, chování se žactva ve škole a mimo školu, zaopatřování dětí školními potřebami a pod.

Patřičné a přiměřené zaměstnávání dětí, jakož i náležitý dozor nad jejich prací a nad jejich chováním sem také patří a slouží vychovateli prospěšně ku zdárnému vedení školní mládeže.

(Příště dále.)

Jak lze znázorniti vývoj idey messiánské.

Ukazuje Fr. Halbich, katecheta.

Při vyučování biblickém od příslibení Vykupitele až do jeho vtělení jest katechetovi stále a stále udržovati ideu messiánskou a tak již i maličkým vštěpovati přesvědčení, že ten podivuhodný vývoj zjevení Božího, ta jednota a shoda Zákona Starého s Novým, jest božskou známkou pravosti křesťanského katolického náboženství. Tyto věci opomenouti jest chybou velikou. — Tak píše ve svých katechesích pro třídu první bývalý professor katechetiky a nynější biskup kralohradecký Edvard Brynych, zajisté auktorita prvního řádu.

Z uvedených slov patrna jest důležitost diagrammu, jenž by znázorňoval onen vývoj zjevení Božího, vývoj idey messiánské, podobný vývoji řeky; v ráji se zajisté ona pramení a čím dále tím více mocnějšími a mocnějšími přítoky, totiž předobrazy a prorocstvími mohutní.

K této podobě hledě připadl jsem na toto znázornění:

Zaslíbení Vykupitele

v r á j i
prvním rodičům.

Předobrazy.

Abel!

V. bude zabit.

Noe!

V. bude konati oběť.

Melchisedech!

V. bude konati oběť, při níž bude viděti chléb a víno.

Isák!

V. bude jediný Syn Pána Boha a ponese těžké dřevo na jednu horu a na tom dřevě bude zabit.

Josef!

V. bude prodán...

Beránek velikonoční!

V. o velké noci bude za nás obětován, zabit, ale dá nám o té velké noci jísti, požívati sebe; budou mu proto též říkati Beránek Boží.

Mojžíš!

V. bude prorokem (učiti o Pánu Bohu).

Had měděný!

V. bude povýšen na dřevě kříže, abychom zbaveni byli uštknutí pekelného hada

Jonáš!

V. třetího dne z hrobu vstane.

Esther!

Panna Maria jediná bude vyjmuta z přísnosti zákona, bude prosta hříchu prvotního.

Prorocství.

Bůh Abrahamovi (dvakrát):

„V tobě požehnána budou všechna pokolení země!“

Jakubovi:

„V jednom z potomků tvých budou pož. vš. pok. země!“

Jakub:

„Nebude odjata berla od Judy, dokavadž nepřijde, který má poslán býti, a on bude očekáváním všech národů.“

Job:

„Vím, že V. můj živ jest...“

Mojžíš:

„Proroka jako mě vzbudí vám H.“

Králi Davidovi:

„Vzbudím tobě potomka... já budu jemu za otce...“

David:

„... Králové dary přinesou...“
„Všickni posmívají se mi... zbodli ruce mé a nohy... o můj oděv metali los.“
„Nezanecháš mě v hrobě...“
„Otevřte se brány věčné, a vejde král slávy“ (nanebevstoupení!) „Sed na pravici mé!“
„Ty jsi knězem na věky podle řádu Melchisedechova“

Joel:

„Vyleji Ducha Svého na všeliké tělo.“ (= sešlu Ducha svatého.)

Micheáš:

„A ty, Betleme, ... z tebe vyjde...“

Isaiáš:

že panna bude matkou syna, jehož jméno Bůh s námi,
že zazní hlas volajícího na poušti...
že Bůh sám přijde a osvědčí své božství zázraky: otevrou se oči slepých...
že raněn bude pro nepravosti naše, obětován, protože sám chtěl,
že hrob jeho bude slavný. (oslavení z mrtvých vstáním!)

Daniel:

že za 490 roků od obnovení Jerusáléma zabit bude Kristus.

Aggeus:

„Ještě malá chvíle a přijde žádoucný všechněm národům a větší bude pak sláva domu tohoto, nežli byla prvního.“

Zachariáš:

„Aj, král tvůj přijde... sedí na oslátku mladém.“
„Odvázili mzdu mou 30 stříbrných... patřiti budou na mě, kterého bodli...“

Malachiáš:

„Již přichází... přestane obětování zvířat... na každém místě obětována bude jménu mému oběť čistá.“

Bůh lidí na V. připravuje: volí si nábožné muže, pak potomstvo Jakubovo, jemu vzbuzuje soudce, kněze, krále, aby udrželi úctu pravého Boha a naději v příchod Vykupitelův.

O vzdorovitosti.

Napsal Karel J. Zákoucký.

Účelem všeho vychovávání a vyučování jest přímý šlechtitý charakter.

Tento cíl proto jest vytčen těžkému a nesnadnému zaměstnání vychovatel-skému, že jeho dosažením podmíněn jest všecken „ráj na zemi“, neboť toliko mezi dobrými charaktery panuje shoda, dobro a přátelství, jež život lidský zpříjemňují; a co je po životě, není-li láskyplnou vzájemností zpříjemněn?

Bohužel ti, již takovéto charaktery mají společnosti lidské zajistiti, zažijí příjemností nejméně a to život jejich ztrpčuje. I nedivno, mine-li se snaha jejich s vytčeným cílem, že mnohý, ač stal se vychovatelem s nejlepšími ideály a tužbami, ochabuje a zmalátní a pak se dílo vychovatelské nedaří a dařit nemůže. Ale nevykládejte mu ve zlé! Mužové nepovolanější uznali, že vychovatelství jest uměním a že dobrý vychovatel největší jest umělec. Ale kdy chápe se malíř štětce, by vytvořil na plátně dílo ceny trvalé? Kdy básník bere péro, aby napsal báseň, z jejíž krás těšil by se svět i po letech? — Jedině tehdy, když jest naladěň, spokojen. Spokojenost jest zárukou zdaru každého díla.

Má-li učitel s výsledkem vychovávatí, musí býti spokojen. Ale rcete, může-li býti spokojen, když z úst zase nepovolanějších uslyší, že školství vyžaduje velikého nákladu? — Slova ta svědčí o zřejmé nedůslednosti a nepochopení pravých snah školství. Dobré vychování vydá užitek stonásobný, i nemá se obětí šetřiti. Nebylo školství založeno ku zisku jednotlivců, nýbrž ku prospěchu celku; že cítěna nutná potřeba povšechného vzdělání, vyrůstalo během času, až ustálilo se ve způsobě nynější a i nyní den ke dni se přetvořuje.

Zaletme mysli zpět! Kdekoliv a kdykoliv bylo školství v rozkvětu, vždy v té vrstvě lidu panoval blahobyt. Proto dobré jest: Řekni mi, kolik škol má ten který národ a já ti povím, jak se mu vede! Čím více škol a *dobrých* škol má ten který národ, tím zaručenější jest jeho slavná budoucnost.

Příprava dorostu národního pro život budoucí jevila a jeví se i u národů divokých. Ovšem u nich příprava tato záleží toliko na vycvičení se v zacházení se zbraní, u nás však na zásobení se vědomostmi a utvoření se povahy.

Povaha má býti nejdůležitějším momentem při vychování; bohužel však dosažení, plné dosažení tohoto cíle jest nesnadno.

Příčiny toho jsou vnitřní a vnější.

Květina po slunci se obrací, na slunci se jí daří; odejměte jí světlo, zhyne. A dítě, jak již nescíslněkrátě trefně bylo přirovnáno, jest jako květina. I jemu se daří na výslunní, ovšem na výslunní lásky, a pod vlivem dokonalého charakteru mohutní a sílí. Proto učitel jako vychovatel vždy a vždy má býti řádnou povahou a sledujte dějiny vychovatelství a pozorujte vychovatele nynější a do-svědčíte, že dílo vychovatelské hračkou se dařilo a daří těm, kdož byli neb jsou povahami.

Osvojení pouček a zásad vychovatelských na paměť nevytvoří povahu, ale příklad mocně působí, životní pravidla vtiskuje v duši nesmazatelně, povahu tvoří. Naučená poučka se zapomene, ale z příkladu přijatá zásada působí trvale.

Jsi-li jen poněkud neopatrný a zapomeneš-li jednati důsledně, již vzniku dáš nectnosti, jež pak již stále ničí veškeren tvůj vliv, otupuje dítě pro všecko dobré tvé s ním smýšlení.

A tato nectnost, jež vznikla jedině z opomenutí řádně užití naučených zásad, jest vzdorovitost.

Kořeny této nectnosti obyčejně jinde se hledávají, ale měl jsem příležitost se přesvědčiti, že vzklíčila účinkem nespravedlivosti a zmohutněla vlivem nedůslednosti. Buďme opatrní. Lépe mnohé odpustiti, než nespravedlivě trestati. Nespravedlivým trestáním zatvrzuje se dítě a obezřelým jednáním dovedeme již uchrániti je toho, čehož jsme mu byli již jednou odpustili. Vzdoru, jenž by nespravedlivostí vznikl, uchrániti je již bychom nedovedli. Roste seménko jeho jako lavina a jako ona, také se nedá zadržeti. Nechť nikdo netvrdí, že se vzdorovitost přísností vyplní. Přísnost jest vzdoru posilou, vláhou. Ukažme vzdorovitému spíše vlídnou a laskavou tvář a probleskne-li časem u něho vzdor, nekárejme jej proto, aniž úsměvem prozradíme, že jsme vzdor jeho zpozorovali; nastrojme vše tak, by dítě, netušíc naše spolupůsobení, dočkalo se sklamaní ovšem neškodlivého a uvidíte, že se změní chovanec. Změní se jako ta květinka, jež dlouho pod kamenem vyrůstala, až konečně dostala se na výslunní. Ze vzdorovitého stane se dítě nejpoddajnější. Přilne k vám a jeho vděčnost bude vám nejlepší odměnou za všecko strádání, jež postavení učitelské s sebou nese.

Bohudík, málo jest příkladů, aby vzdorovitost původ svůj ve škole vzala. Ponejvíce zkvétá účinkem mimoškolním. Společnost jest to a najmě nejuzší kruh rodiny, jež vsévá v mladistvá srdce svých miláčků símě této nepěkné vlastnosti, a dodává mu vláhy, by vzrostlo a bujelo. Ano, rodina bývá to nejčastěji, jež navyká dítě vzdorovati, ač pohříchu na rodičích se také vychovatelský přestupek mnohdy velmi bolestně vymstí. Dočkají se rodiče na dětech černého nevděku, jenž jim stárí zneprzyjemní a mnohou slzu vynutí.

A kterak je to možno? — Zajděte do rodiny mnohého našeho dělníka a užasnete! Tak mnoho jest míst, kdež není nic posvátného, kde neuznává se žádné authority. Náboženstvím pohrdají, vlast, řeč mateřská, národ a zájmy národní jsou jim ničím, jejich veškeré túžby nesou se za jediným cílem: při málo práci míti se dobře! Na každého, kdo má lepší kabát, kdo spořádaněji žije, pohlízejí s nenávisí a mluví o něm pohrdlivě. Naslouchejte jen řečem jejich! Kněz, učitel, úředník jsou jim stále jen osobami, na něž se drou, k vůli nimž nemohou si ani lepšího sousta popřáti. Zapomínají, že kněz a učitel to byli, kteří je s velikým namáháním a sebezapřením z bytostí nevědomých, neschopných učinili bytostmi, kteréž již schopné byly připravovati se dále pro život, aby si jednou sami potřebný chléb mohly vydělávati. Zapomínají, že stav se stavem se váže, že pracujeme jeden pro druhého. Žijeme vzájemnou podporou. Zničte tuto vzájemnost a zničili jste všecken společenský řád.

A to snad jest snahou jejich.

Vzdor se již zahrnil ve mnohých rodinách, ve mnohých třídách lidu a stále se šíří. I do škol zasahuje a ruší působnost i nejlepšího příkladu i všech zásad paedagogických.

„Neboj se,“ praví otec k dítěti odcházejícímu do školy, — „kdyby ti učitel něco udělal, řekni mu, že si na něho dojdou!“ A dítě to řekne, a učitel nemá zastání, ač má vychovávat.

Dítě má posilu, cítí, že otec má větší moc než učitel, nebo i se, je po autoritě, je po všem, po všech výsledcích dobrých úsilovné snahy učitelovy. Dítě majíc takovou oporu, je smělo, vzdorovito.

Zavřete dítě, a nejen že jste tím potrestali sebe, ještě si otec na vás dojde a řekne vám několik slovíček, jež vás bolí a připravují o všecku vážnost nejen v očích žáků ale i všech spoluobčanů. Jeť potřeba školy ještě tak dalece zneuznána, že pro několik zlatek ročních přírážek školních je škola poplatnictvu trnem v oku a tím i učitel. Přejí mu takovéto ponížení. Učitel, chce-li svoji autoritu uhájiti, musí na svou vlastní pěst se hájiti a dovolávati se pomoci úřadů. Kam spějeme? Zprávy o tom, jak učitel žaloval otce neb matku pro odvedení dítek z trestu ponechaných po škole, se množí. Prospěje-li se tím ku získání autority školy a učitelstvu?

Vzdorovitost roste — vzdoroviti přerůstají přes hlavu učiteli a každému.

Různé proudy.

Ústřední spolek katolických jednot učitelských v říši německé vydal před nedávnem výroční zprávu za rok 1893., jež nese název: Drittes Jahrbuch des kath. Lehrerverbandes Deutschlands. Třetí tato ročenka jest ve mnohém ohledu velmi poučná a my se k ní ještě vrátíme. Pro tentokrát podáme aspoň úryvek z části, kteráž se zabývá dějinami spolku. Praví se tam mezi jiným: „Byl již také svrchovaný čas, aby v Mnichově zřízen byl spolek učitelů katolických. Nebo jestliže v době naší, kdy jedině náboženství účinnou může býti hrází proti stranám, kteréž se vzpírají proti veřejnému řádu a kteréž v roce minulém bez mála ve všech státech evropských podaly toho důkazy až příliš patrné, — jestliže v době takové vzdělavatelé mládeže stále a stále žádají školu simultánní (bezkonfessionální) a jestliže ve škole takové vyučování náboženské chtějí nahraditi mlhavou mravoukou: pak nemohou učitelé, kteří jsou věrní víře své, činit jiného, než zakládati konfessionální spolky učitelské a veřejně hlásat svoje přesvědčení, že doufají spásu jedině od konfessionálního vyučování náboženského. Ba ještě více! Oni musejí k tomu stále poukazovat, že vůbec veškeré vyučování ve škole obecné musí býti proniknuto duchem náboženským, kterýž spočívá na pevném základě dogmatickém, děti pak že musejí již od svého mládí nejtělejšího považovat se za údy církve a stále pevnějšího nabývat přesvědčení o pravosti svého vyznání víry. To však jest možno toliko ve škole konfessionální a proto nesmějí (katoličtí učitelové) umdlévati v boji proti škole simultánní. Ačkoli jest v říši německé konfessionální zřízení školy pravidlem, po-

strádá přece u většiny států zákonitého podkladu; ano v mnohých státech jest škola simultánní nejen trpěna jakožto prozatím nutný ústav výpomocný, nýbrž uznána zákony zemskými jakožto normální zařízení školy. A velká shromáždění německých simultánních spolků učitelských se bohužel namáhají, by zákony takové, jež vychování naší mládeže nikdy nemohou býti ku prospěchu, byly rozšířeny vůbec na celou říši německou.

Na posledním „všeobecném sjezdu německých učitelů“ vystoupili ovšem mužové, kteří hájili slovy výmluvnými školu konfessionální. Mužové tito ukázali k tomu, že o tom, jak má dítě býti vychováváno, nepřisluší rozhodovati přede vším nám učitelům, nýbrž rodičům, kteří jsou před Bohem zodpovědni za časné i věčné blaho dětí svých, pokud toto ovšem závisí na vychování; ohromná však většina lidu německého že nechce žádné školy simultánní. Ale hlasy těchto statečných mužů zanikly v hlučném volání skoro veškerého shromáždění, by byla zavedena škola simultánní. Jaký duch vládl v onom shromáždění, vysvítá s dostatek z požadavků, na kterých se usneslo; znějíť následovně:

1. Jednotný a zdravý vývoj německého národa žádá jednotnou výchovu národní, již musí obstarávat jednotná národní škola (nationale Schule). V této nesmí býti žádného dělení podle vyznání, nýbrž musí jí býti zachován charakter simultánní.

2. Třebas se však náboženství ve škole simultánní vyučovalo ještě odděleně podle vyznání, tož se musí přece výběr učiva, jeho seřazení (Anordnung) a zpracování díti podle jednotných a stejných

zásad, aby zachován byl jednotný charakter školy. Na místo nynějšího dogmaticky-církevního vyučování náboženství, jež vrcholí v dogmaticko-abstraktním katechismu, musí přijíti paedagogické vyučování náboženství, jehož základem jest biblická dějprava a lidová nábožensko-mravná literatura, z nichž se odvozují nábožensko-mravní poučky. Vyučování toto udílí pouze učitel a to výhradně pod vedením a dozorem der Schulverwaltungsbeamten. Konfessionální vyučování katechismu jest věcí církve a stojí pod vedením a dozorem církevním.

Který učitel, věrný svojí víře katolické, mohl by si to vzíti na svědomí, by při takovýchto usneseních skládal nečinně ruce v klín! Zde by mlčení bylo hříchem. „Qui tacet, consentire videtur.“ Veřejně a slavně musejí přede vším katoličtí učitelové protestovati proti všem takovým usnesením. My jsme povinni stavu svému a víře své, my jsme povinni rodičům, kteří nám svěřují, co mají nejdražšího, totiž děti své, bychom ukázali, že smýšlení takové, jakéž se jeví v usneseních svrchu uvedených, není smýšlením naším. Pro útoky a podezřívání se strany našich odpůrců nesmíme ustati v konání toho, v čem vidíme svou povinnost. Chceme-li býti muži pevné po-

vahy, nesmíme se frasemí „říman“, „tmář“ a podobnými dáti odvrátit od svých zásad. Nazývají nás „rušiteli pokoje“. Nikoli, rušiteli pokoje nejsme my, nýbrž ti, kteří svými snahami a pohrdáním našimi city, jež jsou zároveň city velké většiny německého národa, nám to činí nemožným, bychom svorně s nimi působili a postupovali, a nejen pouze nám, nýbrž i kolegům evangelickým, kteří zůstali věrni své víře a jichž jest bohudík dosud počet veliký. Byly také již učiněny kroky, by i pro ně zřízen byl konfessionální německý spolek učitelský. Vítáme s radostí, co v této příčině bylo již podniknuto a přejem dílu tomu plného zdaru. — Naše zodpovědnost před Bohem, naše zodpovědnost před rodiči dětí a před německou výchovou mládeže bude a musí nám býti vždy nejmocnější pobídkou k boji za zásady ty, na kterých podle pevného našeho přesvědčení závisí blaho našeho národa. Přesvědčení naše bude si razit vždy širší a širší cestu. Bude snad třeba velkých ještě bojů, nepřátelé veřejného pořádku budou snad musiti dalšími ještě hroznými činy otevřítí oči těm kdož netuší dosud žádného nebezpečí. Ta doba však přijde, kdy všichni poznají a také vyznají, že pouze v kříži jest naše spása! — R.

DROBNOSTI.

Cest do školy jedno až trojtřídní smí se při nárocích na odměnu počítati nejvýše 92; do školy pak čtyř- a více než čtyřtřídní nejvýše 138.

Návštěva škol v Praze. Na počátku nového školního roku bylo v Praze 19.025 dítek škole povinných. Z těchto navštěvuje 14.590 české a 4.016 dítek německé školy, kdežto 439 se vyučuje buď doma neb na venkově. Dle materštiny navštěvuje české školy 14.517 dítek české a 21 německé národnosti, německé školy 2415 dítek německé a 1219 dítek české národnosti.

Školní dozorei v Italii. Podle návrhu poslance Ruggeriho, s nímž projevil souhlas ministr vyučování Bacelli, má být v Italii počet školních dozorců zredukován na 200 a místo dosavadních čtyř tříd dozorských mají býti pouze tři a sice má být: v I. třídě s platem 3000 Lir 50 dozorců; v II. třídě s platem 2500 L

70 dozorců; ve III. třídě s platem 2000 L. 80 školních dozorců.

Turecký pomník ve Vídni. Pr. Denník píše: „Po dlouhém rozvažování ustanoveno, že má pomník na památku osvobození Vídně od Turků postaven býti do chrámu sv. Štěpána a sice do klenby v hlavní věži a pro pomník zvolen byl návrh od sochaře prof. Hellmera, poněvadž na návrhu tom nacházely se vždy dvě a dvě sochy hlavních hrdinů, kteří Vídeň uchránili a co devátá socha velitel obsádky Vídeňské hrabě Starhemberg na koni, obklopen jsa Vídeňskými studenty a měšťany. Jak z našeho listu č. 196 známo, tvoří vrchol pomníku Matka Boží s děťátkem, jí u nohou klečí císař Leopold s papežem Innocencem XI. a kolem pomníku jsou dole rozestaveny kol sousoší Starhembergova sochy Vídeňského purkmistra Liebenberga s biskupem Koloničem, krále polského Jana Sobieského, s vévodou Maxem bavorským a

konečně vévody Lotrinského s kurfiřtem saským. Znatelé dějepisu pohřešují tu onu osobnost, ve kterou císař Leopold tehdy měl největší důvěru, osobnost to hraběte Kaplíře ze Sulevic, jemuž císař pán, odjížděje s dvorem do Lince, svěřil vládu prozatímnou ve Vídni. Kaplíř ze Sulevic nejen zásobil Vídeň potravinami a střelivem, ale když byl hr. Starhemberk při začátku obležení raněn, stál v čele obsádky Vídeňské, tak že obec Vídeňská jemu na památku raziti dala zlaté a stříbrné medalie, na nichž po Bohu a císaři hrabě Kaplíř slaven jest co zachránitel Vídně, co předseda vlády. Mimo to darovala obec Vídeňská Kaplířovi 1500 zl. ve zlatě co čestný dar, kdežto dnes se ve Vídni na tyto zásluhy hraběte Kaplíře zapomnělo.“

Zavření školy technické (reálky).

Na královském ústavu technickém v Arezzo byly různé práce abiturientů prohlášeny za neplatné, proto že se shledalo, že byly prostě opsány. Jiné práce opět byly uznány za nedostatečné.

Část těchto studentů a pak ještě asi sto studujících z jiných středních státních

škol, náležejících ku studentskému sdružení, shlukla se na místě veřejném určeném k procházkám a vypískala jednoho z profesorů, jenž se tam nacházel se svou rodinou, ba jemu i vyhrožovala. Ministr vyučování nařídil telegraficky, aby se škola zavřela a zkoušky aby byly odloženy. — Bude zavedeno vyšetřování. (Il nuovo Educatore čís. 41. str. 339.)

Jaké postavení náleží škole.

O předmětu tomto mluvil na páté valné hromadě ústředního spolku katolických jednot učitelských učitel Hubert Sittart, jenž v řeči své dospěl k těmto závěrům: Škola musí podržeti charakter pomocného ústavu rodiny. Musí spočívat na posvátné půdě, z kteréž vyrostla, a musí býti konfessionální. Její právní postavení musí býti zajištěno zákonem. Škola budiž především ústavem vychovávacím. Škole i učitelé musí býti popřána jistá volnost. Škola musí býti prostá vši politiky, prostá byrokratického šněrování a veškeré nepotřebné přítěže. Učitelé budtež volni ve vykonávání svých občanských práv, jakož i v hmotném postavení svém. (Kath. Lehrerztg. čís. 16.)

LITERATURA.

Anděl Strážný. Časopis pro křesťanskou mládež. Roč. XIII. S 62 ilustracemi. Vydavatel P. Ber. Ptáček, O. S. B. Za redakci zodpovědný Vilém Ambrož. Cena 80 kr.

Že časopis „Anděl Strážný“ je časopisem dobrým, toho důkazem jest právě dokončená třináctá pouť jeho po vlastech československých. Že za tu dobu vykonal mnoho, netřeba vzpomínati. Každoročně přibývali mu přátelé noví a noví, a jsou to zajisté dobří přátelé, kteří své povinnosti znají a jsou jich dbalí. Ještě nikdy nečetl jsem na obálce „An. Str.“ vyzvání, aby pp. odběratelé vyrovnali své účty.

Přiblížněme nyní ku „And. Str.“ podrobněji. Odporučuje se již svým vzhledem. Úprava jeho jest skvostna, papír tuhý a sytý, tisk jasný a zřetelný. Každé číslo je vyzdobeno řadou skvostných obrázků, jichž počet jest 62 a mnohé pocházejí od známého ilustrátora všech dětských knihoven a časopisů, p. K. L. Thumy. Též velice se zamlouvá, že přináší „And. Str.“ obrázky biblické. Obrázky tyto velikou mají cenu. Mladistvé čtenáře, znající biblické příběhy,

jednak tyto obrázky zajímají, jednak přispívají k důkladnějšímu těchto příběhův osvojení.

Po stránce slovesné jest „And. Str.“ velice bohat. Přináší výběr prací hojný a většinou od spisovatelů již osvědčených. Ovšem vyskytla se v letošním ročníku také mnohá jména nová, ale práce jejich čestně řadí se ku pracím, kteréž tu zvláště v básnické části snesli: V. Ambrož (Přes potůček, Na vozičku, Vinná polévka, U jesliček, Divná věc, Psaníčko, Jezulátko, Dobré chutnání, Trpaslíček a slimák, V den popelce, Před sochou, Kostelíček v lese, Hošík a psiček, Na lučině, Dívka a beránek), L. Grossmanova-Brodská (Mrtvé dítko, Ve selá zima, Sníh padá, Večerní dík, Novoroční přání, Po vánocích a Babička), A. B. Šťastný (Kříž v lese, Opuštěné ptáče V májové noci), Vl. Šťastný (Duše a Pomoc Boží). Mezi novými zvláště zmínky zasluhují: Vítěz. Unzeitig (Srdce mateřské, Pohádky, Naše hory, Vaše chaloupka, Kukačce, Přijde jaro, Návrat vlaštovičky, Rodné vísce, Čisté srdce) a Prokop Zaletěl (Dáš se zahanbiti?) Mimo tyto přispělo ještě 14 spiso-

vatelů básněmi, z nichž nejedna jest vysoké ceny umělecké i vychovatelské.

Neméně bohatý jest výběr plodů prosaických. I zde zastoupeni jsou jednak spisovatelé na kolbišti literárním již osvědčení, jednak spisovatelé, kteří se v kruh spisovatelů teprve uvádějí. Uvedení mnohých jest výborné. Dotknu se několika slovy nejprve těchto. Na prvním místě uvádím Vítěz. Unzeitiga, jenž tu zastoupen pracemi: (Vděčnost ptáček, Petříkův sen.) J. Chrys. Peuker zastoupen tu též dvěma pracemi (Blesk, Největší chrámy a zvony), jimiž prozrazuje vzácný talent. K němu důstojně se řadí velezdařilou prací „Votivní kostel ve Vídni“ Stan. Jičínský a J. Jarůšek-Lysický „Kterak Morava stala se markrabstvím?“ a E. Jindra „Poslední pomazání“ a „Z jara“. Dojemně jest vypravováno „Vděčný divoch“ od V. Kamenického. Mimo tyto spisovatele velmi hojně zásobili „And. Str.“ spisovatelé nám již od několika roků dobře známí. Na prvním místě sluší jmenovati samého pořadatele, p. Vil. Ambrože (Lístky k mládeži s několika obrázky v každém čísle, Strýčkovy ořechy, Jerusálém, Srn, Sv. Jan Nepomucký, Klokan veliký). K němu s mnohostí příspěvků přistupuje p. A. B. Šťastný. Práce jeho (Palma datlová a kokosová, Řeka a její přítoky, Jak se stal lev králem zvířat,

Šňůra perel, Svárliví bratři, Kukátko, Na svobodu, Papoušek, Zlatník, Kůň, Potrestal ho) vynikají výrazností citu, psychologickým zachycením momentů, poutavostí děje a lahodností mluvy. Zvláště libuje si v rozmluvě. Dosavadní činnost literární páně Dostálova pobádá nás, čísti příspěvky jeho s opravdovou zálibou a přečteš je, nemůžeme než uznati, že jsou veliké ceny. Práce „Poslední chléb“, „V říši vodníkův“ od J. Kopřivy vynikají vnitřním zpracováním, hladkou formou i správným kolořitem slohu. Sl. L. Grossmannova-Brodská přispěla do letošního ročníku „Na pouti“, „Malovaná vajíčka“ a „Pohádka o polepšeném králevici“. Všecky její práce jeví, jak hluboko zabíhá do života dětského. Páně B. Bouškův historický obrázek „Vojín a kněz“ svědčí opět o mohutném jeho uschopnění psáti povídky historické. Mimo práce mnoha ještě jiných spisovatelů nalézáme v „And. Str.“ delší povídku „Závět“ od K. J. Zákouckého a několik kratších (Koledníci, Obětoval se, Kouzelná nádoba).

Shrneme-li všecky tyto přednosti jediného moravského listu pro mládež, přejeme mu, by na své nové pouti pronikl do všech vísek i měst po širošířé vlasti česko-slovanské a budil a pěstil v srdcích mládeže naší lásku k Bohu a ku rodné zemi.

Karel J. Zákoucký.

Spisy redakci zaslané.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva česko-slovanského. Red. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Roč. I. seš. XI. s následujícím obsahem: Listy homiletické. Neděle XIX. po sv. Duchu: (Václav Šproc.) Svátek sv. Václava. (K. Otman.) Neděle XX. po sv. Duchu. (Václav Vintera), XXI. (Jos. Kyselka), XXI. (Fr. Blažko). XXII. (Josef Lexa). XXII. (Fr. Špička). Posvěcení chrámu Páně (Václav Lefler). Posvěcení chrámu Páně (Josef Kousal). — Řeč při svěcení kostela. (Jan Jindra.) Kázání při příchodu na novou stanici (Prokop Zaleťel). — Listy katechetické: Kterak lze případně vyložiti žákům tříd nižších školy obecné jádro učení katolického o Svátosti oltářní? (Aug. Peroutka).

Katechese biblické (Fr. Vohnout). Vinný keř (Jan Holý). Užívejme křidy při náboženském vyučování (A. D.) Listy vědecké: Východní liturgie mešní (Dr. Jan Sedláček). O závěti sebevraha, dle níž má se za něho zřídit mešní fundace. Liturgicko-právní případ (Dr. Antonín Brychta). Z oboru právního. Které jsou církevní předpisy v příčině zařízení svatostánku? (M. Bařha.) Posudky literární.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Red. Tomáš Škrdle. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Ročník X. č. 12. s následujícím obsahem: Dr. Andrej Radlinský a jeho vrstevníci. Sepsal Tóma Šmýd. (Dokončení) Z básní Františka Šťastného: Rodnému kraji. — Výkřik duše. — Rosa v očích. — Různé povahy. Charakteristický román z východních Čech. Napsal Jan V. Svoboda z Fin-

berku. (Dokončení.) Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě. Příspěvek k historické a literární studii. Podává Josef Flekáček. Člověk v předsíni dějin. Kulturní studie od Vincence Drbohlava. (Dokončení). Rakouská riviera. Načrtl Rudolf Vrba. Upřímné slovo o lásce k vlasti. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování.) Z cizích básníků katolických. Překládá P. Sigismund Bouška. O. S. B. Jacinto Verdager: Mé srdce. — Můj památník. — Při pohřbu dítěte. — Pětileté dívce. — Mlha. — Láska. — Nevděk. — Suggeste a hypnotism ve světle vědy a víry. Sděluje prof. Fr. Horáček. (Dokončení.) — Sjezd katolíků česko-slovenských v Brně. — E. de Laveleye o bi-

skupu Strossmayerovi. Sděluje Vojtěch Vaneš. Umění. Literatura. Na sklonku X. roku. — Předplatné na „Vlast“ ročně 4 zl.

Rozhledy po lidumilství. Redaktorka Marie Zelená, 1561—II. Roč. II. čís. 8. a 9.

Szkoła. Tygodnik pedagogiczny. Redaktor M. Baranowski Roč. XXVII. čís. 34. a 35.

Miesięcznik pedagogiczny. Red. Hilary Filipiewicz w Cieszynie. Roč. III. čís. 7.

Náš Domov. Časopis obrázkový a zábavně poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci Roč. III. čís. 17. a 18. s bohatým obsahem a zdařilými obrázky.

Antoš Socha, mladý voják. Napsal J. Grajnert. Z polského přel. J. Košnář. (Bibliotéky mládeže seš. VII.) Cena 24 kr.

Konkursy.

V českém školním okresu **Broumovském** obsadí se definitivně: **1.** Místo podučitelské ve Žďáře se služným dle III. třídy. — **2.** S týmže služným obsadí se místa podučitelská ve Velkých Petrovicích, Machově a Vysoko-Srbské. — Žádosti od 4. září do 6 neděl.

V **Domažlickém** školním okresu obsadí se: **1.** Místo učitele při čtyřtřídní obecné škole v Mrákově s požitky dle IV. třídy služného. — **2.** Místo učitele při pětileté obecné škole v Oubočí s požitky dle IV. třídy služného. — **3.** Místo podučitele při tříleté obecné škole v Lštěni s požitky dle IV. třídy služného. — Žádosti od 6. září do 6 neděl.

Ve školním okresu **Chrudimském** obsadí se definitivně: **1.** Dvě místa učitelů při I. obecné chlapecké škole v Chrudimi (5tř. škola, I. tř. platu). — **2.** Po místě podučitele na obecných školách ve Svratce (4tř. škola, III. tř. plat.) v Chlumě (3tř. škola, III. tř. platu), ve Rváčově (3tř. škola, IV. tř. platu), v Chlumětíně (2tř. škola, IV. tř. pl.) a v Žumberku (5tř. škola, III. platu). — Žádosti od 11. září do 6 neděl.

Ve **Slanském** školním okresu obsadí se: **1.** Místa učitelů: při obecné chlapecké škole ve Slaném se služným 700 zl., při obecné chlapecké škole ve Velvarech se služným 600 zl. a při obecné škole v Zeměchách se služným 500 zl. — **2.** Místa učitelek: při obecné dívčí škole ve Velvarech se služným 600 zl., pak při obecných školách v Kralupech se služným 600 zl. a ve Volšanech (2 místa) se služným 500 zl. — **3.** Místa podučitelů při obec. školách: ve Mšeci, Votvovicích a Zlonicích se služným 400 zl., pak v Hostíně, Pozdni a Žižicích se služným 350 zl. — **4.** Místa podučitelek: při obec. dívčí škole ve Slaném (2 místa) a při obec. škole ve Volšanech se služ. 400 zl. — Žádosti, veškerými zkušebními a služebními doklady opatřené, od 12. září do 6 neděl.

V **Roudnickém** školním okresu obsadí se: **1.** Místo řídícího učitele při obecné škole v Třebivlicích s ročním služným 500 zl. a funkčním přídavkem roč. 100 zl. — **2.** Místo řídícího učitele při obecné škole ve Mšeně s ročním služným 400 zl. a funkčním přídavkem roč. 100 zl. — **3.** Místo podučitele při obecné škole chlapecké v Roudnici a při obec. škole v Třebivlicích s roč. služným 400 zl. — Žadatelům za místa sub 1. a 2. uvedená, prokázati se jest vysvědčením způsobilosti k vyučování katol. náboženství. — Žádosti od 15. září do 6 neděl.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. VI. Ferdinand Kindermann. Životopisný nástin. Podává Josef Zelenka. (Dokončení.) — Škola jako ústav vychovavací. (Pokračování.) — Jak lze znázorniti vývoj idey messiánské. Ukazuje Fr. Halbich, katecheta. — O vzdorovitosti. Napsal Karel J. Zákoucký. — Různé proudy. — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jím dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a ne frankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

VII. Silvio Antoniano.¹⁾

Píše Jos. Moudrý.

Století XVI., na něž za našich časů se pohlíží jako na „temnou minulost“, není tak prázdné, tak nečinné, zvláště na poli paedagogickém, jak se mnohdy myslívá. Není také možno nazvat takovou dobu „temnou minulostí“, kteráž se honosí množstvím děl a hojností pracovníků na širokém poli výchovány. Že není středověk tak osvětlen jako některá jiná období, toho nesou především vinu humanisté a pak i badatelé novější. Paedagogové XVI. století stojí většinou na půdě humanismu. Pěstováním humanismu osvojili si skutečně mnozí ladnou, elegantní formu, ale právě pro příliš jednostranné pěstování formy zanedbáván obsah a uhlazenou formou zakrývána mnohdy duševní chudoba a vnitřní nepatrná cena. Přílišné pěstování klasicismu pohltilo veškerý čas, tak že doba nejbližší minulá — totiž středověk — zůstal bez povšimnutí, — zapomenut. Protož opanoval mnohé hlavy předpoklad, že středověk byl čas surovosti, barbarství, temnoty, nevědomosti: předpoklad, který jako nemoc přešel na pozdější generace. V století XVI. učiněn v oboru vychovatelství značný pokrok, k němuž položen základ církví. Zvláště na šněmu tridentském obrácen zřetel ku vychovatelství, neboť ustanoveno, „aby všechny chrámy kathedrální, metropolitní a jiné dle jich sil a objemu diecese, přidrženy a povinny byly, určitý počet hochů z jejich města, diecese, neb (nemohl-li by býti dostatečný počet nalezen) z jich provincie, na kollegium, kteréž biskup poblíž kostela neb na jiném příhodném místě vyvolí, — ve zbožnosti živiti a vychovávat i v církevním učení vycvičiti.“²⁾

Že církve své zření a své snahy ku maličkým obrátila, věnovali se i mnozí učení, dokonali muži s nadšením tomuto předmětu a vynikli z nich někteří velice. Paedagogická literatura, najmě katolická, jest v tomto století bohatá, obšírná, ale novou dobou buď úmyslně, buď nevědomě nepovšimnuta. Teprve v dobách nejnovějších, když se stal středověk předmětem důkladnějších, hlubších studií,

¹⁾ Použito spisu: „Die christliche Erziehung. Dargestellt im Auftrage des hl. Karl Borromäus von Kardinal Silvio Antoniano“. Přel. F. X. Kunz.

²⁾ Concil. Trident. sess. XXIII. cap. 18 de reform.

povšimnuto si oné bohatosti literatury paedagogické v XVI. století. Probíráme-li jen paedagogickou literaturu jmenovaného století v Itálii, nemohou nám bez údivu ujíti tehdejší slavní mužové, proto, že o nich dějiny paedagogiky po většině jen — mlčí, a spisy jejich jsou neznámé. Jsou to zejména: Pandolphus Collenuccius ¹⁾, Lucius Vitruvius Roscius ²⁾, Jovita Rapicius ³⁾, Jakub Sadolet ⁴⁾, Francesco Tommasi ⁵⁾, Lodovico Dolci ⁶⁾, Agostino Valiero, sv. Karel Boromejský a muž, jenž jest předmětem této práce, totiž kardinál Silvio Antoniano ⁷⁾.

Silvio Antoniano narodil se posledního dne roku 1540. v Římě, kdež otec jeho Matěj, pronajav svůj rodný stateček v Castellu u Neapole, provozoval obchod soukenným zbožím; matka Silviova jmenovala se Pace. Vzorný život, jakýž rodiče jeho vedli, jest obrazem manželství přísně křesťanského; zbožná ale zároveň veselá mysl, mír a svornost, pracovitost a spokojenost byly u nich stálými hostmi. Manželství jejich požehnáno synem Silviem a dcerou Františkou, kteříž záhy hned vedeni byli bohabojnou matkou a rozšafným otcem k Bohu. Když Silvio dosáhl věku školou povinného, nešetřili rodičové ani práce ani nákladu, aby mu opatřili řádného učitele a tím zároveň i dokonalého vzdělání; ve škole pak pro evocal neobyčejný talent, lehkost pochopení, věrnou a jistou paměť, tak že si brzy nejen počátky věd osvojil, ale i s většími soudruhy závodil v učení a prospěchu. Nejvíce ale ku budoucímu jeho vznešenému postavení přispěly neobyčejné vlohy ku poesii a hudbě, jimiž na sebe vysoce postavené osoby, přátele, podporovatele věd a umění záhy upozornil. Již v 10. roce pěl nadšené písně a to s patra v každém libovolném thematu, které mu předloženo bylo, doprovázeje zpěv zvučnou hrou na lyru. Všichni, kteří jej slýchali, obdivovali se jeho vlohám, nazývajíce jej: Poetino.

Brzy dověděl se o jeho neobyčejných vlohách kardinál Otto Truchses z Augsburgu, jenž byl horlivým příznivcem učenců, a dal mladého hochu na učení ku zbožnému a učenému Tímotheu Fabiovi, jenž u něho položil výtečný základ řeči

¹⁾ Učený právník a humanista z Pesaro, jenž pro svou přítulnost a oddanost ku vévodovi Valentino Borgia-ovi, od jeho pronasledovatele Jana Sforzy uvržen do vězení a tam uškrcen 11. července 1504. Napsal „O dětské výchově u starých“.

²⁾ Také Rossi nazvaný, kanovník a učitel v Parmě. Vydal tam: „O způsobu vyučování a vyučení dobrým mravům dětí“ (De docendi studentique modo, ac de claris puerorum moribus).

³⁾ Nar. 1476, zemřel 1553 z Chiari u Brescie, jenž skoro celý život věnoval vyučování, nejprve v Bergamo, pak ve Vicenze a naposled v Benátkách (20 let). Napsal mimo jiné: „O cvičení dětí“ (De institutione puerili), „O vzdělání dětí ve veřejných školách“ (De liberis publice ad humanitatem informandis, Venetiis 1551); užíval již metody vzájemné, a hleděl ku koncentraci učiva.

⁴⁾ Nar. 1477 v Modeně, sekretář kardinála Caraffy, stal se pak za Lva X. biskupem v Carpentras v již. Francii, pak 1536 za kardinála povýšen. † v Římě 1547. Napsal: „O výchově dítek“ (De liberis recte instituendis liber. Venetiis per J. Antonium et fratres de Sabio sumptu et requisitione D. Melchioris Sessae. A. D. 1533. mensa Julio).

⁵⁾ Napsal „Otec rodiny“ (Regimento del padre di famiglia).

⁶⁾ Nar. 1508 † 1568 napsal spis o vychování žen. Mimo to zanášel se i studiem o duševních mohutnostech, usiluje o umístění rozličných výkonů duševních v kůře mozkové. Mozek rozdělil v 9 provincií, jež pojmenoval: 1. Fantasia, 2. Cogitativa, 3. Vermis, 4. Sensus communis, 5. Imaginativa, 6. Aestimativa, 7. Memorativa, 8. Olfactus, 9. Gustus.

⁷⁾ Mimo uvedené spisovatele zaslouží též čestné místo i Alexandr Piccolomini, jenž napsal „Vzdělání člověka neb umění žiti“ (Della istituzione morale libri XII., Venetia 1560), pak Stefano Guazzi (1539—1593), jenž ve spise „La civile conversazione“ pojednává i o výchově dívek, Lodovico Domenichi (La donna di corte), Jan Michael Bruto (1515—1594), jenž napsal: Instituzione di una fanciulla nata nobilmente“.

latinské a řecké, kdežto Hannibal Caro zasvěcoval jej v tajemství mateřštiny a zvláště vlašské poesie. I jiní vysoce postavení a učené muži se mu divili, jako kardinál Pisani. Alexandr Farnes, Jan Angelo de Medici, ba sám kardinál Chrištofor Madruccius, za tak vzácné plody odměnil jej, pověsiv mu na šíji zlatý řetěz. Příčiněním vznešených příznivců jeho, věnoval mu svou pozornost sám papež Julius III. (1550–1555), jenž mu vykázal obydlí ve Vatikánu a ustanovil jeho vychovatelem Františka Tonana. Když Hercules II., vévoda z Ferrary, r. 1555 do Říma přišel, aby Marcellu II., jenž po Juliově smrti papežem se stal, k povýšení blahopřál, a zde hoča seznal, pojal jej s sebou do Ferrary a pečoval o další jeho vzdělání. Ferrara, sídlo vévody z Este, byla tehdy kvetoucím městem obchodním a čítala nad 100.000 obyvatelů. Tamější universita, založena za času Bedřicha II., byla tehdy nejoblíbenější v Itálii. Stálý mír udržovaný Herculem II. značně prospíval rozkvětu věd a umění; za znamenitými učiteli, kteří zde působili, hrnuly se davy studujících ze všech končin. Zvláště působili zde: vychovatel dětí vévodských Bartoloměj Ricci ¹⁾, básník a dějepisec Jan Bapt. Pigna ²⁾, slavný filosof Vincenc Maggi (též Madius zvaný), právník Jan Bapt. Fuschini a znamenitý učitel lékařství Jan Bapt. Cananus.

Zde studoval tedy Antoniano krásné umění za působení tak výborných učitelů, kteří mu byli zároveň starostlivými otci a účinnými přáteli. Za času studií svých konal Antoniano i rozličné cesty, jimiž získával nové a nové uznání a obdiv básnického talentu. S kardinalem Hippolytem z Este navštívil Benátky, kdež básnil za přítomnosti královny polské, choti Zikmunda. S knížetem Alfonsem II. z Este, synem Hercula II., odebral se do Florencie, kdež od Cosmy byl nejen laskavě přijat, ale i štědře obdarován; ve Florencii básnil s takovým štěstím, snadností a nadšeností, že domnívali se posluchači, jakoby jeho myšlenky byly již dříve připraveny a dobře promyšleny, — ba Varcho, jenž mu po dvakráte totéž thema položil, divě se, nazval jej neobyčejným zjevem a divem přírody. ³⁾

Později obral si Antoniano za předmět svých studií ethiku, v kteréž vyučoval ho soukromě na přímluvu Ricci-ho filosof J. A. Locatelli, poněvadž válka papeže Pavla IV. a Filipa II. španělského přerušila vyučování na universitě. Teprve když působením vévody z Florencie a republiky benátské uzavřen mír, otevřena universita a vraceli se rozběhlí žáci i učiteli; příchodem Maggi-ho počal Antoniano opět na universitě studovati a prodlev zde dvě leta, byl právníckou fakultou za souhlasu veškerého vysokého učení poctěn hodností doktorskou obojího práva. I vznešený příznivec jeho vévoda Hercules II. projevil mu svou náklonnost a vážnost tím, že mu, mladíku teprv 16. letému svěřil pro slavnostní dny profesuru krásných věd a poukázal mu ku užívání obročí u sv. Kateřiny v Rubiere, kdež rod Este měl patronátní právo, a s kterýmžto požitkem nesouvisela žádná povinnost. Tohoto dobrodiní požíval Antoniano do smrti Hercula II. (1559), kteráž vyrvala mu jím podporovatele a ochránce. Dlouho však Antoniano bez nového příznivce nezustal. Ještě téhož roku zemřel papež Pavel IV. a nastoupil kardinál Angelus de Medici

¹⁾ Nar. r. 1490 v Lugo, studoval v Bologni a Padově, působil pak jako učitel v Benátkách, Ravenně, přišel r. 1538 do Ferrary, stal se vychovatelem princů Alfonsa a Ludvíka, synů Hercula II. a po velmi činném životě zemřel ve Ferraře r. 1569.

²⁾ Nar. 1530 ve Ferraře; tam studoval za G. Giraldi-ho, A. Quarina, F. Porta a V. Maggiho. Roku 1550 stal se doktorem filosofie a prof. rhetoriky, 1552 sekretářem vévody. Zaměstnával se nejvíce dějepisnými studiemi. Zemřel r. 1575.

³⁾ Varchi, Ercolano p. 359.

pod jménem Pia IV. Tento znal Antoniana již z dětství a proto povolal jej k sobě do Říma, s matkou, sestrou i vychovatelem Tonanem r. 1560, vykázal mu obydlí v paláci a jmenoval jej sekretářem svého synovce Karla Borromejského. Úřad tento zastával Antoniano s největší svědomitostí, péčí, věrností a oddaností; jeho přívětivá a skromná bytost, jeho bystrý rozhled, učenost a nelíčená zbožnost, získaly mu brzy lásku, důvěru a vřelé přátelství kardinala Karla.

V Římě panoval toho času čilý vědecký ruch, jenž soustředěn byl v mnohých učených spolcích. Nejznamenitějším shromážděním učenců byla r. 1560 Karlem Borromejským založená akademie, jejíž schůze známy jsou pod jménem „Vatikánské večery“. ¹⁾ Hlavním předmětem rozprav a přednášek byla filosofie, ač i vhodnému žertíku místa dopráno; teprve po smrti hraběte Bedřicha Borromea změněn program akademie a filosofie ustoupila theologii (1562). Ani v tomto učeném kruhu nebyl Antoniano cizincem; míváť zde časté přednášky, kterým se zálibou a obdivem nasloucháno od učených a vznešených osob, ba i hlavou církve.

Papež Pius IV. znaje velikou učenost a bezúhonný život Antonianův, jmenoval jej r. 1563 professorem krásných věd na universitě v Římě. Celý Řím obdivoval se vznešenému duchu, jemnému a všestrannému vzdělání, neobyčejné učenosti mladého muže a nejen studující, nýbrž i učenci hrnuli se na jeho přednášky, žádostivi jsouce jej slyšeti.

Za svého působení na universitě vydal ku nařízení papeže Pia IV. sebrané bajky, jež napsal Gabriel Faernus ²⁾ a věnoval spis ten kardinalu Karlu Borromejskému, jenž byl s autorem v přátelství. Antoniano v předmluvě pojednává o ceně a užitku bajek ve vyučování mládeže; také ve své paedagogice se o tomto předmětu zmiňuje ve III. knize 44. kap.

V následujících letech postupoval Antoniano v rozličných hodnostech a úřadech, kteréž vždy co nejsvědomitěji plnil a zastával, tak že si získal obecnou úctu a vážnost. Tak 17. listop. r. 1564 jmenován byl koadjutorem rektora university a vicerektorem s právem nástupce; r. 1565 po skončení sněmu tridentského odebral se na první provincialní synodu do Milana, kterouž Karel Borromejský jako kardinál pořádal, kdež byl Antoniano po dobu trvání synodálním sekretářem. Když pak synoda skončena, byl by Karel B. rád viděl, kdyby věrný přítel jeho — Antonianus — u něho i na dále zůstal; on ale maje na starosti své staré rodiče, jsa jim podporou i útěchou, vrátil se do Říma a tu, umíniv si stavu kněžskému se věnovati, oddal se studiu theologie, a složiv professuru krásných věd, byl 12. června 1568. vysvěcen.

¹⁾ O založení a zařízení této akademie pojednává obšírně učený Sassi ve předmluvě jím vydaných přednášek, kteréž tam konány byly. (*Noctes Vaticanae seu sermones habiti in academia a S. Carolo Borromaeo Romae in palatio Vaticano instituta. Praemittitur opusculum Augustini Valerii, inscriptum „Convivium Noctium Vaticanarum“.* Omnia nunc primum e Mss. codicibus bibliothecae Ambrosianae eruta J. A. Saxius praefatione et notis illustravit. Mediolani 1748, in fol.)

²⁾ Gabriel Faernus nar. v Cremoně. Jeho mládí není nám známo; tolik jen jisto, že v polovici XVI. století přišel do Říma a dosáhl zde místa korrektora a revisora při vatikánské knihovně. Tam nalezl též vzácné příznivce jako kardinála Francesco Sfondratiho, Marcella Cerviniho, Angela de Medici a Karla Borromejského. Zanechal spis: „Sto bajek“ (*Fabulae centum ex antiquis auctoribus delectae et a Gabriele Faerno Cremonensi carminibus explicatae*), k nimž vzata látka z Esopa a jiných spisovatelů. Jsou psány tak čistou latinou, že se někteří domnívali, jako by je byl Faernus z nějakého neznámého autora starověkého opsál.

Ani po dokonaných studiích theologických neustal v práci, nedopřál duchu svému odpočinku. Horlivě navštěvoval duchovní přednášky a cvičení, kteréž konal sv. Filip z Neri, jehož paedagogický takt, zkušenosti a způsoby poznáv, učinil je později podkladem svého obšírného spisu paedagogického. Kardinál Karel Borromejský, jenž sbíral látku ku dějinám církve, především ale diecese Milánské, vyžádal si jeho pomoci; Antoniano ochotně pomáhal mu, prohledav celou vatikánskou knihovnu i jiné římské bibliotheky. Dále vidíme Antoniana jako rádce, tlumočníka a sekretáře kardinála Jana Moronea, jenž byl papežem Řehořem XIII. vyslán ku říšskému sněmu do Řezna. Později za Sixta V. (1585—1590), jenž mnohé stavby prováděl, přiděleny mu rozličné funkce, zejména obstarání případných nápisů a návrhů pro malíře, jež Antoniano sám sestavil a navrhl. Štědrá jeho ruka ráda otvírala se ku pomoci v bídě postavených; zvláště když rozvodněná Tíbera r. 1597 veliké škody způsobila, pomáhal co nejvíce mohl, aby zmírněno bylo neštěstí.

Bezúhonný život, nelíčená skromnost a zbožnost a hluboká učenost došly také uznání všech, kteří za jeho života na stoličce Petrově seděli. Za krátký čas po vysvěcení stal se ku přání papeže Pia V. sekretářem kollegia kardinálů, kterýžto úřad po 24 léta horlivě a ku úplné spokojenosti zastával. V této době měl též nadšenou chvalořeč a díkůvzdání před Piem V. a celým kollegiem, když byli 6. října 1571 Turci v bitvě u Lepanta spojeným vojskem španělským a benátským potřeni.¹⁾ Řehořem XIV. jmenován prelátem, Klement VIII. učinil jej svým komořím (maestro di camera), pak sekretářem papežských listů (Secretarius Brevium). Později přijat v kollegium kanovníků u sv. Petra v Římě s požitkem a správou opatství Monte Verde. Konečně pak 3. března 1599. dosáhl hodnosti kardinálské. U večer po svém povýšení spěchal ku matce a sestře a napomínal je, aby nezpyšněly z jeho povýšení, které mu jen nová břemena a povinnosti přináší, naopak aby ještě skromnější byly. Také příteli svému Ancina-ovi, jenž mu k této hodnosti blahopřál, odpověděl: „Pros za mne, otče, aby tento červený klobouk nebyl příčinou mého odsouzení.“

O posledních letech života Antonianova docházejí jen řídké zprávy; hlavně však věnoval sklonek života, plný vědění a zkušeností — vyučování a vychování. Jak dočítáme se v životopisu sv. Josefa Kalasanského, byl kardinál Antoniano horlivým přítelem a podporovatelem „pobožných škol“, kteréž byly zakladatelem určeny, ku vyučování dítek chudých rodičů v náboženství i jiných předmětech.

Antoniano byl mužem velmi pilným; nic neprotivilo se mu tak jako zahálka a netečnost. Ani nepatrný zbytek času, který mu zbýval po vyplnění povinností jeho pastýřských, neobětoval své zábavě neb aspoň odpočinku, užívaje ho ku studiu a sepsání mnoha spisů, z nichž ale, řídě se příkladem přítele svého Valiera, jen několik na veřejnost vydal. Všechny spisů jeho čítá se 24, z nichž pouze 7 vydáno tiskem; ostatní nalézají se roztroušeny po mnohých bibliothekách, zvláště v Miláně a Římě dosud v rukopisech.

Tak jako vynikal Antoniano ve vědách, tak stkvěl se i v ctnostech. Byl mužem zbožné mysli, pravé a nelíčené nábožnosti, kteráž nejevila se v krásných slovech a frasích, ale ve skutecích a jednání. Z jeho živé víry prýštily, jako z čistého, jasného pramene, ostatní ctnosti, které duši jeho zdobily. Životopiscové jeho líčí nám živými barvami něžnou, vroucí přítulnost ku rodičům o něž v jejich stáří s dětinskou láskou pečoval a jimž i oči zatlačil; vděčnost ku svému vycho-

¹⁾ Antoniani Orationes, p. 119—137.

vateli Františku Tonanovi až do jeho smrti jevil. Po blahoplném životě, plném zásluh, neustálých studií, neúnavné práce, odebral se Antoniano v toužený stánek Hospodinův r. 1603 a pohřben jest na místě, které si ještě za živobytí vyvolil, totiž v kapli della Natività, v chrámu P. Marie ve Vallicelle, dav na hrobku svou napsati: „Sylvius Antonianus S. R. E presb. card. sacellum translatum decentius ornavit anno salutis MDCI.“

(Příště dále.)

VIII. Magnus Felix Ennodius jako vychovatel.¹⁾

Sděluje K. Konrad.

Více a více jeví se za našich dnů potřeba velkých a mravních charakterů, stejně velkých ve vědách a umách jako v ctnostech, bez nichž i sebe důkladnější vzdělání vědecké činí člověka jednostranným a necelým, ba svěsti jej může až na nejhorší bezcestí, jak soudní síně dokazují. „Virtutem qui habet, nullius is rei ad bene vivendum indiget.“ (Cicero de invent.) A praví-li Plinius (epist. VIII. 19, 1.): „Et gaudium et solatium in litteris,“ třeba tuto zlatou odpověď jeho doplniti Senekovou: „Sola virtus praestat gaudium perpetuum, securum. (Ep. 27, 3.)

Však týž důmyslný filosof také svědčil, že tohoto vzácného pokladu nelze snadno dobytí. „Virtus difficilis inventu est, rectorem ducemque desiderat.“ (Sen. natur. quaest. 3, 30. extr.) Ale kde vzíti ředitele a vůdce v ctnosti takového, jenž by jí netoliko dokonale učil, ale i osobně byl věrným odleskem jejím? Marně ohlíželi se po něm pohané před Kristem a marně ho hledají též nyní bez Krista. Stará Stoa vyznala, že pravý mudřec, že ideal ctnosti a mravného hrdinství posud neobjevili se na zemi. A moderní nevěrec Strauss doznal, že nad Krista v náboženském ohledu vyniknouti jest a bude vždy nemožno. A tenkrát, kdy tento ideal dokonalé ctnosti již se blížil člověčenstvu, líčil největší řečník starého Říma, jakou rozkoš pocítí lidé, až tuto dokonalou ctnost budou s to živou a zosobněnou spatřiti (Cicero de fin. V. 24, 69.). 44 léta po jeho tragické smrti již dopřáno bylo lidstvu této blažené rozkoše, patřiti na tvář vtělené ctnosti, v níž „přebývá všecka plnost Božství tělesně.“ (Kol. 2, 9.) Tehdáž počalo plniti se na člověčenstvu utěšené proroctví: „Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.“ (Isai. 9. Mat. 4, 16.)

Toto veliké slunce pravdy a ctnosti plně poznali a do sebe pojali Otcové církevní, jež proto Cyrill Alexandrijský, sám jeden z nich, nazval „luminaria in mundo.“ V nich objevili se proto světu velcí a dokonalí charakterové, velcí ve vědách i ctnostech, charakterové, kteří dokázali světu, že ono slunce pravdy a milosti Kristovy rovněž tak jest rannou září duši útlého dítky, jako vycházejícím sluncem dospívajícímu jinochu a celým mořem světla zralé duši muže, plného životné síly. Kde toho není, rozkládá se přítmí neb čirá tma v mysli nebo v srdci, nejčastěji v obou.

Tak soudil, dle toho jednal také *Magnus Felix Ennodius*, církevní Otec třetího období patristického. K jeho vychovatelské činnosti chceme poněkud zevrubněji přihlídnouti po stručném rozboru jeho života, málo známého.²⁾

¹⁾ Vyňato z „Výroční zprávy c. k. vyššího gymnasia českého na Novém městě v Praze“ za školní rok 1893—94.

²⁾ Použili jsme k tomuto pojednání kritického vydání Ennodiových spisů, jež pořídil Vilém Hartl nákladem c. k. akademie věd ve Vídni r. 1882. („Corpus scrip-

Magnus Felix Ennodius.

I.

Magnus Felix Ennodius byl z oněch církevních Otců velké patristické doby, kteří prve slouživše světu, dali mu pak výhost, aby výhradně oddali se službě Boží a blahu bližních. (Sv. Ambrož, sv. Nilus, sv. Victorin Afer, sv. Augustin, Paulinus a j.) Narodil se l. P. 473.¹⁾ ze vzácných urozených rodičů bezpochyby v Arelate, staré to metropoli jižní Gallie. V dopise k Florovi (I, 2.) nazval se „prosapia Gallum“. Tak zove se i v 73. epigrammatu. Že Arelate bylo asi rodištěm jeho, soudíme z toho, že tam sídlili jeho příbuzní, zejména jeho sestra Euprepia (v. l. VII. 8.), pak příbuzné Camilla a Archotamia. (V. VIII. 1.) Kromě toho nazývá Arelate „drahým sídlem svým“ („dulcem sedem“, epist. li. VII. 8.), a obdržev kdysi dlouho očekávaný dopis od sestry Euprepie z Arelate, roztoužil se po něm takovou měrou, že napsal jí z Milána: „...habuit Arelatensis habitatio“ (sc. „animam meam“), „cum Mediolanensibus muris includerer, et dum ad dulcem sedem“ (roz. Arelate), „libertas mentis excurreret, intra Italiam me corporis captivitas includebat.“ (L. c. Hartl pg. 178.)

Že pocházel Enn. ze vznešeného rodu, znamenáme v tom, že za consulatu *Aviena*, příbuzného z matčiny strany, jeho rodu vráceny byly „fasces“, jež *nosily* se toliko před nejvyššími hodnostáři římskými. Ennodius dotýká se toho v listě k prefektu Faustovi, otci to Avienově. (Lib. I. 5. H. 11, 4.) Však bližšího o rodičích Ennodiových není známo, leč jediné, že otec jeho slul Camillus. Zmiňuje se o něm v listě k Bassovi, dávnému příteli Ennodiových rodičů, řka: „...si Camillum mente retines, Ennodium non omittes.“ (Epp. l. IV. 25.) Měl dvě sestry, Euprepiu a druhou jménem neznámou. Níže seznáme, kterak bděl nad vychováním jejich synů Lupicina a Partenia. Rodičové jeho záhy mu zemřeli, načež ujala se sirotka otcova sestra, pečující o jeho vychování a vzdělání. V tomto čase nabyt jako jiných pečlivého vzdělání ve svobodných umách, o nichžto zmiňuje se v listě k Mascatorovi řka: „... quicquid studiorum dederat cura liberalium, iam reliqui.“ (Epp. l. III. 24. H. pg. 89.) Z citátu pozdějšího spisu jeho „*Libellus pro synodo*“ seznáváme, že tehdaž četl zejména také Senekovy tragoedie.²⁾ — Tehdaž oddal se s velkým zápalem také studiu řečnictví a světského básnictví, na němž duch jeho s velkou marnivostí si zakládal. Zle na to naříkal a toužil v pozdějším věku v „*Eucharisticum de vita sua*“: „*eleuatus insanis successibus poetarum me gregi ignarus uenerandae professionis indideram: delectabant carmina quadratis fabricata particulis et ordinata pedum uarietate solidata: angelorum choris me fluxum*

torum ecclesiasticorum... Vol. VI. Magni Felicis Ennodii opera omnia ex recensione Guilelmi Hartelii.“) Ještě novějšího vydání Voglova, jež r. 1888. vyšlo, nebylo nám lze užiti. Ostatní prameny a pomůcky: Tři programní pojednání Dra. M. Fertiga „M. F. Ennodius und seine Zeit.“ I. Passau 1855. II. „Lobrede auf Theodorich den Grossen.“ Landshut 1857—58. III. „Das Leben des hl. Epiphanius.“ ib. 1860. — Dr. Jos. Nirschl: „Lehrbuch der Patrologie und Patristik.“ III. Bd. 1885. — W. S. Teuffel: „Geschichte der roemischen Literatur.“ V. Aufl., bearbeitet von L. Schwabe, Leipzig 1882. — Výkaz a rozbor rukopisů a vydání viz u Hartla I. sl. literaturu též u Teuffel-Schwabe, l. c. 1142, 10.

¹⁾ Praví v „*Eucharisticum*“ (Hartl 398, 2.), že mu bylo asi šestnáct let, když přitáhl ostrogotský král Dětrich (Theodericus) do Italie. Dětrich přibyl tam r. 489.

²⁾ „... adolescentiae meae memini legisse temporibus de quodam dictum: „*exuli exilium imperas nec das*“. (Hartl 299, 20.) Toť citát ze Senekovy tragoedie „*Medea*“. (459.)

aut tenerum poema miscebat, et si euenisset, ut essem clarorum uersuum seruata lege formator, sub pedibus meis subiectum quicquid caeli tegitur axe cernebam.“ ... „a jestliže se mi zdařilo vytvořiti stkvělé verše dle předpisu, pod sebou viděl jsem, cožkoliv kryje se pod osou nebeskou.“ A níže takto toužil na sebe: „sic dum me concinnationis superfluae in rhetoricis et poeticis campis lepos agitare, a uera sapientia mentitam secutus abscesseram, nihil aliud cupiens nisi auris uanae laudationis adsurgere, erat orandi fastidium, dum perorandi tenebar cupiditate mercari.“ Zle proto nařikaje pak na sebe, zvolal slovy apoštola národů: „Já nešťastný člověk! Kdož mne vybaví z těla smrti této?“ A odpovídá: „Milost Boží, udělená službou spasitelné nemoci.“¹⁾ O této milosti, jíž Bůh Ennodia „ze smrti této marnivosti vysvobodil,“ bude níže řeč.

Však ani z láskyplné péče tetiny nebylo Ennodiovi dlouho těšiti se. Zemřelať, když mu bylo asi 16 let, právě v tom roce, kdy přitáhl ostrogotský král Dětřich. (Viz ad 1.) Ubohý jinoch stál tu nyní sám a opuštěn ve světě, sirotek bez rady, bez útěchy, bez majetku. V této největší tísní vzbudila mu prozřetelnost Boží dobrodince, by nemusil dožebrať se živobyti na příbuzných, což pokládal za trpčí nežli zajetí. Byla to jakási bohatá a zbožná rodina, o níž v „Eucharisticum“ takto se zmiňuje: „extemplo porrexisti consuetam dexteram, defensio mea, et domum censu et religione praediutem, ut solacium meum non respueret, conpulisti.“²⁾ I požádal pak sobě za manželku jejich dceru a obdržev ji byl takto jedním rázem vši nouze a tísně životní zbaven. Toto bohublé spojení s převzácnou a velezbožnou rodinou prospělo mu, jak sám dí, dvojnásobně: jednak oplýval nyní prostředky k živobyti, jednak unikl tmám nevěry a oddal se službě Boží. Ještě ani nechápal plně opuštěnosti svojí a již měl z čeho s dostatek rozdávat. I zdálo se mu nejinak, nežli že ze žebráka stal se králem. Však po některém čase tato hojnost všeho svedla srdce jeho tak, že počal až i posmívati se nouzí sklíčeným, ba počínal i svrchovaného Dárce všech darů nedbati, jako by mu toho dobrého bydla jaksi z povinnosti byl udělil. Tak snadno a rychle pychá srdce lidské, dobře-li se má! I dozrává Ennodius o sobě se žalem a lítostí, že Hospodin mu shovával, že nezavrhl proto ihned odbojného ducha a tvrdošijnou domýšlivost jeho. „Shovával jsi,“ tak zvolal k Hospodinu, „abych nebyl skrušen, nýbrž vyléčen, abych pocítil, kdo že jest dárce.“ Však ani této předobrotivé shovívavosti Boží nedbal Ennodius hned. „Uici patientiam tuam continuatione peccati,“ vyznal pokorně o sobě Bohu v Eucharisticum. (Hartl, l. c. 24. ř.)

Konečně počal hlas spravedlnosti Boží bušiti na jeho srdce, volaje k němu jako kdysi k praotci: „Adame, kde jsi?“ Tímto kárným hlasem Božím byv konečně vyrušen z hříšného spánku, šel do sebe a počal uvažovati, jak mnoho vzácných pokladů milostí Božích pozbyl. Nyní teprve, nemaje jich, počal vážit si jich; oplakáváje jejich ztráty, vrátil se k Bohu a sobě samému. Z vděčnosti za nové, nezasloužené omilostnění oddal se Enn. nyní službě Boží a přijal z rukou sv. Epiphania, věhlasného biskupa v Pavii, svěcení jáhenské. Však záliby v řečnictví a světském básnění ani potom ještě neostavil, nébrž teprve později docela se odřekl. Tak soudíme z jeho slov: „Ordinasti („Domine“), ut per officium leuitarum coactus sanarer et inpacti honoris sarcina quod premebat a me pondus

¹⁾ Eucharistic., ap. Hartl, pag. 394—5.

²⁾ Hartl, 399 řř. 7—9.

amoueret.“¹⁾ „Tak jsi věci zřídil, bych donucen jsa službou levitskou byl uzdraven a tíže podané cti, jež tlačila, by sňala se mne břímě“ (totiž oné marnivé záliby).

Onou kárnou spravedlností Boží sluší asi rozuměti tvrdošíjnou nemoc (mor, pestis, v 396. st.), kterouž byl v tom čase stížen. Proměnila pak jeho mysl docela. Zhoršilať se tou měrou, že zalehla, jak píše, krutá bolest samu duši jeho ustrašenou a naplnila jej nepřátelským ohněm. „Cožkoliv bylo v něm lidského,“ napsal o sobě, „neustálým žárem nyní scházelo a vnitřní var na jevo se dával přirozenými průchody. Nyní vypuzena byla z něho všechna marnivá domýšlivost, ježto nezbývalo mu již žádné naděje života.“²⁾ Z toho ulekli se nemálo i jeho přátelé, zoufajíce nad jeho uzdravením. Lékařové nevěděli již rady. Cožkoliv podnikli proti nemoci, vše zdálo se, že tím více ji podněcuje. „Potřena byla,“ jakž napsal Enn., „všecka moudrost Hippokratova i Gallenova.“ Však dobrotivost Boží, jež „usmrcuje a oživuje“, ani v této malomoci lidské neopustila Ennodia. Obrátilť se Enn. v této největší tísní, když lékařové vzdali se vši naděje, za pomoc a ochranu k svatému Viktoru, jehož vydatné přímluvy a moci byl již dříve na sobě častěji doznal. Vroucně prosil Hospodina, by na přímluvu svatého Viktora byl mu milostiv pro jeho hříchy a popřál mu napříště dokonale kráčet v jeho přikázáních. Pak zavázal se Bohu slibem, že napíše tato vyznání svého života, že již nikdy nebude psáti o světských předmětech a že odřekne se všech dřívějších poblouzení životních. S plnou důvěrou prosil pak za pomoc nebeského lékaře a ozbrojil, jakž napsal vznešenému příteli Faustovi, proti zimnici celé tělo své již hrobu blízké olejem sv. Viktora.³⁾ I dokládá v tomto dopise, že Bůh ihned pomohl a zač prosil, ihned obdržel beze vši pochyby na přímluvu sv. Viktora. Žár vyhasl a na rozkaz Páně jej ostavil.⁴⁾ Vděčně dokládá k tomu i o svých přátelích, kteří se zaň modlili, že zajisté i jejich prosby a slzy mu pomáhaly. —

Co nebeskému lékaři slíbil, nyní vděčně splnil. Ozdravěv ustavil si nový řád životní, z něhož vyloučil nadobro studia profanní („studia liberalia“), jak jsme shora již dotkli, aby oddati se mohl s celou a nerozdělenou duší službě sv. církve Kristovy, již jahanstvím nastoupil. V tom následovala ho také šlechtná a zbožná manželka jeho; vstoupilať do kláštera, by zaslíbila se od nynějška též docela službě Boží. Ennodius sám o ní napsal: „hoc amplius suffragator meus (t. sv. Viktor) emeruit quam poposci, ut illa, quae mecum matrimonii habuit parilitate subiugari, religiosae mecum habitudinis decora partiretur et fieret praeclari dux femina tituli.“ Obdivuje se této vznešené statečnosti jejího ducha zvolal pokorně: „utinam sexu fragilem in animi uirtute sequeremur“ . . . ! A níže: „utinam non mihi in illa districti proponatur hora iudicii et dum in infirmitate sua fortis adparuerit, ego in naturali uirtute sim fragilis!“⁵⁾

¹⁾ Eucharist. u Hartla na str. 400. řř. 6—7. Nesprávně to Fertig a po něm L. Schwabe tlumočili: „Er wurde dann Priester“. V záhlaví několika listů oné a pozdější doby nazývá se sám výslovně „diaconos“. (Viz u Hartla epp. I. II. epp. 23., 24., 25. a jj.) — Z řečeného jde též na jevo, že nestal se jáhnem (nikoliv „Priester“), „nachdem er das so leicht gewonnene durchgebracht,“ jakož dí L. Schwabe (l. c. 1140.). Toho neshledali jsme ve spisech jeho ani stopy.

²⁾ „iam de superstite nihil habebam“.

³⁾ Epp. I. VIII. ap. 24 ap. Hartl. pg. 216 4. ř. a 397. 6. ř.

⁴⁾ Hartl, 216, 8.

⁵⁾ Eucharist. ap. Hartl pg. 400—1.

Nyní nastal velký obrat v Ennodiově životě. Vždy více a více očišťoval svou duši od dřívější světské myslí a ponořoval ji do spasných pramenů tajemství Božích a služby Kristovy. Mimo to přijal tehdy na sebe z lásky k příbuzným také péči o řádné vzdělání a výchování jejich synů Lupicina, Pateria, Partenia a několika jiných. — Jeho biskupové sv. Epiphanius a Maximus velice vážili si jáhna, později kněze Ennodia pro jeho rod, hlubokou zbožnost a vzdělanost. I obmyslili jej proto nejedním důležitým poselstvím. Ba pro jeho výmluvnost a učenost sám papež Symmachus svěřil mu důležité, ale i obtížné obhájení sebe a palmarské¹⁾ synody proti přívržencům vzdoropapeže Vavřince. Tuto obranu provedl tak výtečně a důrazně, že netoliko všickni biskupové této synody jí přisvědčili, nébrž tato apologie jeho byla pak přivtělena k samým úředním listinám jejím.

Jak mocen byl Ennodius v řeči, viděti také z toho, že někdy mezi r. 504. a 508. (Schwabe, l. c. 1140.) vznesli naň biskupové čestnou úlohu, by konal chvalořeč na zemřelého ostrogotského krále Dětricha („Panegyricus dictus clementissimo regi Theoderico.“),²⁾ jež jest pro dějiny tohoto krále bez mála jediným současným a proto důležitým pramenem. (Německý překlad M. Fertiga viz l. c.) Na vyzvání opata Leontia vzal na sebe pak z vděčnosti také sepsání života někdejšího výtečného biskupa svého Epiphania. Tímto nejtrvalejším pomníkem, jež mu postavil, dokázal Ennodius bezděčně, že právě tento biskup pavijský (ticinensis) byl svého času největším a nejdůležitějším biskupem Dětrichovy říše.

Pro tuto požehnanou činnost na zdar svaté církve Kristovy byl Ennodius po smrti druhého biskupa svého Maxima sám zvolen za jeho nástupce l. P. 511. I v tomto nejvyšším úřadě pastýřském osvědčil takový věhlas, že jej papež Hormisdas dvakrát vyslal (v r. 515. a 517.) do Cařihradu k císaři Anastasiovi, by ujednal s ním znovu jednotu řecké církve s římskou, již byli monofysité zle porušili. Bohužel nezdařilo se toto přežádoucí dílo, ba papežskému poslu bylo pro ně na konec i příkoří snášeti. Však následujícího roku (518.) přece docíleno bylo této jednoty za císaře Justina. Tři léta po tomto církevním smíru zemřel zasloužilý sluha Boží Ennodius léta spásy 521.

Spisovatelská činnost Ennodiova vykazuje kromě řečených hlavních spisů jeho ještě tyto: 1. 296 listů, jež dle oblíbeného příkladu mladšího Plinia rozdělil na devatero knih; 2. De uita b. *Antonii* monachi. Tento mnich Antoň byl učeníkem sv. Severina. Zemřel blaženou smrtí ve věhlasném klášteře na ostrově Lerině. 3. Paraenesis didascalica, vychovatelský to návod, jinochům Ambroži a Beatovi daný. O něm bude níže řeč Pak několik drobnějších spisků. — 4. 28 řečí, za různými účely konaných, neb jiným osobám sepsaných. Konečně 5. Dvě knihy básní, z části světského, z části náboženského obsahu. Mezi těmito jest také 12 hymnů. Druhá kniha obsahuje 151 epigrammů, delších a kratších, z nichž některé jsou toliko dvouveršové.

¹⁾ Byla to čtvrtá synoda, za pap. Symmacha v Římě konaná. Hájila pap. Symmacha proti krivým nařknutím, vlivem císařského dvora podněcovaným, a prohlásila památný výrok, že jí nepřináležejí řádně zvoleného papeže souditi. — Této synody bylo jáhnu Ennodiovi proti odpůrcům hájiti a tato apologie byla pak na páté synodě římské od 230 biskupů přijata a schválena (dignaque ab omnibus laude roborata. „Hartl 287.). Viz ji u vyd. Hartlově l. c.

²⁾ Apud Hartl. pg. 261. sqq.

Co do slohu znáti jest skoro ve všech spisech a básních Ennodiových řečnické a básnické vzdělání, jehož v mládí nabyt. Můžeme o něm říci, co napsal asi o sto let dříve sv. Jeronym o slohu jeho krajana, sv. Hilaria (Piktav.): „S. Hilarius gallicano cothurno attolitur, et cum Graeciae floribus adornetur, longis interdum periodis involvitur.“ (Hieron. ep. 58. ad Paulin.) Umělá, květnatá mluva, rozvláčné, složité věty jeví se v nich po většině. Ježto pak vedle toho přece také pílí úsečnosti výrazu až přílišné, nelze mu kolikráte snadno rozuměti, ba stává se někdy i nejasným a nesrozumitelným. Jeho latina jeví na sobě ovšem zvláštní ráz své doby. Stkví se asi jako poslední záblesk zapadajícího slunce staro-latinské vzdělanosti a výmluvnosti.

(Příště dále.)

DROBNOSTI.

Výbor družstva Vlast konal dne 20. září schůzi v místnostech spolkových za přítomnosti 8 členů. Starosta Dr. Rud. Horský zahájil ve dvě hodiny modlitbou rokování a srdečně vítal dva nové výbory: děkana Václava Krupičku a faráře Josefa Syrového, žádaje jich, aby snášeli s námi dobré i zlé. — Jednatel Fr. Žák přečetl protokol minulé schůze, který byl schválen. — Žádosti faráře Jana Halouzky, aby směl vydati životopis † Soukupa ve „Vlasti“ uveřejněný ve zvláštním otisku, vyhovuje se. — Jistému bratrskému časopisu na Moravě udělil výbor 100 zl. podpory. — Starosta odůvodňoval návrh, aby se k „Dělnickým Novinám“ místo přílohy obvyklé dávala jednou měsíčně příloha: „Hornické Listy“. Předplatné že by se tím nezvýšilo. Schvaluje se jednohlasně. — Redaktor Tomáš Škrdle referoval o poměrech družstva k padlé Hospodářské záložně, kdež zasedá ve výborů věřitelů. Právil, že výbor věřitelů Hospodářské záložny konal dne 22. srpna důležitou schůzi v budově obchodního zemského soudu u přítomnosti vládního komisaře, a tam že bylo jednohlasně usneseno a do protokolu zapsáno, že se družstvu „Vlast“ všechny peníze v Hospodářské záložně uložené v plné summě vyplatí i s patřičnými k tomu úroky. — Výbor jednal dále o konkurenčních povídkách. Sešly se tři, a v porotě zasedali: P. Sig. Bouška, O. S. B., Dr. Rud. Horský a Václ. Špaček. Starosta četl posudek P. Sig. Boušky. O. S. B., a přítomní porotci Dr. R. Horský a Václav Špaček referovali ústně, a všickni v ten rozum, že žádná ze zaslaných prací ceny hodna není. Ceny zněly na 150 zl., 100 zl. a 50 zl. Výbor se usnesl, že konkurs s těmito cenami obnovuje a do konce

srpna 1895. prodlužuje. — Redaktoru „Vlasti“ bylo povoleno, aby mohl přiložiti k budoucím číslům „Vlasti“ tištěný obsah všech desíti ročníků „Vlasti“. Nový členský podíl: „Česká vesnice“ od faráře Václava Honejska vydá se ve dvou dílech. První díl vyjde již na konci září. — Jednatel Fr. Žák bude se informovati, jak by se mohlo družstvo účastniti Národopisné výstavy, a předloží v budoucí schůzi určité návrhy. — Členové výboru složili ku konci obvyklé roční dary (každý 1 zl.) k fondu knihovnímu, načež starosta schůzi uzavřel. Schůze měla průběh klidný přátelský. Všecky návrhy jednohlasně byly přijaty.

„Jiný katechismus!“ Pod tímto záhlavím uveřejnil v „Komenském“ čís. 40. str. 571. Fr. Vymazal toto provolání či důtklivé vyzvání: „Přečetl jsem opět jednou zběžně „Výtah z velkého katechismu pro katolické žáky obecných škol“ (Viedeň 1894). Je to knížka methodicky špatná, snad ze všech školních knih nejšpatnější. Je to holé učení nazpaměť, trápení jak učitele tak žáka. A výsledek? Rád bych poznal sedláka neb řemeslníka, kterému zbylo z katechismu více než nemilá upomínka na školu. Co ví náš lid z náboženství, není mnohem více než co v kostele pochytí. Katechismus byl a je proň mrtvá litera. Znáám i staré lidi, kteří myslí, že jsou protestanti pohané. A přece bylo první povinností knížky o náuce křesťanské čili Kristově říci, co křesťan je. Náš katechismus jest knížka velice těžká, ba učená. Asi třetina neb čtvrtina dílka jsou citáty či doklady z písma sv. pod čarou. Co si pomyslí žáček vida na př. tato latinská slova: Concil. Trid. Sess. 7. can. de Sacramentis in genere. Co mu znamená skra-

tek Žid. 9. 15.? Co vědí děti z bible a co o bibli? Citáty z písem sv. jsou pro učení theology, ne pro děti ani pro lid. Co jsou mi platny důkazy (citáty), kterým rozumím ještě méně než prostým dogmatům (článkům)? Náš posavadní katechismus není dobře rozdělen. První částka vykládá Věřím; toto Věřím se opakuje v páté části v jiné formě jako vzbuzení víry. Druhá částka jedná podle titulu o naději, vlastně o modlitbě Páně. Třetí částka má nápis o lásce a je vlastně výklad Desatera, tedy křesťanské morálky. O této morálce jedná také pátá částka: O křesťanské spravedlnosti. Jiný nedostatek shledávám v tom, že jsou nejasná slova nevyložena, jako: křížmo, slovo Boží falšovati, Hospodin (v novém zákoně Pán). Slova o sodomském hříchu raději vypustiti. Katechismus náš byl kdysi přeložen z němčiny a přes všecko pilování novějších vydavatelů zůstalo v něm ještě dosti němčiny, jako: ku příkladu (zum Beispiel), pozůstává (besteht aus); str. 49.: „Větším dílem to, co dětem z ohledu rodičů se přikazuje a zapovídá, jest také poddaným z ohledu na představené přikázáno a zapovězeno.“ Proto co nejdříve jiný katechismus, jinak rozdělený a tak sepsaný, by si člověk při jeho slovech také něco myslel.“ (V Čechách se již 20 let tohoto katechismu ve škole ne užívá. — Red)

Není nad důslednost. Na jiném místě tohoto listu jsme ukázali, jakými přívlastky obmyslila „Oesterreichische Schulzeitung“ učitele katolické t. j. ony učitele, kteří se za svou katolickou víru nestydí. Že tito učitelé nikterak nejsou tak „prázdňými hlavami“, takovými „tmáři“, za jaké je vyhlásil učitelský list právě jmenovaný, doznal týž list sám; nebo když byl založen „katolický spolek učitelský pro Rakousko“ a když vešlo ve známost, kteří mužové byli v tomto spolku zvoleni do výboru a ve výboru za funkcionáře, napsala sama „Oesterreichische Schulztg.“ toto: Presidentem je učitel školy měšťanské Vojtěch Kuňdi. Muž tento jest znám učitelům rakouským jako jeden z nejsnaživějších, nejzpůsobilejších a nejženialnějších soudruhů. Nedivíme se, že zakladatelé katol. spolku učitelského připadli právě na něj, neboť stojí už po celá dvě desetiletí v boji v řadách nej přednějších. On to byl, který, když se jednalo o methodické vytváření vyučování na školách obecných, s nadšením a láskou putoval od spolku k spolku a všude konal přednášky o ceně a důležitosti me-

thody; jemu zvláště děkuje učitelstvo rakouské, že způsob vyučování řeči francouzské tak velice zdokonalen byl, neboť jest to hlavní zásluhou jmenovaného paedagoga. Jej nyní ztratilo učitelstvo rakouské a jisto jest, že s ním eine tüchtige Kraft aus dem Kreise der freiheitlich strebenden Lehrerschaft geschieden ist, síla, již nahraditi nebude tak snadno. — Místopředsedou byl zvolen ředitel katolického učitelského semináře ve Währingu (pan Josef Plöchl). Každý rakouský učitel zná vědecký význam tohoto muže, dessen Werke grundlegend gewesen sind für die innere Angestaltung unseres Schulwesens. Epochálními a novou cestu razícími byly přede vším dva jeho spisy: „Psychologie a paedagogika“, spis cenou poctěný a „Pravda ve školském vyučování“, ve kterémžto díle hájí spisovatel nadšenými slovy, co musí býti každému paedagogu věci svatou, totiž šetření duší dětských a to v tom smyslu, by se od nich vzdalovalo všecko, co by mladý jejich duch nemohl zpracovati. „Mrtvým vědění“ zove spisovatel všecko, co se do dítěte nacpe, co však se nemůže vyvíjet a co tudíž nenachází v duši dítěte přiměřené půdy. Druhým místopředsedou zvolen byl p. Antonín Michl. Jméno jeho zná veškerý svět paedagogický, neboť jest to právě on, jenž se již po celých dvacet roků namáhá, by vyučování dějepisné uvedeno bylo na pravou cestu, a jenž svého času se vší energií o to se zasazoval, aby kulturně dějepisný moment ku větší přišel platnosti. Řeč, již konal o předmětu tomto, a jeho pojednání o téže věci uveřejněné ve vynikajících časopisech odborných (ve vídeňské paedagogické společnosti, ve spolku „Mittelschule“) jsou přímo vzorné. V oboru svého vlastního povolání — Michl je totiž výborný matematik — vynikl větším počtem vědeckých prací, kteréž byly uveřejněny v časopisech fyzikální společnosti berlínské. Učitelstvo liberální stojí smutně u mezery, jakáž byla v jeho řadách způsobena vystoupením tohoto odborníka. Pokladníkem zvolen byl řídící učitel Böshauer. Jmenují-li se jména nejlepších, jest tento mezi nimi. Jakožto jeden ze zakladatelů spolku „Volksschule“ získal si zásluh nepomijitelných o duševní povznesení vídeňského učitelstva. Na širokých základech zbudované řeči, kteréž promluvil na prvním sjezdu učitelů rakouských, kde poukázal způsobem v pravdě státnickým na veliký význam učitelstva a stanovil požadavek, aby stát po-

stavil vzdělavatele mládeže, pěstitele a strážce duchovního státního pokladu na vyšší stupeň společenský. (Výrok schází R.). Svého času na sebe obrátily ve značné míře pozornost Böhauerovy „Methodische Studienbilder“, dílo ve kterém spisovatel ukázal, že jest praktikem, jakých málo, a mužem, který vnikl do nejhlubších hlubin duše dětské, jenž proto také ví, jakým způsobem se má dětem podávat látka učebná. Nyní jest také pryč! Co pak ještě zůstane liberálnímu učitelstvu rakouskému? (Což nemá ještě Jessena a mnohé a mnohé jiné? Red.) Nejlepší se odtrhli a přešli do tábora nepřátelského a tam budou nyní bojovat mit ihren scharfen, blanken Waffen — und zu Ende geht es mit den Vereinigungen der freiheitlich gesinnten Lehrerschaft.“ — Nejlepší se odtrhli! Proč? — Netrvalo to však dlouho a na ty „nejlepší“ bylo útočeno jako na zrádce, ba i jako na lidi, kteří prý nemají žádného citu vlasteneckého!! — Red.

Něco ze „staré školy“. O staré škole se toho již napsalo a namluvilo dost a dost. Ne vždy byl však o ní pronášen soud spravedlivý; ba nejednou stalo se, že byla šmahem odsuzována, čehož myslíme, při všech svých nedostacích nezasluguje. Zdá se však, že bude i v této věci aspoň znenáhla více šetřeno spravedlnosti a že, když se budou vytýkati vady školy staré, řekne se též upřímně podle pravdy, kde a v čem byla jejich příčina, mimo to pak že nebude z úmysla zapomínáno, že i tenkrát byli mnozí mužové, kteří pracovali na roli školské s velikou pílí a velkým zdarem a zaslужují, by jich s úctou bylo vzpomínáno. — V příčině pak této upozornujeme na přednášku učitele Fr. Balcárka: „Charakteristické vzory ze starší školy“ (Komenský čís. 40.), z níž vyjímáme aspoň toto: „Velice by se však mýlil, kdo by školu starou šmahem odsouditi chtěl, kdo by nepaměti do propasti uložiti chtěl vzácné ty starší učitele, kteří by byli k ozdobě nemalé i době nyní“.

„Ve výstavě rektrospektivní budily pozornost velikou a pravý obdiv skvostné kancionály, antifonáře, knihy rorátní a jiné, jichžto původcové jsou řeholníci, umění milovní, pak kaligrafové řemeslní a umělci vyškolení. Na starém Slovensku psali kancionály hlavně rektoři školní a pořídili nám umělecké památky ceny nevšední, převysoké . . . — Pravým mužem z lidu, tudíž umělcem lidovým a veskrze národním, byl Martin Po-

mykal, jenž působil v Boršicích u Hluku r. 1727—1733. Učitel tento sepsal kancionál velice ozdobný, o němž zanechal snůšku nejpěknějších písní církevních. Kancionál Pomykalův má velikou cenu uměleckou. — Nejlepším žákem Pomykalovým byl Pavel Raška, rektor kněždubský, zesnulý r. 1776. Napsal tři ozdobné zpěvníky, v nichž se jeví jakožto mistr písma. — Pravou ozdobou učitelstva českého byl druhdy Jakub Jan Ryba, jenž působil v Rožmitále od r. 1788—1815. Byl též učitelem výborným, velmi váženým, mužem zbožným, nevšedně vzdělaným a neunavně pracovitým . . . Znal se v šesti jazycích, avšak jsa jazyka českého milovníkem nevšedním, byl ve stálém spojení s tehdejšími spisovateli a muži o vlast a národ zasloužilými. Sám také spisoval. Byl nejen výborným hudebníkem výkonným, nýbrž i skladatelem úžasně plodným . . . Z jeho českých písní znárodněla: „Spi, má zlatá, boubelatá —“ Znamenitým učitelem byl též Jan Nep. Filčík, jenž působil v Chrasti — od r. 1812—1836. — Filčík byl methodikem na slovo braným, a proto bývaly první lavice jeho třídy obsazeny mladíky, kteří se buď na úřad učitelský připravovali neb se v učení methodickým utvrditi chtěli. — Současně s Filčíkem působil v Hořovicích Ant. Slavík od r. 1815.—1853. Slavík řídil se zajisté heslem: „Ne pro školu, ale pro život“, neboť přecetní jeho žáci odnášeli si ze školy vedle literárního základního vzdělání zejména i vytříbený vkus a lásku k umění, zvláště však k hudbě a zpěvu . . . Klasická Školka proslulého Jana Svobody z r. 1839. obsahuje přímo vzorné příklady sjednocování učiva a ustředování učiva, které napořád vybízí k následování.“ — R.

Mají strach z ďábla. V Hessensku vyšel nový katechismus pro školy evangelické. O zavedení jeho do školy mají po výnosu ministerstva kultu a spravedlnosti rozhodovati jednotlivé protestantské obce církevní. Ve mnohých těchto obcích vyslovily se však rozhodující osobnosti rozhodně v neprospěch této nové knihy. A proč? Je prý psána ve smyslu a duchu strany orthodoxní a co nejhoršího — přichází prý v knize té sedmkrát slovo — ďábel!

Österreich. Schulzeitung o učitelích katolických. Jaký duch vládne v liberálním učitelstvu, dokazuje tato malá ukázka z jmenovaného výše listu: „Katolické vědomí odporuje pokroku a

vzdělání, nebo církev katolická chce jen poloviční vzdělání rozumové a samostatné myšlení má za škodlivé.“ — Katoličtí učitelé jsou dle téhož listu: „prázdné hlavy“, „tmáři“, „fanatikové chudí na duchu“,

„hová obmezené víře církevní“, „vězí v okovech konfessionelní pravověrnosti“ a „na očích nosí klapky“ (tragen Scheuklappen vor ihren Augen), aby neviděli (Citov. v Kath. Lehrerztg. čís. 17.).

Spisy redakci zaslané.

Meč. Obranný kalendář katolický na obyčejný rok 1895. Nakladatelové a vydavatelové Fr. Pohunek a Václav Kotrba. Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Cena 50 kr. Při hotovém placení 13 exemplářů za 4 zl.

Vlastenecký Poutník. Kalendář na obyčejný rok 1895. Red Václav Špaček. Majetek a tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Cena 50 kr. Při hotovém placení 13 exempl. za 4 zl.

Svatováclavský Kalendář na obyčejný rok 1895. Majetek a tisk téže knihtiskárny. Cena 30 kr. Při hotovém placení 13 exempl. za 2 zl. 40 kr.

Všecky tyto tři kalendáře jsou vedle četných obrázků v textu ozdobeny umělecky provedeným obrazem Rodičky Boží Svatoštěpánské, jenž se hodí velmi pěkně z a r á m, a vynikají vybraným obsahem.

Kalendář ku počtě nejsvětějších srdcí Pána Ježíše a Panny Marie na rok 1895. Cena 50 kr.

Marianský kalendář na rok 1895. Cena 50 kr.

Svatá rodina. Kalendář pro lid katolický na rok 1895. Vydavatelem a redaktorem všech těchto tří kalendářů jest Adolf Rodler, komoří J. Sv. pap. Lva XIII., sídelní kanovník v Česk. Budějovicích. J. Steinbrenera knihkupectví nakladatelské a umělecká knihtiskárna ve Vimperku. — Hojný to zajisté výběr dobrých kalendářů pro katolické domácnosti, kdež budou jistě milými hosty a společníky.

Liberalismus, socialismus, anarchismus. Na prvním sjezdu katolíků v Brně přednesl Dr. Rudolf Horský. — Výborná tato řeč tvoří čís. 16. a 17. čtvrtého ročníku „Slov pravdy“ — laciného čtení časového. — Vydává a rediguje Dr. Josef Burian, předseda Jednoty katolických Tovaryšů. Cena 4 kr. Čistý výtěžek věnován jest Jednotě katolických Tovaryšů v Praze.

Blah. Edmunda Kampaana, mučeníka z Tovaryšstva Ježíšova **Desatero Důvodů** pravosti víry katolické proti sektám novověkým. Druhé nové vydání s přiloženou chvalořečí téhož blahoslavence na sv. Václava. Zjednal P. Ant. Rejzek, T. J. V Praze 1894. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Franc. Cena 30 kr. — Že výborná tato knížka vychází v druhém úpravném vydání jest zajisté úkazem potěšitelným. Kež by jen došla rozšíření ještě většího.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Majetník a vydavatel družstvo „Vlast“. Roč. IV. čís. 2. s následujícím obsahem: Píseň práce (Vl. Šťastný). První sjezd katol. dělnictva československého. — Z celého světa. — Různé zprávy. — Zprávy spolkové. — Dopisy. — Literatura. — Na „Dělnické Noviny“ předplácí se v administraci v Praze, Jilská ulice čís. 234—I. ročně 1 zl. 60 kr; půlletně 80 kr.

Obrana. Red. Frant. Žák. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba.) v Praze. Roč. X. čís. 18. s hojným vybraným obsahem a s přílohou: Kalendář Petra Kopřivy pro živé a mrtvé duše seš. IX.

Obzor. Red. a vydav. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVII. čís. 17. a 18. Vedle jiných článků zajímavých umístěna jest v čísle tomto první polovice výborného referátu prof. Dra. Jana Korce: „O krásné literatuře“, kterýž přednesl o katolickém sjezde českém v Brně dne 31. července r. 1894.

Časopis učitelek. Čtrnáctidenník pro učitelky, pěstounky a vychovatelky vůbec. Red. Cyrilla Pyšvejcová. (čp. 472-II. v Praze.) Roč. I. čís. 16. a 17.

Listárna redakce.

„Myrta“ — Krátký ano!

Konkursy.

V Hořovickém okrese školním obsadí se definitivně místo ředitelky nebo ředitele při obecné a měšťanské škole dívčí v Hořovicích s ročním služným 800 zl., funkčním přídavkem 300 zl. a s příslušným příbytečným, k němuž se výslovně podotýká, že není místo toto na určitý odbor vázáno. — Žadatelům bude prokázati způsobilost k vyučování katolickému náboženství. — Žádosti od 21. září do 6 neděl.

Aby obsazeno bylo místo učitele odboru mathematicko-technického při měšťanské škole chlapecké na Smíchově v základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. č. 36 z. z. od 1. ledna 1895. nově systemisované, vypisuje se tímto konkurs na místo dotčené, s nímž spojeno jest základní roční služné 900 zl. r. č. — Žádosti do 10. listopadu 1894.

V Českobrodském školním okrese obsadí se definitivně po jednom místě učitelském odboru mluvnicko-historického při měšťanské škole chlapecké i dívčí v Českém Brodě. Vypsání děje se za tím účelem, aby obsazena byla místa učitelská škol měšťanských v základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. č. 36 z. z. od 1. ledna 1895. nově systemisovaná a to s příjmy dle IV. tř. platu, tímto novým zákonem stanoveného. — Žádosti od 23. září do 6 neděl.

V Kolínském okrese školním obsadí se definitivně: 1. Místo učitelské odboru gram. historického při měšťanské škole dívčí v Kolíně (s kompetencí mužskou i ženskou). — 2. Místo učitelské pro odbor gram. historický při měšťanské škole chlapecké v Kolíně. — 3. Místo učitelské pro odbor math. technický na měšťanské škole chlapecké v Kouřimi. — 4. Místo učitelské na obecné trojtřídní škole v Ovčářích s ročním služným 500 zl. — 5. Místo podučitelské na obecné dvoutřídní škole v Kojicích s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 23. září do 6 neděl.

Ve školním okrese Píseckém obsadí se od 1. ledna 1895. tato učitelská místa se služným dle zákona ze dne 13. května 1894. — 1. Místo učitelky při měšťanské dívčí škole v Písku pro odbor grammaticko-historický s ročním služným 800 zl. — 2. Místo učitelky (zatímně) při měšťanské dívčí škole v Písku pro odbor mathemat.-přírodovědecký s roč. služ. 800 zl. — 3. Místo učitele při měšťanské chlapecké škole ve Vodňanech pro odbor mathematicko-přírodovědecký s ročním služným 700 zl. — Vypsání míst sub 2. a 3. děje se za tím účelem, aby obsazena byla místa učitelů a učitelek škol měšťanských v základě čl. III., odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. č. 36. z. z. od 1. ledna 1895. nově systemisovaná a sice s příjmy tímto novým zákonem stanovenými. — 4. Místo učitelské při obecné dívčí škole v Písku s ročním služným 700 zl. — 5. Místo řídícího učitele při nově zřízené dvoutřídní škole v Šamonicích s ročním služným 500 zl. a funkčním přídavkem 100 zl. — Žadatelům za toto místo prokázati jest způsobilost vyučovati náboženství katolickému. — 6. Místa učitelů v Cholčicích, Klonkách, Podolí, Slabšicích a Starém Sedle s ročním služným 500 zl. — 7. Místo učitelky v Mirovicích s roč. služ. 500 zl. — 8. Místo podučitelky v Mirovicích s roč. služn. 400 zl. — 9. Místo podučitele v Protivíně s roč. služ. 450 zl. — 10. Místa podučitelů v Bavorově, Kozárovicích, Šamonicích, Těchnici a Záhoří s roč. služ. 400 zl. — Žádosti od 23. září do 6 neděl.

Ve školním okrese Semilském obsadí se dnem 1. ledna 1895. počínaje, v základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. č. 36. z. z. nově systemisovaná místa učitelská: 1. Místo učitele odboru přírodovědeckého při měšťanské škole chlapecké v Lomnici se služným ročních 700 zl. — 2. Místo učitele odboru přírodovědeckého při měšťanské škole chlapecké v Semilech, se služným ročních 700 zl. — Dále obsadí se: 3. Místo řídícího učitele při trojtřídní škole obecné v Držkově se služným ročních 500 zl., funkčním přídavkem 100 zl. a bytem ve školní budově. — 4. Místo řídícího učitele při dvoutřídní škole obecné v Záhoří se služným ročních 400 zl., funkčním přídavkem 100 zl. a bytem ve školní budově. — Žadatelům za místa řídících učitelů při školách zde jmenovaných jest se prokázati způsobilostí vyučovati náboženství katolickému. 5. Místo učitele při trojtřídní škole obecné v Nové Vsi se služným ročních 500 zl. — 6. Místo podučitele při trojtřídní škole obecné v Držkově se služným ročních 400 zl. — Žádosti od 23. září do 6 neděl.

Ve školním okrese Německobrodském obsadí se: 1. Místo učitele při měšťanské škole chlapecké v Polné pro odbor grammaticko-historický se služným 700 zl.

od 1. ledna 1895. — 2. Místa podučitelů při obecných školách v Břevnici a v Mladé Bříšti se služným dle V. třídy platů učitelských. — Žádosti od 25. září do 6 neděl.

V Roudnickém školním okrese obsadí se: Místo učitele pro odbor grammaticko-historický při měšťanské škole chlapecké v Roudnici s roč. služným 700 zl. — Žádosti od 25. září do 6 neděl.

Ve školním okrese Mnichovohradištském obsadí se místo podučitelské při čtyřtřídní obecné škole v Bosni se služným ročních 400 zl. — Žádosti od 25. září do 6 neděl.

Ve školním okrese Pardubickém obsadí se: 1. Místo učitele odboru mathematicko-technického při měšťanské škole chlapecké v Pardubicích se služným ročních 800 zl. — 2. Místo učitele odb. mathem. techn. při měšťan. škole chlapecké v Holicích se služným roč. 700 zl. — 3. Místo učitelky odboru grammaticko-histor. při měšť. dívčí škole v Pardubicích se služným ročních 800 zl. — 4. Místo učitelky odboru math.-technického při měšť. dívčí škole v Přelouči se služným roč. 700 zl. — 5. Místo učitelky odboru mathem.-technického při měšť. dívčí škole v Holicích se služným ročních 700 zl. — Žádosti od 26. září do 6 neděl.

V Sedlčanském školním okrese obsadí se jedno místo učitele na měšťanské chlapecké škole v Sedlčanech v základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. čís. 36 z. z. od 1. ledna 1895. nově systemisované a sice s příjmy tímto novým zákonem stanovenými. — Žádosti od 27. září do 6 neděl.

Ve školním okrese Pelhřimovském obsadí se počátkem roku 1895.: 1. Místo katechety a jedno místo učitele pro odbor mathematicko-technický při měšť. škole chlapecké v Počátkách. — 2. Po jednom místě učitelky pro odbor grammat.-histor. a mathem.-techn. při měšťanské dívčí škole v Počátkách. — V případě, že by za místo druhé nežádaly síly ženské, obsazeno bude silou mužskou. — 3. Místo učitelky pro odbor mathem.-technický při měšť. škole dívčí v Pelhřimově. — 4. Místo učitele pro odbor grammat.-historický při měšťanské škole chlapecké v Pacově. — 5. Místo řídící učitelky při 5tř. obecné dívčí škole v Pacově dle IV. třídy platů učitelských. — Přihledáno bude též ke způsobilosti vyučovati jazyku německému. — 6. Místo učitelky při obecné škole pro dívky v Pacově s ročním služným 550 zl. — 7. Místo učitelky při obecné škole pro dívky v Pelhřimově s ročním služným 600 zl. — 8. Místo učitele a správce školy v Štítném s příjmy dle V. třídy platů učitelských. — 9. Po jednom místě učitele při obecné škole v Hořepníku a Temnici se služným 500 zl. — 10. Po jednom místě podučitelky při obecné škole pro dívky v Pacově a obecné škole smíšené v Počátkách s ročním služným 450 zl. — 11. Místo podučitele při obecné škole chlapecké v Pacově s ročním služným 450 zl. — 12. Po jednom místě podučitelském při obecné škole v Březině, Nové Cerekvi, Cotorazi, Částrově, Černově, Hódějovicích, Hořepníku, Chvojnově, Lipici, Lukavci, Mezilesí, Mnichu, Oustrášině, Pošné, Putimově, Rodinově, Červené Řečici, Veselé, Vežné, Vyskytné, Zachotíně a Zhoří. Vesměs dle V. tř. platů učitelských. — Žádosti od 27. září do 6 neděl.

V Benešovském školním okrese vypisuje se: 1. Za účelem obsazení míst učitelů Vlašimských škol měšťanských, v základě čl. III., odst. I. zákona zemsk. ze dne 13. května 1894. čís. 36 od 1. ledna 1895 nově systemisovaných, jedno místo učitele s oboru grammaticko-historického a jedno místo učitele oboru technického. — 2. Místo učitele na trojtřídní škole ve Vys. Oujezdě. — 3. Po jednom podučitelském místě na obec. školách ve Chvojinku, v Konradci, v Křečovicích, v Lešanech, v Libži, v Nahorubech, ve Vodslivech, v Okrouhlici, ve Vys. Oujezdě, v Radošovicích, v Soběhradech, v Sternberku, v Třeběšicích, v Třemošnici, v Týnici, ve Velíši a v Živohošti. — 4. Po dvou podučitelských místech na obec. školách v Nadčeradci a ve Štěpánově. — Připomíná se, že Vlašimské měšť. školy nalezají se dle upravení na základě zákona výše uvedeného ve IV. třídě, veškeré školy obecné v V. třídě platu, a že se všemi vypsanými místy spojeno jest služné dotčeným zákonem vyměřené. — Žádosti od 27. září do 6 neděl.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. VII. Silvio Antoniano. Píše Jos. Moudrý. — VIII. Magnus Felix Ennodius jako vychovatel. Sděluje K. Konrad. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Listárna redakce. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupačům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jím dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž buďtež adresovány i reklamy, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

VII. Silvio Antoniano.

Píše Jos. Moudrý.

(Pokračování.)

Nastínivše stručně životopis Antonianův, přihlédneme nyní ku obsahu spisu „O křesťanské výchově dítek“ (Tre libri della educazione cristiana dei figliuoli), jenž dočkal se devatera vydání a jenž jest ze všech, jím sepsaných děl, se stanoviska paedagogického, nejdůležitější. Spis jmenovaný jest zároveň prvním výsledkem snah církve katolické, kteréž nesly se v této době ku vychování a vyučování, jest zároveň bohatou snůškou katolických zásad paedagogických, na nichž tehdy vychování a vyučování spočívalo.

Popudem ku vzniku tohoto spisu bylo přání kardinála Karla Bor., jenž svěřil celou práci v ruce Antoniana, ač tento ve své skromnosti podotýká, že by byl rád viděl, kdyby někdo jiný, povolanejší a schopnější k této práci byl vyvolen. Kdy počal neb dokončil spis jmenovaný, není určitě známo; nejspíše ale stalo se tak mezi r. 1570—80, neboť potomního roku byl v práci daleko pokročil. Psalť on sv. Karlu Borromejskému 1. dubna 1581 mezi jiným i toto: „Zasílám Vám seznam kapitol, které jsem dosud o křesťanském vychování napsal. Poznáte snad z nich, bere-li se dílo pravou cestou čili nic. Míním Vám z práce, jak mi pod rukou povstává, zasílati výtahy a pak až bude ukončena, podrobiti ji důkladné revisi.“ Antoniano povznesl se i nad dosavadní obyčej mnohých předchozích spisovatelů, jejichž díla ponejvíce se nesou ku jediné osobě a to stavu vyššího, — kdežto on uznáv toto za jednostranné, uváživ také, že by spis jeho posloužil snad jedné neb několika málo osobám, věnoval práci svou celému stavu, kteréhož dosud v těch věcech velmi málo všímáno, — totiž stavu střednímu, nejčtetnějšímu; i dosavadní obligatní latina musela ustoupiti vlastině — *materštině*.

Antoniano v předmluvě sám poznamenává, o čem ta která kniha pojednává. Tak praví: „V první knize bude ukázáno, jak velmi důležité jest dítky křesťansky vychovávat; bude dále i vylíčena důstojnost a svatost manželství, kteráž zároveň jest Bohem požehnanou bylinou, jejímž vlastním a nejsladším plodem jsou zvedené dítky; konečně promluvíme v některých věcech, kteréž dobrému vychování předcházejí a k tomuto připravovati mají.“

Celé dílo jest vlastně psáno pro křesťanské otce rodin, jimž má býti vodítkem při vychování dítek, jakož i pomůckou ku prvnímu duševnímu cvičení; můžeme směle říci, že jest to návod v první řadě vychování rodinného.

„Opravdu četné a obtížné jsou povinnosti“, praví Antoniano, „otce rodiny. On jest ve svém domě malým panovníkem, jemuž náleží bdíti nad domácím pokojem a spravedlností, jemuž jest se starati o potravu a jiné potřeby. Při tom ale musí míti ohled na poměr, v kterém jsou k němu jednotliví členové rodiny, — neboť jiná musí býti péče a vláda nad manželkou, jiná nad dětmi, jiná nad služebníky. Ač tyto povinnosti otce jsou četné a důležité, jsou přec povinnosti své děti křesťansky vychovávat, ještě mnohem větší a důležitější, neboť vyvíjeti pouze tělo a tělesnou sílu, bylo by to, co máme se zvířaty společné; vychovati děti jen ve světle rozumu, bylo by to, co s pohany společné máme. Křesťan však má vychovávatí dítky své podle zákona Ježíše Krista, aby svatě žily a jednou blaženě umřely a tak aby byly na zemi nástroji Boha ku blahu lidské společnosti, v nebi Jeho říše dědicí. Dopustil by se tedy těžkého hříchu, kdožby nedbalý byl v péči o dobré vychování a to k sobě, ku svým dětem, proti svému rodu a potomstvu, proti vlasti, proti svatým v nebi a konečně proti Všemohoucímu. Proti sobě hřeší, neboť jeho děti jsou i jeho údy. Když tedy jeho vinou špatnými a nedokonalými jsou, odrážejí se tyto chyby a nedokonalosti na původce; hřeší proti svým dětem, jimž jako nástroj Boha nejen život, ale i, což důležitější jest, zaopatření dáti má; hřeší proti svému rodu, neboť ze špatných dětí pocházejí špatnější potomci; hřeší proti vlasti, kteréž jest povinen odevzdávatí dobré a užitečné občany, které ji v nouzi a nebezpečí pomoci mohou a chtějí. Místo takových zanechává neužitečný a nešťastný rod, neb což ještě horší, škodlivé, nebezpečné lidi, jakož i zárodek rozbrojů, vzpoury, jež má radost v rušení a v nivec obrácení veřejného pokoje a pořádku.“ Takové škodlivé existence jsou na zkázu nejen jednotlivého národa, ale i celé lidské společnosti. Kdož konečně může vyměřiti velikost a tíži urážky Bohu učiněné! Běda otci, jenž tak drahocenný dar, který Bůh pod trestem věčného zahynutí péči jeho svěřil — dar Bohem tak vysoko ceněný, duši dětskou — byl špatně ochraňoval. (Kap IV.) Dle zákonů přírodních, — Božských i lidských, jest otec povinen veškerou možnou péčí k tomu obrátiti, aby děti jeho v dobré a ctnostné lidi vzdělány byly. Jak smutné jest tedy, vidíme-li, jakáž netečnost skoro všeobecně ohledně křesťanské výchovy panuje. Někteří se o vychování ani dost málo nestarají, jiní — poněkud svědomitější — pečují, aby jejich děti tělesně i duševně se vyvinuly, aby schopnými se staly ku rozličným pracem a zaměstnáním denního života, — ukazují jim, jak své jmění zachovati a rozšířiti — dají je vyučiti ve vědách i uměních i jemných mravech a myslí, že tím vykonali cos velikého, domnívajíce se, že jsou nejlepšími vychovateli na celém světě. Na vypěstování ctností a bázně Boží, které jsou přec základem pravého štěstí, zapomínají a myslí, že děti v pozdějším věku k nim dospějí (kap. VI.). Mnozí rodičové starají se mnohem více o svůj dobytek, o vzdělání svého statku a rozmnožení majetku, než o vychování — totiž o duši svého dítěte. Kdyby se od každé práce a jiné starosti jen malá část času ku vychování obrátila, jak obdivuhodný účinek by to byl, jak mnohem lépe by společnost lidská stála (kap. VII.). Zdá se mi, praví Antoniano, že všechno zlo a útisky mají svůj původ po nejvíce ve špatném vychování dětí, neboť jako nestane se mužem, kdo věk dětský a jinošský neprožil, tak stávají se pravidlem dobří neb zlí muži jen z dobrých neb zlých dětí a jinochů. Dítě, které poslušnosti otce neb matce nezvyklo, nýbrž činiti smělo, co jeho svéhlavosti a

sebelásce napadlo, jehož požitkářství, marnivosti a lakomství nikdo nepřekážel, — takové dítě přibírá jak na věku, tak i na zlých zvycích; se vzrůstem těla spojuje se vzrůst nepravostí v srdci, tak že takové dítě brzy nebude se báti ani Boha ani lidí. Hřích, jemuž odporovati se nikdy neučilo, stane se mu zvykem, druhou přirozeností a nutností, vrhne se k poslední v největší nepravosti a zločiny (kap. VIII.). Někteří z nich oddají se zlodějství, jiní lupičství, opět jiní popouzejí ku vzpourám proti knížatům a usilují vládu jejich podvrátiti. Protož schvaluje Antoniano moudré a zbožné jednání těch vrchností, které se o vychování dětí starají. V následujících kapitolách (13—82) pojednává Antoniano obšírně a důkladně o stavu manželském, o dobré úvaze všech okolností, než kdo do tohoto stavu vstoupí, o pohnutkách, které mají býti mu ředidlem, o přednosti, důstojnosti stavu manželského i o jeho povinnostech.

Vychování dítek počíná sv. křtem a napomíná důtklivě rodiče, aby nového poutníčka po tomto slzavém údolí dali bez prodlévání a to v kostele pokřtiti, aby zařaden byl ve společnost věřících, kteříž pod praporem sv. kříže mají bojovati proti tělu, světu a ďáblu (kap. 33.). Při volbě kmotrů dopouštějí se zvláště chudí lidé té chyby, že hledí více na časné než věčné blaho svých dětí, poněvadž hledí více na zámožnost než bohabojnost kmotrů. Jména křestní budtež jména osob svatých a nikoli jména pohanská, kteráž jsou proslavena po většině jen pýchou a nepravostí (kap. 34.). Prvé dny jest třeba velikou péčí věnovati tělu dítěte, poněvadž jest přípravou ku dalšímu vychování, neboť tělo jest duši nástrojem; čím dokonaleji vytvořeno jest, tím způsobilejší jest sloužití duši. Nezřídka bývají děti stíženy nějakým tělesným neduhem, kterýž ale může býti zhojen, pečuje-li o dítě ošetřovatelka v těch věcech zkušená. Také velmi prozřetelny musí matky býti při chování, nošení a posazování dítěte, aby nikde na údu zraněno neb znetvořeno nebylo a tím i neschopno učiněno ku pracím pozdějšího života. „Jestliže otec neb matka tak suroví a zpozdilí by byli, že by své vlastní dítě zmrzačili, aby veřejnou útrpnost získalo, nevím skutečně, jaký trest by taková bezbožnost zasluhovala.“ Antoniano varuje také matky a chůvy, aby kojence k sobě do lůžka nebraly, neboť by je mohly snadno zadusiti; nemají je nechávati o samotě, na povýšených místech, by odnikud nespadly, neb ohněm neb některým zvířetem poškozeny nebyly. Tělesná péče nemá ustati, dokud údy nestaly se pevnými a silnými. Jistý velký filosof praví, že jest zdraví dítěte prospěšno, uvyká-li zimu snášeti. Může se to dítě ale teprve po určitém čase po narození. Antoniano neschvaluje, aby se dítěti pokrývala hlava karkulkami a čepičkami, protože zabraňují vlivu povětrností. Pokud tělo roste jest lepší oděv volný a pohodlný, aby tělu ve vývoji nepřekážel. Obecně možno říci o tělesném vychování, že se jím nemá státi tělo ani drsným ani zhýčkaným (kap. 35.). Rozhodně odsuzuje Antoniano ty matky, které vlastní své dívky nekojí a tak proti všem zákonům přírodním jednají; připouští ale kojné, když matka pro tu neb onu příčinu dítě živiti nemůže.¹⁾ Ve volbě kojné jest však obezřetnosti třeba, poněvadž potrava, jakou dítě přijímá, má i veliký vliv na budoucí letoru jeho (kap. 36.).

Tímto končí Antoniano rozpravu svou o vychování tělesném a táže se hned, kdy se má s mravní výchovou dítek počítati, t. j. kdy obzvláštní péči a starost

¹⁾ Rousseau vůbec zde žádné výjimky nepřipouští a přičítá to pouhému se omlouvání; ženy totiž, nechtějíce kojiti plody lásky své, dovedou to tak daleko, že buď manžel neb lékař kojení jim zakáže, a kdyby manžel nesvolil, nazýván by byl vrahem, jenž chce se pouze zbaviti své ženy (!!).

tomu věnovati, aby v něžné srdce dětské položen a v něm probuzen a oživen byl zárodek ctnosti? „Mnohý by snad namítal“, praví Antoniano, „že k tomu třeba rozum u dítěte předpokládati, — kdežto v prvních letech ho postrádá, málo od zvířete se liší, — neví, co dobré a co zlé jest a tedy i vychování schopno není. Jsem však toho názoru, že tato důležitá činnost má se *co možno záhy počítati* a nečekati snad, až by dosáhlo dítě let rozumných, — neboť není třeba, aby znalo důvody, proč to či ono činiti, neb toho zanechati: dostačí dobrému-li uvyká a zlému odvyká. Tímto způsobem zásobuje se dobrými zvyky neb aspoň jistými náklonnostmi ku dobrému.“ Není však možno určité udati u všech dětí týž stejný čas, jednak pro rozličnost krajin, temperamentu, způsobu života a tisíce jiných okolností, s nimiž červánky rozumu u některých dříve, u jiných později vzcházejí. Obecně však možno říci, když dítě pláčem, pohybem, rukou a těla dovede vyjadřovati své pocity, — když choditi a slova žvatlati počíná, — tehdy počíná i činnost vychovavací. Tak možno je uvykati klidnému a důstojnému chování při modlitbě, uctivému vyslovování jména Božího, úctě rodičů a p. Velice se tudíž mýlí oni, kteříž se domnívají, že není třeba s vychováním záhy počítati. Není žádného tak snadného a všedního řemesla, zaměstnání, ku jehož důkladnému vyučení nebylo by třeba častého cvičení, vytrvalé píle, mnoho času a námahy, a dovedného učitele; — jak může tedy kdo mysliti, že není třeba úsilí a snahy, aby se kdo dobrým křesťanem stal, a jak může ponechávati tuto věc pouhé náhodě a času? (kap. 38.).

Dále promlouvá Antoniano o překážkách, jimiž jest proces mravného vychování znesnadňován; těmito překážkami jsou hlavně lidské zlé žádosti a náklonnosti, následky to dědičného hříchu. Svatým křtem jest sice duše očištěna, nebeskými milostmi nadána, ale tělo zůstává slabé, křehké, mnohým nemocem a bolestem podrobené. Rovněž tak zůstávají v člověku zlé žádosti, které samy sebou nejsou sice ještě hříchem, nýbrž dráždidlem a náklonností ku hříchu. Poněvadž proti těmto popudům k hříchu má člověk bojovati, jest potřebí hned záhy smysly uvykati, aby dráždidlům odporovaly a neoddávaly se slepě jich požitkům (kap. 39 — 40). Moc zvyku jest veliká; ona působí, že naše výkony činíme bez námahy, se snadností, ba i radostí. V člověku jest zárodek ku dobrému, spravedlivému a počestnému, jest ale slabý a ukrytý a protož musí býti probuzen, pěstován a ku vzrůstu přiveden, aby trním zlých náklonností nebyl udušen (kap. 41.). Pak pojednává Antoniano o vychování soukromém, kteréž konáno jest autoritou otcovou a o společném či veřejném vychování. Oboje možno pozorovati se stanoviska morálního neb křesťanského, jeho poměr ku církvi a státu, zdaž řízeno duchovním neb světskou vrchností. „Jest jisto“, praví Antoniano, „že oba tyto druhy vychování ač rozdílné a sobě překážející, musí pospolu souhlasiti, navzájem se podporovati, aby dosaženo bylo posledního cíle, totiž věčné blaženosti. Privátní vychování jest veřejnému podřízené a jest jím doplňováno.“ Při vychování, ať privátním, ať veřejném nutno bráti ohled na mnohé okolnosti, kteréž možno rozdělit na dva druhy, totiž: 1. přirozené a obecné, 2. náhodné a zvláštní. „Pohlaví dítěte a rozličný věk, který prožije, jsou přirozené okolnosti, kteréž jistou měrou povahu vychování mění. Nahodilé okolnosti, jichž jest velmi mnoho, jsou s přirozenými újeji neb šířeji spojeny. Tak spojen jest na př. původ (rod) úzce s přirozenými okolnostmi: pochází-li dítě ze šlechtické neb občanské rodiny, přináší s sebou zároveň i jisté náklonnosti na svět.“ Ani kraj, podnebí není bez vlivu na schopnosti. Rozdílnosti tyto určují podobu a směr vychování, neboť jinak musí býti vychován syn knížecci, jinak syn měšťana a rolníka (kap. 44.). Často naskytá se otázka, komu z rodičů

náleží péče o výchování, — otcí či matce? Antoniano odpovídá takto: „Stává se často, rozdělena-li práce na několik osob, jedna na druhou hledí, od ní více práce žádá a naposled, místo aby společně cos vykonáno bylo, nevykoná se nic. A pravda-li jest, že muž a žena jsou jedno tělo, bude se tento nemrav (totiž poukazování jednoho na druhého) nejméně ve výchování jejich dětí jevití, neboť patří oběma, a mají se společně radovati z tohoto plodu, jenž z dobrého výchování vyrůstá.“ Svatý Pavel také přikazuje oběma tyto povinnosti; však později dle věku a pohlaví připadá větší činnost vychovávací brzy otcí, brzy matce. Tak jest na př. výchování dcery, v ohledu na pohlaví, více věcí matky (kap. 45.); ale i v prvních letech dítěte spočívá výchování na bedrách matky, jelikož většinu času prodlí v kruhu svých dětí, v domácnosti, kdežto otcí přikázáno jest starati se o jich výživu a nucen jest tedy mnoho času mimo dům strávití. Antoniano dále promlouvá o velikém vlivu dobré matky na výchování dětí; ač autorita otcova větší jest, působí přec matčina něžnost, vytrvalost a trpělivost na děti velice (kap. 46.).

V kap. 48. rozprádá Antoniano řeč o důležitosti dobrého příkladů rodičů. Praví: „Jest jisté, že malé děti, dokud ku užívání rozumu nedošly nejvíce co činí, *činí napodobováním*. Povaha sama je k tomu nutí. Tímto způsobem učí se dítky na př. mluvití. Mluví-li někdo v jejich přítomnosti, pozorují pohyb jeho rtů a jeho očí; pozorují držení těla a výraz obličeje, jestli něčeho žádá neb něčemu odpírá a tak vnímají tyto obrazy ve svou paměť. Jako noví světoobčané jsou velmi zvědavý; vše, co vidí, vzbuzuje jich obdiv. Ony podobají se, jak filosof praví, prázdným tabulím, na nichž ještě není malováno: a tyto vnímají hluboko první barvy, t. j. dojmy. Protož musí se nejpečlivěji nad tím bdíti, aby dítě nevidělo a neslyšelo nic neslušného, nýbrž pouze to, co chceme, aby později konalo a mluvilo, neboť první výchování není nic jiného než uvykání a napodobení, k čemuž děti tak nakloněny jsou, že to, co jiné činiti vidí, skoro bezvonně napodobují. Později, když s pokročilým věkem i rozum se probouzí, bude výchování působiti hlavně dvěma prostředky, totiž *otcovskou autoritou a poučováním*. Prvý prostředek působí zejména vážností a přísností, druhý dojemn u silou a přesvědčením; když se jí ctnost v její kráse představí, osvítlí rozum, pobádá a hýbe vůlí. Přikázání i poučování předvádějí se slovy i skutky; skutky pak mají větší moc než slova. Otcové a matky buďtež pamětlivi toho, že základ všeho dobrého výchování spočívá na dobrém příkladu. Protož strážte se, aby dítě na vás nevidělo ničeho, což by s ctnostným životem se nesrovnávalo (kap. 48.), a bděte nad dítkami svými, aby neutrpěly mravní pohromy, obcující snad s čeládkou (kap. 49.).

„Bylo již dříve řečeno, že nutno záhy položití základ dobrého výchování a pěstovati v něžných srdcích dětských bázeň Boží a dobré zvyky. Při tom musí se užívati rozličných cest a způsobů vyučovacích dle vloh dítek a dle míry, jakou vzrůstají poznání a pochopení. S duší děje se tak jako s tělem. První potravou dítěte jest mléko a potom následují silnější pokrmy, kterých se přidává dle toho, jak žaludek jeho stal se silnějším a schopnějším pokrmy takové zažítí. Tak jest i s duší. Vychování, tato potrava duševní, musí se stupňovati stále ku větší dokonalosti a to v poměru, v kterém se světlo rozumu a poznání probouzí.“ Především mají se dítky vésti ku poznání Boha, lásky a úcty k jeho svatému jménu; ať jsou přidržovány ku poslušnosti rodičů a představených. Musí se tedy způsob vyučovací a vychovávací dle rozdílného věku i rozličně utvářeti (kap. 50.).

Tímto pojednáním končí Antoniano svou prvou knihu o křesťanském výchování

Škola jako ústav výchovavací.

(Pokračování.)

3. O k á z n i.

Třetím výchovatelským prostředkem je školní kázeň. Rozumíme jí všechny možné způsoby poučování a vlivy na mládež svým vlastním příkladem jakož i slovem vychovatelovým, jež se dějí za tím účelem, abychom naučili znenáhla děti činiti, mluvit i mysliti tak, aby se staly řádnými členy společnosti lidské, zvláště věrnými syny a dcerami své státní a církevní společnosti.

Počítáme sem zvláště navykání tomu, čeho lze snadno požadovati od křesťansko-katolického občana, aby se totiž vystříhal všeho toho, co by škodu duši nebo i tělu přivoditi mohlo; počítáme sem dále dozor nad celým dětským životem ve škole i mimo školu, dozor nad četbou a hrami, a konečně upotřebování případných odměn a trestů.

Jsou tu však podstatné obavy, aby pro samé pachtění se po jednostranném vědění výchovatelská úloha školy nebyla zanedbávána, neboť je výchování mnohem důležitější. Jen pokolení vyrostlé ve zdravé kázni a bázni Boží, ná jednoduchých nezkažených mravech bude dostatečné, bude protisilou, aby překonávalo nebezpečnosti, které v tomto čase vši mravnosti a všemu společenskému řádu hrozí se strany nedostatečně neb špatně vychovaných výstředníků. Škola bez kázně, škola bez bázně Boží nemůže vypěstovati zdárné pokolení, zdravé, silné a obětavé jádro národa!

Starostí vychovatelovou musí býti, aby vypěstoval bohaté objektivní chtění, jež jest nejznamenitější duševní činností a jež se jeví konáním a činem. Důležité je pro člověka, co ví, ale důležitější, co chce. Rozhodující o nejvyšší hodnotě člověka, posuzujeme jej dle toho, co chce a koná, a nikoli dle toho, jak mluví nebo co ví. Povaha či charakter není plodem vědění, nýbrž chtění. Jelikož výchovávání nitru člověka pevné utváření zjednatí hledí, vztahuje se hlavně ku vzdělávání chtění.

Abychom vypěstili objektivní chtění, jest zapotřebí, aby se poskytovala chovancům příležitost k rozmanitému konání, které zákonu mravnosti odpovídá. Společný život školský přináší to sám sebou. Také jest pramenem každého dalšího chtění ona pevnost pořádku, ona pravidelnost života, kterými se nejen do srdce vkládají ctnosti, jakými jsou: pořádkumilovnost, pilnost a správnost, ale jimiž se i vůle silně utužuje.

Cvičením a ne pravidly učíme se síly své i života správně používat. Znamé pořekadlo: „Čemu se v mládí naučíš, v stáří jako bys našel“ — rovněž v lidu znamená moc návyku, která již tím důležitou se stává, že člověk vždy rád to chce a činí, co se mu stalo zvykem lehkým a milým. Tedy moudrým řízením vychovatelovým má dospěti dítě také k moudrému chtění. V tomto stálém cvičení a navykání od kolébky až do skončení celého výchovávání spočívá hlavní cesta.

Škola vzdělávající a tříbící charakter, pracuje tím i k tomu, aby jednotlivec sloužil zájmům společným a tak i své vlastní chtění mu podržoval. Proto zde nemohou platiti žádné ohledy, žádné přednosti, ve škole nemají býti za tím účelem ani žádná zvláštní místa a pod. zařízení, jež společné kázni neprospívají.

Ohledně používání kázně jako prostředku výchovatelského má tu platiti zásada, že čím svobodnější je ústava toho kterého národa, tím přísnější by mělo

býti jeho vychování. Jest starou zkušeností, že národové vždy více o vnější svobodu usilovali a usilují, ačkoliv se v novějším čase přísnost vychovatelská nikterak nezvětšila. Ba nátlakem falešné humanity proměnila se tato žádaná a potřebná přísnost v rozplzlou humanitu, která je škole i novému pokolení jen ku škodě. V přítomném čase neplatí již slovo bible, že „metla vyhání děti z pekla.“ Že následkem toho vyrůstá také pokolení jiné, nekárané, vzdorovité a zpuřné, dokazují denní události.

Než moudrý vychovatel nedá se nezdravým proudem času k slabosti strhnouti, ale bude ve svém díle vychovatelském spravedlivě a jistě, laskavě a vlídně, ale také přísně jednati a postupovati, aby si pojistil dobrý výsledek svého vychovávání.

Zvláštní důležitosti jest tu jako kázeňský prostředek péče o zdravý život školský. Politování hodnou rostlinkou bez skutečného života jest a musí jí zůstatí mravnost, schází-li jí to pravé posvěcení, není-li vypěstována na půdě pevné víry v Boha a nebéře-li z této půdy výživné potravy své. Proto zde připomínáme jen školní pobožnosti, školní slavnosti, školní vycházky a jiné podobné výkony, jimiž se kázeň velice otužuje.

Jako poslednějši a citlivějši slouží vychovateli k službám v příčině kázně školní výstraha, domluva, hrozba a trest. Že by každý učitel mohl jen prvních dvou s prospěchem při vyučování používat!

4. Vyučování.

Škola se stává na čtvrtém místě vychovávacím ústavem *vyučováním*, které mládeži poskytuje v mezích zákonem ustanovených. — Jest všeobecně známo, že se vychování dělí na vychování bezprostředně či výchování v užším smyslu — kázeň a vedení, náboženské výkony — o nichž jsme právě v předešlém promluvili, a na vychování prostředně či vyučování, o kterém promluvíme v této kapitole.

Až dosud jsme ukázali, jak vedením, navykáním a příkladem na chovance bezprostředně působíme. Dosud jmenované prostředky vzdělávaly chtění chovancovo. Chtění není však samostatnou činností duševní, nýbrž lpí na celém oboru myšlének a na veškeré mysli člověka. Člověk může jen to chtíti, co si dovede představit, a to chce proto, poněvadž dosažení žádaného příjemnými, nedosažení žádaného nepříjemnými city provázeno bývá. Směr, kterého snažení a chtění jednotlivce nabývá, záleží tedy ve směru, v kterém jeho náhledy a city se vyvinují. Snažení člověka nevzdělaného jest docela jiné než vzdělančovo.

Z té příčiny můžeme na chtění působiti prostředně, jestli že působíme na náhledy, rozum, vůbec na obor myšlének člověka. Vzdělání rozumu jest tedy prostředním vychováním. Ono jest pod jménem *vyučování* vůbec známo a dochází ve školách nejširšího upotřebení.

Hlavní úlohou školy jest a zůstává vyučování, avšak přece se nemůže škola bez vychovatelské své činnosti ani mysliti již z toho důvodu, že zůstává dítě po celých 5—8 hodin denně nepřetržitě mimo rodinný kruh ve škole, která mu má po celou tu dobu nahrazovati laskavou matku, starostlivého otce. Dům, rodina jest základem všeho vychovávání. Škola má jako ústav vychovávací ten závazek, aby navykáním, příkladem a poučováním příčinění rodiny podporovala, doplňovala, na daném příkladě dále stavěla. Působí po většině vyučováním, neboť ono nemá za účel toliko tříbení a bystření rozumu, ale také zušlechťování vůle a chtění jest jeho následkem.

Ve všem vyučování vyniká jako slunce nad ostatní hvězdy jasné vyučování sv. náboženství. Jako slunce teplo a světlo vydává a do nejmenších koutků je vysílá, tak svítí světlo sv. náboženství do všech záhybů dětského srdce a mile je zahřívá. Všechno citění duše, všechno hnutí srdce, všechno smýšlení mladistvého ducha, všechno mluvení úst nabývá vyučováním náboženství svého posvěcení; ono jest nejvzácnějším a nejdražším darem, jež učitel žactvu podává. Nejvíce okřeje srdce dětské, když je učitel vyučováním náboženským povznese z prachu pozemského do výšin nadhvězdnych. Má-li však vyučování sv. náboženství tím směrem na žactvo působiti, musí učitel sám býti náboženstvím úplně proniknut. Dobře praví v té příčině Jean Paul: „Nikdo jiný nemůže druhému náboženství dáti, než jen ten, kdo náboženství sám má.“

I musí se katolický učitel po tom snažiti, aby v ducha katolického náboženství vnikal horlivým studiem patřičné literatury náboženských pravd. Zvlášť biblický dějepis se hodí k takovému studiu. Je to bohatý sklad útěchy, radosti a následování pro všechny možné úkazy pozemského života. Takovým způsobem dosáhneme kýženého cíle ohledně náboženského vyučování a dočkáme se zdárného ovoce. Zkušenost učí, že i když do srdce vložená zrnka pro množství plevelů všeho druhu, který rozsévá zlý příklad a nevěra, vyklíčiti hned nemohou, přece tím dobré semeno na zmar nepřichází. Máme toho příklady četné, že často po mnohých a dlouhých letech přišla teprve hodina, kdy zrníčko vyklíčilo, rychle v plod uzrálo a tak záchranou v těžké a osudné pro duši době se stalo.

(Příště dále.)

Světlo obrazem pravd Božích.

Představy světla jako obrazu pravd Božích jest při katechesi radno užívat jenom s největší opatrností, při některých pravdách, a toliko u žáků nejvyššího stupně školy obecné. Již svatí otcové při výkladech pravd náboženských obrazu světla co nejopatrněji užívali. Měli trpkou zkušenost, že nemoudrým užíváním představy světla pravda křesťanská namnoze byla spíše zakalena nežli objasněna. Staří rationalističtí paedagogové, gnostikové, obrazu světla k „pochopení“ tajemství Božích nejvíce užívali nečiníce namnoze rozdílu mezi světlem stvořeným a světlem nestvořeným, mezi světlem slunečním a světlem rozumu, mezi světlem objektivně vzatým a mezi světlem jakožto methaphorou. Zřejmo z tohoto přemrštěného počínání gnostiků, že svatí otcové užívání obrazu světla, kde jen možno bylo, se vystříhali, kde pak to bylo nemožno při výkladu písem co nejopatrněji sobě počínati museli.

Svatí otcové nikdy pomocí představy světla víru v srdcích katechumenů nebudovali, nýbrž užívali obrazu světla toliko u těch, kteří u víře již dostatečně poučení a utvrzení jsouce ještě vědomosti své tak dalece doplniti měli, aby víru svou i obhájeti dovedli. Tak sv. Irenaeus jenom proto, že gnostikové zneužívali obrazu světla od předešlých otců církevních užívaného ku svým machinacím, navrhuje porovnávání představy světla s představou o Bohu jakožto nebezpečné, (Conf. II, 17.) hlavně z toho důvodu, že při takovémto užívání „světla“ jako obrazu rozum myslící snadno světlo s Bohem stotožňuje, do rationalismu náboženského zabloudí a tím o pel nadpřirozenosti u věcech víry se připravuje.

Dle příkladu sv. Irenaea počínali sobě i jiní otcové a učitelé církevní a proto jenom těm, kteří již u víře dostatečně vyučeni byli, tajemství sv. víry ještě na obrazech objasňovali. Mezi těmito obrazy byla představa světla na *posledním* místě. Nevyhledávali totiž učitelé církevní v představách smyslných prostředek ku poznání pravdy na prvním místě. Popředně totiž poukazovali k duši lidské, k sebevědomí, k rozumu a k vůli. Na druhém pak místě teprve brali outočiště k představám smyslným a užívali k objasnění pravd svaté víry obrazu řeky, anebo pramene, anebo slunce. Mluvíce pak o slunci vždycky přesně stanovili, že mluví o slunci jako hmotě, která světlo a teplo ze sebe vydává. Postavili se jedním slovem na podklad emanační theorie, aby žádné konfuse nebylo. Konečně pak při dokonalém vyličení obrazu a po porovnání představy světla s pravdou naší svaté víry, rozumu lidskému nepochopitelnou vyznali, že přirovnání to, jako naprosto nedokonalé a s pravdou, kterou objasňují, nijak totožné, nýbrž daleko rozdílné uznávají.

Methoda sv. otců a učitelů církevních jest u výkladu pravd náboženských methodou svaté církve samé. Její snahou jest, aby víra, která byla dítku na křtu svatém do duše vlita, při vývinu mohutností duševních dítěte nezakrněla, nýbrž spolu rostla a veškeré mohutnosti tyto naplňovala: vědomostem rozumu vykazovala patřičnou cestu a varovala před bezcestím, vůli pak při konání podporovala, aby za pomoci vyšší k cíli nadpřirozenému dospěla. Církev svatá jako pravá učitelka nám užívání představy světla při objasňování pravd sv. náboženství jako obrazu dovoluje, avšak k opatrnosti vybízí, k methodě sv. Otců a učitelů církevních u věci této poukazuje. Papež Pius IX. v encyklice ze dne 8. prosince 1854 praví, že Církev jest věrná strážkyně a obhájkyne pravd svaté víry, které u ní bezpečně uschovány jsou. Ona sama pravd těch ani neničí ani nejinačí, aby je buď zmenšila aneb zvětčila tím, že by k nim podstatně něco nového přidala. Církev nicméně takto s největší opatrností a svědomitostí sobě počínajíc při zachování pravdy nám podané od prvorůku, snaží se spolu, aby nám pravdy ty náležitě objasnila tak totiž, aby pravdy ty nebeské i rozumu lidskému i vůli lidské dostatečně vyhovovaly, aniž by tím svého nadpřirozeného rázu zbaveny byly.

K objasnění pak pravd nadpřirozených naší svaté víry hodí se užívání obrazu světla. Opatrnosti pak při tom šetřiti třeba následující:

I. Katecheta neužívej představy světla při katechesi methodou analytickou, které se užívá s prospěchem tenkrát, kdykoliv se jedná o to, ut fides astruatur in mente catechumenorum. Při této cestě obtížné a zdlouhavé není radno vycházeti od představy světla, poněvadž představa světla náleží k představám jednoduchým, a priori známým, na nichž nelze mnoho měniti, děliti, spojovati, při nichž ani věcně ani logicky nelze mnoho značek uvésti. Úspěch metody analytické závisí pak vždycky netoliko na pravdivosti nýbrž i na vhodnosti známých pojmů a vět, které samy o sobě ve své značky rozdělití se dají a mimo to mezi sebou řádně spojeny jsou tak, že na základě pravdivosti pojmů a jich spojení k řádnému úsudku, na základě pak pravdivosti vět a jich spojení k patřičnému závěrku jako výsledku přicházíme. Představa světla však se k tomu dobře nehodí, byť bychom ji a priori měli (slepému o světle mluvití nebudeme nikdy) a zíráním nabývali; ne že by nebyla pravdivou, nýbrž, že jest představou jednoduchou. Obrazu světla s prospěchem užíváme tudíž jenom při katechesi methodou synthetickou, při níž se jedná pouze o doplnění, objasnění, trvalého pochopení pravd náboženských, tudíž u katechumenů již dospělých, u žáků nejvyššího stupně školy obecné. Při

opakování již dobře pochopených pravd náboženských potřebujeme představu světla pouze obnoviti; obnovenou představu stupňujeme; příčinu poznání jakož i meze naznačíme a podobnost učení s představou světla odůvodníme; konečně k společným známkám pravdy a obrazu, učení i podobenství poukázavše se tážeme, nač nás obraz světla upozorňuje.

II. Katecheta touto cestou synthetické metody kráčeje užívejž obrazu světla jenom tehdy, když se tomu vyhnouti nelze, jako ku př. při výkladu výroku písma svatého: „Ježíš jest světlo světa.“

1. Nejprvé musí katecheta učení v tomto výroku obsažené žákům přesně a určitě vyjádřiti: „Ježíš učením svým osvěcuje rozum lidský, a rozechřívá srdce lidské.“

2. Potom jest nutno, navrátiti se ku předmětu podobenství: Co svítí ve dne? Co osvěcuje věci, aby byly viditelné? Co osvěcuje a zahřívá slunce? Co jest svět? Od čeho má jméno svět?

3. Za třetí katecheta odůvodní podobnost mezi účinky světla a učení Pána Ježíše asi takto: Tak jako slunce světlem svým osvěcuje celý svět, tak i Pán Ježíš učením svým osvětlil všechny lidi. Tak jako když slunce svítí, věci pozemské lze viděti, tak i rozum lidský učením Pána Ježíše osvěcený poznává věci nebeské. Tak jako slunce teplem svým zahřívá rostlinu, aby vydala ovoce, tak i Pán Ježíš učením svým rozechřívá srdce lidské, aby člověk vykonal dobrý skutek. Tak jako slunce na obloze nebeské již dávno svítí a v údolí jest ještě tma, poněvadž vystupující skály brání světlu, tak také Pán Ježíš osvěcuje celé člověčenstvo učením svým a přece ještě někteří v Něho nevěří, buď že tam učení Jeho ještě nevniklo, anebo že některým brání hříchy, aby učení Pána Ježíše poznali.

Proto pravil o Sobě Pán Ježíš: „Já jsem světlo světa.“

4. Konečně několika otázkami verbálními přesvědčíme se, zdali i ten nejslabší žák nestotožňuje snad učení připodobněné s předmětem podobenství a tážeme se naposledy: vidíme-li slunce na obloze ano osvěcuje a zahřívá všechny věci, nač máme při tom mysleti?

III. Po příkladu sv. Otců a učitelů církevních užívejmež obrazu světla k vysvětlení pravd náboženských jenom u těch, kteří již dovedou poznati, jaký velký rozdíl jest mezi věcí a podobenstvím, mezi pravdou nadpřirozenou a její smyslným obrazem.

Václav Lefler, farář na Makové.

DROBNOSTI.

Realistický „Čas“, který všemu chce nejlépe rozuměti, politice, národnímu hospodářství, literatuře, umění, vědě, školství, náboženství, zkrátka všemu na světě, obíral se v době poslední vychovatelstvím, t. j. dával nám, klerikálům, pokyny, co a kde máme pracovati. Četné případy mravně kleslých dívek z okolí Břeclavy přivedlo ctěnou redakci „Času“ na str. 537. k tomuto povzdechu: „Jaké to vděčné pole pro naše horlivě se spolčující klerikály. Tu na opuštěné roli kleslé mravnosti našeho lidu jest práce tolik, že není třeba,

aby naši páni klerikálové sháněli se po moci politické, v níž lid bídný špatným jest činitelem. Kolik kněží českých pracuje na školách na poněmčení české mládeže! (Přáli bychom si důkazy, red.). Kněží jsou, až na malé výminky, nesamostatní a podajní nástrojové poněmčování. Mnoho se mluví o potřebě, aby působení kněžstva bylo dáno více rozsahu, více půdy, aby působení náboženství bylo intenzivnější, rozšířenější, ale ti, již tak mluví, nevidí, že v nejbližším okolí, že ve vlastní domácnosti jest stav, jakoby křesťanského

náboženství nebylo. Očekáváme, že ti, kdož na posledním sjezdu v Brně chtěli všemu a ke všemu si pomoci, o to se přičiní, aby lidu dělnickému bylo pomoheno duševně aspoň.“ Kdo by neznal farizejství našich liberálů, ať již mají jméno jakékoli, ten by snad pochválil tuto starostlivost „Času“ o mravnost našeho lidu. Ale kdo ví a uváží, co bylo vše u nás v různých listech psáno na zlehčení našeho svatého náboženství, na zlehčení a zostuzení katolického kněžstva, na zlehčení sv. českých patronů, na poddrívání víry vůbec a důsledně tudíž i na poddrívání mravnosti a jakými praktikami chatrně jenom maskovanými rouškou národnosti a vlastenectví (viz jen ty různé „národní“ slavnosti a slavnostní schůze, valné hromady přerůzných spolků atd. kladené zámysla na hodiny dopolední o nedělích a svátcích) odváděn byl lid od služeb Božích a od kostela po léta dlouhá, aniž by který list „neklerikální“ něco takového jen dost málo pokáral, — kdo, pravíme, toto všecko ví a uváží, ten se kázáníčku ctěného „Času“ jenom usměje, váhy mu však nebude přikládati žádné. „Klerikálové“ dospěli už nyní aspoň tak daleko ve svém poznání, že se, jak dokazuje brněnský sjezd, ode dneška budou stavěti na svoje vlastní nohy, a že vědí dobře, kde je třeba práce; proto všeliké ty mladočeské, realistické, svobodomyšlné i radikální pokyny o vychovatelství s díky odmítají. On vlastně také jenom brněnský sjezd byl vlastní záminkou k tomu mravokárnému článku „Času“. Věříme, že ten sjezd naší mladočeské straně a vůbec liberálům dlouho nedá klidně spáti. To se ukázalo i na sjezdu v Příbrami, o němž v tomto listě bylo už pojednáno. — 24.

Zlatá slova. Dne 7. srpna měl ředitel brněnského c. k. ústavu ku vzdělání učitelů p. Karel Šmídek slavnostní řeč k učitelům vyšším z učitelského ústavu v Olomouci, kteří sešli se, by oslavili svoje 25leté působení učitelské. Řeč p. ředitele jest v mnohém ohledu důležitá a my rádi vyznáváme, že nás velmi potěšila; vždyť jsme už dávno z kruhů učitelstva československého neslyšeli takového veřejného projevu. — Ač jest celá řeč p. ředitele Šmídka pozoruhodná, přece se nám nejvíce zamlouvala místa, kde se řečník dotýkal stránky náboženské. Pravidl mimo jiné: „Jistý znatel povahy lidské dí: „Nejhlubší zdroj našeho činnosti a opouštění, nejmocnější popudy vůle naší, jimiž bývá vedena a dle nichž se ustanovuje, není myšlení,

není vědění, ale srdce člověka. Ušlechťovati srdce jest tedy ušlechťovati vůli, rozněcovati srdce pro věci svaté, čisté, cudné, krásné, veliké jest také řídit a vésti vůli tímto směrem.“ Poněvadž však nikdo dáti nemůže, čeho nemá, proto jest na lidech, kteří se povolání učitelskému věnují, aby si osvojili věci, kterých třeba . . . Osobám, kteréž se na učitelské působení připravují jest nejen o to pečovati, aby si potřebné k tomu vědomosti osvojily, nýbrž i toho jest jim dbáti, aby po stránce mravní a náboženské vynikaly pevnými zásadami . . . Čtete zvláště spisy paedagogické, čtete vhodná díla z oboru realii, čtete též věci básnické a náboženské. Doporučuji i dobrou četbu náboženskou, a to ne bez příčiny. Víme ze zkušenosti, že za názory smyslnými i duševními zůstávají představy, které jsou hlavním zdrojem života duševního. Jakého rázu jsou představy, podobného rázu jsou pravidla i myšlenky a jiné plody duševní. Kdo si nepřejí, aby v srdci jeho utuchly city náboženské, ať pěstuje dobrou četbu náboženskou. „Člověk vyznávající víru a žijící dle ní, jest zjevem vždy řidším“, píše na str. 16. autor brožurky „dnešní otázka mravní“. A na str. 47. téhož spisu čteme: „Duchové, již proběhli celým okruhem moderních myšlének, hlásají návrat ke křesťanství a neostýchají se učiniti evangelium východiskem dalšího života“. Mám za to, že tito duchové nechybují; neboť křesťanství jest pravým zdrojem mravnosti. Proto nesouhlasím s dotčenou brožurkou potud, pokud horuje pro mravnost, jež pohřešuje základů náboženských, neopírajíc se o vzory, které by jí za příklad sloužily. Z příčiny té rádím opět, aby se učitel obíral i četbou náboženskou a hleděl zachovati živou víru v Boha, kterou zdědil po svých zbožných předcích. Právě-li lidé, že ztratili víru, tažme se jich, co učinili, aby ji zachovali. Na tuto otázku, — mluvím ze zkušenosti, — z pravidla nám neodpovídá . . . — Jako škola má i domácnost učitelova býti dobře zařízena, aby byla skutečně důstojným stánkem učitelovým. V příčině té zvláště se doporučuje, aby se učitelova domácnost vyznačovala: pořádkem, čistotou, přívětivostí, klidností, šetrností, pilností a zbožností. Domácnost učitelova budiž prochnuta ideálním duchem křesťanským, o němž svědčí náboženské a patriotické obrazy, knihovna a j. . . .“ („Kom.“ čís. 38. a 39.).

Katolické školy v Berlíně a Charlottenburku. V posledních třiceti

letech rozmnožil se počet katolických škol v Berlíně a jeho předměstích v míře velmi utěšené. Roku 1865. působili v Berlíně: 1 katolický rektor, 13 učitelů a 20 učitelek, kteří dohromady vyučovali 2058 katolických dětí. Nyní však působí v Berlíně na městských školách katolických 224 učitelských sil, totiž 14 rektorů, 129 učitelů a 81 učitelek, kteří vyučují úhrnem 11.266 žáků. Připočteme-li k číslům těchto žáky a učitele katolické školy farní u sv. Hedviky, vzroste počet katolických učitelských sil působících v Berlíně přes 230 a počet žáků na skoro 12.000, tak že má Berlín skoro o 200 katolických učitelů a 10.000 katolických žáků víc než roku 1865. — Podobný poměr je v Charlottenburku, kdež nyní působí na obou městských školách katolických 1 rektor, 9 učitelů a 6 učitelek, kteří vyučují úhrnem 913 žáků. — Roku 1865. nemělo žádné předměstí berlínské školy katolické, nyní však jsou katolické školní systémy v Nixdorfu, Friedrichsberku, Köpeniku, Steglitzu, Rummelsburku atd. — „Freie paed. Bl.“ k těmto číslům podotýkáji: „Z těchto dat vidno, že Berlín nyní vydržuje 15 katolických řídicích učitelů (rektorů)! Vídeň nešetří vůči protestantům žádné reciprocity.“ — Toť věru divná logika! Redakce „Freie paed. Bl.“ vzpírá se zuby nechty proti školám konfesionálním a pojednou nařiká, že ve Vídni není protestantských městských škol a protestantských řídicích. Že však tam není ani žádných katolických městských škol, o tom šikovně mlčí. Ať pečuje o to, by byla zavedena škola náboženská, a hned budou i ve Vídni školy protestantské s protestantskými řiditeli! Nebo jsou-li v Berlíně městské katolické školy náboženské vedle protestantských, jsou tam jen proto, že je v Prusku pravidlem škola konfesionální. — R.

Biskupská slova k učitelům.

Když konal letos o svátcích svatodušních katol. učitelský spolek trevirský svou druhou valnou hromadu, zavítal mezi shromážděné učitele i trevirský biskup Korum a promluvil k nim v podstatě toto: S pýchou můžeme pohleděti zpět na dějiny školy; církev o školu vždy pečovala; ačkoliv se stát v péči o školu v době pozdější v hojně míře účastnil, vážil si přec vždycky principů církve. Zvláště země trevirská vážila si učitelů vždy. V nynější době, kdy se na víru často útočí, jest zapotřebí, bychom pověděli, co chceme a jak hodláme cíle

svého dosíci. To činíte právě „Katolickým spolkem učitelským.“ Vážte si vždycky toho jména. Mohu vás ubezpečit, že já i moji spoludělníci na vinici Páně s radostí na vás hledíme, a já zde rád povím veřejně, co jsem v úzkém kruhu již často řekl, že jsem totiž jako biskup trevirské diecése katolickým učitelům velkými povinen díky za věrné plnění jejich povinností. Na svých cestách to mohu pozorovat, jak se všude jeví dobrý vliv školy. Nemine ani dne, bych na vás při mši svaté nepamatoval a Boha neprosil, aby vám žehnal. —

Studujme a sdružujme se. Nedávno přinesli jsme v listě tomto zprávu, že i dle soudu italského listu liberálního, jakým je „Il nuovo Educatore“, školství italské nachází se v úpadku. Totéž vyznívá z krátkého článku, kterýž týž list uveřejnil v čís. 42. ze dne 16. srpna. Článek ten jest nadepsán „Studiamo ed associamoci“ a zní v podstatě takto: „Hloupé obvinění, že škola nesplnila naděje země a že nedovedla předejít tomu, by se vášně lidu nerozpoutaly, jež bylo ve chvíli ochablosti myslí vrženo mezi lid, bude se, jak se bojíme, šířiti dále, podporováno jsouc od nevědomců a s radostí vítáno od nepřátel vlasti (těmi se v listě onom myslí vždy kněží — R). V Sicilii bylo ve schůzi notablů slyšení již veřejně obviňovati školu obecnou, že nedovedla vštípit lidu úctu ku svobodným institucím, šetření zákonů a odevzdanost ve vlastní svůj osud, ale že naopak vychovala lid, jenž zná sice svoje práva, avšak nezná povinností svých, jenž nechce strpěti žádné úzdy a zapomíná na prostotu otců svých. A zármutek naplnil naši duši, když jsme viděli, že v nešťastné oné schůzi jednomyslně schválen byl návrh, by počet škol byl zmenšen a v těch, kteréž zůstanou, by se učilo jako za dnů dávných toliko čtení, psaní a počítání. A jelikož i věci smutné mají v sobě něco lákavého, došla podivná tato myšlenka u mnohých oblíbená, tak že si umínili, uvést ji ve skutek. Za nedlouho budeme vidět na sta učitelů zbavených místa, jestliže příslušní školní úřadové rukou pevnou nezjednájí průchod zákonu. Pan ministr Baccelli, kterýž nyní na štěstí v Itálii spravuje veřejné školství, jest nám zárukou, že idee reakcionářské, jež se vyskytly u některých, ať již sklamaných neb nerozumných, nebudou slavit vítězství. Bylo by však zpozdilostí spoléhati se pouze na moudrost a rozhodnost vlády. Moudré přísloví dí: „Pomáhej

si a Bůh ti pomůže.“ Jest tudíž třeba, by učitelé na obecných školách se své strany neskládali rukou do klína a se nenechali překvapiti bouří, nýbrž aby se sebrali a vážně přemýšleli o povinnostech, jakéž mají jakožto vychovatelé mládeže. Jest třeba, aby si hleděli získat přízeň a lásku lidu bezúhonným, příkladným životem, stálým a věrným plněním povinností, ob-sáhlým a hojným konáním ctností (*colla pratica larga e feconda delle virtù*). Nechť se varují zápasu a bojů mezi stranami politickými, nechť si vedou vážně, nechť jsou rádcí smíru a přede vším pak nechť působí k tomu, aby škola obecná vyhovovala potřebám lidu.“ — Tak jmenovaný list liberální; a přece jest v Italii veškeré školství v rukou velkých světloňošů, jakýmiž jsou podle chvály vlastní . . bratří. Kněz tam do školy nevpáchne, aby tam snad neza-nesl tmu, a přec přiznávají i ti, kdož ještě roku lonského pro ono školství samou měli chválu, že prý není takové, jaké by mělo

být. Všecko flastrování a reformování ne-bude však platno nic, nebude-li užito onoho léku, o němž dosud ti, již mají v rukou otěže školství, nechtěli slyšet.

Přebytek lidí studovaných ve sjednocené Italii. Podle výkazu mini-sterstva spravedlnosti bylo v Italii r. 1891 všech doktorů práv 17.963; ročně prý pak opouští university 360 graduovaných práv-níků. Lékařů měla téhož roku Italie 16.501, a z universit prý jich vychází každého roku průměrně 900, ač prý by 300 úplně stačily. Ingenieury prý se stává ročně 300 techniků, ač prý by polovice úplně stačila (*Nuovo Educatore* č. 42.).

Kariéra učitelky. Paní Hodgson Burnettová, proslulá autorka „Malého Lorda“, bývala chudou vesnickou uči-telekou. První svou povídku napsala na desky starých školních sešitů, proto že neměla peněz na papír. Nyní se však páčí její roční příjmy na 20.000 liber šterlinků čili více než na 200.000 zl!

LITERATURA.

Zábavy pro mládež. Pořádá F. J. An-drlik, učitel v Ústí n. O. Nakl. Jaroslav Pospíšil. Sv. 178. Z cizí zahrady. Z franciny vzdělal Karel V. Kuttan. S obrázkem. Str. 95. Cena 30 kr.

Nevím určitě, co jest příčinou, že se objevují za poslední doby na trhu lite-rárním pro mládež překlady a opět pře-klady, ale myslím, že tím asi vinna doko-nalost formy a jak poutavý tak dobře vypravovaný děj poučný. Pořadatel i na-kladatel musí nyní dbáti, by se knížka líbila, nebo jediné tak jde na odbyt. Knížka „Z cizí zahrady“ takového odbytů zajisté se dočká. Případnější název nemohl jí býti dán. Jsou to sice povídky z franciny vzdě-lané, ale doporučí se. Většina těchto drobných povídek jest překrásná, zajímavá a poučná. Vedou nás od ctností ku ctnostem a všady vystihujeme, že jediné zbožností, poctivostí, věrností a pilností doděláme se onoho štěstí, jež člověka uspokojuje a obla-žuje. A takové knížky hodí se mládeži nejlépe. Mladistvý čtenář mimoděk osvojí si tu ono dychtění a jako zlatou nití protká jím své chtění i snažení. Dobrá kniha nezůstane beze stopy.

Prostinká kresba „Kdo se směje na-posledy, směje se nejlépe“ poučuje čte-náře, že se nemá nikomu vysmívati pro neučenost. Všickni lidé nemohou býti učeni. I neučený zná však mnohé, čeho učený nezná a to vzájemně se doplňuje a sobě prospívá. V povídce „Svědění“ jest vy-líčena veliká cena pokojného a klidného svědomí. Povídka „Strašný průvodce“ vy-pravuje o chlapci, jenž z lásky ke své chudé matce vydal se do města hledat výdělků a na zpáteční cestě pronásledován byl vlkem. Bůh však byl s ním a vzbudil mu ochránce. V povídce „Hrdinka“ obdi-vujeme se zmužilé dívce, ana nedbajíc nebezpečí vydala se do ležení vojenského, aby zpravila velitele o postavení vojska nepřátelského. Dojemná povídka „Děti Tréconerovy“ líčí věrnost lvovu a shledání se hraběte Tréconera s dětmi bratrovými. Že i pes může býti základem štěstí, do-vídáme se z povídky „Mufo“. Aby se dítky varovaly chytati ptáčky, mistrně navádí povídka „Daniel a obr“. Kterak záhy sama sebe tresce neposlušnost, dočítáme se v roz-tomilé povídce „Za dobrodružstvím“. Ten-dencí povídky „Únos“ jest útrpnost. Po-vinnosti své plniti učíme se z povídky

„Dcera kapitánova“. Obdivuhodná jest duchapřítomnost a srdnatost, o kteréž se dočítáme v povídce „Divý kejklíř“. V povídce „Otcův zástupce“ mistrně vyličena jest dětská láska, která vítězí nad úskoky licoměrníků. Pan Kuttan podal mládeži knížkou touto rozkošnou, zdravou četbu, plnou poučení a pravdy. Kéž se jen dočká hojného rozšíření.

Sv. 179. Bludnou cestou. Obrázek ze skutečnosti. Mládeži dospělejší a její přátelům napsal F. J. Andrlík. S obrázkem. Druhé, opravené vydání. Str. 179. Cena 50 kr.

Pan spisovatel podává nám tu život skutečný, jak jej viděl před svým zrakem rozvíjeti se a ukončiti. Tak věrného vyličení života lidského nečetli jsme již dávno v žádné knize pro mládež. A tato věrnost — toto plné vystižení a vykreslení napínavého děje vzatého přímo ze středu života dítek, jímž jasně a nade vši pochybnost účinně provází Václava Soukala od školy obecné školou života veřejného plnou trpkých zkoušek zaviněných toliko lehkomyšlností mladickou, řadí povídku tuto mezi nejlepší knihy obsahu mravoučného. Chtějí-li rodiče, aby dítky jejich v důvěře v Boha nepoklesly, nechť šťastnou rukou

sáhnou po knize této a jí svého miláčka obětují. Neznám jiné knihy, která by tak mocně nabádala v důvěře v Boha nepoklesati, jako právě kniha tato. Trpce zkoušený Václav i v nejpohnutlivějších dobách vždy jen po Bohu touží a od něho očekává ukončení svých strastí. Viz jen na př. str. 17. a 177. Povídka tato svědčí též, že zná p. spisovatel osud na mnoze ubohých učenníků. Vyličuje vše věrně, bez přepínání — má proto povídka tato i veliký význam pro rodiče pro jich poučení a výstrahu a hodí se tudíž i zcela vhodně do knihoven pro lid.

P. spisovatel jest upřímný a pravdivý. Vložil též do knihy, co buď sám zažil anebo viděl zkusiti; i cizí kraje věrně líčí a život lidu tamnějšího popisuje. Proto také zasluhuje kniha jeho doporučení. Vyniká nejen svojí tendencí mravoučnou, ale čtenář nabude zároveň též poučení z oboru zeměpisného. Kniha tato náleží k těm vzácným a řídkým, které nelze ani dosti doporučiti. Obsah zajímavý, napínavý a při tom zpracování v pravdě umělecké. Mluva výrazná, stručná a správná, vypravování vážné a působivé. Kéž by jen našla tolik příznivců, aby úkol svůj zcela mohla vyplniti. Karel J. Zákoucký.

Spisy redakci zaslané.

Moravan. Kalendář na obyčejný rok 1895. Ročník čtyřicátý čtvrtý. Uspořádal P. Kristin Lux, O. S. B. Vydává P. Bernard Plaček, O. S. B. V Brně 1894. Tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinské.

Ku kalendářům katolickým, jakýmiž jsou v Čechách „Meč“, „Vlastenecký Poutník“, „Svatováclavský kalendář“, z knihtiskárny Cyrillo-Methodějské, „Marianský kalendář“, „Kalendář ku počtě Pána Ježíše a Panny Marie“, „Svatá rodina“, jež vydává Msgr. Adolf Rodler, sídelní kanovník v Česk. Budějovicích, druží se přátelsky kalendář „Moravan“ z knihtiskárny benediktinů Rajhradských. — Všecky tyto kalendáře doporučujem co nejlépe.

Z dějin nepatrné české vesnice. Podává Václav Honejšek, farář u sv. Haštala v Praze, bývalý farář Kojetický. Nákla-

dem družstva „Vlast“. V Praze 1894. Cena 60 kr. — Kniha tato rozešle se zdarma zakládajícím členům ku konci října t. r., a to jen těm, kteří časopis „Vlast“ odebírají, proto že je to příloha k „Vlasti“.

Dom a škola. Vychovatelský časopis pro rodičov a učitelov. Red. Karol Salva v Ružomberku. Roč. X. čís. 9.

Růže dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Vydává a rediguje P. Augustin Kadlec, Ord. Praed. Roč. VIII. čís. 6.

Dělnické Noviny s přílohou „Hornické listy“. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. IV. č. 3. Přílohy čís. 1.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. čís. 19. s obsahem velmi zajímavým.

Časopis učitelek. Čtrnáctidenník pro učitelky, pěstounky a vychovatelky vůbec. Red. Cyrilla Pyšvejcová (čp. 472-II. v Praze.) Roč. I. čís. 18. a 19.

Náš Domov. Časopis obrázkový a zábavně poučný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 19.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 19.

Protináboženské časové frase ve světle pravém. Příspěvek k řešení nejpálčivější časové otázky. Napsal P. Jirí Freund, C. SS. R., zčeštil s povolením spisovatele Dr. Jan Nep. Sedláka. S povolením nejdůstojnějšího kníže arcibisk. Ordinariatu v Praze ze dne 2. srpna 1894. čís. 7430. V Praze 1895. Nakladem Cyrillo-Method. knihkupectví G. Francel. Cena 40 kr. — V době, kdy vládne u velkého množství lidu místo přemýšlení a zdravé soudnosti pouhá frase,

jest zajisté knížka, kteráž ty mnohé časové frase, zvláště pokud čelí proti náboženství, kryticky zkoumá a ukazuje jejich planost a nicotu, knížkou časovou a zasluhuje hojného rozšíření. Proto přejeme knížce přítomné, by se brzy dočkala vydání druhého jako německý její originál.

Modlitby při mši svaté. (Dle „Světla pravého“ od J. M. ndp. biskupa Brynychy). Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

Dědeček. Povídka. Napsal Dr. J. L. Hrdina. (Bibliotéky mládeže seš. VI. Red. Xaver Dvořák.) V Praze 1894. Naklad. Cyrillo-Methodějské knihkupectví. G. Francel. Cena 24 kr.

Konkursy.

Ve školním okrese K r á l o v é - H r a d e c k é m (pro venkov) obsadí se počátkem roku 1895 místa: 1. Učitelky při obec. škole v Plotištích s roč. služným 550 zl. — 2. Učitelů při obec. školách v Dolní Dobré Vodě a v Roudnici s roč. služným 500 zl. — 3. Podučitelky při obecné škole v Nechánicích a podučitelů při obec. školách v Dolní Dobré Vodě, v Chodovicích, Kratonohách, Libranticích, v Suché a Trotíně s roč. služným 400 zl. — Žádosti od 28. září do 6 neděl.

Ve školním okrese T u r n o v s k é m obsadí se: 1. Na měšťanské škole chlapecké v Turnově místo učitele pro odbor grammaticko-historický se služným ročních 700 zl. — 2. Na obecné škole v Doubravici místo učitele se služným ročních 500 zl. — 3. Po jednom místě podučitelským se služným ročních 400 zl. na obecných školách v Malém Dubě, ve Světlé, v Troskovicích, ve Vesci, ve Vlastibořicích a ve Volavci.

V N o v o b y d ž o v s k é m školním okrese obsadí se místo učitele při obecné škole ve Skřivaněch s ročním služným 400 zl. — Žádosti od 28. září do 6 neděl.

Na č e s k ý c h o b e c n ý c h školách v P r a z e obsadí se: 1. Místo učitelky při samostatné obecné škole pro dívky v Bubnech; 2. čtyři místa podučitelův a to dvě při obecné škole u sv. Kříže Většího a po jednom při obecné škole na Hrádku a při samostatné obecné škole pro chlapce v Bubnech; 3. čtyři místa podučitelek při školách obecných a to po jednom při Staroměstské obecné škole dívčí u sv. Haštala, u sv. Tomáše a na Vyšehradě. S místem učitelky spojeno jest služné ročních 800 zl., s místy podučitelův a podučitelek pak služné po 500 zl. ročně. — Žádosti nejdéle do 10. listopadu 1894.

V K a r l í n s k é m školním okrese obsadí se definitivně tato místa: 1. Místo katechety s ročním služným 800 zl. při měst. škole chlapecké v Brandýse n. L. — Katecheta povinen jest vyučovati náboženství katol. na škole, při které ustanoven jest, a kromě toho i na jiných školách téže školní obce až do 25 hodin týdně (exhorta počítá se však za 2 hodiny týdně). — 2. Místo katechety s ročním služným 600 zl. a osobním do pense nevpočítatelným přídavkem 200 zl. při pětitřídní obecné škole ve Vysočanech (se 4 pobočkami). — S místem tímto spojena jest povinnost vyučovati náboženství katol. na obecn. školách Vysočanských ve vyšších i nižších třídách až do nejvyššího počtu týdenních hodin, exhorty v to počítaje. — 3. Místo učitele při samostatné obecné škole chlapecké v Karlíně se služným 800 zl. ročně. — Eventuelně ob-

sadí se při obecné škole chlap. spojené se školou měšť. tamtéž místo podučitele se služ. 500 zl. ročně. — 4. Dvě místa učitelů se služným 700 zl. ročně a to po jednom při I. obec. škole chlapecké a při II. obecné škole chlapecké v Libni. — Po případě obsadí se při těchto školách též po jednom místě podučitelském se služným 400 zl. ročně. — 5. Místo učitelky při obecné škole dívčí spojené se školou měšťanskou v Libni se služným 700 zl. ročně. — 6. Místo podučitele při I. obecné škole chlapecké v Libni se služným roč. 400 zl. — 7. Místo učitelky při pětileté obecné škole dívčí v Brandýse n. L. se služným roč. 700 zl. — Po případě obsadí se při téže škole též místo podučitelky se služným 400 zl. ročně. — 8. Místo učitele při 3třídní obecné škole v Třeboraticích se služným roč. 400 zl. a osobním do pense nevpočítatelným přídatkem ročních 100 zl. — 9. Místo podučitele při pětileté obec. škole v Hloubětíně se služným 400 zl. ročně. — 10. Místo podučitele při dvojtřídní obecné škole ve Svémyslicích se služným 350 zl. ročně. — 11. Dále vypisují se na školách měšťanských v základě čl. III. odst. I. zákona ze dne 13. května 1894. č. 36. z. z., od 1. ledna 1895 nově systemisovaná místa učitelská a sice s příjmy tímto zákonem stanovenými: a) místo učitele pro odbor grammatiko-historický při měšť. škole chlapecké v Karlíně; b) místo učitelky, eventuálně učitele pro odbor přírodo-vědecký při měšť. škole dívčí v Karlíně; c) místo učitele pro odbor mathematicko-technický při měšť. škole chlap. v Libni; d) místo učitelky, eventuálně učitele pro odbor grammatiko-historický při měšť. škole dívčí v Libni; e) místo učitele pro odbor mathematicko-technický při měšť. škole chlapecké v Brandýse n. L. — Žádosti od 30. září do 6 neděl.

Ve školním okrese Sušickém obsadí se: 1. Tři místa podučitelů, a to při obecné škole chlapecké v Sušici, pak při obecných školách v Soběšicích a Velharticích, každé se služným ročním 400 zl. — 2. Místo podučitelky při obecné škole dívčí v Sušici s ročním služným 400 zl. — 3. Devět míst podučitelských při obecných školách v Bukovníku, Cimicích, Hlavňovicích, Kadešicích, Ostružně, Podmokách, Svojsicích, Žihobcích a Žichovicích s ročním služným 350 zl. — Žádosti od 7. října do 6 neděl.

Ve školním okrese Příbramském: 1. Místo řídícího učitele v Dalekých Dušníkách s ročním služným 500 zl. a funkčním přídatkem 100 zl. — Žadatelům za toto místo prokázati jest způsobilost vyučovati náboženství katolickému. — 2. Místa podučitelů v Dalekých Dušníkách, Oborách a v Dolních Hbitech. — Žádosti od 5. října do 6 neděl.

Ve smyslu zákona ze dne 13. května 1894 č. 36. z. z. čl. III. odst. 1. obsadí se definitivně: Místo učitele odboru grammatiko-historického na měšť. šk. v Mnichově Hradišti (konkurs od 29./9. do 6 neděl). — Místo učitelské na měšť. dív. šk. v Turnově pro týž odbor; místo učitelské na měšť. šk. chlap. v Turnově pro odbor přírodovědecký (od 28./9.) — Místo učitele při měšť. šk. chlap. v Hořicích; místo učitelky při měšť. dívčí škole v Hořicích (od 29./9.) — Místo učitele při měšť. šk. chlap. v Králové Městci pro odbor gram.-historický; místo učitele při měšť. šk. pro chlap. v Nymburce pro odbor mathematicko-technický; místo učitele při m. šk. v Poděbradech pro odbor gram.-historický; místo učitele při m. dív. šk. v Nymburce pro odbor mathematicko-technický; místo učitelky při m. dív. šk. v Poděbradech pro odbor mathematicko-technický (od 28./9.) — Místo učitele odboru přírodovědeckého při m. šk. chl. v Chotěboři; místo učitelky odboru gram.-historického při m. dív. šk. v Chotěboři (od 28./9.) — Místo učitelky odboru gram.-historického při m. dív. šk. v Litomyšli (od 28./9.) — Místo učitele při m. šk. chl. v Novém Bydžově; místo učitele při m. šk. chl. v Chlumci nad Cidlinou. Obě pro odbor mathematicko-technický (od 28./9.)

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. VII. Silvio Antoniano. Píše Jos. Moudrý. (Pokračování.) — Škola jako ústav vychovavací. (Pokračování.) — Světlo obrazem pravd Božích. — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budiž zasíláno předplatné; tamtéž budtež adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Methoda u vyučování náboženství.

(Nová řada)

Podává duch. prof. Frant. Horáček.

A kdyby byl Duch sv. neřídil Církve Boží, na tomto úskalí by se byla lodička Páně ztroskotala“, — těmito slovy skončili jsme první řadu článků o historickém vývoji katechese, míříce slovy těmi na období, pro pozitivní křesťanství na nejvýš nebezpečné a žalostné, na období, kdy za vlivu illuminatů po veškeré Evropě ve školách bujel domýšlivý *racionalism*! Racionalism v katechesi, toť bylo ono úskalí, o němž jsme se svrchu byli zmínili! Ale nejenom ve škole, alébrž také v kostele při kázání a křesťanských cvičeních roztahoval se *racionalism* se svou rozbrídlou mravoukou, tak že by lid dojisty byl připraven o svou katolickou víru, kdyby církevní obřady a rubriky katechismu nebyly udržovaly posvátnou tradici před úplným zapomenutím!

„Což není balzámu v Galaad a což není tam lékaře? Proč tedy není zahojena rána dcery lidu mého... Pominula žeň, dokonalo se léto a my nejsme vysvobození“¹⁾ — toto lkání proroka starozákonního možno plnou měrou obrátiti na zbědovanou katechesi druhé poloviny minulého století!

Než, Pán pokynul a vyvstali lékaři a přiložili balzám na zející rány. Velicí katecheté Gruber a Hirscher to byli, kteří třímali žezlo katechetické v první polovině našeho věku. Než, slušno po pravdě vyznati, že nebyli bez předchůdců, kteří jim připravovali cestu. Mezi těmito vynikají především:

Bernard Overberg (1754—1826), jenž zůstane povždy ne snadno dostižným vzorem *mistrovkého katechety*, ideálního učitele a neunavného duchovního pastýře! Že muži, jenž úřad katechetický cenil co nejvýše, liché sokratisování se z té duše přičilo, nikomu s podivením nebude. Overberg také neúprosnou logikou dotíral na baštu racionalismu: „Jelikož nynější katechisace“ — tak dovozoval — „v tom záleží, že dítky otazováním jsou navedeny k přemýšlení, aby samy našly to, čemu je učiti chceme, snadno lze nahlédnouti, že katechesi podobnou nemůžeme jim vštípniti ony pravdy, jichž známost čerpáme toliko ze Zjevení Božího aneb z vypravování hodnověrných svědků.“²⁾

¹⁾ Jerem. 8, 20. 22.

²⁾ Kellner: Skizzen u. Bilder etc.; srov. Benda: Der katol. Religionsunterricht i. d. Volksschule pag. 90—91.

Na normální škole a na bohoslovném ústavu v Münsteru odchoval tento výtečný muž *nové pokolení katechetů*, kteří se zápalem věnovali se studiu *psychologie a paedagogiky*, aby umění katechetické postavili na *vědeckou basis*, ve všem se řídíce dle pravidel katechetických, jak je byl jejich učitel ve svých spisech stanovil a ve svých učebnicích prakticky provedl.¹⁾ Učebnice tyto jsou:

„*Christkatholisches Religionshandbuch*“, kniha to, chovající v sobě malý i velký katechismus. Předmluva obsahuje stručný návod praktický (populární katechetiku). Osnova učebná a methodický pochod jsou *původními ideami* Overbergovými, ale *obsah* sám je naskrz *positivně církevní*! Katechismus ten je rozvržen na 4 díly: I. Kdo a jaký jest Ten, jenž mi život dal? (Jsoucnost a vlastnosti Boží.) II. K čemu dal mi Bůh život? (Cíl a konec člověka.) III. Co Bůh učinil, činí a bude činiti, aby mi dopomohl k životu věčnému? (Stvoření, vykoupení a posvěcení člověčenstva; učení o Církvi sv. závěrek činí apoštolské vyznání víry.)

IV. Co mám činiti já, abych vešel do života věčného? (O povinnostech. O desateru Božích přikázání a o přikázáních církevních. Modlitba a sv. svátosti.)

Nejvíce ale ve známost vešla jeho „*Biblická dějprava*“, v níž texty sv. písma jsou neporušeny a vůbec uvarováno se všech romantických přívěsků, jimiž obzvláště Krištof Schmid svou biblickou dějpravu nechvalně byl obohatil.

V zemích rakouských klestil dráhu reformě katechetické muž zlatého srdce a snah nejušlechtilejších! Bylť to **Jan Michael Leonhard**, narozený r. 1782. z rodičů nezáměrných. Veliká byla jeho chudoba hmotná ve studiích — v Kremži (v Dol. Rakousích) studuje humaniora, přechásto večer přišel k sousednímu kováři, aby při výhni kovářské úlohám se učil, jelikož ani na olej, ani na svíčky peněz se mu nedostávalo. Za to přehojnými hřívnami ducha i srdce obdařil ho Pán, pro které brzo po svém vysvěcení na kněze (r. 1806.) jmenován byl hlavně z podnětu šlechtetného dvorního faráře Frinta dvorním kaplanem a nedlouho na to spirituálem na vyšším bohoslovném ústavu u sv. Augustina ve Vídni. Svými spisy katechetickými (*Katechetická učebnice pro bohoslovce* a j.) obrátil na sebe pozornost císaře Františka I., jenž ho povýšil na hodnost dvorního rady a ustanovil školním zpravodajem v ministerstvu vyučování. Byv r. 1835. povolán na prestol biskupský v Sv. Hippolytě, zaměnil toto místo brzo s úřadem vojenského apoštolského vikáře a to pouze z té příčiny, že se obával, že by pro výdaje, s nimiž reprezentace biskupa spojena jest, nemohl ničeho uspořít *pro chudinu*, kteréž svůj celý život věnoval! Rozdalť veškeré své důchody chudým, zařizuje najmě dobročinné nadace školské, mezi kterými hlavně dar 76.000 zl. vyniká, které daroval na založení ústavu pro dcery mužstva c. k. vojska. A tak veliká byla jeho skromnost, že veškeré listiny darovací nikoli vlastním, nýbrž jménem „František Holdheim“ podpisoval!

Katechisté tohoto období sice rázně se opírali proti vzrůstajícímu se racionalismu, podávající žákům svým učivo naprosto *positivní*, avšak z přediava tradice sokratické nemohli se vymotati dočista: důkazem toho sám *Overberg*, jenž rozvrh svého katechismu neváhal přizpůsobiti „*čtyřem hlavním otázkám rozumného člověka*“, ačkoli katechismus sám je provanut dechem pravověrného přesvědčení! Teprve Gruber vymanil se úplně z pout šablony sokratické a přivedl zapomenutou narratio sv. Augustina znova ke cti!

¹⁾ Co se metody vyučování náboženského týká, dlužno doznati, že v tomto období vlastní *katechetika vědecká* vyvíjeti se začala.“ Benda l. c. pag. 91.

Augustin Jan Gruber narodil se r. 1765. ve Vídni a po odbytých humanitních studiích jakož i po krátkém pobytu v řádu augustianů-eremitů vstoupil do generálního semináře ve Vídni a posvěcen na kněze r. 1788. Strávil 8 roků v duchovní správě, kde brzo získal pověst důkladného a horlivého katechety, jmenován byl katechetou při c. k. normální hlavní škole u sv. Anny ve Vídni a 6 roků na to ustanoven referentem zemské správy pro školní záležitosti; r. 1815. stal se biskupem v Lublani a r. 1823. arcibiskupem v Solnohradě, kdež blahodárně působil až do své smrti r. 1835.

I jako arcibiskup konal svým alumnům přednášky katechetické, drže se při tom Augustinova nesmrtelného díla „De catechisandis rudibus“, kteréž sloužilo mu také za vzor při skládání pomůcek katechetických, mezi nimiž vynikají obzvláště: „Katechetische Vorlesungen über des heil. Augustinus Buch von der Unterweisung der Unwissenden in der Religion“, a „Theoretisch-praktisches Handbuch der Katechetik für Katholiken“, Salzburg 1834.

K praktické katechesi zaujal Gruber stanovisko následující: Na prvním stupni nemají žáčkové katechismu vůbec. Teprve v druhém roce obdrží učebnici náboženskou, jejíž hlavní odstavce souhlasí s katechismem bl. Canisia. Na tomto stupni (a také na vyšších) vykazuje forma učebná následující momenty: a) *Narratio*, která se vždy geneticky pojí ke katechesi předchozí, b) rozložení „*narrationis*“ v otázky a odpovědi k vůli lepšímu porozumění a vštípení v paměť, c) čtení příslušného místa z katechismu, d) *mravní doloha*, e) *zkouška z katechismu*.

Na jednotlivé stránky své metody poukazuje Gruber kandidáty úřadu katechetického ve zvláštních, po celé katechetice rozptýlených poučeních, (Lehrerinnerungen) která jsou provanuta duchem upřímné lásky a otcovské péče k vychovatelům mládeže; zároveň ale také svědčí o hluboké vážnosti, kterou naplněn byl Gruber vůči metodě sv. Augustina. Bezčetně mohli bychom uvést dokladů k dotvrzení téhož — avšak obmezíme se pouze na následující: V poučení, nacházejícím se ke konci 8. skicy katechetické (II. díl) čteme takto: „Moji přátelé! Z tohoto nástinu seznáváte, jak v *historickém* pojednání pokračuji, při tom bedlivě a stručnosti, rovněž tak, jak sv. Augustin ve své knize de cat. rud. ukázal. — Také nemohlo vám ujít, jaký *prospěch* kyne z dějpravného poučení ve třídě přípravné pro *soustavné* učení katechismu.“ A jinde praví: „Bez předchozího *historického* vývinu by tato místa katechismu (o životě a skutcích Pána Ježíše) zůstala nesrozumitelná a neplodná“ (str. 125).-

A tak i dogmata: o Bohočlověku, o Duchu sv., o Církvi vyvíjí pochodem historickogenetickým. (Nástiny katech. čís. 18, 19, 20.) Nákres kat. čís. 26. obsahuje: „Nejznamenitější z příběhů starého Zákona, jakožto *přechod k učení o lásce k Bohu* a o přikázáních Božích. O metodě, které se držel při učení o přikázáních církevních sám s důrazem dokládá: „Die Methode, auf die ich die Kirchengebote behandelt habe, ist, wie ihr gesehen habet, wieder ganz *historisch* und durch die *historische* Aufstellung zur heiligen Liebe hinleitend“ (pag. 144.). Posléze k nástinu katechese o sv. svátostech dokládá: „Ich habe den ganzen Unterricht *historisch* behandelt, weil die heil Sacramente ein *Factum* sind und *factisch* von Jesu eingesetzt wurden — also *historisch* dargestellt werden müssen“ (pag. 161).

Nechť nám laskavý čtenář nezazlívá, že jsme o katechetické metodě Grubrově šířeji se rozepsali: chtěli jsme tím zjednatí spravedlivou protiváhu vůči

výstředně analytické methodě, kterou někteří moderní katechisté s Schöberlem v čele urbi et orbi odporučují!

Nenapadne nám nikterak, abychom chtěli umenšovati zásluhy, které Schöberl svojí „učebnici katol. katechetiky“ sobě bez odporu získal: obsahuje jmenované dílo tak bohatou látku historickou, jako sotva kde jinde naléztí lze. Avšak s vývody theoretickými, kterých Schöberl pro svou, jedině neomylnou katechetiku rceme přímo — zneužívá, nikterak nemůžeme souhlasiti. Není Schöberl vždy objektivním — ani pokud se historické látky, ani pokud se dedukce týká. Neboť co máme říci o tom, když Schöberl o Gruberovi píše: „Hlavní zásluhu získal sobě Gruber tím, že rozhodně vystoupil proti *racionalistickým katechetům* své doby, kteří pro samého Sokrata ke Kristu se ani nedostali Gruber nevidí v katechetovi Sokrata, nébrž *vyslance Božího*, jenž Pravdy Boží sděluje! Žák musí v tyto Pravdy věriti, — ne snad proto, že se zamlouvají jeho rozumu, nébrž proto, poněvadž toho **autorita Boží** vyžaduje! *Bůh to řekl, Bůh to poručil, Bůh to tak zařídil*, — toť základ jediný, na němž zdárná katechese prospívati může! Gruber jmenuje to „*historickou methodou*“. Nezamýšlí tím ničeho jiného, než aby proti racionalistům své doby dotvrdil, že obsah křesťanského náboženství jest něco *positivního*, Bohem daného což z rozumu lidského odvozeno býti nemůže. Z toho ale ještě nevyplývá, že by všechny křesťanské pravdy, přikázání a prostředky milosti Boží z dějepravy odvozeny a v pořadu dějepisném projednávány býti měly. (Gruber toho dokázal. Pozn. spis.) A jestliže Gruber zde onde (ba, všude, jak svrchu ukázáno!) *historickou methodu* v tomto smyslu pojímá se zdá, pak zajisté přestřelil přes katechetický cíl.“

Dejme, že tomu jest tak, jak p. Schöberl tvrdí — tolik ale neupře Grubrovi nikdo, že si zůstal důsledným, háje a prováděje methodu sv. Augustina až do nejzazších konsekvencí! V jakém světle ale ukazuje se důslednost Schöberlova, jenž svrchu zmíněný posudek o Grubrovi ukončuje takto: „Grubers ausgearbeitete Katechesen sind nicht für die Oberclasse, sondern nur für die ersten drei Schuljahre bestimmt. (Co na tom? Gruber nezamýšlel nic jiného, než dílem zmíněným podati katechetickou pomůcku pro I. stupeň, tedy pro dívky od 6—9 let!) Dabei hält er sich nicht an die historische Methode, was z. B. bei den Eigenschaften Gottes gar nicht möglich ist? ¹⁾

Že Schöberl před velikým Gruberem složil zbraň, toť velmi chvalitebné — ale, lépe by bylo, kdyby se tak bylo stalo **bez ublížení očividné pravdě!** — Jinak nemůže Schöberl než pokloniti se před zásluhou, kterou Gruber sobě získal o katechesi poukázáním na **autoritu Boží**, na kterou každému učiteli náboženství odvolati se jest! Katecheta jest *vyslanec Boží* a žádný Sokrates, a *motiva credibilitatis*, o které se opírá, vrcholí v těchto zásadách: *Bůh to pravil, Bůh to nakázal, Bůh to zařídil, Bůh tomu chce a t. p.!* Že pěstováním zásady této byl podfát kořen katechetického racionalismu, tak jako nikdy před tím, leží na bíledni; tím nepochopitelnější jest nechť, kterou má Schöberl ke Grubrovi a jeho škole přes všechny proskynese, které činí ryzí víře a apoštolské horlivosti velikého Solnohradského arcibiskupa!

Příčinu toho ovšem sluší hledati v *historické methodě*, které Gruber k novému dopomohl životu a které Schöberl vypověděl boj, málo pamětliv jsa slov sv. písma: „E fructibus eorum cognoscetis eos!“

¹⁾ Schöberl „Lehrbuch der kathol. Katechetik“ pag. 245.

A který katecheta dějin znalý odvážil by se popírati, že sítě, které veliký *Gruber* zasel, přineslo blahodárné ovoce? Katechetické spisy a příklad Grubův byly pravým biblickým kvasem.

(Příště dále.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

VIII. Magnus Felix Ennodius jako vychovatel.

Sděluje K. Konrad.

(Pokračování.)

II.

Z veškeré činnosti Ennodiovy chceme nyní vytknouti zvláště jeho vychovatelské působení a zásluhy, které získal si jím nevšední měrou. Nalezneme v něm nejedno dobré zrno, jež i naší době dobře se hodí.

S otcovskou láskou ujímal se v Miláně jinochů, po nejvíce příbuzných, jichž vychování bylo mu buď svěřeno, aneb jichžto sám se ujal. Od počátku jejich studií až do jejich konce neustával povzbuzovati, naváděti a pobádati své svěřence a, třeba-li bylo, i snažně prositi a zapřisáhati je, by neochabovali v obohacování svého ducha ctnostmi a vědomostmi. Rovněž tak nepokládal si nikdy za těžko, přimlouvati se u jejich učitelů, by dali si všemožně záležeti na pečlivém vychování a vzdělání jejich. Této péče jeho doznali zejména Lupicinus, Partenius, Arator, Paterius, Eusebius a syn příbuzné Camilly, jménem neznámý. Poznáme při nich, že láskyplná péče, nebeským světlem křesťanské víry osvětlená, neméně usilovala o hojně vědecké vzdělání mladistvých duchů nežli o zdárný návod a popud k ctnostnému, ušlechtilému životu. Tato dvojí péče vine se jak červená nit ve vší vychovatelské činnosti Ennodiově a vysoko ji povznáší nad výchovu mládeže v starém, pohanském Římě, v němž otrocký παιδαγωγός vychování započínal, oplzlá divadla a cirkus je d konávaly. — Vizme nyní, kterak Ennodius tuto dvojí péči osvědčoval při svých svěřencích.

1. *Lupicinus* byl syn jeho sestry Euprepie. Když Euprepia přestěhovala se, neznámo proč, do Arelate, ostavila bratru tohoto synáčka svého na vychování v Miláně. Od toho času nedbala hrubě o svého syna, jak vidno z dopisů Ennodiových a z naléhavých výtek, jimiž domlouval sestře čím dál tím více, proč nepíše, ba ani již neodpisuje na jeho mnohé listy, jako by byla již dokonce zapomněla neb zanevřela na syna i na bratra. Když pak konečně přece odpověděla, vřele a srdečně omlouvajíc své dlouhé mlčení, zatoužilo Ennodiovo srdce bratrskou láskou po domovu v Arelate. Tehdáž napsal v dopise k sestře i ona slova, jež na počátku (I.) jsme poznali.

Však nedbala-li matka, dbal tím více strýc o vzdělání Lupicinovo. Ujišťovalť sestru: „beneficio tamen dei paterna puero nostro non denegatur instantia.“ O vzdělání jeho pak tu dokládá: „inbuendus liberalibus disciplinis limen nobilitatis ingressus est.“¹⁾ Ačkoliv tedy Lupicinus urozeného byl původu, přece dí o něm strýc, že práh šlechtictví teprve tenkrát překročil, kdy oddal se svobodným vědám.

¹⁾ Epp. I. III., 15. ap. Hartl 83. 19 ř.

Za tím účelem uvedl Ennodius Lupicina, když jej byl sám k tomu prve náležitě připravil, do školy věhlasného grammatika milánského Deuteria. I poručil mu jej dle tehdejšího zvyku veřejnou řečí, v níž celá duše a láska Ennodiova k synovci v rouše velmi květnaté mluvy se zračí. Tak asi měl by mysliti a jednat každý otec, každý ujec, uváděje jinocha na studie; neboť vzácné a obecně platné pravdy vychovatelské propovídal Ennodius při oné příležitosti. Nemůžeme zde proto nesdělit alespoň tuto řeč jeho.

„Přijmi, věhlasný muži,“ tak pravil Ennodius po úvodě, „dorost obojí rodiny ¹⁾ a se zdarem ošetřuj stéblo, bys na něm docílil bohatých klasů. Rýčem rozryj úrodnou půdu, která, je-li svazkem našeho kmenu, vydá zajisté plody, odpovídající tvé námaze. Sazeničky vlhkým lýčím navzájem sváže navykej dorůstat; žabkou zahradnickou štěpuj plod mladistvého stromku; úroda ovoce vzejde as, když dle pokynu tvého ořezá se útloučká, příliš vysoká rostlina; vždyť neprobázdí-li rolníci zoranou zemi několikrát kopáčem, udolá pšeničnou úrodu býlí a pýr. Pečlivé pěstění rozhojňuje dar Palladin a háje přehojně se bělající olivami. Jen značným přičiněním Indie plodí eben, jímž se honosí. Nedaří se kře půdy Sabejské, ruky-li nepřičiníš. Přičinlivost provedla, že křoviny vydaly obyvatelům Paesta růže, které dovede vykouzlit z trnů lidská práce jako jakési hvězdy země. Požehnaná jest vytrvalost dělníkova, kdykoli ruky přičiní k úrodné hroudě. Když role čistý výtěžek splatí rolníkům, tehda zmohutní zemdené rámě štávou přehojného zdraví. Úrodnost země vábí k zaměstnání rolnickému; půdu třeba zkypriti, aby na révě vzešel hojně dar podzimu. Nikdy nezasloužil si vína, jež v kádích se pění, kdo neořezal bující výhonky révy zakřiveným nožem a nespotřeboval na zalévání vinice více vody, než vypil vína.

Takovátě lidí přirozenost: právem lze přirovnati dítky k sazeničkám, při nichž jest třeba dbáti, do jaké půdy mají býti vsazeny podle přání, když utrženy byly péčí rodičů od matečné půdy. Potom, bedlivě vše uváživše, postupujeme svá práva učitelům. Tehda stávají se vašimi ti, kteří nám byli přírodou dáni, tehda učitel, jenž pěstí dítko, více jím vládne než vlastní jeho otec, a to nikoli neprávem; vždyť povinnosti otcovské provází slast, učitelské starost. Zrozením stáváme se svobodnými, vychovatelé činí nás svobody hodnými. Proto chválíme-li něco na někom, vaší jest to spíše zásluhou: kdyby zajisté scházelo svědectví výmluvnosti, nikdo by rod nemohl vychvalovati. Výmluvnost hlásá lesk rodiny, výmluvnost, kterou vy udílíte; dobrodiní učitelovo stává se hlasatelem slávy rodu: nevzdělaná urozenost postrádá božského daru.

Proto co možná těsně sepi bludné výhonky, neplodné odnože ořež. Teplem, jímž vše se zúrodnuje, pozvedni mladistvou půdu. Má náš jinoch, koho by dbal ze svých příbuzných, koho by následoval. Toliko pobídkami jsa puzen, přeletí, věř, ať se pustí na kteroukoli tůň vědy; tolika ostruhami svého rodu bude poháněn, neboť nenalezne v tak dlouhé řadě svých předků, leč co by ho pobízelo k vědám. Hle, před tebou stojí náš hošík, aby dal se zasvětit za šťastných auspicí, a jako žertva žádá za požehnání ustanoveného kněze. Utíká se k otcovské lásce, aby doporučila dětství jeho na prahu života jakoukoli řečí: nežádá toho slovy, ale čeho si přeje, ukazuje jeho bázeň. Jsme nuceni přispěti v potřebě hošíkově, která zračí se strachem. Slib, hochu, že staneš se hodným svých předků; mám

¹⁾ Rozuměj: otcovy a matčiny. Oba dědové Lupicinovi, Firminus a Lucerius, byli věhlasní mužové, jež Ennod. nazval „aetatis suae sidera“.

pevnou naději ve tvé zdokonalení; vždyť dobrou povahu svěřujeme výbornému učiteli. Měj v úctě základy úctyhodného kollegia; ti, jež zříš jen mírnými jiskrami ukazovati budoucí záři, vyspívají ve hvězdy latijské kurie.

Tolik postačí říci vám: mně zbývá jen stručná připomínka. Ujal jsem se tebe, když jsi osiřel, svědomitě jakožto tvůj příbuzný. Víte již, co víže mě k chlapci. Hledí-li se k příbuzenství, nemohu býti prost. lásky: je-li láska příbuzenská předsevzetí přízniva, našimi syny se stávají, kdo pozбудou ochrany svých rodičů. Jeden tedy svazek vzniká rodem, druhým víže nás povinnost. Dbej, cti-hodný učiteli, tolika rukou, jež za něho tebe prosí, a zření měj při naději hošíkově k jeho předkům i k sobě. Především učitelů chloubou jest vzdělání žákov. Cheiron proslul slovy Achilleovými: zásluha následníka učinila, že více v lásce jest sláva toho, jehož výmluvnost as sama sebou by nebyla se mohla projevit. Doporučil náš Maro své učitele tak, jak sám jest znám: a věru neproslavili se vlastními zásluhami. Náš Jeronym pokládán by byl za lepšího než Řehoř, kdyby ho nezval svým učitelem: ale jeho přednosti jest přičísti tomu, od něhož vzaly původ. Krátce jak jsem řekl, učitelova sláva výtečností žákovou k nebi dosahuje. Tím, že vytykám známé věci, nemíním vytknouti znalci zapomenutí jich. Neúkojná jsou přání naše pro ty, kterým jsme nakloněni. Boha prosím, aby provázal vaše studia svou milostí, abys učinil z těch, jež přijal jsi ode mne ke vzdělání, lidi co nejvzdělanější, a aby jich vzdělání způsobilo vám slávu, mně pak vděk.“¹⁾ (Hartl, 447—50)

Nelze pochybovati, že útlý štěp Lupicinova života, tak pečlivě pěstovaný strýcovou láskou a učitelovým věhlasem, vydal sladké ovoce hojných vědomostí a ušlechtilých ctností. Ennodius za ně na konci těchto Lupicinových studií Deuteriovi opětou řečí pochvalnou (promotio ad laudem) děkoval. Ta však že nezachovala se, neznáme výsledků těch studií zevrubně, aniž také co víme o dalším životě Lupicinově.

2. *Partenius*. Zevrubnější zprávy zachovaly se o prospěchu druhého synovce a svěřence Ennodiova, o Parteniovi. Byl synem druhé sestry Ennodiovy, jménem neznámé. V dopise k Faustovi dí o něm Ennodius pouze: „Partenius noster germanae filius.“²⁾ Že i tento jinoch byl šlechtického rodu, vysvítá z řečí Ennodiových o něm. Však z nich také seznáváme, že asi nebylo v jeho otcovském domě vše v dobré míře; neb děkoval Ennodius v jedné řeči Deuteriovi, že naučil Partenia se šťastným výsledkem, čeho má při rodičích následovati, čeho se varovati. (Dictio X. ap. Hartl pg. 457. 20.—22.) Tomuto milánskému grammatikovi svěřil Ennodius také Partenia a jiné svěřence, ježto si ho nad jiné vážil tou měrou, že pravil o něm v pochvalné básni: „Tu decus Italiae, spes tu fidissima recti“³⁾ I Partenia uvedl Ennodius k němu a doporučil jej péči jeho podobnou řečí, jako Lupicina. Když Partenius tak daleko prospěl, že mohl po prvé dobře přednáseti, měl Ennodius k mistru učiteli opět řeč, v níž o oné zmínil se takto: „Partenium quondam ad tua studia properantem, optime magister, sub oratiunculae meae insinuatione perduxisti, tunc cum liberalium disciplinarum limen intraret, tunc cum incertum esset, utrum prosapiae nitorem eruditione loqueretur: nullo enim teste nobilitatis utitur, cuius sanguinem non prodit instructio.“⁴⁾ „Uvedl jsem kdysi, předobry mistře, Partenia

¹⁾ Tuto partii jakož i níže následující verše z díla Ennodiova přeložil F. Čáda.

²⁾ Epp. I. V. ep. VIII.

³⁾ Carmin I. II. 2., 11. (ap. Hartl pg. 510.)

⁴⁾ Dictio X. „Gratiar. actio grammatico, quando Partenius bene recitavit“. L. c. pg. 456., 12—17. řř.

k tvým náukám spěchajícího, lichotivou řečí tehdáž, kdy vstoupil na práh svobodných umění a kdy bylo ještě nejisto, zda lesk urozenosti projádří také učenost; neb nemá ještě svědka šlechtictví, jehož krev (roz. urozenou) neprojevuje vzdělanost.“ Z celé řeči jde na jevo, že Ennodius obával se, by Partenius lesku své urozenosti nezastínil úhonou. Proto cítil se pohnuta děkovati učiteli opět řečí, když Partenius podal první důkaz svého vzdělání prvou dobrou přednáškou. „Uberes tibi coram multis, emendatissime hominum“ (tak pravil v ní Deuteriovi), „grates refero qui agnoscere a me Partenium institutione fecisti, tu de eius pectora scientiae sarculo paliuros et lolium submovisti: tu triticeam messem, qua propinquos pascas, eleuasti, felici in eo euentu per familiarum dissonantiam unum quod sequeretur et aliud quod fugeret, demonstrando.“ ¹⁾ „Hojné díky veřejné ti vzdávám, nejlepší muži, že jsi způsobil, bych k Parteniově se znal vzděláním. Ty jsi z jeho prsou rýčem vědy odstranil trní a jilek; ty's vypěstil pšeničnou žeň na výživu příbuzných, ukázav mu pro neshodu rodin šťastným výsledkem, čeho má následovati, a čeho utíkati!“ A narážej na tuto neshodu či nesrovnalost rodinnou, blíže neznámou, doložil ku chvále mistra Deuteria níže: „plus in te laudandum est, quia discipulus tuus scit prosapiem uitare, quam quod prosapiem certat imitari.“ (Řř. 26.—4. l. c.) Více prý chvály hoden za to, že naučil svého učeně varovati se toho, co jevílo se v jeho rodině nešlechtného, nežli že usilovně následuje, co v ní jest ušlechtilého.

Po skončených studiích u grammatika Deuteria uvedl Ennodius Partenia na vyšší vzdělání do věčného města listy, jimiž doporučoval jej přízni a pomoci nejvznešenějších osob na čas jeho studií v Římě. Příčinu toho sám vyjádřil v dopise k římskému praefektu Faustovi: „Solida est spes adolescentium, quam magnorum cultura prosequitur: si cessat curatio, ubertas tritici transit in lolium.“ Čtvero listů takových napsal a ve všech znamenáme stejně vřelou péči Ennodiovu, by synovci pobyt v cizině co nejvíce usnadnil a příjemným učinil, ale aby ho též uchránil vši nákazy a prostopášnosti. Proto psal vznešenému Faustovi: „Ozdoby řečnictví nepílí leč mravně zvedení lidé. Těmito ostny puzen spěchá Partenius, syn naší sestry, do Říma, kdež jest přirozené středisko vzdělanosti. I slíbil jsem mu otcovskou podporu Vaší Vznešenosti. Vaší Vysokosti vzdává se skrze prosícího čest, vzýváme-li prosbami za to, co sám zvyk dává, jako by kdo domnívati se mohl, že slunce východu, toku řeky vyprosí.“ ²⁾ Tak psal, nikoliv by lichotil Faustovi, nébrž poněvadž tento římský praefekt obecně slyšel věhlasem nejslechetnějšího a nejučenějšího muže. Proto jej Ennodius vždy s největší úctou oslovuje „domine mi“, ač byl s ním blízko spřízněn. — Druhým listem doporučil Ennodius svého svěřence samému papeži Symmachovi. Toho prosil, by na tomto jinochu odplatil zásluhu, kterou si Ennodius kdysi získal o Symmachu ³⁾ „habetis obsidem, in quo dilucide meritorum apud uos meorum qualitas innotescat.“ (Epp. I. V. ep. 10. ap. H. 134.) — Dávnému a nejvzácnějšímu příteli svému, Luminosovi, pak psal, že jeho příklady zajisté mocně povzbuzen bude k ctnostem, více nežli slovy. „(Partenio) ad uenerabiles disciplinas Romam petenti pro ferratis calcaribus sufficit uos uidere, si ab humanitate non discrepat, sublimitatem tuam

¹⁾ L. c. 457., 16—22. řř.

²⁾ Epp. I. V. ep. 9. ap. Hartl pg. 133.

³⁾ Jaká to asi byla zásluha, znamenáme z dopisu Ennodiova k Luminosovi, příteli jeho (uir sublimissimus). (Epp. I. III. ep. 10. Har. 78.) Ostatně jsme shora již poznali, jak důrazně hájil papeže Symmachu proti jeho odpůrcům.

gerens ante oculos rebus ad uirtutem potius quam monitis excitatur, magistra laboris est laudis ambitio," atd. (L. c. pg. 135.) Podobně doporučil Ennodius svého svěřence i mladšímu, jinak neznámému Faustovi.¹⁾

Málo bylo zajisté jinochů, kterým dopráno těšiti se z tak mocné přízně, péče a podpory při vyšších studiích, bohatých osvětou, ale i nebezpečím života. Však brzy se objevilo, že našemu Parteniovi bylo této péče velmi třeba. Ačkoliv Ennodius tak otcovsky o jeho bezpečí se postaral, ačkoliv jej tak mocnou ochranou nejvzácnějších přátel jako hradem opatřil, přece uchýlil se Partenius z cesty ctnosti, nedbaje sebe větší péče Ennodiovy o jeho ušlechtilé vzdělání. Proto nařikal Ennodius praefectu Faustovi: „... nunc per absentiam uestram uenerandae solutus lege formidinis molitur obscena: aetas illa peccatis amicitior multos reperit ad errata ductores“²⁾ Viděti z toho, že velká úcta k Faustovi držela Partenia na cestě ctnosti; však když opustiti bylo prefektu Řím, dal svěsti se zlými druhy. A to takovou až měrou, že jej otec jeho již oplakával za ztraceného, „inplorat fidei propositi mei pater“, psal proto Ennodius Faustovi, „et incolumen filium loco deflet extincti.“ Proto nad jiné volal mocného Fausta na pomoc: „uos medicam manum, uos opem praestate consuetam, ne uitiorum profetus uniuersa in eo, quae boni aliquid potuerunt ferre, succidat.“ Atd. (L. c. 197.)

Hrozný jest vliv zlých tovaryšův a příkladů, a nade vše třeba jest jinochům nakažlivého ovzduší jejich varovati se. Proto i Ennodius psal, prosil, zapřisáhal synovce, by odvrátil se od nich. Ale marně. Partenius mlčel jako hrob, otcovskému příteli ni slova neodepsal, jeho dopisů a výstrah nedbal. Konečně ostrým dopisem jeho jat odpověděl, ale tak, že hněvivě a spurně žádal za prominutí. Tím hůře pochodil! „Aut forte putas,“ odepsal mu s otcovskou přísností a spravedlivým hněvem, „quod me puerilis ira sollicitet aut ulla necessitas maturum expugnare possit affectum? numquid genitori natorum non grata sunt uerbera? deum precor, ut a te quod detestor excludat: ego tamen nunquam, si credis, deseram monitoris officium.“³⁾ Přísně odsoudil pak ono chlapecké jednání Parteniovo a pohrozil mu i trestem ještě v druhém dopise, řka: „Kdybych tě nemiloval na smrt, ... mohl bych pohnouti se bolem pro urážky, buď že chlapecky se hněváš, neb zpupně prosíš; neb nenacházím, co by pyšnějšího bylo nad líčenou pokoru. Moc od Boha mi přidělená nebude toho trpěti, bys odstoupil od tohoto řádu. Upustí od tebe naše rozhorlenost, ježto tvé přestupky nebude již trestati tajený a zadržný hněv, nýbrž rány“ (uerbera). I doložil Ennodius, že Partenius může bolesti, jimižto zranil srdce jeho, jediné tím zaceliti, ušlechtí-li a povznese-li se vědou až na vrch svobodného umění. Jinak nechť odpuštění na něm nevymáhá. Na konec přál mu na Bohu zdraví a naděje, kterou dal, by nesklamal.⁴⁾

Tak důrazné vypálení rány pomohlo. Z pozdějšího dopisu Ennodiova seznáváme, že Partenius obrátil a strýcovy naděje nesklamal. Dokázal mu to první řečí, kterou složiv mu poslal Ennodius se z ní potěšil. „Deo auspice dilectionis tuae primordia conualescant,“ odpověděl mu. „S Boží pomocí počátky tvé lásky se rozmáhají. Provázejž naše přání Ten, skrze nějž nabývají studia sil. Dokázal jsi světlem svého spisu, že jsi se již spřátelil s městem svobodných umění.“ Nechválil sice celou práci jeho, ale přece doložil, že slibuje do budoucnosti mnoho.

¹⁾ Epp. I. V. ep. 12.

²⁾ Epp. I. VII. ep. 30.

³⁾ Epp. I. VII. ep. 31. (H. 197 – 8.)

⁴⁾ Epp. I. VI. ep. 1. (H. 148 – 9.)

I povzbudil jej k neunavné práci nové a vyzýval, by střežil se z povinné úcty k jeho napomenutím jako číše jedu těch, kteří jej svou společností poskvřňují, aby za Boží pomoci dostál i toužebnému očekávání svých rodičů.¹⁾

S jakým zdarem setkala se konečně tato otcovská péče Ennodiova, nedovídáme se sice z listů jeho; však zdá se, jak domnívá se Sirmond,²⁾ že byl to týž Partenius, jenž pak stal se „magister officiorum“ a patriciem, tedy k vysokým hodnostem v říši dospěl. Jemu věnoval jiný svěřenec Ennodiův, básník Arator, elegický úvod své velké básně „actus apostolorum.“

(Ostatek příště.)

DROBNOSTI.

Správní rada „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“, jehož protektorem jest Jeho Eminence nejdůstojnější pan kardinál kníže arcibiskup hrabě ze Schönbornů, konala schůzi dne 10. října v čítárně „katolické besedy“ v domě záložny Svato-Václavské za přítomnosti 10 členů správní rady a tří důvěrníků Bratří. Pan předseda Jeho Magnificence prof. Dr. Fr. Xav. Kryštof zahájil schůzi o 5. hodině odpoledne. Po přečtení a schválení protokolu ze schůze minulé podána byla nejprve zpráva o nových členech a o stavu spolkového jmění. Po té bylo rokováno o tom, jak by bylo lze získati pro spolek větší zájem širších kruhů a usneseno, požádat nejdůstojnější ordinariáty české, by ráčily spolek v listech ordinariátních doporučiti, dále: podávati časté zprávy do novin a mimo to vydati zvláštní provolání, v němž by se vytkl jasně účel spolku a se prohlásilo, by zkoušení učitelé čeští, kteří by snad měli chuť státi se členy kongregace školních bratří, (kteří mají nyní 16 českých mladých sil), vstoupili se spolkem naším ve vyjednávání. Po té podával pan předseda zprávu o podniknutých krocích za příčinou konstitování se pomocného komitétu damského a dána v této příčině panu předsedovi plná moc. Dále rokováno o tom, jak by bylo lze zřídit co možná nejdříve v Praze nebo v některém pražském předměstí českou školu Bratří. Na konec programu položena porada o uspořádání veřejné schůze ve prospěch spolku nebyla ukončena a jest odkázána do schůze příští.

Ku „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“ přistoupili

za členy podporující: Vsdp. Josef Meloun, k. a. vikář bystrický (1 zl. 20 kr.) vsdp. Filip Burgerstein, děkan v Benešově (1 zl. 20 kr.); dp. Frant. Vaněček, farář ve Václavících (1 zl. 20 kr.); vlp. Jan Konečný, kooperátor v Benešově (1 zl. 20 kr.); vlp. Karel Štella, kaplan v Benešově (1 zl. 20 kr.); dp. Josef Zelenka, farář v Nechvalicích (1 zl. 20 kr.); dp. Josef Prášek, kněz deficient v Garsu, v Dolních Rakousích (3 zl.); sl. Alba Fortýnova, učitelka v Klecanech (1 zl. 20 kr.); vldp. Antonín Lór, řiditel kníž. arcib. konviktu v Příbrami (2 zl.); dp. Alois Kolář, farář ve Vepřku (1 zl. 20 kr.); dp. František Frolík, farář na Vodolce (1 zl. 20 kr.); dp. František Hrachovec, farář v Nelahozevsi (1 zl. 20 kr.); dp. Josef Jílek, duchovní správce v ústavu pro choromyslné v Hořeních Beřkovicích (1 zl. 20 kr.); dp. Tomáš Coufal, farář ve Veltrusích (2 zl.). — O další přihlášky nových členů prosí a příspěvky přijímá tajemník spolku Frant. Pohunek, kaplan u sv. Štěpána v Praze 568-II.

Subvence evanj. školám v Čechách. Zemský výbor povolil následující subvence evanjelickým školám augšburského a helvetského vyznání, a sice: A. Českým školám: Soběhrad helv. vyzn. (okr. Benešov u Prahy) 400 zl., Nová Lysá helv. vyzn. (okr. Mladá Boleslav) 700 zl., Kšely augšb. vyzn. (okr. Český Brod) 180 zl., Humpolec augšb. vyzn. 750 zl., Horní Krupá helv. vyzn. (okr. Český Brod) 209 zl., Krakovany helv. vyzn. (okr. Nový Bydžov) 100 zl., Bohňany helv. vyzn. (okr. Čáslav) 600 zl., Bousov helv. vyzn. (okr. Čáslav) 300 zl., Čáslav helv. vyzn. 400 zl., Opatovice augšb. vyzn. (okr. Čáslav) 460 zl.,

¹⁾ Viz Epp. I. VI. ep. 23. (H. 162.)

²⁾ Jac. Sirmond, S. J. edit. a. 1611.: „M. Felicis Ennodii, episcopi Ticinensis opera“. (Parisii.)

Semteš helv. vyzn. (okr. Čáslav) 1000 zl., Semonice helv. vyzn. (okr. Dvůr Králové) 150 zl., Černilov augšb. vyzn. (okr. Hradec Králové) 150 zl., Černilov helv. vyzn. (okr. Hradec Králové) 500 zl., Velká Bělč helv. vyzn. (okr. Hradec Králové) 160 zl., Sáza helv. vyzn. (okr. Chotěboř) 200 zl., Sobinov augšb. vyzn. (okr. Chotěboř) 400 zl., Krucemburk augšb. vyzn. (okr. Chotěboř) 300 zl., Dvakačovice helv. vyzn. (okres Chrudim) 200 zl., Hradiště helv. vyzn. (okr. Chrudim) 300 zl., Křížlice augšb. vyzn. (okr. Jilemnice) 480 zl., Voltýřov helv. vyzn. (okr. Jilemnice) 249 zl., Libenice helv. vyzn. (okr. Kolín) 270 zl., Velím helv. vyzn. (okr. Kolín) 400 zl., Červená Voda helv. vyzn. (okr. Lanškroun) 650 zl., Libiš helv. vyzn. (okr. Mělník) 250 zl., Nebužely helv. vyzn. (okr. Mělník) 220 zl., Vtelno helv. vyzn. (okres Mělník) 360 zl., Vysoká helv. vyzn. (okr. Mělník) 600 zl., Bohuslavice augšb. vyzn. (okr. Nové Město n. M.) 240 zl., Bolehošť helv. vyzn. (okr. Nové Město n. M.) 240 zl., Klášter helv. vyzn. (okr. Nové Město n. M.) 500 zl., Proseč helv. vyzn. (okr. Vys. Mýto) 700 zl., Chvaletice helv. vyzn. (okr. Pardubice) 650 zl., Trnávka augšb. vyzn. (okr. Pardubice) 200 zl., Moraveč helv. vyzn. (okr. Pelhřimov) 500 zl., Strměch helv. vyzn. (okr. Pelhřimov) 450 zl., Bobnice helv. vyzn. (okr. Poděbrady) 200 zl., Bošín helv. vyzn. (okr. Poděbrady) 400 zl., Chleby helv. vyzn. (okr. Poděbrady) 280 zl., Písková Lhota helv. vyzn. (okr. Poděbrady) 220 zl., Libice helv. vyzn. (okr. Poděbrady) 130 zl., Netřebice helv. vyzn. (okr. Poděbrady) 340 zl., Předhradí helv. vyzn. (okr. Poděbrady) 350 zl., Semice helv. vyzn. (okr. Poděbrady) 220 zl., Velenice helv. vyzn. (okr. Poděbrady) 260 zl., Krabčice helv. vyzn. (okr. Roudnice) 800 zl., Lečice helv. vyzn. (okr. Roudnice) 410 zl., Lipkovice helv. vyzn. (okr. Roudnice) 180 zl. — B. Německým školám: Ústí nad Labem augšb. vyzn. 300 zl., Cheb augšb. vyzn. 100 zl., Fleissen augšb. vyzn. (okr. Cheb) 650 zl., Jablonec nad Nisou augšb. vyzn. 60 zl., Habry augšb. vyzn. (okr. Litoměřice) 200 zl., Rumburk augšb. vyzn. 100 zl., Teplice augšb. vyzn. 200 zl., Podmoklí augšb. vyzn. 200 zl. (Evanj. Církevník.)

Mladí samovrahové. Na Král. Vinohradech oběsil se dne 15. října 11letý syn porodní báby Fabianové. — V Hrobech u Teplic vrhl se neznámý asi 14letý hoch, jenž před příjezdem vlaku vyskočil náhle

z houští, kdež byl ukryt, pod kola příjžděcího vlaku, kterýž mu v okamžiku odrízl hlavu od těla.

Naše mládež. Před školou v Tato-
bytech postavil se minulé neděle žák čtvrté třídy, J. Roštejnský s dýmkou v ústech. Když napomenut byl od p. učitele, odvětil drze, že kouří za své peníze a poroučet na ulici si nedá; to rozhněvalo mravokárce i přistoupil blíže, ale žák s dýmkou postavil se na odpor, křiče: Sáhnete na mne, tak vás povedou ihned četníci k Lomnici (do vězení). — „Čech“ 24./9.

Soud o škole beznáboženské. Že události doby novější již samy sebou k vážnějšímu nutí přemýšlení, toho dokladem jsou i novější projevy o účincích školy beznáboženské v republice Francouzské pocházející od mužů, kteří nikdy nebyli přáteli školy konfessionální. Jules Simon na př. byl vždycky horlivým fedrovatelem a zastáncem školy beznáboženské; nyní však přišel k jinému náhledu, jak svědčí článek, kterýž uveřejnil v časopise „Figaro“. Článek má nápis „La réforme scolaire“ a zní následovně: „Žádný národ nemůže ujítitrestu, vypuzuje-li poléta myšlénku na Boha ze svého školního vyučování. Víme sice, že vláda náboženství nevyhubila, ale vyloučila je ze školy, odstrčila, ukryla. Nejdříve vyhnala ze škol řeholníky, pak vyhnala kněze a konečně odstranila ze škol i náboženské knihy. Nalezený v pultě katechismus platil za důkaz proti učiteli. Kříže, jež zdobily světnice školní byly prohlášeny za nepotřebné školní nářadí a byly na vozech odvezeny pryč. Též ze síní soudních a podobně i z nemocnic byly kříže odstraněny. Jistí městští radové (v Paříži) považovali to za svou povinnost, prohlížeti školní knihovny a odstraňovati z nich knihy, v nichž bylo obsaženo jméno Boží. Pak-li navrhl některý člen sněmovny, jehož svědomí se hnulo, aby na první místo programu pro počátečné vyučování postavena byla láska k Bohu a láska k vlasti, tu naň bývalo pokřikováno: „K jakému Bohu?“ To pak mělo znamenati: Není žádného Boha! a nebo aspoň: Není žádného Boha, jehož by se děti měly učit znát. U prostřed tohoto boje, který jeden ministr nazval bojem velikým, vešlo ve zvyk rčení: „Ni Dieu, ni maître,“ nechceme Boha ani pána, rčení, kteréž mohlo poučiti duchy o následcích toho, co bylo podnikáno. I tenkrát bylo uznáváno, že vyučování bez vychovává i nemá žádné ceny; ale čím pak

jest vychovávání bez Boha? Já stavím rozhodně kněze na stranu učitele a matky, ne jako bych chtěl mít snad nějaké státní náboženství nebo vládu církve... já žádám pouze pro náboženství úctu a volnost; já žádám pro víru v Boha pouze právo občanské. Každý nechť smí Boha vzývatí volně podle víry otců svých. Já aspoň nemohu zapomenouti, že Francie právě v dobách oněch, kdy proti všem církvím veden byl zvláště prudký boj, v čelo svých zákonů postavila jméno Boží. Jelikož se jedná nyní o to, by duch Francie opět byl oživen, nebudiž proto zapomínáno na důležitou sílu vychovatelskou. Vedle rodiny, kteráž jest zvláště pramenem všech velkých citů, jsou ještě síly dvě, jež Cousin a Thiers nazvali sestrami nesmrtelnými: „Náboženství a filosofie.“ Vychování národa musí se opírat o autoritu. Sama příroda určila muže k tomu, by diskutoval, dítě pak aby věřilo. — Zdělati zákon o vychování jest mnohem těžší nežli zdělati zákon o tisku. Protináboženské nauky, kteréž nyní ve Francii pozbývají půdy, bývají ještě vášnivě hájeny lidmi, kteří se považují za pokročilé, kteří jsou však přece jenom zpátečníky. V tom věru není žádná příčina, proč bychom nesměli proti všeho druhu nihilistům a anarchistům postavití hráze takové, jež by těmto nebylo možno přeskochiti. Velká většina oněch nešťastníků, jichž se za příčinou posledních atentátů zmocnila ruka spravedlnosti, jsou mladí lidé, kteří byli vychováni v době, kdy byl obraz Boží všude zastřen. Tim jest dáno hrozné naučení; kéž by mu bylo porozuměno! Vychování dělá člověka a člověk národ.“ — Uvedená slova Jules Simonova jsou novým dokladem pravdivosti přísloví, že člověk v neštěstí učí se hledat Boha.

Počet čekatelů učitelství. Dle úřední zprávy bylo v školním roce 1893/4 v ústavech pro vzdělání učitelů v Předlitavsku 6.247 žáků, o 343 více nežli v roce předešlém; v ústavech pak pro vzdělání učitelek bylo téhož roku 2775 žákyň, o 61 více nežli v roce předešlém. Abiturientů bylo na ústavech mužských 1475, na ústavech ženských 715. Českých chovanců na ústavech těch bylo 1644 mužských a 402 ženských.

Židovské školy v Prusku. Dle úřední statistiky bylo v Prusku dne 25. května 1891, — 30 386 židovských dětí školou povinných. Pro tyto děti bylo státně ustanovených 336 židovských učitelů a 58 židovských učitelek. Židovských škol bylo

244 se 307 třídami a 9.519 žáky. Škol židovských bylo: v západním Prusku 21, v Berlíně 4, v Poznaňsku 87, ve Slezsku 26, Šlesvik-Holštýně 6, v Hannoversku 52, ve Westfalsku 23, v Hessensko-Nassavsku 82, v provinciích rýnských 32. 10.853 židovských dětí navštěvovalo školy evangelické, 4.327 školy katolické a 5.704 školy simultánní; na školách posledních působilo 31 učitelů židovských. 3.491 židovských dětí navštěvovalo školy soukromé, ve kterých působilo 125 židovských učitelů a 15 učitelek. — Jak z číslic těchto viděti, hledí židé zachovati pro svoje děti školy konfessní, což jest chvála hodno; kde však jde o konfessní školy křesťanské, zvláště katolické, tam stojí tisk židovský vždycky a všude v prvních řadách nepřátelských, útoče na školy konfessionální a vychvaluje školy bezkonfessní.

Školní prach. Ve společnosti přírodopysků přednášel Meyrich z Lipska o zkouškách ze školským prachem, kterýž prý zkoumal po několik neděl. Vážením prý zjistil, že se od jednoho metení k druhému usadí ve školské síni za suchého počasí 200 gr., za deštivého 300—400 gr. prachu, bývá-li ve školní světnici, jejíž plocha obnáší 60 m², 40—45 žáků. Dále prý zkoumal, mnoho-li mikroorganismů jest v tomto školním prachu a přišel prý k výsledku, že jest v jednom gr. školského prachu těchto organismů, 500.000 až 1.800.000; v nejjemnějším prachu, který se dlouho ve vzduchu vznáší a který zachycoval na zvláštní plotny, jest prý těchto organismů v jediném gr. 4.000.000. Organismy tyto působí prý ve škole sálé nebezpečí možné nákazy, proti nemuž prý jest lékem nejlepším každodenní metení.

Kde vězí vina? V jisté obecné škole v Berlíně řekl učitel žákovi: „Z tebe nebude do smrti nic.“ Po škole odebral se dotčený žák ku kanálu, svlékl kabát, odložil tašku, skočil do vody a utopil se. Jistý list liberální k tomu podotýká: „Slovo tvrdé brzy vyslovíš, ale nazpátek je nedostaneš, kdybys je honil, jsa pojat lítostí, na rychlém koni; a dále ještě dí: Mějte důvěru v dítě, nebo pozbude důvěry v sebe a je ztraceno. — Jest ovšem pravda, že učitel nemá užívati tvrdých slov a že nemá dětem odnímati naději, spíše naopak, že se má všemožně přičiňovati, by i v dítěti nejslabším, při němž pozoruje jen trochu dobré vůle, vzbudil naději, že mu bude možno lépe prospívati. Toho však také neupřekdo, že jest to úkaz velice smutný, když

dítě nesnese tvrdšího slova a pro pouhé slovo sobě zoufá. My měli příležitost poznati školu vyšší nežli obecnou, kdež bylo slýchat a to dosti často: „Z Vás nic nebude“ a přec se ani jediný ze žáků oné školy nedopustil zoufalství, a nejeden z těch, jimž bylo řečeno v přenáhlenosti, že z nich

„nic nebude“, domohl se později čestnějšího postavení a vynikl více, nežli mnohý z těch, na něž se skládaly velké naděje. Ovšem, tenkrát měli žáci i studenti silnější nervy, nebyli tak rozmazleni a dovedli také houževnatěji zápasit s mnohými překážkami, než mladí lidé za dnů našich.

Spisy redakci zaslané.

Boj proti klerikalismu. Drobná perspektiva moderní společnosti. Přednesl v politickém klubu katolických dělníků pro Čechy Rudolf Vrba. Cena 40 kr. = 80 hal. — Obsah: 1. Vlč v pohádce. — 2. Dělnictvo proti klerikalismu. — 3. Svobodomyšlní proti klerikalismu. — 4. Tak zvaní realisté proti kněžstvu. — 5. Kněžské bezženství. — 6. Lidovci na Moravě. — 7. Moderní škola proti kněžstvu. — 8. Bohatství duchovenstva a bohatství moderních kapitalistů. — 9. O sociální úloze duchovenstva. — Doslov. — O snahách našeho dělnictva. — Resoluce sjezdu katolického. — V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Franc), v Praze Sirková ulice, dům Městské spořitelny. — Doporučujeme vřele.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Red. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Roč. I. seš. XII.; ročníku II. seš. I. Oba sešity vynikají bohatým, zdařilým obsahem a seš. I. nového ročníku je sázen písmem zcela novým a má též novou, velmi úhlednou obálku, tak že se již svou zevnější úpravou velmi zamlouvá. Doporučujeme opětně co nejlépe.

Naš Domov. Časopis obrázkový a zábavně poučný pro lid. Red. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 20.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vydává Václav Špaček. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba.) Roč. IV. čís. 2. s pěknými obrázky a zdařilým obsahem.

Časopis učitelů. Čtrnáctidenník pro učitelky a vychovatelky vůbec. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 20.

Methodické výklady z oboru přírodopisného, přírodopysného, technologického a hospodářského. Dílu V. svazek II. Sestavili Jan Dolenský a Bohumír

Patera. Nakladatelé: Nakladatelství Rohlíček a Sievers knihtiskárna. V Praze r. 1894. Cena 2 zl.

Jako jsme doporučili I. svazek těchto „Methodických výkladů“, tak doporučujeme i tento svazek II., jenž tvoří svazek XIX. „Bibliotéky učitelské“; poslouží zajisté pro svou důkladnost, přehlednost a praktičnost všem učitelům, jimž jest vykládati články čítanek, k nimž se tyto methodické výklady nesou. Jsou pak to hlavně 5. díl čítanky pětidílné a 3. čítanky trojdílné.

Rozbor mluvnický. Úvaha o jeho podstatě a vzdělávacích účelích s poznámkami theoretickými a methodickými i ukázkami rozebraných vět. (Bibliotéky učitelké svaz. XVIII.) Sestavil Karel Vorovka. Nakladatelé: Nakladatelství Rohlíček a Sievers knihtiskárna. V Praze 1894. Cena 40 kr. Pilný a zkušený paedagog podává tu knížku malého sice rozsahu, ale obsahu velmi pečlivě zpracovaného, kteráž dojde jistě v kruzích učitelských téhož uznání, jakéhož se dostalo jeho „Speciální methodice vyučování jazyku mateřskému“.

Zlaté listky. Dárek věnovaný útlověkým dítkám do „Zlaté knihy“ čili „Dědictví sv. Ludmily“ zapsaným. Společně František Pech, biskupský vikář a děkan v Písku a Edvard Mérgl. Čís. XXXI. Se šesti obrázky. — V Písku 1894.

Zlaté klasy. Dárek věnovaný dospělejším dívkám do „Zlaté knihy“ čili „Dědictví sv. Ludmily“ zapsaným. Společně Jan Vačlena. Čís. XXXI. S titulním obrázkem. V Písku 1894. Za vklad 3 zl. stává se dítko údem „Dědictví sv. Ludmily“ a dostává podle přání buď Zlaté listky neb Zlaté klasy až do uplynulého 20. roku. Vklad se může složit hned po křtu dítky.

Sbírka historických příkladův z dějin slovanských zvláště pak českých. Kazate-

lům, katechetům, učitelům, vychovatelům, vzdělaným Čechům vůbec sebral a upravil Jan Nep. Černohouz, osobní děkan v Hostivaři. V Praze. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Francel. 1895. Seš. 1. Cena 36 kr. Vychází ve lhůtách měsíčních. — Vítáme s radostí novou tuto sbírku příkladů velmi prakticky uspořádanou, nebo pakli co dovede kázání oživit, upoutat pozornost a zároveň přispět ku snadnějšímu zapamatování si věci, o níž byla řeč, jest to zajisté dobře volený příklad. Vedle příkladů z Písma sv. jsou pak to zvlášť příklady z dějin domácích a dále i příklady z dějin národů slovanských vůbec, jichž může a má kazatel užívat, kdykoli se k tomu naskytne příležitost; nebo tyto příklady uváděné v kázání bývají posluchačům obzvlášť milé. — Přejeme tudíž uvedené sbírce hojného zdaru a

promluvíme o ní šířeji, až bude vydáno několik sešitů.

Podléšky. Knížka s poučením a veršiky pro větší i malé dětičky. Napsala L. Grossmannová-Brodská. Ilustroval K. L. Thuma. (První obrázkové knihovny pro českou mládež roč. V. čís. 21.)

Dom in svet. Illustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe Roč. VII. seš. 20.

Obzor. Red. VI. Šťastný v Brně. Roč. XVII. čís. 19.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. IV. čís. 4. s následujícím obsahem: Duch jest, který obživuje. Báseň od Fr. Místeckého. Píseň práce. Hymna katol. dělnictva československého. — Na slova VI. Šťastného složil J. C. Sychra. Dělnické výbory v továrnách. Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. Dopisy.

Konkursy.

V R y c h n o v s k é m školním okrese obsadí se: **1.** Místo katechety při měšťanské škole dívčí v Rychnově s ročním služným 800 zl. a s povinností vyučovati náboženství katolickému i na obecné škole v Rychnově až do nejvyššího zákonem ustanoveného počtu týdenních hodin. — **2.** Místo/řídícího učitele při obecné dvoutřídní škole v Malé Lhotě s ročním služným dle IV. třídy. — Uchazečům o toto místo třeba se prokázati způsobilostí vyučovati náboženství katolickému. — Žádosti od 11. října.

Ve školním okrese C h r u d i m s k é m obsadí se: **1.** Místo učitele I. odboru při měšťanské chlapecké škole v Hlinsku se služným ročních 700 zl. — **2.** Místo učitelky III. odboru při měšťanské dívčí škole v Chrudimi se služným ročních 800 zl. — **3.** Dvě místa podučitelů při II. obecné chlapecké škole v Chrudimi se služným ročních 500 zl. — **4.** Místo podučitele v Ranné (4 tř. šk. — V. tř. pl.) a v Licibořicích (3. tř. šk. — V. tř. pl.) — Žádosti od 3. října.

Ve školním okrese B u d ě j o v i c k é m obsadí se: **1.** Místo řídícího učitele při obecné škole v Plavě se služným dle IV. třídy platů učitelských. Žadatel musí prokázati způsobilost k vyučování katolickému. — **2.** Místa podučitelská na dvoutřídních obecných školách v Purkarcí, v Plavě, Todni a Ostrolov, Újezdě, každé se služným dle IV. třídy platů učitelských. — Žádosti od 3. října.

Ve školním okrese H o ř o v i c k é m obsadí se 1. dnem měs. ledna r. 1895. počínaje definitivně: **1.** Místo učitele odboru mathematicko-technického při měšťanské škole chlapecké v Berouně s ročním služným 700 zl. — Vypsání konkursu na toto místo děje se za tím účelem, aby obsazeno bylo místo učitele školy měšťanské, na základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. m. května r. 1894. č. 36 z. z., nově zřízené a příjmy podle nového zákona nadané. — Mimo to obsadí se: **2.** Místo správce školy při jednotřídní obecné škole v Jablečné s ročním služným 400 zl., funkčním přídatkem 50 zl. a naturálním bytém. — Žadatelům bude prokázati způsobilost k vyučování katolickému náboženství. — **3.** Místa učitelů při obecných školách v Dobříně a v Jincích s ročním služným po 500 zl. — **4.** Místa učitelek při obecných školách v Cerhovicích a v Podčáplech s ročním služným po 500 zl. — **5.** Místo podučitelky při obecné škole dívčí v Berouně s ročním služným 400 zl. — **6.** Místa podučitelů při obecných školách ve Velké Vísce a ve Vosově s ročním služným po 400 zl. — **7.** Místa

podučitelů s ročním služným po 350 zl. v Hůrkách, v Chodouni, ve Sv. Janě pod Skalou, v Lohovicích Velkých, v Olešné, ve Svinařích, v Šebešicích, v Újezdě Prašném, v Újezdě Vysokém, ve Vráži a ve Zvíkovci. — Žádosti od 14. října.

Ve školním okresu Vinohradském obsadí se: 1. místo učitele na obecné škole v Jílovém s ročním služným 600 zl.; 2. místo učitelky při obecné škole dívčí v 3. obvodu na Král. Vinohradech se služným 800 zl.; 3. místo katechety při chlapecké obecné škole ve Vršovcích se služným 700 zl. a s přídavkem 100 zl.; 4. místo podučitele při III. chlapecké škole na Kr. Vinohradech se služným 500 zl.; 5. místo podučitelky při III. dívčí obecné škole na Kr. Vinohradech se služným 500 zl.; 6. dvě místa podučitelů při I. obecné chlapecké škole na Žižkově se služným 500 zl.; 7. tři místa podučitelů na II. obecné chlapecké škole na Žižkově s ročním služným 500 zl.; 8. dvě místa podučitelů při obecné škole v Záběhlicích každé se služným 400 zl.; 9. dvě místa podučitelek při obecné škole dívčí v Nuslích-Pankráci se služným 400 zl.; 10. místo podučitelky na I. obecné dívčí škole v Žižkově s ročním služným 500 zl.; 11. místo podučitele při obecné škole v Braníku se služným 400 zl.; 12. místo podučitele při obecné škole v Dolní Krči se služným 400 zl.; 13. místo podučitele při obecné škole ve Velkých Popovicích se služným 400 zl.; 14. místo podučitele při obecné škole v Kamenici se služným 350 zl.; 15. místo podučitele při obecné škole v Chodově se služným 350 zl.; 16. místo podučitele při obecné škole v Hrnčívích se služným 350 zl.; 17. místo podučitele při obecné škole v Hostivaři se služným 400 zl.; 18. místo učitele odboru gram.-historického na chlap. měšťanské škole v Žižkově s ročním služným 900 zl.; 19. místo učitele odboru mathematicko-technického na chlap. měšťanské škole v Žižkově se služným 900 zl.; 20. místo učitelky odboru přírodovědeckého na dívčí měšťanské škole v Žižkově se služným 900 zl.; 21. místo učitelky odboru gram.-historického na dívčí měšťanské škole na Král. Vinohradech se služným 900 zl.; 22. místo učitele odboru gram.-historického na chlap. měšťanské škole na Král. Vinohradech se služným 900 zl.; 23. místo učitele odboru mat.-technického na chlap. měšťanské škole na Král. Vinohradech se služným 900 zl. — Mista od 19.—23. vypisují se za tím účelem, aby byla místa učitelů (učitelek) škol měšťanských v základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. č. 36. z. z. od 1. ledna 1895. nově systemisována a sice s příjmy tímto novým zákonem stanovenými. — Žádosti do 30. listopadu 1894.

Ve školním okresu Milevském obsadí se dnem 1. ledna 1895. tato učitelská místa se služným dle zák. ze dne 13. května 1894. — 1. Místo učitele při měšťanské chlapecké škole v Milevsku pro odbor grammaticko-historický s ročním služným 700 zl. — Vypsání místa tohoto děje se za tím účelem, aby obsazena byla místa učitelů a učitelek škol měšťanských v základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. č. 36. z. z. od 1. ledna 1895. nově systemisovaná a sice s příjmy tímto novým zákonem stanovenými. — 2. Místo učitele při obecné škole v Kostelci s ročním služným 500 zl. — 3. Místo podučitele při obecné škole v Bečyni s ročním služným 450 zl. — 4. Místo podučitelky při obecné dívčí škole v Milevsku s ročním služným 450 zl. — 5. Místa podučitelů při obecných školách v Březnici, Malé Chýšce, Klučenicích, Lašovicích, Předbořicích, Srlíně, Sudoměřicích a Veselíčku s ročním služným 400 zl. — Žádosti od 14. října.

C. k. okresní školní rada v Klatovech vypisuje konkurs za tím účelem, aby obsazena byla místa učitelů (učitelek) škol měšťanských v základě čl. III. odstavce 1. zákona ze dne 13. května 1894 čis. 36 z. z., od 1. m. ledna 1895 nově systemisovaná s příjmy tímto novým zákonem stanovenými a obsadí se: a) Při měšťanské chlapecké škole v Klatovech: 1. Místo definitivního učitele pro odbor mathematicko-technický. — 2. Místo zatimního učitele pro odbor grammaticko-historický. — Přednost bude míti při ostatně stejné kvalifikaci žadatel, který pro předměty odboru mathematicko-technického zkouškou se vykáže. b) při měšťanské dívčí škole v Klatovech. — 1. Místo definitivního učitele (učitelky) odboru grammaticko-historického. — Při obsazení zmíněných míst přihlédne se k žadatelům, kteří mají kvalifikaci vyučovati zpěvu na škole měšťanské. — 2. Místo učitelské při trojtřídní škole v Kydlinech se služným dle IV. třídy. — Žádosti od 14. října.

V B e n e š o v s k é m školním okrese obsadí se ihned místo katechety při dívčí měšťanské škole v Benešově s nárokem na služné 800 zl. a zák. přídavky služební a s povinností vyučovati náboženství na dívčí měšťanské škole, jakož i ve vyšších třídách obecných škol v Benešově a konati předepsané exhorty až do nejvyššího počtu týdenních hodin vyučovacích (od 1. ledna 1895 vřaděná jest dotčená měšťanská škola do IV. třídy služného). — Žádosti od 14. října.

V č e s k é m školním okrese P o l i č s k é m obsadí se: 1. Místo učitelské odboru grammaticko-historického při měšťanské dívčí škole v Poličce s příjmy dle IV. třídy platův učitelských. — Vypsání tohoto konkursu děje se k nařízení veleslavné c. k. zemské školní rady za tím účelem, aby místo toto, od 1. ledna 1895 nově systemisované, v základě čl. III. odstavce 1. zákona ze dne 13. května 1894, č. 36 z. z. obsazeno bylo. — 2. Místo učitelské při obecné trojtřídní škole v Oldřiši se služným 400 zl. — 3. Místa podučitelská při obecné trojtřídní škole ve Svojanově se služným 400 zl. — Žádosti od 14. října.

V základě čl. III. odst. 1. zák. ze dne 13. května 1894, čís. 36 z. z. obsadí se od 1. ledna 1895 nově systemisované místo učitele pro odbor grammaticko-historický na měšť. škole chlapecké v Úpici s ročním služným 700 zl. — Mimo to budou definitivně obsazena: 1. Místo podučitelské při 2třídní škole obecné v Trutnově (od 1. ledna 1895 v 2. třídě platův). — 2. Místo podučitelské při obecné škole chlapecké v Úpici (od 1. ledna 1895 ve 4. třídě platův). — Žádosti od 12. října c. k. okr. školní radě v Trutnově.

Ve školním okrese Č á s l a v s k é m obsadí se v základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894, č. 36. z. z. od 1. ledna 1895 nově systemisovaná místa s příjmy tímto zákonem stanovenými: 1. Učitelské na měšťanské chlapecké škole v Golč. Jeníkově. — 2. Učitelky na měšťanské dívčí škole v Čáslavi. — Obé pro odbor grammaticko-historický. — Žádosti od 14. října.

V N o v o m ě s t s k é m školním okrese obsadí se definitivně: 1. Místo řídícího učitele na dvoutrídní obecné škole v Osečnici s roč. služným 400 zl., funkčním přídavkem 100 zl. a bytem ve školní budově. Žadatelům prokázati se jest způsobilost k vyučování náboženství katolickému. — 2. Nově zřízené místo katechety při měšťanských školách v Dobrušce s ročním služným 800 zl., nárokem na služební přídavky, jakož i s povinností vyučovati náboženství katolickému při školách měšťanských a obecných v Dobrušce až do nejvyššího zákonitého počtu týdenních hodin vyučovacích dle § 2. zákona ze dne 14. prosince 1888, č. 69. z. z. exhorty v to počítaje. — 3. Místo podučitele při čtyřtrídní obecné škole v Přepychách s ročním služným 400 zl. — Od 1. d. m. ledna 1895 obsadí se na základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894 tato nově zřízená místa učitelská. — 4. Místo učitele odboru grammaticko-historického při měšťanské chlapecké škole v Dobrušce s roč. služ. 700 zl. — 5. Místo učitele odboru mathematicko-technického při měšťanské chlapecké škole v Červeném Kostelci s ročním služným 700 zl. — 6. Místo učitele odboru grammaticko-historického při měšťanské chlapecké škole v Náchodě s roč. služným 700 zl. — 7. Místo učitelky odboru mathematicko-technického při měšťanské dívčí škole v Náchodě s ročním služným 700 zl. — 8. Místo učitele odboru mathematicko-technického při měšťanské chlapecké škole v Novém Městě nad Metují s ročním služným 700 zl. — Žádosti od 17. října.

OBSAH: Methoda u vyučování náboženství. (Nová řada.) Podává duch. prof. Frant. Horáček. — Obrazy z dějin vychovatelství. VIII. Magnus Felix Ennodius jako vychovatel. Sděluje K. Konrád. (Pokračování.) — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Methoda u vyučování náboženství.

(Nová řada.)

Podává duch. prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

Bernard Galura, kníže-arcibiskup Brixenský (1764—1856.), věnoval čtyřicet úplných let svého života nábožensko-mravní výchově mládeže. Na sklonku života svého ještě pamětliv byl náboženských zájmů nejmladších žáků, pořídív nákladem svým „galerii biblických obrazů“, kteráž pomůcka názorného vyučování takové došla obliby, že od missionářů v Indii a Číně též s prospěchem bylo použito. Kromě jiných spisů katechetických vydal Galura *katechismus* dle rozvrhu Overbergova, jenž podával učivo náboženské v 1154 krátkých větách bez systému otazovacího.

V Německu zatím byli činnými v duchu Overbergově biskup Jan Michael Sailer (1751—1832), jenž sobě zjednal slavného jména svým spisem: *Über Erziehung und Erzieher* a svými duchaplnými přednáškami o morálce a o bohosloví pastýřském. Nástupcem jeho na biskupském stolci řezenském byl šlechtitný Wittmann (1760—1833), kterému se v horlivosti katechetické snad hned tak nikdo nevyrovná! Ačkoliv jako ředitel semináře měl své práce dosti, přece vyučoval týdně po 37 hodin náboženství; tak že mezi řezenskými osadníky na sklonu svého žití čítal 70.000 věřících, kteří ho ctili jako svého bývalého katechetu!

Za téže periody sepsal zbožný benediktin P. Aegidius Jais výborné modlitby pro mládež.

Do téže doby spadá také spisovatelská činnost jednoho z nejoblíbenějších autorů spisů pro mládež, Křištofa ze Schmidů (1768—1854), žáka a později důvěrného přítele Sailerova. Schmid zdál se býti nad jiné povoláným ke složení katechismu, jenž by potřebám mládeže všestranně vyhověl a proto vydal nejprve „Den ersten Unterricht von Gott für die lieben Kleinen“ a později biblickou dějepravu, která je na školách Bavorských posud v užívání.

Papež Řehoř XVI. katechismus Schmidův schválil (1836) a týž také ve dvou dioecésích jihu německých došel rozšíření; než za nějaký čas ozvaly se stížnosti se strany katechetů, kteří na katechismu Schmidově vystavovali chyby netoliko formální něbrž také materiální, tak že, dříve než jedno desetiletí přešlo, vyšel úplně z obvyčeje.

A nyní obracíme se k muži, jehož katechetické ideje na počátku potkaly se se všeobecným nadšením, kteréž ale vyprchavši jako vůně kadidla, mělo v zápětí nedůvěřivost, která posléze vzplanula vášnivým bojem, v němž odpůrci Hirscherovi střetli se se zastanci jeho s takou úporností, že sama pravověrnost upírána muži tomuto, ačkoliv ve svých čelnějších spisech mluví o Církvi katolické s vroucností, která jen z věrného srdce prýštiti se může, v osobním pak chování svém byl vzorem křesťanské pokory a mírnosti! ¹⁾

Jan Křt. Hirscher narodil se r. 1788. ve Starém Ergartenu ve Virtembersku z rodičů rolnických. Po svém vysvěcení r. 1810 pracoval horlivě ve správě duchovní, obzvláště v oboru katechetickém, tak že za několik let jmenován byl profesorem pastorálky a morálky na universitě v Tubinkách, kdež svými důmyslnými články v „Tübinger Quartalschrift“ mnoho přispěl k založení vědecké katechetiky. Roku 1831 vydal tiskem svoji *katechetiku* („Katechetik oder Beruf des Seelsorgers, die ihm anvertraute Jugend im Christenthume zu unterrichten und zu erziehen, zugleich zur Theorie eines christkatholischen Katechismus“), ve které líčí mistrovským perem ideál učitele náboženství a názorně vyvinuté zásady umění katechetického na praktických příkladech ukazuje. Spis tento, který v celém Německu vzbudil veliký obdiv, měl za následek, že Hirscher byl r. 1837 povolán na universitu Frýburskou (Breisgau) za profesora mravovědy a katechetiky. Kromě toho sepsal „*Lehrbuch der christlichen Moral*“ (1835), „*Erklärungen der Episteln und Evangelien*“, dílo, které snad v žádné kněžské knihovně neschází — „*Besorgnisse hinsichtlich der Zweckmässigkeit unseres Religionsunterrichtes*“ (1863) a školní *katechismus velký* (1842) a *menší* (1845).

Hirscherovým ideálem bylo uskutečnění „království nebeského“ na zemi! A tak katechismus zmíněný vynikal hloubkou myšlének a vroucností citů tak, že sám spolupracovník svrchu zmíněné katolické encyklopedie ²⁾, jenž nenáleží nikterak k slepým obdivovatelům Hirscherovým, se vidí pohnuta k tomuto vyznání: „Hlavní zásluha katechismu Hirscherova záleží v tom, že celý spis proniknut jest živou, pozitivní věrou, srdečnou vroucností a mystickým nadšením pro Krista a Jeho říši; následkem toho je ono dílo na nejvyš poučné a vzdělávající.

K pochopení ducha Hirscherova a k vůli prozkoumání nejtajnějších záhybů jeho srdce nemůže posloužiti nic lépe, než jeho vlastní, — sit venia verbo! — katechetické „Credo“!

Toto zní: „Proti kterékoliv vědecké snaze, která křesťanství na základě racionalistickém pochopiti a vyložiti si troufá, tvrdím, že veliké ideje křesťanské nikde tak názorně, tak čistě a tak plodně svou činnost nezahajují, jako právě ve sv. tajemstvích! Kdoby nauky o těchto vynechati se odvážil, ten dopustil by se ně-

¹⁾ „Ob und in wie weit die Vorwürfe, die man gegen seine Rechtgläubigkeit erhob, begründet sind oder nicht ist noch nicht entschieden. Das kann jedoch nicht unerwähnt gelassen werden, dass sein Charakter ebenso herzugewinnend war wie seine Schreibweise. Sein Lebenswandel war musterhaft und von wahrhaft christlicher Selbstverläugnung und Milde getragen“ Benda „Der katholische Religionsunterricht“ pag. 94. — Ještě příznivěji vyjadřuje se Dr. Lederer, muž hlubokého theologického vzdělání a jenž nikterak není v otázce katechistické přívržencem theorie Hirscherovy: „... Etwas anderes hat gewiss auch Hirscher nicht beabsichtigt: dafür bürgt seine Liebe zur katholischen Kirche und sein vielfach bevährtes Streben, das religiöse Leben ihrer Glieder zu heben und zu befördern.“ „Die Katechismusfrage der kathol. Kirche.“ Fehrbach 1882. pag. 13. —

²⁾ W e t z e r u. W e l t e s Kirchenlexikon. 1891. Band VII.

čeho naskrz nekřesťanského (to se rozumí ovšem samo sebou! Pozn. spis.) a něčeho nevýslovně škodlivého! ¹⁾

Co pak se *formy* ryze *konfesijní* týká, v níž obsah pravdy náboženské podávati sluší, tu buď pochopí katechumen náboženskou pravdu dle *učení* a dle *bohoslužby svého vyznání*, aneb jí nepochopí vůbec! ²⁾

Ovšem, *Hirscher* je rozhodným zastancem metody *historicko-genetické* — tím byl sice arcibiskup *Gruber* také, ale mezi tímto a *Hirscherem* je ten rozdíl, že *Gruber* svoji *methodiku* náboženskou — kterou, bohužel! provedl pouze pro katechumeny stupně nižšího — přizpůsobil ke katechismu bl. Kanisia, kdežto *Hirscher* sestavil svůj katechismus dle požadavků osnovy, jak pravil, *organické*.

Bylo pak rozdělení katechismu *Hirscherova* následující:

Kapitola 1. O Bohu Otci, všemohoucím Stvořiteli nebe i země.

Kapitola 2. O Bohu Synu a Duchu sv., o Vykupiteli a Posvětiteli lidstva. O Bohu trojjediném, pojmu víry, naděje a lásky veškeré.

Kapitola 3. O tom, jak dochází člověk svého vykoupení a posvěcení totiž o ospravedlnění.

Kapitola 4. O životě člověka ve stavu posvěcující milosti Boží: a) Vzhledem k Bohu (víra, naděje, láska, modlitba). b) Vzhledem ke světu (vážnost a láska k sobě samému, láska k bližnímu a důkazy lásky k Bohu a bližnímu, jež se jeví bratrským obcováním, pravdomluvností, věrností, pravou přísahou, mírností, lidumilností atd.; dále příkazy týkající se cti, života a majetku bližního; povinnosti k rodině, čeledi, státu.)

Kapitola 5. O nepřetržitém trvání vykupitelského a posvěcujícího úřadu skrze Církev. (O Církvi sv. vůbec. O učitelském, kněžském a královském úřadu Církve sv. O sv. svátostech. O příkázáních církevních.)

Kapitola 6. Dílo ospravedlnění, posvěcení a oblažení lidstva na onom světě a poslední dokonalost. Katechismus *Hirscherův* končí otázkou: „Kde najdeme nauky tohoto katechismu u stručném výtahu?“ Odpověď: „V apoštolském vyznání víry“

K tomu podotýká *Schöberl* nikterak bez škodolibosti: „Bisher hatte man den Katechismus immer in der Weise konstruiert, dass man die Glaubenssätze der Apostel und die kirchlichen Definitionen voranstellte, dann erst erklärte. *Hirscher* aber kehrt die Ordnung um, indem er umgekehrt zu Werke geht, aus menschlichen Lehrsätzen (!) ein religiöses Gebäude auführt und an demselben zuletzt das apostolische Symbolum gleichsam als Firma anheftet.“ ³⁾

Však hy se ale mýlil, kdo by se domníval, že byl *Hirscher* odpůrcem *naučných rubrik* vůbec. „Nejsem proti definicím vůbec!“ tak dí, „neboť se bez nich průzračnost, určitost a jistota poznání vůbec obejít nemůže! Vyžadují toliko, aby výměry věroučné z *biblických příběhů odvozovány*, aneb témitěž *vykládány* byly, a aby takým způsobem do katechese přišla pravdivost, plnost a plodnost“ Ale ovšem, *Hirscher* byl rozhodným přívržencem metody *synthetické*, kdežto *Schöberl* a jeho stoupenci byli a jsou zastanci soustavy *analytické*. Jest sice pravda, že

¹⁾ Nejsou-liž slova tato Filipikou proti jalovému sokratismu, jehož světélko ještě v letech padesátých u katechesi blikalo?

²⁾ O půl století později projevil pruský ministr Zedlitz podobnou myšlenku při jednání o školské „novelle“ na sněmu pruském: „Es gibt keine einheitliche menschliche Moral-höchstens giebt es eine gemeinschaftliche Unmoral.“

³⁾ Lehrbuch der kathol. Katech. pag. 250.

zatím Schöberl, jehož zásluhy o dějepis katechetiky úplně uznáváme, slevil s kopy ne jeden, ale několik grošů, jak později ukážeme — avšak zadostučinění úplného nedostalo se Hirscherovi ani od Schöberla, ani od jiných kritiků, kteří kdysi zasedli na stoličce soudné nad ubohým Hirscherem! A proč? K vůli jeho „organické“ soustavě snad, která nereagovala na obvyklé formule katechistů dřívějších? Byla-liž soustava *Overbergova* jinší? A nebyl-li *Gruber* praktickým obnovitelem metody *synthetické*? Ovšem, *Gruber* nese-psal sám katechismu žádného, přizpůsobiv svoji katechetiku učebnici bl. otce *Canisia* a také my jsme daleci toho, abychom snad zastávali *katechismus* Hirscherův, který pro svůj vysoký sloh a svou nezáživnost (jaká to ironie osudu!) ukázal se býti úplně nepotřebným, ačkoli sám Albán Stolz k němu složil zvláštní výklad: „Katechetische Auslegung des Freiburger Dioecesan-katechismus für Geistliche, Lehrer und Eltern.“ Freiburg 1843. 3 Theile.

O osobnosti *Hirscherově* podává živý obraz Dr. Schmidt, kanovník při kathedrále ve Frýburku, an dí: „Jako učitel byl Hirscher osobností milostí Boží obdařenou (gottbegnadet). Posluchači jeho byli plni nadšení pro něho. Bylť on mužem, jenž vedle rozsáhlých vědomostí a vzácného důmyslu vynikal též hloubkou citu! Beze vši praktické zkušenosti v oboru katechese vyvrátil přece vědecky dřívější zastaralou metodu a položil základ k metodě nové, již přináležejí budoucnost! Bylť tělem duší učitelem, učitelem a vychovatelem, jakož i hlavou celé řady nejčelnějších katolických paedagogů a katechetů, jako byli na př. *Gruber*, *Milde*, *Galura*, *Leonhard*, *Overberg*, *Jais*, *Mey* a j.

Hirscher byl skrz na skrz věřícím a v pravdě zbožným křesťanem! Víra a náboženství byly jeho srdci nezbytnou potřebou a těmitéž bylo proniknuto veškeré jeho smýšlení, cítění, chtění a jednání. A jakožto charakter opravdový a šlechetný snažil se, aby zcela a ve všem souhlasil s katolickou Pravdou!

Při své snivé povaze (sinniges Gemüth) a hluboko zakotveném citu ovšem méně pěstoval přísné výkony rozumové a choval vždy nechuť proti „definicím a rubrikám“. Proniknuv hluboko v oboru spásonosných Pravd křesťanských, dal těmto působiti na srdce vlastní; pročež dovedl tytéž tak důrazně líčiti, pokud se stránky vzdělávající, povzbuzující a dojímající týká.“¹⁾

Jak viděti, zaběhl Hirscher v extrém opačný, an pěstování mohutnosti poznávací při katechesi přikládá váhy pramalé; avšak přes to získal sobě o vývoj katechetiky zásluh nevšedních a pravdou zůstane, co před nějakou dobou časopis směru eminentně konservativního (*Historisch-politische Blätter* 1890) o Hirscherovi napsal: „Er zählt, wenn man die Zahl seiner Schriften und den grossen Einfluss berücksichtigt, den er auf die Kirche in Deutschland ausübte, zu den bedeutendsten Männern dieses Jahrhunderts.“

(Příště dále.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

VII. Silvio Antoniano.

Píše Jos. Moudrý.

(Pokračování.)

Předmětem druhé knihy jsou nejdůležitější články katolické víry. „Poně vadž základ křesťanského vychování pozůstává v poznání a pozorování božských zákonů, jest potřeba v druhé knize promluvit o některých stěžejných bodech na-

¹⁾ Wetzter und Welte Kirchenlexicon II. Aufl.

šeho svatého náboženství, ač jen krátce a pochopitelně. Budu též hleděti, abych učení v praxi uvedl, aby otcové rodin stále na paměti měli cíl, ku kterému všechny snahy ve výchování musí směřovati. Mohl by se snad někdo ptáti, proč jsem přirozený pochod svého vyučování, když jsem dítě skoro v život uvedl, přerušil tímto podrobným vysvětlováním našeho svatého náboženství.“ Na tuto otázku odpovídá Antoniano takto: „Kdybych položil pojednání své o křesťanském učení až na konec díla, mohl by ten neb onen čtenář sveden býti ku myšlénce, že náboženství náleží až poslední místo ve výchování, t. j. že by v něm měly děti vyučovány býti teprve ve zralejším věku, když dosáhly užívání rozumu a tedy když schopny jsou důležité pravdy chápati. Jsem však toho názoru, že děti od nejútlejšího mládí nutno vychovávati v bázni Boží a že není nijak brzy, semeno křesťanských ctností v jich srdce zasévat, při čemž ovšem, jak již pověděno, má se bráti zřetel na menší neb větší schopnosti.“ Druhý a důležitější důvod pro svůj postup uvádí Antoniano tento: „Chci jasně a zřetelně ukázati, že hlavním a vlastním účelem této knihy jest, čímž se od jiných podobných liší, pojednání o výchování se stanoviska křesťanského.“

Křesťanská výchova bez znalosti zákonů Božích není možna. (II.—140.)

Toto pojednání o náboženství počato jest „Apoštolským vyznáním víry“, souhrnem to nejdůležitějších tajemství sv. víry. Když spisovatel poukázal na nezbytnost jeho poznání, vyvozuje z něho další zásady pro život. „Dobrý otec postará se o to, aby dítě jeho na paměť se naučilo „Apoštolské vyznání víry“, je často opakovalo, zřetelně a bez chyby ve výslovnosti i obsahu se modlilo.“ To ovšem vyžaduje též, aby i otec z počátku po částkách zřetelně a přesně mu je předříkával. Když pak se dítě nazpaměť „Vyznání víry“ naučilo, hledí otec vpraviti mu i ty pravdy, které obsahuje, hledě ovšem k síle schopností dítěte; „Vyznání víry“ poskytuje mu i zásobu přiměřených napomenutí. Na prvním místě, když o Bohu mluví, vysvětlí mu, že jest jeden Bůh, tři božské osoby, pak uvažuje dále o nejdůležitějších vlastnostech Božích a čerpá z nich příslušná napomenutí. Nemíní tímto však Antoniano, že by toto učení mělo dít se pravidelným pořádkem dle způsobu vyučovacího, jakého užívá kněz a učitel; v kruhu rodinném naskytají se denně, ba skorem každou hodinu takové případy, kdež dítě způsobem příjemným, aniž by snad pozorovalo, že mu cos vpraviti chceme, poučeno býti může o důležitých článcích víry. Tím osvíti se jeho rozum a roznítí vroucí láska k Bohu. Příklad věc znázorní!

„Někdy vyjde si otec se synem do polí. Stromy obaleny jsou plody, réva ověšena bohatými hrozny, pěkné osení potěšuje oko, louky a pahorky oděny jsou pestrým šatem květin. Nemá-li tu otec, při pohledu na takové krásy přírodní, k synu promluvit: Hleď, dítě, zde jest chléb a víno, jež nám Bůh připravil, aby nás a naši rodinu živil. Všechno to slouží nám a dává výživu v tomto životě. Viz všemohoucnost Boží, jak z mála obilí, kteréž jsem zasel, tak bohatou úrodu učinila a svým požehnáním rozmnožila. Viz, kterak naši námahu odměnila a jak velmi si přeje, aby lenost pominula.

Bůh posílá slunko a déšť a poroučí zemi pučeti. Bez jeho pomoci byla by naše píle a námaha marna. Pomni jeho dobroty, která neustává, aby nám rodině prokazovala Nesluší se tedy nám, činiti jako nerozumná zvířata, která pod stromy se pasou, aniž by vzhůru pohlédla, — nýbrž máme láskyplnému našemu Otci, děkovati, že nás stvořil a nás s největší láskou řídí, a máme se chrániti, Jej urážeti. Máme se také přičiniti, abychom svatou Jeho vůli plnili.“

(II. — 6.) Z „Apoštolského vyznání víry“ čerpá Antoniano mnohé užitečné zásady pro praktický život; zvláště důležité jest uvyknou-li dítky hned v jejich mládí zákonu Božímu, neboť ob stojí v mnoha neštěstích a svízelních, nevplují s lodičkou svého života na úskalí zoufalosti, nýbrž budou se nekonečné dobroty Božské držeti jako pevné kotvy, — budou i pevně státi, jsouce si vědomy, že bez vůle Boží ani vlas s hlavy nesejde (kap. 8.). Pojednáváje Antoniano dále o svaté římskokatolické církvi a o posledních věcech člověka, žádá na otci předem, aby dítky své uvykal poslouchati hlasu církve, a pak aby často o posledních věcech, zejména o smrti s dítkami rozjímal. Vyhoví-li otec prvnímu požadavku, dočká se, že dítky budou poslušny nejen rodičů, ale i vlasti a řádných vrchností, neboť to vše církev svatá činiti poroučí (kap. 13.). Vzpomínka na poslední věci člověka mírní ve štěstí rozpustilou radost v neštěstí přílišný zármutek; jest i prostředkem a lékem proti úzkostlivé starosti a nezřízené touze po majetku (kap. 14.).

V dalších kapitolách druhé knihy (16.—27.) učinil Antoniano předmětem svého pojednání učení o sv. svátostech. Zvláště důležité jest v žití lidském sedm věcí o nichž uvažovati diužno: „pět z nich vztahu e se ku každému jednotlivci a mají za účel sebezachování; druhé dvě mají za účel obecné blaho lidské společnosti a její zachování.

Člověk se narodí, roste, jest vyživován, pozdraví se opět z nemoce, čímž zlo, nebezpečí mizí a zesláblé tělesné síly se navracejí.

V ohledu veřejného blaha jest třeba vrchností, jichž autoritou a nařízeními stát ovládán jest.

Konečně jest pravé rozmnožování dítek ku zachování lidského pokolení potřebno.

Rovněž i sedm věcí nacházíme i v životě duchovním a z těch možno snadno souditi na dostatečnost počtu sedmi svátostí.“ (Kap. 17.)

Dobrý otec poučuje tedy dítky své o důležitosti svatých svátostí a milostí, které nám jimi Bůh uděluje. „Protož bude otec dítky míti k tomu, aby denně Bohu děkovaly, že křesťany jsou, aby jeho Božskou velebností o milost prosily, by při křtu slíbené povinnosti plniti mohly. Obzvláště napomeň je, aby v paměti měly den, který pokřtěny byly, — den ten jako pravé narozeniny každoročně důkuvzdáním Bohu, přijetím sv. svátostí a jiným cvičením ve křesťanské zbožnosti slavily. Otec veď někdy své malé ku křtu dítek a rei jim, aby pozorny byly na obřad a vylož jim srozumitelně význam jeho (kap. 18.).“

Svátost biřmování podporuje náš duševní vzrůst a posiluje nás silou nebeskou. Jak velkou působivost má tato svátost, poznáváme zřetelně v církvi svaté za časů apoštolských. Zdaž nebyli apoštolé při utrpení Spasitelově bázlivi a nesmělí? A jakými nacházíme je po seslání Ducha svatého? Rozvázány jsou jejich jazyky, naplněni jsou novou silou, rozcházejí se směle po celém světě a i před krutými panovníky kaží evangelium. Otec znaje účinek této svátosti, a znaje i jak velké boje musí bojovník Kristův podstoupiti, nedopustí, aby dítko jeho svátost biřmování snad nepřijalo. Antoniano máje na zřeteli svou vlast a poměry její, žádá, aby dítko bylo biřmováno když dosáhlo roku sedmého (kap. 20.).

Největší úctu máme prokazovati Nejsvětější svátosti oltářní. Protož vybízí Antoniano, aby se dítky účastňovaly slavných průvodů s velebnou svátostí, a jí nejhlubší úctu a zároveň průvod učinily, když nesena jest ku nemocnému (kap. 22.)

Již v nejútlejším věku má domácí vychování dítek tak řídití, aby si hřích ošklivily a jej měli v nenávisti. Dopustilo li se některé dítko nějakého poklesku,

ať ukáží rodiče, jak jsou tím zarmoucení a uraženi. Mají-li děti dosud jakýs stud a uznají-li svou chybu, zardí se a budou jí želeť. Takovým způsobem uvykají poznenáhla i urážek Božích se vystříhati a báti. Nevyžaduje to také tak velké námahy pro pochopovací sílu dítek, jak by se snad někdo domníval, „neboť tak jako krása a spanilost ctnosti svým vlastním leskem se jeví a jistý popud činí, kterýž duši, jež dosud zlému neuvykla a nezatvrdila se, — uchopuje a vábí: tak i naopak každý hřích a poklesek, když by to vlastně ani hřích nebyl, se zjevným činí a působí *přirozený odpor*. Protož jest dobré tuto šťastnou náklonnost u dětí pěstovati, aby se za chyby své styděly, nejen u přítomnosti otce, z bázně snad před pokáráním neb trestem, nýbrž proto, že opovržitelné a ohyzdné jsou.“ Děti nemají své chyby a poklesky tvrdošíjně zapírat, nýbrž mají za odpuštění prositi a polepšení slíbiti. Antoniano dále vybízí, aby otcové dítky své často ku svaté zpovědi vodili a to stále ku zpovědníku jednomu, k němuž mají úplnou důvěru (kap. 24. 26.).

Promluvívá pak ještě stručně v kap. 27. o svátosti posledního pomazání, rozmlouvá dále obšírně v kap. 28.—128. o „Desateru Božích přikázání.“

Podmínkou plnění zákona Božího jest především znalost jeho a pak podřízení vůle naší vůli Boží, t. j. poslušnost, kteráž hned v mládí v srdci dítek pěstována býti má. „Povinností otcovou jest úctu ku zákonu Božímu vštěpovati, svatou bázeň a pevné předsevzetí, nikdy jej nepřekročiti, stále buditi. Otec působí brzy láskou a odměnou, brzy přísností a trestem na jemnou mysl dětskou, aby v ní zásady křesťanské opravil, jež užitečny jsou po celý život, od zlého odpuzující, a ku dobrému nutkající.“ I ku zákonům světským nutno jest jeviti úctu, ne snad z bázně před trestem, nýbrž z lásky ku ctnosti; „děti buďtež poučovány, že knížata a vrchnosti jsou zástupcové Boha na zemi, že každá moc od Boha přichází, a že zákon Boží sám nás ku poslušnosti Boží vybízí.“

Ze pravd obsažených v prvním přikázání Božím, odvozuje Antoniano opět důležité pokyny pro otce. „Každou hodinu připomínej, otče, dítkám svým svatou bázeň a lásku Boží, protože i Bůh každou hodinu, ba každý okamžik své milosti a dobrodiní nám prokazuje, a protože veškeré stvoření nás vybízí Jej milovati a ctíti. Vlěvej dětem důvěru, aby se v každé záležitosti ku Bohu o přispění utíkalý a naň spoléhaly.“

Nechť poučí otec dítko své o služebnících Božích, o andělech, a zvláště upozorní je na ochránce jednoho každého člověka, — anděla strážce — a zvyká je, aby se k němu modlilo: Anděle Boží, strážce můj. „Uvěří, že jeho anděl je nikdy neopustí, že vůlí Boží a z lásky, kterou k němu má, ochrání je množství nebezpečí, že jeho modlitbu Bohu přináší a za ně prosí, že se raduje, je-li ctnostné a dobré a že se rmoutí, jest-li neposlušné a líné ve skutcích zbožných, — že konečně, poněvadž v nebi úplné blaženosti požívá, nic jiného nežádá, než aby dítko oné nebeské slávy došlo.“

„Aby lidé lépe poznali, jak jest Bohu příjemno a milo, ctíme-li zde na zemi osoby, které se svatostí zaskvěly, oslavil hroby i těla jejich mnohými zázraky. Jest povinností křesťana, aby hrobů a památky světců si vážili a aby jim vnitřní i vnější úctu prokazovali.“ Dítky, poučovány-li jsou o životě svatých, mají před očima i stále nejlepší příklad a vzor ku svému chování. I obrazy svatých, kteréž zdobí naše příbytky, vzbuzují při pohledu na ně uvažování, vzpomínku na ctnostný, bohabojný život toho, koho obraz představuje.

Z pojednání o druhém přikázání Božím uvádíme opět jen pokyny pro domácí vychování čerpané, jichž užiti může otec při vyučování dítek. „Poněvadž dítky, jak již často řečeno, věcem nejvíce napodobováním se učí a příklad na ně veliký vliv má; mají i mravy otcovy poskytovat jim onen krásný obraz náboženství a křesťanské víry, který v něžných srdcích vytvořiti chce. On chodí tedy rád do kostela, rád slovo Boží slyší, vodí tam i dítky své a učí je, jak slovy tak i skutky, jemu pozorně naslouchati.“ Poněvadž i pozdravem ctí se jméno Boží, bude učiti otec dítky své i křesťanskému pozdravu a nabádati je k tomu, aby mu daly přednost přede všemi jinými pozdravy. Dále při druhém přikázání Božím promlouvá Antoniano o pravdě. „Ona jest společenskému životu tak potřebna, jako dýchání každému jednotlivci. Lidé nemohli by pospolu žíti a společnost by neobstála, kdyby lidé navzájem sobě pravdu nemluvili a sobě nevěřili.“ Protož hledí otec, aby dítky jeho vždy pravdu mluvily, aby se vystříhaly lži a každé jiné nepravosti, jež se protíví pravdě. Dokud jsou ještě dítky malé, nerozeznávají lež od pravdy, ať povždy jen pravdu slyší, by též pravdomluvnosti uvykly. Když pak jejich rozum se více vyvinul, poukázati má otec na krásu ctnosti a ošklivost nepravosti. „On ukazuje dále, jak Bůh, nejvyšší pravda jest, jak věrný ve svých slibech, jak pravdomluvné miluje a lháře nenávidí, — jak lež, ohyzdná nepravost jest nedůstojná člověka, šlechetného muže, jak se každá rozumná osoba varuje falešných a přetvářajících lidí, kdežto s upřímným člověkem každý rád obcuje.“ (Příště dále.)

Dvě poznámky k našim katechismům.

Píše Jan Nep. Jindra.

Každý, kdož pracoval na obtížné roli katechetické, dá tomu, že na pravdě stojí následující dvě zkušenosti:

1. Učiti se katechismu připadá dítkám velice obtížným a
2. velmi zřídka dochází platnosti zásada „Vyučuj trvale“. Více než rychle bývá zapomenuto, čemu pílě věnována značná.

Jsou to zkušenosti smutné. — Nemůže býti jinak v duši snaživého učitele a pilného vychovatele, když o všem uvažuje než bývá rolníku, jenž patří na zničenou úrodu. Co se nastaral, napracoval, napřemýšlel! Mnoho se přičinil. Jaro věští již hojnou žeň. Ale přichází dravá bouře a utápí veškerou naději hospodářovu. Tu bolestná jeho tvář vyzrazuje více, než péro napsati dovede. — Pozorujíc bol zahradníka, jenž prohlíží záhony květinové a školky nepřítel časů zničené, máme nový opět obraz žalu učitelova, když vidí, že práce a námaha jeho byla marnou, zbytečnou. Nemůže ani býti jinak. Kdo jest hluboce přesvědčen o pravdách svatého náboženství, kdo v náuce Kristově poznává studnici vody živé, jež občerstvuje umdlené, kdož ve slově Ježíšově vidí vůdce ve krajiny i záhrobní — ten, prosím, nemůže zůstat lhostejným, nýbrž vše vynaloží, by zlu odpomohl. Vždyť věčně památná slova Spasitelova: „Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste a já vás *občerstvím*“ (Mat. 11, 28) slibují *pomoc a usnadnění* všem pracujícím, již jsou dobré vůle. Po příkladě svatého Jana jest volno každému spočinouti na Srdci nejsvětějším a čerpati blaho, štěstí, požehnání, útěchu i sílu. — Toť duch Kristův, duch, jenž občerstvuje *pracující*. — Dle toho jest třeba se přičiniti by hodiny, v nichž se vyučuje náboženství, byly dítkám *dobou milou*,

vzácnou, občerstvující ducha pro čas i věčnost. Ano, nejen pro čas jest náuka Páně, i na *věčnost* má býti vůdcem naším. Jsme-li o tom přesvědčeni, jistě uznáme, že tu nestačí jen ledabylá znalost slov Vykupitelových. Neodolá každý strom větru a bouři mocné. Jen strom mohutný, jenž hluboko zakořeněn, jenž silen, nepodlehá. A přece není stromu, jemuž by bylo odolávati bouřím tak mocným a častým, jako jest *strom života*. Co pokušení, co zlých příležitostí připravuje svět člověku! Běda, třikráte běda, nezapustila-li náuka Páně kořeny hluboko. — Z toho plyne pro učitele vážná a svatá povinnost, *vyučovati trvale*, náuku Páně tak hluboce vštěpovati, by žádná moc nemohla ochromiti sílu její, by dovedla chovance až před trůn Soudce spravedlivého. I to jest duch Kristův, duch, jenž ujímá se dítek, dítky poučuje, jim žehná a království nebeské slibuje.

Dle uvedeného dvojí pro nás plyne povinnost:

1. Usnadniti katechismus, a
2. uspořádati katechismus tak, aby *trvale* zakotveny zůstaly pravdy náboženské v paměti katechumenův.

Ad 1. V první příčině jest si práti a) by definice byly, pokud lze, nejkratší. Zcela přesně jak učí filosofie: „Definitio debet fieri per genus proximum et differentiam specificam.“ Toho-li bude dbáno, jistě všechny definice budou velmi ulehčeny i pro výklad i pro paměť. Máme za to, že možno velmi dobře v katechismu napsati: „Křest jest svátost, ve kteréž se *člověk* ospravedlňuje“ anebo: „Pokání jest svátost, ve kteréž se *křesťan* ospravedlňuje“ a upustiti od výměrů, kteréž podávají daleko více než třeba, obtížným činíce výklad i zapamatování.

b) Mimo zkrácení výměrů bylo by dobře vynechati z katechismu věci, jež nejsou nevyhnutelně potřebny a podati některé věci časové. Není na př. třeba mluvit v katechismu o podstatě, o bytnosti, o přirozenosti, není třeba vypisovati účinky jednotlivých svátostí do nejmenších podrobností není třeba psáti, *co máme při mši svaté dělati* atd., nýbrž jest třeba na př. naučiti *modlitbám*, jež by dítko *při mši svaté* říkalo, jest třeba, by **moment apologetický v katechismus byl uveden**. Tímto způsobem stal by se katechismus knihou praktickou, vhodnou po doby naše. Kéž by dbáno této poznámky!

Ad 2. Přistupující ke druhé části své úvahy, ve kteréž radíme uspořádati katechismus tak, aby *trvale* zakotveny zůstaly pravdy náboženské v paměti katechumenů, přejeme si, by učivo náboženské upoutáno bylo k věcem známým na př. k modlitbám, písním obřadům a pod. Příklad věc objasní

Velmi často vidí dítky v kostele křtíti. I jistě povšimnou si

- a) že kněz lije vodu na hlavu dítěte,
- b) že je maže sv. olejem,
- c) že klade kolem hlavy bílý vínek a
- d) že podává hořící svíci

Tuto známost dítě má. Kolikrát vidí křtíti, vždy znova vše si obnovuje. Není možno, by dítě *vše* zapomnělo. I když postup obřadů zapomíná, obřad sám v paměti trvá.

Přidejme k udaným obřadům výklad a máme celou náuku o účincích svátosti křtu. Vizme:

a) Kněz lije vodu na hlavu dítěte. Obmýváný znamená odpuštění veškeré viny i trestu: *Křtem odpouští se veškerá vina i trest*.

b) Kněz maže dítko na hlavě sv. křížmem. — Kněz dělá na hlavě dítěti kříž sv. křížmem (*znamení kříže*): *Křest vtiskuje nezrušitelné znamení*.

c) Kněz klade kolem hlavy bílý vínek. Bílý vínek jest znakem milosti posvěcující: *Na křtu svatém uděluje se milost posvěcující.*

d) Kněz podává hořící svíci. Svíce hořící budiž znamením ctností vlitých a darů Ducha svatého: *Na křtu svatém vlévají se ctnosti Božské.*

Z uvedeného návodu plynou následující přednosti:

1. Výklad jest velmi snadný;
2. výklad jest zajímavý, protože praktický;
3. dítě velmi snadno pamatuje a pamatuje *trvale*;
4. dítě poznává význam obřadův, a konečně
5. učitel připodobňuje se Učiteli božskému, jenž k obřadům rád připojoval náuku věčnou.

Výhodu našeho výkladu uzná zvláště ten, jemuž bylo dle druhého katechismu (Skočdopolova) vyučovati o účincích svátosti křtu takto:

„Křest svatý působí:

1. Člověk dosahuje posvěcující milosti, odpuštění hříchu dědičného, všech hříchů osobních, pakli se jich prve dopustil, a odpuštění všech trestů časných i věčných;

2. pokřtěný jest svatý a spravedlivý, Bohu milý, dítě Boží a dědic blaženosti věčné;

3. pokřtěný se na duši obnovuje a k životu věčnému znovuzrozuje, anto se činí schopným, býti tak živ, aby věčné blaženosti dosáhnul;

4. pokřtěný vchází do církve a jest od té chvíle údem jejím;

5. duši vtiskuje se nezrušitelné znamení učeníka Kristova, kterýž povinen jest křesťanskou víru vyznávat a podle ní živ býti.“ (Srv. str. 115. Skočdopolova druhého katechismu 1882.)

*

Stručně podávajíc některé poznámky k úpravě katechismu, omezili jsme se pouze na ty, o nichž posud nebylo psáno. Veliké přednosti snad již nyní pohnou horlivého učitele, by týmž duchem náuku Páně učinil mysli dětské přístupnější, srdci milejší a pro paměť snadnější. Vznešené snaze této dopřej Bůh všeho zdaru!

O školní otázce

řečnil na sjezdu katolíků v Kolíně nad Rýnem

prof. Dr. Schädler, říš. a zem. poslanec následovně:

„V oboru školském jde o boj proti modernímu pohanství, o boj kříže proti zednářské lžici a úhelnici. Dosud nebylo konáno žádné generální shromáždění, aby byl na něm nezavzněl hlas, že náboženství a tím i vyznání náboženské musí býti základem našeho školního vyučování a vychovávání. I toto vznešené shromáždění pozdvihne svého hlasu a bude volati: veškeré školství musí opět nazpátek na pozitivně křesťanský základ! Slovo „zpět“ či „nazpátek“ není žádné slovo příjemné a mně se již zdá, jakoby slyšel

temné šumění nikoli lesa dubového, nýbrž listů papírových, z nichž se na mne bude volati: „Zpátečnictví,“ „reakce,“ „zotročování ducha,“ „temný středověk!“ I v Kolíně jest vydáno opět heslo: „Zpět!“ — a v tom byli opět všichni svorní! — Ovšem, když se jedná o to, co jest nejvyšší a nejsvětější, když jde o naši víru, pak jsme všichni svorní. A když se jedná o děti, pak jsme my taktéž svorní. Veškeré školství od dětských zahrádek až nahoru k universitě musí nazpátek na pozitivně křesťanský základ! My vedeme boj

v úplném poznání nebezpečí, že má totiž dítě oloupeno býti o to nejvyšší a nejsvětější, co vůbec má, a že má býti vydáno nepříteli. Často citovaná věta, že kdo má mládež, tomu že také patří budoucnost, nedá se popřít. Aby tohoto cíle bylo dosaženo, musejí prý býti, jak pravil Liebknecht na partajtagu v Halle, učitelové mobilisováni proti „kněžourům.“ — Zde jest viděti nápadně dojemnou shodu mezi socialními demokraty a liberálními profesory, neboť jedni i druhí hnali společně útokem na pruský zákon školní. Za okolností takových není ovšem divu, že se trůny viklají a že autorita mizí. — Podle zdravého rozumu a podle zákona přirozeného patří dítě rodičům. Teprve Francouzská revoluce pronesla ústy Dantonovými větu, že dítě patří především republice a pak teprve rodičům. Ale tento hlas ozval se v době, kdy hlava krále a královny kutálely se v písku a kdy slaven byl kultus rozumu nejhnusnějšími orgiemi. Bylo by na čase by si toto úřadové školní zapsaly do knihy památní! — Rodiče jsou přírodou povoláni k tomu, aby děti své vychovávali a budou z toho skládat účty Bohu.

Škola není cílem sama sobě, nýbrž jest pouze pomocnicí rodiny a duch rodiny musí býti též duchem školy. Duch tento však jest bohudík ještě duch rozhodně křesťanský.

Hned jak dítě přišlo na svět, starají se rodičové o to, by mu skrze sv. křest zjednali vznešený statek milosti Boží.

Co bylo dítěti uděleno jakožto věc nejsvětější, to mu též musí býti zachováno a žádná moc pozemská nemá práva, aby mu to odňala. Na základě tohoto přirozeného svého práva musejí rodiče žádati, by dítě jejich bylo zachováno náboženství a v náboženství bylo vychováno, aby tudíž dítě katolické vychováno bylo v duchu katolickém a ve škole katolické. Totéž žádám i pro věřícího protestanta a věřícího žida, vychování totiž dítěte v náboženském jeho vyznání. Žádný otec nesmí býti nucen, aby svoje dítě posílal do školy, o které se právem domnívá, že by tam vzalo úhonu na své víře. Činí-li se na otce nátlak přec, jest to skracování svobody svědomí! Tím, že se ve školách našich vyučuje náboženství, nesmíme se spokojiti. Náboženství nemá býti pouhým předmětem odborným, nýbrž středem veškerého vyučování a vychovávání školního!

Naplniti hlavu vědomostmi, není věcí hlavní, nýbrž vzdělati mysl a srdce. A

toto prosáknutí veškerého učiva olejem víry spočívá v ruce učitelově. O máme bohudík, s pýchou tak můžeme říci, ještě sta a tisíce katolických učitelů, kteří nedbajíce hany a potupy tak zvané moderní paedagogiky vysoko třímají kříž a paedagogiku kříže; ano, vším právem. Díky buďtež těmto statečným mužům, díky od lidu katolického i zástupců církve, kteří vědí, jaký klenot mají v těchto učitelích. Ale jak pak to vypadá ve škole, když se učitel s křesťanstvím rozpadl? Tak pravil 2. března r. 1894 ve sněmovně bavorské, aktivní ještě ředitel učitelského ústavu: „Ano, jakmile řeknu křesťanství, již jsem se tím ocitl na poli theorie; a jaké množství teorií vyrostlo právě na tomto poli, nemusím ani připomínati; tak jest křesťanství samo předmětem vědy, že by však mělo být přívlastkem vědy, toho nepřipouštím. Není žádného křesťanského přírodopytu, žádné křesťanské fyziologie a ještě lépe vyhovím vašim záměrům, pakli řeknu: také žádné křesťanské filosofie. — Tu musíme žádati: nejen škola obecná, nýbrž i ústavy učitelské musejí nazpátek na půdu pozitivní.“

Z téhož důvodu zavrhuju též školy bezkonfessní. Ať mi nikdo nepřichází se starým vtipem, že čtení, psaní a počítání nejsou ničím konfessionálním! Kdyby se byl naučil čísti po křesťansku, nečetl by žádných bezbožeckých novin a kdyby se byl naučil po křesťansku psát, nebylo by těchto hanebných listů, a kdyby uměl po křesťansku počítat, nebylo by nám třeba návrhu na obmezení lichvy. Dne 15. ledna r. 1893. kráčeli ponejprv k volebnímu osudí mužové, kteří počali na počátku let 70. chodit do školy, kteří tedy vesměs vyrostli pod vlivem kulturního boje. A výsledek? Skoro dva miliony socialně demokratických hlasů.

K tomu není třeba výkladu. Zdali pak by neměly takovéto úkazy vésti k tomu, aby církvi bylo navráceno její plné a nezkrácené od Boha samého ve slovech „Jděte a učte všechny národy“ jí dané právo na školu — by jí, matce školy, ponecháno bylo alespoň právo, by mohla sama školy zakládat? I vzhledem ku školám středním platí slova „nazpátek na půdu pozitivní!“

R. 1766 byl ve Francii Ludvíkem XV. zrušen řád jezuitský a na gymnasia, kteráž

byla až dosud většinou v rukou otců jezuitů, přišli státně vzdělaní professoři světští. Roku 1792. sešel se konvent. Mezi 700 poslanci bylo 400 takových, jimž ještě nebylo 40 let, byli to tedy první odchovanci gymnasií z r. 1766. Zdali pak jest patrné, proč se na ústavech středních tak houževnatě zatlačuje vliv církve? Ovšem, že je! Nevěreckých učitelů jest třeba pro školy střední, aby vychovali nevěrecké posluchače pro školy vysoké.

Poslední dobou kolovala novinami zpráva, že se pruský ministr vyučování ptal berlínských profesorů, zdali by mohli budoucně trpěti mezi sebou Arony — jednalť se o trochu příliš ostrý projev socialně demokratického smýšlení. O případě samém pomlčím. Jenom na to bych se pozeptal, který ministr vyučování obrátil se v posledních 30—40 letech ku profesorům, když na školách vysokých bylo útočeno na božství Kristovo, nebo když tam byl popírán i Bůh sám? Tenkrát se říkalo „svoboda vědy“; teď však, když počíná těm různým lidem téci voda do bot, stávají se pojednou úzkostlivými.

Svobody vědy ani my se nebojíme, oné totiž svobody, kteráž prýští z pravdy podle slov písma: „Pravda osvobodí vás.“ Tato svoboda nesmí se však míchat s nevázaností. Přiznávám, že se nevěra na školách vysokých nyní již tak příliš neroztahuje, ale je tam přec. Co učiníme proti tomuto základnímu zlu? Musíme stále

a stále žádati, aby školy vysoké, kteréž mají podle zakládacích listin býti katolické, účelu svému byly vráceny. Na co máme právo, toho se nevzdáme. Ale my žádáme dále, aby nám bylo dáno právo, míti v Německu alespoň jednu svobodnou universitu katolickou. Člověk by mohl mysliti, že se to vlastně rozumí samo sebou, a že se to shoduje pouze s paritou, nebo kdo pak má všechny ostatní university ve své moci? Ale my jsme slyšeli, jak to vypadá s paritou nejen v krajinách, o nichž byla řeč, nýbrž i dále na jich. Jindy se hájí vždy volná konkurence, zde však se žádá monopol, a dobře placení profesoři nechtějí také o volné konkurenci ani slyšeti. Mně již připadla nejednou na mysl hříšná myšlénka, že snad mají strach ze svobodné katolické university! Chtějí-li konservativní školskou politiku, dobře! Pak jest ale věci nejpřednější: zpět, zpět Rodrigo, zpět na půdu pozitivního křesťanství, na půdu konfesse. Když chtěli roku 1879. zavést v Belgii moderní zákon školní, povstala tam píseň bojovná: Sie sollen sie nicht haben — die Seel von unserem Kind — So lang man noch in Flandern — den letzten Flandern find't!

Já volám týmiž slovy:

„Sie sollen sie nicht haben — die Seel' von unserem Kind — So lange noch in Deutschland — Der letzte Christ sich find't!“

DROBNOSTI.

Ku „Spolku přátel katol. českých škol bratrských“ přistoupili: ct. Kongregace Mariánská v Praze za člena přispívajícího (5 zl.); za členy pak podporující: dp. Al. Kolář, farář ve Vepřku (1 zl. 20 kr.), dp. Antonín Michl, farář ve Zbislavi (1 zl. 20 kr.) vldp. Jan Klein, děkan ve Velešíně 2 zl. Dp. Josef Procházka daroval spolku 5 zl. — O další přihlášky prosí Fr. Pohunek, kaplan u sv. Štěpána v Praze 568-II. tajemník spolku.

Smutné úkazy. Jessenovy „Freie paed. Bl.“ přinesly v čís. 32. pod titulem „Smutný případ“ tuto noticku: „V Běláku prý se dopustil Františkán jménem Drassel, katecheta na tamnější škole obecné, hrubých provinění proti mravnosti na hoších 10—14 letých. Zatknutí ušel útekem. Zastupitelstvo obecní usneslo se na tom, že bude žádat, aby

Františkáni z města Běláku byli odstraněni; zatím však, než bude cíle toho dosaženo, vymoci zákaz, by žáci nebo žákyňe do kláštera Františkánského nesměli vstoupit.“ Při této zprávě neměl p. Jessen nic proti tomu, by za jednoho, jehož vina dosud nebyla dokázána, trpěli všichni. Brzy však byl nucen přinést zprávy odjinud o trestných činech soudně zjištěných, k nimž ovšem přičinil jinou poznámku: „Dne 5. září (tak píše totiž v čís. 36. str. 574.) byl učitel školy měšťanské Hans Hütter v Kremži pro zprznění a svádění ku smilstvu, jehož se dopustil na žákyních sobě svěřených, odsouzen na 18 měsíců do žaláře. Před nedávnem byl řídící učitel v Mariensee pro podobný zločin odsouzen rovněž k trestu žalárnímu. Takovéto velice smutné případy jsou,

nehledě ani k vlastní jejich povaze, k tomu způsobily, by proti užívání mužských sil učitelských ve školách dívčích myslí občanstva zaujímaly. Ovšem nemůže celý stav být zodpovědný za mravní po-blouzení jednotlivých členů svých jest však dostilidí, kteří toho ne-pováží.“ — Panholzovy „Christl. paed. Bl.“ přidávají k této zprávě, že prý byl Hütter stoupencem oné tak zvané „vědy,“ kteráž prohlašuje náboženství za mythus a i v listech učitelských hlásá, že „víra v odplatu a odměnu po smrti v nás jest zvik-lána.“ (Niederösterr. Schulztg.) — Úkazy tyto nejsou však osaměly; nebo dne 10. měsíce září byl učitel školy měšťanské, dle vy-znání žid, jménem Bernard Maxel, jenž se zdržoval na letním bytě v Maueru od čet-níků zatčen a dodán soudu zemskému a to pro zprznění podle §. 128. trestního zákona. Maxel jest ženat.“ — Tak na-psaly podle „Reichspost“ vídeňské „Chr. paed. Bl.“ — U soudní komory v Eisen-achu bylo před nedávnem pojednáno o rekursu Bernarda Wienera, jenž byl první soudní instancí pro nemravné činy, jichž se jakožto majitel dívčího pensionátu do-pustil na mnohých ze svých chovanech. Předvoláno bylo víc než dvacet svědkyň. Státní zástupce proň navrhoval půldruhého roku káznice. Soudní komora neuznala sice na trest v káznici, šla však co se týče trvání trestu značně dále, neboť jej odsou-dila na dva roky a čtyři měsíce do vě-zení a na tři roky ku ztrátě cti. — „Voss. Ztg.“ k rozsudku tomuto poznamenala: „První instance ve Výmaru měla svého času za to, že jest rok vězení trestem do-statečným.“ — K tomu podotýká „Kath. Schulkunde“ (čís. 39): Pro atheismus a volnou občanskou mravouku nadšený orgán nevěřících filistrů má, jak se zdá, za to, že soud se židovským svůdcem děvčat na-ložil přísně.

Je to možné? „Freie paed. Bl.“ píše: „Na jisté dívčí škole měšťanské vy-učoval mladý učitel. Jedna žákyně, kteráž nebyla o mnoho mladší nežli učitel, zlo-

bila ho zvláště svým bujným smíchem a svou zpupností. Učitel se dopálil a chtěl žákyni dáti pravítkem na ruku. Přiskočiv k ní, pravil: „Vaši ruku, smím-li prositi!“ Dívka sklopila stydlivě oči a pravila tiše: „Račte promluvit s maminkou!“ — Ve škole nastal nehorázný smích a mladý učitel nevěděl si rady. Brzy po té vzdal se svého místa. — Mravné naučení?

Tělesný trest ve škole. Jistý učitel vídeňský potrestal dítě ve škole tak, že mu zůstaly po trestu na těle známky. Otec dítěte řekl po té učiteli: Vy jste měl pást pr. . . Učitel žaloval pro urážku na cti a otec byl odsouzen, jelikož prý musí, jak pravil soudce, učiteli býti dovoleno, by užil prostředků donucovacích, kde ne-pomáhá pouhá domluva. Případ tento jest jedním z oněch četných, kde se cit soudcův tomu vzpírá, by nechal učitele proti žákům vzdorovitým beze vsí obrany. Má-li zůstat v platnosti § 24. řádu školního, bude muset konečně býti zavedeno vychovávání donucovací. — Tak napsaly „Freie päd. Bl.“ v čís. 39. vyznávající proti své vůli, že jest mládež školní namnoze taková, že si s ní učitel, nesmí-li užiti tělesného trestu, neví žádné rady.

Sedmdesát disciplinárek. Všemi liberálními listy českými proběhla zpráva, že prý bývalý c. k. okresní inspektor vino-hradský Prokop Procházka, jenž byl jme-nován ředitelem gymnasia v Králové Hradci, zanechal po sobě sedmdesát neukončených disciplinárních vyšetřování. Zpráva ta se dostala i do listů německých a některé listy české jako na př. „Č. Šk.“ věnovaly těmto disciplinárkám docela i dlouhé ostré články. Teď však konstatoval vinohradský „Čas“, že jsou všechny tyto disciplinárký pouhým výmyslem a že v této době není ani v celých Čechách proti učitelům tolik disciplinárních vyšetřování, kolik jich bylo připisováno, ač nebylo těžko dopátrat se pravdy, jedinému okresu vinohradskému! — Zase nový doklad k té novinářské věro-hodnosti.

Spisy redakci zaslané.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Red. Tomáš Škrdl. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník XI. č. 1. vyšlo s následujícím

zajímavým obsahem: Nástin učení Jana Amosa Komenského a učení Petra Chel-čického. Napsal dr. Antonín Lenz. Z básní Frant. Štastného: Dva sonety. Honba za štěstím. Dva bratři. Obrázek. Napsal

Boh. Brodský. Josef Benedikt Cottolengo. Příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců. Píše Josef Flekáček. — Uprímné slovo o lásce k vlasti. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování.) Slovo o hymnologii lužických Srbů. Píše K. Konrád. Otčenáš (Le Pater). Veršované drama o jednom jednání. Francouzsky napsal François Coppée. Přeložil P. Jan Dvořák, křížovník. Světélka. Slovinsky napsal A. Funtek. Přeložil Fr. Štingl. Katolická universita ve Fryburku ve Švýcařích. Napsal Frant. Vinc. Zapletal, Ord. Praed. Pašijové hry v Hořicích u Krumlova. Napsal František Vaněček. Družstvo Vlast, jeho odbory a fondy a naše katolické poměry vůbec. Píše Tom. Škrdle. Z národního divadla. Píše Josef Flekáček. Umění. Hudba. Literatura. Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy. Zprávy spolkové. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé, a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Sv. Pavel a jeho apoštolské cesty. Napsal abbé C. Fouard. Přeložil kněz Jan Ev. Hulakovský. S povolením nej důstojnější kníž. arcib. konsistoře ode dne 21. března 1894. č. 2686. V Praze 1895. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Sešit I. Cena 50 kr. Str. 72. Spis tento se druží důstojně k dílu Didonovu „Ježíš Kristus“, neboť jest sepsán zna-

menitým učencem a výtečným stylistou, jakým jest bez odporu abbé Fouard, a a jelikož není příliš objemný (5 až 6 sešitů), bude si jej moci opatřiti i méně zámožný. Pány spolubratry bychom prosili, by naň laskavě upozornili i vzdělané laiky, nebo čím víc budou knihy podobné i do těchto kruhů vnikati, tím více budou mizet předsudky proti nám a svaté věci, kterou hájíme, a tím víc si bude klestit cestu pravda, že, co hájíme a zastáváme, božského jest původu.

Početnice pro měšťanské školy dívčí.

Sestavili Fr. Kneidl, ředitel měšťanské školy chlapecké v Karlíně, a Michael Marhan, řídící učitel obecné školy chlapecké v Karlíně. Sešit prvý. Druhé, opravené vydání. Vynesením vys. c. kr. ministerstva kultu a vyučování ze dne 15. června 1894. č. 12357 všeobecně schválena. V Praze a ve Vídni. Nákladem F. Tempského, knihkupce cís. akademie věd ve Vídni. 1894. Cena váz. 1 k. 20 h.

Početnice pro měšťanské školy dívčí.

Sestavili Fr. Kneidl a Michael Marhan. Sešit druhý. Druhé, opravené vydání. Vynesením vys. c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 15. června 1894. č. 12357 všeobecně schválena. Nákladem F. Tempského. 1894. Cena váz. 1 k.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. čís. 20. s přílohou: Kalendář pro živé a mrtvé duše od Petra Kopřivy. Roč. X. seš. 10.

Konkursy.

C. k. okresní školní rada v Domažlicích vypisuje konkurs za tím účelem, aby obsazena byla místa učitelů (učitelek) škole měšť. v základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894, č. 36 z. z. od 1. května 1895 nově systemisovaná s příjmy tímto zákonem stanovenými. Obsadí se: a) při chlapecké škole měšťanské v Domažlicích: 1. místo definitivního učitele pro odbor technický (H.) — 2. Místo zatimního učitele pro odbor grammaticko-historický (I.). b) Při měšťanské dívčí škole v Domažlicích: 1. Místo definitiv. (učitelky) učitele pro odbor grammaticko-historický (I.), — 2. Místo zatimn. učitelky (učitele) pro odbor přírovodecký (II.). Při obsazení místa 2. na měšťanské škole chlapecké a místa 1. na škole dívčí bude přednost dána žadateli, který při stejných okolnostech vykáže se způsobilostí vyučovati jazyku německému. c) V témže okresu obsadí se místo definitiv. podučitele v Kolovči se služ. 400 zl. Žádosti od 18. října.

V Roudnickém školním okresu obsadí se následující místa učitelská od 1. ledna 1895 se služným dle zákona ze dne 13. května 1894. — 1. Místo řídícího učitele při obecné škole dívčí v Roudnici se služným roč. 600 zl. a funkč. přídavkem roč. 200 zl. Žadatelům za to místo jest se prokázati způsobilostí k vyučování katolickému náboženství. — 2. Místo učitele při obecné škole ve Močném s ročním služným 500 zl. — 3. Místa podučitelů na obecných školách v Budyni, Černoušku, Chorvácích, Lečicích, Nížebohách, Dolních Počáplích a ve Vetlé s ročním služným 400 zl. Žádosti od 19. října.

Ve školním okrese Chrudimském obsadí se se zřetelem ke článku III. odst. I. zákona ze dne 13. května 1894, č. 36 z. z. místo učitelky odboru gramaticko-historického při měšťanské dívčí škole v Chrudimi se služným dle III. platební třídy škol měšťanských. Žádosti od 19. října.

Ve Třeboňském školním okrese obsadí se definitivně: 1. v základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. čís. 36. z. z. od 1. ledna 1895 nově systemisovaná místa učitelská pro I. odbor při měšťanských školách chlapeckých v Kard. Řečici a ve Veselí n. Luž. a sice s příjmy tímto novým zákonem ustanovenými; — 2.. místo řídícího učitele při nově zřízené škole trojtřídní v Kolencích se služným dle IV. třídy platů učitelských s funkčním přídavkem 100 zl. a právem na svobodný byt, po případě příbytečné; — 3. Místo učitele při obecné pětitřídní škole v Lomnici se služným ročních 600 zlatých; — 4. Místo podučitelské v Chlumci se služným 400 zlatých; — 5. Místa podučitelská v Branné, Domaníně, Drahotěšicích, Drachově, Kolencích, Jilovicích, Majdaleně, Staňkově, Šalmanovicích a Zablatí se služným ročních 350 zlatých. Žadatelé o místo říd. učitele v Kolencích musí prokázati způsobilost k vyučování katolickému náboženství. Žádosti od 20. října.

Ve školním okrese Kladenském obsadí se definitivně: 1. Na chlapecké měšťanské škole na Kladně se služným ročním 800 zl.: a) místo učitele skupiny mluvnicko-historické, b) místo učitele skupiny přírodovědecké, c) místo učitele skupiny mathematicko-technické. — 2. Na dívčí měšťanské škole na Kladně s ročním služným 800 zl.: a) místo učitelky skupiny mluvnicko-historické, b) místo učitelky skupiny přírodovědecké. — 3. Na chlapecké měšťanské škole v Unhošti místo učitele skupiny mathematicko-technické s ročním služným 700 zl. Místa tato, systemisovaná na základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. č. 36. z. z., obsadí se od 1. ledna 1895, s příjmy novým zákonem stanovenými. Mimo to obsadí se definitivně: 1. Místo ředitele chlapecké školy měšťanské spojené s obecnou chlapeckou a dívčí školou v Unhošti s ročním služným 700 zl. a funkčním přídavkem 300 zl. — 2. Místo katechety na chlapecké měšťanské škole na Kladně, jehož povinností bude po případě vyučovati i při obecných školách do nejvyššího zákonem vyměřeného počtu hodin v týdnu, se služným ročních 800 zl. — 3. Místo učitelky skupiny gramaticko-historické na dívčí měšťanské škole na Kladně s ročním služným 800 zl. Žádosti řádně doložené podány buďtež do 2. prosince 1894 c. k. okresní školní radě na Kladně.

V českém školním okrese Královédvorském obsadí se místa učitelů a učitelek škol měšťanských dle článku III. odstavce 1. zákona ze dne 13. května 1894, čís. 36 z. z. od 1. ledna 1895 nově systemisovaná o služném 700 zl. a to: 1. Místo učitelky při měšťanské škole dívčí ve Dvoře Králové odboru III. — 2. Místo učitele při měšťanské škole chlapecké v Jaroměři odboru Ia. — 3. Místo zatímného učitele při měšťanské chlapecké škole v Jaroměři. Žádosti od 24. října.

Ve školním okrese Německobrodském obsadí se místo učitelky při měšťanské škole dívčí v Humpolci pro odbor přírodovědecký se služným ročních 700 zl. od 1. ledna 1895. Vypsání toto děje se za tím účelem, aby obsazeno bylo ve smyslu čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894. č. 36. z. z. nově systemisované místo učitelské. Žádosti od 24. října do 6 neděl. Zároveň odvolává se tímto konkurs v čís. 136 Pr. D. na místo učitele při obecné škole v Humpolci uveřejněný.

Ve školním okrese Vltavotýnském obsadí se místo katechety na měšťanské škole chlapecké v Týně n. Vltavou se služným ročn. 800 zl. a s povinností vyučovati náboženství katolickému na měšťanské škole chlapecké jakož i na vyšších třídách obecných škol chlapeckých a dívčích v Týně nad Vltavou až do nejvyššího počtu týdenních hodin vyučovacích, exhorty v to počítaje. Od 1. ledna 1895. vřaděna jest dotčená měšťanská škola do IV. třídy služného. Žádosti od 25. října.

V Roudnickém školním okrese obsadí se místo katechety při měšťanské škole chlapecké v Roudnici s ročním služným 800 zl. (Dotčená škola vřaděna jest od 1. ledna 1895 do IV. třídy služného učitelstva škol měšťanských). Povinností katechety bude vyučovati náboženství katolickému na měšťanských a obecných školách v Roudnici až do nejvyššího zákonitého počtu týdenních hodin vyučovacích. Žádosti od 27. října.

„Spolek přátel katolických českých škol bratrských“.

Největším dobrodiním, jehož se může člověku dostat, jest dobré křesťanské vychování. Vychování dobrého může se však mládeži dostat jenom ve škole ovládané veskrz duchem náboženským, duchem v pravdě křesťanským, ve škole, kde učitel žákům předchází dobrým příkladem. Takovými učiteli jsou podle jiných zvláště školní bratři z kongregace blah. Jana Křt. de La Salle, kteří sobě získali, kdekoli se usadili, vždycky pověst nejlepší.

Svrchu jmenovaný spolek vytknul sobě za úkol pečovati o to, aby kongregace školních bratří, kteráž jinde tak blahodárně působí, i v zemích českých se usadila a zde zřídila ústav český, odkudž by pak mohla dále vyvíjeti blahodárnou činnost svou. Myšlenka tato vznikla z úvahy, že v celých Čechách není kromě Johannea určeného pro učedníky, ani jediného českého ústavu pro hochy, jenž by stál veskrz na půdě katolické a kdež by vedle školy byl i internát, do něhož by mohli rodičové katoličtí beze vší obavy dáti svoje syny.

Ku provedení vytknutého cíle jest však třeba peněz a proto se „Spolek přátel katol. českých škol bratrských“ obrací ku všem přátelům křesťanského školství a ku všem pravým lidumilům vůbec s uctivou prosbou, by jej ráčili dle své možnosti ve snaze jeho podporovati. — Kdo složí 100 zl. jednou pro vždy, stává se členem řádným; členem činným je, kdo splatí jednou pro vždy 50 zl.; přispívající členové splácejí ročně 5 zl.; podporující členové platí pak ročně 1 zl. 20 kr. — I každý dárek k účelu výše naznačenému přijímá spolek s vděčností.

Vídeňský spolek pro vzdělání katolických učitelů ve Strebersdorfě postoupil spolku našemu všechny svoje české členy v Čechách a na Moravě; i prosíme tudíž, aby dotyční p. t. pánové členské svoje příspěvky, kteréž skládali dříve do Vídně zasýlali nyní spolku našemu.

V kongregaci školních bratří provincie rakouské je nyní celkem 16 Čechů; jsou to však dosud vesměs síly mladé. Proto by kongregace, kteráž se chce všemožně přičiňovati o rozmnožení svých českých sil, přijala ráda zvláště staršího zkušeného učitele českého. Kdo by tudíž cítil v sobě povolání působiti jako učitel v kongregaci školních bratří, nechť dopíše spolku našemu, který s ním pak všechno další vyjedná.

V PRAZE, na den sv. apoštolů Šimona a Judy r. 1894.

Frant. Pohunek,
kaplan u sv. Štěpána v Praze,
tajemník.

Edvard Šittler,
provisor v kníž. arcib. semináři,
pokladník.

Frant. X. Kryštůfek,
předseda.

Nové knihy a brožury družstva Vlasti.

Z dějin nepatrné české vesnice. Podává Václ. Honejsek, farář u sv. Haštala v Praze. Cena 60 kr. Zakládající členové obdrží ji zdarma.

Sborník Historického Kroužku. Sešit 3. Red. Dr. M. Kovář. Cena 70 kr., pro členy „Vlasti“ 52 kr., pro alumny a kleriky 45 kr.

Krátké znázornění oběti mše sv., svátosti pokání a zpytování svědomí pro dítky, kteréž jdou ponejprv k svaté zpovědi. Cena 1 kr.

Znázornění vývoje idee Messianské. Zaslíbení Vykupitele v ráji prvním rodičům. Předobrazy. Proroctví. Cena 1 kr.

Píseň práce. Hymna katolického dělnictva českoslovanského. Na slova Vl. Šťastného složil J. C. Sychra. Cena 2 kr.

== Veškeré objednávky těchto knih a brožur vyřizuje administrace „Vlasti“ ==
v Praze, č. 234—I.

OBSAH: Methoda u vyučování náboženství. (Nová řada.) Podává duch. prof. Frant. Horáček. (Pokrač.) — Obrazy z dějin vychovatelství. VII. Silvio Antoniano. Píše Jos. Moudrý. (Pokrač.) — Dvě poznámky k našim katechismům. Píše Jos. Nep. Jindra. — O školní otázce řečnil na sjezdu katolíků v Kolíně nad Rýnem prof. Dr. Schaedler, zem. a říš. poslanec. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Spolek přátel katolických českých škol bratrských. — Nové knihy a brožury družstva Vlasti.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba v Praze.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel stane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jilská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresováno i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Methoda u vyučování náboženství.

(Nová řada.)

Podává duch. prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

Znameníť žák Hirscherův G. Mey, farář diecese Rottenburské, sepsal „Vollständige Katechesen für die untere Klasse der kathol. Volksschule“. ¹⁾

Důležitějšími než jeho nákresy katechetické — které jsou, mimochodem řečeno, mistrně vypracovány dle vzoru nezapomenutelného arcibiskupa Grubra, — zdají se nám býti pokyny a vysvětlivky různé, které podává v předmluvě svého spisu k obhájení své metody a v poznámkách na konec připojených. Mey není slepým stoupencem Hirscherovým; než, střední kráčeje cestou se stejnou strýzlivostí vytýká nedostatky jeho metody, uznává také spravedlivě její dobré stránky a neostýchá se jich veřejně hájiti.

Jak hluboko zasáhl Mey do diskusse o otázce katechistické, poznati lze z jednotlivých statí jeho předmluvy. Nejdříve uvádí na paměť slova Hirscherova o důležitosti náboženského vychování: „Vezměte nám vše, a dejte nám pouze pastýře mládeže a učitele osvícené, zbožné a se zápalem horlící o blaho svěřené mládeže, na kteréž lpějí láskou neúnavnou jako dnes tak i zítra — a budeme míti dosti! A naopak, dejte nám všechno, ale odepírejte nám tohoto jediného — a my nemáme ničeho! Na to následuje stručná katechetika po odstavcích, jichž obsah vysvítá z těchto nadpisů: 1. Účel a cíl prvního vyučování katechetického. 2. Biblická dějprava jest nejzpůsobilejším základem prvního vyučování náboženského. 3. Rozšířené vyučování biblické dějpravě na prvním stupni. 4. Upotřebení učiva z biblické dějpravy čerpaného. 5. Pěstování zbožnosti 6. Formální zacházení s učivem. 7. O otázkách. 8. O času vyučování náboženského. Spolupůsobení učitele. O učení se nazpaměť.

Účel prvního vyučování náboženského označuje Mey těmito několika slovy: „Katechumenovi mají v organické celistvosti vstřípeny býti ony Pravdy, jež mu jako katolickému křesťanu věděti třeba již v tomto útlém věku. Zároveň ale má býti budován základ pro stavbu budoucí.“ ²⁾

¹⁾ Freiburg im Breisgau 1892. Herdersche Verlagshandl. Mit Approbation u. Empfehl. des hochw. Herrn Bischofs von Rottenburg u. d. hochw. H. Erzbisch. von Freiburg. Achte, neu durchgesehene Aufl.

²⁾ Výborně znázorňuje Mey tento dvojí úkol katechety, an dí: Nechať katecheta halí Pravdy náboženské v oděv, který sice vkusně padne na tělo žáčkovo, zároveň ale

O základu náboženské výchovy pronáší se Mey takto: „*Biblická dějprava jest nejprůměřenějším základem prvního vyučování náboženského!* Jedni chtějí míti za základ katechismus, jako na př. P. Deharbe (katechism č. 4. Pozn.), jiní, jako Hirscher, radí pro první 3 léta pouze dějiny *Zjevení Božího* s přidavkem obyčejných modliteb, a zbožných rčení. P. Deharbe souhlasí sice s připuštěním *jednotlivých, nesouvislých* příběhů z Písma sv. — avšak katechismus má při tom zůstatí pevnou páteří, osou, kolem níž vše ostatní učivo se otáčí. V podstatě (dí Mey) souhlasím s Hirscherem, jenž ve svém spisu „Besorgnisse“ ¹⁾ takto se vyjádřuje: „Vidím katechismy v rukou dítek nejmenších. I táži se: Je-li to prospěšné pro vyučování náboženské, začítí hnedle s katechismem? Mně se to zdá býti nepřiměřeným, a to z toho důvodu, že malé dítky veliké části katechismu *vůbec nikdy* neporozumějí a také proto, že i ten díl, který jakž takž pochopily, v této abstraktní formě s těžší se hodí pro duševní vzdělání. Proč bychom nesměli začítí s biblickou dějpravou? Učíť tato *všemu* tomu, co se v malém katechismu nachází, ano obsahuje i více a podává totéž způsobem pochopitelným, zajímavým a vzdělávajícím. Dle mého náhledu nemělo by v prvních 3 letech ničemu učeno býti leč biblické dějpravě s vyloučením kteréhokoliv katechismu! Při tom ovšem netřeba zanedbávati onu stránku katechese, která má za účel povzbuzení citu náboženského a pěstování vůle, jako na př. vysvětlení modliteb a zbožných průpovědek, jakož i učení se téměř nazpaměť a t. p. V hodinách katechetických pro mládež odrostlejší vidí se učitel nucena při každé příležitosti na dějiny Zjevení Božího se odvolávati — není-liž tedy biblická dějprava skutečně základem katechese? Zákon přirozený, Bohem samým v srdce lidská zapsaný velí, aby dítky *názorem věčným* vedeny byly ku poznání pravd odtazitých. Nuže, kdo směl by tento Bohem stanovený pořádek zvrátiti a začítí s náukami abstraktními na místě vyučování názorného? Strana protivná dí: Dosti jest, osvojí-li sobě prozatím dítě nádobu, která teprve později vyplněna bude obsahem! Na to lze odpověděti, že drahocenného času může s lepším prospěchem použito býti, jestliže zmíněné Pravdy z biblické dějpravy žákům ve *formě konkrétní* se předloží. A ještě bychom mohli souhlasiti s methodou protivnou, kdyby katechumeni nezaměňovali *vědomost formulí s náboženským poznáním* vůbec, jelikož se oněm učí, *aniž by při tom myslili!*“ K tomu dodává Mey: „Jistotně spočívá mnoho pravdy v těchto slovech Hirscherových! Držíme-li se pochodu methodického, jak jej Deharbe ve svém malém katechismu zachoval, tu přijdeme ve spor netoliko se způsobem, kterým Bůh lidstvu zjevil věčnou Pravdu, nébrž také s přirozeností dětskou.

Dějiny tvoří počátek — a nikoliv systém! Kromě toho nutí soustavný katechismus k zařazení také takové látky učebné, která, pro vysoké pojmy začátečníkům jsouc nesrozumitelná, pouze překáží stejnoměrnému plynnému pokroku. Tak na př. vidí se Deharbe k vůli soustavě nucena, již v malém katechismu vykázati obzvláštní odstavec sv. svátostem a podati **výčet všech** sv. svátostí najednou, ačkoliv ihned na to obzvlášť pojednává *pouze o dvou!* Něco jiného jest, příležitostně o udělování a účinku sv. svátostí krátce poučiti katechumeny stupně prvního. Avšak pokusy o vyložení definic potkají se u začátečníků vždy s nezdarem.

dosti volným jest, aby jej také povyrostší katechismem obléci mohl. Po šťastném spojení a zdárném provedení tohoto dvojího úkolu snadno poznáte výborného katechetu maličkých.“ L. c. pag. 4.

¹⁾ „Besorgnisse hinsichtlich der Zweckmässigkeit unseres Religionsunterrichtes“. Freiburg 1863 Herder. Pag. 103. sqq.

A tak sám Dr. Jakob Schmitt, jenž přece v exegesi katechismu jest autoritou uznanou, neodvážil se vysvětliti malý katechismus P. Deharbe-a ku potřebě začátečníků, pro které přece čís. 4. katechismů Deharbeových určeno jest! ¹⁾

Kromě toho brání systém katechetický, užívá-li se ho před časem, důkladnějšímu probrání a vštípení mnohých náuk, které pro elementární vyučování jsou na nejvyšší důležitosti! Tak zdá se mi, že při oné metodě nepěstuje se víra v Krista Ježíše tak, jak by za každé doby vůbec a za naší obzvlášť děti se mělo.“ ²⁾

Avšak dále s Hirscherem Mey nejde, naopak energicky hájí stanovisko školy druhé. „Jakkolivěk s těmi katechety souhlasím, již dle Hirschera žádají, aby za základ náboženského vyučování katechumenů nejmladších sloužila biblická dějprava, přece nikterak nesouhlasím *se způsobem*, který Hirscher pro školské upotřebení biblické dějpravy doporučuje, kterýž požadavek založen jest na mylném náhledu, že u vyučování náboženském na prvním stupni jediná zásada *methody názorné* rozhoduje. Avšak tomu není tak! Katecheta má pěstovati *víru a život* podle víry! (Justus autem ex fide vidit.) Víra ale jest dle sv. apoštola „nadějných věcí podstata a důvod neviditelných.“ (Žid. 11, 1.) Namítne-li kdo proti tomu, že malé děti nejsou s to, aby pochopily věci nadpřirozené, ten zapomíná na účinku svatého křtu, které vyjádřeny jsou z části také v této modlitbě kněze: „Aeternam ac justissimam pietatem Tuam deprecor Domine Deus, *auctor luminis et veritatis ut digneris eum illuminare lumine intelligentiae . . da ei scientiam veram doctrinam sanctam.*“

U vyučování náboženství křesťanskému, jehož jádro tvoří sv. tajemství, možno dle *methody názorné* pokračovati pouze do jistých mezí. Jednostranné pěstování její snadno zavádí na scestí, na které také Hirscher zaběhl se svou přemrštěnou nechutí k „formulím“ ³⁾ Jsem toho náhledu, dí Mey dále, že první vyučování náboženské má založeno býti na biblické dějpravě. Z ní má čerpána býti *hlavní látka* a pokrok svatých dějin má býti měřítkem pochodu vyučovacího. Kromě toho patří se, aby osnova učebná protkána byla *také jinými náukami*, nežli jsou dějepisné a aby dětkám podáno bylo vůbec vše to, čeho pro svůj věk potřebují k bohu libému věrou spravovanému životu.“

Pokud se *rozměru* náuk biblických týká, jest Mey katechetům tou radou, aby se obmezili na to nejnutnější. Známost *hlavních událostí*, kteréž mají vztah k Božskému dílu spásy, budiž především katechumenům vštípena a to v onom pořádku, který v apoštolském Symbolu je naznačen. Ovšem že události Zjevení Božího mají dětkám sděleny býti *v organické souvislosti*, k čemuž Mey dále podotýká: „Tak sobě vedouce, vstoupíme do šlépějí jednoho z největších Otců církevních, jehož katechetické dílo od jakživa všeobecné se těšilo oblibě. Míním zde **sv. Augustina** a jeho knihu „**De catechizandis rudibus**“.

Tímto panegyrikem na velikého katechetu sv. Augustina učinil Mey důležité vyznání ve prospěch metody synthetické, kteréž žádnými pozdějšími klausulemi na své ceně neutrpí!

Jak z tohoto přehledu dějin katechetických v první polovici našeho století

¹⁾ V z Dr. Jacob Schmitt „Erklärung des kleinen Deharb'schen Katechismus“ Vorwort zur 1. Aufl. IV.

²⁾ Mey l. c. pag. 8.

³⁾ Hirscher nebyl proti definicím vůbec, jak svrchu již bylo pověděno — pouze pro děti prvních tří ročníků prohlásil katechismus za nezáživný — jelikož nesrozumitelný. Těž náhled sdílají dnes katechisté první třídy, jak později ukážeme. Pozn. spis.

seznati lze, patří palma původnosti pouze Gruberovi, Overbergovi a Hirscheroi — prvnímu pro jeho výtečné pokyny methodické, oběma posledním pro svérázné dispoziční katechismů, které, třeba se v praxi neosvědčily, byly pobídkou nové generaci k čilé práci na vědeckém základě.¹⁾

Také v naší české literatuře katechetické nalezneme různé pokusy o rozluštění otázky katechistické, které jsou ozvěnou idejí Overbergových a Hirscheroých²⁾. Než veškeré tyto nové katechismy neudržely se dlouho na povrchu a staré katechismy, na chvíli vytištěné z držav staletých, znova dobyly ztraceného panství: Katechismus bl. otce *Canisia* v našem mocnářství a v zemích německých, *Bellarminův* v Itálii a koloniích zámořských, *Bossuetův* ve Francii, *Malínský* katechismus (Le catéchisme de Malines) v zemích belgických a holandských. Kromě toho v diecesi Rottenburské zaveden byl katechismus *Schusterův*, zdělaný dle katechismu římského. Avšak přes všechny nezdařené pokusy a rozháranost panující v táboře theoretikův uznávána všeobecně potřeba katechismu *nového*. Obzvláště biskupové němečtí horlivé o to konali porady a konečně se rozhodli na konferenci ve Freisingu v Bavořích pro katechismus učeného a zbožného jesuity P. **Deharbe-a**, jenž zahájil vítěznou sputě se všemi katechismy ostatními!

(Příště dále.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

VIII. Magnus Felix Ennodius jako vychovatel.

Sděluje K. Konrad.

(Dokončení.)

3. *Arator, Eusebius, Severus* a jj. svěřenci Ennodiovi. — Řečený Arator narodil se v Ligurii z rodičů, jak se zdá, nízkého rodu. Záhy osiřev poručen byl milánskému biskupu Vavřinci do ochrany.³⁾ Stal se učněm Ennodiovým již od útlého mládí. Ennodius si jej tak zamiloval, že opěval i hračky jeho, bič a zahrádečku. Také v XXII. řeči své honosí se jím Ennodius řka obecně, že z něho (Ennodia) *vážil*, cožkoli vědeckého vynořil ze sebe za pomoci Boží.⁴⁾ Ennodius ujal se ho, když osiřel, a uvedl jej řečí do školy výborného grammatika Deuteria. Tato řeč jeho nejedním ohledem zajímá. Z ní právě dovídáme se, že řečený biskup Vavřinec přijal osiřelého Aratora do své otcovské péče a ochrany. Proto blahoslaví jej Ennodius dokládaje o vznešeném povolání křesťanského biskupa takto:

„orbum parentibus dixi, cui per felicia naturae damna communis pater et episcopus factus est proprius, ille afflictorum consolatio, ieunorum cibus, caecorum oculus, pes claudorum, tot pietatis suae species, tot misericordiarum gradus ad huius conuertit personae profectum.“ „Sirotko pravím, jemužto šťastnou pohromou přírody společný otec a biskup stal se vlastním. Tenť útechou jsa sklíčeným, pokrmem lačným, okem slepým, nohou chromým, tolik způsobů své zbožnosti, tolik stupňů milosrdenství obrátil na prospěch této osobě.“ „Komuž,“ volá proto

¹⁾ Schöberl dí: „Katholischerseits muss Hirsch er als Begründer der wissenschaftlichen Katechetik bezeichnet werden. Seine Ideen leben und wirken noch fort.“ Lehrbuch der kath. Katechetik pag. 13, . 249.

²⁾ Viz „Pastýř duchovní“ roč. I.—II.

³⁾ Byl biskupem v Miláně od r. 490—512. V pochvalné řeči (in natali Laurenti . . .) nazval jej Ennodius „ecclesiarum sidus“. V. Hartl pg. 430.

⁴⁾ Praefatio, ap. Hartl 493., 11. 13.

emphasi, „nebyla by proto milá taková pohroma? Kdož by neztratil rád svého otce, přáno-li mu získati za něj výměnou *takového*?“ „Tanti uiri insignia,“ dokládá o věhlasu biskupa Vavřince, „quae implere nequeo, per profana uerba non temero, ipse est, cuius est dulcis auctoritas aut horrida dulcedo, qui magistrum in ecclesia, magistrum in domo, magistrum in conuiuio, magistrum inplet in iocis, qui nunquam facit quod sequentes nolit imitari, cuius ad unguem polita conuersatio caeleste iter discipulis, dum incedit, ostendit.“ (Pg. 455.) Jak šťastné bylo Aratorovo mládí; tak vznešeným otcem chráněné, tak dokonalými příklady stále ozářené!

Tohoto svěřence svého vypravil pak Ennodius z duševné dílny Deuteriovy na vysoké učení do Říma; neb tenť jest bezpochyby týž Arator, ježž doporučil Ennodius jáhnu, pozdějšímu papeži Hormisdovi přímluvným listem, v němž nazývá svého svěřence sirotkem, jenž útěchy rodičů pozbyl. „Praesentium (roz. litterarum) baiulus honestus moribus natura sublimis genuini solatii orbatus praesidio Romam pro honestis artibus, licet peregrinaturus, expetiit“ Tak mu psal o něm.¹⁾ — Tento Arator sešel se později se starším a duchaplnějším Parteniem v Ravenně, kdež bydlel s ním v jednom domě. Partenius byl tehdáž již proslaveným řečníkem. Od něho sezde pak Arator dále přiučoval a vzdělával, čítaje s ním latinské prosaiky a básníky, na př. Caesarovy Zápisky. Zde spolu čítávali též křesťanské básníky Ambrože, Prudentia, Sidonia a jj. Jimi asi povzbuzen byl též k nejvzácnějšímu básnickému dílu svému „actus apostolorum“.

S láskou možno-li ještě větší ujal se náš v pravdě otcovský přítel mládeže jinocha *Eusebia*, ježž vysoce urozený otec na smrtelném loži jeho lásce snažně poručil. Že pak Ennodius i tohoto sirotka otcovsky se ujal, dosvědčil bezděčně sám řečí, kterouž jej uvedl do školy Deuteriovy. Rovněž tak ujal se *Pateria*, jemuž byl kmotrem na křtu svatém se stal.²⁾ — I *Severus* otec byl vznešeného rodu a o říši velezasloužilý, poněvadž mu postavili sochu v Trajanově portiku. Toho a jiného urozeného jinocha Severa uvedl Ennodius též do školy Deuteriovy přímluvnými řečmi, v nichžto zejména poukázal k tomu, jak vznešené a důležité jest povolání vychovatelovo. „Podporujte dítky,“ zvolal k němu, „jež brzy vyspějí v otce vlasti; vzdejte ochranu proti obhájcům a bojujte za útlé, abychom my, věkem starší, nepodlehli, bojujíce za všechny.“ A v témž smyslu dí pak níže k němu: „Labora, ut munitio nostra te instruyente solidetur, et ne inimica arietum uincat inpugnatio, tu muris patriae studiorum arma conjunge.“³⁾

Jinochy, o nichž posud byla řeč, uvedl Ennodius osobně řečmi do školy. Jiné svěřence doporučoval učitelům pouze dopisy, které také zdobil širokým proudem řečnického umění. Kolik záleželo otcům i na takovém doporučení, seznati můžeme z toho, co napsal Ennodius rhetoru *Meribaudovi*, poroučuje mu *Ambrože*, syna urozeného Liguřana Faustina. Psalť mu mezi jiným takto: „Pan Faustinus, starostliv jsa o prospěch potomka svého víc, nežli žádá péče otcovská.

¹⁾ Epp. I. VIII. ep. 33. (ap. Har. 221.)

²⁾ Proto napsal o něm příteli tento epigramm:

„Quod tibi naturae dederit lex germen, amice,
Hoc mihi fons tradat uiuificantis aquae.“

(Epigr. 36. ap. Har. 569.) A v řeči k Deuteriovi pravil o něm: „ego sum, cui Paterium filium mater et uirgo sacri fontis aluus effudit.“ (Hartl 467., 7.)

³⁾ „Dictio (XIII.) quando Paterius et Seuerus traditi sunt ad studia.“ (Ap. Hartl 466, 24—467. 6.)

mínil, že náš Ambrož bude tímto doporučením u vás chráněn, ježto myslil, že jeho krev, jeho moudrost, jeho umění zakryty jsou hranicemi Ligurie. „, však cizí pomocí že jejich lesk pronikne v římské světlo.“ ¹⁾ Velmi dojemně doporučil Ennodius Ambrože vznešenému praefektu Faustovi: „Protož i já, pohnut jsa slzami do nebe vzatého, prosím též úpěnlivě pro to svědomí, jehož Bůh vám dopřál (jako že zbožná přímůva mučenníků doporučí vaše prosby Spasiteli našemu!), aby u vás účinně přimlouval se i otec za syna i pan Faustinus za Ambrože. Řiďte řečeného jinocha a modlete se za něj, aby Řím nemohl jinocha ni nepravostmi, ni nemocemi zničit. Víím, že mnoho zmůžete u lidí, ale více u Boha, a proto již bezpečně slibuji prospěchu těm, které poroučím.“ ²⁾ Atd.

Dodáváme, že tento Ambrož stal se později quaestorem krále Athalaricha.

Tak pečoval Ennodius o své svěřence. Ať byli příbuzní neb doporučení, vždy stejně s otcovskou láskou bděl nad jejich dětstvím, uváděl je do škol a doprovozoval na vysoké učení. Ba ani zde neopouštěl jich, věda, že nyní nejvíce potřebovati budou bezpečného vůdce; proto doporučel je ochraně a pomoci vznešených a mocných přátel, by prospívali v ušlechtilém a ctnostném životě neméně než ve vědách. Jak vzácný to muž, jak věrný přítel a vzorný vychovatel! Toť ušlechtilé ovoce na štěpu křesťanstva, jehož pohanský Řím neznal. ³⁾

Se štěpu této hojné vychovatelské činnosti jáhna Ennodia chceme na konec snít i zevrubněji poznati jedno chutné ovoce. Jest to jeho pojednání:

III.

Paraenesis didascalica.

Toť návod k vyššímu vzdělání, za jakýž Ennodia žádali Ambrož, shora zmíněný syn Faustinův, a jiný urozený jinoch, jménem Beatus. ⁴⁾ Složiv tento návod, jež „paraenesis didascalica“ nazval, předložil jej patriciu Symmachovi, jež pokládal a prohlásil „za nejučenějšího a nejvýtečnějšího muže“, aby opravil v ní, cokoliv uzná za potřebné. ⁵⁾ Za tím účelem psal Beatovi, by hleděl nepozorovaně vyzvěděti úsudek Symmachův o paraenesi. Teprve když poznal, že tento věhlasný učenec o tomto návodu příznivě soudí, vydal jej řečeným jinochům. V něm znamenáme jasně podstatný rozdíl u vychování mezi starým, pohanským, odumírajícím Římem a novým křesťanským. Ennodius napsal jej dílem prosou, dílem veršem. Odůvodňuje to v úvodu řka: „elegi affectionem circa uos (Ambrože a Beata) meam utroque dicendi calle (t. veršem i prosou) patefacere, quia et praecipientem decet fortis elocutio et pressis admonitione mentibus mollioris stili cura subuenitur.“ ⁶⁾

Po krátkém úvodě o žádosti jinochů klade jim za první základní pravidlo vychování toto: „Boha držte s celou snahou mysli, čistým nitrem a hojnými moudlostmi nakloňujte jej sobě, neodvracující se od něho žádnými nepravostmi,

¹⁾ Epp. l. IX. ep. 3. (ap. Har. 230., 10—16.)

²⁾ L. c. ep. 2. (ap. Har. 229.)

³⁾ Proto nezasluhují Ennodiovy řeči a dopisy summarního odsouzení Teuffel-Schwabeova: „Die Briefe leiden an Inhaltslosigkeit; noch mehr die Schulreden.“ (Teuffel-Schwabe: Geschichte l. c. 1140.)

⁴⁾ Viz Ennodiov dopis k Beatovi. (Epp. l. VIII. ep. 28. Hartl 218., 7.)

⁵⁾ V. ep. ad Beat. l. c. 9. — V anecdot. Holderi dí se o tomto Symmachovi: „vir philosophus qui antiqui Catonis (Utic.) fuit novellus imitator, sed virtutes veterum sanctissima religione transcendit . . .“ (Teuffel-Schwabe pg. 1134.)

⁶⁾ „Ennodius Ambrosio et Beato.“ Op. VI. ap. Har. 402, 6—9. ř.

žádným smlouváním (se zlým). Milujte i bližní, jež vám dala příroda, a radujte se z toho, že jste sobě nikdy nezpůsobili bolesti zlým činem.“ K tomu jim připomíná také Šalomounovu chválu trestu: „Tresci moudrého a bude tě milovati,“ ¹⁾ a výrok nejmenovaného spisovatele světského: „Chtěli, by učitel byl náměstkem svatého otce.“ Pak přikročuje k vyličení podstaty pravé vzdělanosti, jež záleží v mravnosti a učenosti. Přední místo drží mravnost. Proto vykládá z prvu podmínky mravnosti, jež jsou: *Uerecundia*, *Pudicitia*, *Fides*, pak prameny a základy vědeckého vzdělání: grammatiku a rhetoriku. I pojednává o všech těchto podmínkách a základech pravé vzdělanosti tak případně, že dokládá o nich Dr. Nirschl: „Daher wird von diesen und jenen gehandelt so *trefflich*, dass das *Schriften in der Hand jedes Studirenden sein soll*.“ ²⁾

K podmínkám mravné zvedenosti a ušlechtilosti takto zve jinochy: „Spěchajíce k hradu věd, milujte máteř dobrých skutků cudnost (*Uerecundiam*), která plodí rozličné druhy ctností, tak jako drzá a porušená nestydatost nepravosti. Tať povzbuzuje vás, byste brali se k ní, takto:

Cudnost.

Vaše ta bělostná líc se zbarvíž růžovým nachem,
v tváři přísný i klid s vážností spolu se jev!

Sněhobílou líc vždyť lадněji ruměnec kráslí,
potem-li zrosená šíj v paprscích slunce se skví.

Chvály o tobě víc nechť nehlasá jazyk než čelo.
Nevinnost získá ti, věř, po něčem toužně-li vzpláš.

K druhé podmínce takto vzbuzuje Ennodius své jinochy: „K studu vždy družte spřízněnou *stydlivost* (*Pudicitiam*), jež předsudek života (roz. mladého) umírněností starého věku na uzdě drže, pojí léta, ohněm nadšená, s chladem jinkrajné správy (roz. starého věku) a skrotivší baživost po bludu, navnazuje tělo chuti svatého hovoru a takto způsobí ve vás snaživou lásku pravého, nikoli vy-nucenou. Však ta budiž káráním těla pěstována, nikoliv její nepřítelkyně živena krměmi četných blouznění. Vymáháť hýření, velkou ztrátou vyhledávané, i záhubu dobrých zásluh, a jedním scestím mravním vznikají škody i na penězích. Tať přijde-li k vám, takto třeba by rozezvučila se mocně:

Čistota.

Třebas by vždycky se zdál tvůj obličej pohroužen v smutku,
jen když mu vtisknut znak jest čistoty nesmazatelný.

Nejbystřejší i duch jest tlumen tučností těla,
jestliže žaludek svůj bys přeplnil, ochabne důvtip.

Mně však vším jest kříž: mým kopím je, krunýřem, štítem:
chráněn jsa jím, chci i v boj se dát, blaha i dosíci míru.

Tentě vůdcem je mým, jímž mohu po kluzkých cestách
vítězně stoupati v před a odmítat vášně jed vábný.

Chceš-li, by slavným se stal tvůj hošík, m n ě ³⁾ svěř ho záhy,
m n o u i jinoch si zvol vždy život úhony prostý.

Pak vyzývá Ennodius své jinochy, by ozdobovali tuto ctnost *pocivostí* (*fides*), jež toliko v napravených mravech prvé místo drží; však oloupena-li o svou vý-

¹⁾ Přísloví 9., 8.

²⁾ Lehrbuch d. Patrol. u. Patrist. III., 396.

³⁾ Totiž čistotě.

bavu, neudrží se. Proto je napomíná, by pilně ji ošetřovali, aby mléčný klas bohatého nákladu nezbedným srpem sežat neumřel. „Cvikem proměňte v přirozenost,“ volá k nim, „čeho následovati máte.“ Vychvaluje jim pak tuto ctnost následovně:

Poctivost.¹⁾

Kdož rád s nebem sloučil by zemskou půdu,
a svou duší nad hrudu vzlétl bídnu,
za mnou krácej, vznešené jež jsem jistý
odměny vínek.

Taký muž se neleká hrozných soudů,
ani mocných nevyhledává přízně,
práva hájí vždycky a odolati
dovede proudu.

Ať se třebas Gelonský²⁾ barbar bouří,
nechť kmen zuří Morinů,³⁾ Parthům rovný,⁴⁾
vším, co umí smyslit svět zlého, muž ten
pohrdnout může.

Může v palác vznešených králů vejít,
bez dotknutí přetrvá zkázu jmění,
nad ním nemá moci ni hrob sám víc, než
života bída.⁵⁾

Takto líčí Ennodius základ pravé vzdělanosti, bez níž by všecko lidské vědění zbloudilo na bezcestí. Však to nestačí. Na tomto základě sluší také budovati dům věd a uměn lidských. Toť jest, co dále líčí náš křesťanský vychovatel svým jinochům dokládaje: „Vzdáleno budiž, aby nadřečeným ctnostem nedostávalo se pilné snahy po svobodných umách, jimiž božská dobra vyvyšují se jako leskem drahocenné zdobí hrdlní.“ Pak vykládá, že těmto snahám bránu otvírá jako živitelka grammatika. Tať mladistvé mysli navnazuje pochotí umělecké a jasné mluvy a k Tulliově vřelosti přivádí jiskrami předobrazného varu. . . Dobře jest, přijímají-li rhetorové jazykové meče, dříve v peci grammatiků broušené. K tomu třeba jest, aby jinochové dobrovolnou péčí spěchali, a dobrou vůli osvědčuje již ten, jenž podává se nucení. A česť ze studia má již ten, jehož péče napomínatelova neuráží. „Iam paene in studio habet honestatem, quem non offendit sollicitudo monitoris.“⁶⁾ Po té dává Ennodius zosobněné Grammatice těmito verši promlouvat k jinochům:

¹⁾ Ennodiovi v tomto skládání, jak zřejmo, tanuly na mysli Horatiovy Carm. I., 22. a III., 3. Viděti to i z myšlének tu vyslovených, i z oněch dokladů vzdálených, neklidných národů, i konečně zejména ze (sappického) metra, jež provedl tu zcela podle vzoru prvé z připomenutých básní Horatiových.

²⁾ Gelonové, kmen sarmatský, jenž sídlél asi v nynější Ukrajině. Z Vergilia (Georg. II., 115., III., 461.) víme, že Geloni se tetovali („picti Geloni“). Ennodius užívá jich jako dokladu kmene divokého, v čemž právě následuje Horatia, jenž také uvádí je, a to jednak pro vzdálenost, jednak pro surovost; srovn. Carm. II., 9., 23. II., 20., 19. III., 4., 35.

³⁾ Morinové, kmen belgický, jenž po velice tuhém a dlouho trvajícím odporu pokoren byl od Caesara. Srovn. Caes. B. G. III., 28. IV., 76. V., 2. VI., 5. Také tyto uvádějí básníci za doklad dálného národa; srovn. Verg. Aen. VIII., 727. *Extremique hominum Morini*.

⁴⁾ Rovný: totiž v houževnatém a urputném odporu.

⁵⁾ T. j. Nad poctivým člověkem ani smrt nemá moci žádné.

⁶⁾ Ap. Hartl 406, řř. 13, 14.

Grammatika.

Výklad bájí u dítěte vzdělá rozum a též vkus.
 Jestli hošík chybí v něčem, hned ho přísně nestíhám :
 více nežli krutý trest kdy, působívá domluva.
 Čím snad učba odstrašuje, výmluvností odstraníš :
 zažertovat vhodno s hochy leckdy i, když vykládáš.
 Neboť přísnost sama káže, bys jich stále neděsil.
 Nejlepšími otci zvali v onom dávném věku nás,
 jižto ve své lásce mníme, samých nás že dítky jsou
 ti, jež vypěstili jsme si literární výukou,
 aniž může podrobit si chtíč práv srdce čistého.

Co započala grammatika, dovršiti a dokonati má rhetorika, umění řečnické. Toť jest, co dále vykládá Ennodius duchem a způsobem svého věku, své doby. Vychvaluje užítky toho umění, dí, že složité části řeči vpravuje v jednoduchou a důkladnou formu, v níž různé věci pojí se uhlazenými měrami a vzácné zárodky z nás vytrysklé sluncem jasné dokonalosti ozařuje. Básníci a právníci, dialektika a počtářství, užívajíce jí jako rodičky, cenu mají právě jejím přesvědčením. Toto řečnické umění opěvá pak těmito elegickými distichy: ¹⁾

Rhetorika.

V ochranu nám-li se dáš, nic nemusíš žalob se báti :
 výmluvností um setře i největší z vin.

Třebas i čistým jak sníh byl někdo senátem uznán,
 musí přec doznati nám všickni, že Temna jest syn.

Vinen či nevinen jest, jak právě vylicí koho
 naše řeč; řídíť se jí volky či nevolky soud.

Skvostný Tarentu šat, moc jeho, bohatství, sláva,
 jakou to cenu má vše? na pokyn naše to jest!

Naším studiím vzdej se a záhy panuješ světu.
 Um, ježž neleká nic, uštědřil vládu i mně.

Na konec odpovídá Ennodius jinochům na dotazy, jakých mají užiti učitelů k takovému vzdělání a jakými příklady mají se k němu vzbuzovati. Takovými jsou sice Faustus a Avienus, „proud výmluvnosti a blaho věku“; však ty zdržuje dvorská služba v Ravenně. Proto jim za vzor klade Festa a Symmachu, již oba jsou patriciové v Římě žijící, oba vynikají všestrannou vzdělaností a dokonalou moudrostí. Viděti je již jest vzdělati se („quos uidissse erudiri est“). Neshánějí se po lidské chvále za cenu studu, nébrž spokojují se, líbí-li se řádným a těší-li se ze svědectví bezúhonných činů. — Dále jim doporučí za vzory patricia Pro-bina a syna jeho Cethega, který s vděkem mládí pojí moudrost starších. Zejména pak doporučí jim za vzor výtečného patricia a konsula Boetia, jenž sotva skončil léta svého učení a již jeví se při něm zkušenost učitele.

Z vynikajících žen tehdejšího Říma vytyká jim Ennodius za vzor zvláště vznešenou Římanku, již nazývá „domna Barbara“. Zove ji „výkvětem římského ducha“ a dokládá o ní: „Chtěl bych ji celé Italii k následování představit, aby kdo nedbá poučení, jejími příklady se vzdělal.“ Podobně mluví o jiném vzoru, o sestře prae-fekta Fausta, Štěpánce, již nazývá „splendidissimum catholicae lumen ecclesiae“,

¹⁾ L. c. 408.

přeskvoucí světlo katolické církve, je ižto vznešený rod zatemňuje se jejími ctnostmi tolik, jako pochodeň sluncem.

„Ejhle,“ zavírá Ennodius svůj návod jinochům, „tu máte list, ručící vám za mou přízeň. Přidržte se ho jako vychovatele. Dejž vám Bůh, byste vždy chtěli a činili, co sluší.“

I končí pak básnickou apostrofou k patriciu Symmachovi, jehož věhlasu doporučil toto pojednání k opravě. Zavíraje ji volá k jinochům:

Germina clara,
Sumite sicci
Verba parentis.
Nobile dictum est,
Quod bona monstat.¹⁾

Mládeži jasná,
ochotně přijmi
otce řeč svého.
Vzácná jest řeč, již
dobro je cílem.

Školní knihovny žákovské.

Bylo by zbytečno dokazovati, že tisk jest nejmocnější velmocí, jež podmaňuje mysl celého světa a dělá z lidí, co chce. A nyní zalétají knihy a noviny již i do nejzapadlejších chat a samot! Náš lid čte rád a mnoho, zvláště za dlouhých zimních večerů. U školních dětí podporuje tuto vrozenou touhu po čtení sám školní zákon, jenž stanoví, aby při každé škole, i obecné, dle možnosti zřizovány byly školní knihovny (§ 71. řádu školního a vyučovacího dle nařízení min. vyučov. ze dne 20. srpna 1870, č. 7648).

Jest tedy účelem tohoto pojednání ukázati na přesná zákonitá ustanovení a dáti katechetovi pevné vodítko, jímž by, jak při nakupování školních knih nových tak při prohlídce knih starých řídit se mohl bez bázně, že narazí. *Leges vigilantibus scriptae sunt.*

Katecheta (ať v duchovní správě ustanovený, tedy farář nebo kaplan, ať systemisovaný a to provisorně nebo definitivně) má právo požádati správce školy nebo ředitele, že vezme si ze školní knihovny pro mládež a přečte postupně všechny knihy, byť i mnohé již pročtené a podpisem učitele, je přečtenějšího, opatřené (vždyť může býti učitel ten jinověrcem, a ne-li, jest to již proto rozumno a přirozeno, aby mnohých myšlének z oněch knih při vyučování náboženském použil, po případě dětem knihy ty doporučil). Právo to dává katechetovi výnos min. vyučov. ze dne 15. prosince r. 1871, č. 2802, jímž nařízeno zakládání školních knihoven, a kde pod písmenou „A“ označen „řád školních knihoven“, a kde dále pod touže písmenou „A“ stojí: „7. Náleží k úkolům učitelstva na škole dosazeného, aby seznamovalo se s obsahem knih v knihovně na škole obecné (a také na školách měšťanských, o nichž platí tytéž předpisy jako o školách obecných) obsažených, aby jednotlivým žákům doporučení mohlo čtení knih takových, které by jim se zřetelem k jich osobní povaze se zvláštním byly užitkem.“ Avšak:

a) Dle § 3. říšského zákona pro školy obecné ze dne 14. května roku 1869 a dle § 3. školní novelly ze dne 2. května r. 1883 jest náboženství prvním předmětem učebním a proto učitel náboženství jest členem učitelstva na té neb oné škole působícího;

¹⁾ Hartl, 410.

b) v našich zemích jest dle zákona „učitel náboženství“ členem místní školní rady (v Čechách pouze farář, jež ovšem kaplan může zastupovat);

c) při nedávné revisi školních knihoven žákovských, které knihy jsou závadny a které ne, nařizovaly zemské školní rady výslovně, aby do komise to projednávající pozváni byli místní duchovní správcové.

Má tedy katecheta jako „učitel“ náboženství: 1. zákonité právo do školní knihovny nahlížeti a knihy čísti.

Rozněž vážné slovo má katecheta: 2. při zjednávání knih nových pro školní knihovnu. To vysvítá z téhož min. nařízení ze dne 15. prosince r. 1871 č. 2802: A. 2. Odpovědným správcem knihovny na škole obecné (i měšťanské) jest správce školy.

Jemu přísluší: ve shodě s předsedou místní školní rady anebo členem místní školní rady, jež předseda místní školní rady k tomu ustanoví (to se týká jednotlivých tříd), na školách o několika třídách (počínaje dvojtřídkou) též ve shodě se sborem učitelským voliti knihy, která zakoupiti se mají.“ Se sborem učitelským však dle § 38. školního a vyučovacího řádu ze dne 20. srpna r. 1870 může se o tom raditi jen v učitelské měsíční konferenci a jí se účastniti dle § 37. a 39. téhož škol. a vyučov. řádu má *právo* (v duchovní správě ustanovený) a někdy i zákonitou *povinnost* (systemisovaný) katecheta. A tak buď v místní školní radě, kde jest jednotřídka, nebo při učitelské domácí konferenci, kde jest více třídek, ať promluví katecheta, má-li se které kniha připustiti do školní knihovny nebo ne. Jest to jeho svatou povinností, již dluží Bohu, církvi, vlasti, svému svědomí, rodičům dítky a štěstí dítěte samého.

Při posudku, která kniha jest do školní knihovny připustitelná a která ne, možno se opírat o tyto výnosy *min. vyučování*:

1. Již citovaný ze dne 15. prosince r. 1871 č. 2802, který nazývá „školní knihovny prostředky vyučovacími, jež by k zvelebení rozumového a mravního vzdělání školní mládeže napomáhaly.“

2. Ze dne 12. července r. 1875 č. 315, jež nařizuje vyloučiti ze školních knihoven všechny knihy, které by „oddanost k Nejvyšší dynastii, patriotický cit nebo vážnost k vlasteneckým zřízením urážely.“

3. Ze dne 3. ledna r. 1883 č. 12.456, kde praví ministr vyučování: „Uznávám za nutné připomenouti správné zachovávání nařízení toho (t. j. právě uvedeného ze dne 12. července r. 1875 č. 315) a učitelům přísně uložiti, aby nebrali do knihoven žáků žádných knih, které by urážeti mohly úctu k náboženství, oddanost k Nejvyšší dynastii, vlastenectví nebo k vlasteneckým zřízením“ etc.

4. Ze dne 16. prosince r. 1885 č. 23 324, který zamítá takové knihy, jež by „svým obsahem ve smyslu *vlasteneckém*, *náboženském* nebo *mravním* pohoršení mohly vzbuditi“ a opět se připomíná výnos z r. 1883 „k nejpřesnějšímu zachování.“

Ve smyslu *náboženském* závadnou jest kniha, jež by vystupovala proti pozitivnímu náboženství, tím více katolickému, jichž v Rakousku ohromná většina i se samým císařským dvorem (na př. tendenčně přibarvené dějepisné povídky o neblahých náboženských bouřích v Čechách).

Ve smyslu *mravním* vyhovuje kniha tenkrát, když, jak podáno pěkně ve „Vychovateli“ r. 1886, str. 195 dle článku K. Pochyby v „Besedě učitelské“:

a) úcta a láska k rodičům a vůbec osobám, majícím na ni nárok za všech okolností jest zachována,

b) neobsahuje-li necudných popisů, dvojsmyslných narážek, nadávek, výlevů lásky pohlavní, líčení vražd, podvodu, krádeže a vůbec činů trestuhodných;

c) nelibuje-li sobě ve vadách dětí nebo lidí dospělých, nezastává-li jich a nestaví ve světle příznivém;

d) hrdinou v povídce nesmí býti osoba špatně jednající a nesmí býti v posměch uváděn ani stav, ani osoba.

e) zlo, je-li vůbec do děje nutno, ať jest krátce popsáno a vinníka ať stihne zasloužená pokuta.

O zasnoubení, svatbě, křtu může býti zmínka, ovšem ne zbytečně obsírná, poněvadž to děti samy vidí a jinak o tom smýšlejí, než člověk dospělý.

Shledá-li katecheta, že ve školní knihovně žákovské jest nebo do ní vřaděna býti má kniha dle udaných norem závadná, ať upozorní na to mírně správce školy; jest-li on jinověrcem a nepomůže to, ať obrátí se na základě dotčených výnosů ministerských na okresní, respective zemskou školní radu, nebo na Ordinaríat prose za odpomoc. Někdy snad bude dobré poslati případ ten do některého konservativního listu politického neb odborného, ovšem pouze věcně, bez osobních narážek; tak nařídila zemská školní rada dolnorakouská dne 7. května 1880, č. 2486 právě následkem stížností v listech konservativních, aby správy škol knihu „Märchenbuch von Bechstein“ jednak pro nemravná, jednak pro náboženský cit urážející místa ze školních knihoven odstranily. Jindy opět interpellace konservativního poslance ve sněmovně, jemuž se případ ten pošle, bude na místě

Němci jsou jako všude i v této věci před námi majíce ve knize: „Grossmacht der Jugend- und Volks-Literatur“ von Fischer Engelbert seznam dobrých knih pro mládež. My bohužel seznamu takového dosud nemáme. Mimořádně připomínám, že dle výnosu min. vyučov. ze dne 30. listopadu r. 1879 č. 18.570 může katecheta za své vlastní zodpovědnosti v mezích vydaných předpisů půjčovati školákům knihy ze své vlastní knihovny.

Řádky tyto nemají za účel činiti z kněze ve škole policajta, nýbrž upozorniti je na jejich svatou povinnost s tím podotknutím, aby ji konali bez vášně. Vždyť nejen kněz, i učitel musí vychováti děti „nábožensky-mravně“, tak jim to poroučí kromě zákona božského i zákon lidský, již § 1. zákona říšského ze dne 14. května r. 1869, a školní a vyučovací řád z r. 1870 stanoví v § 21. cílem školy vypěstění „ušlechtilého a přímého charakteru.“

Rozumný, práv a povinností svých vážných sobě vědomý katecheta nebude — knihy školní pročítaje — ani laxním ani úzkoprse přepjatým vida husitismus a liberálnost tam, kde jich není.

. Jen vážná pravda nám pomůže.

—r—

Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním.

Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel.

Které místo vykazovala realiiám škola stará a kterak se jim vyučovalo?

Realiiám, dějepis vyjímaje, vykazovalo se ve staré škole místo dosti čestné. Z následujícího vysvitne, pokud jest pravdy

v předešlé větě; soudný čtenář zajisté, že to uzná.

Látku čerpal jsem především ze staré „Knihy methodní nebo navedení k dokonalému vedení učitelského ouřadu pro učitele na triviálních a hlavních školách.“

V knize oné jest, abych tak řekl, osnova z realii; jest tam však také příprava, která při probírání látky jest si počínati.

a) Navedení při vyučování zeměpisu.^{*)}

Potřebnost a užitek jeho.

Vyučování v zeměpisu může mládeži ve všeobecnosti a z ohledu na zvláštní povolání býti užitečno. Všeobecně se jím v nich vzbuzuje, když se svou vlast lépe znáti a ji sobě vážiti naučí, duch vlastnictví, jich ohled se rozšiřuje, zvláště ale se jím nastávající měšťan a řemeslník pro své cestování připravuje, a činí se schopným, že z více míst, do kterýchž by někdy jíti chtěl, slušně si může vyvoliti a všude prospěšnou potřebu ze svých prázdných hodin může činiti, že jeho zvědavosti nic neujde, co by vědění, zpytování a zkoušení hodno bylo. Ano v jinochu k vojenskému stavu povolanému činívá výbornou službu, často ho ze zajetí ochrání, i mnohdy vysvobození ze zajetí usnadňuje, a k vykonání jistého daného nařízení mnohem schopnějším činívá.

Co se má z něho (zeměpisu) ve čtvrté třídě vyučovati?

Vyučování toto se začíná ve čtvrté třídě, a dělí se do dvou roků. V prvním roce žáci se seznamují s krajinami, kteréž k rakouskému mocnářství náležejí, ve druhém se učí také o cizích obcích, a zvláště s rakouským císařstvím pomezující vlasti Evropy znáti, a dosahují ještě přes to jistý přehled o ostatních dílech světa.

Povzdálenější příprava k tomu.

První poznání k tomu se musí dětem při rozličných příležitostech, dříve než se vlastní vyučování počíná vstípati, když totiž to s nimi při vzbuzení pozorlivosti a rozmyšlení o rozličných předmětech se mluví, a jim na tento způsob mnohý pojem o vsích, městech, krajinách, řekách, zemích a t. d., kteréž zeměpis předeseilá přivoditi má snažnost.

Bližší příprava k tomu.

Tato se musí zvláště v tom vzdělávati:

1. Aby děti měly zřetelné ponětí o mapě z obdobnosti s jistou podobností nebo jistým zeměměřickým výkresem, neb s nějakým plánem ve velmi zmenšené míře

^{*)} Změnil jsem pouze nepatrně řeč i pravopis a to pouze tam, kde by snad příliš bylo nesrozumitelné a příliš od nynějšího způsobu psaní se uchylovalo.

obsaženým, což žákům této třídy tím spíše prospívá, protože spolu také v měřictví a rýsování vyučování jsou.

2. Aby s pravými stranami nebes se seznámili a připravovali, aby podle toho spravovali se věděli, a tak všecka položení předmětu ve svém stání si představovali.

3. Aby se některé dřevní pojmy o způsobě zemské koule a o zvláštních rozličnostech na její povrchnosti se nacházejících z ohledu na pevnou zemi, skály, hory, moře, jezera, řeky atd. mimo jejich způsobu poznamenání na mapách dosáhly, při čemž matematický zeměpis ještě se pomíjí a tyto předměty toliko zpátečným poukázáním na podobné známé věci, s přispíváním pohlednutí jisté hodně veliké zřetelně ryté mapy pochopitelně se učí.

4. Že konečně představitost, tato mocná podpora paměti, při zeměpisném vyučování nikdy zanedbávati se nesmí, tak to za zvláštní přípravu velmi prospěje, když se začátečníkům při prvním přednášení o nějaké krajině předložené jen křídou na tabuli ponavržení učinilo, při čemž toliko hlavní věci se nacházejí, kteréž na upamatovanou služiti mohou, na př. tak, aby způsobu krajiny, hlavních řek, hlavních hor, a ednoho nebo více nejdůležitějších měst, však přece s význačným podotknutím si zapamatovali. Tento v obraznost vtisknutý jednoduchý obraz musí se potom s více vyvedenějšími představeními na mapě srovnávati, a tudy se jinak k roztržitosti náchylná mládež k pravému hledišti přivádí.

Zachování se při zeměpisném vyučování žáků prvního roku.

Začínati se může mapou, na kteréž místo školy i se svým okolím se představuje; nepředloží se taková mapa žákům, nýbrž znamená jim učitel, dle svrchu udaného pravidla tuto křídou na tabuli podle oka, dává si napotom od žáků místa udati, jich položení a vzdálení určití, okolí popsatí a to udati, co by o tom paměti hodného věděli; nyní se jim řekne, že, ačkoliv tímto naznamenáním sobě zde toto okolí představití mohou, přece každá mapa toliko jest příspěvek, abychom si o jisté krajině sami jisté představení činili. Na to se mapa na tabuli neb na stěně zavěsí a učitel dá si od žáků vyhledati co před tím na naznamenaném obraze upozorovali; pak je vedí dále po všech stranách v neznámé okolí, jmenuj a popisuj mnohé znamenitosti z toho.

Na to rozšíř okres pro obraznost

svých žáků, seznam je s jejich vlastí, přec z počátku zase skrze předběžné ponavržení na tabuli, napotom však na částečné mapě. Tato ať jest dle velikého měřidla kreslena, a nesmí nepatrnými místy býti přeplněna, aby se žáci tuze nedali v roztržitosť anebo se neunavili. Zavěsí se tak, aby ji každé dítě mohlo viděti a učitel ať jest prozřetelný, aby žáky, jenžby snad zraku churavého byli, blíže k mapě posazoval. Že ale tato mapa ležeti nemůže, ale jen viseti musí, a sice někdy tak, aby končiny světa, s jistotným položením krajin se nesrovnávaly, tak se musejí žáci častěji napomenouti, aby se tím nemýlili. Nyní vediž je především k tomu, aby vyhledali —, co před tím na tabuli ve vykresleném ponavržení upozorovali, pokračuj napotom ve svém vyučování obšírně, vediž žáky po všech stranách na pomezí země, a vypravuj jim při tom největší znamenitosti. Při přednášení učitelovu musejí všickni

žáci s upřeným patřením na mapu hleděti; neboť toto pevné zření na obraz mapy přispívá výborně obraznosti a paměti.

Poukázal-li nyní učitel všecko žákům na mapě, co pro úkol určil, tedy vyvolej více žáků jednoho po druhém k tabuli, dávej to na mapě vyhledávati, což jim před tím proutkem ukazoval —, a při tom hned i všecko udati, co se jim o tom přednášelo.

Potom procházej mezi žáky a měj je k tomu, totéž také aby na mapě vyhledávali a tobě ukazovali.

Konečně je k tomu povzbuzuj, aby doma mapu ještě více a pozorlivěji považovali, pak ji odložili a zkoušeli, zdaliž by pomezí i s nejznamenitějšími řekami a místy, zeměmi na svých tabulkách nebo na zvláštní kus papíru z hlavy nebyli s to vykresleti. Jindy od nich požaduj, aby to, co z toho přednášení si pamatovali, písemně přinesli.

(Příště dále.)

DROBNOSTI.

Školní mládež na pomoc. Nepohoda, která letošního roku zavládla při sklizení řepy, donutila některé obce na Čáslavsku, že společně s městem Čáslaví telegraficky žádaly ministerstvo vyučování, by na ten čas, dokud řepa s polí odvezena nebude, školní děti dělné třídy od školy sprostěny byly, aby také na polích při dobývání řepy vypomáhati mohly. Žádost tato ve dvou dnech byla příznivě vyřízena, což prostřednictvím zemské školní rady oznáměno.

Co se jednomu pokládá za hřích, na druhém se žádá. Když letos v létě biskup pasovský vydal rozkaz, aby žádný syn takového učitele, který jest členem bavorského liberálního spolku učitelského, jehož chování se ku kněžím a k církvi bylo a jest prazvláštní, horšily se nad tím kde které liberální listy učitelské — německé i české. Před nedávnem však bylo možno čísti v „Österr. Schulztg.“ následující skromný dotaz: „Dle doslechu jest v katolickém učitelském semináři ve Währingu od počátku roku školního i syn zástupce učitelstva v okrese X. Skoro naskrz liberální učitelstvo onoho okresu jest snad toho náhledu, že by bylo po případě dobře, kdyby pan zástupce učitelstva svůj mandát složil a udělal místo náhradníkovi, jenž se umí držeti ve slušné vzdá-

lenosti od hrnců egyptských. Zástupce učitelstva musí býti odhodlán, aby po případě přinesl i oběť. Možná, že se spolek učitelský v okrese X vyjádří, co tu třeba činiti. (Freie paed. Bl. čís. 41.)

Zvláštní příčina vyznamenání. „Freie päd. Bl.“ píše, že prý je to řídký úkaz, aby se učiteli dostalo vyznamenání za to, co napsal v listě svobodomyšlném. Řídkého tohoto štěstí dostalo prý se učiteli Josefu Schinkovi ve Vratislavi za práci, již uveřejnil ve „Schles. Schulztg.“ a ve které pojednával o tom, mají-li polští žáci ve školách pruských (rozuměj v Poznaňsku) učit se náboženství v řeči německé nebo polské. Učitel Schink ovšem rozhodl, že se děti polské i náboženství mají učit hezky po německu, začož byl vyznamenán hohenzollernským domácím orlím řádem. Spisovatel prý jest 34 roky stár, působil prý na školách utrakvistických a svou otázku zodpovídal prý pouze ze stanoviska pedagogicko-psychologického. — Jinak ovšem soudí o celé této záležitosti „Katholische Schulkunde“, list to velmi rozšířený a velmi pečlivě redigovaný. Ač totiž dovozuje v čís. 39. nutnou toho potřebu, by si polské děti osvojily ve škole znalost jazyka německého, přec rozhodně žádá, by se jim náboženství vykládalo pouze v jazyku jejich mateřském, což jest stanovisko jedině správné. Libera-

lové ukazují ovšem, že mají liberálnost jenom pro sebe a že není lidí — ať v ohledu náboženském ať v národnostím — nesnášenlivějších nad liberály. Kdyby šlo na př. o děti německé, kterým by se vykládalo všechno po česku nebo po polsku, tu by zajisté i „Freie päd. Bl.“ soudily zcela jinak a zajisté by rozhodly „ze stanoviska pedagogicko-psychologického“, že vyučovat děti ve škole řečí, která není jejich řečí mateřskou, jesti nanejvýš nepedagogické, vyučovat je pak řečí jim cizí sv. náboženství, že jest nesmyslné a přímo škodlivé, protože z takového vyučování předně nemohou žádného mít užitku, za druhé pak musejí pro nechut k takovému vyučování zanevřít i na náboženství samo.

Würtenberská strana středu usnesla se, že bude vzhledem ku škole hájit tento program: „Škola, na niž mají k výchování dětí svých povolání rodičové a pak i církve nezadatné právo, jest v této době důležitým zápasiskem mezi křesťanstvím a bezbožectvím. Proti demokratické straně lidu, kteráž náboženství a církve ze školy chce vytlačit a kteráž má v úmyslu dětem lidu křesťanského v bezkonfessních školách státních vnutiti vyučování, jakéž by jejich křesťanskou víru velmi těžce musilo ohrožovati, jest třeba hájiti všemi silami křesťanskou školu konfessionální a zároveň žádati, by náboženství zůstalo i na dále základem veškerého vyučování školního.“ —r.

KAREL KONRÁD,

professor náboženství při cís. král. českém gymnasiu
v Truhlářské ulici v Praze.

Narozen 18²⁵/₁₁ 42. — Zemřel 18³/₁₁ 94.

Ze řad spisovatelů kněží odešel opět v mladém poměrně ještě věku zdatný a pilný pracovník, jehož odchodu jest nám tím víc želeť, že jest aspoň pro tu dobu v oboru, v němž hlavně pracoval, nenahraditelný. Leč, Pán pokynul a věrný jeho sluha šel, by vzal odplatu za skutky své a za všechny práce, kteréž podnikal z lásky k Církvi Krista Ježíše, k mládeži a vlasti. —

Karel Konrád narodil se 25. listopadu 1842. v Českých Budějovicích; studoval ve svém rodišti a tam byl také dne 23. července r. 1865. vysvěcen na kněžství. Pobýv nějaký čas v duchovní správě, stal se katechetou na gymnasiu v Táboře, kdež setrval až do r. 1893, kdy se splnila dávná jeho touha, by přeložen byl do Prahy, kde mu kynuly hojné prameny k vědeckým studiím. Nebylo mu však bohužel popřáno v Praze dlouho působiti.

Hlavním jeho literárním dílem jsou „Dějiny posvátného zpěvu staročeského“ ve dvou svazcích, z nichž první vyšel už před více roky nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské, druhý pak v loni nákladem „Dědictví sv. Prokopa“. Mimo to psával zvěčnělý do publikací král. české společnosti nauk, do „Časopisu katol. duchovenstva“, do „Sborníku historického kroužku“, „Cyrilla“ a „Rádce duchovního“. Shledávaje material ku hlavnímu dílu svému pátral pilně v různých knihovnách v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, v Krakově, též v Uhrách a v Itálii, v Chorvátsku a Lužici, tak že nasbíral materiálu veliké množství, jehož však už nemohl úplně zpracovat a tak zůstalo hlavní jeho dílo neukončené.

Byv zachvácen náhle těžkou chorobou, zemřel prof. K. Konrád v nemocnici Milosrdných bratří a byl pochován za velkého účastenství na posvátném Vyšehradě dne 6. listopadu.

Requiescat in pace!

Spisy redakci zaslané.

Slavnosti stromku vánočního. Úplná sbírka veskrze původních her a písní s nápěvy, deklamací a říkání pro opatrovny a školy vůbec; přivítání i poděkování pro učitele i žactvo při vánočních slavnostech, přání ústní i písemná pro veškeré stupně dětského věku, proslovy i díky dospělých a dětí v řeči vázané i v prostomluvě ku potřebě dobročinných i podpůrných spolků, písemné žádosti, vánoční loutkové hry, různé pokyny při sestavování jesliček a zdobení vánočního stromku atd. napsali L. Grossmannová-Brodská a B. Šťastný. Nápěvy složil G. J. Lašek. V Praze. Nakladatel Rudolf Storch, knihkupec v Karlíně.

Velká 8° str. 142. Cena 1 zl. 20 kr.

Po knihách, jakou je kniha přítomná, bývá čilá poptávka a konkurence tu není veliká, proto půjde kniha tato jistě dobře na odbyt a bude se též líbiti. Nám se zvláště líbily písně a hry s nápěvy od L. Grossmanové-Brodské; jsou prostoučké a miloučké — zrovna tak pro děti. I další části knížky jsou celkem velmi pěkné, jenom díl VI. obsahující „Žádosti“ se k obsahu knížky nehodí a mohl snadno býti vypuštěn, ač není ceně knížky na újmu. Zevnější úprava celé knížky jest rovněž velmi slušná a cena 1 zl. 20 kr. poměrně mírná. Proto doporučujem.

Konkursy.

Ve školním okrese Prachatickém obsadí se: **1.** Místo řídícího učitele při obecné dvoutrídni škole v Lomci. — Žadatel musí prokázati způsobilost k vyučování náboženství katolickému. — **2.** Místo učitele při trojtrídni obecné škole v Němčicích se služným ročních 400 (od 1. ledna 1895 ročních 500) zl. — **3.** Místa podučitelská se služným ročních 350 (od 1. ledna 1895 ročních 400) zl. při obecných školách v Lažicích, Lštění, sv. Máří a Račově. — Žádosti od 1. listopadu do 6 neděl.

V Poděbradském školním okrese obsadí se definitivně: **1.** Místa učitelů při obecných školách v Pátku a Vrbici s ročním služným 400 zl. — **2.** Místo podučitelky při obecné dívčí škole v Poděbradech s ročním služným 400 zl. — **3.** Místa podučitelů při obecných školách v Běronicích, Kněžicích, v Králové Městci s ročním služným 400 zl. — **4.** Místa podučitelů při obecných školách v Dlouhopolsku a Pátku (při exponované stanici v Okřítku) s ročním služným 350 zl. — Zároveň se podotýká, že o místo učitele odboru mathematicko-technického při dívčí měšťanské škole v Nymburce, na něž byl uveřejněn konkurs č. 222 „Pražského Denníku“ ze dne 28. září t. r. lze se také ženským silám hlásiti. — Žádosti od 1. listopadu do 6 neděl.

Na českých obecných a měšťanských školách v Praze obsadí se: **1.** Místo řídící učitelky neb řídícího učitele při obecné škole dívčí u sv. Haštala; **2.** místo řídící učitelky neb řídícího učitele při obecné škole dívčí u sv. Štěpána; **3.** místo řídící učitelky neb řídícího učitele při samostatné obecné škole dívčí v Bubnech; **4.** tři místa učitelů při měšťanské škole pro chlapce v Bubnech, pro každý odbor učebný jedno; **5.** tři místa učitelů při měšťanské škole pro chlapce na Karlově, pro každý učebný odbor jedno; **6.** tři místa učitelek při měšťanské škole dívčí na Karlově, pro každý učebný odbor jedno; **7.** místo učitelky pro odbor mathematicko-technický při Novoměstské měšťanské škole dívčí, nově systemisované od 1. ledna 1895 na základě čl. III. odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894, č. 36 z. z. — S místy řídících učitelek neb řídících učitelů spojeno jest služné ročních 800 zl., funkční přírůstek po 200 zl. ročně a naturální byt, eventuálně příbytečné 20% služného činící; s místy učitelův a učitelek škol měšťanských pak služné po 900 zl. ročně. — Žádosti do 23. prosince 1894.

OBSAH: Methoda u vyučování náboženství. (Nová řada.) Podává duch. prof. Frant. Horáček. (Pokrač.) — Obrazy z dějin vychovatelství. VIII. Magnus Felix Ennodius jako vychovatel. Sděluje K. Konrád. (Dokonč.) — Školní knihovny žakovské. — Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním. Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel. — Drobnosti. — † Karel Konrád. — Spisy redakci zaslané — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

VII. Silvio Antoniano.

Píše Jos. Moudrý.

(Pokračování.)

V rozboru třetího přikázání Božího počíná Antoniano těmito slovy: „Již příroda sama a zákon, který Bůh v naše srdce vložil, upozorňuje nás, že není spravedlivě drahocenný čas tohoto života zcela obracet na pozemské věci a výkony ku zachování našeho křehkého a pomíjejícího těla. Máme také díl tohoto času věnovati věcem božským,“ a to obzvláště dni nedělní a sváteční. „Má tedy otec jemné mysli dětské s pokračujícím věkem i pevnější přesvědčení vštípit, že neděle jest den pravého zisku, milosti Boží, kteráž vylévá požehnání a štěstí na všechna zaměstnání a díla ostatních dnů, — že naopak zisk, jenž byl dosažen urážkou zákona Božího a předpisů svaté církve, přináší nehody a rodiny v bídu uvrhuje.“ Dále vybízí Antoniano ku zúčastnění se služeb Božích; aby děti ze mše svaté užitek měly, nutno je dříve poučiti, s jakou pokorou křesťan do chrámu vchází a mši svaté obcovati má. „Dobrá otcovská napomenutí budou míti ponehledu výsledek, že děti budou očekávati neděli s jakousi netrpělivostí a se zbožným přáním, by mohly do kostela jíti a Bohu, našemu Pánu, našemu Otci, Stvořiteli a Vykupiteli se představit; neboť od něho máme a očekáváme vše dobré. Dobře vychované dítě bude otce i matku předstihovati a je ku návštěvě chrámu pobízeti. V neděli vykonají dítky svou přípravnou modlitbu, pozdraví obraz Vykupitelův a Matky Boží, přijmou mateřské požehnání, poznamenají se svatým křížem a odeberou se pak v průvodu otcově do chrámu. Tu obyčejně před vchodem jsou slepci, chromí a jiní neduživci. Otec má již dříve dítky poučiti, že všichni jsme chudí a milost Boží potřebujeme, — že do chrámu jdeme, abychom Boha úpěnlivě prosili, aby ruku svého bezměrného milosrdenství otevřel a v našich tělesných i duševních potřebách pomocí přispěl. Chceme-li ale Boha k smilování nad námi pohnouti, jest slušno, abychom i my ku svým bližním útrpní byli; a jestliže vždy tak smýšleti máme, vyžaduje to slušnost zvláště tehdy, když v dům Boží vcházíme, abychom Boha o pomoc a milosrdenství prosili. Ti ubožáci jsou právě vrátňky toho domu, kteří nám dvěře ku vstoupení otvírají a v té míře, v které my jim milosrdenství prokazujeme, v takové i u Boha opět nalézáme, neboť jest psáno: „Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou.“ Jest dobře v dítkách

ponenáhlu útrpnost ku chudým vzbuzovati, aby jim rády almužnu udělovaly; dají se k tomu bez namahání pohnouti, mají li před očima příklad otcův, jenž přívětivými slovy k tomu je pobádá: „Mé dítě, vezmi tuto almužnu a dej chudému; viz, Ježíš Kristus v něm přebývá, Ježíš Kristus to jest, jenž k tobě ruku vztahuje, on ti v nebesích hojnou měrou opět odplatí. I my přijímáme denně od Boha velkou almužnu.“ Takové a podobné poučení, které Duch Boží dává a které skoro každý den v kázání slycháme a v dobrých knihách dočísti se můžeme, dávej dětem. Krátce a dobře, pohled na chudasy při vstupování do chrámu nabízí obšírnou látku křesťanskému vychování.

Při vstupu do chrámu má otec o to pečovati, aby se dívky skromně a mravně chovaly a poznaly, jaká úcta onomu svatému místu patří. Dále jest na rodičích by se na pozoru měli, by při vstupování do chrámu se nesmáli, neb hlasitě nehovořili neb sem a tam se neohlíželi, jak se to často stává; a jestliže by snad byli poněkud roztržiti, mají se opanovati a vážné chování jeviti; což děti ku napodobování povzbuzuje.

Když pak otec s dítkami do chrámu vstoupil, má sebe i své dívky pokropit svcenou vodou a při tom se modliti: „Asperges me, Domine, hyssopo et mundabor: lavabis me et super nivem dealbabor“. — „Pokropíš mne, Pane, yšopem a očistěn budu etc“. — Nejsvětější svátosti učiní otec i dívky poklonu a pomodlí se třikráte Otčenáš, Zdrávas a Věřím v Boha ku uctění nejsvětější Trojice, — pak poděkují Bohu, že Jeho dobrotou křesťany jsou, pravou víru mají a prosí Ho o milostivou pomoc. Když pak se otec od služeb Božích vrátil, má zbývajcího času, než ku stolu přisedne, užiti ku čtení neb jinému užitečnému zaměstnání. Před jídlem neopomine pak otec se pomodliti, jakož i po jídle Bohu chválu vzdáti. To činiti má každého dne z rána i u večer. Ostatní část neděle má se trávit rozličným zbožným rozjímáním, čímž se i děti přimně zaměstnávají. Odpoledne jest též příhodný čas ku vyučování dítek. Toto vyučování má se jim zpříjemniti pochvalou, jestliže se dítě dobře učilo, odměnou; může se též použití takového staršího dítěte ku poučení mladších bratrů a sester. Odpoledne může se opět zúčastniti otec s dítkami nešpor a průvodů, neb navštívit může nemocné a jim útěchy poskytnouti.

Po tomto poučení přistupuje Antoniano ku pojednání o čtvrtém přikázání Božím.

„Který jest smysl,“ praví Antoniano, „slova „ctíti“? Tím rozumí se láska, pozornost, poslušnost, úcta, vážnost, ochotná pomoc a podpora ve všech potřebách, kterýmiž jsme rodičům povinni.“

Slovo „otec“ neznačí tu pouze přirozeného otce, nýbrž ještě mnohé jiné, kteří v jistém ohledu otcovský úřad nad námi zastávají. Není možno vyjmenovati všechna dobrodiní, která nám rodiče od prvního početí až do naší samostatnosti ba i déle prokazují; jsouce pak sobě těchto dobrodiní vědomi, jsme povinni na každý způsob rodiče ctíti. Velikou ctí otce jest poslušnost synova. Když syn rozkazy otce ochotně plní, když jeho rady poslouchá, když každou věc jeho dobrozdání a jeho moci přenechává, tedy ctí otce. Syn ctí svého otce, jestliže se za něho k Bohu modlí, o jeho dobrou pověst se stará a potřebnou podporu mu neodpírá; ctí jej, když s dětinnou láskou a trpělivostí snáší, když slabost neb vysoký věk, což pravá nemoc jest, jej činí mrzutým a nudným.“ Dobré dítě ctí svého otce i v posledních dnech jeho života, když mu náležitou péči věnuje, o ošetření jeho pečuje, když se postará, by otci udělena byla svátost posledního pomazání,

když pak zemřel, vypraví mu náležitý pohřeb, za něj se modlí, almužnu dává a oběť mše svaté duši jeho přinese.

Ovšem chce-li otec, by jej děti ctily, musí se přičinit, aby děti svoje povinnosti k němu znaly a též plnily. „Opatrný otec nebude však říkati dítkám svým: „Děti, poslouchejte mne, děti, ctěte mne, protože jsem váš otec,“ nýbrž řekne jim, že Bůh jejich nebeský otec a náš Stvořitel, tak poručil, aby děti rodiče ctily. Dále vypravuje otec dětem příklady z písma sv. neb ze života svatých, kteréž názorně ukazují, jaké zalíbení má Bůh v poslušných dětech a jak mnohé požehnání na ně vylil. Představ, otče, dětem i přísné tresty, kterýmiž Bůh neposlušným dětem hrozí, a příklady opět potvrď.

V dalších kapitolách vztahujících se ku pojednání o IV. přikázání Božím promlouvá Antoniano o povinnostech ku duchovní a světské vrchnosti, o vážnosti ku kmetům, o zdvořilosti ku sobě rovným a podřízeným.

Stručný obsah pojednání o V. přikázání Božím dá se vyjádřiti krátce asi těmito větami. Děti jsou povahou svou často hněvivy, jak nevyplní se hned jejich přání, již se hněvají a zlobí.

Děti jsou svéhlavé; mnohdy žádají tisícere věci, kteréž jim hned rodiče opatřují, aby neplakaly.

Povinnost rodičů vzhledem ku uvedeným vlastnostem dítek jest, nevyplňovati každé třeba pošetilé přání dítek, ať zvykají trpělivosti. Vyplní-li se každé jejich přání, obdrží-li vždy a hned každou žádanou věc, stávají se smělejší, odvážlivější žádati jiné věci, neboť děti jsou tékavé.

Dokud ještě děti ohyzdnost nepravostí, proti tomuto přikázání čelících, nepoznaly, ač snad zárodek k nim v srdci klíčí, má otec toto jedovaté semeno vyhladiti, hněv a jiné nezřízené vášně krotiti; ať děti jsou mírné a přívětivé.

Když dítě ku užívání rozumu dospělo, ukaž dětem, jak nedůstojný jest člověka hněv; napomínej děti, aby se nehněvaly a nezlobily; vlož dětem na srdce, aby sobě příliš nezakládaly na úsudku lidí, kteří se mýlití mohou, ale za to na čest před Bohem, jenž se nikdy klamati nemůže.

Bdi, otče, nad svými dětmi a hled' vymýtiti všechny takové zárodky z jich srdce, kteréž časem vzrůstají a trpké ovoce přinášejí. Krátce řečeno, měj, otče, na mysli, abys vychoval vlasti, celé lidské společnosti mírné a dobročinné lidi, ale nikoli surová, krvežíznivá zvířata.

Při VI. přikázání Božím jest velice důležité, aby otec, když s dětmi o této choulostivé věci mluví, obzvláště se na pozor měl. Pokud dětství trvá, stačí užívati takových působivých prostředků, kteréž ctnost nevinnosti zachovávají a zavírají cestu nepravosti. Když však rozum svou práci zastává počíná a když dobré vychování jinocha bezpečně ozbrojilo, jest dobře i tohoto nepřítele, jenž mládež surově napadá, odhaliti. Otec bude pak děti své poučovati o čistotě, aby si ji zamilovaly a nenáviděly protivu její.

Předem věz, že to vůle a přikázání Boží, jež vždy zachovávati máme a že Bůh velké zalíbení v nevinnosti má. Nečistotu stíhá zlo na duši i na těle, jež často upadá v těžké a nezhojitelné nemoci a tyto opět vzbuzují tělesnou bolest, výčitky svědomí a celý život nešťastným činí. Písmo svaté praví, že smrt vchází okny, t. j. našimi smysly, kteréž jsou okny duše. Obrazy smyslných předmětů, které v nitru našem rozličné žádosti vzbuzují a ku hříchu svádí, nebudtež v křesťanském obydlí trpěny. Děti nemají nic slyšeti, co by je ku chlípnosti ponoukalo. Protož otec a matka mají se chrániti každého slova neb jednání, které by.

mohlo v dětech probuditi zlou zvědavost. Zvláště mají dáti pozor, aby děti s čeledí neobcovaly, neboť nerozumným a zlým lidem zvláštním potěšením jest, mohou-li dětem cos takového povědět, neb návod dáti, mlčenlivostí podporovati. Nemenší pozornost jest i věnovati sousedům a jejich dětem. Když pak děti dospívají, nutno před nimi uschovávat každou špatnou knihu, nemá-li se jí dáti úplný výhost, a za takové nechť opatří otec sobě a svým dětem knihy dobré, bezvadné. Pramenem mnohých hříchů proti VI. přikázání jest líný a nečinný život; práce jest lékem takových nepravostí. Při všem tomto napomínání nesmí nikdy však chybiti příklad otcův, sice se mine s účinkem.

Proti krádeži může otec působiti trojím způsobem. Nejprve svým vlastním příkladem, pak otcovským napomenutím a dostatečnými důvody, jimiž ukáže ohavnost nepravosti a krásu ctnosti, aby se nepravosti vystříhaly a ctnost sobě zamilovaly. Konečně může otec působiti svým vlastním jednáním, jímž vzdaluje veškerou příležitost ku zlému, a uvyká děti, dobré chtít, ač snad ještě jasně rozdíl dobra a zla nerozeznávají, aniž se svobodně k tomu odhodlati mohou; znenáhla dobrý zvyk si osvojí a ten stane se druhou přirozeností. Není tedy dobré, když rodiče mají radost, ukradne-li dítě nějakou obyčejnou, bezcennou věc, neboť děti chtějíce pak otci neb matce radost učiniti, opakují první skutek, nalézají v něm zalíbení a vymýšlí nové prostředky ku krádeži. Ukradlo-li dítě nějakou věc, třeba nepatrnou, musí mu býti pohroženo, musí býti pokáráno, ba i metlou potrestáno a donuceno, by ukradenou věc vrátilo. Nezdá se mi býti moudré před dětmi penězům příliš velkou cenu přikládati, sic budou práhnouti po těchto věcech ve stáří a žádost jednou probuzená vzrůstá a dospívá v přesvědčení, že peníze jsou prostředkem ku dosažení těch věcí, k nimž se naše přirozené náklonnosti nesou.

Antoniano neschvaluje dětem peněz dle jejich vůle popřávat, ale odsuzuje i to, když se jim vůbec každý halír odpírá, zvláště tehdy, když již hodnotu a cenu předmětu rozeznávají.

„Dle mého náhledu,“ praví, „mají se nejen vším potřebným opatrovati, ale i dle poměrů jejich má se jim částka peněz udělovati, neboť po těch věcech, které nám přísně zakázány jsou, ještě více toužíme a máme-li je, nežádáme jich. Tak se stává, že dítě u hospodařené peníze matce neb sestře svěří a tím jako majitel dobře hospodařiti se učí. Také tímto způsobem mine mnohé nebezpečí, mnohá příležitost ku krádeži. Ze svého jmění malý hospodář učí se i almužnu udělovati. Jest povinností otců, zvláště těch, kteří dítkami obdařeni jsou, aby o rozmnožení majetku svého pečovali, ale způsobem čestným, dovoleným, pamětlivi jsouce slov písma sv.: „Co jest platno člověku, kdyby celý svět získal, ale na duši své škodu trpěl?“ Nejlepším prostředkem rozmnožení své jmění jest zmírnění svých přání.

Hříchy proti VIII. přikázání Božímu klade Antoniano na roveň vraždě a loupeži. Jazyk jest jen malý úd našeho těla a zdá se býti mnohem slabší než ruka, ale může spáchat větší zločin než tato. Vražda, loupež spáchaná rukou jest na těle neb na vezdejších statcích, kdežto zločin jazykem způsobený, křivé svědectví, připravuje o čest a dobré jméno a falešným učením vrhá duši u věčnou zkázu. Jediné neprozřetelné slovo může působiti velikou škodu, jež zasahuje netoliko jednotlivé osoby neb rodiny, nýbrž celá města, země, říše. Pramenem hříchů, jež původ mají v neprozřetelném jazyka užívání, uvádí Antoniano žvatlavost, mnoho-mluvnost. Jest tedy péčí otcovou, aby uvykal děti mluvit málo, se skromností a rozmyslem, zvláště před staršími osobami. Nezkušené mládí musí se od stáří učiti a jest slušnější naslouchati nežli mluvit. Jediné slovo v pravý čas pronesené

více působí než mnoho prázdných řečí. Dále má otec varovati dítky své, aby nikdy nepropůjčily se ku svědectví křivému, zvláště pak před soudem; ač jest křivé svědectví vždy těžkým hříchem, zvyšuje se tato tíže, proneseno-li před soudem. poněvadž okolnosti, za nichž vyřčeno jest, mu zvláštní důležitosti a váhy propůjčují.

Antoniano rozebrav pak ještě ostatní dvě přikázání dekalogu, pojednává o „Modlitbě Páně“ a jednotlivé prosby vykládá. Zvláště důležitá a vynikající zdá se nám býti kap. 133. pojednávající o tom, jak děti poněnáhu modlitbě zvykati.

„Můžeme denně pozorovati v pořádku přírody,“ praví Antoniano, „že do země položené zrnko vzrůstá z počátku jen jako nepatrné stebélko, stává se bylinou, později stromkem. Právě tak jest v pořádku ducha. Síly a schopnosti dítky vyvinují se jen z povolna vlivem dobrého vychování. Musíme tudíž zpočátku trpělivě býti a zdánlivě nepatrným výsledkem svého přičinění nemálo myslněti. nýbrž svůj hled řídit ku vzácným plodům, kteréž s pomocí milosti Boží později budeme moci sklízeti. Na to se nemá nikdy zapomínati a zvláště tehdy ne, učí-li se dítě modliti.“ Z počátku dostačí, když dítko jen svým uctivým chováním společné modlitbě obcuje; tím jest již mnoho dosaženo, ví-li dítko, jak se při modlitbě chovati má a dovede-li se sv. křížem poznamenati. Později ať se učí Otčenáš a Zdrávas a při jiných modlitbách ať nábožně, s rukama sepjatýma naslouchá. Již zde ať otec dítky zvyká, aby při modlitbě klečely a slova modlitby zbožně, zřetelně a pozorně vyslovovaly, neboť dobrá a zřetelná výslovnost přispívá velmi ku probuzení a oživení vnitřní zbožnosti. Naváděuy buďtež, aby se modlily za rodiče, přátele a dobrodince, za zemřelé vůbec, za vlasť, za celou svatou církev, tak aby uvykaly ve všech soukromých i veřejných potřebách v Bohu útěchu hledati.

(Ostatek příště.)

Škola jako ústav vychovávací.

(Pokračování.)

Dle důležitosti stojí vyučování náboženskému nejbližší vyučování přírodopisné a dějepisné. Kdežto náboženství bezprostředně k poznání a milování Boha přivádí, mají k tomu oba tyto předměty prostředně působiti poukazováním k divům a krásám přírody a k zázračnému řízení Božímu v osudech národův. Tím vyučování náboženské doplňují a vedou k srdečnému spojení s Bohem, jehož moc a moudrost, láska a shovívavost, svatost a spravedlivost tak živým způsobem z knihy přírody a dějin probleskují.

A důkazy a svědectví, jakéž vychovatel z knihy přírody i dějin na doklad moudrého řízení věčně svatého a dobrotivého Boha vzbuzuje a chovanci svému předvádí, ochrání ho jistě od duševní zkázy. Takovéto doklady a svědectví mluví ještě v pozdních letech k bývalému žákovi. I když život učitele dávno již odkvetl, když ústa jeho dávno umlkla, když prostinký jeho rov dávno již zapadl — i tu často oživnou zásady jeho v srdcích chovancův, kteří tak v srdcích svých chovají nehynoucí památku přítele starého, pěstitele svědomitého, učitele moudrého. A památka ta je jistě krásnější a velikolepější než nejumělejší pomník z mramoru karrského! — Jako za života učitelova, tak i ještě nad hrobem jeho mluví lesní stromové, polní kvítí, mech na omšeném kameni, jásavá píseň skřivánka za ranního svítání, hemžící se a přece v nejlepším pořádku jsoucí mraveniště — vše to mluví

k chovanci dobře vedenému a obnovuje v něm vždy stále a znovu napomínání jeho: „Miluj Boha, chval Boha, boj se Boha!“

A jak účinná síla skrývá se v listech dějin! Také i ty při všem vzdělávání musí poukazovati na Krista, věčné slunce, jež osvětluje dobu před jeho příchodem i po jeho příchodu až na naše časy. A jako musí učitel rozuměti tomu, jak dějinami k Pánu světa, k řediteli dějin světa přiváděti mládež sobě svěřenou, podobně musí rozuměti a touž měrou rozněcovati v srdcích dětských horoucí lásku k vlasti, k věrnosti k císaři i říši, ku vlastenectví, které zapomíná svého vlastního užitku hmotného a z vůle Boží dává císaři, co císařovo.

Není dosti na tom, když se na praporu stkví nápis: „S Bohem pro vlast a krále! Ne, to nedostačí! Hluboko v srdci musí klíčiti a tam v tiché komůrce obývatí společně láska k Bohu a králi, láska k věčné i pozemské vlasti.

Jak pěstuje učitel u jednotlivců lásku k vlasti, je dostatečně známo a leckde se najde k tomu mistrný návod; ostatně srdce vlasteneckého učitele poví to samo. I vzorů v dějinách starší i novější doby dostatečný počet najdeme, jakými jsou vyznačeni v Rukopise Královédvorském věrní synové České země a po nich celá řada jiných bohatýrů českých, kteří hrdla i statky své byli ochotni každé chvíle pro blaho své vlasti obětovati — aniž sobeckostí svou strhovali a jitrili svůj národ, aby bratr proti bratru, syn proti otci povstal a jeden druhého navzájem potíral — jak mnohé stinné stránky našich dějin jsou toho smutným dokladem. Historické osobnosti s takovýmto pozadím temným možno na obecné škole předváděti leda jako příklady zastrašující, nikoli však jako skutečné vzory lásky k vlasti, jak liberální naši paedagogové rádi činí; neboť kde je tu při těchto osobnostech ta vychovatelská moc a síla, patří-li dítě na to, jakých spoust hmotných anebo i duševních ta která osobnost vyvolala? — — Je-li to vzor vhodný k následování — jest nade vší pochybnost vidno a nepředpojatému učiteli povážливо.

Poněvadž účelem národní školy jest, jakož bylo svrchu řečeno, vyučování a vychovávání v duchu rodičův katolických dále vésti a dítky vyučovati potřebným vědomostem pozemským v souladu se sv. vírou, musí škola vyučování u věcech v tomto životě potřebných tak zařídit, aby i ony byly jako stupni ku věcem věčným a přispívaly k zakotvení a upevnění nábožensko-mravného života. Zkrátka: Vyučování a vychování ve škole má býti tak zařízeno, aby učitel a kněz spolupůsobiti mohli a také působili ku zdárnému nábožensko-mravnému vychování školní mládeže.

Jak dosáhne vyučování vytčeného mu cíle? — — Při zodpovídání této otázky musí učitel míti na mysli toto dvě: 1. Která látka učebná má do sebe skutečnou moc vychovatelskou, a za 2. jak se musí tato látka upravovati a mládeži předkládati, aby se stala posilující výživnou stravou duševní. Toto dvě pak jest zároveň odpovědí k otázce svrchu položené.

1. Látku, kterou jsme náležitě vybrali a promyslili, a při níž jsme nějaký moment vychovavací postřehli, proberme, byť se jiné věci sebe více na venek leskly a trpytily, byť se sebe více na oko zamlouvaly; neboť není-li při nich vychovavacího momentu, jsou a zůstanou prázdnými skořepinami.

2. Našli-li jsme pro postup takto vybrané látky nějakou určitou cestu, která by s prospěchem byla, nastupme ji ihned, nebo tu má velikou platnost staré a osvědčené přísloví: „Učiň hned, a tak učiníš nejlépe.“

Důležitost interessu pro vychování vyžaduje především výběru té látky vyučovací, která probouzí hluboký dojem a dlouhotrvající zájem. Takovým je přede-

vším bytí národa, jež se musí mládeži na srdce vkládati a nejhlubší zájem pro ně probouzeti a to tak, aby bytí národa celého ve svých hlavních podstatách s bytím každého jeho jednotlivého člena v těsném bylo spojení.

Jako všem těm, kteří důležitost a cenu skutečného vychovávání náležitě pochopili a ocenili, tane jako ideal na mysli *vychovávací vyučování*, t. j. vyučování tak zařízené a uzpůsobené, aby každá jeho i nepatrná část ku stránce vychovavací směřovala, *aby veškero toto vyučování člověka vychovávalo*, podobně přátelům katolického školství tane na mysli i vypěstění a zřízení systému vyučovacím na základě křesťanském. System tento jest sice dosud otázkou, ale jak události času ukazují, otázkou čím dále tím více naléhavou. Mnohem dále jsme dospěli ve spojitosti jednotlivých učebných předmětů, v tak zvané koncentraci vyučování. Nesmírné bohatství rozličných představ by mladistvého ducha udusilo, síly chovancovy by rozdrobilo, kdyby tu koncentrace neodpomáhala. Centrum vychovatelské činnosti jest budoucí osoba chovancova, na kterou se mnoho interessů vychovatelských vztahuje. Tomu se má koncentrace vyučovacích oborů podříditi.

Pro školy křesťanské je *středistěm koncentrace vyučování náboženství*, od kteréhož paprsky tepla a světla na všechny strany a do všech záhybů padají, začez je ostatní předměty platně podporují. Poněvadž pak jest náboženství nejdůležitějším a nejprvnějším předmětem na školách křesťanských, musí tomuto vyučování na školách národních nejen patřičné místo býti vykázáno, ale náboženství musí všecko vychovávání školou proniknouti a oživit.

Jako působí vyučování na chtění a vůli žákovu, tak zároveň působí na cit, zušlechťujíc a vzpružujíc ho. Na půdě poznatků setkává se tak cit v úzkém spojení s vůlí. Tím způsobem se stává, že co rozum za dobré a pravé poznává a uznává, to cit za pěkné uznává a svobodná vůle si totéž chce osvojit. Tak povstává mravně-náboženský charakter, který ví, co chce, a to, co chce, také činí. K vypěstování téhož je potřebí ve škole pevného cíle a pevné cesty, jak již svrchu pověděno.

Jinak chceme ještě k tomu poukázati, že každý jednotlivý předmět má do sebe dosti vychovatelských momentů, jen když se předmětům těmto vyučuje s patřičným zřetelem ku vychovatelské stránce jejich, když zvláště vyučování náboženské ostatní předměty jaksi řídí, jsouc k nim v poměru nadřazeném — anebo když alespoň jeho autoritu nepodkopávají.

Ačkoliv tedy vyučování vzdělává ducha a pěstuje také cit, přece se nedá vždy obé při učbě spojit. Jsouť mnohé partie v učebných předmětech, které se podobají květinám, které nesmí býti trhány, mají-li nás potěšovati svou krásou, mají-li nás občerstvovati svou vůní. K těm náleží předem svou podstatou vyučování náboženské, veliká část vyučování řeči a učení dějepisného. Předměty tyto musí obsahem svým především srdce naplňovati, aby zlobou světa nebylo tak snadno otřeseno. Je-li srdce dobře vzděláno, bude také zároveň duch, aniž by byly obavy, že zajde na scestí a zabloudí. Naproti tomu, zůstalo-li srdce prázdno ve škole, nikdy více se ničím dobrým nenaplní!

Že i konečně vyučování samo nemá takových výsledků, jaké by byly s ohledem na zlepšenou metodu vyučovací a na zdokonalené prostředky a pomůcky učebné k očekávání, leží v mnoha příčinách. Jednou z předních je, že se často na učiteli požaduje působnost, s níž dětské síly nejsou; objevují se momenty, které potřebují teprve vyrozumění a vyvíjení; často se trestává ve škole, kde by mělo upřímné slovo mluvit, kde by bylo na místě předem poučení a napomenutí. Jinou velikou chybou je, že jsou venkovské školy povětšinou žactvem přecpány. Uvážili-li se oprav-

dově všechny ty zvláštní poměry, ve kterých děti ty vyrostly, ukáže se jasně, že pozorování individualit jednotlivých žáků je na takových školách velmi obtížno, ba takměř nemožno — a přece pozorování individualit má ve výchově váhu nesmírnou a škola se také za žádnou cenu nemá toho závazku svého vzdalovati.

Politování hodno je dále, že učitel nemůže spolupůsobiti při výchově rodinné hlavně pro vzdálenost přiškolených obcí, jež bývají u nás i 5 km. od sebe vzdáleny, v zimě zcela nepřístupny a pod. Také časté měnění sil učitelských jest zcela nepaedagogické a působí škodlivě na spolupůsobení školy s rodinou. Jiné zlo pro zdárné vychovávání školní mládeže je nynější liberální vychovávání samých učitelů a z toho vyplývající neznalost skutečného života, mnohdy i nedospělost charakteru, paedagogická a methodická neobratnost a mnoho jiných chyb, o nichž bude zmínka ku konci této práce.

Ačkoliv pak jsme ještě dalecí od uskutečnění ideálního „*vychovavacího vyučování*“, tož ono musí býti naším nejbližším cílem; neboť škola se má stávati také samým vyučováním ústavem vychovavacím, škola musí vyučování zcela ve službu výchovy stavěti, chce-li vůbec proti všem škůdcům dobré výchovy na základě náboženském platně prospívati a zdárné pokolení odchovávat. (Příště dále.)

Za heslem: Školou pro život.

Často slýcháváme nářky do mládeže školní i škole odrostlé, nikdy však nezavrdí se srdce naše proti ní. Namnoze vyplývá stesk onen spíše z rozladěného nitra našeho než ze skutečných docela snad hrůzných okolností. Mládež je vždycky skoro táž, ne sice bez hříchu ale ne také zatvrzelá. Laskavé chování naše spravované znalostí dětské povahy a zákonů duševních dovede vždy najíti klíč k dětskému srdci. Ovšem staví se tu někdy dobrému vychování školnímu naproti zvrhlá výchova domácí a příklad i působení lidí dorostlých tou měrou, že dítě většímu a silnějšímu vlivu okolí podlehne. Kdož může se tomu diviti? Jsou lidé dospělí a v životě zkušení a nedovedou přece rázně pokušení a zlému příkladu vzdorovati, jak očekávají bychom toho mohli od dítek? Ale běda tomu, skrze koho pohoršení pochází. Škola tím více snažiti se musí, aby vliv svůj na dětskou mysl zesílila a rozšířila a nesmí za tím účelem nižádné příležitosti opomenouti.

O jedné takové věci chci se zmíniti: je to školní modlitba. Snad neřekl jsem tím nic nového, připouštím, vždyť ve všech školách modlí se mládež před vyučováním i po něm, ale každá věc nechá se různým způsobem upotřebiti a upravití a často v této úpravě velice mnoho leží zisku. Abych nešířil slov, přistoupím ihned k věci a mluvití budu ze své zkušenosti. Slýchal jsem na školách modlití se nejvíce „Otče náš“ a „Zdrávas“, také někdy „Přiď sv. Duše“, často i některou píseň ze školních zpěvníků. Ale tyto modlitby opakovaly se veskrze po celý rok a snad i po celou dobu, dokud dítě do školy chodilo. Páni katechetové učinili snad někdy výjimku a pomodlili se modlitbu jinou, ale v celku zůstalo vše ve stejném řádu. Několik těch modliteb odříkávalo se konečně již mechanicky bez pohnutí srdce, bez upoutání mysli. Slova zůstala, ale kam dělo se povznesení k Bohu?

Věci té dá se odpomoci částečně výrazným spoluříkáním, ale to není ještě všechno, co pro zbožnou modlitbu učiniti můžeme. My musíme se postarati o hojnou zásobu modliteb, jež by se přiměřeně střídaly a tím i mysl dětskou novostí pou-

taly. Pro zásobu modliteb ve školní praxi mluví ještě smutná zkušenost. Jsou rodiny, není jich snad mnoho, kde dítě doma ani jediné modlitbičky se nenaučí. Otec i matka časné z rána odcházejí po práci, kdy dítě ještě spí, a shledávají se s ním pozdě večer, kdy po domácnosti své mají ještě ledacos opatřovati a dítě zatím ulehá, neudělavši snad ani křížku. V nejlepším podobném případě naučí snad stařena, které dítě je svěřeno, odříkávati je nějakou modlitbičku často až běda zkomolenou. Jindy opět zvrhlí rodiče zúmysla neb z pohodlí a netečnosti po této stránce dítě své zanedbávají a tak jsou příčinou, že dítě jejich připraveno je o mnohé krásné a čisté duševní pohnutí, jež činí člověka i v trudných okolnostech, když ne právě šťastným, alespoň spokojeným, do vůle Boží odevzdáním. Tím, že učiteli budeme ve škole pro život potřebným a nejdůležitějším modlitbám, napravíme, co tak tu a tam se zanedbalo.

Ve třídách nižších nebude sice té pestrosti jako u žáků starších; ale čím déle bude žák do školy choditi, tím většímu počtu modliteb se naučí a odnese si ze školy pro život to, co často v těžkých okolnostech v životě bude potřebovati, aby srdce jeho zůstalo čisté a se nezkazilo. Bude to krásný výnek, kde utěšeně střídati se bude pobožná píseň se slovem prostým.

Při výběru modliteb školních pamatovati musíme, zvláště na školách, které nejsou při kostele, a kde děti chodí do tohoto jen v době letní, aby nejen potřebným kostelním písním se naučily, ale aby je také často opakovaly. To státi se může před školou a po škole tak, že zazpívají žáci několik slok v čase, co bychom pomodlili se asi „Zdrávas královno“. Střídaly by se písně mešní, které hodí se po celý rok, s písněmi adventními, vánočními, postními atd., nezapomněli bychom na písně mariánské ve farním kostele zpívané, na píseň sv. Václava, Vojtěcha, na starodávnou: „Hospodine pomiluj nás.“ Jindy modlili by se žáci „Otče náš“ a „Zdrávas Maria“, po druhé: „Věřím v Boha“, po třetí: „Desatero“, po čtvrté „Zdrávas královno“, po páté: „Anděle Boží“, po šesté: „Anděl Páně“, po sedmé „Přiď sv. Duše“, jindy modlitbu po vyučování. Na učitelích náboženství záleželo by, zdali kromě těchto nejobyčejnějších naučí ještě jiným v různých časech církevních a potřebách životních se vyskytujícím modlitbám. Píseň před kázáním a po kázání také by se zpívala.

Kdykoliv katecheta v náboženství novou modlitbu vyloží a jí naučí, nechť oznámí to učiteli třídnímu a požádá jej, aby na ni pamatoval před školou nebo po škole. Ve třídách vyšších sestaviti se může úplný modlitební řád pro celý týden, v němž v různých dobách církevních nahradí se pouze píseň nebo modlitba jinou, době církevní přiměřenou.

Zařídíme li tímto způsobem modlitby ve škole, odnesou a zachovají si žáci pro život to, co pamatovati je bude na Boha, čím budou moci povznášeti se k Tomu, od něhož všechno máme a jenž jediný jest s to, by nám pomohl v trudných a těžkých dobách života.

Tak, aby se stalo, dej Bůh.

Svému švakru Františku Jiráskovi, mistru bohosloví na důkaz přátelství připisuje učitel

Fr Jirůtka.

Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním.

Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel.

(Pokračování.)

Aby se žáci při tomto vyučování přepínáním neunavili, nepřednášej v úkolu tuze mnoho na jednou a pozoruj při tom, nač by se zvláště žáci pozornými činiti měli, dbej také jistého pořádku. Beřiž tedy při každé vlasti nejprve hranice a oddělení, pak nejznamenitější řeky, hory, chlumpy a lesy, konečně hlavní město, mimo místa paměti nejhodnější, a posléze seznam žáky také s nejznamenitějšími plodinami z rostlinstva, živočišstva a kopaninstva; udej zároveň při každé řiši, v čemž země ta hojnost a nedostatek má, odkud se tento do-sazuje a kam hojnost zaváží.

Při nejznamenitějších městech a místech postačí, žákům toliko nejznamenitější věci udati, co řemeslníku, kupci a umělci vážno býti může. Při tom se spolu ledacos vypravuje žákům, co užitečno a vědění hodno jest, tak i se nacházející památnosti, důležité zde se nahodilé příhody, návštěví o nejdůležitějších tam žijících mužích. Při sídelním městě se něco déle zdrž a pověz žákům všecko, co z ohledu na pěkné ústavy ku vzdělávání mládeže, k zaopatřování nemocných a chudých, k zachování noční jistoty, nebo ku zmahání a okrašlování a pohodlí života podotknutí zasluhuje. Čiň své žáky spolu na všecko pozorný, což jim z ohledu dílen, um a řemesel vědětí zapotřebí jest, a což jich srdce vážností, láskou a vděčností k zeměpánu, vládě a vlasti naplniti může. Tím pozbude jistě vyučování všeho okorování (nezajímavosti), kteréž se nevyhnutelně nacházeti musí, kde takové vyučování v pouhé poznamenávání jmen a počtů změněno bývá.

Rovněž tak příjemno a užitečno jest pro žáky, když se jim při zemských plodinách vypravuje, jak se sklízají, zdělávají a šlechtí; jak lidi jmenujeme, kteříž se na tento nebo na onen způsob tím zaměstnávají, které potřebě se odpomáhá, a která pohodlnost se tím způsobuje. Na tento způsob učí se mládež, aby tak zaměstnání lidské znáti a jeho sobě vážití uměla; a vede se zároveň k uznání, jak velmi každý člověk k pomoci druhému se potřebuje; a jak nevyhnutelné jest pro všechna střídavá spojení, pod moudrým a milostivým vladařstvím společného vladaře býti.

Podotkni učitel přes to obyčejnou chválou lidí, kteříž se nějakým užitečným

zanepřázdňením, pilností a schopností znamenitými učinili, tak tím nebude toliko rozum dětí užitečnými uměními obohacen, nýbrž spolu v mladistvé mysli šlechetné toužení po podobných vyznačeních bude vzbuzován.

Skončilo-li se některou vlastí, čiň učitel se žáky dle všech náměrů (směrů) cesty na mapě, a dávej při tom nejdůležitější udati, co z tvého přednášení sobě pamatovali.

Na tento způsob pokračuj učitel při každé vlasti, se kterouž se seznámiti máš; tak je vediž vlasť od vlasti v rakouských zemích a použij při každé, kde se to dá jen dělati, k tomu částečné mapy. Seznámil-li je již s více, tedy se musí žákům na obecné mapě pravé položení zemí k sobě ukázati, a na tato opakování toho předse-vzíti, čemu se na částečné mapě naučili. Dá tedy učitel žáky z téhož účelu, aby s nepovědomým cestovali, jemu cestu, kterouž z hlavního města do rozličných měst, vzdálených krajin konati má, ukazovali, jemu při tom znamenitosti na každém místě povídali, znamenité dílny a rukodílny navštěvovali a rozličné přírodniny a výrobky objednávali a kupovali.

Z p ů s o b p o k r a č o v á n í p ř i z e m ě -
p i s n ě m v y u č o v á n í ž á k ů v d r u -
h ě m r o c e .

Že se žáci čtvrté třídy ve dvou letech nejen Evropu znáti učí, nýbrž i také jistý přehled o ostatních dílech světa nabýti mají, tudy potřebuj nejprve povšechnou mapu o Evropě, pak mapu, na kteréž všechny dílové světa s obsažením Evropy se nacházejí.

Mapa o Evropě zvláště obsahuje obce tohoto dílu i s moři, jimiž dílem obtopen jest, jak známost žákům o něm nevyhnutelná jest, tedy více na Čechy, Moravu, Slezsko, Uhry, či na rakouské císařství mezujících krajinách než vzdálených. Mají na této vůbec všechny hranice, moře, jezera, řeky a vřídla, hlavní hory a lesy i s hlavními a obchodními městy, též i nejzvláštější pevnosti a silnice se nacházeti. Druhá mapa má celou zem zeměpisně a sice dle potřeby žáků toliko pomezí pevné země, od každého dílu světa, hlavní říše v cizích dílech světa, zvláště takových, se kterými

Evropa skrze obchod ve spojení stojí, představovati, a toliko vládla (vřídla), hlavní a nejznamenitější obchodní města a čerpadla, okrášky, moře a nejznamenitější ostrovy obsahovati; neboť pro tyto žáky toliko obrys, jistý přehled jest zapotřebí. Kde se takové mapy potud nenacházejí, musí učitel sám takové vyhotovení na se vzítí.

Jak krajiny právě mezující na Čechy, Moravu, Slezsko, Uhry a celou rakouskou vládu potřebují býti známější než neomezující a vzdálenější, tudy také obšírnějšího pojednání zasluhují; tedy musí také učitel svým žákům o obcích evropských více říci, než o ostatních dílech světa, jichž známost jim méně důležitá a potřebná jest. Řekne se tedy žákům zde nejznamenitější o zemském zřízení, o vzdělanivosti země, umách a vědomostech, a vůbec to, co řemeslníku a měšťanu vědět zapotřebí býti může; o ostatních světa dílech však čín žáky toliko na to pozorny, k čemu

mapa navedení dává, a toliko na to usiluj, aby obrys, položení dílů světa, jich spojení nebo blízkost, nejnevyhnutelnější o pevné zemi a moři žákům se hluboko vstíplilo. Aby se toho tím jistěji dosáhlo: vykresli, jestliže jsi všechno již dostatečně popsal a pokázal, snadný obrys na tabuli, a měj žáky k tomu, aby udali, kde tento nebo onen díl světa, tyto nebo jiné krajiny leží, vody a hory se nacházejí, aby se posléz tato navržení s mapou přirovnávala.

Navedení, přednášení, způsob cvičení a opakování zůstává totéž jak se pro vyučování žáků prvního roku čtvrté třídy udalo, toliko může učitel zde skrze naskytání zde a tam o mnohém výtečném národu z cestopisu nebo jiných dokonalých, zpráv své vyučování ještě užitečnější a příjemnější způsobiti, a když celá zem se zeměpisně představila, žáky spolu také na Božskou všemohoucnost, moudrost a dobrotivost poukázati.

(Příště dále.)

DROBNOSTI.

Ku „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“ přistoupili dále: za člena řádného: Jeho Milost ndp. Edvard Jan Nep. Brynych, biskup královéhradecký a ráčil složit jako první splátku 20 zl.; za členy přispívající: vldp. Ignác Horký, děkan v Týništi n. O. (5 zl.), vsdp. František Janda, čestný kanovník staroboleslavský a děkan karlštejnský (5 zl.), vsdp. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník Vyšehradský, redaktor „Rádce duchovního“ a předseda Jednoty katol. Tovaryšů (5 zl.), Mgr. Philip, domácí prelát Jeho Svatosti a apoštolský protonotář v Gorici (5 zl.); za členy podporující s příspěvkem 1 zl. 20 kr.: Veselá Terezie, učitelka v Dobříši, dp. Slavík Václav, kaplan v Steinu, dp. Portman Josef, kaplan v Čuclavi, vldp. Čermák František, farář v Nebuželích. „Katolický kněz diecese Budějovické,“ jenž nechce býti jmenován poslal podepsanému pro spolek státní obligaci na 200 korun a krásný tento dar svůj doprovodil listem, v němž mezi jiným dí: „S upřímným zájmem sledoval jsem všechny Vaše kroky, jež jste učinil ku založení „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“ a radoval jsem se upřímně ze založení spolku toho! Očekával jsem, že najde spolek ten živější a čilejší úča-

stenství, než jak se dosud ukazuje... Ku osvědčení mé upřímné snahy posílám“ atd. Díky nejvřelejší šlechtnému dárci! — O další přihlášky prosí Frant. Pohunek, kaplan u sv. Štěpána v Praze.

Petice. Redakce časopisu: „Correspondenz-Blatt für den kathol. Clerus Österreichs“, rozesílá právě formulář petice k říšské radě za zlepšení kněžské kongruy a vyzývá duchovenstvo, by petici hojně podepisovalo a podepsané petice aby zaslalo franco nejdéle do 1. prosince t. r. jmenované výše redakci Vídeň, XIII./1. Hietzing, Pfarrhof. Kdo by sobě přál jeden neb i více výtisků jmenované petice, nechť se prostě obrátí na expedici jmenovaného listu: Vídeň II./1. Glockengasse No. 2., kteráž zašle žádaný počet výtisků gratis a franco.

Potřeba dobrého čtení pro lid. Michael Vierthaler (nar. r. 1758., zemřel r. 1827. jako správce sirotčince ve Vídni) dí ve svém spise vychovatelském: „Základové methodiky a paedagogiky“: „Rád bych viděl užitečné spisy pro lid i v rukou rolníkův. Mnohé hodiny i dny, které prosedí nyní v hostincích při pitkách a marných řečech, uplynuly by jim doma v pokoji. Stali by se pokojnějšími pro zákony a poučení vnímavějšími lidmi. — Rolníci

ukládají dětem svým zhusta zaměstnání, jež jest pouhou zahálkou, na př. pastva. Naši pastýři byli vskutku v pověsti velmi špatné pro svou zvrhlost mravní. — Pracujte proti této zkáze, učitelé lidu a dítek! Pečujte o knihy užitečné, pečujte o to, by se jich s prospěchem užívalo! Hodiny bez zaměstnání jsou při dětech i dospělých nevinnosti a ctnosti velmi nebezpečny. — Vím dobře, že jindy se jinak smýšlelo; že v naší zemi netoliko knihy vzdělavací lidu nedávali, nýbrž dokonce školy zavírali, aby čtení naprosto zamezili. Než budiž mi dovoleno, abych na to ukázal, co jsem jinde („Cesty Solnohradskem“) o této věci uvedl: Není pravým prostředkem, proto, abychom lidi před scestím uchránili, žádnou cestu jim neukazovati. Ukažme jim cestu pravou, toť nezbytno. Není pravým prostředkem zakazovati lidem čtení, aby od škodlivého čtení uchránění byli. Nitimur in vetitum. Třeba jim dáti dobré knihy do rukou. Nesmíme chtítí udusit mohutnost myslící, to by bylo proti Bohu, jenž dal člověku tuto mohutnost. Jest třeba podporovati rozvoj její a obracet ji ku předmětům prospěšným. Nesmíme vůbec činiti člověka zvířetem, mohl by se snadno státí dravcem.

Co škole potíže činí. Herzberg, zkušený a s povahou lidu obeznalý paedagog, jenž žil na počátku tohoto století, přimlouvá se vřele a opravdově za to, aby náboženství pronikalo veškeré vyučování školní a dí: „Tážete se, kde jediné lze hledati a nalézti pravé blaho lidstva a našich škol? — Všechno, od trůnu až k chatrči dělnické, působ k tomu a k tomu se sjednocuj, aby ona zbožná, bohabojná mysl, která naše praotce ke všemu dobrému podněcovala, navrátila se do našich rodin, do našich domů, do našich chrámů a škol, do našich veřejných ústavů, zkrátka do všech našich srdcí, ona mysl, která zvláště i učitele dřívější doby pobádala k nejvěrnějšímu plnění těžkých povinností, která jim každou trpkou práci a námahu ulehčovala, ona mysl, jež učila je pracovati pro Boha a svědomí a pro čas i věčnost zároveň, ona mysl, která každou z jejich povinných prací posvěcovala, každou metodu chybnou doplňovala, každou dobrou ještě nekonečně zlepšovala, a vděčný výsledek již napřed zajišťovala, — všechno, opakují, spolupůsob k tomu, aby se vrátila tato náboženská mysl, tento pravý živý princip jednání dobrých lidí v náš střed a v srdce našich učitelů a mládeže školní; pravé blaho našich škol jest zajištěno. Kde ve školách našich tato ná-

boženská mysl schází, tu bývají rozprášeny i nejlepší metody jako plevy větrem a my se věčně nadarmo pachtíme se vši nápravou školy; kde však tento princip v našich učitelích, rodičích a dítkách působí, tu všechno jest získáno, tu pučí s blahem škol i nevadnoucí blaho pro lidstvo i vlast“

Proti tisku bezbarvému. Na generálním sjezdu katolickém konaném v Kolíně n. R. navrhli Dr. Schädler, Dr. Hülskamp a kaplan Gruner proti bezbarvému tisku tuto resoluci: „41. generalní sjezd katolíků prohlašuje v souhlase s dřívějšími sjezdy katolickými, že jest boj proti bezbarvému tisku hlavním úkolem katolického lidu. Zvláště nechť se naše ctihodné duchovenstvo varuje toho, aby pořad bohoslužeb neuveřejňovalo v tak nazvaných všeobecných oznamovatelích jistých krajských listů úředních ve všech těch místech, kde jest dobrý časopis katolického středu, vůbec pak nechť se k ničemu neužívá listů bezbarvých, nechť si vystupují pod jakýmkoli pláštěm. Právě tak jednejtež kostelní naše představenstva a katolické naše spolky. Nechť se katolický lid stále a stále upomíná, že jediné podporováním a fedrováním tisku rozhodně katolického bude možno i nadále prováděti obhájení práv naší svaté církve, jak je nám toho nezbytně třeba i jako katolíkům i jako státním občanům.“ Praelat Dr. Hülskamp odůvodnil tento návrh poukázáním k tomu, že bezbarvý tisk se svými až příliš často nemravnými romány nepatří do rodin katolických a že katolíci vůbec nesmí podporovat žádný tisk takový, který není studený ani horký. Nejenom vděčnost nýbrž i opatrnost žádají toho, aby lid katolický vysoko cenil katolický tisk, by tento mohl způsobem osvědčeným věci katolické i dále mocně prospívat. Řečník poukázal k velkým zásluhám, jichž sobě dobyl tisk katolický zvláště v době boje kulturního a dospěl k závěru, že bez účinné pomoci tisku katolického byl by nebýval možným žádný slavný střed a tudíž i žádné vítězství středu. Zmíněný návrh byl přijat jednohlasně beze vší debaty. Co jest zde praveno o bezbarvém tisku politickém, to platí rovněž i o bezbarvém tisku paedagogickém, který na roli školské již mnoho ztropil zmatků a mnoho nadělal škod. — Katolíci němečtí tuto resoluci ovšem také provedou. U nás však budou církevní zprávy parádovat dále v listech s „pikantními“ romány a s pikantními zprávami ze soudní síně. A listy tyto budou

i na dále docházeti tam, kam by neměly nikdy vkročiti . . . —r.

Zmatky v německém pravopise.

Spolek pruských učitelů podal ministerstvu vyučování pamětní spis, ve kterém vykládá, že učitelé toho litují, že není žádné jednoty a žádné shody mezi pravopisem předepsaným pro školu, mezi pravopisem úředním a pravopisem vůbec obvyklým. Rušíť prý to velice práci školní, když žáci kromě učebnic, jež jsou tištěny pravopisem školským, denně čítávají v knihách a časopisech, jež jsou tištěny pravopisem jiným. Z důvodů těchto bylo prý by žádoucí, aby pravopis byl zjednodušen. Má-li však prý být pořízen pravopis takový, jemuž by bylo lze i v poměrech jednoduchých s prospěchem vyučovat a jehož by mohl užívat každý bez velikých poklěsků, musilo prý by se zjednodušení toto díti podle jistých zásad. Proto prý se obrací zemský spolek pruských učitelů k ministrowi s prosbou, by působil k tomu, aby současně se zjednodušením pravopisu zaveden byl pro školu, úřad i život stejný způsob psaní. —r.

Vyznamenaná milosrdná sestra.

Francouzský ministr zemědělství pan Viger přijel neočekávaně do hospicu milosrdných sester v St. Dieu, kdež připnul sestře Marii ošetřující již 42 roky nemocné, čestnou medaili, při čemž pravil: Milá sestro! Víím, že vaše pokora nemiluje vyznamenání, leč i přes to bylo mi uloženo mým p. kolegou, odevzdati vám toto vyznamenání za vaše znamenité a mnoholeté služby. Přijměte to zároveň jakožto uznání zásluh všech vašich spolusester, jež po celém světě věnují služby své člověčenstvu.

Z Badenska. Poslanci Stockhorner a Doll navrhli, aby israelské náboženské a školní knihy byly prohlédnuty, což se také stalo, a shledáno, že tyto knihy obsahují věci v ohledu mravném závadné a takové, které ani s našimi právními poměry nesouhlasí. Jedná se tedy o zákaz knihy Kizzur Šulchan-Aruch.

Mag. f. Päd.

„Veliký škandál“. Když se v provincialní školní radě Ravenské dne 8. října jednalo o rozpočtu, prohlásil král. školní inspektor Leone Vicchi, že prý jest pro to, by se v rozpočtu škrty položky určené na povzbuzení ku studiím a pro školy normální (ústavy ku vzdělání učitelů). Mluvě pak o podporách určených pro učitelky, prohlásil, že jsou to peníze vyhozené, poněvadž prý je učitelek až moc a místa prý nedostanou leda takové, které jsou

buď hezké nebo lehkých mravů (sgualdrinelle). — „Educatore“, kterýž tuto zprávu pod uvedeným záhlavím přinesl, poznamenává, že prý se zdržuje všeho úsudku a pouze prosí ministra, by tuto záležitost řádně vyšetřil, a zjistil-li se, že jest tomu tak, jak pravil inspektor, aby zjednal ráznou nápravu. Inspektor, jenž prý pronesl slova, jaká se připisují panu Vicchimu, nemohl prý by zůstat déle ve svém úřadě. — Ze všeho jest vidno, že školské poměry italské nejsou takové, jaké by měly a mohly být, ač tam nevládnou klerikálové!

Upravení bible pro žáky. V desáté schůzi evangelické württenberské zemské synody navrhoval pastor Bacmeister, aby se ze školy celá bible vzala a se nahradila biblickou čítankou, do níž by nesměla přijíti taková místa biblická, z nichž by mohla mládež vzíti pohoršení. Nový zákon prý se může mládeži dát celý, nikoli však starý. Mimo mnohá místa, jimž děti nemohou porozuměti, je prý tam také mnoho obřadnictví, jež pro školu obecnou nemá žádné ceny. Moudrý tento návrh byl přijat 38 hlasy proti 17. S většinou hlasoval i generální superintendent Dr. von Lechler a pak kupec Böhringer ze Stuttgartu. Oposice namítala, že prý přijetím návrhu tohoto dá v a s e k a t o l í k ů m d o r u k y b ř í t k á z b r a ň p r o t i c e l é m u z á k l a d u p r o t e s t a n t i s m u. Kterak prý se budou katolíci smáti, že evangelická církev ve Württenberku bere lidu z rukou bibli; nebo vzítí bibli z rukou mládeže, je prý tolik jako vzítí ji z rukou lidu (Frankf. Ztg.) — Když jsme tuto zprávu četli, vzpomněli jsme si, co vypravuje spisovatel knihy „Der Krach von Wittenberg“ na stránce 541—542. o bibli v rukou dětských a neváháme to zde podati. „Pocházím z krajiny nábožensky smíšené,“ píše autor. „Tím se ovšem stalo, že jsem jako hoch obcoval často s hochy protestantskými. Když jsem se kdysi opět bavit — jako hoch asi jedenáctiletý — v takovéto společnosti, počal malý protestantský capart (Knirps), nejmladší z nás všech, obracet řeč na věci kluzké a nečisté, což nás všechny jaksi nemile zarazilo. Jeden z větších hochů se však zmužil a pravil k malému: „Odkud pak, ty malý caparte, znáš takové věci?“ Hoch našpulil obličej ku chytrému úsměvu a odpověděl: „Z bible; to všechno stojí v bibli; jenom jest třeba věděti, kde!“ — Tato odpověď malého protestanta utkvěla mi v hlavě a když jsem vidával ve velké

sousední vesnici protestantské školní děti, děvčata i hochy, jak nesou pod páždím obrovské staré bible, zmocnil se mne vždycky zvláštní jakýsi pocit. Když jsem pak v letech pozdějších i já bibli čítal a studoval, vzpomněl jsem si ještě někdy na onu událost, jakož i na tajné hodiny biblické jaké asi bývají tu a tam ve městě i na venkově. — Od těch dob však jsem ku svému milému překvapení pozoroval, že i mezi protestanty mnozí jemnocitní rodičové a svědomití paedagogové, učitelé i duchovní, zřejmě prohlásili: Celá, doslovná bible nepatří do rukou dětem, nepatří na každý rodinný stůl! K takovému výroku jest sice ještě dosavad u protestanta třeba jakés zmužilosti, ale „led jest prolomen“ a počet takových, kteří tolik zmužilosti mají, rychle stoupá. „Bible školní“, „bible rodinné“ jsou už upraveny a nové se připravují k tisku. — My katolíci můžeme se jenom diviti, že musilo uplynout půl čtvrtá sta let, nežli protestanté přišli k náhledu, jakýž měli už pohané: Maxima debetur puero reverentia. — Ale to jest právě stanovisko katolické, jak se na straně protestantské velmi dobře poznává, a proto volají fanatikové nefalšovaného lutheránství: Nepozorujete, jakou radost a jakou vítězoslávu působíte katolíkům svými návrhy a obavami? nepozorujete, že svým jednáním schvalujete způsobem co nejstokvělejším praxi církve katolické, kterouž čtení bible v jazyku národním obmezovala, základní pak princip protestantský prohlašujete za škodlivý a se ho vzdáváte? V tomto smyslu bědovala „Allgem. evang. Kirchenztg.“ (čís. 47. r. 1888.) a my se jí nedivíme, neboť jest to věc nemilá, musí-li se na straně protestantské přiznat, že církev katolická měla a má pravdu a její praxe že byla správná.

Amnestování studentů. Italský ministr vyučování Baccelli zaslal na všechny úřady školní zvláštní telegram, ve kterém prohlásil, že odpouští studentům všechny tresty disciplinární, jež nad nimi byly v minulém roce školním vyřčeny příslušnými úřady školními. Zároveň pak vyslovil v telegramu naději, že studenti prokázáním této milosti tím víc budou nabádáni, by konali svědomitě povinnosti své. — Časopis italský „Il nuovo educatore“, z něhož tuto zprávu vyjímáme, raduje se, že tímto činem ministrovým získají nejen četní studenti, nýbrž i jejich rodiče, jimž by relegování synů ze škol a nepřipuštění ku

zkouškám způsobilo velikou škodu hmotnou. Zároveň pak prý budou takto ukončeny některé dosud nevyřízené „otázky“ na některých školách, o nichž by bylo musilo rozhodovat ministerstvo vyučování. Kdyby však prý tato ministrova dobrota a shovívavost neměla mít účinku, jaký ministr očekává, a kdyby prý se, ať si již z příčiny jakékoliv na školách měly opakovati menší nebo větší nepořádky, pak prý by už neměl nikdo odvahy studentů se zastati. (čís. 3. ze dne 1./11. 1894.)

„Smutný osud“. Pod tímto heslem píše „Freie paed. Bl.“ v čís. 40. o osudu nalezců. Článek jest psán dosti věcně, jen konec jest podán v genu hodně liberálním a zní následovně: „Nalezenci, jejichž počet se rok od roku, přiměřeně k zmáhání se sociální bídy, množí, jsou děti společnosti. Společnost se svými zařízeními jest příčinou, že jsou, společnost je tudíž musí také živiti a vychováti. Nynější jejich osud jest tak smutný a bídný, že by k tomu bylo třeba výmluvnosti Schöfflovy, by světu představen byl v pravé podobě. Jak přijdou ubohé tyto děti k tomu, by trávily mládí své v bídě a nouzi? Co zavinily? Syn nemá trpěti za hřích otcův — to jest učení biblické a v zacházení s nalezcem měli jsme tuto nauku již dávno učiniti pravidlem svého jednání.“ Tak pan Jessen. Ano, souhlasíme: „syn nemá trpěti za hřích otcův“, ale dodáváme: proto se má otec, který hřešil, starati o dítě, jež byl hříšným obcováním zplodil. Nebo „jak přijde k tomu dítě, by trávilo mládí své v nouzi a bídě“ a otec aby jako bohatý starý „mládenec“ nebo bohatý ženatý domácí pán, nebo továrník, nebo žurnalista žil v nádheře a přepychu, jezdil v ekvipáži zbaviv se otcovských povinností několika zlatými, jimiž odbyl svedenou služku nebo dělnici? Kdo jest vinen, ten ať trpí, a proto nechť pracuje i pan Jessen k tomu, by nemanželský otec nesměl nechat dítě své trpěti bídu, nýbrž donucen byl, by podle své možnosti o ně pečoval. Dále pak by nemanželských dětí jednak valně ubylo, jednak pak by se osud jejich mohl valně zlepšiti, kdyby vydavatelé a nakladatelé novin a spisů, jimiž se podrývá mravnost a podněcují nezřízené vášně a tedy v míře velké aspoň nepřímě k tomu působí, že nalezců „stále přibývá“, musily platit jednak jistou daň, jednak pokuty. Co by to udělalo takovému podnikovi novinářskému, jenž vynáší ročně 20, 30, 40, 50 tisíc,

ba snad někdy ještě víc, kdyby z tohoto „čistého“ výtěžku zaplatil 30 neb 40 procent ve prospěch nalezenců? Tím by se nikomu neublížilo a o nalezence mohlo by

být brzy postaráno stkvěle. — Že by tím trpěly kšeftovní podniky novinářské? To by nic nedělalo; nebo těch by nebyla žádná škoda, kdyby zcela zanikly.

Spisy redakci zaslané.

Sborník Historického Kroužku. Majetník, nakladatel a vydavatel družstvo „Vlast“. Odpovědný redaktor prof. PhDr. M. Kovář. Seš. 3. Rok 1894. V Praze. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Cena 70 kr. Pro členy „Vlasti“ 52 kr. Velká 8° str. 112. — Že si Historický Kroužek při družstvu „Vlast“ vede velmi čile a pracuje pilně a svědomitě, toho důkazem nový opět sešit prací Kroužkem vydaných, jenž vyniká pracemi velmi cennými. Jsouť v něm umístěny mimo četné posudky a zprávy tyto velmi poutavé a zajímavé články: Počátky reformace katolické v Čechách. Sepsal prof. Jos. Vávra. — Několik slov o českém kněžstvu stol. XIV. a XV. Podává Frà J. Hamrsmíd. — Nevlastenectví českých stavů nekatolických v době předbělohorské. Napsal Frant. J. Kroiher. — Considerationes, quas cuidam excellentissimo comiti super subditorum gravaminibus proposuit non nemo ex nostris, prius quam officium confessarii apud eundem excellentissimum acceptaret. Dr. M. Kovář. — P. Bonaventura z Kolína, kapucín, reformátor města Fulneku. Studie z archivu sv. kongregace de propaganda fide v Římě. Píše Hypek Kollmann.

Vlast. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Red. Tomáš Škrdle. Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze. Ročník XI. č. 2. vyšlo s následujícím zajímavým obsahem: Nástin učení Jana Amosa Komenského a učení Petra Chelického. Napsal dr. Antonín Lenz. (Pokr.) Otčenáš (Le Pater). Veršované drama o jednom jednání Francouzsky napsal François Coppée. Přeložil P. Jan Dvořák, křížovník, (Pokrač.) Dva bratři. Obrázek. Napsal Boh. Brodský. (Dokončení.) Josef Benedikt Cottolengo. Příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců. Píše Josef Flekáček. (Pokračování.) Slovo o hymnologii lužických

Srbů. Píše K. Konrád. (Dokonč.) Z cizích básníků katolických. Překládá P. Sigismund Bouška. O. S. B. Světélka. Slovinsky napsal A. Funtek. Přeložil Fr. Štingl. (Dokončení.) Bavorští Lesáci. Napsal Josef Vondrák. Dr. František Krásl. Píše Al. Dostál. Agitace pro pravoslaví. Píše František Žák. Družstvo Vlast, jeho odbory a fondy a naše katolické poměry vůbec. Píše Tom. Škrdle. (Dokončení.) Umění. Literatura. Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy. Úmrtí. — „Vlast“ vychází 15. každého měsíce a předplatné obnáší ročně 4 zl., půlletně 2 zl. a čtvrtletně 1 zl. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelé, a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. IV. čís. 5. s následujícím obsahem: Volby v Belgii (Dr. R. Horský). Vzor katolického pána. (Dr. R. Horský.) Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. — Přiloženo jest „Hornických listů“ čís. 2.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. čís. 21. **Růže dominikánská.** Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Vydává a rediguje P. Augustin Kadlec, Ord. Praed. Roč. VIII. čís. 7.

Časopis učitelek. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 21. — 22.

Náš Domov. Vyd. a red. Josef Vévoda v Olomouci Roč. III. čís. 21.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 21. — 22.

Dom a škola. Red. K. Salva v Ružomberku. Roč. X. čís. 10.

Szkoła. Tygodnik pedagogiczny. Redaktor M. Baranowski ve Lvově. Roč. XXVII. čís. 40—45.

Obzor. Red. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVII. čís. 21.

České mládeži. Red. Františka Mašinová. Roč. II. čís. 3.

Konkursy.

Ve školním okrese P r a c h a t i c k é m obsadí se místo učitele pro odbor grammaticko-historický na měšť. škole v Netolicích. — S místem tímto jest dle zákona ze dne 13. května 1894 spojeno služné ročních 700 zl. — Žádosti od 10. listopadu do 6 neděl.

Ve školním okrese J i n d ř i c h o h r a d e c k é m obsadí se definitivně: 1. místo ředitelky neb ředitele při měšťanské škole dívčí v Jindřichovu Hradci se služným, funkčním přídavkem a právem na příbytek, po případě na příbytečné, upraveným dle § 20., 27. a 28. zákona ze dne 13. května 1894; 2. místa podučitelská v Plavsku, Příbrazi, Ratiboři, Vydří a Zahrádce se služným 350 zl. — Žádosti od 13. listopadu.

Na základě rozhodnutí vys. c. kr. zemské rady školní ze dne 4. listopadu 1894, č. 37665, odvoláváme konkurs na místo učitele odboru technického při měšťanské škole v Nových Benátkách ze dne 1. října 1894 a rozepisujeme konkurs na místo učitelské odboru přírodovědeckého při téže škole o služném 700 zl. Zároveň obsadíme: 1. místo učitelské při obecné škole ve Všelísích o služném 500 zl.; 2. místa podučitelská při obecných školách ve Starých Benátkách, v Bezně, na Horkách n. Jiz., v Chotětově, v Jabkenicích, v Libichově, ve Staré Lysé, v Mladé, v Rejšicích, v Semčicích, ve Stratově, ve Strenicích, ve Vrutici Benátské, ve Zdětíně a v Žerčicích o služném 400 zl. Žádosti od 14. listopadu.

Ve školním okrese K u t n o h o r s k é m obsadí se: 1. Místo učitelky při měšťanské dívčí škole v Hoře Kutné pro odbor mathematicko-technický s ročním služným 800 zl. — Vypsání tohoto konkursu děje se za tím účelem, aby obsazena byla místa učitelů (učitelek) škol měšťanských v základě čl. III., odst. 1. zákona ze dne 13. května 1894 z. z. 36 od 1. ledna 1895 nově systemisována. — 2. Místa podučitelů v Nových Dvorech se služným ročních 400 zl., v Čestíně a ve Vavřinci se služným ročních 350 zl. — Žádosti od 16. listopadu do 6 neděl.

Ve školním okrese D o m a ž l i c k é m obsadí se místa podučitelská při dvojtřídních obecných školách v Kvičovicích a v Milavči se služným 400 zl. r. č. — Žádosti od 17. listopadu do 6 neděl.

Z a s l á n o.

Podepsaní dovoluji si oznámiti, že vydají na rok 1895

„Nástěnný útržkový kalendář týdenní pro školu a domácnost“,

s jehož expedicí započne se koncem listopadu t. r.

Kalendář je novinkou a jak od mnoha vážených pánů učitelů bylo uznáno, novinkou pro školu **velmi prospěšnou**.

Na každém útržku velkého formátu quartového poznačen bude j e d e n t ý d e n, na němž při každém dnu vedle obyčejných kalendářních dat bude i vzpomínka na důležitou událost z dějin našeho národa nebo vzpomínka na muže a ženy o vlast zasloužilé. Z každého u nakladatele objednaného výtisku věnuje se 5 kr. jubilejnímu fondu učitelskému. Prosíme, by velectené učitelstvo ráčilo svým vlivem působiti, by nejen zakoupen byl slavnou místní školní radou pro školu, ale i doporučilo jej ku zakoupení pro místnosti vlasteneckých spolků a záložen, zvláště když cena jeho 50 kr. (z níž nutno odpočítati poštovné, příspěvek jub. fondu a kolek kalend.) je skutečně c e n a v ý r o b n í.

Nakladatel:

L. Klabusay,

knih- a kamenotiskárna v Holešově,
(Morava).

Pořadatel:

Jan Kopřiva,

učitel.

OBSAH: Obrazy z dějin vychovatelství. VII. Silvio Antoniano. Piše Jos. Moudrý. (Pokračování.) — Škola jako ústav vychovavací. (Pokračování.) — Za heslem: Školou pro život. — Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním. Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy. — Zasláno.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Pp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč, a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II (farní dům u sv. Štěpána.)

Methoda u vyučování náboženství.

(Nová řada.)

Podává duch. prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

Josef Deharbe narodil se dne 1. dubna 1800 ve Štrasburku z rodičů nábožných. Najmě matka, která po předčasném odchodu manžela svého na věčnost, byla jedinou vychovatelkou svých dětí, vynikala vzácnou bohabojností, kterou snažila se ovšem vštípit také do srdcí svých potomků. U Josefa objevily se již v něžném věku stopy vysokých vloh, které, jsouce doprovázeny andělskou čistotou, způsobily, že mladý Deharbe stal se záhy předmětem obdivu, úcty a lásky se strany svých spolužáků, mezi nimiž zauímal povždy první místo v každém ohledu! Vstoupiv po předběžných studiích do tovaryšstva Ježíšova, osvědčil se brzo jako výtečný kazatel, pročež také od svých představených často na sv. missie byl poslán.

Po přání svého duchovního vrchního P. Dewise odhodlal se k sepsání nového katechismu, ač těžkou zkoušku naň dopustil Pán: Deharbe přišel pojednou o sluch, k čemuž přistoupilo brzy na to prudké bolení hlavy. Avšak vzpomínka na „votum obedientiae“ dodávala mu síly, takže katechismy svoje šťastně přivedl k žádoucímu konci. Slavný tento katechista zemřel r. 1871.

Původní elaborát Deharbe-ův nesl nápis: „Řezenský katechismus“; z toho vyvinulo se během času čtvero různých učebnic (či snad patero?) náboženských, a sice:

- Číslo 1. „Veliký katechismus“ určený pro školy střední.
- Číslo 2. „Katolický katechismus pro školy městské a venkovské“.
- Číslo 3. „Menší katechismus pro školy venkovské“.
- Číslo 4. „Počáteční základy katolické nauky pro žáky nejmenší“.

Jedenkaždý z katechismů těchto rozdělen je na tři hlavní díly dle těchto dělidel: 1. Víra, 2. Příkázání, 3. Prostředky k dosažení milosti Boží. Zpracování látky dogmatické provedl Deharbe s takou logickou řízností, s takou církevní přesností a s takým jemnocitem paedagogickým že, jak Schöberl svědčí, veškeré útoky školy Hirscherovy posloužily pouze k většímu rozšíření katechismů Deharbe-ových, které v této příčině předstihly učebnice Canisiovy i Bellarminovy!

Ovšem ani Deharbe-ovo dílo není naprosto dokonalé! Především dlužno vytknouti, že roztržení učiva na 4—5 učebnic ukázalo se v praxi na nejvýš ne-

přístojným a to jednak z ohledu materiálně ekonomického, ani mnozí rodičové jsou rádi, mohou-li dětem svým pořídit jeden katechismus vůbec, pak z ohledu koncentrace didaktické, jelikož čís. 4., byvši samostatně zpracováno, není stylisticky souladné s čísly ostatními.

Pokud se snížení ceny týká, učiněny pokusy o vydání více čísel pod jednou vazbou, při čemž použito soustavy hvězdiček, křížků a různých typů tiskových, kteréhož příkladu také jiní katechisté následovali. Že katechismus Deharbe-ův ani takto nevyhovuje, ukážeme později. — V novém období ocitla se otázka katechismu na sněmu vatikánském r. 1870, když papež Pius IX. otcům koncilu v 49. kongregaci předložil návrh, aby pro katechumeny celého světa vzdělali jediný, všeobecný katechismus a to na základě učebnice Bellarminovy.¹⁾ Každému biskupovi přítomnému byla ponechána volnost k učebnici Bellarminově učiniti své poznámky dle různých potřeb jednotlivých diecesí. Než biskupové němečtí s muhučským Kettelerem v čele hlasovali proti zmíněnému návrhu, dovozující, že katechismus Deharbe-ův již srostl s nejširšími vrstvami věřícího lidu a že by ani zavedením katechismu Bellarminova otázka katechismu nedošla nikterak svého konečného vyřízení. Pro následující odročení sněmu další jednání o všeobecném katechismu přerušeno.²⁾

Posléze ujala se v kruzích povolanych myšlénka, že pouze **studium dějin katechese** může poskytnouti dostatečného světla, jehož je zapotřebí k vyvážnutí z neblahého labyrintu katechistického! První pokus učinil Zezschwitz, jenž ve svém spise „System der Katechetik“ shromáždil a zpracoval roztroušené plody bádání dřívějšího.³⁾ Kromě toho Mayer, Göbl, Dr. Probst, Ohler, Rolfus a Pfister (Paedagog. Realencyklopaedie), často jmenovaný Damroth, Benda sepsali vzácné monografie, jichž předmětem byly dějiny katechese za jednotlivých period.⁴⁾

V naší literatuře katechetické jsou nejznámějšími: Škoda (katechetika), Ant. Hejbal (katol. katechismus v otázkách a v odpovědích), A. Skočdopole (katechismy), Mikoláš Tomek (krátké vysvětlení katechismu), J. E. Hulakovský (učení křesťansko-katolického náboženství), Boh. Hakl (vzdělal učebnice náboženské pro školy střední), M. Okáč, Bernard, Bradáč, Schwarz, Markrab, Doležal, Podstránský a j. v.

Má-li studium dějin katechetických posloužiti ke tříbení názorů a býti východiskem zdárného rozluštění otázky, o kterou se jedná, t. j. pořízení katechismu co možná nejdokonalejšího a ustavení metody, která by ve všem vyhovovala pravidlům křesťanské paedagogiky, tu jest třeba přede vším, abychom rozmanitou směs plodů katechetických, které vydal strom dějin během půl druhého tisícletí, roztrídili a sestavili v přehledné skupiny. Tu pak seznáme, že, pokud se *metody katechetické* týká za různých dob panovaly, buď ve chrámu, aneb ve škole, aneb v obou zároveň, tyto katechetické metody:

¹⁾ „Dichiarazione della dottrina cristiana, dal ven. cardinale Roberto Bellarmino“ (1603) Roma 1853.

²⁾ Srov. Hergenröther Handbuch der allgem. Kirchengeschichte Freiburg 1877, II. 822.

³⁾ Viz Schöberl l. c. pag. 252.

⁴⁾ Tak na př. Mayer psal „o katechumenatu za prvních 6 století“, — Göbl „o katechesi středověké“, — Dr. Probst „Dějiny katol. katechese, o učení a modlitbě v prvních třech stol.“ — „O katechesi a kázání za 4—7. století“ atd.

1. *Historicko-synthetická*, jejíž původcem jest sv. Augustin. Dle něho se spravovali hlavně *Fleury* a *Hirscher*; částečně Gruber, Fellöcker, Mey, Magnus Jocham, ¹⁾ Doležal, Hulakovský, P. Bernard Otter, Damroth, Kehr, Schöninger, Schüller a j.

2. *Methoda exegetická* dílem také *mystagogická* sv. Cyrilla Jerusalemského, jenž v *katechesi* — Bohu žel! — málo čítá následovníků! ²⁾ Nejspíše ještě možno výtečného *Wicelia* přičísti k žákům Cyrillovým a to pro jeho dílo: „Kurze Exegeses“ základních nauk křesťanských, jakož i pro vřelé momenty povzbuzující. Za to metody sv. Cyrilla hojně následováno v řečnictví posvátném v tak zv. *homiliích*. V *katechesi* zde onde pěstovaný výklad připadající perikopy sv. evangelia s „naučením víry“ a „naučením mravů“ jest ještě upomínkou na exegetickou *katechesi* sv. Cyrilla. Také výborné *Postilly* pro lid, jako *Frenclova*, *Goffneho* drží se této metody.

3. *Methoda dogmaticko-analytická* s učebnicemi slohu scholastického. Zástupci tohoto směru jsou: bl. Canisius, Bellarmin, Deharbe, Schuster, autoři katechismu Pražského a, v době novější, Schöberl.

4. *Methoda racionálně-sokratická* neblahé paměti, jejíž předními pěstiteli byli Dinter a Diesterweg.

Methoda organická, která formule katechetické, jež slouží co zevnější dělidla náboženského učiva, chce nahraditi organickou soustavou. Buď původci, buď pěstители metody této jsou Overberg, Hirscher ³⁾, Markrab, Fröhlich; částečně též Leonhard, Galura, Krištof ze Šmídů, Mey a náš Skočdopole. Mužové tito byli také aneb posaváde jsou tu tvůrci, tu hajiteli katechetiky vědecké.

Roku 1882 uveřejnil farář Dr. Lederer (z Rodalbenu ve Vestfalsku) objemný spis „Die Katechismusfrage der katholischen Kirche und ihre einfachste Lösung“, v němž doporučuje tři božské ctnosti jako pilíře, kolem nichž veškeré učivo věro- i mravoučné by bylo nakupeno. Zároveň snaží se z filosofie sv. Tomáše Akvinského vésti důkaz, že není ni jediné nauky, ni věro-, ni mravoučné, která by se neodnášela k jedné ze tří božských ctností. O spise tomto, jenž v kruzích odborných způsobil nemalé podivení pro neúprosnou logiku jednotlivých závěrků, jakož i hlubokou známost nejskrytějších a nejmlhovitějších pochodů psychických, se ještě zmíníme.

Jak laskavý čtenář seznal, není o metody katechetické žádná nouze! Pouze o to se jedná, která by pro katechumeny našeho věku byla nejprůměrnější a zároveň přinesla hojné ovoce křesťansko-katolického smýšlení a dobrých skutků! K závěrku naší úvahy dovolíme si sděliti požadavky, které *paedagogika křesťanská* na *katechesi* kladě. Ovšem, již předem podotýkáme, že přísloví: „Nenarodil se člověk ten, jenž by se líbil lidem všem,“ plnou měrou platí také o katechismu! Katecheta ve velikém městě aneb v osadě, kde je mnoho dělnického lidu, bude hlavní váhu klásti na ony nauky, které pěstují úctu před *autoritou*; sestry řeholní na školách svých dají přednost katechismu s četnými momenty povzbuzujícími a *asketickými*; u národů románských hraje při výchově náboženské velikou úlohu působení na *obrazotvornost*; u národů pásem chladnějších zase mohutnost *poznávací* a rozumová více do popředí se tlačí, z čehož plyne jasná pravda, že kate-

¹⁾ „Der neue katechism. wie er unserer Zeit noththut“ Kösel, Kempten 1876.

²⁾ Srov. Cyrill. Catech. 13, 8. — 12, 5. — X. 19. a j.

³⁾ Metodu histor. doporučoval Hirscher pro začátečníky od 6—9 let; pro odrostlejší katechumeny měl býti sestaven katechismus na základě organickém. Pozn. spis.

chismus katolický, který by měl platnost pro Církev veškerou na obzvláštní petita, o nichž svrchu byla řeč, ohledu bráti by nemohl; proto katechismus, jenž by zbudován byl dle slov sv. Pavla: „Všechněm všechno učiněn jsem — učiněn jsem židům jako žid, abych židy získal; těm, kteří jsou pod zákonem (učiněn jsem) jako bych pod zákonem byl . . . těm pak, kteříž bez zákona byli (učiněn jsem), jako bych byl bez zákona (ač nejsem bez zákona Božího, ale jsem v zákoně Kristově), abych získal ty, kteříž bez zákona byli Učiněn jsem mdlým (jako mdlý), abych mdlé získal,“¹⁾ — na nejvýše snad pro jednotlivé provincie církevní by se hoditi mohl. Ovšem, tak platí pouze v *theorii* — v *praxi* dovede pilný a svědomitý katecheta učit také dle katechismu, jenž k poměrům místním nikterak nepřiléhá. Neboť, jakoukoliv váhu klademe na katechismus dobrý, nesmíme nikdy zapomínati, že *hlavním činitelem katechese je katecheta!* Umělec Paganini na jedinou strunu huda, posluchače k frenetickému obdivu strhoval, kdežto nedouk na sebe lepším nástroji kloudně nezahraje! Schöberl i zde jeví se býti strohým zastancem mechanismu! Neníť mu katecheta ničím jiným než pouhým exegetou katechismu! „Memorieren, Explizieren, Applizieren“ — toť alfa a omega jeho metody!²⁾

Toť pravé lože Prokrustovo, v němž individualita katechety má buď přisekána buď vytažena býti tak, aby věrně přiléhala k abstraktní šabloně! K tomu podotýká Justus Knecht: „Takovéto ponětí snižuje Kristem povolaného a Církví zřízeného *hlasatele slova Božího* k pouhému *nástroji katechismu* a jest smrtící ranou každé povzbuzující a plodonosné katechese! Namítá-li se proti tomu, že by opácným způsobem *autorita katechismu* utrpěla ve prospěch katechety, tu přihlíží se, že oba (katecheta a katechismus. Pozn. spis.) nepředstavují snad *dvě různé autority*, nýbrž že předstupují před žáky ve jménu *téhož božského úřadu učitelského!* Či snad jest kněz učící ve škole malé žáčky u menší míře poslem Božím, než když z kazatelny hlásá slovo Boží veškerému věřícímu shromáždění?

Před teorií, dle níž by byl katecheta pouhým vykladačem katechismu, jako u protestantů jest v obyčeji, kde Lutherův katechismus kladou na stejný stupeň jako písmo sv., nelze dosti varovati! Byla by tím odňata půda paedagogické snaze katechety horlivého, kdežto katecheta úřadu svého méně dbalý by při skrovných výsledcích své vychovatelské činnosti mohl zodpovědnost svaliti na — katechismus, jenž dle jeho zdání poměrům místním nevyhovuje!

Než dlužno ještě zmíniti se o jiném veledůležitém činiteli katechese, jenž pro svou pozitivní povahu nepřipouští takové volnosti vědecké diskuse, jako rozhovor o *theorii katechismu!* Máme zde na zřeteli *biblickou dějepravu*, při níž *metoda i pochod učebný* jsou veličinami danými. *Metoda*, dle níž biblické dějepravě vyučovati dlužno, jest *historicko-pragmatická, forma učebná* (pochod učeb.) převážně *akroamatická*. Zde *teorii* mnoho činiti nezbyvá, obzvláště ne po tak převýborných vzorech katechese historické, které nám zůstavili sv. Augustin, Fleury, Wicelius a Gruber! Na první pohled lze také těžko pochopiti, proč vůči a na vzdor těmto majákům zdravé katechese *biblické dějepravě* nevěnována po drahnou dobu ani část oné péče, které zasluhuje, ano, že byly doby, kdy byla ve škole i ve chrámu učiněnou popelkou! Než, uvedeme-li sobě na paměť obtíže, s nimiž musila katechese za různých dob zápasiti, jakož i přerůzné vlivy zevnější, kterým

¹⁾ 1. Korint. 9, 20 – 22.

²⁾ Schöberl op. c. pag. 509.

se nemohla ubrániti, pak seznáme, že, počínaje od druhé poloviny 16. věku v katechesi *nutně* převládal *ráz polemický*, tak že katecheta oné doby podobal se oněm stavitelům zdi Jerusalemských, o nichž ve sv. písmě čteme: „kteříž dělali na zdi a nosili břemena a nakládali: jednou rukou (každý) dělal a v druhé držel meč,“ ¹⁾ jakož i sám katechismus bl. otce Canisia k účelu defensivy sestaven jest, jak svrchu byto ukázáno, — následkem čehož k pěstování *biblické katechese* času nezbývalo. V století pak 17. a na počátku věku našeho obmezila se katechese pouze na tříbení rozumu, což za vrchol vši moudrosti katechetické vyhlášováno. V takové katechesi ovšem nebylo místa pro metodu historickou, která se zabývá vypravováním o skutcích Božích, veškeren smysl a rozum lidský převyšujících!

Ale že také za našich dnů ozývají se hlasové, kteří trpěti chtějí biblickou dějepravu pouze jako „ancilla catechismi“, to by s těžší pochopil ten, kdoby neuvážil, na jaké scestí již tak často byli zavedeni mužové geniální, kteří veškeré konkrétní úkazy v obor jejich bádání spadající mermomocí chtěli vpraviti v aprioristický systém!

A tu jest to opět Schöberl, jenž s vášnivostí nemalou obrací se proti oněm katechetům, kteří *biblické dějepravě* chtějí v katechesi zjednati opět ono místo, které jí z ohledů paedagogických přináleží a které za prvních dob Církve bez odporu zaujímala. „Die Bibel, die ganze Bibel und nur die Bibel,“ — tak volají, — dí Schöberl, jen protestanté! Nikomu nesmí dovoleno býti, horlí dále, aby víru pro žáky katolické ze sv. písma teprve „vytahoval“, jakoby náboženství (náuka nábož.) bylo pouhým *výtažkem* biblické dějepravy. „Nikoli, jednotlivec nemá žádného práva, aby sobě na základě písma sv. dogmata, přikázání a sv. svátosti teprve konstruoval, nýbrž právo to má pouze Církev, které Kristus Pán svěřil úřad učitelský!“ — Jak patrně, bojuje zde neúprosný analytik pouze proti větrným mlýnům, v nichž domnívá se obry zříti, neboť ani Hirscher, ani Fröhlich ani Mey a konečně ani Fleury neměli v úmyslu to, co jim Schöberl, podkládá, nazýváje metodu jejich „necírkevní“, „přepjatou“, „nepřirozenou“, „nehistorickou“ — „denn es heisst die ganze *kirchliche Tradition* verlassen, wenn man den ersten Religionsunterricht mit biblischen Geschichten anstatt mit dem *Katechismus* beginnen will. Von solchen Neuerungen hat man im Zeitalter der grossen Katecheten, eines Canisius und Bellarmin noch nichts gewusst.“ ²⁾

Začíná-liž církevní tradice teprve 16. věkem?

(Příště dále.)

Obrazy z dějin vychovatelství.

VII. Silvio Antoniano.

Píše Jos. Moudrý.

(Dokončení.)

Tímto uvedli jsme nejstručnější obsah knihy druhé a zbývá nám ještě uvéstí krátký obsah knihy třetí. „Ve třetí a to poslední knize,“ praví Antoniano v předmluvě, „dětstvím počínaje a ku věku dospělému pokračuje, rozebírám zvláštní vlastnosti a nebezpečí každého věku, — a otcům ukáži, které povinnosti ku svým

¹⁾ Esdr. 4, 17.

²⁾ Schöberl l. c. pag. 189, 319, 331, 441 sqq.

dětem v rozličném věku plniti mají. V závěrku promluvím pak o rozličných stavech a počestných zaměstnáních obyčejného života, aby náš chovanec své vlasti a svým spolubližním nebyl neužitečným, nýbrž ctnostně žil a jednou po tomto krátkém putování s Bohem a Jeho vyvolenými v pravé, nebeské vlasti ještě mnohem šťastnější život vedl.“

Antoniano počíná třetí knihu kapitolou „o dobrých a zlých náklonnostech dítek“, v níž připisuje každému věku zvláštní chyby, kteréž jsou následky jednak zkažené lidské přirozenosti, jednak i temperamentu, jenž dle své podstaty činí člověka náchylným buď k dobrému nebo ku zlému. Jest tedy třeba, aby otec přirozené náklonnosti svých dítek pilně pozoroval a to zvláště v prvních letech, dokud tyto nic ještě neví o přetvářce a své srdce každému, kdož v ně nahlédnouti chce, otvírají. A to jest pole, ku kterému má otec úplnou pozornost obrátiti, aby mírnil prchlivost povahy, napravoval chyby, prvé zárodky zlého potlačoval.

„Vyčisti všechny náklonnosti dětské není ovšem možno, neboť jsou tak četné a rozmanité jako děti samy. Předem milují dítky nad míru hru, divadelní představení a podobné zábavy a netěší je tedy takové zaměstnání, které s těmito věcmi nesouvisí. Dále nakloněny jsou ku všelijakým výmluvám, aby své přestupky zakryly; — lži si vymýšlejí a žalují na jiné vinu svádějíce. Jsou mlsné a labužnické; aby své choutky ukojily i malými domácími zloději se stávají. Také jsou velice zvědavý; vše musí viděti a slyšeti, snadno si osvojují, co jiní činí a mluví. Musí mítí vše, co jim na oči přijde neb na mysl vstoupí; neobdrží-li to, hned se zlobí. Chyby dětské a přestupky nevycházejí jako u jinocha neb muže z rozvahy neb zlomyslnosti nýbrž z *nevědomosti* neb *slabosti*. Tak na př. krádež dítětem spáchaná jest nepatrná, účinek hněvu skrovný, poněvadž síly jeho jsou slabý; nicméně může však býti hněv jeho velmi prudký, tak že své soudruhy kamenem i nožem napadá. „Nemá tedy otec tyto chyby mítí za nepatrné a je promíjeti, — nemá říkati: „Jsou to děti, nemají rozum.“ Právě proto že nemají rozumu a mnohé bez rozvahy činí, musí je rodiče tím větší péčí střežiti a chrániti.“ Hlavními prostředky proti těmto chybám jsou: bázeň Boží, uctivost ku rodičům a učitelům, chvalitebné zaměstnání, dobrý domácí příklad, obcování s lidmi ctnostnými, poznání krásy ctnosti a mrzkost nepravosti, trpké výčitky probouzejícího se svědomí, zahanbení, domluva, napomenutí, pokárání, odepření té neb oné věci a v nezbytném případě i metla, kterouž i písmo sv. doporučuje. Rodiče však upadávají často ve dva protivné extrémy. „... jsou takoví rodičové, jichž promíjení tak daleko jde, že nejen děti své netrestají, nýbrž ani netrpí, aby učitel neb jiný takový je potrestal. To děje se často u vznešených a bohatých rodičů, jakož i u takových, kteří mají jedináčka, jenž jest předmětem jejich nadějí a starostí.“ Jiní opět napomínají pouze slovy ale takovými, které nemají v sobě ani moci ani síly.

„Naproti tomu jsou otcové, kteří svou prudkou a vášnivou povahou v druhý extrém upadají. Nejmenší chybička, kteréž se dítě dopustilo, popouzí je k hněvu, že děti ranami týrají, jako by to byla zvířata. Jeví takovou hrubost ve všech pohybech těla, v křiku, v obličejí, v jiskřících se očích, že hřích, jehož se trestáním dopouštějí větší jest než ten, který potrestati měli. Zlý následek toho jest, že tím dítě jistou měrou otupí, z kázně nemá nejmenšího užitku, nýbrž stane se z něho také hněvivý, popudlivý člověk. Káže-li toho potřeba, aby bylo dítě metlou trestáno, musí se to státi s *měrou*. Zkušenost nás učí, že tělesné trestání za jistých okolností a při značnějších přestupcích velmi účinkuje, ale musí se dáti dítěti na

srozuměnou, *proč* jest trestáno, aby poznalo, že není trest nespravedlivý, nýbrž zasloužený. Rodiče a učitelé mají věděti, že *tresty* jsou zároveň *léky*. Žádám tedy, *aby rodiče co možno zřídka tělesných trestů užívali a to zvláště při povahách mírných a otevřených*. Tělesné tresty nejsou ani jediným ani nejlepším prostředkem ku polepšení dítek. Ať nemyslí otec, že vykonal svou povinnost, když dítě ztýral. Když dítko jen hrůzu před otcem má, nezíská tím nic jeho srdce a nebude vnitř ctnostným; i dobro, které jest činěno z pouhé bázně, nemá pevného a trvalého základu. Ale ani velkou důvěrnost Antoniano neschvaluje, poněvadž tím ztrácí dítě úctu a bázeň. „Opatrný otec hledí tyto prostředky vespolek mírniti: s *vážností* spojí *laškovost*, aby jej dítě milovalo, ale také se ho bálo a to bázní dětinnou, nikoli však otrockou.“ Kdo však tělesné tresty vůbec zavrhuje, připravuje se o působivý prostředek vychovatelský.

Z tohoto stručného nástinu 1.—26. kap. možno zřetelně poznati, jakým důkladným znalcem a výborným léčitelem dětské povahy jest Antoniano. Jeho vychovatelské zásady jsou velice praktické a přirozené a zasluhují, aby je rodiče a učitelé bedlivě uvážili a také jimi se řídili. Zvláště co praví Antoniano o trestech, jest zajisté znamenité. Tímto také ukončuje pojednání o výchování rodinném a uvádí dítko do školy, kdež změní se bezstarostný život v učení čtení a brzy počátečnímu studiu grammatiky, těžkým pravidlům, které, jak sv. Augustin praví, zdají se býti k tomu nalezeny, by rozmnožovaly namáhání a strasti dítek Adamových. Antoniano dává přednost vyučování **privátnímu** před veřejným a to z těchto důvodů:

„Ve veřejných školách jest velký počet dětí, tak že ani nejlepšímu učiteli není možno jednou vzniknuvší nepořádek překaziti. Jedna prašivá ovce, jak praví přísloví, celé stádo nakazí. A jestliže by mezi tak mnohými žáky nebyl skutečně nalezen nešlechtný, jsou přece vždy takoví, kteří jsou špatně vychováni a tou neb onou chybou postiženi a mohou tedy na jiné snadno škodlivým vlivem působiti. Při velkém počtu žáků jest obtížno nad jednotlivci patřičně bdíti a každému z nich takovou pozornost a péči věnovati, jakouž vyžadují jeho vlohy, povaha a snad i zvláštní poměry.“

Chvály hodné jest tedy, když otec, dovoluje-li mu to jeho jmění, svým dětem domácího učitele vydržuje. Zla a nebezpečí výše tu uvedena mizí. „Bdělé oko otcovo bude nad učitelem i dítkami pečlivě bdíti a tím jejich pilnost i horlivost rozněcovati. Také otec se s učitelem o věcech výchování poradí a z toho čerpají oba bohatý zisk pro činnost vychovávací.“

Zvlášť vznešené a vzácné názory pronáší Antoniano **o povolání a o vlastnostech učitele**. Praví: „*Úloha učitele nepozůstává pouze v tom, jak mnozí míní, mládež ve vědomostech vyučovati, nýbrž spíše v tom, její dobré mravy a křesťanskou zbožnost pěstovati, — vlastnosti, které jsou nám ku dosažení našeho pravého cíle, věčné blaženosti, nezbytně potřebny*. Učitel má býti dětem i druhým otcem a to proto, poněvadž plnění povinností vychovatelských u mnohých otců jest často přerušováno. Někteří nemají dostatek vzdělání ani zručnosti, aby děti tomu, co ku dobré křesťanské výchově náleží, — naučili; jiní nemají kdy, poněvadž snad jejich chudoba nutí je celý den ku namahavé práci, jiní snad zanešení jsou povinnostmi úředními, jiní opět jsou konečně i leniví a lhostejní a vše přenechávají škole. Jest tedy dvojnásob potřebno, aby se učitel dětí mu svěřených s otcovskou péčí ujímal a aby jich nezanedbával v tom, což pro ně nejdůležitější, — výchování a vzdělání.“

„Zvolil-li otec učitele, musí naň přenést svou plnou moc nad dětmi a jim naříditi, že učitele, právě tak jako jeho poslušny býti musí. Jich malým žalobám nedoprávej nikdy sluchu. I matky mají svou mateřskou něžnost a lásku aspoň poněkud zapřítí a nedati se, sotva že dítě s uslzenýma zrakoma přijde, pohnouti ku škodlivé útrpnosti. Naopak, rodiče si mají vésti přísně a potrestáno-li dítě, pouze jemu vinu přičísti. Ví-li dítě, že nenajde u rodičů ani polehčení ani tribunal, kde by mohlo proti rozsudku učitelově appelovati, uvykne poslušnosti. Jinak pro každou maličkosť hned celý dům křikem pobouří.“

Veškero vyučování a vychování má míti ráz *nábožensko-mravní*, k čemuž naskytá se učiteli tisíce prostředků a příležitostí. „Aby uvykal děti veškery práce s Bohem počínati, má učitel v každé třídě na vhodném místě zavěsiti obraz Panny Marie s Ježíškem. Čím krásnější jest obraz a čím více vyobrazené Matce Boží úcty prokazujeme, tím větší zbožností jest mladé srdce nadšeno. Při vstoupení do školy mají děti uctivou poklonou pozdraviti a pak před počtím vyučování všechny pokleknouti a zbožně modliti se Otčenáš s Pozdravením andělským a Zdravas Královno. Modlitba nemá se však diti příliš hlasitě, silně, aby tak nepovstal pouhý křik bez zbožnosti; má se konati mírným, klidným tonem. Také může se pouze jedno dítě zřetelně, výrazně modliti, kdežto ostatní zbožně naslouchají. Po vyučování, než učebnu opustí, mají opět dívky chválu Bohu vzdáti... Odpovídalo-li dítě Persanů, jdouc do školy, na otázku, kam se ubírá: „Spravedlnosti se učiti,“ — zdaž mnohem větším právem neměly by říkati dívky křesťanské: „Chodíme se učiti nejprve bázni Boží a pak grammatice?“

Již dříve při rozboru dekalogu bylo uvedeno, čemu dívky učiti a čemu odvykati. Toho všeho má býti učitel pamětliv a dále pokračovati; on zároveň s vážností soudce trestá ty, kdož se provinily a snaží se je přesvědčiti, že trestu zasloužily. Dívky naučí se *spravedlnosti*, když učitel jejich stesky a obvinění z krádeže, podvodu, klamu a p. vyslechne a ty, které vinny jsou, potrestá, nevyjímaje ani těch, kteréž nevinné obžalovaly. „Zvlášť potrestá takové děti, které se *nevďěcností* provinily, poněvadž s tím souvisí přesvědčení, že nevďěčníci býva i líní a nedbalí u plnění svých povinností k Bohu, k rodičům, k vlasti, k přátelům a s nevďěcností spojena jest i nestydatost, kteráž všeliké možné špatnosti provádí. *Velice by se mýlil učitel, jenž by myslil, že vlastní úlohou jeho jest učiti žáky dle pravidel grammatických mluvití a ne dle zákona Božího žiti.*“

Naskytá se nyní otázka: Které žáky a čemu je učiti jest? V řešení této otázky projevil Antoniano své šlechtivé zásady; katolický paedagog XVI. století stojí u veliké výši, předstihuje požadavky svými věk XVIII. s jeho učenci La Chalotaisem (1701—1785.) a J. J. Rousseau em. Antoniano praví v té příčině: „Ku rozluštění otázky, zdaž *všechny děti krásným vědám* vyučovány býti mají, musíme dříve pozorovati rozličné elementy, které tvoří lidskou společnost. Ona jest sice *jedno* tělo, jež pozůstává z rozličných údů, jenž každý má svůj úkon a svůj význam. Funkce, které konati mají, jsou sice rozličné a všechny jsou ku zachování života potřebné; — neboť kdyby celé tělo jen z *jediného* údu sestávalo, byl by také nejdokonalejší, kdyby to na př. jen oko bylo, — jak praví apoštol — nebylo by žádného těla více. Občanská společnost potřebuje tedy ku zachování svému lidí rozličných stavů: rolníky, řemeslníky, kupce a mnohé jiné; nemohou a nemusí býti všichni učenci, ač i těchto potřeba

Co se předem hochů týče, mám za to, že by bylo *velmi užitečné a chvalitebné, kdyby všichni i ti, kteří nižšímu stavu náležejí, aspoň čísti, psáti a počítati*

se naučili . . . Takoví hoši, kteří miní se oddati obchodu neb průmyslu, mají vyučování býti v grammatice a latině . . . Co se týče pak synů z rodin vznešených a zámožných, jest ovšem žádoucí, aby se krásným vědám učili, latinou plyně mluvíli a psali zvláště ti, kteří se vědám oddati miní.“

Dívky, náležející nejnižším třídám mají učeny býti aspoň ve čtení, z prostředních tříd ve psaní a z vyšších kruhů i v počítání. Aby ale požívaly téhož učení jako hoši jest bezúčelno, neboť z toho nemají užitku a spíše ješitnými by se staly.

Četbu pohanských klassiků Antoniano docela nezavrhne, ale nepřipouští také za četbu všechny autory, odsuzuje zvláště poety, dává přednost prosaikům. „Nedá se upříti,“ praví, „že četba pohanských spisovatelů, děje-li se s prozřetelností, rozličné užitky poskytnouti může. Musí se však předkládati žákům v dobrém výboru.“ Učitel musí vše, co by kazilo čistotu víry a mravů žactva bedlivě odstranovati; vedle četby pohanských spisovatelů žádá protož Antoniano i četbu křesťanskou a doporučí: Římský katechismus, Životy Svatých, Dějiny církevní; ku studiu řečnictví hodí se Rhetorika od Augustina Valeria. Kromě těchto radí čísti přísloví Šalomounova, knihu Ecclesiasticus, a bajky Gabriele Faerna.

Za pěstování *řeči mateřské* se též Antoniano přimlouvá. Praví: „Rovněž tak mají žáci i v řeči mateřské cvičení býti. Zdaž není to opravdu zahanbující, když šlechtic není s to, mateřskou řečí bezvadný dopis napsati?“

Aby vyučování se dařilo, učení pochopeno a osvojeno bylo se strany žáků a aby toto osvojení stalo se trvalým, žádá Antoniano hojné *cvičení paměti*. „Dobrá a věrná paměť jest vzácný dar a v mnohých případech nemalý užitek. Ovšem jest to po většině dar přirozený; ale i přirozené vlohy a schopnosti mohou býti uměním zdokonaleny a, jsou-li nedostačitelné, tedy zlepšeny. Zvláště paměť může býti pilným cvičením znamenitě sesílena a zdokonalena. Aby paměť žákova byla cvičena, žák naveden ku dobré výslovnosti a přednesu, ať se naučí některou řeč Ciceronovu, kteráž není příliš dlouhá, neb jen jednotlivé oddíly *napaměť*, — ať je přednáší s vážností a výrazem, jako by mluvil v radnici neb k obecnstvu. Tím naučí se žáci zřetelné a bezvadné výslovnosti, sluch jejich uvykne onomu harmonickému souzvuku a onomu podivuhodnému spojení a sestavení slov, jímž se sloh Ciceronův nad jiné vyznamenává.“

Od prosy slibuje si Antoniano větší výsledek než od poesie, poněvadž jsou verše snadnější ku vštípení.

Jiným důležitým prostředkem, kterýmž se živá účast žactva ve vyučování rozněcuje, jest **závodivost**, šlechtná řevnivost. Jest to prostředek velmi působivý, jímž se zapuzuje lenost, mladý duch povzbuzuje ku pílí a napnutí všech sil. Takovou šlechtnou závodivost probouzejí a podporují *veřejná cvičení, odměny, pochvala* a také *dohlídka nad jinými žáky*.

Aby žáci unaveni a vysílení přílišným namáháním od práce neustáli, snad i pohromu na těle neutrpěli, žádá Antoniano i občerstvení po práci a prostředek ku obnovení vyčerpaných sil těla i ducha, ku opětnému vzpružení ku nové práci. Prostředkem tím jest *zábava, hra*; musí se však díti *v pravý čas, v pravé míře a na přiměřeném místě s řádným dozorem*.

Každý věk libuje si v jiných hrách. Děti malé nejraději běhají, skákají hrají míčem a p.; protož i hry dětské mají pozůstávati z těch pohybů, protože tuží a cvičí tělo. Studujícím, tedy již odrostlejším jinochům, doporučí Antoniano *malé hry divadelní*, kteréž oni provozují. Látku poskytují dějiny všeobecné neb životy

svatých. Text musí býti ovšem bezvadný, obsahem i formou dokonalý a to buď v řeči mateřské neb latinské. Dále schvaluje Antoniano i slušné, nikoho nenapadající *žerty*. Veselí lidé jsou kořením společnosti. Oni mají nevšední sílu srdce jiných k sobě připoutati. Velký vliv na mravy má též *hudba*; melodie i slova musí býti prosty všeho, co by podněcovalo ku smyslnosti.

V dospělejším věku vydána jest mládež rozličným nebezpečím a přec *tato doba lidského života jest tak choulostivá jako čas květu a vývoje plodu stromu*. Hlavními prameny těchto nebezpečí jsou *zahálka a zlá společnost*. Dokud ještě mládež v domě otcovském jest, má otec mysl její zaměstnávati věcmi vznešenými, aby zlé představy a žádosti neměly ani místa, ani času ku vzniku. Nejlepšími takovými prostředky jsou: časté navštěvování služeb Božích; přijímání svatých svátostí, modlitba, a čtení dobrých, vzdělávacích knih. Zahálka jest počátek všeho zlého. Otec přidržuj tedy dítky své záhy ku práci, neboť ku práci člověk stvořen jest. Jiným pramenem zla jsou špatné společnosti a protož se jich musí ctnostný jinoch vystříhati a vyhledávati společnost lidí ctnostných. Jinochové rádi vcházejí v přátelství se sobě rovnými; stalo-li se to, ať otec se přesvědčí, zdaž osoby ony jsou ctnostné! Antoniano doporučí tu přátelství se syny přátel otcových.

Když děti dospěly tělem i duchem musí si voliti nějaký **stav**. Již v mládí jeví některé náklonnosti k tomu neb onomu povolání; rodiče znají vlohy a náklonnosti svých dítek a nemají je tudíž nutiti k tomu, k čemu nemají ani chuti ani nadání. Antoniano uvádí pak mnohé stavy, z nichž mládež voliti má. Jsou to:

a) *rolnictví a řemesla*. Stavy tyto jsou velice důležité ve společnosti lidské, poněvadž opatřují členům to, čeho pro tělo jest třeba. Když tedy syn odrostl a sesílil, ať tedy vzdělává půdu neb se učí řemeslu. Chce-li otec dáti syna na řemeslo, ať vyhledá mu poctivého a ctnostného mistra, aby dobré vychování domácí zkázu nevzalo. Také radí Antoniano, aby učeň možno-li večer domů docházel, by ušel mnohému nebezpečí a měl i příležitost rady otcovské vyslechnouti. Než učeň do světa odejde, vlož mu, otče, na srdce, aby své povinnosti křesťanské nikdy nezanedbával, — aby se řádně řemeslu vyučil a je poctivě provozoval.

b) *obchod*. V každém státu jest třeba kupců, kteří zboží, jímž některá krajina oplývá, do jiné, nedostatkem trpící převážejí. „Obchodník může býti tedy užitečným nástrojem své vlasti. Spokojuje se dovoleným ziskem a činí to, co ku veřejnému blahu slouží, není příčinou obecné nouze, nezpůsobuje drahotu, neprodává špatné zboží v přehnaných vysokých cenách. Kdož opáčně jedná, není přítelem nýbrž nepřitelem spoluobčanů.“

c) *učenecký stav*. „Prozrazuje-li dítko, ať chudé ať bohaté, znamenité duševní vlohy a zvláštní náklonnost ku vědám, nesmí takový talent býti zanedbán a v prachu pohřben. Již děti takové chodívají rády do školy, učí se lehce, milují knihy, v učení jsou neunavitelné, naslouchají řečem učených osob s napnutou pozorností, napodobují kněze a učitele, mají zálibu v psaní a skládání a — odpor, nechť ku obecným pracím. I chudý studující nalezne obživy i podpory; také může býti v rodině některého zámožného domácím učitelem, i průvodčím synů šlechtických na vysokých školách. Též upozorňuje Antoniano na nebezpečí hrozící jinochům ve studiích universitních. „Vrací se sice,“ praví, „učení, probuzení, bystří ale také špatnější, nadutější pýchou“ a naplnění rozličnými nepravostmi. Poslal-li otec syna na universitu, má se často přesvědčiti o jeho chování i pokroku; nemá-li v těch věcech dosti zkušenosti, ať se otáže mužů věci znalých.

d) *vojenský stav*. Kdož miní syna svého věnovati vojenství, musí se postarati o dobré fysické vychování a o vychování mravní. Nestačí býti dobrým bojovníkem pouze silou tělesní, ale i srdcem. Muž může býti dobrým vojínem jen tehdy, je-li zároveň dobrým křesťanem, slouží věrně Bohu a vlasti. Antoniano uvádí zde mimo muže ze stavu vojenského, kteří svatostí života v době křesťanské se zastkvěli i vojíny pohanské jako na př. setníka pod křížem a z časů apoštolských Cornelia. Členům stavu vojenského doporučí Antoniano zvláště vzdělání v mathematice a grammatice.

e) *duchovní stav*. Čím vznešenější a důstojnější nad jiné jest stav duchovní, tím větší dokonalost žádá se na těch, kteří se mu věnovali. Členové tohoto stavu jsou s Bohem úzeji spojeni, zcela se oddávají a posvěcují službě Boží. Chtějí-li rodiče dítě své stavu duchovnímu věnovati, jest třeba, aby je hned z mládí k tomu vedli a zvlášť pečovali, aby si dítě stav ten zalíbilo. Protož má se také otec chrániti toho, aby snad nutil syna, jenž by raději vojákem než knězem byl, ku stavu tomuto.

f) *manželský stav*. Když blíží se čas, když dívky odrostly na těle i na duchu, mohou svůj chléb vezdejší sobě zaopatřovati, a dle zákona Božího i žiti se naučily, končí se vychovatelské povinnosti rodičů. Manželství velmi záhy uzavřené, stíháno jest zlými následky tělesnými i mravními. Není však ani radno příliš pozdě v manželství vstupovati, neboť se často stává, že starí rodiče odcházejí z tohoto světa, nevyplňují pak všechny ty povinnosti, jež ku dítkám mají a zůstávají zde ubohé sirotky.

Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním.

Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel.

(Pokračování.)

Navedení pro vyučování v přírodopisu.

Důležitost toho předmětu.

Známost předmětu přírody jest pro dorůstajícího občana rovněž tak příjemná jako i užitečná věc. Potřebuje ji k mnohým zaplněním svého života i ku svému poučení. Známostí touto zjednává si prospěchy, bez kterýchž jiní musejí býti. Ona vlévá mu konečně lásku a obdivování ku všem jistým stopám moudrosti, kteréž se v celém stvoření jeví a klade tím základ k nejnevinnějším útěchám na všech krásách přírody, pro něž tak mnoho lidu zamhouřené oči má.

K tomu může rozumný učitel své žáky již při cvičeních v myšlení a mluvení (naše názorné vyučování) připravovati, jestliže žádné příležitosti nezamešká, jim chuť na známosti přírodních předmětů vlíti a žádou z jich otázek: co jest to? odkud to pochází? co to prospěje nebo co to škodí? nenechá zneodpověděnu.

Co se však předmětu samého dotýče, musí se ve všech národních školách toliko

prvopočátečně rozjímati, a tudy od učitele v takové škole toliko se požadovati bude, aby svým žákům jistý přehled o rozmanitých plodinách přírody, zřejmé představení o potřebě, kterouž z toho člověk může činiti, a jisté výkonné navedení dával, jakby občan takové vždy dokonalejší známosti o přírodních předmětech dosáhnouti mohl. Může pro ně z širého pole přírody toliko vybírat, co by jim v málo hodinách jednoho roku, dle jich pochopitelnosti a jich potřeby se mohlo vpraviti.

Na čem záleží při pojednávání tohoto předmětu nejzvláštněji?

Při pojednání tohoto předmětu záleží především:

1. Aby učitel moudře volil v předmětech, a při tom více na vědění potřebné, než vědění hodné, více na zdejší než cizokrajné; víc na obyčejné a časté než na zřídké, více na užitečné a potřebné než na příhodné a zábavné ohled bral. Nezáleží zde na úplnosti, nýbrž na tom, že žáci se

skutečně se všeužitečným hodně seznamují. Tedy žákům národních škol postačuje, když se z živočišstva s oněmi zvířaty, kteráž nám pokrm, oděv a jiné prospěchy zásobují, z rostlinstva s tím, což ku pokrmu, oděvu, lékařství, píci pro dobytek, k dílnám a obchodu přináležející, a konečně z pryšténinstva (tekutin) s oněmi zdejšími zeminami a kameninami se seznámí, kteráž k zlepšení půdy slouží, nebo hrnčíři, zedník, valcháři a jiným řemeslníkům potřebny a důležitý býti mohou.

2. Aby při tom všecko činiti se snažil: pak jest hlavní potřeba při tomto vyučování vysvětlování. Přinese tedy učitel výplody přírody, o kterýchž mluví, jak jen jest kde možno, na mysl dětem, nebo ukaž věrně a dobře malované toho vyobrazení, nebo snaž se skrze zřetelné a příhodné popsání a skrze odvolávání na předměty, které jim již známy jsou, vše zřetelně a patrně působiti.

3. Aby při tom své žáky, jak jen možná, zaměstnával, je stále vedl přírodopis věrně pozorovati, je s sebou srovnávali, a sobě podobné věci dobře rozeznávali. Jen tam, kde znamení zapotřebí jest, načež žáci skrze svou zkušenost nemohou se přivoditi, řekne učitel nedostávající se, a zpytuje, jestliže to dobře pochopeno. Povzbuzuj žáky, aby zároveň to, o čemž se v úkolu mluvilo, doma v ruční knize přečetli; nebo také o nejznamenitějším a nejdůležitějším dosaženého vyučování písemná vypracování přinášeli. Ostatně použij také rozličné příležitosti, které skrze čas a okolnost se přivodí, žákům chuť a smysl k rozličným pozorováním a vyhledáváním vlití, vodiž je do komnaty k materialistům nebo lékárníkům, kde příležitost jest, připomene se jim také, aby při jich přítomnosti na venku, v zahradách, na chlumích, v lesích předměty přírodní dobře uvažovali, věrně prohledávali, a snaž se na tento způsob to tak daleko přivést, aby si sami

rozličné sbírky činili a k užitečnému, rozumnému poznání přírody přišli.

4. Aby toto vyučování hodně výkonné způsobil, a pouhý obsah nebo nejvyšší udání znamení nebylo. Poučuj tedy všude o vlastnostech, umělých puzeních a účincích, o potřebě, užitku a vzdělanlivosti jednoho každého výplodku, o politických zřízeních a povzbuzeních se strany toho se nacházejících, a použij, co muž nábožného úmyslu v každé příhodné příležitosti, mládež na božskou velikost a dobrotu se odvolávati a jich srdce s bázní, láskou, vděčností, důvěrou naplniti. Při přírodopisu člověka řekni svým žákům tak mnoho, co by jim třeba bylo k poznání k obdivuhodnému zřízení lidského těla. Poučiž je o nejvznešenějších dílech jeho, o jich umělém sloučení a čehož se požaduje, aby v jisté činnosti a nerušitelném dobrém stavu se zachovali. Na to připoj kratičké pochopitelné vyučování o tom, co pro tělo zdravé, a co nezdravé jest, a číň je spolu pozorný, které škodlivé, neprospěšné následky jisté panující chyby a přílišné radosti na jich zdraví činí.

5. Konečně záleží při tomto vyučování ještě na tom, aby učitel vpravené pojmy skrze pilné opakování čas od času občerstviti a hluboko dosti vštípití se snažil. Toť se může dílem skrze jednotlivé vypytování státi, dílem také tím, že učitel požaduje o tomto nebo onom předmětu, doma jistá slučující popsání udělati a za uložení přinést. Že mnoho žáků z národních škol obyčejně na řemeslo přichází, tedy by také dobré bylo a prospělo k přírodopisu spolu jisté vyučování v technologii připojiti, žákům někdy při jednotlivých výplodcích jich použití i způsob vzdělávání pokázati a je povzbuditi řemeslární umělců a řemeslníků navštěvovati, aby skrze to jich duch vynalézavosti vzbuzován byl a jich účelnost či pracovitost se sesílala.

(Příště dále.)

HLÍDKA ČASOPISECKÁ.

+ 24. Opět jest nám se zabývatí naší přítelkyní „Českou Šk.“ Uvedu nejprve její citát, jež pak podrobím věcné kritice. Ve feuilletonu „Vzpomínka“ strana 456 píše: „Vštěpovati památku dobrých synů vlasti je z nejpríjemnějších úkolů učitelových. Skácen-li strom, vy jeho po-

pelem mrvíte půdu, do níž své semínko zasazujete. Vy víte, že to popel čarodějný, zázračný, bez něhož že by stromek chřádl, krněl . . . Vy velebíte zesnulé otce, kteří dobrými vlastnostmi vynikali, abyste v budoucím pokolení roznítili oheň nadšení pro vše ušlechtilé. Kdo nevelebil před krátkem

k otcům odšedšího V. Náprstka? V našich otravovaných poměrech neobvyklá jednomyslnost všech kruhů provázela jej žehnáním až na to místo, kde duchem opuštěné těleso vzalo náhle chemickou změnu, jaké dospívají ostatní do země ukládané mrtvoly až po celé řadě let. (A teď to přijde pozn. red.) Jen jedna vrstva naší národní společnosti zajekotala několik slov nenávisti a msty. Jsou to podivné poměry, že v našem nevelikém a zvláštními osudy obmyšleném národě jedna — řekněme: kasta — vždy háže blátem zvláště po tom, co národu je nejmilejšího, co nejvíce odpovídá jeho tradicím dějáním a odtud důsledně vyvozovanému poslání, a zvláště se jí nelíbí opravdové lidství, souhrn oněch vlastností, jež obecně uznávány jsou za podmínku dokonalosti lidské. Však jste četli o různých těch skvělých vlastnostech zesnulého. Postrádali jsme však všude vzpomínky, jak velikým byl zvěčnělý přítel a obhájce — moderní školy. Nevymizel z naší paměti rok 1888, kdy učitelstvo zachvívalo se hroznými obavami. Byl to návrh Lichtensteinův, jenž způsobil v českém národě znamenitou bouři. V jednom humoristicko-satyrickém listě bylo vyobrazeno napodobení Brožíkova Husa. Osoby na něm však byli členové zastupitelstva města Prahy, kteří hlasovali, většinou, že se nemá podávat petice proti lichtensteinská. Mezi řečníky proti škole konfessionální statně vyjímал se V. Náprstek. Slova jeho byla plna spravedlivého hněvu proti zamýšlenému útoku na osvětu lidovou. Nemohl mlčeti v hodině velikého pokušení, jaké způsobil zvláště národu českému a národům rakouským nepřítel člověk, jenž nikdy nespí a stále číhá a pase po chvíli příhodné, aby sítě své s prospěchem rozestřel. Nesměli jsme zapomenouti nad hrobem zesnulého, že lámal oštěpy za věc naši, za novodobou školu. Vděčně voláme: Odpočiň po práci ušlechtilé — boží bojovníku.“

Nemohli jsme si odepřít tuto perlu ušlechtilých nesmyslů našemu čtenářstvu téměř doslovně citovati. Citovali bychom také autora, ten se ale cudně za svou práci styděl a neuznal za hodna ani chiffrou se pochlubiti. Dle „Č. Š.“ tedy jedna vrstva naší národní společnosti zajekotala několik slov nenávisti a msty, jedna kasta vždy blátem háže po tom, co národu je nejmilejšího. Poněvadž nevíme, komu máme odpovídati, beřeme za slovo řiditele „Č. Š.“ p. J. Mrazíka a redaktora K. Pittra. Apostrofující jejich slova v „Č. Š.“, pravíme

veřejně a otevřeně: Jest jedna kasta v našem národě, která si dává název liberální, a teď třeba už i jinak, a při tom spílá každému, kdo se nechce obdivovati privilegiem jejím nápadům a kdo ji nechce slepě poslouchati. K této kastě rekrutuje se řada nespokojenců a bažilů všech stavů, učitelského, měšťanského, řemeslnického, rolnického, dělnického a teď též studentského. Učitel, který v sobě cítí sílu a nadání pro zemského inspektora a není třeba ani potvrzen za přísedícího okr. šk. rady, měšťan, který by si přál, aby každý s ním veškeré zařízení státní a zemské kritizoval, řemeslník, rolník a dělník, který by nejraději viděl, kdyby jiný za něj pracoval, student, který bez přípravy školu navštěvuje anebo ani nenavštěvuje a při zkouškách propadává, tito všichni pak jsou liberály a zatracují vše, co jim není po chuti.

Poněvadž pak kněžský stav svým povoláním každého na obor jeho působení a na plnění jeho povinností pamatovati musí, proto všecka zášť na něj se hrne, čili abych užil slov pánů „Č. Š.“, vše se svalí na tu „kastu, jekotající nenávist a mstu a házející blátem po všem, co národu je nejmilejší“. Toto slovo „nejmilejší“ a slovo „národ“ jsou nyní v ústech tak mnohých lidí pojmy velmi neurčité, s nimiž se tropí různé kejkly. Ty různé frakce liberální a pokrokové nejsou přec ještě celým národem! My pak žádáme rozhodně, aby liberální páni tendenčně nám nepodkládali lživé výroky. Faktum je, že tělo Náprstkovo bylo spáleno a druhé faktum je, že obyčej pohanský spalování mrtvol nahrazen byl u křesťanů důstojnějším obyčejem mrtvoly pochovávat. Tak tomu chce naše katolické učení a kdo chce býti liberálním, musí nám dovolit hájiti sedmý skutek tělesného milosrdenství: „Mrtvé uctivě pochovávat.“ Abychom však pana Mrazíka a Pittra vyvedli z bludu, že my katoličtí kněží jediní způsob spalování mrtvol odsuzujeme ze stanoviska náboženského i estetického, připomínáme, že i páni protestanté, s nimiž přece „Č. Š.“ tak ráda koketuje,¹⁾ ve svých listech spalování mrtvol odsoudili, ale poněvadž si při tom pp. protestanté vyjeli na nás katolíky, nevzal se jejich projev k liberalní vědomosti a odnesla to pouze naše „kasta“. Můžeme totiž posloužiti citátem z jedné

¹⁾ Zcela přirozeno, neboť její tiskař a nakladatel je dle vyznání protestant.

zadní stránky protestantského časopisu, kde se trpce žehrá na spálení těla Náprstkova a vyslovuje se naděje, že příklad ten asi zůstane ojedinělý. Čipernost však nejsou žádné čáry, vinu prý dle těchže protestantských listů neseme my katolíci, že prý ten indiferentismus fedrujeme! Zde je nejlepším důkaz, oč se vlastně našim protivníkům jedná, totiž o potupení katolíků. Toto

jednání je však už tak všední, že nikým z nás nehne; tak jako nás nehne, kdyby „Č. Š.“ hrůzy školy konfessionální sebe křiklavěji na stěnu malovala, myslíc, že se toho lekne. Ale ať se nemýlí. Přejde čas, kde přes hlavy „Č. Š.“ a její věrných přívrženců konfessionální škola stane se skutkem, jak nasvědčuje celý chod světových událostí. My zatím klidně čekáme.

FEUILLETON.

Socialisticko-demokraticko-internacionálně-klerikální myšlenky.

Prosím, pane redaktore, byste se nelekkl toho hrozného nadpisu. Já takových myšlének v hlavě nemám, ale našel jsem je v jistém učitelském časopise, kterému říkají „Posel z Budče“. Tedy prosím, neráče se obávat o můj mozek, v tom takové myšlenky ještě nestraší. Spíše se uleknete toho, co nyní řeknu. „Chápu se totiž péra“ dnes s velikou bolestí; ano, připadá mi tak, jako bych toto psal v rakvi a Vy i s „Vychovatelem“, až toto budete čísti, že už taky budete mrtvi. To přece vůči světu nezapřeme, že nejsme klerikálové, — nu, a „Posel z Budče“ ve svých posledních číslech všechny klerikály nadobro utloukl. Proto povídám, že jsme už mrtvi.

V čísle 39. na př. naleznete lokálku o katolickém sjezdu v Brně, vyňatou z časopisu „Naše Doba“. Z toho již ráčíte uhodnouti, jaká to lokálka asi jest. A nyní prosím, pane redaktore, jak jste se mohl odvážiti jeti také na ten sjezd a docela tam mluvit o náboženské škole, ano, ptám se, jak se mohli ti naši katolíci opovážiti pořádati nějaký sjezd, když se to nelíbilo ani „Naší době“, ani „Poslu z Budče“? Tohle byla opovážlivost! Však za to teď máme!

A v čísle následujícím čtu článek „Strana nedotknutelných“ — to jsme jako my. Po naší milé vlasti jest prý roztroušena květina se žlutým květem (to se v „Poslu“ jistě zmýlili a chtěli napsati s „černým“), která nejmenším dotknutím se rozstříkuje na všechny strany a šíří plevel v okolí. Co se tu míní tím plevem to nevím, ale za to dobře rozumím slovům následujícím, že klerikálové se už nabojovali ani ne tak proti školským zákonům, o nichž na říšské radě v koalici spřežení mlčí — ale proti učitelstvu.

Co tomuhle řekneme, pane redaktore? „Posel z Budče“ nás povýšil na koalici ministry! Já nevím, jak Vás to dojde — ale mně by to nebylo ani dost málo nepohodlné, protože jako obyčejný klerikální „kmán“ mám služného jenom 600 zlatých. Proč nám to jen „Posel z B.“ neoznámil dřív než nás ubil — takhle jsme udělali štěstí až po smrti!

A potom, pane redaktore, proč pak píšete o učitelstvu? Vy sice zaznamenáváte každou zprávu o uznání, jakého se dostává svědomitým učitelům od církevních úřadů, ano, Váš časopis poukazuje skro v každém čísle na těžké postavení učitelstva v nynější době, ano, co Vy na obranu učitelstva píšete, nepíše žádný list jiný (viz n. p. články o působení vesnických místních školních rad, jež jsou u našich listů liberálních nedotknutelnými) — ale co je to všecko platno co píše klerikál o učitelstvu, to je všecko proti učitelstvu, protože je to od klerikála.

A prosím Vás, jaké to má „Vychovatel“ hluboce vzdělané čtenářstvo (viz listárnu ve 41. čís. „Posla“), když Jste napsal, že ve středověku veškeré školství ovládala universita? „Posel z B.“ vykládá svým čtenářům, že Jste dobře věděl, že ta universita byla r. 1622. odevzdána Jesuitům — ale neřekl Jste to! A teď mi jen, prosím, laskavě povězte, jak Jste to za Vašich časů studovali dějepis, když nevíte, že r. 1622. byl ještě středověk? Tohle jsou následky těch klerikálních studií. — Vy Jste studoval u Piaristů! Kdybyste byl studoval pod prof. Massarykem, takovéhle věci byste dojistu věděl!

V čísle 43. vypočítává „Posel z B.“ s velikou svědomitostí, které listy vydává v Čechách a na Moravě strana klerikální: denníky, týdeníky, listy dělnické atd. Beltristické jsou: „Vlasť“, „Obzor“ a „Naš

domov“. Pro mládež: „Rajská zahrádka“ a „Anděl Strážný“. — Ipse vtip se! Kdo nechce být klerikálem, neodebírej to a nečti!

Pamatuji se, pane redaktore, že u „Nár. listů“ byl kdysi „Posel z B.“ u veliké nemilosti. Byl jim málo „svobodomyslným“. Tenkrát začala vycházeti „Rajská zahrádka“. „Posel z B.“ oznámil, že začal vycházeti časopis pro mládež s tendencí náboženskou a první číslo že vyniká bohatým a zajímavým obsahem — nebo tak nějak. I číslo druhému vzdána v „Poslu“ stejná chvála. Nyní však jest „Zahrádka“ proskribovaným listem strany klerikální. Tak se časy mění!

Inu, lidé se také mění. Ono se n. př. stane někdy, že některý pán, žádaje o místo, přijde k faráři, který náhodou je členem školní rady, a prosí ho se slzami v očích, aby jeho žádost podporoval a k místu mu dopomohl. Při tom poukazuje na své náboženské smýšlení a kdyby byl náhodou redaktorem časopisu, snad by i slíbil, že jej povede aspoň trošičku v duchu „klerikálním“ — a potom — skutek utek’!

Ale zatím dosti o těch klerikálech. V témže čísle „Posla“ čteme článek „Socialní demokracie a škola.“ Tohle je něco jinšího! „Posel“ praví, že „zajímavo jest, čeho socialní demokracie si žádá vzhledem ke škole. Prohlašujíc náboženství za věc soukromou, chce mít školu bezkonfesijsní. Náboženství vyučovalo by se buď mimo školu, buď ve škole za poplatek jako předmětu mimořádnému.“ Ostatnímu by se ovšem učilo zdarma. Je viděti, že jest náboženství socialním demokratům předmětem velice vzácným, že by za ně i platili!

A „Poslu z B.“, jak se zdá, se tyto myšlenky náramně líbí. Také vyznívá jakási radost ze slov, že socialní demokracie má tou dobou v Čechách silnou stranu, že vydává 14 socialistických časopisů (snad ještě více; pane redaktore „Posla“!) a 31 spolků že se hlásí k zásadám socialní demokracie. — Ale tyto listy socialně demokratické nejsou v „Poslu“ proskribovány.

Snad mi teď ráčíte přisvědčiti, pane redaktore, když Vy nemáte „hluboce vzdělané čtenářstvo“, že „Posel z B.“ je má.

Také mi nejde nijak na rozum, proč Jste zazlívali redaktoru „Posla“, že na sjezdě v Příbrami mluvil proti usnesením katolického sjezdu! Předně redaktor učitelského listu musí mluvit, ať už tak či tak, a za druhé — ráčíte přece věděti, v jakém hrozném podezření ho měly „Národní listy!“ On se přece musil před nimi „očistit“ a myslím, že se mu to jak tou řečí, tak články v „Poslu“ povedlo dokonale.

Já mu ‘toho přeji, a Vy, pane redaktore, dojistá se mnou. Teď už mu to ani pan P. R. Vrba svou brožurou „Boj proti klerikalismu“, nezkazí, a on se přece naň v čísle 46. tak vyřítí.

V čísle 41. vypisuje pan redaktor cenu za nalezení nadávek, jež prý byly v „Hlase“, a zatím by si on té ceny svým článkem o p. P. Vrbovi v čís. 46. dojistá vydobyl. Čtverák! Inu, není nad šikovnost!

Pro dnes končím, pane redaktore, a jsem Vám s přátelskou úctou oddaný.

Z p ě v á ě k.

DROBNOSTI.

Spolek pro vzdělání katolických učitelů (Dílo blah. Jana Křt. de la Salle) konal dne 22. měsíce listopadu ve velkém sále hudebním ve Vídni slavnostní schůzi, již se účastnilo veliké množství vybraného obecnstva. Z přítomných sluší předě všemi uvéstí Její c. a kr. Výsosť paní arcivévodkyni Alici, velkovévodkyni Toskánskou, a papežského nuncia arcibiskupa Agliardiho. Dále byla čestně zastoupena šlechta a vyšší duchovenstvo. Předseda princ Robert Windischgrätz uvítal přítomné a zvláště paní arcivévodkyni vřelou řečí. Když pak vojenská kapella sehrála oúverturu „Vilém Tell“ od Rossiniho, vystoupil na řečníště

P. Albert Maria Weiss Ord. Praed. a líčil v řeči úchvatné, jejíž obsah brzy podáme, k jakým to smutným vede koncům, nemá-li mládež náboženství. Bouřlivý potlesk byl mu odměnou. Po té četl předseda došlé telegramy od státního sekretáře Jeho Svatosti kardinála Rampolly, od arcibiskupa Solnohradského, od „Spolku přátel katol. českých škol bratrských v Praze atd.“ Arcibiskup vídeňský Dr. Gruscha omluvil svou nepřítomnost zvláštním listem, do něhož bylo vloženo jako dar pro spolek 300 zl. Po té přednesl hlavní pokladník Schramek duchaplnou řeč, ve kteréž vyzýval ku podporování spolku tak záslužného. Když byl

bohatý program vyčerpán, udělil papežský nuncius arcibiskup Agliardi všem přítomným apoštolské pozhnání, čímž schůze skončena.

Ku „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“ přistoupili od posledního výkazu následující p. t. pánové: Michálek František, farář na Moravě u Brna (1 zl. 53 kr.); Vohnout František, farář v Žlunicích (5 zl.); Šolc Jan, kaplan v Žlunicích (1 zl. 20 kr.); Pospíšil František, kaplan v Morkovicích na Moravě (1 zl. 20 kr.); Čížka Václav ze Smíchova (5 zl.); Telleš František, děkan v Skalsku (2 zl.); Čejka Ferdinand, farář v Zeměchách u Kralup nad Vl. (1 zl. 20 kr.) — O další přihlášky prosí Frant. Pohunek, kaplan u sv. Štěpána v Praze, tajemník spolku.

Socialistické nedělní školy ve Švédsku. Učitelé listy švédské vystupují ostře proti agitacím jež hlasatelé socialismu přenesli i do školy na učící se mládež. V Štokholmě jakož i v jiných městech švédských jsou zavedeny nedělní školy socialistické, jež navštěvují i žáci škol obecných. Paedagogický měsíčník švédský „Tidskrift för Folkundervisningen“, jenž vychází v Štokholmě, kárá slovy ostrými tyto agitace a popisuje socialistickou „školní slavnost“ následovně: Konala se ve „školní světnici“ umístěné podle dopisu v hostinci špatné pověsti v ulici Tunnelgata. Sál byl přeplněn mužskými a ženskými, staršími i dětmi a stěny byly ozdobeny rudými prapory. „Ředitel“ této socialistické školy prohlásil v slavnostní řeči, že hlavním úkolem této školy jest boj proti náboženskému „ohlupačování“ (den religiösa fördumelsen) mládeže. Řečník má za to, že ve škole obecné činí se mládež hloupou

a praví, že to socialní demokracie uznává za svou povinnost, by bojovala proti vlivu školy. Dále vykládal, že prý mohou v této příčině socialisti působiti pouze negativně, protože prý nemají dosud ničeho, čímž by náboženství mohli nahradit, ale že prý nechtějí pouze bořiti, nýbrž také stavěti; proto vypravují dětem, jak prý člověk vlastní silou povznesl se ze stavu zvířecí divokosti až k tak vysoké dokonalosti v ohledu filosoficko-sociálně-náboženském, k jaké se povznesl na př. každý socialista. Jelikož však na neštěstí — tak vykládal dále — působení škol socialistických netrvá dlouho, nýbrž je celkem nové, proto prý nebylo dosud času na sepsání příručních školních knih, jakéž prý má katecheta v biblické dějepřavě a katechismu. Socialisti prý mají sice knihy velmi učené, sepsané podle jejich intencí, ale přesvědčili prý se, že školní mládež podle těchto knih není možno vyučovati, jelikož jim pranic nerozumí. Proto prý se musilo od toho upustit. Učitelé socialističtí, tvrdil řečník, nepozbyli prý však proto myslí a již prý se našli mezi nimi tací, kteří dovedou vybrati z nauk socialistických věci nejhlavnější a je dětem předložiti tak, že prý na př. vývody Marxovy neb Lasallový pochopí každé i nejhoupější dítě. Na konec slavnosti dostalo prý se přítomným dětem náležitého napomenutí, by přivedly do „školy“ ještě jiné, jež prý mají zváti těmito slovy: „Pojďte s námi do školy socialistické; tam se učíme věcem zcela novým, jakéž se nám jinde nepovídají, poněvadž jest to nebezpečné vědět.“ Otázky učitelů a odpovědi, jakéž na ně při zkoušce dávali hoši i děvčata, týkají se duše, Boha a mravnosti a jsou takové, že je není lze opakovati. (Szkola č. 45. str. 585.)

Konkursy.

Na místo podučitelské při dvoutřídní české škole obecné v T r u t n o v ě vypisuje se konkurs znovu. Od 1. ledna 1895 počato, jsou spojené s tímto místem příjmy dle 2. třídy platův. Žádosti od 28. listopadu do 6 neděl.

V českém školním okresu K r u m l o v s k é m obsadí se: 1. Místo řídícího učitele na dvoutřídní obecné škole v Rozpoutí. Žadatelé musí prokázati způsobilost k vyučování náboženství katolickému. — 2. Po jednom místě definit. podučitele na 3třídní obecné škole v Černici a na 2třídní obecné škole v Rozpoutí. Svobodný byt ve školní budově. Žádosti od 28. listopadu do 6 neděl.

OBSAH: Methoda u vyučování náboženství. (Nová řada.) Podává duch. prof. Fr. Horáček. (Pokrač.) — Obrazy z dějin vychovatelství. VII. Silvio Antoniano Piše J. Moudrý. (Dokonč.) — Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním. Sebral a uvažuje V. Procháčka, učitel. (Pokrač.) — Hlídka časopisecká. — Feuilleton. — Drobnosti. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do-krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jiřská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamace, jež se nepeč. a ne frankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Methoda u vyučování náboženství.

(Nová řada.)

Podává duch. prof. Frant. Horáček.

(Pokračování.)

Se zvláštní zálibou dovolává se Schöberl autority Dra. Knechta, jenž ve svém praktickém komentáři k biblické dějeppravě takto se pronáší: „Katechismus tvoří základ a střed našeho vyučování náboženského. Sdělujeť on zároveň ony události dějinné, které jsou předmětem víry, jako stvoření světa, pád prvních lidí, narození, skrytý i veřejný život Ježíšův, Jeho utrpení, smrt a vzkříšení atd. Katechismus jest na každém stupni výchovy vlastní a podstatnou učebnicí katolického náboženství a všude přináležejí mu úloha vůdčí! Úkolem biblické dějeppravy jest, aby katechismus *podporovala*; neníť biblická dějepprava sama sobě cílem, nýbrž má se postaviti v područí věro- a mravouky, která v katechismu se předkládá.“¹⁾

Jakoby *katechismus* byl sám sobě cílem, aneb jakoby jediná spása záležela v mechanickém odříkávání výměrů, jimž žáček mnohdy ani za mák nerozumí, aneb při nichž jeho srdce chladným a vůle lhostejnou zůstává! A co máme říci o onom způsobu, kterým Knecht a j. hájí katechismus co *základ* vyučování náboženského z toho důvodu, jelikož „*sděluje zároveň ony události dějinné, které jsou předmětem víry*“ atd.?

Neproslovil-li tuto Knecht proti svému úmyslu důležitou pravdu, že výchova náboženská má zbudována býti na *základě dějinném*? Při ocenění *katechismu* s jedné a *bibl. dějeppravy* s druhé strany nemůže býti, mezi odborníky nepředpoklatými sporu! Neníť ani ten ani onen *účelem* sám sobě, nýbrž oba jsou *rovnoprávnými nástroji* přiměřené a prospěšné náboženské výchovy maličkých katechumenů! Ovšem *nikoliv* nástroji *stejnorodými*! *Biblická dějepprava* obsahuje zjevenou pravdu Boží ve formě *historické, konkrétní*; *katechismus* obsahuje *totéž* (k tomu také nauky z tradice čerpané) avšak ve formě *jiné, odtažitě*, která ve své všeobecné platnosti neváže se na místo, čas, osoby a jiné kategorie konkrétního řádu. Proto také Schöberl nemístně porovnává katechismus s nožem a biblickou děje-

¹⁾ Dr. Knecht, Praktischer Kommentar zur bibl. Geschichte, pag. 3.

pravu s rukojetí onoho. ¹⁾ Biblická dějprava není mu a j. leč příležitostnou pomůckou, jejíž rozsah a pořad již předem vymezen jest osnovou katechismu

„Apoštolské vyznání víry, které v sobě chová učivo náboženské pro druhou třídu, jest katechetovi zároveň vodítkem, které příběhy vybrati dlužno z bibl. dějpravy k *vůli objasnění*. Kromě toho jsou příběhy ony pomůckou k *znázornění* rozličných ctností a hříchů; jsou pomůckou učebnou, která seznamuje katechumeny s *mluvou sv. písma*, čehož zapotřebí jest k porozumění *kázání*; pomůckou posléze, která umožňuje *historický přehled* skutků Božích, jak se v prostoru a čase přihodily.“ ²⁾ Mnohdy vystupují analytíkové proti zastancům bibl. dějpravy s příkrostití, která až do osočování zabíhá, ano se stoupencům katechese biblické, byť i na prvním stupni se zavádělo, ³⁾ počínání přímo *necírkevní* imputuje: „Es heisst die ganze kirchliche Tradition verlassen, wenn man den *ersten Religionsunterricht* mit biblischen Geschichten anstatt mit dem Katechismus beginnen will. Von solchen Neuerungen (?) hat man im Zeitalter der grossen Katecheten, eines Canisius, Bellarmin noch nichts gewusst“ (Schöberl). Začíná-liž snad tradice katechetická teprve Canisiem a Bellarminem? Již z apoštolských konstitucí možno čerpati poučení, že katechumeni byli vyučováni nejen v katechismu, ale také v biblické dějpravě. ⁴⁾ A to bylo v první polovici 4. století, tedy pomalu o celých sto let dříve, než sv. Augustin, který teprve r. 395 stal se biskupem, vydal své nesmrtelné dílo: „De catechisandis rudibus.“ Do školy uvedena bibl. dějprava ve stol. 10 — zpracování dějin Zjevení Božího pod jménem „Ecloga Theoduli (r. 980) těšilo se takové oblibě, že bylo vytištěno v Lipsku ještě r. 1492 a v Lyoně r. 1504. Vzpomenouti dlužno též t. zv. „biblí veršovaných“, (Reimbibeln) jakož i různých básní výpravných (Epos) obsahu náboženského, mezi nimiž zaujímá dolnosaské epos „Heliand“ přední místo. O obrázkovém díle „Biblia pauperum“, o katechesi Jiřího Wicelia a historickém katechismu Fleury-ho jsme se již zmínili. — R. 1741 vydal jezuita Bougeant katechetický spis, jenž svědčí o veliké prozíravosti a moudré zkušenosti svého původce. Zmíněný spis je rozdělen na 3 části: 1. Catechismus historicus. 2. Catechismus dogmaticus, 3. Catechismus practicus. — Jak viděti z rozvrhu tohoto, sledoval a doporučoval Bougeant u žáků nováčků metodu, kterou zoveme historicho-genetickou! — Jaké místo zaujímá *biblická katechese* za dnů našich? — K vůli lepšímu přehledu a zachování historicko-kritického rázu této úvahy dovolíme si podati stručný nástin jednotlivých období *katechese biblické*.

1. Katechismus a biblická dějprava pěstovány *každý pro sebe, bez* všelikého *organického pojítko* a vztahu příčinného. Pro dvojtřídní školy let padesátých byl předepsán pro 1. třídu *první díl* — pro druhou třídu *druhý díl*. Jednotlivé „příběhy“ byly předčítány kursoricky a učeno se jim nazpaměť mechanicky a taktéž dělo se i „odřikávání“. O působení na cit a vůli, o mravních dolohách atd. nebylo na mnoze ani řeči! ⁵⁾ Více vzájemnosti mezi dějinami Zjevení Božího a náukami katechismu pěstováno výkladem nedělního evangelia, z něhož synteticky

¹⁾ „Zum Katechismus gehört auch die bibl. Geschichte wie das Heft zum Messer“ p. c. pag. 319.

²⁾ L. c. pag. 448 sqq.

³⁾ Srov. Mey „Vollständige Katechesen“.

⁴⁾ Constit. apostol. lib. VII.

⁵⁾ Netroufáme sobě tvrditi, že by tak snad bylo bývalo na všech školách, jelikož jsme sami znali kněze a učitele z let padesátých a šedesátých, kteří vynikali vzácnou praxí a horlivostí katechetickou! Pozn. spis

odvozované „naučení víry“ — „naučení mravů“ poukazovalo k jednotlivým dogmatům katechismu.

2. Abstraktní nauky katechismu byly potvrzovány abstraktními texty sv. písma. Tak děje se jmenovitě tam, kdež dosud užívají při kate hesi náboženské učebnice bl. otce Canisia.

3. K vůli *znázornění* abstraktních článků v katechismu obsažených pěstováno *cursorické čtení* jednotlivých *příběhů* z dějin Zjevení Božího, pokud tytéž se hodily na onen článek víry aneb mravů, jenž v katechismu právě přišel na řadu. Metoda tato, již odporučují Schöberl, Wittenbrink, Magnus Jocham, Knecht a j. jest asi ne, rozšířenější.

4. *Biblická dějeprava* tvoří začátek a dějinný základ vyučování náboženského! Jsouť v dějinách Zjevení Božího obsaženy veškeré momenty, které potřebny jsou, má-li katechumen dosíci všestranné výchovy náboženské; momenty tyto dlužno vyvoditi z konkrétních dějin Zjevení Božího a ve formě lehkých, stručných definic vštípniti nejen v rozum, ale také v cit a obrazotvornost maličkých katechumenů. *Katechismus systematický* má se předložiti a vyložiti dítkám, které čítají nejméně 8—9 let. — Metoda tato sluje historicko-genetická aneb také *synthetická*! Pro metodu tuto uvéstí možno velezávažné důvody.

A) *Psychologické*. Duševní vývin každého člověka začíná s názorem; teprve později vyvinuje se rozum, jenž představy, názorem získané vespolek porovnává, rozlišuje, spojuje, posuzuje a posléze s pojmy pracovati začne, an od jednotlivých *srostitých* věcí známky společné odlučuje a v pojem spojuje! Toť nezvratná pravda psychologická. ¹⁾

Smí-liž katecheta proti tomu, samým Bohem stanovenému řádu jednati a útlým duším malých katechumenů podávati ihned těžkopádnou stravu učených soustavných výměrů a výčtů místo lehce plynoucího mléka „narrationis“ dle příkladu sv. Pavla a jiných sv. učitelů? Než, což díme? *Bůh sám* vychovával lidstvo *způsobem názorným*! Nebyloť Zjevení Boží zprostředkováno sv. patriarchům a prorokům výlučně ve způsobě *nauky odtahité*, nýbrž za časté ve formě symbolů, typů a jiných znamení. Z přčetných míst sv. písma dovolujeme sobě připomenouti následující: I. Mojž. k. 9, 12; k. 28; kap. 32; kap. 40; — II. Mojž. kap. 3 sqq., k. 12; 40; III. Mojž. kap. 1—8; 23 sqq., IV. Mojž. kap. 12; k. 17; kap. 21; Soudc. kap. 6; kap. 13; I. Králov. kap. 5.; II. Král. k. 6; III. Král. k. 8, 19! IV. Král. kap. 22; II. Paralip. Kap. 7; Job k. 1—2, 38, 39, 40—42 — pokud se pouze Zákonu starého týká.

O učitelské metodě *Pána Ježíše* jsme se zmínili na počátku této úvahy; vrcholíť v textu sv. evangelia: „Toto všechno mluvil Ježíš k zástupům v podoběnstvích: a bez podoběnství nemluvil jim.“ ²⁾

Učený jesuita Meschler dí: „Das Evangelium ist eine Hochschule. Alles kann man auf ihr lernen, selbst die Kunst der Künste. *Die Kunst zu erziehen*“ ³⁾ Je-li dovoleno, aby snaživý katecheta tohoto vzoru zanedbával? Katecheta musí přihlížeti k duševní chápavosti a osobivosti katechumena, nemá-li se jinak těžce prohřešiti na duších svěřených, jichž *přirozený vývoj* by nejen nepodporoval, nýbrž

¹⁾ Srov. Carus „Psyche, zur Entwicklungsgeschichte der Seele.“ Preyer: „Entwicklung der Kindesseele“.

²⁾ Mat. 13, 24.

³⁾ Stimmen aus Maria-Laach 1891. I. B.

methodou nepřístojnou docela i rušil! Proto musí *biblická dějeprava* doprovázeti katechetu na všech stupních náboženské výchovy: na stupni nižším jako *prostředek znázorňující*, na stupni vyšším jako činitel *důkazu historického* ¹⁾

Katecheti dle vzoru Schöberlova zapomínají, jakkolivěk chvalitebná může býti jejich snaha, — na základní požadavek zdravé paedagogiky, jemuž se říká *akkomodace* vychovatelská! Katecheta se musí takorčka posaditi se žákem do jedné lavice a dle jeho chápavosti vyprávěti o Bohu a Jeho skutcích — a ne usednouti na křeslo filosofické a odtamtud předčítati a vykládati výměry sdělané ve slohu scholastickém! „Ale řekne někdo — já nepředčítám, nýbrž vyvinuji dle metody sokratické.“ — Ovšem, přese všechno, co svrchu o *sokratismu* neblahé paměti bylo řečeno, doznati dlužno, že ani metoda *historicko-genetická* téhož zřici se nesmí na dobro, ano opakování učiva ve formě otázek a odpovědí povždy zůstane v užívání jako výborný *prostředek didaktický*! Toť ale *sokratismus* pouze *formální*, jehož *materiální objekt* byl žák již přijal cestou *akroamatickou*! (fides autem ex auditu!) a nikoliv *sokratism* školy Dinterovy a Diesterwegovy a z části také Pestalozziho, kterýž záležel v tom, že katecheta snažil se pojmy náboženské z duše děcké téměř vysoukati, o kteréž metodě platí ovšem plnou měrou výrok slovutného Kellnera: „Manche Katecheten wollen Eier aus leeren Nestern nehmen, wollen ernten, wo nicht gesaet worden ist. Sie katechisiren tapfer darauf los, aber das Ganze ist doch eine Spiegelfechtereie, ist ein verderbliches Scheinkatechisiren.“ ²⁾

Vtloukati dětem do hlavy slova, jimž by neodpovídaly pojmy názorem vyvinuté, bylo by nanejvýš nepedagogické! Neboť „slova bez věcí jsou jako slupky bez jádra, pochva bez meče, stín bez těla, tělo bez duše. Moudrost záleží ve věcech a nikoli ve slovech.“ ³⁾ K témuž předmětu sluší potahovati usnešení provinciální synody Vídeňské: „Unde sollicite vitandum est, ne pueri, animis expressionum varietate distractis, nihil ex doctrina christiana retineant, quam *nutantes aliquas et diffluentes notionum umbras*.“ ⁴⁾

Avšak, pojmy určité, jasné a ustálené možno mladému katechumenu vštípití pouze *cestou názoru*!

B) Historický. Obsahem katechese jsou zjevené Pravdy Boží! Tyto ale nebyly podány lidstvu způsobem pojmovým jako *nauka* odtaziť, nýbrž dílem převládajícím ve *formě dějinné*. Chce-li tedy katecheta dítky naučiti Zjevení Božímu dokonale, musí nezbytně přidržeti se u sdělení svém metody historické obzvláště na onom stupni, kde útlý věk a duševní vývoj katechumena *formy dějepravné* nejen vyžaduje, ale také pro ni obzvláštní chápavost a vnímavost jeví. Z té příčiny slaví také Církev svatá během roku svého způsobem slavnostním vynikající momenty z dějin Zjevení Božího, aby věřící ony skutky Boží opět a opět znova prožili a ovoce Správy Boží účastnými se stali. ⁵⁾

C) Praktický. „Verba movent, exempla trahunt“ (Slova pohnou, příklad táhne za sebou). „Longum et difficile est iter per praecepta, breve et efficax per exempla“ — (Zdlouhavá a obtížná jest cesta příkazů, krátký a účinný chodník příkladů. Quinctilian.) Trefné tyto průpovědi jsou světoznámy; tím více jest s podivením, že výbornost jich pro katechesi ne všude s dostatek oceněna jest; jinak

¹⁾ Benda „Der katholische Religionsunterricht i. d. Volksschule“ pag. 22.

²⁾ Kellner „Aphorismen“ 10. Aufl., Essen 1878 pag. 38.

³⁾ Komenský „Didaktika“.

⁴⁾ Conc. Provinc. Vienn. Titul. VI. c. 9.

⁵⁾ P. Ignaz Schüch „Handbuch der Pastoral-Theologie“ pag. 204.

bychom neslyšeli tolik hesel sobě odporujících! A přece, jak očividná jest to pravda, že *umění bohobojného života* nejsnáze a nejdokonaleji nazíráním *vzorných příkladů* dosíci lze! Zajisté, chce-li kdo obratným kresličem se státi, vezme tužku do ruky a upřeně pohlížeje na vzorek předložený, jeden rys po druhém vytahuje, při čemž učitel rámě jeho podporuje, vzorek do patřičného osvětlení staví, chyby učiněné mistrnou rukou poopravuje a co podobných praktických pomůcek více býti může. Napadne-li snad některému malíři, aby učňům svým konali přednášky o perspektivě, komposici, efektech světelných, koloritu a t. p. dříve, než by dovedli se uchopiti tužky aneb štětce?

A kdo jazykům cizím vyučuje, začne snad s pravidly mluvnickými a jich výjimkami dříve než učen slůvka cizího uslyšel? Ba, nikoli. Anobrž chce-li jistě a rychle dojíti k cíli, začne ihned hovořiti mluvou neznámou a vybídne žáka, aby slova a věty opakoval a tak sluch i jazyk svůj cvičil. Nejinak se to má s výchovou náboženskou! Vypravujte žákům o potopě světa — a po tomto jediném vypravování spíše pochopí pravdu náboženskou, kterou z onoho příběhu biblického odvoditi lze, nežli kdyby stokráte mechanicky odříkávali: „Bůh dobré odměňuje a zlé tresce!“ Příběh o obětování Isáka hluboce jim vstoupí v duši náuku, že Boha za každou cenu poslouchati dlužno; k trpělivosti a odevzdanosti do vůle Boží nic tak nepohne útluu mysl mládeže i katechumenů dospělých jako utrpení Joba ve Starém a utrpení a smrt Ježíše Krista v Novém Zákoně; pravda náboženská, že Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává milost Svou, nepřekonatelně krásně skrývá se v podobenství Páně o pyšném fariseovi a pokorném publikánu — — než k čemu nositi dříví do lesa a vody do moře? Každému katechetovi známo jest ze zkušenosti, s jakou dychtivostí naslouchají dítky dějinám biblickým, jak jim líčka hoří, očka svítí a tvář brzo radostný, brzo žalostný atd. výraz na sebe bere, dle toho, který sv. příběh katecheta vypravuje. Je-li ještě zapotřebí dalšího důkazu, že katechesí biblickou bývá vzdělán člověk celý?

D) Velezávažný jest ještě jeden důvod, který dovolíme si nazvati *theologickým*! Každému bohoslovcí jsou známa „*motiva credibilitatis*.“ Jsouť to *důkazové* nade vši pochybnost zjišťující onu pravdu, že *Bůh k lidem mluvil*,¹⁾ a že nauky, které *Církev katolická* za *Bohem zjevené* vydává a hlásá, jsou *slovo Boží*! Sněm Vatikanský řadí mezi nejpřednější „*argumenta*“ či-li „*criteria*“, o nichž byla řeč, *zázraky a proroctví* jakož i *samu jsoucnost Církve*, kterou nazývá *jakýmsi velikým a věčným důvodem víry*, znamením, které jest vyvýšeno mezi národy, aby ty, kdož posud neuvěřili, vyzývala k přijetí víry, zároveň ony, již věřícími jsou, utvrzující v přesvědčení, že nade vše pevnější jest základ, na němž jich víra spočívá.²⁾

Zázraky pak a proroctví, pak založení Církve a její trvání, jakož i jiné důvody stejnorodé jsou *fakta*³⁾ *dějinná*, o jichž pilném osvojení sv. Otec Pius IX. věřící vybízí encyklikou ze dne 9. listop. 1846, čímž náhled náš, že *biblická dějprava má býti základem výchovy náboženské*, dochází skvělého potvrzení.

(Ostatek příště.)

¹⁾ „Mnohokrát mnohými způsoby mluvíval někdy Bůh otcům skrze proroky atd.“ Žid. 1, 1.

²⁾ „Magnum quoddam et perpetuum motivum credibilitatis, veluti signum levatum in nationes . . .“ Conc. Vatic. cap. 3.

³⁾ „Humana ratio, ne in tanti momenti negotio decipiatur et erret, divinae revelationis factum diligenter inquirat oportet, ut certo sibi constet, Deum esse locutum.“ Encykl. 9. Novemb. 1846.

Škola jako ústav výchovavací.

(Pokračování.)

III. Kteří jsou jiní faktorové výchovavací.

Škola nenese veškerou tíži zodpovědnosti za výchovu mladého pokolení, jak bylo již předem řečeno; působení její v tom ohledu je sice velmi vydatné, ale ne vždy trvalé a do praktického života působící. Setkáváme se při výchově s mnoha jinými faktory, kteří se vychovateli po boku staví a působí na každého jednotlivce svým vlivem mnohdy k malé radosti vychovatelově. Tito nejdůležitější faktorové kromě školy jsou: 1. rodina, 2. společnost, 3. stát, 4. církev, 5. duch času.

Se všemi těmi musí škola mít organické spojení, musí jejich budoucí a životní cíle sledovati a podporovati, musí od nich však také býti uznávána oprávněným faktorem výchovavacím. Čeho požadují tyto jednotliví faktorové vychovatelští na škole, a jaká práva vůči nim může škola činiti — čili zkrátka v jakém poměru stojí jedenkaždý z těchto faktorů výchovavacích ke škole, o tom chceme tuto pojednati.

1. Vychování rodinou.

Činnost výchovavská vychází z rodiny, směřuje k ní — ona jest výchovavskou velmocí. Vychování rodinou označuje se jako přirozená půda, ve které malý člověk v atmosféře lásky a péče vyrůstá, aby nejpevnější a nejtrvalejší výhonky stálého vyvíjení přijímal a tak tělesně i duševně prospíval. Autorita otcova, láska matčina, příklad rodičů má působiti silou vše překonávající. Veškeren zdar naší kultury spočívá na rodině; neboť známo jest dostatečně, že řádně vedená a spořádaná rodina křesťanská jest úhlavní nepřítelkyní všech podvratných snah a všech zběsilých podvráceností.

Rodina jest základem všeho státního, mravního a náboženského zařízení; proto má stát i církev na rodinné výchovu jisté požadavky a práva. Stát požaduje, aby rodiče děti své nejen živili a šatili, ale také v dobré lidi, hodné a užitečné členy obce a státu vychovávali. Snaží-li se rodina požadavkům těmto zadost činiti, klade tím základní kámen k žádanému blahu dítek svých.

Církev požaduje na rodině, aby vychovávala děti v bázi Boží. První a největší povinností rodičů jest, jak dí katechismus, aby děti vychovávali Bohu a věčnému životu. Jak krásně by bylo o časné i věčné blaho lidstva postaráno, kdyby se těmto požadavkům Církve všude vyhovovalo!

Činnost rodinného výchování vztahuje se na tři doby:

- a) výchování před zákonitým stářím školním, t. j. do 6 let;
- β) výchování po čas povinnosti školní docházky, t. j. od 6—14 let;
- γ) výchování po dokonané povinnosti školní, t. j. od 14—20 let.

Jak se daří rodinnému výchování v tomto čase? — — —

Často již od nejútlejšího mládí nakládá se s dítětem zcela obráceně: vše mu jest zakoušeti, co se jeho přirozenosti přičí, zhusta nedostává se mu ani přirozené a nezbytné k vývinu tělesnému potravy, potrava dítěte a péče o ně bývají mnohdy zcela nevhodné, ba přímo škodlivé. Odtud se jeví příčina veliké úmrtnosti malých dětí v některých krajích. Rodiče ničeho neví o pravé péči, jaká se má dětem věnovati, ničeho o tom nechtou, a tak se brodí ve starém šlendrianu dále. U mnohých je tím šlendrianem pohodlnost, u jiných netečnost a nepochopení úlohy rodičův.

Tak se opravdu podobá, jako by byla všechna ta století nových vynálezů, zlepšování a zdokonalování mnohde vychování zcela minula jako věc bezcennou a malichernou.

V těchto poměrech nepříznivých dosáhne dítě zákonem předepsaného stáří pro školu. Nyní se přivedou děti za průvodu rodičů nebo starších dětí do školy (mnohde je pošlou samotné, ač by hovádko samotné nevyhnali!) A teď nastává učiteli, nikoli nováčkovi, krušná práce. Neboť často špatně živeno, odtud tělesně slábo a duševně nevyspělo a všem duševním dojmům nepřístupno přichází ohromné procento dětí; zkušený pozorovatelé praví, že jich bývá 65—70%. Rodiče považují učitele zhusta za děvečku, která děti jejich dobře opatruje; i jdou po svém zaměstnání, o děti se nestarajíce. Ale proto přece se škola nezachovává, ba velmi brzy se stává příčinou velmi mnohých nepohodlností a mrzutostí. Vyžaduje učitel i od těch malých správnosti, pořádnosti a čistotnosti. učitel náboženství není spokojen s děláním jakéhos podivného křížečku, vlastně puntíčku, není uspokojen ani s bezmyšlenkovým odrhovááním modlitby, učitel vyžaduje dále, aby všechny děti přicházely do školy se všemi školními potřebami, jichž mají rodiče dle výměru zákona dětem svým zaopatřovati — a je hned zle!

Mnozí rodičové jsou zase zcela srozuměni s požadavky a s vedením školy, chtějí učiteli býti ve všem platně nápomocni, zaopatřují ochotně dítkám svým učebných prostředků, posílají děti v čas a pilně do školy a přejí jim i času, aby se katechismu a jinému učily a tu a tam nějaký ten domácí úkolek napsaly. Nicméně i tu vycházejí na jevo věci málo potěšitelné. V zámožnějších krajinách a rodinách nezřídka objevuje se hrdosť a pohrdání školou; lidé toho druhu dávají velmi nápadně na jevo, že jim na škole málo záleží; ukazují zřejmě svým jednáním, že kdo má peníze, má také moc, že se nemusí ničeho obávat, že energicky toho nebo onoho požaduje, že zkrátka si poroučí. A toto sobecké sebevědomí hlavně citlivé matinky k tomu svádí, že si školy hrubě neváží a i před svými dětmi to slovem i skutkem na jevo dávají. Známe příklady, že každé přičinění učitelovo, každé napomenutí duchovního se za přítomnosti dětí způsobem snižujícím kritisuje a při tom se ještě ve všem dává dětem za právo.

V chudších krajinách ničí zase bída a nedostatek namahavé vedení školy; ale v nejhustších případech je to vnitřní hrubost, nízké myšlení a cítění co namahání učitelovo ničí a mu překáží

Jako brutální násilí genia dusí, tak kazí bída lidského života se strany jedné, bezměrné pachtění se po jakési privilegované přednosti se strany druhé všechno spořádané působení školní výchovy. Jak se asi daří dětem za takovýchto okolností, jest samozřejmo. Největší část venkovské mládeže má školu za ústav, který jest jen k tomu, aby co možno nejvíce trní a hloží do života dětského nasel. Dnešní mládež jest s odpovědí hned hotova, a to často s odpovědí zrna nejhrubšího. Jest s politováním pro děti, rodiče i učitele, že se nyní zhusta nečiní rozdíl mezi dětmi a dorostlými. Jest pozoruhodno, ba namnoze až neuvěřitelně co všechno nyní děti už vědí, čeho věděti nemají. A tím jest právě vinna rodina, kde se před dětmi všechno mluví, kde se děti na roveň staví s lidmi dospělými jednak z nerozumu, jednak z lásky opičí.

Že se nyní, kdy se tolik vlídnosti a něžné psychologické péče vychování školní mládeže věnuje, surovost a nezbednost v tomtéž poměru neumenšila, nýbrž zvýšila — o tom, tušíme, netřeba šířiti mnoho slov, soudný pozorovatel nynějších školních poměrů musí to doznati.

Jak málo si všímají rodičové domácích prací dětí svých, jak málo děti pozorují a k nim dohlížejí! Proto se necítí dítě ve svém svědomí pro nedbalost a lehkomyšlnost káráno a zvyká jim od útlého mládí. Marné je potom napomínání učitelovo, marné jsou domluvy jeho; nepůsobí-li tu i rodiče, všechno úsilí školy potkává se s nezdarem.

Smutné je dále, že dítě nenahlíží hmotný užitek z vyučování, z vykonaných svých povinností; ono se domýšlí, že má býti mravným, hodným a pilným jen proto, aby činilo radost svým rodičům a učitelům. Odrůstá-li dítě škole v takovýchto poměrech, myslí, že nabývá s vysvědčením propouštěcím průvodního listu k nevázanosti a bujně svobodnosti.

O citelném trestání není v naší době již ani v rodinách potuchy. Tělesný trest z výchovy vůbec vymizel, ale mravnosti nepřibylo. Hleďmež jen. Při nejmenší domácí mrzutosti uteče muž do hostince, aby zapil zlost, žena odejde ku švitorné sousedce, by si klevety ztracenou náladu zjedнала. Řídíce se takovými příklady, činí tak za samostatného pána se pokládající syn, něžná dceruška a opouštějí otcovský dům, jestli někdy otec nebo matka konečně jednou přísnějších slov k pokárání užijí. Aby se tomu nadobro vyhnuli, odejdou konečně do světa a hledají služby, při které by se po vykonané práci cítili samostatnými pány.

Matkám přerostly dcerušky přes hlavy, otcové nemyslí na špatné cesty, které synové jejich nastoupili, ba rodičové zúmyně zapomínají a zaspávají vědomí o všudypřítomnosti, vševědoucnosti a spravedlnosti Toho, který nade vší kázní jako nejvyšší moc bdí a spravedlnosti své často hrůznými případy průchod dává — jen aby jaksi bouřící se občas svědomí lichými vytáčkami upokojili.

Rodina tedy namnoze nemůže dětem prokazovati tolik důkazů lásky a péče, jakéž něžné srdce dětské má zapotřebí, má-li v něm símě lásky k Bohu a k bližnímu zdárně vypučeti. Zahleďmež se na chvíli do četných příbytků průmyslových krajin. Od časného jitra do pozdního večera je otec dělník vzdálen od své rodiny. Kdežto dříve v duši jeho sídlila láska k rodině, pokoj a spokojenost domácí, tu se nyní zahnízdila nespokojenost a trudnomyslnost. Červení svůdcové pracovního lidu jeho duši ošálili, a ta nyní vře na osud. Víra ve věčného Odplatitele, důvěra v Něho ne-li zcela vymizely ze srdce jeho, — tož alespoň byly velmi oslabeny. Netěší ho více myšlénka na krb domácí, kde ho zástup jásajících a nevinných dětí vítával, aby mu večer nahradil všechny útrapy a námahy celého dne. Takový člověk touží mnohem více po těch chvílích, ve kterých může volně hromovati na nepříjemný mu nyní řád světa. Jsou to ty chvíle, kdy se nevěrečtí, nespokojení duchové scházejí v odlehlých krčmách, aby tu dračí jed v srdce nezkušených rozsávali a Bohu se rouhali a jeho moudrým zařízením láli. Když pak přichází konečně z kruhu takové společnosti domů, tu ho zaráží holé zdi jeho příbytku, chudé zařízení téhož, skrovná večeře — i počíná znovu proti všemu řádu světovému zuřiti. Jeho rty nešeptají modlitbu, nežehnají dětem. Sotva má několik úsečných slov pro ženu, jež také nezůstala ušetřena od zkázonosných ideí, které muze jejího nadobro zavedly. Někdy rty její zašeptají nějakou modlitbu, ale srdce o ní neví. Také ona nehledá v modlitbě útěchy, která srdci jejímu cizí zůstává. Nejvíce však trpí za takových okolností děti. Kdyby je tedy škola s tím větší láskou nepřijímala, kdyby je s dvojnásobnou horlivostí na dobrou cestu k Bohu, k tomu nebeskému Otci nepřiváděla, hynuly by děti takových rodičů tělesně i duševně. Proto má škola hlavně takovým dětem vše nahraditi, čeho jim rodičové pro celodenní práci a pro jiné starosti o existenci dáti nemohou. Tu nastává nej-

důležitější úloha školy, kterou však nikdo zaplatiti nemůže, tu škola vychovává! Jak mnohé z těchto malých musí trvati celé dlouhé hodiny pod cizím dohledem za nepřítomnosti rodičů, kterýžto dohled bývá zhusta nedostatečný a nedbalý! Jaká nebezpečí hrozí tu duši dětské, jejich duševnímu i tělesnému blahu. Jak mnoho má tu škola co zlepšovati, jak mnoho nahražovati!

Ale ani v zámožnějších rodinách není rodinné vychování lepším, ovšem z příčin zase zcela opačných. Tu nepřekáží jeho zdaru bída a nouze, nespokojenost a rozháranost rodinná, nýbrž jsou to: přílišné bažení po požitcích a zábavách, jakož mnohdy i hříšná pohodlnost zdržuje rodiče od toho, aby povinnosti Bohem jim uložené svědomitě plnili. Tance, muziky, zábavy a nepřiměřené často radovánky všeho druhu — toť jsou mnohým rodičům v pravdě převrácené prostředky také ovšem k převrácenému vychování.

Praví se, že žena, matka jsou sloupem domácnosti, rodiny. Poněvadž tedy důležitost ženy v rodině je velice významná, musí vychování školní k tomu směřovat, aby se děvčatům vstípily ctnosti a hospodářské znalosti v míře nejvyšší. Tím by se valně budoucnosti rodin prospělo. Musíme si však především nejnižších vrstev lidí všimati, kde je nápravy takové nejvíce třeba. Sestupme tedy do chýžek chudoby a zanesme slunečný paprsek do pochmurné komůrky tichým činem, přátelským slovem, přívětivým pohledem. Jiného učitel při své chudobě dáti nemůže. Není dosti na tom, bereme-li podíl na jejich osudu, na jejich práci a útrapách, ale ponechme otci a matce příležitosti, aby pohleděli zase na naši práci, aby s radostí a pílí jí napomáhali. Nemůžeme tu čekati, až rodiče přijdou sami — víme dobře, že by mnohým chudoba, jiným skromnost a ještě jiné příčiny v tom vadily — učiňme tedy my sami počátek, a jistě kroku toho litovati nebudeme nikdy. Neboť vzájemnost vychovatelská mezi domem a školou jen takovým způsobem se s prospěchem může přivoditi a uskutečniti, nikoliv však vyvýšováním sebe nad tuto ubohou chudinu, arrogantností a nepřístupností, která s pojmem „národního učitele“ — skutečného a opravdového — nemá nikterak co činiti. Povolání učitelské i zákony státními je k tomu ustanoveno, aby ustavičný přátelský styk s rodiči udržovalo a tak vychování rodinnému napomáhalo. Kdo v sobě necítí takovéto lásky k lidu svému, kdo není proniknut posláním svým v národě — takový ať si najde jakékoliv jiné povolání, jenom ať učitelování nechá na pokoji, aby tak více neboursal, než budoval. Maně nám tu přichází na mysl slova Kellnerova: „Jen ten učitel je vždy učitelem nejlepším, který uznává důležitost shody vychování rodinného s vychováním školním a pracuje k tomu, aby vychovávání se strany rodičů škole užitek přinášelo“

(Příště dále)

Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním.

Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel.

(Pokračování.)

Navedení pro vyučování v učení o přirozených věcech (přírodopysku).

Užitek z toho.

I také učení o přirozených věcech jest pro žáky národních škol důležitý a užitečný předmět. Cvičí um a velmi přispěje

zvláště k zdokonalení jich přirozeného stavu.

Jak se má tento předmět v národních školách provozovati.

Učitel použije k tomuto vyučování, kteréž se pro žáky čtvrté třídy druhého

roku má udělovati, cvičné knihy, kteráž k potřebě v normálních a hlavních školách v c. k. obcích se předpisuje — však potud v češtině netisknutá — a snaž se své žáky v málo hodinách, kteréž k naučení tohoto předmětu určeny jsou, nejméně s nejobyčejnějšími a k vědění nejpotřebnějšími věcmi seznámiti; neboť nezáleží nikoliv při žácích národních škol na dokonalosti, nýbrž toliko na tom, aby s tím, co jich pochopitelnosti a jich potřebám přiměřeno jest, se seznámili.

Učitel vezme nejprve něco ve všeobecnosti o vlastnostech hmot, přejde pak od těchto všeobecných vlastností k zvláštním; na př. o vzduchu: že jest pružný, prohledavý, tekutý, jistou tíži má, není všude stejně hustý, a že se, a jak se mnohé úkazy z toho dají vysvětliti; na př., že na vysokých horách vzduch mnohem řidší jest, než v hlubokých údolích, že se stříkačka vodou naplňuje, jestli nazpět tahlá palička (píst) prostrannost zevnitřní vzduchu prázdnotou učiní; že dutý klíč, z kteréhož vzduch vyssán, na pysku viseti zůstane; že pozdvižení vzduchu stejné váhy často strašné hmoty působí, že a jak tlakoměr a teploměr dá se vysvětlovati atd.

Snaž se při tom jak skrze vysvětlování a příhodné prostředky smýšlení život a vážnost dáti, tak také v knize se nacházejícími rytinami, kteréž pro školní vyučování dle jistého většího měřidla rýsovány, na desce přilepeny na tabuli zavěšeny býti mají nebo k tomu potřebnými nástroji, nebo vykreslením, kteréž křídou na tabuli se udělati mohou, nebo také nastroženými okusy (pokusy), ku kterýmž potřebné přípravy již napřed se musejí způsobiti, aby tuze času nebraly, tím méně docela dařiti se nemohly. Může se sice pojem o pružnosti vzduchu také skrze pouhá slova vštípit, ale to činí docela jiný účinek, když se žákům vývěva představí, úkazy na ní se vidí, čišení vzduchu se slyší, tisk jeho rukou cítiti se dá.

Konečně snaž se také při tomto vyučování skrze vzbuzující otázky samočinnost svých žáků občerstvovati, a jich soudnost a rozvahu v účinnost bráti, když je tím vede, že sami svá pozorování sdělují, je srovnávají, a z toho příčiny této nebo oné příhody přirozené, zřízení nebo vlastnost provodí a při zkouškách, které se činí, sama pozorování se zřídí; také v mnohých případech před tím určitě udají, co při zkoušce vyplývati

bude. Tím dosáhnou pojmy teprv slušný stupeň jasnoty, určení a zřetelnosti.

*

Tímto asi dosti jasně a zřetelně jest naznačeno, které množství a kterým způsobem vyučováno bylo v reáliích, dějepis ovšem vyjímaje, ve škole staré. Učiním jen malé srovnání s jednotlivými předměty školy nové s osnovou i se způsobem, kterak teď se pokračuje u vyučování realií.

Vezměme tedy na př. zeměpis. Známost domova a vlasti, známost toho co nejdůležitějšího o Europě a druhých dílů světa, rozumění blízko ležících zjevů, jež z podoby, postavy a pohybu země vznikají — toť dnešní účel obecné školy. Pročtěmež dobře osnovu, kterou jsem podal, a shledáme, že všechno, co v nynější osnově vytčeno jest, až na malé výminky — což jinak býti nemůže — se již tehdy probíralo. A způsob vyučovací? Začínalo se domovem; žáci seznámeni byli se stranami světovými; okolí, vlast, říše. — V dalším se pokračovalo: Evropa, vždy stále ještě říše, jež dotýkaly se říše rakouské podrobněji byly probírány; hlavní říše v cizích dilech světa. Učitel kreslil náčrtek před žáky; tak i nyní se má dít. Potom teprve na mapě vše se pozorovalo.

V přírodopise dosáhlo se toho, co dnešní osnovou pro školy obecné jest přikázáno. Známost nejdůležitějších předmětů ze tří říší přírody se zretelem k jich praktickému užívání a jich důležitosti v hospodářství přírodním. Toť účel dnešní osnovy učiva přírodopisného. Totéž probíralo se i dříve a zvláště k praktickému upotřebení bylo až skoro úzkostlivě hleděno. Způsob vyučování byl tentýž jako teď. Náзор nebo vyobrazení; o tom nechť žáci sami se rozhovoří; nové teprve poví učitel a zkoumá, zdaž bylo pochopeno. Spojovali také vše přírodopisné učení se slohem: „Aby také žáci o nejznamenitějším a nejdůležitějším dosaženého vyučování písemná vypracování přinášeli.“ — Další účel naší osnovy: Naučení o lidském těle a jeho ošetřování. I toho plnou měrou dosaženo bylo ve škole staré. Viz jenom v předu za 4. při přírodopisu. — K přírodopisu připojovali také začátky technologie, aby „pracovitost a účinnost žáků se sesílila.“ Tomu začíná se také nyní učiti.

Co se přírodopysu, či jak staří říkali učení o přirozených věcech, týká, to nezůstávalo za naší osnovou daleko pozadu. Ovšem že málo se mluvilo, nebo

zhola nic o elektřině a o magnetu. Způsob vyučovací jako teď. Pokus, poučka a užití. Potom znázornění děje křídou na tabuli nebo na výkrese ve velkém měřítku.

Z tohoto všeho vidíme, že ve škole staré také bylo reáliím, dějepis vyjímaje, vyučováno.

I dějpisu však leckde se učilo. Vezměme jen a prohlédněme Josefa Liboslava Zieglera některé svazky „Přítel mlá

deže“ atd. a uvidíme, že dějepisné ukázky nejenom z naší historie, ale i z dějin národů jiných ve spisech oněch jsou. Učitelé doby staré pilně četli ony knihy. A jak mně sám jeden učitel pravil, učili dějpisu, ovšem, že pouze v hodině čtení. Neučili ovšem o bitvách, ani o všelijakých jiných nepotřebných věcech, ale za to historie domácí nalezla v nich hojně rozšiřovatele.

(Ostatek příště.)

HLÍDKA ŠKOLSKÁ.

Byl jsem na okresní školní konferenci učitelské v Táboře, která se konala 15 října, a tu jsem slyšel věci pro mne dosti zajímavé. — Obsah konference, pokud jsem byl přítomen a mohl jej sledovati, byl tento: 1. Vyzývání Ducha sv. 2. Přehled školství v minulém roce od inspektora. 3. Vychování v nynější škole a jeho překážky.

Byl jsem poprvé na okresní učitelské konferenci, a tu na mne shromážděné učitelstvo učinilo dojem veliký. — Již pohled na tolik mladých i mužných sil, pamatoval mne na slova, že učitelstvo jest mocným činitelem.

Po chorálu „Otče náš“ podával okresní inspektor zprávu o školství v minulém roce a zakončil slovy, že školství ve 3 okresech Tábořském, Soběslavském, Vožickém, minulého roku dobře se dařilo. — Z řeči páne inspektorovy zajímavá byla zvláště slova, jimiž povzbuzoval učitele, aby zejména na venkově dbali svých povinností; neboť na venkově — ten byl asi smysl slov — jak známo — dětem nedostává se v rodině výchování skoro žádného!

Teď jsem slyšel něco nového, — tak jsem si pomyslíl. Já byl toho mínění, že dětem v rodinách na venkově dostává se lepšího výchování, nežli v městě a nyní slyším opak! Přijde ovšem na to, co pan inspektor myslí slovem výchování. Myslí li tím vnější slušnost, slušné se chování, uklánění a p., pak mu přisvědčíme, aspoň částečně. Ale jestliže výchováním rozumíme navádění a navedení dětí ku zbožnému, mravnému životu křesťanskému, pak jest pan inspektor na omylu. Či to není vychovávání, když matka učí dítě doma dělati kříž, modliti se, do kostela choditi a pod.? Když mu opakuje častěji za den: Udělej přece kříž! Pomodli se pěkně! Nyní jdi do školy, ale jdi pomalu, nedováděj a

chovej se pěkně ve škole! Jestliže pak toto a podobné navádění dětí k dobrému vychováváním nazveme, pak není možno říci, že by dětem na venkově žádného nebo skoro žádného výchování se v rodinách nedostávalo. Aspoň není toto výchování horší než v rodinách městských. Zdá se, že pan inspektor se přerekl. Podobně asi přerekl se onen pán, kterýž mezi řečí pravil, že škola úplně, zcela nastupuje na místo rodičů, kde jde o výchování. Slyšali jsme, že škola jest ústavem výpomocným, že co do vychovávání nastupuje jenom částečně na místo rodičů, kteří jsou prvými, hlavními a vlastními vychovateli dětí, tudíž také že má působiti v duchu nábožnosti, ku které dítě v rodině jest vedeno. Že tomu tak není, že škola nynější sice vyučuje ale nevychovává, není mínění mé, nýbrž onoho pana učitele, který na konferenci hned po panu inspektorovi k řeči se přihlásil.

Po přehledu školství, jež uvedl pan inspektor, měl mladý jeden pan učitel přednášku velice zajímavou: „Vychování a jeho překážky“. Začal hesly slavných pohanů, dovolával se Komenského i zkušenosti na dotvrzení svých slov. A jaký byl obsah jeho řeči? „Učitel jest (t. j. má býti) nejen učitelem nýbrž především vychovatelem. Na výchování záleží mnohem více, nežli na učení. Dobré mravy, jichž lze dosáhnouti opatrným výchováním, učiní člověka šťastným, samo vědění nikoli. A přes to v nynější škole přecpává se rozum, hlava, paměť, ale na srdce, na vlastní úkol školy, na výchování se nedbá. Nynější škola učí, ale nevychovává. Náboženství, jak nyní jest ve škole, nestačí. — Třeba mravouky důkladné, té má učiti i učitel — nejen vykládáním článků mravoučných, nýbrž vlastním příkladem.

Příkladů jest nezbytně třeba, by se ve vychování výsledku dosáhlo dobrého — a z těch působí nejvíce příklad nejbližší, to jest příklad učitelův. Ten byl asi obsah jeho přednášky, v níž se dotekl hlavně věcí tří a to: 1. náboženství křesťanské (jak nyní ve škole jest) nedostačuje, protože má bez toho jenom dogmatiku. 2. Nynější škola hledí si jenom pěstování rozumu, které dříve úplně bylo zanedbáváno. 3. Řečník přeje si zavedení zvláštního předmětu morálky, snad po způsobu francouzském. *)

Přes to přese vše, jest třeba uznati, že tento pan učitel pověděl věci nové a zajímavé. Ne že by byly nové mezi znalci nynější školy, nýbrž že je pověděl učitel učitelům i přítomným kněžím a to veřejně. Jsa snad ještě mladý, upřímný a dobré vůle, nezakrývá chyb, nýbrž hledá pomoc. Divil jsem se, kde nabral mladý ten pán tolik statečnosti, aby věci tak trpké do očí pověděl svým starým i mladým kolegům: A podivná věc! Přece mu tleskali dosti hlučně!

Po něm mluvil „několik slov od srdce k srdci“ starší učitel, patrně v podobných věcech dobře obeznalý. Hleděl smazati a zamazati bolavé stránky nynější školy, jež první řečník odhalil. Uvažoval příčiny nezdaru ve vychování (takto nepřímou přiznal se i on k hlavní myšlence předešlého řečníka) na rodinu, společnost a všecky možné věci — škola — nemá viny nejmenší. „Poučování mravné,“ tak končil, „ponechme katechetovi.“ **)

I tento řečník odměněn hlučným potleskem.

Bylo patrné, že řečníci si odporovali, byl čas, aby někdo jejich nesrovnalosti uvedl na pravou míru. Viděl jsem tu pp. katechety Toberného z paedagogia Soběslavského, Bozděcha ze Soběslavi, ale oba byli pryč, když byla přednáška nejzajímavější. Byli tu dále Táborští katechetové

*) Toť nyní v módě. Někteří to myslí dobře, proto že se dali chytiti na pěkné fráse o samostatné, beznáboženské ethice, nepozorující, že celé „hnutí ethické“ jest jen nový a to velmi nebezpečný způsob fedrování nevěry. R.

**) Toť už trochu zastaralý recept p. Sokolův, kterýž, dobře-li se pamatujem, doporučoval v přednášce, již měl asi před 4 roky v Libni.

pp. Isrle a Musil. Z kaplanů viděl jsem Táboorského p. Křenka a Jistebnického p. Štěrbu. Když tedy řečník ukončil, povstal p. katecheta Isrle. Pravil, že si řečníci odporovali: Jeden dí, že náboženství nestačí, druhý chce mu ponechati všecko; pravda jest uprostřed. Náboženství křesťanské stačí ku vychování, ale nesmí se zapomínati, že dítě kromě těla má ještě duši, že není stvořeno ani tak pro tento svět, jako pro život věčný. Podle toho třeba zaříditi vychování. Náboženství křesťanské stačí k vychování úplně, ale nesmí snad učitel bourati, co vystavěl katecheta, naopak musí s ním působiti svorně v jednom duchu. Musí působiti dále nejen slovem, nýbrž — dle I. řečníka — příkladem. Učitel se nesmí za svou víru stydět, nýbrž ji veřejně vyznávat; tím neztratí ničeho na své vážnosti, naopak — získá. Učitel má nejen děti k náboženským cvičením voditi, nýbrž se jich sám účastniti. Bude-li takto učitel působiti svorně s knězem, bude se škole dobře dařiti a tomu zdaru řečník ze srdce přeje.

Avšak řečník tento pochodil špatně. Odešel bez tleskání, ba, ozýval se i hlučný odpor. Pan inspektor musil chlácholiti, aby se páni nerozčilovali. Smutný to úkaz! Si duo faciunt idem, non est idem. První řečník mluvil věci trpčí a tleskalo se mu, — kněz mluvil mírněji, všeobecně, — a vzbudil odpor. Učitel od kněze ničeho nesnese a docela se nedá od něho „poučovati“!

Jiné důležité věci, jichž svědkem jsem byl, jsou: 1. Učitelé na konferenci žádají zavedení trestů tělesných do školy (tedy přece není všecko v pořádku). 2. Žádají, aby chození do školy trvalo o 1 rok méně, tedy do 13 let, ale úleva aby se nedávala. 3. Úleva škodí jednotlivcům a celé škole. 4. Přiznávají, že osmileté chození do školy jest jenom na papíře, ve skutečnosti že chodí dítě asi 6 let.

Jak možno seznati z těchto řádků, jsou mezi učiteli samými veliké odpory: 1. Pan inspektor dí, že vychování dítěti se nedostává v rodině zvláště venkovské, s vychováním že jest odkázáno na školu. Hned pak druhý řečník dí, že nynější škola vlastně nevychovává, nýbrž jenom učí. 2. Tento řečník nepřímou takto nezdar vychování za vinu klade škole, a následující (starší) řečník svádí vinu na všecko možné, jen aby škola zůstala čista. 3. Jednomu řečníku nedostačuje náboženství křesťanské, chce míti za zvláštní předmět ještě mravouku (jakou? bezpochyby asi tu ne-

závislou), druhý pak řečník ponechává všecko „mravné poučování“ katechetovi. (!) Důsledky pro kněze: Chodte na konference,

všímejte si řečníků z kruhův učitelských — a opravíte hravě, co povědí nesprávného. — t.

DROBNOSTI.

„Spolku přátel katolických českých škol bratrských“ zaslali dále: dp. Bureš František, farář ve výslužbě v Třeboni 1 zl.; dp. Starý Engelb., farář v Rovni 5 zl.; nejmenovaný kněz z Prahy 5 zl.; dp. Jan Vepřek, kooperátor v Korkorách u Přerova za sebe a dvě chudé osoby 10 zl.; vsdp. Jan Klein, apoštolský protonotář, arcikněz a děkan v Činěvsi 50 zl.; vdp. Jan Ev. Eybl, kn. arc. vikář v Křečhoři 1 zl. 20 kr.; p. Karel Ulrich, pokladník 1 zl. 20 kr.; p. Josef Šauer z Augenburku, c. kr. professor 2 zl.; dp. Josef Matula, vrchní kaplan v Olomouci 1 zl. 20 kr.; duchovní z Prahy 100 zl. a věnuje i další výtěžek svých prací literárních; Msgr. Al. Frýdek, kanovník v Hradci Králové 1 zl. 20 kr.; vldp. Fr. Kondelík, děkan ve Mšeně u Mělníka 1 zl. 20 kr.; dp. Jan Oliva, kaplan v Cerekvici 1 zl. 20 kr.; vsdp. Převrtil František, kn. arc. vikář v Tachlovicích 1 zl. 20 kr.

Zemský rozpočet na r. 1895. Zemská potřeba vyžaduje tentokrát 15,720.000 zlatých, kdežto úhrada zemská se jen na 1,292.000 zl. páčí; zůstane teda neuhrášeno skoro půl 15. milionu i navrhuje se k tomu cíli, aby se opět vybírala přírážka zemská po 39 procentech jako letos, což vynese 11,536.000 zl., leč zůstane pak ještě skoro 3 miliony potřeb (2,892.000) neuhrášeno a proto navrhne zemský výbor sněmu, aby se země 3 miliony vypůjčila. Hlavní příčina, proč jest zemský rozpočet náhle tak vysoký, spočívá v upravení platů učitelských, které o 1,200.000 zlatých ročně víc vyžadovat budou. (Pr. D.)

Hledá prý se kněz, který by převzal úřad c. k. okresního inspektora. „Se strany dobře informované, — píše „Učit. Noviny“ v čís. 50. na str. 531. — „píše se nám, že na Mělnicku skoro již rok vyjednává se s pp. duchovními ve příčině převzetí úřadu c. k. okresního inspektora školního. Nyní je řada na mělnickém panu děkanovi.“ — Ty, kteří znají smýšlení kněžstva ve příčině dozorství, nepřekvapí tato zpráva jistě ani dost málo, neboť vědí dobře, že duchovenstvo po tomto dozoru

netouží, ba že si ho nepřejí a že by se zdráhalo přijímati jej, kdyby mu nejen ojediněle, nýbrž úhrnně nabízen byl. Ti pak, kdož kněžstvo stále a stále podezřívají, že touží po vládě nad učitelstvem, aneb kteří mluví ušlechtilým způsobem páně Strahlovým, že prý se ti jistí „již nemohou dočkati, až školním dozorem kněžským budou moci žer nov pověsiti učitelstvu na hrdlo“ (Posel z Budče čís. 46. str. 721.), nechť se za své tvrzení, jež stojí s pravdou v odporu, aspoň trochu zastydí, nebo kdyby kněží po dozoru tom toužili, nemusil by jistě k dotyčnému úřadu hledán býti skoro celý rok — jeden jediný! — r.

„Klerikální škola“. Pod tímto záhlavím píše v čís. 49. „Uč. Nov.“ následovně: „Na sjezdě katolíků, který konal se ve Vídni, mluvil jezovita rektor P. Freund o škole klerikální* v tento rozum: První právo k dětem má Bůh a teprve v druhé řadě rodiče. Rakouský zákon školní porušil práva katolické církve a poškozují nejen církev, ale i vychování mládeže. Proto jest změna zákona nevyhnutelná. Žádáme, by katoličtí rodiče mohli posýlati děti své do škol, ve kterých jsou výhradně jen děti katolické, žádáme, by v katolických školách vyučovali jen katoličtí učitelé. Žádáme dále, by katoličtí učitelé vzdělání byli jen na katolických ústavcích učitelských, aby při ustanovování katolických učitelů spolupůsobily katolické úřady církevní, jakož aby episkopát měl účastenství při schvalování učebních knih. Máme v říšské radě muže, kteří náležejí nám, oni bojují proti liberalismu na celé čáře, vypuzují jej ze všech posicí, připravili jej na mizinu, porazili jej na hlavu

*) „Uč. Nov.“ by snad přece nemusily psáti v manýře krvavých románů „jezovita“, zvláště když P. Freund žádným jesuitou není. Dále pak nemluvil rektor P. Freund z Prahy ve Vídni o škole klerikální, nýbrž o škole konfessionální, v čemž snad je přece nějaký rozdíl.

tím, že mu odňali říšské město sídelní. I neustanou, až za spolupůsobení všech ostatních poslanců křesťanských podaří se jim uchvátiti nejvlastnější výplod liberalismu — moderní školu, tuto „verbírnu“ sociální demokracie. Co bylo, může býti zase. Dni liberalismu jsou sečteny, on padne, a nikdo nebude pro něho truchliti. Musíme býti sjednoceni, neboť zachráníme nejen přítomnost ale i budoucnost celého Rakouska. — K řeči této dokládá časopis „Volksschule“: Klerikálové znají dobře rozmrzelost a zmalátnělost myslí v učitelstvu, neboť veškerá volnost učitelstva jest různými příkazy, které často libovolně vycházejí jen od jednotlivých osob, stále ohrožována, následkem čehož nachází se školství pod nátlakem školního byrokratismu ve stavu strnulém. Takovéto neblahé poměry nebyly ze školy konkordátní známy, a takovýto žalostný stav neznali učitelé školy klerikální. — Za hlubokého žalu, dí dotčený list, napsali jsme tuto větu, avšak pravdě musí dán býti průchod. Jestliže stará škola i při duševním otroctví a nezměrné hmotné bídě učitelstva dosáhla nějakých výsledků, děkuje to toliko svobodě, kterou tehdejší učitelé požívali v prostoru čtyřstěnné učebné světnice. Proč nemá nynější učitelstvo aspoň tolik svobody, jaké bylo za trvání školy klerikální? **Jest to kardinalní chybou strany liberální, která sice svobodu školy hlásá po stránce vnější, ale učitele uvnitř školy pomáhá spínati pouty, které tísní jej tím více, ješto ví, že žalostný stav jeho zavinila jediné slabost liberální strany, která má svobodu školy a učitelstva toliko — na jazyku.** Jsme žádostivi, jestliže liberální strana, dokládá „Volksch.“, z letoš-

ního sjezdu katolického a z jeho bojovného vystupování do budoucnosti — něčemu se přiučí. **Přáli bychom si toho, ale my jsme již veškeré naděje pozbyli.** — Nebude snad škoditi, když si upřímně toto vyznání zapamatujeme. Liberály to charakterisuje dobře; majíť vždy a všude svobodu jen na jazyku, vskutku však jsou největšími odpůrci svobody každé, kromě svobody své.

r.

Charakteristické vzory ze starší školy. Mimo povinnosti své školní plnili mnozí učitelé starší školy povinnosti své i ku svému národu, probouzejíce občany z dlouhé dřimoty národní neuvědomělosti. Prvním učitelem-buditelem národním byl nosálovský Stejskal, jenž chtěl založiti ve Výškově učitelský spolek již roku 1848. Antonín Wölfel, podučitel v Lulči budil lásku ku čtení u malých, založiv školní knihovnu, i u dospělých. Roku 1865 podařilo se starostovi získati pro školu lulečskou Antonína Wiedermanna, jímž ve škole i v obci nastal nový ruch. Němčina ze školy zmizela. Za pochoutku žákům předkládány obrázky z národních dějin, — po vyučování pěstovala se pak důstojná hudba církevní, jež jímž výborným znatelem byl, čemuž do svědčuje provedení složitých a ne právě snadných skladeb hudebních (v Ivanovicích na př. provedeno Haydenovo oratorium „Sedm slov Kristových“). Wiedermann byl první, jenž pochopiv význam hesla „Společnými silami“ jal se pracovati o založení učitelských spolkův, zvláště spolku výškovského, jemuž od roku 1869 stálým předsedou jest. Za jeho dokonalost a ryzí charakter byl zvolen na Moravě se ředitelem Mazánkem — zástupcem učitelstva v okresní školní radě.

LITERATURA.

Z dějin nepatrné české vesnice. Díl I. Podává V. Honejsek. Nákladem družstva „Vlast“. V Praze 1894. Stran 111. Cena 60 kr.

Bývalý farář Kojetický, nyní u svatého Haštala v Praze, dp. V. Honejsek spisem svým zavděčil se nejen svým bývalým farníkům Kojetickým, ale i místopisné literatuře české. Po krátkém úvodě, v němž spisovatel vysvětluje, proč mají

Kojetice více zpráv o poměrech poddan-
ských před válkou třicetiletou než po ní,
líčí okolí vesnice Kojetic, vzdálených Prahy
asi půl třetí míle. Potom v „Předběž-
ném přehledě historickém“ vy-
sloviv důvodnou domněnku, že Kojetice
založil Kojata, jinak neznámý, podává
autor nejstarší pramenné zprávy o Ko-
jeticích. Za 13. stol. měla kapitola Pražská
v Kojeticích obroční statek, a Vít, děkan

kapitoly této, vystavěl tu chrám ke cti sv. Víta. Za válek husitských zmocnili se Pražané i Kojetice. R. 1497 však patřily již Kojetice ke kostelu sv. Mikuláše na Starém Městě Pražském. Kterak se to stalo, nelze dokázati. Nepochybně, že nějaký měšťan Staroměstský Kojetice koupil a kostelu sv. Mikuláše daroval, nebo to učinila sama obec Starého Města. Později za první polovice 17. stol. připadly Kojetice kostelu farnímu Panny Marie před Týnem. Roku 1873 byly Kojetice zapsány do desk zemských na prospěch kostela Týnského. Po historickém přehledě popisuje autor „Kojetické grunty a jejich výstavnost“, velikost a cenu různých gruntův a dokládá, že výstavnost jejich byla vždy ledabylá. Velmi cenný příspěvek podává autor v oddíle „Poddanství neboli človenství“. Oddíl tento jest dobrý kus dějin selského poddanství. Poučným jest oddíl *Péče o sirotky*. K dějinám selského stavu a práce rolnické pěknými příspěvky jsou oddíly *Poměry hospodářské*, *Přisívání*, *Roboty*. Ke kulturním dějinám přihlížejí články *Dluhy*, *Krčmy*, *Různice a rvačky*, *Život v rodinách*, *Krádeže*. Potom pojednává autor o daních a o vydání na vojsko, o čeledi, řemeslech, o správě obecní, o exitech nebo vyjíždkách Pražanů do Kojetic. Konče první díl pilného díla svého, přidává autor závěrečnou úvahu, v níž ne-

souhlasí s tvrzením, že poměry u nás před bitvou bělohorskou byly příliš růžové, naopak souhlasí s Tomkem, jenž v té příčině jako vždy, má mínění střízlivé. Kojetickým sedlákům tak se nevedlo, jak bývá psáno o sedlácích v 16. století, neoplývali bohatstvím, mnoho se nepříčiňovali, raději vysedali v krémě, rvali se se sousedy a mrhali statečky své i sirotkův, ano i životy své. Spisovatel uvádí příklady. V lidu bylo mnoho neduhů, které otravovaly životní síly národní. Bylo potřebí obrození, výkopení.

Pan farář vybírá své zprávy z register, z manualů, z knih zádušních, z listin chovaných v městském archivě Pražském („Záležitosti Kojetické“) z pamětní knihy děkanství Kosteckého nad Labem (od r. 1629 do r. 1719), z knihy zvané „Liber fundorum“ a jiných. Pod čarou přičiňuje příslušné poznámky a prameny listinné i psané. Těšíme se, že pan farář vydá ještě druhý díl poutavého svého díla. Prvým dílem ukázal, že i nepatrná česká vesnice má děje své význačné. Mistopisná literatura česká spis Honejskův nezařadí na místo poslední; neboť autor z register, manualův a z počtů kostelních vybral hojně dobrých a spolehlivých zpráv o poměrech selských; o zřízení vesnickém, o poměrech poddanských, o mravích a o náboženství ze století 16. a za dob i pozdějších.

Fr. J. Rypáček.

Spisy redakci zaslané.

Rádce duchovní. Časopis kněžstva československého. Red. Dr. Josef Burian, sídelní kanovník vyšehradský. Pořadatel části právní a liturgické Václav Kocián, kaplan u sv. Štěpána. Roč. II. seš. 2. vykazuje tento obsah: Řeči adventní (III. a IV.) od Dr. Rudolfa Horského, řeči Hod Boží vánoční, na svátek sv. Štěpána na neděli po narození Páně, na poslední den v roce, na Nový rok (Petr Špička, P. Antonín Rejzek, T. J., † Jos. Herčík, Jan Pauly, Isidor Zahradník a K. Otman); katechese o hříších proti prvnímu přikázání Božímu (Dr. Jan Sýkora), katechese biblické (Fr. Vohnout), sliby a chyby školy bezkonfessní (Frant. Pohunek). Promluvy k mládeži od Fr. Chramosty. Část vědecká pak vykazuje práce: Chaldejské

báje (Dr. Jar. Sedláček). Z nové právní terminologie (Dr. Ant. Brychta). Z oboru právního. Účastenství spolků při službách Božích (V. Kameš). Romanarum Congr. decreta novissima. Úmrtí prof. K. Konráda.

Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek. Roč. IV. čís. 7. s následujícím obsahem: Spolek pro sociální politiku. Několik slov o švindlu. Napsal V. Žižka. Z celého světa. Různé zprávy. Zprávy spolkové. — Jako příloha: „Hornické listy“ čís. 3. s velmi zdařilým obsahem.

Rozhledy po lidumilství. Redaktorka Marie Zelená, č. p. 1561—II. Předplatné přijímá Anna Zvědínková, Tomášská ulice č. p. 20.—III. a to na celý rok 1 zl. 50 kr. — Roč. II. čís. 11.

Časopis učitelek. Čtrnáctidenník. Red. Cyrilla Pyšvejcová. Roč. I. čís. 23.

Rajská zahrádka. Časopis pro mládež. Vydává Václav Špaček. Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. (V. Kotrba.) Roč. IV. čís. 3. se zdařilým obsahem a hojnými obrázky.

Hrvatski učitelj. Časopis za srednje i pučke škole. Red. Dr. Ivan Gjuranec v Záhřebě. Roč. XVIII. čís. 21.—23.

Dom in svet. Ilustrovan list za leposlovje in znanstvo. Red. Dr. Fr. Lampe v Lublani. Roč. VII. seš. 23.

Náš Domov. Časopis obrázkový a zábavný pro lid. Red. a vyd. Josef Vévoda v Olomouci. Roč. III. čís. 23. se zdařilým obsahem a pěknými ilustracemi. Na prvním místě kratičký životopis a podobizna † Václava Štulce.

Obrana. Red. Frant. Žák. Roč. X. čís. 23. s přílohou: Kalendář pro živé a mrtvé duše od Petra Kopřivy, roč. X. seš. 11.

Dom a škola. Vychovatel'ský časopis pre rodičov a učiteľ'ov. Red. Karol Salva. Roč. X. čís. 11. a 12.

Obzor. Red. Vl. Šťastný v Brně. Roč. XVII. čís. 23., s tímto obsahem: Hnutí křesťansko-socialní od Rudolfa Vrby. Z jihoslovanských vlastí od Fr. Svečana. Fotografie z tábora „černých“ od V. Kosmáka. Co nového v Divince od M. Medňanského. Básně. Nekrolog J. Klímy a četné posudky.

Štědrovečerní dar. Písně a básně pro mládež, se šesti nápěvy a s 21 původními obrázky. Sepsal B e n e š M e t h o d K u l d a, sídelní kanovník Vyšehradský. V Praze 1895. Nákladem knihkupectví B. Stýbla. Nestor mezi kněžskými spisovateli na posvátném Vyšehradě neustává v práci literární, čehož důkazem jest i přítomná pěkná knížka, z jejíž řádků vane neobyčejná svěžest ducha. Ti, pro něž jest psána, budou z ní mít jistě velikou radost.

Sbírka historických příkladů z dějin slovanských zvláště pak českých. Kazatelům, katechetům, učitelům, vychovatelům, vzdělaným Čechům vůbec sebral a upravil Jan Nep. Černohouz, osobní děkan v Hostivaři. Seš. II. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Franc. V Praze. Vyjde v 20 sešitech tříarchových à 36 kr. Sbírku tu doporučuje nejdůstojnější biskupská konsistoř v Budějovicích v Ordinariátním listu budějovické diecése v č. 38. vřelými slovy.

Životopis Jana Nep. Soukopa. Nastínil Jan Halouzka. V Třebíči. Nákladem knihtiskárny J. F. Kubešovy. 1894. Str. 37. Cena 4 h. Tento pěkně psaný životopis, jež zdobí podobizna zvěčnělého Soukopa, doporučuji co nejlépe.

Konkursy.

V R y c h n o v s k é m školním okrese obsadí se: **1.** Místo učitelské při obecné škole v Týništi se služným dle páté třídy. — **2.** Místo podučitelské při obecné škole chlapecké v Rychnově nad Kněžnou. — **3.** Místo podučitelské při obecné škole ve Skrovnici. Žádosti od 29. listopadu do 6 neděl.

Ve školním okrese C h r u d i m s k é m obsadí se místo definitivního k a t e c h e t y při měšťanské chlapecké škole v Heřmanově Městci s nárokem na služné roč. 800 zl. (od 1. ledna 1895, dle IV. třídy škol m.) a na zvýšení služného, jakož i s povinností vyučovati katolickému náboženství na měšťanské škole chlapecké a na obecných školách v Heřmanově Městci až do nejvyššího zákonitého počtu týdenních hodin vyučovacích exhorty v to počítaje. Žádosti od 1. prosince do 6 neděl.

Ve školním okrese K r á l o v é d v o r s k é m obsadí se: **1.** Místo učitele při pětileté obecné škole chlapecké ve Dvoře Králové se služným dle I. (od 1. ledna 1895 dle III.) třídy platů učitelských. — **2.** Místo podučitelky při obecné škole ve Smiřicích se služ. dle II. (od 1. ledna 1895 dle IV) třídy platů učitelských. — **3.** Místo podučitelky při pětileté obecné dívčí škole ve Dvoře Králové se služným 400 zl. (od 1. ledna 1895, 450 zl.) — **4.** Místa podučitelská se služným ročních 400 zl. při obecných školách v Hoříněvsi a v Bílé Třešně. — **5.** Místa podučitelská se služným ročních 350 zl. (od 1. ledna 1895 roč. 400 zl.) při obecných školách v Dolanech, Semonicích, Chotěborkách a Vlkově. Žádosti od 7. prosince do 6 neděl.

OBSAH: Methoda u vyučování náboženství. (Nová řada.) Podává duch. prof. Fr. Horáček. (Pokrač.) — Škola jako ústav vychovavací. (Pokrač.) — Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním. Sebral a uvažuje V. Procházka, učitel. (Pokrač.) — Hlídka školská. — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané. — Konkursy.

„Vychovatel“ vychází 5., 15. a 25. každého měsíce a předplácí se v administraci celoročně 3 zl., půlletně 1 zl. 50 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 3 zl. 50 kr., do ostatních zemí 4 zl. Fp. knihkupcům slevujeme 25 pct. a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnům, klerikům a studujícím slevuje se 10 pct. a sběratel dostane na 10 exemplářů jedenáctý zdarma.

VYCHOVATEL.

Majitel, vydavatel a nakladatel:
družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor: Fr. Pohunek.

Administrace „Vychovatele“ jest v Praze, klášter Dominikánský, Jílská ulice. Tam budíž zasíláno předplatné; tamtéž budíž adresovány i reklamy, jež se nepeč. a nefrankují.

Literární příspěvky, redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budíž však zasílány redakci „Vychovatele“ v Praze, čís. p. 568—II. (farní dům u sv. Štěpána.)

Methoda u vyučování náboženství.

(Nová řada.)

Podává duch. prof. Frant. Horáček.

(Dokončení.)

Než třeba ještě zmíniti se o závažné námitce přívrženců metody *analytické*, která zní: „*Synthetické*, kteří chtějí, aby výchova náboženská založena byla na *katechesi biblické*, *neprávem* se dovolávají sv. *Augustina* k obhájení svého stanoviska! Neboť zmíněný otec církevní užíval biblické dějepavy pouze u *židů a pohanů*, aby je přesvědčil o božské autoritě Církve a přiměl k přijetí sv. křtu, na němž by přijali svatou víru jako *virtutem infusam*! Pro žáky *pokřtěné* byla docela jiná katechese; neboť, jelikož na sv. křtu víru již byli obdrželi, nebylo u nich zapotřebí žádné *katechese přípravné* (Missionskatechese) a žádného poučování, jehož obsah tvoří t. zv. „*praeambula fidei*“, nébrž předmětem *katechese pokřtěných* byly: Symbolum, modlitba Páně a sv. svátosti.

Tak mezi jinými Linden, Ascherfeld, Widenhofer, Wittenbrinck, Schöberl a Mey.¹⁾ Schöberl i zde ve své jednostrannosti činí synthetikům následující poklonu: „U mnohých katechetů novější doby panují v příčině sv. Augustina spisu: „De catechiz. rud.“ mnohá nedorozumění, která zavadávají příčinu k tomuto křivému úsudku: „Sv. Augustin používal u vyučování *nevěřících* „*narrationis*“ — proto musí také *celý katechismus* (sic!) *pro věřící* dle *historické metody* sestaven býti.“ (Schöberl l. c. pag. 86.) Jak nespravedlivá jest výtku tato, pozná laskavý čtenář z následujícího rozboru, ježž přizpůsobíme k vůli přehlednosti těmto otázkám

a) Nemají-li žáci pokřtění zapotřebí poučení *quoad motiva credibilitatis* jedině z toho důvodu, poněvadž přijali *ctnost víry* na křtu svatém?

b) Jaké byly ony *katechese mystagogické* prvních století, na nichž brali pouze *pokřtění* podílu a jaké místo zaujímala v katechesích oněch *methoda historická*?

c) Jaký rozdíl panuje mezi *katechumeny* křesťanského starověku a žáků doby nynější?

¹⁾ „Der Katechet hat den Glauben und das Glaubensleben zu pflegen. Der Glaube aber ist, wie der Apostel schreibt, ein festes Fürwahrhalten dessen, „was man nicht sieht“ (Hebr. 11., 1.) Wenn entgegen gehalten wird, dass so junge Schüler für die Erfassung des Übersinnlichen nicht fähig seien, so vergisst man, dass sie jenes Sakrament empfangen haben, das in der alten Kirche so gern mit dem Namen „Erleuchtung“ benannt worden ist.“ G. Mey „Vollständige Katechesen etc.“ pag. 9.

Pokud se *první otázky* týká, dlužno uvážiti následující:

Na křtu sv. ovšem obdrží člověk *ctnost víry!* (fidem infusam) Jest pak ctnost vůbec dle výměru sv. Tomáše Akv.: „Virtus est bona qualitas mentis, qua recte vivitur, qua nullus male utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur“, tedy dobrá schopnost ducha k spravedlivému životu, kteréž nikdo nezneužívá a kterou Bůh v nás působí bez našeho přičinění! Pokud člověk k užívání rozumu nedospěje aneb pokud se ctností nespolutpůsobí, jest tato „fides infusa“ pouze „*implicita*“ a *informis* — nerozvinutá a beztvárná. Tak učí sv. Tomáš Akv.¹⁾ Však povinností každého křesťana jest, aby jednak s věrou vštípenou souhlasil *ze svobodného rozhodnutí vůle své*,²⁾ jinak, aby sobě zjednal dostatečné známosti o oněch spásonosných náukách, které třeba věřiti *explicite*. Upřímná snaha, přesvědčiti se o důvodech víry — „*motiva credibilitatis*“ — nejen že je potřebná³⁾, ale také záslužná, ana cenu víry zvyšuje!⁴⁾ Jinde pak praví týž andělský učitel: „Meritorium est considerare *scita*“ (scil. ea quae sunt scita per lumen fidei⁵⁾) Jaká mohou býti tato „scita“, jichž rozjímání malému žáčkovi za zásluhu by se počítati mohlo? Snad pojmy odtazité, vtěsnané do rámce výměrů, jichž názvosloví začátečníku působí obtíže, ať díme nepřemožitelné? Čili spíše mají ve smyslu sv. Tomáše Akv. „scientiae“ býti vypravování o tom, co všemohoucí a dobrotivý Bůh učinil od počátku světa, aby lidstvo padlé pro hřích prvních rodičů vysvobodil od hříchu a věčné smrti? Tak uveden bude malý křesťan v „*motiva credibilitatis*“ a zároveň pozná, že není jiného jména pod nebem, v němž by lidé mohli spasení dojíti, kromě jména *Krista Ježíše* (Skut. ap. 4, 12.), pak také roznícena bude v prsou jeho touha *po spasení a prostředcích* k němu vedoucích, pak pohnuta bude jeho vůle k lásce k Bohu a bližnímu, *fides implicita* stane se *explicita*, *fides informis* stane se *formata*! Lepšího výsledku sobě žádný katecheta přáteli nemůže!

Přejdeme k otázce sub b)! Mýlil by se velice, kdo by se domníval, že obsahem *katechese pokřtěných* (t. zv. *mystagogické*) byly suché *nauky abstraktní*, pouze pro *paměť* posluchačů určené, jak analytikové tvrdí a jak také pro naši mládež žádají.⁶⁾ účelem katechesí *mystagogických*, které byly určeny pouze pro věřící *pokřtěné*, bylo vysvětlení *svatých tajemství*. Při tom ale povždy dbáno mo-

¹⁾ Summa theol. II. II. quaest. 66. art. II. „Motus fidei non est perfectus nisi *charitate* formatus.“

²⁾ „Movetur enim intellectus ad assentiendum iis, quae sunt fidei ex imperio voluntatis. Nullus enim credit nisi volens.“ Summa theol. II. II. 9. 66. a 3.

³⁾ Summa I. 2., quaest. 89; art. 6. „Homini, cum usum rationis habere incoeperit, primum, quod tunc cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso: Et si quidem se ipsum ordinaverit ad debitum finem consequetur per gratiam remissionem peccati originalis: si vero non ordinet se ad debitum finem secundum quod in illa aetate est capax discretionis, peccabit mortaliter non faciens quod in se est.“

⁴⁾ Summa theol. II. II. quaest. 2. a 10. „Cum enim homo habet promptam voluntatem ad credendum, diligit veritatem creditam et super ea excogitat et amplectitur, si quas rationes ad hoc invenire potest. Et quantum ad hoc ratio humana non excludit meritum fidei, sed est signum majoris pretii.“

⁵⁾ Summa theol. II. II. „Consideratio scientiae potest esse meritoria, si referatur ad finem charitatis, i. e. ad honorem Dei etc.“ quaed 2. a 9.

⁶⁾ Ascherfeld dí: „Auf der ersten Stufe von 6—8 Jahren handelt es sich hauptsächlich um die Operation des Gedächtnisses.“ Grundsätze und Regeln der Katechetik, Pustet, Regensburg 1885.

mentu *názornosti*! To sám Schöberl uznává: „Pohanští mudrci učili svou mravovedu po definicích, divisích, úsudcích rozumových a t. p., ale sv. Cyrill Jerusal. varuje se veškerého umělého větosloví a všech názvů bohoslovně vědeckých, ač mu tyto jinak z christologických sporů onoho věku dojista byly známy.¹⁾ Ano, mnohem více! Jestliť náde vši pochybnost zjištěno, že také v katechesích *mystagogických na motiva credibilitatis* dějinného rázu opět a opět bylo poukazováno. Tak na př. sv. Cyrill Jerusal. novokřtěnce pozdravoval následovně: „Po svatém a spasitelném týdnu velikonočním vstoupíte každého dne po shromáždění (všeobecných službách Božích. Pozn. spis.) na svaté místo vzkříšení, abyste tam, dá-li Pán Bůh *jiné katechese* poslouchali. V těchže *opětně* budete poučení o příčinách všeho toho, co při tom (scil. sv. křtu) se konalo (poučení o ritu sv. křtu. Pozn. spis.) a důkazy pro to obdržíte ze *Starého i Nového Zákona* atd.“²⁾

Dále nesmíme zapomenouti, že byly-li s jedné strany *katechese mystagogické* určené pouze pro osoby *pokřtěné*, s druhé strany katechese *žadatelů sv. křtu* byly přístupny *všem křesťanům* bez rozdílu, ano že těmto za povinnost se kladlo, na nich podílu bráti, jak vysvítá z řeči sv. Augustina: „Quod dico competentibus, audiant fideles“³⁾ kromě toho, nebyly-liž lekce ze *Starého Zákona* vyňaté, které v čase svatopustním každého dne při mši sv. byly předčítány, jakýmsi *opakovacím kursem* dějin starozákonních, rovněž jako pašije ve sv. týdnu předčítané věřícím na paměť uváděly nejdůležitější události Zákona Nového? Samo dvanáctero lekcí, které jáhen na Bílou sobotu předčítal, bylo náhradou za „narratio“, kterou židé a pohané byli připravováni na sv. křest! Věru, nelze ani dosti vynadiviti se horlivosti a bedlivosti, s jakou Církev svatá se povždy o to starala, aby dítky její nabyly důkladné známosti o pohnutkách víry své také za oněch dob, kdy *rodičové sami byli horlivými katechety* svých dítek! Ale dnes! A tu přikročíme k odpovědi na otázku sub c) položenou: „Sluší-li dítky naše na stejný stupeň klásti s dítkami prvních věků křesťanských, jichž rodičové pro učení Kristovo tak horovali, že se nerozpakovali jmění, zdraví ano i život pro sv. víru položit v oběť? Pro *takové katechumeny* „narratio“ sv. Augustina ovšem určena nebyla, jelikož „motiva *credibilitatis*“ v dějinách Božích uložené znali z vypravování svých otců, matek a starších bratrů a sester! Trefně se o tom pronáší výše zmíněný Fleury: „Jest pravda, že ve všech těchto spisech sv. Augustin nezmiňuje se o dítkách pokřtěných... To pochodí odtud, že ti, kdož pokřtěni byli u věku dětském, byli *dítky křesťanů*, kteří sami dobře vyučeni byli (scil. v biblické dějepřavě) dříve než přijali sv. křest, (jako Rudes) a kteří potom bedlivou péčí o to měli, aby dítky své témuž naučili buď doma, s nimi se zabývajíce buď jich *do chrámu vedouce, kdež účastnili se katechesí konaných pro žadatele sv. křtu*. (Srov. shora: „Quod dico competentibus, audiant fideles“ S. Aug.) A tak dějiny náboženství a celá nauka křesťanská s nimi byly tak často opakovány, že zajisté je znaly na dobro.“⁴⁾

Potom ovšem katecheta zřízený snadnou měl práci, ani žáci přinesli dobrý základ výchovy náboženské, t. j. *známost dějin Starého i Nového Zákona* již z domu

¹⁾ Schöberl l. c. pag. 133.

²⁾ Cyrill. Hierosol. cat. 18.

³⁾ „Co pravím ke křtěncům, nechať poslouchají věřící.“ S. Aug. Sermo 392. Srov. Cyrill. Hierosol. cat. XIV. c. 24.

⁴⁾ „Il est vrai qu'en tous ces ouvrages, saint Augustin ne parle point des enfants baptisés.... Cela vient de ce que ceux qui étoient baptisés en enfance étoient enfants des chrétiens; qui avaient été eux-mêmes bien instruits avant que d'être

otcovského, tak že času nemaře s vypravováním příběhů s důstatek známých, hnedle přešel ke *katechesi mystagogické*. Ale za našich dnů! Jak smutné skytají divadlo přemnohé rodiny, v nichž dítě po celý čas o Pánu Bohu ani slovíčka neuslyší, nikoho modliti se, služby Boží navštěvovati, sv. svátosti přijímati neuvidí, ba přechoasto urážlivé poznámky a t. p. o náboženství poslouchati musí, při čemž zárodek sv. víry v duši jeho, vláhy a tepla slunečného postrádající, největšímu nebezpečnosti je vysazen! Jiní rodičové opět rádi, by dítkám vyprávěli o Pánu Bohu a Jeho skutcích, ale tu bohužel buď klopotně sobě chleba vezdejšího dobývající nemají ani chuti ani času, aby s dítkami obírali se mohli, opět jiní mají sami tak chatrné známosti náboženské, že se svou „katechesí“ jsou brzo u konce. Čeho můžeme se nadíti od rodičů, kteří sami ani kázání, ani perikopy nedělního a svátečního sv. evangelia nechápají? (o epištolách ani nemluvě!) Není-li zde více než kdy jindy zapotřebí, aby katecheta věnoval péči co možná největší *katechesi biblické*? Potřebu toho cítili jednotliví katechisté již před mnoha léty. Léta Páně 1856 položila nejdůst. bisk. konsistoř Svato-Hippolytská tuto pastorální otázku: Vyhovují-li katechismy ve školách zavedené svému účeli?“ Ze čtyřiceti elaborátů zaslanych, schválila a uveřejnila zmíněná nejd. bisk. konsistoř práci faráře Karla Koppreitera, jenž posoudil různé katechismy (Canisiův, Schusterův, Deharbův, Leonhardův) odporoučí obzvláště *pěstování biblické dějepavy* a to z následující příčiny: „Za dnů našich, kdy *nové pohanství* všemožnými zbraněmi zápolí proti křesťanství a Církvi, kdy každý den vychrlí proti nim spousty urážek, pohany, drzích lží a pomluv obzvláště v t. zv. historických románech a novelách za tím účelem, aby nejenom t. zv. vzdělané třídy — ale docela i nižší vrstvy lidu naplnilo odporem a záští proti katolické Církvi, líčíc tuto jako budovu schátralou, záležející z úskoku, podvodu a ukrutností; kdy již sám dorost školní doma i vně otcovského domu slyší tyto zásady ďábelské: jest věru největší nutností, aby každé dítě seznámeno bylo s *osudy a dějinami říše Boží* na zemi! Nemůžeť zajisté božský charakter a skálopevná trvanlivost této nebeské stavby, jejíž trvání samo je nepřetržitým zázrakem jakož i čistota neposkvrněné nevěsty Kristovy lépe osvětlena býti než *souvislým líčením* založení, rozšíření, bojů, utrpení a vítězství naší sv. Církve až na naše časy. Vypravování dějin posvátných před Kristem mělo by položeno býti tam, kde katecheta počíná mluvit o *stvoření světa a účeli pokolení lidského*, jakož i o přestoupení prvního přikázání a *biblická dějprava* Star. Zákona měla by obsahovati nej přednější události, které se odnášejí k řízení vyvoleného lidu Božího až k oné době, kdy „dobrota a láska Boha našeho Spasitele ukázala se všem lidem“ (Tit. 3, 4).¹⁾ Téhož, dožadujeme se s větší ještě oprávněností pro školní mládež *naší* doby!

Uvádění jednotlivých, z *chronologického* pořádku vytržených biblických příběhů za příčinou objasnění té které nauky katechismu nejen že nepostačuje, ale jest nanejvýš nebezpečné v zájmu sv. víry samé! Neboť takové příležitosti upotřebením dějin Božích jest nedůstojné těchto, snižujíc je na úroveň povídek profánních an tím bývá přetrháno pásmo příčinnosti — *pragmaticnost* — a *proroctví mesiánská*,

baptisés; et qui ensuite avoient grand soin d'instruire les enfants chez eux de les mener à l'Eglise, où ils assistoient aux catéchismes de ceux qui demandoient le baptême. Ainsi l'histoire de la religion et toute la doctrine Chrétienne leur étoit tant de fois répétée, et en public et en particulier, qu'ils ne pouvoient manquer de la bien savoir...“ Catéchisme historique pag. 21.

¹⁾ Hippolytus 1859 pag. 41.

kterými celý Starý Zákon je protkán jako nějakou zlatou nití, ztrácejí valně na své účinnosti! Kromě toho žáku nerozbřeskne — dle této metody — nikdy světlo o poměru Zákona Starého k Zákonu Novému, čehož přece, jak si tvrditi trůfáme, k pochopení ústavu spásy jest zapotřebí! A proto, v uvážení všech svrchu uvedených důvodů souhlasíme úplně s návrhem jednoho znamenitého katechisty, jenž praví: „Biblická dějprava má býti *východiskem, základem a stálým průvodčím* náboženských nauk povahy odtažitě, které jsou uloženy v katechismu.“¹⁾

Paedagogové rozeznávají obyčejně tři stupně výchovy a vzdělání: Základ, vývin a dovršení. Rozdělení toto je úplně opodstatněno, ano obdobné zjevy ve veškeré přírodě se nacházejí. Rozdělíme-li dobu školní povinnosti z hlediska naznačeného, tedy dlužno položití základ od r. 6—9; od 9—12 nechať se ve stavbě pokračuje a zbytek od 12—14 let budiž věnován dovršení díla. Rozdělení toto ovšem nepřiléhá všude k místním poměrům — však ve většině pádů zajisté na své platnosti neutrpí.

Základem výchovy náboženské má býti biblická dějprava neboť jak Schüren dí. „Nezmohly-li u žáka ničeho dějiny, nedokážou mravní dolohy učitelovy ničeho, často stane se z nich voda na řeřavé uhlí.“²⁾ Na tomto stupni také nemusí míti žák žádného *katechismu* v rukou; avšak proto nemusí a nesmí ani abstraktní učivo náboženské býti zanedbáváno, any výměry katechismu jsou skicou, thematem a souhrnem katechese veškeré.³⁾ Avšak nauky tyto dlužno odvoditi z biblické dějpravy **metodou synthetickou**. Tím také rozluští se sporná otázka: Co dříve? Katechismus či biblická dějprava? — Oba zároveň, ale tak, že *pořad nauk katechismu* bude v souhlasu s pragmatikou biblické dějpravy. Neboť, jak Damroth svědčí, „biblická dějprava nepředchází snad vlastnímu vyučování katechismu, jak se mnozí neprávem domnívají, činíce docela i v rozvrhu hodin rozdíl mezi „biblickou dějpravou“ a „náboženstvím“, rovněž nejde vedle aneb za katechismem; ještě jednou opakujeme: *biblická dějprava* jest sama *učivem náboženským* v historické, srostité podobě atd.“ (Damroth op. c. pag. 116.).

Teprve na *druhém stupni* výchovy náboženské, (ve 4. a 5. třídě), kdy žáci sobě byli osvojili zaokrouhlenou a pochopenou známost *božského ústavu spásy na základě dějinném* jakož i v *paměť byli vštípili odvozené nauky věro- i mravoučné*, nadejde čas, kdy záhodno bude lišiti učivo biblické od katechismu!

Nyní obdrží žáci katechismus malý!

Nauky odtažitě (objectum formale) dlužno zajisté přivést v *přehlednou soustavu*, která ať již je založena dle těch či oněch dělidel⁴⁾, nechať pokud možná

¹⁾ C. Damroth „Katechetik“ Danzig 1891 pag. 35.

²⁾ „Hat die Geschichte dem Kinde nichts gepredigt, so thun die Anwendungen des Lehrers erst gar nicht: sie sind nur zu oft Wasser auf glühende Kohlen.“ Schüren. Srov. Damroth op. c. pag. 150.

³⁾ Wetzer und Welte „Kirchenlexicon“.

⁴⁾ Dělidla tato v různých katechismech slují: a) O Bohu a jeho skutcích. b) O křesťanské spravedlnosti. c) O službách Božích. d) O posledních věcech člověka. (Skočdopole.) — a) Apoštolské vyznání víry. b) Sv. svátosti. c) Boží přikázání. d) Modlitba. (Katechismus pražský.) — a) Víra. b) Sv. svátosti. c) Přikázání. d) Modlitba (Katech. římský.) — 1. Víra. 2. Naděje. 3. Láska. 4. Sv. svátosti. 5. Křesťanská spravedlnost. (Canisius.) — 1. Symbolum. 2. Oratio dominica. 3. Decalogus. 4. Sacramenta. (Bellarmin) — 1. Víra. 2. Přikázání. 3. Prostředky milosti Boží. (Deharbe.) — 1. O poznání Boha skrze víru (Symbolum). 2. O bohoslužbě pěstováním naděje (Oratio domin. Ave. Decalog. a přikáz. círk. Osmero blahosl. 3. O posvěcování dle Boha pěstováním lásky.

souhlasí s *pragmatickým* pochodem katechese biblické, aby oba činitelé náboženské výchovy, *biblická dějprava* i *katechismus* navzájem sebe podporovali. Na *stupni třetím* konečně jest *katechismus velký neb druhý, panující* učebnicí náboženskou. Biblické dějpravy používá se pouze příležitostně; za to pěstováno budiž vysvětlení připadající nedělní perikopy jakož i poučení o katolické liturgii.

Založíme-li výchovu náboženskou na *katechesi biblickou*, pak bude otázka nového katechismu valně zjednodušena! Všechny posavadní katechismy, i ty nejlepší mají tu chybu, že obsahují *učivo nestejnorodé*, any náuky abstraktní (objectum formale) prostoupeny jsou *látkou biblickou*. Toho ovšem vidí se potřeba tam, kde žáci nemají dostatečné známosti dějpravy biblické; že ale okolnost tato výbornosti sebe lepšího katechismu jest na úkor, každý snadno nahledne: vyžadujeť se od dobré učebnice, aby byla, jak se říká, „z jednoho kusu.“ K tomu podotýká již dříve jmenovaný Dr. Lederer: „Der Katechismus, als ein in Sentenzen sich bewegender Inbegriff der Heilslehre kann keine bibelgeschichtlichen Stoffe vortragen. — Um so grösser ist der Werth solcher Materien für die mündliche Katechese; deshalb ist die hl. Geschichte auch Gegenstand des allerersten Religionsunterrichtes.¹⁾ Máť býti katechismus podoběn pokladnici, z níž věřící vybírá v čas příležitostný jeden zlatý peníz za druhým, které většinou ražené jsou ze zlata nalezeného při putování zlatonosným krajem dejin Božích! Obsah jeho stabilisován jednak látkou katechismu římského, jinak bullou papeže Benedikta XIII. „In Dominico agro“ z r. 1761., kde poznova uvádí sv. Otec na paměť, že obsahem katechese mají býti: Symbolum, Decalogus, Příkázání lásky, Sv. svátosti a Modlitba Páně. Zdali methoda *synthetická* či *analytická* je nejprůměřenější, o tom se Církev nikde nevyjádřila; ba naopak katechismus řím. zřejmě praví: „Ordinem docendi autem eum adhibebit qui et personis et tempori accomodatus videbitur“²⁾ a nej důstojn. ordinariát arcidioecese Bamberké vydal dne 10. června 1853 okružník, v němž při poukázání na novou metodu Deharbovu, od Canisiovy valně se lišící doslova lze čísti: „Das in Bezug auf das Wort Gottes dem Wechsel unterworfen ist diese Methode.“ Ovšem že schválení metody ať jest již taká či jiná přináleží nejd. pp. biskupům.

Dříve než ukončíme úvahu naši, dovolíme si shrnouti přání naše v následující věty:

I. Na *prvním stupni výchovy* náboženské jest jedinou učebnicí, (pokud žáci již čísti dovedou) **biblická dějprava**; při katechesi biblické budiž zachován tento učebný pochod: 1. Vypravování (moment akroamatický). 2. Dotazování se (mom. erotematický). 3. Biblické vyobrazení. 4. Memorování. 5. Odvození nauky odtažitě induktivní methodou a formulování též **dle katechismu** (který ovšem obdrží žáci

(O milosti Boží a O sv. svátostech. — Dle dělidel posléze jmenovaných vypracoval Dr. Lederer katechismus, jenž je prost látky biblické a jenž kromě toho vyniká tím, že m r a v o u k u pěstuje rovnoběžně s v ě r o u k o u. Těžko rozhodnouti, které rozdělení je nejlepší; tři božské ctnosti za dělidla doporučuje veliký katecheta s v. A u g u s t i n, an di: „Haec omnia, quae requiris, procul dubio scies diligenter sciendo, quid credi, quid sperari debeat, quid amari. Haec enim maxime imo vero sola in religione sequenda sunt.“ Euchiridion, cap. 4. Srov. De civitate Dei cap. ult.

¹⁾ „Die Katechismusfrage“ der kathol. Kirche und ihre einfachste Lösung“ Fehrbach 1882. pag. 309.

²⁾ Catech. Rom. quaest. XII.

teprve na stupni druhém. 6. Mravní doloha, buzení citu, pohnutí vůle atp. 7. Opakování. 8. Vylíčení dob roku církevního pokud se odnášejí k dějinám Božím.

II. **Katechismus** ovšem bude dlužno uspořádati tak, aby, aspoň v hlavních rysech, učivo jeho rozvíjelo se *rovnoběžně* s rozvíjením velikého *plánu Božího u vykoupení člověčenstva!* Tak budou žáci chovati katechismus dříve v hlavě a srdci, nežli se jim týž dá do rukou¹⁾. S tímto požadavkem souhlasí nejvýtečnější pastoralisté. Tak dí na př. *Schüch*: „Jak lze celý (?) *obsah katechismu* při šetření *vstahu* k dějinám starého i nového Zákona vyložití s nejlepším výsledkem ukázal *Magnus Jocham* „Anleitung zum Gebrauche der bibl. Gesch. beim Religionsunterrichte,“ München 1864. Výborné učebnice pro katechese biblické sepsali: Mey, Knecht, Skočdopole, Barthel, nejmenovaný katecheta kraje Cleve v Německu, (Winke für den Unterricht i. d. biblischen Geschichte, Mainz 1882.) kteréž výborné dílo církevními úřady bylo schváleno; v nejnovější době *A. Gottesleben* (Biblische Geschichte in der katholischen Volksschule, Paderborn 1893.) vydal biblické katechese pro všechny třídy obecné školy.

III. Katechismus budiž *organický*! Užíváme slova *organický* v tom smyslu, že jest žádoucno, aby nauky, které mají na zřeteli vzdělání náboženské člověka *celého*, nebyly uloženy v katechismu po zvláštních vrstvách, mezi nimiž není žádného živého spojení, nébrž aby *vedle a s naukami* oněmi, které jsou určeny pro *možnost poznávací* šly ruku v ruce nauky, které mají na zřeteli buzení *náboženského citění a mravního chtění*. Ovšem nejsou nám nikterak neznámy obtíže, které se uskutečnění tohoto přání staví v cestu! Avšak, že nejsou nepřemožitelné, ukázal Dr. Lederer svým: „Muster des für den Gebrauch in der ganzen Kirche zweckmässigsten Katechismus.“²⁾ Ovšem na takovou práci asi síla jednotlivce nepostačí a byť byl katechetou sebe zkušenějším!

IV. Sloh katechismu kéž je stručný, mluva *jednoduchá* a pokud jen možno, prostá názvosloví filosofického! „Der Katechismus soll die *dogmatische Treue* der Theologie nachahmen, ohne jedoch ihre Sprache zu reden,“ dí slovatný pastoralista Dr. Kerschbaumer³⁾. Že názvosloví katechismů u nás zavedených působí při katechesi obtíže, o tom jde mezi odborníky jeden hlas! Tak stěžuje sobě chorvátský farář dp. Cvjetko Gruber ve svém katechismu: „Kršćanski nauk za puk etc.“ u Zagrebu 1887 na katechismus Deharbův: „Ponajglavniji uzrok sastoji se u tomu, što katekizam Deharbeova sistema u porabi za puk nimalo nije udešen po potrebi i dosežnosti puka, pošto je pun *školastičnih definicija i distinkcija*, koje nisu za puk, pa mu se ne love ni uma ni srca.“

Končice řádky tyto, máme to jediné přání, aby mladším pp kolegům usnadnily přehled v tak složité otázce, jako jest ustavení nejvhodnější *methody náboženské výchovy*, aby roznítily lásku k těžkému úřadu katechetickému a povzbudily k důkladnému ocenění hesla sv. učitele a otce církevního Augustina: „Hac ergo dilectione tibi tamquam sine proposito, quo referas omnia quae dicis: *quidquid narras, ita narra, ut ille, cui loqueris, audiendo credat, credendo speret, sperando amet.*“⁴⁾

¹⁾ Ovšem nic nevádí, aby obdrželi katechismus, jakmile čísti dovedou, ale dříve třeba nauky vyvoditi induktivně. Pozn. spis.

²⁾ L. c. pag. 161.

³⁾ „Lehrbuch der katholischen Pastoral“. Wien 1871 pag. 110.

⁴⁾ De catechiz. rudibus cap. 4.

Škola jako ústav výchovavací.

(Pokračování.)

Nebude od místa, zmíníme-li se ještě o tom, že škola má vychovávat mládež sobě svěřenou v duchu rodičů, a poněvadž máme na mysli rodiče katolíky, tedy v duchu náboženství katolického, poněvadž rodičové vedou náklad na školy i na vyučování, musí jim býti tedy zaručeno právo na takové vychování jejich dětí, jakého si ze svého přesvědčení přejí.

Známo jest zajisté, že rodina jest základem lidské společnosti, základem čeledě, kmenův a národův. Ona jest bez odporu starší nežli stát, neboť stát se skládá z obcí a měst, dědin a z obyvatelstva jejich, ty však mají původ svůj v rodině. Rodina jest první societou, a je-li v společnosti něco zákonitého, jest rodina dojistá societou nejlegitimnější. V ní jest autorita nejzákonitější, jak dí proslulý spisovatel Pachtler, autorita rodičův. Tuto autoritu posvětil také Bůh, chtěje, aby jí posloucháno bylo, ale aby i ctěna byla, když s hory Sinaj hlásal: „Cti otce svého i matku svou.“ Bůh nejen posvětil tuto autoritu slovem svým, ale také požehnáním obmyslil ty, kdož by ctili tuto zákonitou a Jím posvěcenou autoritu, když ku slovům nadzminěným přidal: „Abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.“

Rodičové mají tedy svá práva a autoritu svou z práva i přirozeného i božského, z Boha, jenž stvořiv první lidi, v ráji ustanovil manželský sňatek a rodinný řád. A jestliže mají rodičové své právo rodinné a svou autoritu z práva přirozeného, z Boha samého a nikoli z daru některého státu, anať rodina jest societou nejprvnější a starší všech státních útvarů a societ státních: nemá práva nižádný stát práva rodičův na vychování jich dětí zkracovati anebo dokonce je na sebe potahovati.

Autorita rodičův jest z Boha, a odtud má také svůj původ právo jejich ku vyučování a vychování dítěte, a netoliko právo, ale také povinnost. Povinnost tato není zajisté nic snadného a lehkého, jestliže zřetel bereme, jakou péčí musejí rodičové k tomu vynakládati od dob nejútlejšího mládí dítěte, aby nebralo úrazů, ale prospívalo. A poněvadž povinnost tato na výsost je těžká, vštípl Bůh především v srdce mateřské a v srdce otcovské neumořitelnou náklonnost a lásku ku dítkám Bohem jim daným, tak že povinnost tuto nejenom vykonávají, ale také rádi a ochotně plní, byť i téměř sílu jejich překonávala. A zase navzájem vštípl Bůh dítkám v srdce bezděčnou lásku ku jejich rodičům, a vidíme ji také, když patříme, kterak malé a útlé dítě, byť i od vznešených matron bylo obdarováno, přece vyhledává svoji rodičku v šatě schátralém a radostně chvátá v náruč její. Bez této vespolečné, Bohem samým rodičům i dítkám vštípené lásky nebylo by možné zdárné vychování rodinné. Autorita rodičův a vláda jejich vymáhá na dítěti, aby rozkazům jejich se podrobovalo. Vláda rodičův omezuje volnost dítěte u věcech přemnohých, jemu milých, a zajisté, že by jho toto bylo u dítek nenáviděno, kdyby i dítě i matku i otce nepojila vzájemná, Bohem samým vštípená láska.

Z přirozeného práva a odtud vyplývající povinnosti, jest matka prvou vychovatelkou a učitelkou dítěte, ona je učí hravě mluvíti, učí je Boha znáti, a dítě, ač plně nepoznává, co by Bůh byl, přece z řečí své máteře chápe, že jest Bůh bytost velemocná, kteréž všecko náleží a podroběno jest, i rodiče, i všecko lidstvo, i všecko zvířectvo, ono poznává, že z ruky všemohoucího Boha bytosti

všecky dary obdržují, všecky prostředky ku zachování života, jeho obveselení a ušlechtnění.

A zajisté, že vezdy každého, jen poněkud svaté víry milovného člověka dojíká, když vidí, kterak dítě své ručky prosebně k Bohu pozdvihuje a vděčností jaté, do nebes polibky odesílá. A jako že jest matka prvou učitelkou dítěte u sv. víře, tak jest ona jeho prvou vychovatelkou a pěstovatelkou ve mravech ušlechtilých; a jako je učí matka Boha znáti a Jej za všecko prositi, díky Jemu vzdávat a Jemu se klaněti, tak je nabádá, aby pro Boha, jenž tak velí, ke každému bylo vlídno, upřímně a dobrotivo. Matka ušlechťuje své dítě. V tomto vyučování a v této výchově podporuje ji otec dítěte, a to z dluhu a povinnosti své; a podpora tato tím jest účinnější, čím více dítě dospělo.

Z práva přirozeného a božského vyučují a pěstují a vychovávají rodičové děti své; tak velí řád Boží. Dle tohoto řádu mají rodičové prvé, neztratitelné a nezadatelné právo a právu tomu odpovídající povinnost, aby děti vyučovali a vychovávali. Oni mají právo a povinnost vychovávat své děti podle vůle v řádu Božím vyslovené, a tuto povinnost, berou na se všickni ti, kdož v dalším vyučování rodiče zastupují.

Škola náleží rodičům podle práva přirozeného, neboť má škola ten cíl a účel, aby výchování a vyučování dětí v rodině nabyté rozšiřovala v duchu rodičův. Otcové katoličtí a matky katolické věří a z víry vědí, že rodina jest samým Bohem posvěcená, že stav manželský není ústav ze státu vzešlý, ale Bohem samým posvěcený a Kristem Pánem na svátost povýšený. Rodičové katoličtí vědí, že děti jejich jsou ovšem jejich z práva přirozeného, ale jest jim také známo, že svrchovaný Pán jejich jest Bůh, On tedy že jest jejich svrchovaným Pánem a majitelem, jemužto náležejí právem naprosto svrchovaným. Ale katoličtí rodičové věří a z víry vědí ještě více! Oni vědí, že děti jejich jsou vykoupěny předrahou krví Páně, a že křtem svatým staly se nejenom členy Církve Boží viditelné, ale i údy věčného Boha, že se staly účastny milosti Boží a Jeho přirozenosti, že jsou přijatými syny a dcerami Božími, a tak bratřími Pána Ježíše, a z toho ze všeho poznávají, kterak je víze svatá povinnost, aby děti své tak vyučovali a tak vedli a vychovávali, jakož toho žádá a vymáhá vznešená rodina nebeská, ku které náležejí. Oni vědí, že Kristus Pán především děti miloval a je k sobě volal: „Nechte dítek, ať jdou ke mně“; oni vědí, že cíl jejich jest Bůh a radost nebeská, a že cestou ku jejich věčné vlasti a neskonale blaženosti jest jejich božský přítel Pán Ježíš, jenž pravil o sobě: „Já jsem cesta, pravda i život“; oni vědí, že tou cestou jest svatá víra, kterouž nám Kristus Pán s nebes přinesl a život podle této víry zařízený; oni také vědí, že všecka pravá věda a všecky pravé vědomosti na konec z Boha jsou, a jestli se jich užilo správně, také k Bohu vedou; oni také vědí, že vnitřní podstata každého tvora, jakož i přirozenost lidská k Bohu směřuje. A ježto všecko toto katoličtí rodičové vědí, jsou také přesvědčeni, že jest jejich svatou povinností, aby děti své, které na křtu svatém z rukou Božích přijali, také Bohu zachovali, aby je jako děti Boží a údy rodiny Boží k Bohu vedli, by nikdy této rodiny Boží a otcovského domu Božího neopouštěly. Katoličtí rodičové vědí a znají předobře, že jestli by této své povinnosti neplnili, proti Bohu by se velikého hříchu dopouštěli a sobě škodu, dětem svým pak záhubu jistou přivodili. Katoličtí rodičové věří a vědí, že bytost lidská z těla a duše nesmrtelné pozůstává a že tudíž povinností jejich jest, nejenom děti živiti a šatiti, ale zvláště o to péči míti, aby podle duše byly vyučovány a tak vedeny, aby jsouce

údy rodiny Boží na zemi, byly jimi také na nebi. Avšak, ježto rodičové katoličtí, také předobře znají, že věčnému cíli našemu nejsou vědy lidské o sobě na zá-
vadu a že jsou prospěšné k tomu, aby pozemský tento život opatřily, zajistily
a usnadnily, mají též snažnou péči o to, aby děti jejich pokud to možno, těchto
vědomostí nabyly ve škole, jež by jim byly ku zajištění vezdejšího chleba po-
třebny aneb prospěšny k ušlechtnění mravův, ale toto vše aby se dalo na základě
sv. víry křesťanské, bez níž není, nebylo a nebude pravé osvěty, pravého vzdě-
lání, pravého a skutečného zúšlechtnění života.

Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním.

Sebral a uvažuje Václav Procházka, učitel.

(Dokončení.)

Podám nyní stručný obsah článků ve
staré druhé čítance.

Tak první oddíl: Některé známosti
o zemi, na které žijeme. Co jest země?
Země jest kulatá. Proč? Největší část naší
země kryje voda. Užitek vody Vody roz-
dělují zemi na pět velikých dílů. Které jsou.

Přechod: Na naší zemi nejsme jedině
my. Také živočišstvo, rostlinstvo a kopa-
ninstvo. Vysvětlení při každém, co jest to
které.

Následuje článek o živočiších, ve kterém
velice podrobně vyčerpává se vše o živo-
čiších a ve kterém též jednotlivé rody jsou
jmenovány. Podrobně pojednáno o včelách.
Velice podrobně pojednáno o tom, že Pán
Bůh každému živočichu udělil všeho toho,
co k živobytí svému potřebuje; tím osvědčil
svou moc, moudrost a dobrotivost.

Zvláštní článek: O užitečnosti živočichů.

Další článek jest o bylinách. — Které
jsou: stromy, křoviny, zeliny, mechy a
houby. Hlavní částky každé byliny.
O každé části podrobně pojednáno.

O užitečnosti bylin. Poněvadž byliny
jsou velice užitečné, naučíme se znáti
jednotlivé druhy bylin a povšimneme si
bystřeji jejich povahy i užitečnosti.

Zvláštní článek tedy: o stromech,
křovích (domácí a cizí: theovník, pepřovník
a bavlíník), o zelinách, o houbách a o mechu.

Co jsou prýstěnin. Které jsou: roz-
ličné zeminy a kameny, soli, hořavé prýstě-
niny a kovy.

Zeminy a kameny — zvláštní článek.
Výčet jich a k čemu se jich užívá.

Další článek: O solích a hořavých
prýstěninách. Co jsou soli a které jsou,
a nač jsou.

Dále pojednáno o kovech, které jsou
počítány také k zvláště důležitým prýstě-
ninám. Nejznámější kovy jsou: zlato, stříbro,
měď, železo, cín, olovo, rtuť, cink. O každém
zvláště pohovoříme: jak se nachází, kde a
nač se užívá.

Ve zvláštním dalším článku jest:
O užitečnosti prýstěnin.

V dalším článku pojednáno: O vzduchu
(povětrí). Co jest a jaký jest. Vzduch kolem
země; v něm páry — z nich mlhy, mračna
děšť. — Bez vzduchu není života. — Čistý
vzduch prospívá, zkažený škodí. — Pružnost
vzduchu — užití toho. — Vysvětlení tlaku
vzduchu a na tom zakládajících se přístrojů:
stříkačky, pumpy, násosky. — Článek tento
jest velice pěkný.

O zvuku — v dalším článku. Kterak
povstává; jest rozličný. Zvuk se šíří a
kterou rychlostí; přece však pomaleji nežli
světlo. Příklady na to. — Užitek zvuku;
vypočítávání vzdálenosti bouřky, respektive
mraků, v nichž je bouřka. — Škodlivost
silného a náhlého zvuku.

Zvláštní článek: O větru. Co jest vítr
a kterak povstává. Větry rozeznáváme dle
stran světových a podle síly a rychlosti:
vítr, vichřice, orkány a víry. — Jak po-
vstávají tito. — Čím každý může škoditi.

Vítr jest velice také prospěšný. —
Příklady na to.

O vodě. Co jest; kam teče všechna
voda; příliv a odliv v moři. — Voda se
neustále vypařuje. Děšť z mračen. Bez vody
nemohou býti ani živočichové, ani rostliny.
K čemu my potřebujeme vody. Voda stud-
ničná a říčná. Ne pít vodu dešťovou.
Voda rozpouští mnohé látky -zemité —
léčící neb uzdravující prameny. — Na

blízko stojatých vod bydleti jest ne zdravo.

Další článek je: O mlze, o mračnech, o rose a o jíní. O každém tomto předmětu jest vysvětleno, co jest a kterak povstává.

O dešti se jedná v dalším článku. Kterak povstává; deště dle síly; kroupy; vodní sloup a průtrž mračen. Pěkně vysvětlena duha; tedy část fysiky. Veliký užitek dešťů.

Sníh — ve zvláštním článku. Kterak povstává; jak jsou sněhové chomáčky utvořené. Jak se jeví zvětšovací sklem. Užitek sněhu — tentýž jako deště a jako příkryvadlo rostlin.

Článek o bouřce je velice zajímavý. Jak povstává bouřka. (Jmenovali onu látku — električinu, mluno.) Blesk škodí, bouřka nic. — Kam blesk nejčastěji bije, a proto v těch místech se nezdržujeme. — Hromosvod; jeho zařízení. — Užitek bouřky. — Povětrné blýskání (blýskavice).

V článku dalším: O rozličných jiných úkazích ve vzduchu, promlouvá se o ranní a večerní záři; o čistění (výkalu) hvězd, o ohnivých koulích, a ohnivých dracích; vyvrací se pověry v tom ohledu jsoucí a úkazy se vysvětlují.

V dalším, trochu delším článku: V každé krajině, v každém podnebí může člověk šťastně žíti, promlouvá se velice obšírně o tom, jak nadpis ukazuje. Poslední odstavec podávám slovně: Z toho vidíme, že v každé zemi, v každém podnebí čili pásu země šťastně a spokojeně žíti můžeme. Jen požívej tu, kde žiješ, střídme a povděčně těch darů a dobrodiní, která ti Bůh dává; raduj se ze svého živobytí, neboť má před Bohem, dobře-li je vynaložíš, ceny veliké; varuj se naružlivostí, které jediné člověka nešťastným činí, zvláště nenávisti, závisti, hněvu, nestřídmosti a vší prostopášnosti; číň vždy to, čeho přikázání Boží, čeho tvé svědomí a stav tvůj od tebe žádá; a budeš šťastně a vesele žíti, byť i země, kterou vzděláváš úrodná nebyla; byť i v potu tváři chleba svého dobýváti musel's; budeš ustavičně žíti šťastně, až se tělo tvé zase v zemi na

vrátí, z které vzato bylo; duch pak tvůj k Bohu, od něhož dán byl, se vznese.

V dalším článku jedná se: O slunci, hvězdách, planetách a o měsíci. — My žijeme na zemi. Na nebi jsou též tělesa nebeská; ta, jakož i náš svět jest vesmír či veškerenstvo. — O slunci; proč se nám zdá tak malé; slunce stojí; země obíhá okolo své osy a okolo slunce; přirovnání, jede-li někdo na voze nebo na lodi. — Mimo slunce jest mnoho ještě stálic; co jsou a že mají své vlastní světlo. — Mimo ty jsou planety; opak stálic. Zvláštní druh planet, komety. — O měsíci; jak jest veliký; kdy oběhne kolem naší země; nemá vlastního světla; od čeho pochází přibývání a ubývání.

O zatměních slunce a měsíce. — Vysvětlení kterak povstává a že vlastně zatmění slunce má zníti zatmění země; a při zatmění měsíce, že nedostává měsíc světla pro zemi, která jest mezi ním a sluncem.

V dalším poukazuje se nadšenými slovy na moc, moudrost a velebnost Božskou.

Další oddíl v čítance jest: Povinnosti poddaných k pánu země, k vrchnostem od něho ustanoveným, k vlasti.

Zvláště pěkný jest článek olásee k vlasti.

Další oddíl jest: Některé průpovědi pro mládež. — Učení moudrosti a ctnosti z přísloví Šalomounových.

Následují pravidla k slušnému se chování: Při vstávání; z ohledu postavy těla; u stolu. O obcování s jinými.

Potom přidáno jest: Několik pravidel k zachování zdraví, což jest dosti obsažné.

Tak asi v podstatě vypadá stará čítanka. Neváhám tvrditi, že v ní jest asi tolik látky, až na něco, co v nynější III čítance trojdílné. Však učivalo se více, než co bylo jenom v čítance; zvláště v městech učilo se více. Nebylo to tedy ve staré škole s realii tak zlé, jak se obyčejně mluví a píše; zajisté ten, kdo tak činí, že činí to pouze z neznalosti. Nu a nevědomost hříchu nečiní. Tak jim to je tedy odpuštěno. Nechť jen čtenář „dobré vůle“ pozoruje a srovnává, a dojde jistě k tomutož úsudku. Zde právě podané dostačí jistě k tomu.

DROBNOSTI.

Schůze správní rady spolku přátel katolických českých škol bratrských dne 12. prosince v čítárně katolické

besedy v domě záložny sv. Václavské. Schůzi, již zahájil p. předseda dr. Frant. Xav. Kryštůfek po páté hodině odpolední, byli pří-

tomni důvěrníci bratří a členové správní rady p. t. pp.: dr. Frant. Krásl, kanovník vždy věrné kapitoly metropolitní, dr. Jos. Burian, sídelní kanovník vyšehradský, dr. Jan Sýkora, děkan theologické fakulty, dr. Jos. Doubrava, ředitel kníž. arc. semináře, Tomáš Škrdle, redaktor „Vlasti“, Edvard Šittler, provisor v kníž. arcib. semináři, prof. dr. Kovář, František Žák, kooperator a redaktor, Frant. Halbich, katecheta, dr. Alexandr Schmidt, Fr. Pohunek a jako host p. Jan Vlk. Po přečtení a schválení protokolu ze schůze minulé sdělil p. předseda radostnou zprávu, že vsdp. Josef A. Šrůtek, infulovaný kanovník arcijáhen v Hradci Králové a zakladatel „Dědictví Maličkových“ daroval blahosklonně k rukoum výboru „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“ znamenitou částku peněžní 1025 zl. Zpráva tato byla přijata ovšem s velkou radostí a usneseno šlechetnému dárci zaslati zvláštní poděkovací přípis. Dále sdělil p. předseda, co byl učinil od poslední schůze ve prospěch spolku, při čemž se rozpřel při některých bodech čilý rozhovor. Čteny došlé dopisy a konečně usneseno, by se oněm českým členům, kteří dříve posílali příspěvky své do Vídně, nyní je však mají podle úmluvy zasýlati spolku našemu, pro větší pohodlí a ušetření výloh poštovních zaslaly šeky, na něž by svůj členský příspěvek složili. Schůze pak skončena prohlášením, že před valnou hromadou

členové správní rady a důvěrníci ještě jednou budou konat poradu.

Ku „Spolku přátel katolických českých škol bratrských“ přistoupili: a) jako členové činní (50 zl.): vsdp. Dr. Josef Doubrava, ředitel kníž. arcib. semináře; p. Bystřický František z Budyně; dp. Štěpán Dvořák, farář v Rychmburku a složili jako první splátku každý 10 zl. b) členem přispívajícím stal se vldp. P. Tom. Štěbský, děkan v Mikulovicích a složil 5 zl. c) členy podporujícími stali se: vldp. Dr. Alois Soldát, vicerektor kníž. arcib. semináře (1 zl. 20 kr.), vldp. Dr. Antonín Podlaha (1 zl. 20 kr.); Dr. M. Kovář, c. k. professor (1 zl. 20 kr.); vldp. František Tondl, katecheta realky v Hradci Králové (2 zl.); vsdp. Martin Páchl, kníž. arcib. vikář ve Vejprnicích (1 zl. 20 kr.); vldp. P. Antonín Malec, farář v Bubenči (2 zl.). Vsdp. Jos. A. Šrůtek, infulovaný kanovník arcijáhen v Hradci Králové daroval spolku 1025 zl. a Nejmenovaný 100 zl. — O další přihlášky prosí Frant. Pohunek, kaplan u sv. Štěpána, tajemník spolku.

Šedesátileté narozeniny a čtyřicetileté jubileum spisovatelské činnosti slaví dne 27. t. m. Jan Ev. Hulakovský, katecheta při c. k. nižším gymnasiu na Smíchově a velezasloužilý český spisovatel. — K významnému tomu dni upřímné naše blahopřání! — R.

Spisy redakci zaslané.

Slova pravdy. Vydává a red. Dr. Jos. Burian, předseda Jednoty katolických tovaryšů. Roč. IV. čís. 18. — **Reformator.** Obrázek z nové doby od A. D. Cena 2 kr. — Roč. V. čís. 1. a 2. obsahuje pojednání: Účel posvěcuje prostředky anebo také: Kdo v té peči sedá, jiného tam hledá. Napsal Francesco Veridico. Cena 4 kr. Prací touto se zakončuje pojednání téhož jména uveřejněné v čís. 13. a 14. „Slov pravdy“ z r. 1894.

Malá dějprava biblická pro katolické školy národní. Sepsal Jan Doležal, professor náboženství v Mor. Ostravě. Schváleno od nejdůstojnějších ordinariátů v Olomouci, v Brně, v Hradci Králové, v Budějovicích, v Litoměřicích, a od generalního vikariátů v Těšíně. Nově upravené vydání. Se 40 obrázky. Cena výtisku vázaného 16 kr. 1894. Tiskem a nákladem Julia Kittla v Mor. Ostravě. Ku knížce této se ještě vrátíme.

OBSAH: Methoda u vyučování náboženství. (Nová řada.) Podává duch. prof. Fr. Horáček. (Dokončení.) — Škola jako ústav vychovavací. (Pokrač.) — Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním. Sebral a uvažuje V. Procházka, učitel. (Dokončení.) — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané.

VYCHOVATEL.

LIST

VĚNOVANÝ ZÁJMŮM KŘESŤANSKÉHO ŠKOLSTVÍ.

ROČNÍK IX.

!

MAJITEL A VYDAVATEL :

DRUŽSTVO „VLASŤ“

ODPOVĚDNÝ REDAKTOR :

FRANTIŠEK POHUNEK.

V PRAŽE 1894.

TISKEM KNIHTISKÁRNY CYRILLO-METHODĚJSKÉ. VÁCLAV KOTRBA.

NÁKLADEM DRUŽSTVA „VLASŤ“.

OBSAH.

	Stránka
Četba — jak opatříme co nejzdravější a nejlepší četbu chorvatské mládeži, zvláště odrostlé (Dr. Homotarič)	121
Děti zlodějské (V. Zálabský)	369
Internáty — jsou-li potřebny a jak mají se uspořádati, aby se v nich dosáhlo dobrého vychování? (Dr. Lad. Jambreko- vič)	74. 90
Katechismus a vychování	170
Katechismus — dvě poznámky k našim katechismům (J. N. Jindra)	488
Knihovny — školní žákovské (—r—)	506
De Lasall Jan Křtitel a učitelé písma	290
Messiánská idea — jak ji lze znázorniti (Fr. Halbich)	424
Mravouka beznáboženská (Fr. Pohunek)	26. 42
Modlitby — připravující děti k sv. svátostem, učme je příslušným modlitbám (B. Čenský)	89
Náboženství — metoda u vyučování při něm (Fr. Horáček)	104. 132. 166. 180. 211. 241. 294. 310. 330. 338. 465. 481. 497. 529. 545. 561
Náboženské výklady (Fr. Libor)	6. 21. 55. 85. 151
Národ, církev, škola (Fr. Pohunek)	355
Oběť kříže — jak lze znázorniti obsah učiva o ní	169
Obrazy z dějin vychovatelství: I. Z Beauvais Vincenc (Fr. Pohunek)	1. 24. 38
II. Z Felter Viktorin (Fr. Pohunek)	57. 70. 118. 197
III. Z Felbigerů Jan Ignác (Jos. Zelenka)	148. 162
IV. Maffeus Vegius (Jos. Moudrý)	225. 258. 274
V. Allemand Jan Josef (Fr. Pohunek)	297. 305. 323. 345. 373. 390
VI. Kindermann Ferdinand (Jos. Zelenka)	401. 417
VII. Antoniano Silvio (Jos. Moudrý)	433. 449. 484. 513. 533
VIII. Magnus Felix Ennodius jako vychovatel (Karel Konrád)	438. 469. 500
O cestě ze školy (Al. Dostál)	68
O školní otázce (Dr. Schädler)	490
Otázka vážná (Š.)	10
Paedagogiky — cíl a předmět	233. 249
Pravda (J. N. Jindra)	279
Propouštění ze školy (Č. Kalandra)	404
Proudy — různé (R.)	428
Rački František Dr.	139. 153
Radosti dětské (V. Šimáček)	33. 53
Realie ve škole obecné a jejich poměr ku předmětům hlavním (V. Procházka)	228. 263. 314. 327. 508. 522. 539. 553. 570
Reclus Elisée (+ 73.)	283
Relief a basrelief (Fr. Vaněček)	261. 289. 308. 321. 341. 353
Resoluce na sjezdu katolíků v Brně přijaté	363. 379
Stanovy spolku přátel katolických českých škol bratrských	269. 284. 300

	Stránka
Sjezd učitelský krajinský v král. hor. městě Příbrami	385. 406
Světlo obrazem pravd Božích (V. Lefler)	456
Služné učitelů (St.)	115
Škola jako ústav vychovávací	393. 421. 454. 517. 550. 568
Školou pro život (Fr. Jirůtka)	520
Školy bratrské ve Vídni (Fr. Žák)	218
Školy poměr k socialismu (Klem. Markrab)	4. 36. 49. 81. 97. 114. 129. 146. 161. 177. 194. 209
Učitelští ředitelé kůru (St.)	377
Úleva školní letní (A. D.)	276
Vážnost učitelů — co jest příčinou, že mládež nyní neváží si učitelů svých tak, jak jest žádoucí (V. Procházka)	17
Vážnost učitelů — co jest příčinou, že mládež nyní neváží si učitelů svých tak, jak jest žádoucí (V. Zálabský)	100. 136
V době odpočinku (A. F.)	360
V říši malých (Č. Kalandra)	185. 215. 244
Vychování — o temné stránce při něm (Kar. J. Zákoucký)	86
Vzdorovitost (Kar. J. Zákoucký)	426
Ze školy života (Th. C. Jan Nep. Jindra)	66
Ze života školského (St.)	230
Ze života školského. (St.)	251

Dotaz	175
Drobnosti v každém čísle.	
Feuilleton	12. 28. 156. 411. 542
Hlídka časopisecká	59. 107. 171. 187. 203. 235. 265. 316. 362. 540
Hlídka školská	555
Konkursy v každém čísle.	
Literatura	31. 45. 78. 94. 190. 237. 267. 302. 334. 367. 414. 430. 461. 558
Oznámení	192. 288
Provolání	125. 223. 240
Spisy redakci zaslané — v každém čísle.	
Vynesení min. zál. duchovních a vyučování ze dne 18. února č. 2994	174
Vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 14. března 1894 č. 8081	174
Zasláno	271. 368. 383. 416. 528

